

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**PÎRÎ-ZÂDE OSMÂN SÂHİB'İN ŞERH-İ EBYÂT-I
SÂ'İB-İ TEBRÎZÎADLI ESERİ
(İNCELEME-METİN-DİZİNSEL SÖZLÜK)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN HAZIRLAYAN
PROF. DR. CAFER MUM GÖKHAN AKGÜN

MALATYA-2025

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

PÎRÎ-ZÂDE OSMÂN SÂHİB'İN
ŞERH-İ EBYÂT-I SÂ'İB-İ TEBRÎZÎ ADLI ESERİ
(İNCELEME-METİN-DİZİNSEL SÖZLÜK)

HAZIRLAYAN
GÖKHAN AKGÜN

DANIŞMAN
PROF. DR. CAFER MUM

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MALATYA-2025

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Cafer Mum'un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Pîrî-zâde Osmân Sâhib'in Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizinsel Sözlük)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yardıma başvurmadan tarafımdan yazıldığını ve istifade ettiğim bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada kurallara uygun bir biçimde gösterilenlerden ibaret olduğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

GÖKHAN AKGÜN

ÖZET

Bu çalışmada, şair ve nasir Şeyhülislam Pîrî-zâde Osmân Sâhib'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermek, Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'na yapılan ikinci hacimli şerh olan eserinin çeviri yazısı yapılarak klasik Türk edebiyatını metin şerhi çalışmalarına katkıda bulunmak ve bu şerhin 18. yüzyıl nesir diline örnek teşkil eden söz varlığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Bilmeceyi andıran söyleyişler, derinlere gizlenmiş manalar, yeni hayal ve teşbihler barındıran Sebk-i Hindî etkisinde eserler yazan İranlı meşhur şair Sâ'ib-i Tebrîzî'nin şiirleri uzunca bir süre Osmanlı medreselerinde okutulmuştur. Dili Farsça, tarzı Sebk-i Hindî olan Sâ'ib-i Tebrîzî'nin şiirleri, doğal olarak şerhe ihtiyaç duymuştur. 18. yüzyılda, Osmanlıda şöhretinin zirvesinde bulunan Sâ'ib-i Tebrîzî'ye Türkçe şerhler yazılmaya başlanmıştır. Bu şerhlerden biri de 77. Osmanlı şeyhülislamı Pîrî-zâde Osmân Sâhib'in, Bursa'da sürgünde bulunduğu 1757-1761 yılları arasında Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'ndaki elif harfî ile kafiyeyle ilk 8 gazel için yazdığı, tasavvufî anlatım ve sanatkârane üslubun özelliklerini taşıyan, tüm şerhe yayılmış secileri ile şiirsel bir anlatıma sahip olan “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî” adlı eseridir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Pîrî-zâde Osmân Sâhib'in hayatı ve dağınık hâlde bulunan eserleri hakkında teferruatlı bilgiler verilmiştir. İkinci bölümünde şerhte zikredilen özel adlar, ayetler, hadisler, Türkçe, Farsça ve Arapça manzum parçalar, Arapça ibareler, Ebû Bekir Nusret'in şerhiyle benzerlikler tespit edilerek şerh metni incelenmiştir. Üçüncü bölümünde 67 varaktan müteşekkil şerh, transkribe edilerek Latin harflerine aktarılmıştır. Dördüncü ve son bölüm olan “Sözlük”te ise tamlamalar da dâhil olmak üzere şerhin bütün kelime varlığına anlam verilmiştir.

Sonuç olarak transkripsiyonunu yaptığımız “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî” adlı şerhin, yöntemi ve ağır dili ile klasik şerhlerden ayrıştığı; şerhte sadece Farsça beyitler Türkçeye çevrilirken sade bir dil kullanıldığı ve bu bölümlerin de Ebû Bekir Nusret'in “Şerh-i Ba'z-ı Gazeliyyât-ı Sâ'ib” adlı eserinden alındığı; şarihin makta beyitleri dışında hemen hemen tüm şerhte tasavvufî yorumlara başvurduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şerh, Sâ'ib-i Tebrîzî, Pîrî-zâde Osmân Sâhib, Ebû Bekir Nusret, Gazel.

ABSTRACT

This study aims to provide information about the life and works of the poet and scribe Şeyhülislam Pîrî-zâde Osmân Sâhib. It aims to contribute to the textual commentary in classical Turkish literature by translating his work, which is the second comprehensive commentary on the Divan of Sâ'ib-i Tebrîzî and to reveal the vocabulary of this commentary that exemplifies the 18th century prose language. The poems of the famous Iranian poet Sâ'ib-i Tebrîzî, who wrote works influenced by the Sebk-i Hindî movement, which included riddle-like expressions, deeply hidden meanings, new dreams and metaphors, were taught in Ottoman madrasahs for a long time. The poems of Sâ'ib-i Tebrîzî, whose language was Persian and whose style was Sebk-i Hindî, naturally needed commentary. In the 18th century, Turkish commentaries began to be written for Sâ'ib-i Tebrîzî, who was at the peak of his fame in the Ottoman Empire. One of these commentaries is the work named “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî”, which was written by the 77th Ottoman Sheikhlislam Pîrî-zâde Osmân Sâhib, during his exile in Bursa between 1757 and 1761, for the first 8 ghazals rhyming with the letter alif in the Sâ'ib-i Tebrîzî Divan. It has the characteristics of Sufi narration and artistic style, and has a sheuristic narration with its sejis spread over the entire commentary. In the first part of this study, detailed information about the life of Pîrî-zâde Osmân Sâhib and his scattered works are given. In the second part, the text of the commentary is examined by determining the proper names, verses, hadiths, Turkish, Persian and Arabic verse pieces, Arabic phrases, and similarities with the commentary of Ebû Bekir Nusret. In the third part, the commentary consisting of 67 pages is transcribed and transferred to Latin letters. In the fourth and last part, “Dictionary”, the entire vocabulary of the commentary, including the phrases, is given meaning. As a result, it has been determined that the commentary titled “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî”, which we transcribed, differs from classical commentaries with its method and heavy language, that a simple language was used when translating only Persian couplets into Turkish, and that these sections were taken from Ebû Bekir Nusret's work “Şerh-i Ba' z- ı Gazeliyyât-ı Sâ'ib”, and that the commentator resorted to mystical interpretations in almost all of the commentary except for the makh couplets.

Keywords: Commentary, Sâ'ib-i Tebrîzî, Pîrî-zâde Osmân Sâhib, Ebû Bekir Nusret, Ghazal.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ONUR SÖZÜ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÖN SÖZ	xiv
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

PÎRÎ-ZÂDE OSMÂN SÂHİB EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI	4
1.2. ESERLERİ	9
1.2.1. Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî	9
1.2.2. Makâme-i Bedî'a	10
1.2.3. Niyâzî-i Mısrî'nin Bursa'da İken Şeyh Ahmed ile Olan Makâlâtının Hikâyâtı	11
1.2.4. Tefsîru Sûreti'l-Mülk	11
1.2.5. Ta'likâ 'alâ Mâddeti'l-'Aşr li-Sâhibi'l-Kâmûs	11
1.2.6. Dîvân	12
1.2.7. Muhtelif Eserlerde Yer Alan Şiirleri	12

II. BÖLÜM

ŞERH-İ EBYÂT-I SÂ'İB-İ TEBRİZÎ İNCELEMESİ

2.1. Şerhte Zikredilen Özel Adlar	15
2.1.1. Allah İçin Kullanılan İsim ve Sıfatlar	15

2.1.1.1. Hudâ	15
2.1.1.2. İlâh, İlâhî, İlâhiyye	18
2.1.1.3. Rabb, Rabbânî, Rabbâniyye	20
2.1.1.4. Mevlâ	22
2.1.1.5. Hakk	23
2.1.1.6. Bârî	24
2.1.1.7. Samed, Samedânî, Samedâniyye	25
2.1.1.8. Rahmân, Rahmânî	26
2.1.1.9. Ma‘bûd	26
2.1.1.10. Perverdgâr	27
2.1.1.11. Mün‘im	27
2.1.1.12. Kibriyâ	27
2.1.1.13. Müste‘ân	28
2.1.1.14. Kirdgâr	28
2.1.1.15. Hâlık	28
2.1.1.16. Allâh	29
2.1.1.17. Feyyâz	29
2.1.1.18. Hudâvend	29
2.1.1.19. Sübhânî, Sübhâniyye	29
2.1.1.20. Kayyûm	30
2.1.1.21. Kahhâr, Kahhârî	30
2.1.1.22. Kıdem	30

2.1.1.23. Mecîd	31
2.1.1.24. Bâkî	31
2.1.1.25. Vâhid, Vahdânî	31
2.1.1.26. Hakîm	31
2.1.1.27. Yezdân	32
2.1.1.28. Âferînenîde	32
2.1.1.29. Rûzî-resân	32
2.1.1.30. Hayy	32
2.1.1.31. Settâr	33
2.1.1.32. Melik	33
2.1.1.33. Celîl	33
2.1.1.34. Bâsît	33
2.1.1.35. Mûte‘âl	33
2.1.1.36. Hallâk	34
2.1.1.37. Ferd	34
2.1.1.38. Mennân	34
2.1.1.39. Zü‘l-minen	34
2.1.2. Peygamberler	34
2.1.2.1. Hz. Muhammed	35
2.1.2.2. Hz. Süleymân	35
2.1.2.3. Hz. Âdem	36
2.1.2.4. Hz. Îsâ	36

2.1.2.5. Hz. İbrâhîm	36
2.1.2.6. Hz. Hızır	37
2.1.2.7. Hz. İlyâs	37
2.1.2.8. Hz. Nûh	37
2.1.3. Mutasavvıflar	37
2.1.3.1. Mevlânâ	37
2.1.3.2. Necmeddîn-i Kübrâ	37
2.1.3.3. Ebû Bekir eş-Şiblî ve Cüneyd-i Bağdâdî	38
2.1.4. İslam Âlimleri	38
2.1.4.1. Abdurrahmân Bâhir Efendi	38
2.1.4.2. İbn-i Hâcib	38
2.1.4.3. İmâmu'l-Haremeyn Cüveynî	39
2.1.4.4. Abdulmelik b. Habîb es-Sülemî ve Ebû Muhammed Alî bin Saîd ibn Hazm	39
2.1.4.5. Hücetü'l-İslâm İmâm-ı Gazzâlî, Râgıb el-İsfahânî, Ebû Abdullâh Halîmî ve Ebû Zeyd ed-Debûsî	39
2.1.4.6. Kâdî İyâz ve Ebû'l-Abbâs el-Kalânîsî	39
2.1.4.7. Fahreddîn er-Râzî	40
2.1.5. Şairler	40
2.1.5.1. Sâ'ib-i Tebrîzî	40
2.1.5.2. Şems-i Fahrî el-İsfahânî	42
2.1.6. Hikâye, Kıssa ve Destan Kahramanları	42
2.1.6.1. Mecnûn	42

2.1.6.2. Leylâ	43
2.1.6.3. Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn	43
2.1.6.4. Rüstem ve Nerîmân	44
2.1.6.5. Cem	44
2.1.6.6. İskender	44
2.1.6.7. Mânî	44
2.1.7. Yunan Bilginleri	45
2.1.7.1. Câlînûs	45
2.1.7.2. Eflâtûn	45
2.1.7.3. Aristo	45
2.1.8. Kitaplar	45
2.1.8.1. Kur'an-ı Kerim	46
2.1.8.2. Tevrat	46
2.1.8.3. Âkîde	47
2.1.9. Yer Adları	47
2.1.9.1. Mekke, Bathâ, Kâbe, Merve, Safâ, Mültezem, Mesâ	47
2.1.9.2. Tûr-ı Sînâ	48
2.1.9.3. Kevser, Tesnîm	48
2.1.9.4. Beytü'l-makdis	49
2.1.9.5. Ceyhun	49
2.1.9.6. Bedahşân	49
2.1.9.7. Mısır, Şâm	49

2.1.9.8. Çîn	50
2.1.9.9. Buhârâ	50
2.1.9.10. Rûm	50
2.1.9.11. İrem	51
2.1.10. Diğer Özel Adlar	51
2.1.10.1. Arab, Arabî	51
2.1.10.2. Yehûd, Kureyş	51
2.1.10.3. Mevleviyân	52
2.1.10.4. Cebrâil	52
2.2. Şerhte Yer Alan Ayetler	52
2.3. Şerhte Yer Alan Hadisler	56
2.4. Şerhte Yer Alan Türkçe Manzum Bölümler	57
2.5. Şerhte Yer Alan Farsça Manzum Bölümler	62
2.6. Şerhte Yer Alan Arapça Manzum Bölümler	65
2.7. Şerhte Yer Alan Arapça İbareler	67
2.8. Ebû Bekir Nusret'in Şerhiyle Benzerlikler	69

III. BÖLÜM

ŞERH METNİ

3.1. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yöntem	82
3.2. Transkripsiyon Alfabesi	84
3.3. Çeviri Yazılı Metin	85

IV. BÖLÜM

SÖZLÜK

4.1. A Harfi İle Başlayan Kelimeler	189
4.2. B Harfi İle Başlayan Kelimeler	219
4.3. C Harfi İle Başlayan Kelimeler	252
4.4. Ç Harfi İle Başlayan Kelimeler	268
4.5. D Harfi İle Başlayan Kelimeler	274
4.6. E Harfi İle Başlayan Kelimeler	298
4.7. F Harfi İle Başlayan Kelimeler	318
4.8. G Harfi İle Başlayan Kelimeler	330
4.9. H Harfi İle Başlayan Kelimeler	346
4.10. I Harfi İle Başlayan Kelimeler	387
4.11. İ Harfi İle Başlayan Kelimeler	388
4.12. J Harfi İle Başlayan Kelimeler	417
4.13. K Harfi İle Başlayan Kelimeler	417
4.14. L Harfi İle Başlayan Kelimeler	449
4.15. M Harfi İle Başlayan Kelimeler	456
4.16. N Harfi İle Başlayan Kelimeler	523
4.17. O Harfi İle Başlayan Kelimeler	548
4.18. Ö Harfi İle Başlayan Kelimeler	549
4.19. P Harfi İle Başlayan Kelimeler	549
4.20. R Harfi İle Başlayan Kelimeler	562

4.21. S Harfi İle Başlayan Kelimeler	581
4.22. Ş Harfi İle Başlayan Kelimeler	622
4.23. T Harfi İle Başlayan Kelimeler	639
4.24. U Harfi İle Başlayan Kelimeler	681
4.25. Ü Harfi İle Başlayan Kelimeler	684
4.26. V Harfi İle Başlayan Kelimeler	685
4.27. Y Harfi İle Başlayan Kelimeler	696
4.28. Z Harfi İle Başlayan Kelimeler	699
SONUÇ	715
YAZMADAN ÖRNEK SAYFALAR	717
KAYNAKÇA	720

ÖN SÖZ

Bir kitabı açıklayıp anlaşılır hâle getirmek için yazılan eserlere şerh denir. Şerhte ana gaye anlaşılmaı anlaşılır kılmaktır. Transkripsiyonunu yaptığımız Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi'ye ait, Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'ndaki elif harfî ile kafiyeli 8 gazelin şerhi için yazılan “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî” adlı şerh, klasik şerhlerden ayrıışmaktadır. Zira Sâhib, beyitlerde geçen kelimelerin anlamlarını vererek sade bir dille izahını yapmak yerine hemen hemen bütün beyitlerde Arapça ve Farsça tamlamaların iç içe geçtiğı, birbiriyle kafiyeli sözcükler ve tamlamalar aracılığıyla ahenk sağlanan, anlaşılması güç, süslü bir dili tercih etmiştir. Şerhte sadece Farsça beyitler Türkçeye çevrilirken sade bir dil kullanılmıştır. Bu bölümlerin de Ebû Bekir Nusret'in “Şerh-i Ba'z-ı Gazeliyyât-ı Sâ'ib” adlı eserinden alındığı, “Ebû Bekir Nusret'in Şerhiyle Benzerlikler” başlığı altında verilen tabloda gözler önüne serilmiştir. Sâhib'in tasavvufî yorumu ve ağır üslubu; zaten orijinal ve girift mazmunlar, ince hayaller, kapalı anlamlar barındıran Sebk-i Hindî ile yazılmış şiirlerin anlaşılmasını daha da güçleştirmiştir.

Ebû Bekir Nusret'ten sonra Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'na yazılan ikinci hacimli şerh olması cihetiyle önemli olan bu eser 67 varaktan müteşekkildir. Bu çalışmada şerhin transkripsiyonunun yanında şarihin tespit edilebilen diğer eserleri hakkında da bilgi verilmiştir. Şerh metni incelenerek şerhte zikredilen özel adlar, şerhte yer alan ayetler, hadisler, Türkçe, Farsça ve Arapça manzum bölümler, Arapça ibareler ve Ebû Bekir Nusret'in şerhiyle benzerlikler ortaya koyulmuştur. En sonda yer alan “Sözlük” bölümünde ise şerh metninde geçen tüm sözcüklerin ve tüm Arapça, Farsça tamlamaların anlamları verilmiştir.

Çalışmamın her aşamasında ilmî birikiminden istifade etmek saadetine eriştiğim, metin okumamda hatalarımı ve eksiklerimi göstererek derin bakış açısıyla ufkumu açan pek kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Cafer Mum'a, danışman hocam vasıtasıyla eserin varlığından haberdar eden ve elindeki mecmuayı bizimle paylaşan Prof. Dr. Yunus Kaplan'a ve yine metin tashihi ile Arapça bölümlerin okunmasında yardımlarına başvurduğum hocam Prof. Dr. Süleyman Çaldak'a teşekkür ederim.

GÖKHAN AKGÜN

KISALTMALAR

a.	: Arapça	No.	: numara
b.	: birleşik	ö.	: ölüm
bğ.	: bağlaç	s.	: sayfa
Bl.	: bölüm	s.	: sıfat
c.	: cemi	t.	: Türkçe
c. / C.	: cilt	tas.	: tasavvuf
e.	: edat	TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
f.	: Farsça	ünl.	: ünlem
fi.	: fiil	vb.	: ve benzeri
gzk.	: geniş zaman kökü	vr.	: varak
Haz.	: hazırlayan	yun.	: Yunanca
i.	: isim	zf.	: zarf
ital.	: İtalyanca	zm.	: zamir
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı		

GİRİŞ

Girift ve karmaşık hayallerin fazlaca yer aldığı, görünen gerçekliğin özündeki hakiki gerçeğin açığa çıkarılmaya çalışıldığı, sosyal hayat ve tabiatın duygu ve düşünceleri ifade etmede araç olarak kullanıldığı, klişeleşmiş mazmunlar yerine hayattaki hemen her şeyin mazmun olarak kullanılmak üzere şiire girdiği,¹ az söz ile çok anlamın ifade edildiği, mananın söze hâkim olduğu, tasavvuf temasının yoğun biçimde işlendiği, aşırıya varan mübalağalara başvurulduğu, irsal-i mesel, teşhis, kinaye ve mecaz sanatlarının çokça kullanıldığı, yeni kelimeler ve duyulmamış tamlamalarla süslü bir üslubun tercih edildiği Sebk-i Hindî'nin büyük temsilcilerinden Sâ'ib-i Tebrîzî; edebiyatı fikrî ve hâkimane bir sahaya sevk ederek divan edebiyatındaki Nâilî, Neşâtî, Nâbî ve Şeyh Gâlib gibi büyük şairleri etkisi altında bırakmıştır.² Şiirlerinde hikmete çokça yer veren, tabiat ve sosyal yaşam gibi çevre unsurlarından yararlanarak yeni teşbihler, yeni istiareler ve yeni mazmunlar yaratmaya büyük önem veren fakat bunu anlam kapalılığına yol açabilecek boyutlara vardırmayan Sâ'ib-i Tebrîzî³, Türk edebiyatındaki bu etkisine rağmen 18. yüzyıla dek şerh edilmemiştir.

Sâ'ib-i Tebrîzî'nin şiirlerini şerh eden ilk şarih, aslen İstanbullu, Hacı Efendi diye tanınan, Nakşibendi tarikatına mensup, müderrislik vazifesi ile meşgul, âlim ve şair⁴ İsmet Mehmed Efendi'dir (ö. 1747). İsmet Mehmed Efendi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi, no. 3249'da yer alan mecmuanın 123a ile 135b arasındaki bölümünde “Şerh-i Gazel-i Sâ'ib” başlığıyla Sâ'ib-i Tebrîzî'nin “Derûn-i günbed-i gerdûn-i fitne-bâr me-ḥusb / Be-zîr-i sāye-i pül mevsim-i bahâr me-ḥusb⁵” beytiyle başlayan, “me-ḥusb” redifli, 36 beyitten oluşan bir gazelini şerh etmiştir. “İsmet Efendi'nin kendi hattıyla yazılan bu eser 12 Rebiyülahir 1135'te (20 Ocak 1723) tamamlanmıştır.⁶” Sadece 12 varak olan bu eser, kapsamlı bir şerh değildir.

¹ Mum, Cafer, “Sebk-i Hindî”, Türk Edebiyatı Tarihi, (ed. Talat Sait Halman), (1. Baskı), TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006, c. 2, s. 383-387.

² Bilkan, Ali Fuat, “Sebk-i Hindî”, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 2009, c. 36, s. 254.

³ Mum, Cafer, “Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama”, Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2006, s. 108-141.

⁴ Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, (Haz. Nuri Akbayan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, c. 3, s. 840.

⁵ “Fitneler yağdıran gök kubbenin (dünyanın) içinde uyuma. Bahar mevsiminde köprü gölgesinde uyuma.” Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi, no. 3249, 125b/1.

⁶ Yazar, Sadık, “Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 638.

Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'na en kapsamlı şerhleri Ebû Bekir Nusret yazmıştır. Ebû Bekir Nusret, Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'ndan ilk olarak elif harfi ile kafiye 167 gazeli, daha sonra “te” harfi ile kafiye 194 gazeli, son olarak Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'nda kafiye olarak kullanılan bütün harflerden seçtiği 144 gazeli şerh etmiştir. Elif harfi ile kafiye 167 gazeli şerhleriyle Pîrî-zâde Osmân Sâhib'e rehberlik eden Ebû Bekir Nusret'in şerhleri ve Sâhib'in şerhine etkileri çalışmanın “Ebû Bekir Nusret'in Şerhiyle Benzerlikler” bölümünde detaylı bir şekilde verilmiştir.

Sâ'ib-i Tebrîzî'nin şiirlerini şerh eden üçüncü şarih Pîrî-zâde Osmân Sâhib'tir. Sâhib'in “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî” adlı şerhi bu çalışmada transkribe edilmiştir. 67 varaktan oluşan bu eser elif harfi ile kafiye 8 gazelin şerhini içermektedir. Eser hakkında ayrıntılı bilgiler, şarihin eserleri bölümünde verilmiştir.

Sâ'ib'in şiirlerine şerh yazan dördüncü şarih Ömer Fâik Efendi'dir. Ömer Fâik, Sâ'ib-i Tebrîzî'nin ney hakkındaki 33 beyitten müteşekkil bir gazelini şerh etmiştir. Eserin sonunda 1234 (1818/1819) yılında telif edildiğine dair bilgi mevcuttur.⁷

Sâ'ib'e şerh yazan beşinci şarih, Nakşibendî şeyhlerinden ve dönemin ünlü mesnevihanlarından olan Mehmed Murâd Efendi'dir. 1256 yılı Şevval'ının 18'inde (13.12.1840) Sâ'ib'in bazı şiirlerini şerh etmeye başlamış ve bu eserine “Gencîne-i Maârif” adını vermiştir. Eserde Sâ'ib-i Tebrîzî'nin on dört gazelinin şerhi yapılmıştır.⁸

Altıncı şerhin iki şarihi, Süleymân Fehîm Efendi ve öğrencisi Ahmed Cevdet Paşa'dır. Süleymân Fehîm Efendi, yazdığı müsvedde şerhi temize çekmeye ve tashih etmeye başlamış, elif harfli gazellerin tashihini bitirdikten sonra 1847 yılında vefat etmiştir. Süleymân Fehîm'in akrabaları ve öğrencilerinin isteğiyle Ahmed Cevdet Paşa, “be” harfinden “kaf” harfine kadarki gazellerin tebyiz ve tashihini yaparak şerhi tamamlamıştır.⁹

Yedincisi Muallim Nâcî'dir. Muallim Nâcî, “Sâib'de Söz” adlı eserinde Sâ'ib-i Tebrîzî'nin hakîmâne ve nâsihâne bulunan yedi beytinin uzunca şerhini yapmıştır.

⁷ Ünlü, Osman, “Türk Edebiyatında Sâib-i Tebrîzî Şerhleri” Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, no. 2006/1, 2006, s. 89.

⁸ Ünlü, 2006, s. 89-90.

⁹ Çokur, Saddam, “Süleymân Fehîm Efendi'nin Şerh-i Dîvân-ı Sâ'ib'i (Elif Kafiye Gazeller) (İnceleme-Metin)”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gaziantep Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gaziantep, 2024, s. 39-40.

Ayriyeten “Mehmed Muzaffer Mecmuası”nda da Sâ’ib-i Tebrîzî’nin 27 beyti ile 34 mısrasını Türkçeye tercüme etmiştir. Nâcî’nin “Sânihât-i Acem” adlı küçük eserinde de Sâ’ib’in bazı beyitlerinin tercümeleri yer alır.¹⁰

Sekizinci çalışma Mehmed Hulûsî’ye aittir. Bu, şerhten ziyade tercüme sayılabilecek mensur bir eserdir. Mehmed Hulûsî, 188 beyit ve 19 mısradan oluşan “Mücevherât-ı Sâib-i Tebrizî” adlı eserini 1915’te matbu olarak yayımlar. Daha sonra hayli eklemelerle eserini genişletir. Yazma hâlinde bulunan genişletilmiş bu eserinde, 1023 beyit ve 179 mısra bulunur ve adı “Hikemiyât-ı Sâib-i Tebrizî”dir.¹¹

Dokuzuncu çalışma Mehmet Nüzhet Ortanca’ya aittir. Nüzhet Ortanca, Sâ’ib-i Tebrîzî Dîvânı’ndan seçtiği 116 beyit ile 6 müfredi manzum olarak tercüme etmiş, tercümeyi “Akvâl-ı Sâ’ibe” olarak adlandırmıştır. Eser 1928’de basılmıştır.¹²

Netice itibarıyla Sebk-i Hindî şiirinin hem dil hem de muhteva bakımından belli bir seviye kazandığı, bununla beraber günlük konuşma diline ve halkın günlük yaşamına ait unsurların şiirde yer almaya devam ettiği, hikemî konuların şiirde çokça işlendiği, yeni mazmunlar yaratma konusunda şairlerin âdeta birbirleriyle yarıştığı, belli bir beyit yapısı içinde berceste mısralar söylemenin yaygınlık kazandığı orta dönemin en önemli temsilcisi olan¹³ divan edebiyatı sanatçıları üzerinde derin etkileri bulunan Sâ’ib-i Tebrîzî’nin 73.000 beyit içeren Dîvân’ına¹⁴ şimdiye kadar hiçbir şarih tam anlamıyla şerh yazamamıştır. Uzun bir süre Sâ’ib-i Tebrîzî’nin şiirlerine yoğunlaşan Ebû Bekir Nusret ve iki büyük âlim Süleymân Fehîm Efendi ve öğrencisi Ahmed Cevdet Paşa dahi Sâ’ib’in şiirlerinden pek azını şerh edebilmiştir. Bu çalışmada transkripsiyonunu yaptığımız “Şerh-i Ebyât-ı Sâ’ib-i Tebrîzî” ise yekûnu 8 gazellik küçük bir şerhtir. Şerhin 67 varağa ulaşması, şarihinin tasavvufi yorumları ve sanat gösterme amacı izlenimleri veren edebî dili sayesinde.

¹⁰ Ünlü, 2006, s. 91.

¹¹ Ünlü, 2006, s. 92.

¹² Yakut, Emrullah, “Nüzhet Ortanca’nın Manzum Sâib-i Tebrîzî Tercümesinin Çeviri İşlemleri Açısından Tahlili”, Mukaddime, 2015, 6(1), s. 154.

¹³ Mum, 2006, s. 117.

¹⁴ Sadıkoğlu, Cengiz, “Sâib-i Tebrîzî”, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 2008, c. 35, s. 542.

I. BÖLÜM

PÎRÎ-ZÂDE OSMÂN SÂHİB EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Osmanlı Devleti'ne üç şeyhülislam yetiştirmiş “Pîrî-zâde” ailesine adını veren, milliyeti konusunda bilgi bulunmayan, yeniçeri ağalarından, devşirme Pîrî Ağa'nın¹⁵ torunu ve Sultan 1. Mahmud zamanında 06.03.1745 ile 05.04.1746 tarihleri arasında bir yıl bir ay şeyhülislamlık yapmış Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi'nin¹⁶ oğlu olan Şeyhülislam Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi; 1122 (1710-1711) yılı sonlarında dünyaya gelmiştir. Henüz küçük bir çocukken Sa' dî-i Şîrâzî'nin Gülistân'ını ezberleyerek ilim yoluna adım atmış, bülüğa erdikten sonra da ilim öğrenmeye ciddi emek sarf etmiştir. Bitirmesi gereken kitapların bir kısmını babasının denetiminde bir kısmını da zamanın büyük âlimlerinin gözetiminde tamamlamıştır. 1142'de (1729-1730) Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi sayesinde ibtidâ-i hâriç¹⁷ medresesinde ders vermeye başlayarak müderrisler arasına dâhil olmuştur.¹⁸ Âdetten olduğu üzere muhtelif medreselerde görev almıştır.¹⁹ Gitgide mertebesi artmış ve nihayet Süleymaniye medreselerinden birinde ders verme arzusuna vasıl olmuştur.²⁰ 1151 (1738-1739) yılında mahrec²¹-i Galata payesi ile mevleviyet (kadılık) rütbesine ulaşmıştır.²² 1158 (1745) yılında babası Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi şeyhülislam iken bilâd-ı erbaa²³ ve Mekke payelerini²⁴ almıştır. Mekke payesini almasını Nevres Efendi²⁵, şu dize ile tarih düşürmüştür:

¹⁵ Danişmend, İsmail Hami, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971, c. 5, s. 167.

¹⁶ Altunsu, Abdulkadir, Osmanlı Şeyhülişlamları, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972, s. 128-129.

¹⁷ Üçe ayrılan medrese öğretiminin birinci kademesi.

¹⁸ Erdem, Sadık, “Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı İnceleme - Tenkidli Metin – İndeks – Sözlük”, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994, s. 147.

¹⁹ Çoruh, Haydar, “Müstakimzâde Süleyman Saadeddin'in Devhâtü'l-Meşâyih Osmanlı Şeyhülislam-larının Biyografileri Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi”, Mustafa Kemal Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Hatay, 2014, s. 202.

²⁰ Erdem, 1994, s. 147.

²¹ Osmanlıda kadılık payesinin üç basamağından ilki.

²² Çoruh, 2014, s. 202.

²³ Edirne, Bursa, Kahire, Şam.

²⁴ Paye “... herhangi bir memuriyetin fiilen ifa edilmek üzere değil adının rütbe ve ünvan olarak verilmesini belirtir. Memuriyetin fiilen yapılana ise mansıb denilir. Ancak bilfiil memuriyeti yürütenlerle bu memuriyeti veya mansıbı rütbe olarak almış kişiler teşrifatta aynı hak ve yetkilere sahip kabul edilmiştir.” Unan, Fahri, “Pâye”, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 2007, c. 34, s. 193.

Pāye-i Mekke mübārek saña ‘ Osmân Mollā

Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi, 1158 yılı Cemaziyelevvel’inin 16. günü (16.06.1745) babası şeyhülislamlığının 4. ayında iken İstanbul kadısı olmuş, 3 ay sonra ise azledilmiştir.²⁶ Şemdânî-zâde Süleymân Efendi, “Mürî’t-Tevârih” adlı eserinde bu azlin gerekçesini “Ulemâ evladının sefâhatinden zarar” ve “Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi”nin azli” başlıkları altında açıklar. Şemdânî-zâde’ye göre Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi ilim ve fazilet sahibidir ama oğlu Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi ilim sahibi olmasına rağmen İstanbul kadılığına liyakati olmayan, babasından kalan şöhret mirasının keyfini süren, türlü türlü sefahatleri yüzünden halkın dedikodu malzemesi olan biridir.²⁷ 1159 Rebiülevvel’inin 13’ünde (05.04.1746) ise Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi azledilmiştir. Azledilen baba ve oğul, 1159 cemaziyelahirinde²⁸ (haziran 1746) hac için Mekke’ye yollanarak halkın dili bağlanmıştır.²⁹ 1160 yılında hacdan dönmekte olan baba ile oğul, Şam’a ulaştığında İstanbul’dan gelen haber ile münasip bir yerde dinlenmeye geçmişlerdir. Daha sonra, rebiülevvelin ilk on gününden birinde (13/22 Mart 1747) kendilerine ulaşan padişah fermanının tevcihiyle arpalıkları³⁰ olan Gelibolu’da ikamet etmeleri uygun görülmüş, Cemaziyelahir’in 1’inde (10.06.1747) Gelibolu’ya varmışlardır.³¹

Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi, 1162 yılı Receb’inin 9’unda (25.06.1749) babasının ölümünden³² sonra Üsküdar’daki evinde inzivaya çekilmiştir.³³ 1163 yılı Zilkade’sinin 27. günü (28.10.1750) Anadolu payesini alarak terakkisine kaldığı yerden devam etmiştir. 1165 senesi Şaban’ının 4. günü (17.06.1752) Anadolu kazaskerliğine tayin edilen³⁴ Osmân Sâhib, 1166 Şaban’ının 5. günü (07.06.1753) görev süresi dolması

²⁵ Nevres-i Kadîm Abdurrezzâk Efendi (ö. 1762)

²⁶ Yılmaz, Ziya, İzzî Tarihi (1. Baskı), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019, s. 105.

²⁷ Aktepe, Münir, Şem‘dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi Mürî’t-Tevârih, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976, c. 1, s. 124.

²⁸ Mehmed Süreyya, 1996, c. 5, s. 1436.

²⁹ Aktepe, 1976, c. 1. s. 124.

³⁰ Osmanlılarda devlet memurlarına hizmette bulundukları sürece maaşlarına ilaveten, görevden ayrıldıktan sonra ise bir nevi emekli maaşı olarak tahsis edilen gelir için kullanılan terim. Baltacı, Cahit, “Arpalık”, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 1991, c. 3, s. 392.

³¹ Yılmaz, 2019, s. 389, 687.

³² Özcan, Tahsin, “Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi”, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 2007, c. 34, s. 288.

³³ Erdem, 1994, s. 147.

³⁴ Yılmaz, 2019, s. 794, 924.

hasebiyle azledilirken Rumeli payesi ile de taltif edilmiş,³⁵ böylelikle Rumeli kazaskerliği için ilk adımını atmıştır. Sâhib, 1169 yılı Safer ayının 3. günü (08.11.1755) 3. Osmân'ın birinci imamı olarak³⁶ padişahla yakınlaşma fırsatına erişmiştir. 9 ay sonra 1169 yılı Şevval'ının 28. günü (26.07.1756) Rumeli kazaskerliği makamına ulaşmıştır.³⁷ Görevinin henüz beşinci ayında iken 1170 yılı Rebiülevvel'inin 1'inde (24.11.1756) ailesi ile çevresinin ahlaka muhalif davranışları, rüşvet alma, padişah fermanının hilafına hareket etme, mühim işlere ehemmiyet vermemesi ve halkın diline düşme suçlamalarıyla hem Rumeli kazaskerliğinden hem de padişahın birinci imamlığından azledilerek Gelibolu'ya sürgüne gönderilmiş,³⁸ daha sonra Bursa'ya nakledilmiştir.³⁹

Sâhib, 1174 yılı Ramazan'ının 15. günü (20.04.1761) 3. Mustafâ'nın kızı Şah Sultan'ın doğumu vesilesiyle Ramazan'ın 17'sinde çıkarılan af sayesinde İstanbul'a tekrar dönebilmiştir.⁴⁰ 1175 yılı Şaban'ının 24'üne (20.03.1762) geldiğinde ikinci kez Rumeli kazaskerliği makamına kavuşarak⁴¹ ilerlemesine eski makamından devam etmiştir. Râmiz, Sâhib'in bu makama ikinci defa gelişini kıta nazım şekli ile yazdığı tarihinin son dizesinde kayıt altına almıştır:

Yine kim virdi şadr-ı Rûm'a zînet
Kim itdi luţfile şadrı ihyâ

Didi hâtif bu târîh ile Râmiz
Re'isü'l-ulemâ 'Osmân Mollâ

Kazaskerlik vazifesini ifa ederken şiddetli bir hastalığa yakalanan ve hastalığı gitgide artan Sâhib, 1176 Safer'inin 17'sinde (07.09.1762) istifa ederek tedavi sürecine başlamış, bu arada dört cuma, Cuma Dîvânı'na katılamadığı için Sadrazam Koca Râgıb Paşa'ya⁴² affını arz mahiyetinde bir kıta yazmıştır:

³⁵ Güngör, Tahir, Hâkim Efendi Tarihi (1. Baskı), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019, c. 1, s. 50.

³⁶ Güngör, 2019, c. 1, s. 339.

³⁷ Erdem, 1994, s. 148.

³⁸ Güngör, 2019, c. 1, s. 419, 421.

³⁹ Kaplan, Yunus, "Sâhib, Pîrî-zâde Osman Sâhib Efendi", Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, 2020, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sahib-pirizade-osman-sahib-efendi>. [Erişim Tarihi: 25 Ocak 2025]

⁴⁰ Güngör, 2019, c. 2, s. 1002, 1008.

⁴¹ Sağlam, Nevzat, "Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr'ı 1166-1188/1752-1774 (İnceleme ve Metin)", Marmara Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul 2014, s. 213.

⁴² Sâhib, "Makâme-i Bedî'a" adlı eserini de Sadrazam Koca Râgıb Paşa için yazmıştır.

Ey nûr-ı ruḥ-ı bâşıra-i merdüm-naẓar
Allâh itmesün seni âzürde-i keder
Şâhib ḳuluñ sūdde-i iclâle yüz sürüp
Bu cum‘ a daḥi ‘ afv ü ‘ ināyet recâ ider

Sadrazam Koca Râgıb Paşa da kıta nazım şekli ile yazdığı cevabında istirahat etmesine izin verdiğini belirtmiştir.⁴³ 1179 yılı Rebiülevvel’inin 4. günü (21.08.1765) üçüncü ve son kez Rumeli kazaskeri olan⁴⁴ Sâhib, görev süresini tamalayarak 1180 senesi Rebiülahir’inin 6. günü (11.09.1766) azledilmiş⁴⁵ ve inzivaya çekilmiştir.

İnzivada olan Pîrî-zâde, 1182 yılı Cemaziyelahir’inin 4’ünde (16.10.1768) ilmiye teşkilatının başına geçerek şeyhülislam olmuştur.⁴⁶ Şemdânî-zâde Süleymân Efendi’ye göre Pîrî-zâde’nin şeyhülislam oluşu şöyle gerçekleşmiştir: 1768’deki Lehistan meselesinden dolayı Osmanlı ile Rusya devletleri karşı karşıya gelirken Sadrazam Muhsin-zâde Mehmed Paşa ile Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi, yaptıkları tahkikat neticesinde “Husumete müteallik alamet yoktur.” diyerek savaşa karşı çıktılar. Buna karşılık Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi, şeyhülislam olabilmek için, Yağlıkçı-zâde Mehmed Emîn Paşa, sadrazam olabilmek için, Vezir Kethüdası Ömer Efendi ise padişaha daha yakın olabileceği bir makama erişebilmek için 3. Mustafa’yı savaşa teşvik etmişlerdir. Savaşı istemeyen Sadrazam Muhsin-zâde Mehmed Paşa azledilirken yerine Silahdâr Hamza Paşa getirilmiştir. Hamza Paşa, gelir gelmez kendisini savaş kararı alınan meclisin içinde bulmuş ve sorgulamak üzere Rus elçisini sadrazam konağına çağırmıştır. Elçi sorgulanırken konağa gelen Pîrî-zâde, Rus elçisinin teskin edici sözlerinin Osmanlı Devleti’ni gaflete düşürme planı olduğunu belirtmiş ve “Vücûb-ı sefer ile hükmolunur.” diyerek savaş fetvasını vermiştir. Aynı zamanda Hamza Paşa’nın Rus elçisini Yedikule’ye hapsedmesinde de etkin rol oynamıştır. Pîrî-zâde’nin fetvası padişaha iletildiğinde “Münâsibi üzre hareket itsünler.” fermanıyla fetvayı tasdik etmiştir. Mevcut şeyhülislam Veliyyüddin Efendi, savaş gibi çok önemli

⁴³ Erdem, 1994, s. 148-149.

⁴⁴ Güngör, 2019, c. 2, s. 1193.

⁴⁵ Sağlam, 2014, s. 279.

⁴⁶ Çoruh, 2014, s. 202.

bir mevzuda fetvayı Pîrî-zâde'nin vermesi üzerine üzüntüden hasta olarak vefat etmiş ve yerine Pîrî-zâde gelmiştir.⁴⁷

Pîrî-zâde, cephelerdeki mağlubiyetlerden müteessir olarak⁴⁸ 1183 yılı Zilkade'sinin 5. günü (02.03.1770) vefat etmiştir.⁴⁹ 18. yüzyıl vakanüvisi Ahmed Vâsıf Efendi'ye göre Pîrî-zâde'nin vefatına düşürülen tarihlerden ikisi meşhurdur. Bu tarihlerden birincisi “Oşmân-ı sitem-dîde⁵⁰” terkididir. Yaşadığı çağda rakibi olanların dedikoduları yüzünden gönlü yaralı olan Pîrî-zâde için dostları bu tarihi düşürmüştür. İkinci tarih ise “Mâte'l-ḥannās⁵¹” cümlesidir. Her hâlini kıskanan rakipleri, Pîrî-zâde öldükten sonra dahi düşmanlıklarını izhar ederek bu tarihi düşürmüşlerdir.⁵² Pîrî-zâde, Beyazıt Camisi'nde kılınan cenaze namazı⁵³ sonrası Aksaray civarında bulunan Murad Paşa Camisi haziresine⁵⁴ eski Sadrazamlardan Kara Dâvûd Paşa'nın kabri civarına defnedilmiştir.⁵⁵ 1335'te (1916/1917) Aksaray Caddesi açılırken o dönemde Evkâf Nazırı Vekili olan torunlarından İbrahim Bey tarafından kemikleri alınarak Üsküdar'daki Selimiye Tekkesi karşısında bulunan aile mezarlığına taşınmış, ancak şahidesi yerinde kalmıştır.⁵⁶ Ailenin üçüncü, Osmanlı'nın 119. şeyhülislamı Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi, Osmân Sâhib'in kızı yönünden torunudur.⁵⁷

Babası gibi “Sâhib” mahlasıyla meşhur olan Pîrî-zâde⁵⁸, akli ve naklî ilimlere vâkıf, özellikle edebiyatta ve Arapçada mütebahhir, Arapça, Farsça ve Türkçe sözleri/şiirleri bulunan⁵⁹ nazım ve nesir türlerinde eserler yazan, cedel ve bahs ilimlerinde bilgi sahibi, renkli gazel ve tarihleriyle⁶⁰ muktedir ve hassas bir divan

⁴⁷ Aktepe, 1976, c. 2a. s. 112-113.

⁴⁸ Danişmend, 1971, c. 5, s. 143.

⁴⁹ Aktepe, 1976, c. 2b. s. 24.

⁵⁰ Cefakeş Osman.

⁵¹ Şeytan öldü.

⁵² Sağlam, 2014, s. 383.

⁵³ Aktepe, 1976, c. 2b. s. 25.

⁵⁴ Çiftçi, Ömer, Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîm Tezkiresi), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2017, s. 220.

⁵⁵ Çoruh, 2014, s. 202.

⁵⁶ Özcan, 2007, c. 34, s. 288.

⁵⁷ Altunsu, 1972, s. 145.

⁵⁸ Çiftçi, 2017, s. 220.

⁵⁹ Erdem, 1994, s. 149-150.

⁶⁰ Sağlam, 2014, s. 383.

şairidir.⁶¹ Pîrî-zâde'ye karşı olumsuz yorumlarıyla öne çıkan Şemdânî-zâde Süleymân Efendi'ye göre ise her türlü ilme vâkıf olan Sâhib, “âlim-i gayr-i âmil⁶² bir zât”tır.⁶³

1.2. ESERLERİ

1.2.1. Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî

Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi No. 1022'de yer alan, bir kısmı müsvedde olan, 123 varaktan müteşekkil mecmua, Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi'ye aittir. Yazmanın zahriyesindeki “Pîrî-zâde merhûm ‘Osmân Mollâ Brusa’da menfî iken şadr-ı a‘zam Râgıb Paşa’ya yaptığı makâme-i bedî‘adır ki dest-i hattıyla müsveddesidir. Kezâlik zeylinde ebyât-ı Sâ'ib'i şerh ü beyân eylediği âşârlarıdır. Tecâvez Allâhu ‘an seyyi‘âtihi⁶⁴.” açıklamasından da anlaşılacağı üzere Sâhib, Bursa'da sürgün olduğu yıllarda Sadrazam Koca Râgıb Paşa için kendi hattıyla “Makâme-i Bedî‘a” adlı bir eser yazmıştır. Bu eserin zeylinde ise İranlı meşhur şair Sâ'ib-i Tebrîzî'nin bazı beyitlerini şerh etmiştir.

Pîrî-zâde Osmân Sâhib, Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'ndaki elif harfli gazellerin ilk sekizini şerh etmiştir. 8. gazelin bittiği 109b'nin sol alttaki reddadesinde dokuzuncu gazelin birinci beytinin başlangıç kelimesi olan “bûlbûl”ün yer alması şarihin şerhe devam etme arzusunda olduğunu veya metnin devamının kayıp olduğunu göstermektedir. Şerhin müsveddesi, 30b-41b ile 110a-114b varakları arasında yer alırken temize çekilmiş metin 42a-109b yapraklarındadır. Temize çekilmiş metinde 56a ile 56b'de metnin büyük bir bölümü üstü çizilerek kenara yazılmıştır. Müsvedde olarak kullanılan 30b-41b varaklarında birinci gazelin tamamı ile ikinci gazelin ilk yedi beyti yer almaktadır. 110a-114b varaklarında ise ikinci gazelin sekizinci olan son beyti ile üçüncü gazelin ilk altı beyti yer almaktadır. 41b'deki müsvedde metnin 110a'da kaldığı yerden devam etmesi, mecmuanın tertibinde hata olduğunu göstermektedir. Temize çekilmiş metnin, müsvedde metin ile bire bir uyuşmadığı, şarihin bazı yerlerde ekleme bazı yerlerde ise çıkarma yaptığı görülmektedir. İstinsah kaydı ve tarihi bulunmayan bu mecmua, zahriyedeki açıklamasına göre Sâhib'in Bursa'da sürgün bulunduğu yıllarda yazılmıştır. Sâhib'in hayatı hakkında üstte verdiğimiz bilgilere göre şarih, 1170 yılı

⁶¹ Danişmend, 1971, c. 5, s. 143.

⁶² İlmiyle amel etmeyen âlim

⁶³ Aktepe, 1976, c. 2b. s. 24-25.

⁶⁴ Allah günahlarını affetsin.

Rebiülevvel'inin 1'inde (24.11.1756) Rumeli kazaskerliğinden ve padişahın birinci imamlığından azledilerek Gelibolu'ya sürgüne gönderilmiş, kısa bir süre sonra da Bursa'ya nakledilmiştir. 1174 yılı Ramazan'ının 15. günü (20.04.1761) 3. Mustafa'nın kızı Şah Sultan'ın doğumu vesilesiyle Ramazan'ın 17'sinde çıkarılan af sayesinde İstanbul'a tekrar dönebilmiştir. Buna göre bu mecmua 1 Rebiülevvel 1170 ile 17 Ramazan 1174 (24.11.1756-20.04.1761) arasında yazılmıştır.

Sâhib, Sâ'ib-i Tebrîzî'nin beyitlerini Türkçeye çevirirken elif kafiye gazellerini 1164 (1750/1751) yılında tamamlayan Ebû Bekir Nusret'ten yararlanmıştır. Şerh kısmında ise Ebû Bekir Nusret'in her beyitte birkaç satırlık izahına mukabil uzun uzadıya açıklama yoluna başvurmuştur. Tasavvufi zevkle ve edebî bir dille yazdığı şerhinde Arapça ve Farsça tamlamaların yoğun olduğu, hemen hemen her satırında seciler vasıtasıyla ahenkler sağlanan, anlaşılması güç, sanatkârane bir üslup tercih etmiştir. Şeyhülislamlığa yükselebilecek kadar dinî literatüre hâkim, Arapça, Farsça ve Türkçeye bu dillerde şiir yazabilecek kadar vâkıf olan Molla Sâhib, şerhinde bilgi birikimini edebî diliyle harmanlayarak okuyucusuna sunmuştur. Şöyle ki yalnızca 8 gazelde 53 kez ayet, 16 kez hadis alıntılanan şarih, 35'i Türkçe, 17'si Farsça ve 10'u Arapça olmak üzere manzum bölümlerden faydalanarak eserini renklendirmiştir.

1.2.2. Makâme-i Bedî'a

Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi No. 1022'de yer alan Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi'ye ait yazmanın zahriyesindeki "Pîrî-zâde merhûm 'Osmân Mollâ Brusa'da menfî iken şadr-ı a'zam Râgıb Paşa'ya yaptığı makâme-i bedî'adır ki dest-i hattıyla müsveddesidir..." ibaresinden anlaşıldığı üzere Sâhib, Bursa'da sürgün olduğu yıllarda Sadrazam Koca Râgıb Paşa'ya kendi hattıyla "Makâme-i Bedî'a" adlı bir eser yazmıştır. Eserin bu yazmada yer alan müsveddesinden başka nüshası bulunmamaktadır. Sâhib'in bu eseri, yazmanın 3b-22a varakları arasında yer almaktadır. Arapça olarak makâme⁶⁵ türünde yazılan bu mensur eserin çoğu sayfasının kenarlarında hem okunuşuna dair bilgiler hem de metin izahına dair açıklamalar

⁶⁵ "Bu türün özelliklerini, bir olay etrafında şekillenme, hayalî bir ravisi, her konudaki bilgisi ve güzel konuşmasıyla insanları kendine hayran bırakan, dilenci hüviyetinde hayalî bir kahramanı bulunma, dilin inceliklerini, özellikle dildeki garip kelimeleri öğretmeyi hedefleme, nahiv bilmecelerinden, edebî inceliklerden ve Arap atasözlerinden örnekler vermek suretiyle okuyucuların hoşça vakit geçirmelerini amaçlama biçiminde özetlemek mümkündür." Ayyıldız, Erol, "Makâme", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 2003, c. 27, s. 417.

bulunmaktadır. Bazı satırların üstü çizilerek sayfa kenarlarında tashih edilirken bazı satırlar karalanarak okunmaz hâle getirilmiştir.

1.2.3. Niyâzî-i Mısrî'nin Bursa'da İken Şeyh Ahmed İle Olan Makâlâtının Hikâyâtı

Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi No. 1022'de yer alan Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi'ye ait yazmada Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî'nin akabinde “Şeyh Mısrî kıddise sırruhu⁶⁶ hâzretleriniñ Brusa'ya teşrifleri ve Şeyh Ahmed kıddise sırruhu hâzretleriyle olan maķâlâtları hikâyâtıdır.” başlığı altında Bursa'ya gelen Niyâzî-i Mısrî'nin Şeyh Ahmed ile olan sohbetinin hikâyesi anlatılmaktadır. Türkçe yazılan bu mensur eser, 116a'dan başlayıp mecmuanın da son varağı olan 123b'de bitmektedir.

1.2.4. Tefsîru Sûreti'l-Mülk

Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi No. 435'te yer alan yazmanın ilk sayfasında kitabın içinde bulunan 12 farklı eserin adları yazmaktadır. Bunlardan onuncusunun müellifi “eş-Şeyhü'l-‘azîz ‘Osmân Efendi” adıyla kayıtlı Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi'dir. 122b'den başlayıp 128b'de biten bu bölümde Mülk Sûresi'nin tamamı Arapça olarak tefsir edilmiştir.

1.2.5. Ta' lîka 'alâ Mâddeti'l-‘Aşr li-Sâhibi'l-Kâmûs

Bursalı Mehmed Tâhir'in “Revan Odası Kütüphanesinde Kâmûs'un on maddesine talikatı havi bir eseri vardır.”⁶⁷ diye bahsettiğı talikat türündeki eser İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No. 6232'de yer almaktadır. 5 varaktan müteşekkil bu Arapça eser, Kâmûsu Lisâni'l-‘Arab'daki “aşr” maddesiyle ilgili bilgileri değerlendirmektedir.⁶⁸ 2a'nın 1 ve 2. satırlarında müellif Pîrî-zâde Osmân Sâhib'in adı geçer. 3b'de Padişah 1. Mahmud'a dua edildiğı görülmektedir. Eser, 1. Mahmud'un padişahlığı zamanına denk gelen 1156 (1743-1744) yılında yazılmıştır.

⁶⁶ Sırrı mukaddes olsun.

⁶⁷ Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, (Haz. İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul 1975, c. 2, s. 297.

⁶⁸ Kaplan, 2020.

1.2.6. Dîvân

Sicill-i Osmânî’de Pîrî-zâde Osmân Sâhib’in Dîvân’ı olduğu⁶⁹ belirtilse de kaynak taramasında böyle bir esere rastlanmamıştır. Ayriyeten başka hiçbir kaynakta da Sâhib’in Dîvân sahibi olduğuna dair bir bilgiye tesadüf edilmemiştir.

1.2.7. Muhtelif Eserlerde Yer Alan Şiirleri

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. Y. 1710’da yer alan 197 varaktan müteşekkil mecmuanın içinde 9 farklı dîvân yer almaktadır. Bu dîvânlar sırasıyla şunlardır: Çelebi-zâde Âsım Dîvânı, Seyyid Vehbî Dîvânı, Hâmî-i Âmidî Dîvânı, Abdülbâkî Ârif Efendi Dîvânı, Âtîf Efendi Dîvânı, Şeyhülislam Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi Dîvânı, Şehrî Mehmed Efendi Dîvânı, Âlî⁷⁰ Dîvânı, Şerîf Sabrî Dîvânı. Pîrî-zâde Osmân Sâhib’in babası Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi’nin Dîvânı, 128b ile 145b arasında yer alırken Mehmed Sâhib’in şiirlerinin hemen akabinde “Sâhib-i feyz ü ‘irfân ve şâ‘ir-i mu‘ciz-beyân Sâhib Efendi-zâde Sâhib ‘Osmân Mollâ Efendi” başlığı altında 146a ile 149b arasında Osmân Sâhib’in iki kasidesi ile iki tarihi yer alır. Bu kasidelerden birincisi 47 beyitten oluşurken ikincisi 55 beyitten müteşekkildir. Tarihlerinin ise birincisi 12, ikincisi 42 beyittir. İkinci tarihin sonunda 1155 (1742-1743) tarihi mevcuttur.

Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa’nın “Nuhbetü’l-Âsâr Min Ferâidi’l-Eş‘âr” isimli şair tezkiresinde “Şâhib-i İslâmbolî” adıyla, “Şehr-i İstanbul’dan Mevâlî zümresindendir.” açıklamasıyla verilen şair Pîrî-zâde Osmân Sâhib ya da Pîrî-zâde Mehmed Sâhib olmalıdır. Çünkü hem molla zümresinden hem İstanbullu hem de Sâhib mahlaslı başka şair bulunmamaktadır. Safvet’in örnek olarak verdiği gazel, Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Dîvânı’nda yer almadığı için bahsedilen şair Pîrî-zâde Osmân Sâhib’tir. Safvet’in mezkûr gazeli şudur:

Hüsn ü bahāya pādişāh-ı bî-bahānedir
Her vechile o Yūsuf-ı şānī yegānedir
Âyine-i cemālini jeng-āver eyleyen
Te’şîr-i şıkket nigeḥ-i ‘āşıkānedir
Mürğ-i ümîdi mezra‘a-ı kehkeşāna dek
Ser-der-i hevāyı himmet iden āb u dānedir

⁶⁹ Mehmed Süreyya, 1996, c. 5, s. 1436.

⁷⁰ Rif‘atî Âlî Bey olması muhtemeldir.

Şubh-ı ümîdi rûşen idüp mihr-i vişâlle
‘Uşşâkla mu‘âmelesi şâdıķânedir

Zâhidâ uşûle girse de zencîr-i ‘aşķile
Reftâr-ı bî-nizâmı yine şûfiyânedir⁷¹

Silâh-dâr-zâde Mehmed Emîn⁷² ve Şefkat-i Bağdâdî’nin⁷³ tezkirelerinde Sâhib’in iki beyitlik bir kıtası yer almaktadır. Bu kıtanın ilk beytini alan Fâtin Efendi, eski kitaplarda Sâhib’in birçok güzel şiirini okuduğunu ama elinde bu iki dizeden başka şiir örneği bulunmadığını belirtmiştir.⁷⁴ Bursalı Mehmed Tâhir de tıpkı Fâtin gibi kıtanın ilk beytini Sâhib’in şiirlerine örnek olarak vermiştir.⁷⁵ Bahsi geçen kıta ise şudur:

Göñül yap zâhidâ beyt-i Hudâ’dur tâ‘at isterseñ
Muhaķķaķdur ki bâb-ı cenneti hâtır-şiken açmaz
Füyûzât-ı İlâhiyye hemân ğurbetdedür Şâhib
Verâ-yı perde-i ğaybda olan sırrı vaţan açmaz

Râmiz, tezkiresinde Rumeli kazaskerliği vazifesini ifa ederken hastalığı dolayısıyla dört cuma boyunca Cuma Dîvânı’na katılamayan Sâhib’in, Sadrazam Koca Râgıb Paşa’ya affını arz mahiyetinde şu kıtayı yazdığını belirtir:

Ey nûr-ı ruķ-ı bâşıra-i merdüm-nażar
Allâh itmesün seni âzürde-i keder
Şâhib kuluñ südde-i iclâle yüz sürüp
Bu cum‘a daķi ‘afv ü ‘inâyet recâ ider

Sâhib’in, tarih düşürme ilminde benzersiz olduğunu belirten Râmiz, onun 3. Selim’in doğumu ve Nuruosmaniye Camisi’nin bitimine tarih düşürdüğünü söyleyerek şu dizeyi verir:

Ser-iķbâl-i şehen-şâha Selîmîdir tâc⁷⁶

⁷¹ Güzel, Bilal, “Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve Nuhbetü’l-Âsâr Min Ferâidi’l-Eş‘âr İsimli Şair Tezkiresi”, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 2012, s. 358-359.

⁷² Öztürk, Furkan, Tezkire-i Silâh-dâr-zâde, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2018, s. 149.

⁷³ Kılıç, Filiz, Tezkire-i Şu‘arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî (Şefkat Tezkiresi), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2017, s. 157-158.

⁷⁴ Çiftçi, 2017, s. 220.

⁷⁵ Bursalı Mehmed Tâhir, 1975, c. 2, s. 297.

⁷⁶ Erdem, 1994, s. 148, 150.

Sâhib, şerhinde sık sık Türkçe, Arapça ve Farsça mısra, beyit ve kıtalara başvurmuştur. Bu şiir parçacıklarının birçoğunun şairi tespit edilememiştir. Ebû Bekir Nusret Efendi'nin, kendi şerhlerinde sıkça kendi Dîvân'ından şiirlerine yer verdiği bilgisi göz önünde bulundurulduğunda şairi meçhul şiirlerin bir kısmının Sâhib'e ait olması muhtemeldir.

II. BÖLÜM

ŞERH-İ EBYÂT-I SÂ'İB-İ TEBRÎZÎ İNCELEMESİ

2.1. Şerhte Zikredilen Özel Adlar

Şerhte özel ad olarak Allah'ın isim ve sıfatları, peygamberler, mutasavvıflar, İslam âlimleri, şairler, hikâye, kıssa ve destan kahramanları, Yunan bilginleri, kitaplar ve yer adları yer almaktadır. Bilgi birikimi yüksek olan şarih, özel adlar vasıtası ile yeni mana ve hayallere kapı aralamıştır.

2.1.1. Allah İçin Kullanılan İsim ve Sıfatlar

Şarih, tasavvufî şerhinde Allah'ın isim ve sıfatlarını oldukça fazla zikretmiştir. Şerhte Allah'ın isim ve sıfatları ile ekseriyetle Farsça isim ve sıfat tamlamaları oluşturulmuş ve bu isim ve sıfatlar kırk dokuz farklı şekilde kullanılmıştır. İsimlerden on altısı esmayihüsna arasında yer alırken yedisi Farsça, geriye kalanlar ise Arapçadır. Allah için kullanılan isim ve sıfatları metinde en çok geçenden en az geçene doğru sıralayalım: Hudâ, İlâh, İlâhî, İlâhiyye, Rabb, Rabbânî, Rabbâniyye, Mevlâ, Hakk, Bârî, Samed, Samedânî, Samedâniyye, Rahmân, Rahmânî, Ma' bûd, Perverd-gâr, Mün' im, Kibriyâ, Müste' ân, Kird-gâr, Allâh, Hâlık, Feyyâz, Hudâvend, Sübhânî, Sübhâniyye, Mecîd, Kayyûm, Kıdem, Bâkî, Yezdân, Kakhâr, Kakhârî, Âferînende, Vâhid, Vahdânî, Hakîm, Rûzî-resân, Settâr, Hayy, Melik, Müte' âl, Celîl, Ferd, Hallâk, Mennân, Bâsîr, Zü'l-minen.

2.1.1.1. Hudâ

Şerhte Allah için en çok kullanılan isim, “Tanrı” anlamındaki Farsça sözcük “Hudâ”dır. Otuz yedi kez “Hudâ”, üç kez de “Allah vergisi” anlamındaki birleşik sıfat “Hudâ-dâd” şeklinde kullanılan bu isim, daima Farsça isim ve sıfat tamlamaları ile verilmiştir. Hudâ ismi; yüce, en büyük, biricik, ebedî, verdiği nimetleri başa kakmayan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, fiilleri sorgulanamaz olan, lütuf ve ihsanı bol olan, bütün âlemlerin sahibi ve efendisi olan, daima uyanık olan, kullarına hadsiz hesapsız nimetler veren, iyilik ve cömertlik sahibi gibi sıfatlarla nitelendirilmiştir.

maḥfaẓa-i ḥıfẓ-ı Hudâ 43a/3.

naẓargāh-ı Hudâ-yı ekber 43a/21.

mi‘mār-ı bî-müddānî ḥazret-i Hudā 43b/1.

pehnā-yı fezā-yı feraḥ-fezā-yı cezbe-i Hudā 45b/16.

cemāl-i bā-kemāl-i Hudā-yı müte‘āl 45b/22.

pād-şāh-ı lā-yezāl-ı memleket-i feyz ü kerem olan Hudā-yı müte‘āl 47a/6.

meşgûl-ı şoḥbet-i ‘aşq-ı Hudā-yı bî-imtinān 47b/1.

*tilāvet-i zıkr-i Hudā ve tarāvet-i fikr-i Mevlā ile ḥalāvet ü neḍāret kesb idüp
47b/3.*

mürettib-i ziyāfethāne-i mekân ü mekân olan Hudā-yı Mennān 47b/21.

nevāziş-i iltifāt-ı Hudā ile müstağraḥ-ı lücce-i nūr 48a/10.

dergāh-ı bülend-bārgāh-ı Hudā 56a/2.

maḳām-ı hüviyyetde Hudā-yı yegāne ile bir olup 57a/2.

ḥıfz-ı Hudā-yı Zü’l-minen 57a/16.

*taḳ-ı irādemizi gerden-i in ü āna taḳup dilediği semte çeken Hudā-yı lā-yezālîñ
irādesidir 59a/2.*

tevekkül-i Hudā-yı müte‘āl ile cem‘ olmak muḥāl 59b/21.

nağme-perdāzî-i zıkr-i Hudā 65b/4.

nezd-i bendegān-ı Hudā 68b/5.

mülāzemet-i bāb-ı Hudā 69b/12.

rāh-ı Hudā’da yek-cihet olmak 72a/5.

sālik-i rāh-ı Hudā 75b/19, 76b/5.

müdāveme-i dārü’n-nedve-i merdūd-ı dergāh-ı Hudā 76a/19.

gül-āb-ı revān-baḥş-ı neş’e-i dā’imî-i mihr-i Hudā 77b/4.

bereket-i pertev-i āftāb-ı ‘ālem-tāb-ı ināyet-i Hudā 79b/7.

baħr-i muħiṭ-i ‘ināyet-i Hudā’yı hāṭırdan iħrāc u insā eyleme 81b/14.

yektā-niṣṣin-i serīr-i vaḥdet olan Hudā-yı müte‘āl 84b/1.

yeh-pāre-ṭibā‘-i muḥālifin-i kurenāyı teshīn ü germ iden Hudā-yı müte‘āl
84b/22.

bīmār-ı velā-yı Hudā olan sālīk-i ‘alīl 85b/14.

‘aks-i meh-rūyān-ı bustān-ı Hudā 92a/6.

mecnūn-ı Hudā’nıñ ṣāh-ı ‘āqıl ve pād-ṣāh-ı kāmīl oldığına āgāh olup 96a/1.

cezbe-i Hudā-yı müte‘āl 96a/6.

derd-i bī-devā-yı taḥammül-güdāz-ı cezbe-i Hudā-yı bī-niyāz 96a/15.

meṣgūl-ı tilāvet-i zıkr-i Hudā-yı Ferd ü Şamed olan tūṭi-i Haḫḫ-gū-yı dil-i āgāh
100b/8.

cāygāh-ı feyz-i Hudā-yı lā-yenām 100b/23.

kānūn-ı mihr-i Hudā’da muḥarraḫ u sūḫte 103a/2.

serḫāne-i kār-ı kavı-i ‘uṣṣāḫ-ı Hudā-yı bī-çün 103a/14.

gül ‘aṣāsı dīvāne-i Hudā’ya taḫta-i meṣḫ-i cünün oldı 103b/12.

hübüb-ı nesīm-i cezbe-i Hudā-yı kerīmle besīm 104a/3.

dāğ-ı ‘aşḫla sīnesi biryān u sūzān olan mecnūn-ı Hudā 104a/21.

mecnūn-ı Hudā’ya daḫi çüb-i gül ile tedbīr te‘şīr itmeyüp 104b/13.

mecnūn-ı Hudā’ya ḫavāle-i ḫacer ü meder ve kūpāl ü tīg ü ‘aşā vü teber bir
vechile kārger olmayup 104b/15.

mürettib-i bezmgāh-ı āsmān u zemīn Hudā-yı Rabbü’l-‘ālemīn 106a/2.

tīşe-i endīşe-i Perverdgār ile kūh-ken-i mā-‘adā-yı Hudā olup 108a/10.

gevher-i feyz-eşer-i dilde ḫāşıl olan envār-ı esrār-ı Hudā-dād müzdād 62b/1.

isti‘dād-ı Hudā-dād 74a/21.

kalb-i sālîke i‘tā olunan lezzet ü zevk-i Hudā-dād 95b/18.

2.1.1.2. İlâh, İlâhî, İlâhiyye

Arapçada “Tanrı, Allah” anlamına gelen “İlâh” kelimesi iki, “Allah ile ilgili, Allah’a ait, Allah’a has, Allah’tan gelen” manalarına gelen “İlâhî” sözcüğü on iki ve bu kelimenin müennes şekli olan “İlâhiyye” yirmi üç defa kullanılmıştır. Bu kullanımların da tamamı Farsça tamlamalar şeklindedir.

hamiyyetgâh-ı maḥşer-i İlâh’da maḥcûb olmayacak a‘mālî ifâ 66b/9.

bārgâh-ı zi‘l-celâl-i İlâh’da tecellî-i fūrûğ-ı âftâb-ı kudret-i kâmile den efrûḥte 78b/14.

siper-endâḥte-i ma‘reke-i teslîm ü rızâ vü itâ‘at olan ser-bâzân-ı ‘aşk-ı İlâhî 45b/15.

rûḥ-ı İlâhî’den ‘ibâret olan nesîm-i ḥayât-baḥş-ı kerem-i Rabbânî 46b/21.

tâbe-i kâ’inât-sûz-ı ‘aşk-ı İlâhî 57b/8.

deryâ-yı mevc-engîz-i mihr-i İlâhî 58a/16.

bâde-i ‘aşk-ı İlâhî ve şahbâ-yı müşâhede-i cemâl-i kemâl-i Rabbânî ile sîne-mest ü ser-şâr olan 63b/15.

rumûz-dânân-ı ḥikmet-i İlâhî 78b/19.

vaḥy-i İlâhî ile kışsa-i Aşḥâb-ı Kef ve aḥvâl-i Zü‘l-ḳarneyn beyân olunup 86b/13.

kütüb-i İlâhî’de ḥaḳîḳat-i rûḥ beyân olunmayup 86b/17.

rûḥ emr-i İlâhî ve tekvîn-i Raḥmânî ile mevcûd u muḥdeşdir demek olur 87a/14.

tecellî-i cemâl-i İlâhî 91a/4.

vâḳıf-ı sırr-ı İlâhî ve ‘ârif-i râz-ı nâ-mütenâhî 98b/5.

kerem-i Bārī ve feyz-i İlāhī ile ser-tahta-i lālezār-ı sīneñi lāle-i yek-reng-i vahīd-i tevḥīd ile tezyīn 108a/1.

niçe niçe esrār-ı İlāhiyye ve tecelliyāt-ı Rabbāniyye 48a/1.

ber-muktezā-yı ‘ādet-i İlāhiyye ve mekārīm-i Rabbāniyye ber-ittifāqdır 51b/4.

ber-muktezā-yı ‘adālet-i iktizā-yı ‘ādet-i İlāhiyye 52b/18.

taḫsīm-i füyūzāt-ı İlāhiyye 53a/7.

envā‘-ı nī‘am-ı İlāhiyye ve elvān-ı şıḥāf-ı mekārīm-i Rabbāniyye’den mahrūm u bī-naşībsız 53a/11.

ḫudret-i ḳāhire-i İlāhiyye ve ḳuvvet-i bāhire-i Şamedāniyye’yi müşāhede vü temāşā itme 58b/11.

muktezā-yı iḥkām-ı meşīyyet-i İlāhiyye ḫāşıldır 59a/5.

eşer-i şüretger-i ḫudret-i İlāhiyye ve bāz-beste-i irādet-i ezeliyye’dır 59a/19.

meşīyyet-i İlāhiyye’ye nisbetle ‘abdiñ irādesi zerre 59b/6.

esrār-ı laṭīfe-i İlāhiyye’dır ki sālīk her ne kadar iḥfā iderse ol ḳadar ziyāde olur 62a/16.

şerār-ı esrār-ı İlāhiyye’yi yār u aḡyāra izḫār 62a/21.

esrār-ı İlāhiyye’yi fānūs-ı dilde ḫıfz ile kimseye fāş u izḫār eyleme 63a/15.

esrār-ı İlāhiyye ve elṭāf-ı Rabbāniyye’yi keşf ü izḫārlarına ruḫşat ü icāzet virmezler 63a/21.

aḫkām-ı İlāhiyye ve tekālīf-i şer‘iyye ve merāsīm-i ṭarīḳa-i Muḫammediyye 64a/16.

fütūḫāt-ı İlāhiyye ve füyūzāt-ı Şamedāniyye’ye sebeb ü ‘illet a‘zā-yı mezkūreyi sedd ile vücdı raḫne-dār itmek 64b/20.

füyūzāt-ı İlāhiyye pertev-efşān olmaḡla ālāyiş-i keder ü keşretten nā-bedīd olup 75a/8.

‘ādet-i İlāhiyye’niñ cereyānı anıñ üzerinedir 87b/18.

kütüb-i İlāhiyye’de bu vech üzre vürüdü 88a/18.

*nevāmīs-i İlāhiyye ve şerāyi’-i nebeviyye isti‘mālī ile tehzīb-i zāhir itmekden
‘ibāretdir 90b/21.*

cenb-i kader-i kāmīle-i İlāhiyye’de mużmañille olup 91a/5.

vetire-i ‘ādet-i İlāhiyye’ye muñālif olmağın 93b/1.

envār-ı ma‘ārif-i İlāhiyye ile kendü mā-beynine hā’il ü hāciz olup 94b/10.

envār-ı haqāyık-ı İlāhiyye’yi müşāhede 95a/23.

2.1.1.3. Rabb, Rabbânî, Rabbâniyye

“Bütün mahlukatı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Allah” anlamına gelen “Rabb” ismi şerhte yedi kez, nispet eki alıp sıfatlaşan ve “Rab’la ilgili, Rabb’e ait” manalarına gelen “Rabbânî” ile Rabbânî’nin müennesi olan “Rabbâniyye” sekiz kez yer almaktadır. Bu isim ve sıfatlar da Farsça tamlamalarla verilirken Rabb ismi üç defa zincirleme Farsça tamlamanın içindeki Arapça isim tamlamasında “Rabbü’l-‘ibād, Rabbü’l-erbāb, Rabbü’l-‘ālemîn” şeklinde yer almıştır.

müştāk-ı cemāl-i Rabb olan erbāb-ı himem ü sülūk 44a/23.

bārgāh-ı Rabbü’l-‘ālemîn olacağını mütlā’a eyle 61a/16.

gerden-keş-i silsile-i aḥbāb ve mülāzım-ı bāb-ı Rabbü’l-erbāb olup 68b/1.

*tünd-bād-ı āh-ı āteş-zād ve tef ü tāt-ı ‘aşk-ı Rabbü’l-‘ibād ile izābe-i dil
itmedikçe 71a/21.*

ey tālib-i Ḥaqq ve müştāk-ı cemāl-i Rabb-ı muṭlaq 75b/1.

izn-i Ḥaqq ve imdād-ı melā’ike-i Rabb-ı muṭlaq ile i’tā ider 94a/15.

seni nā’il-i erab ve vāşıl-ı Rabb itmeleri lā-raybdır 98b/12.

*ḥicāb-ı dehlizü’l-ḥurb-ı Rabbānī ve niḳāb-ı çehre-i ‘arūs-ı emānī olan nefis-i nā-
çiz 43b/23.*

rûh-ı İlähî'den 'ibâret olan nesîm-i hayât-bağ-ı kerem-i Rabbânî 46b/21.

maẓhar-ı 'inâyet-i Rabbânî olup 49a/4.

temevvüc-i baħr-i muhîṭ-i 'inâyet-i Rabbânî 51b/1.

bâde-i 'aşk-ı İlähî ve şahbâ-yı müşâhede-i cemâl-i kemâl-i Rabbânî ile sîne-mest ü ser-şâr olan 63b/16.

nûr-ı hûrşîd-i 'inâyet-i Rabbânî ve delâlet-i bedreka-i hidâyet-i Sübhânî ile vâsıl-ı ser-menzil-i maḳşûd olan 79b/1.

emr-i Rabbânî'ye havâle kıılunup 86a/10.

bâṭın-ı şahş-ı insânî olan emr-i Rabbânî'ye ıtlâk olunmuşdur 87b/7.

bâṭın-ı şahş-ı insânî olan emr-i Rabbânî'ye ıtlâk olunan rûh lafzı 88b/2.

dest-yârî-i kâr-fermâ-yı hidâyet-i Rabbânî 103b/18.

'illet-i gâ'ıye-i ma'rifet-i Rabbâniyye 43b/18.

niçe niçe esrâr-ı İlähiyye ve tecelliyât-ı Rabbâniyye 48a/2.

ber-mukteżâ-yı 'âdet-i İlähiyye ve mekârim-i Rabbâniyye ber-ittifâkdır 51b/5.

envâ'-ı ni'am-ı İlähiyye ve elvân-ı şihâf-ı mekârim-i Rabbâniyye'den maħrûm u bî-naşîbsiz 53a/11.

gevher-i şa'ş'a-pâş-ı gencîne-i elṭâf-ı Rabbâniyye 62a/19.

esrâr-ı İlähiyye ve elṭâf-ı Rabbâniyye'yi keşf ü izhârlarına ruḫşat ü icâzet virmezler 63a/21.

sünnet-i seniyye-i Rabbâniyye 78a/22.

ma'ârif-i Rabbâniyye'nin kendüde bi'l-fi'l ḫuşûline katı çok mevânî' olup 94b/12.

2.1.1.4. Mevlâ

“Kâinatın yegâne sahibi ve efendisi olan Allah” anlamındaki “Mevlâ” ismi, şerhte hepsi Farsça tamlamaların içinde geçecek şekilde yirmi kere kullanılmıştır. Şarih, Mevlâ ismini anarken çoğu kez “İlahi aşk” anlamı veren “velâ, aşk, mihr ve sevdâ” kelimeleriyle tamlama kurmuştur.

tarâvet-i fikr-i Mevlâ ile halâvet ü neğâret kesb idüp 47b/3.

tohm-ı zûd-nümâ-yı velâ-yı Mevlâ’dan ğayrı tohm ekmeüyüp 55a/22.

şem‘a-i mihr ü velâ-yı Mevlâ ile lâle-i yek-reng-i şubh-ı bahâra döndürüp 56b/1.

Hâlık-ı kevn ü mekân ħazret-i Mevlâ-yı Müste‘ân 69a/23.

ez-ber-ĥ ‘ânân-ı nüşâ-i mihr ü velâ-yı ħazret-i Mevlâ olan pîrân-ı dūr-bîn-nazarân-ı üli’l-ebsâr-ı zevi’l-istibşâr 74b/1.

ĥaķîkatde mu‘dim ü muĥteri‘ ve müfnî vü mübdî‘ ħazret-i Mevlâ olup 78a/10.

ħazret-i Mevlâ-yı müte‘âl 78b/11.

Mevlâ-yı müte‘âle maĥşûş olduğına vâkıflar olmuşlardır 79a/4.

şu‘le-i ĥûrşîd-i feyz-i Mevlâ ile her ‘uźvları nefis-i nâtıķaları gibi derrâk u dānâ olup 79a/18.

dü-dest-i celâl ü cemâl-i Mevlâ-yı müte‘âl ile kārĥâne-i ĳudret-i ezeliyyede muĥammer ü berdāĥte olan 79b/10.

pāzâc-ı ĳudret-i Mevlâ-yı bî-iĥtiyâcla raĥm-i māder ve şulb-i pederden dā ‘ire-i vücûda ĳadem-nihāde olan 83a/5.

zemzeme-pîrâ-yı ‘aşķnâk-ı Mevlâ 84b/4.

sevdâ-yı leylâ-yı ‘aşķ-ı Mevlâ ile ifnâ-yı ser ü sāmân-ı şu‘ūr 95b/22.

dārū-yı ‘aşķ-ı Mevlâ-yı tākāt-rübâ-yı medhûş-sāz ile maĥrûm-ı ‘aķl u hûş olmaĥa biñ cānla tālîb 96a/16.

diķķ-i mücibü’l-hüzâl-ı ‘aşķ-ı Mevlâ 96b/1.

semā'ḥāne-i vecd-engīzān-ı şevḳ u 'aşḳ-ı Mevlā-yı ğayūr 100a/15.

nā-puḥte-i laḥt-ı dil tābe-i tefte-i 'aşḳ-ı Mevlā'da pūḥte 103a/1.

āteş-endāz-ı ḥāne-i şabr u ārām olan neş'e-i bāde-i gül-gün-ı sevdā-yı Mevlā
103a/5.

hoḳḳa-i süveydā-yı dili müşg-i nāfe-i āhū-yı ḥ'oş-bū-yı sevdā-yı Mevlā ile leb-
rīz ü mu'aṭṭar 104a/4.

ikād-ı ḳandīl-i şahbā-yı şafā-baḥşā-yı 'aşḳ-ı Mevlā ile ser-şār 105a/16.

2.1.1.5. Hakk

“Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan” anlamlarına gelen ve esmayhüsna arasında yer alan Allah'ın bu ismi, metinde on sekiz kez geçmektedir. On yedisi Farsça tamlamalarla verilen bu isim, bir kez “Hakk'ı gören” manasında “Ḥaḳḳ-bīn”, bir kez de “Hakk'ı zikreden” anlamında “Ḥaḳḳ-ğū” şeklinde geçmektedir.

fāzl u 'ināyet-i Ḥaḳḳ'dan dest-güşā-yı deryūze vü ümīd-vārī 44a/14.

ṭālib-i Ḥaḳḳ ve müştāḳ-ı cemāl-i Rabb olan erbāb-ı himem ü sülūk 44a/22.

ğurūr üzre olanlar ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a yaklaşmaz 45b/11.

nefy-i mā-'adā-yı Ḥaḳḳ ile lücce-i kenār-ı fenā-fi'llāha āšnā 57a/1.

nīk ü bed cümle Ḥaḳḳ'a rāci'dir 58b/16.

ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'da muvaḥḥid ol 72a/3.

pīr-i rūşen-zamīriñ dāmen-i himmet-i pīrāhenin tutup ṭarīḳa-i Ḥaḳḳ'a sülūk
72a/12.

def'-i kesel-i 'ilel eyleyüp hemān meḥacce-i beyzā-yı Ḥaḳḳ'a sülūk 72b/2.

ey ṭālib-i Ḥaḳḳ ve müştāḳ-ı cemāl-i Rabb-ı muṭlaḳ 75b/1.

teba'iyet-i hevā-yı nefis ile rānde-i dergāh-ı Ḥaḳḳ ve ḳahr u nekāle müstaḥaḳḳ
olan siyeh-rüyān-ı seyyi'e-kār 75b/7.

mekhūl-ı tūtiyā-yı ‘ayne’l-yakīn olan çeşm-i Hakk-bīnleri 75b/23.

cenāb-ı Hakk anlarda havāss-ı zāhire halk idüp 89a/2.

her bir hāsse ile maşnū‘āt-ı Hakk’dan bir maşnū‘ı hiss idüp 89a/5.

zāt u şıfāt-ı Hakk’a ‘ālim ü ‘ārif ve mevcūdāt-ı sâ’ireniñ ahvāline muṭṭali‘ vü vākıflar olup 93a/3.

niçe āsār u ef‘āl ve hiss ü hareket melekelerini emr-i Hakk ile anlar ifāza eyleyüp 93a/7.

izn-i Hakk ve imdād-ı melā’ike-i Rabb-ı muṭṭlak ile i‘ṭā ider 94a/15.

ey ṭālib-i Hakk 97a/3.

meşgūl-ı tilāvet-i zikr-i Hudā-yı Ferd ü Şamed olan tūṭi-i Hakk-gū-yı dil-i āgāh 100b/8.

2.1.1.6. Bārī

“Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan” anlamında olan ve esmayihüsna arasında bulunan bu isim de metinde hep Farsça tamlamalarda yer almıştır.

kerem-i Bārī ile habāb-ı ser-i sevdāyiden izāle-i hevā-yı mā-sivā idüp 47b/17.

‘ömr-i nāzenīnlerin taḥşīl-i rızā-yı Bārī’ye şarf ile nāyil-i ḥazẓ-ı evfā-yı ni‘am-ı uhrevī 52a/22.

tercīh-i bīmārī-i muḥabbet-i Bārī 57a/5.

umūrların ve ‘inān-ı ihtiyārların yed-i kudret-i Bārī’ye teslīm 58b/13.

ber-vech-i küllī tābi‘-i kudret ü irādet-i Bārī olup 59a/4.

pertev-i hūrşīd-i ihtiyār-ı Bārī’den nümüne olmağla 59b/7.

müşāhede-i deryā-yı zāt-ı Bārī’ye her biri çeşm-i bī-nikābdır 69b/10.

nāmiye-i şubḥ-ı bahārī-i ‘ināyet-i Bārī ile taḥşīl-i cünbiş-i nümüvv ü harekāt idüp 83a/2.

feyz-i Bārī ile cevherini tekmiḥ ider 90a/11.

bir gevher-i girān-miḳdār-ı ‘aṭiyye-i Bārī olup 92b/14.

kerem-i Bārī ve feyz-i İlāhī ile ser-taḥta-i lālezār-ı sīneñi lāle-i yek-reng-i vaḥīd-i tevḥīd ile tezyīn 108a/1.

2.1.1.7. Samed, Samedânî, Samedâniyye

“Her türlü istek ve ihtiyacı karşılayacak güce sahip bulunan, hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç olmayan” manalarını havi olan ve esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın “Samed” ismi, şerhte bir kez geçerken “Samed olan Allah’a ait” anlamını veren sıfatlaşmış şekli “Samedânî” dört ve bu sıfatın müennesi “Samedâniyye” üç defa geçmektedir. Bu isim ve sıfatlar da daima Farsça tamlamaların içinde yer almaktadır.

meşgûl-ı tilâvet-i zıkr-i Hudâ-yı Ferd ü Şamed olan tûṭi-i Ḥaḳḳ-gû-yı dil-i āgāh 100b/8.

şirāze-bend-i şavn-ı Şamedânî’ye maḳrûn olmaḳ 43a/4.

siper-endāḫte-i ma‘reke-i teslīm ü rızā vü iṭā‘at olan ser-bāzân-ı ‘aşḳ-ı İlāhī ve med‘uvv-ı meydân-ı velā vü şevḳ-i Şamedânî 45b/15.

dest-i ‘alem-dār-ı taşarruf-ı Şamedânî ile meteharrik olup 46b/22.

telâṭum-ı ḫalīc-i luṭf-ı Şamedânî ile tāc-dār-ı taḫtgāh-ı sa‘ādet ve bāc-dār-ı şāh-rāh-ı fevz ü selāmet olup 51b/2.

ḳudret-i ḳāhire-i İlāhiyye ve ḳuvvet-i bâhire-i Şamedâniyye’yi müşāhede vü temāşā itme 58b/12.

cevher-i la‘l-i āteş-pāre-i Bedaḫşân-ı füyûzât-ı Şamedâniyye olan la‘l-pāre-i dil-i tâbnāk-ı şa‘a-pāş 62a/20.

fütühât-ı İlāhiyye ve füyûzât-ı Şamedâniyye’ye sebeb ü ‘illet a‘zâ-yı mezkûreyi sedd ile vücūdı raḫne-dār itmek 64b/20.

2.1.1.8. Rahmân, Rahmânî

“Kâfir-mümin ayırmadan yarattığı bütün varlıklara merhamet eden, nimet veren” anlamında olan ve esmayihüsna içinde de yer alan Allah’ın “Rahmân” ismi, metinde beş kez geçerken nispet eki alıp “Rahmân olan Allah’a ait, Allah’la ilgili” manasına gelen sıfatlaşmış hâli “Rahmânî” iki kez geçmektedir. Bu isim ve sıfatlar da Farsça tamlamaların içinde yer almaktadır.

meşgûl-ı rızâ-yı Raḥmân ve ber-ṭaraf-sâz-ı fikr-i sūdūd-ı ziyân ol 56b/1.

ey ṭâlib-i ‘ināyet-i Yezdân v’ey rāğıb-ı feth-i bâb-ı raḥmet-serây-ı Raḥmân
56b/16.

müstağraḳ-ı emvâc-ı ‘ināyet-i Raḥmân olmak üzre beyân eylemiştir 69b/18.

maḥz-ı ‘ināyet-i Raḥmân ve himmet-i pîrân ile ḥicâb mürtefi‘ ve niḳâb mündefi‘
olup 82a/2.

evcâh-ı âsmân-ı cezbe-i Raḥmân’da mürgân-ı kudsiyân-ı ḥayret-zedegânla
hem-pervâz u ṭayerân idüp 104a/11.

dâmen-i şahrâ-yı vuşlatda ârzü-yı neyl-i devlet-i muḳârenet ile cemmâze-keş-i
maḥmil-i Leylî-i cezbe-i Raḥmânî 45b/18.

rûḥ emr-i İlâhî ve tekvîn-i Raḥmânî ile mevcûd u muḥdeşdir dimek olur 87a/15.

2.1.1.9. Ma‘bûd

“Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan” manasındaki “Ma‘bûd” ismi, şerhte biri müstakil, dördü Farsça tamlamalar içinde toplam beş defa geçmektedir.

mükrim-i gencîne-baḥş-ı ‘ibād olan Ma‘bûd 60a/15.

ḥişşe-i şerâre-i esrâr-ı Melik ü Ma‘bûd 63a/7.

lâne-sâz-ı şâḥsâr-ı ḳurb-ı mülk-i Ma‘bûd 65a/4.

ser-şâr-ı aşḳ-ı Ma‘bûd 70b/16.

ḳurb-ı Ma‘bûd 101a/2.

2.1.1.10. Perverdgâr

“Bütün mahlukatı besleyen ve yetiştiren Allah” anlamına gelen Farsça birleşik isim “Perverd-gâr”, metinde Allah’ın “Rabb” isminin muadili olarak hepsi Farsça tamlamalarda geçecek şekilde beş kez kullanılmıştır.

ẖân-ı kısmet-i Perverdgâr 64a/9.

sereyân-ı nâmiye-i bahâr-ı ‘inâyet-i Perverdgâr 76b/22.

rübûde-i mihrâz-ı mihr-i ẖusn ü cemâl-i Perverdgâr 105a/18.

cevher-i ma‘den-i qadîm-i şun‘-ı Perverdgâr-ı kerîm 106b/19.

tîşe-i endîşe-i Perverdgâr 108a/9.

2.1.1.11. Mün‘im

“Yarattıklarına sayısız nimetler veren, ikram ve ihsanı sınırsız olan” anlamındaki “Mün‘im” ismi, metinde Farsça tamlamaların içinde “hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, hazineler bağışlayan, sayılamayacak kadar çok nimetler veren, ebedî ve hakiki” sıfatlarıyla tavsif edilmiştir.

Mün‘im-i haqîkî 44b/15.

Mün‘im-i ni‘am-ı bisyâr ü nâ-ma‘dûd 60a/15.

Mün‘im-i bî-zevâl-ı gencîne-bahş 60a/16.

Mün‘im-i bî-niyâz 70b/19.

2.1.1.12. Kibriyâ

“Ululuk ve azamet sahibi Allah” anlamındaki “Kibriyâ” ismi, metinde üçü “cenâb-ı Kibriyâ” şeklinde olmak üzere dört kez Farsça tamlamalarda yer almıştır.

yed-i kudret-i Kibriyâ 43b/1.

cenâb-ı Kibriyâ 48b/23, 86a/15, 88b/16.

2.1.1.13. Müste‘ân

“Kendisinden yardım istenilen, yardım dilenilen” anlamında olan Allah’ın “Müste‘ân” sıfatı, şerhte Farsça tamlamaların içinde, isimleşmiş hâlde dört kez geçmektedir.

müştāk-ı cemāl-i Müste‘ân 47a/20.

ümîd-vārî-i müşāhede-i şem‘a-i cemāl-i Müste‘ân 49b/7.

bürde-i köhne-i Müste‘ân 51a/16.

hazret-i Mevlā-yı Müste‘ân 69a/23.

2.1.1.14. Kirdgâr

“Dilediği şeyi mükemmel yapan Allah” anlamına gelen Farsça birleşik isim Kirdgâr, metinde Farsça tamlamaların içinde dört kez geçmektedir.

top-ı çevgân-ı meydân-ı ‘aşk-ı Kirdgâr 45b/17.

gül-i her dem bahâr-ı şoḡbet-i ‘aşk-ı Kirdgâr 47b/5.

sereyân-nümâ-yı bahâr-ı t̤ā‘at-ı Kirdgâr 52a/5.

naḡş u nigâr-ı ḡalem-i Mânî-i bî-müdânî-i ḡudret-i Kirdgâr 106b/21.

2.1.1.15. Hâlık

“Her şeyi yoktan var eden, yaratan Allah” anlamına gelen, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın “Hâlık” ismi, “mahlukatı, insanları, cinleri ve kâinatı” yaratmasıyla ilgili olarak hepsi Farsça tamlamalar içinde üç kez yer almaktadır.

naẓargāh-ı cenāb-ı Ḥālîḡu’l-berāyā 43a/22.

Ḥālîḡ-ı ins ü cānn 69a/8.

Ḥālîḡ-ı kevn ü mekân 69a/22.

2.1.1.16. Allāh

Metinde Allah için kırk dokuz farklı isim ve sıfat kullanılırken asıl isim olan Allah, yalnızca üç kez tercih edilmiştir. Bunların ikisi “ḥazret-i Allāh” tamlamasıyla verilirken biri münferit kullanılmıştır.

ḥazret-i Allāh 49a/20, 60b/15.

cevāhir-i girān-miḳdār-ı güftārımızı ḥaḳīkatde söyleyen Allāh’dır 59a/21.

2.1.1.17. Feyyâz

“Feyiz, bereket ve bolluk veren Allah” anlamındaki Allah’ın “Feyyâz” ismi, Farsça tamlamalarla verilirken iki kez “herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan” manasındaki “mutlak” ile nitelendirilmiştir.

luṭf-ı bî-gāye-i Feyyâz-ı mutlak 44a/15.

baṭş u saṭvet-i Feyyâz-ı mutlak 51b/22.

cenāb-ı ḥazret-i Feyyâz 91a/7.

2.1.1.18. Hudâvend

“Her şeyin sahibi olan Allah” anlamındaki Farsça “Hudâvend” ismi, şerhte üç kez Farsça tamlamalar içinde yer almaktadır.

ārzū-yı dem-sāzî-i merdān-ı ṭarīkat-ı şeb-zinde-dār-ı sevdā-yı vişāl-ı Hudâvend 47a/19.

Hudâvend-i her mevcūd 60a/15.

nāvek-i dil-düz-ı cān-süz-ı muḥabbet-i Hudâvend-i cihān 70a/4.

2.1.1.19. Sübhânî, Sübhâniyye

“Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaflardan uzak olan” anlamındaki Allah’ın “Sübhân” ismi, metinde iki kez nispet eki almış “Sübhânî” ve bir kez de müennes hâli olan “Sübhâniyye” şeklinde geçmektedir.

‘âdet-i behiyye-i Sübhâniyye 78a/23.

delālet-i bedreka-i hidāyet-i Sübhānī 79b/1.

‘ilm-i şāmil-i Sübhānī 91a/6.

2.1.1.20. Kayyûm

“Varlığında ve varlığının devamında kimseye muhtaç olmayan, bütün mahlukatı var kılıp onları yöneten” anlamında esmayihüsnadan olan Allah’ın “Kayyûm” ismi, metinde bir kez Farsça tamlama içinde Allah’ın Hayy ismiyle birlikte kullanılırken bir kez de Türkçe isim tamlaması yapmıştır.

Ḳayyûm isminiñ sırrı 46b/15.

zinde-i mazhariyyet-i sırr-ı ism-i Hayy-i Ḳayyûm 47a/1.

2.1.1.21. Kakhhâr, Kakhhârî

“Kendisine karşı çıkanları kahreden” anlamında olan, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın “Kakhhâr” ismi ve bu ismin nispet eki alıp sıfatlaşmış şekli “Kakhhârî” metinde birer defa Farsça tamlamalar içinde geçmektedir.

iẖtiyâr-ı mülk-i Ḳakhhâr 59b/8.

dehşet-i saṭvet-i Ḳakhhârî 97b/6.

2.1.1.22. Kıdem

“Varlığının hiçbir tarz ve şekilde başlangıcı olmaması” anlamında Allah’ın zati sıfatlarından olan “Kıdem” şerhte beş kez geçerken bunların sadece ikisi Allah’ın sıfatı anlamında kullanılmıştır. Diğer üçü ise “evveli bulunmamak, ezeli olmak, ezeliyet” anlamlarını vermektedir. Allah için kullanıldığında Farsça tamlamalarda yer alan “Kıdem” iki tamlamada da “âftâb” sözcüğüyle birlikte kullanılmıştır.

âftâb-ı Kıdem 47a/3.

âftâb-ı cihân-tâb-ı Kıdem 47a/12.

2.1.1.23. Mecîd

“Yüceliğine ve büyüklüğüne erişilemeyen, en güzel huyların kaynağı olan ve her işin en iyisini, en güzelini yaptığı için övülüp sevilen, şan ve şeref sahibi, yüce, ulu” anlamlarında olan, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın “Mecîd” ismi; metinde iki kez Farsça tamlamalarda geçmektedir.

lâne-i temcîd-i mülk-i Mecîd 54b/4.

şarâb-ı ẖ oş-güvâr-ı rızâ-yı Mecîd 72a/20.

2.1.1.24. Bâkî

“Ebedî, ölümsüz” anlamında esmayihüsna olan Allah’ın “Bâkî” ismi, metinde iki kez aynı Farsça tamlamanın içinde geçmektedir.

dest-i sâkî-i Bâkî 49a/16, 74b/15.

2.1.1.25. Vâhid, Vahdânî

“Tek; zatında, sıfatlarında, isim ve hükümlerinde asla ortağı ve benzeri olmayan” anlamında olan, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın Vâhid ismi ve nispet eki alıp sıfatlaşmış şekli olan Vahdânî, metinde birer kez Farsça tamlamaların içinde yer almaktadır.

emr-i Vâhid 73b/22.

bâṭın-ı vücūd-ı ‘ilmî-i Vahdânî 43b/18.

2.1.1.26. Hakîm

“Son bulması tasavvur edilemeyen daimî ve ezelî en yüksek ilme sahip olan, gerçek hikmet sahibi” anlamlarında olan, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın “Hakîm” ismi, bir kez “herhangi bir şart ve kayıtlı sınırlı olmayan” manasındaki “mutlak” sıfatıyla, bir kez de “asla zeval bulmayacak olan” manasındaki “bî-zevâl” sıfatıyla nitelendirilerek Farsça tamlamaların içinde kullanılmıştır.

cenâb-ı Hakîm-i bî-zevâl 93b/3.

cenâb-ı Hakîm-i mutlak 96b/4.

2.1.1.27. Yezdân

Zerdüştcülükte “hayırları yaratan, hayır tanrısı” anlamına gelen bu Farsça sözcük, İslamiyet’ten sonra Allah için kullanılmaya başlanmıştır. Metinde ilk anlamına uygun olarak bir kez “yardım” manasındaki “avn” ve bir kez de “iyilik, lütuf” manasındaki “inayet” ile Farsça tamlama yapılarıyla kullanılmıştır.

tālib-i ‘ināyet-i Yezdān 56b/16.

terbiye-i ebr-i nīsān-ı feyz-resān-ı ‘avn-i Yezdān 83a/3.

2.1.1.28. Âferînende

“Yaratıcı, yaratan” anlamına gelen Farsça adlaşmış sıfat “Âferînende”, Allah’ın “Hâlık” isminin muadili olarak iki kez Farsça tamlamalarla, “iş yeri, atölye, iş işlenen yer” anlamındaki “kâr-hâne” sözcüğüyle birlikte kullanılmıştır.

Âferînende-i kārḥāne-i ‘ālem 60b/15.

Âferînende-i kārḥāne-i enfüs ü āfāk 78a/15.

2.1.1.29. Rûzî-resân

“Rızık veren, rızık ulaştıran Allah” anlamında olan Farsça “Rûzî-resân” adlaşmış sıfatı, Allah’ın “Rezzâk” isminin muadili olarak metinde iki kez “insan ve cin taifesinin rızıkını ulaştıran Allah” anlamında “Rûzî-resân-ı ins ü cānn” Farsça tamlamasıyla verilmiştir.

Rûzî-resân-ı ins ü cānn 47b/20, 60a/15.

2.1.1.30. Hayy

“Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi” anlamında olan Allah’ın “Hayy” ismi, esmayihüsna arasında da yer almaktadır. Metinde Farsça tamlama içinde Allah’ın Kayyûm ismi ile birlikte kullanılmıştır.

zinde-i mazhariyyet-i sırr-ı ism-i Hayy-i Kayyûm 47a/1.

2.1.1.31. Settâr

“Kullarının hata, kusur ve günahlarını örten Allah” anlamındaki Allah’ın “Settâr” ismi, “esrâr” ve “nihân-hâne” kelimeleriyle birlikte Farsça tamlama oluşturularak mana uyumuna dikkat edilmek suretiyle kullanılmıştır.

nihânḥâne-i esrâr-ı mülk-i Settâr 43b/2.

2.1.1.32. Melik

“Mülkün gerçek sahibi ve kâinatın mutlak hükümdarı” anlamında olan, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın Melik ismi, Ma‘bûd ile birlikte Farsça tamlama içinde birlikte kullanılmıştır.

ḥişṣe-i şerâre-i esrâr-ı Melik ü Ma‘bûd 63a/7.

2.1.1.33. Celîl

“Ululuk ve celal sabibi, yüce Allah” manasında olan, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın Celîl ismi, metinde bir kez Farsça tamlama içinde yer almaktadır.

ḥazret-i emîn-i vahy-i Celîl 87b/2.

2.1.1.34. Bâsıt

“Kullarının rızkını istediği gibi yayan Allah” anlamında olan, esmayihüsna arasında yer alan Allah’ın “Bâsıt” ismi, metinde bir kez Farsça tamlama içinde yer almaktadır.

Bâsıt-ı bisât-ı simât-ı memdûd 60a/15.

2.1.1.35. Mûte‘âl

Metinde on kez geçen “mûte‘âl” sözcüğü sadece bir defa Allah’ın ismi anlamında kullanılmıştır. “Her şeyden yüce, pek ulu, her hâl ve tavırdan münezzeḥ” anlamlarına gelen Allah’ın “Mûte‘âl” ismi, esmayihüsna arasında da yer almaktadır. Şerhteki diğer “mûte‘âl” sözcükleri, “yüce, ulu” anlamında sıfat olarak kullanılmış, Hudâ ve Mevlâ isimlerini nitelemişlerdir.

cānib-i tûş-mâl-ı dārü’n-nevâl-i mülk-i Mûte‘âl 83a/13.

2.1.1.36. Hallâk

“Yaratma gücü sınırsız olan, devamlı olarak yaratan Allah” anlamındaki “Hallâk” ismi, metinde bir kez Farsça tamlama içinde yer almıştır.

hazret-i Hallâk-ı ‘ale’l-ıtlâk 78a/16.

2.1.1.37. Ferd

“Eşi benzeri olmayan, tek Allah” anlamındaki Allah’ın “Ferd” ismi, şerhte Samed ve Hudâ isimleriyle aynı Farsça tamlama içinde bir kez zikredilmiştir.

meşgûl-ı tilâvet-i zıkr-i Hudâ-yı Ferd ü Şamed olan tûti-i Haqq-gû-yı dil-i âgâh 100b/8.

2.1.1.38. Mennân

“Kullarına hadsiz hesapsız nimetler veren, sınırsız iyilik ve ihsanda bulunan” anlamında Allah için kullanılan sıfatlardan biri olan “Mennân”, metinde Hudâ ismiyle Farsça tamlama oluşturularak bir kez kullanılmıştır.

Hudâ-yı Mennân 47b/21.

2.1.1.39. Zü’l-minen

“İyilik ve cömertlik sahibi” anlamında olan, Allah’ın sıfatlarından “Zü’l-minen”, şerhte Hudâ ismiyle Farsça tamlama oluşturularak bir kez kullanılmıştır.

hıfz-ı Hudâ-yı Zü’l-minen 57a/17.

2.1.2. Peygamberler

Pîrî-zâde, şerhinde sekiz farklı peygamberin ismini, en dikkat çekici yönleriyle vermiştir. Şarih, hazret-i Muhammed’i on, hazret-i Süleymân’ı yedi, hazret-i Âdem’i altı, hazret-i Îsâ’yı üç, hazret-i İbrâhîm ve hazret-i Hızır’ı iki, hazret-i İlyâs ve hazret-i Nûh’u bir kez zikretmiştir.

2.1.2.1. Hz. Muhammed

Hz. Peygamber anılırken âlemin övünç kaynağı olması, hürmet edilen saygıdeğer bir şahsiyet olması, peygamberlerin önderi olması, hakkı yerine getirmesi, gerçek bir peygamber olması ve peygamberliğin sığınağı olması üzerinde durulmuştur. Şarih, Hz. Peygamber'den bahsederken yalnızca iki kez ismini zikretmiş, daha çok “nebi” kelimesini kullanmıştır.

fâhır-i ʿâlem 42b/5.

nebî-i muhterem 42b/6.

merâsim-i tarîka-i Muḥammediyye 64a/17.

berâhîn-i sâṭıʿ-a-ı eḥâdiş-i nebeviyye 66a/23.

ḥazret-i server-i enbiyâ 86b/2.

nebî-i muḥikḳ 86b/10.

resûl-i şâdık 86b/10.

ḥazret-i risâlet-penâh 87a/6-7.

şerîʿat-ı şerîfe-i Muḥammediyye 88a/14.

şerâyiʿ-i nebeviyye 90b/21.

2.1.2.2. Hz. Süleymân

Hz. Süleymân anılırken acizliğin sembolü karınca ile iktidar ve kudretin timsali Hz. Süleyman tezat içinde verilmiştir. Süleymân'ın zengin sofrası, ve yaraları iyileştiren merhemi de şerhte birer defa yer almaktadır.

hezârân Süleymân-ı zamân 44a/21.

bu vâdide her ḳarınca yâdında niçe Süleymânlar tutar 44b/17.

hezâr Süleymân-ı bâhirü'l-iḳtidâr 44b/19.

Süleymân ḥıṭânı üstinde kâse yalamaḳ niçün 52a/12.

Bir qarınca Süleymān'ın huzūrında ne rütbe tutar 58b/8.

hazret-i Süleymān-ı bāhirü'l-iqtidār 59b/12.

rişte-i merhem-i Süleymānī 67b/7.

2.1.2.3. Hz. Âdem

Hz. Âdem, metinde insanoğlunun babası olarak anılırken bir kez de onun feyzalmaya uygun yaratılışına değinilmiştir.

ebnā-yı benī Âdem 43b/16, 60b/22.

mezâk-ı benī Âdem 46b/5.

ebnā-yı Âdem 48b/6.

sefāyin-i benī Âdem 69a/15.

âşār-ı feyz-ı tıynet-i Âdem 81a/12.

dīde-i benī Âdem 83a/22.

2.1.2.4. Hz. İsâ

Hz. İsâ, şerhte ölüleri diriltten nefesi ve Nisâ Sûresi 171. ayette “ruh” olarak adlandırılması konularıyla yer almaktadır.

sūzen-i dem-i Mesîhā-yı hayāt-bahş-ı mürde-dilān 67b/8.

hazret-i ‘İsâ şalavâtullāhu ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyh 87b/4.

reşk-āver-i kudret-i ‘İsâ 95b/8.

2.1.2.5. Hz. İbrâhîm

Hz. İbrahim, metinde yalnızca Kâbe’yi inşa etmesi cihetiyle yer alır.

bünyād-ı Halîl-i Âzer 43a/21.

bānisi İbrâhîm Halîl olan Ka‘be-i mükەرreme 43b/5.

2.1.2.6. Hz. Hızır

Hz. Hızır, şerhte ölümsüz bir hayata sahip olması ve Hak yolunun ayağı uğurlu bir rehberi olması yönleriyle geçmektedir. Zira Hz. Hızır ile Hz. İlyâs, kimsenin bulamadığı abıhayatı içerek ölümsüz olmuşlardır.

ḥande-fürûş-ı gülzâr-ı ḥayât-ı Hızır u İlyâs 47b/5.

delâlet-i Hızır-ı ḥuceste-pey-i hidâyet 73b/9.

2.1.2.7. Hz. İlyâs

Hz. İlyâs, şerhte ölümsüz bir hayata sahip olması cihetiyle Hz. Hızır ile birlikte bir kez anılır.

ḥande-fürûş-ı gülzâr-ı ḥayât-ı Hızır u İlyâs 47b/5.

2.1.2.8. Hz. Nûh

Hz. Nûh, yalnızca bir kez yaptığı gemi ile anılmıştır. Şarih, dervişin vücudunu ve ruhunu Nûh'un gemisine benzetirken dervişten fenafillah mezhebinin dibi bulunmayacak kadar derin ve dalgalı denizine gemisini batırmasını ister.

keşt-i Nûh 51a/22.

2.1.3. Mutasavvıflar

2.1.3.1. Mevlânâ

Sâhib, insanoğlunun hükümdarlık tacının arzusunu ve dünya saadetini akıldan ve kalpten gidererek Mevlânâ hazretlerine ait Mevlevî tarikatının külâhını takması hâlinde huzurlu bir kafaya sahip olacağını belirtir.

‘arâkıyye-i ḥazret-i Mevlânâ 68b/16.

2.1.3.2. Necmeddîn-i Kübrâ

Şarih, Fahreddîn er-Râzî'nin Necmeddîn-i Kübrâ'ya sorduğu “Rabbini ne ile bildin?” sorusuna Necmeddîn-i Kübrâ'nın cevap olarak verdiği “Nefisleri inkâr etmekte

aciz bırakan kalbe giren İlahi feyizlerle bildim.” cevabı dolayısıyla Kübreviyye tarikatının kurucusu Necmeddîn-i Kübrâ’yı anmıştır.

Şeyh Necmeddînü’l-Kübrâ hazretleri 91b/13.

2.1.3.3. Ebû Bekir eş-Şiblî ve Cüneyd-i Bağdâdî

Pîrî-zâde, şerhinde Allah’a kavuşma arzusu duyan dervişleri, İslam’ın ilk sufilerinden olan Ebû Bekir eş-Şiblî ve Cüneyd-i Bağdâdî’nin yaşadığı manevi hâllerin mirasçısı olan şeyhlere yönlendirmektedir. Ebû Bekir eş-Şiblî ve Cüneyd-i Bağdâdî aynı Farsça tamlamanın içinde yer almaktadır.

vâriş-i hâl-i Şiblî vü Cüneyd 98b/8.

2.1.4. İslam Âlimleri

Pîrî-zâde Osmân Sâhib’in şerhinde on iki farklı İslam âlimi yer alır. Şarih, bu âlimlerin onuna “ruh” bahsi dolayısıyla yer vermiştir.

2.1.4.1. Abdurrahmân Bâhir Efendi

Şarih, tevazunun faziletlerinden bahsederken Arap-zâde olarak tanınan sülaleden gelen, III. Ahmed’in başımamı olarak sarayda görev alan Abdurrahmân Bâhir Efendi’nin “O deñlü mürtefi‘-bünyâddır ıaşr-ı tevâzu‘ kim / Riyâz-ı cennete nezzâre kıâbildir zemîninden” beytini örnek vermiştir.

‘Abdu’r-raḥman nām ‘Arab-zâde Efendi merḥūmuñ zâde-i ṭab‘-ı laṭifleri 57a/11-12.

2.1.4.2. İbn-i Hâcib

Sâhib, şerhinde “ruh” konusundan bahsederken Maliki fıkıh bilgini İbn-i Hâcib’e ve onun “İlahiyyât, Nübüvvât ve Semiyyât” mevzularından oluşan “Âkîde” adlı kitabına yer vermiştir.

efâdıl-ı fuḥûlden İbn Hâcib merḥūm 87b/10.

2.1.4.3. İmâmu'l-Haremeyn Cüveynî

Pîrî-zâde, “ruh” hakkında üç görüş bulunduğunu belirtir ve birinci görüşün İmâmu'l-Haremeyn Cüveynî ile ehlisünnet âlimlerinin ekseriyetine ait olduğunu, Cüveynî'nin “ruh”u “nurlu ve gözle görülemeyen bir varlık” olarak nitelediğini söyler.

ķavl-i evvel İmāmü'l-Haremeyn ve ekser-i muķaķķīķīn-i ehl-i sūnnet ihtiyār itdikleri ķavldır 87b/14.

2.1.4.4. Abdumelik b. Habîb es-Sülemî ve Ebû Muhammed Alî bin Saîd ibn Hazm

Şarih, “ruh” hakkındaki ikinci görüşün Maliki fıkıhçısı Abdumelik b. Habîb es-Sülemî ile Zahirî mezhebinin en büyük temsilcisi Ebû Muhammed Alî bin Saîd ibn Hazm'a ait olduğunu belirtir ve ikisini birlikte anar. Mezkûr âlimler, “ruh”un insan bedeni gibi bir cisme sahip olduğunu ileri sürerler.

bu ķavl minvāl-i muķarrer üzre İbn Habîb ve İbn Hazm'dan menķûl olup anlarıñ muķtârıdır 87b/23, 88a/1.

2.1.4.5. Hücetü'l-İslâm İmâm-ı Gazzâlî, Râgıb el-İsfahânî, Ebû Abdullâh Halîmî ve Ebû Zeyd ed-Debûsî

Şarih, “ruh” hakkındaki üçüncü görüşün Hücetü'l-İslâm İmâm-ı Gazzâlî, Râgıb el-İsfahânî, Ebû Abdullâh Halîmî, Ebû Zeyd ed-Debûsî ve sufîlerin çoğuna ait bir görüş olduğunu belirtir. Bu görüşe göre ruh, “madde ve cisim hâlinde olmayan, manevi varlıklar arasında yer alan, bedeninin ne içinde ne de dışında bulunan bir öz”dür.

bu meslek muķaķķīķīn-i ehl-i sūnnetden Hücetü'l-İslâm İmām-ı Gazzālî ve Râgīb-ı İsfahānî ve Halīmî ve Ebû Zeyd Debûsî ve ekser-i mutaşavvifîn ihtiyār itdikleri meslekdir 88a/4, 88a/5.

2.1.4.6. Kâdî İyâz ve Ebû'l-Abbâs el-Kalânîsî

Şarih, “ruhun mahiyeti” bahsinde meşhur üç görüşün dışında alternatif bir görüş bulunduğunu, bu görüşün Maliki fakihi Kâdî İyâz ve ehlisünnet kelamcısı Ebû'l-Abbâs el-Kalânîsî'ye ait olduğunu söyler. Bu âlimlere göre ruh, varlığı sonradan olan bir şey değildir, ruhun madde ve cisimle ilgisi bulunmaz, ruh hayatın ta kendisidir. Şarih, Kâdî

ve Kalânîsî'nin bu görüşünün ayet ve hadislerle muhalif olduğunu da ekler. İki âlim şerhte iki kez birlikte geçerler.

Ḳādî ve Ḳalânîsî'den menḳûl olan ḳavl ki rūḥ bedenden faẓla bir emr-i zâ'id-i ḥaḳîḳî olmayup belki ḥayâtdan 'ibâret ola. Ya 'nî bir emr-i ma'nevî nesebi olup zevât-ı ḥaḳîḳiyyeden olmaya 88a/9.

Ḳādî ve Ḳalânîsî'den menḳûl olan ḳavle münâfâtı mütebeyyin olur 88a/22.

2.1.4.7. Fahreddîn er-Râzî

Şarih, Hakk'ın sırlarına erişmek hususunda, sufilerin yolunun âlimlerin yolundan evla olduğunu belirttiği bölümde, Eşari âlimi Fahreddîn er-Râzî'nin Necmeddîn-i Kübrâ'ya sorduğu “Rabbini ne ile bildin?” sorusuna yer vermiştir. Muşhur sufi Necmeddîn-i Kübrâ ise cevap olarak “Nefisleri inkâr etmekte aciz bırakan kalbe giren İlahi feyizlerle bildim.” diyerek mutasavvıfların İlahi sırlara erişmede daha yetkin olduğunu ifade etmiştir.

İmâm Fahr-i Râzî ḥazretleri Şeyḥ Necmeddînü'l-Kübrâ ḥazretlerinden Bime 'arefte rabbük 'unvânıyla su 'âl buyurduḳlarında 91b/13.

2.1.5. Şairler

Şarih, şair olarak yalnızca Sâ'ib-i Tebrîzî, Şems-i Fahrî el-İsfahânî ve Abdurrahmân Bâhir Efendi'nin isimlerine yer vermiştir. Abdurrahmân Bâhir Efendi'ye ise İslam âlimleri faslında değinildi.

2.1.5.1. Sâ'ib-i Tebrîzî

Pîrî-zâde Osmân Sâhib, şiirlerini şerh ettiği Sâ'ib-i Tebrîzî'yi eserinde 29 kez anmıştır, bunların 15'i “Şâ'ib-i merḥûm” tamlamasıyla verilmiştir. Şarih, Sâ'ib'i zikrederken “hakikati bilen, belagatten anlayan, musibetlere karşı çokça sabreden” gibi vasıflarla tavsif etmiştir. Ayriyeten Sâ'ib'ten “nâzım” diye bahsettiği yerlerde şairi “eserleri sihirli olan, dikkat sahibi, apaçık bir şekilde Hak yolunu gösteren, işinin ehli” gibi sıfatlarla nitelemiştir:

Şā'ib-i belāğat-muşāhib 42b/3, 46b/3.

Şā'ib-i merķūm 43a/9.

Şā'ib'in fikrinden 'āleme bir melāhat vāki' olmuştur 46a/23.

Şā'ib-i merķūm 48a/9, 53a/1, 56a/8, 64b/15, 65b/23, 68a/9, 75a/21, 76b/14, 77b/16, 82a/6, 95b/16, 99b/17, 101a/20, 102b/1, 103b/13.

ey Şā'ib rūzgārın gūn-ā-gūn ni' metinden 'āşıklar gibi bizler gam yimek ile zindeyüz 49a/22.

Hāzret-i monlā Şā'ib 52b/9.

ey Şā'ib merhemiñ ve devānıñ hāşşiyeti merāreti kadardır 55b/9.

ey Şā'ib hayā eyle 63b/12.

Şā'ib'in nālesi 69b/21.

Şā'ib-i haķīkat-muşāhib 70a/15.

ey Şā'ib her ol kimse ki hāne-i vücūdını deryā-yı haķīkatden cüdā itmiştir tiz olur ki habāb gibi hacāletden eriyüp şu ola 81a/20.

Şā'ib tavārık-ı beliyyāta şabr eyle 101a/18.

Şā'ib-i şabūr-ı meşā'ib 101b/1.

ey Şā'ib ehl-i derdiñ kelāmını bī-derd olanlara söyleme 108b/9.

nāzım-ı diķkat-nazar 44b/23.

nāzım-ı merķūm 45b/13.

nāzım-ı mezkūr 43a/20.

nāzım-ı sihr-āşār 44a/13, 46a/12.

nāzım-ı merķūm 50a/1, 66a/8, 69a/4, 83b/21, 105a/9, 106a/1, 107b/10.

nāzım-ı üstād 51a/5.

murād-ı nāzım 53b/16.

nāzım-ı bāhirü'l-irşād 60a/3.

nāzım ḥazretleri 64b/8, 78b/8.

2.1.5.2. Şems-i Fahrî el-İsfahânî

Şarih, sabır ve tahammülün faziletlerinden bahsederken Şems-i Fahrî el-İsfahânî'nin “Hemîşe tâ ki felek necm-i sa‘d dâred ü naḥs / Müdâm tâ meges-i naḥl nîş dâred u nûş” beytini örnek vermiştir.

Şems-i Fahrî beyt 66b/23.

2.1.6. Hikâye, Kıssa ve Destan Kahramanları

Şerhte hikâye, kıssa ve destan kahramanlarından Mecnûn'a altı kez, Leylâ'ya dört kez, Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn'e üç kez, Rüstem ve Cem'e iki kez, İskender, Nerîmân ve Mânî'ye ise birer kez yer verilmiştir.

2.1.6.1. Mecnûn

Şerhte Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı, beş kez “deli” anlamındaki lakabı Mecnûn ile bir kez de gerçek adı Kays ile anılmıştır. Leylâ'nın aşkından çöllere, sahralara ve vadilere düşen avare Mecnûn, daha çok bu özelliğiyle metinde geçmektedir. Şarihe göre İlahi aşktan aklını yitiren dervişler, Mecnun'un adını sanını unutturacak kadar Hakk'a sevdalanmışlardır. Şarih; ay'ı Leylâ'ya, göğü de serseri tabiatlı, avare ve yabani yaratılışlı Mecnûn'a benzetmiştir.

Mecnûn vâdîsi 45b/12.

evrâk-şû-yı silsile-nâme-i Mecnûn-ı Leylî 45b/19.

vâdî-i hāmûn-ı Mecnûn 45b/20.

vâdî-i Mecnûn 46a/6.

Ḳays-ı âvâre-nihād-ı âsmân 104a/17.

Mecnûn-ı vaḥşî-nijād-ı çarḥ-ı ser-gerdân 104a/18.

2.1.6.2. Leylâ

Şerhte, Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı Leylâ, dört kez geçmektedir. Leylâ'nın “gece, kara, karanlık” gibi anlamlara gelmesi, Kays'ın ona duyduğu aşk yüzünden aklını yitirip deli olması yönleriyle metinde yer alır. Leylâ'yla ilgili üç teşbih bulunur. İlk olarak “İlahi cezbe” Leylâ'ya benzetilirken vadilerde, sahralarda ve çöllerde İlahi cezbe arayışında olan dervişler Mecnûn'a benzetilmiştir. İkinci olarak “Simsiyah gecenin esmer Leylâ'sı” tamlamasıyla gece, siyahlık yönüyle Leylâ'ya benzetilmiştir. Üçüncü olarak Ay, Leylâ'ya; gök de serseri tabiatlı, avare ve yabani yaratılışlı Mecnûn'a benzetilmiştir.

cemmâze-keş-i maḥmil-i Leylî-i cezbe-i Raḥmānî 45b/18.

evrāk-şū-yı silsile-nāme-i Mecnûn-ı Leylî 45b/19.

Leylî-i siyeh-çerde-i leyl-i kîr-gün 56a/8.

meftûn-ı Leylî-i mâh-ı nîlî 104a/17.

2.1.6.3. Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn

Pîrî-zâde, İsrâ Sûresi 85. ayetin nüzul sebebini açıklarken Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn'i üç kez birlikte anar. Buna göre “Yahudi âlimlerinden bir cemaat Kureyş müşriklerine Hz. Peygamber'i sınamak kastıyla şu üç soruyu sormalarını telkin ederler: Ashâb-ı Kehf'in maceraları nelerdir, Zülkarneyn kimdir, ruhun hakikati nedir? Eğer Tevrât'taki gibi Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn hakkında bilgi verip ruh hakkında konuşmazsa gerçek peygamberdir aksi durumda peygamber değildir.” derler.

Aşhâb-ı Kehf'den ve Zül-karneyn aḥvâlinden ve rūḥuñ ḥaḳîkatinden su'âl ideler 86b/3.

kışsa-i Aşhâb-ı Kehf ve aḥvâl-i Zül'l-karneyn beyân olunup ḥaḳîkat-i rūḥı beyân şadedinde ibhām olunmuşdur 86b/5-6.

kışsa-i Aşhâb-ı Kehf ve aḥvâl-i Zül'l-karneyn beyân olunup ḥaḳîkat-i rūḥı beyân ma'razında ibhām olunduḡda 86b/14.

2.1.6.4. Rüstem ve Nerîmân

Kahramanlık ve yenilmezliğin sembolü, İran'ın ünlü kahramanı Rüstem, metinde biri dedesi Nerîmân'la olmak üzere iki kez anılmıştır. İçinde bulunulan zaman, Rüstem'e benzetilerek zamanenin oku ve temreninden kurtulmak için zamanenin debdebesine aldanılmaması öğütlenmiştir. Rüstem ve Rüstem'in atası Nerîmân'ın pazı gücüne de bir kez değinilmiştir.

hadeng ü peykân-ı Rüstem-i zamân 48b/12.

kuvvat-i bâzû-yı Rüstem ü Nerîmân 80b/6.

2.1.6.5. Cem

İran mitolojisinde şarabın ve kadehin mucidi sayılan Cem, şerhte üzerinde yedi hikmeti bildiren yazıların bulunduğu kadehiyle anılmıştır. Şarih, parlak güneşin sefa veren ve keder dağıtan şarabını içen beş şaşkın kalenderin (Merih, Zühre, Utarit, Müşteri ve Zühal'den oluşan yıldız kümesi) sarhoşluğun etkisiyle şarabın mucidi Cem'in kadehini beğenmeyeceğini belirtir.

ta'ne-zen-i cām-ı Cem 106b/13.

ne mest-i bâde-i şevkiz ne cām-ı Cem çekeriz 107a/17.

2.1.6.6. İskender

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Zülkarneyn ile karıştırılan, İslam tarihinde daha çok efsanevi şahsiyetiyle tanınan Makedonya kralı Büyük İskender, metinde yüz fersah uzaklıktaki düşmanları bile gördüğü, İskenderiye'de yüksek bir yere konulmuş aynasıyla anılır. Şarih, Allah'ın yarattığı cam mavisî renkli gökyüzünün, Büyük İskender'in aynasının parlaklığını gölgede bırakacağını söyler.

revnak-şiken-i âyîne-i İskender 106a/6.

2.1.6.7. Mânî

Maniheizm dininin kurucusu meşhur nakkaş ve ressam Mânî, "dilediği şeyi mükemmel yapan Allah" anlamındaki Allah'ın Farsça isimlerinden olan Kird-gâr ile birlikte anılmıştır.

nağş u nigâr-ı kalem-i Mânî-i bî-müdânî-i kudret-i Kirdgâr 106b/20.

2.1.7. Yunan Bilginleri

Şerhte Yunan bilginlerinden Câlînûs, Eflâtûn ve Aristo birer defa geçmektedir. Eflâtûn ve Aristo'nun hekimlik özelliği bulunmadığı hâlde hekim gibi düşünülmüşlerdir.

2.1.7.1. Câlînûs

İslam tıbbını etkileyen ünlü Grek hekimi Câlînûs, metinde vücudun en önemli organının kalp olduğunu belirtmesi dolayısıyla ele alınır. Şarih, Câlînûs için “önder tabiplerin dayanağı” ve “bilgelik dolu” sıfatlarını kullanır.

Rû'esâ-yı eṭṭibbānīñ 'umdesi Cālīnūs-ı ḥikmet-me'nūs 93b/10.

2.1.7.2. Eflâtûn

Şerhte şarihin örnek olarak verdiği dizede, Aristo'nun hocası meşhur filozof Eflâtûn, hekim olarak düşünülmüş ve onun İlahi aşk hastalığına çare bulamayacağı belirtilmiştir.

Maraż-ı 'aşḡa 'ilâc eyleyemez Eflâtûn 96a/9.

2.1.7.3. Aristo

Şerhte, İlahi aşk hastalığına yalnızca Allah'a vasıl olmanın deva olacağı belirtilirken hiçbir hekimin bu hastalığı tedavi edemeyeceğine değinilmiştir. Şarih, verdiği örnek beyitte İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlk Çağ Yunan filozofu Aristoteles'in dahi İlahi aşk hastalığına çare bulamayacağını söyler. Eflâtûn'da olduğu gibi Aristo da metinde hekim gibi düşünülmüştür.

Ki Aristo-yı ḥakīm eylese tedbīr olmaz 96b/3.

2.1.8. Kitaplar

Şerhte Semavi kitaplardan Kur'an-ı Kerim altı, Tevrat ise üç kez geçmektedir. Bunlar dışında adı anılan tek kitap Maliki fıkıh bilgini İbn-i Hâcib'in “İlahiyyât, Nübüvvât ve Semîyyât” konularından oluşan “Âkîde” adlı eseridir.

2.1.8.1. Kur'an-ı Kerim

Metinde Kur'an-ı Kerim; Kur'ân, Mushaf ve Furkân adlarıyla altı kez geçer. Şarih, örnek olarak aldığı beyitte cedvel-keşîde (yaldız ve mürekkeple çizgi çekmek suretiyle çerçeveler yapılmış olan) Mushaf'ın şanlı olduğunu, Allah'ın kıyamet gününde ölüleri diriltip bir araya toplamasının Kur'an-ı Kerim'in şüphe ve tereddüde yer bırakmayan naslarından olduğunu, ruhun hakikatinden bahsetmenin Kur'an-ı Kerim'in apaçık delillerine muhalif olduğunu, Kur'an-ı Kerim'in adlarından birinin de “ruh” olduğunu, Kur'an-ı Kerim'de Mülk Sûresi 23. ayette geçen ef'ide kelimesinin müfredi olan fu'âd ile fikre işaret edildiğini belirtir.

Cedvel-keşîde Muşhaf'a beñzer ki şân virür 43a/17.

nuşûş-ı kâti'a-ı Kur'âniyye 66a/23.

âyât-ı Kur'âniyye 86a/6, 89a/14.

hücec-i sâti'a-i Furkâniyye 86a/7.

rûh birkaç ma'nâya vârid olup evvelâ Kur'ân-ı mübîne ıtlâk olunmuşdur 87a/23.

2.1.8.2. Tevrat

Pîrî-zâde, İsrâ Sûresi 85. ayetin nüzul sebebini açıklarken Tevrat'ı üç kez zikreder. Buna göre “Yahudi âlimlerinden bir cemaat Kureyş müşriklerine Hz. Peygamber'i sınamak kastıyla şu üç soruyu sormalarını telkin ederler: Ashâb-ı Kehf'in maceraları nelerdir, Zülkarneyn kimdir, ruhun hakikati nedir? Eğer Tevrat'taki gibi Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn hakkında bilgi verip ruh hakkında konuşmazsa gerçek peygamberdir aksi durumda peygamber değildir.” derler. Nitekim Hz. Peygamber, Tevrat'taki gibi Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn hakkında bilgi verip ruh hakkında konuşmamıştır.

eger Tevrât'da mezkûr olduğu şûret 86b/5.

Tevrât'da beyân olunduğı şûrete muhâlif olduğu cihetden 86b/12.

Tevrât'da beyân olunduğı şûrete muvâfaqatı muhakkağ olmuş idi 86b/15.

2.1.8.3. Âkîde

Sâhib, “ruhun hakikati” konusunda, Maliki fıkıh bilgini İbn-i Hâcib’e ait Âkîde adlı kitapta üç yüze ulaşan farklı görüşün bulunduğunu belirtir.

efâdıl-ı fuḥūlden İbn Hâcib merḥūmuñ fenn-i kelāmıda keşide-i rişte-i te’lîf buyurdukları ‘Âkîde nām kitāb-ı laṭîf 87b/10.

2.1.9. Yer Adları

Şerhte yer alan yer adlarının çoğu din ile ilgili mekânlardır. Buna göre dinî mekân olarak “Mekke, Bathâ, Kâbe, Merve, Safâ, Mültezem, Mesâ, Tûr-ı Sînâ, Kevser, Tesnîm, Beytül-makdis” yer almaktadır. Şerhte geçen diğer yer adları ise şunlardır: Ceyhûn, Mısır, Çin, Şam, Buhârâ, Bedahşân, İrem, Rûm.

2.1.9.1. Mekke, Bathâ, Kâbe, Merve, Safâ, Mültezem, Mesâ

Metinde Mekke iki kez, Mekke’nin eski adı Bathâ bir kez, Mekke’de yer alan Kâbe yedi kez, Kâbe’nin yanındaki iki tepe olan Merve ile Safâ bir kez, Safâ ile Merve arasında say edilen yer olan Mesâ bir kez ve Hacerülesved ile Kâbe kapısı arasında kalan kısım olan Mültezem bir kez geçmektedir. Şarih, şerhte yer alan beyitleri izah ederken Kâbe’nin Mekke denen ovada yer alan, Hz. İbrahim’in inşa ettiği, alanı dar bir insan yapısı olduğunu; gönlün ise Allah’ın inşa ettiği ve tecelli ettiği, Mekke ovasından daha geniş sayılabilecek manevi bir genişliğe sahip, tüm mahlukatı içine alabilen özellikleri haiz olduğunu belirtir. Şarihe göre, Mekke’de yer alan karşılıklı iki tepe olup, hacıların Hz. Hacer’in gidiş geliş hareketini taklit ederek, dört defa gidip üç defa geldiği “Merve ve Safâ”nın gönüldeki karşılığı “mürüvvet ve sefa” iken; Hacerülesved ile Kâbe kapısı arasında kalan kısım olan “Mültezem” ile Safâ ile Merve arasında say edilen yer olan “Mesâ”nın gönüldeki karşılığı “ahit ve vefa”dır.

Ka’be bünyād-ı Ḥalîl-i Âzerest 43a/21.

Ka’be-i dil-i bisyâr-züvvâr 43b/3.

bānisi İbrāhîm Ḥalîl olan Ka’be-i mükەرreme 43b/5.

yalñız Ka’be şahrāya mensûb değildir 43b/7.

belki gönül Ka‘be’siniñ de kendi eṭrāfında meşrebiniñ vüs‘atinden beyābān u şahrā-yı bī-pāyān vardır 43b/8.

sāḥa-i Ka‘be-i dīl-i velā-meşḥūn 43b/9.

Meşrebi şahrāya ve ḳalbi Ka‘be’ye teşbīh beyyin [ü] şāyi‘dir 43b/12.

feṣīḥatü’l-ercā-yı Mekke-i zāhire 43b/3.

erbāb-ı ḳulūbuñ meşreb ü ṭabī‘atları şahrā-yı Baṭḥā’dan evsa‘ 43b/6.

şahrā-yı Mekke’den daḥi evsa‘ 43b/10.

Merve vü Şafā’sı mürüvvet ü şafā 43a/23.

Mültezem ü Mes‘ā’sı ‘ahd ü vefā 43a/23.

2.1.9.2. Tûr-ı Sînâ

Rivayete göre Hz. Musa Allah’ı görmek isteyince Allah, Sînâ Dağı’na tecelli eder. Bunun üzerine dağ Allah’ın azameti karşısında paramparça olur. Pîrî-zâde, İlâhi hakikatlere vâkıf olan kimselerin Sînâ Dağı’nda bayrak kaldıracığını belirtir ve İlâhi tecellilere şahit olan gönül gözü açık kimselerin gönlünü, İlâhi feyiz ve tecellilerin müşahede edildiği yer olan Sînâ Dağı’na benzetir.

‘alem-efrāḥte-i tecelligāh-ı Tûr olan rûşen-dilân-ı erbāb-ı ṭarīḳat ü ḥaḳīḳat 48a/10.

Tûr-ı Sînâ’-ı sîne-i seniyye 100a/12.

2.1.9.3. Kevser, Tesnîm

Kevser ve Tesnîm, cennette bulunan iki pınardır. Şarih, Allah’ın ezici ve apaçık kuvvetini müşahede eden sufilerin Rahmân Sûresi 66. ayette bahsedilen kaynayan iki pınar olan Kevser ve Tesnîm’den içeceğini; cennetteki Tesnîm ve Kevser ırmaklarıyla sulanan, yaprakları gönül cezbedici uzun boylu ağaçlarda yetişen, sonsuza dek kalacak olan, lezzetli ve turfanda meyve çeşitlerini yiyeceğini belirtmektedir.

nûş-ı Kevser ü Tesnîm 58b/15.

cereyân-ı ‘aynân-ı Tesnîm ü Kevserî 107b/17.

2.1.9.4. Beytü'l-makdis

Şarih, İlahi tecellilere şahit olan gönül gözü açık kimselerin kalbini, içinde kutsal ışıklar yanan Mescid-i Aksa'ya benzetmiştir.

Beytü'l-makdis-i kalb-i kudsi-çerâğ 100a/13.

2.1.9.5. Ceyhun

Ceyhun Nehri, şerhte şarihin mübalağa ve teşbih sanatlarına malzeme olmuştur. Şarihe göre İlahi aşkın taş eriten kıvılcımı, taştan yapılmış dağa isabet etse o dağı eritip Ceyhun Nehri gibi akıtır, İlahi aşk ile akan kanlı gözyaşları, tüm Ceyhun Nehri'ni kırmızıya boyar. Fani dünya dertlerinin açtığı yara, Ceyhun Nehri gibi kan akıtmaktadır, o yaraya sabrın tatlı ve tesirini derhâl gösteren merhemi sürülmelidir.

izābe-i eczā-yı çār-kān ile ol hāmūnı 'Ayn-ı Ceyhūn ve Ceyhūn'ı hücum-ı seyl-i sirişk ile hem-reng-i hūn itmeğin bir vechile izhār-ı 'aşk itmemeniñ imkânı yokdur 63b/8.

mülteşem-i şifāh-ı nişter-i ālām-ı fenā mecrā-yı hūn ve nehr-i Ceyhūn iken 67b/16.

2.1.9.6. Bedahşân

Bedahşân, kızıl lal taşlarının çıktığı, bugünkü Afganistan sınırları içinde kalan bir bölgedir. Metinde de lal taşından dolayı anılmıştır. İlk olarak, İlahi feyizler, her biri birer ateş parçasına benzeyen lal taşlarına benzetilmiş ve dervişe bu feyizleri gizli tutması öğütlenmiştir. İkinci olarak gönül, kızıl lal taşlarının çıktığı Bedahşân eyaletine benzetilmiştir.

cevher-i la'î-âteş-pāre-i Bedahşān-ı füyūzāt-ı Şamedāniyye 62a/19.

Bedahşān-ı şadr-ı bî-kîne 63a/4.

2.1.9.7. Mısır, Şâm

Mısır ve Şâm nispet eki alarak “Mısrî” ve “Şâmî” şeklinde kullanılmışlardır. En iyi şeker kamışları Mısır'da yetiştiği için Mısır şekeri (kand-ı Mısrî) meşhurdur. Şâm'ın

ise büyük şeffaf kristaller hâlindeki nöbet şekeri (nebât-ı Şāmî) ünlüdür. Şarih, sabrın tatlı ve tesirini derhâl gösteren ilacının Mısır ve Şam şekerlerinden daha lezzetli, daha güzel ve daha tatlı olduğunu belirtir.

hem-lezzet-i çekide-i kand-ı Mısrî 62b/14.

kand-ı Mısrî vü nebât-ı Şāmî'den elezz ü a' lā 67b/13.

2.1.9.8. Çîn

Çîn, iki kez “resim, heykel ve tasvirlerle süslenmiş olan yer” anlamına gelen “nigâr-hâne” kelimesiyle birlikte tamlama kurularak kullanılmıştır. Tarikat erbabına seslenen şarih, Çîn nigâr-hânesindeki nakışlarla aynı güzellikte olan aşağılık dünyanın renk renk, çeşit çeşit gamlarının göz alıcı nakışlarını gönülden çıkarmayı nasihat etmektedir. Pîrî-zâde; Allah’ın kudretinin eseri olan, oturulmaya elverişli, karalarla kaplı, dört güllü kadehe benzeyen dünyanın dörtte birlik kısmının Çîn nigâr-hânesindeki yarı şeffaf Çîn porselenini kışkandıracak nitelikte olduğunu belirtmiştir.

hem-reng-i nuķüş-ı nigârḥāne-i Çîn 72a/16.

reşk-i fâgfür-ı nigârḥāne-i Çîn olan peymāne-i çār-gül-i zemîn-i rub'-ı meskûn 106b/22.

2.1.9.9. Buhârâ

Sâhib, insanoğlunun hükümdarlık tacının arzusunu ve dünya saadetini akıldan ve kalpten gidererek Mevlânâ hazretlerine ait Mevlevî tarikatının külahını ve Buhara şeyhlerinin takkesini takması hâlinde huzurlu bir kafaya sahip olacağını belirtir.

taķıyye-i ḥ'ācegān-ı Buḥārā ile taḥşîl-i ser-i āsānî ve def'-i şudā'-ı nāgehānî idüp 68b/17.

2.1.9.10. Rûm

Rûm, Anadolu diyarı için kullanılır. Şarih, örnek verdiği beytin Anadolu diyarındaki sözün değerini bilen edipler için olduğunu belirtir.

süḥan-fehmān-ı üdebā-yı Rûm'a ḥikāyet 107a/18.

2.1.9.11. İrem

Ad kavmi kralı Şeddâd tarafından cennete benzetilerek yapılan İrem bağları, şerhte bir kez geçmektedir. Şarihe göre kalben cemal-i İlahi'yi müşahede etmek, İrem bağları kadar güzeldir.

riyâz-ı İrem-nişân-ı ünse duḥūl 73b/13.

2.1.10. Diğer Özel Adlar

2.1.10.1. Arab, Arabî

Arap, kelimesi bir kez, Arabî kelimesi ise 3 kez kullanılmıştır. Arabî, iki kez “Arapça” anlamındayken bir kez “Arap” anlamında kullanılmıştır. Şarih, “Ey her şeyin hâlini hâlden hâle çeviren Allah’ım, hâlimizi en güzel hâle çevir.” duası ile beraber “Ey kalpleri süsleyen ve ey kaygıları gideren Allah’ım!” nidasını, araban ve hicaz makamlarıyla ve Arap ezgisiyle terennümü öğütlemiştir. Farsça “kerâne” kelimesinin yanlış okunması ihtimaline karşı, kelimenin kâf-ı Arabî ile yani “ke” sesi veren kâf harfi ile okunacağını belirtmiştir. “Meşk” kelimesinin Arapça olduğunu ve birkaç anlama geldiğini söylemiştir. Verdiği Arapça beyit örneğiyle perişan hâllerini Arap âlimlerine şikâyet ettiğini belirtmiştir.

maḳām-ı ‘arabân u ḥicāzda laḥn-ı ‘Arab ile beste idüp 84b/15.

kerâne kâf-ı ‘Arabînin fethiyle kenâr u sâḥil ma‘nâsınadır 98a/2.

lafz-ı meşk ‘Arabîdir ve birkaç ma‘nâya gelür 103b/9.

perişân u giryân olduğımızı ‘ulemâ-yı ‘Arabî’ye şikâyet itdiğimizizden 107a/21.

2.1.10.2. Yehûd, Kureyş

Metinde “Yahudi” anlamındaki “Yehûd” kelimesi ile Hz. Peygamber’in mensup olduğu Arap kabilesi “Kureyş” birlikte anılır. Yahudi âlimlerinden bir cemaat Kureyş müşriklerine Hz. Peygamber’i sınamak kastıyla üç soru sormayı telkin ederler.

aḥbâr-ı Yehûd’dan bir cemâ‘at 86b/1.

müşrikîn-i Kureyş’e ta‘lîm ü ilkâ kıldılar 86b/2.

2.1.10.3. Mevleviyân

Mevlevilik tarikatına bağlı anlamındaki Mevlevî kelimesinin çoğulu “Mevleviyân” kelimesi metinde bir kez geçmektedir. Şarih; Hak âşığının iniltilerini duyan Zühre yıldızı gibi parlak olan gök Mevlevilerinin, yani gökteki gezegen ve yıldızların, çember oluşturarak cübbelerini ve hırkalarını yırtacağını hayal etmektedir.

Zühre-cebînân-ı Mevleviyân-ı eflāk ber-uşûl-i şūfiyân ve çenber-i devrân iderek
103a/23.

2.1.10.4. Cebrâil

Pîrî-zâde, Şuarâ Sûresi 193. ayete dayanarak “ruh” kelimesinin vahiy meleği Hz. Cebrâil’i de karşıladığını belirtmiştir.

hâzret-i emîn-i vahy-i Celîl Cebre’il’e ıtlāk olunmuşdur 87b/2.

2.2. Şerhte Yer Alan Ayetler

Osmanlı’da ilmiye teşkilatının baş makamı şeyhülislamlığa kadar yükselmiş olan Pîrî-zâde Osmân Sâhib, pek tabii olarak tasavvufî şerhinde ayetlere yer vermiştir. Şarihin, yekûnu 8 gazel olan şerhinde 53 kez ayet alıntılması oldukça dikkat çekicidir. Şarih, çoğu yerde lüzumunu gördüğü ayetlerin yalnızca bir bölümünü alarak ilgili manaya yoğunlaşmıştır. Şerhte yer alan ayetler şunlardır:

... kâne lem yekûn şey’en mezkûran: “... (İnsan henüz) anılan bir şey değildi.” (İnsân Sûresi, 1) 44a/11, 77b/10.

... nesyen mensiyyen: “... unutulup gitmiş” (Meryem Sûresi, 23) 47b/7.

... inna’llâhe ğaniyyun ‘ani’l-‘âlemîn: “... Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir.)” (Âl-i İmrân Sûresi, 97) 48b/19-20.

Lâ fihâ ğavlun ... : “Onda sersemletme yoktur ...” (Sâffât Sûresi, 47) 49a/15-16.

... min ledünnâ ‘ilmen: “... katımızdan bir ilim.” (Kehf Sûresi, 65) 50b/12.

... küllü şeyin hâlikun ... : “... her şey yok olacaktır ...” (Kasas Sûresi, 88) 50b/18-19.

... naḥnu ḳasemnâ ... : “... biz paylaştırdık ...” (Zuhruf Sûresi, 32) 52a/20.

... lâ-raybe ... : “... şüphe bulunmayan ...” (Bakara Sûresi, 2) 52b/23.

... ‘asâ en tekrahû şeyen ve hüve ḥayrun lekum ... : “... olur ki bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz ...” (Bakara Sûresi, 216) 55b/11-12.

... keşeceratin ṭayyibetin aşluhâ şâbitun ve fer‘uhâ fî’s-semâi: “... (güzel bir söz) kökü sağlam, dalları göğe yükselen güzel bir ağaç gibidir.” (İbrâhîm Sûresi, 24) 56b/21-22.

Ve mâ teşâ’une illâ en yeşâallâhü ... : “Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz ...” (Tekvîr Sûresi, 29) 58b/14.

Vallâhü ḥaleḳaküm ve mâ te‘melüne: “Oysa Allah sizi de yaptığınız şeyleri de yaratmıştır.” (Sâffât Sûresi, 96) 58b/14.

... ‘aynâni nezzâḥatân: “... kaynayan iki pınar” (Rahmân Sûresi, 66) 58b/15.

Fa‘‘âlün limâ yüridü: “Dilediğini mutlaka yapandır.” (Burûc Sûresi, 16) 58b/22.

... innallâhe lâ-yüḥibbû’z-zâlimîn: “... şüphesiz, Allah zalimleri sevmez.” (Âl-i İmrân Sûresi, 57 ve 140) 60a/4.

... ‘urve-i vuşḳâ ... : “... en sağlam kulp ...” (Bakara Sûresi 256, Lokmân Sûresi 22) 60b/5.

... üfevviḍu emrî ilâ’l-lâhi inna’l-lâhe başîrun bi’l-‘ibâdi: “... ben işimi Allah’a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını hakkıyla görendir.” (Mümin Sûresi, 44) 60b/6.

Ve’s-semâe rafê‘ahâ ve veḍa‘a’l-mîzâne: “Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu.” (Rahmân Sûresi, 7) 61b/11.

Ellâ tetḡav fî’l-mîzâni: “Ölçüde haddi aşmayın.” (Rahmân Sûresi, 8) 61b/11-12.

Ve eķīmü'l-vezne bi'l-kıstı velā tūhsiru'l-mizāne: “Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın.” (Rahmân Sûresi, 9) 61b/12.

Emmā men şekulet mevāzinühü. Fehüve fî 'işetin rāđiyetin: “İşte o vakit kimin tartıları ağır gelmişse artık o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacaktır.” (Kâria Sûresi, 6-7) 61b/13.

Femen ye'mel mişkâle zerretin hayren yerahu. Ve men ye'mel mişkâle zerretin şerran yerahu: “Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükafatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.” (Zilzâl Sûresi, 7-8) 61b/14-15.

Vemā ħalaķtü'l-cinne ve'l-inse illā liye'budūni: “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Sûresi, 56) 64a/14.

... innemā yüveffā's-şābirüne ecrahüm biğayri ħisāb: “... sabredenlere mükafatları elbette hesapsız olarak verilir.” (Zümer Sûresi, 10) 67a/20-21.

... külle yevmin hüve fî şa'n: “... O her an yeni bir İlâhi tasarruftadır.” (Rahmân Sûresi, 29) 69a/16, 78b/16.

Ve li-küllin vichetün ... : “Herkesin (yöneldiği) bir yönü vardır ...” (Bakara Sûresi, 148) 69b/18.

... fâ'tebirü yā ūlî'l-elbāb: “... ey akıl sahipleri ibret alın!” (Haşr Sûresi, 2) 78b/7.

Zerābiyyu meşüşetun: “Serilmiş gösterişli yaygılar (vardır).” (Gâşiye Sûresi, 16) 79b/22.

Ve nemāriķu meşfûfetun: “Sıra sıra dizilmiş yastıklar (vardır).” (Gâşiye Sûresi, 15) 79b/22.

... beķā'inuhā min istebrak ... : “... astarları kalın ipekten olan döşekler üzerine ...” (Rahmân Sûresi, 54) 80a/2.

'Alleme'l-esmā' ... : “İsimleri öğretti ...” (Bakara Sûresi, 31) 81a/12.

Fece‘alehüm ke‘aşfin me ‘kûl: “Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi.” (Fîl Sûresi, 5) 82a/23.

Ve enzelnâ mine‘l-muşîrâti mâen şeccâcen. Li nuḥrice bihi ḥabben ve nebâten: “Taneler ve bitkiler çıkaralım diye yağmur yüklü yoğun bulutlardan şarıl şarıl yağmur yağdırdık.” (Nebe Sûresi, 14-15) 82b/22-23.

... ve enbetallâhe nebâten ḥasenen... : “... Allah, onu güzel bir bitki (gibi) yetiştirdi ...” (Âl-i İmrân Sûresi, 37) 83a/1-2.

... kezer‘in aḥrece şeṭ‘ahü ... : “... filizini çıkarmış bir ekin gibidir ...” (Fetih Sûresi, 29) 83a/4.

... keşeceratin aşluhâ şābitun ve fer‘uhâ fî’s-semâi: “... (güzel bir söz) kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir.” (İbrâhîm Sûresi, 24) 83a/8.

Ve rafē‘nāhü mekānen ‘aliyyen: “Ve onu yüce bir makama yükselttik.” (Meryem Sûresi, 57) 83a/9.

Ve mā min dābbetin fî‘l-arzi illā ‘ala‘l-lāhi rizḳuhā ... : “Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah’a ait olmasın ...” (Hûd Sûresi, 6) 83a/13-14.

Tenzîlün min rabbî‘l-ālemîn: “O âlemlerin Rabb’i tarafından indirilmedir.” (Hâkka Sûresi, 43) 85b/20.

Ve yes‘elūneke ‘ani‘r-rūḥi ḳulî‘r-rūḥu min emri Rabbî ... : “Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: Ruh, Rabb’imin bileceği bir şeydir ...” (İsrâ Sûresi, 85) 86a/7-8.

... ve mā ūtītüm mine‘l-‘ilmî illā ḳalîlen: “... size pek az ilim verilmiştir.” (İsrâ Sûresi, 85) 86a/8.

... min emri Rabbî ... : “... Rabb’imin bileceği bir şeydir ...” (İsrâ Sûresi, 85) 86a/11, 87a/14.

Ve kezālike evḥaynā rūḥanā ... : “İşte sana da bir ruh (Kuran) vahyettik ...” (Şûrâ Sûresi, 52) 87b/1.

Nezele bihi'r-rūhu'l-emîn: “Onu güvenilir ruh (Cebrail) indirmiştir.” (Şuarâ Sûresi, 193) 87b/3.

... ve rûhun minhu ... : “... ve (İsa) O’ndan (Allah’tan) bir ruhtur ...” (Nisâ Sûresi, 171) 87b/5.

Ve yes’elüneke ‘ani’r-rûhi ... : “Sana ruh hakkında soru soruyorlar ...” (İsrâ Sûresi, 85) 87b/9.

... ve ce‘ale lekümü’s-sem‘a ve’l-ebşāra ve’l-ef’ideh... : “... ve (Allah) size kulaklar, gözler ve kalpler verendir ...” (Mülk Sûresi, 23) 89a/14-15.

... keserābin biķī‘atin yehsebuhu’z-ẓem ‘ānu māen ḥattā izā cāehu lem yecidhu şey’en ... : “... ıssız bir çöldeki serap gibidir, susamış kimse onu su sanır, yanına geldiğinde hiçbir şey bulamaz ...” (Nûr Sûresi, 39) 92a/7-8.

... ve leküm fihā mā teştehiyyü’l-enfüs ... : “... orada canlarınızın çektiği her şey var ...” (Fussilet Sûresi, 31) 107b/15.

... mülteffetü’s-sāku bi’s-sāk: “... gövdeleri birbirine dolanmış.” (Kıyâme Sûresi, 29) 107b/18.

2.3. Şerhte Yer Alan Hadisler

Pîrî-zâde Osmân Sâhib, tasavvufî şerhinde ayetler kadar olmasa da yeri geldiğinde hadis iktibaslarına da yer vermiştir. 53 kez ayet alıntıl原因an Sâhib, naklin ikinci kolu olan hadislere ise yalnızca 16 defa başvurmuştur. Üstelik 2 hadisi 3 kez tekrarlamış olması cihetiyle yalnızca 12 farklı hadis alıntılanmış olmaktadır. Şerhte yer alan hadisler şunlardır:

Küllü emrin zî bâlin lem yübde’ bi’l-besmele fehüve ebter: “Besmele ile başlanmayan her anlamlı iş bereketsiz ve sonuçsuzdur.” 42b/9.

Mütü kable en-temütü: “Ölmeden evvel ölünüz.” 48a/21-22, 49a/6, 95a/8-9.

Ḥuzu’l-‘ilme min efvāhi’r-ricāli: “İlmi âlimlerin ağızlarından al.” 50b/14.

Ed-dünyā mezra‘atü’l-āḥireti: “Dünya ahiretin tarlasıdır.” 55a/11-12.

Men tekebbere veḍa‘ahü’l-lāhü: “Kim büyüklenirse Allah onu alçaltır.” 57a/21.

Ceffe’l-ḳalem: “(Takdir) kalem(i) kurumuştur. (Alın yazısı değişmez.)” 59a/8.

Kāne ve lem yekünü ma‘ahü şeyun: “(Allah) vardı ve O’ndan başka hiçbir şey yoktu.” 60b/16.

Küntü kenzen maḥfiyyen feeḥbebtu en u‘rife ... : “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim ... (bineydim diye mahlukatı yarattım.)” 60b/16-17, 69a/23-69b/1.

Küntü kenzen ... : “(Ben gizli bir) hazine idim ... (bilinmek istedim. Bilineydim diye mahlukatı yarattım.)” 69a/4-5.

Ṭübā limen ṭāle ‘umruhü ve ḥasüne ‘amelühü: “Ömrü uzun olup ameli de güzel olan kimseye ne mutlu!” 74a/18-19.

Men ‘arefe nefsehü ... : “Kim nefsinı tanırsa ... (Rabb’ini de tanır.)” 74b/19.

Mā itteḥaza’l-lahu veliyyen cāhilen ḳaṭṭu: “Allah, asla hiçbir cahili dost edinmemiştir.” 92b/4.

Men tevāḍa‘a rafe‘ahu’l-lahü ve men tekebbera veḍa‘ahu’l-lāhü: “Mütevazı olanı Allah yüceltir, kibirli olanı da Allah alçaltır.” 101a/14-15.

2.4. Şerhte Yer Alan Türkçe Manzum Bölümler

Pîrî-zâde Osmân Sâhib, şerhini yaparken sık sık edebî birikimini gözler önüne seren Türkçe şiir parçalarına başvurmuştur. Şarih, 27 kez beyit, 7 kez mısra ve 1 kez de kıta alıntılararak muhtevasını zenginleştirmiştir. Arab-zâde Efendi (Abdurrahman Bâhir Efendi) dışında alıntı yaptığı şairleri belirtmeyen Sâhib, şiir parçacığını vermeden önce “beyt, kıta, mısra” şeklinde kırmızı mürekkep ile açıklama yapmakla iktifa etmiştir. Şerhteki Türkçe manzum bölümler şunlardır:

Bir kerre nem rübûde-i ebr-i ḥaṭṭ olmasun

Kālā-yı ḥüsni ḥıfz idemezsin çiçeklenür

(43a/13)

*Haṭṭ-ber-āverde olan tāze dem-i vuşlatda
Başka bir zevk virür geçdi zamānım diyerek*

Nâbî (43a/15)

*Şanmañ kumāş-ı hüsne haṭṭ-ı nev ziyān virür
Cedvel-keşide Muşhaf'a beñzer ki şān virür*

Pîrî-zāde Mehmed Sâhib Efendi (43a/17)

*Şirāzeleri rişte-i haṭṭ nüṣṣa-i hüsnin
Dīvān-ı cemālini felek itdi mücelled*

(43a/19)

*Şerār-ı āhımla dāmen-i fiğān tutuşur
O āteşin ruḥı yād eylesem dehān tutuşur*

(49b/16)

*‘Aşkla riyā değıl muvāfiḳ
Rüsvāy gerek hemîşe ‘aşık*

(50a/2)

*O fettān şem‘-i vaşlın zîr-i fânūs-ı hayālinde
Dil-i nālān gibi bir mürğ-i şeb-hengām içün şaḳlar*

(50a/6)

*Zihî āyîne-i rūşen-dil ü ‘ālem-nümādır kim
Cihāna gösterir bu nüh felekden ‘aks-i me’vāyı*

*Nigāh-ı luṭf ile bir kerre yüz virse teklîfsiz
Alur şadr-ı derūn-ı sîneye dünyā vü ‘uḳbāyı*

(56b/10-11)

*O deñlü mürtefî‘-bünyāddır kaşr-ı tevāzu‘ kim
Riyāz-ı cennete nezzāre kâbildir zemīninden*

Abdurrahmân Bâhir Efendi (57a/13-14)

‘Aşk her dilde bulunmaz dil-i dānāda olur

Şeb-çerāğı arama cūyda deryāda olur

(58b/1-2)

Tevekkül yār olup bār olmamağdır

Gül-i gülzār olup hār olmamağdır

(60b/9-10)

Dil fikr-i lebiñ cānda nihān eylemek ister

Esrār-ı dili halka ‘ayān itmemek ister

(62b/4-5)

Söyledir bülbülin ol gönçe-dehen

(70a/9)

Delersin ney gibi bağrında nālān olmasun dırsün

Derūna zaḥm urursuñ yine sūzān olmasun dırsün

(70a/11-12)

Āşık oldum ḥakīm idi adım

‘Aqla uydum be var deli didiler

(71a/3-4)

‘Aşk ḳo mecāzī ise de sīneñde

Āb-ı engūr ḥum içre tıraraḳ bāde olur

(73b/6-7)

Ṭıf-ı dil ḳaddiñ görüp ‘aşḳa elifden başladı

Rabbi yessir lā tü‘assir Rabbi temmim bi’l-ḥayr

(74a/10-11)

Āşār-ı feyz-ı tıynet-i Ādem ḥamīrimiz

Oldı künüz-ı ‘alleme’l-esmā’ zamīrimiz

(81a/12)

Ḥilāf-ı cinsle ülfet belā değil de nedir

(84b/9-10)

Muḳaddem itdiği cünbişlere gelmiş peşimānī

(85a/10)

Ḳuvvet-i cāzibe-i ‘aşḳ ider kārı hemān

Şeyhülislām Yahyâ (96a/2)

Marāz-ı ‘aşḳa ‘ilāc eyleyemez Eflāṭūn

(96a/9)

Söyleñ ṭabībe yok yere ‘arz-ı devā ider

Bīmār-ı derd-i cezbe ḳabūl eylemez ‘ilāc

Şeyhülislām Yahyâ (96a/11-12)

Ne sūd ider dile tiryāḳ-ı tesliyet-i hecm

Ki zehr-i kāse-i maḥbūbı dem-be-dem çekeriz

(96a/18-19)

Merhem-i vaşlñ olur zaḥma devā-sāz yine

Ki Aristo-yı ḥakīm eylese tedbīr olmaz

(96b/2-3)

Bir āhıyla cihānı eylemek ber-bād ḳābildir

(96b/10)

Şūfī ol deñlü sıḳlet-i tāc u ḳabā ile

Uçmaḳ ümīdin itmez idi ebleh olmasa

(99a/15-16)

Kenārıñ dil-beri nāzik de olsa nāzenīn olmaz

Nâbî (99b/12)

*Derūnından birūnında olur āṣārı hep meṣhūd
Perī-veṣ ṣīṣede āyīne çūn şūret-i insān*

(100b/3-4)

*Vücūd-ı zārıma kıydım gammım nihān iderek
Bulam mı çāre ‘aceb derdimi ‘ayān iderek*

(103a/12)

*Pinhānī-i rāz müşkil oldı
Her mūy tenimde bir dil oldı*

(103a/16)

*Nühüfte rāzımı ‘uṣṣāk itse izhār ney-zen-veṣ
Alup sāzın ele Zühre yerinden oynadır kuṭbı*

(103a/19-20)

*Yağdı o lāle-ruḥ beni ḥüsni çerāğına
Pervāne-veṣ düşersem ‘aceb mi ayāğına*

(105b/8)

*Duḥter-i rez ki şafā-baḥş-ı dil-i ‘ālemdir
Bu ‘acebdır baña geldikde olur māye-i ğam*

(107a/5)

*Ne mest-i bāde-i şevķiz ne cām-ı Cem çekeriz
Bu bezmgāhda biz sāğar-ı elem çekeriz*

(107a/17)

El tehī kīse tehī gūşe-i kāṣāne tehī

(108a/18)

2.5. Şerhte Yer Alan Farsça Manzum Bölümler

Pîrî-zâde, Farsçadan Türkçeye yaptığı şerhini yeri geldiğinde Farsça manzum parçalarla da izah etmiştir. Şarih, alıntı yaptığı şairlerden yalnızca Şems-i Fahrî'nin ismini zikretmiştir. 13 defa beyit, 3 defa mısra ve 1 defa da rubai alıntıl原因 Sâhib, şiir parçacığını vermeden önce “beyt, mısra, rubai” şeklinde kırmızı mürekkep ile belirtmiştir. Şerhteki Farsça manzum bölümler şunlardır:

Ka‘be bünyād-ı Halîl-i Āzerest

Dil nazargāh-ı Hudā-yı ekberest

“Kâbe, Azer’in oğlu Hazret-i İbrahim’in yaptığı binadır, gönül (ise) yüce Allah’ın tecelli ettiği yerdir.”

Mollâ Câmî (43a/21)

Dānî ki çîst vâsiṭa-i nâ-girîsten

Der-rûz-ı ḥande kerdn ü şebhâ girîsten

“(Ahirette) ağlamamanın yolu nedir, bilir misin? (Bu dünyada) gülme gününde ve geceleri ağlamaktır.”

(56a/8)

‘Aşk derdîst eger ber-kemer-i kūh nihî

Seng-ber-sîne-zenân âyed u feryâd kuned

“Aşk öyle bir derttir ki dağın içine koysan göğsüne taşla vuranlar gelir, feryat eder (de aşkın yine gizli kalmaz).”

(63b/4-5)

Bî-ḥased ne-buved ger birâder-zâde-i peygām-berest

“(Kişi) peygamber yeğeni olsa bile hasetsiz olmaz.”

(65b/17)

Hemîşe tā ki felek necm-i sa‘d dâred ü naḥs

Müdām tā meges-i naḥl nîş dâred u nûş

“Daima gök, uğursuz yıldızı uğurlu yıldızla dönüştürür, aynı şekilde her zaman bal arısı iğneyi bala çevirir.”

Şems-i Fahrî (66b/23-67a/1)

Sevād-ı şehir be-dīvāne bend-i zindānest

“Şehrin kalabalığı (bir) deli için zindan zinciridir.”

(68a/21)

Ey nîst perde î ki ne-bāşed nevā-yı tû

‘Âlem pürest ez-tû vü hālîst cāy-ı tû

“Ey varlığının olmadığı hiçbir âlem olmayan yok, âlem seninle doluyken senin yerin boş (sen görünmüyorsun).”

(69a/9)

Düş-ı dî kūy-ı dil-ārām ser-ḥ ‘oş bûdîm

Āsmān pūşîş-i mā bûd zemîn pîster-i mā

“Dün gece gönle huzur veren sevgilinin köyünde sarhoş idik. Gökyüzü örtümüz idi, yeryüzü yatağımız.”

(81a/16-17)

Tevāzu‘ zi-gerdān-firāzān nîkûst

Gedā ger tevāzu‘ kuned ḥūy-i ūst

“Tevazu mağrurlarda güzeldir, dilencilerin gösterdiği tevazu zaten tabiatları gereğidir.”

Sadî-i Şîrâzî (83b/14-15)

Mürğ-i zîrek çûn be-dām ufted taḥammül bâyedeş

“Zeki kuş tuzağa düştüğünde ona katlanmak düşer.”

Hâfız-ı Şîrâzî (84a/20)

Ey dil zi-ṭarîḳ-i ehl-i şûret b ‘ügzer

Āyîne şev ez-her kûdüret b ‘ügzer

Ger nûr-ı şafā-yı ‘ārifān mî-ḥ ‘āhî

Ez-her çi turāst zarûret b ‘ügzer

“Ey gönül, olayların / varlıkların sadece dış görünüşleriyle ilgilenenlerin yolundan vazgeç. (Hakk’ın tecelli edeceği tertemiz bir) ayna ol, tüm bulanıklıklardan / kirlerden vazgeç. Eğer irfan sahiplerinin gönül rahatlığı nurunu istiyorsan her neye ihtiyacın varsa vazgeç.”

(91b/11-12)

Ān ḥayālātī ki dām-ı evliyāst

‘Aks-i meh-rūyān-ı bustān-ı Hudāst

“Velilerin tuzağı olan o hayaller, Allah’ın çiçek bahçesindeki ay yüzlülerin yansımalarıdır.”

Mevlânâ (92a/5-6)

Tevbe ber-leb sübhā ber-keff dil pür-ez-şevk-i günāh

Ma‘şiyet-rā ḥande mī-āyed zi-istiğfār-ı mā

Dudakta tövbe, avuçta tespih (varken) kalp günah işleme arzu ile dolu. Günah(lar bile) bizim tövbe etmemize gülüyor(lar).”

Kudsî-i Meşhedî (98b/19-20)

Dilem sūht ber-ḥāl-i dīvāneī

Ki mī-geşt ber-gird-i vīrāneī

“Delilikten dolayı gönlüm yandı (şimdi gönlüm) bir harabenin etrafında dönüyor.”

Mürşid-i Bürücerdî (102b/21-22)

Serī pür zi-sevdā dilī pür zi-nār

Ber-āvered feryād şūrīde-vār

“(İlahi) aşk ile dolu bir baş (ve) ateş ile dolu bir gönül deli gibi çılgık atıyor.”

Mürşid-i Bürücerdî (102b/22-23)

Şerḥ-i in āteş-i cān-sūz ne-güften tā key

Sūhtem sūhtem in sūz nühüften tā key

“Bu can yakan ateşi anlatmamak ne zamana kadar (sürecek)? Yandım, yandım, bu yanışı gizlemek ne zamana kadar (sürecek)?”

Vahşî-i Bâfkî (103a/10-11)

Meşreb-i pervāne dārem der-ṭarīḳ-i dōstī

Şād mī-gerdem çerāğ-ı her ki rūşen mī-şevved

“Aşk yolunda pervane yaratılışına sahibim, her kimin mumu yanıyorsa mutlu oluyorum.”

Selîm-i Tahrânî (105a/22)

2.6. Şerhte Yer Alan Arapça Manzum Bölümler

Pîrî-zâde Osmân Sâhib, şerhini Türkçe ve Farsça manzum parçaların yanında Arapçadan da alıntıladığı mısra, beyit ve kıtalarla süslemiştir. Şarih, 6 kez beyit, 3 kez kıta ve 1 kez de mısra alıntılanmıştır. 3 dile de hâkim olan şarih, şerhini edebî yönüyle öne çıkarmıştır. Alıntı yaptığı şairleri belirtmeyen Sâhib, şiir parçacığını vermeden önce “beyt, kıta, mısra” şeklinde kırmızı mürekkep ile açıklama yapmakla yetinmiştir. Şerhteki Arapça manzum bölümler şunlardır:

Fe-keyfe tünkiru hubben ba‘de mâ şehidet

Bihi ‘aleyke ‘udülü’d-demi‘ ve’s-sekâmi

“Aşkını inkâr etmeye çalışsan da gözyaşın ve aşk hastalığının senin aleyhinde şahitlik yapmaktadır.”

Bûsûrî (63b/1-2)

Fe-keyfe nüdâri’l-‘ömre bi’s-şabri zâ’ilâ

Semâ’un rehâhu ve’l-edîmü şikâlû

“Ömür geçip giderken nasıl sabredebiliriz? Gökyüzü değirmen, yeryüzü ise (buğday) yüküdür.”

(77b/16-17)

Ve semme verâu’n-naqli ‘ilmün yediķķu ‘an

Medâriki gâyâti’l-‘uķûli’s-selîmeti

“Nakil ile gelen nice ilimler vardır ki sağduyu sahipleri (dahi) onları kavramaktan âciz kalacak kadar incedir.”

İbnü’l-Fârız (91b/19)

ed-Dehrü lâ-yebķā ‘alâ hâlihi

Lâ-büdde enne yüķbilü ev yüdbirā

Fe-in teleķķāke bi-mekrūhihi

Fe-işbir fê-inne’d-dehra len-yeşbirā

“Zorluklar aynı hâl üzere baki kalmaz, gelmesi ve geçip gitmesi kaçınılmazdır, bir zorlukla karşılaşırsan o hâlde sabret çünkü devam etmeyecek.”

Mahmûd el-Verrâk (101b/2-3)

Miftāhu bâbi'l-fereci's-sabr

Ve küllü 'usrin ba'de-hu yüsr

Ve küllü men a'yetüke ahlākahu

Fe-innemā hiletühü'l-hicr

“Ferahlık kapısının anahtarı sabırdır, her zorluk sabırdan sonra kolaydır. Ahlak ve tavırları sana ağır gelen kişinin çaresi ondan uzaklaşmaktır.”

(101b/4-5)

İşbir 'alā yeḳdī'l-hevā

Fe's-sabru miftāhu'l-necāh

“Nefsin arzu ve isteklerine karşı sabırlı ol zira sabır, kurtuluşun anahtarıdır.”

(101b/10)

Ve izā buleyte bi-'usraten fe-işbir lehā

Şabra'l-kirām fe-inne zālike eḫzemu

Lā-teşküne ilā'l-'ibādi fe-innemā

Teşkü'r-raḫīmi ilā men lā-yerḫamu

“Bir sıkıntıya maruz kaldığında ona sabret çünkü güzelce sabretmek daha basiretli olandır. (Dertlerini) kullara şikâyet etme, ancak Rahim olan Allah’a şikâyet et, başkası acımaz.”

(101b/23-102a/1-2)

Ve'd-dehru leyse bi-nācin min-ḥavādişihi

Şemmü'l-cibāli velā şammu'l-celāmīdi

“Dağlar büyüklüğüne ve kayalar katılığına rağmen feleğin belalarından kendini kurtaramaz.”

(102a/13)

Veli'l-arḍi min ke'si'l-kirāmi naşībün

“Kerem sahiplerinin kadehinden yerin de nasibi vardır.”

(106b/18)

İlā-me ürecci ‘ayşe durrin münekkedā

Ve uğdī ‘ale’l-aḳzā’i cefnen müsehhed

“Hayatın sıkıntılarına üzülerek daha ne kadar dayanacağım? Alçak insanlara göz göre göre daha ne kadar göz yumacağım?”

(107a/19)

2.7. Şerhte Yer Alan Arapça İbareler

Pîrî-zâde Osmân Sâhib, Arapça şiirler, hadisler ve ayetlerin dışında, şerhinde birtakım Arapça ibarelere de yer vermiştir. Bunlardan bazısı dua, bazısı Arapça kalıp ifade, bazısı Arapça atasözü, bazısı ise karşılıklı konuşmadır. Metne serpiştirilen Arapça ibareler sayesinde anlatımdaki monotonluk kırılmış, okuyucunun ilgisi canlı tutulmuştur. Şerhte yer alan Arapça ibareler şunlardır:

Şallāllahü ‘aleyhi ve sellem: “Allah’ın rahmet ve selameti onun üzerine olsun.” 42b/6.

Yā aşḫābe’s-serveti ve’l-kudreti ḥaddiḳu bi-ceḥmeti’l-‘ibreti ma‘a seccī’l-‘abrati ilā zevī’l-‘ayleti ve’d-debreti: “Ey servet ve kudret sahipleri! İbret ateşinin etrafında toplanıp gözyaşı dökerek fakruzaruret sahiplerinin hâline bakınız.” 45b/10.

bi-i’tibāri mā yü’evvelu ileyh: “yorumlanacak olunursa, tevili bakımından” 48a/23-48b/1.

Lā mevcūde illa’llāh: “Allah’tan başka mevcut yoktur.” 48b/7-8.

Ve leyse fī ḥācetī sīvāllāh: “Ve Allah’tan başka kimseye ihtiyacım yok.” 49a/13.

Celle şānuhu ve ‘amme nevāluhu: “Şanı yüce, lütfu ve mağfireti ise bol olsun.” 49a/20.

Huz mā şafā da‘ mā keder: “Sefa vereni al, keder vereni bırak.” 50b/2, 57b/15.

اذا اتخذه علمه 50b/12.

Lā-ilāhe illa’llāh: “Allah’tan başka ilah yoktur.” 56b/23.

mā kāne ve mā yekūnū: “olmuş ve olacak olan” 59a/7.

Şāre mā şāre: “Olan oldu. / Olacak olan olur.” 59a/8.

El-kāsibu ḥabību’l-lāh: “Çalışıp kazanan Allah’ın sevgilisidir (sevgili kuludur).” 60a/5.

ke ’enne-hu müteḥakkıku’l-vukū: “olmasından eminmişçesine.” 66b/2.

Cemālū’l-mer’ fī’l-ḥilmi: “Kişinin güzelliği hilmindedir.” 67a/22.

El-mecāzu kaṇṭaratu’l-ḥaḳīka: “Mecaz hakikatin köprüsüdür.” 73b/8.

Rabbi yessir lā tü’assir Rabbi temmim bi’l-ḥayr: “Rabb’im, (işlerimi) kolaylaştır, zorlaştırma, Rabb’im (işlerimi) hayırla sonuçlandır!” 74a/11.

Eş-şuḥbetü mü ’eşşiratün: “Sohbet / arkadaşlık tesir eder.” 76a/15.

Ed-dünyā sâ’atün: “Dünya bir saattir.” 77b/9.

Enbete’r-rebī’ü’l-beḳl: “İlkbahar, otları bitirdi.” 78a/7.

Tenezzehe zātühü ’an vaşmetü’z-zevāl: “Zatı, yok olma noksanlığından beri olan.” 79a/3.

Ezyaḳu min tis’in: “Doksandan daha dar.” 84a/14.

El-ye ’sü iḥdā’r-rāḥateyn: “Ümit kesmek, iki rahattan biridir.” 84a/22.

Yā muḥavvile’l-ḥavli ḥavvil ḥālenā ilā aḥseni’l-ḥāl: “Ey (her şeyin hâlini) hâlden hâle çeviren (Allah’ım), hâlimizi en güzel hâle çevir!” 84b/12-13.

Yā muḍarricü’l-ḳulūb yā dāfi’ü’l-kürüb: “Ey kalpleri süsleyen (ve) ey kaygıları gideren (Allah’ım)!” 84b/14.

Şalavātullāhu ’alā-nebiyyinā ve ’aleyh: “Allah’ın rahmet ve inayeti peygamberimizin (Hz. Muhammed) ve onun (Hz. İsa) üzerine olsun.” 87b/4.

Bime ’arefte rabbük: “Rabbini ne ile bildin?” 91b/14.

Bivāridātin teridu ’alā’l-ḳalbi tü’accizu’n-nüfusu ’an tekzībihā: “Nefisleri inkâr etmekte aciz bırakan kalbe giren İlâhi feyizlerle (bildim).” 91b/14-15.

ekşeru min en yuḥṣā: “Sayılamayacak kadar çok.” 91b/21.

hādīū’s-ṣaḳaleyn ilā’s-şırāṭi’l-müstaḳīm: “İnsanları ve cinleri doğru yola ileten (Hz. Muhammed)” 92b/2-3.

‘Aleyhi ve ‘alā ālihi ve şaḥbihi efḍalū’t-taḥiyyeti ve’t-teslīm: “En hayırlı dualar ve en güzel selamlar onun (Hz. Muhammed’in) ve onun ailesi ile ashabının üzerine olsun.” 92b/3.

celle şānuhu ‘ani’l-miṣāl: “Denklikten şanı yüce olan (dengi, eşi, benzeri bulunmayan)” 93b/4.

müstāgnen ‘ani’l-beyān: “Açıklanmaya ihtiyaç duyulmayan.” 100b/5, 101a/11-12.

eşkalū mine’l-birzevn ve ezarru mine’l-cirzevn: “İri attan daha ağır ve fareden daha zararlı.” 101b/20-21.

eş-şabru ‘inde’l-meşā’ib: “Musibetler karşısında sabır.” 102a/11.

ke’n-naḳşi ‘ale’l-mā’: “Su üzerindeki resim gibi” 108b/20.

2.8. Ebû Bekir Nusret’in Şerhiyle Benzerlikler

Sâ’ib-i Tebrîzî Dîvânı’na en kapsamlı şerhleri Ebû Bekir Nusret yazmıştır. “Çankal-zâde” lakabıyla tanınan, Türkçe, Arapça ve Farsça şiirleri bulunan⁷⁷, Nuruosmaniye Camisi Kütüphanesi’nin üçüncü kütüphane memuru olmakla kanaat eden⁷⁸, Fars edebiyatına çok iyi derecede vâkıf olan⁷⁹, heves edenlere Farsça dersleri vererek vaktini geçiren⁸⁰ şair ve nasir Ebû Bekir Nusret Efendi (ö. 1794), Sâ’ib-i Tebrîzî’nin elif ve te kafiyeli gazelleri ile birlikte seçilmiş bazı gazellerini, zahirî manaları açıklamakla beraber tasavvufa da meylederek⁸¹ şerh etmiştir.

Ebû Bekir Nusret Efendi, Sâ’ib-i Tebrîzî Dîvânı’ndan ilk olarak elif harfi ile kafiyeyle 167 gazeli şerh etmiştir. Kendisinin tashih ettiği Süleymaniye Kütüphanesi

⁷⁷ Çınarcı, Mehmet Nuri, Tezkiretü’s-Şu‘arâ (Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Tezkiresi), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2019, s. 94.

⁷⁸ Mehmed Süreyya, 1996, c. 4, s. 1278.

⁷⁹ Bursalı Mehmed Tâhir, 1975, c. 3, s. 227.

⁸⁰ Çiftçi, 2017, s. 483.

⁸¹ Çınarcı, 2019, s. 94.

Hamidiye No. 1139'da yer alan “Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyât-ı Sâ‘ib” adlı, elif ve te kafiyeli gazellerin yer aldığı yazma eserin 41. gazelinin makta beytinde ifade ettiği “Şâ‘ib-i merhûmuñ bu faķirden evvel kelâm-ı pesendide niżâmına kimse bu rûtbe i‘tibâr idüp şerhe taşaddi itmediğinden...”⁸² cümlesinden yola çıkarak kendisinden evvel kimsenin Sâ‘ib-i Tebrîzî Dîvânı’nı şerhe teşebbüs etmediğini anlıyoruz. Yine 164a’da, elif kafiyeli gazellerin sonundaki 1164 (1750/1751) yılında tamamlandığına dair istinsah kaydı da bu şerhin Sâ‘ib-i Tebrîzî Dîvânı’na yapılan ilk kapsamlı şerh olduğunu doğrulamaktadır. Şarih, 57. gazelin makta beytinde “Ammâ bu kadar eş‘ârîñ keşret-i nazmı ile ki dîvân-ı münteħabında elif kâfiyesinde dört yüz ğazel ‘add itdim.”⁸³ diyerek Sâ‘ib’in elif harfî kafiyeli gazellerinin 400 tane olduğunu belirtir. Şarihin adı anılan nüsha dışında elif harfî kafiyeli 8 nüshası daha bulunmaktadır⁸⁴. Nusret’in elif harfî ile kafiyeli gazelleri üzerine 2001 yılında Osman Ünlü, mezkûr yazmayı esas nüsha olarak kullanıp “Şerh-i Divan-ı Sâib-i Tebrizî’den Elif Harfli Gazeller” adlı yüksek lisans tezini yazmıştır.

Ebû Bekir Nusret Efendi, elif harfî ile kafiyeli son gazelin makta beyti şerhinin hemen akabinde “Erbâb-ı himemden birisi daħi bâ kâfiyesine himmet buyurur ise şafha-i ‘âlemde ol yâdgâr daħi andan ħalup bu tertib-i ħaķîkat-bünyân ile ħatm-i kelâm kılındı.”⁸⁵ diyerek Sâ‘ib-i Tebrîzî Dîvânı’ndaki “be” ile kafiyeli gazelleri himmet sahibi birisinin şerh edip dünyaya bir yadigâr bırakmasını dilemektedir. Şarihin elif harfî ile kafiyeli gazel şerhleri etrafta okunup yayıldıkça ve takdir görmeye başlayınca şevke gelerek Sâ‘ib-i Tebrîzî Dîvânı’ndaki “te” harfî ile kafiyeli gazel şerhlerine girişmiştir, yazılış tarihi belli olmayan eserde 194 gazel şerh edilmiştir.⁸⁶ Eserin 9 nüshası bulunurken Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine Bl. 685 ile Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bl. No. 1139 müellif tarafından tashih edilmiştir⁸⁷. İstinsah tarihi en erken olan nüsha ise müstensih Seyyid Ali Rıza tarafından 1176 (1762-

⁸² Ebû Bekir Nusret, Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyât-ı Sâ‘ib, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No. 1139, vr. 48a/1-3.

⁸³ Ebû Bekir Nusret, No. 1139, vr. 60b/10-12.

⁸⁴ Ünlü, Osman, “Ebubekir Nusret’in Sâib-i Tebrizî Şerhleri”, Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2009- 4/6, s. 447.

⁸⁵ Ebû Bekir Nusret, No. 1139, vr. 164a/15-17.

⁸⁶ Nikoosokhan Sedghi, Elham, “Ebû Bekir Nusret Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyat-ı Sâ‘ib-i Tebrizî (Te Harfî) İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sözlük”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 2024, s. 12.

⁸⁷ Ünlü, 2009, s. 449-450.

1763)’da istinsah edilen İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T. Y. 1227’de kayıtlı nüshadır⁸⁸. Şarihin “te” harfi ile kafiyeli gazelleri üzerine 2024 yılında Elham Nikoosokhan Sedghi, adı geçen müellif hatlı iki nüshayı karşılaştırarak “Ebû Bekir Nusret Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyat-ı Sâ’ib-i Tebrizî (Te Harfî) İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sözlük” adlı doktora tezini yazmıştır.

Ebû Bekir Nusret, son olarak Sâ’ib-i Tebrîzî Dîvânı’nda kafiye olarak kullanılan bütün harflerden seçtiği 144 gazeli şerh etmiştir. Şarihin bazı harflerle kafiyeli gazelleri daha çok şerh ettiği görülmektedir. Buna göre “ye” harfi ile kafiyeli 25, “mîm” ve “dâl” harfleri ile kafiyeli 22, “nûn” harfi ile kafiyeli 14, “te” harfi ile kafiyeli 11, “şîn” harfi ile kafiyeli 9, “vâv” harfi ile kafiyeli 6 ve “lâm” harfi ile kafiyeli 5 gazeli şerh ederken geri kalan bütün harflerle (20 harf) kafiyeli toplam 30 gazele yer vermiştir⁸⁹. Nusret, şerhinin girişinde “O müşennâyı müşelleş itmek kaçdıyla her kâfiyeden bulunmak üzre mevcûd olan dîvânçesine nazar-ı tercemeyle tekmîli müyesser olmağın bu sağa-i ‘irfâna tenezzül buyuran ihvân içün tebyîzine himmet olunmuşdur.”⁹⁰ diyerek telif sebebini dile getirir. Şarih, dostlarının elif ve te kafiyeli gazellerine rağbet göstermesi vesilesi ile Sâ’ib-i Tebrîzî şerhlerini üçlemeye karar vermiştir. Yazım tarihi belli olmayan şerhin, istinsah kaydı 1188 (1774) olan Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Bl. No. 3377 ve istinsah kaydı 1210 (1795) olan Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bl. No. 368’de olmak üzere iki nüshası⁹¹ bulunmaktadır. Ebû Bekir Nusret’in bu şerhi üzerine 2004 yılında Hüseyin Gönel, Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bl. No. 368’de yer alan nüshayı kullanarak “Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyat-ı Sa’ib-i Tebrizî ve Şerh Metodu” adlı yüksek lisans tezini yazmıştır. Bu tezde ilk 38 gazelin transkripsiyonu yapılmıştır. 2007 yılında Emrullah Yakut, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Bl. No. 3377 nüshasını esas nüsha olarak kullanıp Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bl. No. 368’de bulunan nüsnadan da yararlanarak “Sâib-i Tebrizî Divanı Şerhi’nin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezini yazmıştır. Bu çalışmada ilk 47 gazelin transkripsiyonu yapılmıştır. Nusret’in bu şerhi üzerine üçüncü akademik çalışma yine Emrullah Yakut tarafından yapılmıştır. Yakut,

⁸⁸ Nikoosokhan Sedghi, 2024, s. 72.

⁸⁹ Yakut, Emrullah, Ebûbekir Nusret Harputî Sâib-i Tebrîzî Dîvânı Şerhi, (1. Baskı), Vakıf Bank Kültür Yayınları, İstanbul, 2023, s. 5-9.

⁹⁰ Gönel, Hüseyin, “Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyat-ı Sa’ib-i Tebrizî ve Şerh Metodu”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2004, s. 116.

⁹¹ Ünlü, 2009, s. 450.

2023 yılında yayımladığı “Ebûbekir Nusret Harputî Sâib-i Tebrîzî Dîvânı Şerhi” adlı kitabında, 368 varaktan oluşan şerhte yer alan bütün gazelleri (144 gazel) transkribe ederek metni tamamlamıştır.

“Nusret Ebubekir Efendi’nin Sâ’ib Şerhi tasavvufî şerhe örnektir. Eserde daha çok tasavvufî anlam, işaret ve remizler üzerinde durulmuştur. Şarih bu müphem manalara ulaşmaya ve onları anlaşılır hâle getirmeye çalışmıştır.⁹²” Şarih, “... teferruatlı gramer incelemesine girmeden doğrudan Türkçeye tercüme yoluna girmiştir. Çoğu zaman sadece Türkçe çevirisi verilmiş, bazen de kelimelerin ve mazmunların açıklanması yoluna gidilmiştir.⁹³” “Klasik şerhlerde gördüğümüz, her kelimenin tek tek anlamlarının verilmesi yoluna başvurmaz.⁹⁴” “Beyitleri şerh ederken sık sık kendi Türkçe, Arapça ve Farsça beyitlerinden, ayet ve hadislerden, Arapça ve Farsça deyim ve atasözlerinden yararlanır.⁹⁵”

Ebû Bekir Nusret, beyitlerin çoğunun yalnızca Türkçeye çevirisini verip birkaç satırlık şerhini yapmıştır buna mukabil Pîrî-zâde Osmân Sâhib, hemen hemen bütün beyitlerde metnin tasavvufî detaylarına inerek şerhini Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü, sık sık secilerlerle süslenmiş, iç içe geçmiş fiilimsiler ve bağlaçlarla uzayıp giden birleşik cümlelerle sanatkârane bir üslup ile genişletmiştir. Öyle ki Ebû Bekir Nusret’in elif harfi ile kafiye ilk sekiz gazelinin şerhi yalnızca 11 varak tutarken Pîrî-zâde Osmân Sâhib’in şerhinde 67 varak tutmuştur. Bununla birlikte Pîrî-zâde Osmân Sâhib, Sâ’ib-i Tebrîzî’nin beyitlerini Türkçeye çevirirken büyük ölçüde Ebû Bekir Nusret’ten yararlanmıştır fakat Ebû Bekir Nusret, Farsça beyti verdikten hemen sonra çeviriye girişirken Pîrî-zâde Osmân Sâhib “manâ-yı beyt” tamlamasının akabinde çeviriye vermiştir. Sâhib, Ebû Bekir Nusret’in şerh yorumunda yararlandığı iki hadisi⁹⁶, bir Türkçe beyti⁹⁷, bir Arapça beyti⁹⁸ ve bir Arapça atasözünü⁹⁹ de kullanmıştır. Pîrî-

⁹² Gönel, Hüseyin, “Nusret Ebubekir Efendi ve Sâ’ib Şerhi Üzerine Bazı Notlar”, Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2009- 4/6, s. 196-197.

⁹³ Ünlü, Osman, “Şerh-i Divan-ı Sâib-i Tebrizî’den Elif Harfli Gazeller”, Celal Bayar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Manisa, 2001, s. 18-19.

⁹⁴ Yakut, Emrullah, “Sâib-i Tebrizî Divanı Şerhi’nin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, s. 14.

⁹⁵ Nikoosokhan Sedghi, 2024, s. 26.

⁹⁶ “Ölmeden evvel ölünüz.” “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye mahlukatı yarattım.”

⁹⁷ ‘Aşkla riyâ değil muvâfık / Rüşvây gerek hemîşe ‘âşık

zâde'nin Farsça beyitleri Türkçeye çeviride yararlandığı Ebû Bekir Nusret'in şerhiyle benzerliklerini daha net görebilmek için metinleri mukayese edelim.¹⁰⁰

1. GAZEL		
	EBÛ BEKİR NUSRET	PÎRÎ-ZÂDE OSMÂN SÂHİB
1. beyit	Eger bismi'llâhîñ meddi 'unvânlarıñ tâcı olmayaydı kıyâmete dek dîvânlar şîrâze nev-ḥaṭṭı olamaz idiler.	Eger bismi'llâhîñ meddi 'unvânlarıñ tâcı olmayaydı kıyâmete dek dîvânlar nev-ḥaṭṭa müşâbih olan şîrâze'ye şâyân ü mazhar olamaz idiler.
2. beyit	Yalnız Ka'be şahrâya mensûb değildir belki gönül Ka'be'siniñ de kendi etrâfında meşrebiniñ vüs'atinden beyâbânları ve şahrâları vardır.	Yalnız Ka'be şahrâya mensûb değildir belki gönül Ka'be'siniñ de kendi etrâfında meşrebiniñ vüs'atinden beyâbân u şahrâ-yı bî-pâyân vardır.
3. beyit	Mağrûrlar yokluk fikrine aşlâ düşmezler egerçi yaqalar lâ mikrâzınıñ şüretini dutalar.	Mağrûrlar aşlâ yokluk fikrine düşmezler egerçi giribânlar lâ mikrâzınıñ şüretini tutarlar.
4. beyit	Eger hayât-ı ebediyye ister iseñ kanâ'at şahrâsına git. Zîrâ bu vâdide her qarınca yâdında keşret-i istiğnâdan nâşî niçe Süleymânlar dutar.	Eger hayât-ı ebediyye isterseñ kanâ'at şahrâsına git. Zîrâ bu vâdide her qarınca yâdında niçe Süleymânlar tutar.
5. beyit	İstiğnâdan ve kibrden nâşî ayağıñ altına bakmazsın bilmez misin ki âhirü'l-emr seniñ müjgânların dîvâr başlarınıñ dikenini olur?	İstiğnâ ve kibrden nâşî ayağıñ altına bakmazsın bilmez misin ki âhirü'l-emr müjgânlar dîvâr başınıñ dikenini olur?
6. beyit	Mecnûn vâdisinden bir perîşân u sevdâ-zede baş getürmişim ta'ne taşına taḥammüli yokdur. Ceybleri ve etekleri seng-i melâmetden tehî vü fâriğ idüñ.	Mecnûn vâdisinden bir perîşân u sevdâ-zede baş getürmüşim ceyb ü dâmânları seng-i ta'n ü melâmetden tehî idüñ.

⁹⁸ Fe-keyfe tünkiru ḥubben ba'de mâ şehidet / Bihi 'aleyke 'udülü'd-demi' ve's-şeqami (Aşkımı inkâr etmeye çalışsan da gözyaşın ve aşk hastalığının senin aleyhinde şahitlik yapmaktadır.)

⁹⁹ El-mecâzu kaṭaratu'l-ḥaḳîka. (Mecaz hakikatin köprüsüdür.)

¹⁰⁰ Mukayese edilen nüsha müellif Ebû Bekir Nusret'in tashih etmiş olduğu, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye No. 1139'da yer alan "Şerh-i Ba'z-ı Gazeliyyât-ı Sâ'ib" adlı yazmadır.

7. beyit	Söz gülistānını benim qurı tudağım tāze yüzlü ve tarāvetlü tutar. Benden ğayrı qurı şaqsıda kim reyḥānlar yetişdürebilür?	Söz gülistānını benim qurı tudağım tāze yüzlü tutar. Benden ğayrı qurı şaqsıda kim reyḥānlar yetişdürebilür?
8. beyit	Şā'ib'in fikrinden 'āleme bir melāḥat vāḳi' olmuşdur ki kuşlar gülistānlarda birbiriyle bu sözden tutarlar.	Şā'ib'in fikrinden 'āleme bir melāḥat vāḳi' olmuşdur ki kuşlar gülistānlarda birbirleriyle bu sözden tutarlar.
2. GAZEL		
1. beyit	Rūzgār-ı keremiñ hareketinden diriyüz bizler. Bu 'alem gibi olan gird-bāddan diriyüz bizler.	Kerem rūzgārının hareketinden diriyüz bizler. Bu 'alem gibi olan gird-bāddan diriyüz bizler.
2. beyit	Her ne kadar rütbesiz ve bī-ḳadr zerre gibi ḥādiřüz ammā āftāb-ı Kıdem'in nūrundan diriyüz.	Her ne kadar bī-ḳadr zerre gibi ḥādiřüz ammā āftāb-ı Kıdem'in nūrundan diriyüz.
3. beyit	'Ařḳ řoḥbetinden olur bizim hāy-u-hūyumuz. Nāy gibi bu 'ālemde nefesle diriyüz.	'Ařḳ řoḥbetinden olur bizim hāy-u-hūyumuz. Ney gibi bu 'ālemde nefesle zindeyüz.
4. beyit	<i>Metinde beytin Farsçası olmasına rağmen şerhi yapılmamıştır.</i>	Bizim 'ömrümüz devrānının ayağı rikābda değıldir. Ya'nī çāpük nesyen mensiyyen olmayuz. Belki erbāb-ı keremiñ nāmı gibi dā'imā zindeyüz.
5. beyit	Şeb-nem gibi bizim rızķımız göz otarmasındandır. Ya'nī müřāhedemiz kūtumuz maḳāmına ḳā'im olur. Ğayrılar gibi şikem ile zinde değılüz ve bā'ış-i ḥayātımız ekl ü şürbe menūť değıldir.	Şeb-nem gibi bizim rızķımız göz otarmasındandır. Ya'nī müřāhedemiz kūt-i yevmiyyemiz maḳāmına ḳā'im olur. Ğayrılar gibi şikem ile zinde değılüz. Bā'ış-i ḥayātımız ekl ü şürbe münḥařır u menūť değıldir.
6. beyit	Bizim gönlümüzüñ çerāğı birbirinden rūřen olur. Mūm fetiliniñ iplikleri gibi bizler birbirlerimizle diriyüz.	Bizim gönlümüzüñ çerāğı birbirinden rūřen olur. Mūm fetiliniñ iplikleri gibi bizler birbirlerimizle zindeyüz.
7. beyit	Ağır yük atmak ümīdi ile ḥafīfidir. Bir zamāndır ki bizler 'adem ümīdi ile zindeyüz.	Ağır yük atmak ümīdi ile ḥafīfidir. Bir zamāndır ki bizler 'adem ümīdi ile zindeyüz.

8. beyit	Ey Şā'ib rūzgārīñ gūn-ā-gūn ni' metinden 'aşıklar gibi bizler ğam yimek ile dirüyüz.	Ey Şā'ib rūzgārīñ gūn-ā-gūn ni' metinden 'aşıklar gibi bizler ğam yimek ile zindeyüz.
3. GAZEL		
1. beyit	Āh-ı 'ālem-sūzı sīnede gizlemek niçün? Berke fānūs pīrāheni giydirmek niçün?	Āh-ı 'ālem-sūzı sīnede gizlemek niçün? Berke fānūs pīrāhen giydirmek niçün?
2. beyit	Gidüp ve gelmek arasında bir nefes tutarsın. Bu kadar cem' iyyeti bir nefes üzerine taḥmīl itmek niçün?	Gidüp ve geleniñ arasında bir nefes tutarsın. Bu kadar cem' iyyeti bir nefes üzerine taḥmīl itmek niçün?
3. beyit	Bir libās ki bedenden bitmez ve tenden ḥāşıl olmaz fenā miḳrāzınıñ rızkıdır. 'Ārī libās üstine ḥār gibi yapışmak niçün?	Bir libās ki beden ü tenden bitmez fenā miḳrāzınıñ rızkıdır. 'Āriyetī libās üstine ḥār gibi yapışmak niçün?
4. beyit	Ḥabābdan ve mevcden deryā tāc u kemer virür. Tertīb üzre ḥabāb tāca ve mevc kemere... Bu yüz pāre olan ḥırka üstine bu kadar ıztırāb niçün?	Deryā ḥabāb u mevcden tāc u kemer virür. Bu yüz pāre olan ḥırka üstine bu kadar ditremek niçün?
5. beyit	Eger dünyā senden fevt oldı ise bir düşmen türāba gitdi. Ya'nī cāy-ı neşāt ve maḥall-i sürürdur. Ḥayf ü efsūs cihetinden eli el üzerine sürmek niçün?	Eger dünyā senden fevt oldı ise bir düşmen türāba gitmiş oldı. Ḥayf ü efsūs cihetinden eli el üzerine sürmek niçün?
6. beyit	Ḥayf elidir her bir varaḳ ki daldan biter. Böyle bir mātem-serāda bīhūde gülmek niçün?	Ḥayf elidir her bir varaḳ ki daldan biter. Böyle bir mātem-serāda bīhūde gülmek niçün?
7. beyit	Dünyā nedir ki anıñla ālūde-dest olursın? Süleymān ḥ'ānı üstinde kāse yalamak niçün?	Dünyā nedir ki anıñla ālūde-dest olursın? Süleymān ḥ'ānı üstinde kāse yalamak niçün?
8. beyit	Āb-ı ḥayātı şabr 'aḳıķinde gizlemişlerdir. Buncılayın güvārā vü henī şuyı içmemek niçün?	Āb-ı ḥayātı şabr 'aḳıķinde gizlemişler. Buncılayın şuyı içmemek niçün?
9. beyit	Bir böyle vaḳtde ki şubḥ feyż sūfresin döşemişdir. Şaḳīl cānlular gibi kendi mevzi' inden ḥareket itmemek niçün?	Bir böyle vaḳtde ki şubḥ feyż sūfresin döşemişdir. Şaḳīl cānlular gibi kendi mevzi' inden ḥareket itmemek niçün?

10. beyit	Bu gülistāndan ‘ākıbet yıl gibi geçmek lāzımdır. Her zamān bir ağaç üzerine tāk gibi şarılmağ niçün?	Bu gülşenden ‘ākıbet yıl gibi geçmek lāzımdır. Her zamān bir ağaç üzerine tāk gibi ya‘nī aşma gibi şarılmağ niçün?
11. beyit	Sa‘yi terk itmek menziliñ eteğın ele getürmekdür ya‘nī vāşıl olmağdır. Sa‘y itmekden nāşī niçün kendü yoluñı ba‘id idersin?	Sa‘yi terk itmek menziliñ eteğın ele getürmekdür. Sa‘y itmek sebebiyle niçün kendü yoluñı ba‘id idersin?
12. beyit	Bir böyle vaqtde ki seniñ eliñ öñinde niçe hirmenler vardır. Halkıñ göñline bir iyülük tohmın saçmamağ niçün?	Bir böyle vaqtde ki seniñ eliñ öñinde niçe hirmenler vardır. Halkıñ göñline bir iyülük tohmın saçmamağ niçün?
13. beyit	Ey Şā’ib her merhemiñ ve devāniñ hāşşiyeti merāreti kaçardır. Rağbet ve şıdık başından mezāk-ı nefse acı olan naşāyihi istimā‘ itmemek niçün?	Ey Şā’ib merhemiñ ve devāniñ hāşşiyeti merāreti kaçardır. Rağbet ve şıdık başından mezāk-ı nefse acı olan naşāyihi istimā‘ itmemek niçün?
4. GAZEL		
1. beyit	Āhdan kendi siyāh olan giceleriñi gündüz eyle. Ya‘nī kendi gice ve gündüziñi iki yüzölü āyine eyle.	Kendi siyāh olan giceleriñi āhdan gündüz eyle. Leyl ü nehāriñi iki yüzölü āyine eyle.
2. beyit	Murād ider iseñ ki gökler yüziñe kapu bağlamayalar evvel kendi hışāriñi toprağa berāber eyle.	Murād iderseñ ki gökler yüziñe kapu bağlamayalar evvel kendü hışāriñi hāke berāber eyle.
3. beyit	Göñül memleketinde hevesi mutlağ-ı ‘inān tolandırma. Rūzgārıñ elinden kendi bir avuç gubāriñi al.	Göñül memleketinde hevesi mutlağ-ı ‘inān tolandırma. Rūzgārıñ elinden kendü bir avuç gubāriñi al.
4. beyit	Aşlā ol mükerrrem gevherden haber bulamazsın tā ağlamağdan kendi kucağıñı deryā itmedikçe.	Aşlā ol mükerrrem gevherden haber bulamazsın tā ağlamağda kendü kucağıñı deryā itmedikçe.
5. beyit	Bir qarınca Süleymān’ıñ huzūrında ne mertebe tutar ve aña ne nisbeti vardır? Anıñ ihtiyārında kendi ihtiyārıñı mahv eyle.	Bir qarınca Süleymān’ıñ huzūrında ne rütbe tutar ve aña ne nisbeti vardır? Anıñ ihtiyārında kendü irāde vü ihtiyārıñı mahv eyle.

6. beyit	Bî-kârlık ile tevekkül itmek mürüvvetden ba‘iddir. Elbette kendi hamliñi halkıñ düşına tarh itme.	Bî-kârlık ile tevekkül eylemek mürüvvetden ba‘iddir. Elbette kendü yükiñi halkıñ düşına tarh ü havâle itme.
7. beyit	‘Anâşır-ı erba‘a herkes merkezlerin añlarlar. Sen bî-haber kendi diyârıñ tarîkini bilmezsin.	Āb ü havâ vü âteş merkezlerin añlarlar. Sen bî-haber kendü diyârıñ tarîkini bilmezsin.
8. beyit	Su‘âlden halâş olur ol kimse ki h‘od hesâblar gibi kendi kıyâmet güniniñ hesâbını naqd eyleye.	Su‘âlden halâş olur ol kimse ki h‘od hesâblar gibi kendi kıyâmet güniniñ hesâbını naqd ü ta‘dâd eyleye.
9. beyit	Dâ‘imâ la‘liñ göñlünüñ âteşi gibi münevver olur her kimse göñlünden şerârını taşra virmez ise.	Dâ‘imâ la‘liñ göñlünüñ âteşi gibi münevver olur. Her kimse göñlünden şerârını taşra virmez.
10. beyit	Ol mey-gün olan dîdelerden ey Şâ‘ib hayâ eyle. Her şarâb-ı telh ile kesr-i humâr eyleme.	Ol mey-gün dîdelerden ey Şâ‘ib hayâ eyle. Her şarâb-ı telh ile yağı acı olan bâde ile kesr-i humâr eyleme.
5. GAZEL		
1. beyit	Göñül şafâsından dervîşin hâşılı ve fâ‘idesi yokdur. Şadâkat mezheblü olan şubhuñ etmeği kan ile ıslanur.	Göñül şafâsından dervîşin fâ‘idesi yokdur. Şadâkat mezheblü olan şubhuñ nânı kanla ıslanur.
2. beyit	Bu a‘zâ-yı erba‘anıñ seddinden gayrı bu pür-teşvîş olan zindânıñ rahnesi yokdur.	Bu a‘zâ-yı erba‘anıñ seddinden gayrı bu pür-teşvîş olan zindân-ı vücûduñ rahnesi yokdur.
3. beyit	Rızk şirketi hasîsleri feryâda götürür. Etmek pâresi üstinde kelb faķîre düşmen olur.	Rızk şirketi hasîsleri feryâda götürür. Etmek pâresi üstine kelb faķîre düşmen olur.
4. beyit	Nazarı kâşır olan âdemler maşşere muntazırlardır ammâ ‘âķıbet-endiş olan kimseye dünyânıñ miñneti naqd olur.	Nazarı kâşır olan âdemler maşşere muntazırdırlar ammâ ‘âķıbet-endiş olan kimseye dünyânıñ miñneti naqd olur.
5. beyit	Acı damağlıklara şabr eyle ki rûzgâr büsegâh-ı nîşi âķirü‘l-emr ‘asel çeşmesârı eyler.	Acı damağlıklara şabr u taħammül eyle ki âķirü‘l-emr rûzgâr büsegâh-ı nîşi ya‘nî arınıñ iğnesiniñ şokdığı maħalli ‘asel çeşmesârı ider.

6. beyit	Pād-şāhlık t̄acı baş ağrısı çok ıtutar Çāpūk bu teşvīş ser-māyesin başdan geri eyle.	Baş ağrısı çok ıtutar pād-şāhlık t̄acı. Çāpūk bu teşvīş ser-māyesin başdan geri eyle.
7. beyit	Kendi ḥabābından her cilvede deryā biñ göz icād ider. Kendüsin temāşā itmek için.	Kendi ḥabābından her cilve vü cünbişde deryā hezārān çeşm icād ider. Kendüsin görmek için.
8. beyit	Eger seniñ göñlüñ Şā'ib'in nālesinden müte'eşşir olur ise incinme. Zīrā anıñ ihtiyārı ile değildir. Belki sīne-i mecrūḥuñ nālesi daḥi ḥūn-ālūd olur.	Eger seniñ göñlüñ Şā'ib'in nālesinden müte'eşşir olursa incinme. Zīrā anıñ ihtiyārıyla değildir. Belki sīne-i mecrūḥuñ nālesi daḥi ḥūn-ālūd olur.
6. GAZEL		
1. beyit	Ser ü sāmāndan ya'nī intizām-ı aḥvālden ne su'al idersin ben dīvāneye? Bādeniñ cūşı kıaldırdı bu meyḥāneniñ saķfını.	Ser ü sāmāndan ne su'al idersin ben dīvāneye? Bādeniñ cūş u ḥurūşı kıaldırdı bu meyḥāneniñ saķfını.
2. beyit	Āteşin dāğlardan tā göñül eriyüp şu olmadıkça ol gevher-i yek-dāneyi bulmaķ mümkün değildir.	Āteşin dāğlardan tā göñül eriyüp şu olmadıkça ol gevher-i yek-dāneyi bulmaķ mümkün değildir.
3. beyit	‘Aşķıñ derd ü dāğından göñül kıaldırıp vazgelmek müşkildir. Yoḥsa ben bu ḥāneyi seyl-āb-ı belāya virür idüm.	‘Aşķıñ derd ü dāğından göñül kıaldırıp vazgelmek müşkildir. Yoḥsa ben bu ḥāneyi seyl-āb-ı belāya virürdüm.
4. beyit	Ṭarīķ-i Ḥaķķ'da muvaḥḥid ol ki himmet-i merdāneniñ pīş-i rāhını iki ‘ālem ıtutamaz.	Ṭarīķ-i Ḥaķķ'da muvaḥḥid ol ki himmet-i merdāneniñ pīş-i rāhını iki ‘ālem ıtutamaz.
5. beyit	‘Aşķ-ı ḥaķīķiye ebced maķāmında olan ‘aşķ-ı mecāzī nev-niyāzlardan ve tāze mürīdlerden ḥ'oş görünür. Sen ise pīr olduñ bu bāzī-i tıflāneyi geri terk eyle.	‘Aşķ-ı ḥaķīķiye ebced maķāmında olan ‘aşķ-ı mecāzī nev-niyāzlardan ve tāze mürīdlerden ḥ'oş görünür. Sen ise pīr olduñ bu bāzī-i tıflāneyi girü terk eyle.
6. beyit	Elbette seḥerde būkā'-i nedāmetden ḥālī olma. Zīrā bu zemīn-i pākīze bu dāneyi gevher ider.	Elbette seḥerde būkā'-i nedāmetden ḥālī olma. Zīrā bu zemīn-i pāk bu dāneyi gevher ider.

7. beyit	Has ü hâşâkdan geçüp güller etrâfını tavâf eyle. Hattâ zenbûr-ı ‘asel gibi hâneñi balla tolderasın.	Has ü hâşâkdan geçüp güller etrâfını tavâf eyle. Hattâ bal arısı gibi hâneñi bal ile memlû idesin.
8. beyit	Dâmen-i fırsatı elden virme zîrâ eyyâm-ı bahâr ol kadar yokdur ki gül peymânesin başına çeke.	Dâmen-i fırsatı elden virme, ya‘nî elden bırakma. Zîrâ eyyâm-ı bahâr ol kadar yokdur ki gül peymânesin başına çeke.
9. beyit	Gökler benim şikestem ve inkisârım içün kemer bağlamışlardır. Ya‘nî himmet-i tâmm üzredirler. Ben tokuz değirmenden bu dâneyi nice hıfz ideyim.	Gökler benim kırıklığım ve inkisârım içün kemer bağlamışlardır. Ben tokuz değirmenden bu dâneyi nice hıfz ideyim.
10. beyit	Vücûd mülkünde başîretsiz ve idrâksiz bir ‘uzv yokdur. Böyle olmasa insânın pehlûsı bigâne firâş nice aňlar idi?	Vücûd mülkünde başîretsiz ve idrâksiz bir ‘uzv yokdur. Böyle olmasa insânın pehlûsı bigâne olan firâş nice aňlar idi?
11. beyit	Ey Şâ‘ib yakîn olur ki habâb gibi hacâletden eriyüp şu ola. Her kimse ki ol deryâdan hânesin cüdâ itmişdir.	Ey Şâ‘ib her ol kimse ki hâne-i vücûdını deryâ-yı haķikatden cüdâ itmişdir tîz olur ki habâb gibi hacâletden eriyüp şu ola.
7. GAZEL		
1. beyit	Üftâdelik ve tevâzu‘ dâneyi türâbdan ihrâc ider. Gerden-keşlik ve tekebbürlük nişaneyi türâba oturdur ve hâk ile yek-sân ider.	Üftâdelik ve tevâzu‘ dâneyi türâbdan ihrâc ider. Gerden-keşlik ve tekebbür türâba nişaneyi iclâs idüp hâk ile yek-sân ider.
2. beyit	Ol bülbülüm ki benim şikeste kanadımı görmek sebebi ile âb-ı çeşminden dâm dâneyi sebz ider.	Ol bülbülüm ki benim şikeste kanadımı görmek sebebi ile dâm âb-ı çeşminden dâneyi sebz ider.
3. beyit	Qanı bir cezbe ki tâ gönülden bir âh getirüp âşiyâne-i bedeni gird-bâd-ı hâşâkî idem.	Qanı bir cezbe ki tâ gönülden bir âh getirüp âşiyâne-i bedeni gird-bâd-ı hâşâkî idem.
4. beyit	İhtiyârlığıñda eşk-i nedâmetden el kaldırma. Şabâh şuyı ile gicelik humârı kesr eyle.	İhtiyârlığıñda eşk-i nedâmetden el kaldırma. Âb-ı şabâhla humâr-ı şebaneyi kesr eyle.

5. beyit	Yābis şūfilerden güher haberin şorma. Zīrā deryādan kenārīñ çör çöpden ğayrı naşibi yokdur.	Qırı şūfilerden gevher haberin istifsār itme. Zīrā deryādan kenārīñ çör çöpden ğayrı behre vü naşibi yokdur.
6. beyit	Rüşen gönül kendisinden vahşet ider. Halkıñ ne yeridir? Bir ten biñ ten olur āyinehāneye.	Rüşen gönül kendisinden vahşet ider. Halkıñ ne yeridir? Bir ten biñ ten olur āyinehāneye.
7. beyit	Her kimiñ ki kendinde bir rütbe gümānı vardır şadrıñ üstine āsitāneyi ihtiyār u terciħ ider.	Her kimiñ ki kendüde bir rütbe vü menzilet gümān u zannı vardır şadrıñ üstine āsitāne vü süddeyi ya‘nī eşiği ihtiyār u terciħ ider.
8. beyit	Şā‘ib belālara şabr eyle zīrā bizim rūzgārımızda zamāneniñ ‘inānını elden koymuşlardır.	Şā‘ib tavārık-ı beliiyāta şabr eyle ki bizim rūzgārımızda zamāneniñ ‘inān u licāmını elden koymuşlardır.
8. GAZEL		
1. beyit	Dīvāne gönli harāblıktan nice hıfz eyleyem ki seyl bu vīrāneye bir da‘vetsiz bir müsāfirdir.	Harāblıktan nice hıfz u hīrāset ideyim dīvāne gönli ki seyl bir da‘vet olunmamış müsāfirdir bu vīrāneye.
2. beyit	Gökler nīlūfer renginde olan hırkalarını çāk iderler mestāne na‘reniñ lebinden el kaldırırsam.	Eger leb-i na‘re-i mestāneden el kaldır- sam gökler hem-reng-i berg-i şükūfe-i nīlūfer olan hırkalarını çāk iderler.
3. beyit	‘Aqlıñ tedbīrinden benim sevdām ziyāde oldu. Gül ‘aşası dīvāneye tahta-i meşķ-i cünün oldu.	‘Aqlıñ tedbīrinden benim sevdām ziyāde oldu. Gül ‘aşası dīvāne-i Hudā’ya tahta-i meşķ-i cünün oldu.
4. beyit	Pāk olan hūsn ile ‘aşķa hayā māni‘-i vuşlat olamaz. Zīrā halkıñ huzūrında şem‘ pervāneyi āgūşa çeker.	Pāk olan hūsn ü ‘aşķa şerm ü hayā māni‘-i vuşlat olamaz. Zīrā nāsiñ önünde şem‘ pervāneyi āgūşa çeker.
5. beyit	Zemīn ü āsmān bizim ‘ayş-ı telhimizden fāriğ ü bī-ğamdırlar. Zīrā bādeniñ telh olmasından şişeniñ ve peymāneniñ ğammı yokdur.	Zemīn ü āsmān bizim telh olan ‘ayşımızdan fāriğlerdir. Zīrā bādeniñ telh olmasından şişe vü peymāneniñ bāki yokdur ya‘nī ğammı yokdur.
6. beyit	Hāsīslar gibi baht-ı sebzi ya‘nī sa‘ādet tālī‘i çarħ-ı mīnāyiden isteme. Gönül ze- mīninden bu sebze-i bīgāneyi taşra eyle.	Hāsīslar gibi baht-ı sebzi çarħ-ı mīnādan isteme. Zemīn-i dilden bu sebze-i bīgāneyi taşra eyle.

7. beyit	Ehl-i derdiñ kelāmını ey Şā'ib derdsizlere söyleme. Ḥ'āb-ālūd olanlarıñ öñünde bu efsāneyi қаşıř eyle.	Ey Şā'ib ehl-i derdiñ kelāmını bī-derd olanlara söyleme. Ḥ'āb-ālūd olan erbāb-ı ğafletiñ öñünde bu efsāne vü қışsayı қışа vü қаşıř eyle.
----------	--	--

Mukayeseden de görüldüğü üzere Sâhib, Sâ'ib-i Tebrîzî'nin gazellerini Türkçeye çevirirken büyük oranda, elif kafiyeli gazellerinin şerhini 1164 (1750/1751) yılında tamamlayan Ebû Bekir Nusret Efendi'den faydalanmıştır.

III. BÖLÜM

ŞERH METNİ

3.1. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yöntem

Pîrî-zâde Osmân Sâhib'in Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'ndan şerh ettiği elif harfi ile kafiyeyle 8 gazelin yer aldığı “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî” adlı eserinin çeviri yazılı metni oluşturulurken şu esaslar göz önünde tutulmuştur:

1. Metnin yazımında aşağıda yer alan transkripsiyon alfabesi esas alınmıştır.
2. Müellifin metin içinde muhtelif işaretler koyarak sayfa kenarlarına yazdığı bölümler italik, daha sonra yazmak üzere boş bıraktığı yerlere gelmesi gereken kısımlar ve metnin anlamına göre eklenmesi gereken kelimeler ise köşeli ayraç içinde verilmiştir.
3. Gazel ve satır numaraları yay ayraç içinde belirtilmiştir.
4. Ayetler, hadisler, Arapça ve Farsça şiir ve ibareler Latinize edilip anlamlarına dipnotta değinilmiştir. Anlamlandırılmayan Arapça bölümler Arap harfleriyle, okunamayan Osmanlıca kelimeler ise “yazma”dan alınmış orijinal yazımıyla dipnotta verilmiştir.
5. Metinde şarih tarafından alıntılanan manzumelerden şairi tespit edilenler doğum ve ölüm tarihleriyle birlikte dipnotta verilmiştir. Alıntılanan manzume, alıntı yapılan şairin divanında yer alandan farklı ise farklılıklar belirtilmiştir.
6. Varak numaraları, gazel numaraları, şerhi yapılan 8 gazelin beyitleri, şerhi yapılan tüm beyitlerin açıklamasına geçmeden önce kullanılan “ma‘nâ-yı beyt” tamlamaları, Arapça, Farsça ve Türkçe manzume alıntılarında önce kullanılan “beyt, mışrâ‘, kıt‘a, rubâ‘î” kelimeleri ve ayetler, hadisler ile Arapça ibareler koyu olarak yazılmıştır.
7. Metnin akışına müdahale etmemek için noktalama işaretlerinden yalnızca “nokta, soru işareti, kesme işareti ve iki nokta kullanılmıştır.
8. Özel isimler büyük harf ile yazılırken özel isimlerin üzerine gelen çekim ekleri de kesme işareti ile ayrılmıştır.

9. Arapça ve Farsça kelimelerle oluşturulan birleşik isim ve sıfatlar kısa çizgi ile ayrılmıştır. ‘adālet-‘unvān, şu‘le-pāş, çāpūk-pāy, pā-der-‘ikāl, çār-erkān, āyīne-dān, ser-menzil, risālet-penāh...

10. “Min, fī, ilā, bi, ‘an” gibi harf-i cerler, bir kelimeye harf-i tarif vasıtasıyla bağlanmışsa bunlar kesme işareti ve kısa çizgi ile gösterilmiştir: mine’l-‘ilmi, fī’l-aşl, fī’l-hāl, ilā’l-lāhi, bi’l-cümle, bi’l-küllīyye, bi’l-fi’l, ‘ani’l-beyān...

11. İkileme şeklinde oluşturulan, arasına “u” ve “ü” giren sözcükler kısa çizgi ile ayrılmıştır: tār-u-mār, hāy-u-hū, āmed-ü-şūd...

12. Arasına “ā” ve “be” girmek suretiyle muhtelif sözcük türleri oluşturan yapılar kısa çizgi ile ayrılmıştır: ser-ā-pā, reng-ā-reng, māl-ā-māl, gün-ā-gün, mū-be-mū, ḥ‘od-be-ḥ‘od, rū-be-rāh...

13. Metinde ekseriyetle vezin gereği sesli ile biten bir kelimenin ardından sesli ile başlayan başka bir kelimenin gelmesi durumunda ilk kelimenin son harfinin düşürüldüğü kullanımlar mevcuttur. Düşen sesli harfler yerine “ ’ ” işareti kullanılmıştır: k’ez, k’īn, v’ey, z’īn, z’ān...

14. Metinde vâv-ı maduleler “ ˇ ” işareti ile labial hılar ise “ ḥˇ ” şeklinde gösterilmiştir: ḥˇāce, ḥˇiş, ḥˇoş, ḥˇod...

15. Metnin Farsça kısımları transkribe edilirken kelimelerin Türkçe telaffuzu baz alınmıştır: şūd, kuned, güften, güzēşt...

16. “Ez, hem, der, be, bā, bī, nā” gibi Farsça ön eklerin üzerine gelen kelimeler kısa çizgi ile ayrılmıştır: ez-tū, hem-dem, der-çünīn, be-tahşīş, bā-kemāl, bī-zevāl, nā-kām...

17. Şarih, hem hemzeli hem de “y”li yazımları bulunan kelimelerde çoğunlukla “y”li şekillerini tercih ederken hemzeli biçimlerine de yer vermiştir. Ayriyeten sonunda hemze bulunan sözcüklerin hemen hemen hiçbirine hemze koymamıştır. Metin okunurken şarihin yazımına sadık kalınarak olduğu gibi transkribe edilmiştir: ‘alāyīk, ‘arāyīs, cerāyim, ġanāyim, fāyīka, nāyil, rediye, fenāyī, eczā, ifnā, ‘ulemā...

18. Metin oluşturulurken genel olarak İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesindeki esaslara uyulmuştur.

3.2. Transkripsiyon Alfabeti

ا (آ)	a, ā	ش	ş
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ص	ş
ء	’	ض	ẓ, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, ğ, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, u, ū, ü, o, ö
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	لا	la, lā
س	s	ی	y, ı, i, ī

3.3. ÇEVİRİ YAZILI METİN

42a

Eczā'-i in şerh¹⁰¹

42b

(1) Bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm

(1. GAZEL)

(2) Eger ne medd-i bismi'llāh būdī tāt-ı 'unvānhā

Ne-geştī tā kıyāmet nev-ḥaṭṭ-ı şīrāze dīvānhā

(3) Ḥafī olmaya ki Şā'ib-i belāgat-muşāhib dūrretü't-tāt-ı efser-i dīvān-ı zībende-
'unvān (4) ve beyt-i nādirü'l-maẓmūn-ı cāmī'ü'l-beyān olan işbu maṭla'-ı ğarrā ve
nazm-ı faşāḥat-iḥtīvāda (5) besmele-i risāle-i risālet şīrāze-i eczā-yı dīvān-ı nübüvvet
olan fāḥr-i 'ālem (6) ve nebī-i muḥterem şallāllahü 'aleyhi ve sellem¹⁰² ḥazretleriniñ
nāfīcetü'l-misk-i maẓmūn-ı belāgat-meşḥūn olan (7) ḥoḳḳa-i 'anber-āġin-i dehān-ı
i'cāz-rehīnlerinden pāşide-i mesāmi'-i aşḫāb-ı güzīn (8) ve mu'aṭṭar-sāz-ı meşāmm-ı
ruvāt-ı muḥaddişin olan cümle-i eḥādīş-i Süreyyā-nizām 'ıtrıyyü'l-erḳāmlarından (9)
keşide-i rişte-i rivāyet olan **Küllü emrin zī bālin lem yübde' bi'l-besmele fehüve ebter**¹⁰³
eşer-i mu'teberiniñ (10) manṭūḳ-ı münif ve mefhūm-ı laṭīfine işāret ya'nī *tedvīn ü te'lif*
ü tertīb ü taşnīf(11) şadedinde olan sülḥan-fehmān ve ma'nā-perverān ve dībāce-tırāzān-
ı (12) dīvān-ı berā'at-'unvān maḳşūda şūrū'dan muḳaddem besmele-i şerīfeyi zikren ü
zükren (13) irād ile itmāmı maṭlūb olan āşārın muḥkem itmek vācibe-i zimmet-i
mü'ellifin (14) ve lāzıme-i 'uhde-i himmet-i nāẓımın ü muşannifin olup zīrā besmele-i
şerīfeden ḥālī olan āşār (15) eczāsı tār-u-mār u perīşān ve endāḥte-i zāviye-i nisyān
kemālden 'ārī (16) teberrük ü teyemmünden berī raġbetden sākıt ve i'tibārdan lāḳıt olup
mānend-i (17) şāhid-i nāḳışatü'l-a'zā' 'arz-ı kālā-yı ḥüsn-i cemāl ü kemāl ve iẓhār-ı
ġunc ü delālden (18) maḥcūb olduġı zāhir ü hüveydādır ammā ḥilye-i besmele ile ārāste
vü pīrāste olan devāvīn (19) ü nūsaḥ-ı nefīse zīb-i kitābhāne-i i'tibār ve zīver-i dest-i

¹⁰¹ "Bu şerhin bölümleri."

¹⁰² "Allah'ın rahmet ve selameti onun üzerine olsun."

¹⁰³ "Besmele ile başlanmayan her anlamlı iş bereketsiz ve sonuçsuzdur." Hadīs-i şerīf, Aclūnī, Keşfü'l-Hafā, (Haz. Mustafa Genç), Beka Yayıncılık, İstanbul 2019, c. 3, s. 278.

fuḥūl ü ūlī'l-ebṣār (20) olup cilveger-i mināṣṣa-i ṣaḥāyif ve erīke-pīrā-yı ṭarāyif ü leṭāyif olan muḥarrerāt-ı

43a

(1) tābende-‘izār-ı *medlūlāt-ı* ‘ibārāt-ı rāyikası müṭālā‘a ve revnaḳ-ṣiken-i zūlf-i ḥübān-ı gül-çehregān olan (2) *raḳam-ṭırāz-ı* ḥüsn-i ḥaṭṭ-ı dil-ārā-yı fāyikası mū-be-mū mülāḥaza olundukça mü‘ellifi *olan ṣāḥib-hüner-i bedī‘ü’l-eṣeriñ* (3) maḥfaza-i ḥıfz-ı Ḥudā’da tünd-bād-ı ṣarṣar-ı āfātdan maṣūn ṣirāze-bend-i (4) ṣavn-ı Şamedānī’ye maḳrūn olmaḳ da‘avāt-ı fā’izetü’l-berekātına maḫhar olması cāy-ı irtiyāb (5) deḡildir. **Ma‘nā-yı beyt:** Eger bismi’llāhıñ meddi ‘unvānlarıñ tācı olmayaydı kıyāmete dek dīvānlar (6) nev-ḥaṭṭa müṣābih olan ṣirāze-ye ṣāyān ü maḫhar olamaz idiler. Ya‘nī keṣide-i riṣte-i naẓm ü tedvīn (7) olunan dīvānlarıñ reside-i iṣmām ü itmām peẓirüfte-i ḥüsn-i ḥitāmla müṣerrez ve ḥālet-i (8) perīṣānī vü noḳṣāniden ḥulūṣ u te‘arrī ile zīb-i pīṣ-taḥta-i zevi’l-ebṣār olup mu‘azzez (9) olmaları besmele-i ṣerīfeniñ cümle-i berekātından oldıḡı bī-irtiyābdır. Şā’ib-i merḳūm (10) ‘alā-ṭarīḳi’l-isti‘āre dīvānları ḥübān-ı tābende-‘izāra ve ruḥsārlarında ser-zede-i zuḥūr (11) olan ḥaṭṭı ṣirāzelere teşbīh buyurdıkları zāhirdir ve teşbīhleri teşbīh-i belıḡdır. (12) Gerçi gül-çehregān-ı ḥübānda ḥaṭṭ zuḥūrı zāhir-bīn olan ‘uṣṣāḳ **beyt:**

(13) Bir kerre nem rübūde-i ebr-i ḥaṭṭ olmasun

Kālā-yı ḥüsn-i ḥıfz idemezsın çiçeklenür

(14) maḡzāsıyla fi’l-cümle tekdīr ider ammā dūr-bīn-naẓarān-ı erbāb-ı naẓar-ı daḳīḳ **beyt:**

(15) Ḥaṭṭ-ber-āverde olan tāze dem-i vuṣlatda

Başḳa bir zevḳ virür geḡdi zamānım diyerek¹⁰⁴

(16) müfādıyla zuḥūr-ı ḥaṭṭ bādī-i zevḳ-i diḡer oldıḡın taḥḳīḳ idüp **beyt:**

(17) Şanmañ ḳumāṣ-ı ḥüsn-i ḥaṭṭ-ı nev ziyān virür

Cedvel-keṣide Muṣḫaf’a beñzer ki şān virür¹⁰⁵

¹⁰⁴ Nābī (1642 – 1712)

¹⁰⁵ Pīrī-zāde Mehmed Sāhib Efendi (1674 – 1749)

(18) terānesiyle mūcib-i terakķī-i şān ve sebeb-i tezāyüd-i ħüsn ü ān olduğunu taşdıķ itmişlerdir. (19) **Beyt:**

Şirāzeleri rişte-i ħaţţ nüşha-i ħüsnin

Dīvān-ı cemālini felek itdi mücelled

(20) **Ne tenhā Ka‘be şahrāyist dāred Ka‘be-i dil hem**

Be-gird-i ħiştēn ez-vūs‘at-ı meşreb beyābānhā

nāzım-ı mezkūr işbu beyt-i belāğat-meşţūrda

(21) Ka‘be bünyād-ı Ħalīl-i Āzerest

Dil nazargāh-ı Ħudā-yı ekberest¹⁰⁶

zemzemesiyle meţāf-ı (22) ħudsiyān-ı mele‘-i a‘lā ve nazargāh-ı cenāb-ı Ħālīķu‘l-berāyā tecellīgāh-ı zāt ve ziyāretgāh-ı ħavāfil-i (23) esmā’ vü şıfāt Merve vü Şafā’sı mürüvvet ü şafā ve Mültezem ü Mes‘ā’sı

43b

(1) ‘ahd ü vefā olup yed-i ħudret-i Kibriyā ve mi‘mār-ı bī-müdānī ħazret-i Ħudā ile pehnā-yı fezā-yı (2) feraĥ-fezā-yı meydān-ı lā-mekān-ı bātında binā vü iĥyā olunan nihānhāne-i esrār-ı mülk-i Settār (3) ya‘nī Ka‘be-i dil-i bisyār-züvvārı fesīĥatü’l-ercā-yı Mekke-i zāhirede bünyād olunup (4) züvvārı eşnāf-ı ħalāyık sükkānı ħüccāc-ı zevi’l-ibtihāca-i zelīl (5) eczā-yı bināsı āb u gil ve bānisi İbrāĥīm Ħalīl olan Ka‘be-i mükerreme üzre tercīĥ (6) ve erbāb-ı ħulūbuñ meşreb ü ŧabī‘atları şahrā-yı Baĥĥā’dan evsa‘ sāĥa-i ‘adīmü’l-mesāĥa-i (7) vesī‘atü’l-esmā olduğu telmīĥ belki taşrīĥ itmiştir. **Ma‘nā-yı beyt:** Yalnız Ka‘be şahrāya (8) mensūb değildir belki gönül Ka‘be’siniñ de kendi etrāfında meşrebiniñ vūs‘atinden beyābān (9) u şahrā-yı bī-pāyān vardır. Ya‘nī sāĥa-i Ka‘be-i dil-i velā-meşĥūn vūs‘at-ı meşreb ħayşiyyetiyle şahrā-yı (10) Mekke’dan daĥi evsa‘ olup dünyā vü mā-fihāya güncāyiş-peżīr olmayan kaffe-i kā’ināt (11) ve

¹⁰⁶ “Kābe, Azer’in oĥlu Hazret-i İbrāhim’in yaptığı binadır, gönül (ise) yüce Allah’ın tecelli ettiği yerdir.” Mollā Cāmī (1414 – 1492)

‘amme-i maḥlūkāt ṣaḥrā-yı bī-pāyān-ı ḳalbiñ bir ṭarafında ḍarb-ı ḥıyām-ı ḳıyām itmek ba‘id (12) değildir. Meşrebi ṣaḥrāya ve ḳalbi Ka‘be’ye teşbih beyyin [ü] şāyi‘ dir.

(13) **Be-fikr-i nistī hergiz ne-mī-üftend maḡrūrān**

Egerçi şūret-i miḳrāz-ı lā dāred girībānhā

(16) Ḥafī olmaya ki ebnā-yı benī Ādem fi’l-aşl (17) dārū-yı hūş-rübā-yı ‘adem ile bī-ḥ‘od ve bīgāne-i şehristān-ı vüçüd olup maḥzā (18) irāde-i ‘aliyye-i ezeliyye ve ‘illet-i ḡā‘iye-i ma‘rifet-i Rabbāniyye ile bāṭın-ı vüçüd-ı ‘ilmī-i Vaḥdānī (19) ve zālām-ı ‘ademī-i imkānīden ‘arşa-i vüçüd-ı ‘ayniye ḥurūc ve ḳam‘a-i şāhiḳa-i şühūda (20) ‘urūc eyledikde dīde-i ḥ‘od-bīnāsı nümāyiş-i ‘ālem-i fenā ve ālāyiş-i dünyā-yı bī-beḳāyı müşāhede (21) vü temāşā idüp şeverān-ı ḡubār-ı ḥ‘odī vü enāniyyet mir‘āt-ı ‘ālem-nümā-yı başār u başiretin (22) jeng-yāb ü ḥire ve feverān-ı ḳaṭrān-ı ḡaflet ü cehālet ḡülşen-serāy-ı dil-i ḥ‘od-gāmın (23) teng ü tīre itmekle ḥicāb-ı dehlizü’l-ḳurb-ı Rabbānī ve niḳāb-ı çehre-i ‘arūs-ı emānī

44a

(1) olan nefs-i nā-çiz ve vüçüd-ı nā-būd-ı ḥāk-āmizine vüçüd virüp sāḥa-i mażīḳ-i hevlnāk-ı nistīde libās-ı hestī ile ḥıramān ve kümeyt-i ḳuvve-i müfekkiresin pehnā-yı feżā-yı ‘ademde cevelāndan imsāk-ı ‘inān idüp vüçüdları mesbūḳu’l-‘adem oldıḡın mülāḥaza ve ba‘d-ez-īn daḡi ma‘dūm olacaḡın tefekkür ü müṭāla‘a itmeyüp mānend-i şāhid-zūr [lābis-i] şevbān-ı kibr ü ḡurūr olup da‘vā-yı ḥ‘odī vü enāniyyetlerin taḳrīr ile sūḳ u bāzārda kendülerin teşhīr (5) itmişlerdir. Ma‘a-hāzā hem-şekl-i miḳrāz-ı lā olan girībānları müṭāla‘a-i vüçüd-ı (6) ‘adem ve mülāḥaza-i nistīye delīl-i sātī‘ ve bürhān-ı ḳāṭı‘ dır. (7) **Ma‘nā-yı beyt:** Maḡrūr lar aşlā yokluk fikrine düşmezler egerçi girībānlar lā miḳrāzınıñ (8) şūretini tutarlar. Ya‘nī mānend-i şāhid-zūr şevbān-ı kibr ü ḡurūru lābis olan aşḫāb-ı (9) ḡurūruñ lābis oldukları libāslarıñ girībānları hem-şekl-i miḳrāz-ı lā olmaḡla (10) dā‘imā ḳaṭ‘-ı cāme-i hestī ve taşavvur-ı şūret-i nistīye ālet-i mülāḥaza iken (11) yine aşḫāb-ı ḡurūr **Kāne lem yekūn şey‘en mezkūrān**¹⁰⁷ olmaları fikr ü endişesinden (12) dūr u mehcūrlardır.

¹⁰⁷ “... (İnsan henüz) anılan bir şey değildi.” (İnsān Sûresi, 1) “Kāne” ifadesi ayette yer almaz; şarih, “idi” anlamını vermek için alıntının başına koymuştur.

Hayāt-ı cāvidān h̄'āhī be-şahrā-yı kanā' at rev

(13) Ki dāred yād-ı her mūrī der-īn vādī Süleymānhā

Nāzım-ı sih̄r-āşār (14) bu beyt-i dil-güşā-yı belāgat-şī'ārda faẓl u 'ināyet-i Hāk'dan dest-güşā-yı deryūze (15) vü ümīd-vārī ya'nī luṭf-ı bī-gāye-i Feyyāz-ı muṭlaqdan ārzūmend-i hayāt-ı sermedī (16) ve istid'ā-yı beḳā-yı ebedī olup rüz-ı hevlnāk-ı kıyāmetde hā'iz-i dest-māye-i (17) tüvāngerī ve fā'iz-i devlet-i āsūde-serī olmağa ṭālib ve biñ cānla rāḡīb (18) olan seleke-i ṭarīḳ-i hidāyet-refīḳī şahrā-yı kanā' ate tevcīh licām-ı 'azm ü hırāma (19) terḡīb ve muḡaylānzār-ı dāmen-gīr-i beyābān-ı hırş u ṭama' a şitābdan taḥzīr ü terhīb (20) idüp mūr-ı za'īf keşret-i ṭama' ile meşhūr iken vādī-i vefiretü'l-eyādī-i (21) kanā' ate sülūk ile hezārān Süleymān-ı zamān görmüş ve geçirmiş gibi (22) rüy-i istignā gösterüp bī-niyāz olduğın beyān birle ṭālib-i Hāk (23) ve müştāk-ı cemāl-i Rab olan erbāb-ı himem ü sülūk reh-i rāst-ı ḥaḳīḳat

44b

(1) ve vādī-i kanā' ate teşvīḳ itmişlerdir. Vāḳı'ā şahrā-yı kanā' ate rū-be-rāh olanlarıñ encāmı (2) fevz ü felāḥ olduğu bī-iştibāh kezālik hārzār-ı hırş u ṭama' da geşt ü güzār idenleriñ her (3) biri aḡniyā-yı zamān ve tüvāngerān-ı cihān cihet-i keşret-i (4) māl ve sebeb-i vefret-i eşḳāl ü aḥmāl ile peyveste-i sengsār-ı āfāt (5) ve zaḥm-dār-ı nīşter-i ṭavāriḳ-ı belıyyāt olup ḡinā müstelzim-i renc ü ḡinā olduğu (6) muḳarrer devletmendī-i 'ālem-i kanā' atde olan rāḥat-ı bāl ve ferāḡ-ı ḥāṭır ve nıẓām-ı (7) ḥāl güşe-güzinān-ı faḳr u güm-nāmīde bulunan ārām u āsāyişden daḥi efzūnter ve (8) aşḥāb-ı istignā hem-vāre āsūde-i āsīb-i gerdūn olduğu eẓhān-ı elıbbāda (9) cilvegerdir. Pes kār-ı ḥiredmendān dest-i ihtiyācī keşīde-i āstīn-i ibtihāc (10) ve 'imāme-i bī-niyāzī vü istignāyı ser-i kanā' ate muraşşā' tāc-ı vehhāc ittiḥāz idüp (11) firifte-i fermān-ı nefis-i gürisne-çeşm olmayup belki ḥ'ān-ı (12) yaḡmā-yı na'mā-yı istignāyı ber-çide-i pīşgāh-ı kanā' at ve nān-ı ḳalīl-i ḥuşk-ı (13) bī-imtinānı āḥaruñ memzūc-ı ḥamīr-i māye-i minnet olan ni'am-ı vāfire-i mütenevvi'asından (14) ziyāde bilüp mā-ḥāzara kanā' at ve ol nān-ı ḥuşkı şuya batırup (15) tenāvül birle Mün'im-i ḥaḳīḳīye bisyār u bī-şümār şükr ü minnet *ile taḥşīl-i hayāt-ı cāvidānīye sa'y ü himmet eylemekdir.* (16) **Ma'nā-yı beyt:** Eger hayāt-ı ebediyye isterseñ kanā' at şahrāsına git. (17) Zīrā bu vādīde her ḳarınca yādında niçe Süleymānlar tutar. Ya'nī mūr-ı za'īf-i (18) bī-tāb keşret-i ṭama' ile şöhret-yāb iken vādī-i kanā' atde keşret-i istignā (19) taḥşīli ile hezār Süleymān-ı bāhirü'l-iḳtidār

görmüş ve geçirmiş gibi irā'e-i (20) çehre-i bî-niyāzî ve izhār-ı lehce-i istignāyî idüp şahrā-yı kanā'ate (21) sālîk ve ol vādî-i hayāt-ı temādide kenz-i lā-yefnāya mālîk olmuştur.

(22) **Ne-mî-bînî zî-istignā be-zîr-i pā ne-mî-dānî**

Ki āhîr mî-şevd hār-ı ser-i dīvār müjgānhā

Ma'nā-yı beyt: İstignā ve kibrden nāşî ayagıñ altına bakmazsın. Bilmez misin ki āhîrî'l-emr müjgānlar dīvār başınıñ dikenî olur? (23) Nāzım-ı dikkat-nażar işbu beyt-i naşihat-eşerde ma' mûre-i harāb-ābād-ı dünyāda

45a

(1) da'vā-yı enāniyyet ile h'od-perest ve kendü nefsi-i 'āciz ve zāt-ı nā-çizine vücūd virmekle (2) 'ālem-i 'uqbāda mahrûm-ı cāy-ı nişest olan sāye-nişinān-ı dīvār-ı ten-i hākî ve āzürde-(3)pāy-i senglāh-ı ğaflet ü bî-idrākî ve pāy-beste-i silsile-i istignāyî olan kūr-dilān ki (4) bār-ı girān-ı emti' a-i rediye-i dünyā-yı deniyye ile derûnların māl-ā-māl ve nuḡūd-ı enfās-ı ma' dūde-i (5) hayātları 'āḳıbet şümürde-i dest-i şayrefi-i hādīmü'l-lezzāt olmasına ihtimāl virmemeleriyle (6) yine ğanāyim ü enfāl ve cem' -i māl ile pür-iştigāl olup kemāl-i kibr ü ğurūr (7) ve istignā-yı nā-ber-cā-yı mevfûrlarından zîr-i pāy-i bî-ḳarārlarına 'adem-i nażar ve kendüden dūn (8) olanlara taḥdîḳ-i başar itmeyen ğāfilîne 'itāb ve h'āb-ı ğafletden teyaḳḳuḡ u intibāhları (9) dā'iyesiyle ḥitāb idüp buyururlar. (11) Ya'nî ey ser-nihāde-i ğaflet ü iştibāhî v'ey bîrûn-nişinān-ı (12) ḥālḳa-i teyaḳḳuḡ u intibāhî hîç taḳallübāt-ı dehr-i dūn-ı naḳş-ı bûḳalemûnı mülāḥaza (13) vü te'emmül ve hādīmü'l-lezzātı tefekkür ü taḥayyül idüp zîr-i pāya ve bay u gedāya (14) 'ayn-ı 'ināyet ile yek-sān nażar itmez misin? Ma'lūmuñ deĝil midir ki (15) zehre-şikāf-ı hayāt olan ḥancer-i zehr-āb-dāde-i cellād-ı ecel ḳaṭ' -ı bül'üm-ı (16) tûl-i emel ve tünd-bād-ı şarşar-ı hādīmü'l-lezzāt ifnā-yı erkān-ı 'anāşır ve taḥrîb-i (17) esās-ı binā-yı vücūd-ı zāhir idüp 'ālem-i hayātta perveriş-yāfte-i nāz u na'ım olan (18) vücūduñ çār-pā-yı çübîne-i tābût ile cānib-i şehristān-ı 'ademe nefy ü iclā (19) ve ğıyābetü'l-cübb-i laḥde ilḳā olunduḳda zîr-i ḥışt ü ḥāḳde çāk-ı giribān-ı nedāmetle (20) ḥālîñ perişān ve cism ü cān ve nām ü nişānından eşer nümāyān olmayup *eczā-yı a'zā-yı beden riḥte-i maṭmûre-i helāk ve teşahḡuşāt-ı ḳavāyim ü de'āyim-i ten pejmürde-i galebe-i 'unşur-ı*

hāk olup erkān-ı ‘anāşır-ı erba‘adan ser-çeşme-i ketībe-i cism ü cān ve ser-dār-ı sipāh-ı
 (21) a‘ zā-yı nā-tüvān olan ser-i felāket-medārīñ destgāh-ı mezelletde pāy-māl ve derün-
 ı (22) mezārīñ maḥrūm-ı cārūb olmağla māl-ā-māl-ı ḥār u ḥas-ı melāl ve hengām-ı
 civānīde (23) kemend-i cādū-bend-i dil-i hevā-dārān olan zülf-i ṭarrār ve kākül-i müşg-
 bārlarīñ şīve-i

45b

(1) nā-sāz-kār-ı ḥademe-i mezār ile ber-bād ü perişān ve zīb-i destār-ı nezzāregiyān-ı
 ‘uşşāk (2) olan lāle-i şafaḳ-gün-ı ruḥsār-ı tāb-dārīñ fersūde-i ālāyiş-i ḥāk-i ḥüsrān ve
 şad-çāk-ı şeş-(3)per-i te’essüf ü ḥırmān ve nergis-i nezzāre-süz-ı çeşm-i fettānīñ zīver-i
 ser-i şīşe-i bezmgāh-ı (4) ḥāmūşān olmağla ḥalka-i dīde-i yārāndan nihān ve sīne-i
 aḥbāb u ilḥvān (5) nişāngāhı olan her tār-ı ḥadeng-i dil-düz-ı müjgānīñ maḥlūṭ-ı ḥāk-i
 mezār olup (6) ṭarḥ-efgen-i esās-ı binā ve tarşīf-i cüdrān-ı süknā idenler ol müjgānla
 maḥlūṭ (7) olan ḥākden aḥz ve ḥitān ü cüdrāna vaz‘ ile ḥār-ı ser-i dīvār olması (8)
 imkānda olduğunu bilmez misin ki bu ‘arbedegāh-ı ‘ālemde ber-pā-yı fesād-ı kibr ü
 istiğnā (9) olup zīr-i pāyīña nazardan dūr ve ‘ākıbet-i kārı mülāḥazadan maḥcūb u
 mehcūr (10) olursun. *İmdi yā aşḥābe’s-serveti ve’l-ḳudreti ḥaddıḳu bi-ceḥmeti’l-‘ibreti*
ma‘a seccī’l-‘abrati ilā zevī’l-‘ayleti ve’d-debreti¹⁰⁸ me’āl-i ḥaḳīkat-iştimālinden ‘ibret
al. Pīr ü bernā ve gedā vü ednāya dīde-i mürüvvet ve çeşm-i şefḳat ile nazar-endāz olup
zīr-i pāyīñe nazar şal. Zīrā ‘ākıbeti böyle olan ‘ālemde kibr ü istiğnā yakışmaz (11) ve
 ḡurūr üzre olanlar ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ’a yaklaşmaz.

(12) Ser-i şūrīdeī āverdeem ez-vādī-i Mecnūn

Tehī sâzîd ez-seng-i melâmet ceyb ü dāmānhâ

Ma’nā-yı beyt: Mecnūn vādīsinden bir perişān u sevdā-zede baş getürmüşim ceyb ü
dāmānları seng-i ta‘n ü melâmetden tehī idüñ. (13) Nāzım-ı merḳūm işbu nazım-ı
 belāḡat-ruḳūmında ser-geşteḡān-ı beyābān-ı muḥabbet (14) ve siper-endāḥte-i ma‘ reke-i
 teslīm ü rızā vü itā‘at olan ser-bāzān-ı ‘aşḳ-ı (15) İlāhī ve med‘uvv-ı meydān-ı velā vü
 şevḳ-i Şamedānī ki izāle-i hevā-yı mā-sivā ile pehnā-yı (16) fezā-yı feraḥ-fezā-yı cezbe-
 i Ḥudā’da geşt ü güzār ve ser-i sevdā-zedesin (17) ṭop-ı çevḡān-ı meydān-ı ‘aşḳ-ı

¹⁰⁸ Ey servet ve kudret sahipleri! İbret ateşinin etrafında toplanıp gözyaşı dökerek fakruzaruret sahiplerinin hâline bakınız.

Kirdgār idüp dāmen-i şahrā-yı vuşlatda (18) ārzū-yı neyl-i devlet-i muḳārenet ile *cemmāze-keş-i maḥmil-i* Leylī-i ceḳbe-i Raḥmānī (19) ve irtikāb-ı şavā'ib-i metā'ibde evrāḳ-şū-yı silsile-nāme-i Mecnūn-ı Leylī olup (20) ḥalkā-i zencīr-i velā vü muḥabbeti ihtiyār ile vādī-i hāmūn-ı Mecnūn'dan zencīrin (21) sürükleyerek ser-i sevdā-zedesin erbāb-ı ta' n ü melāmete (22) bergüzār getüren dīvānegān u 'uşşāḳ ya' nī cemāl-i bā-kemāl-i Ḥudā-yı müte'āle (23) müştāḳ olan erbāb-ı ceḳbeniñ bāde-i ḥavşala-süz-ı ḥum-ı endişe

46a

(1) ile leb-rīz olan şīşe-i ser-i şūrīdesi seng-i ta' n ü melāmetle (2) raḥne-dār u şikest olmaḡa taḥammülü olmadığın beyān eylemiştir. (4) **Tehī sāzīd**¹⁰⁹ 'ibāretinden zāhir olan taş (5) atmañ dimekden kināyedir. Lākin ba' zı ma' nā-perverān ma' nā-yı beyti beyānda (6) vādī-i Mecnūn'dan bir sevdā-zede baş getürmüşim seng-i ta' n ü melāmetle pür olan (7) ceyb ü dāmānıñızı baña atmaḡla boşaldıñ deyü beyān eylemiştir. Vāḳı' ā (8) mecnūn ve meczūb olanlara sāde-levḥān-ı eṭfāl ve kūdek-menişān-ı (9) ricāl taş atmalarıyla ma' nā-yı şānī daḡı ihtimāldir.

(10) Gülistān-ı sūḥan-rā tāze-rū dāred leb-i ḥuşkem

Ki cüz-men mī-resāned der-sifāl-i ḥuşk reyḥānhā

(11) **Ma' nā-yı beyt:** Söz gülistānını benim ḳurı ṭudaḡım tāze yüzlü tutar. (12) Benden ḡayrı ḳurı şaḳsıda kim reyḥānlar yetiştürebilür? *Nāzım-ı siḡr-āşār işbu beyt-i belāḡat-dişārlarında* (13) reyḥānzār-ı sūḥan ü güftār ve gülzār-ı nazm-ı belāḡat-şi'ārı olan (14) sifāl-i ḥuşk-leb-i pür-müşgim hem-reng-i lü'lü'-i şeh-vār ve hem-ḳadr-i cevāhir-i (15) āb-dār ya' nī zīver-i ser-i şīşe-i i'tibār-ı ūlī'l-ebşār olan gül-deste-i kelām-ı (16) Şüreyyā-intizām ve sünbül-beste-i sūḥan-ı ṭurfe-nizāmım mānend-i gül-i her dem bahār (17) şād-āb ü reyyān ve tarāvet-yāb ü ḥandān olup reşāşe-i (18) feyyāze-i ṭab'ım efsürde-giyāh-ı çemenzār-ı sūḥan ve ḥuşkīde-nihāl-ı şāḥsār-ı gülşene (19) ifāza-i meleke-i ḡayāt itdiḡin *beyān ve her bāḡbān-ı sūḥan ü ma' nā-perver sifāl-ı ḥuşkda tāze vü ter reyḥānlar yetiştürmediḡiñ tibyān ile iftiḡār ve kendü nazm ü sūḡanda kemāl ü teferrüdün izḡār itmiştir.*

¹⁰⁹ “Boşaltın.”

(22) Çünân ez-fıkr-i Şâ'ib şûr üftâdeest der-‘ âlem

Ki mürğân z'ın sühan dârend bâ-hem der-gülistânâ

(23) Ma' nâ-yı beyt: Şâ'ib'in fikrinden ' âleme bir melâhat vâkı' olmuşdur ki kuşlar

46b

(1) gülistânlarda birbirleriyle bu sözden tutarlar. Ya'nî huşk-çüb-ı kalem-i belâgat-
(2) raqamı naql-i ter-i bâğ-ı beyân zemîn-i dehen-i derrâkı kân-ı cevâhir-i ma'ânî vü
' irfân olan (3) Şâ'ib-i belâgat-muşâhibiñ fikr-i bârîk-i tâbnâk ve qarîha-i pâklerinden (4)
cilveger-i sâha-i şahâyif-i leâyif olan sühan-ı şîrîn ve güftâr-ı nemekînlerinden (5)
mezâk-ı benî Âdem belki bi'l-cümle ' âlemde şol mertebe melâhat ü leâfet ve lezzet (6)
ü halâvet hâşıl olmuşdur ki râmişgerân-ı mürğân ve resîlân-ı bülbülân-ı h'oş-(7) elhân
şâhsâr-ı gülzâr ve hıyâbânzâr ü mürğzârda pây-kübân u rakşân (8) olarak ol sühan-senc-
i nâdire-güyuñ eş'âr-ı leâfet-dişârını birbirleriyle (9) müzâkere ve güfte vü güftârını
nakş u kâr u beste itmeleriyle âvâze vü elhânlarının (10) leâfet ü melâhatine bādî ve
zemzeme-i şavt u nefes ü şadâlarının mesâmi' (11) ü kulûbda te'sîrine dâ'î olmuşdur.
Bu beyt dañi beyne'l-üdebâ memdûh olan (12) temeddûh ü fahriyyedendir.

(2. GAZEL)

Ez-cünbiş-i nesîm-i kerem zindeîm mâ

Z'ın gird-bâd hem-çü ' âlem zindeîm mâ

(13) Ma' nâ-yı beyt: Kerem rûzgârının hareketinden diriyüz bizler. Bu ' âlem gibi olan
(14) gird-bâddan diriyüz bizler. Nesîm-i keremden murâd ya rûh-ı insânîdir (15) yâhûd
Kıyyûm isminiñ sırrıdır. Pes gird-bâdın has ü hâşâk ü gubârı (16) bir kâlib olup
muharrik ü mutaşarrıfı havâ vü bād oldığı gibi insân dañi zâhiren (17) bir kâlib olup
mutaşarrıf ü muharriki rûh-ı insânî olduğına işâret (18) ü imâ ya'nî has ü hâşâk-ı sâha-i
basîti-ğabrâ tehyîc-i şarşar-ı tünd-bâd-ı (19) mehîb-i kıyâmet-nehîb-i havâ ile bî-ihtiyâr
hareket itdiği gibi manşûb-ı (20) burc-ı beden ve mensûb-ı dâ'ire-i ten olan ' âlem-i
pejmürde-mehçe-i vücûd (21) dañi rûh-ı İlâhî'den ' ibâret olan nesîm-i hayât-bağş-ı
kerem-i Rabbânî (22) ve dest-i ' âlem-dâr-ı taşarruf-ı Şamedânî ile meteharrik olup (23)
mümtezic-i mâ'ül-hayât-ı câvidânî olan şerbet-i h'oş-güvâr-ı zindegâniden

(1) nā-maḥrūm ve zinde-i mazhariyyet-i sırr-ı ism-i Ḥayy-i Qayyūm olduğunu iş‘ār ü inhā itmiştir.

(2) Her-çend hem-çü zerre-i bî-ḳadr ḥādişim

Ez-nūr-ı āftāb-ı Qıdem zindeim mā

(3) **Ma‘nā-yı beyt:** Her ne kadar bî-ḳadr zerre gibi ḥādişüz ammā āftāb-ı Qıdem’in (4) nūrundan diriyüz. Ya‘nī bu nigāristān-ı ‘ālemde şūret-nümā olan merāyā-yı nuḳūş-ı (5) ḥavādişin ser-cümle mebd-e’-i āşār ve menşe’-i aḥkāmı kerīm-i sulṭān-ı iḳlīm-i (6) qıdem ve pād-şāh-ı lā-yezāl-ı memleket-i feyz ü kerem olan Hudā-yı (7) müte‘ālīn zāt u şifāt-ı ḳādimesi olup āftāb-ı ‘ālem-tāb-ı (8) zāt-ı ḳadīmetü’l-şifātı şıfat-ı ḥudūş u imkānla mevşūfe olan (9) kāffe-i zevāt-ı mevcūdāt ve ‘āmm-e-i hebevāt-ı kā’inātı ihāta itmiştir. (10) Pes ḳatre-i cūy-bār-ı ḥavādiş olan vücūd-ı ḥāk-ālūdımız ḥudūşımıza nazaran (11) her ne kadar bî-ḳadr ü pes-mānde ve dā’ire-i i‘tibārdan zā’ide ise daḥi āftāb-ı (12) cihān-tāb-ı Qıdem’in pertev-i feyzi ile zinde ve ser-i iftiḥārımız küngüre-i (13) āsmāna residedir.

Ez-güft-gūy-ı [‘aşk]¹¹⁰ buved hāy-u-hūy-ı mā

Çün ney der-în bisāt be-dem zindeim mā

(14) **Ma‘nā-yı beyt:** ‘Aşk şoḥbetinden olur bizim hāy-u-hūyumuz. Ney gibi bu ‘ālemde (15) nefesle zindeyüz. Ya‘nī sīne-i bî-kīnesi revāḳ-sūz-ı tāḳ-ı āsmān (16) olan āteş-i ser-keş-i ‘aşk-ı cānān ve şerāre-i cüdāyī-i vaṭan ve hicrānla (17) dāğ-dār ü sūzān olan ciger-sūhtegān-ı āteşgede-i velā vü muḥabbete müzekkir-i maḳām-ı (18) rāḥatü’l-ervāḥ ve derūnunda ārzū-yı dem-sāzī-i merdān-ı tarīḳat-ı (19) şeb-zinde-dār-ı sevdā-yı vişāl-ı Hudāvend olan ‘uşşāk-ı hū-keşān (20) ve müştāk-ı cemāl-i Müste‘ān’a māye-baḥş-ı inbisāt u ḥayāt u inşirāḥ (21) olan *ney-i nālān* ki tengnā-yı derūn ve gülü-yı velā-meşḥūnunda cāy-gīr olan (22) ‘aşk u şevḳinden ve maḳām-ı hüviyyetinden dem urmağla vāşıl-ı sırr-ı ḥayāt (23) u zindegānī olduğu gibi biz daḥi şoḥbet-i ‘aşḳdan ‘ibāret hāy-u-hūyla

¹¹⁰ “Güft-gūy-ı ‘aşk” olması gerekirken (Ebû Bekir Nusret, Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyât-ı Sâ‘ib, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No. 1139, vr. 5) hem müsveddesinde hem de temize çekilmiş metninde “‘aşk” kelimesi yazılmamıştır. Buna mukabil beytin şerhinde “‘aşk” geçmektedir.

(1) zindeyüz. Ya‘nî biz daḥi her dem ü her ân meşğül-ı şoḥbet-i ‘aşk-ı Hudâ-yı bî-imtinân (2) olmağla erike-pîrâ-yı ḥayât ve mesned-ârâ-yı zindegânî vü şebât olup (3) ‘andelîb-i zebân ve gülşen-i cenânımız tilâvet-i zîkr-i Hudâ ve tarâvet-i fikr-i Mevlâ (4) ile ḥalâvet ü neḍâret kesb idüp gül-i her dem bahâr-ı şoḥbet-i ‘aşk-ı (5) Kirdgâr’ımız ḥande-fürüş-ı gülzâr-ı ḥayât-ı Hızr u İlyâs olmuşdur.

Devrân-ı ‘ömr-i mâ ne-buved pây-der-rikâb

Dâ’im çü nâm-ı ehl-i kerem zindeim mâ

(6) **Ma‘nâ-yı beyt:** Bizim ‘ömrümüz devrânının ayağı rikâbda değildir. Ya‘nî (7) çâpük nesyen mensiyyen¹¹¹ olmayuz. Belki erbâb-ı keremiñ nâmı gibi dâ’imâ zindeyüz. (8) Ya‘nî âşâr-ı ḥaḳîkat-şi‘ârımız ile intifâ‘ olunmağın nâm-ı nâmî ve ism-i sāmîmiz (9) dâmen-i kıyâmete değin zebân-zed-i ‘âlemyân olup maḫhar-ı zîkr-i cemîl oluruz. (10) ‘Ale’l-fevr güm-nâm ü bî-nişân ve endâhte-i tâkçe-i nisyân olmayuz.

Çün şeb-nem ez-çerânden-i çeşmest rızk-ı mâ

Ne hem-çü diğerân be-şikem zindeim mâ

(11) **Ma‘nâ-yı beyt:** Şeb-nem gibi bizim rızkımız göz otarmasındandır. Ya‘nî (12) müşâhedemiz kût-i yevmiyyemiz maḳâmına kâ’im olur. Gayrılar gibi (13) şikem ile zinde değiliz. Bâ’iş-i ḥayâtımız ekl ü şürbe münḥaşır u menûṭ değildir. (14) Ya‘nî biz ḥayât u zindegânîyi ekl ü şürbe ḫaşr ve tenâvül-i eṭ’ime-i mütenevvi‘ aya (15) ḫaşr idüp iltikâm-ı lûḳme-i gülü-gîr ile mi‘de vü şikemin meşḥûn ve nefsi (16) emmâresine zebûn olan gürisne-çeşmân değiliz. Belki nesim-i yârî-i (17) enfâs-ı ḳudsiyye ve kerem-i Bârî ile ḥabâb-ı ser-i sevdâyiden izâle-i hevâ-yı (18) mâ-sivâ idüp pehlevân-ı kavî-dest-i nefsi zûr-ı bâzû-yı mücâhede (19) vü riyâzetle za‘îf ü maḫhûr ve ḳillet-i ekl ü şürble âyineḥâne-i derûnı (20) taşfiye birle nefsi muṭma’inneyi muḫaffer ü mesrûr ve Rûzî-resân-ı ins ü cānn (21) ve mürettib-i ziyâfethâne-i mekîn ü mekân olan Hudâ-yı Mennân’ıñ iḥsân eylediği (22) ni‘met-i bî-imtinânından aza ḳanâ‘at ve ol vechile dîde-i cihân-(23)bînâ-yı başiretde şafvet ü ḳuvvet ‘urûzuyla ‘âlem-i lâhût u nâsûtta

¹¹¹ “...unutulup gitmiş” (Meryem Sûresi, 23)

(1) rū-nümā olan şuver-i ‘acîbe ve temâşîl-i ġarîbe ya‘nî niçe niçe esrâr-ı İlâhiyye ve tecelliyât-ı (2) Rabbâniyye müşâhede vü temâşâsıyla sır-çeşm-i ‘ibret ve âsûde-i encümen-i (3) zindegânî vü ‘âfiyetüz.

Rüşen şevved çerâğ-ı dil-i mâ zi-yek-dîger

Çün riştehâ-yı şem‘ be-hem zindeîm mâ

(4) **Ma‘nâ-yı beyt:** Bizim gönlümüzün çerâğı birbirinden rüşen olur. (5) Mûm fetîliniñ iplikleri gibi bizler birbirlerimizle zindeyüz. Ya‘nî (6) rişte-i fetîl-i şem‘ a târ-ı zülf-i müca‘ad-ı yâr gibi birbirleriyle ittiḥād ve bir yere gelmekle (7) zinde ve îkād olunmağa şâyeste olduğı gibi bizim daḡi mişkât-ı (8) derûnumuzda şu‘le-rîz olan çerâğ-ı feyzimiz birbirlerimizden rüşendir. (9) Şâ‘ib-i merḡûm işbu beyt-i ḡaḡîkat-rûsûmı nevâziş-i iltifât-ı (10) Ḥudâ ile müstağraḡ-ı lücce-i nûr ve ‘alem-efrâḡte-i tecellîgâh-ı Tûr olan (11) rüşen-dilân-ı erbâb-ı tarîkat ü ḡaḡîkatîñ bî‘at-ı silsile-i müselselesiyle (12) yek-dîgeri tarîḡa-i hidâyete irşād ve envâr-ı feyzî gönülden gönüle (13) tedricle ifâza vü sır itdirmelerini beyân dâ‘iyesiyle zîkr ü irâd itmiştir.

(14) Bâr-ı girân sebûk be-ümîd-i fikendenest

‘Ömrîst ber-ümîd-i ‘adem zindeîm mâ

(15) **Ma‘nâ-yı beyt:** Ağır yük atmak ümîdi ile ḡafîfdır. Bir zamândır ki (16) bizler ‘adem ümîdi ile zindeyüz. Ḥaml-i şaḡîlden murād ‘adem-i muḡâbelesi (17) ḡarînesiyle vücûd olup meslek-i şüfiyânda kendi nefsinî (18) ve merâyâ-yı ‘âlemde şüret-nümâ olan bi‘l-cümle nüfûsı mevcûd bilmek (19) ‘alâyîḡ-ı nefsâniyye ve ‘avâyîḡ-ı âfâḡiyyeye iştiğâliñ şemeresi (20) olmağla maḡâm-ı fenâya ‘arz-ı iştiḡa idüp bir ân evvel nefse (21) muḡâlefet ve emr ü nehyinden mücânebet ile mün‘adim ve **Mûtû ḡable** (22) **en-temûtû**¹¹² sırrınıñ zuhûrına muḡdim olduğın imâ ya‘nî bu maḡâma (23) nisbet ve vücûdına muḡayyed olmak eğerḡi şaḡîl ü ‘anîf lâkin **bi-i‘tibârî**

¹¹² “Ölmeden evvel ölünüz.” Hadîs-i şerîf, Aclûnî, 2019, c. 4, s. 136.

(1) **mā yū'evvelu ileyh**¹¹³ sebük-bār ü hafîf oldığın inhā itmiştir. (2) Tafşili şöyledir ki hil'at-ı düş-ārā-yı 'aql ü ma'rifet ile (3) teşrif ve ni' met-i girān-bahā-yı insāniyyet ile talîf olunup (4) çār-sū-yı çār-erkān-ı 'anāşır ve bender-i vücūd-ı 'ālem-i mazāhirde (5) hāmmālān-ı bār-ı girān-ı vücūd-ı hiç-ber-düş ve dellālān-ı bād-fürüş-ı (6) cism-i medhūş olan ebnā-yı Ādem'den hūşmendān-ı deyrīstān-ı (7) hikmet ve ser-fürū-bürde-i girībān-ı fikret olanlar **Lā mevcūde** (8) **illa'llāh**¹¹⁴ mışdākıyla mevcūdāt-ı hāriciyye-i rū-ber-fenāyı pīş-i (9) nazar-ı i'tibārdan endāhte-i cānib-i 'adem ve şeh-bāz-ı bālā-pervāz-ı (10) eşi' a-ı enzārın cānib-i maḥbūb-ı bī-semt ü cihete şarfı (11) ehem bilüp dīde-i cihān-bīn-i cismānilerin ḥadeng ü peykān-ı (12) Rüstem-i zamān ve işābet-i sinān-ı cān-sitān-ı ālāyış-i devrāndan (13) muḥāfaẓa idüp çeşm-i perīşān-nezzārelerine perde-i tegāfūl (14) çeküp temāşā-yı ruḥsāre-i şevāhid-i zevāhir ile hīre ve şāḥāyif-i (15) mütūn-ı buṭūn-ı bātına-i nazar u diḳkatden i'rāz ü iḡmāz ile tīre itmeyüp (16) tāb-ı āftāb-ı şafā-yı rūḥānī ile kesb-i zindegānī ve taḥşil-i (17) ḥayāt-ı cāvidānī idüp bār-ı girān-ı vücūd-ı istiḣkāl (18) ve maḳām-ı 'ubūdiyyetde nefslere ta'ayyüne mecāl vermeyüp pūte-i (19) fenā-fi'llāhda izābe-i cevher-i vücūda isti'cāl idüp **İnna'llāhe** (20) **ḡaniyyun 'ani'l-'ālemīn**¹¹⁵ medlūluyla vücūd u 'adem nezd-i ceberūtda yek-sān (21) ve mevcūd ıtlākı yektā-nişīn-i mesned-i eḥadiyyete sezā-vār u şāyān (22) olduğına 'ārifler ve merāyā-yı mazāhirde her şeye ki ıtlāk-ı (23) vücūd oluna cenāb-ı Kibriyā ile 'ibādı miyānında niḳāb ü ḥicāb

(1) olmasına vākıflar olmalarıyla hūş-rübā-yı 'adem ile bī-h'od ve bīḡāne-i (2) şehristān-ı vücūd olmağa sa'y ü ihtimām ve āšnā-yı baḥr-i tevḥīd (3) ve şinā-ver-i ḳulzūm-i terk ü fenā vü tecrīd olmağa iḳdām itmeleriyle (4) mazḥar-ı 'ināyet-i Rabbānī olup temevvūc-i deryā-yı şādī-i neşāṭla (5) şikest-i keşt-i vücūd ve tehyīc-i nesīm-i ṭarab u inbisāt ile rūft-(6)ü-rüb-ı ḥāşāk-ı būd idüp **Mütū ḳable en-temūtū**¹¹⁶ müfādına (7) mā-şadaḳlar olup müzāḥamet-i fikret-i mā-sivādan taḥliye-i encūmen-i (8) derūn ile kendü sırlarıyla muḥāṭabet ve veled-i ḳalbleriyle muşāḥabet (9) lezzetine nā'iller ve ve

¹¹³ “yorumlanacak olursa, tevili bakımından”

¹¹⁴ “Allah'tan başka mevcut yoktur.”

¹¹⁵ “... Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir.)” (Âl-i İmrân Sûresi, 97)

¹¹⁶ “Ölmeden evvel ölünüz.” Hadīs-i şerīf, Aclūnī, 2019, c. 4, s. 136.

halka-i bezmgāh-ı keşretten ayak çeküp gūşe-i harābāt-ı (10) halvet ve mānend-i halka-i bīrūn-ı bāb-ı finā'-ı bezm-i fenā-fi'llāhīde kalmayup (11) belki dāhil-i meygede-i vuşlatda tertīb-i esbāb-ı serā-perde-i vahdet (12) ve muşāhib-i dil-i ser-şār ile idāre-i akdāh-ı mübāseţet ü mu'āşeret (13) idüp **Ve leyse fi hācetī sivāllāh**¹¹⁷ meclisine ser çeküp da'vā-yı (14) menī vü bündārīden geçüp encümen-i terk ü tecerrüdde şīşe-i h'od-perestī (15) ve endīşe-i bālā-destīden çekilüp ber-mantūk-ı **Lā fihā** (16) **ġavlun**¹¹⁸ şahbā-yı bī-humārını dest-i sākī-i Bākī'den çeküp (17) ahvāl-i *ta'ayyünāt-ı* ezeliyye ile neş'e-yāblar olup āmīhte-i bīhte-i (18) türāb ve rīhte-i kālīb-ı havā vü āteş ü āb olan vücūd-ı hāricīden (19) şarf-ı nigāh-ı tegāfūl idüp 'ālem-i dünyā-yı fānī vü tebāh ve merci'-i (20) kā'ināt ü mevcūdāt hāzret-i Allāh celle şānuhu ve 'amme nevāluhu¹¹⁹ (21) olduğından kaţ'-ı iştibāh eylemişlerdir.

Şā'ib zi-h'ān-ı ni' met-i elvān-ı rüzgār

(22) **Çün 'āşıkān be-h'orden-i ġam zindeim mā**

Ma'nā-yı beyt: Ey Şā'ib rüzgārın gün-ā-gün ni' metinden (23) 'āşıklar gibi bizler ġam yimek ile zindeyüz. Ya'nī bu ziyāfethāne-i

49b

(1) 'ālemde bizim naşib ü kısmetimiz mebsūt-ı pīşgāh-ı 'uşşāk olan eţ'ime-i (2) ġumūm ve luġme-i gün-ā-gün-ı hücum olup māye-i şihhat ve mādde-i 'āfiyetimiz (3) anlar gibi luġme-i hümuṃa münhaşırdır.

(3. GAZEL)

(4) **Āh-ı 'ālem-süz-rā der-sine düzdiden çirā**

Berķ-rā pīrāhen-i fānūs pūşiden çirā

(5) **Ma'nā-yı beyt:** Āh-ı 'ālem-süz-ı sinede gizlemek niçün? Berķe fānūs (6) pīrāhen giydirmek niçün? Ya'nī ey ümīd-vārī-i müşāhede-i şem'a-i cemāl-i (7) Müste'ān v'ey ārzūmend-i duġūl-ı cinān ve bīm-dārī-i leheb-i nīrān (8) olan 'āşık-ı rüşen-dil niçün

¹¹⁷ “Ve Allah'tan başka kimseye ihtiyacım yok.”

¹¹⁸ “Onda sersemletme yoktur...” (Sāffāt Sûresi, 47)

¹¹⁹ “Şanı yüce, lütfu ve mağfireti ise bol olsun.”

şem‘a-i (9) ‘aşkıñ eşeri olan berķ-i āh-ı ‘ālem-sūz ve lem‘a-i nāle-i dil-fürūzuñı (10) maḥbūs-ı fānūs-ı sīne-i ziyā-me’nūs idersin? Ya’nī derd-i ‘aşk ile (11) ğamnāk ve āteş-i ser-keş-i muḥabbet ile mişāl-i mecmū‘a-i ḥakkāk mücellā-yı dāğhā-yı (12) ḥūnīn olan şaḥīfe-i sīne-i sūznāk ve pīrāhen-i dil-i endūhnākıñı (13) niçün çāk çāk itmeyüp berķ-i kā’ināt-sūz-ı āhıñı şaḥīfe-i sīne (14) ve pīrāhen-i dil-i bī-kīnede setr idersin? Ma‘a-hāzā setr ü ihfā (15) ve hıfz [u] ihbāsı ḥayṭa-i kudretten ḥāricdir. İmdi **beyt**:

(16) Şerār-ı āhım ile dāmen-i fiğān tutuşur

O āteşin ruḥı yād eylesem dehān tutuşur

(17) dimeyüp hemān āteş-i dil-fürüz bāde-i ‘aşk-ı encümen-sūz neş‘esiyle (18) şerāre-endāz-ı ḥirmen-i şabr u ālām olup *tünd-bād-ı āh-ı āteş-zād ile emvāc-ı ḥ‘ābīde-i deryāyı reşk-i telāṭum-ı tūfān iderek* küre-i zemherīri teşḥīn (19) ü germ ve çehre-i mihr ü māhı tīr-gün ve fūlādı nerm iden āteş-i āh-ı (20) ‘ālem-sūzı ser-keşīde-i evc-i āsmān itmeğe ihtimām ve hücum-ı şevķ (21) ü ‘aşk ü zevķ ile çāk-ı girībān-ı pīrāhen-i sīne-i ‘uryān kılmāğa (22) teşmīr-i sā‘id-i iḳdām idüp erbāb-ı ṭa‘n ü melāmetiñ (23) seng-i felāḥan-ı melāmet ve taḥdīş-i nāḥun-ı mezemmetinden ḥāzır

50a

(1) mināşsa-i sīneñde cilveger olmasun. Nāzım-ı merḥūm işbu maṭla‘-ı ğarrā-yı (2) ‘ibret-rüsūmında **beyt**:

‘Aşķla riyā değıl muvāfıķ

Rüsvāy gerek hemīşe ‘āşık

(3) zemzemesiyle nefsinı āh u nāleye iğrā ve levīm-i lā’imden i‘rāz ü iğmāzını (4) inhā idüp şem‘iñ ziyā vü berķini fānūs setr itmediğın ve āh u enīni (5) ihfā vü ihbāda fā’ide olmadığın beyān eylemişdir. **Beyt**:

(6) O fettān şem‘-i vaşlın zīr-i fānūs-ı ḥayālinde

Dil-i nālān gibi bir mürğ-i şeb-hengām içün şaķlar

(7) Der-miyān-ı refte vü āyende dārī yek-nefes

İn-ķadr hengāme ber-yek-dem fūrū çiden çirā

(8) **Ma'nā-yı beyt:** Gidüp ve geleniñ arasında bir nefes tutarsın. (9) Bu kadar cem' iyyeti bir nefes üzerine taḥmīl itmek niçün? Ya'nī hengām-ı şebāb (10) ve reye' ān-ı 'ayş-ı lübābdan berü şarf-ı nuḡūd-ı mevcūde-i enfās-ı (11) ma'dūde ile iştidād-ı temellük eylediğñ kālā-yı kem-ḡumāş-ı ḡayātla i'tizāz (12) ve sūḡ u bāzār-ı fenāda tefāḡūr ü ihtizāz itmeyüp silsile-i ḡafleti (13) dest-yārī-i himmet-i teyaḡḡuz¹²⁰ ile gerden-i dil-i meyyālden fekk ve sevdā-yı (14) cem'-i māl ve iḡmāl-i eşḡāl ve ḡayd-ı emānī vü āmālī terk idüp şāh-rāh-ı (15) ḡulḡūmdan āmed-ü-şūd iden ḡavāfil-i enfās-ı ḡayāt ḡu' me-i (16) şīr-i şemşīr-i ḡutḡā'-ı ḡarīḡ-i leşker-i memāt olacağın taḡḡīḡ ve maḡbūs-ı (17) ḡafes-i beden ve cilveger-i āşiyāne-i ten olan kebūter-i maḡşūşu'l-cenāḡ-ı (18) nefes-i aḡīr pençe-i nāḡeh-ḡīr-i şeh-bāz-ı bālā-pervāz-ı ḡādimü'l-lezzāta giriftār (19) ü şīḡār ü naḡḡīr olmasın taşḡīḡ idüp encāmı perīşān (20) ü ḡırmān ve netīcesī ḡūsḡān ü ḡızlān olan esbāb-ı dünyā (21) ve ālāyiş-i fenāyı cem' ü tedārikden keff-i yed ü i'rāzla niçün ḡalāş ü rehā bulup (22) ḡālet-i perīşānī vü telāşīden ḡurtulmazsın? Ma'nā-yı beyti (23) vech-i āḡer ile beyān daḡı mümkündür ki me'ālī nefes-i aḡīrde ḡāl ü şānīñ

50b

(1) ne olacağı ma'lūmuñ deḡil iken bu telāş ü perīşānlıḡa bādī vü dā'ī nedir (2) mefḡūmından 'ibāretdir. **Huz mā şafā da' mā keder**¹²¹.

(3) Cāmeī k'ez-ten ne-rūyed rızḡ-ı mīḡrāz-ı fenāst

Ber-libās-ı 'āriyet çün ḡār ḡesbīden çirā

(4) **Ma'nā-yı beyt:** Bir libās ki beden ü tenden bitmez fenā mīḡrāzınıñ rızḡıdır. (5) 'Āriyetī libās üstine ḡār gibi yapışmak niçün? Ya'nī her ne kadar libās-ı fāḡire (6) ve cāme-i süfte-ḡumāş-ı zāḡire ile tecemmül ü tezeyyün ider iseñ müddet-i ḡalīlede (7) bürīde-i mīḡrāz-ı telef ve zaḡm-ḡārde-i süzen-i fenā vü ḡayf oldıḡını fehḡ (8) idüp pīçīde-i şāl-ı ḡarīr-i 'abḡarī'n-naḡş-ı ma'ārif ü kemāl ve lābis-i (9) ḡil'at-ı fāḡire-i zūhd ü taḡvā vü faẓl u ifḡāl olup vesātet-i (10) cāme-i iksūn-cāme ile peẓīrūfte-i sevād u suḡūr ve taḡşīlī mevḡūf-ı vesā'il-i (11) 'aḡl u şu'ūr olan 'ulūm-ı resmiyye ve mu'allim-i

¹²⁰ Arapça “تَيْقُض” kelimesi, metinde “تَيْقُض” şeklinde yazılmıştır.

¹²¹ “Sefa vereni al, keder vereni bırak.”

evveliñ feyz ü fazlı ile kitābhāne-i (12) **min ledünnā ‘ilmen**¹²² den bī-sa‘y ü taleb ...¹²³ aşhābına vāşıl olan ma‘ārif-i (13) ledünniyye ki şî‘ār-ı ‘ulemā-yı güzîn ve libās-ı meşāyih-i pîşindir. Pes ber-mantûk-ı (14) **Huzu’l-‘ilme min efvāhi’r-ricālî**¹²⁴ dehān-ı mu‘ciz-beyān-ı esātîze-i aşhāb-ı kemālden (15) ahz u telakkî ve tekmîl-i esmā ve devr-i merātib-i eṭvār ile taḥşîl-i esbāb-ı ma‘nā-yı (16) esnāya sâ‘î olup zāhir ü bâṭınıñ elbise-i fuḫalā ve ḥil‘at-ı ‘ārifin (17) ü şulehā ile ārāste vü pîrāste idüp esbāb-ı müste‘ār-ı dünyā-yı (18) bî-ķarārdan mālîk oldığıñ emti‘a-i rū-ber-fenāyı ḍarb-ı tamğa-yı **Küllü şeyin** (19) **hālîkun**¹²⁵ ile aķmîşe-i sündüsiyyü’t-tîrāz-ı ‘ālem-i ‘uķbādan fark u temyîz ile yek-reng-i (20) libās-ı fuḫalā-yı cihān-bîn olup rûzî-i mikrāz-ı fenā olan cāme-i müste‘ār-ı (21) dünyā ve libās-ı telbîs ve firîb-i iblîs olan metā‘-ı nā-revāc-ı emānî-i (22) bî-me‘āl-i fenāya ḥār-ı dāmen-feşār gibi yapışmayup ḳaṭ‘-ı ser-rîşte-i (23) ‘alāķa ile dāmān u girîbānıñ çāk itmeğe ihtimām ve tedārik-i ser ü sāmān-ı

51a

(1) maḥābis-i a‘māl ve terk-i ḳurṭa-i ‘arāyis-i nādān-firîb-i āmāl ile vāşıl-ı maḳşūd (2) u merām ve nā‘il-i murād u kām olmağa diḳķat-i tāmme eyle.

(3) Ez-ḥabāb u mevc deryā mî-dehed tāt u kemer

Ber-ser-i in ḥırķa-i şad-pāre lerziden çirā

(4) **Ma‘nā-yı beyt:** Deryā ḥabāb u mevcden tāt u kemer virür. Bu yüz pāre (5) olan ḥırķa üstine bu kadar ditremek niçün? Nāzım-ı üstād (6) bu beyt-i nādirü’l-maẓmūnı îrād ile erbāb-ı sülûkı tarîķ-i ‘irfāna (7) hidāyet ü irşād idüp ḥaḳîķat ü ‘irfānı deryāya (8) ḥabāb u mevcî tāt u kemere dünyāyı ḥırķa-i şad-pāreye teşbîh (9) idüp deryā-yı ḥaḳîķat ü ‘irfāna ğarķ olup maḳām-ı fenāyı (10) bulan tāt u kemer-i salṭanat-ı dāreyne şāyān ve bir ḥırķa-i şad-pāre-i (11) dünyādan geçmeyen sezā-vār-ı ḥüsrān ü ḥizlān olduğına işāret (12) eylemiştir. Ya‘nî ey sālîk-i ‘āķîbet-endîş v‘ey dervîş-i (13) ḥaḳîķat-kîş ser-fürü-bürde-i girîbān-ı fikret olup (14) tāt-ı vehhāc-ı salṭanat-ı ebediyye ber-ser ve kemer-i

¹²² “... katımızdan bir ilim.” (Kehf Sûresi, 65)

¹²³ إذا اتخذ علمه

¹²⁴ “İlmi âlimlerin ağızlarından al.” Hadîs-i şerîf, İbn Ebû Cumhûr, Gavālî’l-le’âlî, (Haz. Müctebâ el-İrâkî), Matbaa-i Seyyidü’s-Şühedâ, Kum 1985, c. 3, s. 68.

¹²⁵ “... her şey yok olacaktır ...” (Kasas Sûresi, 88)

mücevher-i devlet-i sermediyye (15) miyānında cilveger ü ziyā-güster olmak maṭlūbuñ ise hırka-i hezār-pāre (16) ve bürde-i köhne-i Müste‘ān’dan ‘ibāret olan dünyā-yı deniyye ve peşmīne-i (17) rediye ki rabṭ-ı ḥibāle-i meyl-i derūn idenler ‘ākıbet ḥ‘ār u zelīl (18) ve rüz-ı bāzār-ı rüst-ā-ḥızde zebān-ı nedāmet-i i‘tizārları ebkem ü kelīldir. (19) İmdi ey miyāne-i deryā-yı bī-kerānda laṭme-ḥ‘ār-ı emvācu’l-‘aṭaş (20) ve āmed-şüd-i cezr-medd-i ye’s [ü] ümīd ile mübtelā-yı gird-āb-ı keşmekeş olan (21) dervīş-i bī-teşvīş mübtelā-yı çār-mevce-i tūfān-ı ‘aşk u muḥabbet (22) olan keşti-i Nūḥ vüçūd u rūḥuñı deryā-yı mevc-ḥız-i bī-ka’ r-ı (23) dīn-i fenā-fi’llāha ğark ve ḳulzüm-i zehḥār-ı ḥabāb-rız-i istiğrāk ü ‘irfāna

51b

(1) müstağrak idüp temevvüc-i baḥr-i muḥīṭ-i ‘ināyet-i Rabbānī ve telāṭum-ı ḥalīc-i (2) luṭf-ı Şamedānī ile tāc-dār-ı taḥtgāh-ı sa‘ādet ve bāc-dār-ı şāh-rāh-ı (3) fevz ü selāmet olup mānende-i ḳuṭb-ı dā’ire-i āfāk fermān-(4)fermā-yı aḳtār-ı arazīn olmak bermukteżā-yı ‘ādet-i İlähiyye ve mekārīm-i (5) Rabbāniyye ber-ittifākıdır.

Fevt şüd ger ez-tū dünyā düşmenī der-ḥāk reft

(6) Dest-ber-dest ez-ser-i efsūs māliden çirā

Ma‘nā-yı beyt: (7) Eger dünyā senden fevt oldu ise bir düşmen türāba gitmiş oldu. (8) Ḥayf ü efsūs cihetinden eli el üzerine sürmek niçün? (9) Ya‘nī ‘acūze-i şevher-küş-i bī-neng ü ‘ār olan dünyā-yı bī-vefā-yı ğaddār (10) eger senden i‘rāz ü firār itdi ise bir düşmen-i ḳavī-i ḥalī‘ü’l-‘izār (11) nühüfte-i zīr-i ḥāk-i mezār olmuş olur. Buña sürūr-ı mevfūr ile mesrūr (12) olup izḥār-ı şād-mānī vü neşāṭ ve ibrāz-ı feraḥ ü inbisāt (13) itmek deyden-i ‘uḳalā ve ṭarīḳa-i meslūke-i ‘urefā vü etkıyā iken (14) dest-i ḥayf ü efsūsı birbirine mālīde itmeğe bādī ve izḥār-ı (15) te’essüf ü nā-şādāniyye dā‘ī nedir?

(16) Dest-i efsüsest her bergi ki mī-rüyed zi-şāḥ

Der-çünin mātem-serāyī herze ḥandiden çirā

(17) Ma‘nā-yı beyt: Ḥayf elidir her bir varak ki daldan biter. Böyle bir (18) mātem-serāda bīhūde gülmek niçün? Ya‘nī böyle bir gülistān-ı rü-be-ḥazānıñ (19) neḍāret ü

ḥaḍāret-i kem-beḳāsına dil-rübūde ve bālā-yı busaṭ-ı kām-rānide (20) ser-germ-i meşḡale-i sūrūr u neşāṭ ve ḥʿoş-dil-i şād-mānī vü inbisāṭ ile (21) ḥande-fürüş-ı gülzār-ı firdevs olmak bir vechile kār-ı ʿāḳıbet-endişān (22) olmayup baṭş u saṭvet-i Feyyāz-ı muṭlaḳdan ārzūmend-i ḥalāş (23) u restgārī olan erbāb-ı rüşd ü intibāḥ dünyānıñ bir mātem-serāy

52a

(1) ve bezm-i ber-hem-ḥürde ve bir āyīne-i jeng-beste olduğından āḡāḥ olup (2) rabṭ-ı ser-rişte-i gerden-bend-i taʿalluḳ ve meyl-i āmīziş ü teʿānuḳ itmeyüp (3) dīde-i başiret ve çeşm-i ḥaḳıḳat ile müşāhede-i ezhār-ı gülzār-ı hezār (4) ve temāşā-yı envār idüp bu mātemgede-i ʿālem-i fenāda ḳaṭʿā gülmediler. (5) İmdi sereyān-nümā-yı bahār-ı ṭāʿat-ı Kirdgār ile kesb-i ḳuvvet ü ṭarāvet (6) idüp şāḥsār-ı naḥl-ı vüçüduñda olan dest ü pā ve sāʿir (7) aʿzāñda berg ü bār ve şemere-i āşār iḳtidār bulduḳça tünd-bād-ı hevā (8) vü heves ile ihtizāz ve niʿmet-i serīʿ ü ʿz-zevāl-ı güşāyiş-i penc-rūze ile (9) iʿtizāz itmeyüp ʿibādet ü ṭāʿate meşḡul ol.

(10) Çişt dünyā tā-be-ān ālūde sāzī dest-i ḥʿiş

Ber-ser-i ḥʿān-ı Süleymān kāse lisiden çirā

(11) **Maʿnā-yı beyt:** Dünyā nedir ki anıñla ālūde-dest olursın? (12) Süleymān ḥʿānı üstinde kāse yalamaḳ niçün? Yaʿnī erbāb-ı veraʿ (13) vü taḳvā ḥalka-i derūna püşt-i pā-yı istiḡnā urup hem-demī vü muḳārenetden (14) bī-niyāz ve hem-bezmī-i mücālesetī bābında ser-girān-ı sülāfetüʿş-şahbā-yı (15) nāz oldıḳları cürʿa-i cān-süz u dimāḡ-güdāz ve şerbet-i mesmūm-ı (16) nā-sāz olan lezāyız-i dünyā ile temettüʿe ḥaşr-ı evḳāt idüp (17) tedārik-i zād-ı uḥreviyye ve taḥşil-i niʿam-ı aʿmāl-i seniyyeden mahrūmlar (18) olan bīrūn-nişinān-ı ḥalka-i iṭāʿat ü ṭāʿat ve gürisne-(19)çeşmān-ı kāse-lisān-ı süfre-i ḡaflet ḳalem-i ḳassām-ı ezel ile (20) cerīde-i güzīde-i **Naḥnu ḳasemnā**¹²⁶ da taḥrīr ü taʿyīn olunan ḳūt-ı ḥelāl (21) ve nevāle-i zülāle ḳanāʿat idüp ʿömr-i nāzeninlerin taḥşil-i rızā-yı (22) Bārīʿye şarf ile nāyil-i ḥaḳḳ-ı evfā-yı niʿam-ı uḥrevī ve ḥāʿiz-i ḳıst-ı (23) esnā-yı kerem-i şūrī olan etḳıyāya nisbet istişmām-ı rāyiḥa-i kebāb ile

¹²⁶ “... biz paylaştırdık ...” (Zuhuf Sûresi, 32)

(1) devr-i ebvâb ve dağk-ı her bâb iden kūr-dilân u kâse-lisân gibi (2) olduğu bî-minnetdir.

Âb-ı hayvân der-‘aķık-i şabr pinhân kerdeend

(3) **În-çünin âb-ı[güvārâyî]¹²⁷ ne-nüşiden çirâ**

Ma‘nâ-yı beyt: (4) Âb-ı hayâtı şabr ‘aķıkinde gizlemişler. Buncılayın suyu (5) içmemek niçün? Ya‘nî zehr-âbe-i nâ-güvâr-ı telh-nümâ-yı ‘âlem-i dünyânın harâret (6) ü merâretine şabr u taħammül iden haste-dilân-ı ‘uşşâk mümtezic-i mâ‘ûl-hayât-ı (7) câvidânî ve mütevârî-i kâse-i ‘aķık-i zindegânî olan şerbet-i (8) şabr-ı h‘oş-güvâr-ı hayât-ı ebediyye ile her dem zinde ve vâşıl-ı şafâ-yı (9) sermediyye olduğu bî-iştibâhdır. Hâzret-i monlâ Şâ‘ib (10) güyâ şabriñ encâmı hayât-ı ebediyye ve şafâ-yı sermediyyeye müntehî (11) olacağını taķķıkan âb-ı hayâtı aña nisbet ve şabrı ‘aķıķe teşbîhden (12) hâşşiyet-i ‘aķıķe işâret itmiştir. Vâkı‘â bir kimseniñ (13) üzerinde ‘aķıķ bulunsa ğazûb iken şabûr olmak üzre (14) taķrîr olunmuştur.

Der-çünin vaķtî ki h‘ân-ı feyz-güsterest şubh

Çün girân-cânân zi-cây-ı h‘od ne-cünbiden çirâ

(15) **Ma‘nâ-yı beyt:** (16) Bir böyle vaķtde ki şubh feyz süfresin döşemiştir. (17) Şaķıl cānlular gibi kendi mevzi‘inden hareket itmemek niçün? (18) Çün ber-muķtezâ-yı ‘adâlet-i iķtizâ-yı ‘âdet-i İlâhiyye (19) her ne kadar merâtib-i revâtib-i dünyeviyye ve erzâķ u kût-ı (20) yevmiyye var ise gül-çehregân tebâşîr-i felâķu‘ş-şubh fecr-i şadıkdan (21) tâ neyyir-i pertev-nişâr-ı mihr-i müniriñ tûlû‘ u suţû‘ına dek yektâ-nişîn-i (22) taķtgâh-ı kıdem olan sultân-ı haķıķatiñ dîvân-ı ğayb-ı ‘adâlet-(23)‘unvân ve kalem-i kudret-i **Lâ-raybe**¹²⁸ ile muħarrer ü nüvişte fermân-ı refi‘

¹²⁷ “Âb-ı güvārâyî” olması gerekirken (Ebû Bekir Nusret, Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyât-ı Sâ‘ib, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No. 1139, vr. 6) metinde “güvārâyî” kelimesi yazılmamıştır. Buna mukabil hem beyitte hem de beytin çevirisinde “güvārâ” kelimesinin gelmesi gereken yer, bir kelimenin sığabileceği kadar boş bırakılmıştır.

¹²⁸ “... şüphe bulunmayan ...” (Bakara Sûresi, 2)

53a

(1)ü’ş-şāniyla tevcīh olunmağın Şā’ib-i merhūm evvel-i vaqt-i nāzeninde ğaflet (2) üzre evkāt-güzār olanları ikāz¹²⁹ kaşdıyla işbu beyt-i leṭāfet-şi‘ārı (3) irād itmişlerdir. Ya‘nī ey meftūn-ı hevā-yı eyyām-ı şebāb olan (4) cāhiller v’ey maġbūn-ı sevdā-yı ‘ömr-i telef-gerde olan ġāfiller (5) gerden-beste-i ‘ikāl-ı cünün mısız ki gündüzlerde *idāre-i akdāh-ı mu‘āşeret-i ihvānla şafā-yāb ve gicelerde ser-nihāde-i bālīn-i ġaflet ile şayd-şikār ve nūş-ı şahbā-yı h’āb ile siyeh-mest ü harāb olup* (7) böyle bir taḫsīm-i füyūzāt-ı İlāhiyye ve tevzī‘-i (8) merātib-i şūriyye vaqtinde pehlū-zede-i ferāġ u ġaflet ve mu‘tād-ı (9) pister ü bālīn-i āsāyiş ü rāḫat olup mebsūt-ı (10) pīşgāh-ı seher-hīzān ve güsterde-i emām-ı şeb-zinde-dārān (11) olan envā‘-ı nī‘am-ı İlāhiyye ve elvān-ı şihāf-ı mekārīm-i Rabbāniyye’den (12) maḥrūm u bī-naşībsiz. İmdi ey aşhāb-ı ġaflet (13) ve mübtelā-yı ‘illet-i sebel ü cehālet zūlmet-i şebistān-ı (14) ġafletde encüm-şümār-ı ḫayret olmağdan ferāġat idüp (15) Zühre-cebīnān-ı nücümü’l-esḫār şevḫ-i ṭulū‘-ı āftāb-ı ‘ālem-tāb-ı (16) feyż-āşār ve tebrīk-i ḫudūm-i şubḫ-ı tābende-‘izār zımnında (17) irā’et-i şem‘a-i dil-fürūz ile izāḫe-i zālām-ı ālām ve irā’et-i is‘āf-ı (18) mehāmm-ı enām eylediği hengāmda cāme-h’ābdan uyanup çeşm-i (19) teyakḫuz¹³⁰ u intibāhla nażar-endāz-ı ‘ināyet ve müterāşşid-ı ḫişşemend-i (20) himmet olup şuḫḫa-i mecmū‘a-i aḫsen-i taḫvīm olan şahīfe-i (21) ruḫsār-ı tāb-dārıñı gül-güne-i ḫüsn-i cemāl olan āb-ı vuzū’ ve ‘ibādet (22) ile pīrāste idüp bā‘iş-i zevāl-ı zīb ü revnākı

53b

(1) olacak ḫabāyiḫ-i a‘māl ya‘nī kesel ü fütūr u ihmāl ile edā-yı şalāt-ı (2) fecrde tekāsül idüp bedr-i münīr-i ruḫsārıñı leke-dār-ı kelef (3) ve rüteb-i şūriyye ve ber-vech-i dil-h’āh kūt-ı yevmiyyeden maḥrūm olmağla (4) soñra izḫār-ı te’essüf ü ḫayf itme. Hemān seher-i feyż-eşerde (5) müteyakḫız olmağa sa‘y eyle. Zīrā ḫil‘at-ı sa‘ādet ve süfre-i (6) ‘ināyeti şükūfehā-yı şeb-güşā-yı kevākib ile müzeyyen olan (7) siyāh-ḫayme-i lāceverd-i tınāb-ı şeb henüz ber-cā vü manşüb (8) ve ṭalāye-i ‘ālem-i zer-mehçe-i āftāb pūşt-i gevān-ı ufkda mütevārī-i ḫicāb-ı (9) ġurūb iken tertīb-i ricālū’l-ġayb-ı bārgāh-ı melekūt ile (10) ḫurılan dīvān-ı rahmet-bünyān-ı sehergāhda ilbās ü ferş (11) iderler. İmdi piçide-i liḫāfe-i h’āb-ı ġaflet ve düş-(12)ārā-yı pūşiş-i melāmet olup yatup uyuma.

¹²⁹ Arapça “ایقاض” kelimesi, metinde “ایفاض” şeklinde yazılmıştır.

¹³⁰ 50a/13’te olduğu gibi Arapça “تيفظ” kelimesi, metinde “تيقظ” şeklinde yazılmıştır.

(13) Z'ın gülistān 'ākıbet çün bād mī-bāyed güzēşt

(14) Ber-dırahtī her zamān çün tāk pīçiden çirā

Ma'nā-yı beyt: (15) Bu gülşenden 'ākıbet yıl gibi geçmek lāzımdır. Her zamān bir ağaç (16) üzerine tāk gibi ya'nī aşma gibi şarılmağ niçün? Murād-ı nāzım (17) bü'l-hevesānıñ meşhūd-ı bāşıra-i zāhir-bīn olan ālāyiş-i (18) dünyāya ta'alluğ u meyllerinden taḥzīrdır. Ya'nī ey sāde-levḥān-ı (19) küdek-menişān v'ey bü'l-hevesān-ı zıbağ-ḥurūşān (20) dīvāne-i eyyām-ı bahār olan dil-i sevdā-zede-i bī-ḳarārıñı (21) hem-ḥālet-i neşter-i ḥār ya'nī gülzār-ı 'ālem-i fānī-i bī-ḳarārda (22) temādī-i temāşā-yı reng-ā-reng-i gül-i şad-berg-i fānī ile

54a

(1) reng ü būsı mütemādī gül-i ra'nā-yı gülşen-i bākī-i bī-'adem müşāhedeye (2) bādī olmayup temāşā olundığı şüretde daḥi züvvār-ı gülzār (3) olan tünd-bād-ı çābük-reftār gibi güzār idüp mānende-i (4) tāk-ı pīçide-i şāḥ-ı hevā vü heves ve dāmān-derīde-i ḥār (5) u ḥas olmayup temāşā-yı gül-ruḥsār-ı şāhid-i ma'nā (6) sevdāsıyla pāy-feşār-ı manzara-i intizār ve ḡabīne-i (7) gül-i ḥazān-ı der-pey-i rüy-i aḡyār hem-ḥālet-i sūzen-i āzār (8) ve neşter-i ḥār olup tāk-i derūn-ı tābnāk ve şāḥ-ı (9) heves-i pākīn peyveste-i serv-i āzād-ı tevḥīd ü tenzīh ve būstān-ı (10) gül-i her dem bahār-ı cemāl-i bā-kemālden iḳtiṭāf-ı gül-i zībā-yı bī-teşbih (11) ve şūrişgede-i dil-i sevdā-zedeñi maḥviyyet-i şafā-yı dīdār ile terfih (12) idüp temāşā-yı şuver-i dil-firīb-i ḥavādişden zāhir-bīne (13) terettüb iden lezzet belā-yı cān ve āfet oldığın taḥḳīḳ ile (14) zīrā bu zemīn-i şūrezār-ı çār-erkāne-i 'anāşır ya'nī (15) zevāhir-i āyīne-i maẓāhirde şüret-nümā olan nuḳūşuñ temāşāsı (16) gerçi mir'āt-ı dīde-i kūteh-bīni rengīn ammā nermī vü mülāyemetde (17) ta'ne-zen-i bustān-ı nā-rencīn olan dil-i nāzenīni saḥt u sengīn (18) ider. İmdi silsile-i āhenīn-i ḡafleti dest-yārī-i himmet-i teyaḳḳuz¹³¹ ile (19) gerden-i dil-i meyyālden giderüp secencel-i jeng-beste-i derūna (20) dest-kārī-i muşavver-i taşavvur-ı bāṭıl ile mün'akis olan şuver-i (21) ma'kūsa ve temāşīl-i 'abūsa vücūd vormeyüp her meşhūduñ (22) olan aḳmişe-i reng-ā-reng bāz-beste-i 'alāḳa ve şahrā-yı bī-pāyān-ı (23) hevesde bād-fürūşī-i tereddūd ü aḥvāl ve hīç-ber-düşī-i ta'alluğ

¹³¹ 50a/13 ve 53a/19'da olduğu gibi Arapça “تَيْقُضْ” kelimesi, metinde “تَيْقُضْ” şeklinde yazılmıştır.

(1) u āmāl ile ğüte-h'ār-ı çirk-āb-ı ıztırāb ve hāk-sār-ı reh-güzār-ı (2) inkılāb olarak gezme. Ya'nī mānend-i mürğ-i bī-ārām daldan dala (3) konup kendüñi yorma. Hamāme-i derūn ve kebūter-i çeşm-i 'ibret-nümünü (4) āşiyāne-i tevḥīd ve lāne-i temcīd-i mülk-i Mecīd'de dem-sāz idüp (5) tezāhüm-i fikret-i mā-sivā ve terāküm-i suḥub-ı heves ü hevādan (6) taḥliye-i encümen-i derūn eyle.

Terk-i kūşış dāmen-i menzil be-dest āverdenest

(7) Dür mī-sāzī reh-i h'od-rā be-kūşiden çirā

Ma'nā-yı beyt: (8) Sa'yı terk etmek menziliñ eteğin ele getürmekdür. Sa'yı etmek (9) sebebiyle niçün kendü yoluñı ba'id idersin? Maḳāşid-ı dünyeviyyeniñ (10) taḥşiline sa'y olundukça i'rāz idüp sa'y olunmadığı şürette (11) ḥuşul-peżir olduğına işāret itmişdir. Vāḳı'ā böyle olduğu (12) tecrübe ile işbāt olunmuşdur. Bu beytiñ zāhir ma'nası maḳşūd (13) değildir. Zīrā her-çend meṭālib-i dünyeviyye taḥşiline sa'y oluna senden (14) i'rāz ider. Ma'nası erbāb-ı ṭarīkat ü ḥaḳīqate muzırr değil (15) nāfi'dir. Zīrā anlar dünyā-yı deniyyeniñ kendülerinden i'rāzına ṭāliblerdir. (16) Pes iḳtiżā ider ki dā'imā ṭālib-i dünyā olalar. Zīrā sa'y ü kūşış (17) vesile-i i'rāz olunca anlara göre devām-ı talebde olmak lāzımdır. (18) Lākin dūr-bīn-nażārān-ı ma'nā-perverān bu beyt-i ğarrāya şöyle ma'nā (19) virmişlerdir ki ey dünyā vü 'uḳbāyı cem'e ṭālib v'ey sa'ādet (20) niştini iḥrāza rāğīb olan ṭālib-i me'ārib (21) ebkār-ı reşide-kār-ı meṭālib-i dünyāyı kenāre-i āġūşa çekmek dā'iesiyle (22) niçün şarf-ı naḳdīne-i evḳāt idüp sālīk olduğın (23) menhec-i ḳavīm ve ṭarīḳ-i müstaḳīmde ser-menzil-i maḳşūda vuşulden

(1) kendüñi ib'ād idersiñ? Ma'a-hāzā 'arāyis-i me'ārib-i 'ālem-i fenāyı taḥşilde (2) teşmīr-i sād-i ihtimām ve ḥesr-i sāḳ-ı iḳdām itdikçe senden rem-gerde (3) vü vaḥşet-zede olur. İ'rāz ü iġmāz itdikçe saña meyl ider. (4) İmdi hemān sen aşl-ı maḳşūda müştāğil ve ḳaşr-ı mesāfe-i sülūk ile (5) şāhid-i dil-ārā-yı maṭlab-ı a'lāya vāşıl olup nā'il-i sa'ādet-i (6) dāreyn olmağa ihtimām ve sa'y ü kūşış-i iḳdām eyle.

(7) Der-çünin vaqtı ki hirmenhâst pîş-i dest-i tû

(8) Tohm-ı nîkî der-dil-i merdüm ne-pâşiden çirâ

(9) **Ma'nâ-yı beyt:** Bir böyle vaktde ki seniñ eliñ öñinde niçe hirmenler vardır. (10) Halkıñ gönline bir iyülük tohmın saçmamak niçün? Ya'nî ey benc-efgenân-ı (11) zemîn-i emel ve tohm-kârân-ı mezra'a-i sa'y ü 'amel **Ed-dünyâ mezra'at**(12)**ü'l-âhireti**¹³² vefkince şürezâr-ı 'âlem mezra'a-i âhiret oldığı müselleme (13) ve revâcî-i kesb ü kâr reste-bâzâr-ı 'anâşır ve sük-ı mazâhirde (14) oldığı zâhir ü âşikâr olmağın imdi zimmet-i kişt-kârân-ı (15) ebnâ-yı zamâna vâcib olan bu kiştzâr-ı bî-karârda tohm- (16)efşân-ı ef'âl-i hasene ve neşr-i dânehâ-yı a'mâl-i müstahsene (17) ile ticâret-i râbiha idüp ...¹³³ (18) dil-i âgâhıñ sünbüleha-yı hüsni i' tîkâd ile tezyîn *kiştgâh-ı tâze-giyâh-ı zâhir ü bâtınıñ envâ'-ı hubûbat-ı* (19) 'ibâdât u tâ'ât ile taḥsîn idüp mezra'a-i (20) 'ubûdiyyetden der-âverde-i hirmen-ı taḫvâ idüp tedârik-i (21) tûşe-i râh-ı âhiret kılup zemîn-i dil-i hâzîne tohm-ı zûd-nümâ-yı (22) velâ-yı Mevlâ'dan gayrı tohm ekme-yüp pehn-i hirmen-ı sîne-i gülşeni (23) şarşar-ı âteş-inân-ı efkâr-ı fâside ile süzân ve maḥşûl-ı mezra'a-i

55b

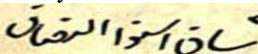
(1) a'mâli sevdâ-yı ticâret-i kâside ve tûl-i âmâl-i ihtikâr-ı bî-fâ'ide (2) ile hirmen-i hirmân itmeyüp cehd-i bî-dirîğ ve sa'y-i belîğ (3) ile bu mezra'a-i 'uḫbâ olan kiştzâr-ı 'âlem-i fenâdan der-enbâr-ı (4) temellük eylediğîñüz ecnâs-ı emti'a-i dünyeviyyeden tehî-dest olan (5) ihvân u hullânıñızı ḥişsemend ve pehnâ-yı fezâ-yı efsürde-giyâh-ı dil-i (6) âgâhlarına tohm-efşân-ı mürüvvet ü mekremet ile sûdmend eyleyesiz.

(7) Der-h'or-i telhîst Şâ'ib her devâ-râ ḥâşşiyet

(8) Ez-ser-i rağbet ḥadîş-i telh ne-şeniden çirâ

(9) **Ma'nâ-yı beyt:** Ey Şâ'ib merhemiñ ve devânıñ ḥâşşiyeti merâreti (10) kadardır. Rağbet ve şıdk başından mezâk-ı nefse acı olan (11) naşâyihî istimâ' itmemek niçün?

¹³² “Dünya ahiretin tarlasıdır.” Hadîs-i şerîf, Aclûnî, 2019, c. 2, s. 415.

¹³³

Ya‘nî ey ‘asâ en tekrahû şeyen (12) ve hüve hayrun lekum¹³⁴ ma‘cün-ı mübîninden lezzet-çeş-i haķikât-i hâl olmayan teb-(13)zedegân-ı harâret-i ğaflet ve pehlû-dâdegân-ı cehâlet niçün (14) zehr-âbe-i güvârâ-yı telh-nümâ-yı nuş u pend-i pîrânı meyl-i tabî‘î ile nûş (15) ve cevâhir-i girân-mikdâr-ı güftâr-ı şîrîn-kârların âvîhte-i gûş-ı hûş (16) idüp kalem-i şîrîn-raķam-ı endîşe ile şaķife-i zîhn ü idrâkiñe (17) kayd itmezsin? Ey haste-dilân-ı ğumûm ve bîmârân-ı hümûm (18) terkîb-i ma‘cün-ı ‘âfiyet ve tertîb-i eczâ-yı devâ-yı şîhhat (19) gerçi çâşnî vü mezâķda merâreti zâhir ammâ maķz-ı şifâ olduğı (20) bâhirdir. İmdi böyle merâret ü hâlâvetden mürekkeb olan ma‘cün-ı (21) cevâhir-nümûn ve şarâb-ı h‘oş-güvâr-ı ‘âfiyet-maķrûnı kâse-i (22) fağfûr-ı hâķânide memzûc-ı gül-âb kılınan şerbet-i hummâz¹³⁵-ı hûlv (23) ü hâmîz¹³⁶dan elezz bilüp hemân nûş-ı cân ile taķşîl-i meleke-i ‘âfiyet

56a

(1) ü hayât idüp naşâyîh-i pîrân ile ‘amele dergâh-ı bülend-bârgâh-ı (2) Hudâ’dan recâ-yı tevfiķ ile ser-mest-i raķîķ ve hîn-i istimâ‘ında (3) taşdıķ ü taķķîķ idüp ğonçe gibi hûş ve gül gibi (4) ser-â-pâ gûş olup teneffür ü istikrâhdan ihtirâz (5) ve mefhûm u müfâdını mütâla‘aya âġâz ile ser-be-ceyb-i fikret-i hâmuş ol.

(4. GAZEL)

(6) Ez-âh rûz gerdân şebhâ-yı târ-ı h‘od-râ

(7) Âyîne-i dü-rû kun leyl ü nehâr-ı h‘od-râ

(8) Ma‘nâ-yı beyt¹³⁷: *Kendi siyâh olan giceleriniñ âhdan gündüz eyle. Leyl ü nehârıñı iki yüzölçü âyîne eyle. Şâ‘ib-i merhûm lâbis-i câme-i iksûn olan Leylî-i siyeh-çerde-i leyl-i ķîr-gûnı âyîne-dâna ve nehârı âyîneye teşbîh idüp sâlikî leyâlîde bîdâr olup eyyâm-ı ġaflet-i civânide ġüzeşte olan taķşîrâtıñı tezekkür ile âh-ı âteşnâķ iderek şâm-ı siyeh-fâmı hem-reng-i rûz-ı rûşen itmesine iġrâ itmiştir. Ya‘nî ey h‘âb u hayâl-i bî-me‘âlle ġüzârende-i zamân-ı ‘ömr-i ‘azîz v’ey revzene-i dîde-i başar u başîreti perde-i sebel-i ġaflet ile mestûr olan kûr-dilân-ı bî-intibâh u temyîz ya‘nî*

¹³⁴ “... olur ki bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz ...” (Bakara Sûresi, 216)

¹³⁵ Arapça “حماض” kelimesi, metinde “خماض” şeklinde yazılmıştır.

¹³⁶ Arapça “حامض” kelimesi, metinde “خامض” şeklinde yazılmıştır.

¹³⁷ Bu tamlamadan itibaren sayfa sonuna kadar tüm satırların üstü çizilip sayfa kenarına yazılmıştır.

Dānī ki çist vāsīta-i nā-girīsten

*Der-rūz hānde kerdn ü şebhā girīsten*¹³⁸

maṭla‘-ı ğarrāsından ṭulū‘ iden kevkeb-i dūrriyyü’l-leme‘ān-ı mefhūm-ı ‘ibret-nümünden istifāza-i nūr-ı me‘āl itmeyüp

56b

(1) *çehre*¹³⁹-i *hālī* *gül-güne-i* *ġaflet* ile *cālī* *hāne-i* *dil-i* *meyyālī* *esbāb-ı* *teyaḳḳuz* u *intibāhdan* *hālī* olup *gündüzlerde* *teḳzā-yı* *şeb-i* *şebāb-ı* *seyyi’e* ile *gāh* *mesāirelerde* *geşt* ü *güzār* ve *gāh* *tedārik-i* *ma‘āş* *dā‘iyesiyle* *sūḳ* u *bāzārda* *kesb* ü *kār* ve *iddihār-ı* *māl-ı* *bī-şümār* birle *handān* u *ārām-yāb* ve *gicelerde* *cīrān* ü *hem-sāye* ile *gāh* *idāre-i* *piyāle-i* *sūm‘atī-i* *mu‘āşeret* ü *muşāḥabet* ve *gāh* *tenāvül-i* *nefel-i* *bī-meze-i* *ḥelvā-yı* *peşimānī-i* *şoḥbet* idüp *‘amele-i* *kārgāh-ı* *‘ibādet* olan *cevāriḥ* ü *a‘zāya* *‘arīza-i* *fütūr* ve *za‘f-ı* *mevḫūr* ile *esīr-i* *ḥāb* olan *ġāfil* *hücūm-ı* *cünūd-ı* *merdüm-ḥār-ı* *ġafleti* *def‘e* *sa‘y-i* *beliğ* ve *dīde-i* *başar* u *başiretiñe* *çekilen* *serā-perde-i* *ḥicāb* u *niḳābı* *izāle* vü *ref‘e* *cehd-i* *bī-dirīğ* idüp *ḥāb-ı* *ġaflet* ve *firāş-ı* *istirāhatden* *uyanup* *ḳalkmağa* *ihimām* ve *visāde-i* *intibāh* u *teyaḳḳuza* *dayanmağa* *iḳdām* idüp *seccādegāh-ı* *tezellül* ü *iftikāra* *vāz‘-ı* *pīşānī-i* *nedāmet* ü *peşimānī* ile *taḳşirāt-ı* *sālīfe* ve *me‘āşim-i* *sābıḳaṇı* *yād* u *tezekkür* ve *irād* ü *tefekkür* birle *külḥan-güşe-i* *dil-i* *endūhnākıñdan* *āteşin* *āhlar* ile *ruḥsāre-i* *bānū-yı* *siyeh-gīsū-yı* *leyli* *hem-reng-i* *āyīne-i* *rūz-ı* *rūşen* *‘ale’l-ḥuşuş* *āteş-zen-i* *ḥānmān-ı* *şabr* u *ḳarār* ve *ārām-sūz-ı* *ḥātır-ı* *yār-ı* *vefā-dār* olup *müjde-i* *taḥaḳḳuḳ-ı* *vukū‘la* *cān-ı* *‘uşşāḳı* *düşmen-i* *cesed* ve *cesed-i* *ümīd-vārānı* *mā’il-ı* *i’tikāf-ı* *genc-i* *meşhed* iden *ya‘nī* *zerrāt-ı* *kā’inatı* *iḥāta* ve *külbe-i* *tārik-i* *derūn-ı* *ḳır-gündan* *ḳalām-ı* *ālāmı* *izāhe* vü *imāta* idüp *dīde-i* *başar* u *başiret-i* *‘uşşāḳı* *münevver* iden *müşāhede-i* *mihr-i* *münir-i* *cemāl* ve *temāşā-yı* *bedr-i* *dīdār-ı* *bāhirü’l-kemāl* *mütālā‘a* vü *mülāḥazasıyla* *āteş-efrūz-ı* *dil-i* *bī-ḳarārdan* *ser-keşide-i* *muḳa‘ar-ı* *tāḳ-ı* *cevzā-niṭāḳ-ı* *felekü’l-esnā* olan *şu‘le-i* *nāle-i* *dil-i* *evvāh* ve *eşī‘a-ı* *seyyāle-i* *āhla* *şükūfezār-ı* *şebistānī* *nümüne-nümā-yı* *çerāğān-ı* *lālezār* *fezā-yı* *sīne-dāğ-ı* *āteş-i* *seyyāl-i* *sevdādır*. *Çerāğān-ı* *nev-gülşende* *‘aceb cāy-ı* *temāşāda* *maṭla‘-ı* *dil-güşāyī* *müfādıyla* *ser-taḥta-i* *lālezār-ı* *sīnede* *ser-zede-i* *zuhūr* olan *şükūfe-i* *senevī-i* *sevdā-yı* *dünyāyı* *şem‘a-i* *mihr* ü *velā-yı* *Mevlā* ile *lāle-i* *yek-reng-i* *şubḥ-ı* *bahāra* *döndürüp* *şeb-zinde-dārān-ı* *rūşen-dilān* gibi *iḥyā-yı* *leyālī* ve *şıyām-ı* *nehārī* ile

¹³⁸ “(Ahirette) ağlamamanın yolu nedir, bilir misin? Gündüzleri gülmek ve geceleri ağlamaktır.”

¹³⁹ 56b’nin ilk dokuz satırının üstü çizilmiş ve sayfanın alt, üst ve yan taraflarına yazılmıştır.

leyl ü nehārîñi jeng ü gubār-ı ma‘āşiden pāk iki yüzlü āyine-i tābnāk itmeğe ihtimām ve der-kemîn-i fırşat olan cünūd-ı merdüm-ı ħ‘ār-ı ğaflâtın hücüm u şücünından āġāh olmağa sa‘y-i tām̄m idüp ve’l-ĥāşıl rüzān u şebān meşġul-ı mühimme-i rızā-yı Raĥmān ve ber-ṭaraf-sāz-ı fikr-i südūd-ı ziyān ol. (10) Kıt‘a:

Zihî āyine-i rüşen-dil ü ‘ālem-nümādır kim

Cihāna gösterir bu nüh felekden ‘aks-i me’vāyı

(11) Nigāh-ı luṭf ile bir kerre yüz virse tekellüfsüz

Alur şadr-ı derün-ı sîneye dünyā vü ‘uḳbāyı

(12) **Ĥ‘āhî ki āsmānhā der ber-ruĥet ne-bendend**

(13) **Bā-ĥāk kun berāber evvel ĥiṣār-ı ĥ‘od-rā**

(14) **Ma‘nā-yı beyt:** Murād iderseñ ki gökler yüzüne kapu bağlamayalar (15) evvel kendü ĥiṣārîñi ĥāke berāber eyle. Ey ṭālib-i ‘ināyet-i (16) Yezdān v‘ey rāġıb-ı fetĥ-i bāb-ı raĥmet-serāy-ı Raĥmān ebvāb-ı (17) nüṣṣa-i miftāḥ-ı āsmān şaĥîfe-i ruḥsārîña meftūḥ olmaġı (18) temennā ve ḳadem-nihāde-i zümre-i mele‘-i a‘lā ve ‘ālem-efrāz-ı (19) ‘ālem-i bālā *olmaġı* ümîd ü recā ider iseñ vedî‘a-ı dest-i (20) temellük kılınan emvāl-ı bî-me‘ālî esās-ı serāy-ı ma‘rifetu’llāh olmaḳ (21) için binā olunan kâĥ-ı vücūda fedā **Keşeceratın ṭayyibetin aşluhā** (22) **şābitun ve fer‘uhā fî’s-semāi**¹⁴⁰ āyet-i kerîmesine mā-şadaḳ olan kelime-i (23) şahādet-i **Lā-ilāhe illa’llāh**¹⁴¹ nazm-ı mübînini ‘ibāreten ve işāreten mülāḥaza birle

57a

(1) işbāt-ı vücūd-ı muṭlaḳ ve nefy-i mā‘adā-yı Ḥaḳḳ ile lücce-i kenār-ı fenā-fi’llāha (2) āşnā ya‘nî maḳām-ı hüviyyetde Hudā-yı yegāne ile bir olup ġayrı bilmeyüp (3) gevher-i tābnāk-ı vücūdîñi ĥiṣṭ ü ĥāk ile hem-seng ve berg ü bār-ı *şecere-i beşere-i* (4) beşeriyyetiñi şükūfezār-ı ḥadîḳa-i fenā ile yek-reng bilüp (5) tercîḥ-i bîmārî-i muḥabbet-i Bārî ile perde-i vücūd ve ‘āfiyeti çāk (6) çāk ve fermān-fermā-yı kişver-i vücūd olan

¹⁴⁰ “... (güzel bir söz) kökü sağlam, dalları göğe yükselen güzel bir ağaç gibidir.” (İbrāhîm Sûresi, 24)

¹⁴¹ “Allah’tan başka ilah yoktur.”

ebü'l-fütüh rûh (7) taht-ı revân-ı cism-i nâ-tüvândan inmezden ve tahtgâh-ı hayâtdan (8) tebdil-i mekân-ı imkân kılmazdan muḳaddem ya' nî burc u bârû-yı ḳal' a-i (9) beden ḫarâb-gerde-i ṭop-ı ḳıyâmet-âşûb-ı ecel olmazdan aḳdem (10) ḫişâr-ı cism-i nizârîñi berâber-i ḫâk idüp 'aşırında imâm-ı evvel-i (11) sulṭân iken vedâ'-ı 'âlem-i fânî iden cennet-maḳâm 'Abdu'r-raḫman (12) nâm 'Arab-zâde Efendi merḫûmuñ zâde-i ṭab'-ı laṭifleri olan:

(13) O deñlü mürtefi'-bünyâddır ḳaşr-ı tevâzu' kim

(14) Riyâz-ı cennete nezzâre ḳâbildir zemîninden

beyt-i (15) dil-âşûbını ḫ'oşça fehm idüp kibâr u efgende ve âzâde (16) vü bendeyi tevâzu' la kendüñe bende ve ol vechile ḫıfz-ı Hudâ-yı (17) Zü'l-minen'de olup bu destgâh-ı 'âlemde pîçide-i ḳımât-ı (18) vücûd olan şigâr u kibâra çeşm-i ḫaḳâretle bakmayup (19) mākû-yı başiretle nesc-i kâlâ-yı ḫ'oş-ḳumâş-ı tevâzu' idüp (20) nefsiñi cümleden aḫḳar ve zerreden kemter tutup esbâb-ı (21) ḫân mân-ı rif'at u i'tibârîñi **Men tekebbere veḍa' ahü'llāhü**¹⁴² âteşine (22) yakmayup mecâlis ü maḫâfil ve nezd-i ekâbir ü esâfilde (23) dehliz ü şaffü'n-ni'âlde ṭurup esbâb-ı kibr ü ğurûrdan

57b

(1) mücânebet ve bu şahrâ-yı ḫârzâr-ı rûzgârda ḫarîde-i kemîngâh-ı iştibâh (2) olan ğazâlân-ı berḳ-cevelân-ı âmâldan tefrîğ-i dimâğ ve dest-keşî-i (3) ferâğ için dîde-i câna sürme-keşî-i 'ibret olup olur (4) olmaz nesneye bakmayup manzara-i tevḫîdden 'âlem-i lâhûta (5) nazar-endâz ol. Zîrâ bu mıştaba-i ḫânḳâh-ı ḫikmetde 'alâmet-i (6) 'aḳl u şu'ûr u kiyâset ve bu mekteb-i ma'rifetde bürhân-ı (7) hünermendî vü firâset terk-i sevdâ-yı mâ-sivâ ile zen-i nâ-mihrbân-ı (8) dünyâyâ ṭalâḳ virüp tâbe-i kâ'inât-süz-ı 'aşḳ-ı İlâhî'de (9) izâbe-i sebîke-i ḫırş u emel ve velvele-i ṭabl-ı raḫîl-i ecel (10) mesmû' olmazdan evvel müddâḫir-i ḫazâyin-i istiṣḫâb olan (11) eczâ-yı vücûdî ḫarâb ve metâ'-ı pejmürde-i bâzâr-ı (12) fenâyı ifnâ ile esbâb-ı fevz ü felâḫı iktisâb itmekdir. (13) İşbu beyt-i dil-ârâ maḳâm-ı fenâ-fi'llâhdan inbâ itmekle (14) sâḫa-i itnâbda kümeýt-i ḫâmeye fi'l-cümle cevelâna ruḫşat (15) virilmiştir. **Huz mâ şafâ da' mâ keder**¹⁴³.

¹⁴² “Kim büyüklenirse Allah onu alçaltır.” Hadîs-i şerîf, Aclûnî, 2019, c. 3, s. 588.

¹⁴³ “Sefa vereni al, keder vereni bırak.”

(16) Der-mülk-i dil me-gerdân muṭlaḳ-ı ‘inân heves-râ

(17) Ez-dest-i bād be-sitân müşt-i ğubār-ı h’od-râ

(18) **Ma’nā-yı beyt:** Göñül memleketinde hevesi muṭlaḳ-ı ‘inân ṭolandırma. (19) Rūzgār-ıñ elinden kendü bir avuç ğubār-ıñ al. Ya’nī eşheb-i (20) berḳ-i ḥāṭıf ve tünd-bād-ı ḳāşıf ile şirket-i ‘inân (21) ve şirāket-i rihān ve tevsen-i muṭallā-kecīm-i şu’le-i cevvēle ile (22) hem-rikāb ü cevalān olan rāyız-i tünd-ḥū-yı nefis ve ketībe-i (23) āteş-‘inân-ı hevā vü hevese ḥalbe-i fesīḥa-ı memleket-i dil

58a

(1) ve mizmār-ı vesī’atü’l-eknāf-ı ḥāṭır-ı bī-ğıllda ruḥşat-ı cevalān (2) ile işāre-i cem’iyyet-i ḥāṭır ve perişān-ı şafā-yı bāṭın u zāhire (3) meydān virüp muṭlaḳ-ı’l-‘inân eyleme ki gūşe-güzīn-i intihāz-ı (4) fırsat ve der-kemīn-beste-i taraşşud-ı ruḥşat olan (5) semend-i ser-keş-i süvārān-ı ğāretgerān-ı kem-fırsat-ı rūzgār üzerine (6) at sürüp pā-māl-ı senābikü’l-ḥayl-i āteşin-na’l olan *yek-müşt* (7) ğubār-ı kibr seni perişān ve memleket-i diliñ vīrān u sūzān (8) eylesün. Netice gūy-ı meydān-ı muḥabbet olan beyze-i dil-i āzādeñi (9) bāzīçe-i çevgān-ı hevā vü heves itme.

(10) Z’ān gevher-i girāmī hergiz ḥaber ne-yābī

(11) Ez-girye [tā]¹⁴⁴ ne-sāzī deryā kenār-ı h’od-râ

(12) **Ma’nā-yı beyt:** Aşlā ol mükerrerem gevherden ḥaber bulamazsın tā (13) ağlamaḳda kendü kucağıñı deryā itmedikçe. Ya’nī ey sālīk-i (14) rāh-ı ḥaḳīḳat v’ey ṭālib-i cevher-i vuşlat eger gevher-i (15) girān-miḳdār-ı vişāl-ı ‘azīzü’l-menālden ḥaber-dār olmaḡa ṭālib (16) ve bulmaḡa rāğıb iseñ deryā-yı mevc-engiz-i mihr-i İlāhī’dan (17) cūşān ve cedāvil-i mecārī-i būstān-ı muḥabbetden cereyān (18) ve dīde-i gūşāde-çeşmān-ı şebistān-ı maṭlabdan bütü’ ile (19) kāmūn-ı derūnda ġaleyān inbīḳ-i ‘aşḳla āb-ğīne-i dīdeñe tekāṭur (20) u seyelān birle maḥfūz-ı şīşe-i çeşm-i giryān-ıñ olup (21) telāṭum-ı emvāc-ı deryāyı teskīn iden cūy-ı sirişḳ-i ḥūn-ıñ (22) ve esās-efgen-i ḥānmān-ı zālīm-ıñ olan ḥūn-ābe-i çeşm-i giryān-ıñ ile (23) āġuş-ıñı deryā ve sefīne-i vücūd-ıñı ol deryāda ġarḳān ü ġalṭān ile

¹⁴⁴ “Girye”den sonra metinde “tā” kelimesi gelmesi gerekirken yazılmamıştır. Beytin çevirisinde ise “tā”yı karşılayan “-dıkça” zarf-fiil eki kullanılmıştır: itmedikçe. (Ebû Bekir Nusret, Şerh-i Ba’z-ı Gazeliyyât-ı Sâ’ib, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No. 1139, vr. 7)

(1) ifnā eyle ki **beyt**:

‘ Aşk her dilde bulunmaz dil-i dānāda olur

(2) Şeb-çerāğı arama cūyda deryāda olur

mışdākınca maşşūduñ (3) olan cevhere vāşıl ve gevher-i maṭlaba nā’ıl olasın. Vākı‘ā (4) zidūde-i mışkale-i girye vü bükā āyine-i dil-i jeng-besteyi mücellā idüp (5) mazhar-ı şuver-i tecelliyāt-ı kudsiyye olmasına bādīdir.

(6) Mūrī çī kadr dāred der-ḥazret-i Süleymān

(7) Der-iḥtiyār-ı ū kun maḥv iḥtiyār-ı ḥod-rā

(8) **Ma’ nā-yı beyt**: Bir qarınca Süleymān’ın ḥuzūrında ne rütbe tutar (9) ve āña ne nisbeti vardır? Anın iḥtiyārında kendü irāde vü iḥtiyārını (10) maḥv eyle. İşbu beyt-i ğarrā meslek-i şūfiyān ve mezheb-i pīrānı (11) imā ider. Ya’nī anlar ḥarekāt ü sekenātında kudret-i kāhire-i İlāhiyye (12) ve kuvvet-i bāhire-i Şamedāniyye’yi müşāhede vü temāşā itmeleriyle (13) bi’l-külliyeye umūrların ve ‘inān-ı iḥtiyārların yed-i kudret-i Bārī’ye teslim (14) **Ve mā teşā’une illā en yeşāallāhū**¹⁴⁵ **Vallāhū ḥaleḳakūm ve mā te’ melūne**¹⁴⁶ (15) **‘aynāni nezzāḥatān**¹⁴⁷ indan nūş-ı Kevşer ü Tesnīm itmişlerdir. (16) Ya’nī nīk ü bed cümle Ḥaḳḳ’a rāci’ dir. Kimseniñ iḥtiyārı elde değil (17) eldeki iḥtiyār-ı cüz’idir. Līk ol daḥi bir ‘amelde değil (18) terānesi mengüş-ı hūşları olup ḥil’at-ı dūş-ārā-yı (19) ‘aql ü ma’rifet ile teşrif ve ni’met-i girān-bahā-yı taḥḳīḳ-i ḥaḳīḳat-i (20) insāniyye ile talṭif olunan merdān-ı ṭarīḳat ü ḥaḳīḳat (21) kendü ḳaşd ü iḥtiyār ve irāde vü meşiyetlerine i’tibār itmeyüp (22) ḥaḳīḳatde meşiyet ü irāde meydān-ı irādet-i külliyyede **Fa’‘ālūn limā yūridū**¹⁴⁸ (23) şavlecānıyla gūy-ı ḥavādişi bāzīçe-i dest-i kudret idüp

¹⁴⁵ “Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz...” (Tekvīr Sûresi, 29)

¹⁴⁶ “Oysa Allah sizi de yaptığınız şeyleri de yaratmıştır.” (Sâffât Sûresi, 96)

¹⁴⁷ “... kaynayan iki pınar” (Rahmân Sûresi, 66)

¹⁴⁸ “Dilediğini mutlaka yapandır.” (Burûc Sûresi, 16)

59a

(1) istediğin işleyen ve tavk-ı irâdemizi gerden-i in ü âna (2) taçup dilediği semte çeken Hudâ-yı lâ-yezâliñ irâdesidir. (3) Bizim âvîhte-i düş-ı hüşumuz olan metâ^c -ı bahye-dâr-ı ihtiyâr-ı cüz'imiz (4) ber-vech-i küllî tâbi^c -i kudret ü irâdet-i Bârî olup kesb (5) itdiğimiz a^c mâl yine muktezâ-yı ihkâm-ı meşiyet-i İlâhiyye hâşıldır. (6) Tamâm-ı âlem-i mülk ü melekût kendü hîta-ı şümül ü ihâtasına vâşıldır. (7) **Mâ kâne ve mâ yekünü**¹⁴⁹ taşarruf-ı eczâ-yı mümkinât yed-i sultân-ı ceberütdadır. (8) Ber-muktezâ-yı **şâre mâ şâre**¹⁵⁰ ve **ceffe'l-kalem**¹⁵¹ dîvân-ı bülend-eyvân-ı (9) kadîmü'l-bünyân-ı ezelde sü^c edâ olanlar iştiğâl-i emr-i tâ^c atden (10) mukaddem maqbûl-ı dergâh ve mazhar-ı qahr u suht u nekâl olan (11) bî-çâreler damen-âlûde-i çirk-âb-ı ma^c şiyet olmazdan aqdem (12) merdûd ü nâme-siyâh olup sevâd-yâfte-i şahîfe-i (13) cebînimiz olan suşûr-ı ezeli-i şudûr-ı ser-nüviştemiziñ tağyîr-i ahkâmına (14) kudretimiz irmez ve raqam-tırâzî-i kalem-i kudretle elvâh-ı evrâk-ı kâ'inâta (15) tahrîr olunan menâşîr-i nâfizü'l-mazmûn-ı kazâ vü kaderiñ mefhûm-ı (16) mütehaqqıq-ı me'âl-rüsûmı lâ-mehâle zuhûr ider. Bizler biñ kerre tebdîl (17) ü te'hîr ve tahvîl ü tağyîrini irâde eylesek vücûd bulmaz. (18) Ve'l-hâşıl bu nigârîhâne-i âlemde çehre-nümâ olan şuver-i mütehalîfetü(19)'z-zuhûr-ı umûruñ küllîsi eşer-i şüretger-i kudret-i İlâhiyye (20) ve bâz-beste-i irâdet-i ezeliyye'dir. Cevâhir-i girân-mikdâr-ı güftârımızı (21) haqîkatde söyleyen Allâh'dır. Miyânede bizler bir tercemânız. (22) Her nâvek-i dil-düz-ı qahr u itâb ki tabla-i cân-ı nâ-tüvâna (23) işâbet ider şaşt-ı kemân-dâr-ı kazâ vü kader cânibindendir.

59b

(1) Arada bizler bir kemânız. Ma^c a-hâzâ hâll-i uqde-i işkâl ve kesb-i (2) ef'âl ü a^c mâl yine enâmil-i ihtiyâr-ı adîmü'l-iktidârımıza havâle (3) olunmuşdur. Zîrâ sa'âdet ü şekâvetde irâde-i cüz'iiyeniñ (4) medhali olmasa ve arada ihtiyâr bulunmasa ma^c şiyetiñ (5) ne günâhı vardır ve tâ^c atiñ ne medhali olur? Ma^c a-mâ-fih (6) meşiyet-i İlâhiyye'ye nisbetle abdiñ irâdesi zerre (7) ol dañi pertev-i hürşid-i ihtiyâr-ı Bârî'den nümüne olmağla (8) şüfiyân hâzerâtı ihtiyârlarını ihtiyâr-ı mülk-i Qahhâr'da (9) mahv ile sultân olmuşlardır ve kaç'â tâbi^c -i ahkâm-ı irâdet-i (10) külliyye-i ceberût olan iktidâr-ı nâ-pây-dâr-ı ihtiyâr-ı cüz'iiyelerine (11) i^c tibâr itmeyüp kendülerin mür-ı za'îf ve uşfûr-ı

¹⁴⁹ “olmuş ve olacak olan”

¹⁵⁰ “Olan oldu. / Olacak olan olur.”

¹⁵¹ “(Takdir) kalem(i) kurumuştur. (Alın yazısı değişmez.)” Hadîs-i şerîf, Aclûnî, 2019, c. 2, s. 229.

(12) naḥīfīñ ḥazret-i Süleymān-ı bāhirü'l-iḳtidāra nisbet ü münāsebeti (13) meşābesinde tutmuşlardır.

[Bī-kārī vü tevekkül dürest ez-mürüvvet

Ber-düş-ı halk me-efgen zinhār bār-ı ḥ'od-rā]¹⁵²

(16) Bī-kārılık ile tevekkül eylemek mürüvvetden ba'iddir. (17) Elbette kendü yüküñi halkıñ düşına tarḥ ü ḥavāle itme. (18) Bu beyt-i dil-güşā henüz ḳadem-nihāde-i 'arşa-i sülük olan (19) sālīkīñ mebdā-i ḥāllerinden muḥbir olup ya'nī anlar ibtidā-yı (20) sülüklerinde kemāl-i taşallüb ü zühd ü taḳvāları sebebiyle kār (21) ü kesb ile iştigāl-i tevekkül-i Ḥudā-yı müte'āl ile cem' olmak (22) muḥāl zannıyla ḥirfet ü şan'ata mā'iller olmayup ḥalvet-(23)nişin-i inḳıṭā' olmalarıyla be-her-ḥāl tedārik-i ḳūt-ı yevmiyye

60a

(1) ve taḥşil-i ḥavāyic-i zarūriyyede ebnā-yı cinslerine bār olmağı dā'ī (2) ol ise mezheb-i mürüvvetden dūr ve meslek-i erbāb-ı muḥabbetden ba'id (3) ü mehcūr olmağla nāzım-ı bāhirü'l-irşād işbu beyt-i 'acibü'l-maẓmūnla (4) beyān u irād eylemiştir. Ya'nī ey **İnnallāhe lā-yūḥibbū'z-zālimīn**¹⁵³ mefhūmından (5) ḥaber-dār **El-kāsibu ḥabību'l-lāh**¹⁵⁴ medlūlından behre-ver olmayan sāde-levḥān-ı (6) sālīkīn şāhid-i nāz-fürüş-ı tevekkül ü istignā reste-bāzār-ı maẓāhirde (7) müştēr-i kesb ü kār ile me'lūf ü aşinā olmağın imdi taḥşil-i (8) umūr-ı dīniyye vü dūnyeviyye ve tedārik-i rüz-merre ve ḥavāyic-i aşıyyeñde zāhiren (9) ve bāṭinen miyān-ı himmete şedd-i niṭāḳ-ı ğayret ve ser-māye-i dükkāñçe-i vücūduñ (10) olan dest ü pāyīñ ile şan'at ü ḥirfet tedārikine taḥrīk-i (11) eczā-yı a'zā-yı ḥamiyyet idüp maḳdūruñ olan bir kār-ı nā-düşvār (12) ile def'-i keḥālet ü baṭālet ve yār u aġyāra bār olmadan ferāġat (13) idüp dāmen-i tevekküle āvīzān ve ḳismet ü naşibiñi niyāzmendī-i (14) aşḫāb-ı taleb ü mes'eletden rāzī vü ḥ'oşnūd mālīk-i ecnās-ı (15) nuḳūd Ḥudāvend-i her mevcūd *Bāsıṭ-ı bisāt-ı simāt-ı*

¹⁵² Gazelin beşinci beyti yazılmayıp on dördüncü ve on beşinci satırlar boş bırakılmıştır, devamında ise şerhe başlanmıştır. Yazılması gereken beşinci beyit: Bī-kārī vü tevekkül dürest ez-mürüvvet / Ber-düş-ı halk me-efgen zinhār bār-ı ḥ'od-rā (Ebû Bekir Nusret, Şerh-i Ba'z-ı Gazeliyyât-ı Sâ'ib, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No. 1139, vr. 8)

¹⁵³ "... şüphesiz, Allah zalimleri sevmez." (Âl-i İmrân Sûresi, 57 ve 140) İki ayette de baştaki "inne" kısmı bulunmamaktadır.

¹⁵⁴ "Çalışıp kazanan Allah'ın sevgilisidir (sevgili kuludur)."

memdūd Mün‘im-i ni‘am-ı bisyār ü nā-ma‘dūd mükrim-i gencīne-baḥş-ı ‘ibād olan Ma‘būd’dan ya‘nī Rūzī-resān-ı ins ü cānn (16) ve mürettib-i ziyāfethāne-i mekīn ü mekān olan Mün‘im-i bī-zevāl-ı gencīne-baḥşdan (17) isteyüp taleb-i esbāb-ı ma‘işet zımnında seniñ gibi muḥtāc-ı (18) taleb ü tedbīr olan aşḥāb-ı miknete ref‘-i ruḳ‘a-ı ilticā maḥzā cehālet (19) ve ğayrı kapusından tevaḳḳu‘-ı nevāle ile taḳdīm-i niyāz ü recā küfrān-ı ni‘metdir. (20) Ma‘a-hāzā anlar daḡi senden bī-nevāter ve perīšānī-i ḡālī senden bedter (21) ve kendüye ilticā ve istid‘ā-yı i‘ānet ile recā itmeyesin deyü (22) ḡavf u ḡazer ider ve kibār-ı şūfiyye-i pīşin ḡazerātınıñ ekşeri (23) pād-şāh-ı taḡtḡāh-ı eḡadiyyet bārgāhından özgeye kemer-beste-i mevḳif-i

60b

(1) bendegī vü kıyām ve irtikāb-ı rezā‘il-i zūll ü iftikār ile yektā-nişin-i (2) vaḡdet-serāy-ı hüviyyetden ğayrıya gerden-dāde vü rām olmak ḡarām (3) oldıḡın taḡḡik idüp tedārik-i luḡme-i ḡelāl ve hīç-(4)kesiñ dūşına taḡmīl-i bār ü aḡmāl itmemek dā‘iyesiyle (5) her birleri birer kār ile pūr-iştiḡāl olup ‘urve-i vuşḡā¹⁵⁵-yı (6) tevekküle i‘timād ve üfevviḡu emrī ilā‘l-lāhi inna‘l-lāhe başırın bi‘l-‘ibādi¹⁵⁶ (7) āftāb-ı ‘ālem-tābından iḡtibās-ı envār-ı rüşd ü sedād idüp (8) kār ile tevekkülün cem‘inde ‘inād olmadıḡın taşdıḡ itmişlerdir. (9) **Beyt:**

Tevekkül yār olup bār olmamaḡdır

(10) Gül-i gülzār olup ḡār olmamaḡdır

(11) **Āb ü havā vü āteş merkez-şinās geştend**

(12) **Tū bī-ḡaber ne-dānī rāh-ı diyār-ı ḡod-rā**

(13) **Ma‘nā-yı beyt:** Āb ü havā vü āteş merkezlerin añlarlar. (14) Sen bī-ḡaber kendü diyārın ḡarīḡini bilmezsin. Ey sālīk-i (15) rāh-ı intibāḡ Āferīnende-i kārḡāne-i ‘ālem olan ḡazret-i Allāh (16) **Kāne ve lem yekünü ma‘ahū şey’un**¹⁵⁷ ‘āleminde **Küntü kenzen**

¹⁵⁵ Bakara Sûresi 256. ayet ve Lokmân Sûresi 22. ayette geḡen “en saḡlam kulp” anlamına gelen ifade.

¹⁵⁶ “... ben işimi Allah’a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını hakkıyla görendir.” (Mümin Sûresi, 44)

¹⁵⁷ “(Allah) vardı ve O’ndan başka hiçbir şey yoktu.” Hadīs-i şerīf, Aclûnî, 2019, c. 3, s. 307.

maḥfiyyen feeḥbebtu (17) **en u‘ rife**¹⁵⁸ bezmgāhını tertīb ve ma‘cūn-ı ‘aşk u muḥabbete şūret-i (18) terkīb virüp kendü zāt-ı muḥaddesesine nazra-i ta‘aşşuk (19) ve genc-i nihān olan vücūd-ı mutlak-ı qadīmü’s-şifātına (20) vāsıta-i zuhūr olmağ için bürehne-pāyān-ı (21) kūçe-i ‘adem ya‘nī bī-ḥaber-i ḥayr u şerr ve keyf ü kemm olan (22) ebnā-yı benī Ādemi ḥalk u tekvine irāde-i ‘aliyyesi ta‘alluk itmekle (23) cilvede mücellā-yı şühūd ya‘nī tengnā-yı berzah-ı ‘ademden

61a

(1) vāşıl-ı vüs‘at-serāy-ı vücūd ve bī-sābıka-i ḥaqq-ı bendegī-i sezā-vār-ı teşrīf-i (2) ni‘met-i ḥayāt idüp çire-destī-i hestī ile merkez-āşinā (3) olan eczā-yı nüsha-i vücūdumuzu şaḥāyif-i reng-ā-reng-i ‘anāşır-ı (4) erba‘adan tertīb ve kābil-i ‘ilm ü ‘irfān ve müsta‘idd-i (5) fehm ü iz‘ān olan nefs-i nāṭıka ile ol nüshanın ser-levhasın (6) mutallā vü tezhīb itmişiken mebde’ vü ma‘ādına vākıf (7) ve nef‘ ü zarrına ‘arif olmamağ lāyık mıdır ve vaṭan-ı aşıyyeñi (8) gūşe-i ḥatırdan ihrāc eylemek mukteżā-yı ḥāle mutābık (9) ve nefsü’l-emre muvāfık mıdır? İmdi ey sālik-i rāh-ı ma‘rifet (10) başar u başiretiñden ref‘-i perde-i ḡaflet idüp bu kevn (11) ü fesāda ne vechile geldiñ ve ne tārīkle gitseñ gerek (12) mülāḥaza eyle. Ya‘nī şikār-ı mürğ-i ḥuzūr için kemīn-nişin-i (13) pūşt ü beden olan şayyād-ı çāpūk-pāy-i merg mürğzār-ı ḥayātdan (14) āmāde-i tefrīk-i bār u berg olmağla elbette maḥarr u maḥāmıñ (15) zīr-i zemīn ve merci‘ ü ma‘ādıñ ‘arşagāh-ı ḥaber-i ḥayr u şerriñ (16) olan bārgāh-ı Rabbü’l-‘ālemīn olacağını müṭāla‘a eyle. (17) Dil-beste-i ḥuşul-ı hemān u hemīn ve şifte-i nuḳuş-ı zamān (18) u zemīn olup iyāb u zehābıñı ferāmūş eyleme. (19) Kec-revī-i pāy-i ihtiyār seni reh-i rāstdan ‘inān-gerdān-ı (20) tevsen-i i‘tibār ve aḥkām-ı va‘d u va‘id ḥatırıñdan bi’l-küllıyye (21) firār itmesün ve ‘anāşır-ı merkez-āşinā ile āmızış ü ülfetiñ (22) boşa gitmesün. Temyiz-i cevāhir ü a‘rāz ve fark-ı sevād u beyāz (23) idüp sefer-i nezdik ve reh-i tārīke mühim-perdāz-ı tūşe-i

61b

(1) rāh ve çerāğ-efrūz-ı rüşd ü intibāh idüp encām-ı kār (2) ve vaṭan u dār u diyārdan āgāh u ḥaber-dār olup bād gibi her semte (3) vezān āteş gibi her ḥasa āvīzān āb gibi her cānibe (4) meyl ü seyelān itme. Māḥ-ı ḥamīr-i vücūd-ı ebü’l-beşer cevāhir (5) ü denānır

¹⁵⁸ “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim...” Hadīs-i kudsi, Aclūnî, 2019, c. 3, s. 311.

ü derāhimden ‘azîz ü mu‘teber mevrûs-ı peder olan (6) hāk ol ki gencîne-i vücûduñ anda nihān olacağı ‘ayāndır.

(7) Fāriğ şevved zi-pürsiş-i her-kes ki nağd sâzed

(8) Mānend-i ẖod hesābān rûz-ı şümār-ı ẖod-rā

(9) **Ma‘nā-yı beyt:** Su ‘ālden hālāş olur ol kimse ki (10) ẖod hesāblar gibi kendi kıyāmet güniniñ hesābını nağd ü ta‘dād (11) eyleye. Ya‘nī **Ve’s-semāe rafe‘ ahā ve veḍa‘ a’l-mizāne**¹⁵⁹ **Ellā tetḡav** (12) **fī’l-mizāni**¹⁶⁰ **Ve ekīmü’l-vezne bi’l-kıstı velā tūhsiru’l-mizāne**¹⁶¹ mefhūm-ı münîfinden (13) āḡāh ve **Emmā men şekūlet mevāzīnühü fehüve fī ‘işetin rāḡiyetin**¹⁶² (14) kelām-ı Süreyyā-nizāmınıñ mantūḡ-ı laṭīfiyle **Femen ye‘mel mişḡāle** (15) **zerretin hayren yerahu ve men ye‘mel mişḡāle zerretin şerran yerahu**¹⁶³ nazm-ı mübīniniñ (16) medlül-ı şerīfinden tenvīr-i bāşıra-i intibāh idüp rûz-ı bāz- (17) ẖāst ve mev‘id-i temāyüz-i kec ü rāstda ta‘dīl-i aḡvāl-ı a‘māl (18) ve muvāzene-i aḡmāl-ı ef‘āl içün kırılan mizān-ı ‘adālet-(19)nişānı tezekkür ve münāḡāşa-i rûz-ı hesābına mebhāş-ı (20) tevārüd ve mevḡif-i tereddüd ve cevābı endīşe vü tefekkür (21) idüp leyl ü nehār tarḡ-ı encümen-i muḡāsebe-i a‘māl ve nīk ü bed (22) iktisāb olunan ef‘āle nefsiñle hesāb görüp (23) mizān-ı çeşm-i inşāfda fażil ü sencide olan ef‘āl-i ḡaseneye

62a

(1) ḡamd ü şenā ve cerīde-i muḡāsebe-i iḡrār ü i‘tirāfda mażbūt olan (2) suṡūr-ı zūnūb ve a‘māl-i seyyi‘eyi ḡaṡṡ-ı istiḡfār-ı zūnūba keşide (3) kılmaḡla ümīd-i hālāş u rehā idüp şebān-rûz şümārende-i (4) evrāḡ-ı defter-i a‘māl ile evḡāt-güzār ve bāzār-ı rüst-ā-ḡızde (5) mevzū‘ olan terāzū-yı iḡtişād-bünyānıñ keffini teşḡile (6) vesīle a‘māl-i ḡasene tedārikiyle sâ‘āt u ānātını imrār (7) eyleyüp maḡāsin-i a‘mālden ne’ñ var deyü hedef-i (8) ḡadeng-i ‘itāb olduḡda ṡabānce-i hevlnāk-ı muḡāсібine siper (9) olacaḡ ve iḡzār-ı

¹⁵⁹ “Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu.” (Rahmān Sûresi, 7)

¹⁶⁰ “Ölçüde haddi aşmayın.” (Rahmān Sûresi, 8)

¹⁶¹ “Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın.” (Rahmān Sûresi, 9)

¹⁶² “İşte o vakit kimin tartıları ağır gelmişse artık o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacaktır.” (Kāria Sûresi, 6 ve 7)

¹⁶³ “Artık kim zerre aḡırlıḡınca bir hayır işlerse onun mükafatını görecektir. Kim de zerre aḡırlıḡınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.” (Zilzāl Sûresi, 7 ve 8)

divān-ı su'āl u cevāb olduḡda (10) ġalebe-i dehşet ü hacāletle şermende vü rüsvāy olmayacak nesne (11) taḡşīli ile bīm ü hirāsdan rehā bulmaġa sa'y-i belīġ ve cehd-i (12) bī-dirīġ eyle.

Dā'im buved fūrūzān çün āteş-i dil la'l

(13) Bīrūn ne-dād her-kes ez-dil şerār-ı ḡod-rā

(14) **Ma'nā-yı beyt:** Dā'imā la'liñ göñlünüñ āteşi gibi münevver (15) olur. Her kimse göñlünden şerārını taşra virmez. (16) Şerārdan murād esrār-ı laṭīfe-i İlāhiyye'dir ki sālīk her ne kadar (17) ihfā iderse ol ḡadar ziyāde olur. Ya'nī ey āteş-i (18) şu'le-ġudāz-ı 'aşḡa sipend olan 'āşīḡ-ı müstemend gevher-i şa'sa'a-(19)pāş-ı gencīne-i elṡāf-ı Rabbāniyye ve cevher-i la'l-i āteş-pāre-i Bedaḡşān-ı (20) füyūzāt-ı Şamedāniyye olan la'l-pāre-i dil-i tābnāk-ı şa'sa'a-(21)pāşīndan şerār-ı esrār-ı İlāhiyye'yi yār u aġyāra izḡār (22) belki rūşen-dilān-ı vāḡıf-ı esrāra daḡi āşīkār itmeyüp (23) nihānḡāne-i sīne-i bī-kīneñde pinḡān u nihān eyle ki

62b

(1) gevher-i feyz-eşer-i dilde ḡāşıl olan envār-ı esrār-ı Ḥudā-dād (2) müzdād ve cevāhir-i küşūfāt u müşāhedāt (3) ve envār-ı füyūzāt ve esrār-ı tecelliyāt yevmen-fe-yevmen ziyād(4)-ber-ziyād ola. İmdi **beyt:**

Dil fikr-i lebiñ cānda nihān eylemek ister

(5) Esrār-ı dili ḡalka 'ayān itmek ister

müfādıyla mahremān-ı serā-perde-i (6) esrār olan rūşen-dilāna şāyān olan ḡoḡḡa-i yāḡūt-ı (7) dehān ve zebān-ı gevher-feşān-ı serī'ü'l-beyāna (10) mühr urup meydān-ı sūḡān (11) ve ḡalbe-i ḡüftār-ı tāze vü kūhēde kūmeyt-i tek-ā-pūy-ı lisān (12) ruhşat-ı ḡareket u cevelān bulup āşār-ı ḡubār-ı müşḡ-āġīn-i kelām-ı ṡurfe-(13)nizāmı dil-nişīnī-i iltiyām ve şīrīnī-i insicāmı (14) hem-lezzet-i çekīde-i ḡand-ı Mısrī ise de şūret-i tiryāḡda (15) bir zehr-i ḡātil ve ḡamūşī vü sūkūt ve ketm-i esrār-ı (16) lāḡūt aña mu'ādildir. İmdi zebāne gelen ziyān (17) ve ser-māye-i kelāmı noḡşān buldīġın fehm ü iz'ān (18) ve sākit u beste-leb olan emān bulup (19) re's-i āsāl-ı kemāl teraḡḡī buldīġın derk ü ittīḡān idüp (20) şahbā-yı nā-resīdeniñ te'sīr-i keyfiyyet-i ḡāmı ile cūş (21) u

hürüşda olduğu gibi nâ-puhte-i dūd-mân-ı haķıķat olan (22) h'od-fürüşlar ki nüş-ı şarâb-ı h'oş-güvâr-ı 'aşķ u esrâr (23) ile taḥşîl-i neş'e-i fi'l-cümle idüp 'arz-ı kâlâ-yı kemâl

63a

(1) ve izhâr-ı cevâhir-i esrâr ile keyflerine keder ve sa'ylerin (2) heder ve tedârik itdikleri bizâ'a vü ser-mâyelerin itlâfla der-be-der olup (3) serserî geşt ü güzër idüp kendülerin rüsvây idenlerden (4) olma. Ma'a-hâzâ seniñ kân-ı sîne ve Bedaḥşân-ı şadr-ı (5) bî-kîneñde olan la'l-pâre-i ziyâ-pâş-ı diliñe bâzâr-ı (6) cevher-fürüşân-ı ma'nâdan virilen ḥişşe-i şerâre-i esrâr-ı (7) Melik ü Ma'būd ve cevher-i ziyâ-dâr-ı keşf ü şühüd (8) seniñ izâle-i tîregî-i fu'âd ve teshîn-i küre-i zemherîr-nihâdîñ (9) içündür. Yohsa inâre-i mesâmi'-i ihvân ve izâhe-i (10) zâlâm-ı mecâlis-i yârân ve güş-dârân içün değıldir. (11) Hemân şadr-nişîn-i şavma'a-ı sîneñ olup (12) reste-bâzâr-ı hürşîd-fürüşân-ı 'âlem-i bâlâdan (13) alınan pertev-i şem'a-i esrâr-ı diliñle tenvîr-i hâne-i derûn (14) ve izâ'a-ı zâlâm-ı mâ-sivâyı perde-bîrûn idüp (15) vâķıf olduğın esrâr-ı İlâhiyye'yi fânûs-ı dilde ḥıfz (16) ile kimseye fâş u izhâr eyleme. Zîrâ püf-zede-i (17) nesîm-i maḥv olması hüveydâdır. Binâ-ber-in pîrân-ı tarîķat (18) ve cevher-şînâsân-ı haķıķat henüz itmâm-ı etvâr-ı sülûk (19) itmeyen sâde-levhân-ı mürîdânîñ bereket-i pîrân (20) ve sülûk ile sırr-ı 'aşķ u velâdan mâ-'adâ mazḥar oldukları (21) esrâr-ı İlâhiyye ve elṭâf-ı Rabbâniyye'yi keşf ü izhârlarına (22) ruḥşat ü icâzet virmezler ve izhâr-ı esrâr (23) itmemek daḥi mümkündür ammâ âteş-i 'aşķ-ı perde-bîrûnla süzân olan

63b

(1) derûn **beyt**:

Fe-keyfe tünkîru ḥubben ba' de mâ şehidet

Bihi 'aleyke (2) 'udülü'd-demi' ve's-şekâmî¹⁶⁴

şahâdetiyle şerâre-i esrâr-ı muḥabbeti bir vechile (3) ketm ü ihfâ ve inkâr u iḥbâ eylemek ḥayta-i ḳudret-i 'uşşâķdan (4) bîründür. Zîrâ **beyt**:

'Aşķ derdîst eger ber-kemer-i küh nihî

(5) Seng-ber-sîne-zenân âyed u feryâd kuned¹⁶⁵

¹⁶⁴ "Aşķını inkâr etmeye çalışsan da gözyaşın ve aşķ hastalığının senin aleyhinde şahitlik yapmaktadır." (Bûsûrî, Kasîde-i Bürde, 6. beyit)

mağzâsıyla şerâre-i (6) hārā-güdāz-ı muḥabbet-i dil sengin kūhsāre işābet itse (7) nümüne-vār-ı pehn-i hāmūn idüp izābe-i eczā-yı çār-kān ile (8) ol hāmūnı ‘Ayn-ı Ceyhūn ve Ceyhūn’ı hücūm-ı seyl-i sirişk ile hem-reng-i (9) hūn itmeğin bir vechile izhār-ı ‘aşk itmemeniñ imkânı yokdur.

(10) Z’ān çeşmhā-yı mey-gūn şermī be-dār Şā’ib

(11) Ez-her şarāb-ı telhī me-şiken humār-ı h’od-rā

(12) **Ma’nā-yı beyt:** Ol mey-gūn dīdelerden ey Şā’ib ḥayā eyle. (13) Her şarāb-ı telh ile yağı acı olan bāde ile kesr-i humār eyleme. Ya’nī humār-ı (14) bādeyi yine bāde def idüp vūcūduñ kırıklığını gid[er]mekle (15) imdi bāde-i ‘aşk-ı İlāhī ve şahbā-yı müşāhede-i cemāl-i kemāl-i (16) Rabbānī ile sīne-mest ü ser-şār olan nergis-i çeşm-i (17) mey-gūne-i ‘uşşāk-ı cemāl-müştāka nazar itmek bāde kadar (18) belki andan daḥi efzūnter neş’e-baḥş olup (19) humārı def itmeğin imdi ey sālīk sen daḥi ‘uşşākıñ (20) sīne-mest-i mey-gūne olan çeşmlerine nazar ile def-i bī-tābī-i (21) humār ve nūş-ı şarāb-ı h’oş-güvār eyle.

(5. GAZEL)

(22) Ez-şafā-yı dil ne-bāşed ḥāşilī dervīş-rā

(23) Nān be-hūn ter mī-şevēd şubḥ-ı şadākat-kīş-rā

64a

(1) **Ma’nā-yı beyt:** Gönül şafāsından dervīşin fā’idesi yokdur. (2) Şadākat mezheblü olan şubḥuñ nānı kanla ıslanur. Eger şafā-yı (3) kalb refāhiyyete bādī olaydı böyle olmaz idi. Ya’nī bereket-i (4) terbiyet-i pīr-i müştērī-i tedbīr ve eşer-i mücāhede vü riyāzet-i bedī’ü’t(5)-te’şīr ile terk-i taḥammül-i esbāb-ı tecemmül ve ihtiyār-ı tarīka-i tecerrüd (6) ü tevekkül idüp fikr-i āb u nān ile istiḥāb-ı ibrīk ü (7) hemyāne dil-dāde olmayup vesīle-i def-i āteş-i ‘ataş (8) olacak ābı ābār u enhārda ve izāle-i za’f-ı gürisnegī (9) idecek nān-ı bī-imtinānı h’ān-ı kısmet-i Perverdgar’da (10) bulup nān-ı huşkıñı şuya batırup def-i cū ile (11) kesb-i şafā-yı kalb ve hücū iden dervīş-i

¹⁶⁵ “Aşk öyle bir derttir ki dağın içine koysan göğsüne taşla vurarak gelir ve (ben âşığım diye) feryat eder (de aşkın yine gizli kalmaz).”

şadâkat-(12)kîş ve sâlik-i ‘âkıbet-endîşîñ şafâ-yı derûnı (13) bâdî-i teyakkuḡ u âgâhî ve dâ‘î-i rüşd ü intibâhî olup (14) **Vemâ ḥalaḡtû’l-cinne ve’l-inse illâ liye‘budûnı**¹⁶⁶ ḥükmünce vazîfe-i (15) ‘uhde-i ‘ubûdiyyet ve vâcibe-i zimmet-i kerâmet-i insâniyyet (16) buyurılan aḥkâm-ı İlâhiyye ve tekâlîf-i şer‘iyye ve merâsim-i (17) ṭarîḡa-i Muḥammediyye edâsında ḥasbe’l-beşeriyye ihtiyâr-ı külfet-i (18) taḡşîr ile a‘mâl ü ḥarekât ve ef‘âl ü sekenâtında (19) vâkı‘ olan taḡşîrâtına muṭṭali‘ vü vâkıf ve râh-ı âḥiret-i (20) maḥûf ü ḥaṭar-âlûd ve ḡaṭ‘ itdiḡi menâzil-i sinîn-i ‘ömr ise (21) sedd-i istiḥâle-i rücû‘ ile mesdûd olduḡına dânâ (22) vü ‘ârif olduḡça ‘ayşî mükedder olup tenâvül (23) eylediḡi nânı ḡan ile ıslanmış gibi ḡayât u zindeḡânîsinden

64b

(1) minnet-dâr vü maḡzûḡ olmamaḡla şafâ-yı ḡalbinden ḡâşılı ve fâ‘idesi (2) mâye vü ḡamîri âb-ı şâfi ile yoḡrulmuş ḡurş-ı girde-i nânı ile tena‘‘um olmayup (3) belki ḡûn-âlûd olan peşimânî-i kerdeḡa-yı taḡşîrât-ı eyyâm-ı civânî olduḡı (4) zâhirdir. Bu vechile ta‘ayyüş maḡz-ı fâ‘ide ve ‘ayn-ı refâhiyyetdir. (5) Zirâ bütün ‘âlemiñ ‘ayş u ‘âlemi bî-‘işlikdedir ve tamâm-ı âsâyiş (6) ü ḡinâ vü tüvângerlik ü şafâ bu ḡüne ta‘ayyüş iden dervîşdedir. Şubḡuñ nânından (7) murâd ḡurş-ı âftâb-ı ‘âlem-tâbdır ki ḡîn-i ṭulû‘unda ḡûn-âlûd (8) bir etmeḡe müşâbeheti şemsden aḡher ü bâhirdir. Nâzım ḡazretleri (9) dervîş-i şadâkat-kîşî şubḡ-ı şadıḡa ve tenâvül eylediḡi (10) nânı ḡurş-ı âftâba teşbîh eylemişdir.

(11) Nîst ḡayr ez-besten-i çeşm ü leb ü ḡuş ü dehân

(12) Raḡneî ger hest in zindân-ı pür-teşvîş-râ

(13) **Ma‘nâ-yı beyt:** Bu a‘zâ-yı erba‘anıñ seddinden ḡayrı bu pür-teşvîş (14) olan zindân-ı vücûduñ raḡnesi yokdur. Aña raḡne olursa (15) bunları sedd ile olur. ḡayrı ṭarîḡ ile olmaz. Şâ‘ib-i merḡûm (16) bîrûn-nişinân-ı ḡânḡâh-ı ümîde miftâḡ-ı dervâze-i gencîne-i fütûḡ (17) şafâ-yı rûḡ şafâ-yı rûḡ daḡi envâ‘-ı mücâhedât ü riyâzâtla (18) erkân-ı erba‘a-ı mezkûreyi sedd ü bende maḡşûr olduḡı ḡaṭır-ı (19) feyż-i mazâhirlerine sünûḡ idüp fütûḡât-ı (20) İlâhiyye ve füyûzât-ı Şamedâniyye’ye sebep ü illet a‘zâ-yı (21) mezkûreyi sedd ile vücûdî raḡne-dâr itmek taḡayyüli ile (22) ṭarîḡa-i mübâlaḡa vü

¹⁶⁶ “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Sûresi, 56)

diğkate sâlik olmuşdur. Vâkı'ā zindân-ı (23) vücûda bunları sedd itmek gibi rahne olmaz. Egerçi sâ'ir

65a

(1) maḥbûslar zindâna rahne açup ḥalâş olurlar ammâ rûḥ (2) maḥbûsı zindân-ı vücûduñ rahnelerini sedd ile rehâ bulur. Ya'nî (3) fi'l-aşl bîgâne-i şehristân-ı vücûd ve gülşen-i mebde'de lâne-sâz-ı (4) şâḥsâr-ı kurb-ı mülk-i Ma'bûd el-ḥâlet giriftâr-ı kafes-i beden (5) ve maḥbûs-ı zindân-ı ten olup âşiyâne-i dîrîne ve âşinâyân-ı (6) kadîmesinden mehcûr ve dervâze-i 'âlî-serây-ı müşâhedât-ı ma'ânî (7) pîş-i nazarından dūr ve re'y-i perde-i ḥicâb-ı cism-i zûlmânî (8) ve zîr-i niḳâb-ı vücûd-ı insânide mânend-i bâzî-i pûşide-dîde (9) temâşâ-yı şâhid-i ma'nâya ḥasret-keşide olmağla (10) rencûr olan sîmûrg-i 'arş-pervâz rûḥ-ı vâcibü(11)'l-i' zâzîñ maḥbes-i maẓîḳ-i bedenden fûrce vü rehâ ve müşâhede-i (12) ruḥsâr-ı kudsiyân-ı 'âlem-i bâlâ ile kesb-i şafâ ve dîdesi (13) rûşenâ olmağ çâr-dervâze-i zindân-ı cism-i nâ-tüvân olan (14) çeşm ü gûş u leb ü dehânı beste vü sedd ü iğlâḳ u bend ile vücûd (15) rahne-dâr ya'nî manzara-i vücûddan temâşâ'î heyâkil-i mevcûdât (16) ile meşğûl olan çeşm-i perişân-nezzâre ve merdüm-i dîde-i (17) cihân-nümâ-yı ğarrâre ruḥşat-ı nezzâre-i küstâḥî vormeyüp (18) temâşâ-yı âlâyiş-i zevâhir ile ḥîre ve nâ-maḥremân-ı nisvâna ilkâ-yı (19) nazar ile tîre itmemek maşlahat-ı zarûriyyesiyle çeşm-i gîti-nümâyı (20) perde-i tegâfûl ve niḳâb-ı iğmâz ü tecâhül ile pûşide (21) kezâlik câm-ı zer-endüde-i muraşsa'-ı âftâbı şermende-i tîre-rüyî (22) vü kem-nâmî iden sâğar-ı yâḳût-nişân-ı dehânı bâde-i telḥ-nümâ-yı (23) kelâm-ı mâ-lâ-ya'nîden ḥimâye zımnında seng-i ta'n ü melâmetle şikest

65b

(1) ü zaḥm-dâr ve nağme-perdâzî-i nuṭṭ u beyânda tûṭiyân-ı ḥ'oş-lehce-i bâğ-ı (2) belâğati dem-beste-i ḥacâlet-i lûknet iden bülbül-i faşîḥ-i şîrîn-kelâm zebân (3) u leb-i gül-fâm-ı ṭurfe-nizâmını dâ'ire-i gülşen-i tevḥîdde nağme-perdâzî-i (4) zîkr-i Hudâ ve iltizâm-ı ḥüsn-i edâdan ğayrı ma'nâya taşaddiden ihtirâz (5) dâ'iesiyle ḥavâle-i pûşt-i dest ile mecrûḥ ü dil-figâr (6) ve cevâz-dâde-i şerî'at ü ṭarîḳat olmayan ḳabâyîḥ-i kelâm ve eşvât-ı (7) münkir-i nedâmet-encâmı 'adem-i istimâ' maşlahatıyla penbe-der-gûş olmağı (8) ihtiyâr idüp ber-vech-i meşrûḥ a'zâ-yı erba'a-i merḳûmeyi (9) sedd ü bend ile zindân-ı vücûd rahne-dâr ya'nî eczâ-yı cism-i nâ-tüvânı (10) envâ'-ı mücâhedât ve

akşām-ı riyāzātla ihlāk ü hāk-sār itmedikçe (11) taşfiye-i rūḥ ḥāşıl ve sālîk-i rāḥ-ı ḥaḳîḳat maḳşūd-ı aşlî (12) ve maṭlûb-ı ezeliye vāşıl olamadığı karar-dāde-i ūlî'l-ebşārdır.

(13) Şirket-i rūzî ḥasīsān-rā be-feryād āvered

(14) Ber-ser-i nān-pāre seg düşmen buved dervîş-rā

(15) **Ma' nā-yı beyt:** Rızık şirketi ḥasīsleri feryāda götürür. (16) Etmek pāresi üstine kelb faḳîre düşmen olur. **Mışrā'**:

(17) Bî-ḥased ne-buved ger birāder-zāde-i peygām-berest¹⁶⁷

vefḳince miyāne-i aḳrān u ḥullānda (18) reşk ü ḥased 'ādet-i ḳadīme ve deydin-i müstedīme olduğu (19) gibi cinsiyyetde müşterek olan kilābla fuḳarā beyninde daḥi cārî (20) olmağın imdi kilāb ve fuḳarā-yı bî-tāba nān-pāre a'ṭā (21) olunduḳda kelb-i ḥassās anı ḥiss idüp şirkete rāzî olmaz. (22) Kelbiñ fuḳarāya düşmen olup esvāk u bāzārda gördükçe 'av' av (23) ile ta'cîz ve üzerine hücum itmesi bu cihetdendir. Şā'ib-i merḥûm

66a

(1) sālîkleriñ hem-meşreb-i iblîs-i pür-telbîs olan nefis-i emmāre-i ḥasîsi (2) kelbe teşbîh ve şıfat-ı zemīme-i ḥasedden ihtirāz u ictināb (3) ile pāk u nezîh olmasına işāret eylemiştir.

(4) Merdüm-i kûteh-naẓar der-intizār-ı maḥşerend

(5) Naḳd bâşed miḥnet-i dünyā me'āl-endîş-rā

(6) **Ma' nā-yı beyt:** Naẓarı ḳāşır olan âdemler maḥşere muntazırdırlar (7) ammā 'āḳıbet-endîş olan kimseye dünyāniñ miḥneti naḳd olur. (8) Nāẓım-ı merḥûm işbu beyt-i ḥikmet-nümünde şol kimse ki 'âlem-i dünyāda (9) vuḳû'ı maznûn lâkin henüz vuḳû'a maḳrûn olmayan bir muşibeti vāḳi' (10) farz idüp tarşîn-i nefis eyledikde ol muşibetiñ vuḳû'ı âsân (11) olunca maḥşeriñ daḥi muşibetlerin vāḳi' i' tîḳād idüp (12) dünyāda ber-

¹⁶⁷“(Kişi) peygamber yeğeni olsa bile hasetsiz olmaz.”

vech-i ‘adālet nefsiyle muḥāsebe görüp gerek dünyāda (13) ve gerek ‘uḡbāda maḥşeriñ havfından ḥalāş oldığına işāret (14) itmişdir. Ya‘ nī tīr-i nigāh-ı çeşm-i şūhī vü intibāh ile zaḥm-güşā-yı (15) sīne-i perhīz olmayup her cānibe ḥavāle-i şemşir-i nā-temyīz-i ḥūn-rīz (16) ile tıfl-ı dil-i nā-kāmı mecruh ve ruh-ı zībā-yı rūhı naṭ‘-ı şaṭranc-ı (17) ḥacāletde maṭrūh iden ser-geşteḡān-ı vādī-i ḥayret ve kūteh-(18)naẓarān-ı aşḡāb-ı ḥavf u ḡaflet ki izā‘at-ı bizā‘at-ı (19) ‘ömr-i ‘azīz ile kīse-i evḡāt ve hemyān-ı sā‘ātleri (20) naḡdīne-i maḥāsin-i a‘mālden tehī ve kuvve-i müfekkiireleri bīm-i mevḡif-i (21) ‘azāb ve ḥavf-ı melā’ike-i ‘azāb ve ḥaṭar-ı rūz-ı ḥesāb (22) ve kitāb-ı mülāḥaza vü müṭāla‘asından ḥālī olup nuşūş-ı (23) ḡatı‘a-ı Ḳur‘āniyye ve berāhīn-ı sātı‘a-ı eḥādīs-i nebeviyye ile

66b

(1) taḥaḡḡuḡ-ı vuḡū‘ı mücme‘un ‘aleyhi olan ḥaşr ü neşr ve mīzān-ı a‘māl-i ḥayr u şer (2) ve muḥāsebe-i nīk ü bed ve nef‘ ü zarrı **ke’enne-hu müteḥaḡḡuḡ-ı-l-vuḡū‘**¹⁶⁸ i‘tikād itmemekle (3) hemān bī-cā muntazırlardır. Zīrā vuḡū‘ını i‘tikād itseler ḥuffāşlar gibi (4) mübtelā-yı ‘illet-i sebel ü fütūr u ḥalel olmayup revnaḡ-fürüş-ı (5) bāzār-ı enẓār ve rüşenī-baḡş-ı çeşm-i nuzẓār olan gevher-i şeffāf-ı (6) āftāb-ı nūr-ı başıret ve sürme-i cilā-dāde-i ‘ayn-ı ‘ibret ile (7) şuḡḡa-i ‘ālem-i a‘māl ve şaḡīfe-i ḥüsn ü ḡubḡ-ı ef‘āl ilḡā-yı eşi‘a-ı enẓār (8) idüp mu‘ārız-ı daḡal-bāz-ı nefsi-i ḡile-perdāz ile her-bār tarḡ-ı encūmen-i (9) muḥāsebeye āḡāz idüp ḡamiyyetḡāh-ı maḥşer-i İllāh’da maḡcūb olmayacak (10) a‘mālī ifā ve şermende vü ḡacil olacak ef‘āl-i seyyi’eden istiḡfār ü (11) isti‘fā idüp rūz-ı rüst-ā-ḡızde vuḡū‘ bulacak ḡālātı (12) bi’l-cümle i‘tikād ve miḡen ü meşā’ib-i dünyā ve meşā’ib-i ‘ālem-i fenāyı (13) naḡden ta‘dād idüp pīrāye-i pīş-taḡta-i i‘tibār olan gevher-i ḡadrini (14) sencīde-i mīzān ve kemmiyyet-i metā‘-ı a‘māl ve naḡdīne-i müddaḡar-i ef‘āl (15) ü emvālını bir bir ḡesāb eyle. Tedārik-i tūşe-i rāh-ı āḡiret (16) ü maḡşere tavṭīn-i nefsi eyle. Pīşīn taḡşīl-i zād-ı ‘afv ü maḡḡiret (17) ile maḡşere intīzārdan i‘rāz ü mücānebet iden zümre-i dervīşān-ı (18) ‘āḡıbet-endīşāna lāḡıḡ ve ḡürūh-ı dūr-bīn-naẓarān-ı ḡaḡīḡat-(19)menişāna mülāşıḡ olurlar idi.

¹⁶⁸ “Olmasından / vukuundan eminmişçesine.”

(20) Şabr kun ber-telḥ-kāmīhā ki āḥir rūzgār

(21) Çeşmesār-ı nūş sāzed busegāh-ı nīş-rā

(22) Bu maḳāmda nūş nūnuñ zammı ve vāvıñ sükūnuyla (23) ‘asel ma’ nāsınadır. Şems-i Faḥrī **beyt**:

Hemişe tā ki felek necm-i sa’ d dāred ü naḥs

67a

(1) Müdām tā meges-i naḥl nīş dāred u nūş¹⁶⁹

ve ‘āfiyet ve lezzet ve lezzetlü (2) şerbetlere daḥi dirler. **Ma’ nā-yı beyt**: Acı damaḡlıklara şabr u taḥammül eyle ki (3) āḥirü’l-emr rūzgār busegāh-ı nīşi ya’ nī arınıñ iğnesiniñ şokdıḡı maḥalli (4) ‘asel çeşmesārı ider. Zünbūr-ı bī-şu’ūruñ ledḡ itdiḡı maḥall hem mürteşef-i (5) cirāb ve zāhl-ı ‘azb hem menba’-ı veca’ ü kerb olup bu iki vechile (6) cilveger oldıḡı maḥall-ı ‘ibret oldıḡına işāret itmişdir. Ya’ nī (7) ey dervīş-i ‘ākıbet-endīş-i şadākat-kīş bu gülzār-ı tarīkatden (8) istişmām-ı rāyiḥa-i ḥaḳīkat ile āsūde-dimāḡ olup def’-i zūkām-ı ālām (9) ve şubḥ u mesā meygede-i fenāda nūş-ı şabūḥ u ḡabūḳ-ı gül-fām-ı ‘aşḳ u velā (10) ile izāle-i ḥumār-ı bāde-i telḥ-kāmī-i mā-sivā iden rindān-ı tarīkat (11) ve mey-nūşān-ı ḥaḳīkat gibi ser-şār olmaḡı isterseñ bāde-i cān-sūz (12) u dimāḡ-güdāz ve şarāb-ı mesmūm-ı nā-sāz olan zehr-ābe-i (13) güvārā-yı telḥ-nümā-yı ālām-ı dünyāyı meyl-i ṭabī’i ile bilā-cür’ a nūş (14) ve meyḥāne-i şabr u ārāmda telḥi vü merāretinden ‘adem-i iştikā birle ḥırḳa-pūş (15) olup min-küllü’l-vücūḥ tavāriḳ-ı ma’ reke-i rūzgāra teslīm-i ‘inān-ı (16) teslīm-i rızā idüp āteş-zen-i ḥānmān-ı şabr u ḳarār (17) ve ārām-sūz-ı ḥātır-ı yār u aḡyār olmayup ḳabza-gīr-i tiḡ-i ḡamḡam (18) olan rūstem-i sitem-i rūz-ı āteş-bār ile mecrūḥ u helāk (19) ve şadme-i sīlī-i sipihr-i ehl-i āzār ile āḡište-i ḥūn u ḥāk (20) āverde-i girībān-çāk olur. Sen daḥi **İnnemā yūveffā’ş-şābirüne** (21) **ecrahūm biḡayri ḥisāb**¹⁷⁰ dāmen-i ‘ināyet-i pīr emnine teşebbūş (22) ü tevessül birle şabr u taḥammül **Cemālū’l-mer’ fi’l-ḥilmi**¹⁷¹ vefḳince (23) işrāk-ı āftāb-ı ḥüsn-i cemāl-i ādem ḥuṭūṭ-ı şu’ā’-ı şubḥ-ı rüşen-i ḥilme

¹⁶⁹ “Daima gök, uğursuz yıldızı uğurlu yıldızla dönüştürür, aynı şekilde her zaman bal arısı iğneyi bala çevirir.”

¹⁷⁰ “... sabredenlere mükafatları elbette hesapsız olarak verilir.” (Zümer Sûresi, 10)

¹⁷¹ “Kişinin güzelliği hilmindedir.” (Hz. Ali)

67b

(1) vā-beste ve esbāb-ı maḥāsin-i ḥiṣāl-ı merdüm ekser vücūd-ı (2) pür-sūd-ı şekīb ü taḥammüle peyveste olduğunu mülāḥaza vü te'emmül idüp (3) redd ü muḳābeleda 'acele itme ki berḳ-i şitābān-ı tizi ḥirmen-i ḥayāt-ı (4) merdüme āteş-endāz ve seyl-i kūh-endāz-ı tündi binā-yı raşīnū'r-rükn-i (5) ḥāne-i dili ḥarāb-sāz ider. İmdi irāş-ı veca' ü elemde (6) ḥārā-şikāf-ı sinān-ı ser-tiz ve şemşir-i āteş-bār ve ḥancer-i (7) ḥūn-rizden efzūn ve zaḥmı rişte-i merhem-i Süleymānī (8) ve süzen-i dem-i Mesīḥā-yı ḥayāt-baḥş-ı mürde-dilānı ile (9) dūḥte olsa bür' ü iltiyāma maḳrūn olmaḳdan dūr olan (10) tīg-i bī-dirīg-i rüzgār-ı nā-hencār ile rencūr ya' nī bir yüzi (11) zehr-ābe ile sır-āb ve diğeri şerbet-i 'aselī ile şād-āb (12) olan nişter-i niş-i zünbūr-ı miḥen-i dünyā ile zaḥm-dār ü bī-ḥużūr (13) olduğda ḳand-ı Mısrī vü nebāt-ı Şāmī'den elezz ü a' lā (14) vü elṭaf ü ahlā olan dārū-yı bür'ü's-sā'a-gerde-i 'aselī-i (15) şabr ile merhem-sāy-ı tedbīr ol ki ol busegāh-ı niş-i miḥen-i dünyā (16) ve mülteşem-i şifāh-ı nişter-i ālām-ı fenā mecrā-yı ḥūn ve nehr-i Ceyḥūn iken (17) bür'ü's-sā'a müteḥavvil-i çeşme-i şād-āb-ı ḥayāt ve mütebeddil-i (18) menhel-i 'azb-ı fūrāt olup veca'-ı zaḥmdan eşer ḳalmayacağı (19) şemsden aẓherdir. İmdi ey ṭālib-i cevher-i 'irfān (20) işbu keşide-i rişte-i taḥrīr olan derārī-i girān-bahā-yı nuşḥ u pendı (21) ḳurṭa-i gūş-ı cān idüp şedāyid-i rüzgār-ı nā-be-ḳarāra (22) gerden-dāde-i şabr u taḥammül ol ki cevāhir-i meṭālib ü maḳāşid (23) bī-zaḥm-ı tīşe-i metā'ib-i şedāyid ma' ādin-i fevā'id ü 'avāyidden izḥār

68a

(1) u iḥrāc olunmaḳ ḥayṭa-i imkāndan bīrūn mümkün olduğu şüretde (2) daḥi istidrāce maḳrūn olup kezālik ledğ-i ef' āya (3) 'ilāc cüz'-i a'zamı ef' ā olan tiryāk-ı fārūḳuñ merāretine (4) taḥammül ile ḥāşıl olduğu beyāna muḥtāc değildir.

(5) **Derd-i ser bisyār dāred efser-i şāhen-şehī**

(6) **Zūd ez-ser vā kun in ser-māye-i teşvīş-rā**

(7) **Ma'nā-yı beyt:** Baş ağrısı çok tutar pād-şahlıḳ tācı. (8) Çāpūk bu teşvīş ser-māyesin başdan geri eyle. (9) Şā'ib-i merḥūm sāliki devlet-i dünyā ve saltanat-ı fenāya (10) meyliden taḥzīr ü terḥīb ve saltanat-ı 'uḳbāya (11) taḥrīz ü terğīb idüp tāc-ı şudā'-ı imtirāc-ı kām-rāniden (12) ser-i hūş-eşer-i bürehne ve külāh-ı intibāh-ı faḳr u fenā ile def'-ı şudā' (13) ü serāsime itmesini tavşiyeye buyururlar. Ya' nī ey ṭālib-i sikke-i fenāyī

(14) v'ey rāgīb-ı külāh-ı ser-i āsānī eger başında sevdā-yı (15) tīg-bāzī-i meydān-ı muḥabbet ve gönlünde ārzū-yı dem-sāzī-i merdān-ı (16) selāṭīn-i ḥaḳīḳat olup ser-i sa'ādet-efseriñ taḥtgāh-ı (17) 'ālem-i fenā vü 'uḳbāda tāc-dārī-i šehr-yārī olmağa ṭalīb (18) ya' nī šehen-šāh-ı 'ālem-i fenā-fi'llāh ve pād-šāh-ı kişver-i 'irfān ü intibāh (19) olup gāh ḥayrān-ı eḳālīm-i istiḡrāk u maḥva ve gāh seyrān-ı (20) pāy-i taht-ı memleket-i şu'ūr u şahva rāgīb iseñ (21) **mışrā'** :

Sevād-ı šehr be-dīvāne bend-i zindānest¹⁷²

diyerek (22) ser ü pā bürehne ser-be-şahrā-dādegī-i rüsvāyī çāk-zenī-i girībān-ı (23) şeydāyī ile bī-ser ü sāmān pehnā-yı fenāda cavelān idüp

68b

(1) gerden-keş-i silsile-i aḥbāb ve mülāzım-ı bāb-ı Rabbü'l-erbāb (2) olup pād-šāh-ı taḥtgāh-ı eḥadiyyet bārgāhından (3) ve yektā-nişin-i salṭanat-serāy-ı hüviyyet dergāhından ḡayra (4) gerden-dāde vü rām ve kemer-beste-i mevḳif-i bendegī vü kıyām itmeyüp (5) ammā nezd-i bendegān-ı Ḥudā'da ihtiyār-ı fūrū-tenī ve ifā-yı mevācib-i (6) ser-efgendegī ile kaṭ'-ı 'ırq-ı nerimān-ı naḥvet ve nez'-i ḡudūn (7) u selvet ile tamām-ı gerden-firāzān-ı enāmı kendüye ḥalka-be-güş (8) ḡulām ve sen anlara sulṭān-ı be-nām olup taḥtgāh-ı salṭanat-ı (9) iḳlīm-i ḡurūrī pā-zede-i nefret ve lezā'iz-i şerbet-i devletden (10) zāhirde ḥāḳānī ḥaḳīḳide peşimānī olan ḥalāvet-i ḥelvā-yı (11) übbehet ü 'izzetden tefriḡ-i dimāḡ-ı ārzū idüp gerden-i cāndan (12) fekk-i zencir-i ḡülü-gir-i ḡavḡā-yı salṭanat ve dil-i vīrāndan selb-i (13) 'alāḳa-i muḥabbet-i memleket ser-i endīşe vü ḥayālden ser-māye-i (14) teşvīş ve mūcib-i serāsīme vü taḥdīş olan sevdā-yı (15) tāc-ı muraşşā'-ı šehen-šāhī ve zerrīn-külāh-ı pād-šāhīyi (16) giderüp 'araḳıyye-i ḥazret-i Mevlānā ve taḳıyye-i ḥācegān-ı (17) Buḥārā ile taḥşil-i ser-i āsānī ve def'-i şudā'-ı nāgehānī (18) idüp libās-ı müste'ār-ı vücūduña elbise-i devleti (19) ilbās ve erbāb-ı dünyā vü devlet ile ülfet ü istinās (20) eyleme ki çehre-i müzahref-i 'arūs-ı devlet-i bī-beḳāya tevcih-i (21) nigāh-ı šehen-šāh-ı istiḡnā nā-sezā ve ḡüy-ı gerdān-ı meydān-ı gerdūn (22) ihtilāsıçūn taḥrīk-i çevgān-ı himmet bī-cā oldığı nezd-i aşḡāb-ı ḥaḳīḳatde müşbetdir.

¹⁷² “Şehrin kalabalığı (bir) deli için zindan zinciridir.”

(23) Ez-ḥabāb-ı ḥ'od hezārān çeşm der-her cilveī

69a

(1) Mī-kuned icād deryā tā be-bīned ḥ'ış-rā

(2) **Ma'nā-yı beyt:** Kendi ḥabābından her cilve vü cünbişde deryā (3) hezārān çeşm icād ider. Kendüsin görmek için. (4) Nāzım-ı merḥūmuñ bu beyt-i dil-güşāyı nazımdan maḫşūdı **Küntü** (5) **kenzen**¹⁷³ ḥadīs-i şerīfiniñ mefhūm-ı münīfine işāret ü imā (6) ve kendüniñ āšnā-yı baḥr-i 'irfān ve şinā-ver-i ḳulzūm-i kemāl oldığın (7) beyān u inhādır. Ya'nī muḫtāc-ı imkān ve ārzūmend-i (8) mekān olmayan Ḥālīḳ-ı ins ü cānn ki **beyt:**

(9) Ey nīst perdeī ki ne-bāşed nevā-yı tū

'Ālem pürest ez-tū vü ḥālīst cāy-ı tū¹⁷⁴

(10) mağzāsıyla cāygāhı ḳaşr-ı cānda peydā ve iḥāta vü ıtlāḳ birle (11) her yerde yeri hem pinhān ve hem hüveydā ve tamām-ı 'ālem-i mülk ü melekūt (12) deryā-yı bī-pāyān-ı 'ilm şümülünde nihān iken yine her ḥabāb-ı şūḥ-(13)çeşm rüşen-dilde zāhir ü 'ayān olup şinā-verān-ı (14) yemm-i 'adem bī-ḥaber-i keyf ü kemm mübtelāyān-ı çār-mevce-i tūfān-ı (15) nīstī olan sefāyin-i benī Ādemi sāḥil-i vücūda iḥrāc (16) idüp bermuḫtezā-yı **külle yevmin hüve fi şa'n**¹⁷⁵ (17) icād-ı ḥavādiş-i kevnīyyede ikā'-ı aḥkām-ı müşbet ḳılup (18) leb-riz-i sevdā-yı mā-sivā olan gönüllerimize hevā-yı rūḥ-(19)efzā-yı 'aşḳ u muḥabbetiyle ifāza-i güşāyiş ü nemā ve be-hem-beste-i (20) şerm ü hacālet olan çeşm-i ḥire-i tiremize 'ayn-ı 'ināyet (21) ve şu'le-i naẓar-ı merḥametiyle ziyā virüp şehen-şāh-ı baḥr-i 'ālem (22) ü 'ālemiyān ve pād-şāh-ı ber-ins ü cānn ya'nī Ḥālīḳ-ı kevn (23) ü mekān ḥazret-i Mevlā-yı Müste'ān **Küntü kenzen maḥfiyyen**

69b

(1) **feḥbebtu en u'rife**¹⁷⁶ deryā-yı bī-kenār ve ḳulzūm-i zehḥārını hūbūb-ı (2) nesīm-i 'anber-i şemīm-i ḥayāt-baḫş-ı 'aşḳ u muḥabbetiyle mütelāṭım ya'nī mebdē'-i (3) cümle-i āşār ve menşe'-i kāffe-i aḥkām-ı bī-şümār olan baḥr-i muḥīṭ-i zāt-ı (4) muḳaddesine

¹⁷³ “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim. Bilineyim diye mahlukatı yarattım.” Hadīs-i kudśī, Aclūnī, 2019, c. 3, s. 311.

¹⁷⁴ “Ey varlığının olmadığı hiçbir âlem olmayan yok, âlem seninle doluyken senin yerin boş (sen görünmüyorsun).”

¹⁷⁵ “... O her an yeni bir İlâhi tasarruftadır.” (Rahmân Sûresi, 29)

¹⁷⁶ “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim...” Hadīs-i kudśī, Aclūnī, 2019, c. 3, s. 311.

naẓra-i ta‘ aşşuk şalup müşāhede vü temāşā (5) maşlahatıyla hezārān ḥabāb-ı şūḥ-çeşm-i çekre-engiz icād ile (6) ‘ummān-ı zāt-ı kerīmü’ş-şānını mevc-riz idüp zāt-ı kadīmetü’ş(7)-şifātını temāşā eyledi. Hafī olmaya ki hezārān ḥabāb (8) ile murād ü maḳşūd temevvüc-i baḥr-i icād ile şinā-ver-i ḳulzüm-i vücūd (9) olan ‘ālem ü aḥbābdır ki müşāhede-i deryā-yı zāt-ı (10) Bārī’ye her biri çeşm-i bī-niḳābdır. Üstādlarımızdan ba‘ zı sūḥan-(11)fehmān ve ma‘ nā-perverān ḥabābdan murād ḳatre-i cūy-bār-ı ḥavādiş (12) olup mülāzemet-i bāb-ı Hudā ve müdāvemmet-i iktisāb-ı (13) ma‘ ārif ü ḥaḳāyık-ı eşyā ile vāşıl-ı deryā-yı ḥaḳīḳat (14) ve müstaḡraḳ-ı lücce-i ma‘ rifet olup ol baḥr-i ‘ummānda kendüye (15) cilveger-i zuḥūr olan hezārān ḥabāb füyūzātla her biri müşāhede-i (16) deryā-yı ḥaḳīḳate çeşm-i rüşendir. Anlar ile temāşā-yı (17) deryā-yı ḳudret idüp müstaḡraḳ-ı emvāc-ı ināyet-i (18) Raḥmān olmak üzre beyān eylemiştir. **Ve li-küllin vichetün¹⁷⁷ Ve’n-nāsi fīmā ya‘ şeküne (19) mezāhib¹⁷⁸**

Ger be-derd āyed dilet ez-nāle-i Şā’ib me-paḥs

(20) Ḥarf-i ḥūn-ālūd mī-bāşed derūn-ı rīş-rā

(21) **Ma‘ nā-yı beyt:** Eger seniñ gönlün Şā’ib’in nālesinden (22) müte’essir olursa incinme. Zirā anıñ ihtiyārıyla değildir. Belki sine-i (23) mecrūḥuñ nālesi daḫi ḥūn-ālūd olur. Ya‘ nī duḥūl-ı encümen-i ‘uşşāk

70a

(1) taḥşil-i esbāb-ı ehliyyet ile merd ve tedārik-i metā‘ -ı ḡam-ı ‘aşḳ ile (2) tuḥfe-resān-ı dil-i pür-derd olup mānend-i ney-i nālān sīnesi (3) āteş-i ‘aşḳla dāḡ dāḡ ü sūzān ve mişāl-i ṭabla-i tīr-endāzān (4) nāvek-i dil-düz-ı cān-sūz-ı muḥabbet-i Hudāvend-i cihānla zaḥm-dār u vīrān (5) olan ciger-sūḥteḡān-ı āteşgede-i mihr ü velānıñ dil-i miḥcem-i pür-ḥūn (6) ve kāmūn-ı sine-i külḥan-nümünunda resīde-i küngüre-i āsmān belki (7) vāşıl-ı ḳa‘r-ı şimāḥ-ı gerd-i beyān olan nāle-i āteş-bār-ı dil-i ḥazīni (8) cigergāhında te’şir ve dil-i bī-temkīniñde cāy-gir olduğda rencide (9) vü dil-gir olma ki **mışrā‘ :**

Söyledir bülbulin ol ḡonçe-dehen

¹⁷⁷ “Herkesin (yöneldiği) bir yönü vardır...” (Bakara Sûresi, 148)

¹⁷⁸ “İnsanların âşık oldukları şeyler hakkında türlü türlü mezhepleri / yolları vardır.” Ebû Firâs el-Hamdânî (932 - 968)

zemzemesiyle (10) kendü ihtiyār u irādesiyle olmayup iktizā-yı tekāzā-yı (11) mihr ü
‘aşkla oldığın mülāhaza **beyt**:

Delersin ney gibi bağımda nālān (12) olmasun dırsün

Derūna zaḥm urursün yine sūzān olmasun dırsün

(13) maṭla‘-ı dil-güşāsını müṭāla‘a eyle. İmdi ey sālīk-i rāh-ı iz‘ān (14) ‘andelīb-i
gülşen-serāy-ı ‘irfān ve bülbül-i nāzik-edā-yı bedī‘ (15)ü’l-beyān olan Şā’ib-i ḥaḳīkat-
muşāhibiñ ser-āğāz-ı zemzeme-i (16) irād oldığı nāle-i āteşin ya‘nī pūte-i derūnunda
āteş-i ‘aşkla (17) izābe ve ḳālīb-ı ta‘bire sebk ile ifāde eylediği cevāhir-i ma‘ānī (18) ve
le’ālī-i elfāz ü mebānīyi her ne ḳadar maḳām-ı ‘aşḳda olmayanlarıñ (19) ṭab‘ına
muvāfıḳ ve ḥāl ü şānlarına muṭābıḳ deḡil ise daḡı (20) sen gūş-ı cānıña mengūş ve
ḥāme-i endīşe ile şebṭ-i cerīde-i (21) güzīde-i hūş idüp gülşen-i ma‘ānī olan gül-i her
dem bahār-ı (22) dehānlarından şudūr ve zīver-i ser-i şīşe-i zuḥūr olan (23) gül-deste-i
kelāmlarından istişmām-ı būy-i ḥaḳīkat ve ḥūrşīd-i

70b

(1) şa‘şa‘a-pāş-ı elfāzlarından iktibās-ı nūr-ı itti‘āz u ma‘rifet (2) ve def‘-i zūkām-ı
iştibāh ve taḥşīl-i dimāğ-ı rüşd ü intibāh (3) idüp şāhid-i şīrīn-cemāl ü nemekīn-me’āl-ı
maḳāllerin (4) āğūş-ı ḳabūl ile der-āğūş ve ḥarf-endāzī-i ṭa‘n u teşnī‘i (5) revā
görmeyüp beste-leb ü ḥāmūş ol.

(6. GAZEL)

(6) Ez-ser ü sāmān çe mī-pürsī men-i dīvāne-rā

(7) Cūş-ı mey berdāşt ez-cā saḳf-ı in meyḥāne-rā

(8) **Ma‘nā-yı beyt**: Ser ü sāmāndan ne su’āl idersin ben dīvāneye? (9) Bādeniñ cūş u
ḥurūşı ḳaldırdı bu meyḥāneniñ saḳfını. (10) Cūş-ı meyden murād ḡalebe-i vecd ü şevḳ
ve istilā-yı belā-yı (11) ‘aşḳ u zevḳdır ki dīvāne-i ‘aşḳı ḥarekāt-ı ‘āḳılāne ve intizām-ı
(12) aḥvālle taḳayyüdden bi’z-zarūre dūr u mehcūr ider. Ya‘nī (13) bezmgāh-ı rüz-ı
elestde ser-mestān-ı sülāfetü’ş-şahbā-yı mihr ü velāya (14) izāḳa olunan bāde-i ḥoş-
güvār-ı ‘aşkla ḥumār-ālūd tekrār meygede-i (15) ‘ālem-i fenāda nūş-ı cām-ı fenā-fi’llāhī
ile tecdid-i keyf-i nā-būd birle (16) ser-şār-ı ‘aşḳ-ı Ma‘būd olup şahbā-yı temāşā-yı gül-
(17) ruḥsār-ı şāhid-i ma‘nā ile mest ü ḥarāb āteş-i bālā-keş-i (18) velā ile pehlū-zede-i

sîh-i ıztırâb olan ‘âşık-ı (19) bî-berg ü sâz ma‘şûkî olan Mün‘im-i bî-niyâzîñ (20) ‘aşkına nûş-ı cân eylediği şahbâ-yı lezîz meyhâne-i vücûdını (21) leb-rîz idüp kabûl-ı ziyâdeye zarfı dar gelüp (22) galebe-i cûş-ı vecd ü zevk ve lerziş-i hurûş-ı istiğrâk u şevki berdâste-i ser-pûş-ı hum-ı şu‘ûr (23) ve ref‘-i sakf-ı meyhâne-i ârâm u huzûr itmekle taşup

71a

(1) ya‘nî deryâ-yı muhîl-i mahv ü fenâ başından aşup ol bâde-i (2) turfe-keyf-i ‘acibü’t-te‘şîr ile çâr u nâ-çâr hareket-i ‘âkılâne (3) ve nizâm-ı hâl-i rindânenen dūr **beyt:**

Âşık oldum hâkîm idi adım

(4) ‘Aqla uydum be var deli didiler

mışdâkıyla encümen-i ‘uçalâya duhûlden (5) mehcür olup şâh-bender-i dil-i recâ’î dâ‘iye-i iştirâ’-ı (6) şâhid-i nâz-fürûş-ı ma‘nâ ve sevdâ-yı temellük-i gam-ı ‘aşk u velâ (7) ile bezl-i nakdîne-i ser ü sāmân-ı şu‘ûr ve ifnâ-yı ser-māye-i (8) ‘aql u huzûr ile şūrîde-hâtır ve def‘-i havâtır-ı mazâhir (9) idüp zâhirde müflis bātında ma‘nâ-yı maqşûda (10) münis olup sulţân olmuştur. Zîrâ sulţân (11) muhabbetiñ qarârgâhı olan mahallede ser ü sāmân ve rāhat (12) тұramaz kaçар. Cüyüş-ı germ-‘inân-ı gam-ı ‘aşk kındığı yerde (13) tevâbi‘-i hâkîm-i ‘aql olan cevşen-pûşân-ı âsâyiş (14) ü ârâmiş fi’l-hâl göçer.

(15) Tâ ne-gerded âb dil ez-dâğhâ-yı âteşin

(16) Nîst mümkün yâften ân gevher-i yek-dâne-râ

(17) **Ma‘nâ-yı beyt:** Âteşin dâğlardan tâ gönül eriyüp (18) şu olmadıkça ol gevher-i yek-dâne-yi bulmak mümkün değildir. (19) Ya‘nî fülâdı nerm ve eyyâm-ı sermâyı germ idüp (20) emvâc-ı h‘âbîde-i deryâyı reşk-i telâtum-ı tûfân iden (21) tünd-bâd-ı âh-ı âteş-zâd ve tef ü tâb-ı ‘aşk-ı Rabbü’l-‘ibâd (22) ile izâbe-i dil itmedikçe ya‘nî şu gibi eritmedikçe yek-dâne-i gevher-i (23) maqşûda zafer hâric-i hayta-i kudret-i beşer olduğu bî-iştibâhdır.

71b

(1) Bu beytiñ tafşılı dördünci gazelde Z'ân gevher-i girâmî hergiz haber ne-yâbî¹⁷⁹ (2) beytinde mürûr itmekle bu maqâmda kaşr-ı mesâfe ihtiyâr olunmuşdur. (3) Maşşûd mazhar-ı tecelliyât-ı kudsiyye olmak taşfiye-i kalbe menûṭ (4) u merbûṭ oldığın beyândır.

(5) Müşkilest ez-derd u dâğ-ı 'aşk dil berdâşten

(6) Verne mî-dâdem be-seyl-âb-ı fenâ in hâne-râ

(7) **Ma'nâ-yı beyt:** 'Aşkıñ derd ü dâğından gönül kaldırup (8) vazgelmek müşkildir. Yoḥsa ben bu hâne-yi seyl-âb-ı (9) belâya virürdüm. Gûyâ 'aşkıñ derd ü belâsı ki zâhirde (10) naḥâfet-i beden ve girye-i bî-ihtiyâr olup ammâ bâtında (11) olan derd ü miḥeni bî-'add ü bî-şümâr olmağla anlardan (12) iftirâka cesâretim yokdur. Yoḥsa ben bu 'âlem-i 'anâşır (13) ve kârḥâne-i mazâhirde bu kadar şabr u qarâr idemez idim (14) dimekdir. Vâkı'â 'aşkıñ ḥâlât-ı seniyyesi bâzâr-ı (15) dünyâya maḥşûş olmağla hüner oldur ki müddet-i medîde (16) bu reste-bâzâr-ı cihânda re'sü'l-mâl-ı 'aşkla ḥarîdâr-ı (17) kâlâ-yı reng-â-reng-i derd ü ğam olup taḥşîl-i ser-mâye-i (18) vâfire ve tedârik-i emti'a-i mütekâşire ile kâm-rân-ı (19) dü-cihân ve ḥ'âceğ-i müşârün-bi'l-benân ola. (20) Yoḥsa dâğ-ı 'aşka 'adem-i taḥammül ile 'âlem-i 'anâşır (21) ve vâdî-i mazâhiri seyle virüp gevher-i vücûdı (22) def'a-ı ğarḳ-ı seyl-âb-ı helâk ve girîbân-ı şabr u ḥayâtı (23) dāmâna dek çâk itmek hüner değıldir.

72a

(1) Yek-cihet şev der-ṭarîḳ-i Ḥaḳḳ ne-tevâned girift

(2) Her dü-'âlem pîş-i râh-ı himmet-i merdâne-râ

(3) **Ma'nâ-yı beyt:** Ṭarîḳ-i Ḥaḳḳ'da muvaḥḥid ol ki himmet-i (4) merdâneniñ pîş-i râhını iki 'âlem tutamaz. (5) Râh-ı Ḥudâ'da yek-cihet olmak cem'iyet-i ḥatır ile def'-i hümûm-ı (6) müteferriḳa-i bâtın u zâhir idüp reh-i râst-ı (7) tevḥîde sülûkdan 'ibâretdir. Ya'nî ey tâlib-i ṭarîḳat (8) ü ḥaḳîḳat olan bî-çâre çehre-i 'arûs-ı dil-i ümîd-vârîna (9) 'araḳ-feşânî-i pîşânî-i sa'y ü ictihâd ile âb u tâb-ı (10) isti'dâd virüp vesîle-i ḥuşûl-ı merâm ve vâsîta-i (11) vuşûl-ı kâm olan bir pîr-i rûşen-zamîriñ dâmen-i himmet-i (12)

¹⁷⁹ "O kıymetli cevherden/mücevherden asla haber alamazsın."

pīrāhenin tutup ʔarīka-i Ḥaḫḫ'a sülük ve pīçide-i (13) dimāğ-ı naḥvet olan tünd-bād-ı hevāyı kesr ü ifnā (14) ve def'-i ʔül-i āmāl ü şükük idüp sezā-vār-ı (15) terbiye-i aşḥāb-ı irşād olmağa sa'y ü ihtimām (16) ya'nī hem-reng-i nuḫuş-ı nigārḥāne-i Çin olan nuḫuş-ı (17) bûkalemün-ı hümüm-ı müteferrika-i gūn-ā-gūn-ı dehr-i dünı vaḥdet-serāy-ı (18) deründan bīrūn itmeğe iḫdām idüp cüz'-i vāḥidden (19) 'ibāret olan ma'cūn-ı mübīn-i tevḥīd ve şarāb-ı (20) ḥ'oş-güvār-ı rızā-yı Mecīd'i nīş u cedvār (21) ve zehr u tiryāk ve sâ'ir eczā-yı mürrü'l-mezākdan mürekkeb (22) ma'cūn-ı hümüm-ı dünyāya ni'me'l-bedel ya'nī bādī-i ḥummā-yı (23) muḥrika-i mizāc olan aḥlāt-ı fāsīde-i hümüm-ı müteferriḳadan

72b

(1) istifrāğ ile ta'dīl-i mizāc ve taḥşīl-i 'ilāc birle (2) def'-i kesel-i 'ilel eyleyüp hemān meḥacce-i beyzā-yı Ḥaḫḫ'a (3) sülûka miyāne-i merdāne ki şedd-i niṭāk-ı himmet eyledikde (4) pīş-i reh-i rāstıñı ketībe-i āteş-'inān-ı dü-cihān (5) sedd ü bend idemeyüp ser-menzil-i maḫşûda vāşıl (6) ve mesned-i ḳaşr-ı murādda merba'-nişin olmaḳ devletine nâ'il olursın. (7) Zīrā āfet-i tünd-bād u zemistānī ile ḥazānī olan (8) nihālān-ı bûstānī ve eşcār-ı kūhistānī (9) cāme-i reng-ā-reng-i berg ü bār ile cılve-fürüş-ı (10) reste-bāzār-ı ḥıyābānzār olmaḳ pāy-merdī-i bāğbānī (11) ile sır-āb ve terbiye-i nāmiye-i bahārī ile ʔarāvet-yāb (12) olmağa muḥtāc ve ser-ber-āverde-i meşīme-i māder olup (13) pīçide-i ḳımāt-ı mehd-i vücūd olan ʔıfl-ı radī' ḡonçe-i bustān-ı (14) gülīstān-ı dāyeden perverde-i gül-āb-ı şīr-i şīrīn (15) olmaḳ gerekdir ki ḡunūde-i gehvāre-i cesedi olan rūḥ-ı (16) ḥayvānīsī ḳuvvet-i bülūğ bula. ʔalebe-i ittīlā'-ı aḫkām-ı (17) şerī' ata mu'allim ü üstād lāzımdır ki temyīz-i sevād ü beyāz (18) ve fark-ı cevāhir ü a'rāza ḳudreti ola. Pes reh-revān-ı (19) ʔarīkat-ı 'aşḳ u muḥabbetiñ daḫi rāhını 'adem-i setre (20) ve menzil-i maḫşûda vuşûlüne bir şāḥib-irşāddan (21) lā-büddür ki ḳalām-ı şeb-i mücāhedede sevād-ı a'zam-ı (22) maḫşûdı bulup reh-zenān-ı ʔarīḳden rehā bula.

(23) Ebced-i 'aşḳ-ı mecāz ez-nev-niyāzān ḥ'oş-nümāst

73a

(1) Pīr geştī vā-güzār in bāzī-i ʔıflāne-rā

(2) **Ma' nā-yı beyt:** ‘Aşk-ı ḥaḳīḳīye ebced maḳāmında olan (3) ‘aşk-ı mecāzī nev-niyāzlardan ve tāze müridlerden ḥ’oş görünür. (4) Sen ise pīr olduñ bu bāzī-i tıflāneyi girü terk (5) eyle. Ya‘nī iḳtizā-yı teḳāzā-yı mu‘ārefe-i ezeliyye ve te‘şīr-i ‘alāḳa (6) vü rābıṭa-i rūḥāniyye ile pehnā-yı fezā-yı ‘ālem-i eşbāḥda cevelān (7) iden şeh-süvārān-ı meydān-ı ḥüsn ü ān ve ḥübān-ı (8) dil-rübāyān-ı meh-rüyānla idāre-i aḳdāḥ-ı ülfet ve tarḥ-ı (9) encümen-i ‘işret ü ünsiyyet idüp neşve-i cām-ı ‘aşk u (10) muḥabbetleriyle āşüfte-dimāğ ve āteş-i mihr ü velālarıyla sīne-i (11) cānı dāğ dāğ kılup leşker-i ḥüsn-i tāḳat-şikenleriyle (12) her-bār kūş-ş-nümā-yı ceng ü peygār ve bend-i kemend-i zülf-i (13) ḥüş-rübālarına giriftār olup rüz-ı rüşende (14) hem-çü sāye püyān ü dūnbāle-dev-i mülāzemet ve zulmet-i (15) şebistān-ı firāḳda tā-be-seḫer encüm-şümār-ı ḥasret (16) ü keder ve leyl-i vişālde pervāne-vār pīrāmen-gerd-i şem‘-i muḥabbet (17) olup müṭālā‘-i faşl-ı rebī‘-i cemāl-i bedī‘ ile cemērāt-ı (18) heves ü hevāyı gāḥ zemīn-i ten-i ḥāḳīye gāḥ küre-i havā-yı (19) ser-i sevdāyīye gāḥ āb-gīne-i dīde-i zāḫir-bīne düşürüp (20) ser-ā-pā-yı vücūdı şerāre-i muḥabbet-i ḥübān-ı cihānla (21) külḫan-ı fūrūzāna ve derūn-ı bī-şabr u ḳarārı menḳal-ı (22) āteş-dāna döndürüp tarāvet-i eyyām-ı bahār-ı civānī (23) ve ḥaḳāret-i būstān-ı ‘unfuvān-ı şübbānīlere dil-rübūde vü meftūn

73b

(1) ve niçe māḥ ü sāl temāşā-yı ḥüsn-i cemāl-i bī-me‘āl (2) ve serī‘ü’z-zevāl ile ser-gerdān-ı beyābān-ı cūnūn olup (3) ḥimāye-i irādeyi çengāl-ı şeh-bāz-ı ‘aşk-ı mecāza āvīḥte (4) ve kebūter-i cānı tennūr-ı muḥabbet-i sīmīn-berānda kebāb u pūḥte (5) idüp dest-i sākīyān-ı sīm-sākān-ı maḥbūbāndan (6) nūş-ı şahbā-yı ‘aşk-ı mecāzī **beyt:**

‘Aşk ḳo mecāzī ise de sīneñde

(7) Āb-ı engūr ḫum içre tūrarak bāde olur

zemzemesiyle (8) bāde-i ḥaḳīḳate bādī **El-mecāzu ḳanṭaratu’l-ḥaḳīḳa**¹⁸⁰ mışdāḳınca (9) delālet-i Ḥızr-ı ḫuceste-pey-i hidāyet ve bedreḳa-i merdān-ı tarīḳat (10) ile müydan bārīk ü ince ve şemşīr-i ser-tīzden cādd ü keskince (11) olan cīsr-i mecāzdan sāḫa-i pehnā-yı ḥaḳīḳate mürūr (12) ve tecāvüz ü ‘ubūra dā‘ī ve refte refte şehristān-ı ḳudse (13) vuşul ve riyāz-ı İrem-nişān-ı ünse duḫul teyessüri ile (14) vilāyet-i velāyet ve memleket-i kerāmete ḳadem-nihāde (15) olmağa vesīle ya‘nī mübtelā-yı belā-yı ‘aşk-ı

¹⁸⁰ “Mecaz hakikatin köprüsüdür.”

mecāzī olan (16) ‘āşık-ı bî-çāreniñ cümle havāss-ı zāhire vü bāṭınası zencir-keş-i mihr (17) ü muḥabbeti oldığı maḥbūbınıñ cānibine maşrūf ya‘nī kemāl-i ‘alākası (18) sebebiyle ‘alāyık-ı mütekāşire-i dünyā ve ‘avāyık-ı mütevāfire-i ‘ālem-i (19) fenādan inkıṭā‘ belki dünyā vü mā-fihā vü ‘uqbādan kaṭ‘-ı ser-rişte-i (20) ‘alāka ile ser-māye-i cānın dest-i maḥbūba idā‘ ve ‘inān-ı (21) küme-yi zikr ü fikrin semt-i maḥbūba ma‘ṭūf kıılup (22) emr-i Vāhid’den ğayrı maḥşūdı olmamağla aşl-ı maṭlūb olan (23) şāhid-i ma‘nā-yı ser-nümūna intikāle zerī‘a oldığı ḥayşiyyetiyle

74a

(1) gerçi ‘aşk-ı mecāzī memdūh ve muḥaddime-i şafā-yı rūh olup (2) fe-emmā bu ḥālet-i seniyyede devām ve ‘ömr-i nāzeninini ancak bu ḥāle (3) gūzerān itdirmeğe ihtimām idüp ma‘nā-yı maḥşūddan (4) girü ḳalmaḳ bir vechile kār-ı ‘uḳalā-yı enām ve ṭarīka-i gerden-firāzān-ı (5) pīrān-ı meşāyih-i ‘izām olmayup belki **Kāş kerdī** (6) ve **gūzeştī**¹⁸¹ vefkince ol ‘arūs-ı tābende-‘ izārı görüp (7) buse-çinī-i şeftālū-yı ḥuliyy ile şīrīn-mezāk olmağā ḳanā‘ at (8) ve devām-ı vuşlat dā‘ iyesinden ferāğat idüp (9) aşl-ı maḥşūda vişāl ile iştiğāl eyle. Zīrā **beyt-i**

(10) Tıfl-ı dil ḳaddiñ görüp ‘aşka elifden başladı

(11) Rabbi yessir lā tü‘ assir Rabbi temmim bi’l-ḥayr¹⁸²

medlūhıyla (12) ‘aşk-ı mecāzī tıfl-ı hecā-şinās ü ebced-ḥ‘ān olan (13) eṭfāl ü sādelevḥān ve küdek-menişān-ı tāze-(14)-beridān vazīfesi olmağla anlardan ḥ‘oş görünür. (15) Ammā eyyām-ı ‘unfuvān¹⁸³-ı şebāb ve hengām-ı reye‘ān-ı ‘ayş-ı lübābı (16) hem-çü seyl pūr-şitāb geçüp rīş-i şeb-i şebāb-ı (17) seyyi‘eyi şeb-çerāğ-ı şeyb ile münevver ve ḳandīl-i evḳāt-ı (18) ḥayātı mişkāt-ı şadr-ı nübüvvetden şadır olan **Ṭūbā limen** (19) **ṭāle ‘umruhū ve ḥasūne ‘amelühū**¹⁸⁴ mışbāḥ-ı rüşeni ile şen olup (20) mekteb-i ‘irfān ve medrese-i iz‘ān ve ḥānḳāh-ı rüşen-(21)dilānda isti‘dād-ı Hudā-dād ve ḳābiliyyet-i māder-zād (22) ile taḥşīl-i ‘ulūm-ı nazariyye vü zarūriyye ve tekmīl-i mevādd-ı eṭvār (23) ve itmām-ı mesā’il-i kelām-ı şūfiyye iden ez-ber-ḥ‘ānān-ı nüṣḥa-i

¹⁸¹ “Keşke yapsaydın ve geçseydin.” Mevlânâ (1207-1273). Bir müridin manevi yolculuğunda ilerleyebilmesi, gözünün arkada kalmaması için heva ve heveslerini tatmin edip ondan sonra yoluna devam etmesi gerektiği vurgulayan söz.

¹⁸² “Rabb’im, (işlerimi) kolaylaştır, zorlaştırma, Rabb’im (işlerimi) hayırla sonuçlandır.”

¹⁸³ “unfuvān” kelimesinin başında “ayın” harfi olması gerekirken “elif” ile yazılmıştır.

¹⁸⁴ “Ömrü uzun olup ameli de güzel olan kimseye ne mutlu.” Hadīs-i şerīf, Aclūnî, 2019, c. 3, s. 86.

74b

(1) mihr ü velā-yı Һazret-i Mevlā olan pīrān-ı dūr-bīn-(2)naẓarān-ı ūlī'l-ebṣār-ı zevi'l-istibṣāra lāyık u sezā-vār (3) olan ẓāhiren bāziçe-i eṭfāl ḥaḳīkatde Һaṇṭara-i ḥaḳīkat (4) ve erbāb-ı kemāl olan ‘aşḳ-ı mecāziden ṣaḥrā-yı ḥaḳīkate (5) tecāvüz idüp ṣeb-i kūr-ı civānī ve eyyām-ı ğaḫlet-i (6) irtisām-ı ṣebābide ṣu‘bede-bāzān-ı eṭfāl-ı ḥübānla (7) ūlfet ü ūnsiyyetden dāmen-keṣide olup bu bisāt-ı (8) ‘ālem ve bāziçeġāh-ı elemde kec-bāzī-i ferz-i heves ile (9) piyāde-mānde-i naṭ‘-ı ḫayret manṣūbe-i dest-bürd-i daġal-bāz-ı (10) ‘aşḳ-ı mecāziye evḳātını ṣarf ile rānde-i dā‘ire-i ṣāh-ı (11) ḥaḳīkat olmayup ḥübān-ı meh-rüyāna pāṣide-i ruḫ-ı (12) ilticādan ferāġ ve ḫile-i fil-i dīv-ṣūret-i nefis-i emmāre (13) ile māt olmaḫdan ba‘id ü ıraġ olup meḫacce-i (14) beyzā‘-i ‘aşḳ-ı ḥaḳīkiye sālīk ve dest-i sāḳī-i (15) Bāḳī‘den ṣaḫbā-yı dā‘imü‘l-keyfi nūṣ itmeġe mütehālīk (16) olup zānū-zedegān-ı debistān-ı cehālet (17) ve ḫayrān-māndegān-ı maḫṣūre-i keḫālet olmayup (18) esātize-i ‘ālī-himmet-i merdān vāsıtasıyla nūṣḫa-i (19) **Men ‘arefe nefsehü**¹⁸⁵ esrārını ta‘allüm ile ḥaḳīkatine ‘ārif (20) ve fenn-i ‘aşḳıñ mebadī vü maḫāṣıdı olan mesā‘il-i ḥaḳīkat (21) ü mecāza dānā vü vāḳıf olup lākin hengām-ı pīride (22) hecā vü ebced meṣābesinde olan ‘aşḳ-ı mecāzī ile muḫayyed (23) olmaḫdan ḫazer ve müṭālā‘a-i nūṣḫa-i cemāl-i ḥaḳīkat ile

75a

(1) ḫüsn-i ḫitām ve ḫayr-ı ‘āḳıbeta maẓhar olup āṣinā-yı sırr-ı dīn (2) ve vāṣıl-ı sermenzil-i ma‘nā-yı yaḳīn olmaġa ihtimām eyle.

(3) **Der-seḫer zinhār bī-eṣḳ-i peṣimānī me-bāṣ**

(4) **K’ın zemīn-i pāk gevhher mī-kuned in dāne-rā**

(5) **Ma‘nā-yı beyt:** Elbette seḫerde bükā‘-i nedāmetden ḫālī (6) olma. Zīrā bu zemīn-i pāk bu dāneyi gevhher ider. (7) Zemīn-i pākden murād seḫerdir ki anda tebāṣīr-i felāḳu‘ṣ-ṣubḫ (8) füyüzāt-ı İlāhiyye pertev-efṣān olmaġla ālāyiṣ-i keder (9) ü keṣretten nā-bedīd olup ol vaḫtde taḫṣīrāt-ı (10) sālīfe ve cerāyim-i sābıḳanıñ tezeḳkür ü tefekkürü

¹⁸⁵ “Kim nefsinı tanırsa...” Hadīs-i ṣerīf, Aclūnī, 2019, c. 4, s. 52. Hadīs-i ṣerīfin devamı: Kim nefsinı tanırsa Rabb’ini de tanıır.

ile (11) ebr-i nīsān-ı feyz-resān olan çeşm-i güher-bārdan (12) rīzān u bārān olan her bir katre-i eşk feyz-i vakt-i (13) şehir ile gevher olması bī-rayb ü şekkdir. Vākı‘ā (14) reşāşe-i feyyāze-i eşk-i nedāmet pāşide-i zemīn-i (15) şehir-i feyz-eşer olduğda kalbe cilā ve ğafleti izāle vü ifnā (16) iden gevher olacağı bī-minnetdir. Bu beytiñ tafşili mürür itmiştir.

(17) Ez-**has** ü **hāşāk** b’**ügzer** gird-i **gūlhā** tavf kun

(18) Tā **çü** zünbūr-ı ‘**asel** pür-**şehd-sāzī** hāne-rā

(19) **Ma’ nā-yı** **beyt**: Has ü hāşākdan geçüp güller etrafını (20) tavāf eyle. Hattā bal arısı gibi hāneñi bal ile memlū (21) idesin. Şā’ib-i merhūmuñ ğarażı a‘lā-yı derece-i sülūk (22) olan şöhbete işāret olup sū’-i karīn-i mücib-i (23) nedāmet ve hüsn-i karīn-i bādī-i hidāyet oldıgın

75b

(1) imā ider. Ya‘nī ey tālib-i Hakk ve müştāk-ı cemāl-i Rabb-ı (2) muṭlaḳ eger a‘lā-yı merātīb-i süllem-i sülūk olan kademe-i şöhbete (3) ‘urūc ve ol vechile bezm-i hāşşu’l-hāşş-ı hāḳīkate vülūc (4) murādıñ ise reh-i rāst-ı vifāḳa tarḥ-ı has ü hār-ı (5) nifāk ve hıyābānzār-ı ittifāḳa ğars-ı muğaylān-ı şikāk (6) ile basit-i sāḥa-i ğabrāda fesāda sa‘y-i bī-muḥaḳḳaḳ (7) ve teba‘iyyet-i hevā-yı nefis ile rānde-i dergāh-ı Hakk ve kahr u nekāle (8) müstaḥaḳḳ olan siyeh-rūyān-ı seyyi’e-kāra mülşak (9) ya‘nī serāsime-i dārū-yı dālālet ve üftāde-i çāh-ı çirk-āb-ı (10) bid‘at olup semt-i hāḳḳāniyyetden dūr ve dā’ire-i (11) ‘ināyetden mehcūr erbāb-ı dālālet ü bid‘ate mülḥaḳ olmaḳdan (12) hāzer ve anlar ile mu‘āmele-i dōstī ve ‘aḳd-i şirket-i yārī (13) vü hem-demī kılmaḳdan ictināb eyle ki yār-ı nā-muvāfiḳ (14) ve muşāhib-i münāfiḳ ile ihtilāt izāle-i pīrāye-i dīn (15) ve ifnā-yı ser-māye-i yakīne vesīle oldıgı muḥaḳḳaḳdır. (16) Zīrā anlar ile āmīziş ü ülfet ve tarḥ-ı encūmen-i şöhbet (17) menhel-i ‘azb-ı derūnuñ tīre ve anlarıñ gerd-i tereddüdi şavma‘a-ı (18) sīneñi tārīk ve çeşm-i başiretiñi hīre itmesi muḳarrerdur. (19) İmdi ey sālīk-i rāh-ı Hudā müstaḡraḳ-ı kulzüm-i ma‘nā (20) olup şerāre-i muḥabbet-i zāt-ı muḳaddes-şifāt şahrā-yı (21) derūnlarına şu‘le-pāş-ı ta‘alluḳ olmaḳla has ü hāşāk-ı (22) mā-sivāyı bi’l-küllīyye sūzān ve mekhūl-ı tūtiyā-yı ‘ayne’l-yakīn (23) olan çeşm-i Hakk-bīnleri ancak cemāl-i ‘adīmü’l-mişāl-i hüviyyete

76a

(1) nigerân olan şuffe-nişinân-ı gülşen-serây-ı ma' nâ ve âşinâyân-ı (2) nüsha-i gülîstân-ı mihr ü velâ ve 'arîfân-ı mecmû' a-i büstân-ı şafâ (3) vü vefâ pervâne-vâr pîrâmen-gerd-i şem' -i meclis-i feyz-i enîs bezm-i (4) hâşşu'l-hâşşlarında celîs olup gülzâr u şükûfezâr ve (5) eşcâr-ı pür-berg ü bârı devr ü tavâf ile her şükûfe-i (6) 'anberîn-i bûyâ ve her berg-i muṭabbaḡ-ı gül-i ra' nâ vü zîbâdan (7) gül-çîn ve çîde-i 'asel-i muṣaffâ-yı şîrîn olup (8) hâne-i vücûdın 'asel ile meşhûn iden zünbûr-ı 'asel gibi (9) sen daḡı erbâb-ı kemâl ve aşhâb-ı maḡâsin-i a' mālîñ (10) gülşen-i ḡalka-i ifâde vü ifâzaların şubḡ u mesâ tavâf (11) ve gül-ḡand-ı mükerrer-i şoḡbet ve zemzem-i nuṭḡ-ı pāk ü ülfetlerinden (12) iḡtirâf idüp hâne-i derûnuñı sükker ile memlû vü meşhûn (13) kıлмаğa teşmîr-i sâ'id-i himmet ve aşhâb-ı siyeh-nâme-i a' māl ile (14) muḡârenet ü ülfetden mücânebet eyle ki ber-muḡteżâ-yı (15) **Eş-şuḡbetü mü'eşşiratün**¹⁸⁶ nîk ü bed-i şoḡbet ü ülfet müsta'idd-i ḡabûl-ı eşer (16) olmaḡla imtizâc-ı 'ulemâ vü şuleḡa ve mülâzemet-i mecâlis-i (17) melâ'ik-i celîs-i erbâb-ı 'irfân ü ma' nâdan bereket (18) ü ḡayr müyesser kezâlik âmîziş-i eşḡıyâ vü cühelâ ve müdâveme-i (19) dârü'n-nedve-i merdûd-ı dergâh-ı Ḥudâ'da şerr ü zarar muḡarrerdir (20) ve li-hâzâ mis-i kem-miḡdâr iḡtilâṭ-ı iksîr ve şoḡbet-i kîmyâḡâr ile (21) tebdîl-i ḡaḡîḡat idüp ḡudret-i kâmile-i muḡavvilü'l-aḡvâl (22) ile zer-i ḡâlîşü'l-'ayâr ve şâḡ-ı berkende-i ḡurmâ dest-i (23) diḡḡân-ı kâr-ḡüzâra düşüp ḡarîn-i şemere-i terbiye

76b

(1) oldıḡıçün dıraḡt-ı mîve-dâr olup fe-emmâ hîzem-keş (2) ya' nî oduncı eline girmekle üftâde-i mevḡid-i nâr ve ḡâkister-i (3) havâ-yı ḡasâr oldıḡı âşîkârdır. Ma' a-hâzâ ḡaḡîḡatde (4) ikisi cinsde vâḡid iken iḡtilâf-ı ḡarîn ile her birisi (5) başḡa bir şûret buldı. İmdi ey sâlik-i râh-ı Ḥudâ (6) bu keyfiyyet-i ḡikmet-âmîzi idrâke dîde-i başîret-i pāk (7) ve zîhn-i çâpûk ü çâlâk gerekdir ki temyîz-i cevâḡir-i ḡüsn (8) ü ḡubḡ mertebesine ire ve üstâd-ı cevher-şinâs lâzımdır ki (9) miyâne-i rîze-seng-i siyâhdan düzdüre.

(10) **Dâmen-i fırşat me-dih ez-keff ki eyyâm-ı bahâr**

(11) **Nîst çendânî ki gül ber-ser keşed peymâne-râ**

¹⁸⁶ "Sohbet/arkadaşlık tesir eder."

(12) **Ma'nā-yı beyt:** Dāmen-i fırsatı elden virme, ya'nī elden (13) bırakma. Zīrā eyyām-ı bahār ol kadar yokdur ki gül peymānesin (14) başına çeke. Şā'ib-i merhūm fırsatı tarāvet ü leṭāfetde (15) eyyām-ı rebī' a teşbih vech-i şebēh müddet-i ḳalīlede fevt (16) olup leṭāfetinden kūr-dilān olan ḡāfiller mahrūm (17) olmaḳdır ve güller daḫi endek müddetde ḥazān-zede olup (18) libās-ı reng ü bū vü bergden 'ārī ve leṭāfet (19) ü tarāvetden berī olmaḫla bāde-i gül-gün ile meşhūn (20) yek kāse-i bedr ve sāḡar-ı şafaḳ-nümūnı nūş-ı cām itmeḡe fırsat (21) bulamayan rind-i ḡāfil-i ḥayret-füzūna teşbih itmişdir. (22) ya'nī sereyān-ı nāmiye-i bahār-ı 'ināyet-i Perverdgār ile eşcār-ı (23) faẓl u kerāmet kesb-i ḥaḍāret ü neḍāret idüp

77a

(1) gül-nihālān-ı bāḡzār-ı 'aṭāda şükūfeler açılıp ve mīveler (2) yetişüp vaḳt-i ictinā'-ı bāküre-i kām ve dest-(3)bestegān-ı dervāze-i intizāra şalā-yı 'āmm oldığı (4) hengāmda mahrūm olmayup ırāḳdan nezzāre-i ḥasret (5) belāsına mübtelā olmamaḳ maṭlūb ise tarāvet-i bahār-ı (6) kem-beḳā-yı dünyā ve ḥaḍāret-i ezhār-ı endek-devām-ı 'ālem-i (7) fenāya meyl ü raḡbetden mücānebet ve iktisā-yı (8) libās-ı fāḫir-i edeb ü muḥabbet ü velā ve ri'āyet-i merāsım-i (9) 'ahd ü vefā ve ḳabūl-ı şayḳal-ı şafā ile beḳādan 'ibāret (10) olan bahārān-ı ten ü dil ü cānı dem-i serdī-i tünd-bād-ı (11) ḡaflet ve bāriş-i berf ü bārān-ı dey-māh-ı baṭālet (12) ü kehālet ile hem-reng-i mevsim-i zemistānī vü ḥazānī (13) ḳılmaḳdan ihtirāz ü mübā'adet idüp sereyān-nümā-yı (14) bahār-ı civānī ile kesb-i ḳuvvet ü tarāvet idüp (15) şāḥsār-ı naḥl-ı vücdüñ olan a'zāda berg ü bār (16) ve semere-i āşār iḳtidār buldukça tünd-bād-ı hevā-yı bī-cā ile (17) ihtizāz ve nümāyiş-i serī'ü'z-zevāl-ı faşl-ı rebī'-i dünyā (18) ve güşāyiş-i şükūfehā-yı penc-rūze-i fenā ile i'tizāz (19) itmeyüp ya'nī bu şīşehāne-i serī'ü'l-inkisārda (20) şād-ābī-i bahār-ı ḥazān-ı der-pey-i civānīye ḳapılmayup (21) perestiş-i nefis-i emmāre ile mübtelā-yı renc-i 'ucb u ḡurūr (22) olmayup vaḳt-i ḥayāt ve hengām-ı zindegī (23) vü şebātı ni'met ve ḡanīmet bilüp fırsatı fevt itmeyüp

77b

(1) hemān 'ibādāt u ṭā'āta şarf-ı maḳdūr ve 'araḳ-ı pīşānī-i (2) gül-ruḥān-ı a'yāndan istişmām-ı būy-i āşinā'-i ezeli idüp (3) peymāne-i vicdānı ve piyāle-i rūḥ-ı revānı gül-āb-ı revān-baḫş-ı (4) neş'e-i dā'imī-i mihr-i Ḥudā ile ṭoldurup nūş-ı cām-ı ḥaḳīḳat (5)

itmekde dāmen-i fırşatı ve sāğar-ı ruḥşatı elden bırakmamağa bezl-i sa‘y-i (6) nā-maḥşūr idüp büstān-ı mecālis-i büzürgān (7) ve gülistān-ı ḥānḳāh-ı gerden-firāzāna fırşat-ı duḥūl (8) ve ruḥşat-ı müşūl bulduḳça gül-çin-i kemāl ve iḳtiṭāf-ı (9) eşmār-ı fażl u ifdāl idüp **Ed-dünyā sā‘atün**¹⁸⁷ (10) va‘zıyla mütte‘iz **Kāne lem yekün şey‘en mezkūran**¹⁸⁸ me‘āl-i ḥaḳīḳat-(11) iştimalinden āgāh olup ḥāb-ı ḡafletden müteyakḳız ol.

(12) **Āsmānhā ber-şikest-i men kemerhā besteend**

(13) **Çün nighē dārem men ez-nüh āsiyā in dāne-rā**

(14) **Ma‘nā-yı beyt:** Gökler benim kırıklığım ve inkisāрім için (15) kemer bağlamışlardır. Ben tokuz değirmenden bu dāneyi nice hıfz (16) ideyim. Şā‘ib-i merḥūm **beyt:**

Fe-keyfe nüdāri‘l-‘ömre bi‘ş-şabri zā‘ilā

(17) Semā‘un reḥāhu ve‘l-edimü şikālū¹⁸⁹

beyt-i daḳīḳu‘l-me‘ālī müfādı üzre (18) semāyı āsiyāba ve ‘ömri dāne-i gendüme teşbīh idüp (19) maḳām-ı ‘acze işāret itmişdir. Ya‘nī āsiyāb-ı (20) nüh çarḥ-ı āsmān rüzān u şebān gerdiş-i nā-der-berāber ile (21) deverān itmesi benim dāne-i ‘ömrümi ifnā vü perişān kılmağa (22) şedd-i niṭāḳ-ı himmet ve eczā-yı vücūd-ı ḥāk-ālūdımı (23) elekden geçmiş daḳīḳ gibi ḥurd u şikest ve esbāb-ı

78a

(1) ḥānmān-ı cān ve ser ü sāmān-ı eyyām-ı ḥayātı tefrīḳ ü i‘dāma (2) kemer-beste-i ‘azimet olmuşlardır. İmdi ben ne vechile kendümi (3) hıfz u hırāset ü şavn u ḥimāyet ideyim? Bu maḳāmda (4) ifnā-yı ‘ömri deverān-ı devrān ve gerdiş-i gerdün-ı āsmāna (5) nisbet insānīñ ecel-i müsemması anıñla muḳarrer olmak mümkün olduğına (6) mebnīdir. Erbāb-ı nazm ü süḥan umūrı feleḡe nisbet itdikleri (7) **Enbete‘r-rebī‘ü‘l-beḳl**¹⁹⁰ ḳābilinden olup ma‘nā-yı mecāzī mülāḥazasına *mebnī* (8) ya‘nī aḥkām ü āşār ve

¹⁸⁷ “Dünya bir saattir.”

¹⁸⁸ “... (İnsan henüz) anılan bir şey değildi.” (İnsān Sûresi, 1) “Kāne” ifadesi ayette yer almaz; şarih, “idi” anlamını vermek için alıntının başına koymuştur.

¹⁸⁹ “Ömür geçip giderken nasıl sabredebiliriz? Gökyüzü değirmen, yeryüzü ise (buğday) yüküdür.

¹⁹⁰ “İlkbahar, otları bitirdi.”

vaḳāyi‘-i rüzgār bāz-beste-i ‘alāka-i esbāb-ı (9) zāhire olduğına mübtenīdir. Ve-illā ḥaḳīkatde mu‘dim ü muḥteri‘ (10) ve müfnī vü mübdī‘ ḥazret-i Mevlā olup ḥudūs-ı zātī vü zamānī (11) ile ḥadiṣ olanın icād u ihtirā‘ ve i‘dām ü ibdā‘ da (12) medḥali yoḳdur. Belki bi‘l-cümle taḡayyürāt-ı aḥvāl-ı ebnā-yı nāsūt (13) ve tebeddülāt-ı eṭvār-ı ‘ālem-i mülk ü melekūt ve sā’ir-i maḥaṭṭ-ı ḥīṭa (14) olan zevāt ve ḥaḳāyık ve mütemmim-i maḥvī-i dā’ire-i ḥudūs (15) olan celā’il ü daḳāyık Āferīnende-i kārḥāne-i enfüs ü āfāk olan (16) ḥazret-i Ḥallāk-ı ‘ale’l-ıtlākın icād u ibdā‘ ü inṣā’ (17) u ihtirā‘ına merbūt u menūt olup mebde’-i ezelden (18) müntehā-yı ebede varınca efrād-ı āferīdeden bir ferd yoḳdur ki (19) ‘ilm-i muḥīṭ-i nā-mütenāhiyyede şābit ü muḳarrer ve levḥ-i tekvīnde (20) meşṭūr u muḥarrer olmaya. Lākin evāmir-i celīletü’l-aḳdārı (21) ḳuṭb-ı ḥükm-i fā’ika üzerine deverān ve aḥkām-ı cemīletü’l-āṣārı (22) minhāc-ı meşālīḥ-i lāyika üzre cereyān eylemek sünnet-i seniyye-i Rabbāniyye (23) ve ‘ādet-i behiyye-i Sübhāniyye olmanın mazāhir-i vücūdda zāhir

78b

(1) ve maḥāzır-ı vuḳū‘ da ḥāzır olan evzā‘ ü aḥvāl ü ef’āl ü eṭvār ü aḥkām (2) ü āṣārın ba‘zısını ba‘z-ı āḥere sebebiyyet ile rabṭ ve her birine (3) bir ḥadd-i maḥdūd ta’yīn ve ecel-i ma‘dūd tebyīn buyurmuşdur ki (4) ḥiçbiri mīḳāt-ı ma‘hūddan bīrūn ve mī‘ād-ı mev‘ūddan (5) tecāvüze maḳrūn deḡildir ve cılve-i sāḥa-i zuḥūr olan (6) umūruñ biri ‘abeş olmayup her birinde niçe ḥikem (7) ü meşālīḥ oldığı **fa‘tebirū yā ūlī’l-elbāb**¹⁹¹ me’āline āṣinā (8) olan ḥikem-āmūz-ı rüşen-dilāna ḥafī deḡildir. Binā-ber-īn nāzım (9) ḥazretleriniñ āsmān-ı nūḥ tıbbāḳda mülāḥaza eylediği ma’nādan (10) mā-‘adā erbāb-ı fehḥ ü zekā bir ma’nā-yı āḥer daḡı mütālā’a (11) itmişlerdir. Beyānı şöyledir ki: Ḥazret-i Mevlā-yı müte‘āl (12) ṭāḳ-ı bülend-revāḳ-ı şebistān-ı ma’mūre-i cihān ve maḳşūde-i (13) kūn fe-kān üzre işbu fānūs-ı ḥayāl zücācī-i ‘adīmü’l-miṣāl (14) olan āsmān-ı nūḥ tıbbāḳı efrāḥte ve bārgāḥ-ı zi’l-celāl-i İlāh’da (15) tecellī-i fūrūḡ-ı āftāb-ı ḳudret-i kāmileden efrūḥte ber-muḳteżā-yı (16) **külle yevmin hüve fī şa’n**¹⁹² şuver-i muḥtelife ve şu’ūn-ı müte‘addide ile feżā-yı (17) devrānda uşūl-i devr-i revānla raḳşān olduğın müşāhede iden (18) temāşāyiyyān-ı mülk ü melekūt ve rüşen-sevādān u bestān-ı (19) cihān-ı ceberūt ya’nī rumūz-dānān-ı ḥikmet-i İlāhī ve daḳīḳa-(20)şināsān-ı

¹⁹¹ “... ey akıl sahipleri ibret alın!” (Haşr Sûresi, 2). Ayet, “ülī’l-elbāb (akıl sahipleri)” yerine “ülī’l-ebsār (basiret sahipleri)” şeklindedir.

¹⁹² “... O her an yeni bir İlâhi tasarruftadır.” (Rahmân Sûresi, 29)

ğavāmıż-ı āgāhī olan erbāb-ı nazar u istidlāl (21) ve aşhāb-ı taşfiye vü kemāl tağayyürāt-ı ‘ālem-i kevn ü fesād (22) ve tebeddülāt-ı ‘arşa-i icāda istidlāl ve ol vechile bu ‘āriyet-(23)serāyın ħudūş-ı zātī vü zamānī ile ħādiş oldığı neticesine

79a

(1) ‘ārifler ve saltanat-ı ebediyyü’d-devām ve memleket-i ezeliyyü’l-kıvām (2) ve tahtgāh-ı icād u ihtirā‘ dūrretü’t-tāc-ı efser-i ibdā‘ zāt-ı (3) kādīm-i şehen-şāh-ı lem-yezel ü lā-yezāl **Tenezzehe zātühü ‘an vaşmetü’z-zevāl**¹⁹³ (4) olan Mevlā-yı müte‘āle mahşuş oldığına vākıflar olmuşlardır.

(5) Hiç ‘uzvī bī-başıret nīst der-mülk-i vücūd

(6) Verne pehlū çün şināsed pister-i bigāne-rā

(7) **Ma‘nā-yı beyt:** Vücūd mülkünde başiretsiz ve idrāksiz (8) bir ‘uzv yokdur. Böyle olmasa insānın pehlüsü bigāne olan (9) firāşı nice añlar idi? Bu beyt mezāk-ı şā‘ irāne vü şūfiyāne (10) üzre beyān olunmak mümkindir. Eger insāndan murād cemī‘-i efrādı (11) olur ise vākı‘ā beden-i insāna şu‘ā‘-ı kevkeb-i nefis-i nāṭıka (12) sirāyet itmekle me‘lūf u mu‘tād olmadığı firāşı ħiss (13) idüp her ne kadar nerm ü laṭif daḫi olsa kendüye bigāne (14) olmağla ḥ‘āb u rāḫatı gidüp üstünde müsterīḫ olmaz. (15) Ammā eger insāndan murād insān-ı kāmil olursa ya‘nī aşhāb-ı (16) keşf ü kerāmet ve erbāb-ı ṭarīkat ü ḫaḳīkat (17) murād olunursa anlarıñ bereket-i mücāhede vü riyāzet (18) ve envār-ı esmā ve şu‘le-i ḫūrşid-i feyz-i Mevlā ile her ‘uzvları (19) nefis-i nāṭıkları gibi derrāk u dānā olup bu sāḫa-i (20) basīṭ-i ġabrāda bālīn ü pister ve liḫāf-ı şafā-güsteri (21) kendü vücūdlarına bigāne ittiḫāz idüp terk-i ḥ‘āb (22) u rāḫat ve imāḫe-i zālām-ı ġaflet aşinā-yı (23) bisāṭ-ı ezeli olmuşlardır. Ya‘nī nūr-ı ḫūrşid-i ‘ināyet-i

79b

(1) Rabbānī ve delālet-i bedreka-i hidāyet-i Sübhānī ile vāşıl-ı (2) ser-menzil-i maḳşūd olan erbāb-ı intibāhın ḫānḳāh-ı vücūd (3) ve kāşāne-i cism meşhūdının ḫāriciyye vü dāḫiliyyesinde (4) me‘mūr-ı ḫidmet-i ‘ubūdiyyet ve meşğul-ı zıkr ü ‘ibādet (5) ü ṭā‘at olan ḫademe-i ḫavāss-ı ḫamse-i zāhire vü bāṭına (6) belki bi’l-cümle eczā-yı a‘zā-yı

¹⁹³ “Zatı, yok olma kusurundan beri olan.”

bāhire vü kâmineleri bereket-i (7) pertev-i âftâb-ı ‘âlem-tâb-ı ‘ināyet-i Hudā ve eşi‘‘a-ı kevākib-i (8) esmādan istifāza-i envār-ı başiret ü āgāhī ile her birleri (9) münevver ve envār-ı rüşd ü başirete mazhar olup (10) dü-dest-i celāl ü cemāl-i Mevlā-yı müte‘āl ile kārḥāne-i (11) kudret-i ezeliyyede muḥammer ü berdāḥte olan ḥamīr-i māye-i vücūd-ı (12) ebü’l-beşer yek-müşṭ ḥākden ‘ibāret bir cevher-i mu‘teber olduğına (13) āgāh u vākıflar ve bu ‘āriyet-serā ḥāk ü gilden binā (14) bir kārṡān-serāy-ı endek-beḳā olduğın taḥḳīḳ iden (15) ‘ārifler bu sāḥa-i basīṭ-i ḡabrāda ten-i ḥāk-ālūdların (16) bālīn ü pister ü kemḥāya bīḡāne idüp edīm-i nermi firāş (17) ve seng-i ḥuşḳı bālīn-i ḥ’oş-ḳumāş idüp (18) hengām-ı zindeḡānilerinde ḥīn-i intikāllerinde merci‘ ü ḥ’ābgāhları (19) olacak merḳad-ı pāklerinde mevcūd olan ḥışt-pāre-i (20) bālīn-i sengīn ve firāş-ı ḥāk-āḡīn ile ülfet (21) ü i‘tiyād ve ol vechile ḡülzār-ı heşt-behiştde (22) **Zerābiyyu mebsūsetun**¹⁹⁴ **Ve nemāriḳu meşfūfetun**¹⁹⁵ ile tezyīn ve ḳālīçe-i (23) ḡül-naḳş-ı ‘abḳariyyu’l-ḥisānla taḥşīn olunan erāyikde

80a

(1) visāde-i reng-ā-reng-i sündüsiyyü’t-tırāza ittikā vü i‘timād ya‘nī ‘**alā furūşin** (2) **beṭā’ inuhā min istebrak**¹⁹⁶ bisāṭında taḥşīl-i āsāyiş-i dā’imīye ber-intizār (3) olmuşlardır. Ammā şol ser-gerdān-ı cām-ı kām-rānī ya‘nī neşve-i ser-mestī-i (4) ḡurūr u ḡaflet-i cismānī ile serāsīme-dimāḡ olup tedbīr-i umūr-ı (5) kārḡāh-ı ḥavāssda bālīḡ-i nihāyet-i ‘aciz ü fütūr ve dūd-ı ālāyiş-i dünyā (6) ile ḳubbe-i dimāḡı māl-ā-māl-ı keşāfet olmaḡla derūnında çerāḡ-efrūz-ı başiret (7) olmaḡa mecāl muḥāl olup tārīkī-i ḥücerāt-ı ḳuvā-yı müdrikesi ḥasebiyle (8) teşḥīş-i nīk ü bed ve ḡaşş ü semīnde ‘āciz ve ‘avākıb-ı umūra (9) ittīlā‘ u şu‘ūrdan fehm ü idrāki ḳaşır u dūr ve müşāhede-i (10) ziyā-yı şems-i yakīnden dīde-i ḥuffāş-ı ḥāşşıyyet-i başireti kūr (11) olup eczā-yı vücūdına pertev-i necm-i başiret sārī (12) ve mecārī-i ‘urūḳ u a‘zāsına zülāl-i āgāhī vü intibāḥ cārī olmaḡla (13) nefşü’l-emrde bīḡāne-i vücūd ve ḥār-ı çeşm-i şühūd olan firāş-ı dībā- (14) ḳumāşıñ kendüye ecnebī olduğından ḡāfil ve ṭāriḳa-i hevl-nāk-ı (15) kūs-ı riḥletde āsūde-i ḥimāyet-i siper-i vücūd ve maḥfūz-ı viḳāyet-i (16) cism ü şühūd olan cevāriḥ-i ḳābūk ü ḳālāk (17) ve a‘zā-yı nāzik ü tābnāk şūrezār-ı ma‘reke-i maḥalle-i (18)

¹⁹⁴ “Serilmiş gösterişli yaygılar (vardır).” (Gāşīye Sûresi, 16)

¹⁹⁵ “Sıra sıra dizilmiş yastıklar (vardır).” (Gāşīye Sûresi, 15)

¹⁹⁶ “... astarları kalın ipekten olan döşekler üzerine ...” (Rahmān Sûresi, 54). Ayette “döşekler” anlamı veren “فرش” kelimesi metinde “فروش” şeklinde yazılmıştır.

hāmūşānda mecrūh ve miyāne-i maḳābirde tūde tūde ceste (19) ceste maṭrūh olup mānend-i berg-i ḥazān başka (20) başka perīşān ve rüy-i mezārda ḥāk-sār ü rīzān (21) ve zīb-i a‘zā-yı vüçüd olan şaḥm u laḥmı ḥāk-i (22) ḳabrde ḳurdcāğızlara edīm-i ḥuşkdan döşenmiş bir ḥ‘ān (23) ve ḥayātında iḥyā vü ta‘mīri ile muḳayyed oldığı ḥānesi

80b

(1) perde-i seyl-āb-ı ḥarāb ve menzil ü mekānı ḥarābezār-ı (2) zīr-i türāb olup revzen-i kāşāneden dīde-i nā-maḥrem-i (3) āftāba ruḥşat-ı nezzāre vü temāşā virmediği cāme-ḥābında bīgāneler (4) ser-nihāde-i bālīn-i ḥ‘āb-ı nāz ve yetimleri ḥānelerden (5) maṭrūd u üftāde-i kūçe-i bāzār-ı ‘acַz ü niyāz ve kemān-ı pertev-zede-i (6) mebnī-i ebruvān ki ta‘rīk-i gūş ve taḥrīk-i çillesi ḳuvvet-i bāzū-yı Rüstem (7) ü Nerīmān’ı raḥne-dār-ı şikest-i ta‘ṭīl ider idi. (8) Ḥam-geşte-i zūr-ı kemān-dār-ı helāk ve nergis-i çeşm-i fettānı (9) teh-i kūze-i ḥāk-āğīn-i laḥd ü maḳilde ḥābnāk ve bālīn-i zer-keş-i (10) āftāb-ı āsmān ve pister-i zer-beft-i keh-keşāna ser-fürü (11) itmeyen ser-i felāket-eşeri ve vüçüd-ı bī-hūneri ḥufre-i (12) merḳadda bālīn ü firāşdan ḥālī olacağından bī-ḥaber olan (13) cāhil evḳāt-ı ‘ömr-i girān-māyesin taḥşīl-i esbāb-ı (14) ferāğ-ı bāle ḥaşr ve tekml-i sāmān-ı ḥ‘oş-ḥālī vü şād-māniye (15) ḳaşr idüp encām-ı kārda izāle-i sürḥ-rüy-i hacālet olacak (16) bir hūnere çalışmayup ve keyfiyyet-i rüz-ı bāz-ḥ‘āstdan (17) ḥaber almayup gündüzlerde bālā-yı firāş-ı kām-rānīde ser-germ-i (18) meşgale-i sürür ve mesned-i vālā-yı şād-mānīde çār-bālīş-i (19) āsāyiş ü ḥuzūr ve gicelerde ḥall-i kemer-bend ve iḥrāc-ı (20) elbise-i ḥātır-pesend ile bālīn-i zer-keş ve ferş-i (21) ḥarīr-i münemnem ü münakḳaş üzre müsterīḥ ve istirḥā’-i a‘zā’ (22) birer şayd-ı mürğ-i ḥ‘āb ve āsāyiş ü şafā ile leyl ü nehār (23) ferīḥ olup bisāt-ı inbisāt-ı dünyā-yı deniyyeye i‘timād

81a

(1) ve visāde-i neşāta ittikā vü istinād ile ecel-i nāgeh-gīrden gāfil (2) ya‘nī bu ḥāk-dāndan senglāḥ-ı tengnā-yı ḳabre fermān-ber ser-heng-i (3) ḥādimü’l-lezzātla nefy ü iclā ve vāşıl-ı iḳāmetgāh-ı ḳaşaba-i berzaḥ (4) u kedd ü ‘anā ḳa‘ḳa‘a-ı mehīb-i ḳıyāmet-neḥibe mübtelā olduğda (5) māhī-i üftāde-i dām-veş pīçiş-i ıztırābla vüçüdını yerden yere (6) uracağından zāhil olan ten-perverān-ı ser-dāde-i ḥār-ı (7) pister-i mezār bīgāne-i firāş-ı sündüsiyyü’l-ḳumāş-ı erīke-i (8) firdevs olacağı zāhir ü āşikārdır. İmdi (9) ey sālīk-i rāh-ı müstaḳīm vüçüduñ eger iltizāmında ise (10) ‘ālem-i ḥayātda pehlū-zede-i

pister-i nāz u na‘īm olmayup (11) cedd-i a‘lāndan mevrūs olan vücūdınñ qadrini bil.
(12) **Beyt:**

Āsār-ı feyż-tıynet-i Ādem hamîrimiz

Oldı künûz-ı ‘alleme’l-esmâ¹⁹⁷ zamîrimiz

(13) nazmınıñ me‘âlini fehm eyle. Ya‘nî mâye vü hamîr-i cismiñi fehm idüp (14)
ğayret-i türâbiyye ile vücūd-ı hâk-âlûdını bigâne-i pister-i kemhâ (15) vü atlas ve âşinâ-
yı firâş-ı h‘oş-ķumâş-ı ‘uķbâ (16) kılmağa heves idüp **beyt:**

Düş-ı dî kūy-ı dil-ārām ser-h‘oş bûdîm

(17) Āsmān pûşîş-i mâ bûd zemîn pister-i mâ¹⁹⁸

beyt-i ‘ibret-me‘âliyle ‘âmil ol.

(18) Zûd bâşed ez-ķacâlet âb gerded ķün ķabâb

(19) Her ki ez-deryâ cûdâ kerdeest Şâ‘ib ķâne-râ

(20) **Ma‘nâ-yı beyt:** Ey Şâ‘ib her ol kimse ki ķâne-i vücūdını (21) deryâ-yı ķaķıķatden
cûdâ itmişdir tîz olur ki ķabâb (22) gibi ķacâletden eriyüp şu ola. Ey âşnâ-yı baķr-i
tevķîd (23) mişâķ-ı ‘ahd ü muķabbet ü inâbeti tecdîd ve binâ-yı merşûşa-i şıdķ u iķlâş

81b

(1) te’sîs ü teşyîd idüp bed-nāmî vü ģaflet ve rûsvâyî (2) vü neķbetle mevşûf ve hevâ-
dârlarınıñ kâse-i ser-şâr-ı şafâ-yı (3) derûnını ser-nigûn itmekle ma‘rûf olan serây-ı
şûriş-ārâ-yı (4) ‘inâd ve cây-ı pür-âşûb-ı miķnet ü bî-dâd ya‘nî dünyâ-yı (5) dñn ve
‘âlem-i kevn ü fesâdıñ âlâyiş ü nümâyişine tevcîh-i (6) nigâh-ı iltifâtdan ķazer idüp
şandalķe-i cism-i nizâr (7) ve sefine-i ķâr-enbârını sâķil-i deryâ-yı bî-ķenâr-ı ķaķıķat (8)
ve mersâ-yı selâmet-resâ-yı ma‘rifetden şikestegî-i (9) lenger-i temķin ve cezr ü medd-i
baķr-i siyâh-ı vesvese-i şeytân-ı (10) la‘în ve havâ-yı muķâlîf-i hevâ vü heves-i ķirkîn
ile (11) dñr u cûdâ ve mücerred-i nâķudâ-yı fülke-i vücūdunñ olan ‘aķl-ı (12) kûtâh-

¹⁹⁷ “İsimleri öğretti...” (Bakara Sûresi, 31)

¹⁹⁸ “Dñn gece ģönle huzur veren sevgilinin köyünde sarhoş idik. Gökyüzü örtümüz idi, yeryüzü yatağımız.”

endiş-i mûcibü't-teşvîş ve re'y-i bî-rezîn-i (13) bâhirü't-tahdîşle kendüni hâlic-i tehlûkeye ilkâ ve baħr-i muhîṭ-i (14) 'ināyet-i Ḥudā'yı hātırdan ihṛāc u insā eyleme. Zîrā (15) müstağrağ-ı kûlzum-i 'irfān zevrāk-nişinān-ı baħr-i sefid-i (16) bî-pāyān olan deryā-nüşān-ı ḥaḳīkat ve sākiyān (17) ü pîr-i muğān-ı ma'rifet ve dest-i 'ināyet-peyvestinden (18) nûş-ı yek-cām-ı şafā-encāmı neş'emend olan şahbā-keşān-ı (19) bü'l-hevesān taḥşîl-i neş'e-i fi'l-cümle ile ba'd-ez-în (20) bu keyf baña kāfi ve bu şafā kendüde bâkî zannıyla buşulayı şaşırup (21) abliyi kaçırup ḳatre-i baħr-i imkān olan vücūd-ı nā-çizini (22) şişirüp keşt-i cism-i şühūdını baħr-i ḥaḳīkatden (23) cüdā ya' nî 'alāyık u 'avāyık-ı dünyā ile yeñi başdan ülfet

82a

(1) ve deryā-yı ḥaḳīkate 'adem-i minnet ile irā'et-i çehre-i istiğnā idüp (2) ba'de-hu maḥz-ı 'ināyet-i Raḥmān ve himmet-i pîrān ile ḥicāb (3) mürtefi' ve niḳāb mündefi' olup ḥaḳīkat-i ḥāle (4) muṭṭali' olduğda kemāl-i şerm ü ḥacāletden ḥāne-ber-düş (5) ḥabāb-ı āb gibi izābe-i cevher-i vücūd itmeğe sür'at ü şitāb (6) itmesi bî-irtiyābdır. Şā'ib-i merḥūm ḥabāb rûy-i deryāda (7) ḳabarmağla ke'enne-hu deryādan munfaşıl olup ol vechile müzāb (8) olduğunu taḥayyül itmekle baħr-i ḥaḳīkatden ḥāne-i vücūdını teb'id (9) idenler daḥi ḥabāb-mişāl müzāb olacağını ḥayāl idüp (10) teşbîh itmiştir ve teşbîh daḥi teşbîh-i belîğdir.

(7. GAZEL)

(11) Üftādegî ber-āvered ez-ḥāk dāne-rā

(12) Gerden-keşî be-ḥāk nişāned nişāne-rā

(13) **Ma'nā-yı beyt:** Üftādelik ve tevāzu' dāneyi türābdan ihṛāc (14) ider. Gerden-keşlik ve tekebbür türāba nişāneyi iclās idüp (15) ḥāk ile yek-sān ider. Bu maṭla'-ı 'ibret-me'al sāliki (16) tevāzu'a iştigāle taḥrîz ü iğrā ider. Ya' nî bu meydān-ı (17) kārzar-ı 'ālem-i bî-ḳarārda enbār-ı evḳāt ve kîlār-ı ānātı (18) ḥubūbāt-ı aḥlāk-ı ḥamīde ve evşāf-ı pesendīdeden ḥālî (19) ve ecnās-ı zaḥāyir-i serāyir ile meşḥūn u mālî ve cüll-i himmeti (20) taḥşîl-i şervet ü sāmān u ḥuzūr ve tedārik-i esbāb-ı (21) kibr ve tûşe-i ğurūra şarf

ile ve zād-ı âhiret ve ser-māye-i (22) ‘izz ü rif‘at olan tevāzu‘ u meskenet tedārikinde tekāsül (23) ü ihmāl ile giyāh-ı kiştgāh-ı evkāt-ı hayātı **Fece‘ alehüm ke‘ aşfin me‘kūl**¹⁹⁹

82b

(1) olup berg ü bār u dirāht-ı ‘ömr-i ‘azizini tünd-bād-ı gurūr (2) ile ber-bād ve huşkide-nihāl-ı vücūdına kibr ile zulm ü bî-dād (3) idüp ittibā‘-ı heves ü hevā ile fedā-yı metā‘-ı (4) dār-ı rüz-ı ferdā ve müddaḥar-ı muḥaḳḳar-ı şandūka-i ‘ömr-i güzērānī (5) olan kālā-yı hiç-bahā-yı şervet ü sāmān ve şiyāb-ı (6) bizle-i kibr ile mübāhāt ü i‘tinā idüp müstehlek-i (7) ḥāk-i perīşānī ve üftāde-i giyābetü’l-cübb-i güm-nāmī (8) vü bî-nişānī olacağından gāfil ve bu kadar biñ ḥalk (9) u ‘ālem ‘atebe-i āsitān-ı cāh u celāllerine naḳş-ı gül-būse-i (10) ‘ubūdiyyet ü ser-efgendegī ve ḥāk-i pāk-i dergāh-ı bülend- (11) bārgāh-ı iḳbāl ü istiḳlāllerine vaż‘-ı cebīn-i niyāz u bendegī (12) itdikleri fermān-fermāyān-ı celālet-āyīn (13) ve nuḳabā-yı rüy-i zemīn ve gerdēn-firāzān-ı aşālet- (14) ḳarīn mestūr-ı zir-i ḥāk ve cāme-i hayātı (15) şīr-pençe-i ḳāşimū’z-zahr-ı merg ile çāk çāk oldığı (16) meşhūd-ı bāşıra-i yaḳīnī olmuş iken tecāhül idüp (17) yine pāy-feşār-ı ser-i meydān-ı gurūr olup izḥār-ı şervet (18) ü sāmān zımnında irtikāb eylediği ‘ayş-ı pāy-der-rikāb-ı (19) ma‘āşiden dem uran cāhil ü zāhil āyā şundan daḥi (20) ‘ibret almaz mı ki bu mezra‘a-i ‘uḳbā olan dünyā-yı ḳalīl (21) ü’l-metā‘ da pāşide-i zemīn-i kiştgāh olan toḥm-ı benāt-ı (22) nebāt zürü‘-ı meşīme-i māder-i ḡabrāda **Ve enzelnā** (23) **mine’l-muşīrāti māen şeccācen Li nuḥrice bihi ḥabben ve nebāten**²⁰⁰

83a

(1) reşāşe-i feyyāzeşiyle istifāza-i meleke-i hayāt **Ve enbetallāhe nebāten** (2) **ḥasenen**²⁰¹ nāmiye-i şubḥ-ı bahārī-i ‘ināyet-i Bārī ile taḥşīl-i cünbiş-i nümüvv ü ḥarekāt (3) idüp terbiye-i ebr-i nīsān-ı feyż-resān-ı ‘avn-i Yezdān’la (4) ber-müfād-ı **Kezer‘in aḥrece şet‘ahū**²⁰² batn-ı māder-i zemīnden ḥurūca kesb-i (5) isti‘dād idüp pāzāc-ı ḳudret-i Mevlā-yı bî-iḥtiyācla (6) raḥm-i māder ve şulb-i pederden dā‘ire-i vücūda ḳadem-nihāde olan (7) benīn ü benāt gibi ser-ber-āverde-i āḡuş-ı şühūd ve pīçide-i ḳimāt-ı (8)

¹⁹⁹ “Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi.” (Fîl Sûresi, 5)

²⁰⁰ “Taneler ve bitkiler çıkaralım diye yağmur yüklü yoğun bulutlardan şarıl şarıl yağmur yağdırdık.” (Nebe Sûresi, 14 ve 15)

²⁰¹ “...Allah, onu güzel bir bitki (gibi) yetiştirdi...” (Âl-i İmrân Sûresi, 37)

²⁰² “...filizini çıkarmış bir ekin gibidir...” (Fetih Sûresi, 29)

vücüd olup **Keşeceratin aşluhā şābitun ve fer‘uhā fi’s-semāi**²⁰³ (9) mefhūm-ı münīfine ve kezālik **Ve rafe‘nāhū mekānen ‘aliyyen**²⁰⁴ medlūl-ı (10) laṭīfine mā-şadağ olup bereket ü fūrū-tenī vū tevāzu‘ ya‘nī yek-dāne-i (11) kem-miğdār vech-i arzda ḥāk-sār olmağla niçe fūrū‘-ı semā-resā (12) ve şad-sünbüle-i ḥ‘oş-ğıdā peydā idüp cānib-i tūş-māl-ı (13) dārū’n-nevāl-i mülk-i Müte‘āl’den **Ve mā min dābbetin fi’l-arzi illā ‘ala’l-lāhi** (14) **rızkuhā**²⁰⁵ nazm-ı kerīmi medlūlū üzre kāffe-i dirāye-i rızk u ğıdā (15) olduğu zāhir ü hüveydādır. Kezālik bu kuşarā-yı feyfā ve şüre(16)zār-ı ‘ālem-i fenāda gerden-keş olanlar seng-i mezār ve sebū-yı (17) şikeste-kār gibi zīb-i pūşte-i ḥāk-sār ve nişāne-i tūfeng-(18)endāzān olmağla ser-pāy vücūdū mūhre-i sürbī-nihād-ı zaḥm-i‘ tiyād (19) ile mecrūḥ u zaḥm-dār olup ‘urve vū dehānı şikest (20) ve rıf‘at u nişānı pest sīnesi pāre pāre (21) nām ü nişānı nā-būd ve eczā-yı lā-yetecezzāsı tār-u-mār u perişān (22) olmağla ‘arşa-i ‘ālemden ve dīde-i benī Ādem’den mefkūd olması (23) bī-mirādır. İmdi ey sālīk-i rāh-ı ḥaḳīkat gerden-i ḥālī

83b

(1) ve zekān-ı cānı zencīr-i ğurūr ve selāsil ü aġlāl-ı kibr ü şūrūr ile (2) beste ve eczā-yı vücūdū hem-çü sebū vū kūze ḥurd ü şikeste (3) kılmağdan ḥāzer. Nişībi reşk-i bālāḥāne-i ‘arş-ı mu‘allā (4) ve firāzı āsitān-ı lā-mekānla berāber olan kaşr-ı mūrtefi‘ tevāzu‘ñ (5) zemīninden riyāz-ı cennete nāzar idüp kuvve-i mūcāhede vū zūhd (6) ü taḳvā seni her ne kadar maḥremān-ı dehlizü’l-kurb-ı ‘ālem-i bālāya taḳrīb (7) ü dem-sāz ve ḥālet-i vaḥdāniyye-i cān-āşüb-ı iḥtişāş-pāre-i (8) cihān-baḥş-ı bī-niyāzda seni ser-gerdān-ı sülāfetü’ş-şahbā-yı (9) nāz daḥi ider ise yine şaffū’n-ni‘āl-ı bezmgāh-ı pīrān-ı (10) āgāhda ferş-i siyeh-gilīm-i cebīn-i niyāz ve meydān-ı ḥānḳāh-ı (11) şafā-bünyān-ı irşādları kenāresinde dest-ber-sīne-i (12) mevḳif-i iḥtiyāc olup ser-fūrū-bürde-i girībān-ı pestī (13) vū nīstī ile hümā-yı himmete evcgāh-ı āsmān-ı ‘ulüvv-i merātibe fevt-i (14) pervāz virüp **beyt**:

²⁰³ “... (güzel bir söz) kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir.” (İbrāhīm Sûresi, 24). Ayetin sonu, “Keşeceratin ṭayyibetin aşluhā şābitun ve fer‘uhā fi’s-semāi” şeklinde iken şarih, “ṭayyibetin” kelimesini yazmamıştır.

²⁰⁴ “Ve onu yüce bir makama yükselttik.” (Meryem Sûresi, 57)

²⁰⁵ “Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah’a ait olmasın...” (Hûd Sûresi, 6)

Tevāzu‘ zi-gerdān-firāzān nīkūst

(15) Gedā ger tevāzu‘ kuned hūy-i ūst²⁰⁶

mażmūnıyla ‘āmil (16) ve ol vechile ser-menzil-i maṭlūba vāşıl ol.

(17) Ān bülbülem ki dīden-i bāl-i şikesteem

(18) Ez-āb-ı çeşm dām kuned sebz dāne-rā

(19) **Ma‘nā-yı beyt:** Ol bülbülem ki benim şikeste kanadımı (20) görmek sebebi ile dām āb-ı çeşminden dāneyi sebz (21) ider. Nāzım-ı merhūm rūhla bülbul ve dāmla nefis irāde idüp (22) gūyā rūh istikmāl-i ahlāk için giriftār-ı dām-ı nefis olup (23) nefis-i emmāre ittibā‘-ı hevā ile mürğ-i rūhı şikeste-bāl

84a

(1) itdikden sonra sābıka-i ‘ināyet-i ezeliyye ile nefis daḥi (2) levvāme mertebesine irtikā ve rūha itdiği cevır ü ezāya (3) nādım olup seyyāle-i çeşm-i hūn-feşānı isāle-i (4) cūy-bār-ı peşimānī ile dāneyi ser-sebz ü şād-āb (5) ve rūh-ı ebū’l-fütūhı kemāl-i taşfiye-i ahlākla şafā-yāb (6) itdiğine işāret eylemiştir. Ya‘nī bülbul-i gülşen-i (7) firdevs ve ‘andelīb-i hūb-nefes-i nīk-nefs (8) olan hümā-yı şeh-bāl-i bālā-pervāzī-i rūh-ı muḳaddes (9) giriftārī-i dām-ı nefisle kafes-i bedende ḥabs olunmağın (10) temāşā-yı tarāvet-i gülzār-ı cinān ve müşāhede-i (11) cānān-ı ḳudsiyān u cevārī vü ḡilmāndan dūr (12) ve āşiyāne-i şāhsār-ı lāhūt ve āşināyān-ı (13) sükkān-ı kāşāne-i ceberūtdan mehcūr olup (14) ol şeh-bāz-ı lāne-pirā-yı ‘ulyāyı **Ezyaḳu min tis‘in**²⁰⁷ (15) meşeline maḍrıb olan mażik-i tengnā-yı kafes-i beden ve dām-ı (16) nefis-i pūr-miḥende leys-i āhenin-pençe-i merdüm-şikār olan (17) nefis-i emmāre-i ḡaddārenin şikence-i şir-pençe-i muḥālefetiyle (18) şikeste-per ü bāl ve herāşide-i nāḥun-ı hevā vü hevesiyle (19) mecrūhū’l-bāl olup çār-nā-çār **mışrā‘** :

(20) Mürğ-i zirek çün be-dām ufted taḥammül bāyedeş²⁰⁸

²⁰⁶ “Tevazu mağrurlarda güzeldir, dilencilerin gösterdiği tevazu zaten tabiatları gereğidir.” Sadî-i Şîrâzî (1210-1292)

²⁰⁷ “Doksandan daha dar.” (Arap geleneğinde doksán sayısı elle gösterirken işāret parmağı baş barmağın içine doğru tamamıyla kıvrılarak dar bir şekil oluşturulur.)

²⁰⁸ “Zeki kuş tuzağa düştüğünde ona katlanmak düşer.” Hâfız-ı Şîrâzî (? – 1390)

terānesiyle (21) reh-i rāst-ı maḳāmātı güzār iderek ḳarārgāh-ı dergāh-ı (22) şabr u taḥammülde ḳarār **El-ye'sü ihdā'r-rāḥateyn**²⁰⁹ şu'besiyle (23) maḳām-ı rāḥatü'l-ervāḥda yektā-nişin-i serir-i vaḥdet olan

84b

(1) Ḥudā-yı müte'ālīñ verā-yı perde-i yegāhdan zuhūr iden naḳş u kār-ı (2) 'ināyet-āşārına gūş-zed-i teraḳḳub u intizār olup (3) ol bülbül-i ḥ'oş-nevā-yı şafā ve zemzeme-pīrā-yı 'aşḳnāk-ı (4) Mevlā gāh hicr-i ruḥsār-ı şāhid-i ma'nā ile lāne-i çārgāh-ı ten (5) ve şāḥsār-ı pencgāh-ı ḥavāss-ı ḥamse-i bedende nağme-i dürr-i ten ile (6) 'aşḳ u şevḳe dā'ir ilāhiyāt u şavtla evḳāt-güzār (7) ve gāh dūr-i dār u diyār ve renciş-i dām-ı nefsi bed-kār (8) ile nāle vü feryād ve āḥ ü zār ile bī-ḳarār olup pes (9) bu ḥalle çend-müddet **mışrā'**:

Ḥilāf-ı cinsle ülfet (10) belā değil de nedir

diyerek bi'z-zarūre nefsi muḥālif-i (11) hevā ile idāre-i aḳdāḥ-ı mu'āşeret ve başt-ı bisāt-ı (12) ünsiyyet idüp **Yā muḥavvile'l-ḥavli ḥavvil ḥālenā** (13) **ilā aḥseni'l-ḥāl**²¹⁰ pīşrev-i nāz u niyāzınıñ mülāzimetine (14) mülāzemet **Yā muḍarricü'l-ḳulüb yā dāfi'ü'l-kürüb**²¹¹ (15) fıkra-i me'şūresin maḳām-ı 'arabān u ḥicāzda laḥn-ı 'Arab ile (16) beste idüp leyl ü nehār müdāvemmet birle (17) sâ'ât u ânātını imrār üzre iken bahāyim ü sibā'-ı (18) muḥtelifü'l-ecnāsı yek-diğere yār u ḳafā-dār ve şāḥin-i (19) bālā-pervāzı kebüter-i maḳşūşu'l-cenāḥa hevā-dār (20) ve şāḥre-i şammā ve seng-i ḥārāyı penbe-i nerm ve küre-i zemherir-(21)bürüdet-i a'dā ve yeḥ-pāre-tıbā'-ı muḥālifin-i ḳurenāyı (22) teşḥin ü germ iden Ḥudā-yı müte'ālīñ 'ināyet-i (23) sâbıḳa-i ezeliyye ve te'sir-i nesim-i füyüzāt-ı 'aliyyesiyle

85a

(1) nefsi muḥālif-i emmāre levvāme derecesine birle miyānede cilveger-i zuhūr olan (2) bürüdet ü muḥālefet müteḥavvil-i germiyyet ü muvāfaḳat ve beynehümāda (3) pezirüfte-i vuḳū' bulan münāfere vü münāḳaşa āmiziş ü nevāzişe (4) müteḥavvil ve ḥālet-i saḳāmet ü deşmenī vü dürüşti mu'āmele-i (5) dürüstī vü döstī vü nermiye

²⁰⁹ “Ümit kesmek, iki rahattan biridir.” (İki rahattan biri “arzuya ulaşma”, diğeri ise “tamamen ümit kesme”dir.)

²¹⁰ “Ey (her şeyin hâlini) hâlden hâle çeviren (Allah'ım), hâlimizi en güzel hâle çevir.”

²¹¹ “Ey kalpleri süsleyen (ve) ey kaygıları gideren (Allah'ım).”

mübeddel olup sâha-i (6) ittiḥād-ı muḥliṣāneden ḥas ü ḥār-ı bīgānegī rüfte vü ber-dāšte (7) ve enbār-ı cānları zād ü zevād-ı ḥulūṣ u yegānegī birle enbāšte olup (8) seyyi'î-i taẕyīḳ ü ḥaḳāret vesīle-i vūs'at ü merḥamet (9) ya' nî nefis-i nefis hem-dem ü enīs ü celīs olup (10) mışrā' :

Muḳaddem itdiği cünbişlere gelmiş peşimānī

(11) vefḳince sübāt-ı ḡafletden bīdārī ile muḥālefet ü 'adāvet-i (12) sâbıḳasına peşimān ü nādīm ve ṭarḥ-ı şebīke-i (13) ihtiyāl birle fūşürde-per ü bāl-ı sālifesine mütē'ellim (14) ü sādīm olup dā'î-i keffāret-i zūnūb (15) ve cebīre-i kesr-i 'uyūb ile dü-çeşm-i seyyāle-feşānı (16) reşehāt-ı feyyāze-i sirişk-i inşāfla zemīn-i şūrezār-ı (17) bedeni ḡarḳ-āb ve fevvāre-i fişḳıyye-i dīdesi isāle-i (18) cūy-bār-ı i'tizār u melāmet ve icrā-yı enhār-ı peşimānī (19) vü nedāmet ile zemīn-i dil-i ḥazānī hem-reng-i riyāz-ı keşīre(20)tü'l-ḥiyāz-ı cennet ya' nî dāne-i ḥuşk-ı dāma ifāza-i meleke-i (21) ḥayāt ile ser-sebz ü şād-āb kıllup beden-i (22) nefisde rūḥdan ḡayrī müteneffis ve zindān-ı (23) tende ber-ḥabs kalmayup rūḥ-ı ebū'l-fütūḥ āzāde-

85b

(1)-serv-i dām ve yeldiği bāḡ u mürḡzārda dāne-ḡin-i şafā (2) vü ārām ve cümle eczā-yı vücūd kendüye fermān-ber ü rām olup (3) ol mürḡ-i bālā-pervāz ḡāḥ 'ālem-i bālā ve evc-i a' lāda sükkān-ı 'arş (4) ile dem-sāz ve ḡāḥ būstān-ı 'ālem-i pestīye tenezzül ile (5) firāz-ı lāḥūtdan nişīb-i nāsūta ḥübūṭ idüp (6) ḳuṭṭān-ı āşiyāne-i ḡabrāya bālāda temāşā eylediği vaḳāyi' (7) vü āşārdan iḥbār birle terennüm-ṭırāz olup taşfiye vü tezkiye (8) ile aşl-ı fiṭratda müsta'idd oldığı kemālātı tadrīc ile (9) taḥşīl ve merātib-i seyr ü sülūkı tekmīl idüp (10) kāmīl ü mükemmel olmuştur. Erbāb-ı nazm ü sūḥanīn rūḥdan (11) rūḥdan bülbul ile ta'bir-i 'abīrleri rāygān olup (12) gerçi ḥasbe'l-ḳudret ber-vech-i icmāl ma' nā-yı beyti beyānda ihmāl (13) olunmayup fe-emmā ḡalīli fi'l-cümle irvā ve bīmār-ı velā-yı (14) Ḥudā olan sālīk-i 'alīle 'ilāc rütbesi bülbul ile murād olan (15) rūḥda vāḳi' olan aḳvāl-ı şūfiyye vü ḥükemā ve tefāşīl-i (16) muḥaḳḳıḳīn-i 'ulemāyı ber-vech-i icmāl beyāna muḥtāc olup (17) ol ise bizim gibi mübtelā-yı hevā vü heves ve esīr-i nefis (18) laḳlaḳa-sencān-ı bī-me'al ve şu'bede-bāzān-ı ḳīl (19) ü ḳāl olan ṭıfl-ı ebced-ḡān-ı hecā-nā-şinās-ı bī-kesīn (20) ol sırr-ı ḥaṭīr-i **Tenzīlūn min rabbi'l-ālemīn**²¹²

²¹² “O âlemlerin Rabb’i tarafından indirilmedir.” (Hâkka Sûresi, 43)

serā-perdesinden (21) cevelān-ı ta‘bire ruḥṣat bulması ḥayṭa-i ḳudret ü bizā‘asından (22) dūr belki fuḥūl-i muḥaḳḳıḳīn ve ma‘nā-şināsān-ı (23) esrār-ı ‘ayne’l-yaḳīn ḥazeratı daḥi ser-be-müḥr hemyān-ı dehān

86a

(1) ile izḥār-ı ‘aciz u ḳuşūr itmişler. Ḳanda ḳaldı ki ben gibi perīşān-(2)ḥāl-i küstāḥi-maḳālīn maḳdūrı ola. Muḥālī farz cā’iz olsa daḥi (3) ol nūkte-i ser-besteden baḥşīn ya‘nī ḥaḳīḳat-i rūḥdan baḥşīn (4) cevāz u ‘adem-i cevāzında beyne’l-e’immetü’l-a‘lām iḥtilāf vāḳi‘ (5) olup fuḳahādan ba‘zıları ‘adem-i cevāzına zāhib (6) olup müdde‘āların işbāt şadedinde āyāt-ı Ḳur’āniyye (7) ve ḥücec-i sātī‘a-i Furḳāniyye’den **Ve yes’elüneke ‘ani’r-rūḥi ḳulī’r-rūḥu (8) min emri Rabbī**²¹³ nazm-ı kerīmi kezālik **Ve mā ūtītüm mine’l-‘ilmi illā ḳalīlen**²¹⁴ (9) furḳān-ı ḥakīmi ile iḥticāca taşaddī idüp āyet-i ūlāda (10) ḥaḳīḳat-i rūḥı beyāndan idrāb olunmamak emr-i Rabbānī’ye (11) ḥavāle ḳılunup **min emri Rabbī**²¹⁵ ‘unvānıyla vürūd itmek (12) delālet ider ki rūḥ aṣl-ı māddesiz ḳavl-i kūn ta‘alluḳı (13) ile ḥuşūl bulan ibdā‘iyyātdan ola ve ḥāl ü şānı (14) bu minvāl üzre olan şey’iḥ ḥaḳīḳatine ıttılā‘ cenāb-ı (15) Kibriyā’ya maḥşūş olup ḡayr içün muḥāl olduğu muḳarrer (16) ve āyet-i şāniye ile irdāf olunmaḳ daḥi bu ma‘nāyı (17) te’yīd itdiği şemsden aẓher olup āyet-i ūlāda (18) ḥaḳīḳat-i rūḥdan baḥşı men‘e ve nehye işāret (19) vardır diyüp ol bābda tekellümden imsāk tarafını (20) iḥtiyār itmişlerdir. Ba‘zı eḥādīs ü aḥbār ile (21) daḥi müdde‘āların te’yīd ü tevşīḳa mübāderet idüp (22) ez-cümle bu vechile beyāna şürū‘ ḳılmışlardır ki kütüb-i (23) tefāsīrde beyān olduğu üzre bu āyet-i kerīmenin

86b

(1) sebeb-i nüzūl olan rivāyet ki aḥbār-ı Yehūd’dan bir cemā‘at (2) ḥazret-i server-i enbiyāyı imtiḥān ḳaşdıyla müşrikīn-i Ḳureys’e (3) ta‘līm ü ilḳā ḳıldılar ki Aşḥāb-ı Kehf’den ve Zū’l-ḳarneyn (4) aḥvālinden ve rūḥuḥ ḥaḳīḳatinden su’āl ideler eger (5) Tevrāt’da mezkūr olduğu şüret ki ḳışsa-i Aşḥāb-ı (6) Kehf ve aḥvāl-i Zū’l-ḳarneyn beyān olunup ḥaḳīḳat-i (7) rūḥı beyān şadedinde ibhām olunmuşdur. Eger kelāmı (8) muvāfiḳ olursa ya‘nī su’āl olunan umūruḥ ba‘zından (9) cevāba taşaddī ḳılup ba‘z-ı āḥeri

²¹³ “Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: Ruh, Rabb’imin bileceği bir şeydir...” (İsrâ Sûresi, 85)

²¹⁴ “... size pek az ilim verilmiştir.” (İsrâ Sûresi, 85)

²¹⁵ “... Rabb’imin bileceği bir şeydir ...” (İsrâ Sûresi, 85)

beyāna ta'arruż itmezse (10) resūl-i şādık ve nebī-i muhikkdir ve eger mecmū'ına cevābdan 'āciz (11) ve-yāhūd cümlesinden cevāba mutaşaddī olursa 'alā-kile't-takdīreyn (12) Tevrāt'da beyān olunduğı şūrete muhālif olduğı cihetden (13) hāşā nebī değildir dimişler idi. Pes vahy-i İlāhī ile (14) kışşa-i Aşhāb-ı Kehf ve ahvāl-i Zū'l-karneyn beyān olunup (15) haqīkat-i rūhı beyān ma'razında ibhām olunduğda Tevrāt'da (16) beyān olunduğı şūrete muvāfaqatı muhaqqak olmuş idi. Pes (17) kütüb-i İlāhī'de haqīkat-i rūh beyān olunmayup ibhām (18) olunduğı fehmi-i insānī için ittılā' müsteḥil ü müte'azzir (19) olduğı ifade idüp haqīkatinden bahşin 'adem-i cevāzı (20) şābit olur dimişlerdir ammā ekşer-i muhaqqıķın cevāzına zāhib (21) olup haqīkatine ittılā' ın daḥi imkânına kâ'il olmuşlardır (22) ve āyet-i mezkûre bahş-i mezbûrdan nehye delâlet itmek (23) değil belki rūhuñ aşl-ı 'ālem-i ḥalķ olan emrden münba'is

87a

(1) idiğine delâleti mutazammın olduğı cihetden rūhı beyān u izāḥa (2) işāret vardır dimişler ve kavlı-i şānī kavlı-i (3) evvelden aşveb ü ercaḥ idiğı kütüb-i kelāmiyyeden mü'ellefāt-ı (4) mevşūkada mestūr u muşarraḥdır ve rüçḥānı ba'zı muhaqqıķın (5) takriri üzre ol vechile işbāt olunmuşdur ki āyet-i (6) mezkûrede rūhuñ ḥālī ibhām olunduğına ānḡeh ḥazret-i (7) risālet-penāḡ aleyhi efḡalü's-şalāt' ın ma'lūm-ı sa'ādetleri (8) olmayup nefsü'l-emrde haqīkatine ittılā' muhāl olduğı (9) cihetden ola. Belki şu'ubet-i fehmi ve-yāhūd muḡātabına (10) i'lāmda 'adem-i fā'ide sebebi ile olup yāhūd (11) aşlında su'āl rūhuñ kıdem ü ḡuduşından ola ki (12) bu şūretde cevāb su'āle muḡābık olup müfād-ı (13) cevāb rūhuñ ḡuduşını i'lām olmuş olur. (14) Ya'nī **min emri Rabbi**²¹⁶ kelāmının feḡvā-yı münīfi rūḡ emr-i İlāhī (15) ve tekvīn-i Raḡmānī ile mevcūd u muḡdeşdir demek olur. (16) Pes rūḡdan bahşin cevāzına zāhib ve haqīkatine (17) ittılā' ın imkânına kâ'il olan ekşer-i muhaqqıķınıñ kavlı-i (18) rāciḡleri ve erbāb-ı taşfiye vü tezkiyenin imdād-ı (19) rūḡānī-i vāzıḡları bu ḡalilü'l-bizā'a ve 'adīm(20)ü'l-istiḡā'a aya i'tā-yı meleke-i ḡudret ü cesāret (21) itmekle ḡasbe'l-ḡudret beyāna şūrū' olunmuşdur. (22) Ḥafī olmaya ki 'orf-i şer' de rūḡ birkaç ma'nāya vārid (23) olup evvelā Ḳur'ān-ı mübīne itlāk olunmuşdur.

²¹⁶ “... Rabb'imın bileceğı bir şeydir ...” (İsrā Sûresi, 85)

(1) **Ve kezālike evḥaynā rūḥanā**²¹⁷ kavlı-i laṭifinde olan rūḥ gibi (2) şāniyen ḥazret-i emīn-i vahy-i Celīl Cebre'il'e itlāk olunmuştur. (3) **Nezele bihi'r-rūḥu'l-emīn**²¹⁸ nazm-ı keriminde olan rūḥ gibi (4) sālisen ḥazret-i 'İsā şalavātullāhu 'alā-nebiyyinā ve 'aleyh²¹⁹ (5) cenābına itlāk olunmuştur. **Ve rūḥun minhu**²²⁰ kavlı-i şerifinde (6) olan rūḥ gibi rābi'an bāṭın-ı şaḥş-ı insānī olan (7) emr-i Rabbānī'ye itlāk olunmuştur ki ḥaḳīkat-i insāniyye (8) andan 'ibāretidir. Eşahh rivāyet üzre bālāda zıkr (9) olunan **Ve yes'elüneke 'ani'r-rūḥi**²²¹ āyet-i kerimesinde (10) olan rūḥ gibi *efāḍıl-ı fuḥūlden İbn Hācib merḥūmuñ fenn-i kelāmda keşide-i rişte-i te'lif buyurdukları 'Āḳide nām kitāb-ı laṭifde* rūḥuñ ḥaḳīkatin ta'yin (11) ü izāḥda vürüd iden aḳvāl-ı müteḥālifenin üç yüz (12) 'aded kavle bālig olduğın taṣriḥ itmiştir (13) ve bu aḳvāl-ı müteḥālife beyninde mu'teddün-bih olan üç kavldir ki (14) kavlı-i evvel İmāmü'l-Ḥaremeyn ve ekşer-i muḥaḳḳıḳīn-i ehl-i sünnet (15) ihtiyār itdikleri kavldir ve anlar rūḥuñ cism-i (16) laṭif-i nūrānī olup nārīñ faḥmda ve mā'-i verdiñ (17) verdde sereyānı gibi bedende sārī olmasına (18) zāhib olmuşlardır ve 'ādet-i İlāhiyye'niñ (19) cereyānı anıñ üzerinedir ki bedeniñ ḥayātı anıñla ittishāl (20) ola dirler ve kavlı-i şānī oldur ki rūḥ cism-i (21) insānī gibi bir cism ola a'zā vü cevāriḥde ve şekilde (22) bedeniñ 'aynı olup nemāsı ile nāmī ve züyülü ile (23) zāyil ola ve bu kavlı minvāl-i muḥarrer üzre İbn Ḥabīb

(1) ve İbn Ḥazm'dan menḳūl olup anlarıñ muḥtārıdır (2) ve kavlı-i sālīs oldur ki rūḥ mücerredātdan olup cism (3) ü cismānī olmaya ve bu meslek muḥaḳḳıḳīn-i ehl-i sünnetden (4) Ḥüccetü'l-İslām İmām-ı Ġazzālī ve Rāğıb-ı İsfahānī ve Ḥalīmī (5) ve Ebū Zeyd Debūsī ve ekşer-i mutaşavvifin ihtiyār itdikleri (6) meslekdir ve bu zümre muḥtārı üzre rūḥ heykel-i maḥşūşa (7) muğāyir bir cevher-i mücerred olup ebdāna ne muttaşıl ve ne munfaşıl (8) ve ne ḥāric ve ne dāḥildir ammā ba'zı mü'ellefāt-ı kelāmiyyede zıkr (9) olundığı üzre Ḳāḍi ve Ḳalānisi'den menḳūl olan kavlı ki (10) rūḥ bedenden fazla bir emr-i zā'id-i ḥaḳīḳī olmayup belki ḥayātdan (11) 'ibāret ola. Ya'nī bir emr-i ma'nevī

²¹⁷ “İşte sana da bir ruh (Kur'an-ı Kerim) vahyettik...” (Şûrâ Sûresi, 52). Ayetin başı, “Ve kezālike evḥaynā ileyke rūḥan” iken şarih, üstte belirtildiği şekilde mana yönüyle iktibas yapmıştır.

²¹⁸ “Onu güvenilir ruh (Cebrail) indirmiştir.” (Şuarâ Sûresi, 193)

²¹⁹ “Allah'ın rahmet ve inayeti peygamberimizin (Hz. Muhammet) ve onun (Hz. İsa) üzerine olsun.”

²²⁰ “... ve (İsa) O'ndan (Allah'tan) bir ruhtur...” (Nisâ Sûresi, 171)

²²¹ “Sana ruh hakkında soru soruyorlar...” (İsrâ Sûresi, 85)

nesebi olup zevāt-ı (12) ḥaḳīkiyyeden olmaya. Lākin bu ḳavliñ ḳabūle ḥaḳīḳ deęil idięi (13) ‘uḳūl-i selīme aṣḥābına zāhir ü bāhir olup edille-i ḳaṭ’iyye ile (14) müdelleldir. Ez-cümle şerī‘at-ı şerīfe-i Muḥammediyye’de belki cemī‘-i (15) kütüb-i Semāviyye’de vārid ba‘zı aḥkām ü aḥvāle münāfidir. (16) Ervāḥıñ mevt ḥālinde bedenden müfāraḳatı ve infişāl (17) ve bedenden müfāraḳatından soñra beden fenā-pezīr olup (18) rūḥuñ beḳāsı gibi zīrā kütüb-i İlāhiyye’de bu vech üzre (19) vürüdı rūḥuñ bi-ḥasebi’z-zāt ittişāl ü infişāl (20) mişillü aḥvāle ḳābiliyyetin iḳtizā idüp gerek ecsām (21) ve gerek mücerredāt maḳūlesinden olsun be-her-ḥāl (22) zevāt-ı ḥaḳīkiyyeden olmaḳ muḳarrer olup Ḳāḍi ve Ḳalānisi’den (23) menḳūl olan ḳavle münāfātı mütebeyyin olur. Ba‘zı efādıl

88b

(1) ḥaḳīḳat-i insāniyyeden ‘ibāret bāṭın-ı şaḥş-ı insānī (2) olan emr-i Rabbānī’ye ıtlāḳ olunan rūḥ lafzı ‘aḳl lafzına (3) mürādıdır diyüp ba‘zı muḥaḳḳıḳıñ terādūfı inkār itmişlerdir. (4) Bu bābda daḥi ıtnāb-ı tınāb-ı ḥayme-i tafşıl ile erbāb-ı (5) naẓar u istidlāl ve aṣḥāb-ı taşfiye-i bāhirü’l-kemāliñ (6) evḳātını taẓyī‘ ve zihni derrāk ve ser-i pāklerin taşdı‘ (7) nev‘-i fā’ideden ḥālī olmamaḳ dā‘iyesiyle zebān-ı ḥāmeye ruḥşat (8) virilmişdir. Bu daḥi ma‘lūm ola ki şandūḳa-i dimāğda (9) maḥfūz ve penbe vü zurūf-ı ḥavāss ü ḳuvā-yı gūn-ā-gūn içre mestūr (10) olup berīḳ ü leme‘ān sedād u reşādla ziyā- (11)pāş-ı hücre-i feyhā-yı vüçüd ve bi’l-ḥaşşa şāḥibinden men‘-i (12) āfāt-ı mekāriḥ ü maẓārr ve celb-i menāfi‘-i taşarruf (13) u iḳtidār idüp müdrik-i ḥayr ü şerr ve mümeyyiz-i nef‘ ü zarr (14) māye-i teklifāt ālet-i mā-bihi’l-mücāzāt-ı ḥasenāt (15) u seyyi’āt olan cevher-i ‘aḳl ve nūr-ı fikr ki cenāb-ı (16) Kibriyā nev‘-i insānı sā’ir ḥayvānātdan anıñla temyīz (17) idüp bu cevher-i tābnākı insāniñ kemāline mebdē (18) vü ‘illet ve kā’ināt üzerine faẓl u şerefine ğāyet (19) ü nihāyet itmişdir. Taḥḳīḳ ü beyānı böyledir ki (20) muṭlaḳ idrāk ki müdrikiñ kendü zātından ḥāric olan (21) eşyāya zātında şu‘üründen ‘ibāretdir. Sā’ir mevcūdāt (22) miyānından ḥayvāna muḥtaşş bir şıfat-ı maḥşūşa olup (23) ma‘ādin ü nebātāt ve sā’ir cemādātta mevcūd değildir.

89a

(1) Pes ḥayvānātıñ kendi zātından ḥāric olan eşyāya idrāk (2) ü şu‘ürı bu vechiledir ki cenāb-ı Ḥaḳḳ anlarda ḥavāss-ı zāhire (3) ḥaḳḳ idüp ya‘nī sem‘ ü başar u şemm ü zevḳ ü

lems didikleri beş (4) ‘aded hāsseyi icād eyledi ki her bir hāsse ile maşnū‘āt-ı (5) Hakk’dan bir maşnū‘ı hiss idüp celb-i nef‘ ve def‘-i mazarratda (6) bu ālātı isti‘ māl ile intifā‘ iderler lākin insāna (7) bu havāss-ı hamseyi i‘fādan mā‘adā nūr-ı ‘aql ile daḥi (8) ser-firāz idüp cevher-i zātından hāric niçe eşyāyı (9) anıñla idrāk ider. Şu tarīk ile ki kuvā-yı bātına-i dimāgiyye (10) ile şuver-i maḥsūsātı intizā‘ idüp zihni anda i‘ māl (11) ü icāle itmekle ol şuver-i cüz‘iyyeden şuver-i külliyye-i uḥrā (12) daḥi tecrīd ider. Ba‘de-hu nefis-i nāṭıka kuvvet-i fikriyye ile ol (13) şuver-i külliyyede taşarruf idüp tafşıl ü terkīb ile (14) zihni anda icāle ider. Netekim āyāt-ı Qur‘āniyye’den **ve ce‘ale (15) lekümü’s-sem‘a ve’l-ebsāra ve’l-ef’ideh**²²² naşş-ı kerīminde ef’ideniñ müfredi (16) olan fu‘ād ile fikre işāret olundığın ehl-i tefsīr (17) beyān itmişlerdir. Lākin havāşş-ı insāniyye olan fikr ü ‘aql (18) daḥi üç mertebe üzerine müretteb olup her mertebesi (19) bir neticeyi münticidir. Mertebe-i ulā hāricde tertīb-i ṭab‘ī (20) yā tertīb-i vaż‘ī ile müretteb olan umūrı ta‘aqquldur ki (21) insān kudretiyle iḳā‘ vü icād kaşd itdikde ibtidā ol (22) umūrı zihniyle ta‘aqqul ü mülāḥaza idüp ba‘de-hu taḥşıl (23) ü icādına mübāderet ider. Kuvvet-i fikriyyeniñ bu mertebesiniñ

89b

(1) ekşeri taşavvurāt olup nizām-ı ma‘āşda celb-i nef‘ ve def‘-i (2) mazarratıñ huşūline medār olan ‘aql temyīzi bundan ‘ibāretdir. (3) Fikriñ ikinci mertebesi şol fikrdir ki insān ebnā-yı cinsi ile (4) mu‘āmele ve anlarıñ siyāsetine müte‘allıq ārā vü ādābı anıñla kesb (5) ü istifāde ider. Bu fikriñ ekşeri aḥkām-ı taşdıkiyye (6) olup tecrübe tarīki ile şey’en feşey’en ḥaşıl olduğda (7) fā’ide-i tāmme ve maşlahat-ı ‘āmmeniñ huşūline tevessül olunur. (8) Fikriñ bu mertebesine ‘aql-ı tecrībī ıtlāk olunur. (9) Fikriñ üçüncü mertebesi şol fikr-i daḥiḳdır ki verā-yı hissde (10) bir maṭlūb-ı külliye mücerred ‘ilmi yā zannı müfid olup a‘mālden (11) bir ‘amel aña ta‘alluk itmez. Bu mertebeye ‘aql-ı nazārī tesmiye (12) olunur ki kütüb-i mantıkiyyede taḥḳīk olundığı üzre (13) taşavvurāt u taşdıḳāt-ı ma‘lūme şurūṭ-ı maḥşūşa üzre (14) zihnde tertīb-i ḥaşş ile müretteb ü muntaẓam olup (15) fikr taşavvurı kendü cinsinden taşavvur-ı āḥeri fikr taşdıki (16) daḥi yine kendü cinsinden taşdıḳ-i āḥeri müfid olur. (17) Ba‘de-hu ol taşavvur u taşdıḳ daḥi kendüye mücānis olan (18) ‘ilm-i āḥer zamm ü tertīb olduğda ma‘lūm-ı āḥeri müfid olur. (19) Bu fikriñ ḡāyet ü neticesi ḥaḳāyık-ı eşyā vü a‘yān-ı ḥāriciyyeniñ (20)

²²² “...ve (Allah) size kulaklar, gözler ve kalpler verendir...” (Mülk Sûresi, 23)

nefsü'l-emrde vâkı' olduğu üzere ecnās ü fuşul ve 'ilel (21) ü esbābını müfīd kuvvet-i fikriyye bu mertebe ile kāmīl olup (22) haqīkat-i insāniyye ma'nāsı olan 'aql maḥẓ-ı nefis-i müdrike (23) olur ve nefis-i insānda 'aql ü fikriñ zuhūrı meşīme-i raḥmden

90a

(3) ḥurūc idüp kuvā-yı cismāniyye (4) ve şıfat-ı ḥayvāniyyeniñ anda kemāl üzere ḥuşulinden soñra (5) vâkı' olup ḥüsn ü kubḥı ve nef' ü zarar fark ü temyīze āgāz (6) ider. İnsān ḳable't-temyīz bi'l-cümle 'ilm ü idrākden ḥālī olmağla zümre-i (7) ḥayvānātdan ma'dūd olup mādde-i tekvīn ve mebdē'-i fıtratı olan (8) nuṭfe vü 'aleḳa vü muẓğaya mülḥaḳdır. Nefis-i insānda nīk (9) ü bedi fark ü temyīze ḳudret ḥāşıl olduḳda ḥavāss-ı (10) zāhire ve kuvvet-i fikriyye ile isti'dādı miḳdārı merātib-i (11) 'ilmiyyede teraḳḳī idüp feyẓ-i Bārī ile cevherini tekmīl (12) ider. İmdi insān 'aql-ı temyīzden muḳaddem ancak mādde (13) vü heyūlā gibi isti'dād-ı maḥẓ olup cemī'-i 'ulūm ü ma'ārifden (14) ġāfil ba'de-hu ālāt-ı zāhire vü bāṭınasını a'māl ile ḥilye-i (15) 'ulūm ü ma'ārif ile müzeyyen ü kāmīl olup ma'rifet-i (16) mebdē' vü ma'ādına vāşıl olur. Ma'rifet-i mebdē' vü ma'ādına (17) vuşulūñ ṭarīḳi faḳaṭ 'aḳla münḥaşır olmayup belki iki (18) mesleğē inḥişār olup biri ṭarīḳa-i erbāb-ı naẓar (19) u istidlāl ve biri meḥacce-i ehl-i riyaẓet ü mücāhededir. (20) Beyānı şöyledir ki nefis-i nāṭıḳa-i insāniyye içün iki kuvvet-i (21) müteḥaḳḳıḳa olup biri kuvvet-i naẓariyye ve biri kuvvet-i 'ilmiyyedir (22) ve bu iki kuvvetden her biri içün dört mertebe ḥāşıladır (23) ammā merātib-i kuvvet-i naẓariyye ya'nī nefis-i nāṭıḳa içün idrākātla

90b

(1) kendü cevheriyyetini tekmīl cihetinden olan merātib-i erba'adan mertebe-i (2) ūlā nefsiñ mebdē'-i fıtratında şuver-i 'ilmiyyeden (3) ḥāliye olup lākin ol şuveri ḳabüle müsta'idd olduğıdır ki (4) ol mertebede aña 'aql-ı heyūlānī tesmiye olunur. Vech-i tesmiye (5) şuver-i 'ilmiyyeden ḥālī olduğu cihetiyle heyūlāya müşābih ü mümāşıl (6) olduğıdır. Mertebe-i sāniye nefis-i nāṭıḳa kendünün ālātı olan (7) ḥavāss-ı zāhire vü bāṭınayı isti'māl idüp 'ulūm-ı evveliyye (8) taḥşili ile iktisāb-ı naẓariyyāta müsta'idd olduğıdır ki (9) bu mertebede aña 'aql-ı bi'l-meleke tesmiye olunur. Vech-i tesmiye (10) oldur ki nefis-i nāṭıḳaya bu mertebede kendü ma'lūmātı olan (11) evveliyyāt sebebiyle naẓariyyāta intikāl melekesi ḥāşıla (12) olur. Mertebe-i şālişe oldur ki nefis-i nāṭıḳanın

ma‘lūmātı (13) olan ‘ulūm-ı evveliyeyi tertīb idüp anıñla mechūlāt-ı (14) nazariyyeyi bi’l-fi‘l idrāk ü müşāhede eyleye. Bu mertebede (15) aña ‘aql-ı müstefād ıtlāk vech-i tesmiye zāhirdir. (16) Mertebe-i rābi‘ a nefis tertīb-i muḳaddemāt ile istiḥşāl (17) itdiği ‘ulūm-ı nazariyye ki kendüde maḥzūne olmuşdur her ne vaktde ki (18) murād iderse istiḥzāra ḳādir olup tecessüm kesb-i (19) cedīde muḥtāc olmaya. Bu mertebede aña ‘aql-ı bi’l-fi‘l ıtlāk (20) olunur. Bunda daḥi vech-i tesmiye zāhirdir ammā merātib-i (21) ḳuvvet-i ‘ilmiyyeden mertebe-i ūlā nevāmīs-i İlähiyye ve şerāyi‘-i nebeviyye (22) isti‘māl ile tehzīb-i zāhir itmekden ‘ibāretdir. İkinci mertebe (23) ahlāk-ı rediyeden taḥhīr-i bāṭın idüp ‘ālem-i ḡayba ittişālden

91a

(1) ta‘vīḳ ü işḡāl iden mevāni‘i def‘ ü izāleden ‘ibāretdir. Üçüncü (2) mertebe oldur ki nefis ‘ālem-i ḡayba ittişālden soñra şuver-i ḳudsiyye (3) tecellī eyleye ve dördüncü mertebe ‘ālem-i ḡayba ittişāl melekesin iktisāb (4) ‘aḳabinde ḥāşıl olan tecellī-i cemāl-i İlähi’dir ki her ḳudretiñ cenb-i (5) ḳader-i kāmile-i İlähiyye’de muḫmaḥille olup ve cemī‘-i ‘ulūmuñ ‘ilm-i şāmil-i (6) Sübhānī’de müşāhedesiyile cemī‘-i kemālātıñ cenāb-ı (7) ḥazret-i Feyyāz ḳıbelinden fā’iz oldığın müşāhededen (8) ‘ibāretdir. Ba‘zı muḥaḳḳıḳıñ merātib-i ḳuvvet-i ‘ameliyyeyi ya‘nī ṭarīḳa-i (9) taşfiyeyi ṭarīḳa-i nazar u istidlāl üzre terciḥ ve cihet-i (10) rüçḥānını bu vechile taḥḳıḳ itmişdir ki ṭarīḳa-i ūlānıñ (11) ḥāşılı ḳuvvet-i nazariyye ile istikmāldir ve derecātında teraḳḳıdır (12) ve bu teraḳḳı vü tederrücden ḡāyet-i ḳuşvā ve nihāyet-i maḳşūd (13) u mübteḡā mertebe-i ‘aql-ı müstefāda vuşul ü irtikādır ve ṭarīḳa-i (14) şāniyenıñ maḥşulı ḳuvvet-i ‘ameliyye ile istikmāl ve merātibinde teraḳḳıdır (15) ve bu ḳuvvetiñ derece-i şālişesinde nefis içün ḥāşıl olan şuver-i (16) ma‘lūmāt egerçi ‘aql-ı müstefāda daḥi ḥāşıla oldığı (17) muḳarrerdur lākin bu mertebeniñ derece-i müstefāddan iki vechile (18) ekmel ü aḳvā olmaḡla rüçḥānı müşbet ü müberhendir. Vech-i evvel (19) vehmiñ ṭarīḳ-i mübāḥaşeye ve ma‘rifet-i mebde’ vü ma‘āda istilāsı (20) cihetinden mertebe-i ‘aql-ı müstefādda ḥāşıla olan şuver-i ‘ilmiyye (21) şübühāt-ı vehmiyyeden sālīm olmayup bu derece-i ḥaṭırde (22) ḳuvā-yı ḥissiyye ḳuvā-yı ‘aḳliyyeniñ maḡlūb u müsahḥarı oldığı (23) sebeb ile ḳuvā-yı ‘aḳliyye ile ḥükm olunan idrākāta müzāḥim ü münāfi

(1) olduğudur. Vech-i şānī derece-i mezkūrede nefis küdürāt (2) u ta‘ alluqātdan t̄ahir olup kemāl-i incilāsı cihetiyle meşelā (3) nuḳūş-ı keşīreye muḳābil vaż‘ olunan mir’āt gibi ittisā‘ī (4) miḳdārı şuver-i keşīreye meclā olup mertebe-i ‘aql-ı müstefādda (5) fā’iz olan şuver ancak iḳāmet olunan berāhīn ve tertīb (6) olunan mebādīye münāsibe olan ‘ulūm miḳdārı olmağla (7) bu şüretde nefsiñ ḥālī hemān bir gūşesi cilā-dāde olan (8) āyīne gibi olduğu cihetden anda mürteseme olan şuver (9) mertebe-i ūlāda munteḳışa olan nuḳūş-ı ‘ilmiyyeye nisbet (10) ile ḳalīl ü yesīr ve nezz ü ḥazīr olduğudur. Rubā‘ī:

(11) Ey dil zi-ṭarīḳ-i ehl-i şüret b’ügzer

Āyīne şev ez-her küdürēt b’ügzer

(12) Ger nūr-ı şafā-yı ‘ārifān mī-ḥāhī

Ez-her çi turāst zarūret b’ügzer²²³

(13) İmām Fahr-i Rāzī ḥazretleri Şeyḥ Necmeddīnū’l-Kübrā ḥazretlerinden (14) Bime ‘arefte rabbūk²²⁴ ‘unvānıyla su’āl buyurduklarında Bivāridātın (15) teridu ‘alā’l-ḳalbi tū‘accizu’n-nūfūsu ‘an tekzībihā²²⁵ kelām-ı Şüreyyā-nizāmıyla (16) virdikleri cevāb-ı şavāb daḥi ṭarīḳa-i taşfiye ile ḥāşıl (17) olan kemāl ü ‘irfānıñ naẓar u istidlāl ile taḥşīl olunan (18) kemāl ü iz‘ān üzre müreccaḥ olduğımı müşīrdir. **Beyt:**

(19) Ve şemme verāu’n-naḳli ‘ilmün yedikḳu ‘an

Medāriki ḡāyāti’l-‘uḳūli’s-selīmeti²²⁶

(20) kibār-ı şūfiyye ḥazerātının bu ma‘nāyı nāṭıḳ kelimāt-ı fā’ize(21)tü’l-berekātları ekşeru min en yuḥşā²²⁷ olup kemāl-i iştihārlarından (22) nāşī tekşir-i nuḳūla taşaddī olunmadı ammā fuḫālādan ba‘zı (23) fuḫūl āşārında resīde-i sem‘-i ḳabūldür ki ṭarīḳa-i taşfiyede

²²³ “Ey gönül, olayların/varlıkların sadece dış görünüşleriyle ilgilenenlerin yolundan vazgeç. (Hakk’ın tecelli edeceği tertemiz bir) ayna ol, tüm bulanıklıklardan / kirlerden vazgeç. Eğer irfan sahiplerinin gönül rahatlığı nurunu istiyorsan her neye ihtiyacın varsa vazgeç.”

²²⁴ “Rabbini ne ile bildin?”

²²⁵ “Nefisleri inkâr etmekte aciz bırakan kalbe giren İlâhi feyizlerle (bildim).”

²²⁶ “Nakil ile gelen nice ilimler vardır ki sağduyu sahipleri (dahi) onları kavramaktan âciz kalacak kadar incedir.” İbnü’l-Fârız (1182-1235)

²²⁷ “Sayılamayacak kadar çok.”

(1) maḥāvif-i aḥṭār bî-şümār olup ḥāristān-ı veraṭāt u mehālik (2) minhāc-ı seviyyden ta'vīkle dāmen-gīr-i sālīk olmağla taḥayyülāt-ı (3) hevācis ve tesvīlāt-ı vesāvis hezār hezār sālīk (4) meḥacce-i ṭalebi beydā-yı ḥayretde ser-gerdān olmağa mü'eddī olmuştur. Be-taḥşış (5) Ba'zılar daḥi **beyt**:

Ān ḥayālātī ki dām-ı evliyāst

(6) 'Aks-i meh-rüyān-ı bustān-ı Hudāst²²⁸

mağzāsı üzre endek (7) nümāyişe firīfte olup **Keserābin bīkī'atin yehsebu**(8)'z-**zem'ānu māen ḥattā izā cāehu lem yecidhu şey'en**²²⁹ kavı-i laṭīfī üzre (9) kendü nefis-i kâşırında kemāl taḥayyül itmekle maṭlûbına vuşûl (10) karīn-i ḥuşûl oldu zu' mına düşüp tarīk-i ṭalebde (11) cidd ü ictihāddan ferāğına mü'eddī olur ve gāh olur ki (12) bir nākış-ı güm-kerde-rāhı mürşid-i āgāh zannı ile dāmenine (13) dest-i niyāz ister şād olup naḳd-i 'ömr-i girān-māyeyi bīhûde (14) bezl ü şarf itdiğine bir vaḳtde taḥşīl-i vuḳûf ider ki (15) tedārik-i mā-fāt ḥayyiz-i imtinā'a peyveste olup (16) celiyye-i emr ve vāqī'-i ḥāle ittılā' sūdmend olmaz. (17) Zīrā nefsü'l-emrde mürşid ü mürebbī nādīr olup (18) müşādefe ḥālinde daḥi fark u temyīz yā müte'azzir veyā müte'assir (19) olur. İmdi lāyık olan ikisini cem'e şedd-i niṭāq-ı (20) himmetdir. Belki cem'i vācibe-i zımmetdir. Zīrā sālīk ḥilye-i (21) 'ulûm-ı resmiden 'āṭıl ola sa'yi bāṭıl olup (22) varṭa-i ifrāt u tefrītten emīn olmayup belki (23) her ḥâlde ḥadd-i i'tidāle cāhil olmadan nāşī riyāzāt-ı

(1) şākḳaya iḳtiḥām fesād-ı mizāc ve ihtilāl-i meşā'iri müstetbi' (2) olup buṭlān-ı isti'dāda mü'eddī olur. Fe-li-hāzā ḥazret-i hādī(3)ü's-şakāleyn ilā's-şırāṭi'l-müstakīm²³⁰ 'aleyhi ve 'alā ālihi ve şaḥbihi efḍalü't-taḥiyyeti ve't-teslīm²³¹ (4) Mā itteḥaza'l-lahu veliyyen cāhilen kaṭṭu²³² ḥaber-i laṭīfī ile ümmetini nehc-i ḳavīm-i 'ilme sevḳ (5) buyurmuşlardır. Pes rūḥ u 'aḳlda başt olunan muḳaddemāt (6) ma'lûm oldu ise ḥafī

²²⁸ “Velilerin tuzağı olan o hayaller, Allah'ın çiçek bahçesindeki ay yüzlülerin yansımalarıdır.” Mevlânâ (1207-1273)

²²⁹ “... ıssız bir çöldeki serap gibidir, susamış kimse onu su sanır, yanına geldiğinde hiçbir şey bulamaz...” (Nûr Sûresi, 39)

²³⁰ “İnsanları ve cinleri doğru yola ileten hazret (Hz. Muhammed)”

²³¹ “En hayırlı dualar ve en güzel selamlar onun (Hz. Muhammed'in) ve onun ailesi ile ashabının üzerine olsun.”

²³² “Allah, asla hiçbir cahili dost edinmemiştir.” Hadîs-i şerîf, Aclûnî, 2019, c. 1, s. 552.

olmaya ki metn-i beytde kendüden bülbül ile (7) ta'bir olunan rûh'dan murâd muhakkıķın-i ehl-i şer'le hükemânîñ (8) zâhib oldukları ma'nâdır. Ya'nî insânîñ sâ'ir hayvânât'dan (9) imtiyâzına medâr olan nefs-i nâtıķası ma'nâsınadır ki cism (10) ü cismânî olmayup belki rü'yet-i başâr ile mahsûs u mer'î (11) olmayan ervâh-ı melekiyye ve ve nüfûs-ı felekiyye gibi bir zât-ı rûhânî (12) ve zâtında eczâ-yı keşîfe-i cismâniyyeden mücerred ü 'ârî dîdeden (13) nihân ve bedende âşârı zâhir ü 'ayân bir cevher-i laţîf-i nûrânî (14) ve bir gevher-i girân-mikdâr-ı 'aţiyye-i Bârî olup ta'alluk itdiği cism (15) ü bedeniñ zimâm-ı taşarrufı vâ-beste-i re'y ü tedbiri olmağla heykel-i (16) mahsûs-ı beşeriñ zâhir ü bâtınında emri nâfız ve hükmi cârî olup (17) meşîme-i rahimde ebdân-ı mahşûşadan birbirine ta'alluk itdikde aşl-ı (18) fıtratında müsta'idd oldığı kemâlât-ı 'ilmiyye vü 'ameliyyeyi ezmîne-i 'adîdede (19) 'ale't-tedric tahşîl ve âlât u kuvâsını mahşûsât'da isti'mâl (20) ü istiḥdâm birle şuver-i ma'ârifle âyîne-i zâtını tenvîr ü tekmîl (21) ve ervâh-ı 'ulviyye ve melâ'ike-i kirâmdan mümtâz olmuştur. Zîrâ (22) ervâh-ı 'ulviyye ve melâ'ike-i seniyyeniñ 'ilm ü kemâlları ibtidâ-yı (23) hilkatlerinde def'aten ḥâşıl olup zâtlarını tekmilde ezmîne-i

93a

(1) 'adîdeye ve âlât u kuvâyı ve tedricce muḥtâc değillerdir. Anlarıñ (2) zâtları bi'l-fi'l kâmil ve mir'ât-ı fıtratlarında şuver-i ḥaķâyık-ı eşyâ (3) def'aten ḥâşıl olup zât u şıfât-ı Ḥaķķ'a 'âlim ü 'ârif (4) ve mevcûdât-ı sâ'ireniñ ahvâline muṭṭali' vü vâkıflar (5) olup nüfûs-ı insâniyyeye 'ilm ü kemâl ve faẓl u ifdâl (6) ve ḥîrfet ü şan'at emsâli niçe âşâr u ef'âl ve ḥiss ü ḥareket (7) melekelerini emr-i Ḥaķķ ile anlar ifâza eyleyüp ervâh-ı insânî (8) daḥi anlardan ahz eylediği kemâlâtla ta'alluk eyledikleri ecsâm (9) u ebdânda a'mâl-i edevât-ı kuvâ ile tedbir ü taşarruf idüp (10) 'ale't-tedric zâtlarını tekmil iderler. Güyâ rûḥ bir sulṭân-ı (11) ebü'l-fütûḥ-ı şâḥib-fermân ve cism ü beden ol sulṭân-ı (12) zî-şânîñ kalem-rev ü hükûmet ü memleketi ve âlât u kuvâ-yı (13) bedeniyyesi ol memleketiñ a'yân u erkânı maķâmında olmağla (14) şehr-yâr-ı ḥuceste-âşâr rûḥ memleket-i bedeniñ taşarrufında (15) kavâyim ü erkân rütbesinde olan havâss-ı ḥamse-i zâhireyi (16) ve havâşş u muḥarrebîn ve nüdemâ-yı mükremîn derecesinde vâķi' (17) kuvâ-yı ḥamse-i bâtınayı isti'mâl ile nizâm-ı kârgâh-ı (18) ma'âş u sa'âdeti tekmil ile sa'âdet-i dâreyne vâşıl (19) ve iki 'âlemde devlet ü salṭanat-ı ma'neviyyeye nâ'il olur. (20) Lâkin rûḥ-ı insânî ervâh-ı melekiyye gibi bir cevher-i laţîf-i (21) rûhânî ve heykel-i beden-i keşif ü

zūlmānī olmağla beynlerinde (22) münāsebet ba‘īd ve mübāyenet şedīd olup (23) ve şey’-i laṭīfīn laṭīfde te’sīri kânūn-ı hıkmete muvāfık ammā keşīfde

93b

(1) eṣeri vetīre-i ‘ādet-i İlāhiyye’ye muhālif olmağın nefsi-i nātıkanıñ (2) müsta‘idd oldıǵı ‘ilm ü kemāl ve sā’ir a‘māl ü ef‘ālını taḥṣīl (3) ve zātını tekmīl irādesiyle cenāb-ı Hākīm-i bī-zevāl (4) celle şānuhu ‘ani’l-miṣāl²³³ ḥazretleri ahlāt-ı erba‘anıñ (5) ziyāde laṭīfinden ḥuṣūṣā şāf demden maḥlūk lisān-ı (6) eṭibbāda rūḥ-ı ḥayvānī ‘unvānıyla ma‘rūf olan (7) buḥār-ı laṭīfī beden-i insānda ḥalk u tekvīn idüp (8) nefsiñ a‘māl ü ef‘ālını taḥṣīle ālet ve hıkmēt ü ḳudretine (9) bürhān u ḥüccet itmişdir. Rū’esā-yı eṭibbānıñ (10) ‘umdesi Cālīnūs-ı hıkmēt-me’nūsdan ve anıñ ğayrı (11) sā’ir mehere-i fenn-i ṭıbbdan kütüb-i teṣrīḥde menḳül (12) ü mestūr oldıǵı üzre beden-i insānda mevcūd (13) olan a‘zā-yı re’iseniñ eṣrefi ḳalb olup (14) çam ağacı şalkımı hey’etinde maḥrūṭıyyü’s-şekl bir ‘uzvdur ki (15) sivri ṭarafı şadıñ esfelinde şol cānibine mā’il (16) ve yaşı cānibi şadıñ vasatına mülāşık u muttaşıldır (17) ve cirm-i ḳalbde ba‘zān dem-i şāfī ve ba‘zān rūḥ ile memlū (18) üç ‘aded mücevvef maḥall vāḳi’dir ki biri tecvīf-i eyem (19) ve biri eyser ve biri evsat ile tesmiye olunmuşdur. (20) Tecvīf-i eyem ḳalbe cezb-i ğıdā için şadıñ sağ (21) cānibi ṭarafına mā’il dem-i şāfī ile ve miḳdār-ı ḳalīl rūḥ-ı (22) ḥayvānī ile memlūdur. Ḳalbiñ tecvīf-i eyseri şadıñ (23) şol cānibine mā’il ve rūḥ-ı ḥayvānī didikleri buḥār-ı laṭīfīn

94a

(1) menba‘ u ma‘deni olup miḳdār-ı ḳalīl dem-i şāfī daḥi (2) mevcūddur. Tecvīf-i evsatı tecvīf-i eyem ile eyser (3) arasında dehlīz şeklinde mutavassıt olup kebed (4) ṭarafından meclūb ve tecvīf-i eyemde maḥzūn olan (5) dem-i şāfī ile ḳalbi tağdiye ve tevlīd-i rūḥ için (6) tecvīf-i eysere iṣāl ider ve ḳalbiñ tecvīf-i (7) eyseri rūḥ-ı ḥayvānī ismi ile ma‘rūf olan (8) buḥār-ı laṭīfīn menba‘ u ma‘deni olup şiryān didikleri (9) mücevvef ü ṭulānī ṭamarları tecvīf-i eyserden nābit (10) ve kebed ü dimāğā ve sā’ir a‘zāya mūntehī olmağla (11) tecvīf-i eyserden rūḥ-ı ḥayvānī şiryānlara ḥulūl ve ḥiss (12) ü ḥarekete müsta‘idd olan ‘uzvlara vuṣūl bulduğda (13) nefsi-i nātıka-i insāniyye ol buḥār-ı laṭīf vāsıtasıyla (14) ḥiss ü ḥareket ‘amelini a‘zāda icrā ve her ‘uzva lāyık olan

²³³ “Denklikten şanı yüce olan (dengi, eşi, benzeri bulunmayan)”

(15) kemālını izz-i Hakk ve imdād-ı melā'ike-i Rabb-ı mutlak ile i'tā (16) ider ve işbu rūḥ-ı hayvānī ve buḥār-ı laṭīf-i nūrānī (17) ḳalbiñ tecvīf-i eyserinde ḥāşıl ve ḥarāreti kāmıl olmağla (18) şiryānlar vāsıtasıyla cevḥ-i dimāğā vāşıl olduğda (19) cirm-i dimāğdan bürüdet kesb idüp rūḥ-ı hayvānīniñ (20) mizācı mu' tedil olur. Ba' de-hu cirm-i dimāğda merküz (21) ve buṭūn-ı şelāse mevcūd olan kuvā-yı ḥamse-i bāṭınadan ki (22) kuvve-i vāhime ve ḥiss-i müşterek ve kuvve-i ḥāfıza ve kuvve-i ḥayāliyye (23) ve mütefekkiyedir. Bunlarıñ 'amelleri daḥi nefis-i nāṭıka işbu

94b

(1) rūḥ-ı hayvānī vāsıtasıyla şadır olup pes nefis-i (2) nāṭıkadan şudūr iden kemālāt-ı 'ilmiyye vü 'ameliyye ve ef'āl-i (3) bedeniyye ḳalbiñ tecvīf-i eyserinde mevcūd olan rūḥ-ı hayvānī (4) eczā-yı bedeniñ elṭafı olmağla nefis-i nāṭıkaya leṭāfet (5) cihetiyle fi'l-cümle münāsebet ü mülāyemeti işbu cevher-i nefsdan (6) şudūr u zuhūr iden āşār u ef'āl-e ālet olmağla liyāḳati (7) zāhir olup sâ'ir a'zā-yı zāhire vü bāṭınada nefsiñ (8) āşarı rūḥ-ı hayvānī vesāṭetiyle şadır oldığı şābit olmuş (9) olur. Ma' a-mā-fih insān zātında 'āciz ve keşāfet-i (10) zulümāt-ı bedeniyyesi envār-ı ma'ārif-i İlāhiyye ile kendü mā-beynine (11) ḥā'il ü ḥāciz olup aşl-ı fıtratında müsta'idd oldığı (12) kemālāt-ı 'ilmiyye vü 'ameliyye ve ma'ārif-i Rabbāniyye'nin kendüde (13) bi'l-fi'l ḥuşūline ḳatı çok mevānī' olup a'zam u aqvāsı (14) insāniñ zāhir vücūdında mevcūd olan kuvā-yı ḥamsedir ki (15) anlarıñ her biriyle insān ḥāricde mevcūd olan (16) maḥsūsāt-ı cüz'iyyeyi ḥiss ile meşğūl olup (17) 'alāḳa itdiği umūr-ı maḥsūsa verā-yı perde-i ḥiss ü ḥayālde (18) mevcūd olan şāhid-i maḳşūdı ve şuver-i rūḥāniyyeyi (19) müşāhededen nefisini men' ü şarf ider. Cümle-i mevānī' den (20) biri daḥi bāṭında cāy-gir ve her-bār envā'-ı fesādı ilkā ile (21) tekāzā-peżir olan nefis-i emmāre-i ḡaddāreniñ hevā vü hevesi (22) olup bī-çāre insānı aḳşā-yı maṭlūba vuşūlden (23) şarf ider. İmdi şol zāt-ı ḥuceste-şifāt-ı bāhir

95a

(1) ü't-temyiz ekl ü şürbde imsāk ü perhiz ve ḥalvetlere mülāzemet (2) ü müdāvemet maḥārim ü ma'āşiden esedden firār ider gibi (3) ihtirāz u mücānebet ile nefis-i ser-keşi hevā vü hevesden (4) ve ṭabī'atı müşteheyāt-ı enfüsden men' idüp kuvvet-i (5) ḡazabiyye vü şeheviiyyeyi izāle ve kuvā-yı bedeniyyeyi mevt-i ṭabī'ī (6) ḥulūlinden

muḳaddem kendü ḳaşd ü ihtiyārıyla ifnā vü imāte idüp (7) lezāyız-i nefṣāniyye ve devā'î-i cismāniyyeden kendüde bir dā'îye (8) ḳomayup 'ālem-i dünyāda mevtā gürühına dāhil ve **Mütü** (9) **ḳable en-temütü**²³⁴ ser-menziline vāşıl ve ol vechile ḫayāt-ı (10) cāvidāniye nā'il ola. Sefine-i bedeni telāṭum-ı emvāc-ı mevt-i (11) şūrî ile ḫarāb ve āşiyāne-i teni şadme-i hādīmü'l-lezzātla (12) mā'il-i türāb olup mürğ-i rūhı ḳafaş-ı bedenden (13) 'ālem-i lāhūta ṭayerān itdikde müşāhede-i 'ālem-i ceberūta (14) ḫā'il olan perde-i siyeh-reng-i hiss ü ḫayāl ber-ṭaraf (15) olmağla rūhı kendi zātına 'ālim ü 'ārif ve neş'e-i (16) uḫrāda 'ālem-i ervāḫa vāḳıf oldığı gibi ol şāḫib-(17)riyāzet olan zāt-ı ḫuceste-şifāt bu neş'e-i (18) ūlā ve tengnā-yı ḫayāt-ı dünyāda daḫi riyāzāt-ı (19) şāḳḳa ve mücāhedet-i ḫaḳḳası sebebiyle ḫulūl-i (20) ecel-i mev'ūd ile nefād-ı naḳd-i ma'dūd-ı 'ömr-i maḫdūddan (21) muḳaddem daḫi mürğ-i rūhı ufḳ-ı a'lāya pervāz ve melā'ike-i (22) muḳarrebine ittişāl birle dem-sāz olup envār-ı ḫaḳāyık-ı (23) İlähiyye'yi müşāhede ile āyine-i zātı münevver ya'nî zāt-ı

95b

(1) nūrānīsini ḫicāb-ı ḡaflet ile maḫcūb ve cism-i zūlmānisi sedd-i (2) rāh-ı maṭlūb itmeyüp ṭā'ir-i rūhı 'ālem-i bālāda sürüş-ı (3) ḡayb ve ḳudsiyān-ı bî-'ayb ile cilve-perdāz olup (4) ḫaḳāyık-ı eşyā mir'āt-ı ṭab'-ı tābnākında mersūm u muşavver ve berzah-ı (5) ḳabrde cilveger-i zuhūr olacak umūr-ı rūḫāniyye ve ma'ārif-i nūrāniyyeden (6) keşf ü şühūd ile ḫaber virmeğe ḳudret taḫşil ideceği şemsden (7) aḫherdir. İmdi ey sālik-i rāh-ı ḫaḳīḳat mānend-i bād-ı şabā (8) hezār dil-mürdeyi ihyā ve reşk-āver-i ḳudret-i 'İsā olan (9) bir pīr-i şāf-nihād-ı ferḫunde-zamīriñ dāmen-i himmetine yapışup (10) terbiyesiyle taşfiye-i rūḫ idüp nā'il-i sa'ādet-i ebediyye (11) vāşıl-ı ḫayāt-ı sermediyye olmağa sa'y ü ihtimām ve pençe-i nefis-i (12) emmāreden tahlīş-i girībān itmeğe ḫesr-i sāk-ı iḳdām eyle.

(13) **Kū cezbeî ki tā nefes ez-dil ber-āverem**

(14) **Ḥāşāk-ı gird-bād kunem āşiyāne-rā**

(15) **Ma'nā-yı beyt:** Ḳanı bir cezbe ki tā gönülden bir āḫ getürüp (16) āşiyāne-i bedeni gird-bād-ı ḫāşākī idem. Şā'ib-i merḫūm (17) a'lā-yı nev'-i cezbe ki ta'allūm ü

²³⁴ “Ölmeden evvel ölünüz.” Hadīs-i şerīf, Aclūnî, 2019, c. 4, s. 136.

telemmüzsüz kalb-i sâlike i'fâ olunan (18) lezzet ü zevk-i Hudâ-dâd'dan 'ibâretidir. Taḥassür çeküp erbâb-ı (19) sülûkı meslek-i lâübâliyâneyi talebe teşvîk-güne işbu beyt-i (20) dil-güşâyı irâd itmiştir. Ya'nî dâ'ıye-i vişâl ve müşâhede-i (21) cemâl ile sâlik-i râh-ı ḥaḳîkat olan şâhib-intibâh (22) sevdâ-yı leylâ-yı 'aşk-ı Mevlâ ile ifnâ-yı ser ü sâmân-ı şu'ûr (23) ve bezl-i naḳdîne-i cân u vücûda şarf-ı maḳdûr iden gedâ-yı bürehne

96a

(1)-ser ü pâ ve mecnûn-ı Hudâ'nıñ şâh-ı 'âkıll ve pād-şâh-ı kâmil (2) olduğına âgâh olup mışrâ' :

Ḳuvvet-i cāzibe-i 'aşk ider kârı hemân²³⁵

(3) me'âlini fehm ü iz'ânla ticâret-i râ'ice ve revâcî-i kesb ü kâr bâzâr-ı (4) 'aşk u cezbede olduğu 'indinde zâhir ü âşikâr olmağla (5) ol mıknâṭis-hâşşiyet ve güher-i bâ-keyfiyyet olan gevher-i (6) girân-mıḳdâr-ı 'azîzü'l-menâl ya'nî cezbe-i Hudâ-yı müte'âle giyâh-ı (7) derûn ve çüpîn-cism ve şî'r-i şu'ûr-ı za'f-nümünü (8) müncezib olup mirtâz-ı hüzâl-zede-i pâ-der-ı ikâlî (9) ḥüsn-i ihtiyârıyla mışrâ' :

Maraż-ı 'aşka 'ilâc eyleyemez Eflâtûn

(10) vefkince mehere-i fenn-i tıbbiñ tedbîr-i müdâvâtta 'aciz u kuşûrları zâhir (11) beyt:

Söyleñ ṭabîbe yok yere 'arz-ı devâ ider

(12) Bîmâr-ı derd-i cezbe²³⁶ ḳabûl eylemez 'ilâc

müfâdıyla ḥazekâ-i 'ilm-i (13) ebdânıñ teşhîş-i 'illet zımnında vaż'-ı engüşt-i nabz-âşinâ ile (14) 'arz-ı 'ilâc u devâdan keff-i yed ve fütûrları bâhir olan (15) derd-i bî-devâ-yı taḥammül-güdâz-ı cezbe-i Hudâ-yı bî-niyâza düş (16) ve dârû-yı 'aşk-ı Mevlâ-yı ṭâḳat-rübâ-yı medhûş-sâz ile (17) maḥrûm-ı 'aḳl u hûş olmağa biñ cânla ṭâlib (18) ya'nî beyt:

Ne sūd ider dile tiryâḳ-ı tesliyet-i hecm

(19) Ki zehr-i kâse-i maḥbûbı dem-be-dem çekeriz

²³⁵ Şeyhülislâm Yahyâ (1561-1644)

²³⁶ Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı'nda geçen beytin orijinalinde “cezbe” yerine “aşk” sözcüğü geçmektedir. Kavruk, Hasan, “Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı: Tenkitli Metin” MEB Yayınları, Ankara 2001, s. 61.

zemzemesiyle (20) eşribe-i nuş u pend ve tiryāk-ı fārūk-ı kayd u bend (21) taḥlil-i mevādd-ı sevdāviyyesinde kārger ü sūdmend olmayup (22) belki tedbīr-i ṣābīb ve tesliyet-i ḥabīb-i lebīb ile (23) müteraḳḳī vü müştedd olan ḥummā-yı muḥriḳa-i mūhlike-i muḥabbet ü velā

96b

(1) ve ğıbb-ı ḥālīṣ ve diḳḳ-i mūcibü'l-hüzāl-ı 'aşḳ-ı Mevlā ki (2) dārū-yı devā-baḥşı
beyt:

Merhem-i vaşlıñ olur zaḥma devā-sāz yine

(3) Ki Aristo-yı ḥakīm eylese tedbīr olmaz

mıṣḍāḳıyla cenāb-ı (4) Ḥakīm-i muṭlaḳıñ şifāḥāne-i vaşlından ğayrı maḥallde nā-yāb (5) ve teskīn-i tef ü tāb-ı buḥrānı taḥrīk-i mirvaḥa-i nesīm-i luṭf-ı (6) cesīmi ile şūret-yāb olmadan mā-'adā 'ilācı olmadığı bī-irtiyābdır. (7) Pes ol derd-i bī-devāya mübtelā olmağa cān u dilden rāġıb (8) olup taḥassür-güne ḳanı böyle bir cezbe ki küre-i nār-ı dil-i pür-şerārdan (9) keşide-i evc-i āsmān olup ḫeḫre-i mihr ü māḥı ḳır-gün u siyāḥ (10) mıṣṛā' :

Bir āhıyla cihānı eylemek ber-bād ḳābildir

medlūlına (11) mā-şadaḳ yek āḥ ile ḥas ü ḥāşāk-ı vüḫdū mānend-i (12) gird-bād ber-havā vü ber-bād ya' nī buḥrān-ı ḫarāret-i cezbe ile (13) gülü-yı sūrnā-yı dil-i nāle-rīz ve nefir-i dāfī' ü't-tenfir-i derūn-ı (14) ḫayret-engizden şarşar-ı derd-i ser-i ber-bād-eşer reside-i bām-ı felek (15) olan na're-i āfāk-gīr-i mecżübāne ve nāle-i berḳ-mesīr-i 'āşīḳāne (16) ile āşāra ğubārīden taḥrīb-i ten idüp tenāvül-i şerāre-i (17) cezbe ile taġaddī iden mürġ-i āteş-ḫ'ār-ı rūḫa āşiyāne olan (18) cism-i nizārı mānend-i ḫākister-i semender āsmāna berāber ideyim.

(19) **Der-pīriyet zi-eşḳ-i nedāmet me-dār dest**

(20) **Be-şiken be-āb-ı şubḫ ḫumār-ı şebāne-rā**

(21) Ma' nā-yı beyt: İhtiyārılığında eşḳ-i nedāmetden el ḳaldırma. (22) Āb-ı şabāḫla ḫumār-ı şebāneyi kesr eyle. Güyā eyyām-ı şebābı (23) ḫumār-ı şebāneye ve hengām-ı pīriyi vaḳt-i şubḫda isti' māl

(1) olunan şuya teşbîh itmişdir. Vech-i şebah āb mahv-ı h'āb (2) itdiği gibi eşk-i nedāmet daḥi me'āşim-i sâbika ve cerāyim-i sālifeyi (3) izāle itdiğiidir. Ya' nī ey t̄alib-i Ḥaḥḥ hengām-ı gül-geşt-i kūh u deşt-i (4) şād-mānī ve evvel-bahār-ı şebāb-ı nā-peşimānīde sebū-yı (5) ḳalb-i şanevberiniñ mey-i nāb-ı cünün-ı civānī ile ser-şār (6) u leb-rīz ve kânün-ı derün-ı āteş-meşhūnuñ bād-ı hevā vü hevesiyle (7) t̄iz olup şiddet-i ğaleyān-ı şahbā-yı 'unfuvānı ser-pūş-endāz-ı (8) şabr u t̄āḳat ve nihāyet-i iltihāb-ı tennūr-ı şeğab-ı reye'ān-ı lübābı (9) ber-ṭaraf-sāz-ı māye-i temkīn-i meskenet olmağla icrā olunan muktezayāt-ı (10) şūr-ı hevādan hem-reng-i tebāşir-i şabāḥ ve nūr-ı şalāḥ olan (11) sepīde-dem-i pīriden dūr u ırağ ve dest-keşīde-i (12) ferāğ olup şahbā-yı cünün-ı şeb-i şebāb ile siyeh-mest (13) ü ḥarāb ve nūş-ı h'āb-ı ğaflet ile bī-tāb olan (14) revzene-i dīdeden ref'-i perde-i ğaflet ve ol şeb-hengām-ı (15) siyeh-fāmda irtikāb olunan çirk-āb-ı ma'āşiden (16) teṭahhur maşlahatıyla pīr-i rūşen-zāmīr-i mürşid-i nūrānī-i āftāb-ı (17) irşād-ı sālīkān-ı 'ālem-i bālā içün zāviye-i ṭarem-i çārūmde (18) seccāde-i sepīd-reng-i şubḥ-ı şādīḳ üzre ḳu'ūd (19) ve seyr-i eṭvār-ı seb' semavāt iden şūfiyān encūme ifāza-i (20) maḳām-ı ifnā-yı vüçüd eylediği hengām-ı feyż-encāmda dü-mīnā-yı (21) şikeste-reng-i dīdeye gül-āb-efşān-ı sirişk-i nedāmetden (22) infişāle 'adem-i ruhşat birle teṭahhur-ı evsāḥ-ı ma'āşī (23) ve kesr-i ḥumār-ı şebāne-i şebābiye müdāvemmet idüp

(1) hengām-ı kūr-ı civānī zulmet-i şebistānīde ğalebe-i sine-i ğaflet ile (2) farīza-i zimmet ve vācibe-i 'uhde-i himmet olan isbāğ-ı vuzū' (3) ve ḥużū' ve ṭahāret-i kāmīle ve ḥuşū' la şalāt u şıyām (4) ve teheccüd ü ḳıyāmdan imsāk ve nevāfil-i mā-lā-ya'nī-i ihtimāmla (5) zāhir ü bāṭını nā-pāk oldığı vaḳti tezekkür ve rüz-ı bāz-ḥ'āstda (6) dehşet-i saṭvet-i Ḳahhārī ve ḥarāret-i haclet-i güneḥ-kārīden (7) dimāğ yübūset-i girifte-i āsiyāb-ı bī-āba döneceğini tefekkür (8) şāne-i bād-ı seḥer-i feyż-eşer kākül-i siyeh-reng-i (9) şeb-i tārı ruh-ı tāb-dār-ı şubḥdan cūdā ve ṭurre-i bām 'adem üzre (10) tār-u-mār eylediği vaḳtde ilḳā-yı āb-ı serd-i 'ibādet ve mā'-ı ḳarāḥ-ı (11) şalāḥ ve zülāl-i vuzū'-ı mūcibū'l-felāḥla teskīn-i ḥarāret-i (12) şerm-sāriye himmet ve kesr-i şevret-i ḥumār-ı nefsi-i ğaddāra (13) 'azīmet idüp evḳāt-ı güzeşteye nādīm ü peşimān (14) ve şeb-tā-seḥer ol derd ü keder ile nāle-perdāz-ı feryād (15) ve ğırīv-endāz-ı felek-i saḥt-bünyād

belki her dem ü her ān (16) nālān ü giryān ve dest-i nedāmetle meşğul-ı çāk-ı girībān (17) olup ba‘d-ez-īn şīme-i şüyūh-ı şāhib-i rūsūh (18) olan ‘ibādet ü t̤ā‘at ve perhīz ü riyāzeti vücūd-ı (19) müsta‘iddü’s-sürūrına mühimterīn olur bilüp semend-i hārūn-ı (20) tünd-rev-i nefsi meydān-ı tek-ü-tāz-ı h̤od-kāmīde ‘inān (21) tutup hem-vāre teskīn ve men‘ ü zecr ile zabt ü teshīrde (22) kuşūr ve izhār-ı fütūr eyleme.

(23) Ez-zāhidān-ı huşk hadīş-i güher me-pürs

98a

(1) K‘ez-baḥr nīst behre be-cüz-ḥas kerāne-rā

(2) Kerāne kāf-ı ‘Arabīnin fethiyle kenār u sāḥil ma‘nāsınadır. **Ma‘nā-yı beyt:** (3) Kır şūfilderden gevher ḥaberin istifsār itme. (4) Zīrā deryādan kenārıñ çör çöpden ḡayrı behre vü naşibi yokdur. (5) Ey üftādegān-ı tarīk-i taleb v‘ey reh-revān-ı h̤ābīde-pāy-i rāh-ı erab (6) olan bī-çāregān dā‘iye-i istiḥbār-ı gevher-i ḥaḳīkat-i girān-miḳdār (7) ve maşlahat-ı cüst-cū-yı dürr-i şāh-vār-ı ebrār ile kenār-ı biḥārda geşt (8) ü güzār ve sāḥil-i ḳulzüm-i zehḥāra āmed-şüd-i bī-ḳarār olup (9) te‘şīr-i zemherīr-i vera‘-ı bārid ile dimāḡi efsürde ve şerāre-i aḥker-(10)pāre-i süm‘a ile zemīn-i sīnesi huşkīde ve şaḥīfe-i zihni beleh ü (11) belādet ü ḥumḳla āb-zede olan zāhir-perestān-ı şüret-(12)ārā-yı riyā-pīşe ve bād-be-destān-ı süm‘a-peymā-yı kec-endīşeden (13) istiḥbār-ı güher-i ḥaḳīkat ve istifsār-ı cevher-i ma‘rifet ile (14) kendüñi bī-tāb itme ki anlar keştī-lenger-i dīn ü āyīnleri fūrū-refte-i (15) gird-āb-ı nifāḳ ve sülūk-ı ‘āmiyāne ve zūhd-i ümmiyāneleri sebebiyle (16) biḡāne-i āşināyān-ı ma‘rifet ve vīrāne-i cehālet-i şerī‘at (17) ü tarīkat olup bīrūn-ı dā‘ire-i iz‘ān ve kenāre-(18)nişīn-i baḥr-i ‘irfān olmalarıyla gevher-i ‘irfāndan behremend (19) ü ḥişşe-yāb deḡillerdir. Zīrā gevher-i şeffāf (20) ve cevher-i şāf ḳa‘r-ı deryāda bulunur. Kenārda bulunan (21) cezr ü medd ve telāṭum-ı emvācla ḥas ü ḥāşāk olur. (22) İmdi ey sālīk-i rāh-ı taleb cevher-i maḳşūda dest-res (23) olmak maṭlab ise müsta‘idd-i ḳaṭ‘-ı merātīb olan

98b

(1) dervīşān-ı şadāḳat-endīşānı irā‘et-i tarīk-i sülūk-ı (2) taşfiye birle ḥacr u terbiyeye ḳādir ve pā-laḡzīde-i cān-ı beşerīyyet olan (3) dermāndegān-ı ḳalālī dest-i himmetiyle varṭa-i idlālden iḥrāc (4) ve dil-ḥastegān-ı ḡafleti eşribe-i nuş u pend ile ‘ilācda ḥazāḳat

ü mahāreti (5) bāhir vākıf-ı sırr-ı İlāhī ve ‘ārif-i rāz-ı nā-mütenāhī ğavvāş-ı (6) güher-
çin-i baħr-i lāhūt seyyāh-ı ‘iber-i beyn-i mülk ü melekūt (7) sebbāh-ı yemm-i ‘irfān-ı
ceberūt vāşıl-ı ser-menzil-i h‘āce-i (8) ‘abīd vāriş-i hāl-i Şiblī vü Cüneyd olan pīr-i
şālāh-(9)āyın-i şāhib-perhīz ve merd-i ‘azīz-i h‘oş-kār-ı kırbet-(10)engīzden istifsār-ı
gevher-i girān-mikdār eyle ki anlar şinā-ver-i (11) kāmūs-ı hāķikāt ve şināsende-i
kıymet-i cevher-i ma‘rifet (12) olmağla seni nā’il-i erab ve vāşıl-ı Rabb itmeleri lā-
raybdır. Elde ‘aşā-yı (13) süm‘a-peymā dūşda ridā-yı riyā hırķa yerine lābis-i būriyā
(14) zāhiri libās-ı şūfiyye ile ārāste vü mükemmel bātını mekr ü hīyel (15) ile mücmel ü
muhtell şüretā perhīz ve kaşş-ı şevāribe ihtimām (16) ve tenhāda şürb-i nebīz ve taķbīl-i
tilmīz ve ekl-i ħubz-ı semīzde (17) ber-devām elde tesbīh ve dilde tevbe belde misvāk
şahīfe-i (18) evķāt-ı güzēştesi memlū’-ı ma‘āşī-i ħas ü hāşāk (19) ya‘nī **beyt**:

Tevbe ber-leb sübhā ber-keff dil pür-ez-şevķ-i günāh

(20) Ma‘şiyet-rā ħande mī-āyed zi-istiğfār-ı mā²³⁷

me‘ālī tamām-ı ħasb-i (21) hālī olup h‘āb u ħayāl ve mekr ü ihtiyāl (22) ile güzārende-i
zamān-ı ‘ömr-i ‘azīz ve itnāb-ı rişte-i (23) tül-i āmāl ile güm-geşte-i şāh-rāh-ı hidāyet ü
temyīz olup

99a

(1) verā-yı perde-i evhāmda ħayāl-bāzān-ı şüret-i taķlīd ve bīġāne-i ser-rişte-i (2) ıtlāk
ile giriftār-ı ‘uķde-i dām-ı ta‘ķīd olan aşhāb-ı dālālet ve erbāb-ı (3) cehālet-i bī-başıret
taşvīr-i kālīçe-i hīçe ve şüret-i dīvār u kerpice kılup (4) taşvīr-i şīr-i şād-revāna
kemend atup ‘irfān şadedinde olan (5) kallāşān-ı riyā-pīşe ve h‘od-fürüşān-ı nā-puhte-i
müflis-i naķdīne-i (6) endişeniñ ‘arz-ı kālā-yı ma‘rifet ve da‘vā-yı müzevver-i irşād (7)
ü kerāmet idüp eger saķh-ı basīṭ-i āb-ı revān üzre baş-ı (8) seccāde ve pāy-i iķtidāra
cünbiş ü reftār ve ol vechile h‘od-fürüş-ı (9) bāzār-ı iftiħār olurlarsa daķi iltifāt itme.
Meşhūduñ daķi (10) olursa yine i‘timād itme ki ol mertebe bir ħas-ı nā-çīze daķi
müyesserdır. (11) Kezālik cevvi-i havā vü semāda per ü bāl açup uçmaķ şadedinde
olursa (12) belki manzūruñ daķi olursa yine raġbet ü i‘tikād itme ki (13) bu havālarda

²³⁷ “Dudakta tövbe, elde tespih (varken) kalp günah işleme arzu ile dolu. Günah(lar bile) bizim tövbe etmemize gülüyor(lar).” Kudsî-i Meşhedî

güşāyiş-i bāl ü per bir meges-i nā-tüvān ü za‘îf (14) ve ‘uşfūr-ı naḥīfe daḥi muḳarrerdir. Ve’l-hāşıl **beyt**:

(15) Şūfî ol deñlü şıķlet-i tāt u ḳabā ile

(16) Uḳmaḳ ümîdin itmez idi ebleh olmasa

maẓmūnına (17) mā-şadaḳ ebleh-i şırf ü aḥmaḳ ve cāhil-i muṭlaḳ olan zāhid-i (18) ḥuşḳ-ı cāhil ve şūfî-i ḥuşḳ-rende-i ‘ābid-i rācil ü ḡāfile (19) rabṭ-ı silsile-i i‘tikād idüp cüst-cū-yı dürr-i şāh-vār (20) ü güher-i ebrār dā‘ıyesiyile cūy-bār-ı ḥuşḳide eṭrāfına (21) belki deryā-yı bî-kenār eknāfına varup izā‘a-ı bizā‘a-ı (22) evḳāt itme. Dîde-i ‘ibretle bakılsa anlarda ne ṭarîḳatdan (23) eşer ve ne ḥaḳîḳatden ḥaber vardır. Her biri ḡavḡā-yı nefsi bî-pervā ile

99b

(1) bir fitneye maḡlūb ve perde-i ḥaclegāh-ı ‘arūs-ı şühūd olan (2) vücūd-ı naḥvet-ālūdlarının ḥicāb u ḡaflet ü ḥaylūletiyile (3) maḥcūb olmuşlardır. İmdi ey ṭālib-i ḫehre-i ‘arūs-ı tābende-(4)‘izār dil-i ümîd-vārîña ‘araḳ-feşānî-i pîşānî-i sa‘y ü ictihād (5) ile āb u tāb-ı isti‘dād virüp ḡavvāş-ı güher-çîn-i baḥr-i (6) muḥîṭ olan erbāb-ı ifāza ve aşḫāb-ı ifādeyi bulmaḡa ṭālib (7) ve anlarıñ enfās-ı ḳudsiyye ve ülfet ü ünsiyyetleriyle istifāza-i (8) envār ve istifāde-i esrār eyle. Serserî eṭrāf u kenārda (9) geşt ü güzār ile şūfî-i ḥuşḳdan ḥuşḳ-āmār-ı gevher-i esrār (10) olma. Ḡavvāş-ı ḥavāşş āsiyāb-ı bî-āba ve cūy-bār-ı ḥuşḳide (11) vü ḥarāba varmaz ve kişt-kārān-ı diḥḳān ilḳā-yı toḥm (12) içün zemîn-i şûre aramaz. **Mışrā‘**:

Kenārîñ dil-beri nāzik de olsa nāzenîn olmaz²³⁸

(13) Vaḥşet kuned zi-ḥ‘od dil-i rūşen çî cāy-ı ḥaḳḳ

(14) Yek ten hezār ten buved āyîneḥāne-rā

(15) **Ma‘nā-yı beyt**: Rūşen gönül kendisinden vaḥşet ider. (16) Ḥaḳḳıñ ne yeridir? Bir ten biñ ten olur āyîneḥāneye. (17) Şā‘ib-i merḥūm cüdrān-ı erba‘ası āyineden olan bir ḥāneye (18) şahş-ı vāḥid duḡūl itdikde her ṭarafdan mer‘î olmak ḥasebiyle (19) kendüyi

²³⁸ Nābî (1642-1712)

müte‘ addid görmeğe bādī ve ol vechile vahşetine dā‘ī (20) olduğu gibi çār-āyīne-i ‘anāşırdan mebnī hāne-i vücūdda cilveger olan (21) dil-i rūşen daḥi ber-minvāl-i muḥarrer qarārgāhı olan cism-i vāḥidi (22) istikṣār ü istiṣkālī zāhir iken ḥalāyık-ı sâ‘ireyi istiṣkālī (23) rütbe-i evleviyyetde olduğu taḥayyül idüp maḳām-ı tevḥide işāret

100a

(1) itmişdir. Ya‘nī nefis-i nefisine fırsat-ı ta‘ayyün-i vücūd ve mā-‘adāya (2) daḥi cevāz-ı nümūd u şühūd virmeüyüp merāyā-yı maẓāhirde (3) mürtesem olan şuver-i mevcūdāt-ı ḥāriciyye-i fenā-der-ḳafāyı nazar-ı (4) i‘tibārdan ıskāṭ ve ḥaḳāyık-ı besā‘it-i ecrām-ı serī‘ (5)ü’z-zevāl ve eczā-yı ‘anāşırdan terekkeb iden ‘alāyık-ı ḥalāyık-ı (6) bī-me‘ālden ḳaṭ‘-ı rişte-i irtibāṭ ü ihtilāṭ idüp (7) dervāze-i ‘ālī-serāy-ı müşāhedāt-ı füyūzāt merdümek-i (8) dāde-i başiretinde bedīdār ve çehre-i ‘arūs-ı hezār-şevher-i (9) ‘abūs-ı dünyāya tevciḥ-i nigāhdan müteneffir ü bīzār ve verā-yı (10) perde-i ḥayāl-bāz-ı fenāda şu‘le-i fetīl-i ḳandīl-i mā‘ilü’l-intıfā ile (11) şüret-nümā olan temāşil-i dil-firīb-i ḥavādişe iltifāt ü i‘tibār (12) itmeyüp Ṭūr-ı Sīnā’-ı sīne-i seniyyesi te‘ākub-ı (13) leme‘āt-ı füyūzātla tecellīgāh-ı nūrun ‘alā nūr ve Beytū’l-maḳdis-i (14) ḳalb-i ḳudsī-çerāḡı semā‘hāne-i vecd-engīzān-ı şevḳ (15) u ‘aşḳ-ı Mevlā-yı ḡayūr ya‘nī iḳtibās-ı nūr-ı mihr ü muḥabbet (16) ve istifāza-i tütüyā-yı sırr-ı vahdet ile çeşm-i ‘ibret-bīn (17) ve dil-i pūr-temkīni müşāhede-i cemāl-i ‘izz-i rubūbiyyet (18) ve ihtiyār-ı zūll-i ‘ubūdiyyet iden rūşen-dilān-ı erbāb-ı (19) keşf ü şühūd hāne-i vücūdlarının çār-dīvārı (20) meşābesinde olan ‘anāşır-ı erba‘anın bereket-i sülūk (21) ve sa‘y ü himmet ve mışḳale-i perhīz ü riyāzetle her birini (22) bir āyīne-i şāf ve billūr-ı şeffāf idüp (23) ḡılzet ü keşāfeti ḥıffet ü leṭāfete mübeddel ve ‘azm ü laḥm ü şaḥmı

100b

(1) elmās u billūra müteḥavvil olup ḡüyā ḥalvethāne-i vücūd-ı bih-būd-ı (2) feyz-nümūdları mānend-i hāne-i perī çār-dīvār āyīneden mebnī (3) kāşāne-i şāhāneye dönüp
beyt:

Derūnından birūnında olur āşārı (4) hep meşhūd

Perī-veş şışede āyīne çūn şüret-i insān

(5) müfâdına mâ-şadağ olduğu müstağnen ‘ani’l-beyân²³⁹ olan *kaşr-ı refî‘ü’l-bünyân-ı merâyâ-cûdrânda* (7) lisân-ı hâlî (8) meşğûl-ı tilâvet-i zîkr-i Hudâ-yı Ferd ü Şamed olan tûṭî-i Haḫḫ-gû-yı (9) dil-i âgâh ki (10) cilveger olduğu *kafaş-ı billûrîn-târ-ı* hâne-i vücûd ve âşiyâne-i cism-i meşhûduñ (11) çâr-divârı jengâr u ğubâr hâlî ve hâr-ı bî-î‘tibârdan mu‘arrâ vü berî (12) âyîne-i muşaffâ olmağla her taraftan temâşâ olundığından (13) kendüden mütevaḫḫiş olmağın çâr-bâliş-nişin-i ârâm (14) olduğu hâne-i âyîne-i cismini istişkâl ü istiksâr (15) idince ‘alâyık u ‘avâyık u ḫalâyıkı istiksâr ü istişkâlî rütbe-i (16) evleviyyetde olduğu zâhir ü âşikârdır.

(17) **Der-ḫ̣od gümân-ı menziletî her ki-râ ki hest**

(18) **Ber-şadr ihtiyâr kuned âsitâne-râ**

(19) **Ma‘nâ-yı beyt:** Her kimiñ ki kendüde bir rütbe vü menzilet (20) gümân u zannı vardır şadrıñ üstine âsitâne vü süddeyi (21) ya‘nî eşiği ihtiyâr u tercîḫ ider. Bu beyt dahî maḫâm-ı (22) tevâzu‘a işâret ider. Ya‘nî her ol dervîş-i şadâkat-kîş-i (23) ‘âkıbet-endişin ki âyîne-i ilhâm ve câygâh-ı feyz-i Hudâ-yı

101a

(1) lâ-yenâm olan derûn-ı şaffet-meşḫûnında ser-menzil-i maḫşûd (2) ve rütbe-i kaşvâ-yı keş ü şühûd ve ḫurb-ı Ma‘bûd’a vuşûl (3) zann u gümânı ola ḫânḫâh-ı ḫudsiyân-penâh pîrân-ı bâhirü’l-intibâhıñ (4) âsitân-ı füyûzât-pâsbânlarında ya‘nî südde-i seniyye-i sidre-(5)peymâ ve ‘atebe-i ‘aliyye-i gerdûn-resâlarında mânend-i çâker-i direm-(6)ḫarîde vü kerem-dîde ihtiyâr-ı zûll ü iftiḫâr ile südde-i (7) felek-fersâlarına ser-i ‘ubûdiyyetin vaż‘ u nihâde (8) idüp âsitâne-i sa‘âdet-âşiyânelerin mesned-i mu‘allâ-yı (9) ḫuşûr-ı bî-ḫuşûr ve şadr-ı vâlâ-yı kibâr u şudûr üzre (10) tercîḫ ü ihtiyâr eyleye bî-şekk ü gümân maẓnûnı olan (11) rütbe-i refî‘a ve menzilet-i müttesi‘ aya vâşıl olacağı müstağnen (12) ‘ani’l-beyân²⁴⁰dır. Çün şadrıñ *neẓâret ü muḫâbelesi südde vü âsitâne âsitâne vü süddenin dahî şadra* (14) olmağla me‘âl-i beyt ‘ibret olup **Men tevâda‘a rafe‘ahu’l-lahü** (15) **ve men tekebbera veḫa‘ahu’l-lâhü**²⁴¹ müfâdı tamâm zâhir olmuş olur.

²³⁹ “Açıklanmaya ihtiyaç duyulmayan.”

²⁴⁰ “Açıklanmaya ihtiyaç duyulmayan.”

²⁴¹ “Mütevazı olanı Allah yüceltir, kibirli olanı da Allah alçaltır.” Hadîs-i şerîf, Aclûnî, 2019, c. 3, s. 588.

(16) Şā'ib şabūr bāş ki der-rūzgār-ı mā

(17) Ez-dest dāde-end 'inān-ı zamāne-rā

(18) Ma'nā-yı beyt: Şā'ib tavārık-ı belıyyāta şabr eyle ki bizim (19) rūzgārımızda zamāneniñ 'inān u licāmını elden (20) koymuşlardır. Şā'ib-i merhūm bulunduğı zamānda (21) şedāyid-i rūzgāra mübtelā olmağla zamānından şikāyet (22) ve şabr ile yine kendüyi tesliyet idüp hamle-i fiten-i (23) zamān ve hücüm-ı miñen-i devrānı 'inānı elden çıkmış

101b

(1) semend-i ser-keş-i tünd-reftāra teşbīh itmişdir. Ya'nı ey Şā'ib-i (2) şabūr-ı meşā'ib mütehammil-i metā'ib kıt'a:

ed-Dehrü lā-yebkā 'alā hālihi

(3) Lā-büdde enne yükbilü ev yüdbirā

Fe-in telekķake bi-mekrūhihi

Fe-işbir fe-inne'd-dehra len-yeşbirā²⁴²

(4) mefhūmından āgāh kezālik kıt'a:

Miftāhu bābi'l-fereci'ş-şabr

(5) Ve küllü 'usrin ba' de-hu yüsr

Ve küllü men a' yetüke ahlāķahu

Fe-innemā hīletühü'l-hicr²⁴³

(6) mefhūmından ber-intibāh olup şedāyid-i rūzgār-ı zūr-kār-ı (7) nā-be-hencār ve mekāyid-i dehr-i nā-pāy-dār-ı ğaddār-ı bī-ķarāra taħammül ü iştibār (8) şūrī vü ma'nevī menāfi'-i bī-şümār ve mücib-i ferec (9) ü necāh ve vesīle-i feraħ u inşirāh u felāh olduğı (10) beyt:

²⁴² “Zorluklar aynı hāl üzre baki kalmaz, gelmesi ve geçip gitmesi kaçınılmazdır, bir zorlukla karşılaşırsan o hâlde sabret çünkü devam etmeyecek.” Mahmūd el-Verrāk (? - 844)

²⁴³ “Ferahlık kapısının anahtarı sabırdır, her zorluk sabırdan sonra kolaydır. Ahlak ve tavırları sana ağır gelen kişinin çaresi ondan uzaklaşmaktır.”

İşbir ‘alā yekdī’l-hevā

Fe’ş-şabru miftāhu’l-necāh²⁴⁴

(11) kavl-i laṭīfinden ve bunun emsāli niçe āşār-ı müte‘addide ve aḳvāl-ı (12) manzūme vü menşūre-i ‘adideden müstefād ü āşikār olmağla (13) imdi şahrā-yı fesīhatü’l-ercā-yı muğaylānzār ve çerāgāh-ı (14) pür-şevk ü hārda bī-ḳaydāne geşt ü güzār ve şakāşık-ı (15) hādire-i hışm u gayz ve kīn ü ḳayz ile ‘adāvetin izhār (16) iden şütür-i bī-zimām ve hecīn-i çirkīn-nihād-ı bī-sāmān gibi (17) meydān-ı fiten ve ḫalbe-i miḫende ḫod-be-ḫod cevalān iden (18) esb-i kūh-peyker-i şarşar-ḫıram-ı pīl-endām-ı rüzgārīñ (19) ya’ nī mānend-i ebī berākış envā‘-ı elvān-ı cevır ü ezā ile mütelevvin (20) ü münakkaş hem-reng-i peleng ü pōst-ı mār **eşkalü mine’l-birzevn** (21) **ve ezarru mine’l-cirzevn**²⁴⁵ meşel-i sā’irine mā-şadaḳ oldığı āşikār (22) olan ağır ve her pür-zehr cefā-kārīñ veşbe vü hecme (23) vü satıve vü ḫamlesine müteḫammil **kıt‘a**:

Ve izā buleyte bi-‘usraten fe-işbir lehā

102a

(1) Şabra’l-kirām fe-inne zālike eḫzemu

Lā-teşküne ilā’l-‘ibādi fe-innemā

(2) Teşkü’r-raḫīmi ilā men lā-yerḫamu²⁴⁶

me’ālini mütefekkir ü müte’emmil olup (3) kes ü nā-kese zebān-dırāzī-i şikāyet ve izhār-ı ‘acız u melālet (4) itmeyüp her ne ḳadar tevsen-i ser-keş-i çep-endāz-ı zamān-ı (5) nā-sāzīñ ḳarḫ-ı zinād-i‘tiyād ile na‘lçe-i nihādından irād (6) eylediği şerāre-i aḫker-pāre-i vaż‘-ı bāridi dāğ-güşā-yı sīneñ (7) olup sāmān-ı şu‘ūrīñ sūzān ve cüfte-i nā-ber-cāsı (8) eczā-yı hāven-i ḳafāñı ḫar u perīşān iderse daḫi kümeyt-i (9) ḳalem-i taḳdīr ile nüvişte-i pīşānī-i esb-i cādū-yı baḫt-ı (10) siyehiñ olan resm-i cüfte-i ḳazā vü ḳaderiñ muḳteżāsı (11) bilüp her vechile gerdē-dāde-i taḫammül **eş-şabru ‘inde’l-meşā’ib**²⁴⁷ (12) mefhūm-ı mevhibet-rüsūmıyla ‘āmil olup **beyt**:

²⁴⁴ “Nefsin arzu ve isteklerine karşı sabırlı ol zira sabır, kurtuluşun anahtarıdır.”

²⁴⁵ “İri attan daha ağır ve fareden daha zararlı.”

²⁴⁶ “Bir sıkıntıya maruz kaldığında ona sabret çünkü güzelce sabretmek daha basiretli olandır. (Dertlerini) kullara şikāyet etme, ancak Rahim olan Allah’a şikāyet et, başkası acımaz.”

²⁴⁷ “Musibetler karşısında sabır.”

Ve'd-dehru (13) leyse bi-nācin min-ḥavādişihi

Şemmu'l-cibālî velā şammu'l-celāmîdi²⁴⁸

(14) müfādına mā-şadaḳ olan fiten-i zamān ve miḥen-i devrān āfāt (15) u 'āhāt-ı rūzgār ve ṭavārîḳ-ı beliyyāt-ı dehr-i bî-ḳarāra (16) teslim-i 'inān-ı rızā ve gūy-ı dil ü cānın çevgān-ı ḳazā-yı ezeliyyü(17)'n-nefāza fedā idüp rahş-ı ser-keş-nihād-ı rūzgār-ı ebreş-i (18) gül-endām-ı āhir-zamān-ı tîz-reftārı pāy-bend-i şabr u şekîb ile zabṭ (19) u rabṭ u teşhîre sâ'id-i ihtimāmı teşmîr eyle.

(8. GAZEL)

(20) Ez-ḥarābî çün nigh dārem dil-i dīvāne-rā

(21) Seyl yek miḥmān-ı nā-ḥāndeest in vîrāne-rā

(22) Ma'nā-yı beyt: Ḥarāblıḳdan nice ḥıfz u ḥirāset ideyim dīvāne (23) gönli ki seyl bir da' vet olunmamış müsāfirdir bu vîrāneye.

102b

(1) Şā'ib-i merḥûm hücûm-ı ḥavātırı def'i maḳdûr-ı beşer olmayan hücûm-ı seyle (2) teşbîh ve kendüniñ daḫi mübtelā olduğına işāret ü tenbîh eylemiştir. (3) Ya'nî ḳāşāne-i şāhāne-i ḥātır-ı kibār ve külb-i aḫzān-ı ḥāne-i vîrāne-i dil-i dīvāne-i (4) şigāra bî-bāk ü bî-pervā ve bilā-da' vet ü ilticā duḫûl u vülûc (5) ve ṭabaḳa-i 'ulyā vü süflāsına 'urûc u ḥurûca me'lûf u mu'tād (6) ve cem'iyet-i ḥātır-ı ekābir ve esbāb-ı şafā-yı bâṭın u zāhir-i (7) aşāḡır nehb ü ḡāret ü yaḡmā ile ḥānmān-ı şafā-yı rūḥānî (8) vü cismānîlerin ḥarāb u ber-bād iden bî-neng ü 'ār (9) ve bî-i' tibār menfûr-ı ṭibā'-ı kibār u şigār olan (10) kâse-lisān-ı gürisnegān-ı ṭavārîḳ-ı ḥavātır-ı lâübālî (11) ve zişt u turşter-rüyān-ı ṭufeylān-ı devā'-i hefevāt (12) u ma'āşiniñ ḥāne-i vîrānesine esās-efgen-i ḥānmān-ı (13) maẓāhir ve ḳāmi'-i erkān-ı 'anāşır olan seyl-i pür-şitāb-veş (14) hücûm ve ḳudûm-ı mezmûm-ı şūmiyla mehmûm u maḡmûm olduğundan (15) iḥbār ve def'inde 'āciz olduğın izḥār ile maḳām-ı 'aciz (16) u i'tirāfa işāret itmiştir.

²⁴⁸ “Dağlar büyüklüğüne ve kayalar katılığına rağmen feleğin belalarından kendini kurtaramaz.”

(17) Çāk sāzend āsmānhā hırķa-i nīlūferī

(18) Dest eger ber-dārem ez-leb-i na‘ re-i mestāne-rā

(19) **Ma‘nā-yı beyt:** Eger leb-i na‘ re-i mestāneden el kaldırsam (20) gökler hem-reng-i berg-i şükūfe-i nīlūfer olan hırķalarını (21) çāk iderler. Ya‘ nī **meşnevī:**

Dilem sūht ber-hāl-i dīvāneī

(22) Ki mī-geşt ber-gird-i vīrāneī

Serī pūr zi-sevdā dilī pūr zi-nār

(23) Ber-āverd feryād şūrīde-vār²⁴⁹

meşnevīsi müfādıyla nā-puhte-i

103a

(1) laht-ı dil tābe-i tefte-i ‘ aşķ-ı Mevlā’da pūhte ve gıll ü gışş-ı külçe-i derūnı (2) kânūn-ı mihr-i Hūdā’da muharraķ u sūhte piyāle-i mūy-dār-ı ser-i şūrīde-eşer (3) şahbā-yı āteşin-i cezbe vü sevdā ile leb-rīz ve dil-i āteşgede (4) nār-ı muhabbet ü velā ile şu‘ le-rīz olup āteş-endāz-ı (5) hāne-i şabr u ārām olan neş’e-i bāde-i gül-gün-ı sevdā-yı Mevlā ile (6) çāk-zenī-i girībān-ı dehān ve leyl ü nehār nā’ire-i ‘ aşķla külhan-gūşe-i (7) dil-i endūhnākdan şerāre-feşān-ı feryād u figān olan (8) hūcre-nişin-i bīmārḥāne-i sīne-i vīrāne ya‘ nī dil-i dīvāneniñ (9) leb-i bī-edeb-i na‘ re-i mestāne-i āsmān-peyvestinden berdāşte-i (10) ṭabānce-i pūşt-i dest itmesem ya‘ nī **beyt:**

Şerḥ-i in āteş-i cān-sūz ne-güften tā key

(11) Sūhtem sūhtem in sūz nūhüften tā key²⁵⁰

beyt-i *laṭīfīyle* **beyt:**

(12) Vücūd-ı zārıma kıydım ğammım nihān iderek

Bulam mı çāre ‘ aceb derdimi ‘ ayān iderek

²⁴⁹ “Delilikten dolayı gönlüm yandı (şimdi gönlüm) bir harabenin etrafında dönüyor. (İlahi) aşk ile dolu bir baş (ve) ateş ile dolu bir gönül deli gibi çılgılık atıyor.” Mürşid-i Bürücerdî

²⁵⁰ “Bu can yakan ateşi anlatmamak ne zamana kadar (sürecek)? Yandım, yandım, bu yanışı gizlemek ne zamana kadar (sürecek)?” Vahşî-i Bâfkî (1532? - 1583)

(13) nazm-ı münîfiyle şerh ü beyân ve terceme vü ‘ayân iderek perde-(14)bîrûn-ı dâ’ire-i şabr u sükûn serhâne-i kâr-ı kavî-i ‘uşşâk-ı Hudâ-yı (15) bî-çûn olan terennümât-ı na‘re-i mestâne-i şerer-bârı **beyt**:

(16) Pinhânî-i râz müşkil oldu

Her mûy tenimde bir dil oldu

(17) terânesiyle ızhâra pâş-bâre-i âteş-pâre-i ney-i nâlân-ı dil-i (18) sūzân olan leb-i nâle-i ser-şâr-ı tākāt-güdâz-ı âteş-nişâra (19) dem-sâz olmağa ruḥşat virsem **beyt**:

Nühüfte râzımı ‘uşşâk itse ızhâr ney-zen-veş

(20) Alup sâzın ele Zühre yerinden oynadır kûtbı

vefķince der-hâl (21) ol na‘re-i âteşin-i âfâk-gîr küngüre-i eflâke peyveste ve muṭribhâne-i (22) semâda icrâ-yı âyîn-i seyr ü sülûk iden âyîn-ḥ’ânân u muṭribân (23) seb‘a-i seyyâreyi dem-beste idüp Zühre-cebînân-ı Mevleviyân-ı

103b

(1) eflâk ber-uşûl-i şūfiyân ve çenber-i devrân iderek hem-reng-i (2) berg-i şükûfe-i nîlûfer olan deste-gül ü hırkaların çāk çāk idüp (3) câme-i keşif-i cism ü cismâniden ‘ārî sükkân-ı ḥânḳâh-ı âsmân olan (4) nücümü’l-esḥâr-ı ‘uryân-tenân bu nâle-i sūznâk âyâ kanḳı dil-i dīvâneden (5) ser-zede-i zuhûr olup resîde-i tāk-ı nüh tıbāk oldu deyü (6) girîbân-ı ufķdan ‘arz-ı dîdâr idecekleri bî-irtiyâbdır.

(7) Bîşter gerdîd sevdâ-yı men ez-tedbîr-i ‘aḳl

(8) Taḥta-i meşķ-i cünûn şüd çüb-i gül dīvâne-râ

(9) Lafz-ı meşķ ‘Arabîdir ve birkaç ma‘nâya gelür. (10) Dürtmede ve urmada ve tepmede ve yazmada sür‘at itmek gibi (11) lâkin bu maḳâmda ḍarb ma‘nâsınadır. **Ma‘nâ-yı beyt**: ‘Aḳlñ tedbîrinden (12) benim sevdâm ziyâde oldu. Gül ‘aşâsı dīvâne-i Hudâ’ya taḥta-i meşķ-i (13) cünûn oldu. Şâ’ib-i merḥûm ‘illet-i sevdâ-yı cünûna mübtelâ olan (14) mecnûna ‘aḳlñ tedbîri şāḥ-ı gülden maşnû‘ çüb u ‘aşâ ile (15) ḍarb oldıḡın taḥayyül ma‘a-hâzâ râyiḥa-i ṭayyibe-i bi’t-tecribe ‘illet-i (16) sevdâyı müzdâd

eylediğin te'emmül ile işbu beyt-i 'ibret-maẓmūnı (17) nazm itmişlerdir. Ya' nî dest-yārī-i kār-fermā-yı hidāyet-i (18) Rabbānī gerden-i cānından fekk-i silsile-i ğavġā-yı 'ālem-i dūnyā (19) ve dil-i vīrānından selb-i muḥabbet-i mā-sivā idüp (20) bu meydān-ı kārzār-ı fenāda terk-i ğavāyil-i tīr ü siper (21) ve fedā-yı berg ü sāz-ı cān u ser ile ṭabānçe-i ḳahr u maḳt (22) u leked ü cefā ve müşt-i cev̄r ve kūpāl-ı 'aşā-yı ihānet (23) ü izdirāya göġüs gerüp şademāt-ı mizāḥ

104a

(1) ü istihzā-yı heyhey-i 'uḳalā-yı ebnā-yı zamān ve ḍarabāt-ı pey-der-pey-i (2) küllābiyān-ı būdalā-yı devrānı kendüye şafā bilüp gülşen-i dimāġı (3) hūbūb-ı nesīm-i cezbe-i Ḥudā-yı kerīmle besīm ve ḥoḳḳa-i süveydā-yı (4) dili müşg-i nāfe-i āhū-yı ḥ'oş-bū-yı sevdā-yı Mevlā ile leb-rīz ü mu'atṭar (5) ve meşāmme-i yakīnī iḥsās-ı nefḥa-pāş-ı 'ūd-ı mā-verdī-i šāhid-i (6) ma' nā ile mubahḥar olan erbāb-ı 'aşḳ u cezbe ki bāzī-i (7) ġüşāde-çeşm-i idrāk ve balabān-ı şu'ūr-ı çāpūk (8) ü çālāki şayd u şikār-ı ālāyiş-i dūnyādan rem-gerde (9) vü vaḥşet-zede olmaġın šāhīn-i 'ulviyyū'l-vekr-i (10) 'aḳl-ı sebūk-seyri bārū-yı dimāġdan perrān (11) ve evcgāh-ı āsmān-ı cezbe-i Raḥmān'da mürġān-ı ḳudsiyān-ı (12) ḥayret-zedegānla hem-pervāz u ṭayerān idüp gāḥ šāḥn-ı (13) basīṭ-i ġabrāya nüzül ve gāḥ muḳa'ar-ı felekū'l-esnāya vuşul (14) ile taḥşīl-i zevḳ-i dū-bālā idüp cāme-i zer-beft-i (15) muṭallādan cismini 'uryān ve çāk-ı girībān-ı ufḳdan (16) dimāġ-fürüzān sīnesin dīde-i dehre 'ayān iden (17) meftūn-ı Leylī-i māḥ-ı nīlī çergāḥ olan Ḳays-ı āvāre-nihād-ı (18) āsmān ve Mecnūn-ı vaḥşī-nijād-ı çarḥ-ı ser-gerdān gibi (19) ihtiyār-ı terk ü tecrīd ile libās-ı rūy-i dūnyā-yı denīden (20) 'uryān ve dāġ-ı 'aşḳla sīnesi biryān u sūzān olan (21) mecnūn-ı Ḥudā'nıñ maḥbūs-ı ḥücre-i bīmārḥāne-i dimāġ ve zencīr-(22)keş-i terk ü tecrīd ü ferāġ olan 'aḳl-ı pā-der-'iḳāl-ı (23) ḳayd u bend-i cūnūndan ḥalāş ve erbāb-ı 'aḳl-ı ma'āş olan

104b

(1) 'avāmm-ı nās gibi tedbīr ü taşarruf ḳaydıyla kesb-i ihtişāş itmek dā'iesiyle (2) çūpīn-i gül-i zībā ve 'aşā-yı nihāl-ı hem-vār-ı ra' nādan maşnū' (3) falaḳaya mevzū' olup dest-i terbiyet-peyvest-i küllābī-i (4) 'aḳl ile ḍarb olunması şaḥīfe-i zihninde te'sīr itmeyüp (5) ya' nî çūpīn-süvārān-ı şıbyān ve nev-āmūzān-ı resm-i ḥaṭṭ-ı elif ü bā (6) olan eṭfāl-ı sāde-levḥānıñ ḥāme-i benān ve midād-ı büzāk-ı (7) dehānla şafḥa-i cāma

resm itdiği naķş-ı bũķalemũn gibi cām-ı ŧeffāfda (8) cāy-gĩr olmayup belki derd-i ser-i felāket-eŧeri fũzũnter ve ‘aŧķ-ı (9) derũnı evvelkiden ziyāde olması muķarrerdir. Zĩrā leb-i cũy-bārdā (10) ser-zede-i zũhũr olan bĩd-i mecnũn ķũt-ı ābla ŧād-āb (11) olup sevdāsı dũ-bālā ve fũrũ‘ı resĩde-i kũngũre-i (12) semā olduķı meŧhũd-ı bāŧıra-i ũlĩ‘n-nũhā olmaķın mecnũn-ı (13) Hũdā‘ya daķı ķũb-i gũl ile tedbĩr te‘ ŧĩr itmeyũp belki taķta-i (14) meŧķ-i cũnũn olmaķla sevdāsı fũzũn olup (15) ve‘l-hāŧıl mecnũn-ı Hũdā‘ya havāle-i ħacer ũ meder ve kũpāl ũ tĩķ ũ ‘aŧā (16) vũ teber bir vechile ķārger olmayup endām-ı hũn-ālũdı (17) kũh-pāre-i ŧaķāyıkzār ve kũh-pāre-i serd-i endĩŧesi (18) tĩŧe-i bĩ-dār-ı dehr ile zaķm-dār olsa daķı zaķm-ı cefādan (19) ŧād-mān ve minnet-dār-ı iķsān ya‘nĩ ķubbe-i ķāķ-āver-i ser-i (20) raķne-dār-ı felāket-medārına mũte‘āķıbu‘n-nũzũl olan (21) seng-pāre-i āzār u sitem-i zamān ki ser-ā-pā-yı ķemenzār-ı dehre (22) tegerg-i āfet-resāndır ol bĩ-nevā-yı sengĩn-dil-i ŧũrezār-(23) ħāle ķaķarāt-ı nĩsān gibi hem-vāre ķarāvet-baķŧ-ı iķsān olup

105a

(1) ķaŧaba-i ħulķũmın fevvāre-i ŧerbet-i ŧehd-i imtinān ve dehān-ı ŧikeste-(2)dendānın ‘uŧāre-i ŧekeristān-ı ŧũkr ũ sipās-ı cānān (3) idũp ārzũ-yı tekerrũr-i nĩ‘ met cefā-kārĩ ile her zaķm (4) ħamyāze-ķeŧān olacaķı bĩ-gũmāndır.

(5) Hũsn ũ ‘aŧķ-ı pāk-rā ŧerm ũ ħayā der-kār nĩst

(6) Pĩŧ-i merdũm ŧem‘ der-ber mĩ-ķeŧed pervāne-rā

(7) **Ma‘nā-yı beyt:** Pāk olan hũsn ũ ‘aŧķa ŧerm ũ ħayā (8) mānĩ‘-i vuŧlat olamaz. Zĩrā nāsĩn ŧĩnũde ŧem‘ pervāneyi (9) āķũŧa ķeker. Nāzım-ı merķũm ‘aŧıķ-ı ŧādık olan ālāyĩŧ-i (10) nefŧāniyye ve vesvese-i ŧeyķāniyyeden berĩ olduķda (11) vāŧıl-ı ŧāhid-i maķŧũd olmasına iŧāret itmiŧdir. (12) Zĩrā mũcib-i ħayā olan ālāyĩŧ-i nefŧāniyye olmayıcaķ ħayā (13) daķı olmayup nā‘il-i maķlũb olması bĩ-minnetdir. Ya‘nĩ (14) bezıngāh-ı ‘alāyık u ‘avāyıkdan dāmen-ķĩn ve ālāyĩŧ-i (15) nefŧāniyyeden rehā vũ ħalāŧla kenāre-niŧĩn olup (16) iķād-ı ķandĩl-i ŧahbā-yı ŧafā-baķŧā-yı ‘aŧķ-ı Mevlā ile (17) ser-ŧār ve fetĩl-i ŧem‘a-i derũnı rũbũde-i miķrāz-ı mihr-i (18) hũsn ũ cemāl-i Perverdķār olmaķla rũzān u ŧebān (19) ħayāl-i ŧem‘-i cemāl-i cānānla fānũs-ı ħayāl-

mişāl ser-i sevdā-zedesi (20) ser-gerdān pervāne-i dil-i dīvānesi müşāhede-i mihr-i münir-i (21) cemāl-i dil-fürüz-ı şāhid-i cihān-efrūz dā‘iyesiyle **beyt**:

(22) Meşreb-i pervāne dārem der-ṭarīḡ-i dōstī

Şād mī-gerdem çerāḡ-ı her ki rūşen mī-şevd²⁵¹

(23) mişdākıyla pīrāmen-gerd-i şem‘-i münir-i bezm-i rūşen-dilān olup

105b

(1) bāriḡa-i feyz-i şoḡbetleriyle mişkāt-ı sīne-i tārīḡ ve derūn-ı (2) maḡzūn u bārīki rūşen ü şād olan ‘aşıḡ-ı şādıḡ (3) ālāyiş-i nefsanīyyeden berī ve rūsūm-ı ‘ālem-i kevn ü fesād (4) ve ḡuyūd-ı levāzım-ı cān u cihān ve cism ü fu‘āddan ‘ārī olup (5) ḡas ü ḡār-ı efkār-ı mā-sivā bi‘l-küllīyye sūzān-ı şu‘le-i şem‘-i mihr ü velā (6) olmaḡın mürḡ-i āteş-ḡār-ı cān-ı bī-ḡarār ve semender-i iḡtirāḡ-(7)yāfte-i cism-i nizār ve pervāne-i dil-i sūḡte-kārını **beyt**:

(8) Yakdı o lāle-ruḡ beni ḡüsni çerāḡına

Pervāne-veş düşersem ‘aceb mi ayaḡına

(9) nāle-i sūznākıyla girībān-ı neng ü nāmūs ve şerm ü ḡayāyı (10) ḡāk ḡāk itdikde leyl ü nehār sevdā-yı vuşlatıyla (11) bī-ḡarār ya‘nī gicelerde rezīn-cenāḡ-ı seḡer ḡuşād olinca (12) manḡara-i dīdesine ta‘līḡ-i perde-i ḡāb u rāḡat (13) ve gündüzlerde şayrefī-i bisyār-ser-māye-i āftāb zer-i ḡālīş(14)ü‘l-‘ayār nukre-i eşi‘a-ı nehārı bāzār-ı felekde iştirā‘-ı şām (15) idince yek-sā‘at ḡaylūle vü āsāyişe çeşm-i bīnāsına (16) ruḡşat virmeyüp āḡ ü zār ile ḡüzārende-i evḡāt (17) ve imrār-ı sā‘āt u ānāt eylediḡi maḡbūb u maṭlūbına (18) der-kār-ı vāşıl ve der-āḡūş u vişāliyle kām-yāb (19) olmaşı bī-irtiyābdır.

(20) Fārīḡ-end ez-‘ayş-ı telḡ-i mā zemīn ü āsmān

(21) Nīst bāk ez-telḡ-i-i mey şīşe vü peymāne-rā

(22) **Ma‘nā-yı beyt**: Zemīn ü āsmān bizim telḡ olan ‘ayşımızdan fārīḡlerdir. (23) Zīrā bādeniñ telḡ olmasından şīşe vü peymāneniñ bāki yoḡdur ya‘nī ḡammı yoḡdur.

²⁵¹ “Aşk yolunda pervane yaratılışına sahibim, her kimin mumu yanıyorsa mutlu oluyorum.” Selīm-i Tahrānī (? - 1647)

(1) Nāzım-ı merhūm zemīni peymāneye ve āsmānı şīşe-i şurāhīye teşbīh itmişdir. (2) Mürettib-i bezmgāh-ı āsmān u zemīn Hudā-yı Rabbü'l-‘ālemīn sükkān-ı (3) ‘işrethāne-i ma‘mūre-i ‘ālem-i bālā ve kuttān-ı meygede-i harāb-ābād-ı (4) basīṭ-i ğabrāyı sūlāfetü’ş-şahbā-yı nūr u ziyā ile neş’e-dār (5) ü ser-şār kılmak maşlahatıyla reng-i kâfūr-ı beyāz-ı şubhla muhammer (6) revnak-şiken-i āyīne-i İskender ya‘nī maşnū‘-ı şīşehāne-i (7) kudret-i bedī‘ü’l-eşer olan bezm-i hāşşu’l-hāşş-ı rindān-ı kudsiyān (8) olan āsmān-ı mīnā-fāmı aqdāh-ı nücümü’l-esḥār ve kavārīr-i (9) kevākib-i şevābit ü seyyār-ı leyl ü nehār ile rūşenā (10) ve derūnların rāh-ı tebāşīr ve şabūh-ı efrāh u mirāh-ı pertev-nişār (11) ve ğabūḳ-ı bāhirü’l-irtiyāhla meşhūn u imlā idüp rindān-ı (12) dürd-āşām ve sāğar-keşān-ı her şubḥ u şām olan (13) ‘işretgāh-ı āsmānıñ meclis-i feyz-i celīslerin ol aqdāh-ı (14) mūcibü’l-inşirāh-ı dāfi‘ü’l-etrahla tezyīn ve eṭbāk-ı (15) seb‘ṭbāk-ı billūrini ḥadā‘iḳ-i muḥadḍaratü’l-eṭrāf-ı meşīyyetden (16) çide-i dest-i kudret olan bākūre-i nārencin müttefikü’l-elvān (17) nücüm-ı tābān ve envār-ı dirahşānla tahsīn idüp (18) cümle-i aqdāhı kaffe-i sükkān-ı meyḥāne-i bālā miyānında ber-vech-i tesviye (19) vü ta‘dīl idāreye felekü’l-esnāyı sākī-i sīm-sāk ta‘yīn (20) itmekle rüzān u şebān ḥidmet-i me‘mūresin edā (21) ve dā‘ire-i ‘adālet olan mu‘addilü’n-nehārdan ser-i mū inḥirāfa cevāz (22) göstermeyüp fezā-yı meclis-i şafā’-i celīde idāre-i (23) aqdāh-ı neşātda ber-vech-i i‘tidāl cümleye ḥareket ve ol vechile

(1) iḥrāz-ı kaşabü’s-sabḳ-ı ‘adālet itmişlerdir. Be-tahşīş şahbā-yı (2) şafā-bahşā-yı mihr-i münir ve bāde-i keder-fersā-yı hūrşid-i (3) şu‘le-gīr ile leb-rīz olan cām-ı zerrīn-i felek-i ḥāmisi idāre (4) ve ol bezm-i dīl-āvīzde birbirleriyle pā-ber-cā-yı şebāt-ı ülfet ü tarḥ-ı (5) encūmen-i ‘işret olan sāğar-keşān-ı kevākib-i şevābite ṭurūḳ-ı (6) ‘ayş u nūşı irā’e idüp gāh iftirāk-ı cānān-ı mihrbān-ı (7) mihr-i tābānla dā‘ire-i bezm-i bī-rezm-i mınṭakatü’l-bürūc üzre (8) ṭaliḥat-ı şebistān-ı ḥayretde encüm-şümār-ı ḥasret olup şemshāne-i (9) burc-ı şemse mülāzemet birle ihtirāk-yāfte vü ciger-sūḥte (10) vü diltāfte olan rindān-ı ḥamse-i müteḥayyireniñ dest-i penc-engüştime (11) ve gāh keffü’l-ḥadīb-i Meriḥ-i ḥūn-feşān-ı merdüm-küşūñ destine (12) şunup nūş-ı cān itmekle dil-i ḥūn-şüdeleri kesb-i şafā (13) idüp bī-ğam neş’e-i ‘ayş u zevḳ ile ta‘ne-zen-i cām-ı Cem (14) ve şīr-gīrī-i şahbā-yı şīşe-i āsmānla her biri bir şīr-i ücem olup (15) gāhice daḥi

cümleyi neş'e-dār ü ser-şār itmek dā' iyesiyle (16) ol mihr-i tāb-dār-ı kadeh ve şahbā-yı şu' le-gir-i feraḥ kāffe-i rindān-ı (17) bezmgāh-ı āsmān berīk-efgen-i nūr u ziyā siyyemā mışrā' :

(18) Veli'l-arḍi min ke'si'l-kirāmi naşībün²⁵²

zemzemesiyle ol şurāḥi-i (19) mīnā-fāmdan sāgar-ı zemīne ya' nī cevher-i ma' den-i kadīm-i şun' -ı Perverdgār-ı (20) kerīmle ibdā' vü tekvin ve naqş u nigār-ı kalem-i Mānī-i bī-mūdānī-i kudret-i (21) Kirdgār ile resm ü tezyīn māye vü hamīr ve naqş-ı rengini reşk-i (22) fağfūr-ı nigārḥāne-i Çin olan peymāne-i çār-gül-i zemīn-i rub' -ı meskūne (23) rīzān olan bāde-i ḥ'oş-güvār-ı nīsān feyz-bār ḥavāss-ı

107a

(1) zemīne feyz-baḥş-ı neşv ü nemā olup ol cūr' a-i şarāb-ı nāb (2) ve āb u tāb-ı ḥumār-ālūde olan giyāh-ı efsürde ve nihāl-i (3) ḥuškīdeyi ser-şār u şād-āb idüp ma' a-hāzā (4) gerek şīşe-i āsmān-ı rengin ve gerek peymāne-i zemīn **beyt**:

(5) Duḥter-i rez ki şafā-baḥş-ı dil-i 'ālemdir

Bu 'acebdir baña geldikte olur māye-i ḡam

(6) mefhūmıyla tīre-dilāndan bizim bu bezm-i pūr-rezm-i bī-meze-i ḡabrā (7) ve 'işretgede-i ḥarāb-ābād-ı 'ālem-i fenāda dest-i ra'ş'e-dār-ı (8) sāḳī-i nefsi emmāre-i cefā-kārdan her dem ü her ān nūş-ı (9) ḥūn-ı zehr-ābe-i sitem-i gūn-ā-gūnla dil-i ḥūn-şüdemiz vīrān (10) ve dü-mīnā-yı çeşm-i ḥūn-feşānımız giryān ya' nī şarāb-ı nā-güvār-ı (11) ālām-ı dünyā-yı ḡaddār ki telḥi vü merāretde cūr' a-i cān-süz u dimāḡ-güdāz (12) ve muḡallā-yı mesmūm-ı nā-sāz olmaḡın nīm-piyālesi güncāyiş-pezir-i (13) ḥavşala-i taḥammül olmaḡ müte'azzir belki bir iki kaṭresin hezār ibrām-ı (14) sāḳī-i ḡaddār ile şurāḥi-i gülūya idḥāl müte'assirdir. Çār-nā-çār (15) gökden ne yaḡar ki yer qabūl itmeye mişdāḳıyla her-bār ol şarāb-ı (16) pūr-zehr-i māri tecerru' la evḳāt-güzār olup gāh **beyt**:

(17) Ne mest-i bāde-i şevḳiz ne cām-ı Cem çekeriz

Bu bezmgāhda biz sāgar-ı elem çekeriz

²⁵² "Kerem sahiplerinin kadehinden yerin de nasibi vardır." (Eskiden işret meclislerinde tek kadehle içildiğinden dolayı kadehi yudumlayan kişinin kendisinden sonrakine kadehi vermeden önce dibinde kalan tortuyu yere dökmesi geleneğine gönderme vardır.)

(18) sūzişiyle ḥāl-i dil-i nālānı sūḥan-fehmān-ı üdebā-yı Rūm’a ḥikāyet ve gāhī (19) beyt:

İlā-me ürecci ‘ayşe ḍurrin münekkedā

Ve uğdı ‘ale’l-aḳzā’i cefnen müsehhedā²⁵³

(20) mantūkıyla telḥ-‘ayş-ı dünyā ve zehr-i nīş-i mār-ı nefis-i pür-cefādan (21) perīşān u giryān olduğımızı ‘ulemā-yı ‘Arabī’ye şikāyet (22) itdiğimizden şīşe-i āsmān ve peymāne-i zemīn fāriğ ü bī-ğam (23) ve āzāde-ser ü bī-elem olup şīşe-pāre-i pās-dār-ı

107b

(1) ḥālimize raḥm idüp mışḳale-i cām-ı şafā-baḥşā ile mücellā itmezler.

(2) Çün ḥasīsān baḥt-ı sebz ez-çarḥ-ı mīnāyī me-ḥ’āh

(3) Ez-zemīn-i dil ber-ār in sebze-i bīgāne-rā

(4) **Ma’ nā-yı beyt:** Ḥasīsler gibi baḥt-ı sebzī çarḥ-ı mīnādan isteme. (5) Zemīn-i dilden bu sebze-i bīgāneyi ṭaşra eyle. Ḥasīs le’imū’ṭ-ṭab’ (6) ü fūrū-māye olup ednā şey’e ve olur olmaz nesneye (7) dil-rübūde olan kimesneden ‘ibāretidir ve ḥas menfa’atsiz olan (8) nebāta dirler. Ḥasīs ol ma’ nāya ıtlāk olunmuştur. Baḥt-ı sebzden (9) murād ṭālī’-i fīrūzdur ve sebze-i bīgāneden murād daḥi oldur. (10) Nāzım-ı merḥūm bu nazm-ı ‘ibret-rūsūmla sālīki terk-i mā-sivāya terğīb (11) baḥt ü taḥta ve ṭālī’-i sa’ādet ü salṭanata dil-dāde olmak bādī-i (12) ḥarābī-i sebz-zār-ı cennet-āşār olan sebze-i bīgāneyi ḥadīka-i enīkada (13) perverde itmeğe teşbīh ile erbāb-ı sülūkı bāğ-ı dilde ḥār-ı dāmen-feşār-ı (14) mā-sivā terbiyetiyle muḳayyed olmakdan terḥīb itmiştir. (15) Ya’ nī ey sālīk ü ṭālīb **Ve-lekūm fihā mā teştehiyyū’l-enfūs**²⁵⁴ ḥadīka-i (16) enīkasında perveriş-yābī-i bāğbān-ı ezeli ve cereyān-ı ‘aynān-ı (17) Tesnīm ü Kevşerī ile eşcār-ı bālā-keşīde-i dil-keş-i evrāk (18) ve dirāhtān-ı sebz-gūn-ı mülteffetü’s-sāḳu bi’s-sāḳ²⁵⁵ da ser-zede-i zuhūr (19) olan envā’-ı mīve-i nev-bāve-i ḥ’oş-güvār-ı ebediyyū’l-ḳarār ve aḳsām-ı (20) fevākih-i

²⁵³ “Hayatın sıkıntılarına üzülerek daha ne kadar dayanacağım? Alçak insanlara göz göre göre daha ne kadar göz yumacağım?”

²⁵⁴ “... orada canlarınızın çektiği her şey var...” (Fussilet Sûresi, 31) Şarih, “...ve-lekūm fihā mā teştehī enfüse-kum...” şeklinde olan ayeti manasını bozmadan üstte belirtilen şekilde almıştır.

²⁵⁵ Kıyāme Sûresi 29. ayete (Ve’l-teffeti’s-sāḳu bi’s-sāḳ: Ve bacak bacağa dolaşır.) telmih vardır.

dā'imetü'l-ekl-i bî-şümār ile tena'um u telezzüze cān-dāde vü rāğıb (21) isek şāhsār-ı cemīletü'l-ḥaḍrā-yı zāt-ı behce ve ravza-i ḡannā-yı (22) cennet-lehce olan būstān-ı dil-i firdevs-nişāndan ḥas ü ḥār-ı (23) dāmen-feşār ve sebze-i bīḡāne-i bî-i'tibār olan mā-sivāyı

108a

(1) taşra idüp kerem-i Bārī ve feyz-i İlāhī ile ser-taḥta-i lālezār-ı (2) sīneñi lāle-i yek-reng-i vaḥīd-i tevḥīd ile tezyīn ve zemīn-i dil-i (3) zümür-rūdini nergis-i zerrīn-ḡadeḥ ve ser-levḥa-i rümmānī-i feraḥ olan (4) envār-ı kelimeteyn-i şahādeteyn ile tecmīl ü taḥsīn idüp (5) sebzēār-ı derūndan sebze-i bīḡāne-i vesāvisi kökünden çıkarup (6) şanem-perestī-i nefis-i ḥasīden 'inān-ı dil ü cānı maşrūf (7) ve eyyām-ı 'ömr-i güzerānı perestī-şī zāt-ı muḡaddes-şifāta mevḡūf (8) ya'nī erre-i gülū-feşār-ı zikr ü tevḥīd ile ḡaṭ'-ı bīḡ-i eşcār-ı mā-sivā (9) ve leyl ü nehār tīşe-i endīşe-i Perverdgār ile kūh-ken-i mā-'adā-yı (10) Ḥudā olup bu ribāṭ-ı bî-irtibāṭ ve kārvān-serāy-ı 'adīm(11)ü'n-neşāṭdan ḡaṭ'-ı 'alāḡa vü pā-bend ile kenāre-nişīn ve bezmgāh-ı (12) 'alāyıkdan dāmen-çīn ve ferāḡ-ı bālīle muvāzīb-ı edā-yı mevācib-i (13) dīn ve bî-bāk u bî-pervā terk-i mā-sivā ile āzāde-ḡıram-ı (14) bāḡ u rāḡ ve ḡ'oş-nişīn-i zāviye-i ferāḡ olup (15) eşī'-ı kem-beḡā-yı kevkeb-i baḡt ve zīnet-i endek-devām-ı (16) salṭanat u taḥta dil-dāde olan le'im-ṭab'ān (17) u fūrū-māyegān ve gedā-çeşmān-ı ḥasīsān ki **mışrā'**:

(18) El tehī kīse tehī gūşe-i kāşāne tehī

müfādıyla (19) ceyb-i iḡtidārı kīse-i dellākden tehī hemyān-ı evḡatı (20) nuḡre-i a' māl-i müstaḡsene ve sikke-i ef'āl-i ḡaseneden ḡālī (21) olmaḡla niçe ḡūrşīd ceyb-i maşrıḡ-ı çarḡ-ı mīnāya el şundukça (22) ümīd-vār-ı 'aṭıyye-i naḡd-i baḡt ve müteraşşīd-ı şurre-i sa'ādet-i (23) ṭālī'-vaḡtdır. Anlar gibi gürisne-çeşm baḡt-ı sebzi çarḡ-ı

108b

(1) mīnādan isteme. Zīrā şu'a'-ı necm-i ṭālī' giriftārī-i perde-i serār (2) ve iltihāk-ı kelef ü maḡākla zāyi' ve müsā'ade-i eyyām-ı gerden-firāzī (3) vü baḡtiyārī zā'il ve zīnet-i serīr-i salṭanat ve hengām-ı tāc-dārī (4) inḡızāya mütemāyil olup hezār pād-şāh-ı vaḡt-i cihān-dārī-i (5) ḡavī-baḡt ve şāḡīb-i tāc u taḡtın kevkeb-i iḡbāl-i ferḡunde-(6)fālī münḡasif ü münkesif oldıḡı şemsden azḡer ve ḡamerden (7) enverdir.

Harf-i ehl-i derd-râ Şâ'ib be-bî-derdân me-gû

(8) Pîş-i h'âb-âlûdegân kûteh kun in efsâne-râ

(9) **Ma'nâ-yı beyt:** Ey Şâ'ib ehl-i derdiñ kelâmını bî-derd olanlara (10) söyleme. H'âb-âlûd olan erbâb-ı ğafletiñ öñünde bu efsâne (11) vü kışşayı kışa vü kaşır eyle. Ya'nî bâde-i havşala-sûz-ı hum-ı 'aşkla (12) ser-mest ve âteş-i cihân-fürûz-ı tennûr-ı şevkle germ-sâz olan (13) erbâb-ı derd-i muhabbetle dem-sâz u hem-dest olmayup (14) kubbe-i püşt-i dimâğı keşâfet-i dūd-ı zālâm-âlūd-ı ğaflet ve ruṭûbet-i (15) fâside-i ğamâm-ı cehâlet ile māl-â-māl olmağın derûnında çerâğ-(16)efrûz-ı başîret olmağa mecâl muhâl olup tîre-i hücerât-ı kuvâ-yı (17) müdrikesi hasebiyle teşhîş-i ğaşş ü seminde 'âciz olmağla (18) nefsü'l-emre muvâfık ve muktezâ-yı hâle muṭâbık olan kelâm-ı şıdk- (19)ittisâm şikâf-ı gûş-ı mağşûşından vâsıl-ı şahîfe-i hûş-ı (20) nişâf-ı belâdet-ittisâfi olduğda **ke'n-naḳşı 'ale'l-mâ'**²⁵⁶ cây-gîr-i (21) irtisâm-ı kabûl ve şûret-peṣîr-i huşûl olmamağla şıḥḥat (22) ü şıdkına ittılâ' u şu'ûrdan fehm ü idrâki kâşır u dūr (23) ve müşâhede-i ziyâ-yı şems-i yakînden dîde-i huffâş-ı hâşşiyet-i başar

109a

(1) u başîreti kûr olup evân-ı tufûliyyetden zamân-ı inḥitât u (2) kühüliyyete gelince evkât-ı 'ömr-i 'azîzi ser-fürû-bürde-i ğufûl (3) ve ihtifâ-kerde-i cehâlet ü zühûl olmağla güzêrân ve ğavġâ-yı (4) nefs-i bî-pervâ ile şitâbân-ı dünyâ-yı ğarr-pîşe ve mekr ü endîşeye (5) mağlûb ve perde-i haclegâh-ı şühûd olan vücûd-ı keder-nümûd (6) u h'âb-âlûdınıñ hicâb-ı haylûletiyile maḥcûb ve dūr-ı dâ'ire-i (7) maḥbûb olup tarîkat ü ḥaḳîkat ve derd ü mihr (8) ü velâ vü muhabbetden bî-ḥaber ü bî-intibâh ve resm ü râh-ı vâdî-i miḥnetden (9) âġâh olmayan bîġânegân-ı güm-şüde-i râha erbâb-ı 'aşk u şevk (10) ve ehl-i muhabbet ü zevkiñ kelâm-ı ḥikmet-irtisâm ü Süreyyâ-nizâmların (11) beyân u ifâde ve keşf ü ifâza eyleme. Ta'ayyün-i ḥadeng-i âteşin-i (12) peykân-ı cânânla âvâre mürġ-i cânı zaḥm-hürde ve güncişk-i dil-i (13) pür-ḥalecânı pençe-i saḥt-âvîz-i 'aşkla rübûde ve gerden-i dil-i (14) pür-miḥeni dü-şâḥa-i hayâl-i cemâl ile füşürde bâde-i hûş-ber-i velâ (15) ser-tâ-be-pâ a'zâ-yı vücûdına istilâ eyleyen siyeh-mestân-ı şahbâ-yı (16) muhabbet ve dil-ḥastegân-ı miḥnet-i 'aşk u meveddet olan nûkte-(17)şinâsân-ı rumûz-ı vahdetiñ zîb-i kitâbhâne-i 'irfân (18) olan müsveddât-ı muştalahât-ı ḳavliyye ve defâtir-

²⁵⁶ “Su üzerindeki resim gibi”

i kavānīn-i (19) fi‘liyye-i nefsi‘l-emriyyelerini zencirhāne-i ibtilāda giriftār-ı kemend-
(20) bend-i mihr ü velā ve rüsüm-ı kânün-ı ‘irfān ü tevḥīde āşinā (21) olmayan sāde-
levḥān-ı bī-derd ü intibāh ve kūtāh-destān-ı (22) vaḳfegāh-ı iştibāhıñ pīşgāhında kīse-i
beyān olan (23) hemyān-ı dehāndan fekk-i mühr-i sükūtiyla iḥrāc-ı cevāhir-i sūḥan-ı
‘irfān

109b

(1) ve bezl-i naḳdīne-i cān birle erbāb-ı derd-i ‘aşkıñ ḥurūf-ı (2) cevāhir-zurūfların naḳl
ü beyān ve esrār u rāzların keşf ü ‘ayān (3) eyleme ki anlar ehl-i derdiñ ḥāl ü şānlarına
vāḳıf ve mezāyā-yı (4) kelām-ı dürrer-bārlarına ‘ārif olmamalarıyla kendülere efsāne (5)
vü lāf ve ḥikāye vü güzāf gelüp i‘timād itmezler. (6) Zīrā ḥāb-ālūd olan serler hemīşe
ser-gerdān-ı cām-ı ğaflet (7) ve neşve-i ser-mestī-i cehāletden serāsīme olmalarıyla
tedbīr-i umūr-ı (8) kārğāh-ı ḥavāssda nihāyet-i ‘aciz ü fütūrlarından ne kendü cevher-i
kelāmların (9) muntazam-ı sımt-ı sedād idebilürler ve ne seng-i naḳd-i sūḥanıñ (10)
sencīde-i müstaḳīmü‘l-‘ayār-ı nefsi‘l-emre taṭbīḳ ile saña i‘timād (11) idebilürler. İmdi
ehl-i derdiñ kelāmını ifāde vü beyān (12) lāzım geldikde şol nabż-āşinā-yı ehl-i derd ve
mübtelā-yı (13) germ ü serd olan *ḥikmet-şināsān u sūḥan-fehmān u ma‘nā-perverāna*
ifāde eyle ki (14) ehl-i derdiñ ḥālīne vāḳıf ve esrār-ı muḥabbete ‘ārif (15) olmalarıyla
ber-āverde-i zebānıñ olan cevāhir-i güftār-ı girān-miḳdār (16) revzene-i güşāde-i cenāḥ-
ı şimāḥdan dāḥil-i ḥücre-i sāmi‘aları (17) olduğda gūş-ı cānla ışğā ve zamāyir-i
vācibü‘l-istitār-ı (18) rāz-ı ‘aşkı kimseye izḥār u ifşā itmeyüp kīse-i (19) dehānların
rişte-i sükūtla muḥkem bend ve dendān-ı ṭurfe-nizāmlarıñ (20) her birin pārçe-i şem‘-i
kāfūrī farz idüp otuz iki (21) yerden mühr-i sükūt urup nāḥun-ı ecel kīse-i cismlerin (22)
çāk çāk idinceye deġin ol kelām-ı dürrıyyü‘n-nizāmı (23) pīş-taḥta-i şadeḳ-kārī-i
zihnlisinde ḥıfz itmeleri muḳarrer ola.

IV. BÖLÜM

SÖZLÜK

A

āb: (f.i.) Su: 43b/5, 49a/18, 52b/2, 52b/3, 52b/4, 52b/11, 53a/21, 60b/11, 60b/13, 61b/3, 64a/6, 64a/8, 64b/2, 71a/15, 72a/9, 73b/7, 81a/18, 82a/5, 83b/18, 83b/20, 96b/20, 96b/22, 97a/1, 97b/10, 99a/7, 99b/5, 104b/10, 107a/2.

āb-ı çeşm: Gözyaşı: 83b/18, 83b/20.

āb-ı engūr: Üzüm suyu (şarap): 73b/7.

āb-ı hayāt: Ölümsüzlük suyu: 52b/4, 52b/11.

āb-ı hayvān: Ölümsüzlük suyu: 52b/2.

āb-ı revān: Akarsu: 99a/7.

āb-ı şabāḥ: Sabah suyu: 96b/22.

āb-ı şāfi: Saf su: 64b/2.

āb-ı şubḥ: Sabah suyu: 96b/20.

āb-ı vuḏū': Abdest suyu: 53a/21.

āb u gil: Su ve toprak: 43b/5.

āb u nān: Su ve ekmek, yiyip içme: 64a/6.

āb u tāb: 1. Güzellik, parlaklık, letafet. 2. Tazelik, canlılık. 3. Şenlik, hoşluk: 72a/9, 99b/5, 107a/2.

āb u tāb-ı ḥumār-ālūde: Sarhoşun şenliği / hoşluğu: 107a/2.

āb u tāb-ı isti' dād: Yeteneğin parlaklığı: 72a/9-72a/10, 99b/5.

ābār: (a.i. bi'r'in c.) Su kuyuları: 64a/8.

‘**abd:** (a.i.) Kul: 59b/6.

āb-dār: (f.b.s.) Parlak, renkli: 46a/15.

‘**abeş:** (a.s.) Boş, anlamsız, saçma, gereksiz: 78b/6.

āb gerdiden: (f.b.fi.) 1. Erimek. 2. Utanmak, utanç duymak: 81a/18.

āb-gīne: (f.b.i.) Kadeh, şişe, sürahi: 58a/19, 73a/19.

āb-gīne-i dīde: Göz kadehi: 58a/19.

āb-gīne-i dīde-i zāhir-bīn: Sadece dış görünüşe bakan göz kadehi: 73a/19.

‘ābid: (a.s.) İbadet eden: 99a/18.

‘abīd: (a.i. ‘abd’in c.) Kullar: 98b/8.

‘abīr: (a.s.) Hoş kokulu: 85b/11.

‘abkārī: (a.i.s.) 1. İşlemeli güzel yaygı. 2. Büyük bir ustalıklarla işlenmiş kumaşlara sıfat olarak “ince, çok güzel” manası verir: 50b/8, 79b/23.

‘abkārī’n-naqş: Deseni güzel olan: 50b/8.

‘abkariyyu’l-ḥisān: Çok güzel yaygı, güzel işlemeli yaygı: 79b/23.

abli: (yun.i.) Bir ucu elde tutularak bağlı olduğu yelkeni idare etmeye yarayan ip: 81b/21.

abliyi kaçır- (yun.t.b.fi.): Soğuk kanlılığını kaybetmek, şaşırmak, ne yapacağını kestiremeyecek duruma gelmek: 81b/21.

‘abūs: (a.s.) 1. Somurtkan, asık suratlı. 2. İnsana baskı yapan, olumsuz bir etki bırakan, hoşla gitmeyen, kasvetli, iç sıkıntısı veren: 54a/21, 100a/9.

āb-zede: (f.b.s.) Suyu bulanmış, bataklığa dönmüş: 98a/11.

‘aceb: (a.i.zf.) 1. Şaşırmak, şaşma, hayret. 2. Şaşkınlık. 3. Acaba: 56b/1, 103a/12, 105b/8, 107a/5.

‘acele it- (a.t.b.fi.): Acele etmek, çabuk davranmak, bir işin çabuk yapılması için sabırsızlanmak: 67b/3.

acı damağlık: (t.b.i.) Acılı olma, damağı acılı olma, kederli olma, acılık, damağı acılık, kederlilik, dertlilik: 67a/2.

‘acīb: (a.s.) Tuhaf, garip, şaşırtıcı, hayret verici, hayret uyandıran, çok acayip, ilginç: 60a/3, 71a/2.

‘acībū’l-maẓmūn: Manası hayret verici olan: 60a/3.

‘acībū’t-te’şīr: Tesiri şaşırtıcı olan: 71a/2.

‘acībe: (a.s.) Tuhaf, garip, şaşırtıcı, acayip, ilginç: 48a/1.

‘āciz: (a.s.) Çaresiz, güçsüz, kudretsiz, gücü yetmeyen: 45a/1, 80a/8, 86b/10, 94b/9, 102b/15, 108b/17.

‘acūze: (a.i.) Kocakarı: 51b/9.

‘acūze-i şevher-küş-i bî-neng ü ‘ār: Utanmaz ve arlanmaz olan (ve) koca(lar)ını öldüren kocakarı: 51b/9.

‘acz: (a.i.) Âcizlik, çaresizlik, güçsüzlük, gücü yetememe durumu: 77b/19, 80a/5, 80b/5, 86a/1, 96a/10, 102a/3, 102b/15, 109b/8.

a‘dā: (a.i. ‘adüvv’ün c.) Düşmanlar: 84b/21.

ādāb: (a.i. edeb’in c.) Karşılıklı ilişkilerde uyulması gereken esaslar, usuller, âdetler, kaideler, erkân: 89b/4.

‘adālet: (a.i.) Adalet, hakkaniyet, hakka uyma, haktanırlık, doğruluktan ayrılmama: 52b/18, 66a/12, 106a/21, 106b/1.

‘adālet-nişān: (a.f.b.s.) Adalet gösteren: 61b/18-61b/19.

‘adālet-‘unvān: (a.b.s.) Adaletiyle meşhur, adaleti nam salmış: 52b/22-52b/23.

‘adāvet: (a.i.) Düşmanlık, husumet: 85a/11, 101b/15.

‘aded: (a.i.) Tane: 87b/12, 89a/4, 93b/18.

Ādem / ādem: (a.i.) 1. İlk yaratılan insan ve ilk peygamber. 2. İnsan, beşer: 43b/16, 46b/5, 48b/6, 60b/22, 66a/6, 67a/23, 69a/15, 81a/12, 83a/22.

‘adem: (a.i.) Yokluk, bulunmama, var olmama, hiçlik: 43b/17, 44a/1, 44a/1, 44a/6, 45a/7, 45a/18, 48a/14, 48a/16, 48a/16, 48b/9, 48b/20, 49a/1, 60b/21, 60b/23, 65b/7, 67a/14, 69a/14, 71b/20, 72b/19, 82a/1, 86a/4, 86a/5, 86b/19, 87a/10, 97a/22, 97b/9.

‘adem-i cevāz: Caiz olmama: 86a/4, 86a/5, 86b/19.

‘adem-i fā’ide: Faydasızlık: 87a/10.

‘adem-i istimā’: Duymama, dinlememe: 65b/7.

‘adem-i iştikā: Şikâyet etmeme, sızlanmama: 67a/14.

‘adem-i minnet: Minnetsizlik, boyun eğmeme, şükretmeme, hamdetmeme: 82a/1.

‘adem-i muḳābele: Karşılık vermeme, karşılıksızlık: 48a/16.

‘adem-i nazar: Bakmama: 45a/7.

‘adem-i ruhṣat: İzin vermeme: 97a/22.

‘adem-i setr: tas. 1. Kul ile Allah arasında hicap bulunmaması, tecellinin vaki olması hâli. 2. Kapamama, örtmeme, gizlememe: 72b/19.

‘adem-i taḥammül: Dayanmama, katlanmama, taḥammül etmeme, sabretmeme, taḥammülsüzlük, sabırsızlık: 71b/20.

‘ademî: (a.i.) Yok olma, yokluk: 43b/19.

‘âdet: (a.i.) 1. Alışkanlık, huy, tabiat. 2. Gelenek, görenek, usul, âdet, töre. 3. Kanun, kural, nizam, kaide: 51b/4, 52b/18, 65b/18, 78a/23, 87b/18, 93b/1,

‘âdet-i behiyye-i Sübhâniyye: Allah’ın güzel kanunu / âdeti: 78a/23.

‘âdet-i İlâhiyye: Allah’ın kanunu / âdeti: 87b/18.

‘âdet-i qadîme: Eski alışkanlık / huy: 65b/18.

‘adîde: (a.s.) Bir hayli, çok, pek çok, epey: 92b/18, 93a/1, 101b/12.

‘adîm: (a.s.) Yok, yok olan, bulunmayan: 43b/6, 59b/2, 75b/23, 78b/13, 87a/19, 108a/10.

‘adîmü’l-iḳtidâr: Gücü bulunmayan, güçsüz: 59b/2.

‘adîmü’l-istiṭâ‘a: Gücü bulunmayan, güçsüz: 87a/19-87a/20.

‘adîmü’l-mesâḥa: Ölçülemez, ölçülmesi mümkün olmayan: 43b/6.

‘adîmü’l-mişâl: Eşsiz, benzersiz: 75b/23, 78b/13.

‘adîmü’n-neşât: Mutluluğu olmayan, neşesi bulunmayan: 108a/10-108a/11.

āfāk: (a.i. ufḳ’un c.) 1. İnsanın kendi nefsi dışındaki gözle görülen bütün varlık âlemi. 2. Ufuklar: 51b/3, 78a/15.

āfāk-gîr: (a.f.b.s.) Ufukları tutmuş, âleme yayılmış, ufku saran: 96b/15, 103a/21.

āfākıyye: (a.s.) İnsanın kendi nefsi dışındaki gözle görülen bütün varlık âlemine ait: 48a/19.

āfât: (a.i. āfet’in c.) Afetler, belalar, musibetler: 43a/3, 44b/4, 88b/12, 102a/14.

āfât u ‘āhât-ı rûzgâr: Zamane belaları ve musibetleri: 102a/14-102a/15.

āferîde: (f.s.) Yaratılmış: 78a/18.

Āferînde: (f.s.) Yaratıcı, yaratan (Allah): 60b/15, 78a/15.

Āferînde-i kārḥâne-i ‘âlem: Kâinat atölyesini yaratan (Allah): 60b/15.

Āferīnende-i kārḥāne-i enfūs ü āfāk: İnsanların kendi nefisleri ve nefisleri dışındaki gözle görülen bütün varlık âlemini yaratan (Allah): 78a/15.

āfet: (a.i.) Afet, felaket, bela, musibet: 54a/13, 72b/7.

āfet-i tünd-bād u zemistānī: Kasırga ve kış afeti: 72b/7.

āfet-resān: (a.f.b.s.) Bela getiren, afet eriştiren: 104b/22.

‘**āfiyet:** (a.i.) Sağlık, selamet, sıhhat, esenlik, sağlığın verdiği rahat ve huzur: 48a/3, 49b/2, 55b/18, 55b/23, 57a/5, 67a/1.

‘**āfiyet-makrūn:** (a.b.s.) Sağlık veren, sağlık kavuşturan, sağlıklı: 55b/21.

āftāb: (f.i.) Güneş: 47a/2, 47a/3, 47a/11, 47a/7, 48b/16, 53b/8, 60b/7, 64b/7, 64b/10, 65a/21, 66b/6, 67a/23, 78b/15, 79b/7, 80b/3, 80b/10, 97a/16, 105b/13.

āftāb-ı ‘ālem-tāb: Dünyayı aydınlatan güneş: 60b/7.

āftāb-ı ‘ālem-tāb-ı zāt-ı kadīmetü’l-şifāt: Sıfatları ezelî olan zatın (Allah’ın) dünyayı aydınlatan güneşi: 47a/7-47a/8.

āftāb-ı cihān-tāb-ı Kıdem: Allah’ın Kıdem (varlığının başlangıcı olmama) sıfatının cihanı aydınlatan güneşi: 47a/11-47a/12.

āftāb-ı Kıdem: Allah’ın Kıdem (varlığının başlangıcı olmama) sıfatının güneşi: 47a/3.

‘**afv:** (a.i.) Af, bağışlama: 66b/16.

ağaç: (t.i.) Ağaç: 53b/15.

āgāh: (f.s.) 1. Haberi olan, haberli, haberdar. 2. Uyanık, basiret sâhibi, sırlara vâkıf, müteyakkız: 55a/18, 55b/6, 61b/2, 61b/13, 79b/13, 83b/10, 92a/12, 100b/9, 101b/4.

āgāh ol- (f.t.b.fi.): Haberdar olmak, vâkıf olmak: 52a/1, 56b/1, 77b/11, 96a/2, 109a/9.

āgāh u haber-dār ol- (f.a.t.b.fi.): Haber almak: 61b/2.

āgāhī: (f.i.) 1. Uyanıklık, basiret, teyakkuz. 2. Bir şeye vâkıf olma, āgāh olma, vukuf: 64a/13, 78b/20, 79b/8, 80a/12.

āgāz: (f.i.) Başlama: 56a/5.

āgāz it- (f.t.b.fi.): Başlamak, (herhangi bir işe) girişmek: 66b/9, 90a/5-90a/6.

ağır: (t.s.) Ağır: 48a/15, 101b/22.

āğište: (f.s.) Bulanmış, bulaşmış, bulanık, kirlenmiş: 67a/19.

āğište-i hūn u hāk: Kana ve toprağa bulanmış: 67a/19.

ağlāl: (a.i. ġull'un c.) Eskiden mahkûmların veya delilerin boyunlarına, el ve ayak bileklerine geçirilen demir halkalar, zincirler, prangalar: 83b/1.

ağniyā: (a.i. ġanī'nin c.) Zenginler: 44b/3.

ağniyā-yı zamān: Çağın zenginleri: 44b/3.

āğūş: (f.i.) Kucak: 54b/21, 58a/23, 70b/4, 83a/7, 105a/9.

āğūş-ı kabūl: Kabul kucağı (kabul etmek için açılan kucak): 70b/4.

ağyār: (a.i. ġayr'ın c.) 1. Yabancılar, tanıdık olmayanlar. 2. Dost olmayanlar, düşmanlar. 3. tas. İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şey, masiva: 54a/7, 60a/12, 62a/21, 67a/17.

āh: (ünl.) Ah: 49b/4, 49b/5, 49b/9, 49b/13, 49b/16, 49b/18, 49b/19, 50a/3, 50a/4, 56a/6, 56a/8, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 71a/21, 84b/8, 96b/10, 96b/11, 105b/16.

āh-ı 'ālem-süz: Dünyayı yakan ah: 49b/4, 49b/5.

āh-ı āteşnāk: Ateşli ah: 56a/8.

āh ü zār: Ağlayıp inleme, feryat etme: 84b/8, 105b/16.

āhar: (a.zm.) Başkası, diğeri, başkaları, diğerleri: 44b/13.

'āhāt: (a.i. 'āhet'in c.) Afetler, belalar, musibetler: 102a/15.

aḥbāb: (a.i. ḥabīb'in c.) 1. Dost, bildik, tanıdık. 2. Dostlar, tanıdıklar, sevilen kimseler: 45b/4, 68b/1, 69b/9.

aḥbār: (a.i. ḥabr'ın c.) 1. Âlimler. 2. Yahudi âlimleri: 86b/1.

aḥbār-ı Yehūd: Yahudi âlimleri: 86b/1.

aḥbār: (a.i. ḥaber'in c.) 1. Hadisler. 2. Haberler, sözler: 86a/20.

'ahd: (a.i.) 1. Söz verme, söz. 2. Yemin, ant: 43b/1, 77a/9, 81a/23.

'ahd ü vefā: Sözünde durma ve vefalı davranma: 43b/1, 77a/9.

āhenīn: (f.s.) Demirden yapılmış, demir: 54a/18.

āhenīn-pençe: (f.b.s.) Pençeleri demir gibi sert olan, güçlü, kuvvetli, sağlam: 84a/16.

āher: (a.s.) Başka, diğeri, öbür: 50a/23, 78b/2, 78b/10, 86b/9, 89b/15, 89b/16, 89b/18, 89b/18.

āh getir- (b.fi.): Ah çekmek: 95b/15.

ahîr: (a.s.) Son, en son: 50a/18, 50a/23.

āhir: (a.zf.) Sonunda, son olarak, nihayet, akıbet: 44b/22, 44b/22, 66b/20, 67a/3.

āhirü'l-emr: Sonunda, işin sonunda, akıbet, nihayet, nihayetinde: 44b/22, 67a/3.

āhiret: (a.i.) Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, beka âlemi, ahiret: 55a/12, 55a/21, 64a/19, 66b/15, 82a/21.

āhir-zamān: (a.b.i.) Dünyanın son günleri: 102a/18.

aḥkām: (a.i. ḥukm'un c.) Hükümler, kanunlar, emirler, buyruklar: 47a/5, 59a/13, 59b/9, 61a/20, 64a/16, 69a/17, 69b/3, 72b/16, 78a/8, 78a/21, 78b/1, 88a/15, 89b/5.

aḥkām-ı cemīletü'l-āṣār: Eserleri / sonuçları güzel hükümler: 78a/21.

aḥkām-ı İlāhiyye: İlâhi emirler: 64a/16.

aḥkām-ı taṣdīkiyye: Mantık ilminin tasdikle ilgili bölümünün hükümleri: 89b/5.

aḥkām-ı va'd u va'id: Cennetle müjdeleme, cehennemle korkutma hükümleri: 61a/20.

aḥkar: (a.s.) Daha hakir, daha âciz: 57a/20.

aḥker-pāre: (f.i.) Kor parçası, ateş kuru: 98a/9-98a/10, 102a/6.

aḥlā: (a.s.) Daha tatlı, en tatlı, daha şirin, en şirin: 67b/14.

aḥlāk: (a.i. ḥulḳ'un c.) 1. Huylar, tabiat, ahlak. 2. Ahlak, iyi huylar, insanı manen yükselten iyi tabiatlar, faziletler: 82a/18, 83b/22, 84a/5, 90b/23.

aḥlāk-ı rediye: Kötü ahlak: 90b/23.

aḥlāt: (a.i. ḥilṯ'in c.) Eski tıpta, insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen dört unsur: kan, safra, balgam, sevda: 72a/23, 93b/4.

aḥlāt-ı erba'a: Eski tıpta, insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen dört unsur: kan, safra, balgam, sevda: 93b/4.

aḥlāt-ı fāsīde: Vücutta sağlık ve mizacın bozulması sonucunu doğuran dengesi bozulmuş dört unsur, bozuk salgılar (kan, safra, balgam, sevda): 72a/23.

aḥlāt-ı fāsīde-i hümüm-ı müteferriḳa: Muhtelif dertlerin (vücudun sıhhatini bozan) bozuk salgıları: 72a/23.

ahmak: (a.s.) Akıllı kıt, ahmak, alık, bön, aptal, beyinsiz, kalın kafalı: 99a/17.

ahmāl: (a.i. hıml'ın c.) Yükler, ağır şeyler, ağırlıklar: 44b/4, 60b/4, 61b/18.

ahsen: (a.s.) En güzel: 53a/20.

ahsen-i takvīm: Yaratılışın en güzeli, en güzel yaratılış: 53a/20.

āhū: (f.i.) Ceylan: 104a/4.

ahvāl: (a.i. hāl'in c.) 1. Hâller, durumlar, vaziyetler. 2. Hadiseler, vakalar, olup bitenler. 3. Durum, vaziyet, hâl: 49a/17, 54a/23, 61b/17, 70b/12, 76a/21, 78a/12, 78b/1, 86b/4, 86b/6, 86b/14, 88a/15, 88a/20, 93a/4.

ahvāl-i ta' ayyünāt-ı ezeliyye: (Allah'ın) ezeli tecellilerin(in verdiği manevi zevk) hâlleri: 49a/17.

ahvāl-i Zül'ı-karneyn: Zülkarneyn'in durumu: 86b/6, 86b/14.

ahṭār: (a.i. ḥaṭar'ın c.) Tehlikeler, korkulu şeyler: 92a/1.

ahz: (a.i.) Alma, alış: 45b/7, 50b/15.

ahzān: (a.i. ḥüzn'ün c.) Hüzünler, kederler, gamlar: 102b/3.

ahz eyle- (a.t.b.f.i.): Almak: 93a/8.

‘akabinde: (a.t.zf. ‘akab-i-n-de) Ardından, hemen ardından, derhâl: 91a/4.

‘akd: (a.i.) Kurma, oluşturma, düzenleme: 75b/12.

‘akd-i şirket-i yārī vü hem-demī: Dostluk ve arkadaşlık birlikteliğini başlatma: 75b/12-75b/13.

akdāḥ: (a.i. kadeḥ'in c.) Kadehler: 49a/12, 53a/5, 73a/8, 84b/11, 106a/8, 106a/13, 106a/18, 106a/23.

akdāḥ-ı mūcibü'l-inşirāḥ-ı dāfi'ü'l-etraḥ: Kederleri defeden, ferahlanmayı sağlayan kadehler: 106a/13-106a/14.

akdāḥ-ı nūcümü'l-esḥār: Seher yıldızlarının kadehleri: 106a/8.

akdār: (a.i. qadr'in c.) 1. Değerler, kıymetler, kadirler. 2. Güçler, kuvvetler: 78a/20.

akdem: (a.zf.) Önce: 57a/9, 59a/11.

‘ākıbet: (a.i.zf.) 1. Son, nihayet, bitim. 2. Sonunda, neticede, nihayet: 45a/5, 45b/9, 45b/10, 51a/17, 53b/13, 53b/15, 75a/1.

‘ākıbet-i kār: İşin sonu: 45b/9.

‘ākıbet-endiş: (a.f.b.s.) İşin sonunu önceden düşünen, düşünceli, tedbirli: 51a/12, 64a/12, 66a/7, 67a/7, 100b/23.

‘ākıbet-endiřān: (a.f.b.i. ‘ākıbet-endiş’in c.) İşin sonunu önceden düşünenler, düşünceliler, tedbirliler: 51b/21, 66b/18.

‘ākıl: (a.s.) Akıllı, aklı başında: 96a/1.

‘ākılāne: (a.f.b.s.zf.) Akıllıca, akıllı bir kimseye yaraşır surette: 70b/11, 71a/2.

‘Ākīde: Maliki fıkıh bilgini İbn-i Hâcib’e nispet edilen eser, “İlahiyyat, Nübüvvat ve Semiiyyat” konularından oluşur: 87b/10.

‘akīk: (a.i.s.) 1. Kırmızı renkte kıymetli bir taş. 2. Akikten yapılmış: 52b/2, 52b/4, 52b/7, 52b/11, 52b/12, 52b/13.

‘ākīk-i şabr: Sabır akiki (Üzerinde akik bulunan kimsenin sabırlı olacağına inanılır.): 52b/2.

‘akıl: (a.i.) Akıl, us: 48b/2, 50b/11, 57b/6, 58b/19, 71a/4, 71a/8, 71a/13, 81b/11, 88b/2, 88b/15, 89a/7, 89a/17, 89b/2, 89b/8, 89b/11, 89b/22, 89b/23, 90a/12, 90a/17, 90b/4, 90b/9, 90b/15, 90b/19, 91a/13, 91a/16, 91a/20, 91b/4, 92b/5, 96a/17, 103b/7, 103b/11, 103b/14, 104a/10, 104a/22, 104a/23, 104b/4.

‘akıl-ı bi’l-fi’l: Fiili (eylem hâlinde) akıl, zaruri şeylerden nazari bilgileri çıkaran akıl: 90b/19.

‘akıl-ı bi’l-meleke: Meleke olarak bulunan akıl, nazariyatın temeli olan zaruri şeyleri bilen akıl: 90b/9.

‘akıl-ı heyūlānī: İlk cevhere ait akıl: 90b/4.

‘akıl-ı kūtāh-endiř-i mūcibū’t-teřviř: Kedere sebep olan kıt fikirli akıl: 81b/11-81b/12.

‘akıl-ı ma‘āř: Sağduyu, aklıselim, ihtiyat, akla uygun yargılar verme yeteneği: 104a/23.

‘akıl-ı müstefād: Kendisinden faydalanılan akıl, nazariyatı bilfiil müşahede eden ve faal akıldan istifade ettiği için de müstefad olarak adlandırılan akıl: 90b/15, 91a/16.

‘akıl-ı nazarī: Teorik akıl: 89b/11.

‘akıl-ı pā-der-‘iķāl: Ayak(lar)ı prangalı akıl: 104a/22.

‘akıl-ı tecrībī: Tecrübeye dayanan akıl: 89b/8.

‘akıl-ı temyīz: İyiyi kötüden ayırt edebilme akılı: 90a/12.

‘**aḳliyye**: (a.s.) Akla dayanan, akılla ilgili: 91a/22, 91a/23.

aḳmişe: (a.i. ḳumāş’ın c.) Kumaşlar: 50b/19, 54a/22.

aḳmişe-i reng-ā-reng: Rengârenk kumaşlar: 54a/22.

aḳmişe-i sündüsiyyü’t-tırāz-ı ‘ālem-i ‘uḳbā: Ahiret âleminin süslemeleri sırmalı ve desenli ipek kumaşları: 50b/19.

aḳrān: (a.i. ḳarīn’in c.) Yoldaşlar, dostlar, aşınarlar, tanıdıklar, arkadaşlar: 65b/17.

‘**aks**: (a.i.) Akis, yansıma: 56b/10, 92a/6.

‘aks-i meh-rüyān-ı bustān-ı Hudā: Allah’ın çiçek bahçesindeki ay yüzlülerin yansımaları: 92a/6.

‘aks-i me’vā: Meva cennetinin yansıması: 56b/10.

aḳşā: (a.s.) Son, son derece, en son: 94b/22.

aḳşā-yı maṭlūb: En büyük arzu, ideal, ülkü, mefkûre: 94b/22.

aḳşām: (a.i. ḳısm’ın c.) Türler, çeşitler, cinsler: 65b/10, 107b/19.

aḳşām-ı fevākih-i dā’imetü’l-ekl-i bī-şümār: Sayılamayacak kadar çok olan (ve) her zaman yenilebilen meyve çeşitleri: 107b/19-107b/20.

aḳşām-ı riyāzāt: Nefsi terbiye etmek için yapılan talim çeşitleri: 65b/10.

aḳṭār: (a.i. ḳuṭr’un c.) Taraflar, kısımlar, köşeler, yanlar, bölgeler: 51b/4.

aḳvā: (a.s.) Daha güçlü, en güçlü: 91a/18, 94b/13.

aḳvāl: (a.i. ḳavl’in c.) Sözler, kelimeler: 85b/15, 87b/11, 87b/13, 101b/11.

aḳvāl-ı manzūme vü menşūre-i ‘adīde: Birçok şiir ve nesirin sözleri: 101b/11-101b/12.

aḳvāl-ı müteḥālife: Birbirine uymayan sözler: 87b/11, 87b/13.

aḳvāl-ı şūfiyye vü ḥükemā: Sufilerin ve bilgelerin sözleri: 85b/15.

a’lā: (a.s.) 1. Daha yüksek, en yüksek, daha yüce, en yüce, en yukarı. 2. Çok nefis, enfes. 3. Çok şerefli, pek yüce, aziz. 4. Daha iyi, en iyi, mükemmel: 43a/22, 55a/5, 56b/18, 67b/13, 75a/21, 75b/2, 81a/11, 85b/3, 95a/21, 95b/17.

a’lā-yı derece-i sülūk: Tarikatta ilerleme kademelerinin en yükseği: 75a/21.

a’lā-yı merātīb-i süllem-i sülūk: Tarikatta ilerleme merdiveninin basamaklarının en yükseği 75b/2.

a[‘]lā-yı nev[‘]-i cezbe: Cezbe çeşitlerinin en iyisi: 95b/17.

‘alāka: (a.i.) 1. İlgi, ilişki, bağ, münasebet. 2. İstek, meyil, arzu. 3. Gönül bağı, sevgi, aşk. 4. Bağ, düğüm: 50b/23, 54a/22, 68b/13, 73a/5, 73b/17, 73b/20, 78a/8, 108a/11.

‘alāka it- (a.t.b.fi.) İlgi duymak, ilgi göstermek, bağlanmak: 94b/17.

‘alā-kile’t-takdireyn: (a.zf.) İki takdirden / değerlendirmeden birine göre: 86b/11.

ālām: (a.i. elem’in c.) Elemler, acılar, kederler, üzüntüler: 49b/18, 53a/17, 56b/1, 67a/8, 67a/13, 67b/16, 107a/11.

a[‘]lām: (a.i. ‘alem’in c.) Büyük âlimler: 86a/4.

‘alāmet: (a.i.) İşaret, belirti, emare: 57b/5.

‘alāmet-i ‘aql u şu‘ūr u kiyāset: Akıl, şuur ve zekâ alameti: 57b/5-57b/6.

‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyh: Peygamberimizin (Hz. Muhammed) ve onun (Hz. İsa) üzerine olsun: 87b/4.

ālāt: (a.i. ālet’in c.) 1. Aletler, araçlar, vasıtalar. 2. Organlar: 89a/6, 90a/14, 90b/6, 92b/19, 93a/1, 93a/12.

ālāt-ı zāhire vü bātına: Görünen ve görünmeyen organlar: 90a/14.

ālāt u kuvā-yı bedeniyye: Bedenin organları ve duyuları: 93a/12-93a/13.

‘alā-ṭarīki’l-isti‘āre: İstiare yoluyla: 43a/10.

‘alāyık: (‘alā’ik) (a.i. ‘alāka’nın c.) 1. Alakalar, ilgiler, bağlar. 2. tas. İnsanı meşgul eden, Hakk’a erişmekten alıkoyan ilişkiler, bağlar: 48a/19, 73b/18, 81b/23, 100a/5, 100b/15, 105a/14, 108a/12.

‘alāyık-ı ḥalāyık-ı bī-me’āl: Hükümsüz varlıkların (insanı tutsak eden) bağları: 100a/5-100a/6.

‘alāyık-ı mütekāşire-i dünyā: Dünyanın, insanı Hakk’a erişmekten alıkoyan pek çok bağları: 73b/18.

‘alāyık-ı nefsāniyye: İnsanı Hakk’a erişmekten alıkoyan nefse ait bağlar: 48a/19.

‘alāyık u ‘avāyık-ı dünyā: Dünyanın insanı meşgul eden, Hakk’a erişmekten alıkoyan bağları ve engelleri: 81b/23.

ālāyış: (f.i.) 1. Gösteriş, debdebe, görkem, tantana. 2. Bulaşma, bulaşıklık: 43b/20, 45b/2, 48b/12, 50a/21, 53b/17, 65a/18, 75a/8, 80a/5, 81b/5, 104a/8, 105a/9, 105a/12, 105a/14, 105b/3.

ālāyış-i dünyā: Dünyanın gösterişi: 53b/17-53b/18.

ālāyış-i dünyā-yı bî-beķā: Gelip geçici dünyanın görkemi: 43b/20.

ālāyış-i fenā: Fâniliğin (baştan çıkaran) gösterişi: 50a/21.

ālāyış-i keder ü keşret: Kedere ve fâni mahlukata bulaşmış olma: 75a/8-75a/9.

ālāyış-i nefsanîyye: Nefse ait gösteriş(ler): 105a/9-105a/10, 105a/12, 105a/14-105a/15, 105b/3.

‘aleķa: (a.i.) Kan pıhtısı: 90a/8.

‘ale’l-fevr: (a.zf.) Hemen, çabucak: 47b/10.

‘ale’l-ħuşûş: (a.zf.) Özellikle, bilhassa: 56b/1.

‘ale’l-ıtlāk: (a.zf.) Hiçbir kayda ve şarta baēlı olmaksızın: 78a/16.

‘alem: (a.i.) Bayrak, sancak: 46b/12, 46b/13, 46b/20, 53b/8, 66b/7.

‘alem-i pejmürde-mehçe-i vücūd: Bedenin alemi solmuş sancaēı: 46b/20.

‘ālem: (a.i.) 1. Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren. 2. Yeryüzü, dünya. 3. Diyar: 42b/5, 43b/20, 44b/6, 45a/2, 45a/17, 45b/8, 45b/10, 46a/22, 46a/23, 46b/5, 47a/4, 47a/14, 47b/23, 48a/18, 48b/4, 49a/19, 49b/1, 50b/19, 52a/4, 52b/5, 53b/21, 55a/1, 55a/12, 55b/3, 56b/19, 57a/11, 57a/17, 57b/4, 59a/6, 59a/18, 60b/15, 60b/16, 61a/16, 63a/12, 64b/5, 64b/5, 65a/12, 66a/8, 66b/12, 68a/17, 68a/18, 69a/9, 69a/11, 69a/21, 69b/9, 70b/15, 71b/12, 71b/20, 72a/4, 73a/6, 73b/18, 74b/8, 77a/6, 78a/13, 78b/21, 81a/10, 81b/5, 82a/17, 82b/9, 83a/16, 83a/22, 83b/6, 85b/3, 85b/4, 86b/23, 90b/23, 91a/2, 91a/3, 93a/19, 95a/8, 95a/13, 95a/13, 95a/16, 95b/2, 97a/17, 103b/18, 105b/3, 106a/3, 107a/5, 107a/7.

‘ālem-i ‘anāşır: Esasını, anasırıerbaa denen dört unsurun (su, hava, ateş, toprak) oluşturduğu kabul edilen maddi âlem, madde âlemi, dünya: 71b/12, 71b/20.

‘ālem-i bālā: Yüce âlem: 85b/3, 95b/2.

‘ālem-i ceberūt: Mutasavvıflarca “esma ve sıfat âlemi”, Allah’ın bütün varlıkların üzerinde olan kudretinin tecelli ettiği âlem, lahut âlemi ile melekūt âlemi arasındaki âlem: 95a/13.

‘ālem-i dünyā: Dünya âlemi, dünya: 66a/8, 95a/8.

‘ālem-i dünyā-yı fânî vü tebāh: Fâni ve harap olan dünya âlemi: 49a/19.

‘ālem-i ervāh: Ruhlar âlemi, ahiret: 95a/16.

‘âlem-i ğayb: tas. Madde âleminin ötesindeki gözle görülemeyen âlem: 90b/23, 91a/2, 91a/3.

‘âlem-i ĥayât: Yaşam âlemi, dünya: 45a/17, 81a/10.

‘âlem-i kevn ü fesād: Mevcudatın vücut bulup daha sonra bozulup mahvolduğu dünya: 81b/5.

‘âlem-i lâhût: Uluhiyet âlemi, İlâhi âlem, mana âlemi, gayb âlemi: 57b/4, 95a/13.

‘âlem-i lâhût u nāsût: Uluhiyet ve insanlık âlemi 47b/23.

‘âlem-i ‘uķbā: Ahiret âlemi: 45a/2.

‘âlem-dār: (a.f.b.i.) Bayraktar, sancaktar: 46b/22.

‘âlem-efrāḥte: (a.f.b.s.) Bayrak yükselten, bayrak kaldıran: 48a/10.

‘âlem-efrāḥte-i tecellīgāh-ı Tūr: Hz. Musa’nın vahiy ve tecelliye mazhar olduğu dağda bayrak kaldıran: 48a/10.

‘âlem-efrāz: (a.f.b.s.) Bayrak çeken, bayrak kaldıran: 56b/18.

‘âlem-efrāz-ı ‘âlem-i bālā: Yüce âlemde bayrak çeken: 56b/18-56b/19.

‘âlemīn: (a.i. ‘âlem’in c.) Âlemler, dünyalar: 61a/16, 106a/2.

‘âlemiyān: (a.i. ‘âlemī’nin c.) Bütün insanlar, bütün dünya halkı: 47b/9, 69a/22.

‘âlem-nümā: (a.f.b.s.) Dünyayı gösteren: 43b/21, 56b/10.

‘âlem-sūz: (a.f.b.s.) Dünyayı yakan: 49b/4, 49b/5, 49b/9, 49b/20.

‘âlem-tāb: (a.f.b.s.) Dünyayı aydınlatan: 47a/7, 53a/15, 60b/7, 64b/7, 79b/7.

ālet: (a.i.) 1. Alet, araç, vasıta. 2. Vesile, sebep: 44a/10, 88b/14, 93b/8.

ālet-i mā-bihī’l-mücāzāt-ı ḥasenāt u seyyi’āt: İyiliklerin ve kötülüklerin karşılığını almaya vesile olan: 88b/14-88b/15.

ālet-i mülāḥaza: Düşünme vasıtası / vesilesi: 44a/10.

ālet ol- (a.t.b.fi.): Vasıta olmak, aracılık etmek: 94b/6.

‘ale’t-tedric: (a.zf.) Yavaş yavaş, derece derece: 92b/19, 93a/10.

‘aleyhi: (a.zf.) Üzerine, onun üzerine, üzerinde, onun üzerinde: 66b/1, 87a/7, 87b/4.

‘aleyhi efḍalü’ş-şalât: En faziletli dua onun (Hz. Muhammed’in) üzerine olsun: 87a/7.

‘ālî-himmet: (a.b.s.) Himmeti yüksek olan: 74b/18.

‘alîl: (a.s.) Hasta: 85b/14.

‘âlim: (a.s.) Bilen, bilici: 93a/3, 95a/15.

‘âlî-serây: (a.f.b.i.) Yüce saray: 65a/6, 100a/7.

‘aliyye: (a.s.) Yüksek, yüce, büyük, ulu: 43b/18, 60b/22, 84b/23, 101a/5.

ālûde-dest: (f.b.s.) Elini bulaştırmış, elini kirletmiş, kötü bir iş yapmış: 52a/11.

ālûde sâhten: (f.b.fi.) Kirletmek: 52a/10.

āmāde: (f.s.) Hazır: 61a/14.

āmāde-i tefriḳ-i bār u berg: Meyve ile yaprağı birbirinden ayırmaya hazır: 61a/14.

āmāl: (a.i. emel’in c.) Emeller, istekler, ummalar, dilekler, arzular: 50a/14, 51a/1, 54b/1, 55b/1, 57b/2, 72a/14, 98b/23.

a‘māl: (a.i. ‘amel’in c.) 1. Ameller. 2. İşler, eylemler, çalışmalar, davranışlar: 51a/1, 52a/17, 53b/1, 55a/16, 55b/1, 59a/5, 59b/2, 61b/17, 61b/21, 62a/2, 62a/4, 62a/6, 62a/7, 64a/18, 66a/20, 66b/1, 66b/7, 66b/10, 66b/14, 76a/9, 76a/13, 89b/10, 90a/14, 93a/9, 93b/2, 93b/8, 108a/19.

a‘māl-i edevât-ı kuvā: Duyu organlarının çalışmaları: 93a/9.

a‘māl-i ḥasene: İyi ve güzel ameller: 62a/6.

a‘māl-i seyyi’e: Kötü ameller: 62a/2.

āmed: (f.i.) Gelme, geliş: 50a/15.

āmed-ü-şüd it- (f.t.b.fi.): Gelip gitmek: 50a/15.

āmeden: (f.fi. gzk: āy) 1. Gelmek. 2. Varmak, ulaşmak. 3. Olmak: 63b/5, 69b/19.

āmed-şüd: (f.i.) Geliş gidiş, gidiş geliş: 51a/20, 98a/8.

āmed-şüd-i bî-ḳarār: Kararsız gidiş geliş: 98a/8.

āmed-şüd-i cezr-medd-i ye’s [ü] ümîd: Ümitsizlik ve ümit metcezrinin gidiş geliş: 51a/20.

‘**amel:** (a.i.) 1. Amel. 2. İş, eylem, çalışma, davranış: 55a/11, 56a/1, 58b/17, 89b/11, 94a/14, 94a/23.

‘**amele:** (a.i. ‘āmil’in c.) İşçiler: 56b/1.

‘amele-i kārghāh-ı ‘ibādet: İbadet atölyesinin işçileri: 56b/1.

‘**ameliyye:** (a.s.) Sadece ilim ve söze değil işe ve uygulamaya dayanan, işlemek ve yapmakla elde edilmiş olan, uygulamalı, pratik: 90a/21, 91a/8, 91a/14, 92b/18, 94b/2, 94b/12.

āmīlhte: (f.s.) Karışım: 49a/17.

āmīlhte-i bīlhte-i türāb: Toprağın elenmiş karışımı: 49a/17-49a/18.

‘**āmil:** (a.s.) Amel eden, işleyen, icra eden, iş yapan: 83b/15.

‘**āmil ol-** (a.t.b.fl.): Amel etmek, icra etmek, uygulamak, çalışmak: 81a/17, 102a/12.

‘**āmiyāne:** (a.f.s.) Avama has, avamca, avam tarzında, basit, bayağı: 98a/15.

āmīziş: (f.i.) Bir arada bulunma, görüşüp kaynaşma, haşır neşir olma, imtizaç, uyuşma, iyi geçinme, uyum sağlama, uyuşma: 52a/2, 61a/21, 75b/16, 76a/18, 85a/3.

āmīziş-i eşkıyā vü cūhelā: Kötü huylu kimseler ve cahillerle görüşüp kaynaşma: 76a/18.

‘**āmm:** (a.s.) Umumi, genel, herkese ait, umuma mahsus: 77a/3.

ammā: (a.bğ.) Ama, fakat, lakin, ancak: 42b/18, 43a/14, 47a/3, 54a/16, 55b/19, 63a/23, 65a/1, 66a/7, 68b/5, 71b/10, 74a/15, 79a/15, 86b/20, 90a/23, 90b/20, 91b/22, 93a/23.

‘**āmme:** (a.s.i.) 1. Bütün, tüm, cümle. 2. Herkes, halk, genel, kamu: 43b/11, 47a/9, 89b/7.

‘āmme-i hebevāt-ı kā’ināt: Kâinatın tüm zerrelere: 47a/9.

‘āmme-i maḥlūḳāt: Yaratılmış şeylerin hepsi, bütün mahlukat: 43b/11.

ān: (f.zm.s.) O: 52a/10, 59a/1, 71a/16, 83b/17, 92a/5.

ān: (f.i.) Güzellik, alım, cazibe: 43a/18, 73a/7.

ān: (a.i.) Lahza, an: 48a/20.

aña: (t.zm.) Ona: 52b/11, 58b/9, 62b/16, 64b/14, 89b/11, 90b/4, 90b/9, 90b/15, 90b/19.

‘**anā:** (a.i.) Güçlük, meşakkat, zahmet, sıkıntı, sorun, dert: 81a/4.

‘**anāşır**: (a.i. ‘unşur’un c.) Unsurlar, elemanlar, ögeler, bir bütünü meydana getiren parçalar: 45a/16, 45a/20, 48b/4, 54a/14, 55a/13, 61a/3, 61a/21, 71b/12, 71b/20, 99b/20, 100a/5, 100a/20, 102b/13.

‘anāşır-ı erba‘a: Eskiden maddi âlemin esasını teşkil ettiğine inanılan ve basit cisim olarak kabul edilen dört unsur: Su, hava, ateş, toprak: 45a/20, 61a/3-61a/4, 100a/20.

‘anāşır-ı merkez-āşinā: Merkezini bilen unsurlar: 61a/21.

ānāt: (a.i. ān’ın c.) Anlar, zamanlar: 62a/6, 82a/17, 84b/17, 105b/17.

‘**anber**: (a.i.) Ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk kokan kül renginde bir madde: 69b/2.

‘**anber-āgīn**: (a.f.b.s.) Amber(in güzel) kokusu ile dolu, amber kokulu: 42b/7.

‘**anberīn**: (a.f.s.) Amber kokulu: 76a/6.

anda: (t.zm.) 1. Onda. 2. Orada: 61b/6, 75a/7, 89a/10, 89a/14, 90a/4, 91b/8.

andan: (t.zm. an-dan) Ondan: 63b/18, 87b/8.

‘**andelīb**: (a.i.) Bülbül: 47b/3, 70a/14, 84a/7.

‘andelīb-i gülşen-serāy-ı ‘irfān: İlahi sırlara vâkıf olma gülistanı içine yapılmış sarayın bülbülü: 70a/14.

‘andelīb-i hūb-nefes-i nīk-nefs: İyi huylu, hoş sesli bülbül: 84a/7.

‘andelīb-i zebān: Dil bülbülü: 47b/3.

āngeh: (f.b.zf.) O vakit, o zaman: 87a/6.

anı: (t.zm.) Onu: 65b/21.

anıñ: (t.zm.) Onun: 58b/9, 69b/22, 87b/19, 93b/10.

anıñla: (t.zm.) Onunla: 52a/11, 78a/5, 87b/19, 88b/16, 89a/9, 89b/4, 90b/13.

‘**anīf**: (a.s.) 1. Kaba. 2. Ağır: 48a/23.

anlar: (t.zm.) Onlar: 49b/3, 54b/15, 54b/17, 58b/11, 59b/19, 60a/20, 68b/8, 69b/16, 71b/11, 74a/14, 75b/12, 75b/16, 75b/17, 79a/17, 87b/15, 89a/2, 89b/4, 93a/1, 93a/7, 93a/8, 94b/15, 98a/14, 98b/10, 99a/22, 99b/7, 108a/23, 109b/3.

ārā: (a.i. re ‘y’in c.) Fikirler, görüşler, düşünceler, kanaatler: 89b/4.

‘**Arab**: (a.i.) Arap: 84b/15.

‘**arabān:** (a.i.) Klasik Türk musikisinde bir makam: 84b/15.

‘**Arabī:** (a.s.) 1. Arapça, Arap diline ait. 2. Arap: 98a/2, 103b/9, 107a/21.

‘**Arab-zāde Efendi:** (‘Abdu’r-raḥman Bāhir Efendi) 1689’da İstanbul’da doğan, ilmiyeye mensup olan, Arapzāde olarak tanınan sülaleden gelen, III. Ahmed’in başımamı olarak sarayda görev alan Abdurrahman Bahir Efendi, 1746’da İstanbul’da vefat etmiştir: 57a/11-57a/12.

‘**arak:** (a.i.) Ter: 77b/1.

‘**arak-ı pīṣānī-i gül-ruḥān-ı a’ yān:** Gül yanaklı büyüklerin (mürşitlerin) alın teri: 77b/1-77b/2.

‘**arak-feṣānī:** (a.f.b.i.) Ter saçma: 72a/9, 99b/4.

‘**arak-feṣānī-i pīṣānī-i sa’ y ü ictihād:** Çalışma ve çabalama alnının terini saçma: 72a/9, 99b/4.

‘**arakıyye:** (a.i.) Dervişlerin başlarına giydikleri yünden veya pamukludan yapılmış bir nevi külah: 68b/16.

‘**arakıyye-i ḥazret-i Mevlānā:** Mevlana hazretlerinin külahı: 68b/16.

ārām: (f.i.) 1. Durma, dinlenme, istitahat etme. 2. Rahatlık, rahat etme, huzur, sükûn. 3. Bir yerde kalma, karar kılma, yerleşme: 44b/7, 67a/14, 70b/23, 85b/2, 100b/13, 103a/5.

ārāmiş: (f.i.) Rahat, huzur: 71a/14.

ārām-süz: (f.b.s.) Huzur bozan, rahat kaçıran, rahatsızlık veren, huzursuzluk veren, tedirgin eden: 56b/1, 67a/17.

ārām-süz-ı ḥatır-ı yār-ı vefā-dār: Vefalı dostun gönlüne huzursuzluk veren: 56b/1.

ārām-süz-ı ḥatır-ı yār u aḡyār: Tanıdık(lar)ın ve tanıdık olmayanların gönlüne huzursuzluk veren: 67a/17.

ārām-yāb: (f.b.s.) Rahatlık bulan: 56b/1.

ārāste: (f.s.) Süslü, süslenmiş, bezenmiş, donanmış: 42b/18, 50b/17, 98b/14.

ārāste vü pīrāste it- (f.t.b.fi.): Süslemek: 50b/17.

‘**arāyis:** (‘arā’is) (a.i. ‘arūs’un c.) Gelinler: 51a/1, 55a/1.

‘**arāyis-i me’ārib-i ‘ālem-i fenā:** Fânî dünyaya ait arzuların gelinleri: 55a/1.

a‘rāz: (a.i. ‘araz’ın c.) Kendi kendine var olmayıp görünmesi için bir asla, bir cevhere muhtaç olan şeyler, arazlar: 61a/22, 72b/18.

arazīn: (a.i. arz’ın c.) Yeryüzünün yedi katı: 51b/4.

‘**arbedegāh:** (a.f.b.i.) Kavga yeri, gürültü patırtı yeri: 45b/8.

‘arbedegāh-ı ‘ālem: Dünya denen kavga yeri: 45b/8.

‘**arīza:** (a.i.) Bir şeyin olmasına veya görülmesine mâni olan bir şey, engel: 56b/1.

‘arīza-i fütūr: Gevşeklik engeli (gayretsizliğin işi yapmaya engel olması): 56b/1.

‘**ārī:** (a.s.) (Bir şeyden) yoksun bulunan, (-den) uzak, uzakta, soyutlanmış: 42b/15, 76b/18, 92b/12, 103b/3.

‘**ārīf:** (a.s.) 1. Çok anlayışlı, hakkıyla bilen, irfan sahibi, ehli dil. 2. tas. Allah’ın sırları kendisine açılmış olan seçkin kul, herkesin göremediği manevi gerçekleri gören, anlayan kimse: 48b/22, 61a/7, 64a/22, 74b/19, 79a/1, 79b/15, 93a/3, 95a/15, 98b/5, 109b/4, 109b/14.

‘ārīf-i rāz-ı nā-mütenāhī: Sonsuz (İlahi) sırrı hakkıyla bilen: 98b/5.

‘**ārīfān:** (a.f.i. ‘ārīf’in c.) İrfan sahipleri, arifler, veliler, hakkıyla bilenler: 76a/2, 91b/12.

‘ārīfān-ı mecmū‘a-i būstān-ı şafā vü vefā: Sefa ve vefanın çiçek bahçesinin kitabını hakkıyla anlayanlar: 76a/2-76a/3.

‘**ārīfin:** (a.i. ‘ārīf’in c.) İrfan sahipleri, arifler, veliler: 50b/16.

‘**ārī ol-** (a.t.b.f.i.): Uzak kalmak, geri durmak, ayrı olmak: 105b/4.

Aristo: MÖ 384’te dünyaya gelen, İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlk Çağ Yunan filozofu Aristoteles, MÖ 322’de vefat etmiştir: 96b/3.

Aristo-yı hākīm: Bilge Aristo: 96b/3.

‘**āriyet:** (a.s.) Ödünç: 50b/3.

‘**āriyetī:** (a.s.) Ödünç: 50b/5.

‘**āriyet-serā:** (a.f.b.i.) Geçici yer, fāni âlem, dünya: 79b/13.

‘**āriyet-serāy:** (a.f.b.i.) Geçici yer, fāni âlem, dünya: 78b/22-78b/23.

‘**arşa:** (a.i.) Yer, toprak, meydan, arsa: 43b/19, 59b/18, 78b/22, 83a/22.

‘arşa-i ‘ālem: Dünya meydanı, yeryüzü: 83a/22.

‘arşa-i vücūd-ı ‘aynī: Maddi varlık meydanı: 43b/19.

‘arşagāh: (a.f.b.i) Yer, toprak, meydan, arsa: 61a/15.

‘arşagāh-ı haber-i hayr u şerr: Hayır ve şerrin haber yeri: 61a/15.

‘arş: (a.i.) 1. Göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta. 2. tas. Allah’ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği, tahtının bulunduğu en yüksek gök katı: 83b/3, 85b/3.

‘arş-pervāz: (a.f.b.s.) Arşa uçan: 65a/10.

‘arūs: (a.i.) Gelin: 43b/23, 68b/20, 72a/8, 74a/6, 99b/1, 99b/3, 100a/8.

‘arūs-ı tábende-‘izār: Parlak yanaklı gelin: 74a/6.

arz: (a.i.) 1. Yeryüzü, dünya. 2. Toprak: 83a/11.

‘arz: (a.i.) 1. Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu, takdim. 2. Gösterme: 42b/17, 48a/20, 62b/23, 96a/11, 96a/14, 99a/6, 103b/6.

‘arz-ı devā: İlaç verme: 96a/11.

‘arz-ı ‘ilāc u devā: İlaç ve şifa verme: 96a/14.

‘arz-ı iştihā: Eğilim gösterme, meyletme: 48a/20.

‘arz-ı kālā-yı hüsn-i cemāl ü kemāl: Güzellik ve olgunluk sermayesini gösterme: 42b/17.

‘arz-ı kālā-yı kemāl: Olgunluk sermayesini gösterme: 62b/23.

‘arz-ı kālā-yı ma‘rifet: İlahi sırları bilme sermayesini gösterme: 99a/6.

‘arz-ı didār it- (a.f.t.b.f.): Yüzünü göstermek, kendini göstermek: 103b/6.

ārzū: (f.i.) İstek, heves, dilek: 45b/18, 47a/18, 68a/15, 68b/11, 105a/3.

ārzū-yı dem-sāzī-i merdān-ı selāṭin-i ḥaḳīḳat: Hakikatin sultanları olan velilerle dost olma arzusu: 68a/15-68a/16.

ārzū-yı dem-sāzī-i merdān-ı ṭarīḳat-ı şeb-zinde-dār-ı sevdā-yı vişāl-ı Hudāvend: Her şeyin sahibi olan Allah’a kavuşma tutkusundan dolayı geceleri ibadetle meşgul olan tarikat erenleri ile dost olma arzusu: 47a/18-47a/19.

ārzū-yı tekerrür-i ni‘met cefā-kārī: (Allah’ın) cefa çekirtme nimetinin tekrarlanmasını arzu etme: 105a/3.

ārzū-yı neyl-i devlet-i muḳārenet: (Sevgiliye) yaklaşma mutluluğuna erme arzusu: 45b/18.

ārzūmend: (f.b.s.) Arzulayan, isteyen: 44a/15, 49b/7, 51b/22, 69a/7.

ārzūmend-i duḥūl-ı cinān: Cennetlere girmeyi arzulayan: 49b/7.

ārzūmend-i ḥalāṣ u restgārī: (Ebedî) kurtuluşu arzulayan: 51b/22-51b/23.

ārzūmend-i ḥayāt-ı sermedî: Ebedî hayatı arzulayan: 44a/15.

ārzūmend-i mekân: Mekân isteyen: 69a/7-69a/8.

‘aṣā: (a.i.) 1. Asa, derviş bastonu. 2. Değnek, sopa: 98b/12, 103b/12, 103b/14, 103b/22, 104b/2, 104b/15.

‘aṣā-yı nihāl-ı hem-vār-ı ra‘nā: Düzgün (ve) güzel fidanın değneği / sopası: 104b/2.

‘aṣā-yı süm‘a-peymā: Riyakâr asası (Derviş görünümü vermesi için riyakârların taşıdığı asa): 98b/12-98b/13.

aṣāğır: (a.i. aṣğar’ın c.) Şeref ve itibarca düşük olanlar: 102b/7.

āsāl: (a.i.) Ahlak, tabiatler, huylar, karakterler: 62b/19.

aṣālet-ḳarīn: (a.b.s.) Asalete sahip olan, asil, asillığe erişmiş: 82b/13-82b/14.

āsānī: (f.i.) Kolaylık, suhulet, rahatlık, huzur: 68a/14, 68b/17.

āsān ol- (f.t.b.fi.) Kolay olmak, kolaylaşmak: 66a/10-66a/11.

āsār: (a.i. eṣer’in c.) 1. Eserler, yapıtlar, yapılanlar, yapılan işler. 2. Belirtiler, işaretler, alametler, izler, nişaneler: 42b/13, 42b/14, 47a/5, 47b/8, 52a/7, 62b/12, 69b/3, 77a/16, 78a/8, 78a/21, 78b/2, 81a/12, 85b/7, 91b/23, 92b/13, 93a/6, 94b/6, 94b/8, 96b/16, 100b/3, 101b/11.

āsār-ı feyz-ı tıynet-i Ādem: Hz. Âdem’in feyzalmaya uygun yaratılışlı eserleri: 81a/12.

āsār-ı ğubār-ı müşg-āğīn-i kelām-ı ṭurfē-nizām: Yepyeni bir tarzı olan sözün misk dolu tozunun izleri: 62b/12-62b/13.

āsār-ı ḥaḳīḳat-ṣi‘ār: Hakiki eserler: 47b/8.

āsār-ı müte‘addide: Birçok eser: 101b/11.

āsāyış: (f.i.) 1. Rahat, huzur, sükûnet. 2. İstirahat, dinlenme, dinleniş: 44b/7, 53a/9, 64b/5, 71a/13, 80a/2, 80b/19, 80b/22, 105b/15.

‘asel: (a.i.) Bal: 66b/23, 67a/4, 76a/7, 76a/8, 76a/8.

‘asel-i muṣaffā: Saf bal, süzme bal, halis bal: 76a/7.

‘**aseli**: (a.s.) Ballı, tatlı: 67b/11, 67b/14.

aşhāb: (a.i. şāhib’in c.) 1. Sahipler. 2. Bir şeyle ilgili olanlar, bir şeye veya bir kimseye mensup bulunanlar. 3. Sahabe, Hz. Muhammed zamanında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunmuş müslümanlar: 42b/7, 44a/8, 44a/11, 44b/8, 50b/12, 50b/14, 53a/12, 60a/14, 60a/18, 66a/18, 68b/22, 72a/15, 76a/9, 76a/13, 78b/21, 79a/15, 86b/3, 86b/5, 86b/14, 88a/13, 88b/5, 99a/2, 99b/6.

aşhāb-ı dālālet: Doğru yoldan sapanlar: 99a/2.

aşhāb-ı gāflet: Gafiller: 53a/12.

aşhāb-ı gurūr: Güvenilmeyecek şeye güvenip aldananlar, aldanmışlar, kendini beğenenler, kibirliler, gururlular: 44a/8-44a/9, 44a/11.

aşhāb-ı güzīn: Hz. Muhammed’in seçkin arkadaşları, sahabenin ileri gelenleri: 42b/7.

aşhāb-ı ifāde: Bilgisinden faydalandıranlar, ders verenler: 99b/6.

aşhāb-ı istiğnā: Tokgözlü olanlar, elde olana kanaat edip başka bir şeye ihtiyaç duymayanlar: 44b/8.

Aşhāb-ı Kehf: Ashabikehf, Yedi Uyurlar: 86b/3, 86b/5-86b/6, 86b/14.

aşhāb-ı keşf ü kerāmet: His ve akılla idrak edilemeyen hususları kalp gözüyle gören ve keramet gösterenler: 79a/15-79a/16.

aşhāb-ı maḥāsin-i a‘ māl: İyi ve güzel davranışları olanlar: 76a/9.

aşhāb-ı miknet: Güç sahipleri: 60a/18.

aşhāb-ı siyeh-nāme-i a‘ māl: Amel defteri kara olanlar, amelleri kötü kaydedilenler, günahkârlar: 76a/13.

aşhāb-ı taşfiye-i bāhirü’l-kemāl: Manevi olgunluğu gün gibi ortada olan (ruhunu ve kalbini) arındıran erenler: 88b/5.

aşhāb-ı taşfiye vü kemāl: (Ruhunu/kalbini) arındıranlar ve fazilet sahipleri: 78b/21.

āsīb: (f.i.) Bela, felaket, musibet: 44b/8.

āsītān: (f.i.) 1. Eşik. 2. Tekke, dergâh: 82b/9, 83b/4, 101a/4.

āsītān-ı füyūzāt-pāsbān: (İlahi) feyizlerin muhafızı olan dergâh / eşik: 101a/4.

āsītān-ı lā-mekān: Mekândan münezzeh olan Allah’ın eşiği: 83b/4.

āsītāne: (f.i.) Eşik: 100b/18, 100b/20, 101a/8, 101a/12, 101a/12.

āsītāne-i sa' ādet-āšiyāne: Saadet yuvasının eşiği: 101a/8.

āsiyā: (f.i.) Değirmen, su değirmeni: 77b/13.

āsiyāb: (f.i.) Değirmen, su değirmeni: 77b/18, 77b/19, 97b/7, 99b/10.

āsiyāb-ı bī-āb: Susuz su değirmeni: 99b/10.

āsiyāb-ı nüh çarh-ı āsmān: Göğün dokuz çarklı değirmeni: 77b/19-77b/20.

aşl: (a.i.) 1. Kaynak, kök, başlangıç noktası, mebde, menşe. 2. Asıl, bir şeyin bizzat kendisi. 3. Gerçek, hakikat. 4. Temel, esas: 55a/4, 73b/22, 74a/9, 85b/8, 86a/12, 86b/23, 87a/11, 92b/17, 94b/11.

aşl-ı 'ālem-i halk: Varlıklar âleminin başlangıç noktası: 86b/23.

aşl-ı fītrat: Yaratılışın özü, fītratın temeli: 85b/8, 92b/17-92b/18, 94b/11.

aşl-ı mādde: İlk örnek, model, ilk yaratılan: 86a/12.

aşl-ı maḫṣūd: Amaçlanan hedef, asıl gaye: 55a/4, 74a/9.

aşl-ı maṭlūb: Amaçlanan hedef, asıl gaye: 73b/22.

aşlā: (a.zf.) Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde: 44a/7, 58a/12.

aşlī: (a.s.) Asıl, asli, en esaslı, en önemli, en başta gelen, bir şeyin ana unsurunu teşkil eden: 65b/11.

aşliyye: (a.s.) Asıl, asli, en esaslı, en önemli, en başta gelen, bir şeyin ana unsurunu teşkil eden: 60a/8, 61a/7.

aşma: (t.i.) Asma, üzüm kütüğü: 53b/16.

āsmān: (f.i.) Gök, gökyüzü, sema: 47a/13, 47a/15, 49b/20, 56b/17, 70a/6, 77b/20, 78a/4, 78b/9, 78b/14, 80b/10, 81a/17, 83b/13, 96b/9, 96b/18, 103b/3, 104a/11, 104a/18, 105b/20, 105b/22, 106a/1, 106a/2, 106a/8, 106a/13, 106b/14, 106b/17, 107a/4, 107a/22.

āsmān-ı nüh tībāk: Dokuz kat gök: 78b/9, 78b/14.

āsmān-ı mīnā-fām: Cam mavisi renkli gökyüzü: 106a/8.

āsmānhā: (f.i. āsmān'ın c.) Gökler: 56b/12, 77b/12, 102b/17.

āsmān-peyvest: (f.b.s.) Göge erişen: 103a/9.

'aşr: (a.i.) Zaman, devir, çağ: 57a/10.

āstīn: (f.i.) Yen, giysi kolu: 44b/9.

āsūde: (f.s.) Sıkıntı ve üzüntülerden uzak, dağdağasız, gailesiz, rahat, huzurlu: 44b/8, 48a/2, 80a/15.

āsūde-i āsīb-i gerdūn: Feleğin belasından uzak (feleğin belalarına karşı güvende): 44b/8.

āsūde-i encūmen-i zindegānī vü ‘āfiyet: Dirilik ve esenlik meclisinin gamsız: 48a/2-48a/3.

āsūde-i hīmāyet-i siper-i vücūd: Vücut kalkanının korumasında sıkıntı ve üzüntülerden uzak olan: 80a/15.

āsūde-dimāğ: (f.a.b.s.) Kafası rahat, beyni rahat: 67a/8.

āsūde-serī: (f.b.i.) Kafa rahatlığı, rahatlık: 44a/17.

aşveb: (a.s.) 1. Daha doğru. 2. Daha uygun: 87a/3.

‘**āşık:** (a.s.) 1. Âşık. 2. tas. Nefsini dünya nimetlerinin çekiciliğinden arındıran, bütün bağlılığı ve sevgisi Allah’a olan kimse: 49a/23, 49b/8, 50a/2, 62a/18, 70b/18, 73b/16, 105a/9, 105b/2.

‘āşık-ı bī-berg ü sâz: Fakir ve kudretsiz âşık: 70b/18-70b/19.

‘āşık-ı bī-çāre: Zavallı âşık: 73b/16.

‘āşık-ı müstemend: Dertli / zavallı âşık: 62a/18.

‘āşık-ı rüşen-dil: Gönlü aydınlık olan âşık (Hak âşığı): 49b/8.

‘āşık-ı şādık: Hakiki/sadakatli âşık: 105a/9, 105b/2.

‘**āşıkān:** (a.f.i. ‘āşık’ın c.) Âşıklar: 49a/22.

‘**āşıkāne:** (a.s.zf.) Âşık olan(lar)a yakışacak şekilde, âşık gibi, âşıkça: 96b/15.

āşık ol- (a.t.b.fi.): Bir şey veya kimseye aşırı sevgi duymak, gönlünü kaptırmak: 71a/3.

āşikār: (f.s.) Açık, apaçık, meydanda, belli, ayan, bariz, vazıh, gözle görülebilen: 55a/14, 76b/3, 81a/8, 96a/4, 100b/16, 101b/12.

āşikār it- (f.t.b.fi.): Meydana çıkarmak, belli etmek, ortaya koymak, açığa vurmak: 62a/22.

āşikār ol- (f.t.b.fi.): Meydana çıkmak, belli olmak, görünmek: 101b/21-101b/22.

āşinā: (f.s.) 1. Tanıdık, bildik, dost, yakın. 2. Tanıyan, bilen, bilici, vâkıf, farkında olan. 3. Ülfet etmiş, alışmış, alışıktır: 60a/7, 75a/1, 79a/22, 81a/15.

āşinā-yı bisât-ı ezeli: Ezeli yaygıya alışmış: 79a/22-79a/23.

āşinā-yı firâş-ı h'oş-kumâş-ı 'uqbâ: Öbür dünyanın kumaşı güzel yatağını bilen: 81a/15.

āşinā-yı sırr-ı dîn: Dinin sırrına vâkıf: 75a/1.

āşinā'î: (f.s.) Aşinalık, ahabplık, tanışıklık, haberdarlık, dostluk: 77b/2.

āşinā ol- (f.t.b.fi.): Vâkıf olmak, haberdar olmak, tanımak, bilmek: 78b/7-78b/8, 109a/20-109a/21.

āşināyân: (f.i. āşinā'nın c.) 1. Tanıdıklar, bildikler, dostlar, yakınlar. 2. Tanıyanlar, bilenler, biliciler, vâkıflar, farkında olanlar: 65a/5, 76a/1, 84a/12, 98a/16.

āşināyân-ı kadîme: Eski dostlar: 65a/5-65a/6.

āşināyân-ı nüşâ-i gülistân-ı mihr ü velâ: Aşk ve muhabbet gülistanının kitabını bilenler: 76a/1-76a/2.

āşināyân-ı sükkân-ı kâşâne-i ceberût: Allah'ın bütün varlıkların üzerinde olan kudretinin tecelli ettiği âlemin sarayında oturan (İlahi sırlara) vâkıf kimseler: 84a/12-84a/13.

āşiyâne: (f.i.) 1. Kuş yuvası. 2. Mesken, ev: 50a/17, 54b/4, 65a/5, 84a/12, 85b/6, 95a/11, 95b/14, 95b/16, 96b/17, 100b/10.

āşiyâne-i beden: Beden yuvası: 95b/16.

āşiyâne-i cism-i meşhûd: Gözle görülen beden yuvası: 100b/10.

āşiyâne-i dirîne: Kadim yuva / ev: 65a/5.

āşiyâne-i şâhsâr-ı lâhût: Uluhiyet âleminin dallı budaklı ağacının kuş yuvası: 84a/12.

āşiyâne-i ten: Beden yuvası: 95a/11.

āşiyâne-i tevhid: Kelimeitevhid (Lâ ilâhe illallah Muhammedün resulullah) yuvası: 54b/4.

'aşk: (a.i.) 1. Aşk, sevgi, muhabbet. 2. tas. İlahi aşk: 45b/14, 45b/17, 47a/13, 47a/14, 47a/16, 47a/22, 47a/23, 47b/1, 47b/4, 49b/9, 49b/10, 49b/17, 49b/21, 50a/2, 51a/21, 57b/8, 58b/1, 60b/17, 62a/18, 62b/22, 63a/20, 63a/23, 63b/4, 63b/9, 63b/15, 67a/9, 69a/19, 69b/2, 70a/1, 70a/3, 70a/11, 70a/16, 70a/18, 70b/11, 70b/11, 70b/14, 70b/16,

70b/20, 71a/6, 71a/12, 71b/5, 71b/7, 71b/9, 71b/14, 71b/16, 71b/20, 72b/19, 72b/23, 73a/2, 73a/3, 73a/9, 73b/3, 73b/6, 73b/6, 73b/15, 74a/1, 74a/10, 74a/12, 74b/4, 74b/10, 74b/14, 74b/20, 74b/22, 84b/6, 95b/22, 96a/2, 96a/4, 96a/9, 96a/16, 96b/1, 100a/15, 103a/1, 103a/6, 104a/6, 104a/20, 104b/8, 105a/5, 105a/7, 105a/16, 108b/11, 109a/9, 109a/13, 109a/16, 109b/1, 109b/18.

‘aşk-ı derûn: Gönüldeki aşk: 104b/8-104b/9.

‘aşk-ı hâkîkî: Gerçek aşk (İlahi aşk): 73a/2.

‘aşk-ı mecâzî: Beşerî aşk, geçici sevgililere yönelik aşk, dünyevi aşk: 73a/3, 74a/1, 74a/12, 74b/4, 74b/22.

‘aşknâk: (a.f.b.s.) Âşık: 84b/3.

âşnâ: (f.s.i.) Yüzücü, yüzen: 49a/2, 57a/2, 69a/6, 81a/22.

âşnâ-yı baḥr-i tevḥîd: Tevhit denizinin yüzücüsü: 49a/2, 81a/22.

âşnâ-yı baḥr-i ‘irfân: İlahi sırlara vâkıf olma denizinin yüzücüsü: 69a/6.

âşüfte-dimâğ: (f.a.b.s.) Akli perişan olmuş, akli karışık: 73a/10.

‘atâ: (a.i.) Kerem, bağış, ihsan, cömertlik, lütuf: 77a/1.

a‘tâ olun- (a.t.b.f.i.): İhsan edilmek, lütfedilmek, bağışlanmak, lütfedilmek: 65b/20-65b/21.

‘ataş: (a.i.) Susama, susuzluk, hararet: 51a/19, 64a/7.

‘atebe: (a.i.) Eşik: 82b/9, 101a/5.

‘atebe-i ‘aliyye-i gerdûn-resâ: (Ta) gökyüzüne ulaşan yüce eşik: 101a/5.

‘atebe-i âsitân-ı cāh u celāl: Makam ve ululuk dergâhının eşiği: 82b/9.

āteş: (f.i.) 1. Ateş. 2. Hararet: 47a/16, 49a/18, 49b/11, 49b/17, 49b/19, 57a/21, 60b/11, 60b/13, 61b/3, 62a/12, 62a/14, 62a/17, 63a/23, 70a/3, 70a/16, 70b/17, 73a/10, 103a/10, 108b/12.

āteş-i āh-ı ‘ālem-süz: Dünyayı yakan ah ateşi: 49b/19-49b/20.

āteş-i ‘aşk: Aşk ateşi: 70a/3, 70a/16.

āteş-i ‘aşk-ı perde-birûn: (Dayanılabilirlik) haddi(ni) aşan aşkın ateşi: 63a/23.

āteş-i bālâ-keş-i velâ: Aşkın yukarı doğru uzayıp giden ateşi: 70b/17-70b/18.

āteş-i cihān-fürüz-ı tennūr-ı şevk: Allah aşkının verdiği coşku ocağının dünyayı aydınlatan ateşi: 108b/12.

āteş-i dil: Gönül ateşi: 62a/12.

āteş-i dil-fürüz: Gönül aydınlatan ateş: 49b/17.

āteş-i mihr ü velā: Aşk ve muhabbet ateşi: 73a/10.

āteş-i ser-keş-i ‘aşk-ı cānān: Allah aşkının inatçı ateşi: 47a/16.

āteş-i ser-keş-i muhabbet: (İlahi) aşkın inatçı ateşi: 49b/11.

āteş-i şu‘le-güdāz-ı ‘aşk: Aşkın alev eriten ateşi: 62a/17-62a/18.

āteş-bār: (f.b.s.) Ateş yağdıran, ateş saçan: 67a/18, 67b/6, 70a/7.

āteş-dān: (f.b.i.) Mangal, ocak, ateşlik: 73a/22.

āteş-efrüz: (f.b.s.) Ateş yakan, ateş tutuşturan, kibrit, çakmak gibi ateş yakmak için kullanılan her türlü şey: 56b/1.

āteş-efrüz-ı dil-i bī-ķarār: Kararsız gönlü tutuşturan: 56b/1.

āteş-endāz: (f.b.s.) Ateş atan, yakan: 67b/4, 103a/4.

āteş-endāz-ı hāne-i şabr u ārām: Sabır ve sebat evine ateş atan (sabır ve sebat göstermeyen): 103a/4-103a/5.

āteşgede: (f.b.i.) Ateş yanan yer: 47a/17, 70a/5, 103a/3.

āteş-h‘ār: (f.b.s.) Ateş yiyen: 96b/17, 105b/6.

āteşin: (f.s.) 1. Ateşli, ateş gibi yakıcı. 2. Ateş rengi, ateş gibi kırmızı, ateş gibi parlak, ateş gibi ışıklı: 49b/16, 56b/1, 70a/16, 71a/15, 71a/17, 103a/3, 103a/21, 109a/11.

āteş-‘inān: (f.a.b.s.) 1. Sert, haşin, şiddetli. 2. Dizgini ateş olan: 55a/23, 57b/23, 72b/4.

āteşin-na‘l: (f.a.b.s.) Hızlı koşan, acele ile giden: 58a/6.

āteş-meşhūn: (f.a.b.s.) Ateş ile dolu: 97a/6.

āteşnāk: (f.b.s.) Ateşli: 56a/8.

āteş-nişār: (f.a.b.s.) Ateş saçan: 103a/18.

āteş-pāre: (f.b.i.) Ateş parçası, kıvılcım: 62a/19, 103a/17.

āteş-zād: (f.b.s.) 1. Ateşten yaratılmış, ateşten doğmuş. 2. Ateşli: 49b/18, 71a/21.

āteş-zen: (f.b.s.) Ateşe veren, yakan, yakıcı: 56b/1, 67a/16.

āteş-zen-i ḥānmān-ı şabr u qarār: Sabır ve sebatın evini ateşe veren (sabır ve sebat göstermeyen): 56b/1, 67a/16.

‘**ātıl:** (a.s.) İşlemeyen, işlevini yerine getiremeyen: 92a/21.

‘**ātıl ol-** (a.t.b.f.) Durmak, hükümsüz kalmak, işlememek, faydasız bir hâlde olmak: 92a/21.

‘**atıyye:** (a.i.) Hediye, armağan, ihsan, bağış, lütuf: 92b/14, 108a/22.

atlas: (a.i.s.) 1. Atlas kumaş, üstü ipekli altı pamuk olan kumaş. 2. Atlardan yapılmış: 81a/15.

at sür- (t.b.f.): Atı sürerek hücum etmek: 58a/6.

‘**avākıb:** (a.i. ‘ākıbet’in c.) Akıbetler, neticeler, sonuçlar, sonlar: 80a/8.

‘avākıb-ı umūr: İşlerin sonu: 80a/8.

‘**avāmm:** (a.i. ‘amme’nin c.) Halk kesimi, cahil halk kesimi, halkın alt tabakası: 104b/1.

‘avāmm-ı nās: Halk, sıradan insanlar (tasavvuf ehli olmayanlar): 104b/1.

āvāre: (f.s.) Kararsız, şaşkın, perişan, dağınık, dengesiz: 109a/12.

āvāre-nihād: (f.b.s.) Serseri tabiatlı, başıboş yaratılışı: 104a/17.

‘**av’ av:** (a.ünl.) Hav hav, havlama: 65b/22.

‘**avāyık:** (‘avā’ik) (a.i. ‘ā’ika’nın c.) 1. Engeller, mâniler. 2. Güçlükler, müşküller, sorunlar, zor işler: 48a/19, 73b/18, 81b/23, 100b/15, 105a/14.

‘avāyık-ı āfākıyye: İnsanın kendi nefsi dışındaki gözle görülen bütün varlık âlemine ait engeller: 48a/19.

‘avāyık-ı mütevāfire-i ‘ālem-i fenā: Fânî dünyanın pek çok engeli: 73b/18-73b/19.

‘**avāyid:** (‘avā’id) (a.i. ‘ā’ide’nin c.) 1. Faydalar, menfaatler, yararlar. 2. Kazançlar, kârlar: 67b/23.

āvāze: (f.i.) Ses, seda: 46b/9.

āverde: (f.s.) Kalan, kalmış, geri kalmış, geride kalan: 67a/20.

āverde-i girībān-çāk: Yakası yırtık kalmış: 67a/20.

āverden: (f.fi. gzk: āver) 1. Getirmek. 2. Götmek, doğurmak, sebep olmak, ortaya çıkarmak: 45b/12, 65b/13.

āvīhte: (f.s.) Asılı, asılmış, sarkıtılmış: 55b/15, 59a/3, 73b/3.

āvīhte-i dūş-ı hūş: Aklın omzuna atılmış (aklın sorumluluğunda olan): 59a/3.

āvīhte-i gūş-ı hūş: Akıl kulağına asılmış (akılda kalıcı yer edinmiş): 55b/15.

āvīzān: (f.s.) 1. Asılı, asılan, asılmış. 2. Asılma: 60a/13, 61b/3.

‘avn: (a.i.) Yardım: 83a/3.

āyā: (f.zf.) Acaba: 82b/19, 103b/4.

ayağ: (t.i.) 1. Ayak. 2. Kadeh: 44b/22, 47b/6, 105b/8.

ayağ çek- (t.b.fi.) Uzak durmak: 49a/9.

a‘yān: (a.i. ‘ayn’ın c.) 1. İleri gelenler, eşraf, önderler, söz sahipleri, büyükler. 2. Varlıklar, nesneler, eşya: 77b/2, 89b/19, 93a/13.

‘ayān: (a.s.) Aşikâr, belli, açık, apaçık, ortada, meydanda, belli, gözle görülür: 61b/6, 69a/13, 92b/13, 103a/13, 109b/2.

‘ayān it- (a.t.b.fi.) Açıklamak, ortaya koymak, aşikâr etmek: 62b/5, 103a/12, 104a/16.

‘ayār: (a.i.) Altın, gümüş gibi madenlerin bir gramında bulunan değerli madde miktarına göre saflık, halislik derecesi: 76a/22, 105b/14, 109b/10.

āyāt: (a.i. āyet’in c.) Ayetler: 86a/6, 89a/14.

āyāt-ı Qur’āniyye: Kur'an-ı Kerim ayetleri: 86a/6, 89a/14.

āyende: (f.s.) 1. Gelmiş, gelen. 2. Dünyaya gelmiş, dünyaya gelen: 50a/7.

āyet: (a.i.) Kur'an-ı Kerim'deki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri: 56b/22, 86a/9, 86a/16, 86a/17, 86a/23, 86b/22, 87a/5, 87b/9.

āyet-i kerīme: Yüce ayet: 56b/22, 86a/23, 87b/9.

āyet-i mezkûre: Sözü edilen ayet: 86b/22, 87a/5-87a/6.

āyet-i şāniye: İkinci ayet / cümle: 86a/16.

āyet-i ūlā: İlk ayet / cümle: 86a/9, 86a/17.

āyīn: (f.i.) 1. Töre, âdet, gelenek, yol, kanun. 2. Ayin, bir mezhebin veya bir tarikatın kendine özgü ibadet töreni. 3. Mevlevilerde sema esnasında ayinhanların söyledikleri ilahi: 98a/14, 103a/22.

āyīne: (f.i.) Ayna: 52a/1, 54a/15, 56a/7, 56a/8, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 56b/10, 58b/4, 91b/8, 91b/11, 92b/20, 95a/23, 99b/17, 100a/22, 100b/2, 100b/4, 100b/12, 100b/14, 100b/23, 106a/6.

āyīne-i dil-i jeng-beste: Pas tutmuş gönül aynası: 58b/4.

āyīne-i dü-rû: İki taraflı ayna: 56a/7.

āyīne-i ilhām: İlahi hâller aynası: 100b/23.

āyīne-i İskender: Büyük İskender'in aynası, Aristo tarafından yapıp İskenderiye'de yüksek bir yere konulmuş aynadır, Büyük İskender bu aynaya bakarak yüz fersah uzaklıktaki düşmanları görürmüş: 106a/6.

āyīne-i jeng-beste: Pas tutmuş ayna: 52a/1.

āyīne-i muşaffâ: Temizlenmiş ayna: 100b/12.

āyīne-i rûşen-dil ü 'âlem-nümâ: Gerçekleri gören ve dünyayı gösteren ayna: 56b/10.

āyīne-i şâf: Berrak ayna: 100a/22.

āyīne-i tâbnâk: Parlak ayna: 56b/1.

āyīne-i zât: Kendi aynası: 92b/20, 95a/23.

āyīne-dân: (f.b.i.) Aynalık, içerisine ayna konulan çerçeve: 56a/8.

āyīneḥāne: (f.b.i.) Dört tarafı aynalardan oluşan ev / oda: 47b/19, 99b/14, 99b/16.

āyīneḥāne-i derûn: Gönülün aynalı odası: 47b/19.

āyīn-ḥ'ānān: (f.b.i. āyīn-ḥ'ān'ın c.) Mevlevi tekkelerinde sema esnasında ayin okuyan kimseler: 103a/22.

‘**ayn:** (a.i.) 1. Göz. 2. Pınar, ırmak, kaynak, nehir. 3. Aslı, kendisi, bir şeyin eşi, tıpkısı, zatı: 45a/14, 63b/8, 64b/4, 66b/6, 69a/20, 75b/22, 85b/23.

‘ayne'l-yaḳīn: 1. Görülerek elde edilen kesin bilgi. 2. tas. Keşif ve müşahede yoluyla görme. 3. Gözle görmüş gibi, kesin olarak: 75b/22, 85b/23.

‘Ayn-ı Ceyḥūn: Ceyhun Nehri: 63b/8.

‘ayn-ı 'ināyet: 1. Tam bir dikkat. 2. Tam bir lütuf: 45a/14, 69a/20.

‘ayn-ı refāhiyyet: Refahın ta kendisi, tam bir refah, katıksız refah: 64b/4.

‘**aynān:** (a.i. 'ayn'ın c.) İki pınar, iki kaynak: 107b/16.

‘aynı: (a.t.s. ‘ayn-ı) Aynı, tıpkısı, ayırt edilemeyecek kadar benzeri: 87b/22.

‘aynî: (a.s.) Somut, varlığı gözle görülebilen, gerçek, hakiki, maddî, fiziki: 43b/19.

‘ayş/‘îş: (a.i.) 1. Yaşama, yaşayış. 2. Hayatın zevkini çıkarma, yiyip içme, zevküsefa. 3. Şarap: 50a/10, 64a/22, 64b/5, 74a/15, 82b/18, 105b/20, 105b/22, 106b/6, 106b/13.

‘ayş-ı pây-der-rikâb-ı ma‘âşî: Günahların geçici zevküsefası: 82b/18-82b/19.

‘ayş-ı telh-i mâ: Bizim acı şarabımız: 105b/20.

‘ayş u ‘âlem: Yeme içme, eğlenme: 64b/5.

‘ayş u nûş: İçki âlemlerinde gününü gün etme: 106b/6.

‘ayş u zevk: Zevküsefa, yiyip içip eğlenme, gününü gün etme: 106b/13.

a‘zâ/a‘zâ’: (a.i. ‘uzv’un c.) 1. Organlar, organ. 2. Bir bütünün parçaları: 42b/17, 45a/20, 45a/21, 52a/7, 56b/1, 60a/11, 64b/13, 65b/8, 77a/15, 79b/6, 80a/12, 80a/17, 80a/21, 80b/21, 87b/21, 93b/13, 94a/10, 94a/14, 94b/7, 109a/15.

a‘zâ-yı erba‘a: Dört organ: 64b/13.

a‘zâ-yı erba‘a-i merķûme: Yukarıda adı geçen dört organ: 65b/8.

a‘zâ-yı mezkûre: Zikredilen organlar: 64b/20-64b/21.

a‘zâ-yı nâzik ü tâbnâk: Narin ve parlak organlar: 80a/17.

a‘zâ-yı re’îse: Vücudun önemli organları (kalp, beyin, ciğer vb.): 93b/13.

a‘zâ-yı vücûd: Vücudun organları: 109a/15.

a‘zâ-yı zâhire vü bâtına: Görünen ve görünmeyen organlar: 94b/7.

‘azâb: (a.i.) 1. Azap, eziyet, büyük sıkıntı, ızdırap, acı, keder, elem, işkence, eza. 2. Kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek ceza: 66a/21, 66a/21.

âzâd: (f.s.) Özgür, serbest: 54a/9.

âzâde: (f.s.) Serbest, hür, özgür: 57a/15, 58a/8.

âzâde-hırâm: (f.b.s.) Serbest bir şekilde salına salına yürüyen: 108a/13.

âzâde-hırâm-ı bâğ u rāğ: Bahçe(ler)de ve çimenlik(ler)de serbest bir şekilde salına salına yürüyen: 108a/13-108a/14.

âzâde-ser: (f.b.s.) Başında dert olmayan, gamsız, tasasız, rahat: 107a/23.

āzāde-serv: (f.b.i.) Kurtulmuş servi, hür servi, diğerlerinden daha uzun ve düzgün servi: 85a/23-85b/1.

āzāde-serv-i dām: Tuzak(lar)dan uzak servi, endamıyla tuzaklara sığmayan servi: 85a/23-85b/1.

āzār: (f.i.) 1. İncitme, üzme, kırma. 2. Zulüm, eziyet, bela, cefa, azap, sıkıntı, cevir, felaket, musibet, zarar, afet: 54a/7, 67a/19, 104b/21.

a‘zam: (a.s.) En büyük, çok büyük: 68a/3, 72b/21, 94b/13.

‘azb: (a.s.) Tatlı, hoş, lezzetli: 67a/5, 67b/18, 75b/17.

azher: (a.s.) Daha zahir, pek belli, çok meydanda, besbelli, apaçık: 64b/8, 67b/19, 86a/17, 95b/7, 108b/6.

‘azimet: (a.i.) 1. Gitme, gidiş, yola çıkma. 2. Sebat, kararlılık: 78a/2.

‘azimet it- (a.t.b.f.i.): Çabalamak, gayret etmek, sebat ve azimle yerine getirmek: 97b/13.

‘aziz: (a.s.) 1. Saygı duyulan, hürmet edilen, değerli, kıymetli, muhterem, saygıdeğer, sayın, itibarlı. 2. Yüce, mukaddes, muazzez: 56a/8, 58a/15, 61b/5, 66a/19, 82b/1, 96a/6, 98b/22, 109a/2.

‘azizü’l-menāl: Sahip olunan(lar)ın (en) mukaddesi olan: 58a/15, 96a/6.

‘azm: (a.i.) Yola çıkma, kesin karar vererek bir yere yönelme: 44a/18.

‘azm: (a.i.) Kemik: 100a/23.

āzürde-pāy: (f.b.s.) Ayağı incinmiş, ayağı kırılmış: 45a/2-45a/3.

āzürde-pāy-i senglāh-ı ğaflet ü bī-idrākī: Gafillik ve idraksizlik taşılığında ayağı incinmiş: 45a/2-45a/3.

B

bā: (a.i.) Arap alfabesinin ikinci harfi: 104b/5.

bāb: (a.i.) 1. Kapı. 2. Bölüm, fasıl. 3. Husus, mesele, konu: 49a/10, 52a/14, 52b/1, 56b/16, 68b/1, 69b/12, 86a/19, 88b/4.

bāc-dār: (f.b.i.) Geçiş vergisi tahsildarı: 51b/2.

bāc-dār-ı şāh-rāh-ı fevz ü selāmet: Kurtuluş ve emniyet caddesinden geçenlerden vergi alan (manevi kurtuluş ve emniyete hükmeden): 51b/2-51b/3.

bād: (f.i.) Rüzgār, yel: 46b/16, 53b/13, 57b/17, 61b/2, 95b/7, 97a/6, 97b/8.

bād-ı hevā vü heves: Nefsin arzu ve isteklerinin rüzgârı: 97a/6.

bād-be-destān: (f.b.i. bād-be-dest'in c.) Eli boş olanlar, elinde avucunda bir şey olmayanlar, züğürtler, iflas etmişler: 98a/12.

bād-be-destān-ı süm'a-peymā-yı kec-endişe: Düşünceleri kötü, ibadetleri gösteriş için olan (sevap) züğürtler(i): 98a/12.

bāde: (f.i.) 1. Şarap, içki, mey. 2. tas. İnsanı kendinden geçiren İlahi aşk: 45b/23, 49b/17, 63b/13, 63b/14, 63b/14, 63b/15, 63b/17, 65a/22, 67a/10, 67a/11, 70b/9, 70b/14, 71a/1, 73b/7, 73b/8, 76b/19, 103a/5, 105b/23, 106b/2, 106b/23, 107a/17, 108b/11, 109a/14.

bāde-i 'aşk-ı encümen-süz: (Eğlence) meclisi(ni) yakan aşk şarabı: 49b/17.

bāde-i 'aşk-ı İlāhī: İlahi aşkın şarabı: 63b/15.

bāde-i cān-süz ü dimāğ-güdāz: Yürek ve beyin yakan şarap: 67a/11-67a/12.

bāde-i gül-gün: Gül renkli şarap: 76b/19.

bāde-i ḥaḳīkat: Hakikat şarabı: 73b/8.

bāde-i ḥavşala-süz-ı ḥum-ı 'aşk: (İlahi) aşk küpünün akıl durduran şarabı: 108b/11.

bāde-i ḥavşala-süz-ı ḥum-ı endişe: Düşünce küpünün akıl durduran şarabı: 45b/23.

bāde-i ḥ'oş-güvār-ı 'aşk: (İlahi) aşkın lezzetli şarabı: 70b/14.

bāde-i ḥ'oş-güvār-ı nīsān: Nisan ayının (yağmurlarının) lezzetli şarabı: 106b/23.

bāde-i hūş-ber-i velā: Aşkın insanı akıldan yoksun bırakan şarabı: 109a/14.

bāde-i keder-fersā-yı ḥūrşid-i şu'le-gir: Tutuşan güneşin keder dağıtan şarabı: 106b/2-106b/3.

bāde-i telḥ-nümā-yı kelām-ı mā-lā-ya'nī: Faydasız sözün acı şarabı: 65a/22-65a/23.

bāde-i ṭurfe-keyf-i 'acibü't-te'sir: Tesiri şaşırtıcı olan, görülmemiş bir zevk veren şarap: 71a/1-71a/2.

ba' de-hu: (a.zf.) Ondan sonra, daha sonra: 82a/2, 89a/12, 89a/22, 89b/17, 90a/14, 94a/20.

ba' d-ez-in: (a.f.b.zf.) Bundan sonra, bundan böyle: 44a/1, 81b/19, 97b/17.

bād-fürüş: (f.b.s.) Dalkavuk, birine yağ çeken: 48b/5.

bād-fürüşī: (f.b.i.) Yersiz övünme, böbürlenme: 54a/23.

bād-fürüşī-i tereddüd ü ahvāl: (Nefse ait arzu ve istekler çölünde) gidip gelme ve olup bitenle yersiz övünme: 54a/23.

bādi: (a.s.i.) 1. Sebep olan, yol açan. 2. Sağlayan. 3. Sebep, mucip: 43a/16, 46b/10, 50b/1, 51b/14, 58b/5, 64a/3, 64a/13, 72a/22, 73b/8, 75a/23, 99b/19, 107b/11.

bādi-i ḥarābī-i sebzezār-ı cennet-āṣār: Cennetten alametler taşıyan yeşilliğin harap olmasına sebep olan: 107b/11-107b/12, 108a/5.

bādi-i ḥummā-yı muḥriḳa-i mizāc: İnsan bedeninde yakıcı ateşli hastalığa sebep olan: 72a/22-72a/23.

bādi-i teyakḳuz u āgāhī: Gafletten kurtulma ve agāh olmaya sebep olan: 64a/13.

bādi-i zevk-i dīger: Bambaşka bir zevk almayı sağlayan: 43a/16.

bādi ol- (a.t.b.fi.) 1. Sebep olmak. 2. Sağlamak: 54a/2, 64a/3.

bāḡ: (f.i.) Bağ, büyük bahçe, bostan, yeşilli, ağaçlı ve çiçekli yer: 46b/2, 65b/1, 85b/1, 107b/13, 108a/14.

bāḡ-ı dil: Gönül bahçesi: 107b/13.

bāḡbān: (f.b.i.) Bahçıvan: 46a/19, 107b/16.

bāḡbān-ı sūḥan ü ma' nā-perver: Sözü ve manayı besleyip büyüten bahçıvan: 46a/19.

bāḡbānī: (f.b.s.i.) Bahçıvana ait: 72b/10.

baḡır: (t.i.) 1. Ciğer. 2. Göğüs, sine. 3. Yürek, kalp, gönül: 70a/11.

bāḡzār: (f.b.i.) Bağlık yer, bahçelik yer: 77a/1.

bahār: (f.i.) 1. İlkbahar. 2. Bir şeyin gençlik, tazelik, canlılık dönemi: 46a/16, 47b/4, 52a/5, 53b/20, 54a/10, 56b/1, 70a/21, 73a/22, 76b/10, 76b/13, 76b/22, 77a/5, 77a/14, 77a/20.

bahārān: (f.i. bahār'ın c.) Bahar günleri, bahar (kelime tekil gibi kullanılır): 77a/10.

bahārān-ı ten ü dil ü cān: Beden, gönül ve ruhun bahar günleri: 77a/10.

bahārī: (f.s.) Bahara ait, bahar ile ilgili: 72b/11, 83a/2.

bahāyim: (a.i. behīme'nin c.) Dört ayaklı hayvanlar, canavarlar: 84b/17.

bahāyim ü sibā‘-ı muhtelifü’l-ecnās: Türleri farklı olan dört ayaklı ve yırtıcı hayvanlar: 84b/17-84b/18.

bā-hem: (f.zm.) Birbiriyle, birbirleriyle: 46a/22.

bāhir: (a.s.) Açık, apaçık, besbelli, gün gibi ortada: 44b/19, 55b/20, 56b/1, 59b/12, 60a/3, 64b/8, 81b/13, 88a/13, 88b/5, 94b/23, 96a/14, 98b/5, 101a/3, 106a/11.

bāhirü’l-iqtidār: Kudreti gün gibi ortada olan: 44b/19, 59b/12.

bāhirü’l-intibāh: Basireti gün gibi ortada olan: 101a/3.

bāhirü’l-irşād: Apaçık bir şekilde Hak yolunu gösteren: 60a/3.

bāhirü’l-irtiyāh: Rahatlatıcı etkisi gün gibi ortada olan: 106a/11.

bāhirü’l-kemāl: 1. Manevi olgunluğu gün gibi ortada olan, 2. Kusursuzluğu gün gibi ortada olan: 56b/1, 88b/5.

bāhirü’t-tahdīş: Zararı gün gibi ortada olan: 81b/13.

bāhirü’t-temyīz: İyiyi kötüden ayırabilme yeterliliğine sahipliği aşikâr olan: 94b/23-95a/1.

bāhire: (a.s.) Açık, apaçık, besbelli, gün gibi ortada: 58b/12, 79b/6.

baḥr: (a.i.) Deniz, derya: 49a/2, 51b/1, 69a/6, 69a/21, 69b/3, 69b/8, 69b/14, 81a/22, 81b/9, 81b/13, 81b/15, 81b/21, 81b/22, 82a/8, 98a/1, 98a/18, 98b/6, 99b/5.

baḥr-i ḥaḳīḳat: Hakikat denizi: 81b/22, 82a/8.

baḥr-i muḥīt: Okyanus: 51b/1, 69b/3, 81b/13, 99b/5-99b/6.

baḥr-i muḥīt-i ‘ināyet-i Ḥudā: Allah’ın lütuf okyanusu: 81b/13-81b/14.

baḥr-i muḥīt-i zāt-ı muḳaddes: Mukaddes zatın (Allah’ın) okyanusu: 69b/3-69b/4.

baḥr-i ‘ummān: Okyanus, büyük deniz: 69b/14.

baḥş: (a.i.) 1. Söz etme, bahsetme, konuşma. 2. Konu, mevzu, mesele: 86a/3, 86a/3, 86a/18, 86b/19, 86b/22, 87a/16.

baḥş-i mezbūr: Sözü edilen mevzu: 86b/22.

baḥt: (f.i.) Baht, talih, kader: 102a/9, 107b/2, 107b/4, 107b/8, 107b/11, 108a/15, 108a/22, 108a/23.

baḥt-ı sebz: Yeşil baht (iyi talih, uğurlu baht): 107b/2, 107b/4, 107b/8, 108a/23.

baḥtiyārī: (f.b.i.) Bahtiyarlık, mutluluk, saadet: 108b/3.

baḥye-dār: (f.b.s.) Dikişli: 59a/3.

baʿ id: (a.s.) Uzak, ırak: 43b/11, 59b/16, 60a/2, 74b/13, 93a/22.

baʿ id it- (a.t.b.fi.) Uzaklaştırmak: 54b/9.

bāʿ iş: (a.s.) Yol açan, sebep olan, sebep, sağlayan: 47b/13, 53a/22.

bāʿ iş-i ḥayāt: Diriliği sağlayan, canlı olma sebebi: 47b/13.

bāʿ iş-i zevāl-ı zīb ü revnāḥ: Süsün ve güzelliğin yok olmasına sebep olan: 53a/22.

bāk: (f.i.) Endişe, kaygı, gam, keder, sıkıntı, acı: 105b/21, 105b/23.

bā-kemāl: (f.a.s.) Mükemmel, eksiksiz, kusursuz: 45b/22, 54a/10.

bā-keyfiyyet: (f.a.b.s.) Değerli, nitelikli, kaliteli: 96a/5.

bākī/Bākī: (a.s.i.) 1. Ebedî, ölümsüz, daimi, kalıcı. 2. “Ebedî, ölümsüz” anlamında esmayihüsnadandır: 49a/16, 54a/1, 74b/15, 81b/20.

bākūre: (a.s.) Turfanda, mevsimin başında ilk yetişen (meyve): 77a/2, 106a/16.

bākūre-i nārenc: Portakal meyvesi (Metinde rengi ve şeklinden dolayı “güneş” için kullanılmıştır.): 106a/16.

bāl: (a.i.) Kalp, gönül, yürek: 44b/6, 80b/14, 84a/19, 108a/12.

bāl: (f.i.) Kanat: 83b/17, 99a/11, 99a/13.

bāl ü per: Kanat, kol kanat: 99a/13.

bālā: (f.s.) 1. Yüksek, yüce, ali. 2. Yukarı, üst, bir şeyin yüksek yeri: 51b/19, 56b/19, 63a/12, 65a/12, 80b/17, 83b/6, 85b/3, 85b/6, 87b/8, 95b/2, 97a/17, 106a/3, 106a/18.

bālā-yı busaṭ-ı kām-rānī: Saadet döşeklerinin üstü: 51b/19.

bālā-yı firāş-ı kām-rānī: Saadet döşəğinin üstü: 80b/17.

balabān: (f.i.) İri doğan, şahin: 104a/7.

balabān-ı şuʿūr-ı çāpūk ü çālāk: Hızlı ve kıvrak anlayışın doğanı: 104a/7-104a/8.

bālā-destī: (f.b.i.) Üstünlük, güçlülük: 49a/15.

bālāḥāne: (f.b.i.) Bir binanın en üst katındaki yüksek kısım, cihannüma: 83b/3.

bālā-keş: (f.b.s.) Yukarı doğru uzayıp giden, boy atmış, uzun boylu: 70b/17.

bālā-keşide: (f.b.s.) Boy atmış, uzun boylu: 107b/17.

bālā-pervāz: (f. b. s.) Yüksekten uçan: 48b/9, 50a/18, 84b/19, 85b/3.

bālā-pervāzī: (f.b.i.) Yüksekten uçma: 84a/8.

bālīg: (a.s.) Ulaşan, erişen, vasıl olan, varan: 80a/5.

bālīg-i nihāyet-i ‘aciz ü fütūr: Âcizlik ve ümitsizliğin son derecesine ulaşmış: 80a/5.

bālīg ol- (a.t.b.f.i.): Ulaşmak, erişmek: 87b/12.

bālīn: (f.i.) Yastık: 53a/5, 53a/9, 79a/20, 79b/16, 79b/17, 79b/20, 80b/4, 80b/9, 80b/12, 80b/20.

bālīn-i ḥ’oş-kumāş: Kumaşı güzel yastık: 79b/17.

bālīn-i zer-keş: Altın işlemeli yastık: 80b/20.

bālīn-i zer-keş-i āftāb-ı āsmān: Gökteki güneşin altın işlemeli yastığı: 80b/9-80b/10.

bām: (f.i.) 1. Kubbe. 2. Sabah, sabah vakti, seher vakti, tan yeri: 96b/14, 97b/9.

bām-ı felek: Gök kubbe: 96b/14.

bānī: (a.s.) Bina eden, yapan, kuran: 43b/5.

bānū: (f.i.) Hanım, hanımefendi: 56b/1.

bār: (f.i.) 1. Yük, ağırlık veren şey. 2. Meyve, yemiş. 3. Defa, kere: 45a/4, 48a/14, 48b/5, 48b/17, 52a/7, 57a/3, 60b/4, 61a/14, 72b/9, 77a/15, 82b/1.

bār-ı girān: Ağır yük: 48a/14.

bār-ı girān-ı emti‘a-i rediye-i dünyā-yı deniyye: Aşağılık dünyanın adi mallarının ağır yükü: 45a/4.

bār-ı girān-ı vücūd: Bedenin ağır yükü: 48b/17.

bārān: (f.s.i.) 1. Yağan. 2. Yağmur: 75a/12, 77a/11.

bārgāh: (f.b.i.) 1. Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur. 2. Sultan çadırı veya sarayı, yüksek divan: 53b/9, 60a/23, 61a/16, 68b/2, 78b/14.

bārgāh-ı Rabbü’l-‘ālemīn: Bütün âlemlerin sahibi ve efendisi olan Allah’ın makamı: 61a/16.

bārgāh-ı zî'l-celāl-i İlāh: Celal sahibi Allah'ın makamı: 78b/14.

Bārî: (a.i.) “Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan” anlamında esmayihüsnadandır: 47b/17, 52a/22, 57a/5, 58b/13, 59a/4, 59b/7, 69b/10, 83a/2, 90a/11, 92b/14, 108a/1.

bārid: (a.s.) 1. Soğuk. 2. Hoş olmayan, sevimsiz, insanın üzerinde soğuk bir etki bırakan, nahoş: 98a/9, 102a/6.

bārîk: (f.s.) 1. İnce. 2. Nazik, narin, hassas: 46b/3, 73b/10, 105b/2.

bārîka: (a.i.) Şimşek, yıldırımın parıltısı: 105b/1.

bārîka-i feyz-i şöbet: (Ariflerin) sohbetin(in) ruha huzur veren mübarek tesirinin (etrafa parıltılar saçan) şimşegi: 105b/1.

bārîş: (f.i.) Yağış: 77a/11.

bārîş-i berf ü bārān-ı dey-māh-ı batālet ü kehālet: İşsizlik ve tembelliğin kış ayının kar ve yağmur yağışı: 77a/11-77a/12.

bār ol- (f.t.b.fi.): Yük olmak, zahmet ve sıkıntı vermek: 60a/1, 60a/12, 60b/9.

bārū: (f.i.) Kale duvarı, hisar burcu, sur: 57a/8, 104a/10.

bārū-yı dimāğ: Beynin (koruyucu) kalesi: 104a/10.

başar: (a.i.) 1. Göz. 2. Görme, görüş. 3. Anlayış, idrak, izan, basiret: 43b/21, 45a/8, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 61a/10, 89a/3, 92b/10, 108b/23.

başar u başiret: Maddi ve manevi görüş, beden ve kalp gözü: 43b/21, 56a/8, 56b/1, 61a/10, 108b/23-109a/1.

bāşıra: (a.i.) 1. Göz. 2. Görme duyusu, görme gücü: 53b/17, 61b/16, 82b/16, 104b/12.

bāsıf/Bāsıf: (a.s.) 1. Açan, yayan. 2. “Kullarının rızkını istediği gibi yayan” anlamında esmayihüsnadandır: 60a/15.

Bāsıf-ı bisāt-ı simāt-ı memdūd: Uzayıp giden sofranın yaygısını yayan (Allah): 60a/15.

başiret: (a.i.) 1. Kalp gözüyle görme, kalp gözüyle görerek bir şeyin gerçeğini kavrama, anlama, idrak etme. 2. Doğru ve ölçülü bir görüşün verdiği uyanıklık, ileriye görme, sağgörü, gönül gözü, kalp gözü: 43b/21, 47b/23, 52a/3, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 57a/19, 61a/10, 66b/6, 75b/18, 76b/6, 79a/7, 79b/8, 79b/9, 80a/6, 80a/10, 80a/11, 100a/8, 108b/16, 109a/1.

basîṭ: (a.s.i.) Yayılmış gibi düz olan yer, engebesiz arazi, düzlük: 46b/18, 75b/6, 79a/20, 79b/15, 99a/7, 104a/13, 106a/4.

basîṭ-i sâḥa-i ġabrā: Yeryüzü meydanının düzlüğü, yeryüzü: 75b/6.

baş: (a.i.) Yayma, serme, açma, döşeme: 84b/11, 99a/7.

baş-ı bisâṭ-ı ünsiyyet: Haşır neşir olma yaygısını serme: 84b/11-84b/12.

baş-ı seccāde: Seccade serme: 99a/7-99a/8.

baş olun- (a.t.b.fi.): Yayılmak: 92b/5.

başından aş- (t.b.fi.): Haddinden fazla olmak, çok fazla olmak, boyunu geçmek, kendisini aşmak: 71a/1.

baṭālet: (a.i.) İşsizlik, aylaklık, avarelik, tembellik: 60a/12, 77a/11.

Baṭḥā: (a.i.) Mekke: 43b/6.

bāṭıl: (a.s.) Geçersiz, hükümsüz, anlamsız, boş, esassız, temelsiz: 54a/20.

bāṭıl ol- (a.t.b.fi.): Hükümünü yitirmek, bozulmak, geçersiz olmak: 92a/21.

bāṭın: (a.i.s.) 1. İç, dâhil, derun, iç yüz. 2. Gizli, görünmeyen, içteki, iç yüzdeki, bātını. 3. Gönül, kalp: 43b/2, 43b/18, 50b/16, 55a/18, 58a/2, 71a/9, 71b/10, 72a/6, 87b/6, 88b/1, 90b/23, 92b/16, 94b/20, 97b/5, 98b/14, 102b/6.

bāṭın-ı şaḥş-ı insānī: İnsan bedeninin içi: 87b/6, 88b/1.

bāṭın-ı vücūd-ı ‘ilmī-i Vaḥdānī: Allah’ın birliğine ait ilmin iç yüzü: 43b/18.

bāṭına: (a.i.s.) 1. İç, dâhil, derun, iç yüz. 2. Gizli, görünmeyen, içteki, iç yüzdeki: 48b/15, 73b/16, 79b/5, 89a/9, 90a/14, 90b/7, 93a/17, 94a/21, 94b/7.

bāṭınen: (a.zf.) İçten, kalben: 60a/9.

baṭn: (a.i.) Karın: 83a/4.

baṭn-ı māder-i zemīn: Toprak ananın karnı: 83a/4.

baṭş: (a.i.) Güç, kuvvet, kudret: 51b/22.

baṭş u saṭvet-i Feyyāz-ı muṭlaḳ: Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmadan feyiz ve bolluk veren Allah’ın ezici kuvvet ve kudreti: 51b/22.

bay: (t.i.) Zengin: 45a/13.

bay u gedā: Zengin ve fakir: 45a/13.

bāyesten: (f.fi. gzk: bāy) Gerekmek, lazım olmak: 53b/13, 84a/20.

ba' z: (a.i.s.) 1. Bir şeyin küçük kısmı, bir kısım, bir parçası. 2. Bir kısım, bir parça, bir miktar, birkaç: 78b/2, 86b/8, 86b/9.

ba' z-ı āher: Başka bir kısım, başkası: 78b/2, 86b/9.

ba' zān: (a.zf.) Bazen, kimi zaman, vakit vakit, ara sıra: 93b/17, 93b/17.

bāzār: (f.i.) Pazar, çarşı, alışveriş yeri: 44a/1, 50a/12, 51a/18, 56b/1, 57b/11, 62a/4, 63a/5, 65b/22, 66b/5, 71b/14, 80b/5, 96a/3, 99a/9, 105b/14.

bāzār-ı ' aşk u cezbe: Aşk ve cezbe pazarı: 96a/3-96a/4.

bāzār-ı cevher-fürüşān-ı ma' nā: Mana mücevherini satanların pazarı: 63a/5-63a/6.

bāzār-ı dünyā: Dünya pazarı: 71b/14-71b/15.

bāzār-ı felek: Gökyüzü pazarı: 105b/14.

bāzār-ı rüst-ā-ḥiz: Kıyamet pazarı: 62a/4.

bāz-beste: (f.b.s.) Bağlı, bağlanmış, -e bağlı: 54a/22, 59a/20, 78a/8.

bāz-beste-i ' alāḳa: Gönül bağıyla bağlanmış: 54a/22.

bāz-beste-i ' alāḳa-i esbāb-ı zāhire: Görünürdeki sebeplerin bağına bağlı: 78a/8-78a/9.

bāz-beste-i irādet-i ezeliyye: (Allah'ın) ezeli takdir(in)e bağlı: 59a/20.

bāz-ḥ āst: (f.b.i.) 1. Soru. 2. Sorma, sorulma, sorgu, soruşturma, sorgulama, sorguya çekme. 61b/16-61b/17, 80b/16, 97b/5.

ba' zı: (a.s.zm. ba' z-ı) 1. Bazı, birtakım, bir kısım, kimi. 2. Birkaçı, bir kısım, kimi: 46a/5, 69b/10, 78b/2, 86a/5, 86a/20, 87a/4, 88a/8, 88a/15, 88a/23, 88b/3, 91a/8, 91b/22, 92a/5.

bāzī: (a.i.) Şahin, doğan: 65a/8, 104a/6.

bāzī-i gūṣāde-çeşm-i idrāk: Kavrayışın gözü açık şahini: 104a/6-104a/7.

bāzī: (f.i.) Oyun, eğlence: 73a/1, 73a/4.

bāzī-i tıflāne: Çocukça oyun: 73a/1, 73a/4.

bāzīçe: (f.i.) Oyuncak: 58a/9, 58b/23, 74b/3.

bāzīçe-i çevgān-ı hevā vü heves: Nefse ait arzu ve istekler değneğinin oyuncağı (topu): 58a/9.

bāzīçe-i dest-i kudret: Kudret elinin oyuncağı (Allah'ın irade ve kudretine göre hareket eden): 58b/23.

bāzīçe-i etfāl: Çocuk oyuncağı: 74b/3.

bāzīçegāh: (f.b.i.) Satranç örtüsü, satranç tahtası: 74b/8.

bāzīçegāh-ı elem: Acının satranç tahtası: 74b/8.

bāzū: (f.i.) Pazı: 47b/18, 80b/6.

be: (t.ünl.) Teklifsiz konuşmada birine seslenmek, dikkati çekmek, söze kuvvet vermek için kullanılan “bre, ey, behey, yahu” gibi bir ünlem: 71a/4.

bed: (f.s.i.) 1. Kötü, fena, çirkin. 2. Kötülük, fenalık: 58b/16, 61b/21, 66b/2, 76a/15, 80a/8, 90a/9.

Bedahşān: (f.i.) Afganistanda bir eyalet olan Bedahşān, “lal” denen parlak kırmızı renkli kıymetli taşlarıyla meşhurdur: 62a/19, 63a/4.

Bedahşān-ı şadr-ı bī-kīne: Kinsiz gönül Bedahşān'ı (Gönül, kızıl lal taşlarının çıktığı Bedahşān eyaletine benzetilmiştir.): 63a/4-63a/5.

be-dām uftāden: (f.b.fi.) Tuzağa düşmek: 84a/20.

bedel: (a.i.) Karşılık, bedel, bir şeyin yerini tutan karşılık: 72a/22.

beden: (a.i.) Vücut, beden: 45a/20, 46b/20, 50a/17, 50b/4, 57a/9, 61a/13, 65a/4, 65a/11, 71b/10, 79a/11, 84a/9, 84a/15, 84b/5, 85a/17, 85a/21, 87b/17, 87b/19, 87b/22, 88a/10, 88a/16, 88a/17, 88a/17, 92b/13, 92b/15, 93a/11, 93a/14, 93a/21, 93b/7, 93b/12, 94b/4, 95a/10, 95a/12, 95b/16.

beden-i insān: İnsan bedeni: 79a/11, 93b/7, 93b/12.

beden-i nefis: Kendine ait beden, kişinin bedeni: 85a/21-85a/22.

bedeniyye: (a.s.) Bedene ait, bedenle ilgili: 93a/13, 94b/3, 94b/10, 95a/5.

be-dest āverden: (f.b.fi.) Elde etmek, ele geçirmek, ulaşmak: 54b/6.

bedīʿ: (a.s.) 1. Eşi ve benzeri olmayan, görülmemiş, ender, yeni. 2. Görülmemiş bir şey getiren, eşi benzeri olmayan mükemmel bir şey icat eden: 43a/2, 64a/4, 70a/14, 73a/17, 106a/7.

bedīʿ ü'l-beyān: Anlatışı güzel, ifade etmede eşsiz güzellik sahibi, eşi benzeri olmayan belagat sahibi: 70a/14-70a/15.

bedī' ü'l-eşer: Eşi benzeri olmayan mükemmel eser(ler) yaratan: 43a/2, 106a/7.

bedī' ü't-te'sîr: Eşine az rastlanan bir tesiri olan: 64a/4-64a/5.

bedîdâr: (f.s.) Açık, aşikâr, belli, zahir, meydanda: 100a/8.

bed-kâr: (f.b.s.) Hareketleri kötü, hain, günahkâr: 84b/7.

bed-nâmî: (f.i.) Adı kötüye çıkma, kötü şöhret: 81b/1.

bedr: (a.i.) Dolunay: 53b/2, 56b/1, 76b/20.

bedr-i münîr-i ruhsâr: Yüzün parlak dolunayı, dolunay gibi parlak yüz: 53b/2.

bedreka: (f.i.) 1. Kılavuz, rehber, yol gösteren. 2. tas. Mürşit: 73b/9, 79b/1.

bedreka-i merdân-ı tarîkat: Tarikat erenlerinin rehberi: 73b/9.

bedter: (f.s.) Daha kötü, daha fena, çok kötü, beter: 60a/20.

be-gird-i ... (f.b.i.): ... etrafında, ... çevresinde: 43a/20.

be-gird-i hîştî: Kendi etrafında: 43a/20.

be-hâk nişânden: (f.b.fi.) Zelil etmek, hor ve hakir etmek, hâk ile yeksan etmek: 82a/12.

behce: (a.i.) Güzellik, zarafet, mükemmellik: 107b/21.

be-hem: (f.zm.) Birbiriyle, birbirleriyle: 48a/3.

be-hem-beste: (f.b.s.) Birbirini kapatmış, birbirine bağlanmış, birbirine yapışmış: 69a/19.

be-hem-beste-i şerm ü hacâlet: Utanma ve mahcupluktan (gözlerini) kapamış: 69a/19-69a/20.

be-her-hâl: (f.a.b.zf.) Her durumda, mutlaka, her ne hâlde olursa olsun: 59b/23, 88a/21.

behiyye: (a.s.) Güzel: 78a/23.

behre: (f.i.) Nasip, kısmet: 98a/1, 98a/4.

behremend: (f.b.s.) Pay sahibi, hisse sahibi, nasiplen, faydalanan: 98a/18.

behre-ver: (f.b.s.) Nasiplenmiş, nasibi olan, yararlanan, hisse sahibi: 60a/5.

be-kâ: (a.i.) Kalıcılık, devamlılık, bakilik, ebedilik, ölümsüzlük: 44a/16, 77a/9, 88a/18.

belâ: (a.i.) Büyük sıkıntıya ve zarara sebep olan olay, afet, musibet, felaket, badire: 54a/13, 70b/10, 71b/9, 73b/15, 77a/5, 84b/10.

belā-yı cān: Cana bela olan, baş belası: 54a/13.

belādet: (a.i.) Şaşkınlık, ahmaklık, bönlük, izansızlık, sersemlik, budalalık: 98a/11.

belādet-ittişāf: (a.b.s.) Ahmaklıkla vasıflanan, budalalıkla nitelenen: 108b/20.

belāġat: (a.i.) Sözün etkili, güzel ve hitap edilen kimseye, içinde bulunulan duruma uygun düşecek şekilde söylenmesi; fasih ve hâle uygun söz söyleme: 65b/2.

belāġat-dişār: (a.b.s.) Çok belagatli: 46a/12.

belāġat-meshtūr: (a.b.s.) Belagatli yazılmış: 43a/20.

belāġat-meşhūn: (a.b.s.) Belagat ile dopdolu, çok belagatli: 42b/6.

belāġat-muşāhib: (a.b.s.) Belagati bilen, belagatten anlayan, belagati dost edinen: 42b/3, 46b/3.

belāġat-raḡam: (a.b.s.) Belagatli yazan: 46b/1-46b/2.

belāġat-rukūm: (a.b.s.) Belagatli yazılmış: 45b/13.

belāġat-şi‘ār: (a.b.s.) Belagatli, belagatle sıfatlanmış: 44a/14, 46a/13.

beleh: (a.i.) Şaşkınlık, ahmaklık, bönlük, izansızlık, sersemlik, budalalık: 98a/10.

beliġ: (a.s.) 1. Yeter derecede, yeterli. 2. Etkili, güzel ve yerinde söylenmiş (söz): 43a/11, 55b/2, 56b/1, 62a/11, 82a/10.

beliyyāt: (a.i. beliyye'nin c.) Belalar, dertler, kederler, eziyetler, sıkıntılar: 44b/5, 101a/18, 102a/15.

belki: (f.zf.) 1. Hatta, bile. 2. Belki, olabilir, olabilir ki, bir ihtimale göre, muhtemelen, umulur. 3. Ancak, olsa olsa: 43b/7, 43b/8, 44b/11, 46b/5, 47b/7, 47b/16, 49a/11, 62a/22, 63b/18, 64b/3, 69b/22, 70a/6, 73b/19, 74a/5, 78a/12, 79b/6, 85b/22, 86b/23, 87a/9, 88a/10, 88a/14, 90a/17, 92a/20, 92a/22, 92b/10, 96a/22, 97b/15, 99a/12, 99a/21, 104b/8, 104b/13.

be-nām: (f.s.) Ünlü, meşhur: 68b/8.

benān: (a.i.) Parmaklar, parmak uçları: 71b/19, 104b/6.

benāt: (a.i. bint'in c.) Kızlar: 82b/21, 83a/7.

benc: (a.i.) Ban otu tohumu: 55a/10.

benc-efgenān: (a.f.b.i. benc-efgen'in c.) (Topraġa) ban otu tohumu atanlar: 55a/10.

benc-efgenān-ı zemīn-i emel: Arzu toprağına ban otu tohumu atanlar: 55a/10-55a/11.

bend: (f.i.) 1. Bağ, zincir. 2. Bağlama: 64b/18, 65a/14, 65b/9, 68a/21, 72b/5, 73a/12, 96a/20, 104a/23, 109b/19.

bend-i kemend-i zülf-i hūş-rübā: İnsanın aklını başından alan saç kemendinin bağı: 73a/12-73a/13.

bend-i zindān: Zindan zinciri: 68a/21.

bende: (f.i.) 1. Kul, köle. 2. Bağlı: 57a/16, 57a/16.

bendegān: (f.i. bende'nin c.) Kullar: 68b/5.

bendegī: (f.i.) Kulluk, ubudiyet: 60b/1, 61a/1, 68b/4, 82b/11.

bender: (f.i.) Ticaret limanı: 48b/4.

bender-i vücūd-ı 'ālem-i mazāhir: Mevcudat âleminin (dünyanın) varlık limanı: 48b/4.

benī: (a.i. ibn'in c.) Oğullar, çocuklar, evlatlar: 43b/16, 46b/5, 60b/22, 69a/15, 83a/22.

benī Ādem: Âdemoğulları, insanlar: 43b/16, 46b/5, 60b/22, 69a/15, 83a/22.

benīn: (a.i. ibn'in c.) Oğullar, erkek çocuklar: 83a/7.

berā' at-'unvān: (a.b.s.) Güzelliğıyle meşhur olmuş, güzelliğı nam salmış: 42b/12.

berāber: (f.b.s.) Bir seviyede, bir hizada, bir ve eşit: 57a/10, 83b/4.

berāber-i hāk: Toprakla eşit, toprakla aynı seviyede: 57a/10.

berāber eyle- (f. t. b. fi.): Eş kılmak, eşitlemek, aynı yüksekliğe getirmek: 56b/15.

berāber it- (f.t.b.fi.): Eş kılmak, eşitlemek, aynı yüksekliğe getirmek, bir tutmak, eşit görmek: 96b/18.

berāber kerdēn: (f.b.fi.) Eş kılmak, eşitlemek, aynı yüksekliğe getirmek: 56b/13.

berāhīn: (a.i. bürhān'ın c.) Kanıtlar, deliller, tanıklar, ispatlar: 66a/23, 91b/5.

berāhīn-i sātī' a-ı eḥādīs-i nebeviyye: Hz. Peygamber'e ait hadislerin apaçık delilleri: 66a/23.

ber-āverde: (f.s.) Çıkan, çıkmış, ayrılmış: 109b/15.

ber-āverde-i zebān: Dilden çıkan (söz): 109b/15.

ber-āverden: (f.b.fi. gzk: berār) Çıkarmak, dışarı çıkarmak, uzaklaştırmak, atmak: 82a/11, 107b/3.

berāyā: (a.i. beriyye'nin c.) Mahlukat, varlıklar, yaratılmışlar: 43a/22.

ber-bād: (f.s.) 1. Yele verilmiş. 2. Harap, viran, perişan, bozulmuş, mahvolmuş: 45b/1, 82b/2, 96b/12, 102b/8.

ber-bād-eşer: (f.a.b.s.) Harap eden, perişan eden, berbat eden: 96b/14.

ber-bād eyle- (f.t.b.fi.): Mahvetmek, bozmak, kötü duruma sokmak: 96b/10.

ber-cā: (f.s.) 1. Yerinde. 2. Ayakta: 53b/7.

ber-çide: (f.s.) Çekilip toplanmış: 44b/12.

ber-çide-i pişgāh-ı kanā' at: Kanaat kapısında toplanmış: 44b/12.

berdāhte: (f.s.) Düzenlenmiş, yapılmış: 79b/11.

ber-dāšte: (f.s.) 1. Kaldırmış. 2. Kaldırılmış. 3. Alınmış: 70b/22, 85a/6, 103a/9.

ber-dāšte-i ser-pūş-ı hum-ı şu'ūr: Şuur küpünün başlığını kaldırmış: 70b/22.

ber-dāšte-i tabānce-i pūşt-i dest: Elinin tersinin tokadını (dudağından) kaldırmış: 103a/9-103a/10.

ber-dāšten: (f.b.fi. gzk: berdār) Kaldırmak: 70b/7, 102b/18.

ber-devām: (f.a.b.s.) Devam eden: 98b/17.

berekāt: (a.i. bereket'in c.) Bereketler, bolluklar, feyizler: 43a/4, 43a/9, 91b/21.

bereket: (a.i.) 1. Bolluk, feyiz, bereket. 2. Allah vergisi, Allah'ın ihsanı, Allah'ın nimeti. 3. Uğurlu olma, kutluluk, saadet, mübareklik: 63a/19, 64a/3, 76a/17, 79a/17, 79b/6, 83a/10, 100a/20.

bereket-i mücāhede vü riyāzet: Nefisle cihat ve nefsi terbiye etmenin feyzi: 79a/17.

bereket-i pertev-i āftāb-ı 'ālem-tāb-ı 'ināyet-i Hudā: Allah'ın lütfunun âlemi aydınlatan güneşinin ışığının feyzi: 79b/6-79b/7.

bereket-i pīrān: Şeyhlerin feyizleri: 63a/19.

bereket-i terbiyet-i pīr-i müştē-i tedbīr: Tedbir almayı isteyen şeyhin eğitiminin feyzi: 64a/4.

bereket-i sülûk: Hakk'a ulaşmak için mürşidin rehberliği altında yapılan manevi yolculuğun feyzi: 100a/20.

berf: (f.i.) Kar: 77a/11.

berg: (f.i.) Yaprak: 52a/7, 57a/3, 61a/14, 72b/9, 76a/6, 76b/18, 77a/15, 80a/19, 82b/1, 102b/20, 103b/2, 103b/21.

berg-i muṭabbak-ı gül-i ra' nā vü zībā: Süslü ve güzel gülün katmer katmer yaprağı: 76a/6.

berg ü bār: Yaprak ve meyve: 52a/7, 57a/3, 72b/9, 76a/5, 77a/15, 82b/1.

berg ü bār-ı şecere-i beşere-i beşeriyet: İnsanın varlık ağacının yaprak ve meyvesi: 57a/3-57a/4.

berg ü bār u dirāht-ı 'ömr-i 'azîz: Değerli ömrün yaprak, meyve ve ağacı: 82b/1.

berg ü sâz: Gerekli şeyler, sermaye, mal, gereç: 103b/21.

bergî: (f.i.) Bir yaprak: 51b/16.

ber-gird-i ... (f.b.i.): ... etrafında, ... çevresinde: 102b/22.

ber-gird-i vîrâneî: Bir harabenin etrafında: 102b/22.

bergüzâr: (f.i.) Hediye, armağan: 45b/22.

ber-habs: (f.s.) Hapiste, hapis üzre: 85a/23.

ber-hâl-i ... (f.a.b.e.): ... hâlinde, ... hâli üzre: 102b/21.

ber-hâl-i dîvâneî: Delilik hâli üzre: 102b/21.

ber-havâ: (f.a.s.) Havaya gitmiş, havaya savrulmuş, kaybolmuş, uçurulmuş: 96b/12.

ber-hem-hürde: (f.b.s.) Altüst olmuş, darmadağınık: 52a/1.

berî: (a.s.) (Bir şeyden) yoksun bulunan, (-den) uzak, uzakta, soyutlanmış: 42b/16, 76b/19, 100b/11, 105b/3.

berîdân: (a.f.i. berîd'in c.) Haberciler, ulaklar: 74a/14.

berîk: (a.i.) Parıltı, pırıltı, parlaklık: 88b/10.

berîk-efgen: (a.f.b.s.) Parıltı saçan, ışıltı saçan: 106b/17.

berîk-efgen-i nûr u zîyâ: Nur ve ışıltı saçan: 106b/17.

ber-intibāh: (f.a.b.s.) 1. Haberi olan, haberli, haberdar. 2. Uyanık, basiret sâhibi, sırlara vâkıf, müteyakkız: 101b/6.

ber-intizār ol- (f.a.t.b.fi.): Beklemek, gözlemek: 80a/2-80a/3.

berī ol- (a.t.b.fi.): Uzak kalmak, geri durmak, ayrı olmak: 105a/10.

ber-ittifāk: (f.a.s.) Uyum üzere olan, uyumlu, uyuşan: 51b/5.

berķ: (a.i.) 1. Şimşek. 2. Parıltı, parlaklık: 49b/4, 49b/5, 49b/9, 49b/13, 50a/4, 57b/20, 67b/3.

berķ-i āh-ı ‘ālem-süz: Dünyayı yakan ah şimşegi: 49b/9.

berķ-i kā’ināt-süz-ı āh: Ahın kâinatı yakan şimşegi: 49b/13.

berķ-i şitābān-ı tiz: Çabuk koşan şimşek: 67b/3.

berķ-cevelān: (a.b.s.) Şimşek yürüyüşlü, şimşek hızında: 57b/2.

berkende: (f.s.) Kökünden sökülmiş, kökü kazınmış, koparılmış, sökülmiş: 76a/22.

ber-maṭṭūķ-ı ... (f.a.b.zf.): ... anlamı üzerine: 49a/15, 50b/13.

ber-maṭṭūķ-ı Ḥuzu’l-‘ilme min efvāhi’r-ricālī: “İlmi âlimlerin ağızlarından al.” hadisinin anlamı üzerine: 50b/13-50b/14.

ber-maṭṭūķ-ı lā fihā ğavlun: “Onda sersemletme yoktur.” ayetinin anlamı üzerine: 49a/15-49a/16.

berķ-mesīr: (a.b.s.) Şimşek yürüyüşlü, şimşek hızında: 96b/15.

ber-minvāl-i ... (f.a.b.zf.): ... doğrultusunda, olduğu üzere: 99b/21.

ber-minvāl-i muḥarrer: Yazılı olduğu üzere, yazılmış olduğu gibi: 99b/21.

ber-muḳteżā-yı ... (f.a.b.zf.): ... gereği, ... gereğince, ... uyarınca: 51b/4, 52b/18, 59a/8, 69a/16, 76a/14, 78b/15.

ber-muḳteżā-yı ‘adālet-i iḳtizā-yı ‘ādet-i İlāhiyye: İlahi nizamın gerektirdiği adalet gereği: 52b/18.

ber-muḳteżā-yı ‘ādet-i İlāhiyye: Allah’ın kanunu gereği: 51b/4.

ber-muḳteżā-yı külle yevmin hüve fī şa’n: “O her an yeni bir İlahi tasarruftadır.” ayeti gereğince: 78b/15-78b/16.

ber-muḳteżā-yı şāre mā şāre ve ceffe’l-ķalem: “Olan oldu.” ve “Kalem kurudu.” hadisleri gereğince: 59a/8.

ber-müfād-ı ... (f.a.b.zf.): ... anlamı üzerine: 83a/4.

ber-müfād-ı kezer‘ in aḥrece şey‘ahü: “Filizini çıkarmış bir ekin gibidir.” ayetinin anlamı üzerine: 83a/4.

bernā: (f.s.) Genç, delikanlı: 45b/10.

ber-pā: (f.s.) Ayakta, yıkılmamış, devam eden: 45b/8.

ber-pā-yı fesād-ı kibr ü istignā: Kibir ve gurur fitnesine devam eden: 45b/8.

ber-ser: (f.b.i.) Baş(ının) üstünde, baş(ın)da: 51a/14.

ber-ser-i ... (f.b.zf.): ...üstüne, ...üstünde: 51a/3, 52a/10, 65b/14.

ber-ser-i ḥ‘ān-ı Süleymān: Hz. Süleyman’ın sofrasında: 52a/10.

ber-ser-i in hırka-i şad-pāre: Bu yüz parça olmuş hırkanın üstüne: 51a/3.

ber-ser-i ... lereziden: ... üstüne titremek, bir şeye önem vermek: 51a/3.

ber-ser-i nān-pāre: Ekmek parçası üstüne / üstünde: 65b/14.

ber-ṭaraf ol- (f.a.t.b.fi.): Ortadan kalkmak, giderilmek: 95a/14-95a/15.

ber-ṭaraf-sāz: (f.a.b.s.) Ortadan kaldıran, yok eden, gideren: 56b/1, 97a/9.

ber-ṭaraf-sāz-ı fikr-i südūd-ı ziyān: (Hakk’ı görmeyi engelleyen) zarar perdelerini düşünmeyi gideren: 56b/1.

ber-ṭaraf-sāz-ı māye-i temkīn-i meskenet: Allah karşısında aczini bilme usulüğünün cevherini ortadan kaldıran: 97a/9.

ber-uşūl-i ... (f.a.b.zf.): ... usulüne uygun olarak, ... usulüne göre: 103b/1.

ber-uşūl-i şūfiyān: Sufilerin usulüne göre: 103b/1.

berü: (t.e.) ...-den beri, ...-den bu yana: 50a/10.

ber-vech-i ... (f.a.b.zf.): ... üzere, ... olduğu üzere, ... olduğu gibi, ... olarak: 53b/3, 59a/4, 65b/8, 66a/12, 85b/12, 85b/16, 106a/18, 106a/23.

ber-vech-i ‘adālet: Adalet üzere: 66a/12.

ber-vech-i dil-ḥ‘āh: Gönlün isteği üzere, gönlün istediği gibi: 53b/3.

ber-vech-i icmāl: Kısaca, özetle, kısa olarak: 85b/12, 85b/16.

ber-vech-i i‘tidāl: Adil/dengeli olarak: 106a/23.

ber-vech-i küllî: Bir bütün olarak, tamamen: 59a/4.

ber-vech-i meşrûh: Anlatıldığı üzere, açıklandığı gibi, yukarıda ayrıntılarıyla açıklandığı üzere: 65b/8.

ber-vech-i tesviye vü ta' dîl: Eşit ve adil olarak: 106a/18-106a/19.

berzah: (a.i.) 1. Dar geçit. 2. Güçlük, meşakkat, zahmet, sıkıntı, sorun, dert. 3. Dünya ile ahiret arasında ruhların kıyameti bekledikleri yer, kabir âlemi: 60b/23, 81a/3, 95b/4.

berzah-ı kabr: Dünya ile ahiret arasında bulunan ruhların kıyameti bekledikleri kabir âlemi: 95b/4-95b/5.

besâ'it: (a.i. basî't'in c.) Başka bir unsurla karışmayıp tek unsur hâlinde olan şeyler, birleşik olmayan şeyler: 100a/4.

besîm: (a.s.) Güler yüzlü, güleç, mütebessim: 104a/3.

besmele: (a.i.) 1. Besmele. 2. Başlangıç: 42b/5, 42b/12, 42b/14, 42b/18, 43a/9.

besmele-i risâle-i risâlet: Peygamberlik kitabının besmelesi/başlangıcı: 42b/5.

besmele-i şerîfe: Mübarek besmele (bismillah): 42b/12, 42b/14, 43a/9.

bestân: (f.i. beste'nin c.) Bağlılar, bağlı olanlar, bağlanmışlar: 78b/18.

beste: (f.s.i.) 1. Bağlanmış, bağlı. 2. Kapalı. 3. Beste, ahengi ve makamı olan müzik: 46b/9, 65a/14, 83b/2.

beste it- (f.t.b.fi.): Bestelemek: 84b/16.

beste-leb: (f.b.s.) 1. Dudağı kapalı. 2. Sessiz, susan, ses çıkarmayan, suskun: 62b/18, 70b/5.

besten: (f.fi. gzk: bend) Kapamak: 64b/11.

besten-i çeşm ü leb ü gûş ü dehân: Gözü, dudağı, kulağı ve ağzı kapamak: 64b/11.

beşer: (a.i.) İnsan, insanoğlu: 61b/4, 71a/23, 79b/12, 92b/16, 102b/1.

beşere: (a.i.) Suret, görünüş, şekil, biçim: 57a/3.

beşeriyye: (a.s.) İnsana ait, insanoğlu ile ilgili: 64a/17.

beşeriyyet: (a.i.) İnsan olma durumu, insan olmanın gereği olan özellikler, insanın tabiatı: 57a/4, 98b/2.

be-tahşîş: (f.a.b.zf.) Bilhassa, özellikle: 92a/4, 106b/1.

beyābān: (f.i.) Çöl, sahra, kır: 43b/8, 44a/19, 45b/13, 73b/2.

beyābān u şahrā-yı bī-pāyān: Sınırları olmayan çöl ve kır: 43b/8-43b/9.

beyābānhā: (f.i. beyābān'ın c.) Çöller, sahralar, kırlar: 43a/20.

beyān: (a.i.) 1. Açıklama, anlatma, söyleme, bildirme, ifade etme, dile getirme. 2. Belagat: 42b/4, 44a/22, 46a/5, 46a/19, 46b/2, 48a/13, 50a/23, 60a/4, 62b/7, 65b/1, 68a/4, 69a/7, 70a/7, 70a/15, 71b/4, 78b/11, 85b/12, 85b/16, 86a/10, 86b/7, 86b/9, 86b/15, 87a/1, 87a/21, 88b/19, 90a/20, 103a/13, 109a/11, 109a/22, 109b/2, 109b/11.

beyān eyle- (a.t.b.fi.): Bildirmek, anlatmak, söylemek, açıklamak, ifade etmek, dile getirmek: 46a/2, 46a/7, 50a/5, 69b/18.

beyān it- (a.t.b.fi.): Bildirmek, anlatmak, söylemek, açıklamak, ifade etmek, dile getirmek: 89a/17.

beyān ol- (a.t.b.fi.): Bildirilmek, anlatılmak, söylenmek, açıklanmak, ifade edilmek, dile getirilmek: 86a/23.

beyān olun- (a.t.b.fi.): Bildirilmek, anlatılmak, söylenmek, açıklanmak, ifade edilmek, dile getirilmek: 79a/10, 86b/6, 86b/12, 86b/14, 86b/16, 86b/17.

beyān u ifāde ve keşf ü ifāza eyle- (a.t.b.fi.): Bildirmek, anlatmak, açıklamak ve feyizlendirmek: 109a/11.

beyān u irād eyle- (a.t.b.fi.): Bildirmek ve dile getirmek: 60a/4.

beyāz: (a.s.) Beyaz, ak: 61a/22, 72b/17, 106a/5.

beydā: (a.i.) 1. Çöl, sahra. 2. Tehlikeli yer: 92a/4.

beydā-yı hayret: Şaşkınlık çölü, insanın elini ayağına dolaştıran çöl: 92a/4.

beyn: (a.i.) 1. Ara, mabeyn. 2. Orta, bir şeyin ortası. 3. Arasında: 43b/12, 46b/11, 86a/4, 93a/21, 98b/6.

beyne'l-e'immetü'l-a'lām: Büyük âlim imamlar arasında: 86a/4.

beyne'l-üdebā: Edebiyatçılar arasında: 46b/11.

beynehümā: (a.zf.) İki arasında: 85a/2.

beyninde: (a.t.i. beyn-i-n-de) ... arasında: 65b/19, 87b/13.

beyt: (a.i.) 1. Beyit, divan edebiyatında nazım birimi olarak kabul edilen iki mısradan ibaret nazım parçası. 2. Ev, mesken, hane: 42b/4, 43a/5, 43a/12, 43a/14, 43a/16, 43a/19, 43a/20, 43b/7, 44a/7, 44a/14, 44b/16, 44b/22, 44b/23, 45b/12, 46a/5, 46a/11, 46a/12, 46a/23, 46b/11, 46b/13, 47a/3, 47a/14, 47b/6, 47b/11, 48a/4, 48a/9, 48a/15, 49a/22,

49b/5, 49b/15, 50a/2, 50a/5, 50a/8, 50a/22, 50b/4, 51a/4, 51a/6, 51b/6, 51b/17, 52a/11, 52b/3, 52b/15, 53a/2, 53b/14, 54b/7, 54b/12, 54b/18, 55a/9, 55b/9, 56a/8, 56b/14, 57a/14, 57b/13, 57b/18, 58a/12, 58b/1, 58b/8, 58b/10, 59b/18, 60a/3, 60b/9, 60b/13, 61b/9, 62a/14, 62b/4, 63b/1, 63b/4, 63b/12, 64a/1, 64b/13, 65b/15, 66a/6, 66a/8, 66b/23, 67a/2, 68a/7, 69a/2, 69a/4, 69a/8, 69b/21, 70a/11, 70b/8, 71a/3, 71a/17, 71b/1, 71b/2, 71b/7, 72a/3, 73a/2, 74a/9, 75a/5, 75a/16, 75a/19, 76b/12, 77b/14, 77b/16, 79a/7, 79a/9, 81a/12, 81a/17, 81a/20, 82a/13, 83b/14, 83b/19, 85b/12, 91b/18, 92a/5, 92b/6, 95b/15, 95b/19, 96a/11, 96a/18, 96b/2, 96b/21, 98a/2, 98b/19, 99a/14, 99b/15, 100a/13, 100b/3, 100b/19, 100b/21, 101a/14, 101a/18, 101b/10, 102a/12, 102a/22, 102b/19, 103a/10, 103a/11, 103a/11, 103a/15, 103a/19, 103b/11, 103b/16, 105a/7, 105a/21, 105b/7, 105b/22, 107a/4, 107a/16, 107a/19, 107b/4, 108b/9.

beyt-i ‘acībū’l-maẓmūn: Manası hayret verici olan beyit: 60a/3.

beyt-i belāġat-dişār: Çok belagatli beyit: 46a/12.

beyt-i belāġat-meşūr: Belagatli yazılmış beyit: 43a/20.

beyt-i dil-ārā: Gönül alıcı beyit: 57b/13.

beyt-i dil-āşūb: Gönül üst eden beyit: 57a/14-57a/15.

beyt-i dil-güşā: Gönle ferahlık veren beyit: 59b/18, 69a/4, 95b/19-95b/20.

beyt-i dil-güşā-yı belāġat-şī‘ār: Belagatle sıfatlanmış, gönle ferahlık veren beyit: 44a/14.

beyt-i ġarrā: Şaşaalı beyit: 54b/18, 58b/10.

beyt-i ḥaḳīḳat-rūsūm: Hakikatler içeren beyit: 48a/9.

beyt-i ḥikmet-nümūn: Hikmetli beyit: 66a/8.

beyt-i ‘ibret-maẓmūn: Manasıyla ibret veren beyit: 103b/16.

beyt-i ‘ibret-me‘āl: Manasıyla ibret veren beyit: 81a/17.

beyt-i laṭīf: Latif / hoş mana: 103a/11.

beyt-i leṭāfet-şī‘ār: Güzel beyit: 53a/2.

beyt-i nādirū’l-maẓmūn: Manasına çok az rastlanabilen güzellikte olan beyit: 51a/6.

beyt-i nādirū’l-maẓmūn-ı cāmī‘ü’l-beyān: Lafzı az, anlamı çok (ve) manasına çok az rastlanabilen güzellikte olan beyit: 42b/4.

beyt-i naşīḥat-eşer: Nasihat veren beyit: 44b/23.

Beytü'l-mağdis: 1. Mukaddes ev, Mescidiaksa. 2. Allah'tan başka hiçbir şeyle tatmin olmayan kalp: 100a/13.

Beytü'l-mağdis-i ıalb-i ıudsî-çerāğ: Kutsal ışıklı kalbin Mescidiaksa'sı (Allah'tan başka hiçbir şeyle tatmin olmayan kalp): 100a/13-100a/14.

beyyin: (a.s.) Açık, belli, aşikâr: 43b/12.

beyzâ/beyzâ': (a.s.) Daha beyaz, çok beyaz, en beyaz, bembeyaz: 72b/2, 74b/14.

beyze: (a.i.) Yumurta: 58a/8.

beyze-i dil-i âzâde: (Fiillerini gerçekleştirmek hususunda) hür olan gönül yumurtası: 58a/8.

bezl: (a.i.) Sarf etme, harcama: 71a/7, 77b/5, 92a/14, 95b/23, 109b/1.

bezl-i nağdîne-i cân: Can / hayat nakdini harcama (ömrün vakitlerini tüketme): 109b/1.

bezl-i nağdîne-i cân u vücūd: Ruh ve beden nakdini harcama: 95b/23.

bezl-i nağdîne-i ser ü sāmān-ı şu'ūr: Şuur varlığının sermayesini harcama: 71a/7.

bezl-i sa'y-i nā-maḥşūr: Sınırsız emek sarf etme: 77b/5-77b/6.

bezl ü şarf it- (a.t.b.f.i.): Harcamak ve tüketmek: 92a/14.

bezm: (f.i.) 1. Meclis. 2. Sohbet ve işret için toplanılan eğlence meclisi: 49a/10, 52a/1, 75b/3, 76a/3, 105a/23, 106a/7, 106b/4, 106b/7, 107a/6.

bezm-i ber-hem-ḥürde: Altüst olmuş meclis: 52a/1.

bezm-i dil-āvîz: Gönül çeken meclis: 106b/4.

bezm-i ḥāşşu'l-ḥāşş: En seçkin meclis: 76a/3-76a/4.

bezm-i ḥāşşu'l-ḥāşş-ı ḥaḳîḳat: Hakikatin en seçkin meclisi: 75b/3.

bezm-i ḥāşşu'l-ḥāşş-ı rindān-ı ıudsiyān: Kalender (dünyalıklarla ilgisi bulunmayan) meleklerden oluşan en seçkin meclis: 106a/7.

bezm-i pür-rezm-i bî-meze-i ğabrā: Yeryüzü denen kavgası dövüşü bol, tatsız tuzsuz meclisi: 107a/6.

bezmğāh: (f.b.i.) 1. Meclis. 2. Sohbet ve işret için toplanılan eğlence meclisi: 45b/3, 49a/9, 60b/17, 70b/13, 83b/9, 105a/14, 106a/2, 106b/17, 107a/17, 108a/11.

bezmgāh-ı ‘alāyık: İnsanı Hakk’a erişmekten alıkoyan arzular meclisi: 108a/11-108a/12.

bezmgāh-ı ‘alāyık u ‘avāyık: (Dünyevi) bağlar ve engeller meclisi: 105a/14.

bezmgāh-ı rûz-ı elest: Allah’ın ruhları yarattıktan sonra “Ben sizin Rabb’iniz değil miyim?” sorusunu sorduğu günün meclisi: 70b/13.

bî-âb: (f.s.) Susuz: 97b/7, 99b/10.

bî-‘add: (f.a.s.) Sayısız, hadsiz, pek çok, sayılamayacak kadar çok: 71b/11.

bî-‘adem: (f.a.s.) Yokluğu olmayan, sonsuz, ebedî: 54a/1.

bî-‘âr: (f.a.s.) Utanmaz, arlanmaz, arsız, ahlaksız: 51b/9, 102b/8.

bî-ārām: (f.s.) Durup dinlenmeyen: 54b/2.

bî‘at: (a.i.) Kabullenip itaat etme, boyun eğme: 48a/11.

bî‘at-ı silsile-i müselsele: Birbiri ardınca sıralanan manevi terbiye ve irşat zincirine biat etme: 48a/11.

bî-‘ayb: (f.a.s.) Ayıbı, kusuru olmayan: 95b/3.

bî-bāk: (f.zf.) Çekinmeden, sakınmadan, korkusuzca: 102b/4, 108a/13.

bî-başıret: (f.a.s.) Basiretsiz, gafil, kalp gözü kapalı: 79a/5, 99a/3.

bî-bekā: (f.a.b.s.) Bekasız, devamsız, kalıcı olmayan, sonsuz olmayan, fâni, gelip geçici: 43b/20, 68b/20.

bî-berg: (f.s.) 1. Elinde acucunda bir şeyi olmayan, fakir, yoksul, zavallı. 2. Dalsız, yapraksız: 70b/19.

bî-berg ü sâz: 1. Elinde acucunda bir şeyi olmayan, fakir, yoksul, zavallı. 2. Kuvvetsiz, kudretsiz: 70b/19.

bî-cā: (f.s.) Yersiz: 66b/3, 68b/22, 77a/16.

bî-cihet: (f.a.s.) Mekândan münezzeh: 48b/10.

bî-çāre: (f.s.) Çaresiz, âciz, zavallı: 59a/11, 72a/8, 73b/16, 94b/22.

bî-çün: (f.s.) “Kendisine soru sorulamayan” anlamında olup sadece Allah için kullanılır: 103a/15.

bî-çāregān: (f.i. bî-çāre’nin c.) Çaresizler, âcizler, zavallılar: 98a/6.

bîd: (f.i.) Söğüt: 104b/10.

bīd-i mecnūn: Salkım söğüt, dalları ve yaprakları yere sarkan bir çeşit söğüt (Mecnun'un bakımsızlıktan dolayı yerlere kadar sarkan saçlarına benzetilerek adlandırılmıştır.): 104b/10.

bī-dād: (f.i.) Adaletsizlik, haksızlık, zulüm, eziyet, işkence: 81b/4, 82b/2.

bī-dār: (f.s.) Sopasız, sapsız: 104b/18.

bī-dārī: (f.i.) Uyanıklık, uyanma: 85a/11.

bīdār ol- (f.t.b.fi.): Uyanmak: 56a/8.

bīd'at: (a.i.) Dine zıt yenilik, peygamber zamanından sonra dinde meydana çıkan âdet ve hüküm: 75b/10, 75b/11.

bī-derd: (f.s.) Dertsiz, kedersiz, tasasız (Hakk'a ulaşma derdi olmayan gafiller): 108b/9, 109a/21.

bī-derdān: (f.i. bī-derd'in c.) Dertsizler, kedersizler, tasasızlar: 108b/7.

bī-devā: (f.a.s.) Dermansız, şifasız: 96a/15, 96b/7.

bī-dirīg: (f.s.) 1. Esirgemeyen, elinden geleni yapan. 2. Esirgenmeyen: 55b/2, 56b/1, 62a/12, 67b/10.

bī-edeb: (f.a.s.) Edepsiz: 103a/9.

bī-elem: (f.a.s.) Kedersiz, dertsiz, tasasız, gamsız: 107a/23.

bī-eşk: (f.s.) Gözyaşsız, gözyaşını akıtmayan: 75a/3.

bī-eşk-i peşimānī: Pişmanlık gözyaşını akıtmayan: 75a/3.

bī-fā'ide: (f.a.s.) Faydasız: 55b/1.

bī-gam: (f.a.s.) Gamsız, tasasız, kedersiz, dertsiz: 106b/13, 107a/22.

bīgāne: (f.s.) 1. Yabancı, aşına olmayan. 2. Kayıtsız, ilgisiz, alakasız, lakayt. 3. tas. Dünya ile ilgisini kesmiş, dünyadan soyutlanmış: 43b/17, 49a/1, 65a/3, 79a/6, 79a/8, 79a/13, 79a/21, 79b/16, 80a/13, 80b/3, 81a/7, 81a/14, 98a/16, 99a/1, 107b/3, 107b/5, 107b/9, 107b/12, 107b/23, 108a/5.

bīgāne-i āşināyān-ı ma'rifet: Varlıkların hakikatini ve İlahi sırları bilenlere yabancı: 98a/16.

bīgāne-i firāş-ı sündüsiyyü'l-kumāş-ı erīke-i firdevs: Firdevs cenneti tahtının, kumaşı sırmalı ve desenli ipekten olan minderinin yabancısı: 81a/7-81a/8.

bīgāne-i pister-i kemhā vü atlas: İpek ve atlas kumaştan yapılmış yatağa yabancı: 81a/14-81a/15.

bīgāne-i ser-rişte-i ıtlāk: Hür olma ipine yabancı (bir kayıt ile mukayyet olan, serbest olmayan): 99a/1-99a/2.

bīgāne-i şehristān-ı vücūd: Vücut şehrinin yabancıısı (kendi bedeninden habersiz olan): 43b/17, 49a/1-49a/2, 65a/3.

bīgāne-i vücūd: Vücudun yabancıısı, vücuda yabancı: 80a/13.

bīgānegān: (f. i. bīgāne'nin c.) Yabancılar, aşina olmayanlar: 109a/9.

bīgānegān-ı güm-şüde-i rāh: Yolunu kaybetmiş yabancılar: 109a/9.

bīgānegī: (f.b.i.) Yabancılık, ilgisizlik, kayıtsızlık, umursamazlık: 85a/6.

bī-gāye: (f.a.s.) Sonsuz, sayılamayacak kadar çok: 44a/15.

bī-gīll: (f.a.s.) Kinsiz, hilesiz, samimi, saf, hasetsiz: 58a/1.

bī-gümān: (f.s.) Şüphesiz, kuşkusuz: 101a/10, 105a/4.

bīh: (f.i.) Kök: 108a/8.

bī-ḥaber: (f.a.s) 1. Habersiz, bilgisiz. 2. Gafil: 60b/12, 60b/14, 60b/21, 69a/14, 80b/12, 109a/8.

bī-ḥaber-i ḥayr u şerr ve keyf ü kemm: Hayır, şer, varlık ve yokluktan habersiz olan: 60b/21.

bī-ḥaber-i keyf ü kemm: Nitelik ve nicelikten habersiz, (var olan şeylerin) nasıl ve ne ölçüde yaratıldığından habersiz, varlık ve yokluktan habersiz: 69a/14.

bīḥār: (a.i. baḥr'ın c.) Denizler: 98a/7.

bī-ḥased: (f.a.b.s.) Hasetsiz: 65b/17.

bīh-būd: (f.b.s.) Mübarek, aziz, şerif, kutsal: 100b/1.

bī-ḥod: (f.s.) Kendinden geçmiş, kendini kaybetmiş, baygın: 43b/17, 49a/1.

bīḥte: (f.s.) Kalburdan geçirilmiş, elenmiş: 49a/17.

bīḥūde: (f.zf.) Boşuna, beyhude, boş yere: 51b/18, 92a/13.

bī-ḥumār: (f.a.s.) Sarhoş etmeyen, sersemletmeyen: 49a/16.

bī-ḥuzūr: (f.a.s.) Huzursuz, rahatsız, tedirgin: 67b/12.

bī-hüner: (f.a.s.) Hünersiz, beceriksiz, marifetsiz, maharetsiz: 80b/11.

bī-idrākī: (f.a.i.) İdraksizlik, anlayışsızlık: 45a/3.

bī-ihtiyāc: (f.a.s.) Muhtaç olmayan, ihtiyacı olmayan: 83a/5.

bī-ihtiyār: (f.a.s.zf.) Kendiliğinden, elde olmayarak, gayriihtiyari, iradesi dışında: 46b/19, 71b/10.

bī-imtīnān: (f.a.s.) Minnet etmeyen, başa kakmayan, minnet edilmeyen, başa kakılmayan: 44b/13, 47b/1, 47b/22, 64a/9.

bī-intibāh: (f.a.s.) (Gaflet uykusundan) uyanmamış olan, meydana gelen şeylerden ibret almayan, gafil, habersiz: 56a/8, 109a/8, 109a/21.

bī-irtibāt: (f.a.s.) Bağlılığı olmayan, ilgisiz, alaka göstermeyen, vefasız: 108a/10.

bī-irtiyāb: (f.a.s.) Şüphesiz, kuşkusuz: 43a/9, 82a/6, 96b/6, 103b/6, 105b/19.

bī-ʿiṣ: (f.a.s.) Zevksiz ve sefasız, yeme ve içmesiz: 64b/5.

bī-iṣtibāh: (f.a.s.) Şüphesiz, kuşkusuz: 44b/2, 52b/9, 71a/23.

bī-iʿtibār: (f.a.s.) Değersiz, itibarsız: 100b/11, 102b/9, 107b/23.

bī-ḳadr: (f.a.s.) Kıymetsiz, değersiz: 47a/2, 47a/3, 47a/11.

bī-ḳaʿr: (f.a.s.) Dipsiz, dibi bulunmayacak kadar derin: 51a/22.

bī-kārlik: (f.t.i. bī-kār-lık) İşsizlik, çalışmamazlık: 59b/16.

bī-ḳarār: (f.a.s.) 1. Kararsız, bir karar üzere durmayan, aynı hâl üzere devam etmeyen, baki olmayan. 2. Huzursuz, rahatsız, muzdarip: 45a/7, 50b/18, 53b/20, 53b/21, 55a/15, 56b/1, 73a/21, 82a/17, 84b/8, 98a/8, 101b/7, 102a/15, 105b/6, 105b/11.

bī-ḳaydāne: (f.a.f.zf.) Kayıtsızca, umursamazca: 101b/14.

bī-kenār: (f.s.) Sonsuz, engin, uçsuz bucaksız, kıyısı olmayan: 69b/1, 81b/7, 99a/21.

bī-kerān: (f.s.) Uçsuz bucaksız, kenarı olmayan, sonsuz: 51a/19.

bī-kes: (f.s.) Kimsesiz, hamisiz, yalnız: 85b/19.

bī-kīne: (f.s.) Kinsiz, kin barındırmayan, nefret duymayan: 47a/15, 49b/14, 62a/23, 63a/5.

bī-ḳuṣūr: (f.a.s.) Kusursuz: 101a/9.

bilā-cürʿa: (a.b.zf.) Son damlası kalmayana kadar: 67a/13.

bilā-da‘vet ü ilticā: Davet edilmeden ve istenmeden: 102b/4.

bi‘l-cümle: (a.zf.s.) 1. Tamamen, tümüyle, bütünüyle, büsbütün, tamamıyla, baştan başa. 2. Bütün, tüm: 46b/5, 48a/18, 66b/12, 78a/12, 79b/6, 90a/6.

bi‘l-fi‘l: (a.zf.) 1. Nazari değil iş olarak, fiilen, gerçekten, yaparak, fiilî olarak. 2. Bizzat, doğrudan doğruya: 90b/14, 90b/19, 93a/2, 94b/13.

bi-ḥasebi: (a.zf.) -ce, göre, bakımından, açısından: 88a/19.

bi-ḥasebi’z-zāt: Mahiyet bakımından: 88a/19.

bi‘l-ḥāṣṣa: (a.zf.) Özellikle, hususen, hele: 88b/11.

bi‘l-küllīyye: (a.zf.) Tamamen, büsbütün, tamamıyla, bütünüyle: 58b/13, 61a/20, 75b/22, 105b/5.

billūr: (a.i.) 1. Çok parlak, şeffaf, duru ve temiz cam. 2. Parlak ve şeffaf taş, kristal: 100a/22, 100b/1.

billūr-ı şeffāf: Çok parlak, şeffaf, duru ve temiz cam: 100a/22.

billūrīn: (a.f.s.) Çok parlak, şeffaf, duru ve temiz (cam), kristal, kristalden yapılmış: 106a/15.

billūrīn-tār: (a.f.b.s.) Teli kristal olan, kristal telli: 100b/10.

bi‘l-meleke: (a.zf.) Melekeyle, meleke olarak: 90b/9.

bīm: (f.i.) Korku: 62a/11, 66a/20.

bīm-i mevķif-i ‘azāb: Azap mahşerinin korkusu: 66a/20-66a/21.

bīmār: (f.s.) Hasta: 85b/13, 96a/12.

bīmār-ı derd-i cezbe: Cezbe derdinin hastası: 96a/12.

bīmār-ı velā-yı Ḥudā: Allah aşkının hastası: 85b/13-85b/14.

bīmārān: (f.i. bīmār’ın c.) Hastalar: 55b/17.

bīmārān-ı hümüm: Keder hastaları: 55b/17.

bīmārḥāne: (f.b.i.) Tımarhane, akıl hastanesi: 103a/8, 104a/21.

bīmārī: (f.i.) Hastalık: 57a/5.

bīm-dārī: (f.s.) Korkan: 49b/7.

bīm-dārī-i leheb-i nīrān: Cehennem alevinden korkan: 49b/7.

bī-me'āl: (a.f.s.) 1. Sonsuz, sınırsız. 2. Anlamsız, hükümsüz, akla ve mantığa uymayan: 50b/22, 56a/8, 56b/20, 73b/1, 85b/18, 100a/6.

bī-meze: (f.s.) Tatsız tuzsuz: 56b/1, 107a/6.

bī-minnet: (f.a.s.) Kuşkusuz, şüphesiz: 52b/2, 75a/16, 105a/13.

bī-mirā: (f.a.s.) Şüphesiz, tartışmasız: 83a/23.

bī-muhakkak: (f.a.s.) Doğru olmayan: 75b/6.

bī-müdānī: (f.a.s.) Eşsiz, benzersiz: 43b/1, 106b/20.

bīñ: (t.i.s.) 1000 sayısı: 44a/17, 82b/8, 59a/16, 96a/17, 99b/16.

bīnā: (f.s.) Gören: 105b/15.

binā: (a.i.) 1. Bina, yapı. 2. Yapma, inşa etme, kurma, yapılma, inşa edilme, kurulma: 43b/2, 43b/5, 45a/17, 45b/6, 67b/4, 79b/13, 81a/23.

binā-yı merşūşa-i şıdk u ihlāş: Allah'a gönülden bağlanmış ve riyasız inanın sağlam binası: 81a/23.

binā-yı raşīnū'r-rükñ-i hāne-i dil: Gönül evinin temeli sağlam binası: 67b/4-67b/5.

binā-ber-īn: (a.f.zf.) Bundan dolayı, bu sebepten, bunun üzerine, buna dayanarak, dolayısıyla: 63a/17, 78b/8.

binā olun- (a.t.b.fi.): Yapılmak, inşa edilmek: 56b/21.

bī-naşīb: (f.a.s.) Nasipsiz, kısmetsiz: 53a/12.

binā vü ihyā olun- (a.t.b.fi.): İnşa edilmek ve canlandırılmak: 43b/2.

bī-neng: (f.s.) Utanmaz, arlanmaz, arsız, ahlaksız: 51b/9, 102b/8.

bī-neng ü 'ār: Utanmaz ve arlanmaz: 51b/9, 102b/8.

bī-nevā: (f.s.) Nasipsiz, çaresiz, zavallı, mahrum: 104b/22.

bī-nevā-yı sengīn-dil-i şūrezār-hāl: Çorak toprak gibi kurumuş olan, taş gibi katı yürekli nasipsiz (derviş): 104b/22-104b/23.

bī-nevāter: (f.s.) Daha nasipsiz, daha çaresiz, daha zavallı: 60a/20.

bī-nikāb: (f.a.s.) Örtüsüz, perdesiz, peçesiz: 69b/10.

bī-nişān: (f.a.s.) İzi kalmamış, yok olmuş: 47b/10.

bī-niṣānī: (f.i.) İzi kalmama, yok olma: 82b/8.

bī-niyāz: (f.s.) Muhtaç olmayan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, müstağni: 44a/22, 52a/14, 70b/19, 83b/8, 96a/15.

bī-niyāzī: (f.i.) Muhtaç olmama, ihtiyaçsızlık, elde olana kanaat edip başka bir şeye ihtiyaç duymama: 44b/10, 44b/20.

bī-pāyān: (f.s.) Sonsuz, tükenmez, sınırsız: 43b/9, 43b/11, 54a/22, 69a/12, 81b/16.

bī-pervā: (f.s.zf.) 1. Çekinmez, sakınmaz, korkusuz. 2. Çekinmeden, sakınmadan, korkusuzca: 99a/23, 102b/4, 108a/13, 109a/4.

birāder-zāde: (f.b.i.) Erkek kardeş çocuğu, yeğen: 65b/17.

birāder-zāde-i peygām-ber: Peygamber yeğeni: 65b/17.

bir ān evvel: (t.a.zf.) Bir an önce: 48a/20.

bī-rayb: (f.a.s.) Kuşkusuz, şüphesiz: 75a/13.

bī-rayb ü şekk: Kuşkusuz ve şüphesiz: 75a/13.

bī-rezīn: (f.a.s.) Sağlam olmayan, temelsiz: 81b/12.

bī-rezm: (f.s.) Kavgasız: 106b/7.

birle: (t.e.) İle: 44a/22, 44b/15, 47b/20, 56b/1, 56b/1, 56b/23, 58a/20, 67a/14, 67a/22, 69a/10, 70b/15, 72b/1, 84b/16, 85a/1, 85a/7, 85a/13, 85b/7, 92b/20, 95a/22, 97a/22, 98b/2, 106b/9, 109b/1.

bir ol- (t.b.fi.): Birleşmek, tek şey hâline gelmek: 57a/2.

birūn: (f.i.) 1. Dış. 2. Dışarı, dışarısı. 3. Dışarıda, hariçte. 4. Dışarıya: 100b/3.

birūn: (f.i.) 1. Dış. 2. Dışarı, dışarısı. 3. Dışarıda, hariçte. 4. Dışarıya: 49a/10, 63b/4, 68a/1, 78b/4, 98a/17.

birūn-ı dā'ire-i iz'ān: (İlahi hakikatleri) şüphesiz anlama dairesinin dışında: 98a/17.

birūn dāden: (f.b.fi.) Dışarıya yansıtmak, dışına vermek, salmak, dışarı çıkarmak: 62a/13.

birūn it- (f.t.b.fi.): Dışarı çıkarmak, uzaklaştırmak, atmak, çıkarmak: 72a/18.

birūn-niṣīnān: (f.b.i. birūn-niṣīn'in c.) Dışında oturanlar, dışarıda oturanlar: 45a/11, 52a/18, 64b/16.

bīrūn-niṣīnān-ı ḥalka-i itā‘ at ü tāt at: (Allah’a) itaat ve ibadet halkasının dışında oturanlar: 52a/18.

bīrūn-niṣīnān-ı ḥalka-i teyaḳḳuḣ u intibāhī: Gafletten kurtulma ve hakikati anlayıp uyanma halkasının dışında oturanlar: 45a/11-45a/12.

bīrūn-niṣīnān-ı ḥānḳāh-ı ümīd: Ümit tekkesinin dışında oturanlar: 64b/16.

bir vechile: (t.a.zf.) Hiçbir şekilde, asla: 51b/21, 63b/2, 63b/9, 74a/4, 104b/16.

biryān: (f.i.) Kebap: 104a/20.

biryān u sūzān ol- (f.t.b.fi.): Yanmak: 104a/20.

bī-sābīḳa: (f.a.s.) Benzeri ve örneği olmayan, daha önce görülmemiş, eşsiz, ender, yeni, olağüstü, acayip, ilginç (şey): 61a/1.

bī-sābīḳa-i ḥaḳḳ-ı bendegī-i sezā-vār-ı teṣrīf-i nī‘ met-i ḥayāt: Hayat nimetiyle şereflemeye yaraşır bir kulluğun eşi benzeri görülmemiş hakkı(nı verme): 61a/1-61a/2.

bī-ṣabr: (f.a.s.) Sabırsız: 73a/21.

bī-sāmān: (f.s.) Huzursuz, perişan: 68a/23, 101b/16.

bisāt: (a.i.) 1. Halı, kilim, keçe, minder gibi yere yayılan şey, yaygı. 2. Dünya: 47a/13, 60a/15, 74b/7, 79a/23, 80a/2, 80b/23, 84b/11.

bisāt-ı ‘ālem: Dünya, dünya yaygısı: 74b/7-74b/8.

bisāt-ı inbisāt-ı dünyā-yı deniyye: Aşağılık dünyanın ferahlama yaygısı: 80b/23.

bī-sa‘y: (f.a.zf.) Çalışıp çabalamadan, gayret göstermeden: 50b/12.

bī-sa‘y ü ṭaleb: Çalışıp çabalamadan ve istemeden: 50b/12.

bī-sāz: (f.s.) 1. Elinde acucunda bir şeyi olmayan, fakir, yoksul, zavallı. 2. Kuvvetsiz, kudretsiz: 70b/19.

bī-semt: (f.a.s.) Mekândan münezzeh: 48b/10.

bī-ser: (f.s.) Başsız: 68a/23.

bī-ser ü sāmān: Sefil ve perişan: 68a/23.

bismi’llāh: (a.i.) Allah’ın adıyla: 42b/2, 43a/5.

bisyār: (f.s.zf.) Çok, birçok, pek çok, fazla, ziyade: 44b/15, 60a/15, 68a/5.

bisyār-ser-māye: (f.b.s.) Sermayesi bol: 105b/13.

bisyār-züvvār: (f.a.b.s.) Ziyaretçisi bol olan: 43b/3.

bī-şekk: (f.a.s.) Kuşkusuz, şüphesiz: 75a/13, 101a/10.

bī-şekk ü gümān: Şüphesiz, kuşkusuz: 101a/10.

bīşter: (f.s.zf.) Daha çok, daha fazla: 103b/7.

bī-şu'ūr: (f.a.s.) Şuursuz, bilinçsiz: 67a/4.

bī-şümār: (f.s.) Sayısız, hadsiz, pek çok, sayılamayacak kadar çok: 44b/15, 56b/1, 69b/3, 71b/11, 92a/1, 101b/8, 107b/20.

bit- (t.fi.): Yeşermek, yetişmek: 50b/4, 51b/17.

bī-tāb: (f.s.) Hâlsiz, güçsüz, takatsiz, bitkin, yorgun: 44b/18, 65b/20, 97a/13.

bī-tābī: (f.i.) Bitkinlik, takatsizlik, hâlsizlik: 63b/20.

bī-tāb it- (f.t.b.fi.): Takatsiz bırakmak, güçsüz düşürmek: 98a/14.

bi-taleb: (f.a.zf.) İstemeden, arzu etmeden: 50b/12.

bī-temkīn: (f.a.s.) İhtiyatsız, tedbirsiz: 70a/8.

bī-temyīz: (f.a.s.) İyiye kötüden ayıramayan, ayırt edebilmekten yoksun, akılsız, anlayışı kıt: 56a/8.

bī-teşbīh: (f.a.s.) Benzeri olmayan, benzersiz: 54a/10.

bī-teşvīş: (f.a.s.) Endişesiz, kaygısız, tasasız: 51a/21.

bi't-tecribe: (a.s.) Tecrübe edilen, tecrübe edilmiş: 103b/15.

bī-vefā: (f.a.s.) Vefasız, sadakatsiz: 51b/9.

bizā'a: (a.i.) 1. Sermaye, mal. 2. İlim, bilgi: 63a/2, 85b/21, 87a/19, 99a/21.

bizā'at: (a.i.) Sermaye, mal: 66a/18.

bī-zahm: (f.s.) Yarasız: 67b/23.

bī-zahm-ı tīşe-i metā'ib-i şedāyid: Şiddetli musibetlerin baltasından yarasız kurtulan: 67b/23.

bizār: (f.s.) Bıkmış, usanmış, bezmiş: 100a/9.

bī-zevāl: (f.a.s.) Yok olmayan, geçici olmayan, zeval bulmaz, kalıcı, ebedî, baki. 60a/16, 93b/3.

bî-zimām: (f.a.s.) Dizginsiz: 101b/16.

bizle: (a.i.) Gündelik elbise: 82b/6.

bi'z-żarüre: (a.zf.) Zorunlu olarak, ister istemez: 70b/12, 84b/10.

bū: (f.i.) Koku: 54a/1, 76b/18.

būd: (f.i.) Varlık: 49a/6.

būden: (f.fi. gzk: bū/bāş) 1. Olmak. 2. Bulunmak, yer almak: 42b/2, 47a/13, 47b/5, 62a/12, 63b/22, 65b/14, 65b/17, 66a/5, 69a/9, 69b/20, 75a/3, 81a/16, 81a/17, 81a/18, 99b/14, 101a/16.

bu gūne: (t.f.zf.) Böyle, bu şekilde, bu kadar, bu derece, bu tarz: 64b/6.

buhār: (a.i.) 1. Buhar, buğu. 2. Latif cisim: 93b/7, 93b/23, 94a/8, 94a/13, 94a/16.

buhār-ı laṭīf: Maddi bir varlığı olmayan buhar, latif cisim: 93b/7, 93b/23, 94a/8, 94a/13.

buhār-ı laṭīf-i nūrānī: Nurlu, maddi bir varlığı olmayan buhar; nurlu latif cisim: 94a/16.

Buhārā: (t.i.) Orta Asya'nın en eski yerleşim bölgelerinden olan ve günümüzde Özbekistan sınırları içinde bulunan tarihî şehir: 68b/17.

buhrān: (a.i.) Hastalığın en ağır zamanı, hastalık nöbeti, kriz: 96b/5, 96b/12.

buhrān-ı ḥarāret-i cezbe: Cezbenin vücuda verdiği ateşin krizi: 96b/12.

būḫalemūn: (f.i.s.) 1. Bukalemun. 2. Göz alıcı, rengârenk, çok renkli. 3. Hareket ettikçe renk değiştiren eski bir ipek kumaş çeşidi: 45a/12, 72a/17, 104b/7.

buncılayın: (t.s.) Böyle, böylesi, böylesine: 52b/4.

burc: (a.i.) 1. Güneş'in bir yılda takip ettiği düşünülen yörüngenin içlerinden geçtiği, belli sembollerle gösterilen on iki takımyıldızından her biri. 2. Kale surlarının gerekli yerlerine yapılan savunma kulesi: 46b/20, 57a/8, 106b/9.

burc-ı şems: Güneşin burcu (aslan burcu): 106b/9.

burc u bārū-yı ḳal' a-i beden: Beden kalesinin burcu ve suru: 57a/8-57a/9.

būriyā: (f.i.) Yokluğu ifade eden hasırdan yapılmış giysi: 98b/13.

busaṭ: (a.i. bisāṭ'ın c.) 1. Yataklar, döşekler. 2. Şilteler, minderler: 51b/19.

būse-ḳinī: (f.b.i.) Öpücük alma, öpme: 74a/7.

büse-çinî-i şeftâlû-yı huliyy: Süs şeftalisini öpme, dudağı öpme (Süs şeftalisi, pembe renginden dolayı dudağa benzetilmiştir.): 74a/7.

būsegāh: (f.b.i.) Öpülecek yer, öpücük yeri: 66b/21, 67a/3, 67b/15.

būsegāh-ı nîş: İğnenin öptüğü (soktuğu) yer: 66b/21, 67a/3.

būsegāh-ı nîş-i miḥen-i dünyā: Dünya dertleri iğnesinin öptüğü (soktuğu) yer: 67b/15.

bustān: (f.i.) Bahçe, çiçek bahçesi, güzel kokulu çiçeklerle dolu yer: 54a/17, 72b/13, 92a/6.

būstān: (f.i.) Bahçe, çiçek bahçesi, güzel kokulu çiçeklerle dolu yer: 54a/9, 58a/17, 73a/23, 76a/2, 77b/6, 85b/4, 107b/22.

būstān-ı ʿālem-i pestī: Pespaye dünyanın çiçek bahçesi: 85b/4.

būstān-ı dil-i firdevs-niṣān: Firdevs cennetine benzeyen gönül bahçesi: 107b/22.

būstān-ı gül-i her dem bahār-ı cemāl-i bā-kemāl: Kusursuz güzelliğin hiç solmayan gül bahçesi: 54a/9-54a/10.

būstān-ı mecālīs-i büzürgān: Uluların meclislerinin çiçek bahçesi: 77b/6.

būstānī: (f.i.) Bahçeye ait, çiçek bahçesine ait, güzel kokulu çiçeklerle dolu yere ait: 72b/8.

buşula: (ital.i.) Pusula: 81b/20.

buşulayı şaşır- (ital.t.b.f.i.): 1. Şaşırıp ne yapacağını bilememek. 2. Doğruluktan ayrılmak: 81b/20.

buṭlān: (a.i.) Hükümünü yitirme, geçersiz olma, boş ve temelsiz olma, anlamsız olma: 92b/2.

buṭlān-ı istiʿdād: Yeteneğin hükümünü yitirmesi / anlamsızlaşması: 92b/2.

buṭūn: (a. i. batn'ın c.) 1. İçler. 2. İç yüzler, içte gizli olan şeyler: 48b/15, 94a/21.

buṭūn-ı şelāşe: Üç iç/boşluk: 94a/21.

bu vechile: (t.a.zf.) Bu sebeple, bu şekilde, şu şekilde, böylelikle: 64b/4, 86a/22, 89a/2, 91a/10.

būy: (f.i.) Koku: 70a/23, 77b/2.

būyā: (f.s.) Güzel kokan, güzel kokulu: 76a/6.

buyur- (t.fi.): 1. Emretmek, buyurmak. 2. Söylemek, demek. 3. “Etmek, eylemek, yapmak” anlamında yardımcı fiil: 45a/9.

büdalā: (a.i. bedil’in c.) Budalalar, sersemeler, akılsızlar, aptallar, bönler: 104a/2.

bükā/bükā’: (a.i.) 1. Ağlama, ağlayış, gözyaşı dökme. 2. Gözyaşı: 58b/4, 75a/5.

bükā’-i nedāmet: Pişmanlık ağlayışı: 75a/5.

bülbül: (a.i.) Bülbül: 65b/2, 70a/9, 70a/14, 83b/17, 83b/19, 83b/21, 84a/6, 84b/3, 85b/11, 85b/14, 92b/6.

bülbül-i faşîh-i şîrîn-kelām: Tatlı sözlü fesahatli bülbül: 65b/2.

bülbül-i gülşen-i firdevs: Firdevs cennetinin gül bahçesinin bülbülü: 84a/6-84a/7.

bülbül-i h’oş-nevā-yı şafā: Neşe bahşeden güzel sesli bülbül: 84b/3.

bülbül-i nāzik-edā-yı bedī’ü’l-beyān: İfade etmede eşsiz güzellik sahibi, güzel sesli bülbül: 70a/14-70a/15.

bülbülān: (a.f.i. bülbül’ün c.) Bülbüller: 46b/6.

bülend-bārgāh: (f.b.i.) Yüce makam / huzur: 56a/1, 82b/10-82b/11.

bülend-eyvān: (f.b.s.) Yüksek eyvanlı, yüksek kemerli: 59a/8.

bülend-revāk: (f.a.b.s.) Yüksek eyvanlı, yüksek kemerli: 78b/12.

bü’l-hevesān: (a.f.b.i. bü’l-heves’in c.) Maymun iştahlılar, arzu ve heveslerine tabi olanlar, aklına geleni yapmak isteyenler, keyfine buyruk olanlar: 53b/17, 53b/19, 81b/19.

bü’l-hevesān-ı zıbağ-ḥurūşān: Cıva gibi ele avuca sığmayan maymun iştahlılar: 53b/19.

bülüg: (a.i.) Büyüme, yetişme: 72b/16.

bül’üm: (a.i.) Gırtlak: 45a/15.

bündārī: (f.i.) Zenginlik: 49a/14.

bünyād: (f.i.) Yapı, bina: 43a/21.

bünyād-ı Ḥalīl-i Āzer: Azer’in oğlu Hazret-i İbrahim’in yaptığı bina: 43a/21.

bünyād olun- (f.t.b.fi.): Yapılmak, inşa edilmek: 43b/3.

bünyān: (a.i.) 1. Bina, yapı. 2. Temel: 59a/9, 100b/6.

bür’: (a.i.) Hastalıktan iyileşme, şifa bulma, afiyet, hastalığın etkisini kaybetmesi: 67b/9, 67b/14.

bür’ü’s-sā‘a: Hastalıktan kısa sürede iyileşme: 67b/14, 67b/17.

bür’ü’s-sā‘a-gerde: Tesirini derhâl gösteren, hastalıktan kısa sürede iyileştiren: 67b/14.

bürde: (a.i.) Hırka: 51a/16.

bürde-i köhne-i Müste‘ân: Allah’ın yarattığı eski püskü hırka (Beyitte geçen “eski püskü hırka” ile kastedilen “değersiz dünya”dır.): 51a/16.

bürehne: (f.s.) 1. Açık, çıplak, yalın. 2. Nasipsiz, çaresiz, zavallı, mahrum. 3. Yoksul, fakir: 68a/12, 68a/22.

bürehne-pāyān: (f.b.i. bürehne-pāy’ın c.) Yalın ayaklar: 60b/20.

bürehne-pāyān-ı kūçe-i ‘adem: Yokluğun dar sokaklarında yalın ayak dolaşanlar: 60b/20-60b/21.

bürehne-ser ü pā: (f.b.s.) Başı ve ayağı çıplak, dilenci, yoksul: 95b/23-96a/1.

bürhān: (a.i.) Kanıt, delil, ispat: 44a/6, 57b/6, 93b/9.

bürhān-ı hünermendī vü firāset: Bilgili ve anlayışlı olmanın delili: 57b/6-57b/7.

bürhān-ı kâtı‘: Şüphe ve tereddüde yer bırakmayan kanıt: 44a/6.

bürīde: (f.s.) Kesilmiş: 50b/7.

bürīde-i miḳrāz-ı telef: Ölüm makasıyla kesilmiş: 50b/7.

bürüc: (a.i. burc’un c.) Burçlar: 106b/7.

bürüdet: (a.i.) 1. Soğukluk. 2. Umursamazlık, kayıtsızlık, ilgisizlik, manevi soğukluk. 3. Eski tıbbā göre tabiatta bulunan dört rükün ve esastan biri (Diğerleri: Harāret, rutūbet ve yübūset.): 85a/2, 94a/19.

bütü‘: (a.i.) Ayrılma, uzaklaşma: 58a/18.

büzāk: (a.i.) Tükürük: 104b/6.

büzürgān: (f.i. büzürg’ün c.) Büyükler, ulular, ileri gelenler, önderler: 77b/6.

C

cā: (f.i.) 1. Yer, mekân, mahal. 2. Makam, mevki: 70b/7.

cādd: (a.s.) Keskin, kesen: 73b/10.

cādū: (f.i.) Cadı, büyücü: 102a/9.

cādū-bend: (f.b.s.) 1. Büyücüyü büyüleyen. 2. Cadıyı bağlayan: 45a/23.

cāh: (a.i.) Yüksek makam, mevki, rütbe: 82b/9.

cāhil: (a.s.) Cahil, bilgisiz, habersiz: 53a/4, 80b/13, 82b/19, 92a/23, 99a/17, 99a/18.

cāhil-i muṭlaq: Katıksız cahil: 99a/17.

cā'iz: (a.s.) Yapılmasında bir sakınca bulunmayan, izin verilmiş: 86a/2.

cālī: (a.s.) Cilalı, parlayan: 56b/1.

Cālīnūs: MS 130'da Bergama'da doğan, İslam tıbbını etkileyen ünlü Grek hekimi Cālīnūs, 200'lü yıllarda vefat etmiştir: 93b/10.

Cālīnūs-ı hikmet-me'nūs: Bilgelik dolu Cālīnūs: 93b/10.

cām: (f.i.) 1. Kadeh, bardak. 2. Cam, sırça. 3. tas. Allah âşığının kalbi: 65a/21, 70b/15, 73a/9, 76b/20, 77b/4, 80a/3, 104b/7, 104b/7, 106b/3, 106b/13, 107a/17, 107b/1, 109b/6.

cām-ı Cem: İran mitolojisinde şarabın mucidi sayılan Cem'in sihirli kadehi: 106b/13, 107a/17.

cām-ı şeffāf: Şeffaf cam: 104b/7.

cām-ı zer-endüde-i muraşşa'-ı āftāb: Güneşin kıymetli taşlarla bezenmiş altın yaldızlı kadehi: 65a/21.

cām-ı zerrīn-i felek-i ḥāmis: (Kırmızı altın renginde olan) Beşinci kat göğün altın kadehi: 106b/3.

cāme: (f.i.) Elbise, giysi: 44a/10, 50b/6, 50b/10, 50b/20, 56a/8, 72b/9, 82b/14, 103b/3, 104a/14.

cāme-i ḥayāt: Hayat elbisesi: 82b/14.

cāme-i keşīf-i cism ü cismānī: Bedenin maddi (maddeden oluşan) elbisesi: 103b/3.

cāme-i müste'ār-ı dünyā: Dünyanın ödünç elbisesi (beden): 50b/20-50b/21.

cāme-i reng-ā-reng-i berg ü bār: Yaprak ve meyvenin rengârenk elbisesi: 72b/9.

cāme-i süfte-ḫumāş-ı zāhire: Parlak (ve) kumaşı yeni elbise: 50b/6.

cāme-i zer-beft-i muṭallā: Yaldızlı, sırmalı elbise: 104a/14-104a/15.

cāme-ḥāb: (f.b.i.) Yatak: 53a/18.

cāme-hāb: (f.b.i.) Yatak: 80b/3.

cāmeī: (f.i.) Bir elbise: 50b/3.

cāmi‘: (a.s.) Cemedan, derleyen, toplayan: 42b/4.

cāmi‘ ü’l-beyān: Lafzı az, anlamı çok olan: 42b/4.

cān: (f.i.) 1. Can, ruh. 2. Hayat. 3. Gönül: 44a/17, 45a/20, 54a/13, 55b/23, 56b/1, 57b/3, 59a/22, 62b/4, 67b/21, 68b/11, 69a/10, 70a/20, 70b/20, 73a/11, 73b/4, 73b/20, 77a/10, 78a/1, 83b/1, 85a/7, 95b/23, 96a/17, 96b/7, 98b/2, 102a/16, 103b/18, 105b/4, 105b/6, 106b/12, 108a/6, 109a/12, 109b/1, 109b/17.

cān-ı ‘uşşāk: Hak âşıklarının ruhu: 56b/1.

cān u dil: İçtenlik, samimiyet, çok isteme: 96b/7.

cān u ser: Can ve baş (hayat): 103b/21.

cānān: (f.i. cān’ın c.) 1. Canlar, ruhlar. 2. Sevgililer: 84a/11.

cānān: (f.i.) 1. tas. Allah. 2. Sevgili: 47a/16, 105a/2, 105a/19, 106b/6, 109a/12.

cān-āşūb: (f.b.s.) Canların birbirine karıştığı: 83b/7.

cān-dāde: (f.b.s.) Candan bağlı, canını verecek kadar bağlı: 107b/20.

cānib: (a.i.) 1. Taraf, cihet, yön, yan. 2. Kenar, köşe, bucak: 45a/18, 48b/9, 48b/10, 59a/23, 61b/3, 66a/15, 73b/17, 83a/12, 93b/15, 93b/16, 93b/21, 93b/23.

cānib-i maḥbūb-ı bī-semt ü cihet: Mekândan münezzeh olan sevgilinin (Allah’ın) tarafı: 48b/10.

cānib-i şehristān-ı ‘adem: Yokluk şehrine doğru: 45a/18.

cānib-i tūş-māl-ı dārü’n-nevāl-i mülk-i Mute‘āl: Yüce Allah’ın hükmü altında olan mülkünün rızık yeri (dünya) aşçısı tarafı(ndan): 83a/12-83a/13.

cānlu: (f.t.s. cān-lu) Canlı, yaşayan: 52b/17.

cānn: (a.i.) Cin taifesi: 47b/20, 60a/15, 69a/8.

cān-sitān: (f.b.s.) Can alan: 48b/12.

cān-sūz: (f.b.s.) Can yakan, yürek yakan, fazla keder ve sıkıntı veren: 52a/15, 67a/11, 70a/4, 103a/10, 107a/11.

cārī ol- (a.t.b.fi.): 1. Yürürlükte olmak, geçerli olmak. 2. Akmak: 65b/19-65b/20, 80a/12, 92b/16.

cārūb: (f.i.) Süpürge: 45a/22.

cāvidān: (f.s.) Ebedî, daimî, baki, sonsuz: 44a/12.

cāvidānî: (f.s.) Ebedî, daimî, baki, sonsuz: 44b/15, 46b/23, 48b/17, 52b/7, 95a/10.

cāy: (f.i.) 1. Yer, mekân, mahal. 2. Makam, mevki. 3. Had, insanın yetki ve değeri: 43a/4, 45a/2, 52b/14, 56b/1, 69a/9, 81b/4, 99b/13.

cāy-ı halk: İnsanların yeri (haddi): 99b/13.

cāy-ı ẖod. Kendi yerin: 52b/14.

cāy-ı irtiyāb: Şüphe noktası, şüpheye mahal verecek durum: 43a/4.

cāy-ı pür-āşüb-ı miḥnet ü bî-dād: Bela ve zulmün kargaşa dolu yeri: 81b/4.

cāy-ı temāşā: Seyretme yeri: 56b/1.

cāy-ı tū: Senin yerin: 69a/9.

cāygāh: (f.b.i.) 1. Yer, mekân, mahal. 2. Makam, mevki: 69a/10, 100b/23.

cāygāh-ı feyz-i Ḥudā-yı lā-yenām: Daima uyanık olan Allah'ın ilham yoluyla kuluna lütfettiği feyzin mekânı (kalp): 100b/23-101a/1.

cāy-gīr: (f.b.s.) Yer tutan, yerleşmiş bulunan, yer eden: 94b/20, 108b/20.

cāy-gīr-i irtisām-ı ḳabūl: Kabul resmine yerleşen (Şekli görülebilir olan): 108b/20-108b/21.

cāy-gīr ol- (f.t.b.fi.): Yer tutmak, yerleşmek, yer etmek: 47a/21, 70a/8, 104b/8.

cāzibe: (a.i.) Çekim: 96a/2.

ceberūt: (a.i.) 1. Allah'ın her şeyin üstünde olan büyüklüğü, kudreti, ululuğu. 2. Zorla her istediğini yaptırabilme kudreti: 48b/20, 59a/7, 59b/10, 78b/19, 84a/13, 95a/13, 98b/7.

cebīn: (a.i.) 1. Alın. 2. Yüz: 59a/13, 82b/11, 83b/10.

cebīre: (a.i.) Kırık veya çıkık kemikleri yerinde tutmak için kullanılan tahta, kırık tahtası: 85a/15.

cebīre-i kesr-i 'uyūb: Kusurların kırılan kemiklerini yerinde tutan tahta (tövbe): 85a/15.

Cebre'îl: (a.i.) Vahiy meleği Hz. Cebrail: 87b/2.

cedāvil: (a.i. cedvel'in c.) Su kanalları, arklar: 58a/17.

cedāvil-i mecārī-i būstān-ı muḥabbet: (İlahi) aşk bahçesinin su yolları: 58a/17.

cedd: (a.i.) Dede, ata: 81a/11.

cedd-i a‘lā: Atalar, soy: 81a/11.

cedīd: (a.s.) Yeni: 90b/19.

cedvār: (a.i.) Macun yapılarak yılan ve akreb zehrini gidermekte kullanılan bir ot: 72a/20.

cedvel-keşīde: (a.f.b.s.) Yazısının etrafına süsleme amacıyla yaldız ve mürekkeple çizgi çekmek suretiyle çerçeveler yapılmış olan: 43a/17.

cefā: (a.i.) Eziyet, sıkıntı, eza, üzme, eziyet etme, zulüm: 103b/22, 104b/18.

cefā-kār: (a.f.b.s.) Cefa eden, eziyet veren: 101b/22, 107a/8.

cefā-kārī: (a.f.b.i.) Eziyet etme, üzme, cefa çektirme: 105a/3.

cehālet: (a.i.) Bilgisizlik, bilmezlik, habersizlik, cahillik: 43b/22, 53a/13, 55b/13, 60a/18, 74b/16, 98a/16, 99a/3, 108b/15, 109a/3, 109b/7.

cehd: (a.i.) Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarf etme, gayret, çaba: 55b/2, 56b/1, 62a/11.

cehd-i bī-dirīğ: Elinden geleni esirgemedi yapma: 55b/2, 56b/1, 62a/11-62a/12.

celā’īl: (a.i. celīle’nin c.) Yücelikler: 78a/15.

celālet-āyīn: (a.f.b.s.) Yüceliği âdet hâline getirmiş olan, daima azametli olan: 82b/12.

celāl: (a.i.) 1. Yücelik, büyüklük, ululuk. 2. Allah’ın kahredici sıfatı ile tecellisi: 79b/10, 82b/9.

celb: (a.i.) Kazanma, elde etme: 88b/12, 89a/5, 89b/1.

celb-i menāfi‘-i taṣarruf u iktidār: Hâkim ve muktedir olma menfaatlerini elde etme: 88b/12-88b/13.

celb-i nef‘: Menfaati / faydayı elde etme: 89a/5, 89b/1.

Celīl: (a.s.i.) “Ululuk ve celal sabibi, yüce, ali” anlamında esmayihüsnadandır: 87b/2.

celīle: (a.s.) Ulu, yüce, büyük, kadri ve mertebesi yüksek: 78a/20.

celīletü’l-aqdār: 1. Kadri büyük, değeri yüce. 2. Gücü yüce, kuvveti büyük: 78a/20.

celīs: (a.s.i.) 1. Birlikte oturan. 2. Dost, sohbet arkadaşı: 76a/4, 76a/17, 85a/9, 106a/13, 106a/22.

celiyye: (a.s.) Açık, belli, meydanda, aşikâr: 92a/16.

celiyye-i emr: İşin aslı, işin hakikati, doğrusu: 92a/16.

cellād: (a.i.) Cellat: 45a/15.

Cem: İran mitolojisinde şarabın mucidi sayılan, yedi köşeli meşhur kadehiyle (câm) anılan efsanevi İran hükümdarlarından biri: 106b/13, 107a/17.

cem^ç: (a.i.) Toplama, bir araya getirme, toplanma, bir araya gelme, getirilme: 45a/6, 50a/14, 50a/21, 54b/19, 60b/8, 92a/19, 92a/20.

cem^ç -i māl: Mal toplama: 45a/6.

cemā^ç at: (a.i.) Topluluk, bir yere toplanmış insan kalabalığı: 86b/1.

cemādāt: (a.i. cemād'ın c.) Cansız varlıklar: 88b/23.

cemāl: (a.i.) 1. Güzellik. 2. Yüz güzelliği, güzel yüz. 3. Allah'ın lütfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellisi: 42b/17, 43a/19, 44a/23, 45b/22, 47a/20, 49b/6, 53a/21, 54a/10, 56b/1, 63b/15, 67a/23, 73a/17, 73b/1, 74b/23, 75b/1, 75b/23, 75b/23, 79b/10, 91a/4, 95b/21, 100a/17, 105a/18, 105a/19, 105a/21, 109a/14.

cemāl-i 'adīmü'l-mișāl-i hüviyyet: Allah'ın mutlak varlığının eşsiz güzelliği: 75b/23.

cemāl-i bā-kemāl-i Hudā-yı müte^ç āl: Yüce Allah'ın kusursuz güzelliği: 45b/22.

cemāl-müştāk: (a.b.s.) Allah'ın cemalini arzulayan: 63b/17.

cemerāt: (a.i. cemre'nin c.) Cemreler: 73a/17.

cemerāt-ı heves ü hevā: Heves ve arzu cemreleri: 73a/17-73a/18.

cemī^ç: (a.s.zm.) Bütün, tüm, hep, hepsi, cümle: 79a/10, 88a/14, 90a/13, 91a/5, 91a/6.

cemī^ç -i efrād: İnsanların hepsi: 79a/10.

cemī^ç -i kemālāt: Manevi meziyetlerin tümü: 91a/6.

cemī^ç -i kütüb-i Semāviyye: Allah'tan gelen kitapların hepsi: 88a/14-88a/15.

cemī^ç -i 'ulūm: İlimlerin tümü: 91a/5.

cemī^ç -i 'ulūm ü ma^ç ārif: İlimlerin ve marifetlerin tümü: 90a/13.

cemîl: (a.s.) Güzel: 47b/9.

cemîle: (a.s.) Güzel: 78a/21, 107b/21.

cemîletü'l-âşâr: Eserleri / sonuçları güzel: 78a/21.

cemîletü'l- ḥaḍrâ: Yeşilliği güzel: 107b/21.

cem' iyyet: (a.i.) 1. Toplu ve düzenli olma, derli topluluk. 2. Telaş, hayhuy, gürültü patırtı, kargaşa, izdiham: 3. tas. İnsanın zihnen ve ruhen yalnız Allah ile meşgul olması, yalnız Allah ile olması: 50a/9, 58a/2, 72a/5, 102b/6.

cem' iyyet-i ḥâṭır: Zihnini ve fikrin dağınıklığından kurtulup bir noktada toplanmış hâlde bulunması, gönül ve akıldakileri bir noktada toplama, gönül ve akıl dirliği: 58a/2, 72a/5, 102b/6.

cem' iyyet-i ḥâṭır-ı ekâbir: Büyük adamların gönül ve akıl dirliği: 102b/6.

cemmāze-keş: (a.f.b.s.) Dişi deveyi çeken: 45b/18.

cemmāze-keş-i maḥmil-i Leylî-i ceẓbe-i Raḥmānî: İlahi cezbe Leyla'sının mahfesi taşıyan dişi deveyi çeken: 45b/18.

cem' ol- (a.t.b.fi.): Bir araya gelmek: 59b/21.

cenāb: (a.i.) Hazret, hazretleri: 43a/22, 48b/23, 86a/14, 87b/5, 88b/15, 89a/2, 91a/6, 93b/3.

cenāb-ı Ḥakīm-i bî-zevāl: Asla zeval bulmayacak olan, son bulması tasavvur edilemeyen daimî ve ezeli en yüksek ilme sahip olan Cenabıallah: 93b/3.

cenāb-ı Ḥakīm-i mutlak: Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan, son bulması tasavvur edilemeyen daimî ve ezeli en yüksek ilme sahip olan Cenabıallah: 96b/3-96b/4.

cenāb-ı Ḥaḳḳ: Allah hazretleri: 89a/2.

cenāb-ı ḥazret-i Feyyāz: Feyiz, bereket ve bolluk veren yüce Allah hazretleri: 91a/6-91a/7.

cenāb-ı Kibriyā: Allah hazretleri, yüce Allah: 48b/23, 86a/14-86a/15, 88b/15-88b/16.

cenb: (a.i.) Yan, taraf, cihet: 91a/4.

cenb-i ḳader-i kāmîle-i İlāhiyye: Allah'ın mutlak takdirinin ciheti: 91a/4-91a/5.

cenāḥ: (a.i.) Kanat: 50a/17, 84b/19, 109b/16.

cenān: (a.i.) Kalp, gönül, yürek: 47b/3.

ceng: (f.i.) 1. Cenk, savaş, harp. 2. Çatışma, çarpışma, mücadele, çekişme, kavga: 73a/12.

cennet: (a.i.) Cennet: 57a/14, 83b/5, 85a/20.

cennet-āṣār: (a.b.s.) Cennetten alametler taşıyan: 107b/12.

cennet-lehce: (a.b.s.) Cennet suretli, cenneti andıran: 107b/22.

cennet-makām: (a.b.s.) Makamı cennet olan: 57a/11.

cerāyim: (cerā'im) (a.i. cerīme'nin c.) Suçlar, kabahatler, günahlar: 75a/10, 97a/2.

cerāyim-i sābıka: Eski günahlar: 75a/10.

cerāyim-i sālife: Geçmiş günahlar: 97a/2.

cereyān: (a.i.) 1. Akış, akma, akım, geçme, geçiş. 2. Olma, oluş, vuku bulma: 58a/17, 87b/19, 107b/16.

cereyān-ı 'aynān-ı Tesnīm ü Kevserī: Cennetteki Tesnim ve Kevser ırmaklarının akışı: 107b/16-107b/17.

cereyān eyle- (a. t. b. fi.): Olmak, vuku bukmak, meydana gelmek, cereyan etmek: 78a/22.

cerīde: (a.i.) Resmî dairelerde önemli olayların kaydedildiği kâğıt veya defter, kayıt defteri, tutanak, belge: 52a/20, 62a/1, 70a/20.

cerīde-i güzīde-i Naḥnu ḫasemnā: "Biz paylaştırdık." güzīde ayetinin belgesi: 52a/20.

cerīde-i muḥāsebe-i ikrār ü i' tirāf: Kabul ve itirafların hesaplandığı defter: 62a/1.

cesāret: (a.i.) Cesurluk, yiğitlik, yüreklilik, korkusuzluk: 71b/12, 87a/20.

cesed: (a.i.) Ruhsuz vücut, ölü vücut: 56b/1, 56b/1, 72b/15.

cesed-i ümīd-vārān: (Allah'ın rahmetinden) ümidini kesmeyenlerin bedeni: 56b/1.

cesīm: (a.s.) Büyük, geniş: 96b/6.

ceste ceste: (f.zf.) Parça parça, azar azar, yavaş yavaş, kısım kısım, usul usul: 80a/18-80a/19.

cevāb: (a.i.) Yanıt: 61b/20, 62a/9, 86b/9, 86b/10, 86b/11, 87a/12, 87a/13, 91b/16.

cevāb-ı şavāb: Doğru / isabetli cevap: 91b/16.

cevāhir: (a.i. cevher'in c.) 1. Cevherler, asıllar, özler. 2. Mücevherler, değerli taşlar: 46a/14, 46b/2, 55b/15, 59a/20, 61a/22, 61b/4, 62b/2, 63a/1, 67b/22, 70a/17, 72b/18, 76b/7, 109a/23, 109b/15.

cevāhir-i girān-miḳdār-ı güftār: Çok değerli söz mücevherleri: 59a/20.

cevāhir-i girān-miḳdār-ı güftār-ı şīrīn-kār: Tatlı dilli(ler)in çok değerli söz mücevherleri: 55b/15.

cevāhir-i güftār-ı girān-miḳdār: Çok değerli söz mücevherleri: 109b/15.

cevāhir-i küşūfāt u müşāhedāt: Kalp gözüyle görme ve her zerrede Allah'ın varlığına şahit olma cevherleri: 62b/2.

cevāhir-i ma' ānī: Mana mücevherleri: 70a/17.

cevāhir-i meṭālib ü maḳāşīd: İstek ve arzu mücevherleri: 67b/22.

cevāhir ü a' rāz: Asıllar ve taklitleri: 61a/22, 72b/18.

cevāhir-nümūn: (a.f.b.s.) Mücevherlerin alametini gösteren, mücevherler kadar değerli: 55b/21.

cevāhir-zurūf: (a.b.s.) Mücevherlerle kaplı, mahfazası mücevherlerle süslü: 109b/2.

cevārī: (a.i. cāriye'nin c.) Cariyeler, halayıklar: 84a/11.

cevārīḥ: (a.i. cāriḥa'nın c.) Organlar: 56b/1, 80a/16, 87b/21.

cevārīḥ-i ḳābūk ü ḳālāk: Çevik ve kıvrak organlar: 80a/16.

cevāz: (a.i.) Caiz olma, izin, müsaade: 86a/4, 86a/4, 86a/5, 86b/19, 86b/20, 87a/16, 100a/2.

cevāz-ı nümūd u şühūd: Var olma ve vücut bulmaya izin (verme): 100a/2.

cevāz-dāde: (a.f.b.s.) Cevaz verilmiş, izin verilmiş, ruhsat verilmiş, müsaade edilmiş: 65b/6.

cevāz-dāde-i şerī' at ü ṭarīḳat: Şeriat ve tarikatin izin verdiği: 65b/6.

cevāz göster- (a.t.b.f.) İzin vermek, müsaade etmek: 106a/21-106a/22.

cevelān: (a.i.) 1. Dolaşma, gidip gelme, deveran. 2. Gezinme, gezinti. 3. Hareket, canlılık: 44a/1, 57b/14, 58a/1, 62b/12, 85b/21.

cevelān-ı ta' bīr: Yorumlamak için harekete geçme: 85b/21.

cevelān it- (a.t.b.f.) Dolaşmak, gezmek, gezinmek, gezip dolaşmak, gidip gelmek: 68a/23, 73a/6-73a/7, 101b/17.

cevf: (a.i.) Boşluk: 94a/18.

cevf-i dimāğ: Beyin boşluğu: 94a/18.

cevher: (a.i.) 1. Var olan bir şeyin özü, esası, varlığındaki maya. 2. Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyası, mücevher, inci. 3. tas. Yaratılmış şeylerin hakikati olan ve Allah'ın ilminde ezelden mevcut bulunan suretler: 48b/19, 58a/14, 58b/3, 62a/19, 63a/7, 67b/19, 79b/12, 82a/5, 88a/7, 88b/15, 88b/17, 89a/8, 90a/11, 92b/13, 93a/20, 94b/5, 98a/13, 98a/20, 98a/22, 98b/11, 106b/19, 109b/8.

cevher-i ʿaql: Akıl cevheri: 88b/15.

cevher-i kelām: Söz incisi: 109b/8.

cevher-i laʿl-i âteş-pāre-i Bedaḥşān-ı füyūzāt-ı Şamedāniyye: Allah'ın feyizlerinin Bedaḥşān'daki (kızıllığıyla âdetâ) ateş parçası olan lal mücevheri: 62a/19-62a/20.

cevher-i laṭīf-i nūrānī: Nurlu (ve) gözle görülebilecek maddi bir varlığı olmayan öz: 92b/13.

cevher-i laṭīf-i rūḥānī: Gözle görülebilecek maddi bir varlığı olmayan öz / ruh: 93a/20-93a/21.

cevher-i maʿden-i qadīm-i şunʿ-ı Perverdgār-ı kerīm: Yüce Allah'ın sanatının ezeli madenin cevheri (yaratılmış şeylerin hakikati olan ve Allah'ın ilminde ezelden mevcut bulunan suretleri): 106b/19-106b/20.

cevher-i maḫşūd: Arzu edilen inci (Hakk'a erişme): 98a/22.

cevher-i muʿteber: Değerli maya / öz: 79b/12.

cevher-i mücerred: Madde ve cisim hâlinde olmayan öz: 88a/7.

cevher-i nefis: İnsan ruhu, Allah'ın hakikatının mazharı olan İlâhi cevher: 94b/5.

cevher-i şâf: Saf / berrak inci: 98a/20.

cevher-i tâbnāk: Parlak mücevher: 88b/17.

cevher-i zāt: Kendi özü / esası: 89a/8.

cevher-i ziyā-dār-ı keşf ü şühūd: Kalp gözüyle görme ve İlâhi tecellilere şahit olmanın nurlu cevheri: 63a/7.

cevher-fürüşān: (a.f.b.i. cevher-fürüş'un c.) Mücevher satanlar, mücevherciler: 63a/6.

cevheriyyet: (a.i.) 1. Yaratılıştan gelen değer, fitri kabiliyet, iyi ve kıymetli maya, değer, kıymet. 2. Nitelik, kalite: 90b/1.

cevher-şinās: (a.f.b.s.) Cevherden anlayan: 76b/8.

cevher-şināsān: (a.f.b.i. cevher-şinās'ın c.) Cevherden anlayanlar, kuyumcular: 63a/18.

cevher-şināsān-ı ḥaḳīḳat: Hakikat cevherini bilenler: 63a/18.

cevr: (a.i.) 1. Haksızlık edip incitme, zulüm, cefa, eziyet, haksızlık, bela, azap, cevir, sıkıntı, acı. 2. Dervişin ruhen ilerlemesine mâni olan şey: 84a/2, 101b/19, 103b/22.

cevşen-püşān: (f.b.i. cevşen-püş'un c.) Zırh giyenler, zırhlılar, zırhlı askerler: 71a/13.

cevşen-püşān-ı āsāyış ü ārāmīş: Rahat ve huzurun zırhlı askerleri: 71a/13-71a/14.

cevv: (a.i.) Yeryüzünü kuşatan boşluk, hava, atmosfer: 99a/11.

cevv-i havā vü semā: Hava boşluğu, atmosfer, gökyüzü: 99a/11.

cevvāle: (a.s.) Çok hareketli, sürekli hareket hâlinde olan: 57b/21.

cevzā: (a.i.) İkizler burcu: 56b/1.

cevzā-niṭāḳ: (a.b.s.) İki kemerli: 56b/1.

ceyb: (a.i.) Cep: 45b/12, 45b/12, 46a/7, 108a/19, 108a/21.

ceyb-i iḳtidār: Muktedir olma cebi (Cebin para ile dolu olması "güç sahibi olmak"la ilişkilendirilmiş.): 108a/19.

ceyb-i maşrıḳ-ı çarḥ-ı mīnā: Cam mavisi renkli göğün doğu cebi: 108a/21.

Ceyḥūn: (a.i.) Orta Asya'nın en uzun nehirlerinden biridir: 63b/8, 67b/16.

cezb: (a.i.) Çekme, kendine çekme: 93b/20.

cezb-i ḡidā: Besnlerin vücutta sindirimi: 93b/20.

cezbe: (a.i.) tas. Allah'ın kulunu manen kendisine çekmesinden doğan coşkunluk, kendinden geçme ve istiğrak hâli: 45b/16, 45b/18, 45b/23, 95b/13, 95b/15, 95b/17, 96a/4, 96a/6, 96a/12, 96a/15, 96b/8, 96b/12, 96b/17, 103a/3, 104a/3, 104a/6, 104a/11.

cezbe-i Ḥudā-yı müte'āl: Yüce Allah'ın cezbesi: 96a/6.

cezr: (a.i.) Suların çekilmesi, alçalması: 81b/9, 98a/21.

cezr ü medd: Gelgit, denizin alçalması ve yükselmesi: 81b/9, 98a/21.

cezr ü medd-i baħr-i siyāh-ı vesvese-i şeytān-ı la‘īn: Lanetlenmiş şeytanın kapkara olan vesvese denizinin alçalması ve kabarması: 81b/9-81b/10.

cezr-medd: (a.i.) Gelgit, metcezir: 51a/20.

cidd: (a.i.) Bir işi çabalayarak yapma, çalışma, gayret: 92a/11.

cigergāh: (f.b.i.) Ciğerin bulunduğu yer, bağır, göğüs, sine: 70a/8.

ciger-sūhte: (f.b.s.) Ciğeri yanmış, bağır yanık, içi yanmış, çok dert çekmiş, çok üzülmüş: 106b/9.

ciger-sūhtegān: (f.b.i. ciger-sūhte’nin c.) Ciğeri yanmışlar, bağır yanıklar, içi yanmışlar, çok dert çekmişler, çok üzülmüşler: 47a/17, 70a/5.

ciger-sūhtegān-ı âteşgede-i mihr ü velā: Sevgi ve muhabbet ateşinin yandığı yerin bağır yanıkları: 70a/5.

ciger-sūhtegān-ı âteşgede-i velā vü muḥabbet: Sevgi ve muhabbet ateşinin yandığı yerin bağır yanıkları: 47a/17.

cihān: (f.i.) 1. Kâinat, evren, âlem. 2. Dünya, yeryüzü: 44b/3, 56b/10, 70a/4, 71b/16, 73a/20, 78b/12, 78b/19, 96b/10, 105b/4.

cihān-ı ceberūt: Mutasavvıflarca “esma ve sıfat âlemi”, Allah’ın bütün varlıkların üzerinde olan kudretinin tecelli ettiği âlem, lahut âlemi ile melekūt âlemi arasındaki âlem: 78b/19.

cihān-baḥş: (f.b.s.) Dünyaları bağışlayan: 83b/8.

cihān-bîn: (f.b.s.) Dünyayı gören: 48b/11, 50b/20.

cihān-bīnā: (f.b.s.) Dünyayı gören: 47b/22-47b/23.

cihān-dārī: (f.b.i.) Hükümdarlık, padişahlık: 108b/4.

cihān-efrūz: (f.b.s.) Dünyayı aydınlatan, dünyayı ışıklandıran: 105a/21.

cihān-fürūz: (f.b.s.) Dünyayı aydınlatan, dünyayı ışıklandıran: 108b/12.

cihān-nümā: (f.b.s.) Cihanı gösteren, cihan halkını gösteren: 65a/17.

cihān-tāb: (f.b.s.) Cihanı aydınlatan: 47a/12.

cihet: (a.i.) 1. Yön, taraf, yan, canip, istikamet. 2. Sebep, neden. 3. Semt, yer, mahal. 4. Husus, bakım, açı, bakış açısı: 44b/3, 51b/8, 65b/23, 86b/12, 87a/1, 87a/9, 90b/1, 90b/5, 91a/9, 91a/20, 91b/2, 91b/8, 94b/5.

cihet-i keşret-i māl: Malın çokluğu sebebi(yle): 44b/3-44b/4.

cihet-i rüçhān: Üstünlük yönü / sebebi: 91a/9-91a/10.

cilā: (a.i.) Parlaklık, parıltı: 75a/15.

cilā-dāde: (a.f.b.s.) Cila sürülmüş, cilalanmış, parlatılmış: 66b/6, 91b/7.

cilve: (a.i.) 1. Hoş ve latif bir şekilde görünme, ortaya çıkma, tecelli etme. 2. tas. (Allah hakkında) zuhura gelme, varlıklarda ve insanda kendini gösterme, kulun kalbinde hissedilir duruma gelme, tecelli, zuhur. 3. Hoşa gitmek, ilgi çekmek için takınılan çekici tavır, edalı davranış, naz, işve, eda: 60b/23, 68b/23, 69a/2, 78b/5.

cilve-i sāḥa-i zuhūr: (İlahi işlerin) zuhur etme sahasında tecelli etme(sı): 78b/5.

cilve-fürüş: (a.f.b.s.) Cilve satan, cilveli, cilve yapan: 72b/9.

cilve-fürüş-ı reste-bāzār-ı ḥıyābānzār: İki tarafı ağaçlı, sıra sıra dizilmiş dükkânlardan oluşan pazarda cilve satan / cilve yapan: 72b/9-72b/10.

cilveger: (a.f.b.s.) Görünen, tecelli eden, ortaya çıkan, beliren: 42b/20, 44b/9, 46b/4, 50a/17, 51a/15, 69b/15, 85a/1, 95b/5.

cilveger-i āşiyāne-i ten: Beden yuvasında beliren: 50a/17.

cilveger-i mināṣṣa-i ṣaḥāyif: Sayfaların gelin sandalyesinde görünen (Sayfalar süslülük yönüyle üzerinde süslenmiş gelinlerin oturduğu gelin sandalyesine benzetilmiştir.): 42b/20.

cilveger-i sāḥa-i ṣaḥāyif-i leṭāyif: Latif sayfalarda görünen: 46b/4.

cilveger-i zuhūr: İlahi sıfatların ve isimlerin bir surete bürünüp ortaya çıkması yoluyla tecelli eden: 69b/15, 85a/1, 95b/5.

cilveger ol- (a.f.t.b.fi.): Görünmek, tecelli etmek, ortaya çıkmak: 50a/1, 67a/6, 99b/20, 100b/10.

cilveī: Bir görünme, bir ortaya çıkma: 68b/23.

cilve-perdāz ol- (a.f.t.b.fi.): Görünmek, tecelli etmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek: 95b/3.

cinān: (a.i. cennet'in c.) Cennetler: 49b/7, 84a/10.

cins: (a.i.) Tür, nevi, çeşit: 60a/1, 76b/4, 84b/9, 89b/3, 89b/15, 89b/16.

cinsiyyet: (a.i.): Cinsiyet, cins durumu, bir cins ile ilgili olma: 65b/19.

cirāb: (a. i.): Dağarcık, meşin torba, heybe, kap, kırba: 67a/5.

cirān: (a.i. cār'ın c.) Komşular: 56b/1.

cirm: (a.i.) Cisim: 93b/17, 94a/19, 94a/20.

cirm-i dimāğ: Beynin cismi: 94a/19, 94a/20.

cirm-i kalb: Kalp cismi: 93b/17.

cism: (a.i.) 1. Beden, vücut, gövde. 2. Madde, cisim, nesne, varlık: 45a/20, 48b/6, 57a/7, 57a/10, 65a/7, 65a/13, 65b/9, 79b/3, 80a/16, 81a/13, 81b/6, 81b/22, 87b/15, 87b/20, 87b/21, 88a/2, 92b/9, 92b/14, 93a/11, 95b/1, 96b/18, 99b/21, 100b/10, 100b/14, 103b/3, 104a/15, 105b/4, 105b/7, 109b/21.

cism-i insānī: İnsan bedeni: 87b/20-87b/21.

cism-i laṭīf-i nūrānī: Nurlu (ve) gözle görülemeyen varlık: 87b/15-87b/16.

cism-i nizār: Zayıf beden: 96b/18.

cism-i vāḥid: Bir beden: 99b/21.

cism-i ḡulmānī: Nursuz beden: 95b/1.

cism ü cān: Beden ve ruh: 45a/20, 45a/20.

cismānī: (a.s.) 1. Bedene ait, maddi isteklere ait, nefse ait. 2. Varlığa ait, madde ile ilgili: 48b/11, 80a/4, 88a/3, 92b/10, 102b/8, 103b/3.

cismāniyye: (a.s.) 1. Bedene ait, bedensel, beşerî, maddi isteklere ait, nefse ait. 2. Varlığa ait, madde ile ilgili: 90a/3, 92b/12, 95a/7.

cisr: (a.i.) Köprü: 73b/11.

cisr-i mecāz: Mecaz köprüsü: 73b/11.

civānī: (f.i.) Gençlik, delikanlılık, civanlık: 45a/22, 56a/8, 64b/3, 73a/22, 74b/5, 77a/14, 77a/20, 97a/5, 97b/1.

cū: (f.i.) Arama, araştırma: 98a/7, 99a/19.

cūʿ: (a.i.) Açlık: 64a/10.

cūş: (f.i.) 1. Coşma, coşku, taşma, coşkunluk, galeyan. 2. Kaynama: 62b/20, 70b/7, 70b/9, 70b/10, 70b/22.

cūş-ı mey: Şarabın coşkusu, şarabın verdiği coşkunluk: 70b/7, 70b/10.

cūş u ḡurūş: Coşma, coşup taşma: 62b/20-62b/21, 70b/9.

cūşān: (f.i.) Kaynama, köpürme (dalgalar): 58a/17.

cūy: (f.i.) Nehir, ırmak, akarsu: 58a/21, 58b/2.

cūy-ı sirişk-i hūnīn: Kanlı gözyaşı ırmağı: 58a/21.

cūy-bār: (f.b.i.) Nehir, ırmak, akarsu: 47a/10, 69b/11, 84a/4, 85a/18, 99a/20, 99b/10, 104b/9.

cūy-bār-ı huşkīde: Kurumuş nehir: 99a/20.

cūy-bār-ı huşkīde vü harāb: Kurumuş ve harap olmuş nehir: 99b/10-99b/11.

cūbb: (a.i.) Kuyu: 45a/19, 82b/7.

cūdā: (f.s.) Ayır, uzak, ayrı düşmüş, uzak kalmış, ayrılmış: 81b/11, 81b/23, 97b/9.

cūdā it- (f.t.b.fi.): Ayırmak, uzaklaştırmak, mahrum etmek: 81a/21.

cūdā kerdē: (f.b.fi.) Ayırmak, uzaklaştırmak, mahrum etmek: 81a/19.

cūdāyī: (f.i.) Ayrılık: 47a/16.

cüdrān: (a.i. cedr'in c.) Duvarlar: 45b/6, 45b/7, 99b/17, 100b/6.

cüdrān-ı erba' a: Dört duvar: 99b/17.

cūfte: (f.i.) Çifte: 102a/7,

cūfte-i na-ber-cā: Yersiz (bir şekilde atılan) çifte: 102a/7.

cūhelā: (a.i. cāhil'in c.) Cahiller, bilgisizler: 76a/18.

cüll: (a.s.zm.) Çok, birçok, çoğunluk, çoğu, birçoğu, çoğunluğu: 82a/19.

cüll-i himmet: Gayretin büyük bölümü: 82a/19.

cümle: (a.i.s.zf.) 1. Bütün, tüm, hep, herkes, her şey. 2. Tümüyle, baştan başa: 42b/8, 43a/9, 57a/20, 58b/16, 69b/3, 73b/16, 85b/2, 86b/11, 94b/19, 106a/18, 106a/23, 106b/15.

cümle-i aḳdāḥ: Tüm kadehler: 106a/18.

cümle-i berekāt: Feyizlerin bütünü: 43a/9.

cümle-i eḥādīṣ-i Şüreyyā-nizām: Gerdanlığa benzeyen Süreyya yıldız takımı gibi güzelce dizilmiş tüm hadisler: 42b/8.

cümle-i mevānī': Tüm engeller: 94b/19.

cünbiden: (f.fi. gzk: cünb) Hareket etmek, kımıldamak: 52b/14.

cünbiş: (f.i.) 1. Hareket etme, kımıldanma, oynama, hareket, kıpırtı, sallanma. 2. Zevk, eğlence, cümbüş, oyun: 46b/12, 69a/2, 83a/2, 99a/8.

cünbiş-i nesīm-i kerem: Lütuf rüzgârının hareketi: 46b/12.

cünbiş it- (f.t.b.fi.): Eğlenmek: 85a/10.

Cüneyd: 830 yılında Bağdat'ta doğan, İlk devir sufilerinin en meşhurlarından olan Cüneyd-i Bağdâdî, 909 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir: 98b/8.

cünūd: (a.i. cünd'ün c.) Askerler: 56b/1, 56b/1.

cünūd-ı merdüm-h'ār-ı gâflât: Gafletin insan yiyen askerleri: 56b/1.

cünūn: (a.i.) 1. Cinnet, delilik, çılgınlık, çıldırma, delirme. 2. tas. İnsanın dış âlemle ilgisini kesecek şekilde aşk ve cezbeyle kapılması hâli, İlâhi aşkın galip gelmesi, aşkın hâkimiyeti: 53a/5, 73b/2, 97a/5, 97a/12, 103b/8, 103b/13, 103b/13, 104a/23, 104b/14.

cür'a: (a.i.) 1. Yudum, bir yudum, içim. 2. İçilen şarabın yere dökülen son yudumu: 52a/15, 107a/1, 107a/11.

cür'a-i cān-sūz u dimāg-güdāz: Yürek ve beyin yakan şarap yudumu: 52a/15, 107a/11.

cür'a-i şarāb-ı nāb: Şaf şarabın bir yudumu: 107a/1.

cüst: (f.i.) Arama, araştırma: 98a/7, 99a/19.

cüst-cū: (f.b.i.) Arayıp sorma, araştırma, arama: 98a/7, 99a/19.

cüst-cū-yı dürr-i şāh-vār ü güher-i ebrār: Şahlara layık olan iri taneli inci kadar kıymetli evliyalara arayıp sorma: 99a/19-99a/20.

cüyüş: (a.i. ceş'in c.) Askerler: 71a/12.

cüyüş-ı germ-^ç inān-ı ğam-ı ^ç aşk: Aşk gamının haşin askerleri: 71a/12.

cüz: (f.e.) -den başka, -ın dışında: 98a/1.

cüz': (a.i.) Parça, kısım, bölüm: 68a/3, 72a/18.

cüz'-i a' zam: En büyük kısım, en büyük parça: 68a/3.

cüz'-i vāhid: Tek parça: 72a/18.

cüz'i: (a.s.) Az, biraz, bir parça, az miktarda, küçük: 58b/17, 59a/3.

cüz'iiye: (a.s.) 1. Az, biraz, bir parça, az miktarda, küçük. 2. Önemsiz, değersiz: 59b/3, 59b/10, 89a/11, 94b/16.

Ç

çābūk: (f.s.) Çabuk, seri, kıvrak, atik: 80a/16.

çābūk-reftār: (f.b.s.) Çabuk giden, hızlı giden: 54a/3.

çāh: (f.i.) Çukur: 75b/9.

çāk: (f.i.) Yırtma, parçalama: 45a/19, 49b/21, 97b/16, 104a/15.

çāk-ı girībān-ı nedāmet: Pişmanlık yakasını yırtma: 45a/19.

çāk-ı girībān-ı pīrāhen-i sīne-i ‘uryān: (İlahi aşk ile) çıplak sine gömleğinin yakasını yırtma: 49b/21.

çāk-ı girībān-ı ufķ: Ufkun yakasını yırtması: 104a/15.

çāk-āver: (f.b.s.) Çatlak, çatlamış, yarılmış: 104b/19.

çāk çāk: (f.b.s.) Parça parça, yırtık pırtık: 57a/5-57a/6.

çāk çāk it- (f.t.b.fi.) Parça parça etmek, parçalamak, yırtmak: 49b/13, 103b/2, 105b/10, 109b/22.

çāk çāk ol- (f.t.b.fi.): Parça parça olmak, parçalanmak, yarılmak, yırtılmak: 82b/15.

çāker: (f.i.) Köle: 101a/5.

çāk it- (f.t.b.fi.): Yırtmak: 50b/23, 71b/23, 102b/21.

çāk sāh̄ten: (f. b. fi.): Yırtmak, parçalamak: 102b/17.

çāk-zenī: (f.b.i.) Parçalama, yırtma: 68a/22, 103a/6.

çāk-zenī-i girībān-ı dehān: Ağzın yakasını yırtma (feryat etme, çığlık atma): 103a/6.

çāk-zenī-i girībān-ı şeydāyī: Delilik yakasını yırtma: 68a/22-68a/23.

çālāk: (f.s.) Çevik, kıvrak, atik, çabuk hareket eden, tez canlı olan: 76b/7, 80a/16, 104a/8.

çāpūk: (f.s.zf.) 1. Çabuk, seri, kıvrak, atik. 2. Çabuk, hemen, acele, derhâl: 47b/7, 68a/8, 76b/7, 104a/7.

çāpūk-pāy: (f.b.s.) Ayağına çabuk: 61a/13.

çār: (f.s.i.) 1. Dört. 2. Çare: 71a/2.

çār u nā-çār: İster istemez, çaresiz, zorunlu olarak: 71a/2.

çār-āyīne: (f.b.i.) Dört ayna: 99b/20.

çār-āyīne-i ‘anāşır: Dört unsur aynası (Eski tıpta, insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen dört unsur: kan, safra, balgam, sevda.): 99b/20.

çār-bāliš: (f.b.i.) Padişahların ve büyüklerin üzerinde oturdukları dört katlı şilte: 80b/18.

çār-bāliš-i āsāyiş ü huzūr: Rahat ve huzurun dört katlı şiltesi: 80b/18-80b/19.

çār-bāliš-nişin: (f.b.s.) Padişahların ve büyüklerin üzerinde oturdukları dört katlı şiltede oturan: 100b/13.

çār-bāliš-nişin-i ārām: Rahatlığın dört katlı şiltesinde oturan: 100b/13.

çār-dervāze: (f.b.i.) Dört büyük kapı: 65a/13.

çār-dervāze-i zindān-ı cism-i nā-tüvān: Güçsüz beden zindanının dört kapısı: 65a/13.

çār-dīvār: (f.b.i.) Dört duvar: 100a/19, 100b/2, 100b/11.

çāre: (f.i.) İlaç, deva, kurtuluş yolu: 103a/12.

çār-enbār: (f.b.s.) Dört ambarlı / bölümlü: 81b/7.

çār-erkān: (f.a.b.i.) Dört temel unsur (su, hava, ateş, toprak): 48b/4.

çār-erkāne: (f.a.b.i.) Dört temel unsur (su, hava, ateş, toprak): 54a/14.

çārgāh: (f.b.i.) 1. Klasik Türk musikisinde bir makam. 2. Dört taraf (doğu, batı, kuzey, güney): 84b/4.

çār-gül: (f.b.s.) Dört güllü (bir desen çeşidi): 106b/22.

çarḥ: (f.i.) 1. Çark, tekerlek gibi dönen şey. 2. Felek, gökyüzü, âlem, dünya, kâinat: 77b/20, 104a/18, 107b/2, 107b/4, 108a/21, 108a/23.

çarḥ-ı mīnā: Cam mavisi renkli gökyüzü: 107b/4, 108a/23-108b/1.

çarḥ-ı mīnāyī: Cam mavisi renkli gökyüzü: 107b/2.

çār-kān: (f.b.i.) Dört maden: ateş, su, toprak, hava: 63b/7.

çār-mevce: (f.a.b.i.) Girdap: 51a/21, 69a/14.

çār-nā-çār: (f.b.zf.) Çaresiz, ister istemez: 84a/19, 107a/14.

çār-pā: (f.b.i.) Dört ayaklı hayvan: 45a/18.

çār-pā-yı çübīne-i tābūt: Tabut denen tahtadan yapılmış dört ayaklı hayvan: 45a/18.

çār-sū: (f.b.i.) Çarşı, pazar: 48b/4.

çār-sū-yı çār-erkān-ı ‘anāşır: Dört unsur (su, hava, ateş, toprak) çarşısı: 48b/4.

çārūm: (f.s.) Dördüncü: 97a/17.

çāşnī: (f.i.) Lezzet, tat, çeşni: 55b/19.

çehre: (f.i.) 1. Yüz, surat, sima. 2. Yüz ifadesi: 43b/23, 44b/20, 49b/19, 56b/1, 68b/20, 72a/8, 82a/1, 96b/9, 99b/3, 100a/8.

çehre-i ‘arūs-ı dil-i ümīd-vār: Ümitli gönül gelininin çehresi: 72a/8.

çehre-i ‘arūs-ı hezār-şevher-i ‘abūs-ı dünyā: Binlerce asık suratlı kocadan arta kalmış dünya adlı gelinin yüzü: 100a/8-100a/9.

çehre-i hāl: Vaziyet, durum, genel görünüm, dış görünüş: 56b/1.

çehre-i mihr ü māh: Güneş ile ayın yüzü (yüzeyi): 49b/19, 96b/9.

çehre-i müzahref-i ‘arūs-ı devlet-i bī-beḳā: Gelip geçici makam gelininin sahte süs, boya ve yalancı yıldızlarla süslenmiş olan çehresi: 68b/20.

çehre-nümā ol- (f.t.b.fi.): Yüz göstermek, ortaya çıkmak, görünmek, meydana gelmek, hasıl olmak, vücut bulmak: 59a/18.

çek- (t.fi.): 1. İçmek. 2. Çekmek: 48b/14, 49a/16, 54b/21, 59a/2, 76b/14, 96a/19, 105a/9, 107a/17, 107a/17.

çekīde: (f.i.) Öz, asıl, cevher: 62b/14.

çekil- (t.fi.): 1. Vazgeçmek. 2. Örtülmek, kapatılmak: 49a/15, 56b/1.

çekre-engīz: (f.b.s.) Su köpüklerini harekete getiren, su köpükleri çıkaran, küçük damlalar saçan: 69b/5.

çemenzār: (f.b.i.) Çimenlik: 46a/18, 104b/21.

çenber: (f.i.) Çember, daire, halka: 103b/1.

çenber-i devrān: Dervişlerin zikir çekmek için oluşturdukları çember: 103b/1.

çendānī: (f.zf.) 1. O kadar, o derece. 2. Çok, pek çok: 76b/11.

çend-müddet: (f.a.zf.) Bir müddet, bir süre: 84b/9.

çengāl: (f.i.) Pençe: 73b/3.

çengāl-ı şeh-bāz-ı ‘ aşk-ı mecāz: Dünyevi aşk doğanının pençesi: 73b/3.

çep-endāz: (f.b.s.) Hilekâr: 102a/4.

çerāğ: (f.i.) Mum, kandil: 48a/3, 48a/4, 48a/8, 105a/22, 105b/8.

çerāğ-ı dil-i mā: Bizim gönül mumumuz: 48a/3.

çerāğ-ı feyz: Feyiz mumu: 48a/8.

çerāğ-ı her ki: Her kimin mumu: 105a/22.

çerāgāh: (f.b.i.) Hayvan otlatılan yer, çayır, otlak, mera: 101b/13.

çerāgāh-ı pür-şevk ü hār: Dikenlerle dolu otlak (dünya): 101b/13-101b/14.

çerāgān: (f.i.) Bahçelerde kandil ve mumlarla yapılan gece şenliği: 56b/1, 56b/1.

çerāgān-ı nev-gülşen: Taze gül bahçesi şenliği: 56b/1.

çerāğ-efrūz: (f.b.s.): Kandil yakan, mum yakan: 61b/1, 80a/6, 108b/15-108b/16.

çerāğ-efrūz-ı başiret: Basiret (kalp gözüyle görme) kandilini yakan: 80a/6.

çerāğ-efrūz-ı rüşd ü intibāh: Doğru yolda gitme ve gafil olmama kandilini yakan: 61b/1.

çerānden: (f.fi. gzk: çerān) Otlatmak, otarmak: 47b/10.

çerānden-i çeşm: Gözü otlatmak (bakmak suretiyle gözü doyurmak): 47b/10.

çergāh: (f.b.i.) 1. Dört ana yön. 2. Dünya, cihan: 104a/17.

çesbiden: (f.fi. gzk: çesb) Yapışmak: 50b/3.

çeşm: (f.i.) Göz: 45b/3, 45b/10, 47b/10, 48b/13, 52a/3, 53a/18, 54b/3, 57a/18, 58a/20, 58a/22, 61b/23, 63b/16, 63b/20, 64b/11, 65a/14, 65a/16, 66a/14, 66b/5, 68b/23, 69a/3, 69a/20, 69b/10, 69b/16, 75a/11, 75b/18, 75b/23, 80a/13, 80b/8, 83b/18, 83b/20, 84a/3, 100a/16, 105b/15, 107a/10.

çeşm-i başiret: Kalp gözü: 75b/18.

çeşm-i binā: (Hakikati) gören göz: 105b/15.

çeşm-i bī-nikāb: Örtüsüz göz, perdesiz göz, peçesiz göz: 69b/10.

çeşm-i gītī-nümā: Dünyayı gösteren göz: 65a/19.

çeşm-i güher-bār: İnci yağdıran göz: 75a/11.

çeşm-i ḥakāret: Küçümseyici göz (bakışıyla küçümseyen göz): 57a/18.

çeşm-i ḥakīkat: (İlahi) hakikat(leri görme) gözü: 52a/3.

çeşm-i Ḥakḫ-bīn: Hakk'ı gören göz: 75b/23.

çeşm-i ḥīre-i tīre: Bulanık, fersiz göz: 69a/20.

çeşm-i ʿibret-bīn: İbret alan göz: 100a/16.

çeşm-i inṣāf: Adil, vicdanlı ve merhametli (bakan) göz: 61b/23.

çeşm-i perīṣān-nezzāre: Dağınık bakışlı göz: 48b/13, 65a/16.

çeşm-i rūṣen: Aydınlık göz: 69b/16.

çeşm-i ṣefkat: Şefkat gözü: 45b/10.

çeşm-i teyakḫuḫ u intibāḥ: Gafletten kurtulma ve hakikati anlayıp uyanma gözü: 53a/18-53a/19.

çeşme: (f.i.) 1. Pınar, su kaynağı. 2. Çeşme: 67b/17.

çeşmesār: (f.b.i.) Çeşme, çeşme başı, çeşmesi bol olan yer, çeşmelik: 66b/21, 67a/4.

çeşmesār-ı nūṣ: Bal çeşmesi.: 66b/21.

çeşmhā: (f.i. çeşm'in c.) Gözler: 63b/10.

çeşmhā-yı mey-gün: Şarap rengi gözler: 63b/10.

çevgān: (f.i.) 1. Değnek, ucu eğri sopa, çevgen oyunu değneği. 2. tas. Allah'ın ezeldeki takdiri: 45b/17, 58a/9, 68b/22, 102a/16.

çevgān-ı ḫazā-yı ezeliyyü'n-nefāz: Geçerliliği ezeli olan kaderin değneği (Allah'ın ezeldeki takdiri): 102a/16-102a/17.

çi: (f.zm.s.) 1. Ne. 2. Nasıl, hangi: 52a/10, 56a/8, 58b/6, 70b/6, 91b/12, 99b/13.

çide: (f.s.) Dermiş, devşirmiş, toplamış, derilmiş, devşirilmiş, toplanmış: 76a/7, 106a/16.

çide-i ʿasel-i muṣaffā-yı ṣīrīn: Tatlı süzme balı toplamış: 76a/7.

çide-i dest-i ḫudret: Allah'ın kudret eliyle toplanmış (Allah'ın iradesi ve kudretiyle meydana gelmiş): 106a/16.

çille: (f.i.) Çok katlı ham ibrişimden yapılan yay kirişi, yaylara gerilen ipeğin kalınlığına göre 20 ile 40 kat arasında olabilen ipek iplik: 80b/6.

Çin: (f.i.) Çin: 72a/16, 106b/22.

çirā: (f.zf.) Neden, niçin, niye: 49b/4, 49b/4, 50a/7, 50b/3, 51a/3, 51b/6, 51b/16, 52a/10, 52b/3, 52b/14, 53b/14, 54b/7, 55a/8, 55b/8.

çire-destī: (f.b.i.) 1. Uсталık, maharet, beceri. 2. Üstünlük, galilik: 61a/2.

çire-destī-i hestī: Varlık mahareti, varlığın üstünlüğü: 61a/2.

çirk-āb: (f.b.i.) Pis su, çirkef, bataklık: 54b/1, 59a/11, 75b/9, 97a/15.

çirk-āb-ı ma‘ āšī: Günahların bataklığı: 97a/15.

çirkīn: (f.s.) 1. Çok kirli. 2. Çirkin: 81b/10.

çirkīn-nihād: (f.b.s.) Çirkin yaratılışı: 101b/16.

çör çöp: (t.i.) Çer çöp, çalı çırpı kırıntısı, süprüntü: 98a/4.

çūb: (f.i.) Değnek, sopa: 103b/8, 103b/14, 104b/13.

çūb-i gül: Gül değneği (gül fidanından yapılmış değnek / sopa): 103b/8, 104b/13.

çūbine: (f.s.) Ağaçtan yapılmış, tahtadan yapılmış: 45a/18.

çūn: (f.e.zf.bğ.) 1. Gibi. 2. Nasıl. 3. -dığı için, -den dolayı. 4. Çünkü, zira. 5. -dığı zaman, -ınca. 6. -e göre, -dığina göre: 47a/13, 47b/10, 48a/3, 49a/22, 50b/3, 52b/14, 52b/18, 53b/13, 53b/14, 62a/12, 77b/13, 79a/6, 81a/18, 84a/20, 100b/4, 101a/12, 102a/20, 107b/2.

çūn ‘ āşıqān: Âşıklar gibi: 49a/22.

çūn bād: Rüzgâr gibi: 53b/13.

çūn girān-cānān: Tembeller gibi: 52b/14.

çūn hār: Diken gibi: 50b/3.

çūn ney: Ney gibi: 47a/13.

çūn riştehā-yı şem‘: Mumun ipleri gibi: 48a/3.

çūn şeb-nem: Şebnem gibi: 47b/10.

çūn tāk: Asma gibi: 53b/14.

çūpīn: (f.i.) Değnek, sopa: 104b/2.

çüpîn-i gül-i zibâ: Güzel gülün değneği (gül fidanından yapılmış değnek / sopa): 104b/2.

çüpîn-cism: (f.a.b.s.) Kuru tahtadan yapılmış vücut, çok zayıf: 96a/7.

çüpîn-süvārān: (f.b.i. çüpîn-süvār'ın c.) Değneğe binenler (çocuklar): 104b/5.

çüpîn-süvārān-ı şıbyān: Değneğe binen çocuklar: 104b/5.

çü: (f.e.) Gibi: 47b/5, 75a/18.

çü nām-ı ehl-i kerem: Lütuf sahiplerinin adı gibi: 47b/5.

çü zünbūr-ı 'asel: Bal arısı gibi: 75a/18.

çünān: (f.zf.) O denli, o kadar, o derece: 46a/22.

çünīn: (f.s.) Böyle, bunun gibi, bu türlü: 51b/16, 52b/14, 55a/7.

D

da' avāt: (a.i. da' vet'in c.) Dualar: 43a/4.

da' avāt-ı fā'izetü'l-berekāt: Feyizleri bol olan dualar: 43a/4.

da' da' a: (a.i.) Mahvetme, yıkma, yok etme, harap etme, tahrip: 81a/4.

da' da' a-ı mehīb-i kıyāmet-nehīb: Kıyamet kadar dehşetli, korkutucu yıkım: 81a/4.

dāden: (f.f. gzk: dih) Vermek: 51a/3, 71b/6.

dāfi': (a.s.) Defeden, uzaklaştıran, kovan, savan, ortadan kaldıran, gideren, bertaraf eden: 96b/13, 106a/14.

dāfi' ü'l-etrah: Kederleri defeden: 106a/14.

dāfi' ü't-tenfir: Korkuyu defeden: 96b/13.

dāğ: (f.i.) 1. Yanık yarası, yara. 2. Kızgın demirle vücuda vurulan damga, işaret, nişan: 71a/17, 71b/5, 71b/7, 71b/20, 104a/20.

dāğ-ı 'aşk: Aşk yarası / yanığı: 71b/20, 104a/20.

dağal-bāz: (f.b.s.) Hileci, hile yapan, hilekâr, üçkâğıtçı, düzenbaz, hilebaz: 66b/8, 74b/9.

dāğ dāğ: (f.i.) Yanık, yanmış, kızgın demirle dağlanmış, yanık yanık: 70a/3.

dāğ dāğ kıl- (f.t.b.fi.): Kızgın demirle dağlamak: 73a/11.

dāg-dār: (f.b.s.) Kızgın demirle dağlanmış, dağlı, yaralı: 47a/17.

dāg-dār ü sūzān ol- (f.t.b.fi.): Dağlanmak ve yanmak: 47a/17.

dāg-güşā: (f.b.s.) Yara açan, yaralayan, dağlayan: 102a/6.

dāg-güşā-yı sīne: Göğsü / kalbi dağlayan: 102a/6.

dāghā: (f.i. dāg'ın c.) 1. Yanık yaraları, yaralar, yanıklar. 2. Kızgın demirle vücuda vurulan damgalar, işaretler, nişanlar: 49b/11, 71a/15.

dāghā-yı āteşin: Ateşli yaralar: 71a/15.

dāhi: (t.bğ.) Dahi, de, da, bile: 43b/10, 44a/1, 44b/7, 46a/9, 46b/11, 46b/16, 46b/21, 47a/11, 47a/23, 47b/1, 48a/7, 50a/23, 54a/2, 58b/17, 59b/7, 60a/20, 62a/22, 63a/23, 63b/18, 63b/19, 64b/17, 65b/19, 66a/11, 67a/2, 67a/20, 68a/2, 69b/23, 70a/19, 72b/19, 76a/9, 76b/17, 78b/10, 79a/13, 82a/9, 82a/10, 82b/19, 83b/9, 84a/1, 85b/23, 86a/2, 86a/16, 86a/21, 86b/21, 88b/4, 88b/8, 89a/7, 89a/12, 89a/18, 89b/16, 89b/17, 90b/20, 91a/16, 91b/16, 92a/5, 92a/18, 93a/8, 94a/1, 94a/23, 94b/20, 95a/18, 95a/21, 97a/2, 99a/9, 99a/9, 99a/10, 99a/12, 99a/14, 99b/21, 100a/2, 100b/21, 101a/12, 102a/8, 102b/2, 104b/13, 104b/18, 105a/13, 106b/15, 107b/9.

dāhil: (a.s.i.) 1. İçinde, içinde bulunan. 2. İç, içeri. 3. Giren, içeri giren: 49a/11, 88a/8, 95a/8, 109b/16.

dāhil-i hücre-i sāmi'a: İşitme duyusu hücrelerine giren: 109b/16.

dāhil-i meygede-i vuşlat: (Allah'a) kavuşma meyhanesinin (tekkesinin) içi: 49a/11.

dāhiliyye: (a.i.) İç: 79b/3.

dā'i: (a.s.) 1. Olmasına, meydana gelmesine sebep olan, yol açan. 2. Sebep: 50b/1, 51b/15, 60a/1, 64a/13, 73b/12, 85a/14.

dā'i-i keffāret-i zünüb: Günahların kefarete sebep olan: 85a/14.

dā'i-i rüşd ü intibāhi: Doğru yolda gitmeyi ve gafil olmamayı sağlayan: 64a/13.

dā'im: (a.zf.s.) 1. Daima, her zaman, sürekli olarak. 2. Devam eden, devamlı, kalıcı: 47b/5, 62a/12, 74b/15.

dā'imü'l-keyf: Kalıcı sarhoşluk / keyf veren: 74b/15.

dā'imā: (a.zf.) Daima, her zaman, sürekli olarak: 44a/10, 47b/7, 54b/16, 62a/14.

dā'ime: (a.zf.) Daima, her zaman, sürekli olarak: 107b/20.

dā'imetü'l-ekl: Her zaman yenilebilen: 107b/20.

dā'imī: (a.s.) Sürekli, devamlı: 77b/4, 80a/2.

dā'ī ol- (a.t.b.fi.): Yol açmak, sebep olmak: 46b/11, 99b/19-99b/20.

dā'ir: (a.s.) ... dair, ... ile ilgili, hakkında, hususunda, konusunda: 84b/6.

dā'ire: (a.i.) 1. Daire, çember. 2. (Tamlamalarda) sınır içi, ...nın hükmünü yürüttüğü alan: 46b/20, 47a/11, 51b/3, 65b/3, 74b/10, 75b/10, 83a/6, 98a/17, 103a/14, 106a/21, 106b/7, 109a/6.

dā'ire-i 'adālet: Adalet dairesi: 106a/21.

dā'ire-i bezm-i bī-rezm-i mınṭaqatü'l-bürüc: On iki burcun bulunduğu burçlar kuşağının kavgasız meclisinin alanı: 106b/7.

dā'ire-i gülşen-i tevḥīd: Kelimeitevhit gülistanı: 65b/3.

dā'ire-i 'ināyet: Allah'ın lütuf dairesi: 75b/10-75b/11.

dā'ire-i i' tibār: Saygınlık dairesi: 47a/11.

dā'ire-i vücūd: Varlık / var olma dairesi: 83a/6.

dā'īye: (a.i.) 1. İstek, gaye, amaç, arzu, gayrete getirici hâl. 2. İhtiras hâlini alan şiddetli arzu, hırs, iddia, dava: 45a/9, 48a/13, 54b/21, 56b/1, 60b/4, 65b/5, 71a/5, 74a/8, 88b/7, 95a/7, 95b/20, 98a/6, 99a/20, 104b/1, 105a/21, 106b/15.

dā'īye-i istiḥbār-ı gevher-i ḥaḳīqat-i girān-miḳdār: Çok değerli hakikat incisinden haber alma arzusu: 98a/6.

dā'īye-i iştirā'-ı şāhid-i nāz-fürüş-ı ma'nā: Mananın çok nazlı güzelini satın alma arzusu: 71a/5-71a/6.

dā'īye-i viṣāl: (Allah'a) kavuşma arzusu: 95b/20.

daḳāyık: (a.i. daḳīka'nın c.) Anlaşılması güç olan ve dikkat isteyen ince şeyler, incelikler: 78a/15.

daḳīk: (a.s.i.) 1. İnce, hassas, nazik, nazenin, anlaşılması dikkat gerektiren. 2. Toz hâline getirilmiş, inceltilmiş madde, un: 43a/14, 77b/17, 77b/23, 89b/9.

daḳīku'l-me'āl: İnce anlamlı, anlaşılması dikkat gerektiren mana: 77b/17.

daḳīka-şināsān: (a.f.b.i. daḳīka-şinās'ın c.) Güç anlaşılır şeyleri kavrayıp anlayanlar, incelikleri kavrayanlar: 78b/19-78b/20.

daḳīka-şināsān-ı ḡavāmız-ı āḡāhī: (İlahi hakikatlere) vâkıf olmanın sırlarını kavrayanlar: 78b/19-78b/20.

dağk: (a.i.) Çalma, vurma: 52b/1.

dağk-ı her bāb: Her kapıyı çalma: 52b/1.

dālālet: (a.i.) Doğru yoldan sapma, sapıtma, sapıklık: 75b/9, 75b/11, 99a/2.

dām: (f.i.) 1. Ağ. 2. Tuzak: 81a/5, 83b/18, 83b/20, 83b/21, 83b/22, 84a/9, 84a/15, 84a/20, 84b/7, 85a/20, 85b/1, 92a/5, 99a/2.

dām-ı evliyā: Velilerin tuzağı, veliler için hazırlanmış tuzak: 92a/5.

dām-ı nefis-i pür-miḥen: Sıkıntı / eziyet dolu nefsin tuzağı: 84a/15-84a/16.

damağ: (t.i.) Ağız boşluğunun tavanı: 67a/2.

dāmān: (f.i.) Etek: 45b/12, 46a/7, 50b/23, 71b/23.

dāmān-derīde: (f.b.s.) Eteği yırtılmış, eteği yırtık: 54a/4.

dāmān-derīde-i ḥār u ḥas: Çer çöp (taşımak) ile eteği yırtılmış (faydasız şeylerle uğraşıp kendine zarar veren): 54a/4-54a/5.

dāmānhā: (f.i. dāmān'ın c.) Etekler: 45b/12.

dāmen: (f.i.) 1. Etek. 2. Kenar, uç, kıyı: 45b/17, 47b/9, 49b/16, 54b/6, 60a/13, 67a/21, 72a/11, 76b/10, 76b/12, 77b/5, 92a/12, 95b/9.

dāmen-i fırsat: Fırsat eteği: 76b/10, 76b/12, 77b/5.

dāmen-i fiğān: Feryat eteği: 49b/16.

dāmen-i himmet: Şeyhin manevi yardım eteği: 95b/9.

dāmen-i himmet-i pīrāhān: Gönül gözü açık şeyhin gömleğinin himmet ucu: 72a/11-72a/12.

dāmen-i ʿināyet-i pīr: Şeyhin medet eteği: 67a/21.

dāmen-i kıyāmet: Kıyametin kıyısı: 47b/9.

dāmen-i menzil: Hedefin kıyısı: 54b/6.

dāmen-i şaḥrā-yı vuşlat: Sevgiliye kavuşma çölünün kenarı: 45b/17.

dāmen-i tevekkül: Tevekkülün eteği: 60a/13.

damen-ālūde: (f.b.s.) Eteği bulaşmış, eteğine herhangi bir kir bulaşmış, kötü bir işe bulaşmış: 59a/11.

damen-ālūde-i çirk-āb-ı maʿşīyet: Günah çirkefine bulaşmış: 59a/11.

dāmen-çîn: (f.b.s.) Eteğini toplayan, uzak duran, çekinen: 105a/14, 108a/12.

dāmen-feşār: (f.b.s.) Etek bunaltan (sıkan, baskılayan, bunaltan): 50b/22, 107b/13, 107b/23.

dāmen-gîr: (f.b.s.) 1. Etek tutan, eteğe yapışan. 2. Engelleyici, engelleyen: 44a/19, 92a/2.

dāmen-gîr-i sâlik: Dervîşi engelleyen, dervîşin eteğine yapışan: 92a/2.

dāmen-keşîde: (f.b.s.) Elini eteğini çeken, uzak duran, karışmayan, uzakta kalan: 74b/7.

dānā: (f.s.) Bilen, bilici, âlim, bilgin, bilgili: 58b/1, 64a/21, 74b/21, 79a/19.

dāne: (f.i.) 1. Tohum, habbe. 2. Yem. 3. Tane. 4. Çekirdek: 75a/4, 75a/6, 77b/13, 77b/15, 77b/18, 77b/21, 82a/11, 82a/13, 83b/18, 83b/20, 84a/4, 85a/20.

dāne-i gendüm: Buğday tanesi: 77b/18.

dāne-i hūşk-ı dām: Tuzağın kuru yemi: 85a/20.

dāne-i ‘ömr: Ömür tanesi: 77b/21.

dāne-çîn: (f.b.s.) Yem yiyen, yem toplayan, tane toplayan, ufak tefek döküntülerden faydalanıp nasiplenene: 85b/1.

dāne-çîn-i şafā vü ārām: Neşe ve huzur yemlerini toplayan: 85b/1-85b/2.

dānehā: (f.i. dāne’nin c.) Tohumlar: 55a/16.

dānisten: (f.fî. gzk: dān) 1. Bilmek. 2. Anlamak: 44b/22, 56a/8, 60b/12.

dār: (a.i.) 1. Ev. 2. Yer. 3. Yurt: 61b/2, 76a/19, 82b/4, 83a/12, 84b/7.

dārü’n-nedve: 1. Meclis, toplantı yeri. 2. Müslümanlıktan evvel, Kureyş kabilesinin münakaşalar için toplandığı bir yerin adı olup sonradan Hz. Peygamber’e karşı bulunanların toplanmalarından dolayı “nifak ve fesat yuvası hâline gelmiş yer” manasında kullanılmaya başlanmıştır: 76a/19.

dārü’n-nevāl: Rızık yeri: 83a/13.

darabāt: (a.i. darbe’nin c.) Darbeler, vurmalar, çarpmalar: 104a/1.

darabāt-ı pey-der-pey-i küllābiyān-ı bûdalā-yı devrān: Zamane sersemlerinin tımarhane gardiyanı kılıklılarının birbiri ardınca vurduğu darbeler: 104a/1-104a/2.

darb: (a.i.) 1. Vurma, vuruş. 2. Dikme, kurma: 43b/11, 50b/18, 103b/11.

darb-ı hıyām: Çadır(ları) kurma: 43b/11.

ḍarb-ı hıyām-ı kıyām: Ayakta duran çadırlar kurma: 43b/11.

ḍarb-ı tamğa-yı Küllü şeyin hālikun: “Her şey yok olacaktır.” ayetinin mührünü vurma: 50b/18-50b/19.

ḍarb ol- (a.t.b.fi.): Dövülmek: 103b/15.

ḍarb olun- (a. t. b. fi.): Dövülmek: 104b/4.

dāreyn: (a.i. dār’ın c.) İki dünya, dünya ve ahiret: 51a/10, 55a/6, 93a/18.

dārū: (f.i.) 1. İlaç. 2. Zehir: 43b/17, 67b/14, 75b/9, 96a/16, 96b/2.

dārū-yı ‘aşk-ı Mevlā-yı tākāt-rübā-yı medhūş-sāz: Dehşete düşüren (ve) güçsüz bırakan İlahi aşk ilacı: 96a/16.

dārū-yı bür’ü’s-sā‘a: Tesirini derhâl gösteren ilaç, hastalıktan kısa sürede iyileşme ilacı: 67b/14.

dārū-yı bür’ü’s-sā‘a-gerde-i ‘aseli-i şabr: Sabrın tatlı (ve) tesirini derhâl gösteren ilacı: 67b/14-67b/15.

dārū-yı devā-baḥş: Deva bahşeden ilaç: 96b/2.

dārū-yı hūş-rübā: Uyuşturucu özelliği olan, insanın aklını başından alan, bayıltan ilaç: 43b/17.

dārū-yı hūş-rübā-yı ‘adem: Yokluğun aklı kapıp götüren ilacı: 43b/17.

dāšten: (f.fi. gzk: dār) 1. Sahip olmak, elde etmek, edinmek, ele geçirmek, bulunmak, bulundurmak. 2. Yapmak, etmek, eylemek: 43a/20, 43b/13, 44a/13, 46a/10, 50a/7, 58b/6, 66b/23, 67a/1, 68a/5, 105a/22.

da‘vā: (a.i.) Bir meziyetin kendinde bulunduğunu ileri sürme, iddia: 44a/1, 45a/1, 49a/13, 99a/6.

da‘vā-yı enāniyyet: Benlik davası(nı gütme): 45a/1.

da‘vā-yı ḥ’odī vü enāniyyet: Kibir ve gurur davası(nı gütme): 44a/1.

da‘vā-yı menī vü bündārī: Benlik ve zenginlik iddiası: 49a/13-49a/14.

da‘vā-yı müzevver-i irşād ü kerāmet: (Üçkâğıtçıların insanları) hidayete erdirmeye ve keramet göstermeyle ilgili uydurma iddia(ları): 99a/6-99a/7.

da‘vet olun- (a.t.b.fi.): Davet edilmek: 102a/23.

dayan- (t.fi.): Yaslanmak: 56b/1.

dāye: (f.i.) Sütüne, sütanne: 72b/14.

de'āyim: (de'ā'im) (a.i. dī'āme'nin c.) Direkler, sütunlar, destekler, payandalar: 45a/20.

debistān: (f.i.) Mektep, okul: 74b/16.

def: (a.i.) 1. Öteye itme, uzaklaştırma. 2. Savma, savuşturma, kovma. 3. Ortadan kaldırma, giderme: 56b/1, 60a/12, 63b/14, 63b/20, 64a/7, 64a/10, 67a/8, 68a/12, 68b/17, 70b/2, 71a/8, 72a/5, 72b/2, 89a/5, 89b/1, 91a/1, 102b/1, 102b/15.

def-i bī-tābī-i ḥumār: Mahmurluğun verdiği hâlsizliği ortadan kaldırma: 63b/20-63b/21.

def-i cū': Açlığı giderme: 64a/10.

def-i ḥavāṭır-ı maẓāhir: (Allah'ı unutturan) mevcudat düşüncelerini uzaklaştırma: 71a/8.

def-i hümüm-ı müteferrika-i bāṭın u zāhir: İçteki ve dıştaki (görünen ve görünmeyen) muhtelif kederleri ortadan kaldırma: 72a/5-72a/6.

def-i kehālet ü baṭālet: Tembellik ve aylaklığı ortadan kaldırma: 60a/12.

def-i kesel-i 'ilel: Hastalık uyuşukluğunu giderme: 72b/2.

def-i maẓarrat: Zararı uzaklaştırma: 89a/5, 89b/1-89b/2.

def-i şudā'-ı nāgehānī: Birdenbire ortaya çıkan huzursuzluğu giderme: 68b/17.

def-i şudā' ü serāsime: Baş ağrısını ve sersemliği giderme: 68a/12-68a/13.

def-i ṭūl-i āmāl ü şükūk: Sonu gelmez arzuları ve şüpheleri yok etme: 72a/14.

def-i zükām-ı ālām: Elem nezlesini giderme: 67a/8.

def-i zükām-ı iştibāh: Şüphe nezlesini giderme: 70b/2.

def'a: (a.i.) İtme, itiş: 71b/22.

def'a-ı ğarḫ-ı seyl-āb-ı helāk: Yok etme selinde boğulmaya itme: 71b/22.

def'aten: (a.zf.) Bir defada, birden: 92b/23, 93a/3.

defātir: (a.i. defter'in c.) Defterler: 109a/18.

defātir-i ḳavānīn-i fī'liyye-i nefsü'l-emriyye: (Allah'ın) vasıtasız olarak işleyen kanunların(in) yazılı olduğu defterler: 109a/18-109a/19.

def'it- (a.t.b.f.): Gidermek, ortadan kaldırmak, yok etmek, bertaraf etmek: 63b/14, 63b/19.

defter: (a.i.) Defter, dikilmiş kâğıt mecmuası: 62a/4.

değın: (t.e.) Dek, kadar: 47b/9, 109b/22.

dehân: (f.i.) Ağız: 42b/7, 49b/16, 50b/14, 62b/7, 64b/11, 65a/14, 65a/22, 83a/19, 85b/23, 103a/6, 104b/7, 105a/1, 109a/23, 109b/19.

dehân-ı mu‘ciz-beyân-ı esâtize-i aşhâb-ı kemâl: Manevi olgunluğa erişmiş üstatların olağanüstü bir üslubu olan ağzı: 50b/14.

dehân-ı şikeste-dendân: Diş(ler)i kırık ağız: 105a/1-105a/2.

dehen: (f.i.) Ağız: 46b/2.

dehliz: (a.i.) 1. Dehliz, hol, koridor, dar ve uzun geçit. 2. Kalpte kulakçık kapakçığı. 3. Giriş, giriş kapısı: 43b/23, 57a/23, 83b/6, 94a/3.

dehlizü'l-kurb: Allah’a yakınlık kuran kalp: 43b/23, 83b/6.

dehr: (a.i.) 1. Dünya. 2. Zaman, devir, çağ. 3. Felek: 45a/12, 72a/17, 101b/7, 102a/15, 104a/16, 104b/18, 104b/21.

dehşet: (a.i.) Büyük korku, telaş ve ürküntü: 62a/10, 97b/6.

dehşet-i satvet-i Kahhârî: Kendisine karşı çıkanları kahreden Allah’ın ezici gücünün korkusu: 97b/6.

dek: (t.e.) Kadar, değin: 43a/5, 52b/21, 71b/23.

delâl: (a.i.) Naz, cilve, işve: 42b/17.

delâlet: (a.i.) 1. Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık. 2. Delil, işaret, nişan, iz: 73b/9, 79b/1, 87a/1.

delâlet-i bedreka-i hidâyet-i Sübhânî: Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaafıtan uzak olan Allah’ın hak yolu gösteren kılavuzluğu: 79b/1.

delâlet-i Hızır-ı huçeste-pey-i hidâyet: Hak yolunun ayağı uğurlu Hızır’ının rehberliği: 73b/9.

delâlet it- (a.t.b.f.i.): Bir şeye delil ve alamet olmak, ... anlamına gelmek, ... olduğunu göstermek: 86a/12, 86b/22.

delîl: (a.i.) Delil, kanıt: 44a/6.

delîl-i sâfî: Apaçık delil: 44a/6.

dellâlân: (a.f.i. dellâl’in c.) Tellallar, satıcılar: 48b/5.

dellālān-ı bād-fürūş-ı cism-i medhūş: Dehşete düşmüş bedeni satan dalkavuk tellallar: 48b/5-48b/6.

dellāk: (a.i.) Tellak: 108a/19.

dem: (a.i.): Kan: 93b/5, 93b/17, 93b/21, 94a/1, 94a/5.

dem-i şāfi: Saf kan: 93b/17, 93b/21, 94a/1, 94a/5.

dem: (f.i.) 1. Nefes, soluk. 2. An, zaman, vakit, saat: 43a/15, 47a/13, 67b/8, 77a/10.

dem-i serdī-i tünd-bād-ı ğaflet: Gaflet kasırgasının soğuk nefesi: 77a/10-77a/11.

dem-i vuşlat: Sevdiğine kavuşma zamanı: 43a/15.

dem-be-dem: (f.b.zf.) Her an, her zaman, sürekli: 96a/19.

dem-beste: (f.b.s.) Susmuş, suskun, sessiz, sesi soluğu kesilmiş: 65b/2.

dem-beste-i hacālet-i lüknet: Kekelemekden dolayı utanıp suskun kalan: 65b/2.

dem-beste it- (f.t.b.fi.): Susturmak: 103a/23.

dem-sāz: (f.b.s.i.) Yakın, mahrem, arkadaş, dost, sırdaş: 54b/4, 83b/7, 85b/4, 95a/22, 103a/19, 108b/13.

dem-sāzī: (f.b.i.) Arkadaşlık, dostluk, dost olma: 47a/18, 68a/15.

dem ur- (f.t.b.fi.): Bahsetmek, söz etmek, konu açmak: 47a/22, 82b/19.

denānīr: (a.i. dīnār'ın c.) Dinarlar, altınlar: 61b/5.

dendān: (f.i.) Diş: 109b/19.

dendān-ı turfe-nizām: Hoşça dizilmiş diş(ler): 109b/19.

denī: (a.s.) Alçak, soysuz, bayağı, aşağılık, rezil: 104a/19.

deniyye: (a.s.) Alçak, soysuz, bayağı, aşağılık, rezil: 45a/4, 51a/16, 54b/15, 80b/23.

deñlū: (t.e.) Denli, kadar: 57a/13, 99a/15.

der-āğūş: (f.b.i.) Kucaklama, sarma: 70b/4, 105b/18.

derāhim: (a.i. dirhem'in c.) Dirhemler, akçeler, paralar: 61b/5.

derārī: (a.i. dūrī'nin c.) İnci gibi parlayanlar, parlaklar, parıltılı şeyler, parlak yıldızlar, rengârenk şeyler, ışıltılı şeyler: 67b/20.

derārī-i girān-bahā-yı nuṣḥ u pend: Nasihatlerin çok kıymetli parlak incileri: 67b/20.

der-āverde: (f.b.s.) Çıkarılmış: 55a/20.

der-āverde-i hirmen-ı taḳvā: Takva harmanından çıkarılmış: 55a/20.

der-be-der ol- (f.t.b.fi.) Perişan olmak, dağılmak: 63a/2.

der-ber keşiden: (f.b.fi.) Kucaklamak, kucağına almak: 105a/6.

der besten: (f.b.fi.) Kapıyı kapamak: 56b/12.

derd: (f.i.) 1. Dert, gam, tasa, kaygı, keder, üzüntü. 2. Acı, ağrı, sızı: 49b/10, 68a/5, 69b/19, 71b/5, 71b/7, 71b/9, 71b/11, 71b/17, 96a/12, 96a/15, 96b/7, 96b/14, 97b/14, 103a/12, 104b/8, 108b/7, 108b/9, 108b/13, 109a/7, 109b/1, 109b/3, 109b/11, 109b/12, 109b/14.

derd-i ‘aşḳ: (İlahi) aşḳ derdi: 49b/10.

derd-i bī-devā: Dermansız dert: 96b/7.

derd-i bī-devā-yı taḥammül-güdāz-ı cezbe-i Ḥudā-yı bī-niyāz: Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah’ın cezbesinin tahammül eriten dermansız derdi: 96a/15.

derd-i ser: 1. Baş ağrısı. 2. Baş belası, sıkıntı, sorun: 68a/5, 96b/14, 104b/8.

derd-i ser-i felāket-eşer: Felakete uğrayan başın ağrısı: 104b/8.

derd u dāğ-ı ‘aşḳ: Aşḳın acısı ve yarası: 71b/5.

derdī: (f.i.) Bir dert, öyle bir dert: 63b/4.

derecāt: (a.i. derece’nin c.) Basamaklar, aşamalar, kademeler, dereceler, seviyeler, mertebeler, safhalar: 91a/11.

derece: (a.i.) Basamak, aşama, kademe, derece, seviye, mertebe, safha: 75a/21, 85a/1, 91a/15, 91a/17, 91a/21, 91b/1, 93a/16.

derece-i ḥaṭīr: Yüce mertebe: 91a/21.

derece-i mezkūre: Sözü edilen mertebe: 91b/1.

derece-i müstefād: Kendisinden faydalanan, nazariyatı bilfiil müşahede eden aklın aşamaları: 91a/17.

derece-i şālīše: Üçüncü aşama: 91a/15.

der-enbār: (f.a.b.i.) Stoklama, ihtiyacın üzerinde malı yığma, depolama, biriktirme: 55b/3.

der-enbār-ı temellük: Mal stoklama, mülk biriktirme: 55b/3-55b/4.

dergāh: (f.b.i.) 1. Huzur, makam, kat. 2. Eşik, kapı önü: 56a/1, 59a/10, 68b/3, 75b/7, 76a/19, 82b/10, 84a/21.

dergāh-ı bülend-bārgāh-ı Hūdā: Allah'ın yüce makamının eşiği: 56a/1-56a/2.

der-ḥāk reften: (f.b.fi.) Ölmek: 51b/5.

der-ḥāl: (f.a.zf.) Hemen, şimdi: 103a/20.

der-ḥ̣or: (f.b.s.) Layık, uygun, münasip: 55b/7.

der-ḥ̣or-i telḥī: Acılığı kadar, acılığı nispetinde, acılığa yakışacak surette: 55b/7.

derk: (a.i.) Anlama, kavrama, idrak etme: 62b/19.

der-ḫafā: (f.a.b.i.) Hemen arkasında: 100a/3.

der-kār: (f.b.s.) Etkili, iş üzerinde, işin içinde olan, meşgul, söz konusu: 105a/5, 105b/18.

der-kār-ı vāşıl: Kavuşmuş olan: 105b/18.

der-kemīn: (f.b.s.) Pusuda, pusuda bekleyen: 56b/1.

der-kemīn-i fırsat: Fırsat pususunda bekleyen, fırsat kollayan: 56b/1.

der-kemīn-beste: (f.b.s.) Pusuda dikkatle bekleyen, pusuya odaklanan: 58a/4.

der-kemīn-beste-i taraşşud-ı ruhşat: Fırsat gözleme pususunda dikkatle bekleyen: 58a/4.

derk ü ittīkân it- (a.t.b.fi.): Anlamak ve gözle görmüş gibi bilmek: 62b/19.

dermāndegān: (f.i. dermānde'nin c.) Biçareler, zavallılar, âcizler, güçsüzler, düşkünler: 98b/3.

dermāndegān-ı ḍalāl: Dalalete düşenler, doğru yoldan ayrılan zavallılar: 98b/3.

der-pey: (f.b.i.) 1. Ardında, ardı sıra, peşinde, peşte, arkada, takipçi. 2. der-pey-i ... : ardı, ardına, ardında: 54a/7, 77a/20.

derrāk: (a.s.) Çabuk anlayan, çok anlayışlı, idrak gücü olan, kıvrak zekâlı: 46b/2, 79a/19, 88b/6.

derûn: (f.i.) 1. İç, iç taraf, dâhil. 2. Kalp, yürek, gönül, iç, batın: 45a/4, 45a/21, 47a/18, 47a/21, 47b/19, 48a/8, 49a/8, 51a/17, 52a/13, 54a/8, 54a/19, 54b/3, 54b/6, 56b/1, 56b/11, 58a/19, 63a/13, 63b/1, 64a/12, 69b/20, 70a/12, 70a/16, 72a/18, 73a/21, 75b/17, 75b/21, 76a/12, 80a/6, 81b/3, 96a/7, 96b/13, 97a/6, 100b/3, 101a/1, 103a/1, 104b/9, 105a/17, 105b/1, 106a/10, 108a/5, 108b/15.

derûn-ı bî-şabr u karâr: Sabırsız ve kararsız gönül: 73a/21.

derûn-ı maḥzûn u bârîk: Hüzünlü ve hassas kalp: 105b/1-105b/2.

derûn-ı mezâr: Mezarın içi: 45a/21-45a/22.

derûn-ı rîş: Yaralının sinesi: 69b/20.

derûn-ı şaffet-meşhûn: Saf / temiz kalp: 101a/1.

dervāze: (f.i.) Kale, şehir ve külliyelerin büyük giriş kapısı: 64b/16, 65a/6, 77a/3, 100a/7.

dervāze-i ‘ālî-serāy-ı müşāhedât-ı füyûzât: (İlahi) feyizlere şahit olma sarayının ulu kapısı: 100a/7.

dervāze-i ‘ālî-serāy-ı müşāhedât-ı ma‘ānî: (Allah’a ait) hakikatlere şahit olma sarayının ulu kapısı: 65a/6.

dervîş: (f.i.) 1. Derviş, tarikata girip bir şeyhe bağlanan, şeyhinin izinden Hak yolunda yürüyüp nefsini ıslah eden, varlık iddiasından geçip Allah’ın birliğini bütün kâinatta görerek kendini Hakk’a ve onun yarattıklarına adayan kimse, tarikat müntesibi. 2. Yoksul, fakir: 51a/12, 51a/21, 63b/22, 64a/1, 64a/11, 64b/6, 64b/9, 65b/14, 67a/7, 100b/22.

dervîş-i ‘ākıbet-endîş-i şadâkat-kîş: Mezhebi sadakat olan, işin sonunu önceden düşünen derviş: 67a/7.

dervîş-i bî-teşvîş: Kaygısız derviş: 51a/21.

dervîş-i ḥaḳîkat-kîş: Hakikati bilen derviş: 51a/13.

dervîş-i şadâkat-kîş: Sadık derviş: 64a/11-64a/12, 64b/9.

dervîş-i şadâkat-kîş-i ‘ākıbet-endîş: İşin sonunu (ahiretteki durumunu) önceden düşünen sadık derviş: 100b/22-100b/23.

dervîşân: (f.i.) Dervişler, tarikat müntesipleri: 66b/17, 98b/1.

dervîşân-ı şadâkat-endîşân: (Hakk’a ulaşmak hususunda) sadakat gösteren dervişler: 98b/1.

deryā: (f.i.) Deniz: 49a/4, 49b/18, 51a/3, 51a/4, 51a/7, 51a/9, 51a/19, 51a/22, 58a/11, 58a/13, 58a/16, 58a/21, 58a/23, 58a/23, 58b/2, 69a/1, 69a/2, 69a/12, 69b/1, 69b/9, 69b/13, 69b/16, 69b/17, 71a/1, 71a/20, 81a/19, 81a/21, 81b/7, 82a/6, 82a/7, 98a/4, 98a/20, 99a/21.

deryā-yı bî-kenār: Uçsuz bucaksız deniz: 69b/1, 99a/21.

deryā-yı bî-pāyān-ı ‘ilm: İlmin sınırsız denizi: 69a/12.

deryā-yı ḥaḳīḳat: Hakikat denizi: 81a/21, 82a/1.

deryā-yı ḥaḳīḳat ü ‘irfān: Hakikat ve irfan denizi: 51a/9.

deryā-yı mevc-engīz-i mihr-i İlāhī: İlahi aşkın dalgalı denizi: 58a/16.

deryā-yı mevc-ḥīz-i bî-ḳa‘r-ı dīn-i fenā-fi‘llāh: Fenafillah mezhebinin dibi bulunmayacak kadar derin (ve) dalgalı denizi: 51a/22-51a/23.

deryā-yı muḥīṭ-i maḥv ü fenā: Kulun beşerî zaafılardan kurtulup Allah’ın külli iradesine teslim olması ve benliğinin Allah’ın varlığında yok olması okyanusu: 71a/1.

deryā-nūṣān: (f.b.i. deryā-nūṣ’un c.): Çok içki içenler, daima sarhoş olanlar: 81b/16.

deryā-nūṣān-ı ḥaḳīḳat: Hakikat sarhoşları: 81b/16.

deryūze: (f.i.) Dilenme, dilencilik: 44a/14.

dest: (f.i.) 1. El. 2. Güç, kuvvet: 42b/19, 44b/9, 45a/5, 46b/22, 49a/16, 51b/14, 51b/16, 52a/6, 52a/10, 55a/7, 56b/19, 57b/17, 58b/23, 60a/10, 65b/5, 73b/5, 73b/20, 74b/14, 76a/22, 92a/13, 97b/16, 98b/3, 102b/18, 103a/10, 104b/3, 106a/16, 106b/10, 106b/11, 107a/7.

dest-i ‘alem-dār-ı taşarruf-ı Şamedānī: Allah’ın hâkimiyet sancaktarı olan eli (egemenlik hususunda sancaktarlar gibi en önde olan Allah’ın sınırsız kudreti): 46b/22.

dest-i bād: Rüzgârın eli: 57b/17.

dest-i diḥkān-ı kār-güzār: Becerikli çiftçinin eli: 76a/22-76a/23.

dest-i efsūs: (Birbirine sürülmek suretiyle üzüntü bildiren) “Eyvahlar olsun!” eli: 51b/16.

dest-i ḥayf ü efsūs: (Birbirine sürülmek suretiyle üzüntü bildiren) “Vah vah!” ve “Eyvah!” eli: 51b/14.

dest-i himmet: (Şeyhin) manevi yardım eli: 98b/3.

dest-i ḥîş: Kendi elin: 52a/10.

dest-i ihtiyāc: İhtiyaç eli (muhtaçlığı gidermek için uzatılan el): 44b/9.

dest-i ʿināyet-peyvest: Lütuf ve ihsana kavuşanın eli: 81b/17.

dest-i kudret: Kudret eli (Dilediği her şeyi yapabilen Allah için kullanılır.): 58b/23, 106a/16.

dest-i maḥbūb: Sevgilinin eli: 73b/20.

dest-i nedāmet: Pişmanlık eli: 97b/16.

dest-i niyāz: Yalvarıp yakarmak için açılan el: 92a/13.

dest-i penc-engüşt: Beş parmaklı el: 106b/10.

dest-i raʿşe-dār-ı sāḳī-i nefis-i emmāre-i cefā-kār: Eziyet veren kötülüğü emredici nefis sakisinin titreyen eli: 107a/7-107a/8.

dest-i sāḳī-i Bāḳī: Ölümsüz olan sakinin eli: 49a/16, 74b/14-74b/15.

dest-i sāḳiyān-ı sīm-sāḳān-ı maḥbūbān: Gümüş bedenli olan sevgili sakilerinin eli: 73b/5.

dest-i terbiyet-peyvest-i küllābī-i ʿaql: Akıl güllabıcısının eğitici eli: 104b/3-104b/4.

destār: (f.i.) Sarık: 45b/1.

dest ber-dāšten: (f.b.fi.) Elini çekmek, bırakmak: 102b/18.

dest-ber-dest māliden: (f.b.fi.) (Pişmanlık belirtisi olarak) ellerini birbirine sürmek: 51b/6.

dest-ber-sīne: (f.b.s.) Eli göğsünde, işe hazır, hizmete hazır durumda olan: 83b/11.

dest-ber-sīne-i mevḳif-i ihtiyāc: (Allah'a) muhtaç olma durağında hazır olda bekleyen: 83b/11-83b/12.

dest-bestegān: (f.b.i. dest-beste'nin c.) El bağlamışlar, el kavuşturmuşlar, hizmete hazır olanlar: 77a/2-77a/3.

dest-bestegān-ı dervāze-i intizār: Bekleme kapısında el bağlayanlar: 77a/2-77a/3.

dest-bürd: (f.b.i.) Çalma, hırsızlık, el çabukluğu: 74b/9.

dest dāšten: (f.b.fi.) El çekmek, vazgeçmek: 96b/19.

deste-gül: (f.b.i.) Mevlevi dervişlerinin giydiği uzun cübbe: 103b/2.

destgāh: (f.b.i.) Tezgāh, dokuma tezgāhı: 45a/21, 57a/17.

destgāh-ı ʿālem: Dünya denen dokuma tezgāhı: 57a/17.

destgāh-ı mezellet: Aşağılanma tezgāhı (dünya): 45a/21.

dest-güşā: (f.b.s.) El açan, avuç açan: 44a/14.

dest-güşā-yı deryūze vü ümīd-vārī: (Allah'a) dilenme ve umma elini açan: 44a/14-44a/15.

dest-kārī: (f.i.) El işi, el sanatı, yapılan iş, eser: 54a/20.

dest-kārī-i muşavver-i taşavvur-ı bāṭl: Boş düşünce(ler)in meydana getirdiği eser: 54a/20.

dest-keşī: (f.b.i.) El çekme, vazgeçme: 57b/2.

dest-keşī-i ferāğ: Vazgeçiş elini çekme, vazgeçme, el çekme: 57b/2-57b/3.

dest-keşīde: (f.b.s.) El çeken, bir işten vazgeçen: 97a/11.

dest-keşīde-i ferāğ: Vazgeçiş elini çeken, vazgeçen: 97a/11-97a/12.

dest-māye: (f.b.i.) Sermaye: 44a/16.

dest-res: (f.b.s.) Eli eren, yetişmiş olan, ermiş, ulaşmış: 98a/22.

dest-res ol- (f.t.b.fī.): Erişmek, ulaşmak, elde etmek, kazanmak, nail olmak: 98a/22-98a/23.

dest-yārī: (f.i.) Yardım: 50a/13, 54a/18, 103b/17.

dest-yārī-i himmet-i teyakkuḫ: Gaflet uykusundan uyanmanın manevi yardımı: 50a/13, 54a/18.

dest-yārī-i kār-fermā-yı hidāyet-i Rabbānī: Allah'ın hidayet hükümdarının yardımı: 103b/17-103b/18.

deşt: (f.i.) Kır, ova: 97a/3.

devā: (a.i.) 1. İlaç, derman, şifa. 2. Çare, tedbir: 55b/7, 55b/9, 55b/18, 96a/11, 96a/14.

devā-bahş: (a.f.b.s.) Deva bahşeden: 96b/2.

devā'ī: (a.i. dā' iye'nin c.) Şiddetli arzular, hırslar, istekler: 95a/7, 102b/11.

devā'ī-i cismāniyye: Bedensel arzular: 95a/7.

devām: (a.i.) 1. Daim olma, bir hâlde bulunma, sürüp gitme, sürme, bitmeme. 2. Sebat: 54b/17, 74a/2, 74a/8, 79a/1.

devām-ı taleb: İstemeye devam etme: 54b/17.

devām-ı vuşlat: Sevgiliye kavuşmanın devamlılığı (sevgiliyle devamlı birlikte olma): 74a/8.

devā-sāz: (a.f.b.s.) İlaç bulan, çare bulan: 96b/2.

devāvīn: (a.i. divān'ın c.) Şiir divanları: 42b/18.

devāvīn ü nūsaḥ-ı nefīse: Çok beğenilen divanlar ve kitaplar: 42b/18-42b/19.

deverān: (a.i.) Dönme, dolaşma, dolanma, dönüp dolaşma: 78a/4, 78a/21.

deverān-ı devrān: Feleğin dönüp dolaşması: 78a/4.

deverān it- (a.t.b.f.i.): Dönmek, dönüp dolaşmak, dolanmak: 77b/21.

devlet: (a.i.): 1. Devlet. 2. Saltanat, sultanlık, hükümdarlık. 3. Talih, şans, baht, kut. 4. Saadet, mutluluk. 5. Büyük rütbe, yüksek makam, mevki: 44a/17, 45b/18, 51a/14, 68a/9, 68b/9, 68b/18, 68b/19, 68b/20, 72b/6, 93a/19.

devlet-i dünyā: Dünya saadeti, dünyalık makam: 68a/9.

devlet ü saltanat-ı ma'neviyye: Manevi sultanlık ve saltanat: 93a/19.

devletmendī: (a.f.b.i.) Bahtiyarlık, rahatlık, zenginlik, mutluluk: 44b/6.

devletmendī-i 'ālem-i ḵanā'at: Kanaat âleminin bahtiyarlığı: 44b/6.

devr: (a.i.) 1. Dönme, kendi eksenini etrafında hareket etme. 2. Bir şeyin çevresinde dolaşma. 3. tas. İnsanın gayb âleminden ayrılıp maddi âleme gelmesi ve nefsin yedi mertebesini geçerek tekrar geldiği yere dönüp fenafillah derecesine ulaşmasına verilen isim: 50b/15, 52b/1, 76a/5, 78b/17.

devr-i ebvāb: Kapı kapı dolaşma: 52b/1.

devr-i merātib-i eṭvār: Nefsin yedi mertebesini geçerek Hakk'a erişme: 50b/15.

devrān: (a.i.) 1. Dünya. 2. Felek. 3. Zaman, çağ. 4. Dervişlerin halka oluşturarak dönmek suretiyle yaptıkları zikir: 47b/5, 47b/6, 48b/12, 78a/4, 78b/17, 101a/23, 102a/14, 103b/1, 104a/2.

devrān-ı 'ömr-i mā: Ömrümüzün vakitleri: 47b/5.

deyden: (a.i.) 1. Gelenek, görenek, âdet, töre, usul. 2. Alışkanlık, huy, tabiat: 51b/13, 65b/18.

deyden-i müstedīme: Süregelen alışkanlık / huy: 65b/18.

deyden-i ‘uḳālā: Akıllıların âdeti: 51b/13.

dey-māh: (f.b.i.) İran takviminde Dey ayı. 2. Kış ayı: 77a/11.

deyristān: (a.f.b.i.) Tekke, dergāh, mabet, ibadetgāh: 48b/6.

deyü: (t.zf.) Diye, diyerek: 46a/7, 60a/21, 62a/7, 103b/5.

dıraht: (f.i.) Ağaç: 76b/1, 82b/1.

dıraht-ı mīve-dār: Meyve veren ağaç: 76b/1.

dırahtān: (f.i. dıraht’ın c.) Ağaçlar: 107b/18.

dırahtān-ı sebz-gün-ı mülteffetü’s-sāḳu bi’s-sāḳ: Gövdeleri birbirine dolanmış yeşil renkli ağaçlar: 107b/18.

dırahtī: (f.i.) Bir ağaç: 53b/14.

di: (f.i.) Dün: 81a/16.

di- (t.f.i.) Demek, söylemek: 43a/15, 46a/5, 49b/17, 67a/2, 68a/21, 70a/12, 70a/12, 71a/4, 71b/14, 84b/10, 86a/19, 86b/13, 86b/20, 87a/2, 87a/15, 87b/20, 89a/3, 93b/23, 94a/8, 107b/8.

dībāce-tırāzān: (f.b.i. dībāce-tırāz’ın c.) Yazma eserlerin ilk sayfalarını tezhip ve yaldızlarla süsleyenler: 42b/11.

dībāce-tırāzān-ı dīvān-ı berā’ at-‘unvān: Güzelliğiyle meşhur divan(lar)ın ilk sayfalarını tezhip ve yaldızlarla süsleyenler: 42b/11-42b/12.

dībā-kumāş: (f.a.b.s.) İpek kumaşlı: 80a/13-80a/14.

dīdār: (f.i.) 1. Yüz, çehre. 2. tas. Allah’ın müminlere vadettiği görünüşü, tecellisi: 54a/11, 56b/1, 103b/6.

dīde: (f.i.) 1. Göz. 2. Bakış: 43b/20, 45b/4, 45b/10, 47b/22, 52a/3, 54a/16, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 57b/3, 58a/18, 58a/19, 63b/12, 65a/12, 65a/16, 73a/19, 76b/6, 80a/10, 80b/2, 83a/22, 92b/12, 97a/14, 97a/21, 99a/22, 100a/8, 104a/16, 105b/12, 108b/23.

dīde-i baṣar u baṣīret: Beden ve kalp gözü: 56b/1.

dīde-i baṣar u baṣīret-i ‘uṣṣāḳ: Hak âşıklarının beden ve kalp gözü: 56b/1.

dīde-i baṣīret: Kalp gözü: 52a/3.

dīde-i baṣīret-i pāk: Temiz (bir) kalp gözü: 76b/6.

dīde-i benī Ādem: İnsanların gözü: 83a/22.

dide-i cān: Can gözü, gönül gözü: 57b/3.

dide-i cihān-bīnā-yı başiret: Basiretin tüm dünyayı gören gözü: 47b/22-47b/23.

dide-i cihān-bīn-i cismānī: Maddi olan bedene ait dünyayı gören göz: 48b/11.

dide-i dehr: Feleğin gözü: 104a/16.

dide-i gūšāde-çeşmān-ı şebistān-ı maṭlab: Dilek gecesinde gözü açık olanların (uyamayıp dilekte bulunanların) gözü: 58a/18.

dide-i ḥʿod-bīnā: Sadece kendini gören (mağrur) göz: 43b/20.

dide-i ḥuffāş-ı ḥāşşiyet-i başiret: Kalp gözüyle görülecek şeylere yarasa gözüyle bakan göz: 80a/10.

dide-i ḥuffāş-ı ḥāşşiyet-i baṣar u başiret: Beden ve kalp gözüyle görülecek şeylere yarasa gözüyle bakan göz: 108b/23-109a/1.

dide-i ʿibret: İbret (almak isteyen kişinin) bakışı: 99a/22.

dide-i mürüvvet: İnsaniyet bakışı, insana yakışır bakış: 45b/10.

dide-i nā-maḥrem-i āftāb: Güneşin mahrem olmayan bakışı: 80b/2-80b/3.

diden: (f.fi. gzk: bīn) 1. Görmek. 2. Bakmak: 44b/22, 69a/1, 83b/17.

diden-i bāl-i şikeste: Kırık kanadı görmek: 83b/17.

diger: (f.s.) Başka, diğer: 43a/16, 67b/11.

digerān: (f.zm. diğer'in c.) Başkaları, diğerleri: 47b/10.

dihḵān: (a.i.) 1. Çiftçi. 2. Toprak sahibi: 76a/23, 99b/11.

dikḵ: (a.i.) İnce ağrı, verem: 96b/1.

dikḵ-i mūcibū'l-hüzāl-ı ʿaşḵ-ı Mevlā: Allah aşkının zayıflığa sebep olan veremi: 96b/1.

dikḵat: (a.i.) 1. Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini toplayarak durma, bir şeye yoğunlaşma. 2. İlgi gösterme, önem verme, önemseme. 3. İncelik, mükemmellik, narinlik, doğruluk, dakik oluş, hassaslık, duyarlılık, aşırı titizlik: 48b/15, 51a/2, 64b/22.

dikḵat-i tāmm: Tam bir dikkat, ciddi bir şekilde önem verme: 51a/2.

dikḵat-naẓar: (a.b.s.) Dikkatli bakan, dikkatli: 44b/23.

dil: (f.i.) Gönül, yürek, kalp: 43a/20, 43a/21, 43b/3, 43b/9, 43b/22, 45a/23, 48a/3, 49a/12, 49b/12, 49b/14, 50a/6, 50a/13, 53b/20, 54a/11, 54a/17, 54a/19, 55a/8, 55a/18, 55a/21, 55b/5, 56b/1, 56b/1, 56b/1, 56b/1, 57b/16, 57b/23, 58a/7, 58a/8, 58b/1, 58b/1, 58b/4, 62a/12, 62a/13, 62a/20, 62b/1, 62b/4, 62b/5, 63a/13, 63b/6, 63b/22, 66a/16, 67b/5, 68b/12, 69b/19, 70a/2, 70a/5, 70a/7, 70a/8, 71a/5, 71a/15, 71a/22, 71b/5, 72a/8, 74a/10, 77a/10, 85a/19, 91b/11, 95b/13, 96a/18, 96b/7, 96b/8, 96b/13, 98b/19, 99b/4, 99b/13, 99b/21, 100a/17, 100b/9, 102a/16, 102a/20, 102b/3, 102b/21, 103a/1, 103a/3, 103a/7, 103a/8, 103a/16, 103a/17, 103b/4, 103b/19, 104a/4, 105a/20, 105b/7, 107a/5, 107a/9, 107a/18, 107b/3, 107b/5, 107b/13, 107b/22, 108a/2, 108a/6, 109a/12, 109a/13.

dil-i āgāh: (İlahi) sırlara vâkıf gönül: 55a/18.

dil-i âteşgede: İçinde ateş yanan gönül: 103a/3.

dil-i bî-temkîn: Tedbirsiz gönül: 70a/8.

dil-i dānā: Âlimin gönlü: 58b/1.

dil-i dīvāne: Deli gönül: 102a/20, 103a/8, 103b/4.

dil-i hūn-şüde: Kan ağlamış gönül: 106b/12, 107a/9.

dil-i merdüm: İnsanların gönlü: 55a/8.

dil-i miḥcem-i pür-hūn: İçi kan dolu hacamat şişesine dönen gönül: 70a/5.

dil-i nālān: İnleyen gönül: 50a/6.

dil-i nāzenīn: Narin gönül: 54a/17.

dil-i pür-temkîn: Çok ağırbaşlı olan gönül: 100a/17.

dil-i rūşen: Parlak gönül: 99b/13, 99b/21.

dil-i sevdā-zede-i bî-ḳarār: Baki olmayan sevdaya düşmüş gönül: 53b/20.

dil-i ümīd-vār: Ümitli gönül: 99b/4.

dil-i vīrān: Harap gönül: 68b/12, 103b/19.

dil-ārā: (f.b.s.) Gönül süsleyen, gönül alıcı: 43a/2, 55a/5, 57b/13.

dil-ārām: (f.b.s.) Gönle huzur veren sevgili, gönlü dinlendiren sevgili: 81a/16.

dil-āşūb: (f.b.s.) Gönlü altüst eden, gönlü karıştıran: 57a/15.

dil-āvīz: (f.b.s.) Gönül çeken, cazibeli: 106b/4.

dil-ber: (f.b.i.) Gönlü alıp götüren güzel: 99b/12.

dil berdāšten: (f.b.fi.) İlgiyi kesmek, vazgeçmek: 71b/5.

dil-beste: (f.b.s.) Gönül bağlamış, gönlünü vermiş, âşık: 61a/17.

dil-beste-i huşul-ı hemân u hemîn: Onun bunun (dünyaya ait şeylerin) meydana gelmesine gönül bağlayan: 61a/17.

dil-dāde ol- (f.t.b.fi.): Gönül vermek, âşık olmak: 64a/7, 107b/11, 108a/16.

dil-düz: (f.b.s.) Gönül delen, gönle saplanan, gönle acı ve elem veren: 45b/5, 59a/22, 70a/4.

dil-figār: (f.b.s.) Gönlü yaralı, âşık: 65b/5.

dil-fürüz: (f.b.s.) Gönül aydınlatan, gönle ferahlık veren: 49b/9, 49b/17, 53a/17, 105a/21.

dil-firīb: (f.b.s.) Gönül aldatan, cazibeli: 54a/12, 100a/11.

dil-gîr: (f.b.s.) İncinmiş, gönlü kırılmış, gücenmiş, kırgın, dargın: 70a/9.

dil-güşā: (f.b.s.) Gönle ferahlık veren, ferahlatıcı, iç açıcı, gönül açan: 44a/14, 59b/18, 69a/4, 70a/13, 95b/20.

dil-güşāyî: (f.b.i.) Ferahlama, iç açılma: 56b/1.

dil-hāh: (f.b.s.) Gönlün arzu ettiği, gönlün istediği: 53b/3.

dil-hastegān: (f.b.i. dil-haste'nin c.) Gönlü hasta olanlar: 98b/4, 109a/16.

dil-hastegān-ı gāflet: Gafletten gönlü hasta olanlar: 98b/4.

dil-hastegān-ı miḥnet-i 'aşk u meveddet: Aşk ve muhabbet derdiyle gönlü hasta olanlar: 109a/16.

dilî: (f.i.) Bir gönül: 102b/22.

dil-keş: (f.b.s.) Gönül çekici, gönül cezbedici, cazibeli: 107b/17.

dil-mürde: (f.b.s.) Gönlü ölü, duygusuz: 95b/8,

dil-nişîni: (f.b.i.) Gönülde yer etme, hoşluk, latiflik, güzellik: 62b/13.

dil-nişîni-i iltiyām: (Sözleri) düzgün söylemenin hoşluğu: 62b/13.

dil-rübāyān: (f.b.i. dil-rübā'nın c.) Gönül çalanlar, gönül hırsızları: 73a/8.

dil-rübūde: (f.b.s.) Gönlünü kaptırmış, âşık: 51b/19, 73a/23, 107b/7.

dil-tāfte: (f.b.s.) Gönlü yanmış, ciğeri yanmış, bağı yanık: 106b/10.

dimāğ: (a.i.) 1. Beyin 2. Akıl, şuur, bilinç: 57b/2, 68b/11, 70b/2, 72a/13, 88b/8, 94a/10, 94a/18, 94a/19, 94a/20, 97b/7, 98a/9, 104a/2, 104a/10, 104a/21, 108b/14.

dimāğ-fürüzān: (a.f.b.s.) Gururlanan, kibirlenen, övünen: 104a/16.

dimāğ-güdāz: (a.f.b.s.) Beyin yakan, beyin eriten: 52a/15, 67a/12, 107a/11.

dimāğiyye: (a.s.) Beyne ait, beyin ile ilgili: 89a/9.

dīn: (a.i.) 1. Din. 2. Mezhep, benimsenen yol: 51a/23, 75a/1, 75b/14, 98a/14, 108a/13.

dīn ü āyīn: Din iman: 98a/14.

dīniyye: (a.s.) Dinî, dine ait, dinle ilgili: 60a/8.

dirahşān: (f.s.) Parlak, parlayan, ışıklı: 106a/17.

dirāye: (a.i.) Bilgi, idrak, zekâ, kavrayış, algılama: 83a/14.

direm-ḥarīde: (f.b.s.) Para ile satın alınmış: 101a/5-101a/6.

diri: (t.s.) Diri, canlı: 46b/13, 46b/14, 47a/4.

dirīne: (f.s.) Eski, kadim: 65a/5.

dīvān: (a.i.) 1. Büyük meclis, yüksek meclis. 2. Eskiden şairlerin aruz vezniyle yazdıkları şiirlerini belli bir sıraya bağlı kalarak düzenledikleri şiir mecmuası: 42b/3, 42b/5, 42b/12, 43a/5, 43a/7, 43a/10, 43a/19, 52b/22, 53b/10, 59a/8, 62a/9.

dīvān-ı bülend-eyvān-ı qadīmü'l-bünyān-ı ezel: Ezelin yapısı zamanüstü, eyvanları yüksek meclisi: 59a/8-59a/9.

dīvān-ı cemāl: Güzellik divanı: 43a/19.

dīvān-ı ḡayb-ı 'adālet-'unvān: Adaletiyle meşhur manevi âlem divanı: 52b/22-52b/23.

dīvān-ı rahmet-bünyān-ı seḡergāh: Sabahın temeli merhamet olan meclisi: 53b/10.

dīvāne: (f.i.) 1. Çılgın, deli, mecnun. 2. Kendini duygularının coşkuluğuna bırakmış, akılla ilgisini kesmiş, aşkın buyruğu altına girmiş olan kimse, meczup, şeyda: 53b/20, 68a/21, 70b/6, 70b/8, 70b/11, 102a/20, 102a/22, 102b/3, 103a/8, 103b/4, 103b/8, 103b/12, 105a/20.

dīvāne-i 'aşq: (İlahi) aşk delisi: 70b/11.

dīvāne-i eyyām-ı bahār: Bahar günlerinin çılgını: 53b/20.

dīvāne-i Ḥudā: Hak (aşkının) delisi: 103b/12.

dīvānegān: (f.i. dīvāne'nin c.) Deliler, çılgınlar, İlahi aşkın buyruğu altına girmiş olanlar: 45b/22.

dīvāneī: (f.i.) Delilik: 102b/21.

dīvānhā: (a.f.i. dīvān'ın c.) Eskiden şairlerin aruz vezniyle yazdıkları şiirlerini belli bir sıraya bağlı kalarak düzenledikleri şiir mecmuaları: 42b/2.

dīvār: (f.i.) Duvar: 44b/22, 44b/22, 45a/2, 45b/7, 99a/3.

dīv-şūret: (f.a.b.s.) Şeytan suratlı: 74b/12.

diyār: (a.i. dār'ın c.) Memleket, ülke, diyar, belde, yurt: 60b/12, 60b/14, 61b/2, 84b/7.

dōstī: (f.i.) 1. Dostluk. 2. Aşk, sevgi: 75b/12, 85a/5, 105a/22.

dōn- (t.fi.): Benzemek, bir şeyi andıracak duruma girmek: 97b/7, 100b/3.

dōndür- (t.fi.): ... durumuna getirmek, ... e benzetmek, ... e çevirmek: 56b/1, 73a/22.

dōşe- (t.fi.): Bir şeyi bir yere sermek, yaymak: 52b/16.

dūd: (f.i.) Duman: 80a/5, 108b/14.

dūd-i ālāyiş-i dünyā: Dünya tantanasının dumanı: 80a/5.

dūd-mān: (f.b.i.) Ocak, ateş yakılan yer: 62b/21.

dūhte: (f.s.) İğne ile dikilmiş, dikilmiş, dikili: 67b/9.

duhter: (f.i.) Kız, kız çocuk: 107a/5.

duhter-i rez: Asmanın kızı (şarap): 107a/5.

duḥūl: (a.i.) Girme, içeri girme, giriş, dâhil olma, katılma: 49b/7, 69b/23, 71a/4, 73b/13, 77b/7, 102b/4.

duḥūl-ı encümen-i 'uşşāk: Âşıklar meclisine girme: 69b/23.

duḥūl it- (a.t.b.fi.): Girmek, içeri girmek: 99b/18.

dūn: (a.s.i.) 1. Alçak, soysuz, deni, aşağılık. 2. Altta, aşağıda: 45a/7, 45a/12, 72a/17, 81b/5.

dūr: (f.s.) Uzak: 44a/12, 45b/9, 60a/2, 65a/7, 67b/9, 70b/12, 71a/3, 75b/10, 80a/9, 81b/11, 84a/11, 85b/22, 97a/11, 108b/22, 109a/6.

dūr-ı dā'ire-i maḥbūb: Sevgilinin (Allah'ın) dairesinden uzak: 109a/6-109a/7.

dür-bîn-naẓarân: (f.a.b.i. dür-bîn-naẓar'ın c.) İleri görüşlüler, uzağı görenler, geleceği görenler: 43a/14, 54b/18, 66b/18, 74b/1-74b/2.

dür-bîn-naẓarân-ı erbâb-ı naẓar-ı daķīķ: Hassas bakış sahibi olan ileri görüşlüler: 43a/14.

dür-bîn-naẓarân-ı ma' nâ-perverân: Yeni yeni manalar çıkaran ileri görüşlüler: 54b/18.

dürî: (f.i.) 1. Uzaklık. 2. Ayrılık: 84b/7.

dürî-i dâr u diyâr: Yurt ve memleketten uzaklık / ayrılık: 84b/7.

dür sâhten: (f.b.fi.) Uzaklaştırmak: 54b/7.

düş: (f.i.) 1. Omuz. 2. Dün gece: 59a/3, 59b/17, 60b/4, 81a/16, 98b/13.

düş-ı dî: Dün gece: 81a/16.

düş-ārâ: (f.b.s.) Omuz süsleyen: 48b/2, 53b/11-53b/12, 58b/18.

düş-ārâ-yı püşiş-i melâmet: Kınanma örtüsüyle omzunu süsleyen: 53b/11-53b/12.

düş ol- (f.t.b.fi.): Müptela olmak, uğramak, tutulmak: 96a/15-96a/17.

dü-‘ âlem: (f.a.b.i.) İki cihan (dünya ve ahiret): 72a/2.

dü-bālâ: (f.b.s.): İki kat, iki misli: 104a/14, 104b/11.

dü-cihân: (f.b.i.) İki cihan (dünya ve ahiret): 71b/19, 72b/4.

dü-çeşm: (f.b.i.) İki göz: 85a/15.

dü-çeşm-i seyyâle-feşân: (Çok ağlamaktan etrafa) sel(ler) saçan iki göz: 85a/15.

dü-dest: (f.b.i.) İki el: 79b/10.

dü-dest-i celâl ü cemâl-i Mevlâ-yı müte‘ âl: Yüce Allah'ın (kahredici ve lütfedici sıfatlarının tecellisi olan) celal ve cemalinin iki eli: 79b/10.

dükkânçe: (a.f.i.) Dükkâncık, küçük dükkân: 60a/9.

dü-mînâ: (f.b.i.) İki şarap şişesi: 97a/20, 107a/10.

dü-mînâ-yı çeşm-i hûn-feşân: (Çok ağlamaktan) kan saçan gözün iki şarap şişesi: 107a/10.

dü-mînâ-yı şikeste-reng-i dîde: Gözün sarı renkli iki şarap şişesi: 97a/20-97a/21.

dünbäle-dev: (f.b.s.) Peşinden koşan: 73a/14.

dünyā: (a.i.) 1. Dünya. 2. Yeryüzü, yer küresi, küreiarz: 43b/10, 43b/20, 44b/23, 45a/4, 49a/19, 50a/20, 50b/17, 50b/21, 51a/8, 51a/11, 51a/16, 51b/5, 51b/7, 51b/9, 51b/23, 52a/10, 52a/11, 52a/16, 52b/5, 53b/18, 54b/15, 54b/16, 54b/19, 54b/21, 56b/11, 57b/8, 66a/5, 66a/7, 66a/8, 66a/12, 66a/12, 66b/12, 67a/13, 67b/12, 67b/15, 68a/9, 68b/19, 71b/15, 72a/22, 73b/18, 73b/19, 77a/6, 77a/17, 80a/5, 80b/23, 81b/4, 81b/23, 82b/20, 95a/8, 95a/18, 100a/9, 103b/18, 104a/8, 104a/19, 107a/11, 107a/20, 109a/4.

dünyā-yı bī-vefā-yı ğaddār: Zalim (ve) vefasız dünya: 51b/9.

dünyā-yı deniyye: Aşağılık dünya: 51a/16, 54b/15.

dünyā-yı dün: Aşağılık dünya: 81b/4-81b/5.

dünyā-yı ḳalilü'l-metā' : Sermayesi az olan dünya: 82b/20-82b/21.

dünyeviyye: (a.s.) Dünyevi, dünyaya ait, dünya ile ilgili: 52b/19, 54b/9, 54b/13, 55b/4, 60a/8.

dürd-āşām: (f.b.s.) 1. Şarabın tortusunu içen (kadehi dibine kadar içen), kalender. 2. İlâhi aşk şarabını sonuna dek içenler: 106a/12.

dürer-bār: (a.f.b.s.) İnciler yağdıran: 109b/4.

dü-rû: (f.b.s.) İki yüzlü, iki taraflı: 56a/7.

dürr: (a.i.) İnci: 84b/5, 98a/7, 99a/19.

dürr-i şāh-vār: Şahlara layık olan iri taneli inci: 98a/7, 99a/19.

dürre: (a.i.) Büyük inci tanesi: 42b/3, 79a/2.

dürretü't-tāc: (Hükümdarlık) tacın(ın) iri inci tanesi: 42b/3, 79a/2.

dürretü't-tāc-ı efser-i dīvān-ı zībende-^ç unvān: Süslülüğüyle meşhur olan divan tacının iri inci tanesi: 42b/3.

dürretü't-tāc-ı efser-i ibdā^ç : (Allah'ın) yaratma tacının iri inci tanesi: 79a/2.

dürrî: (a.s.) İnci gibi parlayan: 56a/8, 109b/22.

dürriyyü'l-leme^ç ān: Parıltısı inci gibi parlak: 56a/8.

dürriyyü'n-nizām: Ahengi inci gibi parlayan: 109b/22.

dürt- (t.fi.): Sürmek, sürtmek: 103b/10.

dürüstî (f.i.) Doğruluk, dürüstlük, mertlik: 85a/5.

dürüşti: (f.i.) Kabalık, sertlik, katılık, şiddet: 85a/4.

dü-şāḥa: (f.b.i.): Suçluların boynuna takılan çatal boyunduruk: 109a/14.

dü-şāḥa-i ḥayāl-i cemāl: Güzelliğin hayalinin boyunduruğu: 109a/14.

düş- (t.fi.): 1. (Fikrine, zannına) kapılmak. 2. Düşmek: 44a/7, 76a/23, 105b/8.

düşmen: (f.i.) Düşman: 51b/7, 51b/10, 56b/1, 65b/14, 65b/16, 65b/22.

düşmen-i cesed: Ruhsuz vücudun (maddi bedenin) düşmanı: 56b/1.

düşmen-i kavî-i ḥalî'ü'l-^c izār: Ar damarı çatlamış güçlü (bir) düşman: 51b/10.

düşmenî: (f.i.) 1. Düşmanlık, kin, nefret. 2. Bir düşman: 51b/5, 85a/4.

düzâiden: (f.fi. gzk: düzd) Gizlemek, saklamak: 49b/4.

düzdür- (t.fi.): Kurmak, dizmek, hazırlamak, düzenlemek: 76b/9.

E

ebced: (a.i.) 1. Arap alfabesinde her harfe belirli bir sıra içinde sayısal değer veren sistem. 2. Başlangıç, ilk aşama, acemilik: 72b/23, 73a/2, 74b/22.

ebced-i 'aşk-ı mecâz: Beşerî aşkın başlangıcı / alfabesi: 72b/23.

ebced maḳâmı: Başlangıç aşaması: 73a/2.

ebced-ḥ'ân: (a.f.b.s.) Ebcet okuyan, okumaya yeni başlayan, ebcetten başka bir şey okuyamayan: 74a/12, 85b/19.

ebdân: (a.i. beden'in c.) Bedenler, vücutlar, cisimler, gövdeler: 88a/7, 92b/17, 93a/9, 96a/13.

ebdân-ı maḥşûşa: Bağımsız / ayrı bedenler: 92b/17.

ebed: (a.i.) Sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk: 78a/18.

ebedî: (a.s.) Sonsuz, ölümsüz, sonu olmayan: 44a/16, 79a/1, 107b/19.

ebediyyü'd-devām: Sonsuza dek sürecek olan: 79a/1.

ebediyyü'l-ḳarār: Sonsuza dek kalacak olan: 107b/19.

ebediyye: (a.s.) Ebedî, sonsuz, ölümsüz, sonu olmayan, baki: 44b/16, 51a/14, 52b/8, 52b/10, 95b/10.

ebî berākış: (a.i.) İspinoz kuşu (rengârenk bir kuş çeşidi): 101b/19.

ebkār: (a.i. bīkr'ın c.) Bakireler: 54b/21.

ebkār-ı reşīde-kār-ı meţālib-i dünyā: Dünyaya ait arzuların olgun bakireleri: 54b/21.

ebkem: (a.s.) Lal, dili tutulmuş, konuşamaz duruma gelmiş: 51a/18.

ebleh: (a.s.) Akıllı kıt, ahmak, alık, bön, aptal: 99a/16, 99a/17.

ebleh-i şırf: Katışıksız aptal: 99a/17.

ebnā: (a.i. ibn'in c.) Oğullar, çocuklar, evlatlar: 43b/16, 48b/6, 55a/15, 60a/1, 60b/22, 78a/12, 89b/3, 104a/1.

ebnā-yı Ādem: Ādemoğulları, insanlar: 48b/6.

ebnā-yı benī Ādem: Ādemoğulları, insanlar: 43b/16, 60b/22.

ebnā-yı cins: Aynı cinsten olanlar, insanlar: 60a/1, 89b/3.

ebnā-yı zamān: Zamane insanları: 55a/15, 104a/1.

ebr: (f.i.) Bulut: 43a/13, 75a/11, 83a/3.

ebr-i nīsān-ı feyż-resān: Bereket ve bolluk getiren nisan bulutu: 75a/11.

ebrār: (a.i. berr'in c.) tas. Hakk'a ermek için riyazet ve çile çekmeyi esas olarak kabul eden evliya zümresi: 98a/7, 99a/20.

ebreş: (a.s.) Alaca benekli: 102a/17.

ebuvān: (f.i. ebrū'nun c.) Kaşlar: 80b/6.

ebşār: (a.i. başar'ın c.) 1.Gözler. 2. Görme hassaları. 3. Basiretler, izanlar, idrakler: 42b/19, 46a/15, 65b/12, 74b/2.

ebū: (a.i.) Baba, ata: 57a/6, 61b/4, 79b/12, 84a/5, 85a/23, 93a/11.

ebū'l-beşer: İnsanlığın babası, ilk insan Hz. Adem: 61b/4, 79b/12.

ebū'l-fütūh: Fetihler babası, hükümdar: 57a/6, 84a/5, 85a/23, 93a/11.

Ebū Zeyd Debūsī: Semerkant'ın Debusiye köyünde doğan Hanefi fakih Ebū Zeyd ed-Debūsī, 1038 yılında vefat etmiştir: 88a/5.

ebvāb: (a.i. bāb'ın c.) 1. Kapılar 2. Bölümler, fasıllar: 52b/1, 56b/16.

ebvāb-ı nüşha-i miftāh-ı āsmān: Göğün anahtarının kitabının bölümleri (İlahi sırlara erişme kitabının bölümleri): 56b/16-56b/17.

ecel: (a.i.) Her canlı için takdir edilmiş olan ömür zamanı, ömrün son demi: 45a/15, 57a/9, 57b/9, 78a/5, 78b/3, 81a/1, 95a/20, 109b/21.

ecel-i ma^c dūd: Sayılı / sınırlı ömür: 78b/3.

ecel-i müsem mā: Bir kimse için takdir edilmiş, alınına yazılmış olan ölüm: 78a/5.

ecel-i nāgeh-gīr: Gafil avlayan eccl: 81a/1.

ecnās: (a.i. cins'in c.) Cinsler, türler, çeşitler: 55b/4, 60a/14, 82a/19, 84b/18, 89b/20.

ecnās-ı emti^c a-i dünyeviyye: Çeşit çeşit dünyevi mallar: 55b/4.

ecnās-ı zahāyir-i serāyir: Saklı tahıl türleri: 82a/19.

ecnebī: (a.s.) Yabancı: 80a/14.

ecrām: (a.i. cirm'in c.) Cisimler, cansız varlıklar: 100a/4.

ecsām: (a.i. cism'in c.) 1. Maddeler, cisimler, nesneler, boşlukta bir yer kaplayan varlıklar. 2. Bedenler, vücutlar, gövdeler: 88a/20, 93a/8.

eczā/eczā': (a.i. cüz'ün c.) 1. Cüzler, parçalar, kısımlar. 2. Azalar, organlar. 3. İlaç ham maddeleri: 42a/1, 42b/5, 42b/15, 43b/5, 45a/20, 55b/18, 57b/11, 59a/7, 60a/11, 61a/3, 63b/7, 65b/9, 72a/21, 77b/22, 79b/6, 80a/11, 83a/21, 83b/2, 85b/2, 92b/12, 94b/4, 100a/5, 102a/8.

eczā'-i in şerh: Bu şerhin bölümleri: 42a/1.

eczā-yı ^c anāşır: Bir bütünü meydana getiren parçalar: 100a/5.

eczā-yı a^c zā-yı bāhire vü kāmīne: Görünen ve görünmeyen (tüm) organların parçaları: 79b/6.

eczā-yı a^c zā-yı beden: Vücudun organları: 45a/20.

eczā-yı beden: Vücudun organları: 94b/4.

eczā-yı binā: Yapının parçaları: 43b/5.

eczā-yı cism-i nā-tüvān: Güçsüz bedenın organları: 65b/9.

eczā-yı hāven-i kafā: Havana benzeyen kafadaki azalar: 102a/8.

eczā-yı keşife-i cismāniyye: Bedenin şeffaf olmayan organları: 92b/12.

eczā-yı lā-yetecezzā: Parçalanması mümkün olmayan (çok küçük) parçalar / azalar: 83a/21.

eczā-yı mürrü'l-mezāk: Tadı acı maddeler: 72a/21.

eczā-yı nüshā-i vücūd: Vücut kitabının kısımları: 61a/3.

eczā-yı vücūd: Vücudun azaları: 57b/11, 80a/11, 83b/2, 85b/2.

eczā-yı vücūd-ı hāk-ālūd: Toza toprağa bulanmış vücudun azaları: 77b/22.

edā: (a.i.) 1. Yerine getirme, eda etme, yapma, ifa etme, icra etme. 2. Tarz, üslup, tavır, ifade: 53b/1, 64a/17, 65b/4, 106a/20, 108a/12.

edā-yı şalāt-ı fecr: Sabah namazını eda etme: 53b/1-53b/2.

edeb: (a.i.) Terbiye, iyi ahlak, nezaket, zarafet: 77a/8.

edevāt: (a.i. edāt'ın c.) Organlar: 93a/9.

edille: (a.i. delīl'in c.) Deliller, kanıtlar: 88a/13.

edille-i қаṭ' iyye: Kesin deliller: 88a/13.

edīm: (a.i.) Yüz, yüzey, satıh: 79b/16, 80a/22.

edīm-i huşk: Kuru yüzey: 80a/22.

edīm-i nerm: Yumuşak yüzey: 79b/16.

ednā: (a.s.) 1. Değersiz, basit, en küçük, en az, çok az, cüzi. 2. En adi, en alçak, en bayağı: 45b/10, 107b/6.

ef ā: (a.i.) Engerek yılanı: 68a/2, 68a/3.

efāḍıl: (a.i. efḍāl'in c.) En faziletli kimseler, en üstün insanlar, en seçkin kimseler: 87b/10, 88a/23.

efāḍıl-ı fuḥūl: En ileri gelenlerin en faziletlieleri: 87b/10.

ef āl: (a.i. fi'l'in c.) 1. Fiiller, işler, eylemler. 2. Ameller: 55a/16, 59b/2, 61b/18, 61b/22, 61b/23, 64a/18, 66b/7, 66b/10, 66b/14, 78b/1, 93a/6, 93b/2, 93b/8, 94b/2, 94b/6, 108a/20.

ef āl-i bedeniyye: Bedensel işler: 94b/2-94b/3.

ef āl-i ḥasene: İyi ve güzel ameller: 61b/23.

ef āl-i seyyi'e: Kötü ameller: 66b/10.

efḍāl: (a.s.) Daha faziletli, en faziletli, daha üstün, en üstün: 87a/7.

efgende: (f.s.) Düşkün, biçare, zavallı: 57a/15.

ef'ide: (a.i. fu'ād'ın c.) Yürekler, kalpler, gönüller: 89a/15.

efkār: (a.i. fıkır'in c.) Fikirler, düşünceler: 55a/23, 105b/5.

eflāk: (a.i. felek'in c.) Felekler, gökler: 103a/21, 103b/1.

Eflātūn: MÖ 427'de Atina'da dünyaya gelen, İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlk Çağ Yunan filozofu Platon, MÖ 347'de Atina'da vefat etmiştir: 96a/9.

efrād: (a.i. ferd'in c.) Fertler, bireyler, kişiler, kimseler, insanlar: 78a/18, 79a/10.

efrād-ı āferīde: Yaratılmış kimseler: 78a/18.

efrāh: (a.i. ferah'in c.) Ferahlıklar, sevinçler, neşeler: 106a/10.

efrāhte: (f.s.) Yükselmiş, yükseltilmiş, yukarı kalkmış, yukarı kaldırılmış: 78b/14.

efrūhte: (f.s.) Parlamış, parlatmış, aydınlanmış, aydınlatmış, ışıktanmış: 78b/15.

efsāne: (f.i.) 1. Dillere düşmüş olay, meşhur olmuş hadise, baştan geçen olay. 2. Asılsız hikāye, masal, boş söz, saçma lakırtı: 108b/8, 108b/10, 109b/4.

efser: (f.i.) Taç: 42b/3, 68a/5, 79a/2.

efser-i şāhen-şehī: Padişahlık tacı: 68a/5.

efsūs: (f.ünl.) Yazık, evvah, eyvahlar olsun, vah vah: 51b/6, 51b/8, 51b/14, 51b/16.

efsürde: (f.s.) 1. Donmuş, donuk. 2. Solmuş, solgun: 98a/9, 107a/2.

efsürde-giyāh: (f.b.i.) Solgun ot: 46a/18, 55b/5.

efsürde-giyāh-ı çemenzār-ı sūhan: Söz çimenliğinin solgun otu: 46a/18.

efzūn: (f.s.) Fazla, çok: 67b/7.

efzūnter: (f.s.) Daha çok, daha fazla, çok fazla: 44b/7, 63b/18.

eger: (f.bğ.) Eğer, şayet: 42b/2, 43a/5, 44b/16, 51b/7, 51b/10, 58a/14, 63b/4, 64a/2, 75b/2, 79a/10, 79a/15, 81a/9, 86b/4, 86b/7, 86b/10, 99a/7, 102b/18, 102b/19.

egerçi: (f.zf.) 1. Gerçi, her ne kadar, ... ise de, ... olsa da. 2. Nasıl ki, ... olduğu, ... yaptığı gibi: 43b/13, 44a/7, 48a/23, 64b/23, 91a/16.

ehādīs: (a.i. ḥadīs'in c.) Hadisler: 42b/8, 66a/23, 86a/20.

ehadiyyet: (a.i.) Birlik, teklik, Allah'ın birliği: 48b/21, 60a/23, 68b/2.

ehemm: (a.s.) Çok önemli: 48b/11.

ehl: (a.i.) 1. Sahip, malik. 2. Bir yere veya bir görüşe mensup olan: 47b/5, 67a/19, 87b/14, 88a/3, 89a/16, 90a/19, 91b/11, 92b/7, 108b/7, 108b/9, 109a/10, 109b/3, 109b/11, 109b/12, 109b/14.

ehl-i āzār: Zalim, cefakâr: 67a/19.

ehl-i derd: Dert sahipleri (Hakk’a ulaşma derdinde olan sufiler): 108b/9, 109b/3, 109b/11, 109b/14.

ehl-i muḥabbet ü zevk: (İlahi) aşk ve manevi zevk ehli (sufiler): 109a/10.

ehl-i sünnet: Kur'an-ı Kerim’e ve Hz. Muhammed’in sünnetine tabi olarak hak yoldan ayrılmayan: 87b/14, 88a/3.

ehl-i tefsir: Tefsir yazanlar, müfessirler: 89a/16.

ehliyyet: (a.i.) 1. İşe yarar hâlde bulunuş, bir işi hak edebilecek durumda bulunuş, salahiyet, yetki. 2. Liyakat, yeterlilik, kifayet, ustalık, beceriklilik, iktidar: 70a/1.

e’imme: (a.i. imām’ın c.) İmamlar: 86a/4.

ekābir: (a.i. ekber’in c.) Büyük adamlar, ileri gelenler, yüksek mevkilerde bulunanlar: 57a/22, 102b/6.

ekālīm: (a.i. iklīm’in c.) Ülkeler, memleketler, diyarlar: 68a/19.

ekber: (a.s.) En büyük: 43a/21.

ekl: (a.i.) Yeme: 47b/13, 47b/14, 47b/19, 95a/1, 98b/16, 107b/20.

ekl-i ḥubz-ı semiz: Halka şeklindeki ekmeği yeme: 98b/16

ekl ü şürb: Yeme içme: 47b/13, 47b/14, 47b/19, 95a/1.

ekmel: (a.s.) Daha mükemmel, daha kusursuz: 91a/18.

eknāf: (a.i. kenef’in c.) Taraflar, yönler: 58a/1, 99a/21.

ekşer: (a.s.zf.) 1. Çok, birçok. 2. Çok fazla, en çok. 3. Genellikle: 60a/22, 67b/1, 86b/20, 87a/17, 87b/14, 88a/5, 89b/1, 89b/5.

ekşer-i muḥakkıķın: Hakikatlere hakkı ile vâkıf olanların çoğu: 86b/20, 87a/17.

ekşer-i muḥakkıķın-i ehl-i sünnet: Kur'an-ı Kerim’e ve Hz. Muhammed’in sünnetine tabi olarak hak yoldan ayrılmayan (ve) hakikatlere hakkı ile vâkıf olanlarının çoğu: 87b/14.

ekşer-i mutaşavvıfın: Sufilerin çoğu: 88a/5.

elbette: (a.zf.) Elbette, mutlaka, muhakkak, şüphesiz, tabii ki, eninde sonunda: 59b/17, 61a/14, 75a/5.

elbise: (a.i. libās'nin c.) Elbiseler, giysiler: 50b/16, 68b/18, 80b/20.

elbise-i devlet: Makam elbiseleri: 68b/18.

elbise-i fużalā: Faziletli kimselerin elbiseleri: 50b/16.

elden koy- (t.b.fi.): Elden bırakmak: 101a/19-101a/20.

elden virme- (t.b.fi.): Elden bırakmamak, elden düşürmemek: 76b/12.

ele getür- (t.b.fi.): Ele geçirmek, elde etmek: 54b/8.

elem: (a.i.) 1. Ağrı, sızı, acı, sancı. 2. Keder, dert, ızdırap, gam, tasa, hüzn: 67b/5, 74b/8, 107a/17.

elest: (a.i.) 1. Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği üzere Allah'ın ruhları yarattıktan sonra sorduğu, "Elestü bi-Rabbiküm" (Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?) sorusunun kısaltılmış şekli. 2. Bu sorunun sorulduğu zaman, ruhların yaratıldığı an: 70b/13.

elezz: (a.s.) Daha lezzetli: 55b/23, 67b/13.

elfāz: (a.i. lafz'ın c.) Sözler, lafızlar, kelimeler: 70a/18, 70b/1.

el-hālet: (a.zf.) Şimdi, şu anda, hâlâ, henüz, şimdiki hâlde: 65a/4.

elhān: (a.i. lahn'ın c.) Nağmeler, ezgiler: 46b/9.

ellibā: (a.i. lebib'in c.) Akıllılar, kâmil insanlar, olgun kimseler: 44b/8.

elif: (a.i.) Arap alfabesinin ilk harfi: 74a/10, 104b/5.

el kaldır- (t.b.fi.): El çekmek, vazgeçmek: 96b/21.

elmās: (yun.i.) Elmas, çok kıymetli parlak ve şeffaf taş: 100b/1.

el şun- (t.b.fi.): El uzatmak: 108a/21.

elṭaf: (a.s.) Daha latif, en latif, daha hoş, en hoş, daha güzel, en güzel: 67b/14, 94b/4.

elṭāf: (a.i. luṭf'un c.) Lütuflar, ihsanlar, iyilikler: 62a/19, 63a/21.

elṭāf-ı Rabbāniyye: Allah'ın lütufları: 63a/21.

elvāḥ: (a.i. levḥ'in c.) Levhalar, üzerine yazı yazılan şeyler: 59a/14.

elvāḥ-ı evrāk-ı kâ'ināt: Kâinatın kâğıt levhaları: 59a/14.

elvān: (a.i.s. levn'in c.) 1. Renkler. 2. Rengârenk. 3. Çeşit çeşit, türlü türlü: 49a/21, 53a/11, 101b/19, 106a/16.

elvān-ı şîhâf-ı mekârim-i Rabbâniyye: Allah'ın türlü türlü (nimetlerini barındıran) lütuf tepsileri: 53a/11.

emām: (a.i.) Ön: 53a/10.

emān bul- (a.t.b.fi.): Kurtulmak, güvencede kalmak, aman bulmak: 62b/18.

emānī: (a.i. ümniyye'nin c.) Arzular, istekler, emeller, maksatlar: 43b/23, 50a/14, 50b/21.

emel: (a.i.) Arzu, istek, hırs: 45a/16, 55a/11, 57b/9.

emīn: (a.s.) Güvenilir, inanılır: 87b/2.

emīn ol- (a.t.b.fi.): Emniyet içinde olmak: 92a/22.

emmāre: (a.s.) Emreden, emredici: 47b/16, 66a/1, 74b/12, 77a/21, 83b/23, 84a/17, 85a/1, 94b/21, 95b/12, 107a/8.

emn: (a.i.) Eminlik, korkusuzluk, güvenlik, rahatlık, emniyet, güven, huzur: 67a/21.

emr: (a.i.) 1. Emir, buyruk. 2. İş, şey. 3. Olay, hadise, husus, konu: 44b/22, 48a/21, 59a/9, 61a/9, 67a/3, 73b/22, 80a/13, 86a/10, 86b/23, 87a/8, 87a/14, 87b/7, 88a/10, 88a/11, 88b/2, 89b/20, 92a/16, 92a/17, 92b/16, 93a/7, 108b/18, 109b/10.

emr-i Hakk: Allah'ın emri: 93a/7.

emr-i İlāhī: Allah'ın emri / işi: 87a/14.

emr-i ma'nevī: Madde ve cisimle ilgisi bulunmayan şey: 88a/11.

emr-i Rabbānī: Allah'ın işi / emri: 86a/10, 87b/7, 88b/2.

emr-i Vāhīd: Tek olan, ortağı ve benzeri olmayan Allah'ın emri: 73b/22.

emr-i zā'id-i haqīkī: Varlığı sonradan olan şey: 88a/10.

emr ü nehy: Emir ve yasak, emretme ve yasak etme: 48a/21.

emriyye: (a.i.) İşe ait, şeye ait: 109a/19.

emşāl: (a.i. mişl'in c.) 1. Eş, benzer. 2. Eşler, benzerler: 93a/6, 101b/11.

emti'a: (a.i. "metā'"ın c.) Mallar, satılacak eşyalar, sermayeler, elde bulunan varlıklar: 45a/4, 50b/18, 55b/4, 71b/18.

emti'a-i rū-ber-fenā: Fâni mallar: 50b/18.

emvāc: (a.i. mevc'in c.) Dalgalar: 49b/18, 51a/19, 58a/21, 69b/17, 71a/20, 95a/10, 98a/21.

emvāc-ı h'ābīde-i deryā: Denizin uyuyan dalgaları: 49b/18, 71a/20.

emvācu'l-‘aṭāş: Susuzluk dalgaları, susuzluk getiren dalgalar: 51a/19.

emvāl: (a.i. māl'in c.) Mallar, mülkler, para ile satın alınan şeyler: 56b/20, 66b/15.

emvāl-ı bī-me'āl: Uçsuz bucaksız mal mülk: 56b/20.

enām: (a.i.) 1. Yaratılmış olan bütün mahlukat, varlıklar. 2. İnsanlar, halk: 53a/18, 68b/7, 74a/4.

enāmīl: (a.i. enmele'nin c.) 1. Parmak uçları. 2. Parmaklar: 59b/2.

enāmīl-i ihtiyār-ı ‘adīmū'l-iḳtidār: Güçsüz iradenin parmakları: 59b/2.

enāniyyet: (a.i.) Benlik, kendini beğenme, kibir, gurur: 43b/21, 44a/1, 45a/1.

enbār: (f.i.) 1. Yiyecek ve bazı eşyanın saklandığı yer, ambar. 2. Gemilerin yük konan bölümü: 82a/17, 85a/7.

enbār-ı cān: Can ambarı: 85a/7.

enbār-ı evḳāt: Vakitlerin ambarı: 82a/17.

enbāşte: (f.s.) Biriktirilmiş, yığılmış, depolanmış, doldurulmuş: 85a/7.

enbāşte ol- (f.t.b.fī.): Biriktirilmek, depolanmak, yığılmak: 85a/7.

enbiyā: (a.i. nebī'nin c.) Nebiler, peygamberler: 86b/2.

encām: (f.i. Son, nihayet, akıbet: 44b/1, 50a/19, 52b/10, 61b/1, 80b/15.

encām-ı kār: İşin sonu, işin sonunda, neticede: 61b/1, 80b/15.

encüm: (a.i. necm'in c.) Yıldızlar: 97a/19.

encümen: (f.i.) Meclis, şûra, cemiyet, topluluk, komisyon, takım, heyet: 48a/2, 49a/7, 49a/14, 54b/6, 61b/21, 66b/8, 69b/23, 71a/4, 73a/9, 75b/16, 106b/5.

encümen-i terk ü tecerrüd: Allah'tan başka her şeyi gönlünden çıkarma ve dünyaya ait her şeyden vazgeçme meclisi: 49a/14.

encümen-i ‘uḳālā: Akıllılar meclisi: 71a/4.

encümen-süz: (f.b.s.) Meclisi yakan: 49b/17.

encüm-şümār: (a.f.b.s.) Yıldızları sayan: 53a/14, 73a/15, 106b/8.

encüm-şümār-ı ḥasret: Özlem yıldızlarını sayan: 106b/8.

encüm-şümār-ı ḥasret ü keder: Özlem ve keder yıldızlarını sayan: 73a/15-73a/16.

encüm-şümār-ı ḥayret: Ne yapacağını bilememekten dolayı yıldızları sayan: 53a/14.

endāḥte: (f.s.) Atılmış: 42b/15, 47b/10, 48b/9.

endāḥte-i cānib-i ‘adem: Yokluk köşesine atılmış: 48b/9.

endāḥte-i tāḳçe-i nisyān: Unutulma köşesine atılmış, unutulmaya terk edilmiş: 47b/10.

endāḥte-i zāviye-i nisyān: Unutulma köşesine atılmış, unutulmaya terk edilmiş: 42b/15.

endām: (f.i.) 1. Vücut, beden. 2. Boy pos: 104b/16.

endām-ı ḥūn-ālūd: Kana bulanmış beden: 104b/16.

endek: (f.s.) Az, azıcık: 76b/17, 92a/6.

endek-beḳā: (f.a.b.s.) Kısa ömürlü, geçici, çabuk geçen, fāni: 79b/14.

endek-devām: (f.a.b.s.) Kısa ömürlü, geçici, çabuk geçen, fāni: 77a/6, 108a/15.

endişe: (f.i.) 1. Düşünme. 2. Düşünce. 3. Kuruntu, vesvese, şüphe: 44a/11, 45b/23, 49a/15, 55b/16, 61b/20, 68b/13, 70a/20, 99a/6, 104b/17, 108a/9, 109a/4.

endişe-i bālā-destī: Üstünlük düşüncesi: 49a/15.

endişe vü tefekkür it- (f.a.t.b.fi.): Düşünmek: 61b/20-61b/21.

endūhnāk: (f.b.s.) Kederli, gamlı, tasalı: 49b/12, 56b/1, 103a/7.

enfāl: (a.i. nefel’in c.) Ganimetler: 45a/6.

enfās: (a.i. nefes’in c.) 1. Nefesler. 2. Nebi ve velilerin irşat edici duaları: 45a/4, 47b/17, 50a/10, 50a/15, 99b/7.

enfās-ı ḳudsiyye: Kutsal nefesler / dualar: 99b/7.

enfūs: (a.i. nefis’in c.) 1. Nefisler, ruhlar, canlar, insanların iç âlemleri. 2. Yaşayanlar, hayat sahipleri, canlılar: 78a/15, 95a/4.

enfūs ü āfāk: Nefisler ve nefislerin dışında kalan şeyler, canlar ve canların dışında kalan şeyler: 78a/15.

engür: (f.i.) Üzüm: 73b/7.

engüş: (f.i.) Parmak: 96a/13.

enhār: (a.i. nehr'in c.) Nehirler, ırmaklar: 64a/8, 85a/18.

enīka: (a.s.) Güzel, mükemmel, şirin, sevimli: 107b/12, 107b/16.

enīn: (a.i.) İnleme, inilti: 50a/4.

enīs: (a.i.) Dost, arkadaş, yâr: 76a/3, 85a/9.

envā': (a.i.s. "nev'"in c.) 1. Çeşitler, türler. 2. Çeşit çeşit, türlü türlü: 53a/11, 55a/18, 64b/17, 65b/10, 94b/20, 101b/19, 107b/19.

envā' -ı elvān-ı cev̄ ü ezā: Türlü türlü zulüm ve cefa(lar): 101b/19.

envā' -ı fesād: Türlü türlü fitneler: 94b/20.

envā' -ı ḥubūbāt-ı 'ibādāt u t̄ā' āt: Çeşit çeşit ibadet tohumları: 55a/18-55a/19.

envā' -ı mīve-i nev-bāve-i ḥ'oş-güvār-ı ebediyyü'l-ḳarār: Sonsuza dek kalacak olan lezzetli (ve) turfanda meyve çeşitleri: 107b/19.

envā' -ı mücāhedāt: Nefisle cihat etme yolları: 65b/10.

envā' -ı mücāhedāt ü riyāzāt: Nefisle cihat etme ve nefsi terbiye etme yolları: 64b/17.

envā' -ı ni' am-ı İlāhiyye: Allah'ın türlü türlü nimetleri: 53a/11.

envār: (a.i. nūr'un c.) Nurlar, ışıklar, aydınlıklar, parlaklıklar: 48a/12, 52a/4, 60b/7, 62b/1, 62b/3, 79a/18, 79b/8, 79b/9, 94b/10, 95a/22, 99b/8, 106a/17, 108a/4.

envār-ı dirāḥṣān: Parlak ışıklar: 106a/17.

envār-ı esmā: Allah'ın en güzel isimlerinin nurları: 79a/18.

envār-ı esrār-ı Ḥudā-dād: Allah vergisi sırların nurları: 62b/1.

envār-ı feyz: İrfan nurları: 48a/12.

envār-ı füyūzāt: Feyizlerin nurları: 62b/3.

envār-ı ḥaḳāyık-ı İlāhiyye: İlahi hakikatlerin nurları: 95a/22-95a/23.

envār-ı kelimeteyn-i şahādeteyn: "Allah'tan başka tapacak yoktur." ve "Hz. Muhammed O'nun resulüdür." ibarelerinin nurları: 108a/4.

envār-ı ma' ārif-i İlāhiyye: İlahi bilgilerin nurları: 94b/10.

envār-ı rüşd ü başîret: Doğru yolu bulma ve (İlahi hakikatleri) kalp gözüyle görmenin nurları: 79b/9.

enver: (a.s.) Daha parlak, daha aydınlık: 108b/7.

enzār: (a.i. nazar'ın c.) Bakışlar: 48b/10, 66b/5, 66b/7.

erab: (a.i.) Arzu, istek, gaye, murat, amaç: 98a/5, 98b/12.

erāyik: (erā'ik) (a.i. erīke'nin c.) Tahtlar: 79b/23.

erba'a: (a.s.) Dört: 45a/20, 61a/4, 64b/13, 64b/18, 65b/8, 90b/1, 93b/4, 99b/17, 100a/20.

erbāb: (a.i. rabb'in c.) Sahipler, malikler: 43a/14, 43b/6, 44a/23, 45b/21, 45b/23, 47b/7, 48a/11, 49b/22, 51a/6, 51b/23, 52a/12, 54b/14, 60a/2, 68b/1, 68b/19, 74b/4, 75b/11, 76a/9, 76a/17, 78a/6, 78b/10, 78b/20, 79a/16, 79b/2, 85b/10, 87a/18, 88b/4, 90a/18, 95b/18, 99a/2, 99b/6, 100a/18, 104a/6, 104a/23, 107b/13, 108b/10, 108b/13, 109a/9, 109b/1.

erbāb-ı 'aql-ı ma'āş: Sağduyu sahipleri, akılla hareket edenler: 104a/23.

erbāb-ı 'aşk u cezbe: (İlahi) aşk ve cezbe sahipleri (sufiler): 104a/6.

erbāb-ı 'aşk u şevk: (İlahi) aşk ve vect sahipleri (sufiler): 109a/9.

erbāb-ı cehālet-i bî-başîret: Kalp gözü kapalı cahiller: 99a/2-99a/3.

erbāb-ı cezbe: (İlahi aşkla) cezbeye kapılanlar: 45b/23.

erbāb-ı dālālet ü bid'at: Doğru yoldan sapanlar ve dine zıt âdetlere yönelenler: 75b/11.

erbāb-ı derd-i 'aşk: (İlahi) aşk derdinin sahipleri: 109b/1.

erbāb-ı derd-i muḥabbet: (İlahi) aşk derdinin sahipleri: 108b/13.

erbāb-ı dünyā vü devlet: (Fâni) dünya ve (fâni) makam(lar)a ilgi duyanlar: 68b/19.

erbāb-ı fehm ü zekā: Anlayış ve zekâ sahipleri: 78b/10.

erbāb-ı ḡaflet: Gafiller, çevresinde olup bitenleri fark edemeyenler, basiretsizler: 108b/10.

erbāb-ı himem ü sülūk: Velilerin manevi yardımıyla lütuflananlar ve tarikata intisap edip yol alanlar: 44a/23.

erbāb-ı ifāza: (Etrafindakileri) feyizlendirenler: 99b/6.

- erbāb-ı intibāh: (İlahi) hakikati anlayıp uyananlar, basiret sahipleri: 79b/2.
- erbāb-ı kemāl: Fazilet sahibi kimseler, olgun kimseler: 74b/4, 76a/9.
- erbāb-ı kerem: Lütuf sahipleri: 47b/7.
- erbāb-ı kulūb: Gönül adamları, gönül dilinden anlayanlar, kalenderler, dervişler: 43b/6.
- erbāb-ı naẓar u istidlāl: Akıl ve fikir yürüten kimseler: 78b/20, 88b/4-88b/5.
- erbāb-ı naẓm ü sūḥan: Şiir ve söz ustaları: 78a/6, 85b/10.
- erbāb-ı rüşd ü intibāh: Doğru yolu bulan ve basiret sahibi olanlar: 51b/23.
- erbāb-ı sülūk: Tarikat mensupları, dervişler: 51a/6, 95b/18-95b/19, 107b/13.
- erbāb-ı ṭa‘n ü melāmet: Ayıplayan ve kınayanlar: 45b/21, 49b/22.
- erbāb-ı ṭarīkat ü ḥaḳīḳat: (Allah’a erişmek için bir) tarikata bağlanan ve (İlahi) hakikatleri arayanlar: 54b/14, 79a/16.
- erbāb-ı taṣfiye vü tezkiye: (Ruhunu / kalbini) arındıranlar ve temizleyenler: 87a/18.
- erbāb-ı vera‘ vü taḳvā: Takva sahipleri: 52a/12-52a/13.
- ercā:** (a.i. recā’nın c.) Taraflar, yönler, cihetler: 43b/3, 101b/13.
- ercaḥ:** (a.s.) Daha çok tercih edilen, daha uygun: 87a/3.
- erīke:** (a.i.) Taht: 81a/7.
- erīke-pīrā:** (a.f.b.s.) Tahtı süsleyen (hükümdar, padişah): 42b/20, 47b/2.
- erīke-pīrā-yı ḥayāt: Ömür tahtını süsleyen: 47b/2.
- erīke-pīrā-yı ṭarāyif ü leṭāyif: Ender ve ince sözlerin tahtını süsleyen: 42b/20.
- erḳām:** (a.i. raḳam’ın c.) Yazılar, yazılanlar: 42b/8.
- erḳān:** (a.i. rükn’ün c.) 1. Bir şeyde temel durumunda olan taraflar, çok kuvvetli ve güçlü olan yönler, esaslar, asıllar, direkler, sütunlar, destekler. 2. Bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenler, devletin, ordunun sayılı kimseleri, üstler, reisler, liderler, önderler: 45a/16, 45a/20, 64b/18, 93a/13, 93a/15, 102b/13.
- erḳān-ı ‘anāşır: Eskiden, maddi âlemin esasını teşkil ettiğine inanılan ve basit cisim olarak kabul edilen dört unsur: Su, hava, ateş, toprak: 45a/16, 102b/13.

erkân-ı ‘anâşır-ı erba‘ a: Eskiden, maddi âlemin esasını teşkil ettiğine inanılan ve basit cisim olarak kabul edilen dört unsur: Su, hava, ateş, toprak: 45a/20.

erkân-ı erba‘ a-ı mezkûre: Zikredilen dört esas: 64b/18.

erre: (f.i.) Bıçkı, testere: 108a/8.

erre-i gülû-feşâr-ı zıkr ü tevḥîd: Allah’ı zikretme ve kelimeitevhidin (insanı Allah’tan uzaklaştıran her şeyin) boğaz(ını) kesen testeresi: 108a/8.

ervāḥ: (a.i. rūḥ’un c.) Ruhlar: 47a/18, 84a/23, 88a/16, 92b/11, 92b/21, 92b/22, 93a/7, 93a/20, 95a/16.

ervāḥ-ı insānî: İnsanlara ait ruhlar: 93a/7.

ervāḥ-ı melekiyye: Meleklerin ruhları: 92b/11, 93a/20.

ervāḥ-ı ‘ulviyye: Yüce ruhlar, melekler: 92b/21, 92b/22.

erzāk: (a.i. rızık’ın c.) Rızıklar, azıklar, yiyecekler, gıdalar: 52b/19.

erzāk u kūt-ı yevmiyye: Gündelik rızık ve azık: 52b/19-52b/20.

esāfil: (a.i. esfel’in c.) Çok aşağı ve bayağı kimseler, sersefiller: 57a/22.

eşahḥ: (a.s.) En sahih, en doğru: 87b/8.

esās: (a.i.) Temel: 45a/17, 45b/6, 56b/20.

esās-ı serāy-ı ma‘ rifetu’llāh: Allah’ı tanıma sarayının temeli: 56b/20.

esās-efgen: (a.f.b.s.) Temel yıkan: 58a/22, 102b/12.

esās-efgen-i ḥānmān-ı maẓāhir: Mevcudat evinin temelini yıkan: 102b/12-102b/13.

esās-efgen-i ḥānmān-ı zālīmīn: Zalimlerin evini temelinden yıkan: 58a/22.

esātize: (a.i. üstāz’ın c.) Üstatlar, ustalar: 50b/14, 74b/18.

esātize-i ‘ālî-himmet-i merdān: Manevi yardımı yüksek olan veliler: 74b/18.

esb: (f.i.) At: 101b/18, 102a/9.

esb-i kūh-peyker-i şarşar-ḥırām-ı pîl-endām-ı rûzgār: Feleğin fil gibi iri vücutlu, fırtına kadar hızlı, dağ gibi heybetli atı: 101b/18.

esbāb: (a.i. sebep’in c.) 1. Sebepler. 2. Vasıtalar, vesileler, araçlar, lazımler. 3. Lazım olan araç gereçler, ihtiyaçlar, gerekli şeyler. 4. Mallar, mülkler, eşyalar: 49a/11, 50a/20,

50b/15, 50b/17, 56b/1, 57a/20, 57a/23, 57b/12, 60a/17, 64a/5, 67b/1, 70a/1, 77b/23, 78a/8, 80b/13, 82a/20, 89b/21, 102b/6.

esbāb-ı dünyā: (Fāni) dünyanın ihtiyaçları: 50a/20.

esbāb-ı fevz ü felāḥ: Kurtuluş ve selamet için gerekli olan şeyler: 57b/12.

esbāb-ı ḥānmān-ı cān: Can evinin ihtiyaçları: 77b/23-78a/1.

esbāb-ı ḥānmān-ı rifʿat u iʿtibār: İtibar ve saygınlık evinin ihtiyaçları: 57a/20-57a/21.

esbāb-ı kibr ü gurūr: Kibir ve gurura sebep olan şeyler: 57a/23.

esbāb-ı maḥāsin-i ḥisāl-ı merdüm: İnsanların iyi ve güzel huylarının sebepleri / vesileleri: 67b/1.

esbāb-ı müsteʿār-ı dünyā-yı bî-ḳarār: Baki olmayan dünyanın ödünç malları: 50b/17-50b/18.

esbāb-ı şafā-yı bāṭın u zāhir-i aşāğır: Şeref ve itibarca düşük olan kimselerin bāṭını ve zahirî rahatlığının vesileleri: 102b/6-102b/7.

esbāb-ı teyakḳuz u intibāḥ: Gafletten kurtulma ve hakikati anlayıp uyanma için gerekli olan şeyler: 56b/1.

esed: (a.i.) Arslan: 95a/2.

eşer: (a.i.) 1. Belirti, işaret, alamet, iz, nişane. 2. Eser, yapıt. 3. Hadisişerif. 4. Tesir, etki: 42b/9, 43a/2, 45a/20, 49b/9, 59a/19, 64a/4, 67b/18, 93b/1, 99a/23, 106a/7.

eşer-i muʿteber: Güvenilir hadis: 42b/9.

eşer-i mücāhede vü riyāzet-i bedīʿü't-teʾşir: Eşine az rastlanan bir tesiri olan nefisle cihat ve nefsi terbiye etmenin etkisi: 64a/4-64a/5.

eşer-i şüretger-i ḳudret-i İlāhiyye: İlahi kudret ressamının (Allah'ın) eseri: 59a/19.

esfel: (a.s.): En dipte, en aşağıda olan (yer), aşağı (taraf): 93b/15.

eshār: (a.i. şehir'in c.) Seherler: 53a/15, 103b/4, 106a/8.

esir: (a.i.) 1. Esir, tutsak. 2. Kul, köle: 56b/1, 85b/17.

esir-i ḥāb: Uykunun esiri: 56b/1.

esir-i nefis: Nefsin tutsağı / kölesi: 85b/17.

eşķāl: (a.i. şıķl'ın c.) Ağır yükler, ağırlıklar: 44b/4, 50a/14.

esmā/esmā': (a.i. ism'in c.) 1. İsimler. 2. Allah'ın en güzel isimleri, esmayihüsna: 43a/23, 43b/7, 50b/15, 79a/18, 79b/8.

eşmār: (a.i. şēmer'in c.) Meyveler, semereler: 77b/9.

esnā: (a.s.) En yüksek, en yüce: 50b/16, 52a/23, 56b/1, 104a/13, 106a/19.

eşnāf: (a.i. şınf'ın c.) Sınıflar, çeşitler, cinsler, zümreler: 43b/4.

eşnāf-ı ḥalāyık: Yaratılmış olanlar, insan zümreleri: 43b/4.

esrār: (a.i. sırr'ın c.) Sırlar, gizler: 43b/2, 48a/1, 62a/16, 62a/21, 62a/22, 62b/1, 62b/3, 62b/5, 62b/6, 62b/15, 62b/22, 63a/1, 63a/6, 63a/13, 63a/15, 63a/21, 63a/22, 63b/2, 74b/19, 85b/23, 99b/8, 99b/9, 109b/2, 109b/14.

esrār-ı dil: Gönül sırları: 62b/5.

esrār-ı İlāhiyye: İlāhi sırlar: 48a/1, 63a/15.

esrār-ı laṭīfe-i İlāhiyye: Allah'ın sadece ehline sezdirdiği sırlar: 62a/16.

esrār-ı muḥabbet: (İlāhi) aşk sırları: 109b/14.

esrār-ı tecelliyāt: İlāhi tecelli sırları: 62b/3.

esvāk: (a.i. sūķ'un c.) Çarşılar, pazarlar: 65b/22.

eşvāt: (a.i. şavt'ın c.) Bağırmalar, bağırtılar, feryatlar: 65b/6.

eşvāt-ı münkir-i nedāmet-encām: Sonu pişmanlık olan inkārcının feryatları: 65b/6-65b/7.

eş'ār: (a.i. şī'r'in c.) Şiirler: 46b/8.

eş'ār-ı leṭāfet-dişār: Çok güzel şiirler: 46b/8.

eşbāḥ: (a.i. şebāḥ'ın c.) Cisimler, vücutlar, gövdeler: 73a/6.

eşcār: (a.i. şecer'in c.) Ağaçlar: 72b/8, 76a/5, 76b/22, 107b/17, 108a/8.

eşcār-ı bālā-keşīde-i dil-keş-i evrāk: Yaprakları gönül cezbeden uzun boylu ağaçlar: 107b/17.

eşcār-ı faẓl u kerāmet: Lütuf ve ihsan ağaçları: 76b/22-76b/23.

eşcār-ı kūhistānī: Dağdaki ağaçlar: 72b/8.

eşcār-ı pūr-berg ü bār: Yaprığı ve meyvesi çok olan ağaçlar: 76a/5.

eşheb: (a.i.) Kır at, beyaz at: 57b/19.

eşheb-i berķ-i hāṭif: Göz kamaştırın şimşegin kır atı: 57b/19-57b/20.

eşî‘a: (a.i. “şu‘ā”nın c.) Işıklar, ışınlar, aydınlıklar, parıltılar: 48b/10, 56b/1, 66b/7, 79b/7, 105b/14, 108a/15.

eşî‘a-ı kem-beķā-yı kevkeb-i baht: Talih yıldızının geçici parıltıları: 108a/15.

eşî‘a-ı kevākib-i esmā: Allah’ın en güzel isimlerinin (esmayihüsnaanın) yıldızlarının parıltıları: 79b/7-79b/8.

eşî‘a-ı seyyāle-i āh: Ah (şimşeginin) akımının ışınları: 56b/1.

eşk: (f.i.) Gözyaşı: 75a/12, 75a/14, 96b/19, 96b/21, 97a/2.

eşk-i nedāmet: Pişmanlık gözyaşı: 96b/19, 96b/21, 97a/2.

eşkıyā: (a.i. şakī’nin c.) Kötü huylu kimseler, her türlü kötülüğü işleyebilecek yaratılıştaki olanlar: 76a/18.

eşref: (a.s.) En şerefli, en onurlu, en üstün: 93b/13.

eşribe: (a.i. şarāb’ın c.) Şuruplar, sulu ve şekerli ilaçlar: 96a/20, 98b/4.

eşribe-i nuş u pend: Nasihat ve öğüt şurupları: 96a/20, 98b/4.

eşyā: (a.i. “şey”in c.) 1. Yaratılmış olan her şey, varlıklar, şeyler, nesneler. 2. Malzemeler, eşya, nesneler: 69b/13, 88b/21, 89a/1, 89a/8, 89b/19, 93a/2, 95b/4.

eṭbāk: (a.i. ṭabaķa’nın c.) Tabakalar, katlar, katmanlar: 106a/14.

eṭbāk-ı seb‘ ṭbāk-ı billūrīn: Yedi şeffaf katın tabakaları: 106a/14-106a/15.

eṭfāl: (a.i. ṭfl’ın c.) Çocuklar: 46a/8, 74a/13, 74b/3, 74b/6, 104b/6.

eṭfāl-ı sāde-levhān: Temiz yürekli çocuklar: 104b/6.

eṭṭbbā: (a.i. ṭabīb’in c.) Tabipler, hekimler, doktorlar: 93b/6, 93b/9.

eṭ‘ime: (a.i. ṭa‘ām’ın c.) Yemekler, aşlar: 47b/14, 49b/1.

eṭ‘ime-i ğumūm: Gam yemekleri: 49b/1-49b/2.

eṭkıyā: (a.i. taķī’nin c.) Takva sahipleri, Allah korkusuyla günah işlemekten çekinenler: 51b/13, 52a/23.

etmek: (t.i.) Ekmek: 64b/8, 65b/16.

etrāf: (a.i. taraf'ın c.) 1. Taraflar, yanlar. 2. Etraf, çevre, yöre: 43b/8, 75a/19, 99a/20, 99b/8, 106a/15.

etraḥ: (a.i. teraḥ'ın c.) Gamlar, kaygılar, kederler, tasalar: 106a/14.

eṭvār: (a.i. ṭavr'ın c.) 1. Tavırlar, davranışlar, tarzlar, hâl ve hareketler, hâller, işler. 2. tas. Nefsin yedi derecesine göre salikte değişen hâller: 50b/15, 63a/18, 74a/22, 78a/13, 78b/1, 97a/19.

evāmīr: (a.i. emr'in c.) Emirler, buyruklar: 78a/20.

evāmīr-i celīletü'l-aḳdār: Kadri büyük emirler: 78a/20.

evān: (a.i.) 1. Zaman, vakit. 2. Çağ, dönem: 109a/1.

evān-ı tufūliyyet: Çocukluk çağı: 109a/1.

evc: (a. i.): Bir şeyin en yüksek noktası, doruk, zirve: 49b/20, 85b/3, 96b/9.

evc-i a' lā: En yüksek derece, göğün en üst makamı: 85b/3.

evcgāh: (a.f.b.i.) En yüksek yer: 83b/13, 104a/11.

evcgāh-ı āsmān-ı cezbe-i Raḥmān: Yarattığı bütün varlıklara merhamet eden Allah'ın cezbe semasının en yüksek yeri: 104a/11.

evcgāh-ı āsmān-ı 'ulūvv-i merātīb: Yüce mertebeler semasının en yüksek yeri: 83b/13.

evfā: (a.s.) Yeterli, yeter, kâfi: 52a/22.

evhām: (a.i. vehm'in c.) Vehimler, kuruntular, kuşkular, hayaller: 99a/1.

evḳāt: (a.i. vaḳt'in c.) Vakitler, zamanlar: 52a/16, 54b/22, 66a/19, 74a/17, 74b/10, 80b/13, 82a/17, 82a/23, 88b/6, 97b/13, 98b/18, 99a/22, 105b/16, 108a/18, 108a/19, 109a/2.

evḳāt-ı güzeste: Geçmiş vakitler: 97b/13.

evḳāt-ı 'ömr-i 'azīz: Değerli ömür vakitleri: 109a/2.

evḳāt-ı 'ömr-i girān-māye: Değerli ömür vakitleri: 80b/13.

evḳāt-güzār: (a.f.b.s.) Vakit geçiren: 53a/2, 62a/4, 84b/6, 107a/16.

evleviyyet: (a.i.) Öncelik, daha öncelik, daha tercih edilecek durumda bulunma, daha uygun olma: 99b/23, 100b/16.

evliyā: (a.i. veli'nin c.) Veliler, erenler, keramet sahibi olanlar: 92a/5.

evrāk: (a.i. varāk'ın c.) 1. Kâğıtlar. 2. Yapraklar: 59a/14, 62a/4, 107b/17.

evrāk-şū: (a.f.b.s.) Yaprakları parçalayan, yaprakları dağıtan: 45b/19.

evrāk-şū-yı silsile-nāme-i Mecnūn-ı Leylī: Leyla'nın âşığı Mecnun'un soyağacının yapraklarını dağıtan (Mecnun'un adını sanını unutturan): 45b/19.

evsa': (a.s.) Daha geniş: 43b/6, 43b/10.

evşāf: (a.i. vaşf'ın c.) Nitelikler, vasıflar, özellikler: 82a/18.

evşāf-ı pesendide: Beğenilen nitelikler: 82a/18.

evsāh: (a.i. vesah'ın c.) Kirler, pislikler: 97a/22.

evsaṭ: (a.s.) Ortadaki: 93b/19.

evsaṭī: (a.s.) Ortadakine ait: 94a/2.

evvāh: (a.s.) Çok ah eden: 56b/1.

evvel: (a.s.zf.i.) 1. Birinci, ilk. 2. Önce. 3. Başlangıç, ilk bölüm: 48a/20, 50b/11, 53a/1, 56b/13, 56b/15, 57a/10, 57b/10, 87a/3, 87b/14, 91a/18.

evvel-i vaḳt-i nāzenīn: Nazlı vakitlerin başlangıcı (gençlik): 53a/1.

evvelā: (a.zf.) İlk olarak, ilk önce: 87a/23.

evvel-bahār: (a.f.b.i.) İlkbahar: 97a/4.

evvel-bahār-ı şebāb-ı nā-peşimānī: (İşlenen günahlardan) pişman olmama gençliğinin ilkbaharı: 97a/4.

evveliyyāt: (a.i. evveliyye'nin c.) 1. Bir işin daha önce geçmiş safhaları, evreleri. 2. Başlangıç, bir hadisenin başlangıçtaki hâli: 90b/11.

evveliyye: (a.s.) İlk, en önce olan: 90b/7, 90b/13.

evvelki: (a.t.s. evvel-ki) Önceki: 104b/9.

evzā': (a.i. "vaz'"ın c.) Durumlar, hâller, vaziyetler, duruşlar: 78b/1.

eyādī: (a.i. yed'in c.) Nimetler, iyilikler, faydalar: 44a/20.

eymen: (a.s.) Sağdaki, en sağdaki: 93b/18, 93b/20, 94a/2, 94a/4.

eyser: (a.s.) Soldaki, en soldaki: 93b/19, 93b/22, 94a/2, 94a/6, 94a/7, 94a/9, 94a/11, 94a/17, 94b/3.

eyyām: (a.i. yevm'in c.) 1. Günler. 2. Zaman, devir. 3. Uygun ve elverişli zaman: 53a/3, 53b/20, 56a/8, 64b/3, 71a/19, 73a/22, 74a/15, 74b/5, 76b/10, 76b/13, 76b/15, 78a/1, 96b/22, 108a/7, 108b/2.

eyyām-ı bahār: Bahar günleri: 76b/10, 76b/13.

eyyām-ı ğaflet-i civānī: Gençliğin gafillik günleri: 56a/8.

eyyām-ı ğaflet-i irtisām-ı şebābī: Gençliğin (akıl ve izaran dışı) emirlerini yerine getirme gafletinin günleri: 74b/5-74b/6.

eyyām-ı 'ömr-i güzerān: Geçici ömrün günleri: 108a/7.

eyyām-ı rebī': Bahar günleri, ilkbahar: 76b/15.

eyyām-ı sermā: 1. Kış günleri. 2. Soğuk günler: 71a/19.

eyyām-ı şebāb: Gençlik devri: 96b/22.

eyyām-ı 'unfuvān-ı şebāb: Gençlik tazeliği günleri: 74a/15.

ezā: (a.i.) Haksızlık edip incitme, zulüm, cefa, eziyet, haksızlık, bela, azap, cevir, sıkıntı, acı: 84a/2, 101b/19.

ez-ber-ḥ'ānān: (f.b.i. ez-ber-ḥ'ān'ın c.) Ezberden okuyanlar, ezbere bilenler: 74a/23.

ez-ber-ḥ'ānān-ı nüṣṣa-i mihr ü velā-yı ḥazret-i Mevlā: Kâinatın yegâne sahibi ve efendisi olan Allah hazretlerine duyulan aşk ve muhabbet kitabını ezbere okuyanlar: 74a/23-74b/1.

ez-cümle: (f.a.b.zf.) Bunların içinden, örnek olarak, bunun gibi, özet olarak: 86a/22, 88a/14.

ez-dest dāden: (f.b.fi.) Elden bırakmak: 101a/17.

ezel: (a.i.) Başlangıcı olmayan geçmiş zaman: 52a/19, 59a/9, 78a/17.

ezelī: (a.s.) 1. Başlangıcı olmayan, kadim. 2. Ezele ait, ezel ile ilgili: 59a/13, 65b/12, 77b/2, 79a/1, 79a/23, 102a/16, 102a/16, 107b/16.

ezeliyyü'l-kıvām: Ezelden beri var olan: 79a/1.

ezeliyyü'n-nefāz: Geçerliliği ezeli olan: 102a/16-102a/17.

ezeliyye: (a.s.) Başlangıcı olmayan, kadim, ezeli, ezele ait, ezel ile ilgili: 43b/18, 49a/17, 59a/20, 73a/5, 79b/11, 84a/1, 84b/23.

ez-ḥacālet āb gerdiden: (f.b.fi.) Utançtan erimek, utançtan yüzü kızarmak, utançtan yerin dibine girmek: 81a/18.

ezhān: (a.i. zihn'in c.) Zihinler: 44b/8.

ezhān-ı elibbā: Kâmil insanların zihinleri: 44b/8.

ezhār: (a.i. zehre'nin c.) Çiçekler: 52a/3, 77a/6.

ez-keff dāden: (f.b.fi.) Elden bırakmak, yitirmek, kaybetmek: 76b/10.

ezmine: (a.i. zamān'ın c.) Zamanlar, çağlar: 92b/18, 92b/23.

ezmine-i 'adīde: Bir hayli zaman: 92b/18, 92b/23-93a/1.

ez-ser-i ... (f.zf.): 1. ... tarzında, ... şeklinde. 2. ... yüzünden, ... nedeniyle: 51b/6, 55b/8.

ez-ser-i efsūs: "Eyvahlar olsun!" tarzında: 51b/6.

ez-ser-i raġbet: (Dünyevi) arzu(lar) yüzünden: 55b/8.

F

faġfūr: (f.i.) 1. Yarı şeffaf Çin porseleni, 2. Çin işi: 55b/22, 106b/22.

fāhır: (a.s.) İftihar edilecek nitelikte, şaşıaalı, ihtişamlı, mükemmel: 77a/8.

fāhire: (a.s.) İftihar edilecek nitelikte, şaşıaalı, ihtişamlı, mükemmel: 50b/5, 50b/9.

fahm: (a.i.) Kömür: 87b/16.

fahır: (a.i.) Övünç, kıvanç, onur, iftihar kaynağı: 42b/5.

fahır-i 'ālem: Âlemin iftihar kaynağı (Hz. Muhammed): 42b/5.

fahriyye: (a.i.) Şairlerinin şiirlerinde kendi üstünlüklerini övdüğü bölüm: 46b/12.

fā'ide: (a.i.) 1. Fayda, yarar. 2. Kâr, menfaat, kazanç: 50a/5, 64a/1, 64b/1, 64b/4, 87a/10, 88b/7, 89b/7.

fā'ide-i tāmme: Tam bir fayda, eksiği olmayan fayda: 89b/7.

fā'ika: (a.s.) Yüksek, yüce, âlâ, seçkin, güzide: 78a/21.

fā'iz: (a.s.) Muradına ulaşan, başarıya eren, arzusuna kavuşan: 44a/17.

fā'iz-i devlet-i āsūde-serī: Rahatlık saadetine ulaşan: 44a/17.

fā'iz: (a.s.) 1. Taşan. 2. Bol, çok: 91a/7.

fā'ize: (a.s.) 1. Taşan. 2. Bol, çok: 43a/4, 91b/20.

fā'izetü'l-berekāt: Feyizleri / bereketleri bol olan: 43a/4, 91b/20-91b/21.

fā'iz ol- (a.t.b.f.i.): Taşmak: 91a/7, 91b/5.

fakāt: (a.z.f.) Yalnızca, sadece, sırf: 90a/17.

fakīr: (a.s.) Yoksul, muhtaç, parasız, züğürt: 65b/16.

fakr: (a.i.) tas. Kendinde varlık görmeyip her bakımdan Allah'a muhtaç olduğunu bilme, mevhum varlığından kurtulup efal, sıfat ve zatını Allah'ın sıfat ve zatında fâni kılma, fenafillaha erişme hâli, manevi yokluk: 44b/7, 68a/12.

falaka: (a.i.) Falaka: 104b/3.

fānī: (a.s.) Fâni, geçici, ölümlü: 49a/19, 53b/21, 53b/22, 57a/11.

fānūs: (a.i.) 1. İçinde mum vs. yakılan camlı mahfaza, fener. 2. Küre veya silindir şeklinde cam kapak: 49b/4, 49b/5, 49b/10, 50a/4, 50a/6, 63a/15, 78b/13, 105a/19.

fānūs-ı dil: Gönül fanusu: 63a/15.

fānūs-ı hayāl: Üzerine yapılmış resimleri içinde yanan ışık etkisiyle büyütüp aksettiren döner fener: 50a/6, 78b/13, 105a/19.

fānūs-ı hayāl-mişāl: Üzerine yapılmış resimleri içinde yanan ışık (mum) etkisiyle büyütüp aksettiren döner fener gibi: 105a/19.

fāriğ: (a.s.) 1. Gaile ve gürültüden uzak, rahat, asude, huzurlu. 2. Uzak, azade: 105b/20, 105b/22, 107a/22.

fāriğ şüden: (a.f.b.f.i.) Kurtulmak: 61b/7.

farīza: (a.i.) Borç, vazife, görev, yapılması zorunluolan şey: 97b/2.

farīza-i zimmet: Boyun borcu, yapılması gereken vazife, farz: 97b/2.

farq: (a.i.) 1. Ayırma, ayrılma, ayırt etme, ayırt edilme. 2. Fark, ayrı olma, başkalık, farklılık: 50b/19, 61a/22, 72b/18, 90a/5, 90a/9, 92a/18.

farq-ı cevāhir ü a' rāz: Asıllar ile taklitlerini ayırma: 72b/18.

farq-ı sevād u beyāz: 1. Siyahla beyazı ayırma. 2. Aydınlık ile karanlığı ayırma: 61a/22.

fārūk: (a.s.) Ayırt eden, ayıran: 68a/3, 96a/20.

farz: (a.i.) Farz etme, varsayma, tasavvur etme, tutma: 86a/2.

farz it- (a.t.b.f.i.): Var saymak, varsaymak, öyle imiş gibi kabul etmek, tasavvur etmek: 66a/10, 109b/20.

fāsīde: (a.s.) Fesada uğramış, bozulmuş, bozuk, kötü, fena, yanlış: 55a/23, 72a/23, 108b/15.

fāṣīḥ: (a.s.) Sözü fesahatle söyleyen (kimse): 65b/2.

faşl: (a.i.) Mevsim: 73a/17, 77a/17.

faşl-ı rebī^c: İlkbahar: 73a/17.

fāṣ: (f.i.): Meydana çıkarma, açığa vurma, aşikâr etme: 63a/16.

fāṣ u izhār eyle- (f.a.t.b.fi.): Meydana vurma, açığa çıkarmak, aşikâr etmek: 63a/16.

fāyika: (fā'ika) (a.s.) Üstün, fevkalade, seçkin, güzide: 43a/2.

fazīl: (a.s.) Faziletli, erdemli, üstün, mükemmel: 61b/23.

fazl: (a.i.) 1. Kerem, bağış, ihsan, inayet, lütuf, iyilik. 2. Erdem, fazilet: 44a/14, 50b/9, 50b/11, 76b/23, 77b/9, 88b/18, 93a/5.

fazl u 'ināyet-i Ḥaqq: Allah'ın lütuf ve ihsanı: 44a/14.

fazla: (a.s.) Artık, ziyade, çok, artan: 88a/10.

fecr: (a.i.) Tan vakti, güneş doğmadan önce ortalığın ağarmaya başladığı vakit: 52b/20, 53b/2.

fecr-i şādık: Fecrikâzipten sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecrisadık: 52b/20.

fedā: (a.i.) Gözden çıkarma, uğruna verme, bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme: 56b/21, 82b/3, 103b/21.

fedā-yı berg ü sâz-ı cān u ser: Can ve baş (hayat) sermayesini feda etme: 103b/21.

fedā-yı metā^c-ı dār-ı rûz-ı ferdā: Ahiret yurdu sermayesini feda etme: 82b/3-82b/4.

fedā it- (a.t.b.fi.): Bir şeyi diğer bir şey uğruna vermek: 102a/17.

fe-emmā: (a.bğ.) Gelgelelim, ne var ki, kaldı ki, bununla birlikte: 74a/2, 76b/1, 85b/13.

feh̄m: (a.i.) Anlama, anlayış, idrak, anlaşılma: 61a/5, 62b/17, 78b/10, 86b/18, 87a/10, 87a/9, 96a/3, 108b/22.

feh̄m-i insānī: İnsanın idraki: 86b/18.

fehm eyle- (a.t.b.f.i.): Anlamak, idrak etmek: 81a/13.

fehm it- (a.t.b.f.i.): Anlamak, idrak etmek: 50b/7-50b/8, 57a/15, 81a/13.

feh̄vā: (a.i.) Mana, anlam, kavram, mantuk, meal: 87a/14.

feh̄vā-yı münîf: Yüce mana: 87a/14.

fekk: (a.i.) 1. Ayırma, açma. 2. Kesme, koparma, kırma. 3. Bozma, feshetme, iptal etme: 50a/13, 68b/12, 103b/18, 109a/23.

fekk-i mühr-i sükût: Sükût mührünü açma (konuşmaya başlama): 109a/23.

fekk-i silsile-i ğavġā-yı ‘âlem-i dünyā: (Geçici olan) dünya âlemi için edilen kavgâ(lar)ın (boyna vurulan) zincirini kırma: 103b/18.

fekk-i zencîr-i gülû-gîr-i ğavġā-yı salţanat: Hükümdarlık kavgasının boğaz tıkayan zincirini kesme: 68b/12.

felāh: (a.i.) 1. Kurtuluş, selamet. 2. Rahatlık, rahata erme: 44b/2, 57b/12, 97b/11, 101b/9.

felāhan: (f.i.) Sapan: 49b/23.

felak: (a.i.) Aydınlık, sabah aydınlığı, tan zamanı: 52b/20, 75a/7.

felaku’ş-şubh: Sabah aydınlığı: 52b/20, 75a/7.

felâket-eşer: (a.b.s.): Belalı, belaya uğrayan, felakete uğrayan: 80b/11, 104b/8.

felâket-medâr: (a.b.s.) Felaket açan, belalara sebep olan: 45a/21, 104b/20.

felek: (a.i.) 1. Gökyüzü, sema. 2. Gök katlarında yer alan yıldızların insan kaderi üzerinde yaptığı kabul edilen etki, kadere hâkim olduğuna inanılan güç, talih, baht. 3. Eskiden her birinde bir gezegenin bulunduğu kabul edilen gök katlarından her biri: 43a/19, 56b/1, 56b/10, 66b/23, 78a/6, 96b/14, 97b/15, 104a/13, 105b/14, 106a/19, 106b/3.

felekü’l-esnā: En yüksek gök: 56b/1, 104a/13, 106a/19.

felek-fersā: (a.f.b.s.): Göğü aşan: 101a/7.

felekiyye: (a.s.) Gökyüzüne ait, gökyüzü ile ilgili: 92b/11.

fe-li-hāzā: (a.b.zf.) Şunun için, şu hâlde, bu sebepten, binaenaleyh: 92b/2.

fenā: (a.i.) 1. Gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlü ve son bulucu olma, ölümlülük, fânîlik, yokluk. 2. tas. Kulun benliğinin Allah’ın varlığında yok olması, fenafillah: 43b/20, 48a/20, 49a/3, 50a/12, 50a/21, 50b/3, 50b/4, 50b/7,

50b/20, 50b/22, 51a/9, 52a/4, 55a/1, 55b/3, 57a/4, 57b/12, 66b/12, 67a/9, 67b/16, 68a/9, 68a/12, 68a/17, 68a/23, 70b/15, 71a/1, 71b/6, 73b/19, 77a/7, 77a/18, 83a/16, 100a/10, 103b/20, 107a/7.

fenā-fi'llāh: tas. Allah'ın varlığında yok olma, Allah'ta yok oluş: 48b/19, 51a/23, 57a/1, 57b/13, 68a/18.

fenā-fi'llāhī: tas. Allah'ın varlığında yok olma, Allah'ta yok oluş: 49a/10, 70b/15.

fenā-der-kafā: (a.f.b.s.) Yokluk hemen arkasında olan, fāni: 100a/3.

fenā-pezīr: (a.f.b.s.) Yok olan, yok olucu, fāni: 88a/17.

fenā-pezīr ol- (a. f. t. b. fi.): Yok olmak: 88a/17.

fenāyī: (fenāī) (a.s.) Fāniliğe ait, fānilikle ilgili: 68a/13.

fenn: (a.i.): İlim 74b/20, 87b/10, 93b/11, 96a/10.

fenn-i 'aşk: Aşk ilmi: 74b/20.

fenn-i kelām: Kelam ilmi: 87b/10.

ferāğ: (a.i.) 1. Vazgeçme, çekilme, el çekme, feragat etme, bırakma. 2. Rahatlık, huzur, rahat etme. 3. Boş durma, bir işi yapmama, tembellik: 44b/6, 53a/8, 57b/3, 74b/12, 80b/14, 92a/11, 97a/12, 104a/22, 108a/12, 108a/14.

ferāğ-ı bāl: Gönül rahatlığı: 108a/12.

ferāğ-ı hātır: Gönül rahatlığı: 44b/6.

ferāğat it- (a.t.b.fi.): Vazgeçmek, bırakmak, elini çekmek: 53a/14, 60a/12-60a/13, 74a/8.

ferah: (a.i.) 1. Gönül açıklığı, sevinç, sevinme. 2. Huzur, rahatlık, ferahlık: 51b/12, 101b/9, 106b/16, 108a/3.

ferah-fezā: (a.f.b.s.) Ferah arttıran, ferahlık veren: 43b/2, 45b/16.

ferāmūş eyle- (f.t.b.fi.): Unutmak: 61a/18.

ferd/Ferd: (a.i.) 1. Fert, birey, kişi, kimse. 2. Eşi benzeri olmayan, tek Allah: 78a/18, 100b/8.

ferdā: (f.i.) 1. Yarın, öbür gün, ertesi gün. 2. Kıyamet, öbür dünya, ahiret: 82b/4.

ferec: (a.i.) Sıkıntıdan sonra gelen kolaylık, sıkıntıdan kurtulma, kederden sonra gelen sevinç: 101b/8.

ferhunde-fâl: (f.a.b.s.) Kutlu ve uğurlu olan, talihli: 108b/5-108b/6.

ferhunde-zamîr: (f.a.b.s.) Mübarek kalpli: 95b/9.

ferîh: (a.s.) Sevinçli, neşeli, mutlu: 80b/23.

fermân: (f.i.) 1. Emir, buyruk. 2. Padişahın yazılı emri: 44b/11, 52b/23.

fermân-ı refî' ü' ş-şân: Şanı yüce olan ferman: 52b/23-53a/1.

fermân-ber: (f.b.s.) Aldığı emri yerine getiren, fermana uyan, emre uyan, muti, itaatli, itaat eden, boyun eğen: 81a/2, 85b/2.

fermân-fermâ: (f.b.s.) Hükmeden, hükmü geçen, hükmünü yürüten: 51b/3-51b/4, 57a/6.

fermân-fermâ-yı aqţâr-ı arazîn: Yeryüzünün yedi katının dört bir tarafına hükmeden: 51b/3-51b/4.

fermân-fermâ-yı kişver-i vücûd: Beden ülkesine hükmeden: 57a/6.

fermân-fermâyân: (f.b.i. fermân-fermâ'nın c.) Hükmedenler, hükmünü yürütenler, hükmü geçenler, hüküm sahipleri, emir verenler: 82b/12.

fermân-fermâyân-ı celâlet-âyîn Yüceliği âdet hâline getirmiş olan hüküm sahipleri: 82b/12.

faşâhat-ihtivâ: (a.b.s.) Fasihlik içeren, açık ve düzgün bir anlatışa sahip olan: 42b/4.

fersûde: (f.s.) Yıpranmış, bozulmuş, aşınmış, pörsümüş, solmuş: 45b/2.

fersûde-i âlâyiş-i hâk-i hüsran: Hüsrân toprağına bulaşmayla solmuş: 45b/2.

ferş: (a.i.) Şilte, yaygı, halı, kilim, seccade, hasır vb. yere yayılan şey: 53b/10, 80b/20, 83b/10.

ferş-i harîr-i münemnem ü munaqqâş: Süslü ve nakışlı ipek yaygı: 80b/20-80b/21.

ferş-i siyeh-gilîm-i cebîn-i niyâz: Muhtaçlık yüzünün bedbaht(lık) kilimi: 83b/10.

feryâd: (f.i.) Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırma, haykırış, çığlık, avaze, fğan: 65b/13, 65b/15, 84b/8, 97b/14, 103a/7.

feryâd ber-âverden: (f.b.fi.) Feryat etmek, çığlık atmak: 102b/23.

feryâd kerdên: (f.b.fi.) Bağırma, çığlık atmak, feryat etmek: 63b/5.

ferz: (f.i.) Vezir (satrançta): 74b/8.

fesād: (a.i.) 1. Tabii hâlden çıkma, bozulma, bozukluk, çürüme, çürüklük. 2. Kargaşalık, karışıklık, fenalık, kötülük, bozgunculuk, fitne, fesat, kötülük: 45b/8, 61a/11, 75b/6, 78b/21, 81b/5, 92b/1, 94b/20, 105b/3.

fesād-ı mizāc: Ahlak bozukluğu / bozulması: 92b/1.

fesīḥa (a.s.) Geniş, açık: 43b/3, 57b/23, 101b/13.

fesīḥatü'l-ercā: Dört bir tarafı açık, etrafı açık: 43b/3, 101b/13.

fesīḥatü'l-ercā-yı Mekke-i zāhire: Zahirî Mekke'nin dört bir tarafı açık ovası: 43b/3.

feth: (a.i.) 1. Açma. 2. Bir harfî üstünlü okuma: 56b/16, 98a/2.

fetīl: (a.i.) Fitol, mum ve kandillerde içtiği yağın yanmasıyla aydınlanmayı sağlayan bükülmüş pamuk ip: 48a/5, 48a/6, 100a/10, 105a/17.

fetīl-i şem'a-i derūn: Gönül mumunun fitili: 105a/17.

fettān: (a.s.) Gönlü kendine çeken, gönül alıcı, kendine hayran eden, cazibeli, cilveli: 45b/3, 50a/6, 80b/8.

fevā'id: (a.i. fā'ide'nin c.) 1. Faydalar, menfaatler, yararlar. 2. Kazançlar, kârlar: 67b/23.

fevākih: (a.i. fākihe'nin c.) Meyveler: 107b/20.

feverān: (a.i.) Kaynayıp fışkıрма: 43b/22.

feverān-ı kaṭrān-ı ğaflet ü cehālet: Gafillik ve cahillik katranının kaynayıp fışkırması: 43b/22.

fevt: (a.i.) Geçme, geçip gitme, elden kaçırma, bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme: 83b/13.

fevt-i pervāz: Uçmayı kaçırma, uçma imkânından mahrum kalma: 83b/13-83b/14.

fevt it- (a.t.b.fi.): Kaçırma, kaybetmek, yitirmek: 77a/23.

fevt ol- (a.t.b.fi.): Geçip gitmek, elden kaçmak: 51b/7, 76b/15-76b/16.

fevt şüden: (a.f.b.fi.) Geçip gitmek, elden kaçmak: 51b/5.

fevvāre: (a.i.) Fıskiye: 85a/17, 105a/1.

fevvāre-i fışkıyye-i dide: Göz fıskiyesi: 85a/17.

fevvāre-i şerbet-i şehd-i imtinān: (Allah'a) şükretme balının şerbetinin fıskiyesi: 105a/1.

fevz: (a.i.) Kurtuluş, selamet: 44b/2, 51b/3, 57b/12.

feyfā: (a.i.) Çöl, büyük sahra, düzlük: 83a/15.

feyhā: (a.s.) Geniş, engin, uçsuz bucaksız: 88b/11.

Feyyāz: (a.i.) Feyiz, bereket ve bolluk veren Allah: 44a/15, 51b/22, 91a/7.

feyyāze: (a.s.) Çok verimli, bereketli, çok feyizli: 46a/18, 75a/14, 83a/1, 85a/16.

feyz: (a.i.) 1. Feyiz, bolluk, bereket. 2. Nimet, iyilik, inayet, ihsan, kerem, lütuf. 3. Ruha huzur verici mübarek ve uğurlu tesir. 4. İlim, irfan, marifet. 5. tas. Allah tarafından kula lütfedilen ve ilham yoluyla kalbe gelen şey, varidat: 47a/6, 47a/12, 48a/8, 48a/12, 50b/11, 52b/16, 64b/19, 75a/12, 76a/3, 79a/18, 90a/11, 100b/23, 105b/1, 106a/13, 108a/1.

feyz-i Bārī: Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran Allah'ın inayeti: 90a/11.

feyz-i İlāhī: Allah'ın inayeti: 108a/1.

feyz-i vakt-i seher: Seher vaktinin feyzi: 75a/12-75a/13.

feyz-āşār: (a.b.s.) Feyizli, bereketli, bereket getiren, feyiz veren: 53a/16.

feyz-baḥş: (a.f.b.s.) Feyiz veren, bereket veren: 107a/1.

feyz-baḥş-ı neşv ü nemā: Gelişip büyümeye bereket veren: 107a/1.

feyz-bār: (a.f.b.s.) Feyiz yağdıran: 106b/23.

feyz-encām: (a.f.b.s.) Feyizle sonlanan, sonu feyiz olan: 97a/20.

feyz-eşer: (a.b.s.) Feyizli, bereketli, bereket getiren, feyiz veren: 53b/4, 62b/1, 75a/15, 97b/8.

feyz-güster: (a.f.b.s.) Bereket yayan, çok bereketli: 52b/14.

feyz-nümūd: (a.f.b.s.) Feyizli, bereketli, bereket getiren, feyiz veren: 100b/2.

feyz-resān: (a.f.b.s.) Feyiz getiren, bereket ve bolluk getiren: 75a/11, 83a/3.

feyz-ıynet: (a.b.s.) Feyizalmaya uygun yaratılışlı: 81a/12.

fezā: (a.i.) 1. Görülen ve görülmeyen bütün gök cisimlerini içine alan uçsuz bucaksız boşluk, uzay. 2. Geniş ova, geniş yer, geniş alan: 43b/1, 44a/1, 45b/16, 55b/5, 56b/1, 73a/6, 78b/16, 106a/22.

fezā-yı devrān: Dünya seması, uzay, görülen ve görülmeyen bütün gök cisimlerini içine alan uçsuz bucaksız boşluk: 78b/16-78b/17.

fezā-yı meclis-i şafā'-i celīs: Dostun eğlence meclisinin fezası: 106a/22.

fezā-yı sīne-dāğ-ı āteş-i seyyāl-i sevdā: (İlahi) aşkın akıcı ateşiyle sinesi dağlanmış feza: 56b/1.

fıkra: (a.i.) Kısa yazı, yazı parçası, ibare, kısım, bölüm: 84b/15.

fıkra-i me'şûre: Rivayet edilen ibare: 84b/15.

fırsat: (a.i.) Fırsat, uygun zaman, elverişli durum: 56b/1, 58a/4, 76b/10, 76b/12, 76b/14, 76b/20, 77a/23, 77b/5, 77b/7, 100a/1.

fırsat-ı duhûl: İçeri girme fırsatı: 77b/7.

fırsat-ı ta'ayyün-i vücûd: Varlığın ortaya çıkma fırsatı: 100a/1.

fıskıyye: (a.i.) Fıskiye: 85a/17.

fitrat: (a.i.) Yaratılış, fitrat, tabiat, mizaç, huy, maya: 85b/8, 90a/7, 90b/2, 92b/18, 93a/2, 94b/11.

figān: (f.i.) Izdırapla bağırıp çağırma, feryat, figan, çığlık: 49b/16, 103a/7.

fikenden: (f.fi. gzk: fiken) Atmak: 48a/14.

fıkr: (a.i.) 1. Düşünce, fikir. 2. Düşünme, tefekkür. 3. Zihin, akıl: 43b/13, 44a/7, 44a/11, 46a/22, 46a/23, 46b/3, 47b/3, 56b/1, 62b/4, 64a/6, 73b/21, 88b/15, 89a/16, 89a/17, 89b/3, 89b/3, 89b/5, 89b/8, 89b/9, 89b/9, 89b/15, 89b/15, 89b/19, 89b/23.

fıkr-i āb u nān: Yiyip içme düşüncesi: 64a/6.

fıkr-i bārīk-i tābnāk: Parlak (ve) ince düşünce: 46b/3.

fıkr-i daḳīk: İnce düşünce: 89b/9.

fıkr-i nīstī: Yokluk düşüncesi: 43b/13.

fıkr-i Şā'ib: Saib'in düşüncesi: 46a/22.

fıkret: (a.i.) Düşünme, düşünce, fikir: 48b/7, 49a/7, 51a/13, 54b/5, 56a/5.

fıkriyye: (a.s.) Fikirle ilgili, fikre ait: 89a/12, 89a/23, 89b/21, 90a/10.

fil: (a.i.) 1. Fil. 2. Satrançta bir taş: 74b/12.

fi'l-aşl: (a.zf.) Aslında: 43b/16, 65a/3.

fi'l-cümle: (a.zf.) Tamamen, tümüyle, bütünüyle, büsbütün, tamamıyla, baştan başa: 43a/14, 57b/14, 62b/23, 81b/19, 85b/13, 94b/5.

fi'l-hâl: (a.zf.) Hemen, derhâl: 71a/14.

fi'liyye: (a.s.) Fiilî, fiille ilgili, iş olarak yapılan, sözde kalmayıp gerçekten yapılan: 109a/19.

finâ': (a.i.) Avlu: 49a/10.

firāk: (a.i.) Ayrılık, ayrılma: 73a/15.

firār: (a.i.) Kaçma, kaçış: 51b/10.

firār it- (a.t.b.fi.): Kaçmak: 61a/21, 95a/2.

firāset: (a.i.) Anlayışlılık, zihin uyanıklığı, anlayış, çabuk seziş, izan: 57b/7.

firāş: (a.i.) 1. Yatak, döşek. 2. Şilte, minder: 56b/1, 79a/9, 79a/12, 79b/16, 79b/20, 80a/13, 80b/12, 80b/17, 81a/15.

firāş-ı dībā-ķumāş: İpek kumaşlı yatak: 80a/13-80a/14.

firāş-ı hāk-āgīn: Toprakla dolmuş yatak: 79b/20.

firāş-ı istirāhat: Rahatlık döşeği: 56b/1.

firāz: (f.i.) Yokuş, çıkış: 83b/4, 85b/5.

firāz-ı lāhūt: Uluhiyet âlemine çıkış: 85b/5.

firdevs: (a.i.) Cennet: 51b/21, 81a/8, 84a/7.

firdevs-nişān: (a.f.b.s.) Firdevs cennetine benzeyen, Firdevs cennetinden alametler taşıyan: 107b/22.

firīb: (f.i.) Aldatma, kandırma, hile: 50b/21.

firīb-i iblīs: Şeytanın hilesi: 50b/21.

firifte: (f.s.) Aldatılmış, kandırılmış, aldanmış, kanmış: 44b/11.

firifte-i fermān-ı nefsi-i gürisne-çeşm: Açgözlü nefsin emrine aldanmış: 44b/11.

firifte ol- (f.t.b.fi.): Aldanmak, kanmak: 92a/7.

fîrûz: (a.s.) Uğurlu, kutlu, iyi: 107b/9.

fiten: (a.i. fitne'nin c.) Fitneler: 101a/22, 101b/17, 102a/14.

fiten-i zamân: Zamane fitneleri: 102a/14.

fitne: (a.i.) Hak ve hakikatten saptıracak şey, fesat: 99b/1.

fu'âd: (a.i.) Kalp, gönül, yürek: 63a/8, 89a/16, 105b/4.

fuḥûl: (a.i. faḥl'in c.) En ileri gelenler, en önde gelenler: 42b/19, 85b/22, 87b/10, 91b/23.

fuḥûl-i muḥakḳıḳîn: Marifet ve keşif yoluyla varlıkların hakikatini bilenlerin en önde gelenleri: 85b/22.

fuḳahâ: (a.i. faḳîh'in c.) Fakihler, fıkıh âlimleri: 86a/5.

fuḳarâ: (a.i. faḳîr'in c.) 1. Yoksullar, muhtaçlar, parasızlar, züğürtler. 2. Dilenciler: 65b/19, 65b/20, 65b/22.

fuḳarâ-yı bî-tâb: Güçsüz fakirler: 65b/20.

fûlâd: (a.i.) Çelik: 49b/19, 71a/19.

furḳân: (a.i.) 1. İyi ile kötü ve doğru ile yanlış arasındaki farkı gösteren delil. 2. Kur'an-ı Kerim: 86a/9.

furḳân-ı ḥakîm: Hikmetli delil: 86a/9.

Furḳâniyye: (a.s.) Kur'an-ı Kerim'e ait, Kur'an-ı Kerim ile ilgili: 86a/7.

fuşûl: (a.i. faşl'ın c.) Fasıllar, bölümler, kısımlar: 89b/20.

fuḫalâ: (a.i. fâzıl'ın c.) Faziletli kimseler, ahlak, ilim ve meziyetçe üstün kimseler: 50b/16, 50b/20, 91b/22.

fûlke: (a.i.) 1. Gemi. 2. Sandal, kayık: 81b/11.

fûrât: (a.i.) Tatlı, hoş, içimi güzel su: 67b/18.

fürce: (a.i.) Sıkıntıdan kurtulma: 65a/11.

fürû': (a.i. "fer'"in c.) Dallar, budaklar: 83a/11, 104b/11.

fürû' -ı semâ-resâ: Göğe erişen dallar: 83a/11.

fürû çiden: (f.b.fi.) Yükleme, üst üste koymak: 50a/7.

fürûğ: (f.i.) Nur, ışık, ziya, parlaklık, parıldayış, parıltı: 78b/15.

fürü-māye: (f.b.s.) Mayası bozuk, aşağılık yaratılışlı, soysuz: 107b/6.

fürü-māyegān: (f.b.i. fürü-māye'nin c.) Mayası bozuklar, aşağılık yaratılışlılar, soysuzlar: 108a/17.

fürü-refte: (f.b.s.) Batmış, suya batan: 98a/14.

fürü-refte-i gird-āb-ı nifāk: İkiyüzlülük girdabına batmış: 98a/14-98a/15.

fürü-tenī: (f.b.i.) 1. Alçak gönüllülük, alçak gönüllü olma, tevazu. 2. İtaatkârlık, itaatkâr olma, boyun eğme: 68b/5, 83a/10.

fürüzān: (f.s.) 1. Parlatan, ışık veren, aydınlatan. 2. Yakan. 3. Yanan: 62a/12, 73a/21.

füşürde: (f.s.) Sıkılmış, sıkıştırılmış: 109a/14.

füşürde-per ü bāl: Kol kanat direme, inatçılık, asilik: 85a/13.

füşürde-per ü bāl-ı sālīfe: Eski asilik(ler), kol kanat direme(ler): 85a/13.

fütūh: (a.i. feth'in c.) 1. Fetihler, zaferler. 2. tas. İlm-i İlahi'yi kalp yoluyla keşfetme, kalp yoluyla İlahi sırlara erişme, zuhurat, tecelliyat: 57a/6, 64b/16, 84a/5, 85a/23, 93a/11.

fütūhāt: (a.i. feth'in c. olan fütūh'un c.) 1. tas. İlahi yardımlar, ruhani nimetler. 2. tas. Manevi feyiz yoluyla erişilen İlahi sırlar: 64b/19.

fütūhāt-ı İlähiyye: İlahi yardımlar, manevi feyiz yoluyla erişilen İlahi sırlar: 64b/19-64b/20.

fütūr: (a.i.) 1. Zayıflık, gevşeklik, bezginlik, bıkkınlık, gayretsizlik, usanç, bıkkınlık, usanma, gevşeme. 2. Yeis, ümitsizlik, umutsuzluğa kapılma. 3. Kayıtsızlık, ilgisizlik, aldırmazlık: 53b/1, 56b/1, 66b/4, 80a/5, 96a/14, 97b/22, 109b/8.

füyüzāt: (a.i. feyz'in c. olan füyüz'un c.) Feyizler: 53a/7, 62a/20, 62b/3, 64b/20, 69b/15, 75a/8, 84b/23, 100a/7, 100a/13.

füyüzāt-ı İlähiyye: İlahi feyizler: 75a/8.

füyüzāt-ı Şamedāniyye: Samed olan Allah'ın feyizleri: 64b/20.

füyüzāt-pāsbān: (a.f.b.s.) (İlahi) feyizlerin muhafızı: 101a/4.

füzūn ol- (f.t.f.): Artmak, çoğalmak, fazlalaşmak: 104b/14.

füzūnter: (f.s.) Daha çok, daha fazla: 104b/8.

G

ġabīne: (a.s.) Aldatan, hile yapan: 54a/6.

ġabīne-i gül-i ħazān-ı der-pey-i rüy-i aġyār: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyin ardından gelecek olan (fānilik) sonbaharın(ın) aldatıcı gülü: 54a/6-54a/7.

ġabrā: (a.i.) Yer, yeryüzü, arz: 46b/18, 75b/6, 79a/20, 79b/15, 82b/22, 85b/6, 104a/13, 106a/4, 107a/6.

ġabūk: (a.i.) Geceleri içilen şarap: 67a/9, 106a/11.

ġabūk-ı bāhirü'l-irtiyāh: Rahatlatıcı etkisi gün gibi ortada olan şarap: 106a/11.

ġaddār: (a.s.) Acımasız, merhametsiz, zalim: 51b/9, 97b/12, 101b/7, 107a/11, 107a/14.

ġaddāre: (a.s.) Acımasız, merhametsiz, zalim: 84a/17, 94b/21.

ġāfil: (a.s.) 1. Gaflette bulunan, çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, durumdan habersiz, basiretsiz, ilerisini düşünmeyen, umursamaz, dikkatsiz, düşüncesiz, ihtiyatsız. 2. tas. Hak'tan habersiz, Allah'ı unutarak günahlara dalan: 53a/4, 56b/1, 76b/16, 76b/21, 80a/14, 81a/1, 82b/8, 90a/14, 99a/18.

ġāfilīn: (a.i. ġāfil'in c.) Gafiller: 45a/8.

ġāflāt: (a.i. ġāflēt'in c.) Gafletler, gafillikler: 56b/1.

ġāflēt: (a.i.) 1. Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, durumdan habersiz kalma, dalgınlık, dikkatsizlik, basiretsizlik, aymazlık, gafillik. 2. tas. Hak'tan habersizlik, kalbin Hak'tan gafil olması, Allah'ın zikrinden mahrum kalması. 3. Uyuşukluk, içi geçme: 43b/22, 45a/3, 45a/8, 45a/11, 50a/12, 52a/19, 53a/1, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 53a/14, 53b/11, 54a/18, 55b/13, 56a/8, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 56b/1, 61a/10, 66a/18, 74b/5, 75a/15, 77a/11, 77b/11, 79a/22, 80a/4, 81b/1, 85a/11, 95b/1, 97a/13, 97a/14, 97b/1, 99b/2, 108b/10, 108b/14, 109b/6.

ġāh: (f.zf.) Bazen, kimi zaman: 92a/11.

ġāh ... ġāh: (f.zf.) Zaman zaman, vakit vakit, ara sıra, bazen, kimi zaman: 56b/1, 56b/1, 68a/19, 73a/18, 84b/4-84b/7, 85b/3-85b/4, 104a/12-104a/13, 106b/6-106b/11.

ġāh ... ġāhī: (f.zf.) Zaman zaman, vakit vakit, ara sıra, bazen, kimi zaman: 107a/16-107a/18.

ġāhīce: (f.t.zf. ġāhī-ce) Bazen, kimi zaman: 106b/15.

ġāhīce daħi: Bazen de, kimi zaman da: 106b/15.

ġā'īye: (a.s.) Gaye ile ilgili, netice ile ilgili: 43b/18.

galebe: (a.i.) 1. Galip gelme, galibiyet, üstünlük, yenme. 2. Baskın çıkma, üstün gelme, bastırma: 45a/20, 62a/10, 70b/10, 70b/22, 97b/1.

galebe-i dehşet ü hacālet: Korku ve utancın bastırması: 62a/10.

galebe-i cūş-ı vecd ü zevk: İlahi aşka dalıp kendinden geçme ve manevi hazzın coşkusunun bastırması: 70b/22.

galebe-i sine-i ğaflet: Gaflet uykusunun bastırması: 97b/1.

galebe-i vecd ü şevk: İlahi aşka dalıp kendinden geçme ve manevi hazzın coşkusunun bastırması: 70b/10.

galeyān: (a.i.) 1. Coşma, coşkunluk, taşkınlık. 2. Kaynama: 58a/19, 97a/7.

ġalīl: (a.s.) Susamış: 85b/13.

ġaltān: (f.zf.) Yuvarlayarak: 58a/23.

ġamām: (a.i.) Bulut: 108b/15.

ġamġam: (a.i.) Savaşçı, muharip: 67a/17.

ġam(m): (a.i.) Gam, keder, tasa, kaygı, dert, üzüntü, iç darlığı: 49a/22, 70a/1, 71a/6, 71a/12, 71b/17, 103a/12, 105b/23, 107a/5.

ġamnāk: (a.f.b.s.) Gamlı, kederli: 49b/11.

ġam yi- (a.t.b.fi.): Kederlenmek, tasalanmak, üzülmek: 49a/23.

ġanāyim: (ġanā'im) (a.i. ġanīmet'in c.) Ganimetler: 45a/6.

ġanīmet: (a.i.) Beklenmedik zamanda ve şekilde ele geçen şey veya fırsat, emeksiz kazanç, tesadüfi ve faydalı durum: 77a/23.

ġannā: (a.s.) Mamur, bayındır, gelişmiş: 107b/21.

ġaraż: (a.i.) Gaye, maksat, istek, arzu: 75a/21.

ġāret: (a.i.) Yağma, talan, çapul: 102b/7.

ġāretġerān: (a.f.b.i. ġāretġer'in c.) Yağmacılar, çapulcular: 58a/5.

ġarībe: (a.s.) Tuhaf, garip, şaşırtıcı, acayip, ilginç: 48a/1.

ġark: (a.i.) 1. Suya batma, suda boğulma. 2. Dalma. 3. Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olma, bir şeye batmış, boğulmuş hâlde bulunma: 51a/23, 71b/22.

ġark-āb: (a.f.b.s.) Suya batan, batmış olan: 85a/17.

ġarḳān: (a.zf.) Batırarak, boğarak: 58a/23.

ġarḳ ol- (a.t.b.f.): Batmak: 51a/9.

ġarr: (a.i.) Aldatma, kandırma: 109a/4.

ġarrā: (a.s.) Parlak, gösterişli, şaşaalı: 42b/4, 50a/1, 54b/18, 56a/8, 58b/10,

ġarrār: (a.s.) Aldatan, kandıran, aldatici, kandırıcı, yanıltıcı, sahtekâr, düzenbaz: 65a/17.

ġarr-piše: (a.f.b.s.) Aldatmayı huy edinmiş, aldatici, kandıran: 109a/4.

ġars: (a.i.) Dikme, ağaç dikme: 75b/5.

ġars-ı muğaylān-ı şikāk: Anlaşmazlığın deve dikenini dikme: 75b/5.

ġaṣṣ: (a.s.) 1. İnce, arık. 2. Zavallı, biçare: 80a/8, 108b/17.

ġaṣṣ ü semīn: 1. Zayıf ve semiz. 2. Fakir ve zengin: 80a/8.

ġavāmīz: (a.i. ġāmīz ve ġāmīza'nın c.) 1. Anlaşılmaz şeyler, güç ve karışık şeyler, kapalı sözler. 2. Sırlar, gizli tutulan şeyler, incelikler, nükteler: 78b/20.

ġavāyil: (ġavā'il) (a.i. ġā'ile'nin c.) Dertler, sıkıntılar, musibetler, felaketler, belalar: 103b/20.

ġavġā: (f.i.) Kavga, dövüşme, vuruşma: 68b/12, 99a/23, 103b/18, 109a/3.

ġavġā-yı nefs-i bī-pervā: (Günah işlemekten) çekinmeyen nefsin (daha çok günah işleme) mücadelesi: 99a/23, 109a/3-109a/4.

ġavvāṣ: (a.i.) Dalgıç: 98b/5, 99b/5, 99b/10.

ġavvāṣ-ı güher-çīn-i baḥr-i lāhūt: Uluhiyet âleminin denizinde inci toplayan dalgıç: 98b/5-98b/6.

ġavvāṣ-ı güher-çīn-i baḥr-i muḥīt: Okyanusta inci toplayan dalgıç: 99b/5-99b/6,

ġavvāṣ-ı ḥavāṣṣ: Seçkin dalgıç: 99b/10.

ġayb: (a.s.i.) 1. Gözle görülemeyen, gizli olan. 2. Belirsiz, bilinmeyen. 3. Gözle görülemeyen manevi âlem, gayb âlemi: 52b/22, 53b/9, 90b/23, 91a/2, 91a/3, 95b/3.

ġāyet: (a.i.) 1. Nihayet, son yer, uç. 2. Son derece, çok fazla: 88b/18, 89b/19, 91a/12.

ġāyet-i kuṣvā: 1. Varılacak olan son nokta. 2. Nihai amaç: 91a/12.

ġāyet ü nihāyet it- (a.t.b.f.): Çok fazla vermek, çok fazla ihsan etmek: 88b/18-88b/19.

ğayr: (a.s.zm.i.) 1. Başka, diğer, özge. 2. Başkası, başkaları. 3. tas. Masiva, Allah'tan başka her şey: 57a/2, 68b/3, 86a/15.

ğayret: (a.i.) Gayret, çalışma, çabalama, çaba: 60a/9, 81a/14.

ğayret-i türābiyye: (Vücudun özü olan) toprağa erişme gayreti: 81a/14.

ğayr ez- (a.f.e.): -den başka, dışında: 64b/11.

ğayrı: (a.t.s.zm.e. gayr-ı) 1. Başka, diğer, özge. 2. Başkası, başkaları. 3. -den başka: 46a/12, 47b/12, 55a/22, 60a/19, 60b/2, 64b/13, 64b/15, 65b/4, 73b/22, 85a/22, 93b/10, 96b/4, 98a/4.

ğayrı kapısı: (Allah'tan) başkasının kapısı: 60a/19.

ğayūr: (a.s.) Çok gayretli, çok çalışkan (Allah'ın adlarından biridir.): 100a/15.

ğayz: (a.i.) Öfke, kızgınlık, gazap, hiddet: 101b/15.

ğazabiyye: (a.s.) Öfkeye ait, öfke ile ilgili: 95a/5.

ğazālān: (a.f.i. ğazāl'ın c.) Ceylanlar: 57b/2.

ğazālān-ı berķ-cevelān-ı āmāl: (Nefse ait) arzuların şimşek hızındaki ceylanları: 57b/2.

ğazel: (a.i.) Türk, Arap ve Fars edebiyatında en çok kullanılan nazım şekli: 71b/1.

ğazūb: (a.s.) Öfkeli, kızgın, hiddetli: 52b/13.

geç- (t.fi.): 1. Vazgeçmek. 2. Bir yerden başka bir yere gitmek. 3. (Bir nesne) bir tarafından girip öbür tarafından çıkmak. 4. Tükenip bitmek, yaşanmak: 43a/15, 49a/14, 51a/11, 53b/15, 74a/16, 75a/19, 77b/23.

gedā: (f.i.) Dilenci, yoksul, fakir: 45a/13, 45b/10, 83b/15, 95b/23.

gedā-yı būrehne-ser ü pā: Başı ve ayağı çıplak dilenci: 95b/23-96a/1.

gedā-çeşmān: (f.b.i. gedā-çeşm'in c.) Aç gözlüler: 108a/17.

gedā-çeşmān-ı ḥasīsān: Aç gözlü cimriler / soysuzlar: 108a/17.

gehvāre: (f.i.) Beşik: 72b/15.

gelince: (t.zf.) Gelene kadar, gelene dek: 109a/2.

genc: (f.i.) Hazine, define: 56b/1, 60b/19.

genc-i nihān: Gizli hazine: 60b/19.

gencîne: (f.i.) Hazine: 61b/6, 62a/19, 64b/16.

gencîne-i vücūd: Vücut hazinesi: 61b/6.

gencîne-baḥş: (f.b.s.) Hazine(ler) bağışlayan: 60a/15, 60a/16.

gendüm: (f.i.) Buğday: 77b/18.

ger: (f.bğ.) Eğer, şayet, şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir: 51b/5, 64b/12, 65b/17, 69b/19, 83b/15, 91b/12.

gerçi: (f.zf.) 1. Gerçi, her ne kadar, ... ise de, ... olsa da. 2. Aslına bakılırsa, aslında: 43a/12, 54a/16, 55b/19, 74a/1, 85b/12.

gerd: (f.i.) Toz, toprak: 70a/7, 75b/17.

gerd-i tereddüd: Gidip gelmenin (yerden kaldırdığı) tozu: 75b/17.

gerdān: (f.s.i.) Dönen, dönücü, çeviren, dolaşan, devreden: 68b/21.

gerdānden: (f.fi. gzk: gerdān) 1. Döndürmek, çevirmek, dönüştürmek. 2. Dolaştırmak, gezdirmek: 56a/6, 57b/16.

gerden: (f.i.) Boyun, boğaz: 50a/13, 54a/19, 59a/1, 68b/11, 83a/23, 103b/18, 109a/13.

gerden-i cān: Can boynu, can boğazı: 68b/11, 103b/18.

gerden-i dil-i meyyāl: (Fâni dünyaya) heves eden gönlün boynu: 50a/13, 54a/19.

gerden-i dil-i pür-miḥen: Dertle dolu olan gönlün boynu: 109a/13-109a/14.

gerden-i ḥāl: Var olma boynu (kişinin hayatta olması için gerekli olan boyun): 83a/23.

gerden-i in ü ān: Mahlukatın boynu: 59a/1.

gerden-bend: (f.b.i.) Boyun bağı, boyna bağlanan şey: 52a/2.

gerden-beste: (f.b.s.) Boynu bağlanmış: 53a/5.

gerden-beste-i 'iḳāl-ı cünūn: Delilik ipiyle boynu bağlanmış (aklını yitirmiş): 53a/5.

gerden-dāde: (f.b.s.) Boynu bağlı, boyun eğmiş, itaat etmiş olan, muti: 60b/2, 67b/22, 68b/4, 102a/11.

gerden-dāde-i şabr u taḥammül: Sabır ve tahammülle itaat eden: 67b/22.

gerden-dāde-i taḥammül: Tahammül ederek boyun eğen: 102a/11.

gerden-firāzān: (f.b.i. gerden-firāz'ın c.) 1. Boynu yukarıda olanlar, başı yukarıda olanlar, başı dik olanlar. 2. Serkeşler, kendini beğenmişler, kibirliler, gururlular, mağrurlar: 68b/7, 74a/4, 77b/7, 82b/13, 83b/14.

gerden-firāzān-ı aşālet-ķarīn: Asalete sahip olan başı dik insanlar: 82b/13-82b/14.

gerden-firāzī: (f.b.i.) Kibirlilik, mağrurluk, kendini beğenmişlik, azamet: 108b/2.

gerden-keş: (f.b.s.) Boynunu geri çeken, itaatsiz, asi, serkeş, inatçı, dikbaşlı: 68b/1, 82a/14, 83a/16.

gerden-keş-i silsile-i aķbāb: Dostların zincirinden boynunu çeken, kimseyle dost olmayan: 68b/1.

gerden-keşī: (f.i.) Başkaldırı, isyan, itaatsizlik, serkeşlik, azgınlık, inatçılık, dikbaşlılık: 82a/12.

gerdīden: (f.fi. gzk: gerd) Olmak: 103b/7.

gerdiş: (f.i.) Dönme, dönüş, devretme, dolaşma: 77b/20, 78a/4.

gerdiş-i gerdūn-ı āsmān: Felek dairesinin dönüşü: 78a/4.

gerdiş-i nā-der-berāber: Birbirine muhalif dönüş(ler), birbiriyle uyuşmayan dönme(ler): 77b/20.

gerdūn: (f.i.) 1. Felek, gökyüzü. 2. Dünya: 44b/8, 68b/21, 78a/4.

gerdūn-resā: (f.b.s.) Göge erişen, gökyüzüne ulaşan: 101a/5.

geri eyle- (t.b.fi.): Geride bırakmak, uzak tutmak: 68a/8.

germ: (f.s.) Sıcak: 49b/19, 71a/19, 84b/22, 109b/13.

germ ü serd: 1. Sıcak ve soğuk. 2. Hayatın iyi kötü, acı tatlı, darlık genişlik gibi daima değişen hālleri: 109b/13.

germ-‘inān: (f.a.b.s.) 1. Sert, şiddetli, haşin. 2. Hızlı, çabuk, süratli: 71a/12.

germiyyet: (f.a.i.) Sıcak kanlılık, cana yakınlık, samimiyet, içtenlik: 85a/2.

germ-sāz: (f.b.s.) Isınan, hararetlenen: 108b/12.

germ-sāz ol- (f.t.b.fi.): Isınmak, hareretlenmek: 108b/12.

geşt: (f.i.) 1. Gezme, seyretme, dolaşma. 2. Geçme: 44b/2, 45b/16, 56b/1, 63a/3, 98a/7, 99b/9, 101b/14.

geşt ü güzār: Gezip tozma, gezip dolaşma: 45b/16, 56b/1, 98a/7-98a/8, 99b/9, 101b/14.

geşt ü güzār it- (f.t.b.fi.): Dolaşmak, gezmek: 44b/2.

geşt ü güzēr it- (f.t.b.fi.): Dolaşmak, gezmek: 63a/3.

geşten: (f.fi. gzk: gerd) 1. Olmak. 2. Dönmek, dolanmak, gezmek, dolaşmak. 3. Geri dönmek: 42b/2, 60b/11, 71a/15, 73a/1, 102b/22.

getür- (t.fi.): Getirmek: 45b/12, 45b/22, 46a/6.

gevān: (f.i. gev'in c.) Kahramanlar, yiğitler: 53b/8.

gevher: (f.i.) 1. Cevher, mücevher, elmas, inci, değerli taş. 2. Bir şeyin özü, esası, varlığındaki değişmeyen asli maya, cevher: 57a/3, 58a/10, 58a/12, 58a/14, 58b/3, 62a/18, 62b/1, 66b/5, 66b/13, 71a/16, 71a/18, 71a/22, 71b/1, 71b/21, 75a/4, 75a/6, 75a/13, 75a/16, 92b/14, 96a/5, 98a/3, 98a/6, 98a/18, 98a/19, 98b/10, 99b/9.

gevher-i feyż-eşer-i dil: Gönlün feyizli cevheri: 62b/1.

gevher-i girāmī: Kıymetli cevher / mücevher: 58a/10, 71b/1.

gevher-i girān-miḳdār-ı ‘aṭīyye-i Bārī: Allah’ın ihsanının çok değerli mücevheri: 92b/14.

gevher-i girān-miḳdār-ı ‘azīzü’l-menāl: Sahip olunanların en mukaddesi olan çok değerli mücevher: 96a/5-96a/6.

gevher-i girān-miḳdār-ı vişāl-ı ‘azīzü’l-menāl: Sahip olunanların en mukaddesi olana (Allah’a) kavuşmanın pek değerli mücevheri: 58a/14-58a/15.

gevher-i ‘irfān: İlahi sırlara ve eşyanın hakikatine vâkıf olma incisi: 98a/18.

gevher-i ḳadr: İtibar mücevheri: 66b/13.

gevher-i maṭlab: Dilek incisi: 58b/3.

gevher-i şa‘ şa‘ a-pāş-ı gencīne-i elṭāf-ı Rabbāniyye: Allah’ın lütuflar hazinesinin parlayan mücevheri: 62a/18-62a/19.

gevher-i şeffāf: Şeffaf / lekesiz inci: 98a/19.

gevher-i şeffāf-ı āftāb-ı nūr-ı başiret: Basiret nuru güneşinin şeffaf incisi: 66b/5-66b/6.

gevher-i tābnāk-ı vücūd: Bedenin parlak incisi: 57a/3.

gevher-i vücūd: Vücut mücevheri / cevheri: 71b/21.

gevher-i yek-dâne: Eşi benzeri olmayan mücevher: 71a/16, 71a/18.

gevher-feşān: (f.b.s.) Mücevher saçan: 62b/7.

ğıbb: (a.i.) Nöbeti gün aşırı tutan sıtma: 96b/1.

ğıbb-ı hâliş: Bir tür humma: 96b/1.

ğidā: (a.i.) Gıda, besin, yiyecek içecek: 83a/14, 93b/20.

ğıll: (a.i.) Gizli kin, düşmanlık, garaz: 103a/1.

ğıll ü ğışş: Gizli kin ve düşmanlık, gönül fesadı, kin ve hile: 103a/1.

ğıll ü ğışş-ı külçe-i derûn: Kalp külçesinin kin ve hilesi: 103a/1.

ğılmān: (a.i. ğılām'ın c.) Cennette hizmet eden delikanlılar: 84a/11.

ğılzet: (a.i.) Yoğunluk, kabalık, koyuluk, kesiflik, kalınlık: 100a/23.

ğınā: (a.i.) 1. Zenginlik, bolluk. 2. Bıkkınlık, bezginlik, usanç: 44b/5, 44b/5, 64b/6.

ğırīv-endāz: (f.b.s.) Çılgılık atan, feryat eden, inleyen, bağırان: 97b/15.

ğırīv-endāz-ı felek-i saht-bünyād: Temeli sağlam semaya (doğru) çılgılık atan: 97b/15.

ğışş: (a.i.) Aldatma, hile, hainlik: 103a/1.

ğıyābet: (a.i.) Dip: 45a/19, 82b/7.

ğıyābetü'l-cübb: Kuyunun dibi: 45a/19, 82b/7.

ğıyābetü'l-cübb-i lahd: Kabir kuyusunun dibi: 45a/19.

gice: (t.i.) Gece: 53a/5, 56a/8, 56b/1, 80b/19, 105b/11.

gider- (t.fi.): Ortadan kaldırmak, yok etmek, uzaklaştırmak: 54a/19, 68b/16.

gil: (f.i.) Balçık, su ile ıslanmış toprak, çamur, kil: 43b/5, 79b/13.

girāmī: (f.s.) Değerli, kıymetli: 58a/10, 71b/1.

girān: (f.s.) Ağır: 45a/4, 48a/14, 48b/5, 48b/17.

girān-bahā: (f.b.s.) Çok değerli, pek kıymetli, pahası ağır: 48b/3, 58b/19, 67b/20.

girān-cānān: (f.b.i. girān-cān'ın c.) Ağırcanlılar, çevik olmayanlar, tembeller: 52b/14.

girān-māye: (f.b.s.) Değeri yüksek, değerli, kıymetli, pahası ağır: 80b/13, 92a/13.

girān-mikdār: (f.a.b.s.) Çok değerli, kıymetli: 55b/15, 58a/15, 59a/20, 92b/14, 96a/6, 98a/6, 98b/10, 109b/15.

gird: (f.i.) Etraf, çevre, yöre: 43a/20, 75a/17, 102b/22.

gird-i gülhā: Güllerin etrafı: 75a/17.

gird-āb: (f.b.i.) Girdap: 51a/20, 98a/15.

gird-bād: (f.b.i.) Döne döne esen rüzgâr, kasırga, hortum: 46b/12, 46b/14, 46b/15, 95b/14, 95b/16, 96b/12.

gird-bād-ı hāşākī: Çer çöpten oluşan kasırga: 95b/16.

girde: (f.s.i.) 1. Yuvarlak. 2. Bir çeşit pide, gözleme: 64b/2.

giribān: (f.i.) Elbise yakası: 44a/5, 44a/7, 44a/9, 45a/19, 48b/7, 49b/21, 50b/23, 51a/13, 68a/22, 71b/22, 83b/12, 95b/12, 97b/16, 103a/6, 103b/6, 104a/15, 105b/9.

giribān-ı neng ü nāmūs ve şerm ü hayā: Ar, namus, utanma ve mahcup olmanın yakası: 105b/9.

giribān-ı şabr u hayāt: Sabır ve hayatın yakası: 71b/22.

giribān-ı ufķ: Ufkun yakası: 103b/6.

giribān-çāk: (f.b.s.) Yakası yırtılmış, yakası yırtık, yakasını yırtmış: 67a/20.

giribānhā: (f.i. giribān'ın c.) Elbise yakaları: 43b/13.

giriftār: (f.s.) 1. Yakalanmış, tutulmuş. 2. Tutsak, esir. 3. Tutkun, müptela, âşık: 50a/18, 65a/4, 83b/22, 99a/2, 109a/19.

giriftār-ı dām-ı nefis: Nefsin tuzağına yakalanmış: 83b/22.

giriftār-ı kafes-i beden: Beden kafesinin tutsağı: 65a/4.

giriftār-ı kemend-bend-i mihr ü velā: (İlahi) aşk ve muhabbetin kemendi ile bağlanmış: 109a/19-109a/20.

giriftār-ı ‘uķde-i dām-ı ta‘ķid: Dügümlenme ağının düğümüne tutulmuş: 99a/2.

giriftārī: (f.i.) Yakalanma, tutulma: 84a/9, 108b/1.

giriftārī-i dām-ı nefis: Nefsin tuzağına yakalanma: 84a/9.

giriftārī-i perde-i sirār: Ayın son gecesinin (zifirî karanlık) perdesine tutulma: 108b/1.

giriftār ol- (f.t.b.fi.): 1. Yakalanmak, tutulmak. 2. Âşık olmak: 73a/13.

girifte: (f.s.) Tutulmuş, yakalanmış: 97b/7.

girišten: (f.fi. gzk: girī) Ağlamak: 56a/8, 56a/8.

girü: (t.zf.) Artık, bundan sonra: 73a/4.

girü kal- (t.b.fi.): Arkada kalmak, geride kalmak: 74a/4.

giryān: (f.s.) Ağlayan, inleyen: 58a/20, 58a/22, 97b/16, 107a/10, 107a/21.

giryē: (f.i.) 1. Ağlama, ağlayış. 2. Gözyaşı: 58a/11, 58b/4, 71b/10.

giryē-i bī-ihtiyār: Kendiliğinden ağlama, elde olmayarak ağlama: 71b/10.

gītī-nümā: (f. b. s.): Dünyayı gösteren: 65a/19.

giyāh: (f.i.) Bitki, ot: 82a/23, 96a/6, 107a/2.

giyāh-ı derūn: İç otu, yaşamının tamamını veya bir kısmını başka bir bitkinin içinde geçiren ot: 96a/6-96a/7.

giyāh-ı efsürde: Solgun bitki / ot: 107a/2.

giyāh-ı kiştgāh-ı evkāt-ı hayāt: Ömür tarlasının bitkisi: 82a/23.

gonçe: (f.i.) Gonca, açılmamış çiçek: 56a/3, 72b/13.

gonçe-i bustān-ı gülistān-ı dāye: Sütanne gibi besleyen gül bahçesinin goncası: 72b/13-72b/14.

gonçe-dehen: (f.b.s.) Gonca ağızlı, ağzı gonca gibi küçük ve güzel olan: 70a/9.

gögüs ger- (t.b.fi.): (Bir güçlüğe) karşı koyup dayanmak: 103b/23.

göñül: (t.i.) 1. Kalbin manevi yönü, duyguların kaynağı, kalp. 2. tas. Allah'ın insanda tecelli ettiği yer: 43b/8, 48a/4, 48a/12, 48a/12, 55a/10, 57b/18, 62a/14, 62a/15, 64a/1, 68a/15, 69a/18, 69b/21, 71a/17, 71b/7, 95b/15, 99b/15, 102a/23.

göñül kaldır- (t.b.fi.): İlgiyi kesmek, vazgeçmek: 71b/7.

gubār: (a.i.) Toz, ince toprak: 43b/21, 46b/15, 56b/1, 57b/17, 57b/19, 58a/7, 62b/12, 100b/11.

gubār-ı kibr: Kibir toprağı: 58a/7.

gubārī: (a.i.) Toz toprak: 96b/16.

ğudūn: (a.i. ğaḍan'ın c.) Yorgunluklar, zahmetler, eziyetler, ızdıraplar, sıkıntılar, meşakkatler, güçlükler, zorluklar, acılar, kederler, hüznler, gamlar, elemeler: 68b/6.

ġufül: (a.i.) Dikkatsizlikten veya şaşırmandan dolayı bir işte hataya düşme, tedbirsizlik, dikkatsizlik, aldanmak: 109a/2.

ġulām: (a.i.) Köle, esir: 68b/8.

ġumūm: (a.i. ġamm'ın c.) Gamlar, kederler, tasalar: 49b/2, 55b/17.

ġūn-ā-ġūn: (f.s.) 1. Türlü türlü, çeşit çeşit, çeşitli. 2. Renk renk: 49a/22, 49b/2, 72a/17, 88b/9, 107a/9.

ġunc: (a.i.) Naz, cilve, işve: 42b/17.

ġunc ü delāl: Naz ve eda: 42b/17.

ġūne: (f.i.) Tarz, yöntem, tür, nevi, şekil, türlü, gidiş: 64b/6.

ġunūde: (f.s.) Uyumuş, uyuyan: 72b/15.

ġunūde-i gehvāre-i cesed: Beden beşiğinde uyuyan: 72b/15.

ġurūb: (a.i.) (Gök cisimleri için) batış, batma: 53b/9.

ġurūr: (a.i.) Boş şeylere güvenerek aldanma, boş şeylerle böbürlenme, kendini beğenme, büyüklük taslama, boş şeylerle övünme, benlik, enaniet, kibir, azamet: 44a/1, 44a/8, 44a/9, 44a/11, 45a/6, 45b/11, 57a/23, 68b/9, 77a/21, 80a/4, 82a/21, 82b/1, 82b/17, 83b/1.

ġūş: (f.i.) 1. Kulak. 2. Yay kollarının uç kısımlarındaki bükülmez ahşap bölüm: 55b/15, 56a/4, 64b/11, 65a/14, 67b/21, 70a/20, 80b/6, 109b/17.

ġūş-ı cān: Cankulağı (çok dikkatli dinleme): 70a/20, 109b/17.

ġūş-dārān: (f.b.i. ġūş-dār'ın c.) Kulak verenler, dikkatle dinleyenler: 63a/10.

ġūşe: (f.i.) Köşe, bucak: 49a/9, 61a/8, 91b/7, 108a/18.

ġūşe-i ħarābāt-ı ħalvet: Halvet tekkesinin köşesi: 49a/9-49a/10.

ġūşe-i ħātır: Zihnin / gönlün köşesi: 61a/8.

ġūşe-i kāşāne: Saray köşesi: 108a/18.

ġūşe-ġüzīn: (f.b.s.) Köşeye çekilen, köşede oturan: 58a/3.

ġūşe-ġüzīn-i intihāz-ı fırsat: Fırsat kollama köşesinde oturan (bir köşede fırsat kollayan): 58a/3-58a/4.

ġūşe-ġüzīnān: (f.b.i. ġūşe-ġüzīn'in c.) Bir köşeye çekilenler, insanlardan uzaklaşanlar: 44b/7.

güşe-güzinân-ı fakr u güm-nâmî: Kendinde varlık görmeyip her bakımdan Allah'a muhtaç olduğunu bilme ve fenafillaha erişme köşesine çekilenler: 44b/7.

güte-ẖâr: (f.b.s.) Dalan, batan: 54b/1.

güte-ẖâr-ı çirk-âb-ı ızırâb: Izdırap bataklığına batan: 54b/1.

güş-zed: (f.b.s.) Kulağa ilişen, kulağa gelen, işitilen: 84b/2.

güş-zed-i terakķub u intizâr: Bekleme ve gözleme sayesinde işitilen: 84b/2.

güy: (f.i.) Çevgen oyunu topu, polo topu: 58a/8, 58b/23, 68b/21, 102a/16.

güy-ı dil ü cân: Kalp ve ruh topu: 102a/16.

güy-ı gerdân-ı meydân-ı gerdün: Felek (gökyüzü) meydanında dönen top: 68b/21.

güy-ı havâdiş: (Dünyaya ait) olayların topu: 58b/23.

güy-ı meydân-ı muhabbet: İlâhi aşk meydanının topu: 58a/8.

güyâ: (f.zf.) Güya, sanki, sözüm ona, âdeta: 52b/10, 71b/9, 83b/22, 93a/10, 96b/22.

güftâr: (f.i.) Söz, kelam: 46a/13, 46b/4, 46b/9, 55b/15, 59a/20, 62b/11, 109b/15.

güftâr-ı nemekîn: Tatlı kelam: 46b/4.

güfte: (f.i.) Müzik eserlerinin yazılı metni: 46b/9.

güften: (f.fi. gzk: gû/güy) Söylemek, demek, konuşmak: 103a/10, 108b/7.

güft-güy: (f.b.i.) Sohbet, konuşma: 47a/13.

güft-güy-ı aşķ: (İlâhi) aşķ sohbeti: 47a/13.

güher: (f.i.) Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyası, mücevher, gevher, inci: 96a/5, 97b/23, 98a/13, 99a/20.

güher-i bâ-keyfiyyet: Değerli mücevher: 96a/5.

güher-bâr: (f.b.s.) İnci yağdıran: 75a/11.

güher-çîn: (f.b.s.): İnci toplayan: 98b/6, 99b/5.

gül: (f.i.) Gül: 46a/16, 47b/4, 53b/22, 54a/1, 54a/7, 54a/10, 54a/10, 56a/3, 60b/10, 70a/21, 75a/19, 76a/6, 76b/11, 76b/13, 76b/17, 103b/8, 103b/12, 103b/14, 104b/2, 104b/13.

gül-i gülzâr: Gül bahçesinin gülü: 60b/10.

gül-i her dem bahār: Daima tazeliğini koruyan gül, dört mevsimlik gül, hiç solmayan gül, ölümsüz gül: 46a/16, 47b/4, 54a/10, 70a/21.

gül-i her dem bahār-ı dehān: Ağzın daima tazeliğini koruyan gülü: 70a/21-70a/22.

gül-i her dem bahār-ı şöhet-i ‘aşk-ı Kirdgār: İlahi aşk sohbetinin hiç solmayan gülü: 47b/4-47b/5.

gül-i ra‘ nā-yı gülşen-i bākī-i bī-‘adem: Yokluğu olmayan ebedî gül bahçesinin güzel gülü: 54a/1.

gül-i şad-berg: Yüz yapraklı gül, katmerli gül: 53b/22.

gül-āb: (f.b.i.) Gül suyu: 55b/22, 72b/14, 77b/3.

gül-āb-ı revān-bahş-ı neş’e-i dā’imī-i mihr-i Hudā: Allah aşkının daimi neşesinin cana can katan gül suyu: 77b/3-77b/4.

gül-āb-efşān: (f.b.s.) Gül suyu saçan, gül suyu serpen: 97a/21.

gül-āb-efşān-ı sirişk-i nedāmet: Pişmanlık gözyaşının gül suyunu serpen: 97a/21.

gül-būse: (f.b.s.) Gül öpüşlü; öpüşü, kokusu ve yumuşaklığıyla gül hissi uyandıran: 82b/9.

gül-çehregān: (f.b.i. gül-çehre’nin c.) Gül yüzlüler, yüzü gül gibi güzel olanlar: 43a/1, 43a/12, 52b/20.

gül-çehregān-ı hūbān: Gül yüzlü güzeller: 43a/12.

gül-çin: (f.b.s.) Gül toplayan, gül devşiren: 76a/7, 77b/8.

gül-çin-i kemāl: Olgunluk güllerini toplayan: 77b/8.

gül-deste: (f.b.i.) Gül demeti, çiçek destesi, çiçek buketi: 46a/15, 70a/23.

gül-deste-i kelām: Sözün gül demeti: 70a/23.

gül-deste-i kelām-ı Şüreyyā-intizām: Şüreyya yıldız takımı gibi güzelce dizilmiş sözün gül demeti: 46a/15-46a/16.

gül-endām: (f.b.s.) Gül fidanı gibi güzel ve ince endamlı: 102a/18.

gül-fām: (f.b.s.) Gül renkli, pembe renkli: 65b/3, 67a/9.

gül-geşt: (f.b.i.) Gül fidanları ve çiçeklerle süslü olan gezinti yerine gitme, gül seyrine çıkma: 97a/3.

göl-gün: (f.b.s.) Gül renkli, pembe: 76b/19, 103a/5.

göl-güne: (f.b.i.) Kadınların yüzlerine sürdükleri gül renkli allık, düzgün, fondöten: 53a/21, 56b/1.

göl-güne-i gaflet: Gaflet allığı: 56b/1.

göl-güne-i hüsn-i cemāl: Gül renkli güzellik fondöteni: 53a/21.

gölhā: (f.i. gül'ün c.) Güller: 75a/17.

gölüstān: (f.b.i.) Gül bahçesi, gülü çok olan yer: 46a/10, 46a/11, 46b/1, 51b/18, 53b/13, 72b/14, 76a/2, 77b/7.

gölüstān-ı hānqāh-ı gerden-firāzān: Başı dik olanlar tekkesinin gül bahçesi: 77b/7.

gölüstān-ı rū-be-hazān: Yüzü sonbahara dönük olan gül bahçesi (güzelliği geçici olan gül bahçesi): 51b/18.

gölüstān-ı sühan: Sözün gül bahçesi: 46a/10.

gölüstānhā: (f.b.i. gölüstān'ın c.) Gül bahçeleri, gülü çok olan yerler: 46a/22.

göl-ķand: (f.a.b.i.) Gül reķeli, gül suyu tatlısı: 76a/11.

göl-ķand-ı mükerrer: Süzme / saf gül reķeli: 76a/11.

göl-ķand-ı mükerrer-i şohbet: (Mürşitlerin) sohbet(in)in süzme gül reķeli: 76a/11.

göl-nakş: (f.a.b.s.) Gül nakışlı, gül işlemeli: 79b/23.

göl-nihālān: (f.b. i. gül-nihāl'ın c.) Gül fidanları: 77a/1.

göl-nihālān-ı bāğzār-ı 'atā: Lütuf bahçesinin gül fidanları: 77a/1.

göl-ruhān: (f.b.i. gül-ruh'un c.) Gül yanaklılar: 77b/2.

göl-ruhşār: (f.b.s.) Gül yanaklı, pembe yanaklı güzel: 54a/5, 70b/16-70b/17.

gölşen: (f.b.i.) Gül bahçesi: 46a/18, 47b/3, 53b/15, 54a/1, 55a/22, 65a/3, 65b/3, 70a/21, 76a/10, 84a/6, 104a/2.

gölşen-i cenān: Gönlün gül bahçesi: 47b/3.

gölşen-i dimāğ: Beynin gül bahçesi: 104a/2.

gölşen-i hālķa-i ifāde vü ifāza: (Mürşitlerin) ders verme ve feyizlendirme halkasının gül bahçesi: 76a/10.

gölşen-i ma'ānī: Manaların gül bahçesi: 70a/21.

gölşen-i mebdē': Yaratılıştan önce Allah'tan başka hiçbir varlığın mevcut olmadığı âlemin gül bahçesi: 65a/3.

gölşen-serāy: (f.b.i.) Gül bahçeleri içine yapılmış saray: 43b/22, 70a/14, 76a/1.

gölşen-serāy-ı dil-i h'od-gām: Kendini beğenmiş gönlün gül bahçeleri içine yapılmış sarayı: 43b/22.

gölü: (f.i.) Boğaz: 47a/21, 96b/13, 107a/14.

gölü-yı sūrnā-yı dil-i nāle-rīz: İnleyen gönül zurnasının boğazı: 96b/13.

gölü-yı velā-meşhūn: (Allah) aşk(ı) ile dolu boğaz: 47a/21.

gölü-feşār: (f.b.s.) Boğaz sıkı (boğaz kesen): 108a/8.

gölü-gīr: (f.b.s.) Boğazdan güçlükle geçen, boğazı tıkayan, boğazda kalan: 47b/15, 68b/12.

gölzār: (f.b.i.) Gül bahçesi, gülistan: 46a/13, 46b/7, 47b/5, 51b/21, 52a/3, 53b/21, 54a/2, 60b/10, 67a/7, 76a/4, 79b/21, 84a/10.

gölzār-ı 'ālem-i fānī-i bī-karār: Bir karar üzere durmayan fānī dünyanın (aldatıcı) gül bahçesi: 53b/21.

gölzār-ı heşt-behişt: Sekiz cennetin gül bahçesi: 79b/21.

gölzār-ı nazm-ı belāgat-şī'ār: Belagatli şiir gülistanı: 46a/13.

gölzār-ı tarīkat: Tarikatın gül bahçesi: 67a/7.

gümān: (f.i.) 1. Zan, şüphe, sanma. 2. Beklenti, hayal, kanı, düşünce, niyet, maksat: 100b/17, 100b/20, 101a/3.

gümān-ı menziletī: Makam ile ilgili beklenti: 100b/17.

güm-geşte: (f.b.s.) Kaybolmuş, yolunu kaybetmiş: 98b/23.

güm-geşte-i şāh-rāh-ı hidāyet ü temyīz: Hak üzere olma ve iyiyi kötüden ayırma yolunda kaybolmuş: 98b/23.

güm-kerde-rāh: (f.b.s.) Yolunu kaybetmiş, kaybolmuş: 92a/12.

güm-nām: (f.b.s.) Adı sanı yok olmuş, unutulmuş: 47b/10.

güm-nāmī: (f.b.i.) Adı sanı anılmaz olma, unutulma: 44b/7, 82b/7.

güm-şüde: (f.b.s.) Kaybolmuş, yolunu kaybetmiş: 109a/9.

günāh: (f.i.) Günah: 59b/5, 98b/19.

güncāyış-pezîr: (f.b.s.) Sığabilen: 107a/12.

güncāyış-pezîr-i havşala-i taḥammül: Taḥammül edebilme gücüne sığabilen (taḥammül edilebilecek derecede olan): 107a/12-107a/13.

güncāyış-pezîr ol- (f.t.b.fi.): Sığmak: 43b/10.

güncişk: (f.i.) Serçe kuşu: 109a/12.

güncişk-i dil-i pür-ḥalecān: Tir tir titreyen gönül serçesi: 109a/12-109a/13.

güneḥ-kārî: (f.b.i.) Günahkârlık: 97b/6.

gürisne-çeşm: (f.b.s.zf.) 1. Aç gözlü. 2. Aç gözlü bir şekilde: 44b/11, 108a/23.

gürisne-çeşmān: (f.b.i. gürisne-çeşm'in c.) Aç gözlüler: 47b/16, 52a/18-52a/19.

gürisne-çeşmān-ı kâse-lisān-ı süfre-i ḡaflet: Ḡaflet sofrasında bir lokmaya haysiyetini feda eden aç gözlüler: 52a/18-52a/19.

gürisnegān: (f.i gürisne'nin c.) Açlar, aç kimseler: 102b/10.

gürisnegî: (f.i.): Açlık: 64a/8.

gürüh: (f.i.) Topluluk, zümre, bölük, güruh, grup, takım, camia, cemaat, sınıf: 66b/18, 95a/8.

gürüh-ı dūr-bîn-naẓarān-ı ḥaḳîḳat-menişān: Her şeyin doğrusunu söylemeyi huy edinmiş olan ileri görüşlü topluluk: 66b/18-66b/19.

güsterde: (f.s.) Serilmiş, yayılmış, döşenmiş: 53a/10.

güsterde-i emām-ı şeb-zinde-dārān: Geceleri ibadetle meşgul olanların önüne serilmiş: 53a/10.

güşāde: (f.s.) Açık, açılmış: 109b/16.

güşāde-çeşm: (f.b.s.) Açık gözlü, gözü açık: 104a/7.

güşāde-çeşmān: (f.b.i. güşāde-çeşm'in c.) Gözü açık olanlar: 58a/18.

güşād ol- (f.t.b.fi.): Açılmak: 105b/11.

güşāyış: (f.i.) 1. Açılış, açılma, açıklık. 2. Açış, açma. 3. Baht açıklığı. 4. İç açılması, gönülde duyulan ferahlık: 52a/8, 69a/19, 77a/18, 99a/13.

güşāyış-i bāl ü per: Kanat açma: 99a/13.

güşāyiş-i şükūfehā-yı penc-rūze-i fenā: Geçici dünyanın beş günlük çiçeklerinin açılması: 77a/18.

güvārā: (f.s.) 1. Hazmı kolay, sindirilebilir. 2. Lezzetli, tatlı, hoş: 55b/14, 67a/13.

güzār: (f.i.) Geçme, geçiş: 44b/2, 45b/16, 56b/1, 98a/8, 99b/9, 101b/14.

güzerān: (f.s.) Geçici, geçen, fāni: 108a/7, 109a/3.

güzerānī: (f.s.) Geçici olana ait, fāni olana ait: 82b/4.

güzerān itdir- (f.t.b.fi.): Geçirmek: 74a/3.

güzāf: (f.i.) Boş söz, saçma lakırtı, manasız kelam: 109b/5.

güzārende: (f.s.) Geçiren, geçirici: 56a/8, 98b/22, 105b/16.

güzārende-i evkāt: Vakit geçiren: 105b/16.

güzārende-i zamān-ı ‘ömr-i ‘aziz: Değerli ömür zamanını geçiren: 56a/8, 98b/22.

güzār it- (f.t.b.fi.): Geçmek: 54a/3, 84a/21.

güzer: (f.i.) Geçme, geçiş: 63a/3.

güzeşt: (f.i.) Geçmek, geçme, geçiş: 53b/13.

güzeşte: (f.s.) Geçmiş, geçen: 56a/8, 97b/13, 98b/18.

güzešten: (f.fi. gzk: güzer) 1. Geçmek. 2. Vazgeçmek: 74a/6, 75a/17, 91b/11, 91b/11, 91b/12.

güzide: (f.s.) Seçkin, seçilmiş, beğenilmiş, mümtaz: 52a/20, 70a/21.

güzin: (f.s.) Seçkin, seçilmiş: 42b/7, 50b/13.

H

ḥāb: (f.i.) 1. Uyku. 2. Rüya, düş: 45a/8, 53a/5, 53b/11, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 77b/11, 79a/14, 79a/21, 80b/4, 80b/22, 97a/1, 97a/13, 98b/21, 105b/12.

ḥāb-ı ğaflet: Gaflet uykusu: 45a/8, 56b/1, 77b/11.

ḥāb u hayāl-i bī-me’āl: Akla ve mantığa uymayan düş ve hayal: 56a/8.

habāb: (a.i.) Su üzerinde peyda olan hava kabarcıkları: 47b/17, 51a/3, 51a/4, 51a/8, 68b/23, 69a/2, 69a/12, 69b/5, 69b/7, 69b/11, 69b/15, 81a/18, 81a/21, 82a/5, 82a/6.

habāb-ı āb: Su üzerinde peyda olan hava kabarcıkları: 82a/5.

ḥabāb-ı ḥʻod: Kendi hava kabarcıkları: 68b/23.

ḥabāb-ı ser-i sevdāyī: Sevdalı başın hava kabarcığı: 47b/17.

ḥabāb-ı şūḥ-çeşm: Hoş bakışlı hava kabarcıkları: 69a/12-69a/13.

ḥabāb-ı şūḥ-çeşm-i çekre-engīz: Küçük damlalar saçan hoş bakışlı hava kabarcıkları: 69b/5.

ḥabāb-mişāl: (a.b.s.) Su üzerindeki hava kabarcıkları gibi: 82a/9.

ḥabāb-rīz: (a.f.b.s.) Kabarcıklar saçan: 51a/23.

ḥʻāb-ālūd: (f.b.s.) (Gaflet) uykusu basmış olan, (gaflet) uykusuna dalan: 108b/10, 109a/6, 109b/6.

ḥʻāb-ālūdegān: (f.b.i. ḥʻāb-ālūde'nin c.) (Gaflet) uykusu basmış olanlar, (gaflet) uykusuna dalanlar: 108b/8.

ḥaber: (a.i.) 1. Haber. 2. Hadis: 58a/10, 58a/12, 61a/15, 71b/1, 80b/17, 92b/4, 98a/3, 99a/23.

ḥaber-i laṭīf: Latif / hoş hadis: 92b/4.

ḥaber-dār: (a.f.b.s.) Haberi olan, haberli, haberdar, vâkıf: 60a/5, 61b/2.

ḥaber-dār ol- (a.f.t.b.f.i.): Haber almak: 58a/15.

ḥaber vir- (a.t.b.f.i.): Bildirmek, bilgi vermek: 95b/6.

ḥʻābgāh: (f.b.i.) 1. Uyunacak yer, yatak, yatak odası. 2. Mezar: 79b/18.

ḥabīb: (a.s.) Dost: 96a/22.

ḥʻābīde: (f.s.) Uyumuş, uykuya dalmış, uyuyan: 49b/18, 71a/20.

ḥʻābīde-pāy: (f.b.s.) Ayağı uyuşmuş: 98a/5.

ḥābnāk: (f.b.s.) Uykulu, uykusu gelmiş olan: 80b/9.

ḥabs olun- (a.t.b.f.i.): Bulunduğu yerden dışarı çıkarılmamak, kapatılmak, tıklılmak: 84a/9.

ḥacālet: (a.i.): Utanma, mahcup olma, utanç: 62a/10, 65b/2, 66a/17, 69a/20, 80b/15, 81a/18, 81a/22, 82a/4.

ḥʻāce: (f.i.) Efendi, sahip, reis: 98b/7.

ḥʻācegān: (f.i. ḥʻāce'nin c.) 1. Hocalar. 2. tas. Yesevi ve Nakşibendi tarikatı mürşitleri: 68b/16.

ḥāceġī: (f.i.) Tüccar, tacir: 71b/19.

ḥāceġī-i müşārün-bi'l-benān: Parmakla gösterilen tüccar: 71b/19.

hacer: (a.i.) Taş: 104b/15.

hacil: (a.s.) Mahcup, utangaç, utanan: 66b/10.

haciz: (a.i.) Ayırıcı engel: 94b/11.

haclegāh: (a.f.b.i.) Gelin odası: 99b/1, 109a/5.

haclet: (a.i.) Utanma, utanç, mahcup olma: 97b/6.

hacr: (a.i.) Himaye, koruma, muhafaza etme: 98b/2.

hadā' iḳ: (a.i. hadīḳa'nın c.) Bahçeler: 106a/15.

hadā' iḳ-i muḥadḍaratü'l-eṭrāf-ı meşiiyyet: Allah'ın iradesinin etrafı yemyeşil bahçeleri: 106a/15.

hadāret: (a.i.) Yeşillik: 51b/19, 73a/23, 76b/23, 77a/6.

hadāret-i būstān-ı 'unfuvān-ı şübbānī: Gençlerin körpe zamanlarının çiçek bahçesinin yeşilliği: 73a/23.

hadāret-i ezhār-ı endek-devām-ı 'ālem-i fenā: Fâni dünyanın kısa ömürlü çiçeklerinin yeşilliği: 77a/6-77a/7.

hadd: (a.i.) 1. Sınır. 2. Derece, mertebe. 3. Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de insanların hareket ve davranışları için belirlediği sınır: 78b/3, 92a/23.

hadd-i i' tidāl: Makul mertebe, ölçülü olma derecesi: 92a/23.

hadd-i maḥdūd: Sınırlı alan: 78b/3.

hademe: (a.i. hādīm'in c.) Hizmetçiler, hizmet edenler, görevliler: 45b/1, 79b/5.

hademe-i havāss-ı ḥamse-i zāhire vü bāṭına: Dıştaki ve içteki beş duyu hizmetçisi (İçteki beş duyu: hayal, vehm, hafıza, mütefekkiye, hissimüşterek. Dıştaki beş duyu: görme, işitme, tatma, koklama, dokunma.): 79b/5.

hadeng: (f.i.) Ok: 45b/5, 48b/11, 62a/8.

hadeng ü peykān-ı Rüstem-i zamān: Zamane Rüstem'inin oku ve temreni: 48b/11-48b/12.

haḍīb: (a.s.) Kınalı, kınalanmış: 106b/11.

hadīḳa: (a.i.) Ağaçları ve suyu bol bahçe: 57a/4, 107b/12, 107b/15.

ḥadīka-i enīka: Güzel bahçe: 107b/12, 107b/15-107b/16.

ḥādīm: (a.s.) Yıkan, yıkıcı: 45a/5, 45a/13, 45a/16, 50a/18, 81a/3, 95a/11.

ḥādīmü'l-lezzāt: 1. Lezzetleri yıkan, yok eden, dünya hayatından zevk almaya engel olan ölüm. 2. Azrail: 45a/5, 45a/13, 45a/16, 50a/18, 81a/3, 95a/11.

ḥādīre: (a.s.) Böğüren (deve): 101b/15.

ḥādīş: (a.s.) 1. Meydana çıkan, zuhur eden, sonradan var olan. 2. Kadim olan Allah'a nispetle yoktan yaratılmış olan, ezeli olmayan, sonradan var olan (şey): 47a/2, 47a/3, 78a/11, 78b/23.

ḥadīş: (a.i.) 1. Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri. 2. Haber, söz, kıssa: 55b/8, 69a/5, 97b/23.

ḥadīş-i güher: İnci haberi, inci hakkında verilen haber: 97b/23.

ḥadīş-i şerīf: Mübarek hadis: 69a/5.

ḥadīş-i telh: Acı söz: 55b/8.

ḥaḍrā: (a.i.) Yeşilliği çok olan yer, yeşillik, çimenlik: 107b/21.

ḥāfıza: (a.i.) Öğrenilen şeyleri zihinde tutma ve hatırlama hassası: 94a/22.

ḥafī: (a.s.) 1. Gizli, saklı. 2. Anlaşılmaz, kapalı: 42b/3, 43b/16, 69b/7, 78b/8, 87a/22, 92b/6.

ḥafīf: (a.s.) Hafif: 48a/15, 48b/1.

ḥā'il: (a.i.) Engel, mâni: 94b/11.

ḥā'il ol- (a.t.b.f.i.): Engel olmak, mâni olmak: 95a/14.

ḥā'il ü ḥāciz ol- (a.t.b.f.i.): Engel olmak: 94b/11.

ḥā'iz: (a.s.) Sahip, malik: 44a/16, 52a/22.

ḥā'iz-i dest-māye-i tüvāngerī: Zenginlik sermayesine sahip: 44a/16-44a/17.

ḥā'iz-i kıst-ı esnā-yı kerem-i şūrī: Bu dünyaya ait inayet(ler)in en büyük payına sahip olan: 52a/22-52a/23.

ḥāk: (f.i.) Toprak: 45a/19, 45a/20, 45b/2, 45b/5, 45b/7, 51b/11, 56b/13, 56b/15, 57a/3, 57a/10, 61b/6, 67a/19, 79b/12, 79b/13, 80a/21, 82a/11, 82a/15, 82b/7, 82b/10, 82b/14.

ḥāk-i ḳabr: Mezar toprağı: 80a/21-80a/22.

ḥāk-i pāk-i dergāh-ı bülend-bārgāh-ı iḳbāl ü istiḳlāl: Baht açıklığını ve kimsenin buyruḡuna girmemeyi bahşeden (Allah'a ait) yüce makamın eşîğinin temiz toprağı: 82b/10-82b/11.

ḥāk-āḡin: (f.b.s.) Toprakla dolu, toprak dolmuş: 79b/20, 80b/9.

ḥāk-ālūd: (f.b.s.) Toza topraḡa bulanmış, toz toprak içinde kalmış: 47a/10, 77b/22, 79b/15, 81a/14.

ḥāk-āmiz: (f.b.s.) Topraḡa karışan, toprak olan: 44a/1.

ḥākānī: (t.f.i.s.) 1. Hakanlık, hükümdarlık. 2. Hakana yaraşır, hükümdara yaraşır: 55b/22, 68b/10.

ḥākāret: (a.i.) 1. Küçük görme, hor ve hakir görme, küçük düşürme, aşağılama. 2. Hakirlik, değersizlik, bayağılık, onursuzluk, alçaklık: 57a/18, 85a/8.

ḥākāyık: (ḥākā'ik) (a.i. ḥākīkat'in c.) Hakikatler, gerçekler: 69b/13, 78a/14, 89b/19, 93a/2, 95a/22, 95b/4, 100a/4.

ḥākāyık-ı besā'it-i ecrām-ı serī'ü'z-zevāl: Baki olmayan (ve) tek unsur hâlinde bulunan varlıkların hakikatleri: 100a/4-100a/5.

ḥākāyık-ı eşyā: Yaratılmış olan her şeyin hakikatleri: 95b/4.

ḥākāyık-ı eşyā vü a' yān-ı ḥāriciyye: Maddi âlemde yer alan yaratılmış her şeyin gerçekleri: 89b/19.

ḥāk-dān: (f.b.i.) 1. Dünya, yeryüzü. 2. Topraklık yer: 81a/2.

ḥākī: (f.s.) Topraktan yaratılmış, âdemoḡlu, insan: 45a/2, 73a/18.

ḥākīk: (a.s.) Layık, müstehak: 88a/12.

ḥākīkat: (a.i.) 1. Bir şeyin aslı ve esası, mahiyeti. 2. Gerçek, doğru. 3. tas. Allah'a erişme yolundaki dört makamdan üçüncüsü (Diğerleri şeriat, tarikat ve marifet'tir.) bu makamda kul, hakiki fail olan ve tecelli yoluyla âlemlerde zuhur eden Cenabıhakk'ın sıfatlarını, kâinattaki tasarruf ve iradesini, gizlediğı ve açıkladığı şeyleri, kaza ve kaderi müşahede eder: 44a/23, 48a/11, 51a/7, 51a/9, 52a/3, 52b/22, 54b/14, 55b/12, 58a/14, 58b/19, 58b/20, 58b/22, 59a/21, 62b/21, 63a/18, 65b/11, 67a/8, 67a/11, 68a/16, 68b/22, 69b/13, 69b/16, 70a/23, 72a/8, 73b/8, 73b/11, 74b/3, 74b/3, 74b/4, 74b/11, 74b/19, 74b/20, 74b/23, 75b/3, 76a/21, 76b/3, 77b/4, 78a/9, 79a/16, 81a/21, 81b/7, 81b/16, 81b/22, 82a/3, 82a/8, 83a/23, 86a/3, 86a/10, 86a/14, 86a/18, 86b/4, 86b/6, 86b/15, 86b/17, 86b/19, 86b/21, 87a/8, 87a/16, 87b/7, 87b/10, 89b/22, 95b/7, 95b/21, 98a/6, 98a/13, 98b/11, 99a/23, 109a/7.

ḥākīkat-i ḥāl: Gerçek, işin aslı, bir şeyin iç yüzü: 82a/3.

ḥaḳīḳat-i insāniyye: İnsanın hakikati: 87b/7, 88b/1, 89b/22.

ḥaḳīḳat-i rūḥ: Ruhun hakikati: 86a/3, 86a/10, 86a/18, 86b/6-86b/7, 86b/15, 86b/17.

ḥāk ile yek-sān it- (f.t.b.fi.): Yerle bir etmek, harap etmek: 82a/15.

ḥaḳīḳat-iṣṭimāl: (a.b.s.) Hakikat(ler) barındıran, hakikat(ler) içeren: 45b/10, 77b/10-77b/11.

ḥaḳīḳat-kīṣ: (a.f.b.s.) Hakikati bilen, yolu hakikat olan: 51a/13.

ḥaḳīḳat-meniṣān: (a.f.b.i. ḥaḳīḳat-meniṣ'in c.) Hakikat karakterli olanlar, doğrucu olanlar, her şeyin doğrusunu söylemeyi huy edinmiş olanlar: 66b/18-66b/19.

ḥaḳīḳat-muṣāḥib: (a.b.s.) Hakikati bilen, hakikatten anlayan, hakikati dost edinen: 70a/15.

ḥaḳīḳat-rūsūm: (a.b.s.) Hakikatler içeren: 48a/9.

ḥaḳīḳat-ṣi'ār: (a.b.s.) Hakikatle sıfatlanmış, hakiki: 47b/8.

ḥaḳīḳī: (a.s.) Gerçek: 44b/15, 68b/10, 73a/2, 74b/14, 88a/10.

ḥaḳīḳiyye: (a.s.) Gerçek: 88a/12, 88a/22.

ḥakīm/Hakīm: (a.s.i.) 1. Bilge, hikmetli sözler eden, basiret ve sağduyu sahibi kimse. 2. Hikmetli. 3. "Son bulması tasavvur edilemeyen daimî ve ezeli en yüksek ilme sahip olan, gerçek hikmet sahibi" anlamında esmayihüsnadandır: 71a/3, 71a/13, 86a/9, 93b/3, 96b/3, 96b/4.

ḥākister: (f.i.) Kül: 76b/2, 96b/18.

ḥākister-i havā-yı ḥasār: Yokluk havasının külü (görünmeyen havaya saçılıp yok olan kül): 76b/2-76b/3.

Hakk/hakk: (a.i.) 1. Allah. 2. Hisse, pay: 44a/14, 44a/22, 45b/11, 57a/1, 58b/16, 61a/1, 72a/1, 72a/3, 72a/12, 72b/2, 75b/1, 75b/7, 89a/2, 89a/5, 93a/3, 93a/7, 94a/15, 97a/3.

ḥaḳḳa: (a.s.) Doğru, gerçek, hak: 95a/19.

ḥakkāk: (a.i.) Maden, taş, tahta vb. üzerine şekiller yapan, özellikle mühür kazan kimse, hakkāk: 49b/11.

ḥaḳḳāniyyet: (a.i.) Hak ve adalete uygunluk, hakka riayet etme, doğruluk: 75b/10.

Hakk-bîn: (a.f.b.s.) Hakk'ı gören: 75b/23.

Hakk-gü: (a.f.b.s.) 1. Hakk'ı zikreden. 2. Doğru söyleyen, hakkı teslim eden: 100b/8.

ḥāk-sār: (f.b.s.) 1. Toz toprak içinde kalmış. 2. Perişan, zavallı, düşkün, hakir: 54b/1, 65b/10, 80a/20, 83a/17.

ḥāk-sār-ı reh-güzār-ı inḳılāb: Kargaşa yolunda toz toprak içinde kalmış: 54b/1-54b/2.

ḥāk-sār ol- (f.t.b.fī.): Yerle bir olmak, yere çalınmak, gömülmek, öldürülmek: 83a/11.

ḥāl: (a.i.) 1. Hâl, durum, vaziyet. 2. Davranış, tutum, tavır. 3. Geçmiş ile gelecek arasındaki içinde bulunulan, yaşanmakta olan zaman: 44b/7, 45a/20, 50a/23, 55b/12, 59b/19, 60a/20, 61a/8, 70a/19, 71a/3, 74a/2, 82a/3, 83a/23, 84b/9, 86a/13, 87a/6, 88a/16, 91b/7, 92a/16, 92a/18, 98b/8, 98b/21, 100b/7, 102b/21, 107a/18, 107b/1, 108b/18, 109b/3, 109b/14.

ḥāl-i dil-i nālān: İnleyen gönlün durumu: 107a/18.

ḥāl ü şān: Durum ve vaziyet: 50a/23, 70a/19, 86a/13, 109b/3.

ḥālāş: (a.i.) Kurtulma, kurtuluş: 50a/21, 51b/22, 62a/3, 104a/23, 105a/15.

ḥālāş ol- (a.t.b.fī.): Kurtulmak: 61b/9, 65a/1, 66a/13.

ḥālāş ü rehā bul- (a.f.t.b.fī.): Kurtulmak: 50a/21.

ḥālāt: (a.i. ḥālet'in c.) Hâller, durumlar, nitelikler, keyfiyetler: 66b/11, 71b/14.

ḥālāt-ı seniyye: Yüce hâller: 71b/14.

ḥālāvet: (a.i.) 1. Tatlılık, şirinlik. 2. Zevk: 46b/6, 47b/4, 55b/20, 68b/10.

ḥālāvet-i ḥelvā-yı übbehet ü ʿizzet: Ululuk ve büyüklük helvasının tatlılığı: 68b/10-68b/11.

ḥālāyık: (ḥalā'ik) (a.i. ḥalīqa'nın c.) Yaratılmış olanlar, varlıklar, insanlar, mahlukat: 43b/4, 99b/22, 100a/5, 100b/15.

ḥālāyık-ı sā'ire: Diğer varlıklar / insanlar: 99b/22.

ḥalbe (a.i.) Alan, meydan: 57b/23, 62b/11, 101b/17.

ḥalbe-i fesīḥa-ı memleket-i dil: Gönül yurdunun dört bir tarafı açık meydanı: 57b/23.

ḥalbe-i güftār-ı tāze vü kühen: Eski ve yeni söz(ler) meydanı: 62b/11.

ḥalbe-i miḥen: Musibetler meydanı: 101b/17.

ḥalel: (a.i.) 1. Bozukluk, eksiklik, noksan, fesat, bozma, bozulma, zarar. 2. Dağınıklık, tertipsizlik: 66b/4.

hâlet: (a.i.) Hâl, durum, nitelik, keyfiyet: 43a/7, 50a/22, 74a/2, 83b/7, 85a/4.

hâlet-i perîşânî vü nokşânî: Dağılma ve eksilme durumu: 43a/7-43a/8.

hâlet-i perîşânî vü telâşî: Kederlilik ve kaygınlık hâli: 50a/22.

hâlet-i saķâmet ü deşmenî vü dürüşti: Bozukluk, düşmanlık ve kabalık hâli: 85a/4.

hâlet-i seniyye: Yüce hâl: 74a/2.

hâlet-i vahdâniyye-i cân-âşüb-ı ihtîşâş-pâre-i cihân-bağş-ı bî-niyâz: Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah'ın (kıymetiyle âdetâ) dünyalar bağışlayan, her parçası kendine mahsus olan, canların birbirine karıştığı birlik hâli: 83b/7-83b/8.

Hâlîk: (a.s.) “Yaratan, yoktan var eden, yaratıcı” anlamında esmayihüsnadandır: 43a/22, 69a/8, 69a/22.

Hâlîk-ı ins ü cänn: İnsanları ve cinleri yaratan Allah: 69a/8.

Hâlîk-ı kevn ü mekân: Kâinatı yoktan var eden Allah: 69a/22-69a/23.

Hâlîku'l-berâyâ: Mahlukatı yoktan var eden Allah: 43a/22.

hâlî: (a.s.) 1. Boş. 2. Yalnız, uzak, ayrı, uzak kalmış, yoksun, mahrum: 69a/9, 82a/18, 100b/11.

hâlî': (a.s.) Soyulmuş, çıkarılmış: 51b/10.

hâlî' ü'l-^c izâr: Yüzü yırtık, edepsiz, ar damarı çatlamış: 51b/10.

hâlîc: (a.i.) 1. Boğaz, kanal. 2. Körfez, karanın içine sokulmuş deniz parçası: 51b/1, 81b/13.

hâlîc-i tehlike: Tehlike boğazı / kanalı: 81b/13.

Halîl-i Āzer: Azer'in oğlu Hz. İbrahim. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet tarafından en büyük ata ve temel referans noktası kabul edilen Hz. İbrahim, Yüce Allah'ın emri üzere oğlu Hz. İsmail ile birlikte Kâbe'yi, Hz. Şit tarafından yapılan binanın temelleri üzerine inşa etmiştir: 43a/21.

Halîmî: 950 yılında Cürcan'da doğan Eşari kelamcısı ve Şafii fakihi Ebû Abdullâh Halîmî, 1012 yılında Buhara'da vefat etmiştir: 88a/4.

hâlî ol- (a.t.b.fî.): Uzak kalmak, geri durmak, eksik olmak, ayrı olmak, (bir şeyden) yoksun bulunmak: 42b/14, 56b/1, 66a/22, 75a/5-75a/6, 80b/12, 88b/7, 90a/6, 90b/5, 108a/20-108a/21.

hâlîş: (a.s.) Saf, som, karışksız, katksız: 76a/22, 96b/1, 105b/13.

hālîşü'l-[‘]ayār: Ayarı tam, katışıksız, saf, som: 76a/22, 105b/13-105b/14.

hāliye ol- (a.t.b.fi.): Uzak kalmak, geri durmak, eksik olmak, ayrı olmak: 90b/3.

halk: (a.i.) 1. Yaratma, yok iken var etme. 2. Bir milleti meydana getiren insan topluluğu. 3. İnsanlar, yaratılmış olanlar. 4. Belli bir bölgede yaşayan kimseler: 55a/10, 59b/17, 60b/22, 62b/5, 82b/8, 86b/23, 93b/7, 99b/13, 99b/16.

halka: (a.i.) 1. Çember, halka. 2. Çember biçimindeki insan dizisi: 45a/12, 45b/4, 45b/20, 49a/9, 49a/10, 52a/13, 52a/18, 76a/10.

halka-i bezmgāh-ı keşret: Fâni mahlukatın bulunduğu meclis halkası: 49a/9.

halka-i derûn: Has halka (seçkin topluluk, tekkedeki dervişler halkası): 52a/13.

halka-i dîde-i yārân: Dostların göz halkası: 45b/4.

halka-i zencîr-i velâ vü muḥabbet: Aşk ve muhabbet zincirinin halkası: 45b/20.

halka-be-güş: (a.f.b.s.) Kulağı halkalı / küpeli: 68b/7.

halk it- (a.t.b.fi.): Yaratmak: 89a/3.

halk u tekvîn it- (a.t.b.fi.): Yaratmak: 93b/7.

hall: (a.i.) Bağlı bir şeyi, bir düğümü açma, çözme: 59b/1, 80b/19.

hall-i kemer-bend: Kemer bağını açma: 80b/19.

hall-i [‘]uḳde-i işkāl: Zorluk(lar)ın düğümünü çözme: 59b/1.

Hallāk: (a.i.) Yaratma gücü sınırsız olan, devamlı olarak yaratan Allah: 78a/16.

halvet: (a.i.) tas. Şeyhin emri üzerine müridin Hakk’a ulaşmak için dar bir mekâna çekilerek ibadetle vakit geçirmesi ve gönlünü her türlü arzu ve istekten arındırması: 49a/10, 95a/1.

halvethāne: (a.f.b.i.) Tekkelerde dervişlerin yalnızca ibadet etmek ve çile doldurmak için kapandıkları oda: 100b/1.

halvethāne-i vücūd-ı bih-būd-ı feyz-nümūd: Feyiz veren mübarek vücut halvethanesi: 100b/1-100b/2.

halvet-nişîn: (a.f.b.s.) Halvette oturan, yalnız başına bir yere çekilip ibadetle vakit geçiren: 59b/22-59b/23.

halvet-nişîn-i inḳitā[‘]: (Fâni dünyaya ait işlerden) uzaklaşma halvetine çekilen: 59b/22-59b/23.

ḥām: (f.s.) Çiğ, ham, pişmemiş, olmamış, yeterince olgunlaşmamış: 62b/20.

ḥamāme: (a.i.) Güvercin, kumru: 54b/3.

ḥamāme-i derūn: Gönül kumrusu: 54b/3.

ḥamd: (a.i.) Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lütuf ve ihsanı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi: 62a/1.

ḥamd ü şenā: Allah'ın büyüklüğü ve lutufları karşısında onu methederek şükrünü bildirme: 62a/1.

ḥāme: (f.i.) Kalem: 57b/14, 70a/20, 88b/7, 104b/6.

ḥāme-i benān: Parmakların kalemi: 104b/6.

ḥāme-i endiše: Düşünme / düşünce kalemi: 70a/20.

ḥam-gešte: (f.b.s.) Eğilmiş, bükülmüş, kıvrılmış: 80b/8.

ḥam-gešte-i zūr-ı kemān-dār-ı helāk: Yok etme okçusunun gücüyle bükülmüş: 80b/8.

ḥāmız: (a.s.) Ekşi: 55b/23.

ḥamīde: (a.s.) Övgüye değer, övülmeye layık: 82a/18.

ḥamīr: (a.i.) 1. Hamur, maya. 2. Karakter, cibilliyet, yaratılış. 3. Öz, asıl, cevher: 44b/13, 61b/4, 64b/2, 79b/11, 81a/12, 81a/13, 106b/21.

ḥamīr-i māye: Mayanın hamuru, tıynet, yaratılış: 44b/13, 79b/11,

ḥamīr-i māye-i vücūd-ı ebū'l-beşer: Hz. Âdem'in vücudunun mayasının hamuru (insanlığın yaratılış özü): 79b/11-79b/12.

ḥāmis: (a.s.) Beşinci: 106b/3.

ḥamiyyet: (a.i.) Emek, gayret, çalışıp çabalama: 60a/11.

ḥamiyyetgāh: (a.f.b.i.) Gayret yeri, coşkunca iş yapma yeri: 66b/9.

ḥamiyyetgāh-ı maḥşer-i İlāh: Allah'ın mahşerinin gayret yeri: 66b/9.

ḥaml: (a.i.) Yük: 48a/16.

ḥaml-i şakīl: Ağır yük: 48a/16.

ḥamle: (a.i.) Saldırı, saldırış, saldırma, hücum, hamle: 101a/22, 101b/23.

ḥamle-i fiten-i zamān: Zamane fitnelerinin saldırısı: 101a/22-101a/23.

ḥammālān: (a.f.i. ḥammāl'ın c.) Hamallar, taşıyıcılar, taşıyanlar: 48b/5.

ḥammālān-ı bār-ı girān-ı vücūd-ı hīç-ber-düş: Hiçlik taşıyan vücudun ağır yükünün hamalları: 48b/5.

ḥamse: (a.s.) Beş: 79b/5, 84b/5, 89a/7, 93a/15, 93a/17, 94a/21, 94b/14, 106b/10.

ḥamse-i müteḥayyire: Beş şaşkın (Merih, Zühre, Utarit, Müşteri ve Zühal'den oluşan yıldız kümesi. Bunlara böyle denmesinin sebebi bazen hızlı bazen yavaş gitmeleri ve bazen durup bazen geri dönmeleridir.): 106b/10.

ḥāmūn: (f.i.) Çöl, geniş ova, büyük sahra, bozkır, düz ova: 45b/20, 63b/7, 63b/8.

ḥāmūş: (f.s.) Suskun, sessiz: 56a/5, 70b/5.

ḥāmūşān: (f.i. ḥāmūş'un c.) 1. Sessizler, susmuşlar. 2. Ölmüş olanlar, ölüler: 45b/4, 80a/18.

ḥāmūşī: (f.i.) 1. Sessizlik. 2. Susma, suskunluk: 62b/15.

ḥamyāze-keşān: (f.b.i. ḥamyāze-keş'in c.) 1. Esneyenler. 2. İnsanın içini sıkın şeyler, insanın canını sıkacak şekilde davrananlar: 105a/4.

ḥ'ān: (f.i.) Sofra, yemek sinisi, yemek tepsisi: 44b/11, 49a/21, 52a/10, 52a/12, 52b/14, 64a/9, 80a/22.

ḥ'ān-ı feyż-güster: Çok bereketli sofrası: 52b/14.

ḥ'ān-ı kısmet-i Perverdgār: Rızık dağıtan Allah'ın takdir ettiği sofrası: 64a/9.

ḥ'ān-ı ni' met-i elvān-ı rūzgār: Dünyanın çeşit çeşit nimet(ler)inin sofrası: 49a/21.

ḥ'ān-ı yağmā: Yağma sofrası, eskiden zenginler tarafından düğün, bayram gibi günlerde kurulan, yemeğin sonunda örtü, çatal, kaşık vb. bütün eşyanın dış kirası olarak yiyenler tarafından kapışıldığı büyük ziyafet sofrası: 44b/11-44b/12.

ḥ'ān-ı yağmā-yı na' mā-yı istiğnā: Tokgözlülük nimetinin büyük ziyafet sofrası: 44b/11-44b/12.

ḥancer: (a.i.) Hançer: 45a/15, 67b/6.

ḥancer-i ḥūn-rīz: Kan döken hançer: 67b/6-67b/7.

ḥancer-i zehr-āb-dāde-i cellād-ı ecel: Ecel celladının zehirli suya batırılmış hançeri: 45a/15.

ḥandān: (f.s.) Gülen, şen, neşeli: 46a/17, 56b/1.

ḥande āmeden: (f.b.fi.) Gülmek: 98b/20.

ḥande-fürüş: (f.b.s.) Gülücük satan, gülücükler saçan: 47b/5, 51b/21.

ḥande-fürüş-ı gülzār-ı firdevs: Cennet gibi gülistanda gülücükler saçan: 51b/21.

ḥande-fürüş-ı gülzār-ı ḥayāt-ı Hızır u İlyās: Hızır ve İlyas'ın ölümsüz hayatının gül bahçesinde gülücükler saçan: 47b/5.

ḥande kerdin: (f.b.fi.) Gülmek: 56a/8.

ḥandiden: (f.fi. gzk: ḥand) Gülmek: 51b/16.

ḥāne: (f.i.) Ev: 56b/1, 63a/13, 67b/5, 71b/6, 71b/8, 75a/20, 76a/8, 76a/12, 80a/23, 80b/4, 81a/19, 81a/20, 82a/8, 99b/17, 99b/20, 100a/19, 100b/2, 100b/10, 100b/14, 102b/3, 102b/12, 103a/5.

ḥāne-i āyīne-i cism: Bedenin aynadan (yapılmış) evi: 100b/14.

ḥāne-i derūn: Gönül evi: 76a/12.

ḥāne-i dil-i meyyāl: (Fāni dünyaya) meyleden gönül evi: 56b/1.

ḥāne-i vīrāne: Harap ev: 102b/12.

ḥāne-i vücūd: Beden evi: 76a/8, 81a/20, 82a/8, 99b/20, 100a/19.

ḥāne-ber-düş: (f.b.s.) 1. Evi omzunda. 2. Serseri, yersiz yurtsuz, aylak: 82a/4.

ḥānḳāh: (a.i.) Tekke, bir tarikatın, diğer tekkelerinin kendisine bağlı bulunduğu merkez durumundaki tekkesi, hangāh: 57b/5, 64b/16, 74a/20, 77b/7, 79b/2, 83b/10, 101a/3, 103b/3.

ḥānḳāh-ı ḳudsiyān-penāh: Meleklerin sığınağı olan tekke: 101a/3.

ḥānḳāh-ı rūšen-dilān: Gönül gözü açıklar tekkesi: 74a/20-74a/21.

ḥānḳāh-ı vücūd: Vücut tekkesi: 79b/2.

ḥānmān: (f.i.) Ev bark, ocak, yuva, aile: 56b/1, 57a/21, 58a/22, 67a/16, 78a/1, 102b/7, 102b/12.

ḥānmān-ı şafā-yı rūḥānī vü cismānī: Ruh ve bedenin huzur yuvası: 102b/7-102b/8.

ḥār: (f.i.) Diken: 44b/22, 45a/22, 45b/7, 50b/3, 50b/5, 50b/22, 53b/21, 54a/4, 54a/8, 60b/10, 75b/4, 80a/13, 81a/6, 85a/6, 100b/11, 101b/14, 105b/5, 107b/13, 107b/22.

ḥār-ı bī-i' tibār: Değersiz diken: 100b/11.

hār-ı çeşm-i şühūd: İlahi tecellilere şahit olma gözünün dikenini / engeli: 80a/13.

hār-ı dāmen-feşār: Bunaltıcı diken(ler): 50b/22.

hār-ı dāmen-feşār-ı mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyin bunaltan diken(ler)i: 107b/13-107b/14.

hār-ı ser-i dīvār: Duvar başının (üstünün) dikenini: 44b/22, 45b/7.

hār u has: Çer çöp, çalı çırpı: 45a/22, 54a/4-54a/5.

ḥār: (f.s.) Değersiz, itibarsız, hakir, hor, adi, bayağı: 51a/17.

har: (f.s.) Dağınık, dağılmış, bozuk: 102a/8.

har u perīṣān it- (f.t.b.f.i.): Dağıtmak: 102a/8.

hārā: (f.s.) Çok sert (taş): 84b/20.

harāb: (a.s.) 1. Viran, yıkık, harap. 2. Sarhoş, çok sarhoş. 3. Bitik, perişan: 53a/5, 57b/11, 70b/17, 80b/1, 95a/11, 97a/13, 99b/11, 102a/22, 102b/8.

harāb-ābād: (a.f.b.s.) 1. Harap, viran, tam harabe. 2. Dünya: 44b/23, 106a/3, 107a/7.

harābāt: (a.i. harābe'nin c.) tas. Manevi aşkın tadıldığı, İlahi aşk ile sarhoş olunan yer, tekke: 49a/9.

harābezār: (a.f.b.i.) Viran yer, viranelik, harabe yer: 80b/1.

harābezār-ı zīr-i türāb: Toprak altı viranesi: 80b/1-80b/2.

harāb-gerde: (a.f.b.s.) Harap edilmiş, yıkılmış: 57a/9.

harāb-gerde-i top-ı kıyāmet-āşüb-ı ecel: Ecelin kıyametler koparan güllesiyle harap edilmiş: 57a/9.

harābī: (a.f.i.) Haraplık, harabiyet, harap olma durumu: 102a/20, 107b/12.

harāb-sāz it- (a.f.t.b.f.i.): Yıkma, viran etmek: 67b/5.

harāb u ber-bād it- (a.f.t.b.f.i.): Yıkma ve mahvetmek: 102b/8.

hārā-güdāz: (f.b.s.) Mermer eriten, mermer yakan: 63b/6.

harām: (a.s.) Dinin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azabı, inkâr edilmesi küfrü gerektiren (şey, hareket veya davranış): 60b/2.

harāret: (a.i.) 1. Sıcaklık. 2. Vücut ısısı, ateş. 3. Eski tıbbā göre tabiatta bulunan dört rükun ve esastan biri (Diğerleri: Bürüdet, yübüset ve rutübet.): 52b/5, 55b/13, 94a/17, 96b/12, 97b/6, 97b/11.

ḥarāret-i ḥaclet-i güneh-kārī: Günahkârlığın verdiği utancın harareti: 97b/6.

ḥārā-şikāf: (f.b.s.) Mermer yaran, taş parçalayan: 67b/6.

ḥārā-şikāf-ı sinān-ı ser-tîz: Mermer parçalayan sivri uçlu mızrak: 67b/6.

ḥarekāt: (a.i. hareket'in c.) 1. Hareketler, kımıldamalar, oynamalar, yer değiştirmeler. 2. Davranışlar, davranmalar: 58b/11, 64a/18, 70b/11, 83a/2.

ḥarekāt-ı 'ākılāne: Akıllıca davranışlar: 70b/11.

hareket: (a.i.) 1. Hareket, kımıldama, oynama, yer değiştirme. 2. Davranış, davranma: 46b/13, 62b/12, 71a/2, 93a/6, 94a/12, 94a/14, 106a/23.

hareket-i 'ākılāne: Akıllıca davranış: 71a/2.

hareket it- (a.t.b.fi.): Hareket etmek, kıpırdamak: 46b/19, 52b/17.

ḥarf: (a.i.) Söz, laf, kelam: 69b/20, 108b/7.

ḥarf-i ehl-i derd: Dert sahiplerinin sözü (Hakk'a ulaşma derdinde olan sufilerin sözü): 108b/7.

ḥarf-i ḥūn-ālūd: Kana bulanmış söz: 69b/20.

ḥarf-endāzī: (a.f.b.i.) Laf atma, laf atıcılık: 70b/4.

ḥarf-endāzī-i ṭa' n u teşnī': Kınamak ve ayıplamak suretiyle laf atma: 70b/4.

ḥāric: (a.i.) 1. Dış, dışarı. 2. Dışında, ayrı, müstesna, dışarıda. 3. Bir şeyin dış tarafı, dış yüzü: 49b/15, 71a/23, 88a/8, 88b/20, 89a/1, 89a/8, 89a/19, 94b/15.

ḥāric-i ḥayṭa-i kudret-i beşer: İnsanoğlunun kudretinin sınır(lar)ı dışında: 71a/23.

ḥāricī: (a.s.) Dışla ilgili, dış ait, dış: 49a/18.

ḥāriciyye: (a.i.s.) 1. Dış. 2. Dışa ait, dış ile ilgili, dış dünyaya, maddi âleme ait: 48b/8, 79b/3, 89b/19, 100a/3.

ḥarīdār: (f.s.) Alan, satın alan, müşteri: 71b/16.

ḥarīdār-ı kālā-yı reng-ā-reng-i derd ü ğam: Dert ve gamın rengârenk kumaşını satın alan: 71b/16-71b/17.

ḥarīde: (f.s.) Satın alınmış, köle: 57b/1.

ḥarīde-i kemīngāh-ı iştibāh: Şüphe pususunun kölesi (sürekli şüphe duyan): 57b/1.

ḥarīr: (a.i.) İpek: 50b/8, 80b/21.

h̄aristān: (f.b.i.) Dikenlik, çalılık: 92a/1.

h̄aristān-ı veraṭāt u mehālik: Tehlikeler ve helak edici yerler dikenliği: 92a/1.

h̄arūn: (a.s.) İlerleyeceği yerde huysuzluk edip geri geri giden (at): 97b/19.

h̄ārzār: (f.b.i.) Dikenlik, çalılık: 44b/2, 57b/1.

h̄ārzār-ı hırş u ṭama^c: Hırs ve açgözlülük dikenliği: 44b/2.

h̄as: (f.i.) Dal veya ot kırıntısı, çer çöp, döküntü, süprüntü: 45a/22, 46b/15, 54a/5, 61b/3, 75a/17, 75a/19, 75b/4, 75b/21, 85a/6, 96b/11, 98a/1, 98a/21, 98b/18, 99a/10, 105b/5, 107b/7, 107b/22.

h̄as-ı nā-çīz: Değersiz çer çöp: 99a/10.

h̄as ü h̄ār: Çer çöp, çalı çırpı: 75b/4, 85a/6, 105b/5.

h̄as ü h̄ār-ı bīgānegī: Yabancılik / umursamazlık çer çöpü: 85a/6.

h̄as ü h̄ār-ı dāmen-feṣār: (Batarak ve yapışarak) etek bunaltan çer çöp ve diken: 107b/22-107b/23.

h̄as ü h̄ār-ı efkār-ı mā-sivā: Allah'ın zatı dışındaki bütün varlıkları düşünmenin çer çöpü: 105b/5.

h̄as ü h̄āṣāk: Çer çöp, çalı çırpı: 46b/15, 46b/18, 75a/17, 75a/19, 75b/21, 96b/11, 98a/21, 98b/18.

h̄as ü h̄āṣāk-ı mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyin çer çöpü: 75b/21-75b/22.

h̄as ü h̄āṣāk-ı sāḥa-i basīṭ-i ġabrā: Yeryüzünün çer çöpü: 46b/18.

h̄as ü h̄āṣāk-ı vüçūd: Vücut çer çöpü: 96b/11.

h̄asār: (a.i.) Yokluk, bulunmama: 76b/3.

h̄asb: (a.zf.) Gereğince, uyarınca, sebebiyle, cihetiyle, göre, binaen: 64a/17, 85b/12, 87a/21, 98b/20.

h̄asbe'l-beṣeriyye: İnsanlık gereği, insanlık icabı olarak: 64a/17.

h̄asbe'l-ḳudret: Olabildiğince, mümkün olduğu kadar: 85b/12, 87a/21.

h̄asebiyle: (a.t.zf. h̄aseb-i-y-le) Dolayısıyla, sebebiyle, gereğince, göre: 80a/7, 99b/18, 108b/17.

h̄ased: (a.i.) Kıskanma, haset, kıskançlık, çekememe: 65b/18, 66a/2.

ḥasenāt: (a.i. ḥasene'nin c.) İyilikler, iyi işler, hayırlı işler: 88b/14.

ḥasene: (a.s.) İyi, güzel, hayırlı: 55a/16, 61b/23, 62a/6, 108a/20.

ḥāşıl: (a.s.) 1. Husule gelen, olan, meydana gelen. 2. Ortaya çıkan semere, ürün, netice, elde edilen, ele geçen, kazanç, fayda: 59a/5, 63b/22, 64b/1, 65b/11, 91a/11, 94a/17.

ḥāşıla: (a.s.) Ortaya çıkan, meydana gelen, peyda olan: 90a/22.

ḥāşıla ol- (a.t.b.f.i.): Ortaya çıkmak, meydana gelmek, peyda olmak, oluşmak: 90b/11-90b/12, 91a/16, 91a/20.

ḥāşıl ol- (a.t.b.f.i.): Ortaya çıkmak, meydana gelmek, peyda olmak, oluşmak: 46b/6, 62b/1, 68a/4, 89b/6, 90a/9, 91a/4, 91a/15, 91b/16-91b/17, 92b/23, 93a/3.

ḥāsīs: (a.s.) 1. Cimri, pinti, hasis. 2. Kıymetsiz, adi, bayağı, alçak: 65b/15, 66a/1, 107b/4, 107b/5, 107b/8, 108a/6.

ḥāsīsān: (a.f.i. ḥāsīs'in c.) 1. Cimriler, pintiler, hasisler. 2. Adiler, bayağılar, alçaklar, soysuzlar, mayası bozuklar: 65b/13, 107b/2, 108a/17.

ḥaşr: (a.i.) Yalnız bir şeye mahsus kılma, bir şey için ayırma ve sarf etme: 52a/16, 80b/14.

ḥaşr-ı evkāt: Vakit ayırma: 52a/16.

ḥaşr it- (a.t.b.f.i.): Tahsis etmek, mahsus kılmak, ayırmak, özgü kılmak: 47b/15.

ḥasret: (a.i.) Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştiaak: 73a/15, 77a/4, 106b/8.

ḥasret-keşide: (a.f.b.s.) Hasret çeken: 65a/9.

ḥāşş: (a.s.) Mahsus, özel, has, hususi: 75b/3, 76a/4, 89b/14, 106a/7.

ḥāşşu'l-ḥāşş: En seçkin, en has, en âlâ, en güzel, en özel: 75b/3, 76a/4, 106a/7.

ḥassās: (a.s.) Dış dünyadan gelen etkileri en ince noktasına kadar duyabilen, çok hisseden: 65b/21.

ḥāsse: (a.i.) Duyu: 89a/4, 89a/4.

ḥāşşiyyet: (a.i.) Bir şeye has nitelik, özellik, bir şeyde bulunan meziyet, kuvvet, tesir, **hasa:** 52b/12, 55b/7, 55b/9, 80a/10, 108b/23.

ḥāşşiyyet-i 'aķīķ: Akik taşının özelliği: 52b/12.

ḥaste-dilān: (f.b.i. ḥaste-dil'in c.) Gönllü yaralı olanlar, gönllü hasta olanlar, üzüntülüler: 52b/6, 55b/17.

haste-dilân-ı ğumûm: Gönülleri gamla hasta olanlar: 55b/17.

haste-dilân-ı ‘uşşâk: Gönlü yaralı olan Hak âşıkları: 52b/6.

ḥāsten: (f.fi. gzk: ḥāh) İstemek: 44a/12, 56b/12, 91b/12, 107b/2.

hāşā: (a.ünl.) Saygısızlık ve özellikle dince kusur sayılan bir şey söylenirken “bu mümkün değil, Allah göstermesin, lafı bile edilmez, tövbe” anlamında kullanılır: 86b/13.

hāşāk: (f.i.) Çer çöp, süprüntü: 46b/15, 49a/6, 75a/17, 75a/19, 75b/21, 95b/14, 96b/11, 98a/21, 98b/18.

hāşāk-ı gird-bād: Kasırganın çer çöpü, kasırgaya yakalanan çer çöp: 95b/14.

hāşākī: (f.s.) Çer çöpten oluşun: 95b/16.

haşr: (a.i.) Allah’ın kıyamet gününde, dünya hayatında işlediklerinin hesabını sormak üzere ölüleri diriltip bir araya toplaması. 66b/1.

haşr ü neşr: Ölüleri dirilterek toplama ve amel defterlerine göre hak ettikleri yerlere dağıtma, öldükten sonra Allah’ın huzurunda toplanma ve tekrar dağılma: 66b/1.

haţar: (a.i.) Korku: 66a/21.

haţar-ı rûz-ı hesâb: Hesap günü korkusu: 66a/21.

haţar-âlûd: (a.f.b.s.) 1. Tehlikeli. 2. Korkunç: 64a/20.

hâţîf: (a.s.) Göz kamaştıran: 57b/20.

hâţîr: (a.i.) 1. Zihin, hafıza. 2. Gönül, duygu, his. 3. tas. İradesi olmadan kulun kalbine doğan manevi hitap. 4. Keyif, hâl. 5. Fikir, düşünce, kalbe doğan şey: 44b/6, 56b/1, 58a/1, 58a/2, 61a/8, 61a/20, 64b/18, 67a/17, 72a/5, 81b/14, 102b/3, 102b/6.

hâţîr-ı feyz-i mazâhir: Varlıklardan (manevi olarak) feyizlenme hâli: 64b/18-64b/19.

hâţîr-pesend: (a.f.b.s.) Beğenilen, sevilen: 80b/20.

haţîr: (a.s.) Büyük, ulu, yüce: 85b/20, 91a/21.

haţî: (a.i.) 1. Yazı. 2. Satır. 3. Çizgi. 4. Arap alfabesiyle güzel yazı yazma sanatı. 5. Ayva tüyü, gençlerde yeni beliren sakal ve bıyık: 43a/2, 43a/11, 43a/12, 43a/13, 43a/16, 43a/17, 43a/19, 62a/2, 104b/5.

haţî-ı istigfâr-ı zünûb: Günahlardan tövbe etme yazısı / satırı: 62a/2.

ḥaṭṭ-ı nev: 1. Yeni çizgi. 2. Yeni çıkan ayva tüyleri, yeni terlemeye başlamış olan sakal: 43a/17.

ḥattā: (a.bğ.) Ta ki, ... e kadar, ... e dek: 75a/20.

ḥaṭṭ-ber-āverde: (a.f.b.s.) Sakalı (ayva tüyü) yeni çıkmaya başlayan: 43a/15.

havā: (a.i.) Hava: 46b/16, 46b/19, 49a/18, 60b/11, 60b/13, 73a/18, 76b/3, 81b/10, 99a/11, 99a/13.

havā-yı muḥālif-i hevā vü heves-i çirkîn: (Nefisten gelen) çirkin arzu ve isteklerin ters havası: 81b/10.

ḥavādiş: (a.i. ḥādīş ve ḥādīşe'nin c.) 1. Olaylar, hadiseler, vakalar. 2. Zuhur eden şeyler, meydana gelen şeyler, mahlukat, yaratılmış varlıklar: 47a/5, 47a/10, 54a/12, 58b/23, 69a/17, 69b/11, 100a/11.

ḥavāle: (a.i.) 1. Bir şeyi birine veya bir yere doğru savurma, yöneltme. 2. Bir işi, bir şeyi başkasına devretme, başkasının sorumluluğuna bırakma: 59b/17, 65b/5, 66a/15, 104b/15.

ḥavāle-i ḥacer ü meder: Taş ve kerpiç savurma: 104b/15.

ḥavāle-i püşt-i dest: Elinin tersiyle savurma, reddetme, kabul etmeme: 65b/5.

ḥavāle-i şemşîr-i nâ-temyîz-i ḥûn-rîz: Kan döken (ve) iyiyi kötüden ayıramayan kılıcı savurma: 66a/15.

ḥavāle kılm- (a.t.b.fi.): Devredilmek, başkasının sorumluluğuna bırakılmak: 86a/11.

ḥavāle olun- (a.t.b.fi.): Devredilmek, başkasının sorumluluğuna bırakılmak: 59b/2-59b/3.

ḥavāss: (a.i. ḥāsse'nin c.) Duyular, duygular: 73b/16, 79b/5, 80a/5, 84b/5, 88b/9, 89a/2, 89a/7, 90a/9, 90b/7, 93a/15, 106b/23, 109b/8.

ḥavāss-ı ḥamse: Beş duyu: 89a/7.

ḥavāss-ı ḥamse-i zāhire: Dıştaki beş duyu (görme, işitme, tatma, koklama, dokunma): 93a/15.

ḥavāss-ı zāhire: Dıştaki duyular (görme, işitme, tatma, koklama, dokunma): 89a/2, 90a/9-90a/10.

ḥavāss-ı zāhire vü bâṭına: İçteki ve dıştaki duyular (İçteki beş duyu: hayal, vehm, hafıza, mütefekkiye, hissimüşterek. Dıştaki beş duyu: görme, işitme, tatma, koklama, dokunma.): 73b/16, 90b/7.

ḥavāss-ı zemīn: Toprağın duyuları: 106b/23-107a/1.

ḥavāṣṣ: (a.i. ḥāṣṣa'nın c.) 1. Hassalar, bir kimseye ya da bir şeye özel olan nitelikler, özellikler, hâller, keyfiyetler. 2. İleri gelenler, seçkin sınıf, saygın olanlar, üst tabaka. 3. Yakın olanlar, padişaha yakın olanlar: 89a/17, 93a/16, 99b/10.

ḥavāṣṣ-ı insāniyye: (Yalnızca) insanın özellikleri: 89a/17.

ḥavāṭır: (a.i. ḥāṭır ve ḥāṭıra'nın c.) Fikirler, düşünceler, kalbe doğan şeyler: 71a/8, 102b/1, 102b/10.

ḥavāyic: (ḥavā'ic) (a.i. ḥācet'in c.) İhtiyaçlar, gerekli şeyler: 60a/1, 60a/8.

ḥavāyic-i aṣliyye: Asli ihtiyaçlar: 60a/8.

ḥāven: (f.i.) Havan: 102a/8.

ḥavf: (a.i.) Korku: 60a/22, 66a/13, 66a/18, 66a/21.

ḥavf-ı melā'ike-i 'azāb: Azap meleklerinin korkusu: 66a/21.

ḥavf u ḥazer it- (a.t.b.f.i.): Korkmak ve kaçınmak: 60a/22.

ḥavṣala: (a.i.) İnsanın anlama, kavrama, kabul edebilme ve tahammül derecesi: 107a/13.

ḥavṣala-süz: (a.f.b.s.) Tahammülü zor, dayanılmaz, takati mahveden, akıl durduran: 45b/23, 108b/11.

ḥayā: (a.i.) Utanma, sıkılma, utanç, mahcup olma: 105a/5, 105a/7, 105a/12, 105a/12, 105b/9.

ḥayā eyle- (a.t.b.f.i.): Utanmak: 63b/12.

ḥayāl: (a.i.) 1. Hayal, düş, insanın kafasında tasarlayıp canlandırdığı şey. 2. Düşünce: 50a/6, 56a/8, 68b/13, 78b/13, 94b/17, 95a/14, 98b/21, 105a/19, 105a/19, 109a/14.

ḥayāl-i ṣem'-i cemāl-i cānān: Allah'ın güzellik mumunun (nurunun) hayali: 105a/19.

ḥayālāt: (a.i. ḥayāl'in c.) Hayaller, zihinde canlandırılan şeyler: 92a/5.

ḥayāl-bāz: (a.f.b.i.) Hayal (gölge oyunu) oynatan kimse, Karagözcü: 100a/10.

ḥayāl-bāzān: (a.f.b.i. ḥayāl-bāz'ın c.) Hayal (gölge oyunu) oynatan kimseler, Karagözcüler: 99a/1.

ḥayāl-bāzān-ı şüret-i taḳlīd: Taklitçilik yapan Karagözcüler (gerçek sufiler gibi olgun olmadığı hâlde olgun görünmeye çalışanlar, riyakârlar): 99a/1.

ḥayāl it- (a.t.b.fi.): Hayal etmek, düşünmek, zihinde tasarlayıp canlandırmak: 82a/9.

ḥayāliyye: (a.s.) Hayale ait, hayal ile ilgili: 94a/22.

ḥayāt: (a.i.) Hayat, yaşama, canlı olma, dirilik, canlılık, ömür: 44a/12, 44a/15, 44b/15, 44b/16, 44b/21, 45a/5, 45a/15, 45a/17, 46a/19, 46b/23, 47a/20, 47a/22, 47b/2, 47b/5, 47b/13, 47b/14, 48b/17, 50a/11, 50a/15, 52b/4, 52b/6, 52b/8, 52b/10, 52b/11, 56a/1, 57a/7, 61a/2, 61a/13, 64a/23, 67b/3, 71b/22, 74a/18, 77a/22, 78a/1, 80a/23, 81a/10, 82a/23, 82b/14, 83a/1, 85a/21, 87b/19, 88a/10, 95a/9, 95a/18, 95b/11.

ḥayāt-ı cāvidān: Ebedî hayat, ölümsüzlük: 44a/12.

ḥayāt-ı cāvidānī: Ebedî hayat, ölümsüzlük: 95a/9-95a/10.

ḥayāt-ı ebediyye: Ebedî hayat: 44b/16, 52b/10.

ḥayāt-bahş: (a.f.b.s.) Hayat bahşeden, hayat veren, iç açan, ömür arttıran: 46b/21, 67b/8, 69b/2.

ḥayf: (a.i.ünl.) 1. Zayi olma, yitme. 2. Yazık, evvah, eyvahlar olsun, vah vah. 3. Üzüntü, üzülmeye, kederlenme: 50b/7, 51b/8, 51b/17, 51b/14, 53b/4.

ḥayl: (a.i.) At sürüsü, atlar: 58a/6.

ḥaylūlet: (a.i.) Araya girme, araya girip perde olma, engel olma: 99b/2, 109a/6.

ḥayme: (a.i.) Çadır: 88b/4.

ḥayr: (a.i.) 1. Hayır, iyilik, ihsan, yardım, fayda, yarar. 2. Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hâl ve iş, güzel iş: 60b/21, 61a/15, 66b/1, 75a/1, 76a/18, 88b/13.

ḥayr-ı ‘ākıbet: Hayırlı bir son, iyi bir son: 75a/1.

ḥayrān: (a.s.i.) Hayret etme, şaşma, şaşırma, şaşkınlık: 68a/19.

ḥayrān-ı eḳālīm-i istiḡrāk u maḥv: Kendinden geçip dünyayı unutma ve Allah’ın külli iradesine teslim olma diyarlarının şaşkınlığı: 68a/19.

ḥayrān-māndegān: (a.f.b.i. ḥayrān-mānde’nin c.) Şaşıp kalanlar, şaşkınlık: 74b/17.

ḥayrān-māndegān-ı maḳṣūre-i kehālet: Tembellik mahfilinin şaşkınlıkları: 74b/17.

ḥayret: (a.i.) Şaşma, şaşkınlık, şaşırma, şaşıp kalma, ne yapacağını bilememe: 53a/14, 66a/17, 74b/9, 92a/4, 106b/8.

ḥayret-engīz: (a.f.b.s.) Hayret veren, hayret ettiren, şaşırtan: 96b/14.

ḥayret-füzūn: (a.f.b.s.) Ne yaptığını bilemeyecek derecede şaşkın, çok şaşkın: 76b/21.

ḥayret-zedegān: (a.f.b.i. ḥayret-zede'nin c.) (İlahi tecellileri temaşa ederek) hayrete düşenler: 104a/12.

ḥayṣiyyetiyle: (a.t.zf. ḥayṣiyyet-i-y-le) Bakımından, sebebiyle, nedeniyle, itibarıyla, münasebetiyle: 43b/9, 73b/23.

ḥayṭa: (a.i.) Sınır, hat: 49b/15, 63b/3, 68a/1, 71a/23, 85b/21.

ḥayṭa-i imkān: İmkânın sınırı: 68a/1.

ḥayṭa-i kudret: Takatin sınır(lar)ı: 49b/15.

ḥayṭa-i kudret-i 'uṣṣāḳ: Âşıkların takatinin sınırı: 63b/3.

ḥayṭa-i kudret ü bizā'a: Gücün ve ilmin sınırı: 85b/21.

hāy-u-hūy: (ünl.) 1. Çalıp eğlenmeden çıkan gürültü. 2. Çığlık, vaveyla: 47a/13, 47a/14, 47a/23.

hāy-u-hūy-ı mā: Bizim gürültümüz: 47a/13.

ḥayvān: (a.i.) 1. Canlı. 2. Canlılar. 3. Canlılık, dirilik, hayat: 52b/2, 88b/22.

ḥayvānāt: (a.i. ḥayvān'ın c.) Canlılar: 88b/16, 89a/1, 90a/7, 92b/8.

ḥayvānī: (a.s.) Canlılara ait, canlılar ile ilgili: 72b/16, 93b/6, 93b/22, 93b/23, 94a/7, 94a/11, 94a/16, 94a/19, 94b/1, 94b/3, 94b/8.

ḥayvāniyye: (a.s.) Canlılara ait, canlılar ile ilgili: 90a/4.

Ḥayy: (a.i.) "Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi" anlamında esmayhüsnadandır: 47a/1.

Ḥayy-i Ḳayyūm: Bütün mahlukata hayat veren ve onları dilediğinde yöneten Allah: 47a/1.

ḥayyiz: (a.i.) Saha, alan, meydan, mekân, mevki: 92a/15.

ḥayyiz-i imtinā': İmkân dâhilinde olmama, imkânsızlık, gerçekleşmesi mümkün olmama: 92a/15.

ḥazākat: (a.i.) Uсталık, maharet, uzmanlık, ihtisas: 98b/4.

ḥazān: (f.i.) Sonbahar, güz: 54a/7, 77a/20, 80a/19.

ḥazānī: (f.s.) 1. Güz mevsimine ait, güz ile ilgili. 2. Hazan görmüş, sararıp solmuş: 72b/7, 77a/12.

ḥazān-zede: (f.b.s.) Sonbahara tutulmuş, sonbaharın tazelikleri yok eden tesirine uğramış: 76b/17.

ḥazāyin: (ḥazā'in) (a.i. ḥazīne'nin c.) Hazine: 57b/10.

ḥazeḳa: (a.i. ḥāzıḳ'ın c.) İşinin ehli olanlar, ustalar, maharetliler, üstatlar: 96a/12.

ḥazeḳa-i 'ilm-i ebdān: Beden ilmi üstatları: 96a/12-96a/13.

ḥazer: (a.i.ünl.) 1. Sakınma, çekinme, kaçınma. 2. Sakın, çekin, kork: 49b/23, 60a/22, 74b/23, 75b/12, 83b/3.

ḥazerāt: (a.i. ḥazret'in c.) Hazretler: 59b/8, 60a/22, 85b/23, 91b/20.

ḥazer it- (a.t.b.f.): Çekinmek, sakınmak, kaçınmak: 81b/6.

ḥāzır: (a.s.) Bir yerde mevcut olan, bizzat bulunan, huzurda olan, göz önünde olan: 78b/1.

ḥazın: (a.s.) Hüzünlü, kederli, mahzun, gamlı: 55a/21, 70a/7, 85a/19.

ḥazır: (a.i.) Sızıntı, akıntı: 91b/10.

ḥazret: (a.i.) 1. Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder; sayın, yüce, ulu. 2. Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır: 42b/6, 43b/1, 49a/20, 52b/9, 58b/6, 59b/12, 60b/15, 64b/8, 68b/16, 69a/23, 74b/1, 78a/10, 78a/16, 78b/9, 78b/11, 86b/2, 87a/6, 87b/2, 87b/4, 91a/7, 91b/13, 91b/13, 93b/4.

ḥazret-i Allāh: Yüce Allah, Allah hazretleri: 49a/20, 60b/15.

ḥazret-i emīn-i vahy-i Celīl: Yüce Allah'ın vahyinin güvenilir ulu zatı (Hz. Cebrail): 87b/2.

ḥazret-i Ḥallāḳ-ı 'ale'l-ıtlāḳ: Hiçbir kayda ve şarta bağlı olmaksızın devamlı olarak yaratan Allah hazretleri: 78a/16.

ḥazret-i Ḥudā: Allah hazretleri, yüce Allah: 43b/1.

ḥazret-i 'Īsā: Hz. İsa: 87b/4.

ḥazret-i Mevlā: Kâinatın yegâne sahibi ve efendisi olan Allah hazretleri: 78a/10.

ḥazret-i Mevlā-yı Müste'ân: Kendisinden yardım istenilen, kâinatın yegâne sahibi ve efendisi olan Allah hazretleri: 69a/23.

ḥazret-i Mevlā-yı müte'âl: Kâinatın yegâne sahibi ve efendisi olan yüce Allah hazretleri: 78b/11.

- ḥazret-i monlā:** Hoca hazretleri: 52b/9.
- ḥazret-i risālet-penāh:** Peygamberliğin sığınağı olan Hz. Muhammed: 87a/6-87a/7.
- ḥazret-i server-i enbiyā:** Peygamberlerin önderi Hz. Muhammed: 86b/2.
- ḥazret-i Süleymān:** Süleyman hazretleri: 58b/6.
- ḥazret-i Süleymān-ı bāhirü'l-iḫtidār:** Kudreti gün gibi ortada olan Hz. Süleyman: 59b/12.
- ḥazz:** (a.i.) Hisse, nasip, pay: 52a/22.
- hebevāt:** (a.i. hebve'nin c.) Tozlar, güneş ışığında görünen toz zerrelere: 47a/9.
- hecā:** (a.i.) Hece: 74b/22.
- hecā-nā-ṣinās:** (a.f.b.s.) Heceden anlamayan, okuma yazma bilmeyen: 85b/19.
- hecā-ṣinās:** (a.f.b.s.) Heceden anlayan, okumaya yeni başlayan: 74a/12.
- hecīn:** (a.i.) Arkasında iki hörgücü olan ve çok hızlı koşan bir cins deve: 101b/16.
- hecīn-i çirkīn-nihād-ı bī-sāmān:** Huzursuz (ve) çirkin yaratılışlı deve: 101b/16.
- hecm:** (a.i.) Geniş kâse veya kadeh: 96a/18.
- hecme:** (a.i.) Hücum, saldırı, atak, akın: 101b/22.
- hedef:** (a.i.) Nişan alınan yer, nişangâh, nişan tahtası: 62a/7.
- hedef-i ḥadeng-i 'itāb:** Helak etme okunun nişan tahtası: 62a/7-62a/8.
- heder:** (a.i.) Boşa gitme, ziyan olma, yok yere harcanma, yazık olma: 63a/2.
- hefevāt:** (a.i. hefve'nin c.) Kusurlar, hatalar, yanlışlıklar, kabahatler, günahlar: 102b/11.
- helāk:** (a.i.) 1. Ölme, mahvolma, yok olma, öldürme, mahvetme, yok etme. 2. Perişan olma, bitkin duruma gelme, çok yorulma: 45a/20, 67a/18, 71b/22, 80b/8.
- helāl:** (a.i.s.) Dinin yasaklamadığı (şey, hareket ve davranış): 52a/20, 60b/3.
- helvā:** (a.i.) Helva: 56b/1, 68b/10.
- hem:** (f.bğ.) De, da, dahi: 43a/20.
- hemān:** (f.zf.zm.e.s.) 1. Hemen, derhâl, çabucak, o anda, hiç vakit geçirmeden. 2. O, işte o. 3. Öylece, böylece: 49b/17, 53b/4, 55a/4, 55b/23, 61a/17, 63a/11, 66b/3, 72b/2, 77b/1, 91b/7, 96a/2.

hemān u hemīn: O ve bu, ona buna, ıvır zıvır, teferruat: 61a/17.

hem-bezmī: (f.b.i.) Aynı mecliste yakın arkadaşlık: 52a/14.

hem-bezmī-i mücālesetī: (Bir mecliste) birlikte oturma arkadaşlığı: 52a/14.

hem-cevelān: (f.a.b.s.) Aynı hızda giden: 57b/22.

hem-çü: (f.e.) Gibi, ... gibi: 46b/12, 47a/2, 47b/10, 73a/14, 74a/16, 83b/2.

hem-çü 'alem: Bayrak gibi: 46b/12.

hem-çü dīgerān: Başkaları gibi: 47b/10.

hem-çü sāye: Gölge gibi: 73a/14.

hem-çü sebū vü kūze: Şarap ve su testisi gibi: 83b/2.

hem-çü seyl: Sel gibi: 74a/16.

hem-çü zerre-i bī-ḳadr: Kıymetsiz zerre gibi: 47a/2.

hem-dem: (f.b.i.) Sıkı fıkı arkadaş, canciğer arkadaş, samimi arkadaş: 85a/9.

hem-demī: (f.b.i.) Arkadaşlık, dostluk: 52a/13, 75b/13.

hem-dest: (f.b.s.) Arkadaş, sohbet arkadaşı: 108b/13.

hem-ḥālet: (f.a.b.s.) Aynı durumda olan, aynı nitelikte olan, aynı: 53b/21, 54a/7.

hem-ḥālet-i neşter-i ḥār: Diken neşteriyle aynı (kesicilikte olan): 53b/21.

hem-ḥālet-i sūzen-i āzār: İncitici iğneyle aynı (etkide olan): 54a/7.

hemīn: (f.zm.s.) Bu, işte bu, sadece bu, bir bu: 61a/17.

hemīşe: (f.zf.) Daima, her zaman, sürekli, hep: 50a/2, 66b/23, 109b/6.

hem-ḳadr: (f.a.b.s.) Aynı değerde olan: 46a/14.

hem-ḳadr-i cevāhir-i āb-dār: Parlak mücevherlerle aynı değerde olan: 46a/14-46a/15.

hem-lezzet: (f.a.b.s.) Aynı lezzette olan: 62b/14.

hem-lezzet-i çekīde-i ḳand-ı Mısrī: Mısır şekerinin özümüyle aynı lezzette olan: 62b/14.

hem-meşreb: (f.a.b.s.) Meşrepleri bir, huyu suyu bir, kafadar, mizaçları aynı: 66a/1.

hem-meşreb-i iblīs-i pūr-telbīs: Çok hileci şeytanla mizaçları aynı: 66a/1.

hem-pervāz: (f.b.s.) Birlikte uçan: 104a/12.

hem-pervāz u ṭayerān it- (f.a.t.b.fī.): Birlikte uçmak: 104a/12.

hem-reng: (f.b.s.) 1. Renkleri bir olan, aynı renkli. 2. Aynı huyda, aynı nitelikte olan, aynı: 46a/14, 56a/8, 56b/1, 63b/8, 72a/16, 77a/12, 85a/19, 97a/10, 101b/20, 102b/20, 103b/1.

hem-reng-i āyīne-i rūz-ı rūšen: Aydınlık gündüz aynasıyla aynı renkte olan: 56b/1.

hem-reng-i berg-i şükūfe-i nīlūfer: Nīlūfer çiçeğinin yaprağıyla aynı renkte: 102b/20, 103b/1-103b/2.

hem-reng-i ḥūn: Kanla aynı renkte: 63b/8- 63b/9.

hem-reng-i lū'lu'-i şeh-vār: Şahlara layık olan iri taneli inci ile aynı (değerde olan): 46a/14.

hem-reng-i mevsim-i zemistānī vü ḥazānī: Kış ve güz mevsim(ler)iyle aynı (mevsimsel zorlukta): 77a/12.

hem-reng-i nuḳūṣ-ı nigārḥāne-i Çīn: Çin'in resim, heykel ve tasvirlerle süslenmiş nigarhanesindeki nakışlarla aynı (güzellikte olan): 72a/16.

hem-reng-i peleng ü pōst-ı mār: Kaplan ve yılan derisiyle aynı renkte: 101b/20.

hem-reng-i riyāz-ı keşīretü'l-ḥiyāz-ı cennet: Cennetin havuzları çok olan bahçeleriyle aynı: 85a/19-85a/20.

hem-reng-i rūz-ı rūšen: Aydınlık gündüzle aynı renkte olan: 56a/8.

hem-reng-i tebāṣīr-i ṣabāḥ: Sabahın başlangıcıyla aynı nitelikte olan: 97a/10.

hem-rikāb: (f.a.b.s.) Atbaşı beraber giden, eşit durumda olan: 57b/22.

hem-rikāb ü cevelān: Atbaşı ve aynı hızda giden: 57b/22.

hem-sāye: (f.b.i.) Komşu: 56b/1.

hem-seng: (f.b.s.) Aynı, eşit, bir ayarda: 57a/3.

hem-şekl: (f.a.b.s.) Şekilleri bir olan, aynı şekilde olan: 44a/5, 44a/9.

hem-şekl-i miḳrāz-ı lā: Lā makasıyla şekilleri aynı olan (Lam ve elif harflerinin birleşimi olan “لا” şekil itibarıyla makasa benzemektedir.): 44a/5, 44a/9.

hem-ṭayerān: (f.a.b.s.) Birlikte uçan: 104a/12.

hem-vār: (f.b.s.) Düz, düzgün, muntazam, uygun: 104b/2.

hem-vāre: (f.b.zf.) Daima, her zaman, devamlı olarak: 44b/8, 97b/20, 104b/23.

hemyān: (f.i.) 1. Heybe, deriden yapılmış torba, çanta. 2. Para kesesi: 64a/7, 66a/19, 85b/23, 108a/19, 109a/23.

hemyān-ı dehān: Ağız kesesi: 85b/23, 109a/23.

hemyān-ı evkāt: Vakitlerin kesesi: 108a/19.

hemyān-ı sâ'ât: Saatlerin (zamanın) kesesi: 66a/19.

hengām: (f.i.) 1. Zaman, vakit. 2. Çağ, dönem, devir: 45a/22, 50a/9, 53a/18, 74a/15, 74b/21, 77a/4, 77a/22, 79b/18, 96b/23, 97a/3, 97a/20, 97b/1, 108b/3.

hengām-ı civānī: Gençlik dönemi: 45a/22.

hengām-ı feyz-encām: Sonu feyiz olan vakit(ler): 97a/20.

hengām-ı gül-gešt-i kūh u dešt-i šād-mānī: Bahtiyarlık dağ(lar)ı ve kır(lar)ında gül seyrine çıkma vakit(ler)i: 97a/3-97a/4.

hengām-ı kūr-ı civānī: Gençliğin kör zaman(lar)ı: 97b/1.

hengām-ı pīrī: İhtiyarlık zamanı: 74b/21, 96b/23.

hengām-ı reye'ān-ı 'ayş-ı lübāb: Yaşamın en güzel zamanı: 74a/15.

hengām-ı şebāb: Gençlik çağı: 50a/9.

hengām-ı tāj-dārī: Hükümdarlık zaman(lar)ı: 108b/3.

hengām-ı zindegānī: Yaşama zamanı, hayatta olunan vakitler: 79b/18.

hengām-ı zindegī vü şebāt: (Dünyada) diri olma ve var olma zamanı: 77a/22-77a/23.

hengāme: (f.i.) Telaş, hayhuy, gürültü patırtı, kargaşa: 50a/7.

henüz: (f.zf.) Şimiye kadar, daha, hâlâ: 53b/7, 59b/18, 63a/18, 66a/9.

her ān: (f.a.b.zf.) Her an, her zaman, daima: 47b/1, 97b/15, 107a/8.

herāşīde: (a.f.s.) Tırmalanmış, tahriş edilmiş, yaralanmış: 84a/18.

herāşīde-i nāḥun-ı hevā vü heves: Nefsin arzu ve isteklerinin tırnağıyla tırmalanmış: 84a/18.

her-bār: (f.b.zf.) Her defasında, daima, her zaman: 66b/8, 73a/12, 94b/20, 107a/15.

her-çend: (f.zf.) Her ne kadar: 47a/2, 54b/13.

her dem: (f.b.zf.) Her an, her zaman, daima: 46a/16, 47b/1, 47b/4, 52b/8, 54a/10, 70a/21, 97b/15, 107a/8.

hergiz: (f.zf.) Asla, katiyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde: 43b/13, 58a/10, 71b/1.

her hâlde: (f.a.t.zf. her hâl-de) Her hâlükârda, mutlaka: 92a/23.

her-kes: (f.zm.) Herkes, her kişi: 61b/7, 62a/13.

her ki: (f.zm.) Her kim, kim, kim ki: 81a/19, 100b/17, 105a/22.

her vechile: (t.a.zf.) Her cihetten, tamamen, büsbütün, bütün yönleriyle: 102a/11.

herze: (f.zf.) Boşuna, beyhude: 51b/16.

hesâb: (a.i.) Hesap: 61b/10, 61b/10, 61b/19, 66a/21.

hesâbân: (a.i. hesâb'ın c.) Hesaplar: 61b/8.

hesâb eyle- (a.t.b.fi.): 1. Hesaplamak, saymak. 2. Düşünmek, zihnen ölçüp biçmek: 66b/15.

hesâb gör- (a.t.b.fi.): Hesaplaşmak, bir şeyin olumlu veya olumsuz yönlerini düşünerek bir yargıya varmak: 61b/22.

hesr: (a.i.) Soymak, çıplaklaştırmak, vücuttan elbiseyi sıyırmak: 55a/2, 95b/12.

hesr-i sâķ-ı iķdām: Gayret paçasını sıvama, işi yapmaya güçlü bir istekle başlama: 55a/2, 95b/12.

hest: (f.i.) Var, vardır, mevcut: 64b/12, 100b/17.

hestî: (f.i.) 1. Varlık, var olma, mevcudiyet. 2. Vücut: 44a/1, 44a/10, 61a/2.

heşt-behişt: (f.b.i.) Kur'an-ı Kerim'de adı geçen sekiz cennet: Huld, Adn, Mevâ, Naîm, Firdevs, İlliyyîn, Dârüsselâm, Dârülkarâr: 79b/21.

hevâ: (a.i.) İstek, arzu, heves, meyil, nefsin arzu ve isteği: 45b/15, 47b/17, 52a/7, 53a/3, 54a/4, 54b/5, 57b/23, 58a/9, 69a/18, 72a/13, 73a/18, 75b/7, 77a/16, 81b/10, 82b/3, 83b/23, 84a/18, 84b/11, 85b/17, 94b/21, 95a/3, 97a/6, 97a/10.

hevâ vü heves: Nefsin arzu ve istekleri: 52a/7, 54a/4, 57b/23, 58a/9, 81b/10, 84a/18, 85b/17, 94b/21, 95a/3, 97a/6.

hevâ-yı rûķ-efzâ-yı 'aşķ u muķabbet: Aşķ ve sevginin cana can katan arzusu: 69a/18-69a/19.

hevācis: (a.i. hācise'nin c.) Vesveseler, kuruntular, akla gelen kötü düşünceler: 92a/3.

hevā-dār: (f.b.s.) 1. İsteklerine düşkün, nefis isteklerine uyan. 2. Arzulu, meyilli, hevesli, âşık, tutkun. 3. Kafadar, dost, arkadaş: 81b/2, 84b/19.

hevā-dārān: (f.b.i. hevā-dār'ın c.) Arzu duyanlar, âşıklar, tutkunlar: 45a/23.

heves: (a.i.) 1. İstek, arzu, heves, meyil. 2. Gelip geçici arzu, devamlı olmayan istek: 52a/8, 54a/4, 54a/9, 54a/23, 54b/5, 57b/16, 57b/18, 57b/23, 58a/9, 73a/18, 74b/8, 81b/10, 82b/3, 84a/18, 85b/17, 94b/21, 95a/3, 97a/6.

heves it- (a.t.b.f.i.): Heveslenmek, istek duymak, arzu etmek, eğilimli olmak: 81a/16.

hevlnāk: (a.f.b.s.) Korkunç, korkulu, korku dolu: 44a/1, 44a/16, 62a/8, 80a/14.

heyākil: (a.i. heykel'in c.) Cismani bedenler, cisimden ibaret suretler, cesetler: 65a/15.

heyākil-i mevcūdāt: Varlıkların cisimden ibaret suretleri: 65a/15.

hey'et: (a.i.) Görünüş, dış görünüş, şekil, suret: 93b/14.

heyhey: (f.i.) Müzik eşliğinde tutulan sözlü ritm: 104a/1.

heykel: (a.i.) Cismani beden, cisimden ibaret suret, ceset: 88a/6, 92b/15, 93a/21.

heykel-i beden-i keşif ü zūlmānī: Maddi yapısı olan ve nurlu olmayan cisimden ibaret suret: 93a/21.

heykel-i maḥşūş: Birine tahsis edilmiş cisimden ibaret suret: 88a/6.

heykel-i maḥşūs-ı beşer: İnsanın varlığı beş duyu ile duyulan bedeni: 92b/15-92b/16.

heyūlā: (a.i.) Bütün cisimlerin ilk maddesi olarak varsayılan madde, eşyanın aslı, ilk cevher: 90a/13, 90b/5.

heyūlānī: (a.s.) İlk cevhere ait, bütün cisimlerin ilk maddesi olarak varsayılan maddeye ait: 90b/4.

hezār: (f.s.) 1. Bin. 2. Binlerce: 44b/19, 52a/3, 92a/3, 92a/3, 95b/8, 99b/14, 107a/13, 108b/4.

hezār hezār: Binlerce: 92a/3.

hezārān: (f.s. hezār'ın c.) Binlerce: 44a/21, 68b/23, 69a/3, 69b/5, 69b/7, 69b/15.

hezār-pāre: (f.b.s.) Yüz parça, parça parça olmuş, paramparça: 51a/15.

hezār-şevher: (f.b.i.) Bin koca, binlerce koca: 100a/8.

hıfz: (a.i.) Koruma, saklama, muhafaza etme: 43a/3, 49b/15, 57a/16, 63a/15, 78a/3, 102a/22.

hıfz-ı Hudā-yı Zü'l-minen: İyilik ve cömertlik sahibi Allah'ın koruması: 57a/16-57a/17.

hıfz it- (a.t.b.fi.): Korumak, kollamak, savunmak, saklamak, muhafaza etmek: 43a/13, 77b/15-77b/16, 109b/23.

hıfz u hırāset it- (a.t.b.fi.): Korumak ve kollamak: 102a/22.

hırām: (f.i.) Salına salına, naz ve eda ile yürüme: 44a/18.

hırāmān: (f. s.) Salına salına naz ve eda ile yürüyen: 44a/1.

hırāset: (a.i.) Koruma, kollama, saklama, muhafaza etme: 78a/3, 102a/22.

hıredmendān: (f.b.i. hıredmend'in c.) Akıllılar, akıllı kimseler: 44b/9.

hırka: (a.i.) 1. Hırka, 2. Derviş cübbesi: 51a/3, 51a/5, 51a/8, 51a/10, 51a/15, 98b/13, 102b/17, 102b/20, 103b/2.

hırka-i hezār-pāre: Paramparça olmuş hırka: 51a/15.

hırka-i nīlūferī: Nilüfer çiçeği renginde hırka: 102b/17.

hırka-i şad-pāre: Paramparça olmuş hırka: 51a/8.

hırka-i şad-pāre-i dünyā: Dünya denen paramparça hırka: 51a/10-51a/11.

hırka-pūş: (a.f.b.s.) Hırka giyen, derviş: 67a/14.

hırmān: (a.i.) 1. Nasipsizlik, mahrumiyet. 2. Ümitsizlik: 45b/3, 50a/20, 55b/2.

hırş: (a.i.) Hırs, sonu gelmeyen arzu, istek: 44a/19, 44b/2, 57b/9.

hışāl: (a.i. hāşlet'in c.) Huylar, tabiatlar, ahlaklar, hasletler, mizaçlar: 67b/1.

hışm: (f.i.) Öfke, kızgınlık, gazap: 101b/15.

hışt: (f.i.) 1. Kerpiç. 2. Tuğla: 45a/19, 57a/3.

hışt-pāre: (f.b.i.) 1. Tuğla parçası. 2. Kerpiç parçası: 79b/19,

hışt-pāre-i bālīn-i sengīn: Taş gibi katı yastık tuğlası: 79b/19-79b/20.

hıyābānzār: (f.b.i.) 1. İki tarafı ağaçlı olan yol. 2. Ortasından su akan ağaçlık yer: 46b/7, 72b/10, 75b/5.

hıyābānzār-ı ittifāk: Fikir birliğine varma yolu: 75b/5.

hıyām: (a.i. hayme'nin c.) Çadırlar: 43b/11.

hızır: (a.i.) Abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat: 47b/5, 73b/9.

hibāle: (a.i.) 1. Kement, bağ. 2. Tuzak, ağ: 51a/17.

hicāb: (a.i.) 1. Perde, örtü. 2. Engel, hail. 3. tas. Gönülde Hakk'ın tecellisine ve İlâhi hakikatleri görmeye engel olan ve insanı Allah'tan uzaklaştıran maddi, manevi her şey: 43b/23, 48b/23, 53b/8, 56b/1, 65a/7, 82a/2, 95b/1, 99b/2, 109a/6.

hicāb-ı dehlizü'l-kurb-ı Rabbānî: Allah'a yakınlık kuran kalbe perde / engel olan: 43b/23.

hicāb-ı gaflet: Gaflet perdesi: 95b/1.

hicāb-ı haylûlet: (İlâhi hakikatleri görmeye) engel olma perdesi: 109a/6.

hicāz: (a.i.) Klasik Türk musikisinde bir makam: 84b/15.

hicer: (a.i.) Ayrılık: 84b/4.

hicer-i ruhsâr-ı şâhid-i ma' nâ: Mana / hakikat güzelinin çehresinden ayrı kalma: 84b/4.

hicrân: (a.i.) Ayrılık acısı: 47a/16.

hiç: (f.zf.s.i.) 1. Hiç, asla. 2. Hiçbir. 3. Yokluk, hiçlik: 45a/12, 79a/5, 99a/3.

hiç-bahâ: (f.b.s.) Değersiz, kıymetsiz, pahası hiç hükmünde: 82b/5.

hiç-ber-düş: (f.b.s.) Hiçlik taşıyan, hiçliği omuzlamış, hiçlik omzunda: 48b/5.

hiç-ber-düşî: (f.b.i.) Hiçlik taşıma, hiçliği omuzlama: 54a/23.

hiç-ber-düşî-i ta'alluk u âmâl: Dünya sevgisi ve (dünyaya dair) emellerin hiçliğini taşıma: 54a/23-54b/1.

hiç-kes: (f.b.zm.) Hiç kimse: 60b/3-60b/4.

hidāyet: (a.i.) 1. Doğru yolu gösterme, doğru yola erdirme, hakka sevk etme, kılavuzluk, hak üzere olma. 2. Doğru yol, hak yolu, Müslümanlık: 48a/12, 51a/7, 73b/9, 75a/23, 79b/1, 98b/23, 103b/17.

hidāyet-refîk: (a.b.s) Yoldaşı hidayet olan: 44a/18.

hidāyet ü irşād it- (a.t.b.fi.): Doğru yolu göstermek: 51a/7.

ẖidmet: (a.i.) İş, hizmet, vazife, görev: 79b/4, 106a/20.

ẖidmet-i me'mûre: Emredilen iş, yapılması emrolunan görev: 106a/20.

ẖiffet: (a.i.) Hafiflik: 100a/23.

ẖikāye: (a.i.) Asılsız hikāye, masal, boş söz, saçma lakırtı: 109b/5.

ẖikāyet: (a.i.) Anlatma, nakletme: 107a/18.

ẖikem: (a.i. ẖikmet'in c.) Hikmetler: 78b/6.

ẖikem-āmūz: (a.f.b.s.) Hikmetli, hikmet sahibi, bilgelik dolu: 78b/8.

ẖikem-āmūz-ı rūşen-dilān: Gönül gözü açık hikmet sahip(ler)i: 78b/8.

ẖikmet: (a.i.) 1. Allah'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi layık olduğu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılmayan gizli amacı. 2. Allah'ın kulun kalbine eşyanın hakikati hakkında koyduğu, akılla elde edilemeyen kalbî ilim, ledün ilmi: 48b/7, 57b/5, 78b/19, 93a/23, 93b/8.

ẖikmet-āmiz: (a.f.b.s.) Hikmetli, bilgelik dolu: 76b/6.

ẖikmet-irtisām: (a.b.s.) Bilgelik dolu, hikmetli, hikmet barındıran: 109a/10.

ẖikmet-me'nūs: (a.b.s.) Hikmet gösteren, bilgelik dolu, hikmeti alışkanlık hâline gelen: 93b/10.

ẖikmet-nümün: (a.f.b.s.) Hikmetli, hikmet gösteren: 66a/8.

ẖikmet-şināsān: (a.f.b.i. ẖikmet-şinās'ın c.) Hikmetten anlayanlar, bilgece sözlerden anlayanlar, eşyanın hakikatini bilenler: 109b/13.

ẖilāf: (a.s.) Ters, aykırı, zıt, karşıt: 84b/9.

ẖilāf-ı cins: Aynı türden olmayan, farklı olan, zıt olan: 84b/9.

ẖil'at: (a.i.) Kaftan: 48b/2, 50b/9, 50b/16, 53b/5, 58b/18.

ẖil'at-ı 'ārifin ü şulehā: Ariflerin ve salihlerin kaftanı: 50b/16-50b/17.

ẖil'at-ı düş-ārā-yı 'aql ü ma'rifet: Akıl ve irfanın omuz süsleyen kaftanı: 48b/2, 58b/18-58b/19.

ẖil'at-ı sa'ādet: Bahtiyarlık kaftanı: 53b/5.

ẖile: (a.i.) Hile, oyun, tertip, düzen: 74b/12.

ẖile-i fil-i dīv-şüret-i nefis-i emmāre: Kötülüğü emredici nefsin şeytan suratlı filinin hilesi: 74b/12.

hîle-perdâz: (a.f.b.s.) Hileci, hile yapan, hilekâr, üçkâğıtçı, düzenbaz, hilebaz: 66b/8.

hilkat: (a.i.) Yaratma, yaratılış: 92b/23.

hilm: (a.i.) Yumuşak huyluluk, yumuşaklık, huy yumuşaklığı: 67a/23.

hilye: (a.i.) Süs, ziynet: 42b/18, 90a/14, 92a/20.

hilye-i besmele: Besmele süsü: 42b/18.

hilye-i ‘ulûm-ı resmî: Gerekli ilimlerin süsü: 92a/20-92a/21.

hilye-i ‘ulûm ü ma‘ârif: İlimlerin ve marifetlerin süsü: 90a/14-90a/15.

hîmāye: (a.i.) Koruma, kollama, muhafaza etme, sahip çıkma: 65a/23, 73b/3.

hîmāye-i irāde: İradeyi koruma: 73b/3.

hîmāyet: (a.i.) Koruma, kollama, muhafaza etme, sahip çıkma: 78a/3, 80a/15.

himem: (a.i. himmet’in c.) Himmetler, manen büyük kimselerin dilediklerini yerine getiren manevi yardımları: 44a/23.

himmet: (a.i.) 1. Çaba, çalışma, gayret, emek. 2. Yardım, ihsan. 3. Manen büyük kimselerin, ermişlerin dilediklerini yerine getiren manevi gücü, manevi yardımı, lutfu: 42b/14, 44b/15, 50a/13, 53a/20, 54a/18, 60a/9, 68b/22, 72a/2, 72a/3, 72a/11, 72b/3, 76a/13, 77b/22, 82a/2, 82a/19, 83b/13, 92a/20, 95b/9, 97b/2, 97b/12, 98b/3, 100a/21.

himmet-i merdâne: Eren(ler)in manevi yardımı: 72a/3-72a/4.

himmet-i pîrân: Ulu erenlerin manevi yardımı: 82a/2.

hîn: (a.i.) An, zaman, vakit, sıra: 56a/2, 64b/7, 79b/18.

hîn-i intikâl: Öbür dünyaya göçme zamanı, ölü olunan vakitler: 79b/18.

hîn-i istimâ‘: İşitildiği an(da), duyulduğu zaman: 56a/2.

hîn-i tulû‘: Doğma anı: 64b/7.

hirâs: (f.i.) Korku, korkma, ürkme: 62a/11.

hire: (f.s.) 1. Kamaşmış, donuk, fersiz (göz). 2. Karanlık, bulanık, bulutlu. 3. Şaşkın, şaşırılmış, hayret içinde, akli fikri karmakarışık olan, avare: 43b/22, 48b/14, 65a/18, 69a/20, 75b/18.

hîrfet: (a.i.) Meslek, sanat, zanaat, esnaf kollarından her birinin yaptığı iş: 59b/22, 60a/10, 93a/6.

hirmen: (f.i.) 1. Harman. 2. Biriktirme, yığma, depolama: 49b/18, 55a/9, 55a/20, 55a/22, 55b/2, 67b/3.

hirmen-i hirmān: Mahrumiyet biriktirme, nasipsizlik depolama: 55b/2.

hirmen-i hayāt-ı merdüm: İnsanların hayat harmanı: 67b/3-67b/4.

hirmenhā: (f.i. hirmen'in c.) Harmanlar: 55a/7.

hisān: (a.s.) Güzel: 79b/23.

hişār: (a.i.) Hisar, çevresi yüksek surlarla çevrili kale: 56b/13, 56b/15, 57a/10.

hişār-ı cism-i nizār: Zayıf beden kalesi: 57a/10.

hişār-ı ẖod: Kendi hisarın: 56b/13.

hiss: (a.i.) Dış dünyaya ait etkileri beş duyu yoluyla idrak etme: 89b/9, 93a/6, 94a/11, 94a/14, 94a/22, 94b/16, 94b/17, 95a/14.

hiss-i müşterek: Beyinde bulunduğu inanılan hisleri algılama merkezi: 94a/22.

hişşe: (a.i.) Hisse, pay, nasip: 63a/6.

hişşe-i şerāre-i esrār-ı Melik ü Ma' būd: Mülkün gerçek sahibi olan ve kendisine ibadet edilen Allah'ın sırlarının kıvılcımından alınan pay: 63a/6-63a/7.

hişšemend: (a.f.b.s.) Hisse alan, pay alan: 55b/5.

hişšemendī: (a.f.b.i.) Hisse alma, pay alma: 53a/19.

hişşe-yāb: (a.f.b.s.) Payı olan, hissesi bulunan, nasiplen, faydalanan: 98a/19.

hiss it- (a.t.b.fi.): 1. Dıştan gelen etkileri beş duyu vasıtasıyla idrak etmek. 2. Sezmek, fark etmek: 65b/21, 79a/12-79a/13, 89a/5.

hissiyye: (a.s.) Hisle ilgili, duygu ile ilgili, hisse dayanan: 91a/22.

ẖiṣ: (f.zm.) Kendi, kendisi: 52a/10, 69a/1.

ẖiṣten: (f.zm.) Kendi, kendisi: 43a/20.

ẖiṭa: (a.i.) Sınırları çizilmiş alan, daire: 59a/6, 78a/13.

ẖiṭa-ı şümül ü iḥāṭa: Kapsama alanı: 59a/6.

ẖiṭāb it- (a.t.b.fi.): Hitap etmek, seslenmek, söz söylemek: 45a/9.

ẖitām: (a.i.) Son, nihayet, bitim: 43a/7, 75a/1.

ḥītān: (a.i. ḥā'it'in c.) Duvarlar: 45b/7.

ḥiyāz (a.i. ḥavz'ın c.) Havuzlar: 85a/20.

ḥiyel: (a.i. ḥile'nin c.) Hileler, aldatmacalar, oyunlar: 98b/14.

ḥizem-keş: (f.b.s.) Oduncu, odun çeken, odun taşıyan: 76b/1.

ḥizlān: (a.i.) Zillet, sefalet, yardımsız kalıp sefil ve zelil olma: 50a/20, 51a/11.

ḥ'od: (f.zm.) Kendi, kendisi: 52b/14, 54b/7, 56a/6, 56a/7, 56b/13, 57b/17, 58a/11, 58b/7, 60b/12, 61b/8, 61b/8, 61b/10, 62a/13, 63b/11, 68b/23, 99b/13, 100b/17.

ḥ'od-be-ḥ'od: (f.zf.) Kendi kendine, kendi başına, kimseye danışmadan, kendiliğinden: 101b/17.

ḥ'od-bīnā: (f.b.s.) Sadece kendini gören, kendini beğenmiş, mağrur, kibirli: 43b/20.

ḥ'od-fürüş: (f.b.s.) Kendini satan, kendini metheden, övünen: 62b/22, 99a/8.

ḥ'od-fürüş-ı bāzār-ı iftiḥār: Övünme pazarında kendini satan (kendini öven): 99a/8-99a/9.

ḥ'od-fürüşān: (f.b.i.) Kendini satanlar, kendini methedenler, övünenler: 99a/5.

ḥ'od-fürüşān-ı nā-puḥte-i müflis-i naḥdīne-i endīše: Düşünce sermayesini batırmış, kendini övüp duran acemi (tüccar): 99a/5-99a/6.

ḥ'od-gām: (f.b.s.) Kendini beğenmiş, bencil, kendi keyfini düşünen: 43b/22.

ḥ'odī: (f.i.) Benlik, kendini beğenme, kibir, gurur: 43b/21, 44a/1.

ḥ'od-perest: (f.b.s.) Kendine tapan, kendini beğenmiş: 45a/1.

ḥ'od-perestī: (f.b.i.) Kendini beğenmişlik: 49a/14.

ḥ'od-kāmī: (f.b.i.) Bencillik, egoistlik: 97b/20.

ḥoḳḳa: (a.i.) 1. Cam, maden veya topraktan yapılmış küçük kap. 2. İçine mürekkep konan ufak kap. 3. Küçük ve yuvarlak ağız: 42b/7, 62b/6, 104a/3.

ḥoḳḳa-i 'anber-āgīn-i dehān-ı i'cāz-rehīn: Mucize sayılacak kadar düzgün bir konuşmaya sahip olan ağzın amber kokulu hokkası: 42b/7.

ḥoḳḳa-i süveydā-yı dil: Kalbin tam ortasında bulunan, İlahi tecellinin odak noktası olan siyah nokta hokkası: 104a/3-104a/4.

ḥoḳḳa-i yāḳūt-ı dehān: Ağzın yakut renkli hokkası: 62b/6-62b/7.

ḥ'orden: (f.fi. gzk: ḥ'or) Yemek: 49a/22.

ḥorden-i ğam: Gam yemek (kederlenmek, tasalanmak, üzülmek): 49a/22.

ḥoş: (f.s.) 1. İyi, güzel, latif, hoş. 2. Tatlı: 73a/3, 74a/14.

ḥoş-bū: (f.b.s.) Güzel kokulu: 104a/4.

ḥoşça: (f.t.zf. ḥoş-ça) İyi, güzelce: 57a/15.

ḥoş-dil: (f.b.s.) Gönlü hoş, hâinden memnun: 51b/20.

ḥoş-dil-i şād-mānī vü inbisāt: Bahtiyarlık ve ferahlık ile gönlü hoş: 51b/20.

ḥoş-elhān: (f.a.b.s.) Güzel sesli: 46b/6-46b/7.

ḥoş-ġidā: (f.a.b.s.) Lezzetli, nefis: 83a/12.

ḥoş-ġivār: (f.b.s.) Lezzetli, tatlı: 46b/23, 52b/8, 55b/21, 62b/22, 63b/21, 70b/14, 72a/20, 106b/23, 107b/19.

ḥoş-ḥālī: (f.a.b.i.) Bahtiyarlık, memnurluk, hoşnutluk, sevinme, sevinç, mutluluk: 80b/14.

ḥoş-kār: (f.b.s.) İyi işler yapan, hayırlı işler yapan: 98b/9.

ḥoş-kumāş: (f.a.b.s.) Kumaşı güzel: 57a/19, 79b/17, 81a/15.

ḥoş-lehce: (f.a.b.s.) Lehçesi güzel, konuşması hoş, güzel konuşan: 65b/1.

ḥoş-nevā: (f.b.s.) Güzel sesli: 84b/3.

ḥoş-nişīn: (f.b.s.) Rahatça oturan, oturup yerleşen: 108a/14.

ḥoş-nişīn-i zāviye-i ferāġ: Rahatlık köşesinde rahatça oturan: 108a/14.

ḥoşnūd: (f.s.) Hoşnut, memnun, razı: 60a/14.

ḥoş-nümā: (f.b.s.) Güzel görünen, güzel görünüşlü: 72b/23.

ḥūbān: (f.i. ḥūb'un c.) Güzeller: 43a/1, 43a/10, 43a/12, 73a/7, 73a/20, 74b/6, 74b/11.

ḥūbān-ı dil-rübāyān-ı meh-rūyān: Ay yüzlü, gönül çalan güzeller: 73a/7-73a/8.

ḥūbān-ı meh-rūyān: Ay yüzlü güzeller: 74b/11.

ḥūbān-ı tābende-^c izār: Parlak yanaklı güzeller: 43a/10.

ḥūb-nefes: (f.a.b.s.) Hoş sesli: 84a/7.

ḥubūbāt: (a.i. ḥabb'ın c. olan ḥubūb'un c.) 1. Buğday, arpa, mısır vb. taneli bitkiler, tahıl. 2. Tohumlar: 55a/18, 82a/18.

ḥubūbāt-ı ahlāk-ı ḥamīde: Övgüye değer huyların tahılı: 82a/18.

ḥubz: (a.i.) Ekmek: 98b/16.

ḥuceste-āsār: (f.a.b.s.) İşleri hayırlı / uğurlu: 93a/14.

ḥuceste-pey: (f.b.s.) Uğurlu, talihli, ayağı uğurlu: 73b/9.

ḥuceste-şifāt: (f.a.b.s.) İyi niteliklerin sahibi, güzel ahlaklı, iyi huylu: 94b/23, 95a/17.

Ḥudā: (f.i.) Tanrı: 43a/3, 43a/21, 43b/1, 45b/16, 45b/22, 47a/6, 47b/1, 47b/3, 47b/21, 48a/10, 56a/2, 57a/2, 57a/16, 59a/2, 59b/21, 65b/4, 68b/5, 69b/12, 72a/5, 75b/19, 76a/19, 76b/5, 77b/4, 79b/7, 81b/14, 84b/1, 84b/22, 85b/14, 92a/6, 96a/1, 96a/6, 96a/15, 100b/8, 100b/23, 103a/2, 103a/14, 103b/12, 104a/3, 104a/21, 104b/13, 104b/15, 106a/2, 108a/10.

Ḥudā-yı lā-yezāl: Ebedî olan Allah: 59a/2.

Ḥudā-yı Mennān: Kullarına hadsiz hesapsız nimetler veren Allah: 47b/21.

Ḥudā-yı müte'āl: Yüce Allah: 47a/6-47a/7, 84b/1, 84b/22.

Ḥudā-yı Rabbü'l-ālemīn: Bütün âlemlerin sahibi ve efendisi olan Allah: 106a/2.

Ḥudā-yı yegāne: Biricik Tanrı: 57a/2.

Ḥudā-dād: (f.b.s.) Allah vergisi: 62b/1, 74a/21, 95b/18.

Ḥudāvend: (f.i.) 1. Her şeyin sahibi olan Allah. 2. Efendi, sahip, malik: 47a/19, 60a/15, 70a/4.

Ḥudāvend-i her mevcūd: Her varlığın sahibi (Allah): 60a/15.

ḥudūs: (a.i.) 1. Sonradan meydana gelme, sonradan olma, meydana gelme, vuku bulma. 2. Âlem ve içindeki varlıkların sonradan yaratılması, gizlilikten açığa çıkması, görünmezlikten görünür duruma gelmesi keyfiyeti: 47a/8, 47a/10, 78a/10, 78b/23, 87a/11, 87a/13.

ḥudūs-ı zātī vü zamānī: Kendi varlığında başkasına muhtaç olma ve yok iken sonradan var olma. (Ḥudūs-ı zātī: Bir şeyin kendi varlığında başkasına muhtaç olması. Ḥudūs-ı zamānī: Bir şeyin sonradan var olması, var olmadan önce yokluk geçirmesi): 78a/10, 78b/23.

ḥuffāş: (a.i.) Yarasa: 66b/3, 80a/10, 108b/23.

ḥufre: (a.i.) Çukur, oyuk, delik: 80b/11.

ḥufre-i merḳad: Mezarın çukuru: 80b/11-80b/12.

hū-keşān: (a.f.b.i. hū-keş'in c.) "Hû" çekenler, Allah'ı "Hû" ismiyle zikredenler: 47a/19.

huliyy: (a.i.) Süs, ziynet, süs eşyası, takı: 74a/7.

hulkūm: (a.i.) (İnsan ve hayvanlarda) boğaz: 50a/15, 105a/1.

hullān: (a.i. halīl'in c.) Sadık dostlar, vefalı dostlar, samimi arkadaşlar: 55b/5, 65b/17.

hulūl: (a.i.) 1. Gelip çatma, zamanı gelme, erişme. 2. Bir şeyin içine işleme, girme, nüfuz etme: 94a/11, 95a/6, 95a/19.

hulūl-i ecel-i mev'ūd: Allah'ın takdir ettiği doğal ölümün gelip çatması: 95a/19-95a/20.

hulūş: (a.i.) 1. İçtenlik, samimiyet, halislik, saflık, kalp temizliği. 2. Kurtulma, sıyrılma: 43a/8, 85a/7.

hulv: (a.s.) Tatlı: 55b/22.

hum: (f.i.) 1. Küp. 2. Şarap küpü: 45b/23, 70b/22, 73b/7, 108b/11.

humār: (a.i.) Mahmurluk, içkiden sonra gelen baş ağrısı, sersemlik: 63b/13, 63b/13, 63b/19, 63b/21, 67a/10, 96b/22, 96b/23, 97a/23, 97b/12.

humār-ı bāde: Şarabın verdiği mahmurluk: 63b/13-63b/14.

humār-ı h'od: Kendi mahmurluğun: 63b/11.

humār-ı şebāne: Geceden kalan mahmurluk: 96b/20, 96b/22, 96b/23.

humār-ālūd: (a.f.b.s.) Sarhoşluktan kendini toplayamamış, kendinden geçmiş, mahmur, içkiden sersemlemiş: 70b/14.

humār-ālūde: (a.f.b.s.) Sarhoşluktan kendini toplayamamış, mahmur, içkiden sersemlemiş: 107a/2.

humār şikesten: (a.f.b.fi.) Mahmurluğu kırmak, mahmurluğu def etmek, mahmurluktan kurtulmak: 63b/11, 96b/20.

humk: (a.i.) Ahmaklık, şaşkınlık, bönlük, izansızlık, sersemlik, budalalık: 98a/11.

hum mā: (a.i.) 1. Ateşli hastalık. 2. Hastalıkla gelen şiddetli ateş, nöbet: 72a/22, 96a/23.

hum mā-yı muḥriḳa: Yakıcı ateşli hastalık, bünyedeki öd maddesinden kaynaklandığı kabul edilen bir tür humma: 72a/22-72a/23, 96a/23.

hum mā-yı muḥriḳa-i mühlīke-i muḥabbet ü velā: (İlahi) muhabbet ve aşkın helak eden yakıcı ateşli hastalığı: 96a/23.

ḥummāz: (a.i.) Kuzukulağı, çiçekleri iki evcikli rengi kırmızımtırak, tadı ekşimsi bitki: 55b/22.

ḥūn: (f.i.) Kan: 63b/9, 63b/23, 67a/19, 67b/16, 107a/9.

ḥūn-ābe: (f.b.i.) Kanlı gözyaşı: 58a/22.

ḥūn-ābe-i çeşm-i giryān: Ağlayan gözün kanlı gözyaşı: 58a/22.

ḥūn-ālūd: (f.b.s.) Kana bulanmış, kanlı: 64b/3, 64b/7, 69b/20, 69b/23, 104b/16.

ḥūn-feṣān: (f.b.s.) Kan saçan, kan fışkırtan: 84a/3, 106b/11, 107a/10.

ḥūnīn: (f.s.) Kana bulanmış, kanlı: 49b/12, 58a/21.

ḥūn-rīz: (f.b.s.) Kan dökücü, kan döken: 66a/15, 67b/7.

ḥūn-şūde: (f.b.s.) Kanlanmış, kan ağlamış: 106b/12, 107a/9.

ḥurd: (f.s.) Kırık, parça, kırılmış, ufalanmış, paramparça olmuş: 77b/23, 83b/2.

ḥurd ü şikeste kıl- (f.t.b.fi.): Kırmak: 83b/2-83b/3.

ḥurmā: (f.i.) Hurma ağacı: 76a/22.

ḥūrşīd: (f.i.) Güneş: 59b/7, 70a/23, 79a/18, 79a/23, 106b/2, 108a/21.

ḥūrşīd-i şa' şa' a-pāş-ı elfāz: Sözlerin parıltı saçan güneşi: 70a/23-70b/1.

ḥūrşīd-fūrūṣān: (f.b.i. ḥūrşīd-fūrūṣ'un c.) Güneşi satanlar, aşırı nurlu kimseler: 63a/12.

ḥurūc: (a.i.) Çıkış, çıkma, dışarı çıkma, çıkarma: 43b/19, 83a/4, 102b/5.

ḥurūc it- (a.t.b.fi.): Çıkmak: 90a/3.

ḥurūf: (a.i. ḥarf'in c.) Sözler, kelimeler: 109b/1.

ḥurūf-ı cevāhir-ḫurūf: Mücevherlerle kaplı sözler: 109b/1-109b/2.

ḥurūṣ: (f.i.) Coşma, coşku: 62b/21, 70b/9, 70b/22.

ḥurūṣān: (f.s.) Coşan, kuduran, azan: 53b/19.

ḥuṣūl: (a.i.) Hasıl olma, peyda olma, vücuda gelme, meydana gelme, gerçekleşme, üreme, türeme, çıkma: 61a/17, 72a/10, 89b/2, 89b/7, 90a/4, 92a/10, 94b/13, 108b/21.

ḥuṣūl bul- (a.t.b.fi.): Olmak, meydana gelmek: 86a/13.

ḥuṣūl-peḫīr ol- (a.f.t.b.fi.): Gerçekleşmek, meydana gelmek: 54b/11.

ḥuṣūṣā: (a.zf.) Özellikle, bilhassa: 93b/5.

hūş: (f.i.) Akıl, fikir, zekâ: 55b/15, 56a/3, 58b/18, 59a/3, 70a/21, 96a/17, 108b/19.

hūş-ber: (f.b.s.) Akıllı alan, insanı akıldan yoksun bırakan: 109a/14.

hūş-eşer: (f.a.b.s.) Akıllı, şuurlu: 68a/12.

huşk: (f.s.) 1. Kuru. 2. Kaba, soğuk, feyizsiz, ruhsuz: 44b/12, 44b/14, 46a/10, 46a/10, 46a/19, 64a/10, 79b/17, 80a/22, 85a/20, 97b/23, 99a/18, 99b/9.

huşk-āmār: (f.b.s.) Arayan, soran: 99b/9.

huşk-āmār-ı gevher-i esrār: (İlahi) sırlar incisini arayan: 99b/9.

huşk-çüb: (f.b.i.) Kuru tahta, kuru değnek: 46b/1.

huşk-çüb-ı kalem-i belāğat-raḥam: Belagatli (yazılar) yazan kalemin kuru tahtası: 46b/1-46b/2.

huşkīde: (f.s.) 1. Solmuş, soluk, canlılığı ve tazeliği kalmamış, kurumuş, susuz. 2. Yanmış, yanık: 98a/10, 99a/20, 99b/10, 107a/3.

huşkīde-nihāl: (f.b.s.) Kurumuş fidan, tazeliğini kaybetmiş fidan: 46a/18, 82b/2.

huşkīde-nihāl-ı şāḥsār-ı gülşen: Gül bahçesi çalılığının kurumuş fidanı: 46a/18.

huşkīde-nihāl-ı vücūd: Bedenin tazeliğini kaybetmiş fidanı: 82b/2.

huşk-leb: (f.b.s.) Dudağı kurumuş, kuru dudaklı, susamış, susuz: 46a/14.

hūşmendān: (f.b.i.) Akıl sahipleri, akıllı başında olanlar: 48b/6.

hūşmendān-ı deyristān-ı ḥikmet: Hikmet dergâhının akıl sahipleri: 48b/6-48b/7.

huşk-rende: (f.b.i.) Kuru kabuk: 99a/18.

hūş-rübā: (f.b.s.) 1. Akıl alan, akıllı kapıp götüren, insanın aklını başından alan. 2. Uyuşturucu özelliği olan, insanın aklını başından alan, bayıltan ilaç: 43b/17, 49a/1, 73a/13.

hūş-rübā-yı ‘adem: Yokluğun akıllı baştan alıp bayıltan ilacı: 49a/1.

huşū’: (a.i.) tas. Allah’ın azameti karşısında kulun alçak gönüllü olup nefisini hor ve hakir görmesi, yüreği ürperme ve korku ile dolu olarak Allah’a boyun eğmesi: 97b/3.

huṭūṭ: (a.i. ḥaṭṭ’ın c.) Hatlar, çizgiler: 67a/23.

huṭūṭ-ı şu‘ā‘-ı şubḥ-ı rūşen-i ḥilm: Yumuşak huyluluğun parlak fecrinin tel tel ışıkları: 67a/23.

hūy: (f.i.) Tabiat, yaratılış, mizaç, huy, ahlak: 83b/15.

hüy-i ü: Onun tabiatı / mizacı: 83b/15.

hüzû': (a.i.) 1. Alçak gönüllülük, tevazu. 2. tas. Allah'ın ululuğu karşısında boyun eğme: 97b/3.

hüzür: (a.i.) 1. Hazır bulunma, var olma. 2. Huzur, kat, makam, yan. 3. Gönül rahatlığı: 58b/8, 61a/12, 70b/23, 71a/8, 80b/19, 82a/20.

hübüb: (a.i.) (Rüzgâr için) esme, esiş: 69b/1, 104a/3.

hübüb-ı nesīm-i 'anber-i şemīm-i hayât-baḥş-ı 'aşk u muḥabbet: Aşk ve sevginin hayat bahşeden güzel kokulu amber rüzgârının esmesi: 69b/1-69b/2.

hübüb-ı nesīm-i cezbe-i Hudā-yı kerīm: Lütuf ve ihsanı bol olan Allah'ın cezbe rüzgârının esmesi: 104a/3.

hübûṭ: (a.i.) İnme, iniş: 85b/5.

hübûṭ it- (a.t.b.fi.): İnmek: 85b/5.

hüccāc: (a.i. ḥācc'ın c.) Hacılar: 43b/4.

hüccāc-ı zevī'l-ibtihāca-i zelīl: Basit haz sahibi hacılar: 43b/4.

hüccet: (a.i.) Kanıt, delil, ispat, senet: 93b/9.

Hüccetü'l-İslām İmām-ı Gazzālî: 1058 yılında İran'ın Tus şehrinde dünyaya gelen Eşarî kelamcısı, Şafii fakihi ve mutasavvıf Hüccetü'l-İslām İmām-ı Gazzâlî, 1111'de Tus'ta vefat etmiştir: 88a/4.

hücec: (a.i. hüccet'in c.) Deliller, kanıtlar, belgeler: 86a/7.

hücec-i sâtı'a-i Furkāniyye: Kur'an-ı Kerim'in apaçık delilleri: 86a/7.

hücerāt: (a.i. hücre'nin c.) Gözler, odacıklar, hücreler: 80a/7, 108b/16.

hücre: (a.i.) Göz, odacık, hücre: 88b/11, 104a/21, 109b/16.

hücre-nişîn: (a.f.b.s.) Hücrede oturan, küçük odada oturan: 103a/8.

hücre-nişîn-i bīmārḥāne-i sīne-i vīrāne: Harabe göğsün tımarhanesinin hücresinde oturan (deli gönül): 103a/8.

hücû' it- (a.t.b.fi.): Açlığı gidermek: 64a/11.

hücüm: (a.i.) Saldırı, saldırma, saldırı, akın, akın etme, üstüne yürüme, üstüne atılma, hücum: 49b/2, 49b/20, 56b/1, 56b/1, 63b/8, 101a/23, 102b/1, 102b/1, 102b/14.

hücüm-ı cünūd-ı merdüm-ḥār-ı ğaflet: Gafletin insan yiyen askerlerinin saldırısı: 56b/1.

hücüm-ı havāṭır: (Masivaya ait) düşüncelerin saldırısı: 102b/1.

hücüm-ı miḥen-i devrān: Zamane musibetlerinin hücumu: 101a/23.

hücüm-ı seyl: Selin hücumu: 102b/1.

hücüm-ı seyl-i sirişk: Gözyaşı selinin hücumu: 63b/8.

hücüm-ı şevk ü ‘ aşk ü zevk: (Allah aşkı ile gönülde meydana gelen) vect, aşk ve hazzın akın(lar)ı: 49b/20-49b/21.

hücüm it- (a.t.b.fi.): Saldırmak, atılmak: 65b/23.

hükemā: (a.i. ḥakīm’in c.) Bilgeler, hakimler, hikmet sahipleri: 85b/15, 92b/7.

hüküm: (a.i.) 1. Hüküm, karar. 2. Emir, buyruk. 3. Hâkimiyet, hükmetme, hükümrancılık: 64a/14, 78a/21, 92b/16.

hüküm olun- (a.t.b.fi.): Üzerinde hâkimiyet kurulmak: 91a/23.

hükümet: (a.i.) 1. Devlet. 2. Egemenlik, hâkimiyet, yönetim: 93a/12.

hümā: (f.i.) Kafdağı’nda yaşadığı kabul edilen, gölgesinin bir kimsenin üzerine düşmesiyle o kimsenin başına devlet kuşu konacağına inanılan çok büyük efsanevi kuş, devlet kuşu, talih kuşu, iyi talih: 83b/13, 84a/8.

hümā-yı himmet: Himmet kuşu, yardımda bulunan talih kuşu: 83b/13.

hümā-yı şeh-bāl-i bālā-pervāzī-i rūḥ-ı muḥaddes: Kutsal ruhun yükseklerden uçmasını sağlayan büyük kanadının talih kuşu: 84a/8.

hümüm: (a.i. hemm’in c.) Kederler, gamlar, tasalar, üzüntüler, kaygılar: 49b/3, 55b/17, 72a/5, 72a/17, 72a/22, 72a/23.

hüner: (f.i.) 1. Maharet, ustalık, beceriklilik, beceri. 2. Marifet, bilme: 71b/15, 71b/23, 80b/16.

hünermendī: (f.b.i.) Bilgililik: 57b/7.

hüsn: (a.i.s.) 1. Güzellik, iyilik. 2. Güzel, iyi: 42b/17, 43a/2, 43a/7, 43a/13, 43a/17, 43a/18, 43a/19, 53a/21, 55a/18, 65b/4, 66b/7, 67a/23, 73a/7, 73a/11, 73b/1, 75a/1, 75a/23, 76b/7, 90a/5, 96a/9, 105a/5, 105a/7, 105a/18, 105b/8.

hüsn-i edā: Güzel bir üslup kullanma, güzel ifade etme: 65b/4.

hüsn-i ḥaṭṭ: 1. Güzel yazı. 2. Güzel yazı yazma sanatı: 43a/2.

hüsn-i hitām: İyi bir son, iyi sona erme, güzel bitiş: 43a/7, 75a/1.

hüsn-i ihtiyār: Özgür irade: 96a/9.

hüsn-i i' tikkād: Tam inanç, kalben tasdik ederek inanma, ihlas: 55a/18.

hüsn-i qarīn-i bādī-i hidāyet: Hidayete sebep olan iyi huylu arkadaş: 75a/23.

hüsn ü ān: Güzellik, alım, cazibe: 43a/18, 73a/7.

hüsn ü ' aşk-ı pāk: Pak olan (hakiki) güzellik ve aşk: 105a/5.

hüsrān: (a.i.) Hüsrān, beklenene erişememekten doğan hüzn, mahrumiyet acısı: 45b/2, 50a/20, 51a/11.

hüveydā: (f.s.) Belli, apaçık, zahir, aşikār, besbelli: 42b/18, 63a/17, 69a/11, 83a/15.

hüviyyet: (a.i.) 1. Mahiyet, hakikat, asıl. 2. tas. Cenabıhakk'ın hiçbir şekilde nitelenemeyen mutlak hakikati, Allah'ın varlık sıfatı: 47a/22, 57a/2, 60b/2, 68b/3, 75b/23.

hüzāl: (a.i.) Zayıflık, hâlsizlik, bitkinlik: 96b/1.

hüzāl-zede: (a.f.b.s.) Hâlsizliğe uğramış, bitkinliğe tutulmuş: 96a/8.

I

ıdlāl: (a.i.) Dalalete düşürme, doğru yoldan çıkarma, azdırma: 98b/3.

ırağ: (t.s.) Uzak: 74b/13, 97a/11.

ırağ: (t.s.) Uzak: 77a/4.

'ırk: (a. i.): Irk, soy, nesil, sülale, zürriyet: 68b/6.

ışgā: (a.i.) Kulak verme, dinleme: 109b/17.

ıskāt: (a.i.) Düşürme: 100a/4.

ıştıbār: (a.i.) Sabır ve tahammül gösterme, dayanma, katlanma: 101b/7.

ıtlāk: (a.i.) 1. Salıverme, bırakma, koyuverme. 2. Bir kayıtle kayıtlı olmama, kayıtsız şartsız olma, mutlak olma, serbest olup her tarafta bulunma, serbestlik, hür olma. 3. Deme, denilme, tabir etme, ... diye adlandırma: 48b/21, 48b/22, 69a/10, 90b/15, 99a/2.

ıtlāk-ı vücūd: Varlık diye adlandırılma: 48b/22-48b/23.

ıtlāk olun- (a.t.b.fi.): Denilmek, adlandırılmak: 87a/23, 87b/2, 87b/5, 87b/7, 88b/2, 89b/8, 90b/19-90b/20, 107b/8.

ıtnāb: (a.i.) 1. Uzatma, uzun etme. 2. Sözü uzatma, gereksiz ayrıntıya boğma: 57b/14, 88b/4, 98b/22.

ıtnāb-ı rişte-i tül-i āmāl: Sonu gelmez arzuların ipini uzatma: 98b/22-98b/23.

ıtnāb-ı tınāb-ı hayme-i tafşil: İzah çadırının ipini uzatma (sözü uzattıkça uzatma): 88b/4.

‘ıtrî: (a.s.) İtirlî, güzel kokulu: 42b/8.

‘ıtrıyyü’l-erķām: Yazıların ıtırlısı (etrafa güzel kokular yayan yazı, hadis): 42b/8.

ıttılā: (a.i.) Bilme, öğrenme, haberdar olma, vâkıf olma, bilgilenme, tanıma: 72b/16, 80a/9, 86a/14, 86b/18, 86b/21, 87a/8, 87a/17, 92a/16, 108b/22.

ıztırāb: (a.i.) Maddi veya manevi acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı, elem: 54b/1, 70b/18, 81a/5.

İ

i‘ānet: (a.i.) Yardım: 60a/21.

‘ibād: (a.i. ‘abd’in c.) Kullar: 48b/23, 60a/15, 71a/21.

‘ibādāt: (a.i. ‘ibādet’in c.) İbadetler: 55a/19, 77b/1.

‘ibādet: (a.i.) İbadet, kulluk: 52a/9, 53a/21, 56b/1, 79b/4, 97b/10, 97b/18.

‘ibārāt: (a.i. ‘ibāre’nin c.) İbareler, cümleler: 43a/1.

‘ibāret: (a.i.) 1. Sadece ... den meydana gelmiş, ... den oluşmuş, ... den oluşan, ... den meydana gelen. 2. Cümle: 46a/4, 46b/21, 47a/23, 50b/2, 51a/16, 72a/7, 72a/19, 77a/9, 79b/12, 87b/8, 88a/11, 88b/1, 88b/21, 89b/2, 90b/22, 91a/1, 91a/8, 95b/18, 107b/7.

‘ibāreten: (a.zf.) Zahirî anlamıyla: 56b/23.

ib‘ād it- (a.t.b.fî.): Uzaklaştırmak: 55a/1.

ibdā: (a.i.) Yeni ve güzel bir şeyi ilk defa meydana getirme, yaratma: 78a/11, 78a/16, 79a/2, 106b/20.

ibdā‘ıyyāt: (a.i. ibdā‘ıyye’nin c.) Daha önce eşi ve benzeri bulunmayan, yeni yaratılmış şeyler: 86a/13.

‘iber: (a.i. ‘ibret’in c.) İbretler, ders alınacak şeyler: 98b/6.

ibhām olun- (a.t.b.fî.): Kapalı durumda bırakılmak, açıklanmamak, gizli kapaklı tutulmak: 86b/7, 86b/15, 86b/17-86b/18, 87a/6.

İblis: (a.i.) Şeytan: 50b/21, 66a/1.

İbn Habbîb: 790 yılında Kurtuba yakınlarında doğduğu tahmin edilen Maliki fıkıhçısı Abdumelik b. Habbîb es-Sülemî, 853'te Kurtuba'da vefat etmiştir: 87b/23.

İbn Hâcib: 1174'te Mısır'ın Kavs eyaletinde doğan Maliki fıkıh bilgini İbn-i Hâcib, 1248'de İskenderiye'de vefat etmiştir: 87b/10.

İbn Hazm: 994 yılında Kurtuba'nın doğusundaki Minyetü'l-Mugîre'de dünyaya gelen Zahirî mezhebinin en büyük temsilcisi, usulcü, fakih ve muhaddis Ebû Muhammed Alî bin Saîd ibn Hazm, 1064 yılında Leble'de vefat etmiştir: 88a/1.

İbrâhîm Halîl: Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet tarafından en büyük ata ve temel referans noktası kabul edilen Hz. İbrahim, Yüce Allah'ın emri üzere oğlu Hz. İsmail ile birlikte Kâbe'yi, Hz. Şit tarafından yapılan binanın temelleri üzerine inşa etmiştir: 43b/5.

İbrâm: (a.i.) Zorlama, biktırıncaya kadar üstüne düşme: 107a/13.

İbrâm-ı sâķî-i ğaddâr: Acımasız sakinin zorlaması: 107a/13-107a/14.

İbrâz: (a.i.) Ortaya koyma, gösterme, meydana çıkarma: 51b/12.

İbrâz-ı ferah ü inbisât: Rahatlık ve ferahlık gösterme (rahatlama ve ferahlama): 51b/12.

İbret: (a.i.) Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders, ibret: 48a/2, 57b/3, 66b/6, 67a/6, 99a/22, 101a/14.

İbret al- (a.t.b.f.): Olan bir şeyden kendi payına ders çıkarmak: 45b/10, 82b/20.

İbret-bîn: (a.f.b.s.) İbret alan, ders çıkaran: 100a/16.

İbret-maẓmûn: (a.b.s.) Manasıyla ibret veren: 103b/16.

İbret-me'âl: (a.b.s.) Manasıyla ibret veren: 81a/17, 82a/15.

İbret-nümûn: (a.f.b.s.) İbret gösteren, ibret alınacak şeyleri gösteren: 54b/3, 56a/8.

İbret-rüsûm: (a.b.s.) Üslubuyla ibret veren: 50a/2, 107b/10.

İbrîķ: (a.i.) Toprak veya madenden yapılmış kulplu, karınlı, emzikli ve ince boyunlu su kabı, testi: 64a/6.

İbtidâ: (a.zf.i.) 1. İlk başta, en önce, evvela, ilkin, başlangıçta. 2. Başlangıç: 59b/19, 89a/21, 92b/22.

İbtidâ-yı hîlķat: Yaratılışın başlangıcı: 92b/22-92b/23.

ibtidā-yı sülûk: Tarikatta manevi yolculuğun başlangıcı: 59b/19-59b/20.

ibtihâc: (a.i.) Sevinme, sevinç, ferah, ferahlama, sürur, keyif, neşe, haz: 44b/9.

ibtihâca: (a.i.) Sevinme, sevinç, ferah, ferahlama, sürur, keyif, neşe, haz: 43b/4.

ibtilâ: (a.i.) Mübtelalık, tutkunluk, düşkünlük, bağımlılık, tutku: 109a/19.

icād: (a.i.) Var etme, vücuda getirme, meydana getirme, yaratma, var edilme, vücuda getirilme, meydana getirilme, yaratılma: 69a/17, 69b/5, 69b/8, 78a/11, 78a/16, 78b/22, 79a/2, 89a/21, 89a/23.

icād-ı havâdiş-i kevnîyye: Varlık âlemine ait olayları yaratma: 69a/17.

icād eyle- (a.t.b.fi.): Var etmek, yaratmak, yeni bir şey meydana getirmek: 89a/4.

icād it- (a.t.b.fi.): Var etmek, yaratmak, yeni bir şey meydana getirmek: 69a/3.

icād kerden: (a.f.b.fi.) Var etmek, yaratmak, yeni bir şey meydana getirmek: 69a/1.

icâle: (a.i.) 1. Gezdirme, dolaştırma, harekete geçirme. 2. Hakkında düşünme, beyin jimnastiği yapma: 89a/11.

icâle it- (a.t.b.fi.): Hakkında düşünmek, beyin jimnastiği yapmak: 89a/14.

icâzet: (a.i.) İzin, müsaade, ruhsat: 63a/22.

i'câz-rehîn: (a.b.s.) Mucize sayılacak kadar düzgün bir konuşmaya sahip olan, mucizevi söz söylemeyi elinde tutan: 42b/7.

iclâ: (a.i.) Sürme, sürgün etme, uzaklaştırma: 45a/18, 81a/3.

iclâs it- (a.t.b.fi.): Oturtmak: 82a/14.

icmâl: (a.i.) Öz, özet, hülâsa: 85b/12, 85b/16.

icrâ: (a.i.) 1. Akıtma, akıtılma. 2. Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma, yerine getirme, bir işi yürütme: 85a/18, 94a/14, 103a/22.

icrâ-yı âyîn-i seyr ü sülûk: Hakk'a ulaşmak için yapılan manevi yolculuğun ayinini / ilahisini yürütme: 103a/22.

icrâ-yı enhâr-ı peşimânî vü nedâmet: Pişmanlık nehirlerini akıtma (pişmanlıktan dolayı ağlama): 85a/18-85a/19.

icrâ olun- (a.t.b.fi.): Yapılmak, gerçekleştirilmek, yerine getirilmek: 97a/9.

ictihâd: (a.i.) Gücü yettiği kadar çalışma, gayret gösterme, çabalama: 72a/9, 92a/11, 99b/4.

ictinā': (a.i.) Derme, devşirme, toplama, meyve toplama: 77a/2.

ictināb: (a.i.) Uzak durma, sakınma, kaçınma, çekinme: 66a/2.

ictināb eyle- (a.t.b.f.i.): Uzak durmak, sakınmak, kaçınmak, çekinmek: 75b/13.

içre: (t.i.) İçinde: 73b/7, 88b/9.

içün: (t.e.) 1. İçin, ... amacıyla, ... maksadıyla. 2. ... e özgü, ... e ayrılmış. 3. ... sebebiyle, ... den ötürü. 4. ... e göre: 50a/6, 56b/21, 57b/3, 60b/20, 61a/12, 61b/18, 63a/9, 63a/10, 68b/22, 76b/1, 77b/14, 83b/22, 86a/15, 86b/18, 90a/20, 90a/22, 90a/23, 91a/15, 93b/20, 94a/5, 97a/17, 99b/12.

idā': (a.i.) Emanet etme, bir malı saklaması için başka birine verme: 73b/20.

i' dām: (a.i.) Yok etme, öldürme: 78a/1, 78a/11.

idāre: (a.i.) 1. Döndürme. 2. Yönetme, çekip çevirme, yönetim: 49a/12, 53a/5, 56b/1, 73a/8, 84b/11, 106a/19, 106a/22, 106b/3.

idāre-i aḳdāḥ-ı mu'āşeret: Sohbet kadehlerini tokuşturma: 84b/11.

idāre-i aḳdāḥ-ı mu'āşeret-i ihvān: Dostlarla sohbet kadehlerini tokuşturma 53a/5.

idāre-i aḳdāḥ-ı mübāseţet ü mu'āşeret: Samimiyet ve dostluk kadehlerini tokuşturma: 49a/12.

idāre-i aḳdāḥ-ı neşāt: Keyif kadehlerini döndürme / tokuşturma: 106a/22-106a/23.

idāre-i aḳdāḥ-ı ülfet: Dostluk kadehlerini tokuşturma: 73a/8.

idāre-i piyāle-i süm'atī-i mu'āşeret ü muşāḥabet: Sohbet ve muhabbet riyakârlığının kadeh(ler)ini tokuşturma: 56b/1.

iddihār: (a.i.) Toplama, biriktirme, depolama, stoklama: 56b/1.

iddihār-ı māl-ı bī-şümār: Sayılamayacak kadar çok malı biriktirme: 56b/1.

idḥāl: (a.i.) İçeri koyma, içeri sokma, dâhil etme: 107a/14.

idiği: (t.i.) Olduğu: 87a/1, 87a/3, 88a/12.

idince: (t.zf.) Edene kadar, edene dek: 100b/15, 105b/15.

idrāb: (a.i.) Rücu etme, vazgeçme, bir şeyi yapmaktan yüz çevirme: 86a/10.

idrāb olun- (a.t.b.f.i.): Rücu edilmek, vazgeçilmek: 86a/10.

idrāk: (a.i.) Anlama, kavrama, anlayış, akıl erdirme: 55b/16, 76b/6, 79a/7, 88b/20, 89a/1, 90a/6, 90b/14, 104a/7, 108b/22.

idrākāt: (a.i. idrāk'ın c.) Anlayışlar, kavrayışlar, akıl erdirmeler: 90a/23, 91a/23.

idrāk it- (a.t.b.f.i.): Anlamak, kavramak, akıl erdirmek, algılamak: 89a/9.

idrāk ü müşāhede eyle- (a.t.b.f.i.): Anlamak ve algılamak: 90b/14.

ifā: (a.i.) Bir işi yapma, yerine getirme, iş hâline koyma, icra: 66b/10, 68b/5.

ifā-yı mevācib-i ser-efgendegī: İtaat etmenin gerekliliklerini yerine getirme: 68b/5-68b/6.

ifāde: (a.i.) 1. Anlatma, anlatım, belirtme, dile getirme, söyleme, açıklama, bildirme. 2. Öğrenciyi bilgisinden faydalandırma, ders verme: 76a/10, 99b/6, 109a/11, 109b/11.

ifāde eyle- (a.t.b.f.i.): Anlatmak, belirtmek, dile getirmek, söylemek, açıklamak: 70a/17, 109b/13.

ifāde it- (a.t.b.f.i.): Anlatmak, belirtmek, dile getirmek, söylemek, açıklamak: 86b/19.

ifāza: (a.i.) 1. Feyizlendirme, bereketlendirme. 2. Taşacak derecede doldurma, ağzına kadar doldurma: 46a/19, 48a/13, 69a/19, 76a/10, 85a/20, 97a/19, 99b/6, 109a/11.

ifāza-i güşāyiş ü nemā: Ferahlık ve genişliği bereketlendirme: 69a/19.

ifāza-i maḳām-ı ifnā-yı vüçüd: (Salikin ulaştığı) varlığı(nı) yok etme mertebesinin feyizlendirmesi: 97a/19-97a/20.

ifāza-i meleke-i ḥayāt: Hayat melekesini bereketlendirme (canlılık bahşetme): 46a/19, 85a/20-85a/21.

ifāza eyle- (a.t.b.f.i.): Feyiz vermek: 93a/7.

ifāza vü sīr itdir- (a.f.t.b.f.i.): Doldurmak ve doyurmak: 48a/13.

ifḍāl: (a.i.) 1. Kerem, bağış, ihsan, cömertlik, lütuf, iyilik. 2. Erdem, fazilet: 50b/9, 77b/9, 93a/5.

ifnā: (a.i.) 1. Yok etme, öldürme. 2. Gereksiz şekilde sarf etme, tüketme, boşu boşuna harcama: 45a/16, 57b/12, 71a/7, 72a/13, 75a/15, 75b/15, 77b/21, 78a/4, 95a/6, 95b/22, 97a/20.

ifnā-yı erkān-ı ʿ anāşır: Dört unsuru (su, hava, ateş, toprak) yok etme: 45a/16.

ifnā-yı ʿ ömr: Ömrü tüketme: 78a/4.

ifnā-yı ser-māye-i ‘aql u ḥuzūr: Akıl ve gönül rahatlığı sermayesini tüketme: 71a/7-71a/8.

ifnā-yı ser-māye-i yakīn: (Allah’ı) şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme sermayesini yok etme: 75b/15.

ifnā-yı ser ü sāmān-ı şu‘ūr: Şuur kudretini yok etme: 95b/22.

ifnā eyle- (a.t.b.f.i.): Yok etmek, öldürmek: 58b/1.

ifnā vü imāte it- (a.t.b.f.i.): Öldürmek: 95a/6.

ifrāt: (a.i.) Aşırı gitme, ölçüyü aşma, aşırıya kaçma: 92a/22.

ifrāt u tefrīt: Aşırıya kaçma ve gereğinden daha aşağıda kalma, zıtlarda aşırıya kaçma: 92a/22.

ifşā: (a.i.) (Gizli bir şeyi) yayma, açığa vurma, ortaya dökme: 109b/18.

iftihār: (a.i.) Övünme, kıvanç duyma: 46a/19, 47a/12, 99a/9.

iftikār: (a.i.) 1. Fakirlik gösterme, fakirliğini açığa vurma. 2. Muhtaç olma, ihtiyacı olduğunu ortaya koyma, çok ihtiyacı olma: 56b/1, 60b/1, 101a/6.

iftirāk: (a.i.) Ayrılma, ayrılık, hicran: 71b/12, 106b/6.

iftirāk-ı cānān-ı mihrbān-ı mihr-i tābān: Sevgi dolu olan parlak güneş sevgilisinden ayrılma: 106b/6-106b/7.

iglāk: (a.i.) Kapama, örtme, seddetme, kilitleme: 65a/14.

igmāz: (a.i.) Göz yumma, görmezlikten gelme: 48b/15, 50a/3, 55a/3, 65a/20.

igrā: (a.i.) Teşvik etme, rağbetlendirme: 50a/3, 82a/16.

igrā it- (a.t.b.f.i.): Teşvik etmek, rağbetlendirmek: 56a/8.

igtirāf it- (a.t.b.f.i.): Avuçla su içmek: 76a/12.

ihānet: (a.i.) Hor ve hakir görme, küçümseme, aşağılama: 103b/22.

ihāta: (a.i.) 1. Etraflı şekilde kavrama ve anlama, tam kavrayış, geniş ve etraflı bilgi. 2. Kapsama, içine alma: 56b/1, 59a/6, 69a/10.

ihāta it- (a.t.b.f.i.): Kuşatmak, sarmak: 47a/9.

ihbā: (a.i.) Örtme, gizleme, saklama: 49b/15, 50a/5, 63b/3.

ihbār: (a.i.) Haber verme, bildirme, anlatma: 85b/7, 102b/15.

ihfā: (a.i.) Gizleme, saklama: 49b/14, 50a/5, 63b/3.

ihfā it- (a.t.b.fi.): Gizlemek, saklamak: 62a/17.

ihkām: (a.i.) Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma, güçlendirme: 59a/5.

ihlāk: (a.i.) Helak etme, yok etme, öldürme: 65b/10.

ihlāk ü hāk-sār it- (a.f.t.b.fi.): Öldürmek ve yok etmek: 65b/10.

ihlās: (a.i.) 1. Samimi bağlılık, riyasız ve yapmacıksız inanış, katışıksız tam doğruluk. 2. Kulun bütün amel, ibadet ve davranışlarının şirk ve riyadan uzak olarak sadece Allah için olması: 81a/23.

ihmāl: (a.i.) Yükletme, yüklenme: 50a/14.

ihmāl-i eşkāl: (Fâni dünyaya ait) ağır yükleri yüklenme: 50a/14.

ihmāl: (a.i.) Savsaklama, önemsememe, boşlama: 53b/1, 82a/23.

ihmāl olun- (a.t.b.fi.): Savsaklanmak, önemsenmemek: 85b/12-85b/13.

ihrāc: (a.i.) Çıkarma, dışarıya çıkarma, dışarıya atma: 68a/1, 80b/19, 98b/3, 109a/23.

ihrāc-ı cevāhir-i sūhan-ı ‘irfān: İlâhi sırlara ve eşyanın hakikatine vâkıf olma kelâminin mücevherlerini dışarıya çıkarma: 109a/23.

ihrāc-ı elbise-i hâtır-pesend: Beğenilen elbiseleri (üstünden) çıkartma: 80b/19-80b/20.

ihrāc eyle- (a.t.b.fi.): Çıkarmak, dışarıya çıkarmak: 61a/8.

ihrāc it- (a.t.b.fi.): Çıkarmak, dışarıya çıkarmak: 69a/15-69a/16, 82a/13-82a/14.

ihrāc u insā eyle- (a.t.b.fi.): (Hatırdan) çıkarmak ve unutmak: 81b/14.

ihrāz: (a.i.) 1. Kazanma, elde etme. 2. Erişme, nail olma: 54b/20, 106b/1.

ihrāz-ı kâşabü’s-sabk-ı ‘adālet: Adaletin üstünlük elde etmesi, adaletin galip gelmesi: 106b/1.

ihşân: (a.i.) Lütuf, kerem, iyilik: 104b/19, 104b/23.

ihşân eyle- (a.t.b.fi.): Bağışlamak, bahşetmek, lütfetmek: 47b/21.

ihşās: (a.i.) Beş duyudan biriyle duyma, hissetme, duyumsama: 104a/5.

ihşās-ı nefha-pāş-ı ‘ūd-ı mā-verdī-i şāhid-i ma‘nā: Mana güzelinin gül suyu kokulu, güzel kokular saçan tütsüsünü duyumsama: 104a/5-104a/6.

iḥticāc: (a.i.) Delil gösterme, bir şeyi bir iddianın ispatı için delil sayma: 86a/9.

iḥtikār: (a.i.) Halkın yiyecek ve içecek gibi zaruri ihtiyaçlarını ucuza toplayıp fiyatı pahalılandığında yüksek fiyata satma, vurgunculuk: 55b/1.

iḥtilāf: (a.i.) Farklılık, ayrılık, farklı olma, uymama, aykırılık, anlaşmazlık, uyuşmazlık: 76b/4, 86a/4.

iḥtilāf-ı karīn: Dostun farklılığı, dostların farklı olması: 76b/4.

iḥtilāl: (a.i.) Karışıklık, bozukluk, bozulma, düzensizlik: 92b/1.

iḥtilāl-i meşā'ir: Duyuların bozulması: 92b/1.

iḥtilās: (a.i.) Kapma, hızla alıp kaçma: 68b/22.

iḥtilāṭ: (a.i.) 1. Karşılaşıp görüşme, kaynaşma, haşır neşir olma. 2. Karışma, karışım, katışma: 75b/14, 76a/20, 100a/6.

iḥtilāṭ-ı iksīr: İksir ile karışma: 76a/20.

iḥtimāl: (a.i.) Olasılık: 46a/9.

iḥtimāl virme- (a.t.b.fi.): Bir şeyin gerçekleşeceğini hiç düşünmemek: 45a/5.

iḥtimām: (a.i.) Üzerinde dikkatle çalışma, özenerek gayret gösterme, özen, özenme: 49a/2, 49b/20, 50b/23, 55a/2, 55a/6, 56b/1, 56b/1, 72a/15, 95b/11, 97b/4, 98b/15, 102a/19.

iḥtimām eyle- (a.t.b.fi.): Özen göstermek, bir şeyin iyi olması için özenerek gayret göstermek, üzerinde dikkatle çalışmak: 75a/2.

iḥtimām it- (a.t.b.fi.): Özen göstermek, bir şeyin iyi olması için özenerek gayret göstermek, üzerinde dikkatle çalışmak: 74a/3.

iḥtirā': (a.i.) Daha önce benzeri olmayan bir şey icat etme, vücuda getirme, yaratma: 78a/11, 78a/17, 79a/2.

iḥtirāk-yāfte: (a.f.b.s.) Tutuşup yanmış: 105b/6-105b/7, 106b/9.

iḥtirāz: (a.i.) Kaçınma, çekinme, sakınma: 56a/4, 65b/4, 66a/2, 77a/13, 95a/3.

iḥtirāz ü mübā'adet it- (a.t.b.fi.): Kaçınmak ve uzak durmak: 77a/13.

iḥtişāş: (a.i.) Bir sahada geniş bilgi ve tecrübe sahibi olma, uzmanlaşma: 104b/1.

iḥtişāş-pāre: (a.f.b.s.) Her parçası kendine mahsus olan, parça parça, birden çok parçadan oluşan: 83b/7.

iẖtiyāc: (a.i.) Muhtaçlık, yokluk, yoksulluk: 44b/9, 83b/12.

iẖtiyāl: (a.i.) Hile yapma, oyun etme, hile, oyun, düzen: 85a/13, 98b/21.

iẖtiyār: (a.i.) 1. İrade, istek, kendi isteğiyle hareket etme. 2. Seçme, seçilme, tercih etme, tercih edilme, seçme hakkı, inisiyatif. 3. Katlanma, kabul etme, razı olma: 45b/20, 58b/7, 58b/7, 58b/9, 58b/9, 58b/13, 58b/17, 58b/21, 59a/3, 59b/2, 59b/4, 59b/7, 59b/8, 59b/8, 59b/10, 61a/19, 64a/5, 64a/17, 68b/5, 69b/22, 70a/10, 95a/6, 96a/9, 96b/21, 100a/18, 100b/21, 101a/6, 101a/10, 104a/19.

iẖtiyār-ı cüz'î: Cüzi irade, insanın Allah'ın yarattığı hayır ve şerden birine karar verme gücü: 58b/17, 59a/3.

iẖtiyār-ı fūrū-tenī: Boyun eğmeye razı olma: 68b/5.

iẖtiyār-ı ẖ'od: Kendi iraden: 58b/7.

iẖtiyār-ı külfet-i takşīr: Günah işleme zahmetini seçme: 64a/17-64a/18.

iẖtiyār-ı mülk-i Kahhār: Kahredici olan Allah'ın mutlak hâkimiyet sahibi olan takdiri: 59b/8.

iẖtiyār-ı tarīka-i tecerrüd ü tevekkül: Dünyaya ait her şeyden vazgeçme ve her şeyi Allah'a bırakma yolunu seçme: 64a/5-64a/6.

iẖtiyār-ı terk ü tecrīd: Allah'tan başka her şeyi gönlünden çıkarma ve dünyadan elini eteğini çekerek Allah'a yönelmeyi tercih etme: 104a/19.

iẖtiyār-ı ū: Onun iradesi: 58b/7.

iẖtiyār-ı zūll-i 'ubūdiyyet: (Allah'a) kulluk itaatini seçme: 100a/18.

iẖtiyār-ı zūll ü iftiḳār: (Allah'a) boyun eğmeyi ve (ona) ihtiyacı olduğunu ortaya koymayı tercih etme: 101a/6.

iẖtiyār elde olma- (a.t.b.fi.): İradesi dışında bulunmak, istese dahi yapması mümkün olmamak: 58b/16.

iẖtiyār it- (a.t.b.fi.): Seçmek, tercih etmek, yönelmek: 65b/8, 86a/20, 87b/15, 88a/5.

iẖtiyār kerdn: (a.f.b.fi.) Seçmek, tercih etmek, yönelmek: 100b/18.

iẖtiyār olun- (a.t.b.fi.): Seçilmek, tercih edilmek: 71b/2.

iẖtiyār u terciḥ it- (a.t.b.fi.): Seçmek ve tercih etmek: 100b/21.

iẖtizāz: (a.i.) Zevk ve mutluluktan harekete geçme, haz duyma: 50a/12, 52a/8, 77a/17.

iẖvān: (a.i. āḥ'ın c.) Candan dostlar, samimi arkadaşlar: 45b/4, 53a/5, 55b/5, 63a/9.

ihyā: (a.i.) 1. Diriltme, canlandırma. 2. Bir eseri tamir edip yeniden canlandırma. 3. Geceyi ibadetle geçirme: 43b/2, 56b/1, 80a/23, 95b/8.

ihyā-yı leyālī: Geceleri ibadetle geçirme: 56b/1.

ihzār: (a.i.) Huzura getirilme: 62a/9.

ihzār-ı dīvān-ı su'āl u cevāb: Soru ve cevap meclisinin huzuruna getirilme: 62a/9.

ikā': (a.i.) Yapma, meydana getirme, gerçekleştirme: 69a/17, 89a/21.

ikā' -ı ahkām-ı müsbet: Sağlam hükümleri meydana getirme: 69a/17.

ikād: (a.i.) Yanma, yakma, yakılma: 105a/16.

ikād-ı kandil-i şahbā-yı şafā-baḥşā-yı 'aşk-ı Mevlā: Allah aşkının sefa veren şarabının kandilinin yanması: 105a/16.

ikād olun- (a.t.b.fi.): Yakılmak, tutuşturulmak: 48a/7.

'ikāl: (a.i.) Bağ, ip: 53a/5.

ikāmetgāh: (a.f.b.i.) İkamet olunan yer, oturulan yer: 81a/3.

ikāmet olun- (a.t.b.fi.): Yerine koyulmak: 91b/5.

ikāz: (a.i.) Uyarma, uyandırma: 53a/2.

ikbāl: (a.i.) Bahtlı olma, mutluluk, saadet, talihlilik, işlerin yolunda gitmesi, başarılı olma: 82b/11, 108b/5.

ikdām: (a.i.) Sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme, gayret, çaba. 2. Girişim, girişme, atılım: 49b/22, 55a/2, 55a/6, 95b/12.

ikdām it- (a.t.b.fi.): Sebatla ve gayretle çalışmak, sürekli çaba göstermek: 49a/3, 56b/1, 72a/18.

iklīm: (a.i.) Ülke, memleket, diyar: 47a/5, 68b/9.

ikrār: (a.i.) 1. Gizlemeyip açıklama, itiraf etme. 2. Kabul etme, tasdik etme: 62a/1.

iksīr: (a.i.) Eski kimyacıların her türlü madeni altına çevireceğine inandıkları madde: 76a/20.

iksūn: (f.s.) Siyah renkli kıymetli kumaştan yapılmış (giysi): 56a/8.

iksūn-cāme: (a.f.b.i.) Değerli kumaşla yapılmış elbise: 50b/10.

iktibās: (a.i.) Ödünç almak, almak, alıp faydalanmak: 60b/7, 70b/1, 100a/15.

iktibās-ı envār-ı rüşd ü sedād: Doğruluk ve dürüstlük nurlarını alma: 60b/7.

iktibās-ı nūr-ı itti‘ āz u ma‘ rifet: Nasihat dinleme ve İlahi sırları kavrama nurunu alma: 70b/1.

iktibās-ı nūr-ı mihr ü muḥabbet: Aşk ve sevdâ nurlarını alma: 100a/15.

iktidār: (a.i.) Bir şeyi yapabilmeye gücü yetme durumu, muktedir olma, kuvvet, kudret, güç: 44b/19, 59b/2, 59b/10, 59b/12, 88b/13, 99a/8, 108a/19.

iktidār-ı nā-pāy-dār-ı ihtiyār-ı cüz’iyye: Cüzi iradenin geçici kudreti: 59b/10.

iktidār bul- (a.t.b.fi.): Güç bulmak, gücü yetmek: 52a/7, 77a/16.

iktihām: (a.i.) Hücum etme, saldırma, düşünmeden atılma: 92b/1.

iktisā: (a.i.) Giyme, giyinme: 77a/7.

iktisā-yı libās-ı fāḥir-i edeb ü muḥabbet ü velā: Edep, aşk ve muhabbetin ihtişamlı elbise(ler)ini giyme: 77a/7-77a/8.

iktisāb: (a.i.) Kazanma, elde etme, edinme, edinim: 69b/12, 90b/8, 91a/3.

iktisāb-ı nazariyyāt: Teorik bilgileri elde etme: 90b/8.

iktisāb it- (a.t.b.fi.): Kazanmak, elde etmek, edinmek: 57b/12.

iktisāb olun- (a.t.b.fi.): Kazanılmak, elde edilmek: 61b/22.

iktisād-bünyān: (a.b.s.) İktisatlı, hesaplı, hesabını iyi yapan: 62a/5.

iktīfāf: (a.i.) 1. Derme, devşirme, toplama, meyve toplama. 2. Bir çalışma veya gayretin sonucunu alma: 54a/10, 77b/8.

iktīfāf-ı eṣmār-ı faẓl u ifdāl: Lütuf ve ihsan meyvelerini toplama: 77b/8-77b/9.

iktīfāf-ı gül-i zibā-yı bī-teṣbīh: Benzeri olmayan güzel gülü toplama: 54a/10.

iktizā: (a.i.) 1. Gerekme. 2. Gerektilme. 3. Lüzum, gerek, gereklilik, gereklik, ihtiyaç: 52b/18, 70a/10, 73a/5.

iktizā-yı teḳāzā-yı mihr ü ‘aşq: (İlahi) aşk ve muhabbetin zorlaması(yla): 70a/10-70a/11.

iktizā-yı teḳāzā-yı mu‘ārefe-i ezeliyye: Kadim dostluğun zorlaması gereği: 73a/5.

iktizā it- (a.t.b.fi.): Gerekmek: 54b/16, 88a/20.

‘**ilāc**: (a.i.) 1. İlaç. 2. Çare, deva, tedbir. 3. Tedavi: 68a/3, 72b/1, 85b/14, 96a/12, 96a/14, 96b/6, 98b/4.

‘**ilāc eyle**- (a.t.b.fi.): Tedavi etmek, çare bulmak: 96a/9.

Îlāh: (a.i.) Allah: 66b/9, 78b/14.

Îlāhî: (a.s.) Allah’a ait, Allah’la ilgili, Allah’a has, Allah’tan gelen: 45b/15, 46b/21, 57b/8, 58a/16, 63b/15, 78b/19, 86b/13, 86b/17, 87a/14, 91a/4, 98b/5, 108a/1.

ilāhiyât: (a.i. ilāhî’nin c.) İlahiler, dinî duyguları dile getiren besteler: 84b/6.

Îlāhiyye: (a.s.) İlâhi, Allah’a ait, Allah’la ilgili, Allah’a has, Allah’tan gelen: 48a/1, 51b/4, 52b/18, 53a/7, 53a/11, 58b/11, 59a/5, 59a/19, 59b/6, 62a/16, 62a/21, 63a/15, 63a/21, 64a/16, 64b/20, 75a/8, 87b/18, 88a/18, 90b/21, 91a/5, 93b/1, 94b/10, 95a/23.

‘**lām**: (a.i.) Bildirme, anlatma: 87a/10, 87a/13.

ilbās: (a.i.) Giydirmeye: 53b/10, 68b/19.

ilbās ü ferş it- (a.t.b.fi.): Giydirmek ve döşemek: 53b/10-53b/11.

‘**ilel**: (a.i. ‘illet’in c.) 1. İletler, hastalıklar. 2. Sebepler: 72b/2, 89b/20.

ilhām: (a.i.) Allah tarafından İlâhi feyiz yoluyla peygamberlerin ve seçkin kulların gönlüne verilen İlâhi düşünce, hâlet ve duygular: 100b/23.

ilkā: (a.i.) 1. Atma. 2. Koyma, bırakma, yerleştirme. 3. Telkin etme, ilham etme, kalbe yerleştirme: 65a/18, 66b/7, 81b/13, 86b/3, 94b/20, 97b/10, 99b/11.

ilkā-yı āb-ı serd-i ‘ibādet: İbadetin (abdestin) soğuk suyunu (yüze) atma: 97b/10.

ilkā-yı eşi‘a-ı enzār: Bakış ışıklarını atma: 66b/7.

ilkā-yı nazar: Göz atmak, bakış atmak: 65a/18-65a/19.

ilkā-yı tohum: (Toprağa) tohum atma: 99b/11.

ilkā olun- (a.t.b.fi.): Atılmak, bırakılmak: 45a/19.

‘**illet**: (a.i.) 1. Sebep, neden. 2. Hastalık: 43b/18, 53a/13, 64b/20, 66b/4, 88b/18, 96a/13, 103b/13, 103b/15.

‘illet-i gā’iye: Bir işin elde edilmeye uğraşılan neticesi, varılmak istenen sonuç: 43b/18.

‘illet-i gā’iye-i ma‘rifet-i Rabbāniyye: Allah’ın ilminin neticesi: 43b/18.

‘illet-i sevdā: Aşk hastalığı: 103b/15-103b/16.

‘illet-i sevdā-yı cünün: İlâhi aşkın galip gelmesi hastalığı: 103b/13.

‘ilm: (a.i.) İlim, bilme, biliş, bilgi: 61a/4, 69a/12, 78a/19, 89b/10, 89b/18, 90a/6, 91a/5, 92b/4, 92b/22, 93a/5, 93b/2, 96a/12.

‘ilm-i âher: Diğer ilim: 89b/18.

‘ilm-i muhîṭ-i nā-mütenāhiyye: Sonsuz kuşatıcı ilim: 78a/19.

‘ilm-i şāmil-i Sübhānī: Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaafıtan uzak olan Allah’ın kapsayıcı ilmi: 91a/5-91a/6.

‘ilmī: (a.s.) İlimle ilgili, ilme ait: 43b/18.

‘ilmiyye: (a.s.) İlimle ilgili, ilme ait: 90a/11, 90b/2, 90b/5, 90b/21, 91a/20, 91b/9, 92b/18, 94b/2, 94b/12.

ilticā: (a.i.) 1. Sığınma, himayesi altına girmeyi isteme. 2. Dilek, istek, rica, talep, istem: 60a/18, 60a/21, 74b/12, 102b/4.

iltifāt: (a.i.) 1. Yüzünü çevirip bakma. 2. Gönül alma, hatrını sorma, ilgilenme, alaka duyma, rağbet gösterme, teveccüh: 48a/9, 81b/6, 100a/11.

iltifāt it- (a.t.b.fī.): İlgilenmek, alaka duymak, rağbet göstermek, önemsemek: 99a/9.

iltifāt ü i‘tibār it- (a.t.b.fī.): Önemsemek ve değer vermek: 100a/11-100a/12.

iltihāb: (a.i.) Alevlenme, tutuşma, parlama: 97a/8.

iltihāk: (a.i.) Katılma, karışma: 108b/2.

iltihāk-ı kelef ü maḥāk: Aydaki siyah noktalara ve gökte ayın görünmez olduğu son üç geceye karışma: 108b/2.

iltikām: (a.i.) Yutma, yeme: 47b/15.

iltikām-ı lukme-i gülü-gîr: Boğazdan güçlkle geçen lokmayı yutma: 47b/15.

iltiyām: (a.i.) 1. Yara kapanma, iyileşme, kaynaşma, şifa bulma. 2. İyileştirme, onarma, yarayı sarma. 3. Afiyet, sağlık, esenlik. 4. Düzenleme: 62b/13, 67b/9.

iltizām: (a.i.) 1. Birinin veya bir şeyin tarafını tutma, tercih etme. 2. Lüzumlu sayma ve buna göre gereğini yapma, önem verme, aldırış etme, umur: 65b/4, 81a/9.

iltizām-ı ḥüsn-i edā: Güzel bir üslup kullanmayı tercih etme: 65b/4.

İlyās: (a.i.) Abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, ve denizde başı sıkışanlara yardım ettiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat: 47b/5.

īmā: (a.i.) 1. İşaret. 2. Açıkça söylemeden üstü kapalı olarak anlatma, işaretle anlatma, dolaylı anlatma: 46b/18, 48a/22, 69a/5.

imāhe: (a.i.) Mahvetme, yok etme, giderme, ortadan kaldırma, silme, kazıma: 79a/22.

imāhe-i zālām-ı gaflet: Gaflet karanlılığını yok etme: 79a/22.

īmā it- (a.t.b.f.i.): 1. İşaret etmek, göstermek. 2. Üstü kapalı olarak anlatmak: 58b/11, 75b/1.

i‘māl: (a.i.) 1. Kullanma. 2. Zihni kullanma, düşünme: 89a/10.

i‘māl ü icāle it- (a.t.b.f.i.): Zihni kullanmak ve beyin jimnastiği yapmak: 89a/10-89a/11.

imām: (a.i.) İmam, namazda kendisine uyulan kimse: 57a/10.

imām-ı evvel-i sultān: Padişahın birinci imamı: 57a/10-57a/11.

‘imāme: (a.i.) Sarık: 44b/10.

‘imāme-i bī-niyāzī vü istiğnā: İhtiyaçsızlık ve tokgözlülük sarığı: 44b/10.

İmām Fahr-i Rāzī: 1149’da Rey’de doğan kelimci, fakih, ve müfessir Eşari âlimi Fahreddîn er-Râzî, 1210’da Herat’ta vefat etmiştir: 91b/13.

İmāmü’l-Haremeyn: 1028’de Nişabur’da doğan Eşari kelimcisi ve Şafii fıkıhçısı İmāmu’l-Haremeyn Cüveynî, 1085’te Nişabur’da vefat etmiştir: 87b/14.

imāta: (a.i.) Uzaklaştırma: 56b/1.

imāte: (a.i.) Öldürme, yok etme: 95a/6.

imdād: (a.i.) Yardım: 87a/18, 94a/15.

imdād-ı melā’ike-i Rabb-ı muṭlaq: Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan Allah’ın meleklerinin yardımı: 94a/15.

imdād-ı rūḥānī-i vāzih: Apaçık manevi yardım: 87a/18-87a/19.

imdi: (t.zf.) O hâlde, öyle ise, şimdi, buna göre: 45b/10, 49b/15, 51a/19, 52a/5, 53a/12, 53b/11, 54a/18, 55a/4, 55a/14, 55b/20, 60a/7, 61a/9, 62b/4, 62b/16, 63b/19, 65b/20, 67b/19, 70a/13, 75b/19, 76b/5, 78a/2, 81a/8, 83a/23, 90a/12, 92a/19, 94b/23, 95b/7, 98a/22, 99b/3, 101b/13, 109b/11.

imkān: (a.i.) 1. Olanak, olabilirlik, mümkün olma, bir fiilin gerçekleşmesinde herhangi bir engel bulunmaması. 2. Varlığı veya yokluğu zaruri olmama, var olması veya yok olması caiz olma: 45b/8, 47a/8, 57a/8, 63b/9, 68a/1, 69a/7, 81b/21, 86b/21, 87a/17.

imkānī: (a.i.) İmkânı olma, mümkün: 43b/19.

imlā: (a.i.) Doldurma: 106a/11.

imrār: (a.i.) Geçirme, vakit geçirme: 84b/17, 105b/17.

imrār-ı sâ'ât u ānāt: Saatleri ve vakitleri geçirme: 105b/17.

imrār eyle- (a.t.b.fi.): Vakit geçirmek: 62a/6-62a/7.

imsāk: (a.i.) Sakınma, uzak durma, el çekme: 44a/1, 86a/19, 95a/1, 97b/4.

imsāk-ı 'inān: Dizginden el çekme (atı yönetmekten vazgeçme, atı sürmeme): 44a/1.

imtiḥān: (a.i.) Tecrübeden geçirme, sınama, deneme: 86b/2.

imtinā': (a.i.) İmkânsızlık, gerçekleşmesi mümkün olmama: 92a/15.

imtinān: (a.i.) Şükretme, hamdetme, minnettar olma: 105a/1.

imtirāc: (a.i.) İnsanın zihnini meşgul eden şey, sıkıntı veren uğraştırıcı durum, endişe, telaş, tasa, sıkıntı, dert, keder: 68a/11.

imtiyāz: (a.i.) Diğerlerinden farklı ve üstün olma: 92b/9.

imtizāc: (a.i.) Bir arada bulunma, görüşüp kaynaşma, haşır neşir olma, imtizaç, uyuşma, iyi geçinme, uyum sağlama, uyuşma: 76a/16.

imtizāc-ı 'ulemā vü şulehā: Âlimler ve salihlerle görüşüp kaynaşma: 76a/16.

in: (f.s.zm.) Bu: 42a/1, 44a/13, 47a/13, 51a/3, 59a/1, 64b/12, 68a/6, 70b/7, 71b/6, 73a/1, 75a/4, 77b/13, 102a/21, 103a/10, 103a/11, 107b/3, 108b/8.

in ü ān: Bu şu, ıvır zıvır, varlıklar, mahlukat: 59a/1.

inābet: (a.i.) Günahlara tövbe edip Hak yoluna dönme: 81a/23.

'inād: (a.i.) Düşmanlık, kavga, mücadele, muhalefet, kin, garaz: 60b/8, 81b/4.

'inān: (a.i.) 1. Dizgin. 2. İdare, kontrol, zapt, idare etme, yürütme: 44a/1, 57b/16, 58b/13, 57b/18, 57b/20, 58a/3, 67a/15, 73b/20, 97b/20, 101a/17, 101a/19, 101a/23, 102a/16, 108a/6.

'inān-ı dil ü cān: Kalp ve ruh dizgini: 108a/6.

'inān-ı ihtiyār: İrade dizgini: 58b/13.

'inān-ı kümeit-i zikr ü fikr: (Allah'ı) zikretme ve düşünme atının dizgini: 73b/20-73b/21,

'inān-ı zamāne: Zamanenin dizgini: 101a/17.

‘**inān-gerdān**: (a.f.b.s.) Dizgin çeviren, atın yönünü değiştiren: 61a/19.

‘inān-gerdān-ı tevsen-i i‘tibār: Saygınlığın serkeş atının dizginini tutan: 61a/19-61a/20.

ināre: (a.i.) Nurlandırma, aydınlatma, ışıklandırma: 63a/9.

ināre-i mesāmi‘ -i ihvān: Dostların kulaklarını aydınlatma: 63a/9.

‘**ināyet**: (a.i.) 1. Lütuf, ihsan, iyilik, medet, yardım. 2. Dikkat, gayret, özenme. 3. Allah’ın özel yardımı: 44a/14, 45a/14, 49a/4, 51b/1, 53a/19, 53b/6, 56b/15, 67a/21, 69a/20, 69b/17, 75b/11, 76b/22, 79a/23, 79b/7, 81b/14, 82a/2, 83a/2, 84a/1, 84b/22.

‘ināyet-i sâbika-i ezeliyye: (Allah’ın) ezeli takdirin(in) lütfu: 84b/22-84b/23.

‘**ināyet-āsār**: (a.b.s.) Allah’ın lütuf eserlerini içeren: 84b/2.

‘**ināyet-peyvest**: (a.f.b.s.) Lütuf ve ihsana kavuşan: 81b/17.

inbā it- (a.t.b.fi.): Bildirmek, haber vermek: 57b/13.

inbisāt: (a.i.) 1. Ferahlama, ferahlık, inşirah. 2. tas. Kulun manevi bir neşe içinde bulunması hâli: 47a/20, 49a/5, 51b/12, 51b/20, 80b/23.

incilā: (a.i.) Parlaklık, aydınlık: 91b/2.

in-çünin: (f.s.) Böyle, böylesi, böylesine: 52b/3.

‘**indinde**: (a.t.zf. ‘ind-i-n-de) Yanında, katında, nezdinde, ...e göre: 96a/4.

infişāl: (a.i.) Ayrılma, terk edip gitme: 88a/16, 88a/19, 97a/22.

inhā: (a.i.) Bildirme, haber verme, anlatma: 47a/1, 69a/7.

inhā it- (a.t.b.fi.): Bildirmek, haber vermek, anlatmak: 48b/1, 50a/4.

ihtifā-kerde: (a.f.b.s.) Gizleyen, saklayan, örten: 109a/3.

ihtifā-kerde-i cehālet ü zühūl: Cahillik ve gafilliği gizleyen: 109a/3.

inhiṣār: (a.i.) Sapma, doğru yoldan çıkma: 106a/21.

inhişār ol- (a.t.b.fi.): Birine / bir şeye has olmak, birine / bir şeye ait olmak: 90a/18.

inhiṭāt: (a.i.) İhtiyarlığa yüz tutma: 109a/1.

in-ḳadr: (f.a.b.zf.) Bu kadar, bu ölçüde: 50a/7.

inkār: (a.i.) 1. İnkâr etme, tanımama, kabul ve tasdik etmeme. 2. Saklama, gizleme: 63b/3.

inkâr it- (a.t.b.fi.): İnkâr etmek, tanımamak, kabul ve tasdik etmemek: 88b/3.

inkılâb: (a.i.) Karışıklık, kargaşa, altüst olma: 54b/2.

inkıṭāʿ: (a.i.) Kesilme, uzaklaşma, uzak durma, ilişkisini kesme, ilişkisi kalmama, araya bir engel girip devam etmeme, çekilme: 59b/23, 73b/19.

inkızā: (a.i.) Vadesi ve müddeti tamam olma, bitme, sona erme: 108b/4.

inkisār: (a.i.) Kırılma: 77a/19, 77b/14.

ins: (a.i.) İnsan: 47b/20, 60a/15, 69a/8.

ins ü cānn: İnsan ve cin taifesi: 47b/20, 60a/15, 69a/8, 69a/22.

inṣāf: (a.i.) Hakka ve adalete uygun davranış, nefse değil vicdana uyarak adaletle hareket etme, merhametli davranma: 61b/23, 85a/16.

insān: (a.i.) İnsan: 46b/16, 78a/5, 79a/8, 79a/10, 79a/11, 79a/15, 79a/15, 88b/16, 88b/17, 89a/6, 89a/21, 89b/3, 89b/23, 90a/8, 90a/12, 92b/8, 93b/7, 93b/12, 94b/9, 94b/14, 94b/15, 94b/22, 100b/4.

insān-ı kāmīl: Kemale ermiş insan: 79a/15.

insānī: (a.s.) İnsana ait, insanla ilgili: 46b/14, 46b/17, 65a/8, 86b/18, 87b/6, 87b/21, 88b/1, 93a/7, 93a/20.

insāniyye: (a.s.) İnsana ait, insanla ilgili: 58b/20, 87b/7, 88b/1, 89a/17, 89b/22, 90a/20, 93a/5, 94a/13.

insāniyyet: (a.i.) İnsan olma durumu: 48b/3, 64a/15.

insicām: (a.i.) Ahenkli, düzgün ve akıcı üslupta olma: 62b/13.

inṣāʾ: (a.i.) Yapma, meydana getirme, vücuda getirme, yaratma: 78a/16.

inṣirāḥ: (a.i.) İç açılması, gönülde duyulan ferahlık, ferahlama: 47a/20, 101b/9, 106a/14.

intıfā: (a.i.) Sönme: 100a/10.

intibāh: (a.i.) 1. Uyanma, uyanış. 2. Uyanıklık, uyanık olma, göz açıklığı, gafil olmama, dikkat, dikkat etme, ihtimam, özen, basiret. 3. Olan bir şeyden ibret alma, ders alma, hakikati ve hakkı anlayıp yanlıştan, fenadan dönme: 45a/8, 56b/1, 51b/23, 53a/19, 56b/1, 60b/15, 61b/1, 61b/16, 66a/14, 68a/12, 68a/18, 70b/2, 79b/2, 80a/12, 101a/3.

intibāhī: (a.i.) 1. Uyanma, uyanış. 2. Uyanıklık, uyanık olma, göz açıklığı, gafil olmama. 3. Olan bir şeyden ibret alma, ders alma, hakikati ve hakkı anlayıp yanlıştan, fenadan dönme: 45a/12, 64a/13.

intifāʿ it- (a.t.b.f.i.): Faydalanmak, yararlanmak: 89a/6.

intifāʿ olun- (a.t.b.f.i.): Faydalanılmak, yararlanılmak: 47b/8.

intihāz: (a.i.) Fırsattan faydalanma, fırsat gözleme, fırsat kollama: 58a/3.

intikāl: (a.i.) 1. Geçme, yer değiştirme, birinden diğerine geçme. 2. Öbür dünyaya göçme, ölme: 73b/23, 79b/18, 90b/11.

intizāʿ: (a.i.) Çekip koparma, koparıp alma: 89a/10.

intizāʿ it- (a.t.b.f.i.): Koparmak, çekip almak, çekip çıkarmak: 89a/10.

intizām: (a.i.) Düzen, tertip, nizam, asayiş, düzgünlük, düzenlilik: 70b/11.

intizām-ı ahvāl: Hâllerin düzenliliği, davranışların düzgünlüğü: 70b/11-70b/12.

intizār: (a.i.) 1. Bekleme, bekleyiş. 2. Gözleme: 54a/6, 66a/4, 66b/17, 77a/3, 84b/2.

intizār-ı mahşer: Mahşeri bekleme: 66a/4.

iplik: (t.i.) İp: 48a/5.

ir- (t.f.i.): 1. Erişmek, ulaşmak, yetişmek, kavuşmak. 2. Yetmek, kâfi gelmek: 59a/14, 76b/8.

irād: (a.i.) Söyleme, dile getirme: 42b/13, 48a/13, 51a/6, 56b/1, 60a/4, 70a/16.

irād eyle- (a.t.b.f.i.): Getirmek: 102a/5-102a/6.

irād it- (a.t.b.f.i.): Söylemek, dile getirmek: 53a/3, 95b/20.

irāde: (a.i.) 1. İrade, bir şeyi yapıp yapmama hususunda karar verebilme ve bunu uygulama gücü. 2. İsteme, istek, dilek: 43b/18, 58b/9, 58b/21, 58b/22, 59a/1, 59a/2, 59b/3, 59b/6, 60b/22, 70a/10, 73b/3, 93b/3.

irāde-i ʿaliyye: (Allah'ın) yüce irade(si): 60b/22.

irāde-i ʿaliyye-i ezeliyye: Ezeli olan Allah'ın yüce iradesi: 43b/18.

irāde-i cüz'îyye: Cüzi irade, insanın Allah'ın yarattığı hayır ve şerden birine karar verme gücü: 59b/3.

irāde eyle- (a.t.b.f.i.): İstemek, dilemek, murat etmek: 59a/17.

irāde it- (a.t.b.f.i.): İstemek, dilemek, murat etmek: 83b/21.

irādet: (a.i.) İrade, bir şeyi yapıp yapmama hususunda karar verebilme ve bunu uygulama gücü: 58b/22, 59a/4, 59a/20, 59b/9,

irādet-i külliyye: Allah'ın her şeyi kuşatan iradesi: 58b/22, 59b/9-59b/10.

irā'e: (a.i.) Gösterme: 44b/19.

irā'e-i çehre-i bī-niyāzī: İhtiyaç duymama yüzünü (yüz ifadesini) gösterme: 44b/19-44b/20.

irā'e it- (a.t.b.f.): Göstermek: 106b/6.

irā'et: (a.i.) 1. Gösterme. 2. Gösterip öğretme: 53a/17, 53a/17, 82a/1, 98b/1.

irā'et-i çehre-i istiğnā: İhtiyaç duymama yüzünü (yüz ifadesini) gösterme: 82a/1.

irā'et-i is'āf-ı mehāmm-ı enām: Mahlukata gerekli şeyleri yapmayı gösterip öğretme: 53a/17-53a/18.

irā'et-i şem'a-i dil-fürüz: Gönül aydınlatan İlahi nurun yol göstermesi: 53a/17.

irā'et-i tarīk-i sülūk-ı taşfiye: (Ruhu ve kalbi) arındırmayla tarikatta ilerleme yolunu gösterme: 98b/1-98b/2.

irās: (a.i.) Verme, bırakma: 67b/5.

irās-ı veca' ü elem: Ağrı ve acı verme: 67b/5.

i'rāz: (a.i.) 1. Yüz çevirme, başka tarafa dönme. 2. Sakınma, çekinme, uzak durma, kaçınma: 48b/15, 50a/3, 50a/21, 51b/10, 54b/15, 54b/17, 55a/3, 66b/17.

i'rāz ü firār it- (a.t.b.f.): Yüz çevirmek ve kaçmak: 51b/10.

i'rāz ü iğmāz it- (a.t.b.f.): Uzak durmak ve görmezden gelmek: 55a/3.

i'rāz it- (a.t.b.f.): Uzak durmak, kaçınmak, çekinmek, yüz çevirmek: 54b/10, 54b/14.

i'rāz ü mücānebet it- (a.t.b.f.): Sakınmak ve kaçınmak: 66b/17.

irdāf: (a.i.) Ardı sıra söyleme: 86a/16.

irdāf olun- (a.t.b.f.): Ardı sıra söylenilmek: 86a/16.

İrem-nişān: (a.f.b.s.) İrem bahçeleri gibi, İrem bahçelerine benzeyen: 73b/13.

'irfān: (a.i.) 1. Bilme, anlama, biliş, anlayış. 2. Gerçeği anlama husûsundaki güçlü sezîş yeteneği, görgü ve sezîştten gelen ruh uyanıklığı. 3. tas. İlahi sırlara ve eşyanın hakikatine tefekkür, keşif ve ilham yoluyla vâkîf olma, tevhit ilmini zevk edinme: 46b/2, 51a/6, 51a/7, 51a/9, 51a/23, 61a/4, 67b/19, 68a/18, 69a/6, 70a/14, 74a/20, 76a/17, 81b/15, 91b/17, 98a/18, 98a/18, 98b/7, 99a/4, 109a/17, 109a/20, 109a/23.

irşād: (a.i.) 1. Doğru yolu gösterme, uyarma. 2. tas. Manen aydınlatma, Hak yolunu gösterme, gafletten uyandırma, uyarma, hidayete erdirmeye: 48a/12, 51a/7, 60a/3, 72a/15, 83b/11, 97a/17, 99a/6.

irtibāt: (a.i.) Dostluk, alakadarlık, muhabbet besleme: 100a/6.

irtikā: (a.i.) Yukarı çıkma, yükselme, yüksek dereceye ulaşma, daha yüksek bir seviyeye çıkma: 84a/2, 91a/13.

irtikāb: (a.i.) 1. Kötü bir iş yapma. 2. Suç işlemek, günah işlemek. 3. Binme: 45b/19, 60b/1.

irtikāb-ı rezā'il-i zūll ü iftikār: Hakirlik ve fakirlik rezilliklerini açığa vurma: 60b/1.

irtikāb-ı şavā'ib-i metā'ib: Meşakkatlerin asi develerine binme: 45b/19.

irtikāb eyle- (a.t.b.fi.): İşlemek, suç işlemek, günah işlemek: 82b/18.

irtikāb olun- (a.t.b.fi.): İşlenmek, suç işlenmek, günah işlenmek: 97a/15.

irtisām: (a.i.) 1. Emrolunan şeye uyma, itaat etme, emirleri yerine getirme. 2. Resmi çıkma, düz bir yüzey üzerinde şekli görünme: 74b/6, 108b/21.

irtiyāb: (a.i.) Şüphelenme: 43a/4.

irtiyāh: (a.i.) Ferahlama, rahatlama: 106a/11.

irvā: (a.i.) Suya kandırma: 85b/13.

İsā: (a.i.) Kur'an-ı Kerim'de İsa, İbn Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine kutsal kitap İncil indirilen peygamber: 87b/4, 95b/8.

işābet: (a.i.) Değme, ulaşma, çarpma, düşme: 48b/12.

işābet-i sinān-ı cān-sitān-ı ālāyış-i devrān: Dünya debdebesinin can alan mızrağının değmesi: 48b/12.

işābet it- (a.t.b.fi.): Belli bir noktaya ulaşmak, değmek, düşmek, çarpmak: 59a/23, 63b/6.

is'āf: (a.i.) Birinin isteğini kabul edip yerine getirme, yapma: 53a/17.

işāl: (a.i.) Ulaştırma, erişirme: 94a/6.

isāle: (a.i.) Akıtma, dökme: 84a/3, 85a/17.

isāle-i cūy-bār-ı i'tizār u melāmet: (İşlenen günahlardan) af dileme ve (günahkâr nefsi) kınama nehrini akıtma (nehir gibi gözyaşı dökme): 85a/17-85a/18.

isāle-i cūy-bār-ı peşimānī: Pişmanlık nehrini akıtma (pişmanlıktan nehir gibi gözyaşı dökme): 84a/3-84a/4.

īṣāl it- (a.t.b.f.i.): Ulaştırmak, eriştirmek, götürmek: 94a/6.

īṣāre: (a.i.) Tozu havaya kaldırma: 58a/2.

īṣāre-i cem‘ iyyet-i ḥatır: Gönül ve akıl dirliğinin dağılması: 58a/2.

īsbāḡ: (a.i.) Tamamlama, kemale erdirmе, yerine getirme: 97b/2.

īsbāḡ-ı vuzū‘: Abdesti her uzvu hakkıyla temizleyerek alma: 97b/2.

īṣbāt: (a.i.) İspat, kanıtlama: 57a/1, 86a/6.

īṣbāt-ı vücūd-ı muṭlaḡ: Kendisinden başka bir varlık bulunmayan, hiçbir şeyle kayıtlı olmayan Hakk’ın varlığı ispatlama: 57a/1.

īṣbāt olun- (a.t.b.f.i.): İspat edilmek, kanıtlanmak: 54b/12, 87a/5.

İskender: MÖ 356’da dünyaya gelen, Kur’an-ı Kerim’de adı geçen Zülkarneyn ile karıştırılan, İslam tarihinde daha çok efsanevi şahsiyetiyle tanınan Makedonya kralı Büyük İskender, MÖ 323’te vefat etmiştir: 106a/6.

ism: (a.i.) İsim, ad: 46b/15, 47a/1, 47b/8.

ism-i sāmī: Yüce isim: 47b/8.

īsmām: (a.i.) Tamamlama, bitirme, tamamlanma, bitirilme: 43a/7.

isti‘āre: (a.i.) Benzeyen veya benzetilenden yalnız biri bulunan teşbih, eğretileme: 43a/10.

istibṣār: (a.i.) Kalp gözüyle bakma, basiretli davranma, ileri görüşlü olma, düşünceli hareket etme: 74b/2.

isti‘cāl it- (a.t.b.f.i.): Acele etmek: 48b/19.

istid‘ā: (a.i.s.) 1. Dilekçe, arzuhâl. 2. Yalvararak isteme, rica ve talep etme. 3. İsteyen, dileyen: 44a/16, 60a/21.

istid‘ā-yı beḡā-yı ebedī: Ebedî kalıcılığı dileyen: 44a/16.

istid‘ā-yı i‘ānet: Yardım talep etme, yardım dilekçesi: 60a/21.

isti‘dād: (a.i.) Kabiliyet, yetenek, herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık: 72a/10, 74a/21, 83a/5, 90a/10, 90a/13, 92b/2, 99b/5.

isti‘dād-ı Ḥudā-dād: Allah vergisi kabiliyet: 74a/21.

isti' dād-ı mahz: Salt yetenek, (açığa çıkarılmamış) kabiliyetin özü: 90a/13.

istidlāl: (a.i.) Delil ile anlama, bir delile dayanarak bir şeyden netice çıkarma, akıl yürütme: 78b/20, 78b/22, 88b/5, 90a/19, 91a/9, 91b/17.

istidrāc: (a.i.) Derece derece ilerleme, derece derece arttırma, bir şeye yaklaştırma: 68a/2.

isti' fā: (a.i.) Affını isteme, af dileme: 66b/11.

istifāde: (a.i.) Fayda sağlama, faydalanma: 89b/5, 99b/8.

istifāde-i esrār: (İlahi) sırlardan faydalanma: 99b/8.

istifāza: (a.i.) Feyizlenme, feyiz alma: 56a/8, 79b/8, 83a/1, 99b/7, 100a/16.

istifāza-i envār: Nurlarla feyizlenme: 99b/7-99b/8.

istifāza-i envār-ı başiret ü āgāhī: Kalp gözüyle görme ve (İlahi hakikatlere) vâkıf olma nurlarıyla feyizlenme: 79b/8.

istifāza-i meleke-i hayāt: Hayat melekesinden feyiz alma (canlılık kazanma): 83a/1.

istifāza-i nūr-ı me' āl: Mananın aydınlığından feyizlenme: 56a/8.

istifāza-i tūtiyā-yı sırr-ı vahdet: Allah'ın varlıktaki birliği (vahdetivücut) sırrının göze parlaklık ve kuvvet veren sürmesinden feyizlenme: 100a/16.

istifrāg: (a.i.) Kusma: 72b/1.

istifsār: (a.i.) Sorma, yorum isteme, açıklama isteme: 98a/13, 98b/10.

istifsār-ı cevher-i ma' rifet: Varlıkların hakikatini ve İlahi sırları bilme incisini(n yerini) sorma: 98a/13.

istifsār-ı gevher-i girān-miḳdār: Çok değerli inciye (İlahi sırları) sorma: 98b/10.

istifsār it- (a.t.b.fi.): Sormak, yorum istemek, açıklama istemek: 98a/3.

istiḡfār: (a.i.) Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteme, tövbe etme, tövbe: 62a/2, 66b/10, 98b/20.

istiḡfār-ı mā: Bizim tövbemiz: 98b/20.

istiḡfār ü isti' fā it- (a.t.b.fi.): Tövbe etmek ve af dilemek: 66b/10-66b/11.

istiḡnā: (a.i.) 1. Elde olana kanaat edip başka bir şeye ihtiyaç duymama, tokgözlülük, gönül tokluğu. 2. İhtiyaçsızlık, ihtiyaç duymama, eyvallah etmeme. 3. Bir şeye karşı

nazlı davranma, tenezzül etmeme. 4. İhtiyaç duymamaktan kaynaklanan kibir ve gurur: 44a/22, 44b/8, 44b/10, 44b/12, 44b/18, 44b/22, 44b/22, 45a/7, 45b/8, 45b/10, 52a/13, 60a/6, 68b/21, 82a/1.

istiğnā-yı nā-ber-cā-yı mevfūr: Çok (ve) gereksiz kibir: 45a/7.

istiğnāyī: (a.i.) 1. Elde olana kanaat edip başka bir şeye ihtiyaç duymama, tokgözlülük, gönül tokluğu. 2. İhtiyaçsızlık, ihtiyaç duymama, eyvallah etmeme. 3. Bir şeye karşı nazlı davranma, tenezzül etmeme. 4. İhtiyaç duymamaktan kaynaklanan kibir ve gurur: 44b/20, 45a/3.

istiğrāk: (a.i.) tas. Allah'tan başka her şeyden ilgisini keserek vecde dalma hâli, kendinden geçip dünyayı unutmama, manevi sarhoşluk, kendinden geçme: 51a/23, 68a/19, 70b/22.

istiḥāle: (a.i.) İmkânsızlık, mümkün olmama, olamazlık: 64a/21.

istiḥbār: (a.i.) Haber alma: 98a/6, 98a/13.

istiḥbār-ı güher-i ḥaḳīkat: Hakikat incisinden haber alma: 98a/13.

istiḥdām: (a.i.) Kullanma, çalıştırma: 92b/20.

istiḥşāl: (a.i.) Elde etme, sağlama, ele geçirme, kazanma: 90b/16.

istiḥşāl it- (a.t.b.f.i.): Elde etmek, sağlamak, kazanmak: 90b/16-90b/17.

istihzā: (a.i.) Alay etme, alay: 104a/1.

istiḥzār: (a.i.) Hatırlama, hatırına getirme: 90b/18.

istiklāl: (a.i.) Maddi veya manevi bakımdan kimseye bağlı ve tabi olmama, kimsenin buyruğu altında bulunmama, bağımsızlık: 82b/11.

istikmāl: (a.i.) İkmal etme, kemale erdirmeye, tamamlama, bitirme: 83b/22, 91a/11, 91a/14.

istikmāl-i aḥlāk: Ahlakı kemale erdirmeye: 83b/22.

istikrāh: (a.i.) 1. İğrenme, tikslenme, nefret etme, beğenmeme. 2. İsteksizlik: 56a/4.

istikşār: (a.i.) Çok görme, çoğumsama, çok bulma, yadırgama: 99b/22, 100b/14, 100b/15.

istilā: (a.i.) 1. Hükmü altına alma, kaplama, yayılma. 2. Basma, baskın çıkma, üstün gelme, bastırma: 70b/10, 91a/19.

istilā-yı belā-yı ‘aşḳ u zevḳ: İlahi aşk ve manevi zevk belasının bastırması: 70b/10-70b/11.

istilā eyle- (a.t.b.fi.): Yayılmak, sarmak, kaplamak: 109a/15.

istimāʿ: (a.i.) 1. Dinleme, işitme. 2. Dinleyip kabul etme: 56a/2, 65b/7.

istimāʿ it- (a.t.b.fi.): 1. Duymak, işitmek. 2. Dinleyip kabul etmek: 55b/11.

istiʿmāl: (a.i.) Kullanma: 89a/6, 90b/22, 92b/19, 93a/17.

istiʿmāl it- (a.t.b.fi.): Kullanmak: 90b/7.

istiʿmāl olun- (a.t.b.fi.): Kullanılmak: 96b/23-97a/1.

istinād: (a.i.) Bir şeye dayanma: 81a/1.

istinās: (a.i.) Alışma, bir arada bulunma, görüşüp kaynaşma, haşır neşir olma, imtizaç, uyuşma, iyi geçinme, uyum sağlama, uyuşma, ünsiyet, yakınlaşma: 68b/19.

istirāḥat: (a.i.) Rahat etme, rahatlık: 56b/1.

istirḥāʾ: (a.i.) Gevşeme: 80b/21.

istirḥāʾ-i aʿzāʾ: Organların gevşemesi: 80b/21.

istişḥāb: (a.i.) 1. Sahiplenme, sahip çıkma, tedarik etme, edinme. 2. Yanına alma, birlikte götürme: 57b/10, 64a/6.

istişḥāb-ı ibrik ü hemyān: İbrik ve heybeyi yanına alma, ibrik ve heybeye sahip çıkma: 64a/6-64a/7.

istişkāl: (a.i.) Hoş karşılamama, hoşnutsuzluğunu belli ederek karşı tarafı çekilmez görme, yüz vermeme, aşağılama, kötü davranma: 48b/17, 99b/22, 99b/22, 100b/14, 100b/15.

istişkāl ü istiksār it- (a.t.b.fi.): Hoş karşılamamak ve yadırgamak: 100b/14-100b/15.

istişmām: (a.i.) 1. Koklama, koku alma. 2. Uzaktan ve bazı ipuçlarından mana çıkarma, hissetme, sezinleme: 52a/23, 67a/8, 70a/23, 77b/2.

istişmām-ı bûy-i āşināʾ-i ezeli: Ezelî dostluğun kokusunu alma: 77b/2.

istişmām-ı bûy-i ḥaḳīḳat: Hakikatin kokusunu alma: 70a/23.

istişmām-ı rāyiḥa-i ḥaḳīḳat: Hakikatin kokusunu alma: 67a/8.

istişmām-ı rāyiḥa-i kebāb: Kebabın kokusunu alma: 52a/23.

istiṭāʿ a: (istiṭāʿ at) (a.i.) Kudret, güç, takat, güç yetme: 87a/20.

istitār: (a.i.) Gizlenme, örtünme: 109b/17.

iş‘ār: (a.i.) Bildirme, haber verme, duyurma: 47a/1.

iş‘ār ü inhā it- (a.t.b.fi.): Bildirmek ve haber vermek: 47a/1.

işāret: (a.i.) 1. Gösterme, belirtme. 2. İz, alamet, nişan, emare, belirti: 42b/10, 46b/17, 69a/5, 75a/22, 86a/18, 87a/2.

işāreten: (a.zf.) tas. Doğrudan değil, hatırlatarak; direkt değil işaret ederek: 56b/23.

işāret eyle- (a.t.b.fi.): 1. Göstermek, anlatmak. 2. Belirtmek, dikkat çekmek: 51a/11-51a/12, 66a/3, 84a/6.

işāret it- (a.t.b.fi.): 1. Göstermek, anlatmak. 2. Belirtmek, dikkat çekmek: 52b/12, 54b/11, 66a/13-66a/14, 67a/6, 77b/19, 99b/23-100a/1, 100b/22, 102b/16, 105a/11.

işāret olun- (a.t.b.fi.): 1. Gösterilmek, anlatılmak. 2. Belirtilmek, dikkat çekilmek: 89a/16.

işāret ü tenbīh eyle- (a.t.b.fi.): Dikkat çekmek ve uyarmak: 102b/2.

işbu: (t.s.) Bu, işte bu: 42b/4, 43a/20, 44b/23, 45b/13, 46a/12, 48a/9, 50a/1, 53a/2, 57b/13, 58b/10, 60a/3, 66a/8, 67b/20, 78b/13, 94a/16, 94a/23, 94b/5, 95b/19, 103b/16.

işğāl: (a.i.) İşinden alıkoyma, oyalama, meşgul ederek işini yapmasına engel olma, vaktini alma: 91a/1.

işkāl: (a.i.) Zorluk, güçlük, sorun, problem: 59b/1.

işle- (t.fi.): Yapmak: 59a/1.

işrāk: (a.i.) (Güneş ve ay) doğma, doğup etrafı aydınlatma: 67a/23.

işrāk-ı āftāb-ı hüsn-i cemāl-i ādem: İnsanın güzellik güneşinin doğması: 67a/23.

‘işret: (a.i.) 1. İçki içme, içki âlemi. 2. Gününü gün etme, sefa sürme: 73a/9, 106b/5.

‘işretgāh: (a.f.b.i.) 1. Meyhane. 2. tas. İlâhi aşk şarabıyla sarhoş olunan tekke: 106a/13.

‘işretgāh-ı āsmān: Gökyüzü meyhanesi (İlâhi aşk şarabıyla sarhoş olunan tekke): 106a/13.

‘işretgede: (a.f.b.i.) Meyhane: 107a/7.

‘işretgede-i harāb-ābād-ı ‘ālem-i fenā: Fânî dünyanın harap meyhanesi: 107a/7.

‘işrethāne: (a.f.b.i.) 1. Meyhane. 2. tas. İlâhi aşk şarabıyla sarhoş olunan tekke: 106a/3.

iştibāh: (a.i.) Şüphelenme, şüpheyeye düşme: 49a/21, 57b/1, 70b/2, 109a/22.

iştibāhî: (a.i.) Şüphe: 45a/11.

iştîdād: (a.i.) Şiddetlenme, artma, çoğalma: 50a/11.

iştîdād-ı temellük: Mülk edinme arzusunun artması: 50a/11.

iştigāl: (a.i.) Uğraşma, meşgul olma: 48a/19, 59a/9, 59b/21, 82a/16.

iştigāl-i emr-i t̤ā' at: Allah'ın emirlerine itaat etmeyle meşgul olma: 59a/9.

iştigāl-i tevekkül-i Hudā-yı müte'āl: Yüce Allah'a tevekkül etmeyle meşgul olma: 59b/21.

iştigāl eyle- (a.t.b.fi.): Uğraşmak, meşgul olmak: 74a/9.

iştihā: (a.i.) Meyil, eğilim, arzu, istek: 48a/20.

iştihār: (a.i.) Şöhret, nam, meşhur olma, ünlenme: 91b/21.

iştikā: (a.i.) Şikâyet etme, sızlanma, yanıp yakılma: 67a/14.

iştirā': (a.i.) Satın alma: 71a/5, 105b/14.

iştirā'-ı şām: Akşamı / geceyi satın alma: 105b/14.

i' t̤ā: (a.i.) Verme, verilme: 87a/20, 89a/7.

i' t̤ā-yı meleke-i kudret ü cesāret: Güç ve cesaret yeti(ler)ini verme: 87a/20.

i'tā' at: (a.i.) Boyun eğme, emre uyma, söz dinleme: 45b/14, 52a/18.

i' itāb: (a.i.) 1. Azarlama, paylama, tersleme, çıkışma 2. Yok etme, galip gelip ezme, perişan etme, mahvetme, helak etme: 45a/8, 59a/22, 62a/8.

i' t̤ā it- (a.t.b.fi.): Vermek: 94a/15-94a/16.

i' t̤ā olun- (a.t.b.fi.): Verilmek: 95b/17.

i' tibār: (a.i.) 1. Hatırı sayılır olma durumu, şeref, haysiyet, onur, saygınlık. 2. Saygı görme, saygı gösterme, değer verme, kendine değer verilme. 3. Önem verme, önem verilme, dikkate alma, dikkate alınma: 42b/16, 42b/19, 46a/15, 47a/11, 48b/9, 57a/21, 61a/20, 66b/13, 100a/4, 100a/11.

i' tibār it- (a.t.b.fi.): Değer vermek, önem vermek, dikkate almak: 58b/21, 59b/11.

i' tidāl: (a.i.) Ölçülülük, orta hâlde bulunma, ölçülü olma, denge, ifrat veya tefrite düşmeme: 92a/23, 106a/23.

i' tikād: (a.i.) 1. İnanma, kalben tasdik ederek inanma. 2. İnanç, inanılan düşünce, inanış. 3. Düğümlenme, düğümlenip kalma, bir şeye bağlanma: 55a/18, 66b/12, 99a/12, 99a/19.

i' tikād it- (a.t.b.fi.): İnanmak: 66a/11, 66b/2, 66b/3.

i' tīkāf: (a.i.) İtikâf, bir yere kapanıp ibadetle meşgul olma: 56b/1.

i' timād: (a.i.) 1. Dayanma, güvenme, emniyet etme. 2. Güven, emniyet: 60b/6, 80a/1, 80b/23.

i' timād it- (a.t.b.f.i.): Güvenmek, inanmak: 99a/10, 109b/5, 109b/10-109b/11.

i' tinā: (a.i.) Özen, özen gösterme, özenme, ihtimam, çok dikkat etme: 82b/6.

i' tirāf: (a.i.) Bir kimsenin başkalarına söylemek istemediği bir gerçeği veya suçu artık saklamaktan vazgeçip açıklaması, bu yolda gerçeği gizlemeden yapılan açıklama: 62a/1, 102b/16.

i' tiyād: (a.i.) Alışma, alışkanlık, alışkanlık kazanma, alışmaktan dolayı âdet edinme: 79b/21.

i' tizār: (a.i.) Özür dileme, af dileme: 51a/18, 85a/18.

i' tizāz: (a.i.) Gururlanma, kibirlenme: 50a/11.

i' tizāz it- (a.t.b.f.i.): Gururlanmak, kibirlenmek: 52a/9, 77a/18-77a/19.

itlāf: (a.i.) Gereksiz yere harcama, israf, telef etme, ziyan etme: 63a/2.

itmām: (a.i.) Tamamlama, bitirme, tamamlanma, bitirilme: 42b/13, 43a/7, 63a/18, 74a/23.

itmām-ı eṭvār-ı sülūk: Tarikatte yol alma hâllerini tamamlama: 63a/18.

itmām-ı mesā'il-i kelām-ı şūfiyye: Sufilerin (söylemesi gereken) sözler meselesini tamamlama: 74a/23.

itti' āz: (a.i.) Nasihat dinleme, öğüt dinleme: 70b/1.

ittibā' : (a.i.) Uyuma, tabi olma, ardı sıra gitme: 82b/3, 83b/23.

ittibā' -ı hevā: Nefsin arzu ve isteklerine uyuma: 83b/23.

ittibā' -ı heves ü hevā: Nefsin arzu ve isteklerine uyuma: 82b/3.

ittifāk: (a.i.) Hemfikirlilik, aynı düşüncede olma, fikir birliğine varma, bir fikir üzerinde birleşme, uygunluk, uyum, muvafakat, mutabakat: 75b/5.

ittiḥād: (a.i.) Bir olma, birleşme, birlik, birlik ve beraberlik: 48a/6, 85a/6.

ittiḥāz it- (a.t.b.f.i.): Kabul etmek, öyle saymak, ... olarak görmek: 44b/10, 79a/21.

ittikā: (a.i.) Dayanma, yaslanma: 80a/1, 81a/1.

ittikān: (a.i.) Gözle görmüş gibi sağlam bilme: 62b/19.

ittişāf: (a.i.) Vasıflanma, nitelenme: 108b/20.

ittisā'ī: (a.s.) Kaplamla ilgili, kapsamla ilgili, genişleme ile ilgili, içine almayla ilgili: 91b/3.

ittişāl: (a.i.) Birleşme, kavuşma: 87b/19, 88a/19, 90b/23, 91a/2, 91a/3, 95a/22.

ittisām: (a.i.) Damgalanma, bir sıfatla sıfatlanma: 108b/19.

iyāb: (a.i.) Geri dönme, geri dönüş: 61a/18.

iyāb u zehāb: Gidip gelme, gidiş geliş: 61a/18.

iyülük: (t.i.) İyilik: 55a/10.

izā'a: (a.i.) 1. Yıkma, yok etme, mahvetme. 2. Boşa harcama, israf etme, zayi etme: 63a/14, 99a/21.

izā'a-ı bizā'a-ı evkāt: Vakit sermayesini boşa harcama: 99a/21-99a/22.

izā'a-ı zālām-ı mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyin karanlığını yok etme: 63a/14.

izā'at: (a.i.) Boşa harcama, israf etme, zayi etme: 66a/18.

izā'at-ı bizā'at-ı 'ömr-i 'aziz: Değerli ömür sermayesini boşa harcama: 66a/18-66a/19.

izābe: (a.i.) Eritme: 48b/19, 57b/9, 63b/7, 70a/17, 71a/22, 82a/5.

izābe-i cevher-i vücūd: Vücut cevherini eritme: 48b/19, 82a/5.

izābe-i dil: Gönlü eritme: 71a/22.

izābe-i eczā-yı çār-kān: Dört madenin (ateş, su, toprak, hava) parçalarını eritme: 63b/7.

izābe-i sebīke-i hırş u emel: Sonu gelmeyen arzu ve istek(ler)in külçesini eritme: 57b/9.

izāh: (a.i.) Bir şeyi anlaşılacak şekilde anlatma, açıklama: 87a/1, 87b/11.

izāhe: (a.i.) Ortadan kaldırma, yok etme, giderme, kurtulma: 53a/17, 56b/1, 63a/9.

izāhe-i zālām-ı ālām: Elemlerin karanlığını yok etme: 53a/17.

izāhe-i zālām-ı mecālis-i yārān: Dostların toplandığı meclislerin karanlığını yok etme: 63a/9-63a/10.

izāhe vü imāta it- (a.t.b.fi.): Gidermek ve uzaklaştırmak: 56b/1.

izāka olun- (a.t.b.fi.): Tattırılmak: 70b/14.

izāle: (a.i.) 1. Giderme, giderilme. 2. Yok etme, ortadan kaldırma, yok edilme, ortadan kaldırılma: 45b/15, 47b/17, 56b/1, 63a/8, 64a/8, 67a/10, 75a/15, 75b/14, 80b/15, 91a/1, 95a/5.

izāle-i hevā-yı mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyin arzusunu yok etme: 45b/15, 47b/17-47b/18.

izāle-i humār-ı bāde-i telh-kāmī-i mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyin damakta bıraktığı acılık şarabının mahmurluğunu giderme: 67a/10.

izāle-i pīrāye-i dīn: Din süsünü yok etme: 75b/14.

izāle-i sürh-rüyī-i hacālet: Utanmadan kaynaklanan yüz kızarıklığını ortadan kaldırma: 80b/15.

izāle-i tīregī-i fu'ād: Kalbin karalığını yok etme: 63a/8.

izāle-i za' f-ı gūrisnegī: Açlık zaafını giderme: 64a/8.

izāle it- (a.t.b.fi.): Gidermek, yok etmek, ortadan kaldırmak: 97a/3.

izāle vū ifnā it- (a.t.b.fi.): Gidermek ve yok etmek: 75a/15-75a/16.

‘**izām:** (a.i. ‘azīm’in c.) Büyükler, ulular, seçkin kimseler, yüceler: 74a/5.

iz‘ān: (a.i.) 1. Anlayış, kavrayış, feraset, şüphesiz anlama. 2. İtaat etme, söz dinleme, boyun eğme, şüphesiz inanma: 61a/5, 62b/17, 70a/13, 74a/20, 91b/18, 96a/3, 98a/17.

‘**izār:** (a.i.) Yanak: 51b/10.

i‘**zāz:** (a.i.) Aziz kılma, saygı gösterme: 65a/11.

izdirā: (a.i.) Hor ve hakir görme, küçümseme, aşağılama: 103b/23.

izhār: (a.i.) Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, aşikâr etme: 42b/17, 44b/20, 51b/12, 51b/14, 53b/4, 62a/21, 63a/1, 63a/16, 63a/21, 63a/22, 63b/9, 67b/23, 82b/17, 86a/1, 97b/22, 102a/3, 102b/15, 103a/17, 109b/18.

izhār-ı ‘acz u kuşūr: Âcizlik ve noksanlık gösterme: 86a/1.

izhār-ı ‘acz u melālet: Âcizlik ve bıkkınlık gösterme: 102a/3.

izhār-ı ‘aşq: Aşk aşikâr etme: 63b/9.

izhār-ı cevāhir-i esrār: Sırların mücevherlerini açığa vurma: 63a/1.

izhār-ı esrār: Sırları açığa vurma: 63a/22.

izhār-ı fütür: Gevşeklik gösterme: 97b/22.

izhār-ı ğunc ü delāl: Naz ve cilve gösterme: 42b/17.

izhār-ı lehce-i istiğnāyī: İhtiyaç duymama yüzünü (yüz ifadesini) gösterme: 44b/20.

izhār-ı şervet ü sāmān: Servet ve zenginliği gösterme: 82b/17-82b/18.

izhār-ı şād-mānī vü neşāt: Sevinç ve neşe gösterme (sevinme ve neşelenme): 51b/12.

izhār-ı te'essüf ü hayf: Üzgünlük gösterme: 53b/4.

izhār-ı te'essüf ü nā-şādānī: Üzülme ve kederlenme (belirtileri) gösterme: 51b/14-51b/15.

izhār it- (a.t.b.f.i.): Açığa vurmak, meydana çıkarmak, göstermek, aşikâr etmek: 46a/19, 101b/15-101b/16, 103a/19.

izhār u ifşā it- (a.t.b.f.i.): Açığa vurmak ve ortaya dökmek: 109b/18.

izhār u ihrāc olun- (a.t.b.f.i.): Çıkarılmak: 67b/23-68a/1.

izn: (a.i.) İzin: 94a/15.

izn-i Hakk: Allah'ın izni: 94a/15.

‘izz: (a.i.) Yücelik, ululuk, şeref, değer, itibar: 82a/22, 100a/17.

‘izzet: (a.i.) Ululuk, büyüklük, azamet, yücelik: 68b/11.

J

jeng: (f.i.) Pas, kir: 56b/1.

jeng ü ğubār-ı ma‘āşī: Günahların kiri ve tozu: 56b/1.

jengār: (f.i.) Pas, kir: 100b/11.

jeng-beste: (f.b.s.) Pas tutmuş, paslı: 52a/1, 54a/19, 58b/4.

jeng-yāb: (f.b.s.) Paslı, kirli: 43b/22.

K

ķabā: (a.i.) Cübbe: 99a/15.

ķabāyih: (a.i. ķabīha'nın c.) Kabahatler, kusurlar, suçlar, uygunsuz ve kötü davranışlar, yakışıksız, çirkin şeyler: 53b/1, 65b/6.

ķabāyih-i a' māl: Kötü davranışlar, kötü işler: 53b/1.

ķabāyih-i kelām: Çirkin sözler, yakışksız sözler: 65b/6.

Ķa'be: (a.i.) Mekke'de bulunan Müslümanlarca kıble olarak kabul edilen, hac ve umre ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer: 43a/20, 43a/20, 43a/21, 43b/3, 43b/5, 43b/7, 43b/8, 43b/9, 43b/12.

Ķa'be-i dil: Gönül Kâbesi: 43a/20.

Ķa'be-i dil-i bisyār-züvvār: Ziyaretçisi bol olan gönül Kâbesi: 43b/3.

Ķa'be-i mükerre: Yüce Kâbe: 43b/5.

ķābil: (a.s.) 1. Yetenekli, kabiliyetli, istidatlı. 2. Olabilir, mümkün: 57a/14, 61a/4, 96b/10.

ķābil-i 'ilm ü 'irfān: İlim ve irfana yeteneği olan: 61a/4.

ķābīlinden: (a.t.zf. ķābil-i-n-den) Gibi, türünden, bu cins, bunun gibi: 78a/7.

ķābiliyyet: (a.i.) Kabiliyet, yetenek, herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yapabilirlik, yapabilme gücü: 74a/21, 88a/20.

ķābiliyyet-i māder-zād: Doğuştan gelen kabiliyet: 74a/21.

ķabl: (a.zf.) Önce, evvel: 90a/6.

ķable't-temyīz: İyiyi kötüden ayırabilmeden önce: 90a/6.

ķabr: (a.i.) Mezar: 80a/22, 81a/2, 95b/5.

ķabūl: (a.i.) 1. Alma. 2. Kabul etme, razı olma. 3. Onaylama, tasdik etme: 70b/4, 70b/21, 77a/9, 88a/12, 90b/3, 91b/23.

ķabūl-ı şayķal-ı şafā: Gönül rahatlığı cilasını / parlaklığını alma: 77a/9.

ķabūl-ı ziyāde: Daha fazla alma: 70b/21.

ķabūl eyle- (a.t.b.fi.): Kabule elverişli olmak: 96a/12.

ķabūl it- (a.t.b.fi.): Kabule elverişli olmak: 107a/15.

ķabza-gīr: (a.f.b.s.) Kabza tutan: 67a/17.

ķabza-gīr-i tiğ-i ģamģam: Savaşçı kılıcının kabzasını tutan: 67a/17.

ķadd: (a.i.) Boy: 74a/10.

ķadeh: (a.i.) Kadeh: 106b/16.

ḳademe: (a.i.) 1. Basamak. 2. Derece, aşama: 75b/2.

ḳademe-i şoḥbet: Sohbet basamağı (tarikatta, müridin ulaşmaya çalıştığı en üstün derece): 75b/2.

ḳadem-nihāde: (a.f.s.) Ayak basmış, ulaşmış, varmış, gelmiş: 56b/18, 59b/18, 73b/14, 83a/6.

ḳadem-nihāde-i ‘arşa-i sülük: Tarikatta yol alma meydanına adını atan: 59b/18.

ḳadem-nihāde-i zümre-i mele’-i a‘lā: Büyük meleklerin bulunduğu yüce topluluğa ulaşmış: 56b/18.

ḳader: (a.i.) İlahi takdir, kader: 59a/15, 59a/23, 91a/5, 102a/10.

Ḳāḏī: 1083 yılında Sebte’de dünyaya gelen Maliki fakihi Kādī İyâz, 1149’da Merakeş’te vefat etti: 88a/9, 88a/22.

ḳādim: (a.s.) 1. Geçmiş uzun zamana dayanan, eski. 2. (Zaman için) başlangıcı olmayan, ezeli, zamanüstü: 59a/9, 60b/19, 79a/3, 106b/19.

ḳādimü’l-bünyân: Yapısı ezeli olan, temeli ezeli olan: 59a/9.

ḳādimü’ş-şifât: Sıfatları ezeli olan (Allah): 60b/19.

ḳādime: (a.s.) 1. Geçmiş uzun zamana dayanan, eski. 2. (Zaman için) başlangıcı olmayan, ezeli, zamanüstü: 47a/7, 47a/8, 65a/6, 65b/18, 69b/6.

ḳādime’ş-şifât: Sıfatları ezeli olan (Allah): 47a/8, 69b/6-69b/7.

ḳādir: (a.s.) Muktedir, yapabilme gücüne sahip olan: 98b/2.

ḳādir ol- (a.t.b.fi.): Gücü yetmek, muktedir olmak: 90b/18.

ḳadr: (a.i.) 1. Değer, kıymet, kadir. 2. Şeref, onur, itibar, saygınlık, haysiyet. 3. Rütbe, paye, derece. 4. Derece, ölçü, miktar: 58b/6, 66b/13, 81a/11.

kāf: (a.i.) Arap alfabesinin yirmi ikinci harfi: 98a/2.

kāf-ı ‘Arabī: “Ke” sesi veren kāf harfi: 98a/2.

ḳafā: (a.i.) Baş: 102a/8.

ḳafā-dār: (a.f.b.s.) Aynı kafada olan, kafa dengi, fikir ve anlayışları birbirine uyan: 84b/18.

ḳafaş: (a.i.) Kafes: 95a/12, 100b/10.

kafaş-ı beden: Beden kafesi: 95a/12.

kafaş-ı billûrîn-târ-ı hâne-i vücûd: Beden evinin telleri kristalden olan kafesi: 100b/10.

kafe: (f.i.) Kafes: 50a/17, 65a/4, 84a/9, 84a/15.

kafe-i beden: Beden kafesi: 84a/9.

kâffe: (a.s.zm.) 1. Bütün, tüm, cümle. 2. Hepsi, tamamı, bütünü, tümü, cümlesi: 43b/10, 47a/9, 69b/3, 83a/14, 106a/18, 106b/16.

kâffe-i dirāye-i rızķ u ğidā: Rızık ve gıda bilgi(ler)inin tamamı: 83a/14.

kâffe-i kā'ināt: Yaratılmış şeylerin hepsi, bütün mahlukat: 43b/10.

kâffe-i rindān-ı bezmgāh-ı āsmān: Gökyüzü meclisinin tüm kalenderleri: 106b/16-106b/17.

kâffe-i sükkān-ı meyhāne-i bālā: (Göklerdeki) yüce meyhanenin (dergāhın) tüm sakinleri: 106a/18.

kâffe-i zevāt-ı mevcūdāt: Yaratılan tüm insanlar: 47a/9.

kāfi: (a.s.) Yeterli, yeter: 81b/20.

kāfur: (a.i.) Beyaz ve yarı saydam renkli olup mum yapımında ve hekimlikte kullanılan güzel kokulu bir madde: 106a/5.

kāfurī: (a.s.) Kâfurdan yapılmış, kâfurdan yapılma: 109b/20.

kāh: (f.i.) Köşk, kasır: 56b/21.

kāh-ı vücûd: Beden köşkü: 56b/21.

Ḳahhār: (a.i.) “Kendisine karşı çıkanları kahreden” anlamında esmayihüsnadandır: 59b/8.

Ḳahhārī: (a.s.) Kendisine karşı çıkanları kahreden Allah’a ait: 97b/6.

kaḥire: (a.s.) Üstün gelen, ezen, ezici: 58b/11.

kaḥr: (a.i.) Yok etme, galip gelip ezme, perişan etme, mahvetme, helak etme: 59a/10, 59a/22, 75b/7, 103b/21.

kā'il ol- (a.t.b.f.i.): İnanmak, kabul etmek, aklı yatmak: 86b/21, 87a/17.

kā'im ol- (a.t.b.f.i.): (Yerine) geçmek, (yerini) tutmak: 47b/12.

kā'ināt: (a.i.) Yaratılmış şeylerin hepsi, bütün mahlukat, âlem, evren: 43b/10, 47a/9, 49a/20, 56b/1, 59a/14, 88b/18.

kā'ināt-süz: (a.f.b.s.) Kâinatı yakan: 49b/13, 57b/8.

kākül: (f.i.) Alna düşen kısa saç demeti, perçem: 45a/23, 97b/8.

kākül-i siyeh-reng-i şeb-i tār: Karanlık gecenin siyah renkli kākülü: 97b/8-97b/9.

kākül-i müşg-bār: Etrafa misk kokusu yayan perçem: 45a/23.

ķāl: (a.i.) Söz, kelam, laf: 85b/19.

ķāl'a: (a.i.) Kale: 57a/8.

kālā: (f.i.) 1. Sermaye, anamal. 2. Kumaş. 3. Mal: 42b/17, 43a/13, 50a/11, 57a/19, 62b/23, 71b/17, 82b/5, 99a/6.

kālā-yı hīç-bahā-yı şervet ü sāmān: Servet ve zenginliğin değeri hiç hükmünde olan kumaş: 82b/5.

kālā-yı hūsn: Güzellik sermayesi: 43a/13.

kālā-yı kem-ķumāş-ı hayāt: Hayat denen kıymetsiz kumaş: 50a/11.

ķālānisī: 9. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı tahmin edilen ehlişünnet kelimcisi Ebū'l-Abbās el-Kālānisī, 10. yüzyılın başlarında vefat etmiştir: 88a/9, 88a/22.

ķalb: (a.i.) Kalp, yürek, gönül: 43b/11, 43b/12, 49a/8, 64a/3, 64a/11, 64b/1, 71b/3, 75a/15, 93b/13, 93b/17, 93b/20, 93b/22, 94a/5, 94a/6, 94a/17, 94b/3, 95b/17, 97a/5, 100a/14.

ķalb-i sālīk: Dervişin kalbi: 95b/17.

ķalem: (a.i.) Kalem: 46b/1, 52a/19, 52b/23, 55b/16, 59a/14, 102a/9, 106b/20.

ķalem-i ķassām-ı ezel: Ezel paylaştıracısının (Allah'ın) kader kalemi 52a/19.

ķalem-i ķudret-i Lā-raybe: "Şüphesiz yok!" ayetinin kudretinin kalemi: 52b/23.

ķalem-i şīrīn-raķam-ı endīşe: Düşüncenin hoş şeyler yazan kalemi: 55b/16.

ķalem-rev: (a.f.b.i.) Bir hükümdarın hükmü altında bulunan ülke, diyar, topraklar: 93a/12.

ķālīb: (a.i.) 1. Kalıp, herhangi bir şeye belirli bir şekil vermek için kullanılan ve o biçimi taşıyan vasıta. 2. Vücut, beden, gövde. 3. Şekil, suret, biçim: 46b/16, 46b/17, 49a/18, 70a/17.

ķālīb-ı ta' bīr: İfade / anlatım kalıbı: 70a/17.

ķālīçe: (f.i.) Kūçük halı, kūçük kumaş, kūçük deri: 79b/22, 99a/3.

ķālīçe-i gül-naķş-ı 'abķariyyu'l-ķisān: Güzel yaygı(lar)ın gül nakışlı halısı: 79b/22-79b/23.

ķālīl: (a.s.) Az, acıcık, çok olmayan: 44b/12, 82b/20, 87a/19, 91b/10, 93b/21, 94a/1.

ķālīlū'l-bizā'a: İlmi az olan: 87a/19.

ķālīlū'l-metā': Sermayesi az olan: 82b/20-82b/21.

ķālīle: (a.s.) Az, çok olmayan: 50b/6, 76b/15, 82b/20.

ķallāşān: (a.i. ķallāş'ın c.) Kalleşler, hilekârlar, üçkâğıtçılar, döneķler, kancıklar, güvenilmezler: 99a/5.

ķallāşān-ı riyā-pīşe: İki yüzlü döneķler: 99a/5.

ķām: (f.i.) Maksat, niyet, istek, dilek, arzu, meram, murat: 51a/2, 72a/11, 77a/2.

ķam'a: (a.i.) Baş, uç, hörgücün tepesi: 43b/19.

ķam'a-i şāhiķa-i şühūd: Varoluşun zirvesi: 43b/19.

ķamer: (a.i.) Ay: 108b/6.

ķāmi': (a.s.) Kahreden, ezen, yok eden: 102b/13.

ķāmi' -i erkān-ı 'anāşır: Dört unsuru (su, hava, ateş, toprak) yok eden: 102b/13.

ķāmīl: (a.s.) 1. Noksansız, tam, bütün. 2. Kemale ermiş, ilim, fazilet ve hünere sahibi, manevi meziyetler bakımından belli bir olgunluğa erişmiş, olgun: 79a/15, 85b/10, 89b/21, 90a/15, 93a/2, 94a/17, 96a/1.

ķāmīle: (a.s.) Noksansız, tam, bütün, mutlak: 76a/21, 78b/15, 91a/5, 97b/3.

ķāmīne: (a.s.) Gizli, saklı, belirsiz: 79b/6.

ķām-rān: (f.s.) Arzusuna ulaşmış, muradına ermiş, bahtiyar, mesut: 71b/18.

ķām-rān-ı dü-cihān: İki cihanda da muradına ermiş: 71b/18-71b/19.

ķām-rānī: (f.i.) Muradına erme, isteğine kavuşmuş olma, mutluluk, saadet, bahtiyarlık: 51b/19, 68a/11, 80a/3, 80b/17.

ķāmūs: (a.i.) Deniz, okyanus, denizin ortası, denizin en derin yeri: 98b/11.

kām-yāb: (f.b.s.) İsteğine erişmiş, arzusuna nail olmuş, muradına ermiş, bahtiyar: 105b/18.

kān: (f.i.) Maden ocağı, maden yatağı: 46b/2, 63a/4.

kān-ı cevāhir-i ma‘ānī vü ‘irfān: İlahi sır ve hakikat mücevherlerinin madeni: 46b/2.

kān-ı sīne: Sine madeni: 63a/4.

kanā‘at: (a.i.) Kanaat, yetinme, kısmete razı olma, bir şeyi yeter görüp fazlasını istememe: 44a/12, 44a/18, 44a/21, 44b/1, 44b/1, 44b/6, 44b/12, 44b/14, 44b/16, 44b/18, 44b/20, 47b/22, 74a/7.

kanā‘at it- (a.t.b.f.i.): Kanaat etmek, yetinmek: 52a/21.

kand: (a.i.) Şeker, şeker kamışının öz suyu: 62b/14, 67b/13.

kand-ı Mısrī: Mısır şekeri: 67b/13.

kanda: (t.zf.) Nerede: 86a/1.

kandil: (a.i.) Kandil: 74a/17, 100a/10, 105a/16.

kandil-i evkāt-ı hayāt: Ömür kandili: 74a/17-74a/18.

kanı: (t.zf.) Hani, nerede: 95b/15, 96b/8.

kanķı: (t.s) Hangi: 103b/4.

kanţara: (a.i.) Taştan yapılmış kemerli büyük köprü: 74b/3.

kanţara-i haķīkat: Hakikatin köprüsü: 74b/3.

kānūn: (a.i.) Ocak, ateş ocağı: 58a/19, 70a/6, 97a/6, 103a/2.

kānūn-ı derūn: Gönül ocağı: 58a/19.

kānūn-ı derūn-ı āteş-meşhūn: Ateş ile dolu gönül ocağı: 97a/6.

kānūn-ı mihr-i Hudā: İlahi aşk ocağı: 103a/2.

kānūn-ı sīne-i külhan-nūmūn: Külhan gibi yanan sinenin ateş ocağı: 70a/6.

kanūn: (a.i.) 1. Kanun, kural, nizam, kaide. 2. Âdet, usul, yol yordam, tarz: 93a/23, 109a/20.

kanūn-ı hikmet: (Allah’ın) hikmet(inin) usulü: 93a/23.

kapu bağla- (t.b.f.i.): Kapıyı kapamak: 56b/14.

kār: (f.i.) 1. İş, iş güç, fiil. 2. Meşguliyet. 3. Kazanç. 4. İşleme, tesir. 5. Musikimizde makam ve usul geçkileri ihtiva eden, büyük usullerle bestelenmiş, sazlı ve sözlü terennümlemlerle süslü, fasılda peşrevden sonra yer alan, güfteli uzun beste formu: 44b/9, 45b/9, 46b/9, 51b/21, 55a/13, 56b/1, 59b/20, 60a/7, 60a/11, 60b/5, 60b/8, 61b/1, 74a/4, 80b/15, 84b/1, 96a/3, 103a/14.

kār-ı ‘ākıbet-endiṣān: İşin sonunu önceden düşünenlerin işi: 51b/21.

kār-ı hıredmendān: Akıllı kimselerin işi: 44b/9.

kār-ı nā-düşvār: Zor olmayan iş: 60a/11.

kār-ı ‘uḳalā-yı enām: Akıllı insanların işi: 74a/4.

ka‘r: (a.i.) Dip, nihayet: 70a/7, 98a/20.

ka‘r-ı deryā: Denizin dibi: 98a/20.

ḳarāḥ: (a.s.) Saf, halis, temiz, berrak: 97b/10.

ḳarār: (a.i.) 1. Durma, bir yerde veya bir hâlde durma, sebat üzre kalma, sakin olma. 2. Devamlılık, süreklilik: 56b/1, 67a/16, 71b/13, 84a/22, 107b/19.

ḳarār-dāde: (a.f.b.s.) Kararlaştırılmış, kararlaştırılmış, kararı verilmiş: 65b/12.

ḳarār-dāde-i ūlī’l-ebṣār: Basiret sahiplerinin kararlaştırdığı: 65b/12.

ḳarārgāh: (a.f.b.i.) 1. Karar kılınan yer, durulan yer, kalınan yer, dinlenilecek yer. 2. Bir ordu kurmay heyetinin bulunduğu yer, merkez: 71a/11, 84a/21, 99b/21.

ḳarārgāh-ı dergāh-ı ṣabr u taḥammül: Sabretme ve katlanma makamının merkezi: 84a/21-84a/22.

kār-fermā: (f.b.i.) Hükümdar: 103b/17.

kārgāh: (f.b.i.) 1. İş yeri, atölye, fabrika, imalathane, iş işlenen yer. 2. Dünya: 56b/1, 80a/5, 93a/17, 109b/8.

kārger: (f.b.s.) Etkili, işleyen, nüfuz eden: 96a/21.

kārger ol- (f.t.b.fi.): Etkili olmak, tesir etmek: 104b/16.

kārger ü sūdmed ol- (f.t.b.fi.): Etki etmek ve faydalı olmak: 96a/21.

kār-güzār: (f.b.s.) Becerikli, iş beceren, elinden iş gelen: 76a/23.

ḳarḥ: (a.i.) Yara: 102a/5.

ḳarḥ-ı zinād-i‘ tiyād: Tetiğe alışmış yara, kurşun yemeye alışmış yara: 102a/5.

kārḥāne: (f.b.i.) 1. İş yeri, atölye, fabrika, imalathane, iş işlenen yer. 2. Dünya: 60b/15, 71b/13, 78a/15, 79b/10.

kārḥāne-i ḳudret-i ezeliyye: (Allah'ın) ezeli kudretin(in) atölyesi: 79b/10-79b/11.

kārḥāne-i mazāhir: Mevcudatın iş işlediği yer (dünya): 71b/13.

ḳarınca: (t.i.) Karınca: 44b/17, 58b/8.

ḳarīḥa: (a.i.) Kendiliğinden doğan fikir: 46b/3.

ḳarīḥa-i pāk: Temiz düşünce: 46b/3.

ḳarīn: (a.s.i.) 1. Yakın. 2. Yoldaş, dost, aşina, tanıdık, arkadaş. 3. Bir şeye sahip olan, bir şeye nail olan: 75a/22, 75a/23, 76a/23, 76b/4, 92a/10.

ḳarīn-i ḥuṣūl: Gerçekleşmeye yakın, gerçekleşmek üzere: 92a/10.

ḳarīn-i ṣemere-i terbiye: Besleyip büyütme meyvesini vermeye yakın: 76a/23.

ḳarīne: (a.i.) İpucu: 48a/17.

kār it- (f.t.b.fi.): İşlemek, etkilemek, tesir etmek: 96a/2.

kārvān-serāy: (f.b.i.) Kervansaray: 79b/14, 108a/10.

kārvān-serāy-ı ‘adīmü’n-neṣāt: Mutluluğu olmayan kervansaray (fāni dünya): 108a/10-108a/11.

kārvān-serāy-ı endek-beḳā: Geçici kervansaray: 79b/14.

kārzār: (f.b.i.) Savaş, cenk, kavga: 82a/17, 103b/20.

ḳaṣab: (a.i.) Kamış: 106b/1.

ḳaṣabü’s-sebḳ: Araplarda atlıların koşu meydanında yarışarak dikilmiş bir kamış üzerindeki ödülü almaları hakkında kullanılan bu tabir zamanla “herhangi bir hususta benzerlerinden üstün olma, galip gelme, muzaffer olma” gibi anlamlar kazanmıştır: 106b/1.

ḳaṣaba: (a.i.) Nefes borusu, akciğerdeki nefes borularından her biri: 81a/3, 105a/1.

ḳaṣaba-i ḥulḳūm: Boğazdaki nefes borusu, gırtlak: 105a/1.

ḳaṣd: (a.i.) Niyet, istek, amaç, gaye: 53a/2, 58b/21, 86b/2, 95a/6.

ḳaṣd it- (a.t.b.fi.): Bir amaç güderek bir işe girişmek, niyet etmek: 89a/21.

kāse: (f.i.) 1. Kâse, çanak. 2. Kadeh: 52b/7, 55b/21, 76b/20, 81b/2, 96a/19.

kāse-i bedr: Dolunay kâsesi: 76b/20.

kāse-i faġfūr: Çin porseleninden yapılmış kâse: 55b/21-55b/22.

kāse-i faġfūr-ı hâkânî: Hükümdar(lar)a yaraşır Çin porseleninden yapılmış kâse: 55b/21-55b/22.

kāse-i ser-şār-ı şafâ-yı derûn: Gönül rahatlığı ile dopdolu kâse: 81b/2-81b/3.

kāse-lisân: (f.b.i. kāse-lis'in c.) Çanak yalayıcılar, dalkavuklar, yalakalar, reziller, sefiller, aşağılıklar, bir lokmaya haysiyetini feda edenler: 52a/19, 52b/1, 102b/10.

kāse-lisân-ı gürisnegân-ı tavâriķ-ı havâtır-ı lâ-übâlî: (Masivaya ait) başıboş düşüncelerin getirdiği belaların aç dalkavukları: 102b/10.

kāse lisîden: (f.b.fi.) Çanak yalamak, dalkavukluk yapmak, bir lokmaya haysiyetini feda etmek: 52a/10.

kāse yala- (f.t.b.fi.): Çanak yalamak, dalkavukluk yapmak, bir lokmaya haysiyetini feda etmek: 52a/12.

ķāşîf: (a.s.) Şiddetle gürleyen, kasıp kavuran: 57b/20.

ķāşîm: (a.s.) Kıran, kırıcı, ezici, öldürücü, parçalayan, helak edici: 82b/15.

ķāşîmü'z-zahr: Sırtı parçalayan: 82b/15.

ķāşîr: (a.s.) 1. Kısa. 2. Kusurlu, âciz: 66a/6, 80a/9, 92a/9, 108b/22.

kāside: (a.s.) Satılmayan (mal), sürümsüz (ürün), revaçta olmayan: 55b/1.

ķaşîr: (a.s.) Kısa: 108b/11.

ķaşr: (a.i.) Köşk, saray, kâşâne, kasır: 57a/13, 69a/10, 72b/6, 83b/4, 100b/6.

ķaşr-ı cān: Can köşkü: 69a/10.

ķaşr-ı mürtefi': Yüksek / yüce saray: 83b/4.

ķaşr-ı refi'ü'l-bünyân-ı merâyâ-cüdrân: Duvarları aynalı, yapısı yüksek saray: 100b/6.

ķaşr-ı tevāzu': Tevazu köşkü: 57a/13.

ķaşr: (a.i.) 1. Kısa kesme, kısaltma, kısma. 2. Bir şeyi bir hususa, bir işe tahsis etmek: 47b/14, 55a/4, 71b/2.

ķaşr-ı mesāfe: Uzaklığı kısaltma: 71b/2.

kaşır-ı mesāfe-i sülūk: Tarikatte yol alma mesafelerini kısaltma (Hakk'a erişme hususunda yol alma): 55a/4.

kaşır it- (a.t.b.f.): Tahsis etmek, mahsus kılmak, ayırmak, özgü kılmak: 80b/15.

kaşş: (a.i.) Kesme, tıraş etme (bıyık, saç, sakal için): 98b/15.

kaşş-ı şevārib: Bıyıkları kesme (Dervişlik alametlerindendir.): 98b/15.

kaşsām: (a.s.) Bölen, taksim eden, paylaştıran, kısım kısım ayıran: 52a/19.

kaşvā: (a.s.) En yüksek, en yüce: 101a/2.

kāş: (f.ünl.) Keşke: 74a/5.

kāşāne: (f.i.) 1. Köşk, malikâne, gösterişli ev, saray. 2. Yuva: 79b/3, 80b/2, 84a/13, 100b/3, 102b/3, 108a/18,

kāşāne-i cism: Beden köşkü: 79b/3.

kāşāne-i şāhāne: Şahlara layık mükemmellikte saray: 100b/3.

kāşāne-i şāhāne-i hātır-ı kibār: Ulu kimselerin gönlünün şahlara layık mükemmellikte sarayı: 102b/3.

kaţ: (a.i.) 1. İlerleme, geçme, yol alma, geride bırakma. 2. Kesme, biçme. 3. Son verme, sona erdirme, bitirme: 44a/10, 45a/15, 49a/21, 50b/22, 68b/6, 73b/19, 98a/23, 100a/6, 108a/8, 108a/11.

kaţ-ı 'alāka vü pā-bend: Düğüm ve bağı kesme: 108a/11.

kaţ-ı bîh-i eşcār-ı mā-sivā: Masiva (insanı Allah'tan uzaklaştıran her şey) ağaçlarının kökünü kesme: 108a/8.

kaţ-ı bül'üm-ı tül-i emel: Sonu gelmez arzuların gırtlığını kesme: 45a/15-45a/16.

kaţ-ı cāme-i hestī: Varlık elbisesini kesme: 44a/10.

kaţ-ı ırk-ı nerīmān-ı naḥvet: Kibir pehlivanının soyunu kurutma: 68b/6.

kaţ-ı iştibāh: Şüpheyi bitirme, şüphelenmeme: 49a/21.

kaţ-ı rişte-i irtibāt ü ihtilāt: Muhabbet besleme ve haşır neşir olma ipini kesme: 100a/6.

kaţ-ı ser-rişte-i 'alāka: Arzu(ların) ipini kesme: 50b/22-50b/23, 73b/19-73b/20.

kaţ ā: (a.zf.) Asla, hiçbir zaman: 52a/4, 59b/9.

қаңарат: (a.i. қатре'нин c.) Damlalar: 104b/23.

қаңарат-ı nīsān: Nisan damlaları (yağmurları): 104b/23.

қатı: (t.zf.) Pek, çok, ziyade: 94b/13.

қатı' : (a.s.) Kati, kesin, mutlak, şüphe ve tereddüde yer bırakmayan: 44a/6.

қатı' a: (a.s.) Kati, kesin, mutlak, şüphe ve tereddüde yer bırakmayan: 66a/23.

қағ it- (a.t.b.f.): Yol almak, geçmek, geride bırakmak: 64a/20.

қатıl: (a.s.) Öldüren, öldürücü, katleden: 62b/15.

қағ iyye: (a.s.) Şüphe ve tereddüte yer bırakmayan, kesin: 88a/13.

қағрān: (a.i.) Katran: 43b/22.

қатре: (a.i.) Damla: 47a/10, 69b/11, 75a/12, 81b/21, 107a/13.

қатре-i baғr-i imkān: İmkān denizinin damlası: 81b/21.

қатре-i cūy-bār-ı havādiş: Yaratılmışlar nehrinin damlası: 47a/10, 69b/11.

қатре-i eşk: Gözyaşı damlası: 75a/12.

қавāfil: (a.i. қāfile'nin c.) Kafiler: 43a/22, 50a/15.

қавāfil-i enfās-ı hayāt: Ömrün nefes kafileri: 50a/15.

қавānīn: (a.i. қānūn'un c.) Kanunlar: 109a/18.

қавārīr: (a.i. қārūre'nin c.) Şişeler, sürahiler, sırça kablalar: 106a/8.

қавārīr-i kevākīb-i şevābit ü seyyār-ı leyl ü nehār: Gece ve gündüzün sabit ve dolaşan yıldız şişeleri: 106a/8-106a/9.

қавāyim: (қавā'im) (a.i. қā'ime'nin c.) 1. Bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenler, devletin ordunun sayılı kimseleri, üstler. 2. Direkler, sütunlar, destekler: 45a/20, 93a/15.

қаві: (a.s.) Güçlü, kuvvetli: 51b/10.

қаві-baht: (a.f.b.s.) Talihli: 108b/5.

қаві-dest: (a.f.b.s.) Güçlü, kuvvetli, zorlu: 47b/18.

қавīm: (a.s.) Doğru: 54b/23, 92b/4.

ķavl: (a.i.) 1. S z, kelam. 2. G r  , fikir, d   nce, kanaat: 86a/12, 87a/2, 87a/2, 87a/17, 87b/1, 87b/5, 87b/12, 87b/13, 87b/14, 87b/15, 87b/20, 87b/23, 88a/2, 88a/9, 88a/12, 88a/23, 92a/8, 101b/11, 103a/14.

ķavl-i evvel: Birinci g r  : 87a/2-87a/3, 87b/14.

ķavl-i k n: (Allah'ın yaratmayı murat ettiği zaman verdiği emir olan) "Olsun!" s z : 86a/12.

ķavl-i lat f: Latif s z / ayet: 87b/1, 92a/8, 101b/11.

ķavl-i r ci : Daha makbul ve daha  nde olan görüş, kanaat, fikir: 87a/17-87a/18.

ķavl-i s li :    nc  görüş: 88a/2.

ķavl-i s n : İkinci görüş: 87a/2, 87b/20.

ķavl-i  er f: Kutsal s z (ayet): 87b/5.

ķavliyye: (a.s.) Sözle ilgili, söze dayanan: 109a/18.

ķayd: (a.i.) Bağ, zincir, pranga: 50a/14, 96a/20, 104a/23, 104b/1.

ķayd-ı em n  v   m l: (F ni dünyaya ait) arzuların ve isteklerin prangası: 50a/14.

ķayd u bend-i c n n: İlahi aşkın h kimiyet bağı ve zinciri: 104a/23.

ķayd it- (a.t.b.f.i.): Yazmak, yazıya geçirmek: 55b/17.

ķayl le: (a.i.)   le uykusu: 105b/15.

ķays: (a.i.) Leyla ile Mecnun hik yesinin erkek kahramanı: 104a/17.

ķays-ı  v re-nih d-ı  sm n: Gökyüzü deneni serseri tabiatlı Kays (Mecnun): 104a/17-104a/18.

ķayy m: (a.i.) "Varlığında ve varlığının devamında kimseye muhtaç olmayan, bütün mahlukatı var kılıp onları yöneten" anlamında esmayihüsnadandır: 46b/15, 47a/1.

ķay : (a.i.) Kızgınlık, hararet: 101b/15.

ķaz : (a.i.) Kaderin, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi: 59a/15, 59a/23, 102a/10, 102a/16.

ķeb b: (a.i.s.) 1. Ateşte pişirilmiş et. 2. Yanmış, yanık: 52a/23, 73b/4.

ķeb b u p  hte it- (a.f.t.b.f.i.): Yakmak ve pişirmek: 73b/4-73b/5.

ķebed: (a.i.) Karaciğer: 94a/3, 94a/10.

kebüter: (f.i.) Güvercin: 50a/17, 54b/3, 73b/4, 84b/19.

kebüter-i cān: Can güvercini: 73b/4.

kebüter-i çeşm-i ʿibret-nümün: İbret alınacak şeyleri gösteren göz güvercini: 54b/3.

kebüter-i maḫşūşuʿl-cenāḥ: Kanadı kırılmış güvercin: 84b/19.

kebüter-i maḫşūşuʿl-cenāḥ-ı nefes-i aḥīr: Son nefesin kanadı kırılmış güvercini: 50a/17-50a/18.

kec: (f.s.) Eğri, çarpık: 61b/17.

kec ü rāst: Eğri ve doğru: 61b/17.

kec-bāzī: (f.b.i.) Hilekârlık, hilebazlık, oyunda hile yapma: 74b/8.

kec-bāzī-i ferz-i heves: Gelip geçici heves vezirinin hilekârlığı: 74b/8.

kec-endiše: (f.b.s.) Yanlış düşünceli, kötü düşünceli: 98a/12.

kec-revī: (f.b.i.) Eğri gidiş, çarpık gitme: 61a/19.

kec-revī-i pāy-i ihtiyār: İrade ayağının eğri gidişi: 61a/19.

kecīm: (f.i.) Savaşçıların ve atların giyindiği zırh: 57b/21.

kedd: (a.i.) Güçlük, meşakkat, zahmet, sıkıntı, sorun, dert: 81a/4.

keder: (a.i.) Gam, keder, kaygı, tasa, üzüntü: 63a/1, 73a/16, 75a/8, 97b/14.

keder-fersā: (a.f.b.s.) Keder dağıtan, gamı mahveden: 106b/2.

keder-nümūd: (a.f.b.s.) Kederli, kederli görünen: 109a/5.

keʿenne-hu: (a.e.zf.) ...casına / ...cesine, gibi, sanki, güya: 66b/2, 82a/7.

keff: (a.i.) 1. El içi, el ayası, avuç. 2. Kefe, terazi gözü. 3. El çekme, vazgeçme: 50a/21, 62a/5, 76b/10, 96a/14, 98b/19, 106b/11.

keff-i yed: El çekme, vazgeçme, karışmama, bırakma: 50a/21, 96a/14.

keffüʿl-ḥaḍīb: Kınalı avuç: 106b/11.

keffüʿl-ḥaḍīb-i Merīḥ-i ḥūn-feşān-ı merdüm-küş: Adam öldüren (ve) kan saçan Mars'ın (kan ile) kınalı avucu: 106b/11.

keffāret: (a.i.) İşlenmiş bir günah, suç veya kabahatin affı için şariat hükmünce verilmesi veya yapılması gereken şey: 85a/14.

kehālet: (a.i.) Tembellik, gevşeklik: 60a/12, 74b/17, 77a/12.

kehf: (a.i.) Mağara, in: 86b/3, 86b/6, 86b/14.

keh-keşān: (f.b.i.) Samanyolu: 80b/10.

kelām: (a.i.) 1. Söz, kelim, ifade, ibare. 2. Allah'ın varlığı, birliği peygamberlik ve ahiret gibi iman esaslarından bahseden, bu esasları akli ve nakli delillerle İslam inançlarına uygun olarak ispat etmeyi amaç edinen ilim: 46a/15, 61b/14, 62b/12, 62b/17, 65a/23, 65b/6, 70a/23, 74a/23, 86b/7, 87a/14, 87b/10, 91b/15, 108b/9, 108b/18, 109a/10, 109b/4, 109b/8, 109b/11, 109b/22.

kelām-ı dürriyyü'n-nizām: Ahengi inci gibi parlayan söz: 109b/22.

kelām-ı hikmet-irtisām ü Süreyyā-nizām: Bilgelik dolu ve Süreyya yıldız takımı güzelce dizilmiş söz: 109a/10.

kelām-ı şıdk-ittisām: Doğrulukla sıfatlanmış söz, doğru söz: 108b/18-108b/19.

kelām-ı Süreyyā-nizām: Gerdanlığa benzeyen Süreyya yıldız takımı gibi güzelce dizilmiş söz: 61b/14, 91b/15.

kelāmiyye: (a.s.) Kelam ilmine ait, kelam ilmi ile ilgili: 87a/3, 88a/8.

kelb: (a.i.) Köpek: 65b/16, 65b/21, 65b/22, 66a/2.

kelb-i hassās: Çokça hissedenden köpek: 65b/21.

kelef: (a.i.) Yüzdeki benekler, çil (Metinde aydaki siyah noktalar için kullanılmıştır.): 53b/2, 108b/2.

kelīl: (a.s.) Kekeme: 51a/18.

kelimāt: (a.i. kelime'nin c.) Kelimeler, sözler: 91b/20.

kelimāt-ı fā'izetü'l-berekāt: Feyizleri bol sözler: 91b/20-91b/21.

kelime: (a.i.) İbare, cümle, söz: 56b/22.

kelime-i şahādet-i Lā-ilāhe illa'llāh: "Allah'tan başka ilah yoktur." kelime-i şahādetinin ibaresi: 56b/22-56b/23.

kelimeteyn: (a.i. kelime'nin c.) İki kelime, İslam dininin esasını teşkil eden "Allah'tan başka tapacak yoktur." ve "Hz. Muhammed O'nun resulüdür." manasındaki ibareler: 108a/4.

kemāl: (a.i.) 1. Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik. 2. Mükemmellik, bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, son derece. 3. Bir kimsenin manevi meziyetler, ahlak, ilim ve fazilet bakımından tam bir olgunluğa erişmiş olması durumu:

42b/15, 42b/17, 45a/6, 46a/19, 50b/8, 50b/14, 56b/1, 59b/20, 62b/19, 62b/23, 63b/15, 69a/6, 73b/17, 74b/4, 76a/9, 77b/8, 78b/21, 82a/4, 84a/5, 88b/5, 88b/17, 90a/4, 91b/2, 91b/17, 91b/18, 91b/21, 92a/9, 92b/22, 93a/5, 93b/2, 94a/15.

kemāl-i ‘alāḳa: Büyük bir arzu: 73b/17.

kemāl-i incilā: Tam bir parlaklık, çok parlak olma: 91b/2.

kemāl-i iştihār: Çok meşhur olma: 91b/21.

kemāl-i kibr ü ğurūr: Tam bir kibir ve gurur: 45a/6.

kemāl-i şerm ü hacālet: Tam bir utanma ve mahcupluk: 82a/4.

kemāl-i taşallüb ü zühd ü takvā: Din hususunda sebatlı olma, dünyadan vazgeçip ibadete yönelme ve Allah korkusuyla dinin yasak ettiklerinden kaçınmanın son derecesi: 59b/20.

kemāl-i taşfiye-i ahlāk: Tabiatı(nı) eksiksiz bir şekilde arındırma: 84a/5.

kemālāt (a.i. kemāl’in c.) Sahip olunan manevi hasletler, manevi meziyetler, olgunluklar, mükemmellikler: 85b/8, 91a/6, 92b/18, 93a/8, 94b/2, 94b/12.

kemālāt-ı ‘ilmiyye vü ‘ameliyye: Bilgiye ve amele dayalı manevi meziyetler: 92b/18, 94b/2, 94b/12.

kemān: (f.i.) Yay: 59b/1, 80b/5.

kemān-ı pertev-zede-i mebnî-i ebruvān: Kaşlardan yapılmış (kaş şeklinde) ışıktan saçan yay: 80b/5-80b/6.

kemān-dār: (f.b.s.) Yay tutan, yaylı, yay sahibi, okçu: 59a/23, 80b/8.

kem-beḳā: (f.a.b.s.) Kısa ömürlü, geçici, çabuk geçen, fāni: 51b/19, 77a/6, 108a/15.

kemend: (f.i.) 1. Uzaktaki bir kimseyi veya şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmekli ip. 2. Eskiden idamlarda kullanılan ilmekli yağı kayış. 3. Saç: 45a/23, 73a/12.

kemend-i cādū-bend-i dil-i hevā-dārān: Âşıkların gönlünü büyüleyen kement (şeklinde saç): 45a/23.

kemend at- (f.t.b.f.i.): Kemendi ucundan tutup birkaç kere döndürdükten sonra ilmiği yakalanmak istenen şeye geçecek şekilde fırlatmak: 99a/4.

kemend-bend: (f.b.s.) Kement ile bağlanmış: 109a/19-109a/20.

kemer: (f.i.) 1. Kemer, bele takılan kuşak, kayış, bel bağı. 2. Orta, ara, iç: 51a/3, 51a/4, 51a/8, 51a/10, 51a/14, 63b/4.

kemer-i küh: Dağın içi: 63b/4.

kemer-i mücevher-i devlet-i sermediyye: Ebedî sultanlığın mücevherle süslenmiş kemeri: 51a/14.

kemer bağla- (f.t.b.fi.): Hazırlanmak, bir işi yapmak için hazırlığı tamamlamak: 77b/15.

kemer-bend: (f.b.i.) Kemer bağı, bel kayışı: 80b/19.

kemer-beste: (f.b.s.) 1. Kemer, kuşak bağlamış. 2. Hazır, hazırlanmış, hizmete hazır durumda olan (kimse): 60a/23, 68b/4, 78a/2.

kemer-beste-i ‘azîmet: Kararlılık kuşağını bağlamış, (işini yapmaya) kararlı bir şekilde hazır: 78a/2.

kemer-beste-i mevķif-i bendeġi vü kıyām: Kulluk ve kıyam durağında hazır bekleyen (ibadete hazır olan): 60a/23-60b/1, 68b/4.

kemer besten: (f.b.fi.) 1. Hazırlanmak. 2. Kemer kuşanmak: 77b/12.

kem-fırşat: (f.a.b.s.) Zamanı az, zamanı kısıtlı: 58a/5.

kemhā: (f.i.s.) 1. İpek kumaş. 2. İpek kumaştan yapılmış: 79b/16, 81a/14.

kemīngāh: (a.f.b.i.) Pusu yeri: 57b/1.

kemīn-niṣīn: (a.f.b.s.) Pusuda oturan / bekleyen: 61a/12.

kemīn-niṣīn-i pūṣt ü beden: Sırt ve beden arkasında pusuda oturan: 61a/12-61a/13.

kem-kumāṣ: (f.a.b.s.) Kıymeti az, kıymetsiz: 50a/11.

kemm: (a.i.) Nicelik, sayı, miktar, çokluk: 60b/21, 69a/14.

kem-mikdār: (f.a.b.s.) Kıymeti az, kıymetsiz, değersiz: 76a/20, 83a/11.

kemmiyyet: (a.i.) Sayı, adet, miktar, nicelik: 66b/14.

kemmiyyet-i metā‘ -ı a‘ māl: Ameller sermayesinin miktarı: 66b/14.

kem-nāmī: (f.b.i.) Adı kötüye çıkma: 65a/22.

kemter: (f.s.) Daha hakir, daha aşağıda, daha değersiz, daha eksik: 57a/20.

kenār: (f.i.) 1. Sahil, kıyı, kenar, köşe. 2. Merkezden uzak olan yer: 57a/1, 58a/11, 98a/2, 98a/4, 98a/7, 98a/20, 99b/8, 99b/12.

kenār-ı biḥār: Denizlerin kıyısı: 98a/7.

kenār-ı h̃od: Kendi kıyın: 58a/11.

kenāre: (f.i.) 1. Kenar, köşe, kıyı. 2. Kenar halısı: 54b/21, 83b/11.

kenāre-i āgūş: Kucak köşesi, kucak: 54b/21.

kenāre-nişîn: (f.b.s.) Kıyıda oturan, kenarda oturan, uzaklaşmış olan: 98a/17-98a/18, 105a/15, 108a/11.

kenāre-nişîn-i baħr-i ʿirfān: İlahi sırlara vâkıf olma denizinin kıyısında oturan: 98a/17-98a/18.

kendü: (t.zm.) Kendi, kendisi: 44a/1, 45a/1, 45a/7, 46a/19, 49a/8, 54b/3, 54b/9, 54b/15, 55a/1, 56b/15, 57a/16, 57b/19, 58a/13, 58b/9, 58b/21, 59a/6, 59b/11, 59b/17, 60a/21, 60b/14, 60b/18, 63a/3, 69a/3, 69a/6, 69b/14, 70a/10, 78a/2, 79a/13, 79a/21, 80a/14, 81b/13, 81b/20, 85b/2, 88b/20, 89b/15, 89b/16, 89b/17, 90b/1, 90b/6, 90b/10, 90b/17, 92a/9, 92b/6, 94b/10, 94b/12, 95a/6, 95a/7, 98a/14, 99b/19, 100b/13, 100b/19, 101a/22, 102b/2, 104a/2, 109b/4, 109b/8.

kenz: (a.i.) Hazine: 44b/21.

kenz-i lâ-yefnā: Tükenmez hazine: 44b/21.

kerāmet: (a.i.) 1. Kerem, bağış, ihsan, cömertlik, lütuf, iyilik. 2. Velilerin lüzumlu anında gösterdikleri olağanüstü hâl: 64a/15, 73b/14, 76b/23, 79a/16, 99a/7.

kerāne: (f.i.) Sahil, kıyı, kenar: 98a/1, 98a/2.

kerb: (a.i.) Ağrı, sızı, acı: 67a/5.

kerdehā: (f.i. **kerde**'nin c.) Yapılanlar, işlenenler, ameller, işler: 64b/3.

kerden: (f.fi. gzk: kun) Yapmak, etmek, eylemek: 56a/7, 74a/5, 75a/4, 95b/14.

kerem: (a.i.) Lütuf, ihsan, iyilik, inayet, cömertlik: 46b/12, 46b/13, 46b/14, 46b/21, 47a/6, 47b/5, 47b/7, 47b/17, 52a/23, 108a/1.

kerem-i Bārī: Yokluktan varlığa çıkararak Allah'ın lütfu: 47b/17, 108a/1.

kerem-dīde: (a.f.b.s.) Kerem görmüş, kendisine ikram edilmiş: 101a/6.

kerīm/Kerīm: (a.s.) 1. Ulu, büyük, şerefli, aziz. 2. "Vaadini yerine getiren, çok verici, lütuf ve ihsanı bol, kendisine sığınanı geri çevirmeyen" anlamında esmayihüsnadandır: 47a/5, 69b/6, 83a/14, 86a/8, 87b/3, 89a/15, 104a/3, 106b/20.

kerīm-i sulṭān-ı iḳlīm-i ḳıdem: Ezeliyet diyarının lütuf ve ihsanı bol sultanı: 47a/5-47a/6.

kerīmü'ş-şān: Şanı yüce: 69b/6.

kerîme: (a.s.) Ulu, büyük, şerefli, aziz, yüce: 56b/22, 86a/23, 87b/9.

kerpic: (t.i.) Kerpiç, tuğla: 99a/3.

kerre: (a.i.) Kere, defa, kez: 43a/13, 56b/11, 59a/16.

kes: (f.i.) Kimse, kişi, şahıs: 102a/3.

keşâfet: (a.i.) 1. Yoğunluk, koyuluk. 2. tas. İnsanda cismani tarafın üstün gelmesi sebebiyle ruhaniyetten uzaklaşma durumu. 3. Şeffaf olmama, maddi yapısı olma: 80a/6, 94b/9, 100a/23, 108b/14.

keşâfet-i düd-ı zālâm-âlûd-ı ğaflet: Gafletin karanlık dumanının yoğunluğu: 108b/14.

keşâfet-i zülümât-ı bedeniyye: Bedenin nurdan uzak maddi yapısı: 94b/9-94b/10.

kesb: (a.i.) 1. Kazanma, elde etme, edinme. 2. İşleme, çalışma, insanın gücünü bir işe sarf etmesi. 3. Kâr, kazanç: 48b/16, 52a/5, 55a/13, 56b/1, 59b/1, 59b/21, 60a/7, 64a/11, 65a/12, 76b/23, 77a/14, 83a/4, 89b/4, 90b/18, 96a/3, 104b/1, 106b/12.

kesb-i cedîd: Yeniden çalışarak kazanma: 90b/18-90b/19.

kesb-i ef'âl ü a' māl: Amelleri işleme: 59b/1-59b/2.

kesb-i ḥadâret ü neḍâret: Yeşillik ve tazelik kazanma: 76b/23.

kesb-i ihtisâş: Tecrübe kazanma: 104b/1.

kesb-i isti' dād: Kabiliyet kazanma: 83a/4-83a/5.

kesb-i kuvvet ü tarâvet: Güç ve tazelik kazanma: 52a/5, 77a/14.

kesb-i şafâ: Gönül sefasını elde etme: 65a/12, 106b/12.

kesb-i şafâ-yı kalb: Gönül sefasını elde etme: 64a/11.

kesb-i zindegānî: Canlılık kazanma: 48b/16.

kesb ü kâr: 1. Kazanç. 2. Çalışarak kazanma: 55a/13, 56b/1, 60a/7, 96a/3.

kesb it- (a.t.b.fi.): Kazanmak, edinmek, elde etmek: 47b/4, 59a/4-59a/5, 94a/19.

kesb ü istifâde it- (a.t.b.fi.): Kazanmak ve fayda sağlamak: 89b/4-89b/5.

kesel: (a.i.) Gevşeklik, tembellik, uyuşukluk, üşenme, yorgunluk: 53b/1, 72b/2.

keşîf: (a.s.) Şeffaf olmayan, maddi yapısı olan: 93a/21, 93a/23, 103b/3.

keşîfe: (a.s.) Şeffaf olmayan, maddi yapısı olan: 92b/12.

keşîre: (a.s.) Çok, bol, birçok, pek çok: 85a/19, 91b/3, 91b/4.

keşîretü'l-ḥiyāz: Havuzları çok olan: 85a/19-85a/20.

kesr: (a.i.) 1. Kırma, kırılma. 2. Yenme, yenilme. 3. Defetme, giderme. 4. Kemik kırılması. 5. Bozma, zarar verme, hâlel getirme: 63b/13, 72a/13, 85a/15, 97a/23, 97b/12,

kesr-i ḥumār: Mahmurluğu kırma, mahlurluğu def etme, mahlurluktan kurtulma: 63b/13, 97a/23.

kesr-i ḥumār-ı şebāne-i şebābî: Gençlik gecesinin mahlurluğunu giderme: 97a/23.

kesr-i şevret-i ḥumār-ı nefis-i ğaddār: Merhametsiz nefsin mahlurluğunun şiddetini kırma / giderme: 97b/12.

keşret: (a.i.) 1. Çokluk, bolluk, fazlalık. 2. tas. Allah'ın tecellisiyle zuhura gelmiş olan çokluk, mahlukatın çokluğu, kalabalığı: 44a/20, 44b/3, 44b/18, 44b/18, 49a/9, 75a/9.

keşret-i istiğnā: Tokgözlülüğün fazlalığı: 44b/18.

keşret-i ṭama': Açgözlülüğün fazlalığı: 44a/20, 44b/18.

kesr eyle- (a.t.b.fi.): Mahmurluğu kırmak, mahlurluğu def etmek, mahlurluktan kurtulmak: 96b/22.

kesr-i ḥumār eyle- (a.t.b.fi.): Mahmurluğu kırmak, mahlurluğu def etmek, mahlurluktan kurtulmak: 63b/13.

keşf: (a.i.) 1. Varlığı bilinmeyen bir şeyi bulup ortaya çıkarma, meydana çıkarma. 2. Açma, açılma. 3. tas. Madde ve duyular âlemi ötesine, gayb âlemine ait hususlara vâkıf olma, his ve akılla idrak edilemeyen hususları kalp gözüyle görme, kalp gözü açık olma. 4. tas. Doğrudan doğruya Allah'tan kulun kalbine doğan bilgi, ilham: 63a/7, 63a/21, 79a/16, 95b/6, 100a/19, 101a/2, 109a/11, 109b/2.

keşf ü 'ayān eyle- (a.t.b.fi.): Açıklamak ve aşikâr etmek: 109b/2-109b/3.

keşîde: (f.s.) 1. Çekilmiş. 2. Tertip edilmiş, dizilmiş. 3. Yazılmış, yazıya çekilmiş: 42b/9, 43a/6, 44b/9, 62a/2, 67b/20, 87b/10, 96b/9.

keşîde-i âstîn-i ibtihâc: Ferahlama yenine çekilmiş: 44b/9.

keşîde-i evc-i âsmân: Göğün en yüksek katına çekilmiş (ulaşmış): 96b/9.

keşîde-i rişte-i nazm ü tedvîn: Şiir ve divan ipine dizilmiş, şiirleştirilmiş ve divanlaştırılmış: 43a/6.

keşide-i rişte-i rivāyet: Rivayet ipliğine çekilmiş, rivayet ipine dizilmiş, rivayet edilmiş: 42b/9.

keşide-i rişte-i taḥrīr: Yazı ipliğine çekilmiş, yazı ipine dizilmiş, yazıya geçirilmiş: 67b/20.

keşide-i rişte-i te'lif: Yazıya geçirilmiş, kitaplaştırılmış: 87b/10.

keşmekeş: (f.b.i.) Kararsızlık, tereddüt: 51a/20.

keştī: (f.i.) Gemi: 49a/5, 51a/22, 81b/22.

keştī-i cism-i şühūd: Göz önünde duran beden gemisi: 81b/22.

keştī-i Nūḥ: Nuh'un gemisi: 51a/22.

keştī-lenger: (f.b.i.) Gemi demiri: 98a/14.

keştī-lenger-i dīn ü āyīn: Din ve imanı yerinde tutan gemi demiri: 98a/14.

ketībe: (a.i.) Asker, asker bölüğü, akıncı süvari bölüğü: 45a/20, 57b/22, 72b/4.

ketībe-i āteş-‘inān-ı dü-cihān: İki cihanın sert askerleri: 72b/4.

ketībe-i āteş-‘inān-ı hevā vü heves: Nefsin arzu ve isteklerinin sert askerleri: 57b/22-57b/23.

ketm: (a.i.) Saklama, gizli tutma, göstermeme, gizleme: 62b/15, 63b/3.

ketm-i esrār-ı lāhūt: Gayb âleminin sırlarını saklama: 62b/15-62b/16.

ketm ü ihfā ve inkār u ihbā eyle- (a.t.b.f.i.): Gizlemek, saklamak: 63b/3.

kevākib: (a.i. kevkeb'in c.) Yıldızlar: 53b/6, 79b/7, 106a/9, 106b/5.

kevkeb: (a.i.) Yıldız: 56a/8, 79a/11, 108a/15, 108b/5.

kevkeb-i düriyyü'l-leme‘ān-ı mefhūm-ı ‘ibret-nümūn: İbret alınacak şeyleri gösteren mananın parıltısı inci gibi parlak yıldızı: 56a/8.

kevkeb-i iḳbāl-i ferḥunde-fāl: Uğurlu saadet yıldızı: 108b/5-108b/6.

kevn: (a.i.) 1. Olma, vuku bulma, ortaya çıkma. 2. Varlık, mevcudiyet, vücut. 61a/10, 69a/22, 78b/21, 81b/5, 105b/3.

kevn ü fesād: 1. Var olma ve mahvolma, var oluş ve yok oluş. 2. Mevcudatın vücut bulup daha sonra bozulup mahvolduğu dünya: 61a/10-61a/11, 78b/21, 81b/5, 105b/3.

kevn ü mekân: Varlık, kâinat, mevcudiyet: 69a/22-69a/23.

kevnîyye: (a.s.) Varlık âlemine ait, varlık âlemi ile ilgili, dünyaya ait, dünya ile ilgili: 69a/17.

Kevşer: (a.i.) Cennetteki bir ırmak veya havuzun adı: 58b/15.

Kevşerî: (a.s.) Cennetteki Kevser ırmağına ait: 107b/17.

keyf: (a.i.) 1. Ferahlık, rahatlık, huzur duygusu, gönül açıklığı. 2. Zevk, haz, neşe, 3. İçki ve uyuşturucu maddelerin verdiği hafif sarhoşluk. 4. Keyfiyet, nitelik: 60b/21, 63a/1, 69a/14, 70b/15, 74b/15, 81b/20.

keyf ü kemm: 1. Nitelik ve nicelik. 2. Varlık ve yokluk: 60b/21, 69a/14.

keyfiyyet: (a.i.) 1. Nitelik, vasıf, keyfiyet. 2. Durum. 3. İş, mesele, husus, vaziyet, konu: 62b/20, 76b/6, 80b/16.

keyfiyyet-i hikmet-âmîz: Hikmetli konu / durum: 76b/6.

keyfiyyet-i rûz-ı bâz-h'âst: Kıyamet günü durumu: 80b/16.

kezâlik: (a.zf.) 1. Yine, aynı şekilde, yine öyle, bu da öyle, keza. 2. Böylece, işte böyle: 44b/2, 65a/21, 68a/2, 76a/18, 83a/9, 83a/15, 86a/8, 99a/11, 101b/4.

kıbel: (a.i.) Yön, yan, nezd, taraf, cihet: 91a/7.

kıdem/Kıdem: (a.i.) 1. Öncesizlik, evveli bulunmamak, ezeli olmak, ezeliyet. 2. Kadim olma, eskilik, geçmişi uzun zamana dayanma. 3. "Varlığının hiçbir tarz ve şekilde başlangıcı olmamak" anlamında Allah'ın zati sıfatlarından: 47a/2, 47a/3, 47a/12, 47a/6, 52b/22, 87a/11.

kıllet: (a.i.) Azlık: 47b/19.

kıllet-i ekl ü şürb: Yeme içmenin azlığı: 47b/19.

kımat: (a.i.) 1. Sargı, sargı bezi, örtü. 2. Beşikteki çocuğun düşmemesi için beşiğe sarılıp bağlanan, kumaştan yapılmış enli bağ: 57a/17, 57a/17, 72b/13, 83a/7.

kırıklık: (t.i.) Kırgınlık, isteksizlik: 63b/14.

kısa: (t.s.) Kısa: 108b/11.

kısa vü kaşîr eyle- (t.a.b.f.): Kısaltmak: 108b/11.

kısmet: (a.i.) Takdir edilmiş olan şey, kısmet, nasip, pay, talih, kader: 49b/1, 60a/13, 64a/9.

kışsa: (a.i.) 1. Kısa hikâye, kıssa, rivayet. 2. Vaka, olay, hadise: 86b/5, 86b/14, 108b/11.

kışsa-i aşhâb-ı kehf: Ashabıkehf kıssası: 86b/5-86b/6, 86b/14.

kıst: (a.i.) Hisse, pay, nasip: 52a/22.

kıṭʿ a: (a.i.) Aynı vezinde, 2. ve 4. mısraları kafiyeli, genellikle 4 mısradan oluşan nazım biçimi: 56b/10, 101b/2, 101b/4, 101b/23.

kıvām: (a.i.) Kaım olma, mevcut olma, var olma: 79a/1.

kıy- (t.fi.) Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek: 103a/12.

kıyām: (a.i.) 1. Ayağa kalkma, ayakta durma. 2. Bir işe kalkışma, davranma, teşebbüs etme. 3. Namazda ayakta durma ve namazın ayakta kılınan kısmı: 43b/11, 60b/1, 68b/4, 97b/4.

kıyāmet: (a.i.) Dünyanın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman: 42b/2, 43a/5, 44a/16, 47b/9, 61b/10.

kıyāmet-āṣūb: (a.f.b.s.) Kıyametler koparan: 57a/9.

kıyāmet-nehīb: (a.b.s.) Kıyamet kadar korkunç, kıyamet kadar dehşetli: 46b/19, 81a/4.

kıymet: (a.i.) Kıymet, değer: 98b/11.

ki: (f.zm.) Kim: 46a/10.

kibār: (a.s. kebīr'in c.) Büyükler, ulular, seçkin kimseler: 57a/15, 57a/18, 60a/22, 91b/20, 101a/9, 102b/3, 102b/9.

kibār-ı şūfiyye: Sufilerin büyükleri: 91b/20.

kibār-ı şūfiyye-i pīṣīn: Eski sufilerin büyükleri: 60a/22.

kibr: (a.i.) Kibir, gurur, büyüklük taslama, kendini herkesten üstün görme: 44a/1, 44a/8, 44b/22, 45a/6, 45b/8, 45b/10, 57a/23, 58a/7, 82a/21, 82b/2, 83b/1.

Kibriyā: (a.i.) Allah: 43b/1, 48b/23, 86a/15, 88b/16.

kīl: (a.i.) Söz, kelam, laf: 85b/18.

kīl ü kāl: 1. Boş söz, çok konuşma. 2. Dedikodu: 85b/18-85b/19.

kilāb: (a.i. kelb'in c.) Köpekler: 65b/19, 65b/20.

kīlār: (f.i.) Kiler, ambar, erzak, yiyecek ve içecekleri saklamaya mahsus oda: 82a/17.

kīlār-ı ānāt: Vakitlerin kileri: 82a/17.

kim: (t.zm.bğ.) 1. Kim. 2. Ki: 46a/12, 56b/10, 57a/13, 100b/19.

kimesne: (t.zm.) Kimse: 107b/7.

kīmyāgār: (a.f.b.i.) 1. Kimya âlimi, bakır, kurşun vb. adi madenleri iksir denilen maddeyi ilave ederek altına dönüştürdüğüne inanılan kişi. 2. tas. Kişinin adi madenler mesabesinde olan nefsiemmaresini tasfiye ederek altın mesabesindeki güzel ahlak ve kemale dönüştüren kişi, mürşit: 76a/20.

kīn: (f.i.) Kin, gizli düşmanlık, garaz: 101b/15.

k’īn: (f.s. “ki īn”) Ki bu: 75a/4.

kināye: (a.i.) Söylenmek isteneni doğrudan değil, dolaylı olarak anlatan söz: 46a/5.

kirām: (a.i. kerīm’in c.) Ulular, yüce olanlar, azizler, şeref sahipleri: 92b/21.

Kirdgār: (f.b.i.) Allah, Tanrı: 45b/17, 47b/5, 52a/5, 106b/21.

kīr-gūn: (f.b.s.) Katran rengine, simsiyah: 56a/8, 56b/1, 96b/9.

kīse: (f.i.) Kese, para kesesi: 66a/19, 108a/18, 108a/19, 109a/22, 109b/18, 109b/21.

kīse-i beyān: İfade etme kesesi (ağız): 109a/22.

kīse-i cism: Vücut kesesi: 109b/21.

kīse-i dehān: Ağız kesesi: 109b/18-109b/19.

kīse-i dellāk: Tellak kesesi (Tellakların cebi olmadığından kesesi de bulunmaz, bu durum metinde züğürtlük ile ilişkilendirilmiştir.): 108a/19.

kīse-i evkāt: Zaman kesesi: 66a/19.

kiştgāh: (f.b.i.) Tarla, ekin tarlası: 55a/18, 82a/23, 82b/21.

kiştgāh-ı tāze-giyāh-ı zāhir ü bāṭn: Zahirî ve bātınî taze ekin tarlası: 55a/18.

kişt-kārān: (f.b.i. kişt-kār’ın c.) Çiftçiler: 55a/14, 99b/11.

kişt-kārān-ı dihkân: Toprak sahibi çiftçiler: 99b/11.

kiştzār: (f.b.i.) Ekin tarlası: 55a/15, 55b/3.

kiştzār-ı ‘ālem-i fenā: Fânî dünya tarlası: 55b/3.

kiştzār-ı bî-ḡarār: Baki olmayan tarla (dünya): 55a/15.

kişver: (f.i.) Ülke, memleket, diyar, vilayet: 57a/6, 68a/18.

kitāb: (a.i.) 1. Kitap. 2. Amel defteri: 66a/22, 87b/10.

kitāb-ı laṭīf: Latif / hoş kitap: 87b/10.

kitāb-ı mülāhaza vü müṭāla‘a: Etraflıca düşünme ve iyice inceleme kitabı (amel defteri): 66a/22.

kitābhāne: (a.f.b.i.) Kütüphane: 42b/19, 50b/11, 109a/17.

kitābhāne-i min ledünnā ‘ilmen: “Katımızdan bir ilim” ayetinin kütüphanesi: 50b/11-50b/12.

kiyān: (f.i.) Merkez: 45b/1.

kiyāset: (a.i.) Uyanıklık, zekilik, zekâ, feraset: 57b/6.

ko- (t.fi.): Bırakmak, koymak, terk etmek: 73b/6, 95a/8.

kon- (t.fi.): 1. Kuş vb. bir yere inmek. 2. Yurt edinmek, yerleşmek: 54b/3, 71a/12.

köhne: (f.s.) Eski püskü, çok eski, eskimiş: 51a/16.

kū: (f.zf.) Hani, nerede: 95b/13.

kubbe: (a.i.) Kubbe: 80a/6, 104b/19, 108b/14.

kubbe-i çāk-āver-i ser-i rahne-dār-ı felāket-medār: (Sahibine) felaketler getiren başın çatlak kubbesi: 104b/19-104b/20.

kubbe-i dimāğ: Beynin kubbesi: 80a/6.

kubbe-i püşt-i dimāğ: Beynin arka kubbesi: 108b/14.

kubh: (a.i.) 1. Çirkinlik. 2. Çirkin iş, çirkin hareket, günah, kabahat, suç: 66b/7, 76b/8, 90a/5.

kucağ: (t.i.) Kucak: 58a/13.

kūçe: (f.i.) Küçük sokak, dar sokak: 60b/21, 80b/5.

kūdek-menişān: (f.b.i. kūdek-meniş’in c.) Çocuk tabiatlılar: 46a/8, 53b/19, 74a/13.

kūdek-menişān-ı ricāl: Çocuk tabiatlı erkekler: 46a/8-46a/9.

kūdek-menişān-ı tāze-berīdān: Çocuk tabiatlı genç ulaklar: 74a/13-14.

kudret: (a.i.) 1. Güç, takat, kuvvet, iktidar, kudret. 2. Yetenek, kabiliyet, ehliyet. 3. Allah’ın her şeye kadir olması, dilediği her şeyi yapması şeklinde tecelli eden sıfatı, kâinatta zahir olan gücü: 43b/1, 49b/15, 52b/23, 58b/11, 58b/13, 58b/23, 59a/4, 59a/14, 59a/14, 59a/19, 63b/3, 69b/17, 71a/23, 72b/18, 76a/21, 78b/15, 79b/11, 83a/5, 85b/12, 85b/21, 87a/20, 87a/21, 89a/21, 90a/9, 91a/4, 93b/8, 95b/6, 95b/8, 106a/7, 106a/16, 106b/20.

ķudret-i ķāhire-i İlähiyye: Allah'ın ezici kudreti: 58b/11.

ķudret-i kāmīle-i muķavvilü'l-aķvāl: Hālleri değiştiren mutlak güç: 76a/21.

ķuds: (a.i.) 1. Kutsallık, mukaddeslik, mukaddes ve mübarek olma. 2. Cennet: 73b/12.

ķudsi-ķerāę: (a.f.b.s.) Kutsal ışıklı: 100a/14.

ķudsiyān: (a.f.i. ķudsi'nin c.) Melekler: 43a/22, 65a/12, 84a/11, 95b/3, 104a/11, 106a/7.

ķudsiyān-ı bī-ayb: Ayıbı, kusuru olmayan melekler: 95b/3.

ķudsiyān-penāh: (a.f.b.s.) Meleklerin sığınağı: 101a/3.

ķudsiyye: (a.s.) 1. Kutsal, mukaddes. 2. İlahi ālem ile ilgili: 47b/17, 58b/5, 71b/3, 91a/2, 99b/7.

ķudūm: (a.i.) Geliř, gelme, ayak basma: 53a/16, 102b/14.

ķudūm-ı mezmūm-ı řūm: Uęursuz(luk) ve fena(lık getiren) geliř: 102b/14.

kūh: (f.i.) Daę: 63b/4, 97a/3.

kūh-endāz: (f.b.s.) Dağı yerinden oynatan, dağı kaldıran, dağı fırlatıp atan: 67b/4.

kūhistān: (f.b.i.) Daęlık yere ait, daęlık bölgeye ait: 72b/8.

kūh-ken: (f.b.s.) Daę delen, daę kazan, daę yaran: 108a/9.

kūh-ken-i mā-adā-yı Ĥudā: Allah'tan başka her şeyi (kazma ile) parçalayan: 108a/9-108a/10.

kūh-pāre: (f.b.i.) Daę parçası: 104b/17, 104b/17.

kūh-pāre-i serd-i endīře: Düşünceleri ileri sürme daęının parçası: 104b/17.

kūh-pāre-i řakāyıkzār: řakayık çiçekleriyle dolu olan daę parçası: 104b/17.

kūh-peyker: (f.b.s.) Daę gibi heybetli, iri yarı: 101b/18.

kūhsār: (f.b.i.) Daęlık yer, daę tepesi, daęlık bölge: 63b/6.

ķulūb: (a.i. ķalb'in c.) Kalpler: 43b/6, 46b/11.

ķulzūm: (a.i.) Deniz: 49a/3, 51a/23, 69a/6, 69b/1, 69b/8, 75b/19, 81b/15, 98a/8.

ķulzūm-i zehķār: Cořkun deniz: 69b/1.

ķulzūm-i zehķār-ı ķabāb-rīz-i istięrāk ü 'irfān: Manevi sarhořluk ve irfanın kabarcıklar saęan cořkun denizi: 51a/23.

ķumāş: (a.i.) Kumaş, dokuma: 43a/17, 81a/7.

ķumāş-ı ħūsn: Güzellik kumaşı: 43a/17.

ķūpāl: (f.i.) Gürz, demir topuz: 103b/22, 104b/15.

ķūpāl-ı ‘aşā-yı ihānet ü izdirā: Hor görme ve aşāğılama sopasının demir topuzu: 103b/22-103b/23.

ķūr: (f.s.) Kör: 74b/5, 80a/10, 97b/1, 109a/1.

ķur’ān: (a.i.) Kur'an-ı Kerim: 87a/23.

ķur’ān-ı mūbīn: İyiyi kötüyü, doğruyu yanlış biribirinden ayırt eden Kur'an-ı Kerim: 87a/23.

ķur’āniyye: (a.s.) Kur'an-ı Kerim’e ait, Kur'an-ı Kerim ile ilgili: 66a/23, 86a/6, 89a/14.

ķurb: (a.i.) 1. Yakınlık, yakın olma. 2. Yakın. 3. tas. Allah’a yakınlık, Allah’a yakın olma: 43b/23, 65a/4, 83b/6, 101a/2.

ķurb-ı Ma‘būd: Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan Allah’a yakınlık: 101a/2.

ķurbet-engīz: (a.f.b.s.) Allah’a yakın olmayı sağlayan, Allah’a yakın olmaya sebep olan: 98b/9-98b/10.

ķūr-dilān: (f.b.i. ķūr-dil’in c.) Gönül gözü kör olanlar, gafiller: 45a/3, 52b/1, 56a/8, 76b/16.

ķūr-dilān-ı bī-intibāh u temyīz: (Gaflet uykusundan) uyanmamış ve iyiyi kötüden ayıramayan gafiller: 56a/8.

ķurenā: (a.i. ķarīn’in c.) Yoldaşlar, dostlar, aşınalar, tanıdıklar, arkadaşlar: 84b/21.

ķureys: (a.i.) Hz. Muhammed’in de mensup olduğu Arap kabilesi: 86b/2.

ķurı: (t.s.) 1. Kuru. 2. Kaba, soğuk, feyizsiz, ruhsuz: 46a/11, 46a/12, 98a/3.

ķurıl- (t.fī.): Hazırlanmak: 53b/10.

ķurş: (a.i.) 1. Yuvarlak ve yassı nesne. 2. Daire, daire şeklinde nesne, gök cisimlerinin yerden görünen daire şeklindeki yüzeyi: 64b/2, 64b/7, 64b/10.

ķurş-ı āftāb: Güneş dairesi: 64b/10.

ķurş-ı āftāb-ı ‘ālem-tāb: Dünyayı aydınlatan güneş dairesi: 64b/7.

ķurş-ı girde-i nān: Yuvarlak ve yassı pide, yuvarlak ve yassı gözleme: 64b/2.

ķurķa: (a.i.) Küpe: 51a/1, 67b/21.

ķurķa-i g ş-ı c n: Cankulağının (çok dikkatli dinlemenin) küpesi: 67b/21.

ķurķa-i g ş-ı c n it- (a.f.t.b.f.i.): Cankulağına küpe etmek (dikkatle dinlemek): 67b/21.

k s: (f.i.) K s, büyük davul: 80a/15.

k s-ı riķlet: G ç davulu, ölüm davulu, ecel: 80a/15.

ķuŗar : (a.i. ķaŗ r'ın c.) Kısa s reler, az zamanlar: 83a/15.

ķuŗar -yı feyf : Büyük sahranın kısa süreleri (dünyanın sınırlı zamanı): 83a/15.

ķuŗ r: (a.i.) Eksiklik, noksanlık,  cizlik: 86a/1, 96a/10, 97b/22.

ķuŗ r: (a.i. ķaŗr'ın c.) Kasırlar, köşkler, saraylar: 101a/9.

ķuŗv : (a.s.) Son derecede bulunan, ulaşılabilecek son nokta, nihayet, son: 91a/12.

ķuŗ: (t.i.) Kuŗ: 46a/23.

k ŗ iden: (f.fi. gzk: k ŗ)  alıŗmak, çabalamak, gayret etmek: 54b/7.

k ŗ  : (f.i.)  alıŗma, çabalama: 54b/6, 54b/16, 55a/6.

k ŗ  -n m : (f.b.s.) Gayret gösteren, çabalayan,  alıŗan: 73a/12.

k ŗ  -n m -yı ceng   peyg r: Savaŗa ve mücadeleye gayret gösteren: 73a/12.

ķ t: (a.i.) Azık, rızık, yiyecek, gıda: 47b/12, 52a/20, 52b/19, 53b/3, 59b/23, 104b/10.

ķ t-ı  b: Su gıdası: 104b/10.

ķ t-ı ķel l: Helal rızık: 52a/20,

ķ t-i yevmiyye: Günlük azık: 47b/12, 53b/3.

k t h-dest n: (f.b.i.) Muradına erememiŗ, mahrum, nasipsiz: 109a/21.

k t h-dest n-ı vaķfeg h-ı iŗtib h: Şüphe durağının nasipsizleri (inancında Şüpheye d ŗ p ahiret nimetlerinden mahrum kalanlar): 109a/21-109a/22.

k t h-end ŗ: (f.b.s.) Kıt fikirli, bir iŗin nereye varacağını d ŗ nemeyen: 81b/11.

ķ t b: (a.i.) 1. Kutup, Dünya'nın kuzey ve güneydeki en uç kısımları, son kısımları, zirveleri. 2. Manevi mertebelerin en yükseğinde bulunan kimse, insanık mil, tarikatın lideri: 51b/3, 78a/21, 103a/20.

ķ t b-ı ķ km-i f 'iķa: Yüce ķ km n n kutbu: 78a/21.

kūteh-bîn: (f.b.s.) Dar görüşlü, kısa görüşlü, ileriye göremeyen: 54a/16.

kūteh kerden: (f.b.fi.) Kısa kesmek, uzatmamak: 108b/8.

kūteh-naẓar: (f.a.b.s.) İleriye göremeyen, kısa görüşlü, dar görüşlü, basiretsiz: 66a/4.

kūteh-naẓarān: (f.a.b.i. kūteh-naẓar'ın c.) İleriye göremeyenler, kısa görüşlüler, dar görüşlüler, basiretsizler: 66a/17-66a/18.

kūteh-naẓarān-ı aşḥāb-ı ḥavf u ḡaflet: Korku ve gaflet ashabının ileriye göremeyenleri: 66a/17-66a/18.

kuṭṭā': (a.i. kātī'ın c.) Kesenler, kesiciler: 50a/16.

kuṭṭā' -i ṭarīḡ: Yol kesenler, haydutlar: 50a/16.

kuṭṭān: (a.i. kātīn'ın c.) Oturanlar, sakinler, yerliler: 85b/6, 106a/3.

kuṭṭān-ı āṣīyāne-i ḡabrā: Yeryüzü meskeninde oturanlar, dünya sakinleri: 85b/6.

kuṭṭān-ı meygede-i ḥarāb-ābād-ı basīṭ-i ḡabrā: Yeryüzünün harap meyhanesinde oturanlar: 106a/3-106a/4.

ku'ūd: (a.i.) Namazın oturularak kılınan kısmı: 97a/18.

kuvā: (a.i. kuvvet'in c.) 1. Kuvvetler. 2. Hisler, duyular: 80a/7, 88b/9, 89a/9, 90a/3, 91a/22, 91a/22, 91a/23, 92b/19, 93a/1, 93a/9, 93a/12, 93a/17, 94a/21, 94b/14, 95a/5, 108b/16.

kuvā-yı 'aqliyye: Akılla ilgili kuvvetler: 91a/22, 91a/23.

kuvā-yı bāṭına-i dimāḡiyye: Beynin içindeki hisler: 89a/9.

kuvā-yı bedenīyye: Bedensel kuvvetler: 95a/5.

kuvā-yı cismāniyye: Bedensel kuvvetler: 90a/3.

kuvā-yı ḥamse: Beş duyu: 94b/14.

kuvā-yı ḥamse-i bāṭına: İçteki beş duyu (hayal, vehm, hafıza, mütefekkiye, hissimüşterek): 93a/17, 94a/21.

kuvā-yı ḥissiyye: Hisse dayanan kuvvetler: 91a/22.

kuvā-yı müdrike: İdrak etme gücü, anlama gücü, algılama gücü: 80a/7, 108b/17.

kuvve: (a.i.) Kuvvet, güç: 44a/1, 66a/20, 83b/5, 94a/22, 94a/22, 94a/22.

kuvve-i ḥāfıza: Hafıza gücü, unutmama kuvveti: 94a/22.

ķuvve-i ĥayāliyye: Hayal gŭcŭ: 94a/22.

ķuvve-i mŭcāhede vŭ zŭhd ũ taķvā: Nefisle cihat etme, dŭnyadan vazgeķip ibadete yŭnelme ve Allah korkusuyla dinin yasak ettiklerinden kaķınmanın gŭcŭ: 83b/5-83b/6.

ķuvve-i mŭfekkiye: Dŭřŭnme gŭcŭ, tefekkŭr etme gŭcŭ: 44a/1, 66a/20.

ķuvve-i vāhime: Zihinde hazır olan şeyleri dŭzenleme ve kullanma gŭcŭ: 94a/22.

ķuvvet: (a.i.) Gŭķ, kudret, takat: 47b/23, 52a/5, 58b/12, 72b/16, 77a/14, 80b/6, 89a/12, 89a/23, 89b/21, 90a/10, 90a/20, 90a/21, 90a/21, 90a/22, 90a/23, 90b/21, 91a/8, 91a/11, 91a/14, 91a/15, 95a/4, 96a/2.

ķuvvet-i ‘ameliyye: Uygulamaya / amele dayanan kuvvet: 90a/21, 91a/14.

ķuvvet-i bāhire-i řamedāniyye: Hiķ kimseye veya hiķbir şeye muhtaķ olmayan Allah’ın apaķık kuvveti: 58b/12.

ķuvvet-i bāzŭ-yı Rŭstem ũ Nerīmān: Rŭstem ve Rŭstem’in atası Neriman’ın pazı gŭcŭ: 80b/6-80b/7.

ķuvvet-i bŭlŭĝ: Bŭyŭme gŭcŭ: 72b/16.

ķuvvet-i cāzibe-i ‘ařķ: Ařķın ķekim gŭcŭ, ařķın kendine ķeken gŭcŭ: 96a/2.

ķuvvet-i fikriyye: Dŭřŭnce kuvveti: 89a/12, 89a/23, 89b/21, 90a/10.

ķuvvet-i ĝazabiyye vŭ şehviyye: Öfke ve şehvet gŭcŭ: 95a/4-95a/5.

ķuvvet-i mŭteĥaķķıķa: Hakikat olarak meydana ķıkan kuvvet: 90a/20-90a/21.

ķuvvet-i nazariyye: Uygulama alanına ķıkmamıř olan / teorik kuvvet: 90a/21, 91a/11.

ķŭy: (f.i.) 1. Kŭy. 2. Sevgilinin bulunduĝu yer: 81a/16.

ķŭy-ı dil-ārām: Gŭnle huzur veren sevgilinin kŭyŭ / yanı: 81a/16.

ķuyŭd: (a.i. ķayd’ın c.) Baĝlar, zincirler, prangalar: 105b/4.

ķuyŭd-ı levāzım-ı cān u cihān ve cism ũ fu’ād: Hayat ile dŭnya(lık) ve beden ile kalp iķin gerekli olan şeylerin zincirleri / baĝları: 105b/4.

ķŭze: (f.i.) Testi, su testisi: 80b/9, 83b/2.

ķŭdŭrāt: (a.i. ķŭdŭr’un c.) Kirler, bulanıklıklar: 91b/1.

ķŭdŭret: (a.i.) Kir, bulanıklık: 91b/11.

küfrān: (a.i.) Yapılan iyiliği unutma, iyilik bilmeme, gördüğü lütuf ve insaniyeti unutma, nankörlük: 60a/19.

küfrān-ı ni' met: Yapılan iyiliğe, verilen nimete karşı nankörlük etme: 60a/19.

kūhen: (f.s.) Eski, köhne, modası geçmiş, yıpranmış: 62b/11.

kūhūliyyet: (a.i.) Olgunluk çağı, orta yaşılık: 109a/2.

kūlāh: (f.i.) Külâh, serpuş, başlık, genellikle tepesi sivri, dikişsiz, tek parça keçeden baş giyeceği: 68a/12, 68a/14.

kūlāh-ı intibāh-ı faqr u fenā: Kendinde varlık görmeyip her bakımdan Allah'a muhtaç olduğunu bilme ve fenafillaha erişme hâlinin uyanıklık külâhı: 68a/12.

kūlbe: (f.i.) Kulûbe: 56b/1, 102b/3.

kūlbe-i aḥzān-ı ḥāne-i vīrāne-i dil-i dīvāne-i şigār: Önemsiz kimselerin deli gönlünün harap evinin hüznler kulûbesi: 102b/3-102b/4.

kūlbe-i tārīk-i derūn-ı kı̄r-gūn: Simsiyah gönlün karanlık kulûbesi: 56b/1.

kūlçe: (f.i.) Yığın durumundaki tasfiye edilmemiş maden: 103a/1.

kūlfet: (a.i.) Zahmet, sıkıntı, meşakkat, zorluk, yorgunluk: 64a/17.

kūlḥan: (f.i.) Hamamlarda döşeme altında bulunan ve ısınmayı sağlayan kapalı büyük ocak, hamam ocağı: 73a/21.

kūlḥan-ı fūrūzān: Yanan / yakan hamam ocağı: 73a/21.

kūlḥan-gūşe: (f.b.i.) Külhan köşesi: 56b/1, 103a/6.

kūlḥan-gūşe-i dil-i endūhnāk: Kederli gönlün (içinde ateşler yanan) külhan köşesi: 56b/1, 103a/6-103a/7.

kūlḥan-nūmūn: (f.b.s.) Külhan gibi ateşli, külhana benzeyen: 70a/6.

kūllābī: (a.i.) Güllabici, akıl hastanesindeki gardiyan, bunlar ellerinde kamçı olduğu hâlde deliler arasında dolaşp azgın delileri döverek uslandırmak vazifesini yerine getirirlerdi: 104b/3.

kūllābiyān: (a.f.i. kūllābī'nin c.) Güllabiciler, akıl hastanesindeki gardiyanlar, bunlar ellerinde kamçı olduğu hâlde deliler arasında dolaşp azgın delileri döverek uslandırmak vazifesini yerine getirirlerdi: 104a/2.

kūllī: (a.s.) 1. Bütün, hep, umumi, genel, kapsamlı, bütün fertleri içine alan. 2. Çok: 59a/4, 59a/19, 89b/10.

küllîyye: (a.s.) 1. Bütün, hep, umumi. 2. Bütüne ait, bütünü kapsayan, umumi: 58b/22, 59b/10, 89a/11, 89a/13.

kümeýt: (a.i.) Doru at: 44a/1, 57b/14, 62b/11, 73b/21, 102a/8.

kümeýt-i hāme: Kalem atı: 57b/14.

kümeýt-i kalem-i taqdîr: Kader kaleminin atı: 102a/8-102a/9.

kümeýt-i kuvve-i müfekkire: Düşünme gücünün atı: 44a/1.

kümeýt-i tek-ā-püy-ı lisān: Dilin koşup duran atı: 62b/11.

kün: (a.fi.) Ol! Olsun! (Allah'ın yaratmayı murat ettiği zaman verdiği emir): 86a/12.

kün fe-kān: (a.i.) Allah'ın "Ol!" emriyle var olan âlem: 78b/13.

küngüre: (f.i.) Kubbenin en yüksek yeri, her şeyin tabaka tabaka yüksek olan tepesi: 47a/12, 70a/6, 103a/21, 104b/11.

küngüre-i āsmān: Gök kubbenin en yüksek yeri: 47a/12-47a/13.

küngüre-i eflāk: Göklerin en yüksek yeri: 103a/21.

künüz: (a.i. kenz'in c.) Hazine: 81a/12.

künüz-ı 'alleme'l-esmā': (Allah) "isimleri öğretti" ayetinin hazineleri: 81a/12.

küre: (f.i.) Ocak, madenci ocağı: 96b/8.

küre: (a.i.) 1. Küre. 2. Dünya, arz. 3. Yuvarlak, toparlak: 49b/18, 63a/8, 73a/18, 84b/20.

küre-i havā: Hava küre, atmosfer, gök kubbe: 73a/18.

küre-i havā-yı ser-i sevdāyî: Sevdalı başın gök kubbesi: 73a/18-73a/19.

küre-i nār-ı dil-i pür-şerār: Kıvılcımlarla dolu gönlün ateş ocağı: 96b/8.

küre-i zemherîr: Göğün en soğuk tabakası: 49b/18.

küre-i zemherîr-bürüdet-i a'dā: Düşmanların karakış soğukluğu, düşmanların karakış kadar soğuk davranışları: 84b/20-84b/21.

küstāhî: (f.i.) Küstahlık, edepsizlik, saygısızlık, haddini bilmezlik, utanmazlık: 65a/17.

küstāhî-makāl: (f.a.b.s.) Küstahça konuşan, edepsizce konuşan: 86a/2.

küşûfât: (a.i. küşûf'un c.) tas. Kalp gözüyle görmeler, Allah tarafından kula verilen ilhamlar: 62b/2.

kütüb: (a.i. kitāb'ın c.) Kitaplar: 86a/22, 86b/17, 87a/3, 88a/15, 88a/18, 89b/12.

kütüb-i İlāhī: Allah'ın kitapları: 86b/17.

kütüb-i İlāhiyye: Allah'ın kitapları: 88a/18.

kütüb-i kelāmiyye: Kelam ilmi kitapları: 87a/3.

kütüb-i mantıkiyye: Mantık ilmi kitapları: 89b/12.

kütüb-i tefāsīr: Tefsir kitapları: 86a/22-86a/23.

kütüb-i teşrīh: Anatomi kitapları: 93b/11.

L

lā: (a.e.) 1. Lam ve elif harflerinin birleşimi. 2. Dilimizde “yok, değil” anlamına gelen olumsuzluk edatı: 43b/13, 44a/5, 44a/7, 44a/9.

lābis: (a.s.) Giyen, giymiş: 50b/8, 56a/8, 98b/13.

lābis-i būriyā: Hasırdan yapılmış elbise giyen: 98b/13.

lābis-i cāme-i iksūn: Siyah renkli kıymetli kumaştan yapılmış giysiyi giyen: 56a/8.

lābis-i hil'at-ı fāhire-i zühed ü takvā vü faẓl u ifdāl: Züht, takva, erdem ve faziletin ihtişamlı kaftanını giymiş: 50b/8-50b/9.

lābis-i şevbān-ı kibr ü gurūr: Kibir ve gurur elbiselerini giyen: 44a/1.

lābis ol- (a.t.b.f.): Giymek, giyinmek: 44a/8, 44a/9.

lā-büdd: (a.s.) Lazım, gerekli, zorunlu, zaruri: 72b/21.

lāceverdī: (f.s.) Lacivert renkli: 53b/7.

lāf: (f.i.) Boş söz, saçma lakırtı, manasız kelam: 109b/5.

lafz: (a.i.) Söz, kelime: 88b/2, 88b/2, 103b/9.

lafz-ı meşk: Meşk kelimesi: 103b/9.

lahd: (a.i.) Mezar, kabir: 45a/19, 80b/9.

lāhık: (a.s.) Ulaşan, yetişen, erişen, varan, katılan, vasıl olan: 66b/18.

lahm: (a.i.) Et: 80a/21, 100a/23.

lahn: (a.i.) Belli bir kurala göre oluşmuş güzel ve düzgün ses, ahenkli ses, nağme, ezgi, melodi: 84b/15.

lahn-ı ‘ Arab: Arap sesi / ezgisi: 84b/15.

laht: (f.i.) Parça: 103a/1.

laht-ı dil: Gönül parçası, yürekten kopan parça: 103a/1.

lāhūt: (a.i.) Uluhiyet âlemi, mana âlemi, gayb âlemi: 47b/23, 57b/4, 62b/16, 84a/12, 85b/5, 95a/13, 98b/6.

lā’im: (a.s.) Kınayıcı, ayıplayıcı: 50a/3.

la’in: (a.s.) Lanetlenmiş, lanetli, melun: 81b/10.

lākin: (a.bğ.) Ama, ancak, fakat, lakin: 46a/5, 48a/23, 54b/18, 66a/9, 74b/21, 78a/20, 88a/12, 89a/6, 90b/3, 91a/17, 93a/20, 103b/11.

laqlaqa: (a.i.) Anlamsız söz, boş söz, laklak, zırva, safsata: 85b/17.

laqlaqa-sencān: (a.f.b.i. laqlaqa-senc’in c.) Safsata(lar)dan anlayanlar: 85b/18.

laqlaqa-sencān-ı bī-me’āl: (Yalnızca) anlamsız safsata(lar)dan anlayanlar: 85b/18.

la’l: (a.i.) 1. Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. 2. Sevgilinin kırmızı dudağı: 62a/12, 62a/14, 62a/19.

lāle: (f.i.) Lale: 45b/2, 56b/1, 108a/2.

lāle-i şafaq-gün-ı ruḥsār-ı tāb-dār: Parlak yüzün kızıl lalesi: 45b/2.

lāle-i yek-reng: Bir çeşit lale: 56b/1, 108a/2.

lāle-i yek-reng-i şubḥ-ı bahār: Bahar sabahıyla aynı renkte olan lale: 56b/1.

lāle-i yek-reng-i vaḥīd-i tevḥīd: Allah’ın birliğine inanmanın (“Lā ilāhe illallah Muhammedün resulullah” demenin) biricik lalesi: 108a/2.

lāle-ruḥ: (f.b.s.) Lale yanaklı, yanağı lale gibi kırmızı olan: 105b/8.

lālezār: (f.b.i.) Lale bahçesi: 56b/1, 56b/1, 108a/1.

lākıt: (a.i.) Azat olmuş köle, azade: 42b/16.

la’l-pāre: (a.f.b.i.) Lal parçası: 62a/20, 63a/5.

la’l-pāre-i dil-i tābnāk-ı şa’ şa’ a-pāş: Parıltı(lar) saçan ıslıl ıslıl gönlün lal parçası: 62a/20-62a/21.

la^c l-pāre-i ziyā-pāş-ı dil: Gönlün ışık saçan lal parçası: 63a/5.

lā-mehāle: (a.zf.) İster istemez, zorunlu olarak, mecburen: 59a/16.

lā-mekān: (a.s.i.) 1. Mekânsız, belli bir yeri olmayan. 2. “Bir yere ihtiyacı olmayan, mekândan münezzeh” anlamında Allah’ın sıfatlarından: 43b/2, 83b/4.

lāne: (f.i.) Yuva, kuş yuvası: 54b/4, 84b/4.

lāne-i çārgāh-ı ten: Bedenin çārgāh makamının yuvası: 84b/4.

lāne-i temcīd-i mülk-i Mecīd: Şan ve şeref sabibi yüce Allah’ın saltanatının büyüklüğünü ululama yuvası: 54b/4.

lāne-pīrā: (f.b.s.) Yuvayı süsleyen: 84a/14.

lāne-sāz: (f.b.s.) Yuva kuran: 65a/3.

lāne-sāz-ı şāhsār-ı kurb-ı mülk-i Ma^c būd: Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan Allah’ın hükmü altında olan mülkünün yakınındaki korulukta yuva kuran: 65a/3-65a/4.

lā-rayb: (a.s.) Şüphesiz: 98b/12.

laṭīf: (a.s.) 1. Ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş, nazik, yumuşak. 2. Maddeyle değil ruhla ilgili, gözle görülebilecek maddi bir varlığı olmayan: 42b/10, 57a/12, 61b/14, 79a/13, 83a/10, 87b/1, 87b/10, 87b/16, 92a/8, 92b/4, 92b/13, 93a/20, 93a/23, 93a/23, 93b/5, 93b/7, 93b/23, 94a/8, 94a/13, 94a/16, 101b/11, 103a/11.

laṭīfe: (a.s.) Maddeyle değil ruhla ilgili, ruhani, manevi, gözle görülebilecek maddi bir varlığı olmayan: 62a/16.

laṭme-ḥār: (a.f.b.s.) Tokat yiyen: 51a/19.

laṭme-ḥār-ı emvācu’l-^c aṭaş: Susuzluk getiren dalgalardan tokat yiyen: 51a/19.

lāübālī: (a.s.) 1. Başiboş, avare. 2. Kayıtsız, senli benli, teklifsiz: 102b/10.

lāübāliyāne: (a.s.) tas. Zahirî kayıtlardan kurtulup bütün sıfat ve fiilleri Hakk’ın sıfat ve fiili bilen kimselere ait: 95b/19.

lā-yefnā: (a.s.) Tükenmez, fena bulmaz, yok olmaz: 44b/21.

lā-yetecezzā: (a.b.s.) Parçalanması, bölünmesi mümkün olmayan, parçalanmaz, bölünmez: 83a/21.

lā-yezāl: (a.b.s.) Yok olmaz, zeval bulmaz, baki, kalıcı, daimi, ebedî: 47a/6, 59a/2, 79a/3.

lāyık: (a.s.) Uygun, yaraşır, münasip, layık, yakışık, liyakatli: 61a/7, 74b/2, 92a/19, 94a/14.

lāyıkça: (a.s.) Uygun, yaraşır, münasip, layık, yakışık, liyakatli: 78a/22.

lāzım: (a.s.) Gerek, gerekli, lüzumlu: 53b/15, 54b/17, 72b/17, 76b/8.

lāzıme: (a.i.) Yapılması şart olan vazife, yapılması gereken, vecibe: 42b/14.

lāzıme-i ‘uhde-i himmet-i nāzımın ü muşannifin: Şairlerin ve yazarların gayret etme sorumluluğunu yerine getirme görevi: 42b/14.

lāzım gel- (a.t.b.fi.): Gerekmek, icap etmek: 109b/12.

le’ālī: (a.i. “lū’lū”nün c.) İnciler: 70a/18.

le’ālī-i elfāz ü mebānī: Söz ve mana incileri: 70a/18.

leb: (f.i.) 1. Dudak. 2. Uç, kenar, kıyı: 46a/10, 62b/4, 64b/11, 65a/14, 65b/3, 98b/19, 102b/18, 102b/19, 103a/9, 103a/18, 104b/9.

leb-i bī-edeb-i na‘re-i mestāne-i āsmān-peyvest: Göğ (kadar) ulaşan sarhoşça naranın çıktığı edepsiz dudak: 103a/9.

leb-i cūy-bār: Irmak kenarı / kıyısı: 104b/9.

leb-i huşk: Kuru dudak: 46a/10.

leb-i nāle-i ser-şār-ı tākāt-güdāz-ı āteş-nişār: Ateş saçan, takat eriten, (dayanabilme) sınırları(nı) aşan feryadın çıktığı dudak: 103a/18.

leb-i na‘re-i mestāne: Sarhoşça naranın çıktığı dudak: 102b/18, 102b/19.

lebīb: (a.s.) Akıllı, zeki, anlayışlı: 96a/22.

leb-rīz: (f.b.s.) Dopdolu, ağzına kadar dolu, taşacak kadar dolmuş: 69a/18, 97a/6, 103a/3, 104a/4.

leb-rīz-i sevdā-yı mā-sivā: Allah’tan başka her şeyin sevdasıyla dopdolu: 69a/18.

leb-rīz it- (f.t.b.fi.): Ağzına kadar doldurmak, taşana kadar doldurmak: 70b/21.

leb-rīz ol- (f.t.b.fi.): Ağzına kadar dolmak: 46a/1, 106b/3.

ledğ: (a.i.) Akrep, arı, yılan vb. sokması: 68a/2.

ledğ-i ef’ā: Engerek yılanının sokması: 68a/2.

ledğ it- (a.t.b.fi.): (Akrep, arı, yılan vb.) sokmak: 67a/4.

ledünniyye: (a.s.) İlâhi, İlâhi sırlara ait: 50b/13.

lehce: (a.i.) 1. Yüz, surat. 2. Dil: 44b/20.

leheb: (a.i.) Alev: 49b/7.

le'im: (a.s.) 1. Alçak, adi, aşağılık, soysuz. 2. Cimri, pinti, hasis: 107b/5.

le'imü't-tab': 1. Karakteri bozuk, aşağılık yaratılışlı, mayası bozuk, soysuz. 2. Cimri, pinti, hasis: 107b/5.

le'im-tab'ân: (a.f.b.i. "le'im-tab'"ın c.) 1. Karakteri bozuklar, aşağılık yaratılışlılar, mayası bozuklar, soysuzlar. 2. Cimriler, pintiler, hasisler: 108a/16.

leked: (f.i.) Tekme, çifte, tepme, darbe: 103b/22.

leke-dâr: (f.b.s.) Lekeli, lekelenmiş: 53b/2.

leke-dâr-ı kelef: Siyah noktalarla lekelenmiş: 53b/2.

lem' a: (a.i.) Parıltı, parlayış: 49b/9.

lem' a-i nâle-i dil-fürüz: Gönül aydınlatan feryadın parıltısı: 49b/9.

leme'ân: (a.i.) Parıltı, parıldama, parlama, parlaklık: 56a/8, 88b/10.

leme'ât: (a.i. lem' a'nın c.) Parıltılar, parlayışlar: 100a/12.

lems: (a.i.) Dokunma, elle dokunarak hissetme: 89a/3.

lem-yezel: (a.b.s.) Yok olmaz, zeval bulmaz, baki, kalıcı, daimi, ebedî, Allah'ın sıfatlarındandır: 79a/3.

lenger: (f.i.) Gemileri yerinde tutabilmek için denize atılan demir zincir ve ucundaki çapa, gemi demiri: 81b/9.

lerziş: (f.i.) Titreme, titreyiş: 70b/22.

lerziş-i hürüş-ı istiğrāk u şevk: Manevi sarhoşluk ve neşenin coşkusıyla titreme: 70b/22.

leşker: (f.i.) Ordu: 50a/16, 73a/11.

leşker-i hüsn-i tākāt-şiken: Karşı konulamayan güzellik ordusu: 73a/11.

le'āfet: (a.i.) 1. Latiflik, hoşluk, zariflik, güzellik. 2. Maddi varlığı gözle görülebilecek gibi olmama: 46b/5, 46b/10, 76b/14, 76b/16, 76b/18, 94b/4, 100a/23.

le'āfet-dişār: (a.b.s.) Çok güzel: 46b/8.

leṭāfet-ṣi'ār: (a.b.s.) Güzel, letafete sahip olan: 53a/2.

leṭāyif: (leṭā'if) (a.i. laṭīfe'nin c.) İncelikler, ince sözler, hoş olan şeyler: 42b/20, 46b/4.

levāzım: (a.i. lāzıme'nin c.) Gerekli olan şeyler: 105b/4.

levḥ: (a.i.) Levha. 78a/19.

levḥ-i tekvīn: Yaratma levhası, Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha: 78a/19.

levm: (a.i.) Kınama, ayıplama, yerme, çekiştirme: 50a/3.

levm-i lā'im: Kınayıcının kınaması, ayıplayıcının ayıplaması: 50a/3.

levvāme: (a.s.) Aşağılayan, ziyadesiyle kınayan, çekiştirici, paylayıcı, kötüleyici, azarlayıcı (nefs-i levvāme: Nefsin yedi mertebesinden ikincisi için kullanılır. Bu mertebede kişi, henüz kendini kötülükten menedecek dereceye gelmemiş olmakla beraber yaptığı kötü işlerden vicdan huzursuzluğu duyup kendini suçlar. Her türlü günahı hiçbir pişmanlık duymadan işleyen nefsiemmareden bir derece daha üstündür): 84a/2, 85a/1.

leyālī: (a.i. leyl'in c.) Geceler: 56a/8, 56b/1.

leyl: (a.i.) Gece: 56a/7, 56a/8, 56a/8, 56b/1, 56b/1, 61b/21, 73a/16, 80b/22, 84b/16, 103a/6, 105b/10, 106a/9, 108a/9.

leyl-i viṣāl: Kavuşma gecesi: 73a/16.

leyl ü nehār: Gece gündüz: 56a/7, 56a/8, 56b/1, 61b/21, 80b/22, 84b/16, 103a/6, 105b/10, 106a/9, 108a/9.

leyl ü nehār-ı ḥ'od: Kendi gece ve gündüzün: 56a/7.

leylā: (a.i.) Kara, siyah: 95b/22.

Leylī: (a.i.) Leyla, Leyla ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı: 45b/18, 45b/19, 56a/8, 104a/17.

Leylī-i siyeh-çerde-i leyl-i ḵīr-gün: Simsiyah gecenin esmer Leyla'sı (Gece, siyahlık yönüyle Leyla'ya benzetilmiştir.): 56a/8.

leys: (a.i.) Arslan: 84a/16.

leys-i āhenīn-pençe-i merdüm-ṣikār: İnsan avlayan (ve) pençeleri demir gibi sert olan arslan: 84a/16.

leṣā'iz: (a.i. leṣīze'nin c.) Lezzetler, zevkler, zevk alınacak şeyler, hoş gidecek tatlı şeyler: 68b/9.

leṣā'iz-i şerbet-i devlet: Yüksek makam şerbetinin lezzetleri: 68b/9.

leṣāyiz: (leṣā'iz) (a.i. leṣāze'nin c.) Lezzetler, zevkler, zevk alınacak şeyler, hoşagidecek tatlı şeyler: 52a/16, 95a/7.

leṣāyiz-i dünyā: Dünyaya ait zevkler: 52a/16.

leṣāyiz-i nefṣāniyye: Nefse ait zevkler: 95a/7.

leṣiz: (a.s.) 1. Lezzetli, tatlı, tadı güzel olan. 2. Zevk veren, hoşagiden: 70b/20.

lezzāt: (a.i. lezzet'in c.) 1. Tatlar, çeşniler, lezzetler. 2. Zevkler, hazlar, sefalar, keyifler: 45a/5, 45a/13, 45a/16, 50a/18, 81a/3, 95a/11.

lezzet: (a.i.) 1. Tat, çeşni, lezzet. 2. Zevk, haz, sefa: 46b/5, 49a/9, 54a/13, 67a/1, 95b/18.

lezzet ü zevk-i Hudā-dād: Allah vergisi zevk ve haz: 95b/18.

lezzet-çeş: (a.f.b.s.) Tadını alan, zevkine varan: 55b/12.

lezzet-çeş-i ḥaḳīkat-i ḥāl: Hakikatin tadını alan, işin aslını bilmenin lezzetine varan: 55b/12.

libās: (a.i.) Elbise, giysi: 44a/1, 44a/9, 50b/3, 50b/4, 50b/5, 50b/5, 50b/13, 50b/20, 50b/21, 68b/18, 76b/18, 77a/8, 98b/14, 104a/19.

libās-ı 'āriyet: Ödünç elbise: 50b/3.

libās-ı fāhire: İhtişamlı elbise: 50b/5.

libās-ı hestī: Varlık elbisesi: 44a/1.

libās-ı meşāyih-i pīşin: Eski şeyhlerin elbisesi: 50b/13.

libās-ı müste'ār-ı vücūd: Vücudun emanet elbisesi, gelip geçici vücut elbisesi: 68b/18.

libās-ı reng ü bū vü berg: Renk, koku ve yaprak elbisesi: 76b/18.

libās-ı rüy-i dünyā-yı denī: Aşağılık dünyanın elbisesi: 104a/19.

libās-ı şūfiyye: Sufilerin giysisi: 98b/14.

libās-ı telbīs: Hilekârlık elbisesi: 50b/21.

licām: (a.i.) Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç, gem: 44a/18, 101a/19.

licām-ı 'azm ü ḥırām: Yola çıkma gemi (yola çıkmak için atın ağzına gem takarak hazırlık yapma): 44a/18.

lihāf: (a.i.) Örtünecek şey, yorgan: 79a/20.

lihāf-ı şafā-güster: Rahatlık veren yorgan: 79a/20.

lihāfe: (a.i.) Yorgan: 53b/11.

li-hāzā: (a.zf.) Bundan dolayı, bunun için, buna binaen: 76a/20.

līk: (f.bğ.) Lakin, ama, fakat: 58b/17.

lisān: (a.i.) Konuşulan dil: 62b/11, 93b/5, 100b/7.

lisān-ı eṭıbbā: Tabiplerin dili: 93b/5-93b/6.

lisān-ı hāl: Hāl dili; sözle değil hāl, tavır ve görünüşle olan ifade: 100b/7.

liyākat: (a.i.) 1. Layık olma, uygunluk. 2. Yeterlilik, kifayet: 94b/6.

luḳme: (a.i.) Lokma: 47b/15, 49b/2, 49b/3, 60b/3.

luḳme-i gūn-ā-gūn-ı hücum: (Gam ve kederin) saldırıların(ın) türlü türlü lokmaları: 49b/2.

luḳme-i hümüm: Gam lokması: 49b/3.

luṭf: (a.i.) Lütuf, ihsan, inayet, iyilik, yardım: 44a/15, 51b/2, 56b/11, 96b/5.

luṭf-ı bī-gāye-i Feyyāz-ı muṭlaḳ: Herhangi bir şart ve kayıtle sınırlı olmadan feyiz ve bolluk veren Allah'ın sonsuz lütfu: 44a/15.

lūbāb: (a.i.) 1. Her şeyin iyisi, güzeli, seçkini. 2. Her şeyin özü, içi, halisi: 50a/10, 74a/15, 97a/8.

lūcce: (a.i.) Engin deniz, umman: 48a/10, 57a/1, 69b/14.

lūcce-i kenār-ı fenā-fi'llāh: Allah'ta yok oluş makamının kıyısındaki deniz: 57a/1.

lūknet: (a.i.) Kekeleme, pelteklik, söz söylerken dildeki tutukluk: 65b/2.

lū'lū': (a.i.) İnci: 46a/14.

lū'lū'-i şeh-vār: Şahlara layık olan iri taneli inci: 46a/14.

M

mā': (a.i.) Su: 46b/23, 52b/6, 87b/16, 97b/10.

mā'-i ḳarāḥ-ı ṣalāḥ Dine bağlılığın berrak suyu: 97b/10-97b/11.

mā'-i verd: Gül suyu: 87b/16.

mā'ü'l-ḥayāt: Abıhayat, bengi su: 46b/23, 52b/6.

mā: (f.zm.) Biz: 46b/12, 46b/12, 47a/2, 47a/13, 47a/13, 47b/5, 47b/5, 47b/10, 47b/10, 48a/3, 48a/3, 48a/14, 49a/22, 81a/17, 81a/17, 98b/20, 101a/16, 105b/20.

ma'ād: (a.i.) 1. Dönüp gidilecek, dönülecek olan yer. 2. Ahiret, ahiret hayatı: 61a/6, 61a/15, 90a/16, 90a/16, 91a/19.

mā'-adā: (a.e.zm.) 1. -den başka, -den gayrı, dışında, bir yana. 2. Başkası, başkaları: 57a/1, 63a/20, 78b/10, 89a/7, 96b/6, 100a/1, 108a/9.

ma'ādin: (a.i. ma'den'in c.) Madenler: 67b/23, 88b/23.

ma'ādin-i fevā'id ü 'avāyid: Fayda ve kazanç madenleri: 67b/23.

ma'a-hāzā: (a.zf.) Böyle iken, böyle ise de, bununla birlikte, bununla beraber, böyle olmakla birlikte: 44a/5, 49b/14, 55a/1, 59b/1, 60a/20, 63a/4, 76b/3, 103b/15, 107a/3.

ma'a-mā-fih: (a.zf.) Bununla beraber, durum böyle iken, ne var ki, ancak: 59b/5, 94b/9.

ma'ānī: (a.i. ma'nā'nın c.) 1. Manalar, anlamlar, mefhumlar. 2. Madde ve cismin dışında olan şeyler, içler, batınlar, ruhlar. 3. Asıllar, özler, gerçekler, hakikatler: 46b/2, 65a/6, 70a/17, 70a/21.

ma'ārif: (a.i. ma'rifet'in c.) tas. İlahi sırlar üzerinde, varlıkların özü ve gerçeği hakkında tefekkür, keşif ve ilham yoluyla elde edilen bilgiler, irfanlar: 50b/8, 50b/12, 69b/13, 90a/13, 90a/15, 92b/20, 94b/10, 94b/12, 95b/5.

ma'ārif-i ledünniyye: İlahi sırlara ait bilgiler: 50b/12-50b/13.

ma'ārif-i nūrāniyye: (İlahi sırlara ait) nurlu bilgiler: 95b/5.

ma'ārif-i Rabbāniyye: İlahi bilgiler: 94b/12.

ma'āşī: (a.i. ma'şiyet'in c.) Günahlar: 56b/1, 82b/19, 95a/2, 97a/15, 97a/22, 98b/18, 102b/12.

ma'āş: (a.i.) 1. Yaşam, hayat, ömür, yaşayış, dirlik, nimet, refah, sağlık. 2. Yaşamak ve geçinmek için gerekli olan şey, rızık: 56b/1, 89b/1, 93a/18, 104a/23.

mā-beyn: (a.i.) İki şeyin arası, ara: 94b/10.

mā-bihī'l-mücāzāt: Bir şeyin karşılığı olan, karşılık, karşılığını almaya sebep olan: 88b/14.

Ma'būd: (a.i.) Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan, kendisine ibadet olunan Allah: 60a/15, 63a/7, 65a/4, 70b/16, 101a/2.

ma' cūn: (a.i.) Hamur kıvamına getirilmiş ilaç: 55b/12, 55b/18, 55b/20, 60b/17, 72a/19, 72a/22.

ma' cūn-ı ' aşk u muḥabbet: İlahi aşk ve muḥabbet ilacı: 60b/17.

ma' cūn-ı cevāhir-nümūn: Mücevherler kadar değerli ilaç: 55b/20-55b/21.

ma' cūn-ı hümūm-ı dünyā: Dünya dertlerinin ilacı: 72a/22.

ma' cūn-ı mübīn: İyiyi kötüyü, doğruyu yanlış biribirinden ayırt eden ilaç: 55b/12.

ma' cūn-ı mübīn-i tevḥīd: Tevhidin doğruyu yanlış biribirinden ayırt eden ilacı: 72a/19.

mādde: (a.i.) 1. Madde, cisim, nesne. 2. Maya, cevher, asıl, öz: 49b/2, 86a/12, 90a/7, 90a/12.

mādde-i ' āfiyet: Sağlık cevheri: 49b/2.

mādde-i tekvīn: Yaratmanın özü: 90a/7.

ma' den: (a.i.) Kaynak, asli mekân, mebd, menşe: 94a/1, 94a/8, 106b/19.

māder: (f.i.) Anne: 72b/12, 82b/22, 83a/4, 83a/6.

māder-zād: (f.b.s.) Anadan doğma, doğuştan, yaratılıştan: 74a/21.

maḍrīb: (a.i.) Örnek, misal, benzer: 84a/15.

ma' dūd: (a.s.) 1. Sayılı, sayılmış. 2. Muayyen, belirli, belli, sınırlı: 78b/3, 95a/20.

ma' dūde: (a.s.) 1. Sayılı, sayılmış. 2. Muayyen, belirli, belli, sınırlı: 45a/4, 50a/11.

ma' dūd ol- (a.t.b.fi.): Sayılmak, değerlendirilmek, kabul edilmek: 90a/7.

ma' dūm: (a.s.) Yok olmuş, yok, ölü: 44a/1.

ma' dūm ol- (a.t.b.fi.): Yok olmak: 44a/1.

mā-fāt: (a.i.) Elden çıkan şey, kaybolan, keybedilen şey: 92a/15.

mā-fihā: (a.i.) İçindekiler, dünyanın içindekiler: 43b/10, 73b/19.

maḡbūn: (a.s.) Aldanmış, kanmış: 53a/4.

maḡbūn-ı sevdā-yı ' ömr-i telef-gerde: Telef edilmiş ömrün arzusuna kanmış: 53a/4.

mağfîret: (a.i.) Allah'ın lütuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması: 66b/16.

mağlûb: (a.s.) Yenilmiş, kendisinden üstün bir gücün hükmünü kabul etmiş durumda bulunan: 91a/22, 99b/1, 109a/5.

mağmûm: (a.s.) Gamlı, kederli, tasalı, hüznü: 102b/14.

mağrûr: (a.s.) Güvenilmeyecek şeye güvenip aldanan, aldanmış, kibirli, gururlu: 44a/7.

mağrûrân: (a.f.i. mağrûr'un c.) Güvenilmeyecek şeye güvenip aldananlar, aldanmışlar, kibirli, gururlular: 43b/13.

mağşûş: (a.s.) İçine hile karıştırılmış olan, saf ve halis olmayan, karışık, hileli: 108b/19.

mağzâ: (a.i.) 1. Maksat, gaye, meram, istek, arzu. 2. Mana, meal, mefhum, anlam: 43a/14, 63b/5, 69a/10, 92a/6.

māh: (f.i.) 1. Ay, senenin on ikide bir kısmı. 2. Ay, kamer: 49b/19, 73b/1, 96b/9, 104a/17.

māh: (f.i.) Geçmez akçe: 61b/4.

māh-ı hamîr-i vücûd-ı ebû'l-beşer: İnsanlığın babasının vücut hamurunun geçmez akçesi: 61b/4.

maḥābis: (a.i. maḥbes'in c.) İnzivaya çekilen yerler, inzivagâhlar: 51a/1.

maḥāfil: (a.i. maḥfil'in c.) Meclisler, toplantı yerleri: 57a/22.

maḥāk: (a.i.) Arabi aylarda gökte ayın görünmez olduğu son üç gece: 108b/2.

maḥall: (a.i.) 1. Yer, mekân. 2. Sebep, etken, vesile: 67a/3, 67a/4, 67a/6, 93b/18, 96b/4.

maḥall-ı 'ibret: İbret alma vesilesi: 67a/6.

maḥalle: (a.i.) Diyar, bölge: 71a/11, 80a/17.

mahâret: (a.i.) Ustalık, beceri, maharet, uzmanlık, ihtisas: 98b/4.

maḥārim: (a.i. maḥrem'in c.) Haram olan şeyler: 95a/2.

maḥāsin: (a.i. ḥusn ve maḥsen'in c.) İyilikler, manevi güzellikler, iyi ve güzel davranışlar: 62a/7, 66a/20, 67b/1, 76a/9.

maḥāsin-i a' māl: İyi ve güzel davranışlar: 62a/7.

maḥatt: (a.i.) Konaklama yeri, durak, merhale, aşama, menzil: 78a/13.

maḥāvif: (a.i. maḥūf'un c.) Korkunç yerler, tehlikeli yerler: 92a/1.

maḥāvif-i aḥṭār: Tehlikeli korkunç yerler: 92a/1.

mā-ḥazar: (a.i.) Hazır olan şey, hazır olarak bulunan şey, hazır olarak her varsa: 44b/14.

maḥāzır: (a.i. maḥzar'ın c.) Huzurda bulunma yerleri, hazır olma yerleri, görünme yerleri, bulunma yerleri: 78b/1.

maḥāzır-ı vuḳū': (Varlıkların) meydana gelme yeri: 78b/1.

maḥbes: (a.i.) Hapishane, zindan, hapsedilme yeri: 65a/11.

maḥbes-i maẓīk-i beden: Bedenin dar hapishanesi: 65a/11.

maḥbūb: (a.s.) 1. Sevgili, sevilen. 2. tas. Allah: 48b/10, 73b/17, 73b/20, 73b/21, 96a/19, 105b/17, 109a/7.

maḥbūbān: (a.i. maḥbūb'un c.) Sevgililer, sevilenler: 73b/5.

maḥbūs: (a.s.) Hapsedilmiş, bir yere kapatılmış, mahpus: 49b/10, 50a/16, 65a/1, 65a/2, 65a/5, 104a/21.

maḥbūs-ı fānūs-ı sīne-i ziyā-me'nūs: Işığa alışık olan sine fanusuna hapsedilmiş: 49b/10.

maḥbūs-ı hücre-i bīmārḥāne-i dimāğ: Beyin tımarhanesinin hücrelerine hapsedilmiş: 104a/21.

maḥbūs-ı kafes-i beden: Beden kafesine hapsedilmiş: 50a/16-50a/17.

maḥbūs-ı zindān-ı ten: Beden zindanına hapsedilmiş: 65a/5.

maḥcūb: (a.s.) Kapalı, örtülü, perdeli: 45b/9, 95b/1, 109a/6.

maḥcūb ol- (a.t.b.fi.): 1. Utanmak. 2. Perdelenmek, engellenmek: 42b/18, 66b/9, 99b/3.

maḥdūd: (a.s.) Sınırları belirlenmiş, sınırı tayin edilmiş, sınırlı: 78b/3, 95a/20.

maḥfaẓa: (a.i.) Saklanmak ve korunmak istenen bir nesnenin içine konduğu kutu: 43a/3.

maḥfaẓa-i ḥıfẓ-ı Ḥudā: Allah'ın koruma kutusu (kalkanı): 43a/3.

maḥfūz: (a.s.) 1. Dış etkilere, tehlikelere karşı korunmuş, gözetilmiş. 2. Saklanmış, gizlenmiş: 58a/20, 80a/15, 88b/9.

maḥfūz-ı şīşe-i çeşm-i giryān: Ağlayan göz şişesinde korunmuş: 58a/20.

maḥfūz-ı viḳāyet-i cism ü şühūd: Bedenin korumasıyla korunmuş: 80a/15-80a/16.

māḥī: (f.i.) Balık: 81a/5.

māhī-i üftāde-i dām-veş: Ağa düşmüş balık gibi: 81a/5.

mahlūk: (a.s.) Yaratılmış, yaratılan: 93b/5.

mahlūkāt: (a.i. mahlūk'un c.) Yaratılmışlar, yaratılanlar: 43b/11.

mahlūt: (a.s.) Karışmış, katılmış: 45b/5, 45b/6.

mahlūt-ı hāk-i mezār: Mezar toprağına karışmış: 45b/5.

maḥmil: (a.i.) Devenin sırtına konulan üzerine oturmaya yarayan kapalı sepet, mahfe: 45b/18.

maḥremān: (a.i. maḥrem'in c.) Mahremler, en yakın olan teklifsiz dostlar, sırdaşlar: 62b/5, 83b/6.

maḥremān-ı dehlizü'l-kurb-ı 'ālem-i bālā: Yüce âlemin sahibi Allah'a yakınlık kuran kalbin sırdaşları: 83b/6.

maḥremān-ı serā-perde-i esrār: (İlahi) sırlar perdesinin sırdaşları: 62b/5-62b/6.

maḥrūm: (a.s.) Yoksun olan, istediğini elde edemeyen, nasipsiz, yoksun: 45a/2, 45a/22, 52a/17, 53a/12, 96a/17.

maḥrūm-ı 'aql u hūş: Akıl ve fikirden yoksun: 96a/17.

maḥrūm-ı cāy-ı nişest: Oturma yerinden mahrum (olan): 45a/2.

maḥrūm-ı çārüb: Süpürgeден yoksun (süpürölmeyen, kirlі): 45a/22.

maḥrūm ol- (a.t.b.f.): Bir şeyden nasibini alamamak, istediğini elde edememek, yoksun kalmak: 53b/3, 76b/16-76b/17, 77a/4.

maḥrūṭī: (a.s.) Koni biçiminde olan, konik: 93b/14.

maḥrūṭiyyü's-şekl: Dış görünüşü koni biçiminde olan: 93b/14.

maḥşūl: (a.i.) 1. Elde edilen, meydana gelen, hasıl olan şey, netice, semere. 2. Ürün: 55a/23, 91a/14.

maḥşūl-ı mezra'a-i a' māl: Ameller tarlasının mahsulü: 55a/23-55b/1.

maḥsūs: (a.s.) Varlığı beş duyu ile anlaşılan, duyulan, hissedilen, somut: 92b/10, 92b/16.

maḥşūş: (a.s.) 1. Özgü, özel, has. 2. Birine tahsis edilmiş, birisi için ayrılmış: 71b/15, 79a/4, 86a/15, 88a/6.

maḥṣūṣa: (a.s.) 1. Özel, has, özgü, hususi. 2. Ayrı, müstakil, başlı başına, bağımsız: 88b/22, 89b/13, 92b/17.

maḥṣūsa: (a.s.) Varlığı beş duyu ile anlaşılan, duyulan, hissedilen, somut: 94b/17.

maḥṣūsāt: (a.i. maḥṣūs'un c.) Varlığı beş duyu ile anlaşılan, duyulan, hissedilen şeyler: 89a/10, 92b/19, 94b/16.

maḥṣūsāt-ı cüz'iyeye: Önemsiz / değersiz varlıklar: 94b/16.

maḥṣūs u mer'î ol- (a.t.b.fi.): Hissedilmek ve görülmek: 92b/10-92b/11.

maḥṣer: (a.i.) Ahiret hayatında bütün insanların, dünyada yaptıklarının hesabını Allah'ın huzurunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer: 66a/4, 66a/6, 66a/11, 66a/13, 66b/9, 66b/16, 66b/17.

ma'ḥūd: (a.s.) Kararlaştırılan, belirlenen: 78b/4.

maḥūf: (a.s.) 1. Korkunç, korkulu. 2. Tehlikeli. 64a/20.

maḥv: (a.i.) 1. Yok etme, ortadan kaldırma, varlığına son verme. 2. tas. Kulun beşerî zaafılardan kurtulup bütün iş ve davranışlarında Allah'ın külli iradesine teslim olması durumu: 59b/9, 63a/17, 68a/19, 71a/1, 97a/1.

maḥv-ı ḥ'āb: Uykuyu kaçırma / yok etme: 97a/1.

maḥv eyle- (a.t.b.fi.): Yok etmek, ortadan kaldırmak: 58b/10.

maḥvî: (a.s.) Bir daire veya grup içinde toplanan, bir şeyin içinde toplanmış olan: 78a/14.

maḥviyyet: (a.i.) tas. Kulun kendisinde hiçbir varlık görmeyerek bütün iş ve davranışlarında Allah'ın külli iradesine teslim olması: 54a/11.

maḥviyyet-i şafā-yı dīdār: Allah'ın tecellisinin zevkine teslim olma: 54a/11.

maḥv kerden: (a.f.b.fi.) Yok etmek, ortadan kaldırmak: 58b/7.

maḥẓ: (a.i.s.) 1. Bir şeyin ta kendisi, aslı, tam. 2. Saf, halis, katkısız: 55b/19, 64b/4, 82a/2, 89b/22, 90a/13.

maḥẓ-ı fā'ide: Faydanın ta kendisi, tam bir fayda, katkısız fayda: 64b/4.

maḥẓ-ı 'ināyet-i Raḥmān: Yarattığı bütün varlıklara merhamet eden Allah'ın hususi yardımı: 82a/2.

maḥẓ-ı nefis-i müdrike: Tam anlamıyla idrak eden nefis: 89b/22.

maḥẓ-ı şifā: Tam bir şifa, şifanın ta kendisi: 55b/19.

maḥzā: (a.s.zf.) 1. Saf, katıksız, tam. 2. Tamamen, baştan başa, bütünüyle: 43b/17, 60a/18.

maḥzā cehālet: Katıksız cehalet: 60a/18.

maḥzūn: (a.s.) Hüzünlü, üzüntülü, gamlı, kederli: 105b/2.

maḥzūn: (a.s.) Saklı, saklanmış, korunmuş: 94a/4.

maḥzūn ol- (a.t.b.fi.): Saklanmak, korunmak: 94a/4.

maḥzūne: (a.s.): Saklı, saklanmış, korunmuş: 90b/17.

maḥzūne ol- (a.t.b.fi.): Saklanmak, korunmak: 90b/17.

maḥzūz: (a.s.) Haz ve zevk almış, hoşlanmış, hoşnut, memnūn: 64b/1.

mā'il: (a.s.) 1. Bir tarafa doğru eğilmiş, eğik, eğri, eğimli, yüz tutmuş. 2. Meyleden, istekli, hevesli, arzulu: 56b/1, 59b/22, 93b/15, 93b/21, 93b/23, 95a/12, 100a/10.

mā'il-i i'tikāf-ı genc-i meşhed: Allah'ın tecellisini müşahade etme hazinesinde itikafı arzulayan: 56b/1.

mā'il-i türāb: Toprağa doğru eğilmiş / yana yatmış: 95a/12.

mā'ilü'l-intifā: Sönmeye yüz tutmuş, sönmek üzere olan: 100a/10.

ma'ışet: (a.i.) Yaşamak için gerekli olan şeyler, geçim, dirlik: 60a/17.

maḳābir: (a.i.) Mezarlar: 80a/18.

maḳāl: (a.i.) Söz: 70b/3.

maḳām: (a.i.) 1. Durulacak yer, durak, mekân, mahal. 2. tas. Salikin Allah yolunda ulaştığı kalıcı mertebe, manevi rütbe. 3. tas. Tasavvufta süluk derecelerinden her biri. 4. Bir durakla bir güçlünün etrafında onlara bağlı olarak toplanmış seslerin umumi heyeti, makam: 47a/17, 47a/22, 47b/12, 48a/20, 48a/22, 48b/18, 51a/9, 57a/2, 57b/13, 61a/14, 66b/22, 70a/18, 71b/2, 73a/2, 77b/19, 78a/3, 84a/23, 84b/15, 93a/13, 97a/20, 99b/23, 100b/21, 102b/15, 103b/11.

maḳām-ı 'aciz: Âcizlik makamı, gücü yetememe durumu: 77b/19.

maḳām-ı 'aciz u i'tirāf: Âcizlik ve itiraf makamı: 102b/15-102b/16.

maḳām-ı 'arabān u ḥicāz: Araban ve hicaz makam(lar)ı: 84b/15.

maḳām-ı 'aşk: Aşk makamı: 70a/18.

maḳām-ı fenā: Fenafillah makamı: 48a/20, 51a/9.

maḳām-ı fenā-fi'llāh: Allah'ın varlığında yok olma makamı: 57b/13.

maḳām-ı hüviyyet: Hakikat makamı: 47a/22, 57a/2.

maḳām-ı rāḥatü'l-ervāḥ: Ruhlara rahatlık veren manevi mertebe: 84a/23.

maḳām-ı tevāzu': Tevazu makamı: 100b/21-100b/22.

maḳām-ı tevḥīd: Allah'ın birliğine inanma mertebesi: 99b/23.

maḳām-ı 'ubūdiyyet: Kulluk makamı: 48b/18.

maḳāmāt: (a.i. maḳām'ın c.) 1. tas. Tasavvufta süluk dereceleri. 2. tas. Salikin Allah yolunda ulaştığı kalıcı mertebeler, manevi rütbelere: 84a/21.

maḳāmına: (a.t.zf. maḳām-ı-n-a) Yerine: 47b/12.

maḳāmında: (a.t.zf. maḳām-ı-n-da) Yerinde, durumunda, şeklinde, tarzında: 73a/2, 93a/13.

maḳarr: (a.i.) Durulan, karar kılınan yer: 61a/14.

maḳāşid: (a.i. maḳşad'ın c.) Maksatlar, amaçlar, niyetler, arzular, istekler, gayeler: 54b/9, 67b/22, 74b/20.

maḳāşid-ı dünyeviyye: Dünyevi arzular: 54b/9.

maḳbūl: (a.s.) Kabul edilen: 59a/10.

maḳbūl-ı dergāh: (Allah'ın) huzur(un)a kabul edilmiş: 59a/10.

maḳdis: (a.i.) Kutsal yer, mukaddes yer: 100a/13.

maḳdūr: (a.s.i.) Elden gelen şey, güç, kuvvet: 60a/11, 77b/1, 86a/2, 95b/23, 102b/1.

maḳdūr-ı beşer: İnsan gücü dâhilinde olan, insanların yapabilecekleri: 102b/1.

maḳhūr: (a.s.) Mahvolmuş, bitmiş, tükenmiş: 47b/19.

maḳīl: (a.i.) Mezar, kabir: 80b/9.

maḳrūn: (a.s.) 1. Ulaşmış, erişmiş, kavuşmuş. 2. Yakın, yakınlaştırılmış, yaklaşık: 78b/5.

maḳrūn ol- (a.t.b.f.): 1. Ulaşmak, erişmek, kavuşmak. 2. Yaklaşmak, yakın olmak: 43a/4, 66a/9, 67b/9, 68a/2.

maḳşūd: (a.s.i.) 1. Söylenilmek istenen, belirtilmek istenen, kastedilen. 2. İstenilen şey, amaç, gaye, maksat, istek: 42b/12, 51a/1, 54b/12, 54b/23, 55a/4, 58b/2, 65b/11, 69a/4,

69b/8, 71a/9, 71a/23, 71b/3, 72b/5, 72b/20, 72b/22, 73b/22, 74a/3, 74a/9, 79b/2, 91a/12, 94b/18, 98a/22, 101a/1, 105a/11.

maḵṣūd-ı aṣlī: Asıl amaç: 65b/11.

maḵṣūde: (a.s.) 1. Söylenilmek istenen, belirtilmek istenen, kastedilen. 2. İstenilen şey, amaç, gaye, maksat, istek: 78b/12.

maḵṣūde-i kūn fe-kān: Allah'ın "Ol!" emriyle var olan âlemin yaratılış amacı: 78b/12-78b/13.

maḵṣūr: (a.s.) Bir şey için ayrılmış, bir şeye hasr veya tahsis edilmiş, yalnız bir kimseye veya bir şeye mahsus olan, münhasır: 64b/18.

maḵṣūre: (a.i.) 1. Camilerde etrafı parmaklıklı yüksek yer, mahfil. 2. Tekkelerde zikre katılmayanların oturduğu yüksekçe parmaklıklı yer: 74b/17.

maḵṣūṣ: (a.s.) Kesilmiş, kırılmış: 50a/17, 84b/19.

maḵṣūṣu'l-cenāḥ: Kanadı kesilmiş: 50a/17, 84b/19.

maḵt: (a.i.) 1. Hiddet, öfke. 2. Büyük azap: 103b/21.

mākū: (f.i.) Mekik, dokuma tezgâhında iplikleri geçirmeye yarayan araç: 57a/19.

mākū-yı baṣīret: Kalp gözü mekiği: 57a/19.

maḵūle: (a.i.) 1. Kategori. 2. Takım, çeşit, soy: 88a/21.

ma' kūs: (a.s.) Ters, yoluna gitmeyen, uğursuz: 54a/21.

māl: (a.i.) 1. Mal. 2. Varlık, servet, zenginlik: 44b/4, 45a/6, 50a/14, 56b/1, 71b/16.

māl-ā-māl: (f.z.f.s.) Ağzına kadar dolu, dopdolu, çok dolu: 45a/4, 45a/22, 80a/6.

māl-ā-māl-ı ḥār u ḥas-ı melāl: Keder çer çöpü ile dopdolu: 45a/22.

māl-ā-māl-ı keṣāfet: Yoğunluk / koyuluk ile dopdolu: 80a/6.

māl-ā-māl ol- (f.t.b.f.i.): Ağzına kadar dolmak, tıka basa dolmak: 108b/15.

mā-lā-ya' nī: (a.s.) Manasız, boş, faydasız, saçma, abes (şeyler): 65a/23, 97b/4.

mālī: (f.s.) Dolu: 82a/19.

mālīde: (f.s.) Sürülmüş: 51b/14.

mālīde it- (f.t.b.f.i.): Sürmek, sıvamak, ovmak: 51b/14.

mālīden: (f.f.i. gzk: māl) Sürmek, sıvamak, ovmak: 51b/6.

mālik: (a.i.) Sahip: 50b/18, 60a/14.

mālik-i ecnās-ı nuḳūd: Çeşit çeşit nakitlerin sahibi: 60a/14-60a/15.

mālik ol- (a.t.b.fi.): Sahip olmak: 44b/21.

ma' lūm: (a.s.) Bilinen, belli, öğrenilmiş olan: 45a/14, 50b/1, 87a/7, 89b/18.

ma' lūm-ı āḥer: Diğer bilinen: 89b/18.

ma' lūm-ı sa' ādet: Muhteremin (Hz. Muhammed'in) bilgisi dāhili(nde): 87a/7.

ma' lūmāt: (a.i. ma' lūm'un c.) 1. Bilinen şeyler, bilinenler. 2. Bilgi: 90b/10, 90b/12, 91a/16.

ma' lūme: (a.s.) Bilinen, belli, öğrenilmiş olan: 89b/13.

ma' lūm ol- (a.t.b.fi.): Anlaşılmak, bilinmek: 88b/8, 92b/6.

ma' mūre: (a.i.) Mamur olan yer, şehir, ev vb: 44b/23, 78b/12, 106a/3.

ma' mūre-i ḥarāb-ābād-ı dūnyā: Dünya denen harap yer: 44b/23.

ma' nā: (a.i.) 1. Mana, anlam, mefhum. 2. Madde ve cismin dışında olan şey, iç, batın, ruh. 3. Asıl, öz, gerçek, hakikat: 43a/5, 43b/7, 44a/7, 44b/16, 44b/22, 45b/12, 46a/5, 46a/9, 46a/11, 46a/23, 46b/13, 47a/3, 47a/14, 47b/6, 47b/11, 48a/4, 48a/15, 49a/22, 49b/5, 50a/8, 50a/22, 50b/4, 50b/15, 51a/4, 51b/6, 51b/17, 52a/11, 52b/3, 52b/15, 53b/14, 54a/5, 54b/7, 54b/12, 54b/14, 55a/9, 55b/9, 56a/8, 56b/14, 57b/18, 58a/12, 58b/8, 60b/13, 61b/9, 62a/14, 63a/6, 63b/12, 64a/1, 64b/13, 65a/9, 65b/4, 65b/15, 66a/6, 66b/23, 67a/2, 68a/7, 69a/2, 69b/21, 70b/8, 70b/17, 71a/6, 71a/9, 71a/17, 71b/7, 72a/3, 73a/2, 73b/23, 74a/3, 75a/2, 75a/5, 75a/19, 75b/19, 76a/1, 76a/17, 76b/12, 77b/14, 78a/7, 78b/9, 78b/10, 79a/7, 81a/20, 82a/13, 83b/19, 84b/4, 85b/12, 86a/16, 87a/22, 89b/22, 92b/8, 92b/9, 95b/15, 96b/21, 98a/2, 98a/2, 99b/15, 100b/19, 101a/18, 102a/22, 102b/19, 103b/9, 103b/11, 103b/11, 104a/6, 105a/7, 105b/22, 107b/4, 107b/8, 108b/9.

ma' nā-yı beyt: Beytin anlamı: 43a/5, 43b/7, 44a/7, 44b/16, 44b/22, 45b/12, 46a/5, 46a/11, 46a/23, 46b/13, 47a/3, 47a/14, 47b/6, 47b/11, 48a/4, 48a/15, 49a/22, 49b/5, 50a/8, 50a/22, 50b/4, 51a/4, 51b/6, 51b/17, 52a/11, 52b/3, 52b/15, 53b/14, 54b/7, 55a/9, 55b/9, 56a/8, 56b/14, 57b/18, 58a/12, 58b/8, 60b/13, 61b/9, 62a/14, 63b/12, 64a/1, 64b/13, 65b/15, 66a/6, 67a/2, 68a/7, 69a/2, 69b/21, 70b/8, 71a/17, 71b/7, 72a/3, 73a/2, 75a/5, 75a/19, 76b/12, 77b/14, 79a/7, 81a/20, 82a/13, 83b/19, 85b/12, 95b/15, 96b/21, 98a/2, 99b/15, 100b/19, 101a/18, 102a/22, 102b/19, 103b/11, 105a/7, 105b/22, 107b/4, 108b/9.

ma' nā-yı āḥer: Başka (bir) mana: 78b/10.

ma' nā-yı maḳṣūd: Arzu edilen / aranan hakikat: 71a/9, 74a/3.

ma' nā-yı mecāzī: Mecazi anlam: 78a/7.

ma' nā-yı şānī: İkinci anlam: 46a/9.

ma' nā-perver: (a.f.b.s.) Manayı besleyen, manayı yetiştirip büyüten, yeni yeni manalar çıkaran: 46a/19.

ma' nā-perverān: (a.f.b.i. ma' nā-perver'in c.) Manayı sevenler, manayı besleyip büyütenler, yeni yeni manalar çıkaranlar: 42b/11, 46a/5, 54b/18, 69b/11, 109b/13.

ma' nā-şināsān: (a.f.b.i. ma' nā-şinās'ın c.) Hakikati bilenler, özü kavrayanlar, anlayanlar, bilenler, vâkıf olanlar: 85b/22.

ma' nā-şināsān-ı esrār-ı 'ayne'l-yaqīn: Keşif ve müşahede yoluyla görmenin sırlarına vâkıf olanlar: 85b/22-85b/23.

ma' nā vir- (a.t.b.fī.): Yorumlamak, anlam vermek: 54b/18-54b/19.

mānend-i ... (f.e.): ... gibi: 42b/16, 44a/1, 44a/8, 46a/16, 49a/10, 54b/2, 61b/8, 65a/8, 70a/2, 80a/19, 95b/7, 96b/11, 96b/18, 100b/2, 101a/5, 101b/19.

mānend-i bād-ı şabā: Sabaha doğru hafif hafif esen latif rüzgâr gibi: 95b/7.

mānend-i bāzī-i puşīde-dīde: Gözü kapalı şahin gibi: 65a/8.

mānend-i berg-i ḥazān: Sonbahar yaprağı gibi: 80a/19.

mānend-i çāker-i direm-ḥarīde vü kerem-dīde: Para ile satın alınmış ve kerem görmüş köle gibi: 101a/5-101a/6.

mānend-i ebī berākīş: İspinoz kuşu gibi: 101b/19.

mānend-i gird-bād: Kasırga gibi: 96b/11-96b/12.

mānend-i gül-i her dem bahār: Daima tazeliğini koruyan gül gibi: 46a/16.

mānend-i ḥākister-i semender: Yanıp kül olduğunda ateşten can bulup dirilen semenderin külü gibi: 96b/18.

mānend-i ḥalkā-i bīrūn-ı bāb-ı finā'-ı bezm-i fenā-fi'llāhī: Allah'ın varlığında yok olma meclisinin avlu kapısının dışındaki halka(da yer alanlar) gibi: 49a/10.

mānend-i ḥāne-i perī: Peri evi gibi: 100b/2.

mānend-i mürğ-i bī-ārām: Durup dinlenmeyen kuş gibi: 54b/2.

mānend-i ney-i nālān: İnleyen ney gibi: 70a/2.

mānend-i şāhid-zūr: Yalancı şahit gibi: 44a/1, 44a/8.

mānend-i šāhid-i nākışatü'l-a'zā': Organları eksik bir güzel gibi: 42b/16-42b/17.

mānende-i ... (f.e.): ... gibi: 51b/3, 54a/3.

mānende-i kūtḥ-ı dā'ire-i āfāk: Gök kubbenin kutup(lar)ı gibi: 51b/3.

mānende-i tāk-ı pīçide-i šāḥ-ı hevā vü heves: Nefsin arzu ve istekleri dalına dolanan asma gibi: 54a/3-54a/4.

ma'nevī: (a.s.) Gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, içe, öze, ruha ait: 88a/11, 101b/8.

ma'neviyye: (a.s.) Manevi, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, öze / ruha ait: 93a/19.

Mānī: 216 yılında Babil'de dünyaya gelen, Çin'e giderek resim öğrenen, Sasani Dönemi'nde yaşamış meşhur ressam Mānī, 277 yılında ölmüştür: 106b/20.

mānī': (a.i.) 1. Engel olan, engelleyen, alıkoyan. 2. Engel, mâni: 105a/8.

mānī' -i vuşlat: Kavuşmayı engelleyen: 105a/8.

manşūb: (a.s.) Dikilmiş, asılmış: 46b/19, 53b/7.

manşūb-ı burc-ı beden: Beden burcuna dikilmiş: 46b/19-46b/20.

manşūbe: (a.i.) 1. Satrançta rakibi içinden çıkılmaz duruma getiren oyun, açmaz. 2. Oyun, hile: 74b/9.

manşūbe-i dest-bürd-i dağal-bāz-ı 'aşk-ı mecāzī: Dünyevi aşk hilekârının (satrançta) el çabukluğu hilesi: 74b/9-74b/10.

mantıkiyye: (a.s.) Mantık ilmine ait, mantık ilmiyle ilgili: 89b/12.

manṭūḳ: (a.s.) 1. Mana, anlam, kavram, mefhum, meal. 2. Söz, kelam: 42b/10, 61b/14, 107a/20.

manṭūḳ-ı laṭīf: Latif / hoş mana: 61b/14.

manṭūḳ-ı münīf: Yüce mana: 42b/10.

manzara: (a.i.) 1. Bakılıp seyredilen yer, mevki, seyir yeri. 2. Pencere: 54a/6, 57b/4, 65a/15, 105b/12.

manzara-i dīde: Göz penceresi: 105b/12.

manzara-i tevḥīd: Kelimeitevhit penceresi: 57b/4.

manzara-i vücūd: Vücut penceresi: 65a/15.

manzūme: (a.i.) Vezinli, kafiyeli eser, manzum parça, şiir: 101b/12.

manzûr: (a.s.) Bakılan, görülen, görülmüş: 99a/12.

mār: (f.i.) Yılan: 101b/20, 107a/16, 107a/20.

ma‘raz: (a.i.) Bir şeyin sunulduğu, bildirildiği, arz edildiği yer, makam: 86b/15.

maraz: (a.i.) Hastalık: 96a/9.

maraz-ı ‘aşk: Aşk hastalığı: 96a/9.

ma‘reke: (a.i.) Savaş meydanı: 45b/14, 67a/15, 80a/17.

ma‘rifet: (a.i.) 1. tas. Varlıkların hakikatini ve İlâhi sırları tefekkür, keşif ve ilham yoluyla kavrama, gerçeği bilme, irfan. 2. tas. Allah’a erişme yolundaki dört makamdan (şeriat, tarikat, hakikat, marifet) ancak Allah’ın “ehassü hâssi’l-havâs” denen has kullarının eriştiği dördüncü makam. 3. Bilgi, ilim: 43b/18, 48b/2, 57b/6, 58b/19, 61a/9, 69b/14, 70b/1, 81b/8, 81b/17, 90a/15, 90a/16, 91a/19, 98a/13, 98a/16, 98b/11, 99a/6.

ma‘rifet-i mebdî vü ma‘âd: Başlangıç (zuhura gelme zamanı) ve dönüş yerini (ahireti) bilme: 90a/15-90a/16, 90a/16, 91a/19.

ma‘rifetu’llâh: (a.i.) Allah’ı tanıma, Allah’ı bilme: 56b/20.

ma‘rûf ol- (a.t.b.fi.): Tanınmak, bilinmek: 81b/3, 93b/6, 94a/7.

mā-şadâk: (a.b.s.) Uygun, muvafık, mutabık, bir sözü veya hükmü tasdik eden husus: 49a/7, 56b/22, 83a/10, 96b/11, 99a/17, 100b/5, 101b/21, 102a/14.

mā-sivâ: (a.i.) 1. Allah’ın zatı dışındaki bütün varlıklar. 2. tas. İnsanı Allah’tan uzaklaştıran her şey: 45b/15, 47b/18, 49a/7, 54b/5, 57b/7, 63a/14, 67a/10, 69a/18, 75b/22, 103b/19, 105b/5, 107b/10, 107b/14, 107b/23, 108a/8, 108a/13.

ma‘şiyet: (a.i.) Günah: 59a/11, 59b/4, 98b/20.

maşlahat: (a.i.) 1. Durum, husus, mesele. 2. İş, ehemmiyetli iş. 3. Gaye, maksat, amaç. 4. Barış, huzur, dirlik, düzenlik. 5. İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey: 65a/19, 65b/7, 69b/5, 89b/7, 97a/16, 98a/7, 106a/5.

maşlahat-ı ‘âmme: Herkesin faydasına olan şey, herkesin dirliği: 89b/7.

maşlahat-ı cüst-cû-yı dürr-i şâh-vâr-ı ebrâr: Şahlara layık olan iri taneli inci kadar kıymetli evliyalara arayıp sorma amacı: 98a/7.

maşlahat-ı zarûriyye: Zaruri durum: 65a/19.

maşnû‘: (a.s.) 1. Sanatlı yapılmış, sanat mahsulü, sanat eseri. 2. Yapılmış, imal edilmiş: 89a/5, 103b/14, 104b/2, 106a/6.

maşnū[‘]-ı şîşehâne-i kudret-i bedî[‘]ü'l-eşer: Eşi benzeri olmayan mükemmel eser(ler) yaratan kudretin şişe imalathanesinde imal edilmiş: 106a/6-106a/7.

maşnū[‘] ât: (a.i. “maşnū[‘]”nun c.) Sanatlı yapılmış eserler, sanat eserleri: 89a/4.

maşnū[‘] ât-ı Hakk: Allah’ın sanat eserleri: 89a/4-89a/5.

maşrûf: (a.s.) Çevrilmiş, yöneltilmiş, döndürülmüş: 73b/17, 108a/6.

maşûn: (a.s.) Korunmuş, muhafaza edilmiş, mahfuz: 43a/3.

maşrık: (a.i.) Doğu, Güneş’in doğduğu taraf: 108a/21.

ma[‘] şûk: (a.s.) Aşkla sevilen, âşık olunan, sevgili: 70b/19.

mâtemgede: (a.f.b.i.) Yasevi: 52a/4.

mâtemgede-i ‘ âlem-i fenâ: Fânî dünyanın yasevi: 52a/4.

mâtem-serâ(y): (a.f.b.i.) Yasevi: 51b/18, 51b/23.

mâtem-serâyî: (a.f.b.i.) Bir yasevi: 51b/16.

maţla[‘]: (a.i.) Bir kaside veya gazelin mısraları birbiriyle kafiyeli olan ilk beyti: 42b/4, 50a/1, 56a/8, 56b/1, 70a/13, 82a/15.

maţla[‘]-ı dil-güşâ: Gönle ferahlık veren matla: 70a/13.

maţla[‘]-ı dil-güşâyî: Ferahlama matlası: 56b/1.

maţla[‘]-ı ğarrâ: Şaşaalı matla: 42b/4, 56a/8.

maţla[‘]-ı ğarrâ-yı ‘ ibret-rüsûm: Üslubuyla ibret veren şaşaalı matla: 50a/1-50a/2.

maţla[‘]-ı ‘ ibret-me’âl: Manasıyla ibret veren matla: 82a/15.

maţlab: (a.i.) İstenen şey, talep edilen şey, istek, talep, arzu, maksat, dilek: 55a/5, 58a/18, 58b/3, 98a/23.

maţlûb: (a.s.) Talep edilen, istenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan (şey): 51a/15, 65b/12, 73b/22, 77a/5, 83b/16, 89b/10, 92a/9, 94b/22, 95b/2, 105a/13, 105b/17.

maţlûb-ı ezeli: Ezelden beri arzu duyulan (Allah): 65b/12.

maţlûb-ı küllî: Çok büyük arzu, herkesin arzuladığı: 89b/10.

maţlûb ol- (a.t.b.fi.): İstenilmek, arzu edilmek: 42b/13.

maţmûre: (a.i.) Mezar, kabir: 45a/20.

māt ol- (a.t.b.fi.): 1. Satrançta yenilmek. 2. Yenilmek, mağlup olmak: 74b/13.

maṭrūd: (a.s.) Kovulmuş, uzaklaştırılmış: 80b/5.

maṭrūd u üftāde-i kūçe-i bāzār-ı ‘aciz ü niyāz: Âcizlik ve muhtaçlık pazarının dar sokaklarına düşmüş: 80b/5.

maṭrūh it- (a.t.b.fi.): Çıkarmak, atmak, fırlatmak: 66a/17.

maṭrūh ol- (a.t.b.fi.): Çıkarılmak, atılmak, fırlatılmak: 80a/19.

ma‘ṭūf kıl- (a.t.b.fi.): Yöneltmek, çevirmek, eğilmek: 73b/21.

mā-verdī: (a.b.f.) Gül suyu kokulu: 104a/5.

māye: (f.i.) 1. Maya. 2. Öz, asıl, esas, temel, kök, kaynak, cevher. 3. Karakter, cibilliyet, yaratılış. 4. Para, mal, sermaye: 44b/13, 49b/2, 64b/2, 79b/11, 81a/13, 88b/14, 97a/9, 106b/21, 107a/5.

māye-i ğam: Gam kaynağı: 107a/5.

māye-i şihhat: Sağlık sermayesi, sıhhat cevheri: 49b/2.

māye-i tekliḫāt: Yükümlülüklerin / meşakkatlerin kaynağı: 88b/14.

māye vü ḥamīr-i cism: Bedenin mayası ve hamuru: 81a/13.

māye-bahş: (f.b.fi.) Maya bağışlayan, öz bağışlayan: 47a/20.

māye-bahş-ı inbisāt u ḥayāt u inşirāh: Manevi neşe, canlılık ve inşirah özünü bağışlayan: 47a/20.

maẓāhir: (a.i. maẓhar’ın c.) 1. Ortaya çıkma, görünme, tecelli etme yerleri. 2. Ortaya çıkmış, zuhur etmiş şeyler, varlıklar, mevcudat: 48b/4, 48b/22, 54a/15, 55a/13, 60a/6, 64b/19, 71a/8, 71b/13, 71b/21, 78a/23, 100a/2, 102b/13.

maẓāhir-i vücūd: Varlık(lar)ın tecelli yerleri: 78a/23.

maẓārr: (a.i. maẓarrat’ın c.) Zararlar, ziyanlar: 88b/12.

maẓarrat: (a.i.) Zarar, ziyan: 89a/5, 89b/2.

maẓbūt: (a.s.) Yazılmış, deftere geçirilmiş, kaydedilmiş, kayıtlı: 62a/1.

maẓbūt ol- (a.t.b.fi.): Kaydedilmek, yazılmak, deftere geçirilmek: 62a/1.

maẓhar: (a.s.) Ulaşan, erişen, nail olan: 43a/6, 47b/9, 49a/4, 58b/5, 59a/10, 71b/3.

maẓhar-ı ‘ināyet-i Rabbānī: Allah’ın lütfuna nail olan: 49a/4.

maẓhar-ı ẓahr u suḥṭ u nekāl: (Allah'ın) kahır, gazap ve azab(ın)a düçar olan: 59a/10.

maẓhar-ı şuver-i tecelliyât-ı ẓudsiyye: İlahi tecelli suretlerine nail olan: 58b/5.

maẓhar-ı tecelliyât-ı ẓudsiyye: İlahi tecellilere nail olan: 71b/3.

maẓhar-ı zıkr-i cemîl: Övgüye nail olan, iyilikle anılmaya mazhar olan: 47b/9.

maẓhariyyet: (a.i.) Mazhar olma, erişme, nail olma: 47a/1.

maẓhar ol- (a.t.b.f.i.): Erişmek, ulaşmak, nail olmak, şereflenmek: 43a/4, 63a/20, 75a/1, 79b/9.

maẓîk: (a.i.): Dar yer, sıkıntılı yer, sıkışıp kalınan yer: 44a/1, 65a/11, 84a/15.

maẓîk-i tengnâ-yı kafes-i beden: Beden kafesinin dar yeri: 84a/15.

maẓmûn: (a.i.) 1. Mana, anlam, meal, mefhum, kavram. 2. Nükteli, sanatlı, ince söz: 42b/4, 42b/6, 51a/6, 59a/15, 60a/3, 83b/15, 99a/16.

maẓnûn: (a.s.) Kesinlik kazanmamış olan, kesin olarak bilinmeyen, şüphe ve tereddüt edilen, zannolunan, sanılan, şüpheli: 66a/9, 101a/10.

me'âl: (a.i.) Anlam, kavram, mana, mefhum: 45b/10, 50a/23, 56a/8, 77b/10, 77b/17, 78b/7, 81a/13, 96a/3, 98b/20, 101a/14, 102a/2.

me'âl-i beyt: Beytin anlamı: 101a/14.

me'âl-i ḥaḳîḳat-iştimâl: Hakikat(ler) barındıran mana: 45b/10, 77b/10-77b/11.

me'âl-endîş: (a.f.b.s.) İşin sonunu önceden düşünen, düşünceli, tedbirli: 66a/5.

me'âl-rüsûm: (a.b.s.) Açıklamalar içeren: 59a/16.

me'ârib: (a.i. me'rebe'nin c.) İstekler, arzular, dilekler: 54b/20, 55a/1.

me'âşim: (a.i. me'sem'in c.) Günahlar: 56b/1, 97a/2.

me'âşim-i sâbîḳa: Geçmiş günahlar: 56b/1, 97a/2.

mebâdî: (a.i. "mebde"'nin c.) 1. Başlangıçlar, evveller, ilk devreler. 2. İlkeler, unsurlar, umdeler, prensipler. 3. Başlama, zuhura gelme sebepleri. 4. tas. Tarikata giren dervişin ilk zamanları: 59b/19, 74b/20, 91b/6.

mebâdî-i ḥâl: Tarikata giren dervişin ilk zamanları: 59b/19.

mebânî: (a.i. mebnî'nin c.) Mazmunlar, kastedilen asıl manalar, anlamlar, mealler, mefhumlar: 70a/18.

mebde^ʔ: (a.i.) 1. Başlangıç, evvel. 2. İlke, unsur, umde, prensip. 3. Kök, asıl, kaynak. 4. Başlama, zuhura gelme sebebi. 5. tas. Yaratılıştan önce Allah'tan başka hiçbir varlığın mevcut olmadığı âlem: 47a/5, 61a/6, 65a/3, 69b/2, 78a/17, 88b/17, 90a/7, 90a/16, 90a/16, 90b/2, 91a/19.

mebde^ʔ-i âşār: (Tüm) eserlerin (yaratılanların) başlangıcı: 47a/5.

mebde^ʔ-i cümle-i âşār: Tüm eserlerin (yaratılanların) başlangıcı: 69b/2-69b/3.

mebde^ʔ-i ezel: Ezelin başlangıcı: 78a/17.

mebde^ʔ-i fiṭrat: Yaratılışın kaynağı / başlangıcı: 90a/7, 90b/2.

mebḥaṣ: (a.i.) Üzerinde araştırma ve tartışma yapmaya değer konu, yazı, makale veya herhangi bir konuyla ilgili bölüm, fasıl, bahis: 61b/19.

mebḥaṣ-ı tevārüd: Birbiri ardınca gelen konu(lar) 61b/19-61b/20.

mebnî: (a.s.) 1. Bina edilmiş, yapılmış, kurulmuş. 2. Bir şeye dayanan, istinat eden: 78a/6, 78a/7, 80b/6, 99b/20, 100b/2.

mebsût: (a.s.) Serilmiş, yayılmış, açılmış: 49b/1, 53a/9.

mebsût-ı pīṣgāh-ı seḥer-ḥīzān: (Sabah namazı için) sabah erkenden kalkanların önüne serilmiş: 53a/9-53a/10.

mebsût-ı pīṣgāh-ı ʿuṣṣāḳ: Âşıkların önüne serilmiş: 49b/1.

mecāl: (a.i.) 1. İmkân, fırsat. 2. Güç, kuvvet, derman: 48b/18, 80a/7, 108b/16.

mecālīs: (a.i. meclis'in c.) Meclisler, toplantı yerleri, toplantılar: 57a/22, 63a/10, 76a/16, 77b/6.

mecārī: (a.i. mecrā'nın c.) 1. Vücuttaki sıvıların aktığı yollar, kanallar. 2. Su yolları, su yatakları, mecralar: 58a/17, 80a/12.

mecārī-i ʿurūḳ u aʿzā: Damarların ve uzuvların kanalları: 80a/12.

mecāz: (a.i.) 1. Mecaz. 2. Hakikatin zıddı, gerçek olmayan, hakiki olmayan: 72b/23, 73b/3, 73b/11, 74b/21.

mecāzī: (a.s.) 1. Mecaza ait, mecaz ile ilgili. 2. Gerçek olmayan, hakiki olmayan: 73a/3, 73b/6, 73b/6, 73b/15, 74a/1, 74a/12, 74b/4, 74b/10, 74b/22, 78a/7.

Mecīd: (a.s.) “Yüceliğine ve büyüklüğüne erişilemeyen, en güzel huyların kaynağı olan ve her işin en iyisini, en güzelini yaptığı için övülüp sevilen, şan ve şeref sahibi, yüce, ulu” anlamında esmayihüsnadandır: 54b/4, 72a/20.

mechülāt: (a.i. mechül'ün c.) Bilinmeyenler, belli olmayan şeyler: 90b/13.

mechûlât-ı nazariyye: Teorik bilinmeyenler: 90b/13-90b/14.

mecclâ: (a.i.) 1. Tecelligâh, zuhur ve tecelli yeri, görünme yeri. 2. Ayna: 91b/4.

mecclis: (a.i.) 1. Toplantı yeri, toplanılacak yer, meclis. 2. Görüşmek veya eğlenmek üzere bir araya gelmiş insan topluluğu: 49a/13, 76a/3, 106a/13, 106a/22.

mecclis-i feyz-i celîs: Dostun irfan meclisi: 106a/13.

mecclüb: (a.s.) Celbedilmiş, çekilmiş, başka bir yerden getirilmiş: 94a/4.

mecmû': (a.s.) Bütün, tüm, hep, cümle: 86b/10.

mecmû'a: (a.i.) 1. İçinde seçilmiş söz, şiir ve yazılar bulunan el yazması kitap / defter. 2. Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi: 49b/11, 53a/20, 76a/2.

mecnûn/Mecnûn: (a.s.i.) 1. Deli, divane. 2. Delicesine seven, kara sevdaya tutulmuş. 3. Leyla ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı: 45b/12, 45b/12, 45b/19, 45b/20, 46a/6, 46a/8, 96a/1, 103b/14, 104a/18, 104a/21, 104b/10, 104b/12, 104b/15.

mecnûn-ı Hudâ: Allah'ın delisi, Allah'ı delicesine seven: 96a/1, 104a/21, 104b/12-104b/13, 104b/15.

Mecnûn-ı vahşî-nijâd-ı çarh-ı ser-gerdân: Avare feleğin yabani yaratılışlı Mecnun'u (gökyüzü denen avare ve yabani yaratılışlı Mecnun): 104a/18.

mecrâ: (a.i.) Vücuttaki sıvıların aktığı yollardan her biri, kanal: 67b/16.

mecrâ-yı hûn: Kan yatağı, kanın aktığı yer, kan yolu: 67b/16.

mecrûh: (a.s.) 1. Yaralı, yaralanmış. 2. (Gönül, kalp vb. için) kırık, incinmiş, kırgın: 65b/5, 66a/16, 67a/18, 69b/23, 80a/18, 83a/19, 84a/19.

mecrûhü'l-bâl: Kalbi kırık, kalbi yaralı: 84a/19.

meczûb: (a.s.) 1. Deli, divane. 2. Allah aşkından dolayı cezbeye tutularak kendinden geçmiş: 46a/8.

meczûbâne: (a.f.s.zf.) Cezbeye gelen(ler) gibi, kendinden geçerek: 96b/15.

medâr ol- (a.t.b.fi.): Vesile olmak, yardımcı olmak: 89b/2, 92b/9.

medd: (a.i.) 1. Uzatma, çekme, uzatılma, çekilme. 2. Suların yükselmesi, kabarması: 42b/2, 43a/5, 81b/9, 98a/21.

medd-i bismi'llâh: Besmele çekme: 42b/2.

meder: (a.i.) Kerpiç, kuru çamur: 104b/15.

medhāl: (a.i.) Bir işte parmağı bulunma, bir işte müdahale, bir işe karışma, etkisi bulunma: 59b/4, 59b/5, 78a/12.

medhūş: (a.s.) Dehşete düşmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, ürkmüş: 48b/6.

medhūş-sāz: (a.f.b.s.) Dehşete düşüren: 96a/16.

medīde: (a.s.) Uzayıp giden, çok süren, çok uzun süren, uzun: 71b/15.

medlūl: (a.i.s.) 1. Mana, anlam, kavram, mefhum, meal. 2. Anlaşılan: 48b/20, 60a/5, 61b/16, 74a/11, 83a/9, 83a/14, 96b/10.

medlūl-ı laṭīf: Latif / hoş mana: 83a/9-83a/10.

medlūl-ı şerīf: Kutsal mana: 61b/16.

medlūlāt: (a.i. medlūl'un c.) Manalar, anlamlar, mealler, mefhumlar: 43a/1.

medrese: (a.i.) Medrese, İslam dininin koyduğu esaslara uygun olarak eğitim öğretim yapılan yer: 74a/20.

medrese-i izʿ ān: (Allah'a) itaat etme ve şüphesiz inanma okulu: 74a/20.

medʿuvv: (a.s.) Çağrılmış, davet edilmiş: 45b/15.

medʿuvv-ı meydān-ı velā vü şevk-i Şamedānī: Allah aşkı ve arzusunun (savaş) meydanına (er olarak) çağrılmış: 45b/15.

mefhūm: (a.i.s.) 1. Mana, anlam, kavram, mantuk, meal. 2. Fehmolunan, anlaşılan, kavranan: 42b/10, 50b/2, 56a/5, 56a/8, 59a/15, 60a/4, 61b/12, 69a/5, 83a/9, 101b/4, 101b/6, 102a/12, 107a/6.

mefhūm-ı laṭīf: Latif / hoş mana: 42b/10.

mefhūm-ı mevhibet-rūsūm: İhsanda bulunan mana: 102a/12.

mefhūm-ı münif: Yüce mana: 61b/12, 69a/5, 83a/9.

mefhūm-ı müteḥakkıḳ-ı meʿāl-rūsūm: Açıklamalar içeren mutlak mana: 59a/15-59a/16.

mefkūd ol- (a.t.b.f.i.): 1. Yok olmak. 2. Kaybolmak: 83a/22.

mefṭūḥ: (a.s.) Açılmış, açık: 56b/17.

mefṭūḥ ol- (a.t.b.f.i.): Açılmak: 56b/17.

mefṭūn: (a.s.) 1. Gönül vermiş, tutkun, vurgun, âşık. 2. Fitne ve belaya tutulmuş: 53a/3, 73a/23, 104a/17.

meftūn-ı hevā-yı eyyām-ı şebāb: Gençlik devrinin arzu ve isteklerinin belasına tutulmuş: 53a/3.

meftūn-ı Leylī-i māh-ı nīlī çerğāh: Çivit rengi gökteki ay Leyla'sına tutulmuş / âşık: 104a/17.

meges: (f.i.) Sinek: 67a/1, 99a/13.

meges-i naḥl: Arı sineği, bal arısı: 67a/1.

meges-i nā-tüvān ü za'īf: Güçsüz ve zayıf sinek: 99a/13.

meḥacce: (a.i.) 1. Yol. 2. Doğru yol: 72b/2, 74b/13, 90a/19, 92a/4.

meḥacce-i beyzā'-i 'aşk-ı ḥaḳīḳī: İlahi aşkın bembeyaz yolu: 74b/13-74b/14.

meḥacce-i beyzā-yı Ḥaḳḳ: Hakk'ın bembeyaz yolu: 72b/2.

meḥacce-i ehl-i riyāzet ü mücāhede: Nefsini terbiye edenlerin ve onu yenmek için çalışanların yolu (sufilerin yolu): 90a/19.

meḥacce-i ṭaleb: Arzu(ya ulaşma) yolu: 92a/4.

mehālik: (a.i. mehleke'nin c.) Tehlikeli yerler, helak olacak yerler, tehlikeli işler, tehlikeler: 92a/1.

mehāmm: (a.i. mühimm'in c.) Önemli işler, gerekli olan şeyler: 53a/18.

mehcūr: (a.s.) Uzak düşmüş, ayrı düşmüş, uzaklaşmış, uzakta kalmış: 44a/12, 45b/9, 60a/3, 65a/6, 70b/12, 71a/4, 75b/11.

mehcūr ol- (a.t.b.f.i.): Uzak kalmak, ayrı düşmek, uzaklaşmak: 71a/5, 84a/13.

mehçe: (f.i.) Kubbe, minare ve bayrak direklerinin en üst kısmında bulunan küçük hilal: 46b/20.

mehd: (a.i.) Beşik: 72b/13.

mehere: (a.i. māhir'in c.) Mahirler, hünerli kimseler, ustalar, üstatlar: 93b/11, 96a/10.

mehere-i fenn-i ṭıbb: Tıp ilminin üstatları: 93b/11, 96a/10.

mehīb: (a.s.) 1. Pek heybetli, azametli. 2. Korkunç, korkutacak kadar iri cüsseli, tehlikeli, dehşet veren: 46b/19, 81a/4.

mehmūm: (a.s.) Endişeli, düşünceli, kaygılı: 102b/14.

meh-rüyān: (f.b.i. meh-rüy'un c.) Ay yüzlüler, yüzü ay gibi parlayan güzeller: 73a/8, 74b/11, 92a/6.

mekân: (a.i.) 1. Yer, mahal. 2. Durulan, oturulan yer, ev, mesken, ikâmetgâh: 47b/21, 57a/8, 60a/16, 69a/8, 69a/23, 80b/1.

mekân-ı imkân: Varlığı, Allah'ın var etmesine bağlı olan âlem, maddi âlem, fâni dünya: 57a/8.

mekârih: (a.i. mekreh'in c.) Dertler, sıkıntılar, meşakkatler: 88b/12.

mekârim: (a.i. mekremet'in c.) 1. Güzel huylar, güzel âdetler. 2. Keremler, cömertlikler, lütuflar, ihsanlar: 51b/4, 53a/11.

mekârim-i Rabbâniyye: İlahi âdetler: 51b/4-51b/5.

mekâyid: (mekâ'id) (a.i. mekide'nin c.) Hileler, düzenler, aldatmalar: 101b/7.

mekâyid-i dehr-i nâ-pây-dâr-ı ğaddâr-ı bî-ķarâr: Aynı hâl üzere devam etmeyen, acımasız (ve) fâni olan dünyanın hileleri: 101b/7.

mekhûl: (a.s.) Sürmeli, sürme çekilmiş: 75b/22.

mekhûl-ı tütüyâ-yı 'ayne'l-yaķın: (Allah'ı) keşif ve müşahede yoluyla görme sürmesi ile sürmeli: 75b/22.

mekîn: (a.s.) Bir yere veya bir makama oturan, yerleşen (kimse): 47b/21, 60a/16.

Mekke: (a.i.) Suudî Arabistan'da bulunan, Hz. Muhammed'in doğduğu ve Kâbe'nin bulunduğu şehir: 43b/3, 43b/10.

mekr: (a.i.) Hile, düzen, aldatma, oyun: 98b/14, 98b/21, 109a/4.

mekremet: (a.i.) Kerem, cömertlik, lütuf, ihsan: 55b/6.

mekteb: (a.i.) Okul: 57b/6, 74a/20.

mekteb-i 'irfân: İlahi sırlara vâkıf olma okulu: 74a/20.

mekteb-i ma'rifet: İlahi sırlara vâkıf olma okulu: 57b/6.

melâhat: (a.i.) 1. Güzellik. 2. Şirinlik, tatlılık: 46a/23, 46b/5, 46b/10.

melâ'ik: (a.i. melek'in c.) Melekler: 76a/17.

melâ'ike: (a.i. melek'in c.) Melekler: 66a/21, 92b/21, 92b/22, 94a/15, 95a/21.

melâ'ike-i kirâm: Yüce melekler (Cebrail, Mikâil, İsrail, Azrail): 92b/21.

melâ'ike-i muķarrebîn: Allah'a yakın olan büyük melekler: 95a/21-95a/22.

melâ'ike-i seniyye: Yüce melekler (Cebrail, Mikâil, İsrail, Azrail): 92b/22.

melāl: (a.i.) Hüzün, keder, sıkıntı: 45a/22.

melālet: (a.i.) Bıkma, usanma, usanç, bıkkınlık: 102a/3.

melāmet: (a.i.) Kınama, ayıplama, yerme, azarlama, paylama, kınanma, ayıplanma, azarlanma: 45b/12, 45b/12, 45b/21, 46a/1, 46a/6, 49b/22, 49b/23, 53b/12, 65a/23, 85a/18.

meleʿ: (a.i.) Topluluk, kalabalık: 43a/22, 56b/18.

meleʿ-i aʿlā: Büyük meleklerin bulunduğu yüce topluluk: 43a/22, 56b/18.

meleke: (a.i.) Meleke, yeti, kuvve, insanda bulunan bir şey yapabilme yeteneği: 46a/19, 55b/23, 83a/1, 85a/20, 87a/20, 90b/11, 91a/3, 93a/7.

melekiyye: (a.s.) Meleklerle ait, meleklerle ilgili: 92b/11, 93a/20.

melekūt: (a.i.) tas. Melekler âlemi, zaman ve mekânla sınırlı olmayan, beş duyu ile idrak edilemeyen ruhlar, ilahi kuvvetler ve mücerret varlıklar âlemi (Âlemlerin tasnifinde âlem-i ceberut ile âlem-i nasut arasında yer alır; âlem-i gayb, âlem-i ulvi de denir.): 53b/9, 59a/6, 69a/11, 78a/13, 78b/18, 98b/6.

Melik: (a.i.) “Mülkün gerçek sahibi ve kâinatın mutlak hükümdarı” anlamında esmayihüsnadandır: 63a/7.

meʿlūf: (a.s.) 1. Ülfet etmiş, alışmış, alışık. 2. Ülfet edilen, alışılmış: 60a/7, 79a/12, 102b/5.

memāt: (a.i.) Ölüm: 50a/16.

memdūd: (a.s.) Yayılmış, uzatılmış, geniş: 60a/15.

memdūh: (a.s.) Övülmüş, methedilmiş: 46b/11, 74a/1.

memleket: (a.i.) 1. Ülke, devlet toprağı, yer, diyar. 2. Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, şehir. 3. Egemenlik, hâkimiyet, yönetim: 47a/6, 57b/18, 57b/23, 58a/7, 68a/20, 68b/13, 73b/14, 79a/1, 93a/12, 93a/13, 93a/14.

memleket-i beden: Vücut ülkesi: 93a/14.

memleket-i dil: Gönül ülkesi: 58a/7.

memleket-i ezeliyyü'l-kıvām: Ezelden beri var olan memleket: 79a/1.

memleket-i kerāmet: Keramet ülkesi: 73b/14.

memlū/memlūʿ: (a.s.) Dolu, dolmuş, doldurulmuş: 76a/12, 93b/17, 93b/22, 98b/18.

memlūʿ-ı maʿāşī-i ḥas ü ḥāşāk: Çer çöp günahları ile dolu: 98b/18.

memlū it- (a.t.b.fi.): Doldurmak: 75a/20-75a/21.

memlū vū meşhūn kı- (a.t.b.fi.): Doldurmak: 76a/12-76a/13.

me'mūr: (a.s.) Görevli: 79b/4.

me'mūr-ı hıdmet-i 'ubūdiyyet: Kulluk vazifesiyle görevli: 79b/4.

me'müre: (a.s.) Emredilen, emrolunan: 106a/20.

memzūc: (a.s.) Karışık, karışmış, kaynaşmış: 44b/13, 55b/22.

memzūc-ı gül-āb: Gül suyuyla karış(tırıl)mış: 55b/22.

memzūc-ı hamīr-i māye-i minnet: Şükür mayasının hamuru ile karışmış: 44b/13.

men: (f.zm.) Ben: 46a/10, 70b/6, 77b/12, 77b/13, 103b/7.

men-i dīvāne: Deli olan ben, ben deli: 70b/6.

men': (a.i.) Menetme, yasaklama, engelleme, önleme: 86a/18, 88b/11, 94b/19, 97b/21.

men'-i āfāt-ı mekārih ü mazārr: Dert ve zarar belalarını engelleme: 88b/11-88b/12.

menāfi': (a.i. menfa' at'ın c.) Menfaatler, faydalar, kârlar: 88b/12, 101b/8.

menāfi' -i bī-şümār: Sayılamayacak kadar çok fayda: 101b/8.

menāl: (a.s.) Nail olunan, sahip olunan, elde edilen: 58a/15, 96a/6.

menāşir: (a.i. menşūr'un c.) Padişah fermanları: 59a/15.

menāşir-i nāfizü'l-mazmūn-ı қаzā vū қader: Kaza ve kaderin manası çok etkileyici olan fermanları: 59a/15.

menāzil: (a.i. menzil'in c.) Konaklama yerleri, duraklar, merhaleler, aşamalar, menziller: 64a/20.

menāzil-i sinīn-i 'ömr: Ömür yıllarının durakları: 64a/20.

menba': (a.i.) Herhangi bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, zuhur ettiği yer, mebd, menşe, kaynak: 67a/5, 94a/1, 94a/8.

menba' -ı veca' ü kerb: Ağrı ve acı kaynağı: 67a/5.

menfa' at: (a.i.) Fayda, kâr: 107b/7.

menfūr-ı tībā': (a.b.s.) Sevimsiz tabiatlı, nefret edilen bir yaratılışta olan: 102b/9.

menfūr-ṭībā^c -ı kibār u şigār: Seçkin kimselerin ve önemsiz kişilerin nefret ettiği bir yaratılışta olan: 102b/9.

menğüş: (f.i.) Küpe: 58b/18, 70a/20.

menğüş-ı hūş: Akıl (kulağının) küpesi: 58b/18.

menhec: (a.i.) Geniş yol, açık yol: 54b/23.

menhec-i kavīm: Doğru yol: 54b/23.

menhel: (a.i.) Hayvan suvarılan yer, pınar, çeşme, yalak: 67b/18, 75b/17.

menhel-i ‘azb-ı derūn: Gönlün (suyu) lezzetli pınarı: 75b/17.

menī: (f.i.) Benlik: 49a/14.

men^c it- (a.t.b.f.i.): Menetmek, yasaklamak, engellemek, önlemek: 95a/4.

menḳal: (a.i.) Mangal: 73a/21.

menḳal-ı āteş-dān: Mangal, ocak, ateşlik: 73a/21-73a/22.

menḳūl ol- (a.t.b.f.i.): Anlatılmak, rivayet edilmek, nakledilmek: 88a/1, 88a/9, 88a/23, 93b/11-93b/12.

menḳūl ü meşṭūr ol- (a.t.b.f.i.): Nakledilmek ve yazılmak: 93b/11-93b/12.

Mennān: (a.s.) Kullarına hadsiz hesapsız nimetler veren, sınırsız iyilik ve ihsanda bulunan (Allah): 47b/21.

mensūb: (a.s.) Nispet edilen, bağı bulunan, ait, bağlı: 43b/8, 46b/20.

mensūb-ı dā’ire-i ten: Beden dairesine ait, bedene ait: 46b/20.

menşe’: (a.i.) Bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, neşet ettiği yer, kök, kaynak, asıl: 47a/5, 69b/3.

menşe’-i aḥkām: Hükümlerin kaynağı: 47a/5.

menşe’-i kāffe-i aḥkām-ı bī-şümār: Sayısız hükümlerin hepsinin kaynağı: 69b/3.

menşüre: (a.i.) Nesir, düzyazı: 101b/12.

menūt: (a.s.) Bağlı, olması başka bir şeyin varlığına bağlı olan: 47b/13, 71b/3, 78a/17.

men^c ü şarf it- (a.t.b.f.i.): Engellemek ve vazgeçirmek: 94b/19.

menzil: (a.i.) 1.Ev, yer. 2. Varılacak yer. 3. Amaç, hedef: 54b/6, 54b/8, 72b/20, 80b/1.

menzil-i maḵṣūd: Arzu edilen yer, ulaşmak istenen nokta, amaç, gaye, niyet: 72b/20.

menzilet: (a.i.) Paye, rütbe, makam, derece: 100b/19, 101a/11.

menzilet-i müttesi‘a: Geniş makam: 101a/11.

menzileti: (a.s.) Rütbe ile ilgili, makam ile ilgili, paye ile ilgili: 100b/17.

merām: (a.i.) Maksat, niyet, istek, arzu, meram, murat: 51a/2, 72a/10.

merāret: (a.i.) Acılık: 52b/6, 55b/9, 55b/19, 55b/20, 67a/14, 68a/3, 107a/11.

merāsım: (a.i. mersüm’un c.) 1. Âdetler, gelenek ve görenekler, töreler. 2. Davranışlarda ve karşılıklı ilişkilerde alışılmış usullere, ahlak ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar, yerleşmiş usuller: 64a/16, 77a/8.

merāsım-i ṭarīḳa-i Muḥammediyye: Hz. Muhammed’in yolunda uyulması gereken esaslar: 64a/16-64a/17.

merātīb: (a.i. mertebe’nin c.) Mertebeler, dereceler, aşamalar, kademeler, basamaklar: 50b/15, 52b/19, 53a/8, 75b/2, 83b/13, 85b/9, 90a/10, 90a/23, 90b/1, 90b/20, 91a/8, 91a/14, 98a/23.

merātīb-i erba‘a: Dört mertebe: 90b/1.

merātīb-i ‘ilmiyye: İlim dereceleri: 90a/10-90a/11.

merātīb-i kuvvet-i ‘ameliyye: Uygulamaya / amele dayanan kuvvetin dereceleri: 91a/8.

merātīb-i kuvvet-i ‘ilmiyye: İlmî kuvvetinin aşamaları: 90b/20-90b/21.

merātīb-i kuvvet-i nazariyye: Uygulama alanına çıkmamış olan / teorik kuvvetin mertebeleri: 90a/23.

merātīb-i revātīb-i dünyeviyye: Dünyevi istihkak mertebeleri: 52b/19.

merātīb-i seyr ü sülūk: Hakk’a ulaştırmak için yapılan manevi yolculuğun dereceleri: 85b/9.

merāyā: (a.i. mir’āt’ın c.) Aynalar: 47a/4, 48a/18, 48b/22, 100a/2, 100b/6.

merāyā-yı ‘ālem: Âlem aynaları: 48a/18.

merāyā-yı mazāhir: Tecelli aynaları: 48b/22, 100a/2.

merāyā-yı nuḵūṣ-ı ḥavādiṣ: Mahlukatın suretlerinin aynası: 47a/4-47a/5.

merāyā-cüdrān: (a.b.s.) Duvarları aynalı: 100b/6.

merba'-nişin: (a.f.b.s.) Yazlıkta oturan, bahar evinde oturan: 72b/6.

merbūt: (a.s.) Bağlı, olması başka bir şeyin varlığına bağlı olan: 71b/4, 78a/17.

merci': (a.i.) 1. Dönülecek, rücu edilecek yer. 2. Sığınılacak yer, sığınak, barınak, melce: 49a/19, 61a/15, 79b/18.

merci'-i kā'ināt ü mevcūdāt: Bütün mahlukatın sığınağı: 49a/19-49a/20.

merd: (f.i.) 1. Adam, yiğit, mert, cesur. 2. tas. Eren, veli, pir: 70a/1, 98b/9.

merd-i 'aziz-i h'oş-kār-ı kurbet-engiz: Allah'a yakın olmayı sağlayan, işleri hayırlı olan muhterem şeyh: 98b/9-98b/10.

merdān: (f.i. merd'in c.) 1. Yiğitler, mertler. 2. tas. Erenler, veliler, pirlar: 47a/18, 58b/20, 68a/15, 73b/9, 74b/18.

merdān-ı tarikat ü hakikat: Tarikat ve hakikat erenleri: 58b/20.

merdāne: (f.i.) tas. Eren, veli, pir: 72a/2, 72a/4, 72b/3.

merdūd: (a.s.) 1. Kovulmuş, defedilmiş, reddedilmiş. 2. Geri çevrilmiş, kabul edilmemiş: 59a/12, 76a/19.

merdüm: (f.i.) 1. İnsan, adam. 2. Göz bebeği. 3. Halk, insanlar, adamlar: 55a/8, 65a/16, 66a/4, 67b/1, 67b/4, 105a/6.

merdüm-i dide: Göz bebeği: 65a/16.

merdüm-i dide-i cihān-nümā-yı garrār: Aldatıcı dünyayı gösteren göz bebeği: 65a/16-65a/17.

merdüm-i kuteh-naẓar: İleriyi göremeyen (dar görüşlü) insanlar: 66a/4.

merdümek: (f.i.) Göz bebeği: 100a/7.

merdümek-i dide-i başiret: Basiretin göz bebeği: 100a/7-100a/8.

merdüm-h'ār: (f.b.s.) İnsan yiyen, yamyam: 56b/1, 56b/1.

merdüm-küş: (f.b.s.) Adam öldüren, katil: 106b/11.

merdüm-şikār: (f.b.s.) İnsan avlayan, insan öldüren: 84a/16.

merg: (f.i.) Ölüm: 61a/13, 82b/15.

merḥamet: (a.i.) Acıma, şefkat gösterme: 69a/21, 85a/8.

merhem: (a.i.) 1. Merhem, yaraya sürülen ilaç. 2. Manevi bir acının, bir üzüntünün şiddetini azaltacak, ümit ve teselli kaynağı olacak şey, çare: 55b/9, 67b/7, 96b/2.

merhem-i vaşl: (Allah'a) kavuşma ilacı: 96b/2.

merhem-sây: (a.f.b.s.) Merhem süren, çare bulan, şifa veren: 67b/15.

merhem-sây-ı tedbir: Tedbir merhemini süren: 67b/15.

merhûm: (a.s.) 1. Allah'ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli. 2. Allah tarafından bağışlanmış, af ve merhametle müjdelenmiş, Allah'ın rahmetine mazhar olmuş: 48a/9, 50a/1, 53a/1, 56a/8, 57a/12, 64b/15, 65b/23, 66a/8, 68a/9, 69a/4, 75a/21, 76b/14, 77b/16, 82a/6, 83b/21, 87b/10, 95b/16, 99b/17, 101a/20, 102b/1, 103b/13, 105a/9, 106a/1, 107b/10.

mer'î: (a.s.) Görülen, gözle görülen: 92b/10.

Merîh: (a.i.) Dünyadan sonra güneşe en yakın gezegen, Mars (Kızıl renginden dolayı metinde kan döken bir katil olarak tasvir edilmiştir.): 106b/11.

mer'î ol- (a.t.b.f.i.): Görülmek: 99b/18.

merkâd: (a.i.) Mezar, kabir: 79b/19, 80b/12.

merkâd-ı pāk: Temiz / günahsız mezar: 79b/19.

merkez: (a.i.) Merkez, kararlar veren ve verdiği karara uyulan güç, idare yeri: 60b/13.

merkez-âşinâ: (a.f.b.s.) Merkezini bilen, merkezini anlayan: 61a/2, 61a/21.

merkez-şinâs: (a.f.b.s.) Merkezini bilen, merkezini anlayan: 60b/11.

merkûm: (a.s.) Yukarıda adı geçen, zikredilen, anılan: 43a/9, 45b/13.

merkûme: (a.s.) Yukarıda adı geçen, zikredilen, anılan: 65b/8.

merkûz: (a.s.) Yaratılıştan bulunan, yaratılıştan gelen, fitri olan: 94a/20.

mersâ: (a.i.) Liman, ruhtım, gemilerin demir attığı yer: 81b/8.

mersâ-yı selâmet-resâ-yı ma' rifet: Varlıkların hakikatini ve İlâhi sırları bilmenin kurtuluşa ulaştıran limanı: 81b/8.

mersûm: (a.s.) Yazılmış, çizilmiş, resmedilmiş: 95b/4.

mersûşa: (a.s.) Sağlam, metin, muhkem: 81a/23.

mertebe: (a.i.) Basamak, aşama, kademe, derece, seviye, mertebe, safha: 46b/5, 76b/8, 84a/2, 89a/18, 89a/18, 89a/19, 89a/23, 89b/3, 89b/8, 89b/9, 89b/11, 89b/21, 90a/22,

90b/1, 90b/4, 90b/6, 90b/9, 90b/10, 90b/12, 90b/14, 90b/19, 90b/21, 90b/22, 91a/2, 91a/3, 91a/13, 91a/17, 91a/20, 91b/4, 91b/9, 99a/10.

mertebe-i ‘aql-ı müstefād: Kendisinden faydalanılan akıl mertebesi: 91a/13, 91a/20, 91b/4.

mertebe-i rābi‘ a: Dördüncü aşama: 90b/16.

mertebe-i şālīṣe: Üçüncü aşama: 90b/12.

mertebe-i sāniye: İkinci aşama: 90b/6.

mertebe-i ūlā: Birinci aşama: 89a/19, 90b/1-90b/2, 90b/21, 91b/9.

Merve: (a.i.) Mekke civarında bir tepe olup hacılar, burası ile Safa denilen yer arasında Hz. Hacer’in gidiş geliş hareketini taklit ederek dört defa gidip üç defa gelirler: 43a/23.

Mes‘ā: (a.i.) Safa ile Merve arasında say edilen yer: 43a/23.

mesā: (a.i.) Akşam: 67a/9, 76a/10.

meşābesinde: (a.t.zf. meşābe-s-i-n-de) Yerinde, hükmünde, değerinde, karşılığında: 59b/13, 74b/22, 100a/20.

mesāfe: (a.i.) Uzaklık, ara, mesafe: 55a/4, 71b/2.

mesāḥa: (a.i.) Ölçme, ölçüm: 43b/6.

meşā’ib: (a.i. muşibet’in c.) 1. Belalar, musibetler, felaketler, afetler. 2. Mihneler, sıkıntılar, gamlar, kederler, dertler, acılar: 66b/12, 101b/2.

meşā’ib: (a.i. meş‘ab’ın c.) 1. Belalar, musibetler, felaketler, afetler. 2. Mihneler, sıkıntılar, gamlar, kederler, dertler, acılar: 66b/12.

meşā’ib-i ‘ālem-i fenā: Geçici âlemin belaları / sıkıntıları: 66b/12.

mesā’il: (a.i. mes‘ele’nin c.) Meseleler, hususlar, konular, işler: 74a/23, 74b/20.

mesā’il-i ḥaḳīḳat ü mecāz: Hakikat ve hakikat dışı konuları: 74b/20-74b/21.

meşāliḥ: (a.i. maşlahat’ın c.) İşler, maslahatlar, faydalar: 78a/22, 78b/7.

mesāmi‘: (a.i. “misma‘”nın c.) Kulaklar: 42b/7, 46b/10, 63a/9.

mesbūk: (a.s.) Daha öne geçmiş, önde bulunan: 44a/1.

mesbūku’l-‘adem: Yokluk tarafından öncelenmiş: 44a/1.

mesdūd: (a.s.) Kapalı, kapanmış, set çekilmiş: 64a/21.

meşel: (a.i.) 1. Dokunaklı, manalı ve etkili söz. 2. Atasözü: 84a/15, 101b/21.

meşel-i sâ'ir: Diğer söz / atasözü: 101b/21.

meşelâ: (a.zf.) Misal olarak, örnek olarak: 91b/2.

mes'elet: (a.i.) Talep, arzu, istek, rica: 60a/14.

Mesîhâ: (a.i.) Hz. İsa'nın lakabı: 67b/8.

mesîre: (a.i.) Gezinti yeri, gezilecek yer: 56b/1.

meskenet: (a.i.) Allah karşısında aczini, yokluğunu bilme, gerçek zenginin Allah olduğunun ve kulun Allah'a karşı mutlak bir ihtiyaç içinde bulunduğunun şuurunda olma: 82a/22, 97a/9.

meskûn: (a.s.) İçinde oturulan, ikamet edilen (yer): 106b/22.

meslek: (a.i.) Tutulan, benimsenen, tabi olunan yol, ekol: 48a/17, 58b/10, 60a/2, 88a/3, 88a/6, 90a/18, 95b/19.

meslek-i erbâb-ı muhabbet: İlahi aşk erbabının (sufilerin) yolu: 60a/2.

meslek-i lâübâliyâne: Zahirî kayıtlardan kurtulup bütün sıfat ve fiilleri Hakk'ın sıfat ve fiili bilen kimselere ait yol: 95b/19.

meslek-i şüfiyân: Sufilerin yolu: 48a/17, 58b/10.

meslûke: (a.s.) Kullanılan (yol), izlenilen (yol, yöntem): 51b/13.

mesmûm: (a.s.) Zehirli, zehir katılmış: 52a/15, 67a/12, 107a/12.

mesmû': (a.s.) İşitilen, duyulan: 57b/10.

mesmû' ol- (a.t.b.fi.): Duyulmak, işitmek: 57b/10.

mesned: (a.i.) Taht: 48b/21, 72b/6, 80b/18, 101a/8.

mesned-i kaçır-ı murâd: Arzu sarayının tahtı: 72b/6.

mesned-i mu'allâ-yı kuşûr-ı bî-kuşûr: Kusursuz sarayların yüce tahtı: 101a/8-101a/9.

mesned-i vâlâ-yı şâd-mânî: Bahtiyarlığın yüksek tahtı: 80b/18.

mesned-ârâ: (a.f.b.s.) Tahtı süsleyen (hükümdar, padişah): 47b/2.

mesned-ârâ-yı zindegânî vü şebât: Dirilik ve varlık tahtını süsleyen: 47b/2.

meşnevî: (a.i.) Her beyti kendi içinde kafiyeli olan nazım şekli: 102b/21, 102b/23.

mesrūr: (a.s.) Sevinçli, mutlu, memnun, muradına ermiş: 47b/20.

mesrūr ol- (a.t.b.fi.): Sevinmek: 51b/11-51b/12.

mest: (f.s.) 1. Sarhoş. 2. Zevkten kendinden geçmiş: 70b/17, 107a/17.

mest-i bâde-i şevk: Neşe şarabının sarhoşu: 107a/17.

mestâne: (f.s.zf.) Sarhoşça, sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşçasına: 102b/18, 102b/19, 103a/9, 103a/15.

mestūr: (a.s.) Gizli, saklı, örtülü, kapalı: 56a/8, 82b/14, 88b/9.

mestūr-ı zir-i hāk: Toprağın altında saklı: 82b/14.

meštūr: (a.s.) Yazılmış, yazılı: 78a/20, 87a/4, 93b/12.

me'şūre: (a.s.) Rivayet edilen, rivayet yoluyla gelen, nakledilen: 84b/15.

meşā'ir: (a.i. meş'ar'ın c.) Duyular: 92b/1.

meşāmm: (a.i.) Burun: 42b/8.

meşāmm: (a.i.) Burun: 104a/5.

meşāmm-i yakīn: (Allah'ı) şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme(nin) güzel kokusunu alma) burnu: 104a/5.

meşāyih: (a.i. şeyh'in c.) Şeyhler: 50b/13, 74a/5.

meşgale: (a.i.) İş güç, uğraşı, meşgul olunan şey, uğraşılacak şey: 51b/20, 80b/18.

meşgūl: (a.s.) Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan: 47b/1, 56b/1, 79b/4, 97b/16, 100b/8.

meşgūl-ı çāk-ı girībān: Yakasını parçalamakla meşgul: 97b/16.

meşgūl-ı mühimme-i rızā-yı Raḥmān: Allah'ın rızasını kazanmak gibi önemli bir işle meşgul: 56b/1.

meşgūl-ı şohbet-i 'aşk-ı Hudā-yı bī-imtinān: Nimetlerini başa kakmayan Allah'ın aşkının sohbetiyle meşgul: 47b/1.

meşgūl-ı tilāvet-i zikr-i Hudā-yı Ferd ü Şamed: Allah'ın Ferd ve Samed isimlerini zikretmekle meşgul: 100b/8.

meşgūl-ı zikr ü 'ibādet ü tāt: Zikir, kulluk ve ibadet ile meşgul: 79b/4-79b/5.

meşgūl ol- (a.t.b.fi.): İlgilenmek, alakadar olmak, uğraşmak: 52a/9, 65a/16, 94b/16.

meşhed: (a.i.): tas. Allah'ın herhangi bir tecellisinin müşahede edildiği yer, tecelli yeri: 56b/1.

meşhūd: (a.s.) Gözle görülen, görülmüş, şahit olunan, müşahede edilen: 53b/17, 54a/21, 79b/3, 82b/16, 99a/9, 100b/4, 100b/10, 104b/12.

meşhūd-ı bâşıra-i ūlī'n-nühā: Akıl sahiplerinin gözüne görünen: 104b/12.

meşhūd-ı bâşıra-i yakīn: İman kuvvetiyle aşikâr olarak görülen: 82b/16.

meşhūd-ı bâşıra-i zāhīr-bīn: Sadece dış görünüşe bakan(ların) göz(ün)e görünen: 53b/17.

meşhūn: (a.s.) Dolu, dopdolu, doldurulmuş: 47b/15, 76a/12, 76b/19, 82a/19, 106a/11.

meşhūn it- (a.t.b.fī.): Doldurmak: 76a/8.

meşhūn u imlā it- (a.t.b.fī.): Doldurmak: 106a/11.

meşhūr: (a.s.) Ünlü, şöhretli: 44a/20.

meşīme: (a.i.) Meşīme, döl eşi, etene, döl yatağı, rahim: 72b/12, 82b/22, 89b/23, 92b/17.

meşīme-i raḥm: Rahim yatağı: 89b/23, 92b/17.

meşīyyet: (a.i.) 1. İrade. 2. tas. Allah'ın iradesi / takdiri. 3. Dileme, isteme, istek, arzu: 58b/21, 58b/22, 59a/5, 59b/6, 106a/15.

meşīyyet-i İlāhiyye: Allah'ın iradesi / takdiri: 59b/6.

meşķ: (a.i.) Vurma, vuruş, dövme: 103b/8, 103b/9, 103b/12, 104b/14.

meşreb: (a.i.) Huy, yaratılış, tabiat, mizaç, karakter: 43a/20, 43b/6, 43b/8, 43b/9, 43b/12, 105a/22.

meşreb-i pervāne: Pervane yaratılışı / mizacı: 105a/22.

meşrūḥ: (a.s.) Şerh edilmiş, açıklanmış: 65b/8.

metāʿ: (a.i.) 1. Mal, eşya. 2. Sermaye, elde bulunan varlık, servet. 3. Kumaş, elbise: 50b/21, 57b/11, 59a/3, 66b/14, 70a/1, 82b/3, 82b/21.

metāʿ -ı baḥye-dār-ı ihtiyār-ı cüz'ī: Cüzi iradenin yamalı kumaşı: 59a/3.

metāʿ -ı nā-revāc-ı emānī-i bī-me'al-i fenā: Fâniliğin anlamsız arzularının değer görmeyen elbisesi (beden): 50b/21-50b/22.

metāʿ -ı pejmürde-i bāzār-ı fenā: Fânilik pazarının eski püskü kumaşı: 57b/11-57b/12.

meṭāf: (a.i.) Tavaf edilen yer: 43a/21.

meṭāf-ı ḳudsiyān-ı mele'-i a' lā: Büyük meleklerden oluşan yüce topluluğun tavaf ettiği yer: 43a/21-43a/22.

metā'ib: (a.i. met'abe'nin c.) Meşakkatler, yorgunluklar, zahmetler, eziyetler, sıkıntılar: 45b/19, 67b/23, 101b/2.

meṭālib: (a.i. maṭlab'ın c.) İstenen şeyler, talep edilen şeyler, istekler, talepler, arzular: 54b/13, 54b/21, 67b/22.

meṭālib-i dünyeviyye: Dünyevi arzular: 54b/13.

metn: (a.i.) Metin, yazılmış parça: 92b/6.

metn-i beyt: Beytin metni: 92b/6.

me'vā: (a.i.) Meva cenneti: 56b/10.

mevācib: (a.i. mūcib'in c.) Gerekli şeyler, gerektiren şeyler, gereklilikler: 68b/5, 108a/12.

mevādd: (a.i. mādde'nin c.) 1. Meseleler, hususlar, konular, işler. 2. Maddeler, cisimler, nesneler: 74a/22, 96a/21.

mevāni': (a.i. "māni'"nin c.) Mâniler, engeller: 91a/1, 94b/13, 94b/19.

mevc: (a.i.) Dalga: 51a/3, 51a/4, 51a/8.

mevc-engiz: (a.f.b.s.) Çok dalgalı, dalgalar koparan: 58a/16.

mevc-ḥiz: (a.f.b.s.) Dalga kaldıran, dalgalı: 51a/22.

mevc-riz: (a.f.b.s.) Dalga saçan, dalgalı: 69b/6.

mevcūd: (a.s.) 1. Var olan, bulunan. 2. Var, varlık: 48a/18, 48b/21, 60a/15, 87a/15, 88b/23, 94a/2.

mevcūdāt: (a.i. mevcūd'un c.) Var olanlar, yaratılan şeylerin tamamı, canlı cansız bütün varlıklar, mahlukat: 47a/9, 48b/8, 49a/20, 65a/15, 88b/21, 93a/4, 100a/3.

mevcūdāt-ı ḥāriciyye: Maddi ve cismani varlıklar: 48b/8, 100a/3.

mevcūdāt-ı ḥāriciyye-i rū-ber-fenā: Yüzü fāniliğe dönük olan maddi ve cismani varlıklar: 48b/8.

mevcūdāt-ı sâ'ire: Diğer varlıklar: 93a/4.

mevcūde: (a.i.) Var, varlık: 50a/10.

mevcūd ol- (a.t.b.f.): Var olmak, bulunmak, hazır bulunmak: 79b/19, 93b/12-93b/13, 94a/21, 94b/3, 94b/14, 94b/15, 94b/18.

meveddet: (a.i.) Sevgi, muhabbet, aşk: 109a/16.

mevfūr: (f.s.) Çok, bol, aşırı: 45a/7, 51b/11, 56b/1.

mevhibet-rūsūm: (a.b.s.) Lütmeden, ihsanda bulunan: 102a/12.

mev' id: (a.i.) Söz verilen zaman, vade, mühlet, belirlenmiş zaman: 61b/17.

mev' id-i temāyüz-i kec ü rāst: Eğri ile doğruyu ayırmak için vadedilen zaman (kıyamet günü): 61b/17.

mevķid: (a.i.) Ateş ocağı, içinde ateş yakılan ocak: 76b/2.

mevķif: (a.i.) 1. Duracak yer, durak yeri, durak. 2. Mahşer, kıyamette ölülerin diriltildikten sonra toplanacakları yer. 3. Hâl, ahval, keyfiyet, tavır: 60a/23, 61b/20, 66a/20, 68b/4, 83b/12.

mevķif-i tereddüd: Gidip gelme yeri, kararsızlık hâli: 61b/20.

mevķūf: (a.s.) 1. Olması başka bir şeye bağlı olan, bağlı, vabeste. 2. ...a adanmış, vakfedilmiş, tahsis edilmiş (şey): 50b/10, 108a/7.

mevķūf-ı vesā'il-i 'aql u şu'ūr: Akıl ve bilinç vasıtalarına bağlı olan: 50b/10-50b/11.

Mevlā: (a.i.) Kâinatın yegâne sahibi ve efendisi olan Allah: 47b/3, 55a/22, 56b/1, 69a/23, 74b/1, 78a/10, 78b/11, 79a/4, 79a/18, 79b/10, 83a/5, 95b/22, 96a/16, 96b/1, 100a/15, 103a/1, 103a/5, 104a/4, 105a/16.

Mevlā-yı müte'āl: Yüce Allah: 79a/4.

Mevlānā: 1207'de Belh şehrinde dünyaya gelen, Mevleviyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf ve şair Mevlānā Celāleddīn-i Rūmī, 1273'te Konya'da vefat etmiştir: 68b/16.

Mevleviyān: (a.i. Mevlevī'nin c.) Mevlevilik tarikatına mensup kimseler: 103a/23.

mevrūs: (a.s.) 1. Miras kalmış, miras bırakılmış. 2. Huy, hastalık vb. için anadan babadan geçmiş: 61b/5, 81a/11.

mevrūs-ı peder: Babadan miras olarak kalan: 61b/5.

mevsim: (a.i.) Mevsim, yılın dört bölümünden her biri: 77a/12.

mevşūf: (a.s.) Vasıflanmış, bir nitelikle nitelendirilmiş, sıfatlanmış: 81b/2.

mevşûfe: (a.s.) Vasıflanmış, bir nitelikle nitelendirilmiş, sıfatlanmış: 47a/8.

mevşûka: (a.s.) 1. Bir belgeye, bir vesikaya dayanan, doğru, gerçek, sağlam. 2. İnanılır, güvenilir, itimat edilir: 87a/4.

mevt: (a.i.) Ölüm: 88a/16, 95a/5, 95a/10.

mevt-i tabî'î: Allah'ın takdiri olan ve hiçbir şekilde karşı konulamayan ölüm: 95a/5.

mevtâ: (a.i. meyyit'in c.) Ölümler, ölmüşler: 95a/8.

mev'ûd: (a.s.) Zamanı belli, belirli, vadeli, önceden takdir olunmuş: 78b/4, 95a/20.

mevzi': (a.i.) Yer, mekân, mahal: 52b/17.

mevzû ol- (a.t.b.fi.): Konulmak, bırakılmak: 62a/5, 104b/3.

mey: (f.i.): 1. Şarap. 2. tas. İlahi aşk: 70b/7, 70b/10, 97a/5, 105b/21.

mey-i nâb-ı cünûn-ı civânî: Gençlik çılgınlığının saf şarabı: 97a/5.

meydân: (a.i.) 1. Düz, açık ve geniş yer, alan, saha, meydan. 2. Fırsat, imkân: 43b/2, 45b/17, 58a/8, 58b/22, 62b/10, 68a/15, 68b/21, 73a/7, 82a/16, 82b/17, 83b/10, 97b/20, 101b/17, 103b/20.

meydân-ı fiten: Fitneler meydanı: 101b/17.

meydân-ı hânkâh-ı şafâ-bünyân-ı irşâd: İrşadın huzur veren tekkesinin zikir alanı: 83b/10-83b/11.

meydân-ı irâdet-i külliyye: Allah'ın her şeyi kuşatan iradesinin meydanı: 58b/22.

meydân-ı kârzâr-ı 'âlem-i bî-çarâr: Baki olmayan dünyanın savaş meydanı: 82a/16-82a/17.

meydân-ı kârzâr-ı fenâ: Fâniliğin savaş meydanı (dünya): 103b/20.

meydân-ı sühan: Söz meydanı: 62b/10.

meydân-ı tek-ü-tâz-ı h'od-kâmî: Bencilliğin koşuşturma meydanı: 97b/20.

meydân vir- (a.t.b.fi.): İmkân ve fırsat vermek: 58a/3.

meygede: (f.b.i.) Meyhane: 49a/11, 67a/9, 70b/14, 106a/3.

meygede-i 'âlem-i fenâ: Geçici âlem meyhanesi (dünya): 70b/14-70b/15.

meygede-i fenâ: Fânilik meyhanesi: 67a/9.

mey-gün: (f.b.s.) Şarap rengi, şarap renginde olan, kırmızıya çalan: 63b/10, 63b/12.

mey-güne: (f.b.s.) Şarap rengi, şarap renginde olan, kırmızıya çalan: 63b/17, 63b/20.

meyhâne: (f.b.i.) 1. Meyhane. 2. tas. Dergâh, tekke: 67a/14, 70b/7, 70b/9, 70b/20, 70b/23, 106a/18.

meyhâne-i şabr u ârām: Bekleme ve karar kılma meyhanesi: 67a/14.

meyhâne-i vücūd: Vücut meyhanesi: 70b/20.

meyl: (a.i.) Eğilme veya bir yana eğilmiş olma, eğik durma hâli, eğim, eğiklik, akıntı, akış. 2. Bir kimse veya şeye diğerlerinden fazla eğilim gösterme, sevgi, istek, arzu, meyl, gönül akışı: 51a/17, 52a/2, 53b/18, 55b/14, 61b/4, 67a/13, 68a/10, 77a/7.

meyl-i âmîziş ü te' ânuk: Haşır neşir ve sarmaş dolaş olmaya meyletme: 52a/2.

meyl-i tabî'î: Doğal eğilim, fitri olarak meyletme: 55b/14, 67a/13.

meyl it- (a.t.b.fi.): Yönelmek, eğilim göstermek: 55a/3.

meyl ü seyelân it- (a.t.b.fi.): Akmak: 61b/4.

mey-nüşân: (f.b.s. mey-nüş'un c.) Şarap içenler: 67a/11.

mey-nüşân-ı haqîkat: Hakikat şarabını içenler: 67a/11.

meyyâl: (a.s.) Meyleden, istekli, arzulu, hevesli, düşkün: 50a/13, 54a/19, 56b/1.

mezâk: (a.i.) 1. Tat alma, lezzet duyma. 2. Lezzet, zevk, tat. 3. Tat alınan yer, damak: 46b/5, 55b/10, 55b/19, 72a/21, 79a/9.

mezâk-ı benî Âdem: İnsanların damağı: 46b/5.

mezâk-ı nefis: Nefsin damağı, nefsin tat alma duyusu: 55b/10.

mezâk-ı şâ' irâne vü şüfiyâne: Şairce ve sufice bir zevk: 79a/9.

mezâyâ: (a.i. meziyyet'in c.) Meziyetler, üstün vasıflar, üstünlükler: 109b/3.

mezâyâ-yı kelâm-ı dürrer-bâr: İnciler yağdıran sözün meziyetleri: 109b/3-109b/4.

mezâr: (a.i.) Mezar, kabir: 45a/22, 45b/1, 45b/5, 51b/11, 80a/20, 81a/7, 83a/16.

mezbûr: (a.s.) Zikredilen, anılan, adı geçen, sözü edilen: 86b/22.

mezellet: (a.i.) Alçalma, aşağılanma, alçaklık, itibarsızlık, hakirlik, zelillik: 45a/21.

mezemmet: (a.i.) Kınama, ayıplama, yerme, kötüleme: 49b/23.

mezheb: (a.i.) Gidilen, tutulan, benimsenen yol: 58b/10, 60a/2, 64a/2.

mezheb-i mürüvvat: Adamlığın yolu: 60a/2.

mezheb-i pīrān: Ulu erenlerin yolu: 58b/10.

mezḳūr: (a.s.) Zikredilen, anılan, adı geçen, sözü edilen: 43a/20.

mezḳūre: (a.s.) Zikredilen, anılan, adı geçen, sözü edilen: 64b/18, 86b/22, 87a/6, 91b/1.

mezḳūr ol- (a.t.b.f.i.): Zikredilmek, anılmak, sözü edilmek: 86b/5.

mezḳūm: (a.s.) Beğenilmeyen, makbul sayılmayan, kötü, fena, çirkin, ayıp: 102b/14.

mezra‘a: (a.i.) Tarla, tarım arazisi: 55a/11, 55a/12, 55a/19, 55a/23, 55b/3, 82b/20.

mezra‘a-i āḥiret: Ahiretin tarlası: 55a/12.

mezra‘a-i ‘ubūdiyyet: Kulluk tarlası: 55a/19-55a/20.

mezra‘a-i ‘uḳbā: Ahiretin tarlası: 55b/3, 82b/20.

mıknāṭis: (yun.i.) Mıknatıs: 96a/5.

mıknāṭis-ḥāṣṣiyyet: (yun.a.b.s.) Mıknatıs gibi kendine çeken, mıknatıs özelliği olan: 96a/5.

mıntaka: (a.i.) Coğrafi kuşak: 106b/7.

mıntakatü'l-bürüc: Burçlar kuşağı, uzayda on iki burcun bulunduğu alan: 106b/7.

mıṣbāḥ: (a.i.) Etrafa ışık veren alet, aydınlatma aracı, kandil, meşale, çıra vb: 74a/19.

mıṣbāḥ-ı rüşen: Işıklı kandil: 74a/19.

mıṣdāk: (a.i.) Ölçüt, kıstas, kriter, bir yargıya varmak veya değer vermek için başvurulmuş ilke: 48b/8, 58b/2, 71a/4, 73b/8, 96b/3, 105a/23, 107a/15.

mıṣkale: (a.i.) Ayna, kılıç vb. şeyleri parlatmak için kullanılan alet, cila aleti, parlatma aleti, parlaticı: 58b/4, 100a/21, 107b/1.

mıṣkale-i cām-ı şafā-baḥṣā: Sefa veren kadeh parlaticısı: 107b/1.

mıṣkale-i perhīz ü riyāzet: Dinin yasak ettiği şeylerden sakınmak ve dünya lezzetlerinden kaçınmak suretiyle nefsi terbiye etme parlaticısı: 100a/21.

mıṣrā‘: (a.i.) Bir beyit, şiir veya manzumenin satırlarından her biri, dize: 65b/16, 68a/21, 70a/9, 84a/19, 84b/9, 85a/10, 96a/2, 96a/9, 96b/10, 99b/12, 106b/17, 108a/17.

Mısrî: (a.s.) Mısır'a ait, Mısır'la ilgili: 62b/14, 67b/13.

mıştaba: (a.i.) Sedir, peyke: 57b/5.

mıştaba-i hânkâh-ı hikmet: Hikmet tekkesinin sediri: 57b/5.

mızmâr: (a.i.) At koşturulan yer, koşu meydanı, meydan: 58a/1.

mızmâr-ı vesî' atü'l-eknâf-ı hâtır-ı bî-ğill: Kin barındırmayan gönlün dört bir tarafı geniş meydanı: 58a/1.

mî' âd: (a.i.) Belirlenen zaman, tayin edilen zaman, tanınan süre: 78b/4.

mî' âd-ı mev' üd: Belirlenen zaman: 78b/4.

midâd: (a.i.) Yazı mürekkebi: 104b/6.

midâd-ı büzâk-ı dehân: Ağzın tükürük mürekkebi: 104b/6-104b/7.

mi' de: (a.i.) Mide, karın: 47b/15.

miftâh: (a.i.) Anahtar: 56b/17, 64b/16.

miftâh-ı dervâze-i gencîne-i fütûh: İlahi sırlara erişme hazinesinin kapısının anahtarı: 64b/16.

miḥcem: (a.i.) Hacamat şişesi: 70a/5.

miḥen: (a.i. miḥnet'in c.) 1. Mihnetler, sıkıntılar, gamlar, kederler, dertler, acılar. 2. Eziyetler, zahmetler, meşakkatler, güçlükler, zorluklar, müşküller. 3. Belalar, musibetler, felaketler, afetler: 66b/12, 67b/12, 67b/15, 71b/11, 101a/23, 101b/17, 102a/14.

miḥen-i devrân: Zamane musibetleri: 102a/14.

miḥen ü meşâ'ib-i dünyâ: Dünya musibetleri ve felaketleri: 66b/12.

mihmân (f.i.) Misafir: 102a/21.

mihmân-ı nâ-h'ânde: Davetsiz misafir: 102a/21.

miḥnet: (a.i.) 1. Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat. 2. Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ızdırıp. 3. Bela, afet, musibet: 66a/5, 66a/7, 81b/4, 109a/8, 109a/16.

miḥnet-i dünyâ: Dünyanın zahmeti: 66a/5.

mihṛ: (f.i.) 1. Sevgi, dostluk, muhabbet, aşk. 2. Güneş: 49b/19, 52b/21, 56b/1, 56b/1, 58a/16, 70a/5, 70a/11, 70b/13, 73a/10, 73b/16, 74b/1, 76a/2, 77b/4, 96b/9, 100a/15, 103a/2, 105a/17, 105a/20, 105b/5, 106b/2, 106b/7, 106b/16, 109a/7, 109a/20.

mihr-i t̄ab-dār-ı kadeh: Kadehin parlak güneşi: 106b/16.

mihrbān: (f.b.s.) Şefkatli, merhametli, muhabbetli, güler yüzlü, sevgi dolu: 106b/6.

mīkāt: (a.i.) Bir iş için önceden belirtilen, kararlaştırılan yer, buluşma yeri: 78b/4.

mīkāt-ı ma' hūd: Belirlenen yer: 78b/4.

mīkdār: (a.i.) 1. Ölçü, derece, seviye. 2. Değer, kıymet. 3. Miktar, nicelik, kemiyet, bir şeyin ölçüsü, sayısı: 90a/10, 91b/4, 91b/6, 93b/21, 94a/1.

mīkdār-ı k̄alil: Az bir miktar: 93b/21, 94a/1.

mīknet: (a.i.) Güç, kuvvet, kudret: 60a/18.

mīkrāz: (a.i.) Makas, kesecek alet: 43b/13, 44a/5, 44a/7, 44a/9, 50b/3, 50b/4, 50b/7, 50b/20, 105a/17.

mī' mār: (a.i.) Mimar, imar eden: 43b/1.

mī' mār-ı bī-mūdānī: Eşsiz mimar (Allah): 43b/1.

mīnā-fām: (f.b.s.) Cam mavisi renkli, sırça renginde, mine renginde: 106a/8, 106b/19.

mināşsa: (a.i.) 1. Gelin sandalyesi, gelinin süslenmiş olarak oturup görüldüğü yüksekçe yer. 2. tas. Görünme yeri, tecelligāh: 42b/20, 50a/1.

mināşsa-i sīne: Gönül tecelligāhı: 50a/1.

mīnā: (f.s.) Cam mavisi renkli, sırça renginde, mine renginde: 107b/4, 108a/21, 108b/1.

mīnāyī: (f.s.) Cam mavisi renkli, sırça renginde, mine renginde: 107b/2.

minen: (a.i. minnet'in c.) Lütuflar, ihsanlar, iyilikler: 57a/17.

minhāc: (a.i.) Açık ve geniş yol: 78a/22, 92a/2.

minhāc-ı meşālih-i lāyika: (Şanına) yaraşır işlerin yolu: 78a/22.

minhāc-ı seviyy: Doğru yol: 92a/2.

min-küllī'l-vücūh: (a.b.zf.) Her cihetle, her yönden, her bakımdan, her taraftan: 67a/15.

minnet: (a.i.) 1. Şükür, hamdetme, iyiliğe karşı teşekkür etme. 2. Yapılan bir iyiliğin yükü altında ezilme, iyilik yapana karşı kendini borçlu hissetme: 44b/13, 44b/15, 82a/1.

minnet-dār: (a.f.b.s.) Yapılan bir iyiliğe karşı kendisini borçlu hisseden, minnet duyan, minnettār: 64b/1, 104b/19.

minnet-dār-ı ihsān: Yapılan iyiliğe karşı minnet duyan: 104b/19.

minvāl: (a.i.) Tarz, yol, suret, şekil: 86a/14, 87b/23.

minvāl-i muḥarrer: Yazıldığı şekil(de), yazılmış olduğu biçim(de): 87b/23.

mirāḥ: (a.i.) Sevinç, neşe, coşku: 106a/10.

mir'āt: (a.i.) Ayna: 43b/21, 54a/16, 91b/3, 93a/2, 95b/4.

mir'āt-ı 'ālem-nümā-yı baṣar u baṣiret: Beden ve kalp gözünün dünyayı gösteren aynası: 43b/21.

mir'āt-ı dīde-i kūteh-bīn: Kısa görüşlü göz aynası: 54a/16.

mir'āt-ı fītrat: Fītrat / yaratılış aynası: 93a/2.

mir'āt-ı ṭab' -ı tābnāk: Parlak yaratılış aynası: 95b/4.

mirtāz: (a.s.) Dinî yasaklardan uzak duran, takva sahibi, zahit: 96a/8.

mirtāz-ı hüzāl-zede-i pā-der-'iḳāl: Ayağı prangalı (ve) bitkinliğe tutulmuş zahit: 96a/8.

mirvaḥa: (a.i.) Yalpaza: 96b/5.

mis: (f.i.) Bakır: 76a/20.

mis-i kem-miḳdār: Değersiz bakır: 76a/20.

mīṣāk: (a.i.) Sözleşme, antlaşma, yemin: 81a/23.

mīṣāk-ı 'ahd ü muḥabbet ü inābet: (Allah'a) söz verme, muhabbet besleme ve günahlara tövbe edip Hak yoluna dönme antlaşması: 81a/23.

miṣāl: (a.i.) 1. Benzer, eş. 2. miṣāl-i ... : ... gibi. 3. Örnek, numune: 49b/11, 70a/3, 75b/23, 78b/13.

miṣāl-i mecmū' a-i ḥakkāk: Kakmacının (koleksiyonunun yer aldığı) defteri gibi: 49b/11.

miṣāl-i ṭabla-i tīr-endāzān: Okçuların nişan levhası gibi: 70a/3.

miṣillü: (a.t.e. miṣl-lü) Gibi, benzer, bakımından: 88a/20.

misk: (a.i.) Misk, Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde: 42b/6.

misvāk: (a.i.) Misvak, diş temizliğinde kullanılan çubuk: 98b/17.

miṣkāt: (a.i.) 1. İçine mum, kandil gibi şeyler konmak için duvarda açılan oyuk, hücre. 2. Kandil: 48a/7, 74a/18, 105b/1.

mişkāt-ı derūn: Gönlün mum hücresi: 48a/7-48a/8.

mişkāt-ı şadr-ı nübüvvet: Peygamberlik sinisinin (etrafı aydınlatan) kandil hücresi: 74a/18.

mişkāt-ı sine-i tārīk: Karanlık sine oyuğu (kandil hücresi): 105b/1.

mīve: (f.i.) Meyve: 77a/1, 107b/19.

mīve-dār: (f.b.s.) Meyveli, meyvesi olan, meyve veren: 76b/1.

miyān: (f.i.) 1. Ara, mabeyin. 2. Bel, kemer yeri: 48b/23, 50a/7, 51a/15, 60a/9, 88b/22, 106a/18.

miyān-ı himmet: Çalışıp çabalama bel (emek sarf eden bel): 60a/9.

miyān-ı refte vü āyende: Giden (ölen) ve gelen (dünyaya gelen) arası(nda): 50a/7.

miyāne: (f.i.) 1. Ara, mabeyn. 2. Orta, bir şeyin ortası: 51a/19, 59a/21, 65b/17, 72b/3, 76b/9, 80a/18, 85a/1.

miyāne-i akrān u hullān: Arkadaşların ve dostların arası: 65b/17.

miyāne-i deryā-yı bī-kerān: Uçsuz bucaksız denizin ortası: 51a/19.

miyāne-i maḳābir: Mezarların arası: 80a/18.

miyāne-i merdāne: Erenlerin arasına: 72b/3.

miyāne-i rīze-seng-i siyāh: Siyah elmas parçacıklarının arası: 76b/9.

mizāc: (a.i.) 1. Huy, tabiat, yaratılış, karakter. 2. İnsan vücudunu meydana getiren bütün unsurların tam bir uyum içinde görev yapması sebebiyle ortaya çıkan sağlıklı durum, sağlık, sıhhat: 72a/23, 72b/1, 92b/1, 94a/20.

mizāḥ: (a.i.) Şaka yollu alay etme, latife, şaka: 103b/23.

mīzān: (a.i.) 1. Tartı, terazi. 2. Mahşer günü herkesin dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerin tartılıp değerlendirileceği manevi terazi: 61b/18, 61b/22, 66b/1, 66b/14.

mīzān-ı ‘adālet-niṣān: Adalet gösteren (doğru tartan) terazi : 61b/18-61b/19.

mīzān-ı a‘ māl-i ḥayr u şer: Hayır ve şer amellerinin terazisi: 66b/1.

mīzān-ı çeşm-i inṣāf: Adil ve vicdanlı göz terazisi: 61b/23.

monlā: (a.i.) Büyük âlim, hoca: 52b/9.

mu‘addil: (a.s.) Denk duruma getiren, düzeltip denkleştiren: 106a/21.

mu'addilü'n-nehār: Gece ile gündüzün eşit olduğu 21 Mart ile 23 Eylül günlerinde güneşin geçtiği gök ekvatoru dairesi: 106a/21.

mu'ādil: (a.s.) 1. Denk, eşit, müsavi. 2. Eşdeğer: 62b/16.

mu'allā: (a.s.) Yüce, yüksek: 83b/3, 101a/8.

mu'allim: (a.s.i.) Öğreten, ilim öğretken, öğretmen, hoca: 50b/11, 72b/17.

mu'allim-i evvel: İlk öğretmen (Allah): 50b/11.

mu'āmele: (a.i.) Davranma, davranış, tavır, tutum, işlem: 75b/12, 85a/4, 89b/4.

mu'āmele-i dōstī: Dostluk ilişkisi: 75b/12.

mu'āmele-i dürüstī vü dōstī vü nermī: Dürüstlük, dostluk ve yumuşaklık tavrı: 85a/4-85a/5.

mu'ārefe: (a.i.) Karşılıklı olarak birbirini tanıma, bilişme, tanışma, tanışıklık, tanışıklığı olma, ülfet, dostluk: 73a/5.

mu'ārız: (a.s.) Karşı gelen, karşı çıkan, muhalif, karşıt, itiraz eden, aykırı: 66b/8.

mu'ārız-ı dağal-bāz-ı nefis-i hīle-perdāz: Hilebaz ve düzenbaz olan nefis muhalifi: 66b/8.

mu'arrā: (a.s.) (Bir şeyden) yoksun bulunan, (-den) uzak, uzakta, soyutlanmış, arınmış, beri: 100b/11.

mu'aşeret: (a.i.) Birlikte yaşayıp hoş geçinme, iyi geçinme, dostluk kurma, sohbet etme: 49a/12, 53a/5, 56b/1, 84b/11.

mu'aṭṭar: (a.s.) Güzel kokulu, ıtırılı: 104a/4.

mu'aṭṭar-sāz: (a.f.b.s.) Güzel koku veren, güzel kokulu duruma getiren: 42b/8.

mu'aṭṭar-sāz-ı meşāmm-ı ruvāt-ı muḥaddiṣṣin: Hadis rivayet edenlerin burnuna güzel kokular veren: 42b/8.

mu'azzez: (a.s.) Değer verilen, saygı gösterilen, hürmet edilen: 43a/8.

mubahḥar: (a.s.) Tütsülü, tütsülenmiş, tütsü kokusu sinmiş: 104a/6.

mū-be-mū: (f.b.zf.) Büyük bir dikkatle, inceden inceye: 43a/2.

mūcib: (a.s.) 1. Sağlayan, vesile olan. 2. Gerektiren, sebep olan, müsebbip: 43a/18, 68b/14, 75a/22, 81b/12, 96b/1, 97b/11, 101b/8, 105a/12, 106a/14.

mūcib-i ferec ü necāh: Sıkıntıdan kurtulmayı ve murada ermeyi sağlayan: 101b/8-101b/9.

mūcib-i hayā: Utanmaya sebep olan: 105a/12.

mūcib-i serāsime vü taḥdīṣ: Perişanlık ve haraplığın müsebbibi: 68b/14.

mūcib-i teraḳḳī-i şān: İtibarın(ın) yücelmesine vesile olan: 43a/18.

mūcibü'l-felāh: Kurtuluşa vesile olan: 97b/11.

mūcibü'l-hüzāl: Zayıflığa sebep olan: 96b/1.

mūcibü'l-inşirāh: Ferahlanmayı sağlayan: 106a/14.

mūcibü't-teşvīṣ: Kedere sebep olan: 81b/12.

mu'ciz-beyān: (a.b.s.) Olağanüstü bir üslubu olan, ifade tarzı kimseye benzemeyen: 50b/14.

mu'dim: (a.s.) Yok eden, öldüren: 78a/9.

muḡallā: (a.i.) Kaynamış ot, çiçek, papatya, ıhlamur şerbeti: 107a/12.

muḡallā-yı mesmūm-ı nā-sāz: Uygun olmayan, zehir katılmış şerbet: 107a/12.

muḡān: (f.i. muḡ'un c.) Dervişler, tarikat erbabı: 81b/17.

muḡāyir: (a.s.) Uymayan, uymaz, bağdaşmayan, aykırı, zıt, muhalif: 88a/7.

muḡaylān: (f.i.) Deve dikenini: 75b/5.

muḡaylānzār: (f.b.i.) 1. Deve dikenini biten yer, dikenlik. 2. Dünya: 44a/19, 101b/13.

muḡaylānzār-ı dāmen-gīr-i beyābān-ı hırṣ u ṭama': Hırs ve açgözlülük çölünün eteḡe yapışıp (ilerlemeyi) engelleyen dikenliği: 44a/19.

muḡabbet: (a.i.) 1. Sevgi, sevda, aşk. 2. tas. İlâhi aşk: 45b/13, 45b/20, 47a/17, 49b/11, 51a/21, 57a/5, 58a/8, 58a/17, 60a/2, 60b/17, 63b/2, 63b/6, 68a/15, 68b/13, 69a/19, 69b/2, 70a/4, 71a/11, 72b/19, 73a/10, 73a/16, 73a/20, 73b/4, 73b/17, 75b/20, 77a/8, 81a/23, 100a/15, 103a/4, 103b/19, 108b/13, 109a/8, 109a/10, 109a/16, 109b/14.

muḡaḡḡara: (a.s.) Yeşil renk verilmiş, yeşile boyanmış, yemyeşil: 106a/15.

muḡaḡḡaratü'l-eṭrāf: Etrafı yeşile boyanmış, etrafı yemyeşil: 106a/15.

muḡaddiṣin: (a.i. muḡaddiṣ'in c.) Hadis âlimleri, hadis rivayet edenler: 42b/8.

muḡāfaẓa it- (a.t.b.fi.): Korumak: 48b/13.

muḥakḳak: (a.s.) Doğru olduğu kesin olarak bilinen, doğruluğunda şüphe bulunmayan, doğru, gerçek: 75b/15.

muḥakḳak ol- (a.t.b.fi.): Kesinleşmek, kesinliğe kavuşmak: 86b/16.

muḥakḳar: (a.s.) Hor, hakir, aşağılanmış, değersiz, hakarete uğramış, hor ve hakir tutulmuş: 82b/4.

muḥakḳıkīn: (a.i. muḥakḳık'ın c.) 1. Tahkik edenler, hakikati meydana çıkaranlar, hakikatlere hakkı ile vâkıf olanlar. 2. tas. Marifet ve keşif yoluyla varlıkların ve meselelerin hakikatini bilme seviyesine erişen kimseler: 85b/16, 85b/22, 86b/20, 87a/4, 87a/17, 87b/14, 88a/3, 88b/3, 91a/8, 92b/7.

muḥakḳıkīn-i ehl-i sünnet: Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Muhammed'in sünnetine tabi olan hakikat ehli âlimler: 88a/3.

muḥakḳıkīn-i ehl-i şer': Şeriat ehli âlimler: 92b/7.

muḥāl: (a.s.) İmkânsız, olanaksız, olamaz, olmaz, olmayacak: 59b/22, 80a/7, 86a/2, 86a/15, 87a/8, 108b/16.

muḥālefet: (a.i.) 1. Muhaliflik, uygunsuzluk, aykırılık, zıtlık, karşıtlık, karşı gelme, zıddına hareket etme. 2. Düşmanlık: 48a/21, 84a/17, 85a/2, 85a/11.

muḥālefet ü 'adāvet-i sābika: Eski husumet ve düşmanlık: 85a/11-85a/12.

muḥālif: (a.s.) 1. Aykırı, zıt, ters, uymayan. 2. Düşman: 81b/10, 84b/10, 85a/1, 86b/12, 93b/1.

muḥālifin: (a.i. muḥālif'in c.) Aykırıları, zıtlar, muhalifler: 84b/21.

Muḥammediyye: (a.s.) Hz. Muhammed'e ait, Hz. Muhammed'le ilgili: 64a/17, 88a/14.

muḥammer: (a.s.) Yoğrulmuş, hamurlaştırılmış: 79b/11, 106a/5.

muḥarraḳ: (a.s.) Yanmış, yakılmış: 103a/2.

muḥarrer: (a.s.) Yazılmış, yazılı: 52b/23, 78a/20, 87b/23, 99b/21.

muḥarrerāt: (a.i. muḥarrer'in c.) Yazılar, yazılmış şeyler: 42b/20.

muḥarrerāt-ı tābende- 'izār-ı medlūlāt-ı 'ibārāt-ı rāyika: Akıcı cümlelerin manalarının parlak yanaklı yazıları: 43a/1.

muḥarrik: (a.s.) Hareket ettiren, harekete geçiren, kımıldatan: 46b/16, 46b/17.

muḥāsebe: (a.i.) 1. Hesap yapma, hesap görme, olumlu olumsuz bütün ihtimalleri hesaplama. 2. Sorgu, hesaba çekme, hesaba çekilme: 61b/21, 62a/1, 66a/12, 66b/2, 66b/9.

muḥāsebe-i nīk ü bed ve nefʿ ü zarr: İyi ile kötü ve kâr ile zararı hesalama: 66b/2.

muḥāsibīn: (a.i. muḥāsib'in c.): Hesaba çekenler, hesap edenler: 62a/8.

muḥāṭab: (a.s.) Kendisine söz söylenilen, hitap edilen: 87a/9.

muḥāṭabet: (a.i.) Karşılıklı konuşma, söyleşme: 49a/8.

muḥavvil: (a.s.) Değiştiren, dönüştüren, başka şekle sokan: 76a/21.

muḥavvilü'l-aḥvāl: Hâlleri değiştiren: 76a/21.

muḥbir ol- (a.t.b.f.i.): Haber vermek, bildirmek: 59b/19.

muḥdeş: (a.s.) Sonradan var edilmiş olan, sonradan yaratılan, mahluk: 87a/15.

muḥikḳ: (a.s.) Hakkı yerine getiren, haktan ve doğruluktan ayrılmayan, adil: 86b/10.

muḥīt: (a.s.) 1. İhata eden, etrafını çeviren, çepeçevre kuşatan, çevreleyen, saran. 2. Okyanus: 51b/1, 69b/3, 71a/1, 78a/19, 81b/13, 99b/6.

muḥkem: (a.zf.) İyice, adamakıllı, sağlamca: 109b/19.

muḥkem it- (a.t.b.f.i.): Sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek: 42b/13.

muḥlişāne: (a.f.s.zf.) 1. Samimi, içten. 2. Samimiyetle, iki yüzlülüğten uzak bir biçimde, içtenlikle: 85a/6.

muḥriḳa: (a.s.) Yakan, yakıcı: 72a/23, 96a/23.

muḥtāc: (a.s.) 1. Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan. 2. İhtiyaç içinde olan kimse, yoksul, fakir: 60a/17, 68a/4, 69a/7, 72b/12, 85b/16, 90b/19, 93a/1.

muḥtāc-ı imkān: Olanağa ihtiyaç duyan, güce ihtiyaç duyan: 69a/7.

muḥtāc-ı taleb ü tedbīr: İstemeye ve isteğine ulaşmak için çalışmaya muhtaç olan: 60a/17-60a/18.

muḥtār: (a.i.s.) 1. Seçim, tercih, karar. 2. Seçilmiş, beğenilmiş, tercih edilmiş: 88a/1, 88a/6.

muḥtaşş: (a.s.) Özgü, mahsus, hususi, özel, has: 88b/22.

muḥtell: (a.s.) Bozuk, bozulmuş, bozulan: 98b/15.

muḥtelif (a.s.) Türlü, çeşitli, farklı, çeşit çeşit, türlü türlü: 84b/18.

muḥtelifü'l-ecnās: Türleri farklı olan: 84b/18.

muhtelif: (a.s.) Türlü, çeşitli, farklı, çeşit çeşit, türlü türlü: 78b/16.

muhterem: (a.s.) Saygıdeğer, saygıya layık olan, hürmet edilen: 42b/6.

muhteri: (a.s.) Evvelce olmayan bir şeyi ilk defa ortaya çıkaran, yepyeni bir şey yapan, icat eden: 78a/9.

muḥa‘‘ar: (a.s.) Kenarlarından başlayıp ortaya doğru çukurlaşan, ortası çukur olan, oyuk, çukur, içbükey: 56b/1, 104a/13.

muḥa‘‘ar-ı felekü’l-esnā: En yüksek göğün oyuğu: 104a/13.

muḫābele: (a.i.) 1. Birbirine karşı koyma, karşı gelme, karşılık verme. 2. Karşılık: 48a/16, 67b/3, 101a/12.

muḫābil: (a.e.) Karşı, karşılık olarak, mukabil: 91b/3.

muḫaddem: (a.zf.) Önce: 42b/12, 57a/8, 59a/10, 85a/10, 90a/12, 95a/6, 95a/21.

muḫaddemāt: (a.i. muḫaddeme’nin c.) 1. Girişler, başlangıçlar. 2. Giriş bilgileri, ön bilgiler: 90b/16, 92b/5.

muḫaddes: (a.s.) Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal, kutsi: 69b/4, 84a/8.

muḫaddese: (a.s.) Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal, kutsi: 60b/18.

muḫaddes-şifāt: (a.b.s.) Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış vasıfların sahibi (Allah): 75b/20, 108a/7.

muḫaddime: (a.i.) Başlangıç, giriş: 74a/1.

muḫaddime-i şafā-yı rūḥ: Ruhun neşesinin başlangıcı: 74a/1.

muḫārenet: (a.i.) Yakınlık, yaklaşma, yakınlaşma, kavuşma, bitişme, bitişiklik, yan yana olma: 45b/18, 52a/13, 76a/14.

muḫarrebīn: (a.i. muḫarreb’in c.) 1. Padişaha yakın olan kimseler, padişahın dostları. 2. Allah’a yakın olan büyük melekler: 93a/16, 95a/22.

muḫarrer: (a.s.) Doğru olduğu kesin olarak bilinen, doğruluğunda şüphe bulunmayan, doğru, gerçek, kesin, muhakkak: 44b/6, 75b/18, 76a/19, 78a/5, 78a/19, 86a/15, 88a/22, 91a/17, 99a/14, 104b/9, 109b/23.

muḫayyed ol- (a.t.b.fi.): Bağlanmak, bağlı olmak, kayıtlanmak, sınırlanmak: 48a/23, 74b/22-74b/23, 80a/23, 107b/14.

muḫdim: (a.s.) Azim ve gayretle çalışan, işine dört elle sarılan: 48a/22.

muktezā: (a.i.) Bir şeyin gereği olan, gereken, lazım gelen şey, gerek, icap, iktiza eden şey: 59a/5, 61a/8, 102a/10, 108b/18.

muktezā-yı hâl: Duruma göre, durumun gerektirdiği şey, durumun gereği: 61a/8, 108b/18.

muktezā-yı ihkām-ı meşîyyet-i İlâhiyye: Allah'ın takdirini güçlendirme icabı: 59a/5.

muktezayât: (a.i. muktezî'nin c.) 1. Bir şeyin gereği olan şeyler, icap eden şeyler, gerekenler, gerekler. 2. İş, hâl ve davranışların muktezası gereği olarak ortaya çıkan sonuçlar, neticeler: 97a/9.

muktezayât-ı şūr-ı hevā: Nefsin arzu ve isteklerinin coşkusundan dolayı ortaya çıkan sonuçlar: 97a/9-97a/10.

mūm: (f.i.) Mum: 48a/5.

munfaşıl: (a.s.) Ayrı, ayrılan, ayrılmış, bitişik olmayan: 88a/7.

munfaşıl ol- (a.t.b.fi.): Ayrılmak: 82a/7.

mūnis: (a.s.) 1. Ünsiyetli, alışılan, yadırganmayan, alışılmış, alışkın. 2. Can dostu, can yoldaşı, dost, arkadaş: 71a/10.

muntazām: (a.s.) İntizamlı, sıralanmış, dizilmiş, derli toplu, düzgün, düzenli: 89b/14, 109b/9.

muntazām-ı sımṭ-ı sedād: Doğruluk ipine dizilmiş: 109b/9.

muntazır: (a.s.) Bekleyen, gözleyen, intizar eden: 66a/6, 66b/3.

mūr: (f.i.) Karınca: 44a/20, 44b/17, 59b/11.

mūr-ı za' īf: Güçsüz karınca: 44a/20, 59b/11.

mūr-ı za' īf-i bī-tāb: Güçsüz (ve) takatsiz karınca: 44b/17-44b/18.

murād: (a.i.) 1. Anlaşılan, anlatılmak istenen şey, maksat, meram, niyet. 2. Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç: 46b/14, 48a/16, 51a/2, 53b/16, 62a/16, 64b/7, 69b/8, 69b/11, 70b/10, 72b/6, 75a/7, 75b/4, 79a/10, 79a/15, 85b/14, 92b/7, 107b/9, 107b/9.

murād-ı nāzım: Şairin anlatmak istediği şey: 53b/16.

murād it- (a.t.b.fi.): İstemek, dilemek, arzu etmek, amaçlamak: 56b/14, 90b/18.

murād olun- (a.t.b.fi.): İstenmek, amaçlanmak, kastedilmek: 79a/17.

muraşşa': (a.s.) İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş, kıymetli taşlarla bezenmiş: 44b/10, 65a/21, 68b/15.

mūrī: (f.i.) Bir karınca: 44a/13, 58b/6.

muşaffā: (a.s.) Arıtılmış, süzölmüş, arı, duru ve saf duruma getirilmiş, temizlenmiş: 76a/7, 100b/12.

muşāḥabet: (a.i.) Karşılıklı konuşma, sohbet etme: 49a/8, 56b/1.

muşāḥib: (a.s.i.) Sohbet eden, sohbet arkadaşı, arkadaş: 49a/12, 75b/14.

muşāḥib-i dil-i ser-şār: (İlahi aşk ile) dopdolu olan gönöl dostu: 49a/12.

muşāḥib-i münāfık: İki yüzlü arkadaş: 75b/14.

muşannif: (a.i. muşannif'ın c.) Müellifler, yazarlar, kitap yazanlar: 42b/14.

muşarraḥ: (a.s.) Açık açık söylenmiş, açıkça bildirilmiş, ayrıntılı biçimde ortaya konmuş: 87a/4.

muşavver: (a.s.) Bir şekle konulmuş, şekil ve suret verilmiş: 54a/20, 95b/4.

Muşḥaf: (a.i.) Kur'an-ı Kerim: 43a/17.

muşībet: (a.i.) Felaket, bela, afet, sıkıntı, dert: 66a/9, 66a/10, 66a/11.

muştalaḥāt: (a.i. muştalaḥ'ın c.) Herkesin kolayca anlayamayacağı kelime ve terimlerle dolu sözler, ağdalı sözler: 109a/18.

muṭabbak: (a.s.) Kat kat, katmer katmer, tabakalar hâlinde olan: 76a/6.

muṭābık: (a.s.) Uygun, münasip, muvafık, uyan, uyumlu: 61a/8, 70a/19, 87a/12, 108b/18.

mu' tād: (a.s.) 1. Alışkın, alışmış, alışık. 2. Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış: 53a/8, 79a/12, 102b/5.

mu' tād-ı pister ü bālīn-i āsāyış ü rāḥat: Rahatlık ve ferahlık yatağı ile yastığına alışmış: 53a/8-53a/9.

muṭallā: (a.s.) Üzerine altın yaldız sürölmüş, yaldızlanmış, yaldızlı: 61a/6, 104a/15.

muṭallā-kecīm: (a.f.b.s.) Yaldızlı zırh giyinen: 57b/21.

muṭallā vü teẓhīb it- (a.t.b.fi.): Yaldızlamak ve süslemek: 61a/6.

mutaşaddī ol- (a.t.b.fi.): Girişimde bulunmak, teşebbüs etmek: 86b/11.

mutaşarrıf: (a.s.) Bir işi dilediği gibi yöneten: 46b/16, 46b/17.

mutaşavvıfın: (a.i. mutaşavvıf'ın c.) Sufiler, mutasavvıflar, tasavvufu benimseyen ve bu yolla Allah'a ulaşmaya çalışan kimseler: 88a/5.

mutavassıt: (a.s.) Vasıta olan, aracılık eden, aracı: 94a/3.

mutazammın ol- (a.t.b.fi.): İçine almak, içermek, kapsamak: 87a/1.

mu'teber: (a.s.) 1. İtibarlı, hatırı sayılır, saygın, saygı gören, değerli. 2. İnanılır, güvenilir, itimat edilir: 42b/9, 61b/5, 79b/12.

mu'teddün-bih: (a.s.) Gerçek değer in üstünde gösterilen, öne çıkan: 87b/13.

mu'tedil: (a.s.) Orta hâlde, orta kararda olan, orta, vasat, ölçülü: 94a/20.

muṭlaḳ: (a.s.) 1. Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan, kayıtsız şartsız. 2. Kesin, kati, tam, eksiksiz. 3. Karışık ve katışık olmayan, saf. 4. Serbest bırakılmış, salıverilmiş, serbest: 44a/15, 51b/22, 57a/1, 57b/16, 57b/18, 58a/3, 60b/19, 75b/2, 88b/20, 94a/15, 96b/4, 99a/17.

muṭlaḳ-ı 'inān: Başiboş, serbest, yuları salıverilmiş, serbest bırakılmış: 57b/16, 57b/18.

muṭlaḳu'l-'inān: Başiboş, serbest, yuları salıverilmiş, serbest bırakılmış: 58a/3.

muṭlaḳu'l-'inān eyle- (a.t.b.fi.): Başiboş bırakmak, serbest bırakmak: 58a/3.

muṭma'inne: (a.s.) Şüphe, korku ve endişelerden kurtulup rahatlamış, gönül huzuruna kavuşmuş: 47b/20.

muṭribān: (a.i. muṭrib'in c.) Musiki aleti çalan kimseler, çalgıcılar: 103a/22.

muṭribḥāne: (a.f.b.i.) Mevlevihanelerde ayin sırasında neyzen, kudümzen, ayinhan vb.nin birlikte musiki icra ettikleri yer: 103a/21.

muṭribḥāne-i semā: Gökyüzü sahnesi: 103a/21-103a/22.

muṭṭali': (a.s.) Bir işi haber almış olan, haberdar ve agâh olan, öğrenmiş, bilgilenmiş, bilen, bilici (kimse): 64a/19, 93a/4.

muṭṭali' ol- (a.t.b.fi.): Bilmek, öğrenmek, vâkıf olmak, haberdar olmak: 82a/4.

muttaşıl: (a.s.) Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda olan, bitişik: 88a/7, 93b/16.

muṭvāfaḳat: (a.i.) Uygunluk, uyma, uyumlu olma, uyumluluk: 85a/2, 86b/16.

muṭvāfiḳ: (a.s.) Uygun, münasip, muvafık, uyan, uyumlu, yerinde: 50a/2, 61a/9, 70a/19, 86b/8, 93a/23, 108b/18.

muvaḥḥid: (a.s.) Allah'ın birliğine inanan, tevhit inancını benimseyen, müslüman: 72a/3.

muvāzene: (a.i.) Ölçme: 61b/18.

muvāzene-i aḥmāl-ı ef'āl: Amellerin ağırlıklarını ölçme: 61b/18.

muvāzıb: (a.s.) Bir işte durmadan çalışan, bir işle daima meşgul olan, işinde devamlılık gösteren: 108a/12.

muvāzıb-ı edā-yı mevācib-i dīn: Dinin gerekliliklerini yerine getirmede devamlılık gösteren: 108a/12-108a/13.

mūy: (f.i.) Kıl, tüy: 73b/10, 103a/16.

mūy-dār: (f.b.s.) Az çatlağı olan kâse, kadeh vs.: 103a/2.

muẓaffer: (a.s.) Zafer kazanmış, galip, üstünlük elde etmiş: 47b/20.

muẓğa: (a.i.) Et parçası: 90a/8.

muẓırr: (a.s.) Zararlı, zarar veren: 54b/14.

muẓmaḥille: (a.s.) 1. Yok olan, yok olmuş, yokluğa karışmış. 2. Perişan duruma gelmiş, dağılmış, çökmüş: 91a/5.

muẓmaḥille ol- (a.t.b.fi.): 1. Yok olmak, yokluğa karışmak. 2. Dağılmak, perişan olmak: 91a/5.

mübā'adet: (a.i.) Uzaklaşma, uzak durma, ayrılma, terk etme: 77a/13.

mübāderet it- (a.t.b.fi.): Bir işe süratle girişmek, teşebbüs etmek: 86a/21, 89a/23.

mübāḥaşe: (a.i.) Karşılıklı konuşma, sohbet etme: 91a/19.

mübāḥāt: (a.i.) Övünme: 82b/6.

mübāḥāt ü i'tinā it- (a.t.b.fi.): Övünmek: 82b/6.

mübālağa: (a.i.) Gayret gösterme, çaba, çok çalışıp çabalama, bir hususta hiçbir noksanlık ve kusur göstermeden büyük bir gayretle çalışma: 64b/22.

mübāseṭet: (a.i.) Senli benli olma, teklifsiz görüşme, samimiyet: 49a/12.

mübāyenet: (a.i.) Birbirinden farklı olma, farklılık, başkalık, zıtlık, karşıtlık, uyumsuzluk: 93a/22.

mübdi': (a.s.) Yok iken var eden, varlık âlemine çıkaran (Allah): 78a/10.

mübeddel: (a.s.) Başka bir şekle konulmuş, değiştirilmiş, tebdil edilmiş: 100a/23.

mübeddel ol- (a.t.b.fi.): ... şekline dönüşmek: 85a/5.

müberhen: (a.s.) Delille ispatlanmış, kanıtlanmış, delilli, ispatlı: 91a/18.

mübîn: (a.s.) 1. İyiyi kötüyü, doğruyu yanlış biribirinden ayırt eden, açıkça ortaya koyan. 2. Açık, belli, aşikâr, vazih: 55b/12, 56b/23, 61b/15, 72a/19, 87a/23.

mübteğâ: (a.s.) İstenen, arzu edilen, amaç, gaye, murat, istek, hedef: 91a/13.

mübtelâ: (a.s.) (Bir derde, bir hastalığa) tutulmuş, yakalanmış, uğramış: 51a/20, 51a/21, 53a/13, 66b/4, 73b/15, 77a/21, 85b/17, 109b/12.

mübtelâ-yı belâ-yı ‘aşk-ı mecâzî: Dünyevi / beşerî aşk belasına tutulmuş: 73b/15.

mübtelâ-yı çâr-mevce-i tûfân-ı ‘aşk u muhabbet: (İlahi) aşk ve muhabbet tufanının girdabına tutulmuş: 51a/21.

mübtelâ-yı germ ü serd: (Hayatın) iyi kötü, türlü türlü hâlleri(ni) görmüş: 109b/12-109b/13.

mübtelâ-yı gird-âb-ı keşmekeş: Kararsızlık girdabına tutulmuş: 51a/20.

mübtelâ-yı hevâ vü heves: Nefsin arzu ve isteklerine kendini kaptırmış: 85b/17.

mübtelâ-yı ‘illet-i sebel ü fütûr u hâlel: (Çevresinde olup bitenleri) görememe, (İlahi hakikatlere karşı) ilgisizlik ve dağınıklık hastalık(lar)ına yakalanmış: 66b/4.

mübtelâ-yı ‘illet-i sebel ü cehâlet: (Çevresinde olup bitenleri) görememe ve cehalet hastalığına yakalanmış: 53a/13.

mübtelâ-yı renc-i ‘ucb u gurûr: Kibir ve gurur bela(lar)ına tutulmuş: 77a/21.

mübtelâ ol- (a.t.b.fi.): Belaya uğramak, tutulmak, yakalanmak, maruz kalmak: 77a/5, 96b/7, 101a/21, 102b/2, 103b/13.

mübtelâyân: (a.i. mübtelâ’nın c.) (Bir derde, bir hastalığa) tutulmuşlar, yakalanmışlar: 69a/14.

mübtelâyân-ı çâr-mevce-i tûfân-ı nîstî: Yokluk tufanının girdabına tutulmuşlar: 69a/14-69a/15.

mübtenî: (a.s.) Bir şeye dayanan, istinat eden: 78a/9.

müca‘ad: (a.s.) Kıvrıcık, kıvrılmış, lülelenmiş (saç): 48a/6.

mücâhedât: (a.i. mücâhede’nin c.) tas. Benlik ve bencillikten kurtulmak ve nefsi yenmek için çalışmalar, uğraşmalar, mücadele etmeler: 64b/17, 65b/10.

mücāhede: (a.i.) Benlik ve bencillikten kurtulmak ve nefsi yenmek için çalışma, uğraşma, mücadele etme: 47b/18, 64a/4, 72b/21, 79a/17, 83b/5, 90a/19.

mücāhedet: (mücāhede) (a.i.) Benlik ve bencillikten kurtulmak ve nefsi yenmek için çalışma, uğraşma, mücadele etme: 95a/19.

mücāhedet-i ḥaḳḳa: Nefsi yenmek için yapılan hak mücadele: 95a/19.

mücāleseti: (a.i.) Birlikte oturma, aynı toplulukta bulunma: 52a/14.

mücānebet: (a.i.) Sakınma, çekinme, uzak durma, kaçınma, uzaklaşma: 48a/21, 57b/1, 66b/17, 77a/7, 95a/3.

mücānebet eyle- (a.t.b.fi.): Sakınmak, kaçınmak, uzak durmak: 76a/14.

mücānis: (a.s.) Aynı cinsten olan, hemcins: 89b/17.

mücāzāt: (a.i.) Karşılık: 88b/14.

mücellā: (a.s.) Cilalanmış, parlatılmış, cilalı, parlak: 49b/11, 60b/23.

mücellā-yı dāghā-yı ḥūnīn: Kana bulanmış yanıklarla parlatılmış: 49b/11-49b/12.

mücellā-yı şühūd: İlâhi tecellilere şahit olmayla parlamış: 60b/23.

mücellā it- (a.t.b.fi.): Parlatmak, cilalamak: 58b/4, 107b/1.

mücelled: (a.s.) Ciltlenmiş, ciltli: 43a/19.

mücerred: (a.s.) 1. Soyutlanmış, soyut, (bir şeyden) yoksun bulunan, (-den) uzak, uzakta. 2. Madde ve cisim hâlinde olmayan: 81b/11, 88a/7, 89b/10, 92b/12.

mücerred-i nāḥudā-yı fülke-i vücūd: Vücut gemisinin kaptanından soyutlanmış / ayrı hareket eden: 81b/11.

mücerredāt: (a.i. mücerred'in c.) Manevi varlıklar, madde hâlinde olmayan varlıklar: 88a/2, 88a/21.

mücevher: (a.s.) Cevher ile süslenmiş, elmaslı: 51a/14.

mücevvef: (a.s.) Boş, içi boş: 93b/18, 94a/9.

mücmē: (a.s.) İcma edilen, ittifak edilen, mutabık kalınan, ayn görüşte birleşilen: 66b/1.

mücmē'un 'aleyhi: Üzerinde icma edilen, üzerinde ittifak olunan, üzerinde mutabık kalınan, üzerinde fikir birliği sağlanan: 66b/1.

mücmel: (a.s.) Eksik, kusurlu, tamamlanmamış, yetersiz: 98b/15.

müdām: (a.zf.) Devamlı olarak, ara vermeden, her zaman, daima: 67a/1.

müdāvāt: (a.i.) Tedavi etme, hastaya bakıp ilaç verme, deva bulma: 96a/10.

müdāveme: (a.i.) Devam etme, bir yere her vakit gidip gelme: 76a/18.

müdāveme-i dārü'n-nedve-i merdūd-ı dergāh-ı Hudā: Allah'ın huzurundan kovulmuşların meclisine devamlı gidip gelme: 76a/18-76a/19.

müdāvet: (a.i.) Devam etme, bir yere her vakit gidip gelme: 69b/12, 84b/16, 95a/2.

müdāvet-i iktisāb-ı ma'ārif ü ḥaḳāyık-ı eşyā: Yaratılmış olan her şeyin hakikatlerini ve marifetlerini elde etmeye devam etme: 69b/12-69b/13.

müdāvet it- (a.t.b.f.): Devam etmek: 97a/23.

müddahar: (a.s.) Biriktirilmiş, bir araya getirilmiş, yığılmış, istif edilmiş, toplanıp saklanmış, depolanmış, stoklanmış: 66b/14, 82b/4.

müddahar-ı muḥaḳḳar-ı şandūka-i 'ömr-i güzērānī: Geçici ömür sandığının değersiz birikimi: 82b/4.

müddahir: (a.s.) Toplayıp saklayan, biriktiren, bir araya getiren: 57b/10.

müddahir-i ḥazāyin-i istiṣḥāb: Edinim hazinelerini (kendisinde) toplayan: 57b/10.

müdde'ā: (a.i.) İddia olunan şey, ısrarla savunulan husus, görüş, fikir, düşünce, tez: 86a/6, 86a/21.

müddet: (a.i.) 1. Zaman, vakit, süre. 2. Muayyen vakit, sınırlı zaman, vade, mühlet: 50b/6, 71b/15, 76b/15, 76b/17.

müddet-i ḳalīle: Kısa süre, az bir zaman: 50b/6, 76b/15.

müddet-i medīde: Uzun süre: 71b/15.

müdellet: (a.s.) Hakkında delil bulunan, delille ispatlanmış olan, delilli: 88a/14.

müdrık: (a.s.) Anlayan, kavrayan, akli eren, idrak eden: 88b/13, 88b/20.

müdrık-i ḥayr u şerr: Hayır ve şerri idrak eden, hayır ve şerre akli eren: 88b/13.

müdrıke: (a.i.) 1. İdrak ve düşünme yeteneği, kavramlarla bilme melekesi. 2. Anlayan, kavrayan, akli eren, idrak eden: 80a/7, 89b/22, 108b/17.

mü'eddī ol- (a.t.b.f.): Sebep olmak, yol açmak: 92a/4, 92a/11, 92b/2.

mü'ellefāt: (a.i. mü'ellef'in c.) Telif edilmiş eserler, yazılmış kitaplar: 87a/3, 88a/8.

mü'ellefât-ı kelâmiyye: Kelam ilmi kitapları: 88a/8.

mü'ellefât-ı mevşûka: Sağlam / güvenilir kitaplar: 87a/3-87a/4.

mü'ellif: (a.i.) Yazar, eser sahibi: 43a/2.

mü'ellifin: (a.i. mü'ellif'in c.) Yazarlar, eser sahipleri: 42b/13.

müfâd: (a.i.) İfade edilen mana, çıkan mana, mana, anlam, kavram, mefhum, meal: 43a/16, 49a/6, 56a/5, 56b/1, 62b/5, 77b/17, 87a/12, 96a/12, 100b/5, 101a/15, 102a/14, 102b/23, 108a/18.

müfâd-ı cevâb: Cevabın ifade ettiği mana: 87a/12-87a/13.

müfârakat: (a.i.) Ayrılık, ayrılma, uzaklaşma: 88a/16, 88a/17.

müfekkire: (a.i.) Düşünme gücü, tefekkür etme gücü: 44a/1, 66a/20.

müfid: (a.s.) İfade eden, anlatan, beyan eden: 89b/21.

müfid ol- (a.t.b.f.i.): İfade etmek, beyan etmek, anlatmak: 89b/10, 89b/16, 89b/18.

müflis: (a.s.) İflas eden, malını mülkünü batıran: 71a/9, 99a/5.

müfnî: (a.s.) Yok eden: 78a/10.

müfred: (a.i.) Tekil: 89a/15.

mühimme: (a.s.) Ehemmiyetli, önemli: 56b/1.

mühim-perdâz: (a.f.b.s.) Gerekli şeyleri hazırlayan: 61a/23.

mühim-perdâz-ı tüşe-i rāh: Yol azığı için gerekli şeyleri hazırlayan: 61a/23-61b/1.

mühimterin: (a.f.s.) Çok önemli, pek lüzumlu: 97b/19.

mühlike: (a.s.) Öldürücü, helak edici, yok edici: 96a/23.

mühr: (f.i.) Mühür: 109a/23, 109b/21.

mühr-i sükût: Sükût mührü: 109b/21.

mühre: (f.i.) Her çeşit yuvarlak, top şeklindeki şey: 83a/18.

mühre-i sürbî-nihād-ı zaḥm-i' tiyād: Yara (açma)yı alışkanlık hâline getirmiş kurşundan yapılmış top: 83a/18.

mühr ur- (f.t.b.f.i.): Kilitlemek, kapatmak, (birisinin) konuşmasını menetmek, mühürlemek: 62b/10, 109b/21.

müjde: (f.i.) Müjde, muştı: 56b/1.

müjde-i taḥaḫḫuḫ-ı vukū‘: Oluşun gerçekleşmesinin müjdesi: 56b/1.

müjgān: (f.i. müje’nin c.) 1. Kirpik. 2. Kirpikler: 44b/22, 45b/5, 45b/6.

müjgānhā: (f.i. müje’nin c. olan müjgān’ın c.) Kirpikler: 44b/22.

mükedder: (a.s.) Kederli, üzüntülü, gamlı, üzgün, mahzun: 64a/22.

mükemmel: (a.s.) Kemale ermiş, olgunlaşmış, tam, olgun, kusursuz, eksiksiz: 85b/10, 98b/14.

mükerrem: (a.s.) Muhterem, aziz, saygıdeğer, yüce: 58a/12.

mükerreme: (a.s.) Muhterem, aziz, saygıdeğer, yüce: 43b/5.

mükerrer: (a.s.) Arıtılmış, süzölmüş, arı, duru ve saf duruma getirilmiş: 76a/11.

mükremīn: (a.i. mükrem’in c.) İkrām olunmuşlar, ağırlanmışlar, yüceltilmişler, lütfedilmişler: 93a/16.

mükrim: (a.s.) İkrām eden, lütfeden: 60a/15.

mükrim-i gencīne-baḥş-ı ‘ibād: Kullarına hazine(ler) bağışlayan (Allah): 60a/15.

mülāḥaza: (a.i.) 1. Düşünce. 2. Etraflıca ve iyice düşünme: 44a/1, 44a/6, 44a/10, 45a/12, 45b/9, 56b/1, 56b/23, 66a/22, 67b/2, 70a/11, 78a/7, 89a/22.

mülāḥaza-i nīstī: Yokluğu düşünme: 44a/6.

mülāḥaza eyle- (a.t.b.fi.): Düşünmek, iyice düşünmek: 61a/12, 78b/9.

mülāḥaza olun- (a.t.b.fi.): Düşünülmek, iyice düşünülmek: 43a/2.

mülāḥaza vü te’emmül it- (a.t.b.fi.): İyice düşünmek: 67b/2.

mülāşık: (a.s.) 1. Yapışık, bitişik, yakın. 2. Ulaşan, yetişen, erişen, varan, katılan, vasil olan: 93b/16.

mülāşık ol- (a.t.b.fi.) Ulaşmak, erişmek, yetişmek, varmak: 66b/19.

mülāyemet: (a.i.) 1. Yumuşaklık. 2. Uygun olma, uygunluk: 54a/16, 94b/5.

mülāzemet: (a.i.) 1. Bir yere veya kimseye sınıksık bağlanma, sıkı bağıllık. 2. Bir yere devam etme, devamlı gidip gelme. 3. Bir işle devamlı meşgul olma, bir işle uğraşma: 69b/12, 73a/14, 76a/16, 84b/14, 95a/1, 106b/9.

mülāzemet-i bāb-ı Ḥudā: Allah’ın kapısına sınıksık bağlanma: 69b/12.

mülâzemet-i mecâlis-i melâ'ik-i celîs-i erbâb-ı 'irfân ü ma' nâ: İlahi sırlara vâkıf olanlar ve hakikate erenlerle birlikte oturan meleklerin meclislerine devamlı gidip gelme: 76a/16-76a/17.

mülâzım: (a.s.) 1. Bir yere veya kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan, bağlı kalan, bağlı, devam eden, sımsıkı yapışan. 2. Hizmetkâr, hizmetçi: 68b/1.

mülâzım-ı bâb-ı Rabbü'l-erbâb: Allah'ın kapısına sımsıkı yapışan, Allah'ın kapısının hizmetkârı: 68b/1.

mülâzimet: (mülâzime) (a.i.) Peşrev, saz semaisi, oyun havaları gibi saz eserlerinden her hanenin sonunda tekrarlanan aynı nağme cümlelerinden yapılmış kısım: 84b/13.

mülhâk: (a.s.) Bağlı, tabi, ait: 90a/8.

mülhâk ol- (a.t.b.fi.): Katılmak, bağlanmak, tabi olmak: 75b/11.

mülk: (a.i.) 1. tas. Beş duyu ile bilinen, hissedilen âlem. 2. Bir hükümdar veya devletin hüküm ve idaresi altında bulunan toprakların tamamı, memleket. 3. Ülke, âlem, diyar, dünya. 4. Hükümdarlık, hükümrânlık, saltanat, hâkimiyet, egemenlik: 43b/2, 54b/4, 57b/16, 59a/6, 59b/8, 65a/4, 69a/11, 78a/13, 78b/18, 79a/5, 79a/7, 83a/13, 98b/6.

mülk-i dil: Gönül ülkesi: 57b/16.

mülk-i vücūd: Vücut ülkesi: 79a/5.

mülşak: (a.s.) Yapışık, bitişik, birleşik, yapıştırılmış, bitleştirilmiş, ilgisi olan, bağlantısı olan: 75b/8.

mülteffe: (a.s.) Birbirine karışmış, iç içe geçmiş, birbirine dolanmış: 107b/18.

mülteffetü's-sâku bi's-sâk: (Ağaç için) gövdeleri birbirine dolanmış: 107b/18.

mülteşem: (a.i.) Öpülecek yer, öpücük yeri: 67b/16.

mülteşem-i şifâh-ı nîşter-i âlâm-ı fenâ: Fânîlik elemeleri neşterinin dudaklarının öptüğü (zarar verdiği) yer: 67b/16.

Mültezem: (a.i.) Hacerülesved ile Kâbe kapısı arasında kalan kısım: 43a/23.

mümâşil: (a.s.) Benzer, andıran, benzeyen, gibi: 90b/5.

mümeyyiz: (a.s.) İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayıran, ayırt eden: 88b/13.

mümeyyiz-i nef' ü zarr: Kâr ve zararı birbirinden ayıran: 88b/13.

mümkin: (a.s.) 1. Mümkün, olası, olabilir, olabilen, muhtemel, imkân dâhilinde. 2. Hem varlığı hem yokluğu tasavvur edilebilen, varlığı kendisinden olmayıp başkasına muhtaç olan: 50a/23, 63a/23, 68a/1, 71a/15, 71a/18, 78a/5, 79a/10.

mümkināt: (a.i. mümkün'in c.) Hem varlığı hem yokluğu tasavvur edilebilenler, varlığı kendisinden olmayıp başkasına muhtaç olanlar, mahlukat, varlıklar, yaratılanlar: 59a/7.

mümtāz: (a.s.) Üstün tutulan, ayrıcalık tanınan, imtiyazlı: 92b/21.

mümtezig: (a.s.) Karışmış, karışık, iç içe geçmiş: 46b/23, 52b/6.

mümtezig-i mā'ü'l-hayāt-ı cāvidānī: Ölümsüzlük suyu ile karışmış: 46b/23, 52b/6-52b/7.

mün'adim: (a.s.) Yok olan: 48a/21.

münāfāt: (a.i.) Zıtlık, uyuşmazlık, karşıtlık, muhalefet, uymama: 88a/23.

münāfere: (münāferet) (a.i.) Birbirinden nefret etme, birbirini sevmeme, aralarında soğukluk olma: 85a/3.

münāfık: (a.s.i.) İki yüzlü, içi başka dışı başka olan, özü sözüne uymayan, ara bozucu: 75b/14.

münāfi: (a.s.) Zıt, uymaz, aykırı, karşıt, muhalif: 88a/15, 91a/23.

münākaşa: (a.i.) 1. Mücadele, çatışma, kavga. 2. İrdeleme, bir şeyin aslını dikkatle araştırma: 61b/19, 85a/3.

münākaşa-i rüz-ı hesāb: Hesap gününü irdeleme: 61b/19.

mün'akis: (a.s.) Yansıyan, akseden: 54a/20.

mün'akis ol- (a.t.b.fi.): Yansımak, aksetmek: 54a/20.

münakkaş: (a.s.) Nakışlı, süslü, işlemeli: 80b/21, 101b/20.

münāsebet: (a.i.) 1. İlgi, alaka, bağ, yakınlık, ilişki. 2. Uygun olma, uygunluk: 59b/12, 93a/22, 94b/5.

münāsibe: (a.s.) Uygun yerinde: 91b/6.

münba'is: (a.s.) Bir şeyden dolayı olan, -den kaynaklanan, -den ileri gelen, -den doğan, mütevellit: 86b/23.

müncezib: (a.s.) Bir tarafa doğru çekilen, cazibeye kapılan, çekime uğrayan: 96a/8.

müncezib ol- (a.t.b.fi.): Çekilmek, cezbedilmek: 96a/8.

mündefi' ol- (a.t.b.fi.): Ortadan kaldırılmak, yok edilmek, def edilmek: 82a/3.

münemnem: (a.s.) Süslü, işlemeli, nakışlı: 80b/21.

münevver: (a.s.) Nurlandırılmış, ışıklandırılmış, aydınlatılmış, parlatılmış, aydınlık, nurlu, ışıklı: 74a/17, 79b/9, 95a/23.

münevver it- (a.t.b.fi.): Aydınlatmak, nurlandırmak: 56b/1.

münevver ol- (a.t.b.fi.): Aydınlanmak, nurlanmak, ışık ile dolmak: 62a/14-62a/15.

münhaşır: (a.s.) Yalnızca bir kimseye veya bir şeye mahsus olan, mahsus, ait, dönük, yönelik: 47b/13, 49b/3, 90a/17.

münhasıf: (a.s.) Sönükleşen, sönük, ışısız kalan: 108b/6.

münîf: (a.s.) Yüce, ulu, yüksek, büyük: 42b/10, 61b/12, 69a/5, 83a/9, 87a/14, 103a/13.

Mün'im: (a.s.) Yarattıklarına sayısız nimetler veren, ikram ve ihsanı sınırsız olan (Allah): 44b/15, 60a/15, 60a/16, 70b/19.

Mün'im-i bî-niyâz: Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, yarattıklarına sayısız nimetler veren Allah: 70b/19.

Mün'im-i bî-zevâl-ı gencîne-bağış: (Kullarına) hazine(ler) bağışlayan ebedî nimet verici (Allah): 60a/16.

Mün'im-i haqîkî: Gerçek nimet verici (Allah): 44b/15.

Mün'im-i ni'am-ı bisyâr ü nâ-ma'dûd: Sayılamayacak kadar çok nimetler veren Allah: 60a/15.

münîr: (a.s.) Aydınlatan, ışık veren, nurlandıran, parlak: 52b/21, 53b/2, 56b/1, 105a/20, 105a/23, 106b/2.

münkesif: (a.s.) Parlaklığını yitirmiş, aydınlığını kaybetmiş, sönükleşmiş: 108b/6.

münkir: (a.s.) İslam dinindeki iman esaslarını inkâr eden, inanmayan (kimse), imansız, inkârcı: 65b/7.

müntehâ: (a.i.) Bir şeyin varabileceği son nokta, son, nihayet, son derece, son nokta, son uç: 78a/18.

müntehâ-yı ebed: Sonsuzluğun sonu: 78a/18.

müntehî ol- (a.t.b.fi.): Varmak, ulaşmak: 52b/10-52b/11, 94a/10.

müntekışa: (a.s.) Nakışla bezenen, üzerine nakış yapılmış olan, nakışlı: 91b/9.

müntic: (a.s.) İntaç eden, netice veren, sonuç olarak ortaya çıkmasına sebep olan, yol açan: 89a/19.

mürâdif: (a.s.) Müteradif, eş anlamlı, aynı anlama gelen, anlamdaş: 88b/3.

mürde-dilān: (f.b.i. mürde-dil'in c.) Gönü ölü olanlar, hissizler, duygusuzlar, katı yürekliiler: 67b/8.

mürebbi: (a.i.) tas. Mürşit, şeyh, tarikat piri, müritleri irşat eden kimse: 92a/17.

müreccah ol- (a.t.b.f.i.): Tercih edilmek, yeğlenmek: 91b/18.

mürekkab: (a.s.) Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, bileşik, bileşim: 55b/20, 72a/21.

müretteb: (a.s.) Kurulmuş, düzenlenmiş, tertip edilmiş: 89a/18, 89a/20, 89b/14.

mürettib: (a.s.) Düzenleyen, tertipleyen (kimse): 47b/21, 60a/16, 106a/2.

mürettib-i bezmgāh-ı āsmān u zemīn: Gök ve yer meclisini düzenleyen: 106a/2.

mürettib-i ziyāfethāne-i mekīn ü mekān: Oturanın ve oturulan yerin ziyafetini tertip ve tayin eden (Allah): 47b/21, 60a/16.

mürğ: (f.i.) Kuş: 50a/6, 54b/2, 61a/12, 80b/22, 83b/23, 84a/20, 85b/3, 95a/12, 95a/21, 96b/17, 105b/6, 109a/12.

mürğ-i āteş-h̄ār: Ateş yiyen kuş, anka kuşu: 96b/17, 105b/6.

mürğ-i āteş-h̄ār-ı cān-ı bī-ḳarār: Kararsız ruhun anka kuşu: 105b/6.

mürğ-i āteş-h̄ār-ı rūḥ: Ruhun anka kuşu: 96b/17.

mürğ-i bālā-pervāz: Yüksekten uçan kuş: 85b/3.

mürğ-i cān: Can kuşu: 109a/12.

mürğ-i rūḥ: Ruh kuşu: 83b/23, 95a/12, 95a/21.

mürğ-i şeb-hengām: Gece kuşu (bülbül): 50a/6.

mürğ-i zīrek: Zeki kuş: 84a/20.

mürgān: (f.i. mürğ'ün c.) Kuşlar: 46a/22, 46b/6, 104a/11.

mürgān-ı ḳudsiyān-ı ḥayret-zedegān: (İlahi tecellileri temaşa ederek) hayrete düşen (cennette uçuşan) melek kuşlar: 104a/11-104a/12.

mürğzār: (f.b.i.) Kuşu bol olan yer, kuş yatağı: 46b/7, 61a/13, 85b/1.

mürğzār-ı ḥayāt: Hayatın kuş bahçesi: 61a/13.

mürīd: (a.i.s.) Bir şeyhe bağı olan kimse, mürit, derviş: 73a/3.

mürīdān: (a.i. mürīd'in c.) Bir şeyhe bağı olan kimseler, müritler, dervişler: 63a/19.

mürr: (a.s.) Acı: 72a/21.

mürrü'l-mezāk: Tadı acı, acı: 72a/21.

mürşid: (a.i.) tas. Şeyh, tarikat piri, müritleri irşat eden kimse: 92a/12, 92a/17, 97a/16.

mürşid-i āgāh: (İlahi) sırlara vâkıf olan mürşit: 92a/12.

mürtefi': (a.s.) Yükselen, yükselmiş, yüksek, yüce: 82a/3, 83b/4.

mürtefi' -bünyād: (a.f.b.s.) Yapısı yüksek, temeli yüksek: 57a/13.

mürtefi' ol- (a.t.b.f.i.): 1. Yok olmak, silinmek. 2. Kaybolmak: 82a/3.

mürtesem: (a.s.i.) 1. Tasvir edilmiş, resmedilmiş, çizilmiş, işlenmiş. 2. İz düşümü, yansıma: 100a/3.

mürteseme: (a.s.i.) 1. Tasvir edilmiş, resmedilmiş, çizilmiş, işlenmiş. 2. İz düşümü, yansıma: 91b/8.

mürteşef: (a.s.) Yudum yudum içilen: 67a/4.

mürteşef-i cirāb: Kırbadan yudum yudum içilen: 67a/4-67a/5.

mürür: (a.i.) Geçme, geçiş, geçip gitme: 73b/11.

mürür it- (a.t.b.f.i.): Geçmek: 71b/2, 75a/16.

mürüvvet: (a.i.) 1. İnsanlık, insaniyet, insanca davranma. 2. Cömertlik, iyilikseverlik, lütufkârlık, iyilikte bulunma. 3. Yiğitlik, mertlik, adamlık: 43a/23, 45b/10, 55b/6, 59b/16, 60a/2.

müsā'ade: (a.i.) Yardım, himmet, medet: 108b/2.

müsā'ade-i eyyām-ı gerden-firāzī vü bahtiyārī: Mağrurluk ve bahtiyarlığın uygun ve elverişli zamanının yardımı: 108b/2-108b/3.

müşādefe: (a.i.) Tesadüf etme, rast gelme: 92a/18.

müsāfir: (a.i.) Misafir, konuk: 102a/23.

müsaḥḥar: (a.s.) Boyun eğdirilmiş, emir ve itaat altına alınmış: 91a/22.

müşbet: (a.s.) Doğruluğu ispatlanmış, doğru, sağlam, kanıtlanmış: 68b/22, 69a/17, 91a/18.

müsellem: (a.s.) Doğruluğu ispatlanmış, şüphe götürmez, inkâr edilemez: 55a/12.

müselsele: (a.s.) Birbiri ardınca sıralanan, zincirleme: 48a/11.

müsemnā: (a.s.) Belirlenmiş, tayin edilmiş, belirli, muayyen: 78a/5.

müstağraḳ: (a.s.) Batmış, dalmış, içine gömülmüş, gark olmuş: 48a/10, 69b/14, 69b/17, 75b/19, 81b/15.

müstağraḳ-ı emvāc-ı ‘ināyet-i Raḥmān: Yarattığı bütün varlıklara merhamet eden Allah’ın lütuf dalgalarına dalmış: 69b/17-69b/18.

müstağraḳ-ı ḳulzüm-i ‘irfān: İlahi sırlara vâkıf olma denizine dalmış: 81b/15.

müstağraḳ-ı ḳulzüm-i ma‘nā: Hakikat denizine dalmış: 75b/19.

müstağraḳ-ı lücce-i ma‘rifet: Varlıkların hakikatini ve İlahi sırları bilme denizine dalmış: 69b/14.

müstağraḳ-ı lücce-i nūr: Nur denizine dalmış: 48a/10.

müstağraḳ it- (a.t.b.fī.): Batırmak: 51b/1.

müstahakk: (a.s.) Hak etmiş, layık: 75b/8.

müstahsene: (a.s.) Güzel görülen, beğenilen, makbul: 55a/16, 108a/20.

müsta‘idd: (a.s.) 1. Bir işi veya şeyi yapabilme yeteneğine sahip olan, yetenekli, kabiliyetli, muktedir. 2. Öğrenmeye, anlamaya yeteneği olan, zeki, akıllı, istidatlı. 3. Hazır, meyyal, amade: 61a/4, 76a/15, 85b/8, 90b/3, 90b/8, 92b/18, 93b/2, 94a/12, 94b/11, 97b/19, 98a/23.

müsta‘idd-i fehm ü iz‘ān: Anlayış ve kavrayışa yeteneği olan: 61a/4-61a/5.

müsta‘idd-i ḳabūl-ı eṣer: Tesir etmeye muktedir: 76a/15.

müsta‘idd-i ḳat‘-ı merātib: (Tarikatta ilerleme) aşamaları(nı) geçmeye muktedir olan: 98a/23.

müsta‘iddü’s-sürür: Ferahlamaya hazır: 97b/19.

müstaḳīm: (a.s.) Doğru, gerçek, hak: 54b/23, 81a/9, 109b/10.

müstaḳīmü’l-‘ayār: Ayarı tam, katışıksız, saf, hilesiz: 109b/10.

Müste‘ān: (a.s.) Kendisinden yardım istenilen, yardım dilenilen (Allah): 47a/20, 49b/7, 51a/16, 69a/23.

müste‘ār: (a.s.) 1. Geçici olarak alınmış, ödünç, emanet, eğreti. 2. Geçici, muvakkat, gelip geçici: 50b/17, 50b/20, 68b/18.

müstedīme: (a.s.) Süregelen, ardışıksız devam eden, sürekli, devamlı, baki, daimi: 65b/18.

müstemend: (a.s.) 1. Kendisinden faydalanılan, istifade edilen. 2. Anlaşılmış, öğrenilmiş: 90b/15, 91a/13, 91a/16, 91a/17, 91a/20, 91b/4, 101b/12.

müstemend ü aşikâr ol- (a.f.t.b.f.i.): Anlaşılmak ve belli olmak: 101b/12.

müstemend: (a.s.) Olması mümkün olmayan, gerçekleşmesi mümkün olmayan, imkânsız: 86b/18.

müstemend: (a.s.) Tüketilmiş, tüketilen, harcanmış, sarf edilmiş: 82b/6.

müstemend-i hâk-ı perîşânî: Perişanlık toprağında tüketilmiş: 82b/6-82b/7.

müstemend: (a.s.) Gerektiren, sebep olan: 44b/5.

müstemend-i renc ü ğinâ: Zahmet ve usanca sebep olan: 44b/5.

müstemend: (f.b.s.) 1. Gamlı, dertli, üzüntülü, kederli. 2. Zavallı, biçare, talihsiz: 62a/18.

müstemend: (a.s.) İstirahat eden, gönül rahatlığına kavuşan, iç huzuruna kavuşan, kaygıdan kurtulan, rahat, huzurlu: 80b/21.

müstemend ol- (a.t.b.f.i.): Kaygıdan kurtulmak, içi rahatlamak, rahatlamak: 79a/14.

müstemend: (a.s.) Sebep olan, gerektiren, sonucunu doğuran, netice veren: 92b/1.

müstemend ol- (a.t.b.f.i.): Netice vermek, sonucunu doğurmak: 92b/1-92b/2.

müstemend: (a.i.) Bir büyüğün huzurunda hürmet ve saygıdan dolayı ayakta durma: 77b/8.

müstemend: (a.i. müsvedde'nin c.) Müsveddeler, karalamalar: 109a/18.

müstemend-ı muştalahât-ı kavliyye: Herkesin kolayca anlayamayacağı kelime ve terimlerle dolu müsveddeler: 109a/18.

müstemend: (a.i.) Benzeme, benzeyiş, benzerlik: 64b/8.

müstemend: (a.s.) Benzer, andıran, benzeyen: 43a/6, 90b/5.

müstemend: (a.i. müşâhede'nin c.) tas. Her zerrede Allah'ın varlığına şahit olmalar: 62b/2, 65a/6, 100a/7.

müşâhede: (a.i.) 1. Bir şeyi gözle görme. 2. tas. Yaratıcı yaratılmışta, Hakk'ı halkta görme, her zerrede Cenabıhakk'ın varlığına şahit olma: 43b/20, 47b/12, 48a/2, 49b/6, 52a/3, 54a/1, 56b/1, 58b/12, 63b/15, 65a/11, 69b/4, 69b/9, 69b/15, 80a/9, 84a/10, 90b/14, 91a/6, 91a/7, 94b/19, 95a/13, 95a/23, 95b/20, 100a/17, 105a/20, 108b/23.

müşâhede-i 'âlem-i ceberût: Allah'ın bütün varlıkların üzerinde olan kudretinin tecelli ettiği âlemi görme: 95a/13.

müşāhede-i cānān-ı ʔudsiyān u cevārī vü ʔılmān: (Cennetteki) melekleri, hizmet eden genç kız ve delikanlıları görme: 84a/10-84a/11.

müşāhede-i cemāl: Allah'ın cemalini görme: 95b/20-95b/21.

müşāhede-i cemāl-i 'izz-i rubūbiyyet: Allah'ın bütün varlık âlemini kuşatan egemenliğinin yüceliğinin güzelliğini görme: 100a/17.

müşāhede-i deryā-yı ʔaḳīḳat: Hakikat denizini görme: 69b/15-69b/16.

müşāhede-i deryā-yı zāt-ı Bārī: Allah'ın zatının denizini görme: 69b/9-69b/10.

müşāhede-i ezhār-ı ʔülzār-ı hezār: (Cennetteki) binlerce gül bahçesinin çiçeklerini görme: 52a/3.

müşāhede-i mihr-i münīr-i cemāl: Allah'ın güzelliğinin aydınlatan güneşini görme: 56b/1.

müşāhede-i mihr-i münīr-i cemāl-i dil-fürüz-ı şāhid-i cihān-efrüz: Dünyayı aydınlatan güzelin (Allah'ın) gönül aydınlatan güzelliğinin parlak güneşini görme: 105a/20-105a/21.

müşāhede-i ruḥsār-ı ʔudsiyān-ı 'ālem-i bālā: Yüce âlem meleklerinin yüzünü görme: 65a/12.

müşāhede-i ziyā-yı şems-i yakīn: (Allah'ı) şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme güneşinin ışığını görme: 80a/9-80a/10, 108b/23.

müşāhede it- (a.t.b.f.): Görmek, gözlemek, gözlemlemek: 78b/17.

müşāhede vü temāṣā it- (a.f.t.b.f.): Görmek ve seyretmek: 43b/20-43b/21, 58b/12.

müşār: (a.s.) İşaret edilen, işaretle gösterilen: 71b/19.

müşārün-bi'l-benān (a. s.): Parmakla gösterilen, meşhur: 71b/19.

müşerreẓ: (a.s.) Şirazeli: 43a/7.

müşg: (f.i.) Misk: 104a/4.

müşg-i nāfe-i āhū-yı ḥ'oş-bū-yı sevdā-yı Mevlā: Allah aşkının hoş kokulu ceylanının miski: 104a/4.

müşg-āḡīn: (f.b.s.) Misk dolu: 62b/12.

müşg-bār: (f.b.s.) Etrafa misk kokusu yayan: 45a/23.

müşīr: (a.s.) İşaret eden, yol gösteren, bildiren: 91b/18.

müşkil: (a.s.) Güç, zor, çetin: 71b/5, 71b/8, 103a/16.

müşrikîn: (a.i. müşrik'in c.) Allah'a ortak koşanlar: 86b/2.

müşrikîn-i Kureyş: Kureyş kabilesinin Allah'a ortak koşanları: 86b/2.

müş: (f.i.) 1. Yumruk. 2. Avuç: 57b/17, 103b/22.

müş-i cevri: Azap yumruğu: 103b/22.

müş-i ğubâr-ı h'od: Kendi bir avuç toprağın: 57b/17.

müştağil: (a.s.) İştigal eden, uğraşan, meşgul olan: 55a/4.

müştāk: (a.s.) Şiddetle arzulayan, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen, can atan: 44a/23, 47a/20, 75b/1.

müştāk-ı cemāl-i Müste'ân: Allah'ın cemalini arzulayan: 47a/20.

müştāk-ı cemāl-i Rabb: Allah'ın cemalini arzulayan: 44a/23.

müştāk-ı cemāl-i Rabb-ı muṭlaq: Herhangi bir şart ve kayıtlı sınırlı olmayan Allah'ın cemalini arzulayan: 75b/1-75b/2.

müştāk ol- (a.t.b.f.i.): Âşık olmak, arzu duymak: 45b/23.

müştedd: (a.s.) Şiddetlenen, şiddetlenmiş, azan: 96a/23.

müşteheyât: (a.i. müşteyhâ'nın c.) İştah kabartan şeyler, arzu edilen şeyler: 95a/4.

müşteheyât-ı enfüs: Nefislerin iştahlarını kabartan şeyler: 95a/4.

müşterek: (a.s.) Birden çok kimse veya şeyi ilgilendiren, onlara has olan, onların katılmasıyla meydana gelen, ortak: 65b/19, 94a/22.

müşterî: (a.s.) İstekli, talip: 60a/7, 64a/4.

müşterî-i kesb ü kâr: Çalışarak kazanmayı isteyen: 60a/7.

müṭāla'a: (a.i.) 1. Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik. 2. Düşünerek, anlayarak okuma: 43a/1, 44a/1, 44a/5, 56a/5, 56b/1, 66a/22, 73a/17, 74b/23.

müṭāla'a-i faşl-ı rebî' -i cemāl-i bedî': Eşi ve benzeri olmayan güzelliğin ilkbaharını düşünme: 73a/17.

müṭāla'a-i nüṣṣa-i cemāl-i ḥaḳīqat: Hakikatin güzel kitabını okuma: 74b/23.

müṭāla'a-i vücūd-ı 'adam: Yokluğun varlığını düşünme: 44a/5-44a/6.

müṭāla'a eyle- (a.t.b.f.i.): Üzerine düşünmek: 61a/16, 70a/13.

mütâla‘a it- (a.t.b.fi.): Üzerine düşünmek: 78b/10-78b/11.

müte‘ addid: (a.s.) Çok sayıda, birçok: 99b/19.

müte‘ addide: (a.s.) 1. Türlü, çeşitli, farklı, çeşit çeşit, türlü türlü. 2. Çok sayıda, birçok: 78b/16, 101b/11.

müte‘ âkıb: (a.s.) Birbiri ardınca gelen, birbirini takip eden: 104b/20.

müte‘ âkıbu’n-nüzûl: Birbiri ardınca inen, birbiri ardınca gelen: 104b/20.

müte‘ âl/Müte‘ âl: (a.s.i.) 1. Çok yüce, ulu. 2. Yüce Allah: 45b/22, 47a/7, 59b/21, 78b/11, 79a/4, 79b/10, 83a/13, 84b/1, 84b/22, 96a/6.

müte‘ allık: (a.s.) Ait, dair, ilgili, alakalı, ilişkin: 89b/4.

müte‘ assir: (a.s.) 1. Zor, zahmetli, çetin. 2. İmkânsız: 92a/18, 107a/14.

müte‘ azzir: (a.s.) Olması mümkün olmayan, gerçekleşmesi mümkün olmayan, imkânsız: 86b/18, 92a/18, 107a/13.

mütebeddil: (a.s.) Tebeddül eden, değişen, dönüşen, değişip başka bir hâl alan: 67b/17.

mütebeddil-i menhel-i ‘azb-ı fûrât: Tatlı, hoş ve içimi güzel su çeşmesine dönüşen: 67b/17-67b/18.

mütebeyyin ol- (a.t.b.fi.): Aşikâr olmak, ortaya çıkmak, anlaşılmak: 88a/23.

müte‘ ellim: (a.s.) Üzgün, elemli, hüznü, acı çeken, mahzun: 85a/13.

müte‘ emmil: (a.s.) Dikkatli ve etraflıca düşünen, iyice düşünüp taşınan: 102a/2.

müte‘ eştir ol- (a.t.b.fi.) 1. Üzülmek. 2. Etkisi altında kalmak, etkilenmek. 3. Duygulanmak: 69b/22.

mütefekkir: (a.s.) Düşünen, tefekkür eden: 102a/2.

mütefekfire: (a.i.) Düşünme gücü: 94a/23.

müteferrika: (a.s.) Çeşitli, muhtelif, ayrı ayrı, farklı farklı, başka başka, çeşit çeşit: 72a/6, 72a/17, 72a/23.

mütehaqqık: (a.s.) 1. Doğruluğu ortaya çıkan, gerçekliği anlaşılan, hakikat olarak meydana çıkan. 2. Mutlak, kesin, kati, gerçek, doğru. 3. Emin, kesin bilen: 59a/16, 66b/2.

mütehaqqıku’l-vuḥū‘: Olmasından / vukuundan emin: 66b/2.

mütehakkıka: (a.s.) 1. Doğruluğu ortaya çıkan, gerçekliği anlaşılan, hakikat olarak meydana çıkan. 2. Mutlak, kesin, kati, gerçek, doğru: 90a/21.

mütehālīfe: (a.s.) Birbirine uymayan, birbirine aykırı, uyuşmaz, farklı: 59a/18, 87b/11, 87b/13.

mütehālīfetü'z-zuhūr: Meydana gelmesi birbirinden farklı olan, zuhuru yekdiğerine benzemeyen: 59a/18-59a/19.

mütehālik: (a.s.) Bir işe kendini tehlikeye atacak derecede büyük bir istekle koşan, telaşla atılan, acele eden: 74b/15.

mütehammil: (a.s.) Tahammül eden, katlanan, dayanan, maddi veya manevi yük altında bulunup ses çıkarmayan: 101b/2, 101b/23.

mütehammil-i metā'ib: Sıkıntılara katlanan: 101b/2.

meteharrik: (a.s.) Hareket eden, hareket hâlinde olan: 46b/22.

mütehavvil: (a.s.) Değişip başka bir hâl almış, değişmiş, değişen, dönüşen: 67b/17, 85a/2, 85a/4.

mütehavvil-i çeşme-i şād-āb-ı hayāt: Hayatın suyu bol çeşmesine dönüşen: 67b/17.

mütehavvil-i germiyyet ü muvāfaqat: Samimiyet ve uyumluluğa dönüşen: 85a/2.

mütehavvil ol- (a.t.b.fi.): Değişmek, başka bir hâl almak: 100b/1.

mütehayyire: (a.s.) Şaşmış, şaşırmış, şaşkın, hayrete düşmüş: 106b/10.

mütekāşire: (a.s.) Çok, pek çok, çoğalmış, çoğalan: 71b/18, 73b/18.

mütelātım: (a.s.) Dalgalanan, dalgalı, çalkantılı, çalkalanan, çarpıntılı, çarpışan, birbirine çarpan: 69b/2.

mütelevvīn: (a.s.) Renkli, rengârenk: 101b/19.

mütemādī: (a.s.) Sürekli, devamlı, aralıksız, ara vermeden devam eden: 54a/1.

mütemāyil: (a.s.) Temayül eden, meyleden, yönelen: 108b/4.

mütemmim: (a.s.) Tamamlayan, tamamlayıcı (şey): 78a/14.

mütemmim-i maḥvī-i dā'ire-i ḥudūs: Sonradan var olma dairesinin içinde toplananları (mevcudatı) tamamlayan: 78a/14.

müteneffir: (a.s.) Nefret eden, iğrenen, tiksinen: 100a/9.

müteneffis: (a. s.): Nefes alan, soluk alıp vererek yaşayan, canlı: 85a/22.

mütenevvi‘a: (a.s.) Çeşit çeşit, türlü türlü: 44b/13, 47b/14.

müterakki: (a.s.) Terakki eden, ilerleyip gelişen, ilerlemiş: 96a/23.

müterakki vü müştedd ol- (a.t.b.fi.): (Hastalık için) ilerlemek ve şiddetlenmek: 96a/23.

müteraşşid: (a.s.) Bir şeyin gerçekleşmesini veya bir kimsenin gelmesini gözleyen, bekleyen, kollayan: 53a/19, 108a/22.

müteraşşid-ı hişşemendî-i himmet: (Allah’ın) lütf(un)dan pay almayı bekleyen: 53a/19-53a/20.

müteraşşid-ı şurre-i sa‘âdet-i ṯālî‘-vaqt: Uğurlu zamanın bahtiyarlık kesesini gözleyen: 108a/22-108a/23.

mütevâfire: (a.s.) Çok, pek çok, çoğalmış, çoğalan, fazlalaşan: 73b/18.

mütevahhiş: (a.s.) Korkmuş, ürkmüş: 100b/13.

mütevahhiş ol- (a.t.b.fi.): Korkmak, ürkmek: 100b/13.

mütevârî: (a.s.) Gizlenen, gizlenmiş, gizli, saklı: 52b/7, 53b/8.

mütevârî-i hicâb-ı gurûb: Gurup perdesinin ardında gizlenen (güneş): 53b/8-53b/9.

mütevârî-i kâse-i ‘akîk-i zindegânî: Hayat akiğinden yapılmış kadehte saklı: 52b/7.

müteyakız ol- (a.t.b.fi.): Uyanmak, tetikte olmak, gözü açık olmak: 53b/5, 77b/11.

müttefik: (a.s.) Bağlaşan, birleşen, farksız: 106a/16.

müttefikü’l-elvân: Renkleri birbiriyle aynı olan: 106a/16.

mütte‘iz: (a.s.) Öğüt dinleyen, nasihat kabul eden: 77b/10.

müttesi‘a: (a.s.) Geniş: 101a/11.

mütün: (a.i. metn’in c.) Metinler, yazılı şeyler: 48b/15.

müyesser: (a.s.) Nasip olan: 76a/18, 99a/10.

müzâb ol- (a.t.b.fi.): Erimek: 82a/7-82a/8, 82a/9.

müzâhamet: (a.i.) Zahmet ve sıkıntı verme: 49a/7.

müzāhamet-i fikret-i mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran şeyleri düşünmenin verdiği zahmet: 49a/7.

müzāḥim: (a.s.) Zıt, uymaz, aykırı, karşıt, muhalif: 91a/23.

müzahref: (a.s.) Sahte süs, boya, yalancı yıldız vb. ile süslenmiş olan: 68b/20.

müzākere: (a.i.) Bir konu üzerinde karşılıklı konuşma: 46b/9.

müzdād: (a.s.) Ziyadeleşmiş, artmış, çoğalmış, arttırılmış, çoğaltılmış, çok, ziyade: 62b/2.

müzdād eyle- (a.t.b.f.i.): Arttırmak, çoğaltmak: 103b/16.

müzekkir: (a.s.) Hatırlatan, andıran: 47a/17.

müzekkir-i maḳām-ı rāḥatü'l-ervāḥ: Ruhlara rahatlık veren manevi mertebeyi hatırlatan: 47a/17-47a/18.

müzevver: (a.s.) Uydurulmuş, uydurma, düzmece: 99a/6.

müzeyyen: (a.s.) Süslenmiş, bezenmiş, süslü: 53b/6, 90a/15.

N

nāb: (f.s.) Halis, katıksız, saf: 97a/5, 107a/1.

nā-bedīd: (f.s.) Yok olan, görünmez olan, gözden kaybolan: 75a/9.

nā-bedīd ol- (f.t.b.f.i.): Yok olmak, görünmez olmak, gözden kaybolmak: 75a/9.

nā-be-hencār: (f.b.s.) Usulsüz, yolsuz, uygunsuz, kuralsız, kaidesiz: 101b/7.

nā-be-ḳarār: (f.a.b.s.) Hercai, sebatsız, kararsız, aynı hâl üzere devam etmeyen: 67b/21.

nā-ber-cā: (f.b.s.) Uygun olmayan, yersiz, uygunsuz, gereksiz: 45a/7, 102a/7.

nābit: (a.s.) Biten, büyüyen, meydana gelen, hasıl olan: 94a/9.

nā-būd: (f.s.i.) 1. Yok, yok olan, bulunmayan, mevcut olmayan. 2. Yokluk, yok olma. 3. Yok olmuş, sonradan yok olan: 44a/1, 70b/15, 83a/21.

nabz-āşinā: (a.f.b.s.) Nabızdan anlayan, mizaç bilen, hâlden anlayan: 96a/13, 109b/12.

nabz-āşinā-yı ehl-i derd: Dert sahiplerinin (Hakk'a ulaşma derdinde olan sufilerin) hâlerinden anlayan: 109b/12.

nā-ḳār: (f.s.zf.) 1. Çaresiz, biçare. 2. İster istemez, çaresiz, zorunlu olarak: 71a/2.

nā-ḳīz: (f.s.) Hiç hükmünde olan, değersiz, önemsiz: 44a/1, 45a/1, 81b/21, 99a/10.

nādān-firīb: (f.b.s.) Cahil aldatan: 51a/1.

nā-der-berāber: (f.b.s.) Birlikte olmayan, anlaşılamayan, uyuşamayan, uygunsuz, uymaz, alakasız, aykırı, muhalif: 77b/20.

nādim: (a.s.) Pişman: 85a/12, 97b/13.

nādim ol- (a.t.b.fi.): Pişman olmak: 84a/3.

nādir: (a.s.) Az bulunur, seyrek, ender: 42b/4, 51a/6, 92a/17.

nādirü'l-maẓmūn: Manasına az rastlanan (güzellikte olan): 42b/4, 51a/6.

nādire-gū: (a.f.b.s.) Nükteli sözler söyleyen: 46b/8.

nā-düşvār: (f.s.) Zor olmayan, kolay: 60a/11.

nāfe: (f.i.) Misk ahusu denen bir ceylan türünün göbeğindeki içi misk denilen koku ile dolu kese: 104a/4.

nāfi': (a.s.) Faydalı, faydası olan: 54b/15.

nāfice: (a.i.) Ceylanın misk elde edilen göbeği: 42b/6.

nāfice-tü'l-misk: Misk göbeği, misk kokusunun kaynağı: 42b/6.

nāfice-tü'l-misk-i maẓmūn-ı belāḡat-meṣṣūn: Belagat ile dopdolu mananın (etrafa hoş kokular saçan) misk kaynağı: 42b/6.

nāfiz: (a.s.) İçer işleyen, nüfuz eden, çok tesir eden, etkili: 59a/15, 92b/16.

nāfizü'l-maẓmūn: Manası çok tesirli olan: 59a/15.

nāgehānī: (f.s.) Birdenbire ortaya çıkan, ansızın olan, ani: 68b/17.

nāgeh-gīr: (f.b.s.) Gafil avlayan, aniden saldırıp yakalayan: 50a/18, 81a/1.

nağme: (a.i.) Nağme, ezgi, kulağa hoş gelen ahenkli ses: 84b/5.

nağme-i dürr-i ten: Beden incisinin nağmesi: 84b/5.

nağme-perdāzī: (a.f.b.i.) Şarkı söyleme, türkü söyleme, ezgi söyleme, nağme söyleme: 65b/1, 65b/3.

nağme-perdāzī-i nuṭṭ u beyān: Konuşma ve ifade etmeyle nağme söyleme (konuşurken ifadelerin güzelliğiyle âdeta nağme söyleme) 65b/1.

nağme-perdāzī-i zikr-i Ḥudā: Allah'ı zikretmek suretiyle nağme söyleme: 65b/3-65b/4.

nā-güvār: (f.s.) 1. Tatsız, lezzetsiz, acı, yenilip içilmeye elverişli olmayan. 2. Hazmı zor: 52b/5, 107a/10.

naḥāfet: (a.i.) Zayıflık, cılızlık, arıklık, güçsüzlük, bitkinlik: 71b/10.

naḥāfet-i beden: Bedenin zayıflığı: 71b/10.

nā-ḥānde: (f.s.) Çağrılmamış, davet edilmemiş, davetsiz: 102a/21.

naḥçir: (f.i.) Av: 50a/19.

nā-hencār: (f.s.) Uygunsuz, doğru olmayan, uygun olmayan, uymayan, uyumsuz, uymaz, uğursuz, yersiz, aykırı, zıt, muhalif: 67b/10.

naḥif: (a.s.) Zayıf, cılız, sıska: 59b/12, 99a/14.

naḥl: (a.i.) Arı, bal arısı: 67a/1.

naḥl: (a.i.) 1. Hurma ağacı. 2. Hurma fidanı: 46b/2, 52a/6, 77a/15.

naḥl-i ter-i bāğ-ı beyān: Belagat bahçesinin taze fidanı: 46b/2.

naḥs: (a.i.) Uğursuz sayılan yıldız (Merih ve Zuhāl): 66b/23.

nāḥudā: (f.i.) Gemi kaptanı: 81b/11.

nāḥun: (f.i.) Tırnak: 49b/23, 84a/18, 109b/21.

nāḥun-ı ecel: Ecelin (keskin) tırnağı: 109b/21.

naḥvet: (a.i.) Kendini büyük görme, ululanma, büyükleme, böbürlenme, kibirlenme, iftihar, kibir, gurur: 68b/6, 72a/13.

naḥvet-ālūd: (a.f.b.s.) Kibre bulaşmış, kibirli: 99b/2.

nā'il: (a.s.) İsteddiği şeye erişen, muradına eren, arzu ettiğini ele geçiren: 49a/9, 51a/2, 55a/5, 95b/10, 98b/12, 105a/13.

nā'il-i erab: Muradına eren: 98b/12.

nā'il-i maṭlūb: Arzusuna ulaşan, istediği şeye erişen: 105a/13.

nā'il-i murād u kām: Maksadına ve muradına eren: 51a/2.

nā'il-i sa'ādet-i dāreyn: İki dünya (dünya ve ahiret) saadetine erişen: 55a/5-55a/6.

nā'il-i sa'ādet-i ebediyye: Ebedî saadete ulaşan: 95b/10.

nā'il ol- (a.t.b.f.i.): Erişmek, elde etmek, ulaşmak: 58b/3, 72b/6, 93a/19, 95a/10.

na'ım: (a.i.) Refah, bolluk ve nimet içinde rahat yaşama: 45a/17, 81a/10.

nā'ire: (a.i.) Ateş, alev: 103a/6.

nā'ire-i 'aşk: Aşk ateşi: 103a/6.

naḳd: (a.i.) 1. Peşin, nakit. 2. Elde bulunan geçerli para, akçe: 61b/7, 66a/5, 66a/7, 92a/13, 95a/20, 108a/22, 109b/9.

naḳd-i 'ömr-i girān-māye: Değerli ömür akçesi: 92a/13.

nā-kām: (f.s.) Muradına erememiş, maksadına erişememiş, yoksun kalmış, mahrum, nasipsiz, bedbaht: 66a/16.

naḳden: (a.zf.) Peşin olarak, nakit olarak: 66b/13.

naḳdine: (a.f.b.i.) 1. Nakit para, peşin para, hazır para. 2. Kıymetli mal, kıymetli eşya, değerli varlık, sermaye: 54b/22, 66a/20, 66b/14, 71a/7, 95b/23, 99a/5, 109b/1.

naḳdine-i maḥāsin-i a' māl: İyi ve güzel davranışlar nakiti: 66a/20.

naḳdine-i müddaḥar-i ef'āl ü emvāl: Amellerin ve malların biriktirilmiş sermayesi: 66b/14-66b/15.

naḳd sāḫten: (a.f.b.fi.) Peşinen / önceden yapmak: 61b/7.

naḳd ü ta' dād eyle- (a.t.b.fi.): Peşinen yapmak ve hesaplamak: 61b/10.

nā-kes: (f.b.s.) İnsaniyetsiz, alçak, aşağılık (kimse): 102a/3.

nāḳış: (a.s.) 1. Eksik, tam olmayan. 2. Kusurlu, kusuru olan. 3. Bilgisiz, cahil: 92a/12.

nāḳış-ı güm-kerde-rāh: Yolunu kaybetmiş kusurlu / cahil: 92a/12.

nāḳışa: (a.s.) Eksik, tam olmayan: 42b/17.

nāḳışatü'l-a' zā': Organları eksik: 42b/17.

naḳl: (a.i.) Anlatma, söyleme: 109b/2.

naḳş: (a.i.) 1. Nakış, resim, desen, şekil, tasvir, süsleme. 2. Görünüş, suret, kılık. 3. Beste veya semai formlarının ikişer mısra okunduktan sonra arkasından terennüm gelen iki haneli şekilleri: 45a/12, 46b/9, 50b/8, 82b/9, 84b/1, 104b/7, 106b/20, 106b/21.

naḳş-ı būkalemūn: Bukalemun resmi / şekli: 104b/7.

naḳş-ı gül-būse-i 'ubūdiyyet ü ser-efgendegī: (Allah'a) kulluk ve teslimiyetin gül öpüşlü nakışı: 82b/9-82b/10.

naḳş-ı rengin: Parlak renkli nakış: 106b/21.

nakş u kār-ı ‘ināyet-āşār: Allah’ın lütuf eserlerini içeren terennüm ve beste(ler): 84b/1-84b/2.

nakş u nigār-ı qālem-i Mānī-i bī-müdānī-i qūdrēt-i Kirdgār: Allah’ın kudretinin eşsiz (nakkaş) Mani kaleminin nakış ve resmi: 106b/20-106b/21.

nakş u kār u beste it- (a. f. t. b. fi.): Bestelemek: 46b/9.

nālān: (f.s.) İnleyen, sızlayan, figan eden: 47a/21, 50a/6, 70a/2, 97b/16, 103a/17, 107a/18.

nālān ol- (f.t.b.fi.): İnlemek, sızlamak, figan etmek: 70a/11-70a/12.

na‘lçe: (a.f.i.) Nal, küçük nal: 102a/5.

na‘lçe-i nihād: Mizaç nalı: 102a/5.

nāle: (f.i.) İnleme, inilti, feryat: 49b/9, 50a/3, 56b/1, 69b/19, 69b/21, 69b/23, 70a/7, 70a/16, 84b/8, 96b/15, 103a/18, 103b/4, 105b/9.

nāle-i āteş-bār-ı dil-i ḥazīn: Hüzünlü gönlün ateş saçan feryadı: 70a/7.

nāle-i āteşin: Ateşten inilti, ateşli feryat: 70a/16.

nāle-i berķ-mesīr-i ‘āşīķāne: Aşık olanlara yakışacak şekilde şimşek hızında (koparılan) feryat: 96b/15.

nāle-i Şā’ib: Saib’in iniltisi: 69b/19.

nāle-i sūznāk: Yakıcı feryat: 103b/4, 105b/9.

nāle-perdāz: (f.b.s.) İnleyen, feryat eden: 97b/14.

nāle-perdāz-ı feryād: Bağırarak inleyen: 97b/14.

nāle-rīz: (f.b.s.) İnleyen, feryat eden: 96b/13.

nām: (f.i.) 1. Ad, isim. 2. San, ün, şöhret. 3. Adlı, adında: 45a/20, 47b/5, 47b/7, 47b/8, 83a/21, 87b/10.

nām-ı ehl-i kerem: Lütuf sahiplerinin adı: 47b/5.

nām-ı nāmī: Meşhur ad: 47b/8.

nām ü nişān: 1. Ad san. 2. Eser, iz, belirti: 45a/20, 83a/21.

na‘mā: (a.i.) Nimet: 44b/12.

nā-ma‘ dūd: (f.a.s.) Sayısız, sayılamayacak kadar çok: 60a/15.

nā-maḥrem: (f.a.s.) 1. Mahrem olmayan. 2. Yabancı: 80b/2.

nā-maḥremān: (f.a.i. nā-maḥrem'in c.) 1. Mahrem olmayanlar. 2. Yabancılar: 65a/18.

nā-maḥremān-ı nisvān: Kadınların yabancı olanları, yabancı kadınlar: 65a/18.

nā-maḥrūm: (f.a.s.) Mahrum olmayan: 47a/1.

nā-maḥşūr: (f.a.s.) Sonsuz, sınırsız, sonu olmayan, sınırlanmamış: 77b/6.

nāme-siyāh: (f.b.s.) Amel defteri kara olan, günahkâr: 59a/12.

nā-mihrbān: (f.b.s.) Kalpsiz, merhametsiz, sevgisiz, vefasız: 57b/7.

nāmī: (a.s.) Yetişen, büyüyen: 87b/22.

nāmī: (f.s.) Meşhur, ünlü, namlı: 47b/8.

nāmiye: (a.i.) Büyüme, gelişme, yerden bitme, olma, yerden bitme kuvveti, yeşerme kuvveti: 72b/11, 76b/22, 83a/2.

nāmiye-i şubḥ-ı bahārī-i 'ināyet-i Bārī: Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratan Allah'ın lütfunun bahar sabahının yeşertme kuvveti: 83a/2.

nāmūs: (a.i.) Ar, edep, haya, ırz, iffet: 105b/9.

nā-muvāfiḳ: (f.a.s.) Uygun olmayan: 75b/13.

nā-mütenāhī: (f.a.s.) Sonsuz, uçsuz bucaksız: 98b/5.

nā-mütenāhiyye: (f.a.s.) Sonsuz, uçsuz bucaksız, bitmez tükenmez: 78a/19.

nān: (f.i.) Ekmek: 44b/12, 44b/14, 63b/23, 64a/2, 64a/6, 64a/9, 64a/10, 64a/23, 64b/2, 64b/6, 64b/10.

nān-ı bī-imtinān: Başa kakılmayan ekmek: 64a/9.

nān-ı ḥuşk: Kuru ekmek: 44b/14, 64a/10.

nān-ı ḳalīl-i ḥuşk-ı bī-imtinān: Başa kakılmayan kuru (ve) azıcık ekmek: 44b/12-44b/13.

nā-pāk: (f.s.) Temiz olmayan, kirli, pis: 97b/5.

nān-pāre: (f.b.i.) Ekmek parçası, ekmek dilimi: 65b/14, 65b/20.

nā-pāy-dār: (f.b.s.) Süreksiz, kalıcı olmayan, fāni, geçici: 59b/10, 101b/7.

nā-peşimānī: (f.i.) Pişman olmama: 97a/4.

nā-puhte: (f.s.) 1. Pişmemiş, çiğ, ham, yeterince olgunlaşmamış. 2. Acemi, toy, tecrübesiz: 62b/21, 99a/5, 102b/23.

nā-puhte-i dūd-mān-ı haķīkat : Hakikat ocağında pişmemiş: 62b/21.

nā-puhte-i laht-ı dil: Pişmemiş (olgunlaşmamış) gönül parçası: 102b/23-103a/1.

nār: (a.i.) Ateş: 76b/2, 87b/16, 96b/8, 102b/22, 103a/4.

nār-ı muhabbet ü velā: (İlahi) muhabbet ve aşkın ateşi: 103a/4.

naʿre: (a.i.) Nara, haykırma, bağırma: 96b/15, 102b/18, 102b/19, 103a/9, 103a/15, 103a/21.

naʿre-i āfāk-gīr-i mecżübāne: Cezbeye gelenler gibi atılan, âleme yayılan nara: 96b/15.

naʿre-i āteşin-i āfāk-gīr: Ufku saran ateşli nara: 103a/21.

nārenc: (f.i.) Portakal: 106a/16.

nā-rencin: (f.s.) Sıkıntısız, zahmetsiz, eziyetsiz: 54a/17.

nā-reside: (f.s.) Olmamış, ham, olgunlaşmamış: 62b/20.

nā-revāc: (f.a.s.) Revaçta olmayan, itibarsız, değer görmeyen: 50b/21.

nās: (a.i. ins'in c.) İnsanlar, halk, herkes: 104b/1, 105a/8.

naşāyih: (naşā'ih) (a.i. naşihat'in c.) Nasihatler, öğütler: 55b/11, 56a/1.

naşāyih-i pīrān: Şeyhlerin nasihatleri: 56a/1.

nā-sāz: (f.s.) Uymaz, uygunsuz, uyumsuz, uymayan, uygun olmayan, aykırı, zıt, muhalif: 67a/12, 102a/5, 107a/12, 52a/16.

nā-sāz-kār: (f.b.s.) Uymaz, uygunsuz, uyumsuz, uymayan, uygun olmayan, aykırı, zıt, muhalif: 45b/1.

nā-sezā: (f.s.) Yakışmaz, layık olmayan, uygun düşmeyen, yaraşmayan: 68b/21.

naşib: (a.i.) Nasip, kısmet: 49b/1, 60a/13, 98a/4.

naşihat-eşer: (a.b.s.) Nasihat içeren, nasihat veren: 44b/23.

naşş: (a.i.) 1. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin delil olarak gösterileni. 2. Doğruluğu şüphe götürmez, açık ve kesin hüküm: 89a/15.

naşş-ı kerīm: Yüce ayet / hüküm: 89a/15.

nāsūt: (a.i.) 1. İnsanlık, insanlık âlemi, insanlığa ait şeyler. 2. tas. Kesret âlemi olan dünya, görünen âlem, maddi âlem: 47b/23, 78a/12, 85b/5.

nā-şādānī: (f.i.) Gamlanma, kederlenme, üzülmeye: 51b/15.

nāşī: (a.zf.) Dolayı, ötürü, sebebiyle: 44b/22, 91b/22, 92a/23.

naṭṭ: (a.i.) Satranç örtüsü, satranç tahtası: 66a/16, 74b/9.

naṭṭ -ı şatranç-ı hacālet: Utanç satrancının bezi: 66a/16-66a/17.

nā-temyīz: (f.a.s.) İyiyi kötünden ayıramayan, ayırt edebilmekten yoksun, akılsız, anlayışı kıt: 66a/15.

nāṭıḳ: (a.s.) İçinde belli bir hususu bildiren bir ifade bulunan, bir şeyi gösteren, anlatan, bildiren, beyan eden, açıklayan, ifade eden: 91b/20.

nāṭıḳa: (a.s.) 1. Konuşan, söz söyleyen. 2. Aklını işletip düşünen, tefekkür eden, düşünme ve idrak etme yeteneğinde olan: 61a/5, 79a/11, 79a/19, 89a/12, 90a/20, 90a/23, 90b/6, 90b/10, 90b/12, 92b/9, 93b/1, 94a/13, 94a/23, 94b/2, 94b/4.

nā-tüvān: (f.s.) Güçsüz, kudretsiz, zayıf: 45a/21, 57a/7, 59a/22, 65a/13, 65b/9, 99a/13.

nāvek: (f.i.) Ok: 59a/22, 70a/4.

nāvek-i dil-düz-ı cān-süz-ı muḥabbet-i Ḥudāvend-i cihān: Kâinatın sahibi olan Allah'ın aşkının can yakan (ve) gönül delen oku: 70a/4.

nāvek-i dil-düz-ı ḳahr u 'itāb: Kahır ve helakin gönle saplanan oku: 59a/22.

nā-yāb: (f.s.) Bulunmaz, yok: 96b/4.

nāyil: (nā'il) (a.s.) İsteddiği şeye erişen, muradına eren, arzu ettiğini ele geçiren: 52a/22.

nāyil-i ḥaẓẓ-ı evfā-yı ni'am-ı uhrevī: Ahiret hayatına ait nimetlerin yeterli payına nail olan: 52a/22.

nāz: (f.i.) 1. Naz, cilve, işve. 2. Refah, bolluk ve nimet içinde rahat yaşama, nimet, bolluk: 45a/17, 52a/15, 80b/4, 81a/10, 83b/9, 84b/13.

nāz u na'im: Refah, bolluk ve nimet içinde rahat yaşama: 45a/17, 81a/10.

nāz u niyāz: Dua, yalvarıp yakarma: 84b/13.

nazar: (a.i.) 1. Bakma, bakış, göz atma. 2. Düşünme, fikir yürütme 3. tas. Hak nuru ile bakış, lütufkâr ve keremli bakış, teveccüh ile bakma. 4. Göz: 43a/14, 45a/7, 45b/9, 48b/9, 48b/15, 63b/17, 63b/20, 65a/7, 65a/19, 66a/6, 69a/21, 78b/20, 88b/5, 90a/18, 91a/9, 91b/17, 100a/3.

naẓar-ı i‘tibār: Hatırı sayılır olma durumu, saygınlık, itibar, değer: 100a/3-100a/4.

naẓaran: (a.e.) ... göre, ... bakılırsa, ... oranla, ... kıyasla: 47a/10.

naẓar-endāz: (a.f.b.s.) Bakan, göz atan, seyreden: 53a/19.

naẓar-endāz-ı ‘ināyet: (Allah’ın) inayet(in)e bakan: 53a/19.

naẓar-endāz ol- (a.f.t.b.f.i.): Bakmak: 45b/10, 57b/5.

naẓargāh: (a.f.b.i.) Bakılan yer, bakış yeri: 43a/21, 43a/22.

naẓargāh-ı Ḥudā-yı ekber: Yüce Allah’ın baktığı / tecelli ettiği yer: 43a/21.

naẓargāh-ı cenāb-ı Ḥālīku’l-berāyā: Mahlukatı yoktan var eden Allah hazretlerinin baktığı / tecelli ettiği yer: 43a/22.

naẓarī: (a.s.) Bilgi hâlinde, iş hâline geçmemiş, uygulama alanına çıkmamış olan, teorik: 89b/11.

naẓar it- (a.t.b.f.i.): 1. Bakmak. 2. İncelemek amacıyla düşünerek bakmak: 45a/14, 63b/17, 83b/5.

naẓariyyāt: (a.i. naẓariyye’nin c.) Teorik bilgiler: 90b/8, 90b/11.

naẓariyye: (a.s.) Bilgi hâlinde, iş hâline geçmemiş, uygulama alanına çıkmamış olan, teorik: 74a/22, 90a/21, 90a/23, 90b/14, 90b/17, 91a/11.

naẓar şal- (a.t.b.f.i.): Bakmak: 45b/10.

nāzenin: (f.s.) 1. Nazlı. 2. Narin: 52a/21, 53a/1, 54a/17, 74a/2, 99b/12.

nāz-fürüş: (f.b.s.) Naz satan, çok nazlı, nazlanan: 60a/6, 71a/6.

nāzım: (a.s.) Manzume yazan, nazım hâline koyan, şair: 43a/20, 44a/13, 44b/23, 45b/13, 46a/12, 50a/1, 51a/5, 53b/16, 60a/3, 64b/8, 66a/8, 69a/4, 78b/8, 83b/21, 105a/9, 106a/1, 107b/10.

nāzım-ı bāhirü’l-irşād: Apaçık bir şekilde Hak yolunu gösteren şair: 60a/3.

nāzım-ı diḳḳat-naẓar: Dikkatli şair: 44b/23.

nāzım-ı merḥūm: Rahmetli şair: 50a/1, 66a/8, 69a/4, 83b/21, 105a/9, 106a/1, 107b/10.

nāzım-ı merḳūm: Yukarıda adı geçen şair: 45b/13.

nāzım-ı mezkūr: Adı geçen şair: 43a/20.

nāzım-ı sihr-āşār: Eserleri sihirli olan şair: 44a/13, 46a/12.

nāzım-ı üstād: Usta şair: 51a/5.

nāzımın: (a.i. nāzım'ın c.) Manzume yazarlar, nazım hâline koyanlar, şairler: 42b/14.

nāzik: (f.s.) 1. İnce, narin, nazik, yumuşak. 2. Zarif, güzel: 80a/17, 99b/12.

nāzik-edā: (f.b.s.) 1. Nazik davranışlı, hoş tavırlı, kibar. 2. Güzel sesli: 70a/14.

nazm: (a.i.) 1. Vezinli, kafiyeli söz dizisi, şiir. 2. Vezinli kafiyeli söz söyleme. 3. Ayet: 42b/4, 43a/6, 45b/13, 46a/13, 46a/19, 56b/23, 61b/15, 69a/4, 78a/6, 81a/13, 83a/14, 85b/10, 86a/8, 87b/3, 103a/13, 107b/10.

nazm-ı belāğat-ruḵūm: Belagatli yazılmış beyit: 45b/13.

nazm-ı faşāḥat-iḥtīvā: Fasihlik içeren şiir: 42b/4.

nazm-ı ʿibret-rūsūm: Üslubuyla ibret veren şiir: 107b/10.

nazm-ı kerīm: Yüce ayet: 83a/14, 86a/8, 87b/3.

nazm-ı mübîn: İyiye kötüyü, doğruyu yanlış birbirinden ayıran ayet(ler): 56b/23, 61b/15.

nazm-ı münîf: Yüce şiir: 103a/13.

nazm it- (a.t.b.fi.): Vezin ve kafiye ile manzum olarak yazmak, şiirleştirmek: 103b/17.

naẓra: (a.i.) Bakış, tek bakış: 60b/18, 69b/4.

naẓra-i taʿ aşşuḵ: Âşık olma bakışı: 60b/18, 69b/4.

ne: (f.e.) Değil: 43a/20, 47b/10.

nebāt: (f.i.) Nöbet şekeri, büyük şeffaf kristaller hâlinde bir şeker çeşidi: 67b/13.

nebāt-ı Şāmī: Şam'a ait nöbet şekeri: 67b/13.

nebāt: (a.i.) Bitki, ot: 82b/22, 107b/8.

nebātāt: (a.i. nebāt'ın c.) Bitkiler: 88b/23.

nebeviyye: (a.s.) Peygambere ait, peygamberle ilgili: 66a/23, 90b/21.

nebī: (a.i.) Peygamber, resul: 42b/6, 86b/10, 86b/13.

nebī-i muḥiḳḳ: Hakkı yerine getiren peygamber: 86b/10.

nebī-i muḥterem: Hürmet edilen peygamber (Hz. Muhammed): 42b/6.

nebîz: (a.i.) Hurma ve kuru üzümünden yapılan bir çeşit şarap: 98b/16.

necāh: (a.i.) 1. Kurtuluşa erme, kurtulma, kurtuluş. 2. İstedigine kavuşma, dilediğini elde etme, muradına erme: 101b/9.

necm: (a.i.) Yıldız: 66b/23, 80a/11, 108b/1.

necm-i sa^c d: Uğurlu sayılan yıldız (Zühre ve Müşteri): 66b/23.

nedāmet: (a.i.) Pişmanlık: 45a/19, 51a/18, 56b/1, 75a/5, 75a/14, 75a/23, 85a/19, 96b/19, 96b/21, 97a/2, 97a/21, 97b/16.

nedāmet-encām: (a.f.b.s.) Sonu pişmanlık olan, pişmanlık sonlu: 65b/7.

neḍāret: (a.i.) Parlaklık, tazelik, güzellik, hoşluk: 47b/4, 51b/19, 76b/23.

neḍāret ü ḥaḍāret-i kem-beḳā: Kısa ömürlü olan yeşillik ve tazelik: 51b/19.

nedve: (a.i.) Görüşme, konuşma: 76a/19.

neḥ: (a.i.) Menfaat, yarar, çıkar, kâr: 61a/7, 66b/2, 88b/13, 89a/5, 89b/1, 90a/5.

neḥ ü ḡarr: Kâr ve zarar: 61a/7, 66b/2, 88b/13, 90a/5.

neḥād: (a.i.) Bitme, tükenme: 95a/20.

neḥād-ı naḥd-i ma^c dūd-ı ʿömr-i maḥdūd: Sınırlı ömrün sayılı akçesinin tükenmesi: 95a/20.

neḥāz: (a.i.) Geçerlilik, yürürlüktelik, uygulanma: 102a/17.

nefel: (a.i.) Ganimet: 56b/1.

nefes: (a.i.) 1. Nefes, soluk. 2. Soluk alacak kadar geçen zaman, an: 46b/10, 47a/15, 50a/8, 50a/9, 50a/18, 50a/23.

nefes-i aḥîr: Son nefes: 50a/23.

nefes ber-āverden: (a.f.b.fi.) Ah çekmek: 95b/13.

neḥa-pāḡ: (a.f.b.s.) Güzel koku saçan: 104a/5.

neḥîr: (a.i.) Boru şeklindeki nefesli musiki aleti: 96b/13.

neḥîr-i dāfi^c ü t-tenḥîr-i derûn-ı ḥayret-engîz: Hayret veren gönlün korkuyu defeden neḥîri (müzik aleti): 96b/13-96b/14.

neḥîs: (a.s.) Çok güzel, çok beğenilen, çok hoş giden, kıymetli, değerli: 85a/9, 100a/1.

neḥîse: (a.s.) Çok güzel, çok beğenilen, çok hoş giden, kıymetli, değerli: 42b/19.

nefret: (a.i.) Ürküp kaçma: 68b/9.

nefs: (a.i.) 1. Ruh, can, hayat, nefis. 2. Şahıs, kimse, kendi. 3. Asıl, maya, cevher, öz. 4. Bir şeyin içi, merkezi. 5. tas. Kulun kötü, beğenilmeyen, bayağı ve hayvani arzuları, huy ve fiilleri, kibir gazap, kin, haset, hırs, tahammülsüzlük, hasislik, dedikodu, şehvet, ihtiras, heva ve heves gibi zaaflarının merkezi: 44a/1, 44b/11, 45a/1, 47b/15, 47b/18, 47b/20, 48a/17, 48a/20, 48b/18, 50a/3, 55b/10, 57a/20, 57b/22, 61a/5, 61a/9, 61b/22, 66a/1, 66a/10, 66a/12, 66b/8, 66b/16, 74b/12, 75b/7, 77a/21, 79a/11, 79a/19, 80a/13, 83b/21, 83b/22, 83b/23, 84a/1, 84a/9, 84a/16, 84a/17, 84b/7, 84b/10, 85a/1, 85a/9, 85a/22, 85b/17, 87a/8, 89a/12, 89b/20, 89b/22, 89b/23, 90a/8, 90a/20, 90a/23, 90b/2, 90b/6, 90b/10, 90b/12, 90b/16, 91a/2, 91a/15, 91b/1, 91b/7, 92a/9, 92a/17, 92b/9, 93b/1, 93b/8, 94a/13, 94a/23, 94b/1, 94b/4, 94b/5, 94b/7, 94b/19, 94b/21, 95a/3, 95b/11, 97b/12, 97b/20, 99a/23, 100a/1, 107a/8, 107a/20, 108a/6, 108b/18, 109a/4, 109a/19, 109b/10.

nefs-i ‘âciz: Âciz şahıs: 45a/1.

nefs-i emmâre: Kötülüğü emredici nefis, nefsin yedi mertebesinden en alt derecesi. Bu mertebede nefis insana kötülükleri, günahı, şehveti emreder ve kişi her türlü günahı pişmanlık duymadan işleyebilir: 47b/15-47b/16, 66a/1, 74b/12, 77a/21, 83b/23, 84a/17, 95b/11-95b/12, 107a/8.

nefs-i emmâre-i ğaddâre: Acımasız olan kötülüğü emredici nefis: 84a/17, 94b/21.

nefs-i emmâre-i ĥasîs: Adi olan kötülüğü emredici nefis: 66a/1.

nefs-i insân: İnsan nefsi: 89b/23, 90a/8.

nefs-i kâşır: Kusurlu / âciz nefis: 92a/9.

nefs-i muĥâlîf-i emmâre: Kötülüğü emreden (insanoğluna) düşman olan nefis: 85a/1.

nefs-i muĥâlîf-i hevâ: Arzu ve istekleriyle (insanoğluna) düşman olan nefis: 84b/10-84b/11.

nefs-i muṭma’inne: Nefsin yedi mertebesinden dördüncüsü. Bu mertebede Allah sevgisiyle gönül gözü açılan insan, her zerrede Hakk’ı müşahede eder ve imanda sürçmeyecek bir seviyeye ulaşıp şüphe, korku gibi tüm beşerî zaaflarından kurtularak gerçek anlamda gönül huzuruna kavuşur: 47b/20.

nefs-i nâ-ĥîz: Değersiz nefis: 44a/1.

nefs-i nāṭıka: İnsan ruhu, Allah'ın hakikatinin mazharı olan İlâhi cevher, ruh, kalp: 61a/5, 79a/11, 79a/19, 89a/12, 90a/20, 90a/23, 90b/6, 90b/10, 90b/12, 92b/9, 93b/1, 94a/13, 94a/23, 94b/1-94b/2, 94b/4.

nefs-i nāṭıka-i insāniyye: İnsan ruhu: 90a/20, 94a/13.

nefs-i nefīs: Değerli nefis: 85a/9, 100a/1.

nefs-i ser-keş: İtaatsiz nefis: 95a/3.

nefsü'l-emr: İşin aslı, işin hakikati, ta kendisi, gerçekte: 61a/9, 80a/13, 87a/8, 89b/20, 92a/17, 108b/18, 109b/10.

nefsü'l-emriyye: İşin aslı, işin hakikati, her şeyin özü, ta kendisi, gerçekte: 109a/19.

nefsāniyye: (a.s.) Nefse ait, maddi isteklere ait, beden arzularıyla ilgili: 48a/19, 95a/7, 105a/10, 105a/12, 105a/15, 105b/3.

nefy: (a.i.) 1. Sürme, sürgün etme, uzaklaştırma. 2. İnkâr etme, yadsıma: 45a/18, 57a/1, 81a/3.

nefy-i mā-‘adā-yı Ḥaqq: Allah’tan başka her şeyi inkâr etme: 57a/1.

nehār: (a.i.) Gündüz: 56a/7, 56a/8, 56a/8, 56b/1, 61b/21, 80b/22, 84b/16, 103a/6, 105b/10, 105b/14, 106a/9, 106a/21, 108a/9.

nehārī: (a.s.) Gündüze ait, gündüz ile ilgili: 56b/1.

nehb: (a.i.) Yağma, talan, çapul: 102b/7.

nehc: (a.i.) Doğru yol, düz yol: 92b/4.

nehc-i qavīm-i ‘ilm: İlmin doğru yolu: 92b/4.

nehr: (a.i.) Irmak, akarsu, nehir: 67b/16.

nehr-i Ceyhūn: Ceyhun Nehri: 67b/16.

nehy: (a.i.) Menetme, yasaklama, engelleme, önleme: 48a/21, 86a/18, 86b/22.

nekāl: (a.i.) Azap, işkence, şiddetli ceza: 59a/10, 75b/7.

nekbet: (a.i.) Talihsizlik, bahtsızlık, düşkünlük: 81b/2.

nem: (f.i.) Hafif ıslaklık, az yaşlık: 43a/13.

ne’ñ: (t.z. ne-ñ) Ne’yin: 62a/7.

nemā: (a.i.) Büyüme, gelişme, serpilme, uzama, genişleme: 69a/19, 87b/22, 107a/1.

nemekîn: (f.s.) Tatlı, lezzetli: 46b/4.

nemekîn-me'âl: (f.a.b.s) Tatlı manalı, manası tatlı olan: 70b/3.

neng: (f.i.) Ar, utanma, utanç, ayıp: 105b/9.

nergis: (f.i.) 1. Nergis çiçeği. 2. Mahmur bakış / göz: 45b/3, 63b/16, 80b/8, 108a/3.

nergis-i çeşm-i fettân: Gönlü allak bullak eden mahmur bakış: 80b/8.

nergis-i çeşm-i mey-güne-i 'uşşâk-ı cemâl-müştaş: Allah'ın cemalini arzulayan âşıkların şarap renkli mahmur gözü: 63b/16-63b/17.

nergis-i nezzâre-süz-ı çeşm-i fettân: Gönlü allak bullak eden gözün bakış yakan nergisi: 45b/3.

nergis-i zerrîn-kadeh: 1. Nergis çiçeği. 2. Altın kadehli nergis: 108a/3.

nerimân/Nerimân: (f.i.) 1. Yiğit, kahraman, pehlivan, cesur. 2. Avesta'da cihan pehlivanının adı, Rüstem'in atası Sâm'ın babası: 68b/6, 80b/7.

nerm: (f.s.) Yumuşak: 71a/19, 79a/13, 79b/16, 84b/20.

nermî: (f.i.) Yumuşaklık: 54a/16, 85a/5.

nerm it- (f.t.b.fi.): Yumuşatmak: 49b/19.

nesc: (a.i.) Dokuma: 57a/19.

nesc-i kâlâ-yı h'oş-ķumâş-ı tevâzu': Tevazunun dokuması güzel olan kumaşını dokumak: 57a/19.

neseb: (a.i.) Soy, soy sop, nesil: 88a/11.

nesim: (a.i.) Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgâr: 46b/12, 46b/14, 46b/21, 47b/16, 49a/5, 63a/17, 69b/2, 84b/23, 96b/5, 104a/3.

nesim-i hayât-bağş-ı kerem-i Rabbânî: Allah'ın lütfunun hayat bahşeden rüzgârı: 46b/21.

nesim-i kerem: Lütuf rüzgârı: 46b/14.

nesim-i yârî-i enfâs-ı ķudsiyye: (Veli kulların) kutsal nefeslerin(in) hoş ve latif rüzgârı: 47b/16-47b/17.

nesne: (t.zm.i.) Şey, varlık, herhangi bir şey: 57b/4, 62a/10, 107b/6.

neşât: (a.i.) Sevinç, neşe, keyif, mutluluk: 49a/4, 51b/12, 51b/20, 81a/1, 106a/23, 108a/11.

neş'e: (a.i.) 1. Neşe, keyif, sevinç, iç ferahlığı. 2. Hafif sarhoşluğun verdiği keyif, neşve, çakırkeyiflik. 3. Yeniden doğma, yeniden meydana gelme: 49b/17, 62b/23, 77b/4, 81b/19, 95a/15, 95a/17, 103a/5, 106b/13.

neş'e-i 'ayş u zevk: Zevküsefanın verdiği keyif: 106b/13.

neş'e-i bâde-i gül-gün-ı sevdâ-yı Mevlâ: Allah aşkının gül renkli şarabının verdiği keyif: 103a/5.

neş'e-i uhrâ: Mahşerde yeniden dirilme: 95a/15-95a/16.

neş'e-i ülâ: Ruhun bedene ilk girişi, ilk yaratılma: 95a/17-95a/18.

neş'e-bahş: (a.f.b.s.) Neşe veren, neşelendiren: 63b/18.

neş'e-dâr: (a.f.b.s.) Neşeli, keyifli: 106a/4, 106b/15.

neş'e-dâr ü ser-şâr it- (a.f.t.b.fi.): Keyiflendirmek ve (neşeyle) doldurup taşımak: 106b/15.

neş'e-dâr ü ser-şâr kııl- (a.f.t.b.fi.): Keyiflendirmek ve (neşeyle) doldurup taşımak: 106a/4-106a/5.

neş'emend: (a.f.b.s.) Neşeli: 81b/18.

neş'e-yâb: (a.f.b.s.) Neşeli, keyifli: 49a/17.

neşr: (a.i.) 1. Yayma, dağıtma, saçma. 2. Kıyamette bütün insanların dirilmesi: 55a/16, 66b/1.

neşr-i dānehā-yı a'māl-i müstaḥsene: Makbul amel tohumlarını (yeryüzüne) saçma: 55a/16.

neşter: (f.i.) 1. İğne, diken, hançer vb. delici ve batıcı sivri şeyler. 2. Neşter: 53b/21, 54a/8.

neşter-i ḥār: Diken neşteri: 54a/8.

neşv: (a.i.) Büyüme, gelişme: 107a/1.

neşv ü nemā: Gelişip büyüme, gelişme, büyüme, gelişim: 107a/1.

neşve: (a.i.) 1. Hafif sarhoşluk, hafif sarhoşluğun verdiği keyif. 2.. tas. Bazı İlahi hâllerin insanda uyandırdığı manevi zevk: 73a/9, 80a/3, 109b/7.

neşve-i cām-ı 'aşk u muḥabbet: Aşk ve sevgi kadehinin verdiği hafif sarhoşluk: 73a/9-73a/10.

neşve-i ser-mestī-i cehālet: Cehalet sarhoşluğunun verdiği keyif: 109b/7.

neşve-i ser-mestî-i gurūr u gâflet-i cismânî: Nefsin enaniyetinin ve gafilliğinin verdiği sarhoşluğun keyfi: 80a/3-80a/4.

netekim: (t.zf.) Gerçekten, hakikaten, nasıl ki, ... olduğu gibi: 89a/14.

netice: (a.i.zf.) 1. Sonuç. 2. Son, akıbet, nihayet. 3. Netice olarak, sözün kıtası, kısacası: 50a/20, 58a/8, 78b/23, 89a/19, 89b/19.

nev: (f.s.) Yeni: 43a/17.

nev^ç: (a.i.) 1. Cins, tür, çeşit. 2. Sınıf: 88b/7, 88b/16, 95b/17.

nev^ç -i fâ'ide: Fayda cinsi /sınıfı: 88b/7.

nev^ç -i insân: İnsan türü: 88b/16.

nevâ: (f.i.) 1. Ses, seda, avaz, makam, ahenk, nağme, ezgi. 2. Varlık, mevcudiyet, var olma: 69a/9.

nevâ-yı tû: Senin varlığın: 69a/9.

nevâfil: (a.i. nâfile'nin c.) Anlamsız şeyler, boş işler, faydasız işler: 97b/4.

nevâfil-i mâ-lâ-ya^ç nî-i ihtimâm: Özenerek gayret gösterilen boş şeyler: 97b/4.

nevâl: (a.i.) Gerekli yiyecek ve içecek şeyler, azık: 83a/12.

nevâle: (a.i.) Gerekli yiyecek ve içecek şeyler, azık: 52a/21, 60a/19.

nevâle-i zülâl: Tatlı yiyecek ve içecek: 52a/21.

nevâmîs: (a.i. nâmus'un c.) Kanunlar, yasalar: 90b/21.

nevâmîs-i İlâhiyye: İlahi kanunlar: 90b/21.

nev-âmüzân: (f.b.i. nev-âmüz'un c.) Yeni öğrenenler, öğrenmeye başlayanlar: 104b/5.

nev-âmüzân-ı resm-i hatt-ı elif ü bâ: Elif ve benin yazım şeklini yeni öğrenenler: 104b/5.

nevâziş: (f.i.) Okşama, gönül alma, iltifat etme, arayıp sorma: 48a/9, 85a/3.

nevâziş-i iltifât-ı Hudâ: Allah'ın teveccüh etmesi: 48a/9-48a/10.

nev-bâve: (f.b.s.) Turfanda, mevsimin başında yetişen (meyve, sebze): 107b/19.

ne vechile: (t.a.zf.) Nasıl, ne şekilde, hangi tarzda: 61a/11, 78a/2.

nev-gülşen: (f.b.i.) Taze gül bahçesi: 56b/1.

nev-ḥaṭṭ: (f.a.b.s.) Sakalı yeni çıkmaya başlamış (genç): 42b/2, 43a/6.

nev-ḥaṭṭ-ı şīrāze: Şiraze genci (Şiraze, sakalı yeni çıkmaya başlamış gence benzetilmiştir, bu benzetmede yeni çıkmaya başlayan sakallarla şirazenin şekil itibarıyla benzerliği rol oynamıştır.): 42b/2.

nev-niyāz: (f.b.s.) Tarikata yeni girmiş derviş (bilhassa mevlevi dervişi): 73a/3.

nev-niyāzān: (f.b.i. nev-niyāz'ın c.) 1. Tarikata yeni girmiş dervişler (bilhassa mevlevi dervişleri): 72b/23.

ney: (f.i.) Ney, kamıştan yapılan müzik aleti: 47a/13, 47a/14, 47a/21, 70a/2, 70a/11, 103a/17.

ney-i nālān: İnleyen ney: 47a/21.

neyl: (a.i.) İsteğine ulaşma, muradına erme: 45b/18.

neyyir: (a.i.) Aydınlık: 52b/21.

neyyir-i pertev-nişār-ı mihr-i münir: Parlak güneşin ışık saçan aydınlığı: 52b/21.

ney-zen: (f.b.i.) Ney çalan kimse, neyzen: 103a/19.

ney-zen-veş: (f.b.s.) Neyzen gibi: 103a/19.

nez': (a.i.) Bir şeyi yerinden koparma, çekip çıkarma, sökme, ortadan kaldırma, yok etme, zorla alma: 68b/6.

nez'-i ğuḍūn u selvet: Zahmetleri ve rahatı yok etme, acıları ve mutluluğu ortadan kaldırma: 68b/6-68b/7.

nezāret: (a.i.) Bakma, bakış, etrafı görme, seyir, seyretme: 101a/12.

nezd: (f.i.) Yan, kat, huzur: 48b/20, 57a/22, 68b/5, 68b/22.

nezd-i aşḥāb-ı ḥaḳīḳat: Hakikat erbabının (mutasavvıfların) nezdinde: 68b/22.

nezd-i bendegān-ı Ḥudā: Allah'ın kullarının nezdinde: 68b/5.

nezd-i ceberūt: Allah'ın her şeyin üstünde olan kudretinin nezdinde: 48b/20.

nezd-i ekābir ü esāfil: Yüksek mevki sahipleri ve sersefillerin yanı(nda): 57a/22.

nezdik: (f.s.) Yakın: 61a/23.

nezih: (a.s.) 1. Pak, temiz, arı. 2. Kötülükten uzak: 66a/3.

nezz: (a.i.) Sızıntı, akıntı: 91b/10.

nezzāre: (a.i.) Bakma, bakış, seyretme: 57a/14, 65a/17, 77a/4, 80b/3.

nezzāre-i ḥasret: Hasret bakışı: 77a/4.

nezzāregiyan: (a.f.b.i. **nezzāregi'nin c.**) Bakış atmalar, bakışların toplandığı yerler, bakılan yerler: 45b/1.

nezzāre-sūz: (a.f.b.s.) Bakış yakan, bakılamayacak nitelikte olan: 45b/3.

ni'āl: (a.i. na' l'in c.) Ayakkabılar: 57a/23, 83b/9.

ni'am: (a.i. ni' met'in c.) Nimetler: 44b/13, 52a/17, 52a/22, 53a/11, 60a/15.

ni'am-ı vāfire-i mütenevvi'a: Çeşit çeşit (ve) bol bol nimetler: 44b/13.

nice: (t.s.zf.) Nasıl: 77b/15, 79a/9, 102a/22.

niçe: (t.s.zf.) 1. Çok, birçok, pek çok, hayli. 2. Nasıl: 44b/17, 55a/9, 73b/1, 78b/6, 83a/11, 89a/8, 93a/6, 101b/11, 108a/21.

niçe niçe: Çok, birçok, pek çok, hayli: 48a/1.

niçün: (t.zf.) Neden, niçin, niye: 49b/5, 49b/6, 49b/8, 49b/13, 50a/9, 50a/21, 50b/5, 51a/5, 51b/8, 51b/18, 52a/12, 52b/5, 52b/17, 53b/16, 54b/9, 54b/22, 55a/10, 55b/11, 55b/13.

nifāk: (a.i.) 1. Anlaşmazlıktan gelen ayrılık, ara bozukluğu, uyuşmazlık, ihtilaf. 2. İkiyüzlülük, münafıklık: 75b/5, 98a/15.

nigāh: (f.i.) Bakış, bakma: 49a/19, 56b/11, 66a/14, 68b/21, 81b/6, 100a/9.

nigāh-ı luṭf: Lütuf bakışı: 56b/11.

nigār: (f.i.) Nakış, resim: 106b/20.

nigārḥāne: (f.b.i.) Resim, heykel ve tasvirlerle süslenmiş olan yer, galeri: 59a/18, 72a/16, 106b/22.

nigārḥāne-i 'ālem: Kâinat galerisi: 59a/18.

nigāristān: (f.b.i.) Güzeller diyarı, güzeli çok olan yer: 47a/4.

nigāristān-ı 'ālem: Dünya denen güzeller diyarı: 47a/4.

nigeh dāšten: (f.b.f.i.) Korumak, kollamak, savunmak, saklamak, muhafaza etmek: 77b/13, 102a/20.

nigerān: (f.s.) Bakan, seyreden: 76a/1.

nigerān ol- (f.t.b.f.i.): Bakmak, seyretmek: 76a/1.

nihād: (f.i.) Yaratılış, tabiat, huy, mizaç: 102a/5.

nihāde: (f.s.) Koymuş, konmuş, konulmuş: 101a/7.

nihāden: (f.fi. gzk: nih) Koymak: 63b/4.

nihāl: (f.i.) Fidan: 104b/2, 107a/2.

nihāl-i huşkide: Kurumuş fidan, tazeliğini kaybetmiş fidan: 107a/2-107a/3.

nihālān: (f.i. nihāl'in c.) Fidanlar: 72b/8.

nihālān-ı büstānī: Çiçek bahçesinin fidanları: 72b/8.

nihān: (f.s.) 1. Gizli, saklı. 2. Görünmeyen, göz önünde olmayan: 45b/4, 60b/19, 62a/23, 62b/4, 69a/12, 92b/13.

nihān eyle- (f.t.b.fi.): Gizlemek, saklamak: 62b/4.

nihānhāne: (f.b.i.): Saklanılacak yer, gizlenme yeri, gizli oda: 43b/2, 62a/23.

nihānhāne-i esrār-ı mülk-i Settār: Allah'ın saltanatının sırlarının gizlendiği yer (gönül): 43b/2.

nihānhāne-i sīne-i bī-kīne: Kin barındırmayan gönlün gizlenme yeri: 62a/23.

nihān it- (f.t.b.fi.): Gizlemek, saklamak: 103a/12.

nihān ol- (f.t.b.fi.): Gizlenmek, görünmez olmak: 61b/6.

nihāyet: (a.i.) 1. Son, uç. 2. Son derece, çok fazla: 80a/5, 88b/19, 91a/12, 97a/8, 109b/8.

nihāyet-i 'aciz ü fütūr: Âcizlik ve ümitsizliğin son derecesi: 109b/8.

nihāyet-i iltihāb-ı tennūr-ı şegab-ı reye' ān-ı lübāb: Ömrün en güzel döneminde (gençlik döneminde) fitne ocağının tutuşmasının son kertes: 97a/8.

nihāyet-i maḫṣūd u mübteḡā: Arzu ve isteğin son noktası, nihai amaç: 91a/12-91a/13.

nīk: (f.s.) İyi, hoş, güzel: 58b/16, 61b/21, 66b/2, 76a/15, 80a/8, 90a/8.

nīk ü bed: İyi ve kötü: 58b/16, 61b/21, 76a/15, 80a/8, 90a/8-90a/9.

nīk ü bed-i şoḥbet ü ülfet: Sohbetin ve arkadaşlığın iyisi ve kötüsü: 76a/15.

nīḡāb: (a.i.) 1. Peçe, yüz örtüsü. 2. Örtü, perde: 43b/23, 48b/23, 56b/1, 65a/8, 65a/20, 82a/3.

niḳāb-ı çehre-i ‘arūs-ı emānī: Arzular(a ulaşma) gelininin yüzünün peçesi: 43b/23.

niḳāb-ı iğmāz ü tecāhül: Bilmezlikten ve görmezlikten gelme perdesi: 65a/20.

nīkī: (f.i.) İyilik: 55a/8.

nīk-nefs: (f.a.b.s.) İyi huylu, güzel yaratılışlı, temiz kalpli: 84a/7.

nīkū: (f.s.) İyi, güzel, hoş: 83b/14.

nīlī: (f.s.) Çivit rengi, lacivert, mavi: 104a/17.

nīlī çergāh: Çivit rengi dört yön, gökyüzü: 104a/17.

nīlūfer: (f.i.) Çiçekleri beyaz, sarı, mavi veya pembe renkte olan, durgun sularda yetişen bir su çiçeği: 102b/20, 103b/2.

nīlūferī: (f.i.) Nilüfer çiçeği renginde: 102b/17.

ni‘ me: (a.ünl.) Ne güzel, ne iyi, ne âlâ, ne hoş: 72a/22.

ni‘ me’l-bedel: Karşılık, bedel, bir şeyin yerini tutan karşılık, daha iyi karşılık, karşılık olarak: 72a/22.

ni‘ met: (a.i.) 1. Lütuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış. 2. Allah’ın kullarına bağışı olan yiyecek içecek vb. özellikle ekmek. 3. İnsanın iyi yaşamasını sağlayacak her türlü şey, servet, refah, dirlik düzenlik, sağlık vb: 47b/22, 48b/3, 49a/21, 49a/22, 52a/8, 58b/19, 60a/19, 61a/2, 77a/23, 105a/3.

ni‘ met-i bī-imtinān: Başa kakılmayan nimet: 47b/22.

ni‘ met-i girān-bahā-yı insāniyyet: (Allah’ın lütettiği) insan olmanın pek kıymetli nimeti: 48b/3.

ni‘ met-i girān-bahā-yı taḥḳīk-i ḥaḳīqat-i insāniyye: İnsanların hakikatini bilmenin pek kıymetli nimeti: 58b/19-58b/20.

ni‘ met-i serī‘ü’z-zevāl-ı güşāyiş-i penc-rūze: Üç beş günlük ferahlığın çabuk geçen nimeti: 52a/8.

nīm-piyāle: (f.b.i.) Yarısı dolu kadeh: 107a/12.

nīrān: (a.i. nār’ın c.) Cehennem: 49b/7.

nīsān: (a.i.) Nisan ayı: 75a/11, 83a/3, 104b/23, 106b/23.

nisbet: (a.i.e.) 1. Benzerlik, benzetme. 2. Oranla, nispeten, nazaran, kıyas edilirse. 3. İlgi, alaka, bağ: 48a/23, 52a/23, 52b/11, 58b/9, 59b/6, 59b/12, 78a/5, 91b/9.

nisbet it- (a.t.b.fi.): 1. Benzetmek. 2. Oranlamak, kıyaslamak, karşılaştırmak: 78a/6.

nîst: (f.i.) Yok, yoktur, değil: 64b/11, 69a/9, 71a/15, 76b/11, 79a/5, 98a/1, 105a/5, 105b/21.

nîstî: (f.i.) 1. Yokluk, adem. 2. İhtiyaç, yokluk, yoksulluk, muhtaçlık: 43b/13, 44a/1, 44a/6, 44a/10, 69a/15, 83b/13.

nisvân: (a.i.) Kadınlar: 65a/18.

nisyân: (a.i.) Unutma, unutulma: 42b/15, 47b/10.

niş: (f.i.) 1. Arı, akreb gibi böceklerde olan iğne. 2. Zehirli diş. 3. Zehir, ağrı: 66b/21, 67a/1, 67a/3, 67b/12, 67b/15, 72a/20, 107a/20.

nişâf: (a.i.) Aptallık, ahmaklık, cahillik, gafillik, akılsızlık, sersemlik: 108b/20.

nişân: (f.i.) İşaret, belirti, iz, alamet: 45a/20, 83a/20, 83a/21.

nişâne: (f.i.) Nişan, hedef, nişangâh: 82a/12, 82a/14, 83a/17.

nişâne-i tûfeng-endâzân: Tüfek kullananların nişangâhı: 83a/17-83a/18.

nişangâh: (f.b.i.) Nişan tahtası, hedef tahtası: 45b/5.

nişest: (f.i.) Oturma: 45a/2.

nişîb: (f.i.) İniş, yokuş aşağı: 83b/3, 85b/5.

nişîb-i nâsût: Kesret âlemi olan dünyaya iniş: 85b/5.

nîst: (f.s.) Güzel, iyi, latif, hoş: 54b/20.

nîşter: (f.i.) 1. İğne, diken, hançer vb. delici ve batıcı sivri şeyler. 2. Neşter: 44b/5, 67b/12, 67b/16.

nîşter-i nîş-i zûnbûr-ı mihen-i dünyâ: Dünya dertlerinin arısının iğnesinin neşteri: 67b/12.

niṭāk: (a.i.) Kuşak, kemer: 56b/1, 60a/9, 72b/3, 77b/22, 92a/19.

niyâz: (f.i.) 1. Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, rica. 2. Dua, tazarru. 3. İhtiyaç, ihtiyaç içinde bulunma, muhtaç olma, muhtaçlık: 60a/19, 80b/5, 82b/11, 83b/10, 84b/13, 92a/13.

niyâzmendî: (f.b.i.) İhtiyaç, muhtaç olma, muhtaçlık: 60a/13.

niyâzmendî-i aşḥâb-ı taleb ü mes'elet: İstekte bulunanların ihtiyacı: 60a/13-60a/14.

nizām: (a.i.) 1. Düzen, usul. 2. Sıra, dizi, tertip. 3. Çeşitli şeyler veya bir bütünün parçaları arasındaki ölçülülük, düzenlilik, uygunluk, ahenk: 44b/6, 71a/3, 89b/1, 93a/17, 109b/22.

nizām-ı hâl: (Kişinin) hâlin(in) düzenliliği: 44b/6-44b/7.

nizām-ı hâl-i rindâne: Rint olana yakışır davranış düzgünlüğü, rint olana yakışır hâl düzenliliği: 71a/3.

nizām-ı kârgâh-ı ma‘ âş u sa‘ âdet: Rızık ve bereket atölyesinin düzeni: 93a/17-93a/18.

nizām-ı ma‘ âş: Hayatın düzeni: 89b/1.

nizār: (f.s.) Zayıf, arık, cılız, sıska, perişan: 57a/10, 81b/6, 96b/18, 105b/7.

noķşān: (a.s.) 1. Eksik, az. 2. Kusurlu: 62b/17.

noķşānī: (a.i.) Eksiklik, azlık, eksilme, azalma: 43a/8.

Nūh: Büyük peygamberler arasında sayılan, kendisine inanmayan kavmi tufan ile helak edilen peygamber: 51a/22.

nuķabā: (a.i. naķīb’in c.) tas. Allah tarafından âlemi manen idare etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine olaylara hükmetme izni verilmiş olan velilerin belli bir mertebede olanları: 82b/13.

nuķabā-yı rüy-i zemīn: Yeryüzünün (manevi) liderleri: 82b/13.

nuķre: (a.i.) Gümüş: 105b/14, 108a/19.

nuķre-i a‘ māl-i müstaḥsene: Makbul ameller gümüşü: 108a/20.

nuķre-i eṣī‘ a-ı nehār: Gündüz aydınlıklarının gümüşü: 105b/14.

nuķūd: (a.i. naķd’in c.) 1. Nakitler. 2. Elde bulunan geçerli paralar, akçeler: 45a/4, 50a/10, 60a/15.

nuķūd-ı enfās-ı ma‘ düde-i ḥayāt: Ömrün sayılı nefes akçeleri: 45a/4-45a/5.

nuķūl: (a.i. naķl’in c.) Nakiller, rivayetler: 91b/22.

nuķūṣ: (a.i. naķṣ’in c.) 1. Nakışlar, resimler, desenler, şekiller, tasvirler, süslemeler. 2. Görünüşler, suretler: 47a/4, 54a/15, 61a/17, 72a/16, 72a/16, 91b/3, 91b/9.

nuķūṣ-ı būķālemūn-ı hümūm-ı müteferriķa-i gūn-ā-gūn-ı dehr-i dūn: Aşağılık dünyanın renk renk, çeşit çeşit gamlarının göz alıcı nakışları: 72a/16-72a/17.

nuķūş-ı ‘ilmiyye: Varlıkların yaratılmadan önce Allah’ın ilminde bulunan suretleri, ayanısabite: 91b/9.

nuķūş-ı keşîre: Pek çok nakış / suret: 91b/3.

nūn: (a.i.) Arap alfabesinin yirmi beşinci harfi: 66b/22.

nūr: (a.i.) 1. Aydınlık, ışık, ziya, nur. 2. Kalp gözüyle his ve idrak edilen gönöl açıcı aydınlık, maddi olmayan hususlarda basiret gözüyle görölen ve gerçeği görmeyi sağlayan manevi ışık: 47a/2, 47a/4, 48a/10, 56a/8, 66b/6, 70b/1, 79a/23, 88b/15, 89a/7, 91b/12, 97a/10, 100a/15, 106a/4, 106b/17.

nūr-ı āftāb-ı Kıdem: Allah’ın Kıdem (varlığının başlangıcı olmama) sıfatının güneşinin nuru: 47a/2.

nūr-ı ‘aķl: Akıl nuru: 89a/7.

nūr-ı fikr: Düşünme nuru: 88b/15.

nūr-ı hūrşîd-i ‘ināyet-i Rabbānî: Allah’ın lütuf güneřinin ıřıęı: 79a/23-79b/1.

nūr-ı şafā-yı ‘ārifān: İrfan sahiplerinin gönöl rahatlığı nuru: 91b/12.

nūr-ı şalāh: Dine baęlılıktan gelen nur: 97a/10.

nūrun ‘alā nūr: Nur üstüne nur: 100a/13.

nūrānî: (a.s.) Nurlu, parlak, aydınlık, münevver: 87b/16, 92b/13, 94a/16, 95b/1, 97a/16.

nūrāniyye: (a.s.) Nurlu, parlak, aydınlık, münevver: 95b/5.

nuşh: (a.i.) Nasihat, öğüt: 55b/14, 67b/20, 96a/20, 98b/4.

nuşūş: (a.i. naşş’ın c.) Naslar, herhangi bir konuda Kur’an-ı Kerim’de veya hadislerde bulunan ve üzerinde tartışılması dinen caiz olmayan delil hükmündeki kesin ifadeler: 66a/22.

nuşūş-ı ķātı‘a-ı Kır’āniyye: Kur’an-ı Kerim’in şüphe ve tereddüde yer bırakmayan nasları: 66a/22-66a/23.

nūş: (f.i.) 1. Bal. 2. Tatlı şey. 3. İçme, içiş. 4. İçki, şarap. 5. Panzehir: 53a/5, 55b/14, 55b/23, 58b/15, 62b/22, 63b/21, 66b/21, 66b/22, 67a/1, 67a/9, 67a/13, 70b/15, 70b/20, 73b/6, 76b/20, 77b/4, 81b/18, 97a/13, 106b/6, 106b/12, 107a/8.

nūş-ı cām-ı fenā-fi’llāhî: Allah’ın varlığında yok olma kadehini içme: 70b/15.

nūş-ı cām-ı haķīķat: Hakikat kadehini içme: 77b/4.

nūş-ı cān: Ruha afiyet verme, canı hoş etme, cana can katma, cana can katan şerbeti içme: 55b/23.

nūş-ı ḥāb-ı ğaflet: Gaflet uykusunun şarabı: 97a/13.

nūş-ı ḥūn-ı zehr-ābe-i sitem-i gūn-ā-gūn: Çeşit çeşit musibet(ler)in zehirli kanını içme: 107a/8-107a/9.

nūş-ı Kevşer ü Tesnīm: Cennetteki Kevser ve Tesnim ırmaklarından içme: 58b/15.

nūş-ı şabūh u ğabūḳ-ı gül-fām-ı ‘aşḳ u velā: Aşk ve muhabbetin gül renkli (ve) sabah akşam içilen şarabı: 67a/9.

nūş-ı şahbā-yı ‘aşḳ-ı mecāzī: Dünyevi / beşerî aşkın şarabını içme: 73b/6.

nūş-ı şahbā-yı ḥāb: Uyku şarabını içme (uyuma): 53a/5.

nūş-ı şarāb-ı ḥoş-güvār: Lezzetli şarabı içme: 63b/21.

nūş-ı şarāb-ı ḥoş-güvār-ı ‘aşḳ u esrār: (İlahi) aşkın ve sırların lezzetli şarabını içme: 62b/22.

nūş-ı yek-cām-ı şafā-encām: Sonu zevkli olan bir kadehi içme: 81b/18.

nūş-ı cām it- (f.t.b.fi.): Kadehi içmek: 76b/20.

nūş-ı cān eyle- (f.t.b.fi.): Ruha afiyet vermek, canı hoş etmek, can için âdeta bal gibi tatlı olmak, cana tatlı gelmek, cana can katmak, cana can katan şarabı içmek: 70b/20.

nūş-ı cān it- (f.t.b.fi.): Ruha afiyet vermek, canı hoş etmek, can için âdeta bal gibi tatlı olmak, cana tatlı gelmek, cana can katmak, cana can katan şarabı içmek: 106b/12.

nūşiden: (f.fi. gzk: nūş) İçmek: 52b/3.

nūş it- (f.t.b.fi.): İçmek: 74b/15.

nuṭfe (a.i.) Meni: 90a/8.

nuṭṭ: (a.i.) 1. Söz, konuşma, kelam. 2. Tarikat büyüklerinin manzum sözleri: 65b/1, 76a/11.

nuzzār: (a.i. nāzır’ın c.) Bakanlar, izleyenler: 66b/5.

nübüvvet: (a.i.) Peygamberlik, nebilik: 42b/5, 74a/18.

nücūm: (a.i. necm’in c.) Yıldızlar: 53a/15, 103b/4, 106a/8, 106a/17.

nücūmü’l-esḥār: Seher yıldızları: 53a/15, 103b/4, 106a/8.

nücümü'l-esḥār-ı 'uryān-tenān: (Hırkalarını parçalamaktan dolayı) bedeni çıplak olan seher yıldızları: 103b/4.

nücüm-ı tābān: Parlak yıldızlar: 106a/17.

nüdemā: (a.i. nedīm'in c.) Nedimler, yakın dostlar, sohbet arkadaşları, padişahların sohbet arkadaşları: 93a/16.

nüdemā-yı mükremīn: (Padişah tarafından) ağırlanmış sohbet arkadaşları: 93a/16.

nüfūs: (a.i. nef'in c.) 1. Ruhlar, canlar. 2. Kişiler, kimseler: 48a/18, 92b/11, 93a/5.

nüfūs-ı felekiyye: Göklere ait ruhlar, melekler: 92b/11.

nüfūs-ı insāniyye: İnsan ruhları: 93a/5.

nüh: (f.s.) Dokuz: 56b/10, 77b/13, 77b/20, 78b/9, 78b/14, 103b/5.

nühā: (a.i. nūhye'nin c.) Akıl: 104b/12.

nühüfte: (f.s.) Gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış: 51b/11, 103a/19.

nühüfte-i zīr-i ḥāk-i mezār: Mezar toprağının altında saklanmış (ölmüş): 51b/11.

nühüften: (f.fi. gzk: nühüft) Gizlemek, saklamak: 103a/11.

nükte: (a.i.) Herkesin anlayamayacağı ince mana: 86a/3.

nükte-i ser-beste: Gizli mana: 86a/3.

nükte-şināsān: (a.f.b.i. nükte-şinās'ın c.) İnce manalardan anlayanlar: 109a/16-109a/17.

nükte-şināsān-ı rumūz-ı vaḥdet: Allah'ın varlıktaki birliğinin (vahdetivücudun) gizli manalarını anlayanlar: 109a/16-109a/17.

nümāyān: (f.s.) Görünen, meydanda olan: 45a/20.

nümāyān ol- (f.t.b.fi.): Görünmek: 45a/20.

nümāyiş: (f.i.) 1. Gösteri. 2. Gösteriş. 3. Görünüş, görünüm: 43b/20, 77a/17, 81b/5, 92a/7.

nümāyiş-i 'ālem-i fenā: Fāni dünyanın gösterişi: 43b/20.

nümāyiş-i serī'ü'z-zevāl-ı faşl-ı rebī'-i dünyā: Dünyanın (geçici) baharının zevali çabuk olan gösterisi: 77a/17.

nümūd (f.i.) Meydana çıkma, belirme, zuhur etme, var olma, vücut bulma: 100a/2.

nümüne: (f.i.) Örnek: 59b/7.

nümüne-nümā: (f.b.s.) Bir şeyin bir örneğini gösteren, benzer, benzeyen: 56b/1.

nümüne-nümā-yı çerāgān-ı lālezār: Lale bahçesi şenliğine benzeyen: 56b/1.

nümüne-vār: (f.b.i.) Örnek, örnek gibi, benzer: 63b/7.

nümüne-vār-ı pehn-i hāmūn: Çöl genişliğine benzer: 63b/7.

nümüvv: (a.i.) Büyüme, gelişme, bitme, yetiştirme, serpilme: 83a/2.

nüşah: (a.i. nüşa'nın c.) Nüsnalar, yazılı şeyler: 42b/19.

nüşa: (a.i.) Bir yazıdan çıkarılan suret, yazılı bir şeyin benzeri, eşi, tıpkısı, kopya: 43a/19, 56b/17, 61a/3, 61a/5, 74a/23, 74b/18, 74b/23, 76a/2.

nüşa-i hūsn: Güzellik kitabı: 43a/19.

nüvişte: (f.s.) Yazılı, yazılmış: 52b/23, 102a/9.

nüvişte-i pişānī-i esb-i cādū-yı baht-ı siyeh: Kara baht cadısının atının alına yazılmış: 102a/9-102a/10.

nüzül: (a.i.) 1. İnme, iniş. 2. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin vahiy yoluyla Hz. Peygamber'e bildirilmesi: 86b/1, 104a/13, 104b/20.

O

ol: (t.zm.s.) O: 44b/14, 44b/21, 45b/6, 46b/8, 58a/12, 58a/23, 58b/17, 59b/7, 60a/2, 61a/5, 61b/9, 62a/17, 63b/8, 63b/12, 66a/10, 67b/15, 69b/14, 70a/9, 71a/1, 71a/18, 71b/15, 74a/6, 75a/9, 75b/3, 81a/20, 83b/19, 84a/14, 84b/3, 85b/3, 85b/17, 85b/20, 86a/3, 86a/19, 87b/20, 88a/2, 89a/11, 89a/12, 89a/21, 89b/17, 90b/3, 90b/4, 90b/10, 90b/12, 91a/2, 93a/13, 94a/13, 95a/16, 96a/5, 96b/7, 97a/14, 97b/14, 99a/10, 99a/15, 100b/22, 103a/21, 104b/22, 106a/13, 106b/4, 106b/16, 106b/18, 107a/1, 107a/15, 107b/8, 107b/9, 109b/22.

olınca: (t.zf. ol-ınca) Oluncaya kadar, oluncaya dek: 66a/11, 105b/11.

ol kadar: (t.a.zf.) O kadar, o derece: 62a/17, 76b/13.

olmayacak: (t.zf. ol-ma-y-ıcak) Olmayınca: 105a/12.

olur olmaz: (t.s.) İyi veya kötü olduğuna bakılmadan seçilen: 57b/3-57b/4.

ol vechile: (t.a.zf.) O şekilde, bu şekilde, o sebeple, bu sebeple, bu yüzden, o yüzden: 47b/22, 57a/16, 75b/3, 78b/22, 79b/21, 82a/7, 83b/16, 87a/5, 95a/9, 99a/8, 99b/19, 106a/23.

otar- (t.fi.): Otlatmak: 47b/11.

Ö

‘**ömr:** (a.i.) Ömür, hayat, yaşama veya var olma süresi: 47b/5, 47b/6, 52a/21, 53a/4, 56a/8, 64a/20, 66a/19, 74a/2, 77b/18, 77b/21, 78a/4, 80b/13, 82b/1, 82b/4, 92a/13, 95a/20, 98b/22, 108a/7, 109a/2.

‘ömr-i nāzenīn: Nazlı ömür: 52a/21, 74a/2.

‘**ömrī:** (a.f.i.) Bir ömür, bir zaman: 48a/14.

öñ: (t.i.) 1. Karşı, huzur, kat, yan. 2. Ön, ön taraf, ileri: 55a/9, 105a/8, 108b/10.

‘**örf:** (a.i.) Hüküm: 87a/22.

‘örf-i şer’: Şeriat hükmü: 87a/22.

özge: (t.e.s.) ... den başka, ... den başkası: 60a/23.

P

pā-bend: (f.b.i.) 1. At vb. hayvanların yürümesine engel olmak için ayaklarına vurulan bağ, köstek. 2. Ayak bağı: 108a/11.

pā-ber-cā: (f.b.s.) Sabit, yerinde duran, ayağı yerde, kararlı, sadık, sebatlı, vefalı, kaim, ayakta duran, var olan: 106b/4.

pā-ber-cā-yı şebāt-ı ülfet ü tarḥ-ı encūmen-i ‘işret: Dostluğun devamlılığı (konusunda) ve işret meclisini kurmada (daima) kararlı olan: 106b/4-106b/5.

pā-der-‘ikāl: (f.a.b.s.) Ayağı bağlı, ayağı prangalı: 96a/8, 104a/22.

pād-şāh: (f.b.i.) 1. Büyük hükümdar. 2. (Hüküm sahibi olan, hükmeden anlamında) Allah: 47a/6, 60a/23, 68a/7, 68a/18, 68b/2, 69a/22, 96a/1, 108b/4.

pād-şāh-ı ber-ins ü cānn: İnsanların ve cinlerin üzerinde (hüküm sahibi olan) padişah (Allah): 69a/22.

pād-şāh-ı kāmīl: Kemale ermiş padişah: 96a/1.

pād-şāh-ı kişver-i ‘irfān ü intibāh: İlahi sırlara vâkıf olma ve hakikati anlayıp uyanma diyarının padişahı: 68a/18.

pād-şāh-ı lā-yezāl-ı memleket-i feyz ü kerem: İhsan ve lütuf diyarının ebedî padişahı: 47a/6.

pād-şāh-ı taḥt-gāh-ı eḥadiyyet: Birlik başşehirinin hükümdarı (Allah): 60a/23, 68b/2.

pād-şāh-ı vaqt-i cihān-dārī-i kavī-baht: Talihli hükümdarlık vaktinin padişahı: 108b/4-108b/5.

pād-şāhī: (f.b.i.s.) Padişahlık, hükümdarlık: 68b/15.

paḥsiden: (f.fi. gzk: paḥs) Üzüntüden sararıp solmak: 69b/19.

pāk: (f.s.) 1. Pak, temiz, arı. 2. Mübarek, kutsal, kusursuz, günahsız: 46b/3, 54a/9, 56b/1, 66a/3, 75a/4, 75a/6, 75a/7, 76a/11, 76b/6, 79b/19, 82b/10, 88b/6, 105a/5, 105a/7.

pā-lagzide: (f.b.s.) 1. Ayağı kaymış, ayağı sürçmüş. 2. Hataya düşmüş: 98b/2.

pā-lagzide-i cān-ı beşeriyet: Gönül ayağı sürçen insanlar (hataya düşenler): 98b/2.

pā-māl: (f.b.s.) Ayaklar altına alınmış, hakir duruma düşürülmüş, çiğnenmiş: 58a/6.

pā-māl-ı senābikü'l-ḥayl-i āteşin-na'l: Hızlı koşan atların toynakları altında çiğnenmiş: 58a/6.

pārçe: (f.i.) Parça: 109b/20.

pārçe-i şem'-i kāfūrī: Kāfurdan yapılmış (beyaz) mum parçası: 109b/20.

pāre: (f.i.) Parça: 51a/4, 65b/16, 83a/20.

pāre pāre: Parça, parça: 83a/20.

pāsbān: (f.b.i.) Bekçi, gözetici, muhafız, koruyucu, nöbetçi: 101a/4.

pāş-bāre: (f.b.s.) Saçılan, sıçrayan: 103a/17.

pāş-bāre-i āteş-pāre-i ney-i nālān-ı dil-i sūzān: Yanıp tutuşan gönlün inleyen neyinin ateş parçasından sıçrayan (kıvılcım): 103a/17-103a/18.

pās-dār: (f.b.s.) Gam tutan, gamlı, kederli: 107a/23.

pāşide: (f.s.) Saçılmış, serpilmiş, dağılmış, dökülmüş: 42b/7, 74b/11, 75a/14, 82b/21.

pāşide-i mesāmi'-i aşḥāb-ı güzīn: Sahabenin ileri gelenlerinin kulaklarına serpilmiş: 42b/7.

pāşide-i ruh-ı ilticā: Sığınarak yüz suyu (onurunu / haysiyetini) dökme: 74b/11-74b/12.

pāşide-i zemīn-i kiştgāh: Tarla toprağına saçılmış: 82b/21.

pāşide-i zemīn-i şehir-i feyz-eşer: Feyizli / bereketli şehir toprağına dökülmüş: 75a/14-75a/15.

pāṣīden: (f.fi. gzk: pāṣ) Saçmak, serpmek: 55a/8.

pā(y): (f.i.) 1. Ayak. 2. Esas, kaide: 44b/22, 45a/7, 45a/13, 45b/9, 45b/10, 52a/6, 52a/13, 60a/10, 61a/19, 68a/20, 68a/22, 99a/8.

pāy-i iktidār: Güç yetirebilme ayağı: 99a/8.

pāy-i taht: Başkent, başşehir: 68a/20.

pāy-bend: (f.b.i.) 1. At vb. hayvanların yürümesine engel olmak için ayaklarına vurulan bağ, köstek. 2. Ayak bağı: 102a/18.

pāy-bend-i şabr u şekīb: Sabır ve tahammül kösteği: 102a/18.

pāy-beste: (f.b.s.) Ayağı bağlı, esir, hareketsiz: 45a/3.

pāy-beste-i silsile-i istiğnāyī: Kibir zinciriyle ayağı bağlı: 45a/3.

pāy-der-rikāb: (f.a.b.s.) 1. Ayağı üzengide, hareket etmeye hazır, hazır, amade. 2. Fâni, geçici, gidici, çabuk son bulan: 47b/5, 82b/18.

pāy-feşār: (f.b.s.) Ayak direyen, direten, ısrar eden, sebat eden: 54a/6, 82b/17.

pāy-feşār-ı manzara-i intizār: Bakılan yerde sebat eden (aynı yere bakmaya devam eden): 54a/6.

pāy-feşār-ı ser-i meydān-ı ğurūr: Kibir meydanının başında ayak direyen: 82b/17.

pāy-kūbān: (f.b.s.) Raks eden, dans eden, oynayan: 46b/7.

pāy-kūbān u rakṣān ol- (f.a.t.b.fi.): Oynamak ve dans etmek: 46b/7-46b/8.

pāy-māl: (f.b.s.) Ayaklar altına alınmış, hakir duruma düşürülmüş, çiğnenmiş: 45a/21.

pāy-merdī: (f.b.i.) 1. Gayret, çalışma, çaba. 2. Hizmetçilik, hizmetkârlık, hizmet etme: 72b/10.

pāy-merdī-i bāġbānī: Bahçıvanın gayreti: 72b/10.

pāzāc: (f.i.) Ebe: 83a/5.

pāzāc-ı kudret-i Mevlā-yı bī-ihtiyāc: Kimseye muhtaç olmayan Allah'ın kudretinin (insanları varlık âlemine çıkaran) ebesi: 83a/5.

pā-zede: (f.b.s.) Ayak altında kalmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perişan edilmiş, tekmelenmiş: 68b/9.

pā-zede-i nefret: Ürküp kaçmanın ayakları altında çiğnenmiş, ürküp kaçarken ayaklar altında kalmış: 68b/9.

peder: (f.i.) Baba: 61b/5, 83a/6.

pehlevān: (f.i.) Pehlivan, güreşçi: 47b/18.

pehlevān-ı kavī-dest-i nefis: Nefsin güçlü pehlivanı: 47b/18.

pehlū: (f.i.) Yan, yan taraf, böğür, vücudun iki yanından biri: 79a/6, 79a/8.

pehlū-dādegān: (f.b.i. pehlū-dāde'nin c.) Yakınlık gösterenler, yakınlar, arkadaşlar: 55b/13.

pehlū-dādegān-ı cehālet: Cehaletle arkadaş olanlar: 55b/13.

pehlū-zede: (f.b.s.) Yanaşmış, dayanmış, yaslanmış, dayamış: 53a/8, 70b/18, 81a/10.

pehlū-zede-i ferāğ u gāflet: Tembellik ve uyuşukluğa dayanmış: 53a/8.

pehlū-zede-i pister-i nāz u na'īm: Refah, bolluk ve nimet içinde rahat yaşama döşegine yaslanmış: 81a/10.

pehlū-zede-i sīh-i ıztırāb: Izdırıp şişine dayanmış / yaslanmış: 70b/18.

pehn: (f.i.) Genişlik, enlilik: 55a/22, 63b/7.

pehn-i hīrmen-ı sīne-i gülşen: Gül bahçesinin içindeki harman yığını: 55a/22.

pehnā: (f.i.s.) 1. Genişlik, enlilik, enginlik. 2. Geniş, enli, engin: 43b/1, 44a/1, 45b/15, 55b/5, 68a/23, 73a/6, 73b/11.

pehnā-yı fenā: Fâniliğin enginliği: 68a/23.

pehnā-yı fezā-yı 'ādem: Yokluğun uçsuz bucaksız boşluğunun genişliği: 44a/1.

pehnā-yı fezā-yı 'ālem-i eşbāh: Varlık âleminin uçsuz bucaksız boşluğunun genişliği: 73a/6.

pehnā-yı fezā-yı efsürde-giyāh-ı dil-i āgāh: (İlahi) sırlara vâkıf gönülde yetişen solgun otların uçsuz bucaksız ovası: 55b/5-55b/6.

pehnā-yı fezā-yı feraḥ-fezā-yı cezbe-i Ḥudā: İlahi cezbenin ferah arttıran uçsuz bucaksız boşluğunun genişliği: 45b/15-45b/16.

pehnā-yı fezā-yı feraḥ-fezā-yı meydān-ı lā-mekān-ı bāṭın: Gönülün mekândan münezzeh meydanının ferah arttıran uçsuz bucaksız boşluğunun genişliği: 43b/1-43b/2.

pejmürde: (f.s.) 1. Dağınık, dağılmış, perişan. 2. Yırtık pırtık, eski püskü: 45a/20, 57b/11.

pejmürde-i galebe-i ‘unşur-ı hāk: Dört unsurdan biri olan toprağın galebe çalmasıyla dağılmış: 45a/20.

pejmürde-mehçe: (f.b.s.) Alemler solmuş, alemler dağılmış: 46b/20.

peleng: (f.i.) Kaplan: 101b/20.

penbe: (f.i.) Pamuk: 84b/20, 88b/9.

penbe-i nerm: Yumuşak pamuk: 84b/20.

penbe vü zırūf-ı havāss ü kuvā-yı gūn-ā-gūn: Türlü türlü duyuların ve duyuların pamuğu ve mahfazaları: 88b/9.

penbe-der-güş: (f.b.s.) Pamuk kulağında, kulağı pamuklu, kulağı tıkalı, söz dinlemez: 65b/7.

penc-engüş: (f.b.s.) Beş parmaklı: 106b/10.

pencgāh: (f.b.i.) Klasik Türk musikisinde bir makam: 84b/5.

penc-rūze: (f.b.s.) Beş günlük, çok kısa, kısacık, süreksiz, pek az: 52a/8, 77a/18.

pençe: (f.i.) Pençe: 50a/18, 95b/11, 109a/13.

pençe-i nāgeh-gīr-i şeh-bāz-ı bālā-pervāz-ı hādīmü’l-lezzāt: Lezzetleri yok eden ölümün yüksekte uçan doğanın aniden saldırıp yakalayan pençesi: 50a/18.

pençe-i nefis-i emmāre: Kötülüğü emredici nefsin pençesi: 95b/11-95b/12.

pençe-i saht-āviz-i ‘aşk: Aşkın sıkıca tutan pençesi: 109a/13.

pend: (f.i.) Nasihat, öğüt: 55b/14, 67b/20, 96a/20, 98b/4.

per: (f.i.) Kanat: 99a/11, 99a/13.

per ü bāl: Kanat, kol kanat: 99a/11.

perde: (f.i.) 1. Perde. 2. Yüze örtülen örtü, peçe, nikap. 3. Hakikati görmeyi engelleyen şey. 4. Bir müzik parçasını meydana getiren seslerden her biri: 48b/13, 56a/8, 57a/5, 61a/10, 65a/7, 65a/20, 69a/9, 80b/1, 84b/1, 94b/17, 95a/14, 97a/14, 99a/1, 99b/1, 100a/10, 105b/12, 108b/1, 109a/5.

perde-i haclegāh-ı ‘arūs-ı şühūd: İlahi tecellilere şahit olma gelininin odasının perdesi / engeli: 99b/1.

perde-i haclegāh-ı şühūd: İlahi tecellilere şahit olma gelininin odasının perdesi / engeli: 109a/5.

perde-i sebel-i ğaflet: Gafletin görüşü dumanlı ve bulanık hâle getiren perdesi: 56a/8.

perde-i seyl-âb-ı harâb: Harap etme selinin engeli: 80b/1.

perde-i siyeh-reng-i hiss ü hayâl: His ve hayalin (İlahi hakikatleri görmeye engel olan) siyah renkli perdesi: 95a/14.

perde-i tegâfûl: Anlamazlıktan gelme perdesi: 48b/13, 65a/20.

perde-i vücūd: (Hakikate ulaşmayı engelleyen) beden perdesi: 57a/5.

perde-bîrûn: (f.b.i.s.) 1. Açığa çıkarma, aşikâr etme. 2. Belirlenmiş sınırların dışına çıkan, haddi aşan: 63a/23, 103a/13-103a/14.

perde-bîrûn-ı dâ'ire-i şabr u sükûn: Sabır ve sakinlik dairesinin dışına çıkan: 103a/13-103a/14.

perde-bîrûn it- (f.t.b.fi.): Açığa çıkarmak: 63a/14.

perestîş: (f.i.) 1. Şiddetli sevgi, taparcasına sevmek. 2. Tapma, tapınma, tapınış: 77a/21, 108a/7.

perestîş-i nefis-i emmâre: Kötülüğü emredici nefsi taparcasına sevmek: 77a/21.

perestîş-i zât-ı muḳaddes-şifât: Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış vasıfların sahibi olana (Allah'a) tapma: 108a/7.

perhîz: (f.i.) 1. Dinin yasak ettiği şeylerden sakınma, kendini tutma, nefesine hâkim olup haramdan uzak durma. 2. Perhiz, diyet. 3. tas. Kulu Allah'tan uzaklaştıracak şeylerden uzak durma, masivadan el çekme: 66a/15, 95a/1, 97b/18, 98b/15, 100a/21.

perî: (f.i.) Peri, cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farz edilen dişilerine verilen ad: 100b/2.

perîşân: (f.s.) 1. Dağınık, dağılmış, düzensiz, karışık, karışmış, karmakarışık, bozuk. 2. Kederli, kaygılı, muzdarip, zavallı, acınacak durumda: 42b/15, 45a/20, 45b/1, 45b/12, 50a/19, 58a/7, 77b/21, 80a/20, 83a/21, 102a/8, 107a/21.

perîşân-hâl: (f.a.b.s.) Perişan hâlli, acınacak durumda olan: 86a/1-86a/2.

perîşân-hâl-i küstâhî-maḳâl: Küstahça konuşan perişan hâlli (kişi): 86a/1-86a/2.

perîşânî: (f.i.) 1. Perişanlık, dağınıklık, dağılma. 2. Kederlilik, kederli olma, kaygınlık, kaygılı olma: 43a/8, 50a/22, 58a/2, 60a/20, 82b/7.

perişānī-i hāl: (Kişinin) hâlin(in) perişanlığı: 60a/20.

perişānī-i şafâ-yı bâtin u zâhir: Zahirî ve bâtını rahatlığın bozulması: 58a/2.

perişānlık: (f.t.i. perişān-lık) Kederlilik, kederli olma, kaygıllık, kaygılı olma, zavallılık: 50b/1.

perişān-nezzāre: (f.a.b.s.) Dağınık bakışlı, dikkatsiz: 48b/13, 65a/16.

perī-veş: (f.b.s.) Peri gibi: 100b/4.

perrān: (f.s.) Uçan, uçucu: 104a/10.

pertev: (f.i.) Işık, parlaklık, yalım: 47a/12, 59b/7, 63a/13, 79b/7, 80a/11.

pertev-i feyz: Lütuf ışığı: 47a/12.

pertev-i hūrşid-i ihtiyār-ı Bārī: Allah'ın irade güneşinin ışığı: 59b/7.

pertev-i necm-i başiret: Kalp gözüyle görme yıldızının ışığı: 80a/11.

pertev-i şem' a-i esrār-ı dil: Gönül sırlarının mumunun ışığı: 63a/13.

pertev-efşān: (f.b.s.) Işık saçan: 75a/8.

pertev-nişār: (f.a.b.s.) Işık saçan: 52b/21, 106a/10.

pertev-zede: (f.b.s.) Işık görmüş, ışığa tutulmuş: 80b/5.

pervāne: (f.i.) Işığın etrafında dönen küçük kelebek: 105a/6, 105a/8, 105a/20, 105a/22, 105b/7.

pervāne-i dil-i divāne: Deli gönlün pervanesi: 105a/20.

pervāne-i dil-i sūhte-kār: İşi gücü yanmak olan gönül pervanesi: 105b/7.

pervāne-veş: (f.b.s.) Pervane gibi: 105b/8.

pervāne-vār: (f.b.s.) Pervane gibi: 73a/16, 76a/3.

pervāz: (f.i.) Uçma, uçuş: 83b/14, 95a/21.

perverde: (f.s.) Beslenmiş, yetiştirilmiş, büyütülmüş: 72b/14.

perverde-i gül-āb-ı şîr-i şîrîn: Tatlı sütün gül suyuyla beslenmiş: 72b/14.

Perverdgār: (f.b.i.) Bütün mahlukatı besleyen, terbiye eden, rızıklandıran Allah: 64a/9, 76b/22, 105a/18, 106b/19, 108a/9.

perverde it- (f.t.b.fi.): Beslemek, yetiştirmek, büyütmek: 107b/13.

perveriş-yābī: (f.b.i.) Yetiştirme, büyütme, besleme: 107b/16.

perveriş-yābī-i bāğbān-ı ezeli: Ezel bahçıvanının yetiştirmesi: 107b/16.

perveriş-yāfte: (f.b.s.) Büyütülmüş, yetiştirilmiş, beslenmiş, bakılmış: 45a/17.

perveriş-yāfte-i nāz u na'ım: Refah, bolluk ve nimet içinde rahat bir yaşam ile büyütülmüş: 45a/17.

pes: (f.zf.) 1. O hâlde, öyleyse, şimdi, sonuç olarak. 2. Sonra, daha sonra: 44b/9, 46b/15, 47a/10, 50b/13, 54b/16, 72b/18, 84b/8, 86b/13, 86b/16, 87a/16, 89a/1, 92b/5, 94b/1, 96b/7.

pesendīde: (f.s.) Beğenilmiş, makbul: 82a/18.

pes-mānde: (f.b.s.) Geri kalmış, geride bulunan, değeri düşük: 47a/11.

pest: (f.s.) Aşağı, alçak, adi, bayağı, değersiz: 83a/20.

pestī: (f.i.) 1. Alçaklık, bayağılık. 2. Tevazu, alçak gönüllülük: 83b/12, 85b/4.

peşimān: (f.s.) Pişman: 85a/12, 97b/13.

peşimānī: (f.i.) Pişmanlık: 56b/1, 56b/1, 64b/3, 68b/10, 75a/3, 84a/4, 85a/10, 85a/18.

peşimānī-i kerdehā-yı takşīrāt-ı eyyām-ı civānī: Gençlik döneminde işlenen günahların pişmanlığı: 64b/3.

peşmīne: (f.i.) Yünden hırka: 51a/16.

peşmīne-i rediye: Değersiz hırka: 51a/16-51a/17.

peydā: (f.i.) Açık, ortada, meydanda, aşikâr, belli, zahir: 69a/10.

peydā it- (f.t.b.fi.): Ortaya çıkarmak, meydana getirmek: 83a/12.

pey-der-pey: (f.zf.) Peş peşe, art arda, arka arkaya, birbiri ardınca: 104a/1.

peygām-ber: (f.b.i.) Peygamber, nebi, Allah'ın elçisi: 65b/17.

peygār: (f.i.) 1. Cenk, savaş, harp. 2. Çatışma, çarpışma, mücadele, çekişme, kavga: 73a/12.

peykān: (f.i.) 1. Okun ucundaki sivri demir, temren. 2. Sevgilinin kirpiği: 48b/11, 109a/12.

peymāne: (f.i.) 1: Kadeh. 2. Şarap: 76b/11, 76b/13, 77b/3, 105b/21, 105b/23, 106a/1, 106b/22, 107a/4, 107a/22.

peymāne-i çār-gül-i zemīn-i rub‘-ı meskūn: Dünyanın oturulmaya elverişli, karalarla kaplı dörtte birlik kısmının dört güllü kadehi: 106b/22.

peymāne-i vicdān: Kalp kadehi: 77b/3.

peymāne-i zemīn: Yeryüzü kadehi: 107a/4, 107a/22.

peymāne ber-ser keşiden: (f.b.fi.) Kadehi bir dikişte içmek: 76b/11.

peyveste: (f.s.) Ulaşmış, erişmiş, vasıl olmuş: 44b/4, 54a/9, 103a/21.

peyveste-i sengsār-ı āfāt: Belalar taşlığına ulaşmış: 44b/4.

peyveste-i serv-i āzād-ı tevḥīd ü tenzīh: Allah’ın birliğine inanma ve onu bütün kusurlardan uzak tutma servi’sine ulaşmış: 54a/9.

peyveste ol- (f.t.b.fi.): Ulaşmak, erişmek: 67b/2, 92a/15.

peżirüfte: (f.s.) Kabul edilen, kabul edilmiş, makbul: 43a/7, 50b/10, 85a/3.

peżirüfte-i ḥüsn-i ḥitām: İyi bir sonla müşerref olan: 43a/7.

peżirüfte-i sevād u suṭūr u taḥṣīl: Yazıyı, satırları ve öğrenimi kabul eden (öğrenimi mümkün olan): 50b/10.

peżirüfte-i vukū‘: Meydana gelmesi makbul olan: 85a/3.

pīçide: (f.s.) Dolanmış, dolaşmış, kıvrılmış, bürünmüş, sarılmış: 50b/8, 53b/11, 54a/4, 57a/17, 72a/12, 72b/13, 83a/7.

pīçide-i dimāğ-ı naḥvet: Kibirlenen beyne dolanmış: 72a/12-72a/13.

pīçide-i kımāt-ı mehd-i vücūd: Varlık beşiğinin bağına dolanmış: 72b/13.

pīçide-i kımāt-ı vücūd: Beden örtüsüne bürünmüş (meydana gelmiş, yaratılmış): 57a/17-57a/18, 83a/7-83a/8.

pīçide-i lihāfe-i ḥ‘āb-ı gaflet: Gaflet uykusunun yorganına sarılmış: 53b/11.

pīçide-i şāl-ı ḥarīr-i ‘abḳarī’n-naḳş-ı ma‘ārif ü kemāl: İrfanın ve manevi olgunluğun deseni güzel olan ipek şalına bürünmüş: 50b/8.

pīçiden: (f.fi. gzk: pīç) Sarılmak, dolanmak: 53b/14.

pīçiş: (f.i.) Kıvrınma, kıvranış, kıvrılma, bükülme: 81a/5.

pīçiş-i ıztırāb: Acı kıvranış, sıkıntı kıvranışı: 81a/5.

pīl-endām: (f.b.s.) Fil gibi iri vücutlu, pehlivan yapılı: 101b/18.

pinhān: (f.s.) Gizli, saklı: 62a/23, 69a/11.

pinhānī: (f.i.) Gizleme, saklama: 103a/16.

pinhānī-i rāz: Sırrı gizleme: 103a/16.

pinhān kerdē: (f.b.fi.) Gizlemek, saklamak: 52b/2.

pinhān u nihān eyle- (f.t.b.fi.): Gizlemek, saklamak: 62a/23.

pīr: (f.i.) 1. Tarikat kurucusu, şeyh, ulu eren, mürşit. 2. Yaşlı, ihtiyar: 45b/10, 64a/4, 67a/21, 72a/11, 73a/1, 73a/4, 81b/17, 95b/9, 97a/16, 98b/8.

pīr-i muḡān: 1. Meyhanecilerin piri. 2. tas. Tarikat şeyhi, dervişlere vahdet feyzini veren, aşk şarabını sunan kâmil mürşit: 81b/17.

pīr-i rūşen-zamīr: Gönül gözü açık şeyh: 72a/11.

pīr-i rūşen-zamīr-i mürşid-i nūrānī-i āftāb-ı irşād-ı sālīkān-ı ‘ālem-i bālā: Yüce âlemin dervişlerini manen aydınlatma güneşi olan nurlu ve gönül gözü açık mürşit: 97a/16-97a/17.

pīr-i şāf-nihād-ı ferḡunde-zamīr: Mübarek kalpli (ve) temiz yaratılışlı şeyh: 95b/9.

pīr-i şalāḡ-āyīn-i şāḡīb-perhīz: Nefsine hâkim olup haramdan uzak duran dindar tabiatlı şeyh: 98b/8-98b/9.

pīr ü bernā: İhtiyar ve genç: 45b/10.

pīrāhen: (f.i.) Gömlek: 49b/4, 49b/6, 49b/12, 49b/14, 49b/21, 72a/12.

pīrāhen-i dil-i bī-kīne: Kin barındırmayan gönül gömleği: 49b/14.

pīrāhen-i dil-i endūhnāk: Gamlı gönül gömleği: 49b/12.

pīrāhen-i fānūs: Fanus gömleği, fanus şeklinde gömlek: 49b/4.

pīrāmen-gerd: (f.b.s.) Çevresinde dolaşan, çevresinde dönen: 73a/16, 76a/3, 105a/23.

pīrāmen-gerd-i şem‘-i meclis-i feyz-i enīs: Dostun irfan meclisinde yer alan mumun etrafında dönen: 76a/3.

pīrāmen-gerd-i şem‘-i muḡabbet: Aşk mumunun etrafında dönen: 73a/16.

pīrāmen-gerd-i şem‘-i münīr-i bezm-i rūşen-dilān: Gönü aydınlık olanlar meclisinin parlak mumunun etrafında dönen: 105a/23.

pīrān: (f.i. pīr'in c.) Tarikat kurucuları, şeyhler, ulu erenler: 55b/14, 56a/1, 58b/10, 63a/17, 63a/19, 74a/5, 74b/1, 82a/2, 83b/9, 101a/3.

pīrān-ı bāhirü'l-intibāh: Basireti gün gibi ortada olan ulu erenler: 101a/3.

pīrān-ı dūr-bīn-naẓarān-ı ūlī'l-ebṣār-ı zeḫī'l-istibṣār: Basiret sahibi, kalp gözüyle gerçekleri gören, ileri görüşlü şeyhler: 74b/1-74b/2.

pīrān-ı ẓarīkat: Tarikat şeyhleri: 63a/17.

pīrāste: (f.s.) Süslü, süslenmiş, donatılmış: 42b/18, 50b/17.

pīrāste it- (f.t.b.f.i.): Süslemek: 53a/22.

pīrāye: (f.i.) Süs, ziynet: 66b/13, 75b/14.

pīrāye-i pīṣ-taḥta-i i' tibār: İtibar sandığının süsü: 66b/13.

pīrī: (f.i.) İhtiyarlık: 74b/21, 96b/19, 96b/23, 97a/11.

pister: (f.i.) Yatak, döşek: 53a/9, 79a/6, 79a/20, 79b/16, 80b/10, 81a/7, 81a/10, 81a/14, 81a/17.

pister-i bīgāne: Yabancı yatak: 79a/6.

pister-i mā: Yatağımız: 81a/17.

pister-i zer-beft-i keh-keṣān: Samanyolu'nun sırma ile işlenmiş döşegi: 80b/10.

pīṣ: (f.i.) 1. Ön, ön taraf, ileri. 2. Huzur, kat, yan, yanında: 48b/8, 55a/7, 65a/7, 72a/2, 72a/4, 105a/6, 108b/8.

pīṣ-i dest-i tū: Senin elinin önü: 55a/7.

pīṣ-i ḥ'āb-ālūdegān: (Gaflet) uykusu basmış olanların yanında: 108b/8.

pīṣ-i merdūm: İnsanların önü / yanı: 105a/6.

pīṣ-i naẓar: Göz önü: 65a/7.

pīṣ-i naẓar-ı i' tibār: Önem verme gözünün önü (dikkate alarak bakma): 48b/8-48b/9.

pīṣ-i rāh: Yolun önü: 72a/4.

pīṣ-i rāh-ı himmet-i merdāne: Eren(ler)in himmet yolunun önü: 72a/2.

pīṣ-i reh-i rāst: Doğru yolun önü: 72b/4.

pīṣānī: (f.i.) Alın: 56b/1, 72a/9, 77b/1, 99b/4, 102a/9.

pīṣgāh: (f.b.i.) 1. Yan, ön, huzur. 2. Kapı, giriş kapısı: 44b/12, 49b/1, 53a/10, 109a/22.

pīṣin: (f.s.zf.) 1. Önceki, evvelki, eski. 2. Peşin, peşin olarak, önceden: 50b/13, 60a/22, 66b/16.

pīṣ-rev: (f.b.s.i.) 1. Öncü, önden giden. 2. Klasik Türk musikisinde faslın giriş taksiminden sonra, şarkıdan önce çalınan parça, peşrev: 84b/13.

pīṣ-rev-i nāz u niyāz: Duanın öncüsü / peşrevi: 84b/13.

pīṣ-taḥta: (f.b.i.) 1. Küçük sandık, çekmece. 2. Vitrin, mal serilen yer, tezgâh: 43a/8, 66b/13, 109b/23.

pīṣ-taḥta-i ṣādef-kārī-i zih̄n: Zihn̄nin sedef işlemeli sandığı: 109b/23.

piyāde-mānde: (f.b.s.) 1. Hakir düşmüş, âciz kalmış, biçare, zavallı. 2. Piyon olarak kalmış, geride kalmış: 74b/9.

piyāde-mānde-i naṭ'-ı ḥayret: Şaşkınlığın satranç tahtasında piyon olarak kalmış/hakir düşmüş: 74b/9.

piyāle: (f.i.) Kadeh: 56b/1, 77b/3, 103a/2.

piyāle-i mūy-dār-ı ser-i şūrīde-eşer: İlahi cezbeyle kendinden geçen kafanın çatlak kadehi: 103a/2.

piyāle-i rūḥ-ı revān: Ruh kadehi: 77b/3.

pōst: (f.i.) Deri: 101b/20.

pūḥte: (f.s.) Pişmiş, pişkin: 73b/4, 103a/1.

pūṣīde: (f.s.) Örtülü, örtülmüş: 65a/20.

pūṣīde-dīde: (f.b.s.) Gözü örtülü, gözü kapalı, gafıl, habersiz, dikkatsiz: 65a/8.

pūṣīden: (f.fi. gzk: pūṣ) Giydirmek: 49b/4.

pūṣiṣ: (f.i.) Örtü: 53b/12, 81a/17.

pūṣiṣ-i mā: Örtümüz: 81a/17.

pūte: (f.i.) Pota, içinde maden eritilen kap: 48b/18, 70a/16.

pūte-i derūn: Gönül potası: 70a/16.

pūte-i fenā-fi'llāh: Allah'ın varlığında yok olma potası: 48b/18-48b/19.

pūyān: (f.s.) Koşan, koşucu: 73a/14.

pūyān ü dūnbāle-dev-i mūlāzemet: Sımsıkı bağlanma koşucusu (sımsıkı bir bağlılığın gerektirdiği şekilde matlubunun ardından koşan): 73a/14.

pūf-zede: (f.b.s.) Püfe uğramış, esintiye tutulmuş, üflemeye yakalanmış: 63a/16.

pūf-zede-i nesīm-i maḥv: Yok etme rüzgârının esintisine tutulmuş: 63a/17.

pūr: (f.s.) Dolu: 46a/6, 69a/9, 102b/22, 102b/22.

pūr zi-sevdā: Aşk ile dolu: 102b/22.

pūr zi-nār: Ateş ile dolu: 102b/22.

pūr-āşūb: (f.b.s.) Kargaşa dolu, fitne dolu: 81b/4.

pūr-bār: (f.b.s.) Meyve dolu, üzerinde meyvesi çok olan: 76a/5.

pūr-berg: (f.b.s.) Yaprak dolu, üzerinde yaprağı çok olan: 76a/5.

pūr-cefā: (f.a.b.s.) Zalim, zulüm ve haksızlık eden, eziyet eden: 107a/20.

pūr-derd: (f.b.s.) Dertli, dert dolu: 70a/2.

pūr-ez: (f.s.) ... ile dolu: 98b/19.

pūr-ez-şevḳ-i günāh: Günah işleme arzusu ile dolu: 98b/19.

pūr-ḥalecān: (f.a.b.s.) Tir tir titreyen, kalbi hızla çarpan: 109a/13.

pūr-ḥār: (f.b.s.) Dikenlerle dolu: 101b/14.

pūr-ḥūn: (f.b.s.) Kan dolu, kanlı, kan içinde: 70a/5.

pūr-iştigāl: (f.a.b.s.) Çok meşgul, çok uğraşan: 45a/6, 60b/5.

pūr-miḥen: (f.a.b.s.) Sıkıntı dolu, eziyet dolu, dert dolu: 84a/16, 109a/14.

pūr-müşg: (f.b.s.) Misk ile dolu: 46a/14.

pūr-rezm: (f.b.s.) Kavgası dövüşü bol olan: 107a/6.

pürsiden: (f.fi. gzk: pürs) Sormak, soru sormak: 70b/6, 97b/23.

pürsiş: (f.i.) 1. Soru. 2. Sorgu, sorgulama: 61b/7.

pürsiş-i her-kes: Herkesin sorgulaması: 61b/7.

pür-sūd: (f.b.s.) Faydalı, çok faydalı, bol kazançlı: 67b/2.

pür-şehd-sāzī: (f.a.b.i.) Bal ile doldurma: 75a/18.

pür-şerār: (f.a.b.s.) Kıvılcımlı, kıvılcım dolu: 96b/8.

pür-şevk: (f.a.b.s.) Dikenlerle dolu: 101b/14.

pür-şitāb: (f.b.zf.s.) 1. Alelacele, koşarak, hızla, çabucak. 2. Hızlı, süratli, seri: 74a/16, 102b/13.

pür-telbīs: (f.a.b.s.) Çok hileci, hile dolu: 66a/1.

pür-temkīn: (f.a.b.s.) 1. Çok ağırbaşlı. 2. Çok tedbirli: 100a/17.

pür-teşvīş: (f.a.b.s.) Izdırıp dolu, çok sıkıntılı: 64b/12, 64b/13.

pür-zehr: (f.b.s.) Çok zehirli: 101b/22, 107a/16.

püşt: (f.i.) Arka, sırt: 52a/13, 53b/8, 61a/13, 65b/5, 103a/10, 108b/14.

püşt-i dest: Elinin tersi: 65b/5.

püşt-i gevān-ı ufq: Ufuk yiğitlerinin arkası: 53b/8.

püşt-i pā: 1. Ayak tabanı. 2. Tekme: 52a/13.

püşt-i pā-yı istignā: Tenezzül etmeyerek reddetme: 52a/13.

püşt-i pā ur- (f.t.b.fi.): (Küçük görerek ve aşağılayarak) reddetmek: 52a/13.

püşte: (f.i.) Tepe, yığın: 83a/17.

R

Rabb: (a.i.) Bütün mahlukatı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Allah: 44a/23, 61a/16, 68b/1, 71a/21, 75b/1, 94a/15, 98b/12, 106a/2.

Rabbü'l-‘ālemīn: Bütün âlemlerin sahibi ve efendisi olan Allah: 61a/16, 106a/2.

Rabbü'l-erbāb: tas. Allah, bütün esmanın kaynağı, ilk zuhurun mazharı olan ve rububiyet kendisine mahsus bulunan Allah: 68b/1.

Rabbü'l-‘ibād: Kullarını besleyen, terbiye eden Allah, kulların Rabb'i: 71a/21.

Rabbānī: (a.s.) Rab'la ilgili, Allah'a ait, İlahi: 43b/23, 46b/21, 49a/4, 51b/1, 63b/16, 79b/1, 86a/10, 87b/7, 88b/2, 103b/18.

Rabbāniyye: (a.s.) Rab'la ilgili, Allah'a ait, İlahi. 43b/18, 48a/2, 51b/5, 53a/11, 62a/19, 63a/21, 78a/22, 94b/12.

rābīta: (a.i.) 1. İki şeyi birbirine bağlayan bağ. 2. tas. Dervişin, dünyaya ait her şeyi ve bütün alakaları kalbinden çıkararak, gözlerini kapayıp şeyhinin suretini gözünün önüne getirerek kalbini ona bağlaması: 73a/6.

rābi‘ a: (a.s.) Dördüncü: 90b/16.

rābi‘ an: (a.zf.) Dördüncü olarak, dördüncüsü: 87b/6.

rābiḥa: (a.s.) Kârlı, kazançlı: 55a/17.

rabṭ: (a.i.) Bağlama, bağlanma: 51a/17, 52a/2, 78b/2, 99a/19, 102a/19.

rabṭ-ı ḥibāle-i meyl-i derūn: Gönül arzusunun kemendine bağlanma (tuzağına düşme): 51a/17.

rabṭ-ı ser-rişte-i gerden-bend-i ta‘alluḥ: Dünya sevgisinin boyun bağına bağlanma (dünya sevgisine köle olma): 52a/2.

rabṭ-ı silsile-i i‘tikād: (Birine) bağlanma zincirini bağlama: 99a/19.

rāci‘: (a.s.) ... ait, ... ile münasebeti olan: 58b/16.

rāciḥ: (a.s.) Kanıtların arasında tercih sebebi olan, tercih edilen, müreccah: 87a/18.

rācil: (a.s.) Bilgisiz: 99a/18.

raḍī‘: (a.i.) Süt emen çocuk: 72b/13.

rāg: (f.i.) Çayırılık, çimenlik, güllük gülistanlık bahçe: 108a/14.

rağbet: (a.i.) İstek, arzu, alaka, meyl, teveccüh, temayül, ilgi duyma: 42b/16, 55b/8, 55b/10, 77a/7, 99a/12.

rağbet ü i‘tikād it- (a.t.b.f.i.): İlgi duymak ve inanmak: 99a/12.

rāğīb: (a.s.) Rağbet eden, isteyen, istekli, arzulu, arzulayan: 56b/16, 58a/16, 68a/14, 68a/20, 107b/20.

rāğīb-ı feth-i bāb-ı raḥmet-serāy-ı Raḥmān: Yarattığı bütün varlıklara merhamet eden Allah’ın rahmet sarayının kapısını açmayı arzulayan: 56b/16.

rāğīb-ı külāh-ı ser-i āsānī: Rahatlık başının külâhını arzulayan: 68a/14.

Rāğīb-ı İsfahānī: 954 yılında İsfahan’da doğan müfessir ve ahlak felsefecisi Rāğīb el-İsfahānī, 1108’de İsfahan’da vefat etmiştir: 88a/4.

rāğīb ol- (a.t.b.f.i.): Rağbet etmek, istek duymak, arzulamak: 44a/17-44a/18, 54b/20, 96b/7-96b/8.

rāh: (f.i.) 1. Yol. 2. Takip edilen yol, usul: 55a/21, 58a/14, 60b/12, 60b/15, 61a/9, 64a/19, 65b/11, 66b/15, 70a/13, 72a/2, 72a/4, 72a/5, 72b/19, 75b/19, 76b/5, 81a/9, 83a/23, 92a/12, 95b/2, 95b/7, 95b/21, 98a/5, 98a/22, 109a/8, 109a/9.

rāh-ı āhiret-i mahūf ü ḥaṭar-ālūd: Korkunç ve tehlikeli ahiretin yolu: 64a/19-64a/20.

rāh-ı diyār-ı ḥod: Kendi yurdunun yolu: 60b/12.

rāh-ı Hudā: Hak yolu: 72a/5.

rāḥ: (a.i.) Şarap: 106a/10.

rāḥ-ı tebāşir: (Günün) başlangıç(ında güneş doğmadan önce ufukta beliren kıızıllığın) şarabı: 106a/10.

rāḥat: (a.i.) Rahat, dertsizlik, rahatlık, huzur, ferahlık, kedersizlik: 44b/6, 47a/18, 53a/9, 71a/11, 79a/14, 79a/22, 84a/23, 105b/12.

rāḥat-ı bāl: Gönül huzuru: 44b/6.

rāḥatü'l-ervāḥ: 1. Ruhların rahatlığı. 2. Ruhlara rahatlık veren. 3. Musikimizde bir birleşik makam: 47a/18, 84a/23.

rāḥ giriften: (f.b.fi.) Yol kesmek, yolu tutmak, yolu kapatmak: 72a/1-72a/2.

raḥīk: (a.i.) Saf, berrak, dinlenmiş ve güzel kokulu cennet şarabı: 56a/2.

raḥīl: (a.i.) Göç, göçme: 57b/9.

raḥm: (a.i.) Rahim, döl yatağı: 83a/6, 89b/23, 92b/17.

raḥm-i māder: Ana rahmi: 83a/6.

Raḥmān: (a.i.) “Kâfir-mümin ayırmadan yarattığı bütün varlıklara merhamet eden, nimet veren” anlamında esmayihüsnadandır: 56b/1, 56b/16, 69b/18, 82a/2, 104a/11.

Raḥmānī: (a.s.) Kâfir-mümin ayırmadan yarattığı bütün varlıklara merhamet eden Allah’a ait: 45b/18, 87a/15.

raḥmet-bünyān: (a.b.s.) Merhamet üzerine kurulmuş, temeli merhamet olan: 53b/10.

raḥmet-serāy: (a.f.b.i.) Rahmet sarayı: 56b/16.

raḥne: (f.i.) 1. Delik, yarık, yırtık, gedik. 2. Zarar, ziyan. 3. Eksik. 4. Bozukluk: 64b/14, 64b/14, 64b/23, 65a/1, 65a/2.

raḥne-dār: (f.b.s.) 1. Üzerine gedik açılmış olan, gedikli, yarılmış, çatlamış. 2. Bir eksiği, bozuğu olan, eksik. 3. Zarara uğramış, zarar görmüş, hâlel gelmiş: 46a/2, 65a/15, 65b/9, 80b/7, 104b/20.

raḥne-dār-ı şikest-i ta‘îl: İşten el çekerek yenilgiye uğramış, işi yapamayıp yenilgiyi kabul etmek suretiyle manevi yıkıma uğramış: 80b/7.

raḥneī: (f.i.) Bir delik, bir yarık, bir yırtık: 64b/12.

raḥne-dār it- (f.t.b.fi.): 1. Gedik açmak, halel getirmek, zedelemek. 2. Zarar vermek, zarara uğratmak: 64b/21.

raḥne-dār u şikest ol- (f.t.b.fi.): Çatlamak ve kırılmak: 46a/2.

raḥş: (f.i.) Gösterişli, güzel at: 102a/17.

raḥş-ı ser-keş-nihād-ı rûzgār-ı ebreş-i gül-endām-ı āhir-zamān-ı tîz-reftār: Çabuk akıp giden dünyanın son günlerinin gül fidanı gibi güzel ve ince endamlı, alaca benekli zamanesinin asi yaratılışlı atı: 102a/17-102a/18.

rā'ice: (a.s.) 1. Revaçta olan, rağbet bulan. 2. Geçerli: 96a/3.

raḳam-tırāz: (a.f.b.s.) Yazıyı süsleyen: 43a/2.

raḳam-tırāz-ı ḥüsn-i ḥaṭṭ-ı dil-ārā-yı fāyika: Fevkalade gönül alıcı olan hüsnühattın yazısını süsleyen: 43a/2.

raḳam-tırāzī: (a.f.b.i.) Yazıyı süsleme, yazıyı süsleyerek yazma: 59a/14.

raḳam-tırāzī-i kalem-i kudret: Allah'ın kudret kaleminin süsleyerek yazması: 59a/14.

raḳşān: (a.f.s.) Raks eden, dans eden, oynayan: 46b/7.

raḳşān ol- (a.f.t.b.fi.): Oynamak, dans etmek: 78b/17.

rām: (f.s.) İtaat eden , boyun eğen, kendini başkasının emirlerine bırakan: 60b/2, 68b/4, 85b/2.

rāmişgerān: (f.b.i. rāmişger'in c.) Çalgıcılar: 46b/6.

rāmişgerān-ı mürgān: Çalgıcı kuşlar: 46b/6.

ra'nā: (a.s.) Güzel, hoş, latif, parlak: 54a/1, 76a/6, 104b/2.

rānde: (f.s.) Sürgün edilmiş, kovulmuş, reddedilmiş, dışlanmış: 74b/10, 75b/7.

rānde-i dā'ire-i şāh-ı ḥaḳīḳat: Hakikat şahının hâkim olduğu yerlerden kovulmuş: 74b/10-74b/11.

rānde-i dergāh-ı Ḥaḳḳ: Allah'ın huzurundan kovulmuş: 75b/7.

raşin: (a.s.) Sağlam, dayanıklı, muhkem, metin: 67b/4.

raşinü'r-rükn: Temeli sağlam: 67b/4.

rāst: (f.s.) Doğru, düz, eğri olmayan, müstakim: 44a/23, 61a/19, 61b/17, 72a/6, 72b/4, 75b/4, 84a/21.

ra‘şe-dār: (a.f.b.s.) Titreyen, titreke: 107a/7.

ravza: (a.i.) Çayır çimeni, ağacı, suyu bol olan yer; bahçe: 107b/21.

ravza-i ğannā-yı cennet-lehce: Cenneti andıran mamur bahçe: 107b/21-107b/22.

rāyiha: (a.i.) Koku, güzel koku: 52a/23, 67a/8, 103b/15.

rāyiha-i tayyibe-i bi’t-tecribe: Tecrübe edilen güzel koku: 103b/15.

rāyika: (rā’ika) (a.s.) (Söz için) akıcı, düzgün ve açık ifadeli: 43a/1.

rāyiz: (a.i.) Seyis, at terbiyecisi: 57b/22.

rāyiz-i tünd-ḥū-yı nefis: Nefsin sert mizaçlı seyisi: 57b/22.

rāygān: (f.s.) Pek çok, pek bol: 85b/11.

rāz: (f.i.) Sır: 98b/5, 103a/16, 103a/19, 109b/2, 109b/18.

rāzī: (a.s.) Hoşnut, memnun: 60a/14.

rāzī ol- (a.t.b.f.i.): 1. Kabul etmek, uygun bulmak, istemek. 2. Hoşnut ve memnun olmak: 65b/21.

rebī’: (a.i.) Bahar, ilkbahar: 73a/17, 76b/15, 77a/17.

recā: (a.i.) 1. Yalvarma, yakarma. 2. İsteme, dileme, istek, dilek: 56a/2, 56b/19, 60a/19.

recā-yı tevfiḳ: Allah’ın yardımını dileme: 56a/2.

recā’i: (a.s.) 1. Ümit eden, uman. 2. İsteyen, talep eden, dileyen, arzu duyan: 71a/5.

recā it- (a.t.b.f.i.): İstemek, dilemek: 60a/21.

redd: (a.i.) Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme: 67b/3.

rediye: (redī’e) (a.s.) 1. Kötü, fena, bayağı, alçak. 2. Değersiz, önemsiz: 45a/4, 51a/17, 90b/23.

ref: (a.i.) 1. Yukarı kaldırma, yükseltme. 2. Yüceltme, yükseltme. 3. Ortadan kaldırma, hükümsüz kılma, feshetme, lağvetme. 4. Giderme, giderilme, kaldırma, kaldırılma: 56b/1, 60a/18, 61a/10, 70b/23, 97a/14.

ref-i perde-i ğaflet: Gaflet perdesini / nikabını kaldırma: 61a/10, 97a/14.

ref-i ruḳ’a: Yüksek rütbeli bir kimseyi durumdan haberdar kılma: 60a/18.

ref^c -i ruḳ^c a-ı ilticā: Sığınma dilekçesini yukarı kaldırma / uzatma: 60a/18.

ref^c -i saḳf-ı meyhāne-i ārām u ḥuzūr: Huzur ve gönül rahatlığı meyhanesinin çatısını ortadan kaldırma: 70b/23.

refāhiyyet: (a.i.) Refah, rahatlık, bolluk içinde yaşama: 64a/3, 64b/4.

refi^c: (a.s.) Yüce, yüksek: 52b/23, 100b/6.

refi^c ü'l-bünyān: Yapısı yüksek: 100b/6.

refi^c ü's-şān: Şānı yüce: 52b/23-53a/1.

refi^c a: (a.s.) Yüce, yüksek: 101a/11.

refik: (a.i.) Dost, arkadaş: 44a/18.

reftār: (f.i.) Yürüyüş, gidiş, hareket: 99a/8.

refte: (f.s.) 1. Gitmiş, giden. 2. Ölmüş, ölen: 50a/7.

reften: (f.fi. gzk: rev) Gitmek: 44a/12.

refte refte: (f.zf.) Yavaş yavaş, azar azar, gitgide: 73b/12.

reh: (f.i.) 1. Yol. 2. Takip edilen yol, usul: 44a/23, 54b/7, 61a/19, 61a/23, 72a/6, 72b/4, 75b/4, 84a/21.

reh-i ḥ^od: Kendi yolun: 54b/7.

reh-i rāst: Doğru yol: 61a/19.

reh-i rāst-ı ḥaḳīḳat: Hakikatin doğru yolu: 44a/23.

reh-i rāst-ı maḳāmāt: Tasavvuftaki süluk derecelerinin doğru yolu: 84a/21.

reh-i rāst-ı tevḥīd: Allah'ın birliğine inanmanın doğru yolu: 72a/6-72a/7.

reh-i rāst-ı vifāk: Fikir birliğine varmanın doğru yolu: 75b/4.

reh-i tārik: Karanlık yol: 61a/23.

rehā: (f.i.) Kurtulma, kurtuluş: 50a/21, 62a/3, 65a/11, 105a/15.

rehā bul- (f.t.b.fi.): Kurtulmak, halas bulmak: 62a/11, 65a/2, 72b/22.

reh-güzār: (f.b.i.) Geçit, geçilen yol: 54b/1.

reh-revān: (f.i.s. reh-rev'in c.) 1. Yolcular, yola gidenler. 2. Dervişler, salıklar: 72b/18, 98a/5.

reh-revān-ı ḥ'ābīde-pāy-i rāh-ı erab: (Allah'a kavuşma) arzu(su) yolunun ayağı uyuşmuş yolcuları (dervişler): 98a/5.

reh-revān-ı ṭarīkat-ı 'aşk u muḥabbet: Aşk ve muhabbet yolunun yolcuları (dervişler): 72b/18-72b/19.

reh-zenān: (f.b.i. reh-zen'in c.) Yol kesenler, haydutlar, eşkıyalar: 72b/22.

reh-zenān-ı ṭarīk: Yol kesenler, haydutlar, eşkıyalar: 72b/22.

re'ise: (a.i.) Baş, başkan: 93b/13.

rem-gerde: (f.b.s.) Korkmuş, ürkmüş, ürkek, korkak: 55a/2, 104a/8.

renc: (f.i.) Zahmet, eziyet, sıkıntı, meşakkat, ızdırap, bela, dert: 44b/5, 77a/21.

rencīde: (f.s.) İncinmiş, gönlü kırılmış, gücenmiş, kırgın, dargın: 70a/8.

rencīde vü dil-gīr ol- (f.t.b.fi.): Gücenmek, darılmak, kırılmak, alınmak, incinmek: 70a/8-70a/9.

renciş: (f.i.) Kırılma, incinme, üzülme, sızlanma: 84b/7.

renciş-i dām-ı nefis-i bed-kār: Günahkār nefsin tuzağına (düşmeye) üzülme: 84b/7.

rencūr: (f.s.) 1. Hasta, dertli, rahatsız, sıkıntılı. 2. İncinmiş: 67b/10.

rencūr ol- (f.t.b.fi.): 1. Rahatsız olmak, dertli olmak, hasta olmak. 2. İncinmek: 65a/10.

reng: (f.i.) Renk: 54a/1, 76b/18, 106a/5.

reng-i kāfūr-ı beyāz-ı şubḥ: Sabahın beyaz kâfurunun rengi: 106a/5.

reng-ā-reng: (f.b.s.) 1. Renk renk, çeşit çeşit renkli, rengârenk. 2. Çeşit çeşit: 53b/22, 54a/22, 61a/3, 71b/17, 72b/9, 80a/1.

rengīn: (f.s.) Parlak renkli: 54a/16, 106b/21, 107a/4.

re's: (a.i.) 1. Baş, kafa. 2. Başlangıç, başlama noktası: 62b/19, 71b/16.

re's-i āsāl-ı kemāl: En mükemmel huyların başı: 62b/19.

re'sü'l-māl: Sermaye, anapara, anamal: 71b/16.

re'sü'l-māl-ı 'aşk: Aşk sermayesi: 71b/16.

resānden: (f.fi. gzk: resān) Yetiştirmek, bitkiye bakıp büyötmek: 46a/10.

resīde: (f.s.) Varmış, yetişmiş, ulaşmış, erişmiş: 43a/7, 47a/13, 70a/6, 91b/23, 96b/14, 103b/5, 104b/11.

resīde-i bām-ı felek: Gök kubbeye ulaşmış: 96b/14.

resīde-i işmām ü itmām: Tamamlanmış ve bitirilmiş: 43a/7.

resīde-i küngüre-i āsmān: Gök kubbenin en yüksek yerine ulaşmış: 70a/6.

resīde-i küngüre-i semā: Gök kubbenin en yüksek yerine ulaşmış: 104b/11-104b/12.

resīde-i sem^c-i qabūl: (Duyduklarını) tasdik eden kulağa erişmiş olan: 91b/23.

resīde-i tāk-ı nūh tībāk: Dokuz katlı kubbeye ulaşmış (gökyüzüne erişmiş): 103b/5.

resilān: (a.f.i. resil'in c.) Başka biriyle birlikte şarkı söyleyenler: 46b/6.

resilān-ı bülbulān-ı h'os-elhān: Şarkılar söyleyen güzel sesli bülbüller: 46b/6-46b/7.

resm: (a.i.) 1. Âdet, usul. 2. Kanun, kural, nizam, kaide. 3. Yazma, çizme, resmetme, nakşetme: 102a/10, 104b/5, 106b/21, 109a/8.

resm-i cüfte-i qazā vü qader: Kaza ve kader çiftesinin âdeti: 102a/10.

resm ü rāh-ı vādī-i miḥnet: Zahmet / dert vadisinin âdet ve usulü: 109a/8.

resmī: (a.s.) Gerekli, zorunlu: 92a/21.

resm it- (a.t.b.fi.): Resmetmek, resmini çizmek: 104b/7.

resmiyye: (a.s.) Şekle bağlı, maddi: 50b/11.

reste-bāzār: (f.b.i.) Düz sıra ile dizilmiş dükkânlardan oluşan pazar: 55a/13, 60a/6, 63a/12, 71b/16, 72b/10.

reste-bāzār-ı 'anāşır: Unsurlar pazarı (esasını, dört unsur olan su, hava, ateş ve toprağın oluşturduğu maddi âlem; dünya): 55a/13.

reste-bāzār-ı cihān: Dünya pazarı: 71b/16.

reste-bāzār-ı hūrşid-fürüşān-ı 'âlem-i bālā: Yüce âlemde güneş satanların (nurlu kimselerinin) pazarı: 63a/12.

reste-bāzār-ı mazāhir: Mevcudat pazarı (dünya): 60a/6.

restgārī: (f.b.i.) Kurtulma, kurtuluş: 51b/23.

resûl: (a.i.) Peygamber, nebi: 86b/10.

resûl-i şâdık: Gerçek peygamber: 86b/10.

reşâd: (a.i.) Doğru yola girme, hak yolunda yürüme: 88b/10.

reşâşe: (a.i.) Toz gibi ince yağmur, serpinti, çisenti: 46a/17, 75a/14, 83a/1.

reşâşe-i feyyâze: Çok bereketli çisenti: 83a/1.

reşâşe-i feyyâze-i eşk-i nedâmet: Pişmanlık gözyaşının çok feyizli çisentisi: 75a/14.

reşâşe-i feyyâze-i tab': Yaratılışın çok feyizli çisentisi: 46a/17-46a/18.

reşehât: (a.i. reşha'nın c.) Sızıntılar, damlalar: 85a/16.

reşehât-ı feyyâze-i sirişk-i inşâf: Vicdan gözyaşının çok bereketli damlaları: 85a/16.

reşide-kâr: (a.f.b.s.) Olgunlaşmış, olgun: 54b/21.

reşk: (f.i.s.) 1. Kıskanma, haset, kıskançlık, çekememe. 2. (Farsça isim tamlamasının birinci ögesi olarak) Kıskançlığa sebep olacak nitelikte olan, kıskandıran, kıskanılan kimse veya şey: 49b/18, 65b/18, 71a/20, 83b/3, 106b/21.

reşk-i bālāhāne-i 'arş-ı mu'allā: (Yüksekliğiyle) yüce arşın zirvesini kıskandıran: 83b/3.

reşk-i fağfūr-ı nigārḥāne-i Çin: Çin'in resim, heykel ve tasvirlerle süslenmiş nigarhanesindeki yarı şeffaf Çin porselenini kıskandıracak nitelikte olan: 106b/21-106b/22.

reşk-i telāṭum-ı ṭufān: Nuh Tufanı'nın dalgalanmalarını kıskandıran (aşırı dalgalı olan): 49b/18, 71a/20.

reşk-āver: (f.b.s.) Kıskandırıcı, kıskançlık uyandıran, hasede düşüren: 95b/8.

reşk-āver-i ḡudret-i 'İsā: Hz. İsa'nın kudretini kıskandırıcı: 95b/8.

revācī: (a.i.) Revaçlık, sürüm, geçerlik: 55a/13, 96a/3.

revācī-i kesb ü kār: Kazancın revaçlığı / geçerliği: 55a/13, 96a/3.

revā gör- (f.t.b.f.): Bir davranışı, bir olayı bir kimse için uygun görmek, yakıştırmak, layık görmek: 70b/5.

revāk-süz: (a.f.b.s.) Kemer yakan: 47a/15.

revāk-süz-ı tāk-ı āsmān: Gök kubbenin kemer(ler)ini yakan: 47a/15.

revān: (f.s.i.) 1. Yürüyen, giden, akan. 2. Ruh, can: 57a/7, 77b/3, 78b/17, 99a/7.

revān-bahş: (f.b.s.) Ruh bağışlayan, can bağışlayan, cana can katan: 77b/3.

revātib: (a.i. rātibe'nin c.) Ücretler, maaşlar, istihkaklar: 52b/19.

revnaķ: (a.i.) Güzellik, parlaklık: 53a/22.

revnaķ-fürüş: (a.f.b.s.) Parlaklık satan, güzellik satan, çok parlak, çok güzel: 66b/4.

revnaķ-fürüş-ı bāzār-ı enzār: Bakışlar bazarında güzellik satan: 66b/4-66b/5.

revnaķ-şiken: (a.f.b.s.) (Bir şeyin) parlaklığını kıran, (bir şeyin) parlaklığını gölgede bırakan: 43a/1, 106a/6.

revnaķ-şiken-i āyīne-i İskender: Büyük İskender'in aynasının parlaklığını gölgede bırakan: 106a/6.

revnaķ-şiken-i zülf-i hūbān-ı gül-çehregān: Gül yüzlü güzellerin saçının parlaklığını gölgede bırakan: 43a/1.

revzen: (f.i.) Pencere: 80b/2.

revzen-i kāşāne: Köşk penceresi: 80b/2.

revzene: (a.i.) Pencere: 56a/8, 97a/14, 109b/16.

revzene-i dīde: Göz penceresi: 97a/14.

revzene-i dīde-i başar u başiret: Beden ve kalp gözünün penceresi: 56a/8.

revzene-i gūşāde-i cenāh-ı şīmāh: Kulak kanadının (kanada benzeyen kulağın) açık penceresi: 109b/16.

re'y: (a.i.) 1. Fikir, düşünce. 2. Görüş, kanaat. 3. Görme, görüş. 4. Hüküm, karar: 65a/7, 81b/12, 92b/15.

re'y-i bī-rezīn-i bāhirü't-tahdīş: Zararı gün gibi ortada olan temelsiz düşünce: 81b/12-81b/13.

re'y-i perde-i hicāb-ı cism-i zūlmānī: Nursuz bedeninin İlahi hakikatleri görmeye engel olan hicap perdesini görme: 65a/7.

reye' ān: (a.i.) Bir şeyin ilk zamanları, tazelik zamanı, gençlik dönemi: 50a/10, 74a/15, 97a/8.

reye' ān-ı 'ayş-ı lübāb: Yaşamın en güzel zamanı: 50a/10.

reyhān: (a.i.) Fesleğen: 46a/12, 46a/19.

reyhānhā: (a.f.i. reyhān'ın c.) Fesleğenler: 46a/10.

reyhānzār: (a.f.b.i.) Fesleğen bahçesi: 46a/13.

reyhānzār-ı sūhan ü güftār: Söz ve kelamın fesleğen bahçesi: 46a/13.

reyyān: (a.s.) Suya doymuş, suya kanmış, sulu: 46a/17.

rez: (f.i.) Asma: 107a/5.

rezā'il: (a.i. rezāle'nin c.) Utanılacak işler, ayıp hareketler, rezaletler, rezillikler, alçakça hareketler: 60b/1.

rezīn: (a.s.) 1. Sağlam. 2. Heybetli, ağırbaşlı, vakur: 105b/11.

rezīn-cenāh: (a.b.i.) Heybetli kanat, vakur kanat: 105b/11.

rezīn-cenāh-ı şehir: Seherin heybetli kanatı: 105b/11.

rızā: (a.i.) 1. Razılık, hoşnutluk, memnunluk, kalben hoş görüp kabul etme, karşı koymama. 2. tas. Kulun Allah'tan gelen her şeyi itiraz etmeden, sızlanmadan karşılama, kabul etmesi durumu. 3. tas. Allah'ın kulun hâli ve yaptıkları karşısında duyduğu hoşnutluk: 45b/14, 52a/21, 56b/1, 67a/16, 72a/20, 102a/16.

rızq: (a.i.) 1. Rızık, azık, yiyecek, içecek şey. 2. Allah tarafından herkese takdir edilen nimet: 47b/10, 47b/11, 50b/3, 50b/4, 65b/15, 83a/14.

rızq-ı mā: Rızığımız: 47b/10.

rızq-ı miqrāz-ı fenā: Fânîlik makasının rızkı: 50b/3.

ri'āyet: (a.i.) Uyuma, itaat etme: 77a/8.

ri'āyet-i merāsim-i 'ahd ü vefā: Sözünde durma ve vefalı davranma âdetlerine uyuma: 77a/8-77a/9.

ribāt: (a.i.) Han, kervansaray, konaklama yeri: 108a/10.

ribāt-ı bî-irtibāt: Vefasız kervansaray (fânî dünya): 108a/10.

ricāl: (a.i. recul'un c.) Erkekler, erler: 46a/9, 53b/9.

ricālū'l-ğayb: tas. Kim oldukları yalnızca Allah tarafından bilinen manevi kuvvet sahibi veliler, erenler: 53b/9.

ridā: (a.i.) Derviş postu, dervişlerin omuzlarına attıkları, gereğinde seccade veya yorgan gibi kullandıkları yün örtü: 98b/13.

riḍā-yı riyā: Riyakârlık örtüsü (derviş görünümü vermesi için riyakârların sırtına attığı post): 98b/13.

rifʿat: (a.i.) Yücelik, ululuk, yüksek makam, yüksek mevki, itibar: 57a/21, 82a/22, 83a/20.

rihān: (a.i. rehn'in c.) Rehinler, ipotekler: 57b/21.

riḥlet: (a.i.) 1. Göç, sefer. 2. Dünyadan ahirete göçme, ölme: 80a/15.

riḥte: (f.s.) Dökülmüş: 45a/20, 49a/18.

riḥte-i ḳālīb-ı havā vü âteş ü âb: Hava, ateş ve su kalıbına dökülmüş: 49a/18.

riḥte-i maṭmûre-i helāk: Yok olma mezarına dökülmüş: 45a/20.

rikāb: (a.i.) Üzengi: 47b/6.

rind: (f.i.) Kalender, dünyayı umursamayan, dünya işlerini hoş gören kimse, gönül ehli kimse, arif: 76b/21.

rind-i ġāfil-i ḥayret-füzûn: Ne yaptığını bilemeyecek derecede şaşkın, çevresinden ve gerçeklerden habersiz rint: 76b/21.

rindān: (f.i. rind'in c.) Kalenderler, dünyayı umursamayanlar, dünya işlerini hoş gören kimseler, gönül ehli kimseler, arifler: 67a/10, 106a/7, 106a/11, 106b/10, 106b/16.

rindān-ı dürd-âşām: Şarabın tortusunu içen kalenderler (İlahi aşk şarabını sonuna dek içenler): 106a/11-106a/12.

rindān-ı ḥamse-i müteḥayyire: Beş şaşkın kalender (Merih, Zühre, Utarit, Müşteri ve Zühal'den oluşan yıldız kümesi.): 106b/10.

rindān-ı ṭarīḳat: Tarikat kalenderleri: 67a/10.

rindāne: (f.s.zf.) Rint olana yakışır şekilde, rintçe, kalenderce, gönül erine uygun tarzda, geçici dünyayı umursamazca: 71a/3.

risāle: (a.i.) Küçük kitap: 42b/5.

risālet: (a.i.) Peygamberlik: 42b/5.

risālet-penāh: (a.f.b.i.) Peygamberliğin sığınağı (Hz. Muhammed): 87a/7.

riş: (f.s.i.) 1. Yaralı. 2. Sakal: 69b/20, 74a/16.

riş-i şeb-i şebāb-ı seyyi'e: Kötü (geçen) gençlik gecesinin (darmadağınık) sakalı: 74a/16-74a/17.

rişte: (f.i.) İplik, ip: 42b/9, 43a/6, 43a/19, 48a/6, 67b/7, 67b/20, 87b/10, 98b/22, 100a/6, 109b/19.

rişte-i fetîl-i şem‘a: Mumun fitil ipi: 48a/6.

rişte-i haţţ: Gençlerin ayva tüyünden yapılmış ip: 43a/19.

rişte-i merhem-i Süleymānī: Hz. Süleyman’ın merhem ipi: 67b/7.

rişte-i sükût: Suskunluk ipi: 109b/19.

riştehā: (f.i. rişte’nin c.) İpler, iplikler: 48a/3.

rivāyet: (a.i.) 1. Hz. Peygamber’in hadislerinin vb. haberlerinin senetli olarak bir sonraki nesle nakli. 2. Nakledilen haber veya söz: 42b/9, 86b/1, 87b/8.

riyā: (a.i.) İkiyüzlülük, riyakârlık, olduğundan başka türlü görünme: 50a/2, 98b/13.

riyā-piše: (a.f.b.s.) İkiyüzlü, riyakâr, riyayı huy edinmiş: 98a/12, 99a/5.

riyāz: (a.i. ravza’nın c.) Bahçeler, çimenlikler, çayırliklar: 57a/14, 73b/13, 83b/5, 85a/19.

riyāz-ı cennet: Cennet bahçeleri: 57a/14, 83b/5.

riyāz-ı İrem-nişān-ı üns: Cemalilahiyi müşahede etmenin İrem kadar güzel bahçeleri: 73b/13.

riyāzāt: (a.i. riyāzet’in c.) tas. Nefsi terbiye etmek için yapılan talimler: 64b/17, 65b/10, 92a/23, 95a/18.

riyāzāt-ı şākka: Nefsi terbiye etmek için yapılan zahmetli talimler: 92a/23-92b/1, 95a/18-95a/19.

riyāzet: (a.i.) tas. Az yiyip içme, az uyuma, çok ibadet etme, nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma, dünya lezzetlerinden sakınma suretiyle nefsi terbiye etme, ahlakı güzelleştirme: 47b/19, 64a/4, 79a/17, 90a/19, 97b/18, 100a/21.

rīzān: (f.s.) Dökülen, akan: 75a/12, 80a/20.

rīzān ol- (f.t.b.f.i.): Dökülmek: 106b/23.

rīzān u bārān ol- (f.t.b.f.i.): Dökülmek ve yağmak: 75a/12.

rīze-seng: (f.b.i.) Elmas parçacıkları: 76b/9.

rūb: (f.i.) Süpürme: 49a/6.

rub‘: (a.s.) Dörtte bir, çeyrek: 106b/22.

rub^ʿ-ı meskūn: Eski coğrafyacılar göre dünyanın, üzerinde hayat bulunan oturmaya elverişli karalarla kaplı dörtte bir kısmı: 106b/22.

rubā^ʿī: (a.i.) Kendine mahsus aruz vezni kalıpları ile yazılan, genellikle tasavvufi, felsefi fikirleri, dünya görüşünü özlü bir şekilde anlatan dört mısralık nazım şekli: 91b/10.

rū-be-ḥazān: (f.b.s.) Yüzü sonbahara dönük olan, sonu sonbahar olan: 51b/18.

rū-be-rāh: (f.b.s.) Yüzü yola doğru, yola çıkmaya hazır, gitmeye hazır: 44b/1.

rū-ber-fenā: (f.a.b.s.) Yüzü fâniliğe dönük olan, fâni: 48b/8, 50b/18.

rubūbiyyet: (a.i.) Allah'ın bütün varlık âlemini kuşatan egemenliği, Rab olma durumu, tanrılık: 100a/17.

rūḥ: (a.i.) 1. Can, ruh, hayat cevheri. 2. Öz, önemli nokta: 46b/14, 46b/17, 46b/21, 51a/22, 57a/6, 64b/17, 65a/1, 65a/10, 65b/11, 72b/15, 74a/1, 77b/3, 83b/21, 83b/22, 83b/23, 84a/2, 84a/5, 84a/8, 85a/22, 85a/23, 85b/10, 85b/11, 85b/15, 86a/3, 86a/10, 86a/18, 86b/4, 86b/7, 86b/15, 86b/17, 86b/23, 87a/1, 87a/6, 87a/11, 87a/13, 87a/14, 87a/16, 87a/22, 87b/1, 87b/3, 87b/6, 87b/10, 87b/10, 87b/15, 87b/20, 88a/2, 88a/6, 88a/10, 88a/18, 88a/19, 88b/2, 92b/5, 92b/7, 93a/10, 93a/14, 93a/20, 93b/6, 93b/17, 93b/21, 93b/23, 94a/5, 94a/7, 94a/11, 94a/16, 94a/19, 94b/1, 94b/3, 94b/8, 95a/12, 95a/15, 95a/21, 95b/2, 95b/10, 96b/17.

rūḥ-ı ebū'l-fütūḥ: Fetihler babası (hükümdar) ruh: 84a/5, 85a/23.

rūḥ-ı ḥayvānī: Canlılık özü, yaşamsal öz, hayat: 72b/15-72b/16, 93b/6, 93b/21-93b/22, 93b/23, 94a/7, 94a/11, 94a/16, 94a/19, 94b/1, 94b/3, 94b/8.

rūḥ-ı İlāhī: İlâhi öz, insan ruhu, Allah'ın hakikatinin mazharı olan İlâhi cevher: 46b/21.

rūḥ-ı insānī: İnsan ruhu: 46b/14, 46b/17, 93a/20.

rūḥ-ı revān: İnsan ruhu, latifliğiyle âdeta akıp giden ruh, can: 77b/3.

rūḥ-ı vācibū'l-i^ʿ zāz: Saygı gösterilmesi gereken ruh: 65a/10-65a/11.

ruh: (f.i.) 1. Yüz, çehre. 2. Yanak: 49b/16, 56b/12, 66a/16, 74b/11, 97b/9.

ruh-ı tāb-dār-ı şubḥ: Sabahın parlak yüzü: 97b/9.

ruh-ı zībā-yı rūḥ: Ruhun güzel yüzü: 66a/16.

rūḥānī: (a.s.) 1. Maddi ve cismani tarafı olmayan, manevi. 2. Uhrevi. 3. Ruhla ilgili, ruha ait: 48b/16, 87a/19, 92b/11, 93a/21, 102b/7.

rūḥāniyye: (a.s.) 1. Maddi ve cismani tarafı olmayan, manevi. 2. Uhrevi. 3. Ruhla ilgili, ruha ait: 73a/6, 94b/18, 95b/5.

rūḥ-efzā: (a.f.b.s.) Cana can katan, canlılık veren, ruha hoş gelen, ömür artıran: 69a/18-69a/19.

ruḥsār: (f.i.) 1. Yüz, çehre. 2. Yanak: 43a/10, 45b/2, 53a/21, 53b/2, 56b/17, 65a/12, 84b/4.

ruḥsāre: (f.i.) 1. Yüz, çehre. 2. Yanak: 48b/14, 56b/1.

ruḥsāre-i bānū-yı siyeh-gīsū-yı leyl: Siyah saçlı gece hanımefendisinin yanağı: 56b/1.

ruḥṣat: (a.i.) İzin, müsaade: 58a/1, 58a/4, 62b/12, 63a/22, 65a/17, 77b/5, 77b/8, 80b/3, 97a/22.

ruḥṣat-ı cevelān: Dolaşma izni: 58a/1.

ruḥṣat-ı hareket u cevelān: Hareket etme ve dolaşma izni: 62b/12.

ruḥṣat-ı müşūl: (Erenlerin huzurunda) ayakta durma izni: 77b/8.

ruḥṣat-ı nezzāre-i küstāhī: Küstahlık bakışı izni: 65a/17.

ruḥṣat-ı nezzāre vü temāṣā: Bakma ve seyretme izni: 80b/3.

ruḥṣat bul- (a.t.b.fi.): İzin almak: 85b/21.

ruḥṣat ü icāzet vir- (a.t.b.fi.): İzin vermek, müsaade etmek: 63a/22.

ruḥṣat vir- (a.t.b.fi.): İzin vermek, müsaade etmek: 103a/19, 105b/16.

ruḥṣat viril- (a.t.b.fi.): İzin verilmek, müsaade edilmek: 57b/14-57b/15, 88b/7-88b/8.

ruḥʿa: (a.i.) 1. Yazılmış kâğıt, tezkere, mektup. 2. Dilekçe, arzuhâl: 60a/18.

Rūm: (a.i.) Anadolu: 107a/18.

rumūz: (a.i. remz'in c.) Manası gizli olan sözler: 109a/17.

rumūz-dānān: (a.f.b.i. rumūz-dān'ın c.) Güç anlaşılır şeyleri kavrayıp anlayanlar: 78b/19.

rumūz-dānān-ı ḥikmet-i İlāhī: (Anlaşılması güç) İlahi hikmetleri kavrayıp anlayanlar: 78b/19.

rū-nūmā: (f.b.s.) Yüz gösteren, ortaya çıkan, görünen: 48a/1.

rū-nūmā ol- (f.t.b.fi.): Yüz göstermek, ortaya çıkmak, görünmek: 48a/1.

rūst-ā-hīz: (f.b.i) Kıyamet, mahşer: 66b/11.

rūşen: (f.s.) 1. Aydınlık, parlak, aydın, ışıklı. 2. Yanan: 48a/8, 56a/8, 56b/1, 67a/23, 69b/16, 73a/13, 74a/19, 99b/13, 99b/15, 99b/21, 105b/2.

rūşenā: (f.s.) Aydınlık, parlak, aydın, ışıklı: 106a/9.

rūşenā ol- (f.t.b.fi.): Parlamak, aydınlanmak: 65a/13.

rūşen-dil: (f.b.s.) Gönlü aydınlık olan, anlayışlı, hakikatleri bilen, gerçekleri gören, gönül gözü açık: 49b/8, 56b/10, 69a/13.

rūşen-dilān: (f.b.i. rūşen-dil'in c.) Gönlü aydınlık olanlar, anlayışlılar, hakikatleri bilenler, gerçekleri görenler, gönül gözü açıklar: 48a/11, 56b/1, 62a/22, 62b/6, 74a/20-74a/21, 78b/8, 100a/18, 105a/23.

rūşen-dilān-ı erbāb-ı keşf ü şühūd: Kalp gözüyle gören ve İlahi tecellilere şahit olan gönül gözü açık kimseler: 100a/18-100a/19.

rūşen-dilān-ı erbāb-ı tarīkat ü ḥaḳīkat: (Allah'a erişmek için bir) tarikata bağlanan ve İlahi hakikatleri arayan gönül gözü açık kimseler: 48a/11.

rūşen-dilān-ı vāḳıf-ı esrār: İlahi sırlardan haberdar olan gönül gözü açık kimseler: 62a/22.

rūşenī-baḥş: (f.b.s.) Parlaklık bağışlayan, aydınlık bahşeden, nur veren: 66b/5.

rūşenī-baḥş-ı çeşm-i nuzzār: Bakanların gözüne parlaklık veren: 66b/5.

rūşen ol- (f.t.b.fi.): 1. Yanmak, tutuşmak. 2. Aydınlanmak: 48a/4.

rūşen-sevādān: (f.a.b.i. rūşen-sevād'ın c.) Güç anlaşılır şeyleri kavrayıp anlayanlar: 78b/18.

rūşen-sevādān u bestān-ı cihān-ı ceberūt: Allah'ın bütün varlıkların üzerinde olan kudretinin tecelli ettiği âlemi kavrayıp anlayanlar ve (bu âleme) bağlanıp kalanlar: 78b/18-78b/19.

rūşen şüden: (f.b.fi.) 1. Yanmak, tutuşmak. 2. Aydınlanmak: 48a/3, 105a/22.

rūşen ü şād ol- (f.t.b.fi.): Aydınlanmak ve mutlu olmak: 105b/2.

rūşen-zamīr: (f.a.b.s.) Gönlü aydınlık, anlayışlı, hakikatleri bilen, gerçekleri gören, gönül gözü açık: 72a/11, 97a/16.

ruḫbet: (a.i.) 1. Rutubet, nem, ıslaklık 2. Eski tıbbıya göre tabiatta bulunan dört rükun ve esastan biri (Diğerleri: Bürüdet, yübüset ve harāret.): 108b/14.

ruṭūbet-i fāsīde: Eski tıbbā göre başta bulunan nemin artmasıyla ortaya çıkan bir hastalık: 108b/14-108b/15.

ruṭūbet-i fāsīde-i ḡamām-ı cehālet: Cehalet bulutunun kafada hastalık yapan nemi: 108b/14-108b/15.

ruvāt: (a.i. rāvi'nin c.) Raviler, rivayet edenler: 42b/8.

rūy: (f.i.) 1. Yüz, çehre. 2. Yüzey, satıh, üst, üzeri: 44a/22, 54a/7, 80a/20, 82a/6, 104a/19.

rūy-i deryā: Denizin üstü: 82a/6.

rūy-i dünyā: Yeryüzü, dünya: 104a/19.

rūy-i istiḡnā göster-: İhtiyaç duymama yüzünü (yüz ifadesini) göstermek: 44a/22.

rūy-i mezār: Mezarın üstü: 80a/20.

rūy-i zemīn: Yeryüzü: 82b/13.

rūz: (f.i.) 1. Gün, yevm. 2. Gündüz, nehar: 44a/16, 51a/18, 56a/6, 56a/8, 56a/8, 56b/1, 61b/8, 61b/16, 61b/19, 66a/21, 66b/11, 67a/18, 70b/13, 73a/13, 80b/16, 82b/4, 97b/5.

rūz-ı bāzār-ı rūst-ā-ḥīz: Kıyamet pazarı (kargaşası) günü: 51a/18.

rūz-ı bāz-ḥ-āst: Sorgulama günü, kıyamet günü: 61b/16-61b/17, 80b/16, 97b/5.

rūz-ı ferdā: Kıyamet günü, ahiret: 82b/4.

rūz-ı ḥānde kerden: Gülme günü (mutlu olunan gün): 56a/8.

rūz-ı ḥesāb: Hesap günü, kıyametten sonra insanların hesaba çekileceği gün: 61b/19.

rūz-ı hevlnāk-ı kıyāmet: Kıyametin korkunç günü: 44a/16.

rūz-ı rūšen: Aydınlık gün, gündüz: 73a/13.

rūz-ı rūst-ā-ḥīz: Kıyamet günü: 66b/11.

rūz-ı şümār: Hesap günü, kıyametten sonra insanların hesaba çekileceği gün: 61b/8.

rūz-ı şümār-ı ḥ-od: Kendi hesap günün: 61b/8.

rūzān: (f.i. rūz'un c.) 1. Günler. 2. Gündüzler: 56b/1, 77b/20, 105a/18, 106a/20.

rūzān u şebān: Gündüzler ve geceler (boyunca), gece gündüz: 56b/1, 77b/20, 105a/18, 106a/20.

rūzgār: (f.i.) 1. Zaman, devir, çağ. 2. Felek, talih, baht. 3. Dünya. 4. Yel, rüzgâr: 46b/13, 49a/21, 49a/22, 57b/1, 57b/19, 58a/5, 66b/20, 67a/3, 67a/15, 67b/10, 67b/21, 78a/8, 101a/16, 101a/19, 101a/21, 101b/6, 101b/18, 102a/15, 102a/17.

rūzgār-ı mā: Zamanımız: 101a/16.

rūzī: (f.i.) Rızık, azık: 50b/20, 65b/13.

rūzī-i miḳrāz-ı fenā: Fânîlik makasının rızıkı: 50b/20.

Rūzī-resān: (f.b.i.) Rızık veren, rızık ulaştıran Allah: 47b/20, 60a/15.

Rūzī-resān-ı ins ü cānn: İnsan ve cin taifesinin rızıkını ulaştıran Allah: 47b/20, 60a/15.

rūz-merre: (f.a.b.s.) Günlük, gündelik: 60a/8.

rübūde: (f.s.) Kapılan, kapılmış olan: 43a/13, 105a/17, 109a/13.

rübūde-i ebr-i ḥaṭṭ: Ayva tüyü bulutuna kapılmış olan: 43a/13.

rübūde-i miḳrāz-ı mihr-i ḥüsn ü cemāl-i Perverdgār: Allah'ın güzellik güneşinin makasına kapılmış olan: 105a/17-105a/18.

rūḫān: (a.i.) Üstünlük, üstün olma: 87a/4, 91a/10, 91a/18.

rūcū': (a.i.) Dönme, geri dönme: 64a/21.

rū'esā: (a.i. re 'īs'in c.) Reisler, başkanlar, liderler, önderleri: 93b/9.

rū'esā-yı eṭṭbbā: Tabiplerin önderleri: 93b/9.

rūft: (f.i.) Süpürme: 49a/5.

rūft-ü-rüb: Süpürme, silip süpürme: 49a/5-49a/6.

rūft-ü-rüb-ı ḥāṣāk-ı būd: (Maddi) varlık süprüntüsünü süpürme: 49a/5-49a/6.

rūfte: (f.s.) Süpürülmüş: 85a/6.

rūkn: (a.i.) Asıl, esas, temel: 67b/4.

rūmmānī: (a.s.) Nar çiçeği renginde olan: 108a/3.

rūmmānī-i feraḥ: Nar çiçeği renginde bir çeşit lale: 108a/3.

rūst-ā-ḥīz: (f.b.i.) Kıyamet, mahşer: 51a/18, 62a/4.

rüstem/Rüstem: (f.i.) 1. Savaşçı, yiğit, güçlü, pehlivan. 2. Rüstem, İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı: 48b/12, 67a/18, 80b/6.

rüstem-i sitem-i rüz-ı âteş-bār: Ateş saçan günün zulüm savaşçısı: 67a/18.

rüsten: (f.fi. gzk: rüy) Bitmek, yeşermek: 50b/3, 51b/16.

rüsūh: (a.i.) Bir ilimde sağlam bilgi sahibi olma, bir ilmin derinliğine inme: 97b/17.

rüsūm: (a.i. resm'in c.) 1. Suretler, şekiller. 2. Âdet, usul, yöntem, merasim, kanun, kural, nizam, kaide: 105b/3, 109a/20.

rüsūm-ı 'âlem-i kevn ü fesād: Mevcudatın vücut bulup daha sonra bozulup mahvolduğu dünyanın (cisimden ibaret) suretleri, (fâni varlıklar): 105b/3.

rüsūm-ı kânūn-ı 'irfān ü tevḥīd: İlahi sırlara vâkıflık ve kelimeitevhidin kanununun âdeti: 109a/20.

rüsvāy: (f. s.) Rezil, kepaze, itibarsız, haysiyetsiz, kötülükle şöhret bulmuş: 50a/2, 62a/10, 63a/3.

rüsvāyī: (f.i.) Rezillik, kepezelik, haysiyetsizlik, itibarsızlık: 68a/22, 81b/1.

rüşd: (a.i.) 1. Doğru yolu bulma, doğru yolda gitme, doğruluk. 2. Doğru düşünecek, doğruyu bilecek, ayırt edecek seviyede olma, olgunluk, kemal: 51b/23, 60b/7, 61b/1, 64a/13, 70b/2, 79b/9.

rüşd ü sedād: Doğruluk ve dürüstlük: 60b/7.

rütbe: (a.i.) 1. Sıra, derece, basamak, paye, rütbe, makam. 2. Ölçü, miktar, derece: 58b/8, 85b/14, 93a/15, 99b/23, 100b/15, 100b/19, 101a/2, 101a/11.

rütbe-i evleviyyet: Daha öncelikli olma derecesi (durumu): 99b/23, 100b/15-100b/16.

rütbe-i kaşvā-yı keşf ü şühūd: Kalp gözüyle görme ve İlahi tecellilere şahit olmanın en yüksek mertebesi: 101a/2.

rütbe-i refī' a: Yüksek makam: 101a/11.

rüteb: (a.i. rütbe'nin c.) Rütbeler: 53b/3.

rüteb-i şūriyye: Bu dünyaya ait rütbeler: 53b/3.

rü'yē: (a.i.) Görme, görüş: 92b/10.

rü'yē-i başār: Gözün görmesi: 92b/10.

S

sā' a: (a.i.) 1. Saat. 2. Vakit, zaman: 67b/14, 67b/17.

sa' ādet: (a.i.s.) 1. Mutluluk, bahtiyarlık. 2. Sayın, saygıdeğer, muhterem. 3. Bolluk, feyiz, bereket, nimet, refah, sağlık: 51b/2, 53b/5, 54b/19, 55a/5, 59b/3, 87a/7, 93a/18, 93a/18, 95b/10, 107b/11, 108a/22.

sa' ādet-i dāreyn: İki dünya (dünya ve ahiret) saadeti: 93a/18.

sa' ādet-āşiyāne: (a.f.b.i.) Saadet yuvası: 101a/8.

sa' ādet-efser: (a.f.b.s.) Saadet tacını takmış, saadet taçlı: 68a/16.

sā' āt: (a.i. sā' at'ın c.) Saatler: 62a/6, 66a/19, 84b/17, 105b/17.

şabā: (a.i.) Sabaha doğru kuzeydoğudan hafif hafif esen serin, hoş ve latif rüzgâr: 95b/7.

şabāh: (a.i.) Sabah: 96b/22, 97a/10.

sābıka: (a.s.i.) 1. Geçen, geçmiş, eski, önceki, evvelki, "sabık"ın müennesi. 2. Takdir, ezeli takdir: 56b/1, 75a/10, 84a/1, 84b/23, 85a/12, 97a/2.

sābıka-i ' ināyet-i ezeliyye: (Allah'ın) ezeli yardımın(ın) takdiri: 84a/1.

şābit: (a.s.) Doğruluğu ortaya konmuş, doğruluğunda şüphe bulunmayan, doğru, gerçek, kesin, muhakkak, ispat edilmiş, kanıtlanmış: 78a/19.

şābit ol- (a.t.b.fi.): Gerçekliği, doğruluğu ortaya konmak, ispatlanmak, kanıtlanmak: 86b/20, 94b/8.

sabk: (a.i.) Öne geçme, ileri geçme, önde bulunma, üstünlük sağlama: 106b/1.

şabr: (a.i.) 1. Sabır, dayanma, tahammül gösterme. 2. Olacak, gelecek veya gerçekleşecek bir şeyi telaş göstermeden, telaşa kapılmadan bekleme, acelecilik etmeme. 3. Nefsine hâkim olma, kendini tutma: 49b/18, 52b/2, 52b/4, 52b/6, 52b/8, 52b/10, 52b/11, 56b/1, 67a/2, 67a/14, 67a/16, 67a/22, 67b/15, 67b/22, 71b/13, 71b/22, 84a/22, 97a/8, 101a/22, 102a/18, 103a/5, 103a/14.

şabr eyle- (a.t.b.fi.): Sabretmek: 101a/18.

şabr kerden: (a.f.b.fi.) Sabretmek: 66b/20.

şabr u qarār it- (a.t.b.fi.): Sabır ve sebat etmek: 71b/13.

şabr u tahammül eyle- (a.t.b.fi.): Sabretmek ve katlanmak: 67a/2.

şabr u tahammül it- (a.t.b.fi.): Sabretmek ve katlanmak: 52b/6.

şabūh: (a.i.) 1. Sabahları içilen şarap. 2. Mahmurluğu gidermek için içilen şarap, içki: 67a/9, 106a/10.

şabūh-ı efrāh u mirāh-ı pertev-nişār: Işık saçan sevinç ve neşe şarabı: 106a/10.

şabūr: (a.s.) Çok sabırlı: 52b/13, 101a/16, 101b/2.

sa‘ d: (a.s.i.) 1. Kutlu, uğurlu, uğur getirdiğine inanılan. 2. Uğurlu sayılan yıldız (Zühre / Venüs ve Müşteri / Jüpiter): 66b/23.

şadā: (a.i.) Ses: 46b/10.

şadākat: (a.i.) 1. İçten bağlılık, sadıklık, vefakârlık. 2. Doğruluk, dürüstlük, gerçeklik: 64a/2.

şadākat-endişān: (a.f.b.i. şadākat-endiş’in c.) Sadakat gösterenler: 98b/1.

şadākat-kīş: (a.f.b.s.) 1. Mezhebi sadakat olan, sadakatli, sadık, gönülden bağlı. 2. Doğru, dürüst, gerçek: 63b/23, 64a/11-64a/12, 64b/9, 67a/7, 100b/22.

şad-berg: (f.b.s.) Yüz yapraklı, katmerli, katmer katmer: 53b/22.

şad-çāk: (f.b.s.) Yüz parça, paramparça, parça parça olmuş: 45b/2.

şad-çāk-ı şeş-per-i te’essūf ü hırmān: Keder ve ümitsizlik gürzüyle paramparça olmuş: 45b/2-45b/3.

şaded: (a.i.) 1. Kasıt, niyet, maksat. 2. Asıl konu, üzerinde konuşulan mevzu: 42b/11, 86a/6, 86b/7, 99a/4, 99a/11.

şadef-kārī: (a.f.b.s.) Sedef işlemeli, sedef ile süslenmiş: 109b/23.

sāde-levhān: (f.a.b.i. sāde-levh’in c.) 1. Temiz yürekli, saflar, kötülüğe aklı ermeyenler. 2. Bönler, aptallar, ahmaklar, anlayışı kıt olanlar, kolay inanırlar, kolay aldatılırlar: 46a/8, 53b/18, 60a/5, 63a/19, 74a/13, 104b/6, 109a/21.

sāde-levhān-ı bī-derd ü intibāh: (Hakk’a ulaşma) derdi olmayan ve (gaflet uykusundan) uyanmamış olan ahmaklar: 109a/21.

sāde-levhān-ı eţfāl: Anlayışı kıt çocuklar: 46a/8.

sāde-levhān-ı kūdek-menişān: Çocuk tabiatlı ahmaklar: 53b/18-53b/19.

sāde-levhān-ı mürīdān: Temiz yürekli müritler: 63a/19.

sāde-levhān-ı sālīkīn: Anlayışı kıt dervişler: 60a/5-60a/6.

şademāt: (a.i. şadme’nin c.) Hızla vurmalar, çarpmalar, darbeler, vuruşlar: 103b/23.

şademāt-ı mizāh ü istihzā-yı heyhey-i ‘uḫālā-yı ebnā-yı zamān: Akıllı geçinen zamane insanların hep bir ağızdan söyledikleri alay etme ve dalga geçme darbeleri: 103b/23-104a/1.

şādık: (a.s.) 1. Dürüst, doğru, gerçek, sahih, hakiki. 2. Sadık, sadakatli, gönülden bağlı, dostluğunda samimi ve vefalı: 52b/20, 64b/9, 86b/10, 97a/18, 105a/9, 105b/2.

şādır: (a.s.) Ortaya çıkan, meydana gelen, zuhur eden: 74a/18, 94b/1, 94b/8.

şādır ol- (a.t.b.f.i.): Ortaya çıkmak, meydana gelmek, zuhur etmek: 74a/18, 94b/1, 94b/8.

sādim: (a.s.) Üzgün, elemli, hüznü, acı çeken, mahzun: 85a/14.

şadme: (a.i.) Hızla vurma, çarpma, darbe, vuruş: 67a/19, 95a/11.

şadme-i hādīmü’l-lezzāt: Lezzetleri yok eden ölümün darbesi: 95a/11.

şadme-i sīlī-i sipihr-i ehl-i āzār: Zalim feleğin sillesini vurması: 67a/19.

şad-pāre: (f.b.s.) Yüz parça, parça parça olmuş, paramparça: 51a/3, 51a/8, 51a/10.

şadr: (a.i.) 1. Göğüs, sine. 2. Kalp, yürek. 3. Bir şeyin başı, baş tarafı, en yüksek yeri. 4. Oturulacak yerlerin en iyisi, başköşe. 5. Makam: 56b/11, 63a/4, 74a/18, 93b/15, 93b/16, 93b/20, 93b/22, 100b/18, 100b/20, 101a/9, 101a/12, 101a/12.

şadr-ı derūn-ı sīne: Göğsün içindeki kalbin başköşesi: 56b/11.

şadr-ı vālā-yı kibār u şudūr: Seçkin kimseler ve büyük zatların yüksek makamı: 101a/9.

şadr-nişīn: (a.f.b.s.) Baş köşede oturan, bir toplantıya başkanlık eden: 63a/11.

şadr-nişīn-i şavma‘a-ı sīne: Sine mabedinde baş köşede oturan: 63a/11.

şad-sünbüle: (f.b.s.) Yüz başaklı: 83a/12.

şad-sünbüle-i ḥ’oş-ğidā: Lezzetli (ve) yüz başaklı (buğdaylar): 83a/12.

şāf: (a.s.) Saf, katkısız, katışıksız, has, öz, halis, berrak, duru, arı: 93b/5, 98a/20, 100a/22.

şāfā/şāfā’: (a.i.) 1. Gönül şenliği, rahat, rahatlık, huzur, kedersizlik. 2. Neşe, eğlence, zevk. 3. Saflık, berraklık. 4. Mekke civarında bir tepe olup hacılar, burası ile Merve denilen yer arasında Hz. Hacer’in gidiş geliş hareketini taklit ederek dört defa gidip üç defa gelirler: 43a/23, 43a/23, 48b/16, 52b/8, 52b/10, 54a/11, 58a/2, 63b/22, 64a/1, 64a/2, 64a/11, 64a/12, 64b/1, 64b/6, 64b/17, 65a/12, 74a/1, 76a/2, 77a/9, 80b/22, 81b/2, 81b/20, 84b/3, 85b/1, 91b/12, 102b/6, 102b/7, 104a/2, 106a/22, 106b/12.

şāfā-yı derūn: Gönül rahatlığı: 64a/12.

şafâ-yı dil: Gönül rahatlığı: 63b/22.

şafâ-yı kalb: Gönül rahatlığı: 64a/2-64a/3, 64b/1.

şafâ-yı rûh: Ruhun neşesi: 64b/17, 64b/17.

şafâ-yı sermediyye: Ebedî neşe: 52b/10.

şafâ-bahş: (a.f.b.s) Sefa veren, rahatlatan: 107a/5.

şafâ-bahş-ı dil-i ‘âlem: Herkesin gönlüne sefa veren: 107a/5.

şafâ-bahşâ: (a.f.b.s) Sefa veren, rahatlatan: 105a/16, 106b/2, 107b/1.

şafâ-bünyân: (a.b.s.) Huzurdan yapılmış, huzur veren, gönül rahatlığı veren: 83b/11.

şafâ-encâm: (a.f.b.s.) Sonu zevkli / neşeli: 81b/18.

şafâ-güster: (a.f.b.s.) Rahatlık veren, huzur veren, gönlü şen eden: 79a/20.

şafâ-yâb: (a.f.b.s.) Sefa bulmuş, neşeli, şen: 53a/5.

şafâ-yâb it- (a.f.t.b.fi.): Keyiflendirmek, neşelendirmek: 84a/5-84a/6.

şaff: (a.i.) Dizi, sıra, saf: 57a/23, 83b/9.

şaffü’n-ni‘âl: 1. Ayakkabı çıkarılan yer, ayakkabılık. 2. Bir toplulukta oturulacak en aşağı yer, en önemsiz yer: 57a/23, 83b/9.

şaffü’n-ni‘âl-ı bezmgâh-ı pîrân-ı âgâh: Basiret sahibi erenler meclisinin en aşağı yeri: 83b/9-83b/10.

şaffet-meşhûn: (a.b.s.) Saflık ile dolu, saf, temiz: 101a/1.

şafha: (a.i.) İnce, yassı ve düz tabaka, levha: 104b/7.

şafha-i cām: Cam levha: 104b/7.

şāfi: (a.s.) 1. Temiz, saf, halis. 2. Katışıksız, arı, katkısız: 64b/2, 93b/17, 93b/21, 94a/1, 94a/5.

şāf-nihād: (a.f.b.s.) Temiz yaratılışlı, iyi huylu, temiz ahlaklı: 95b/9.

şafvet: (a.i.) Saflık, temizlik, arılık, paklık: 47b/23.

sāgar: (f.i.) 1. Kadeh, içki kadehi. 2. tas. İlahi aşk şarabıyla dolu olan kadeh: 65a/22, 76b/20, 77b/5, 106b/19, 107a/17.

sāgar-ı elem: Keder kadehi: 107a/17.

sāgar-ı ruḥṣat: Müsaade kadehi, içeni Hak sarhoşu eden ve içilmesinde beis görülmeyen kadeh: 77b/5.

sāgar-ı şafaḫ-nümün: Kızıllığıyla şafağı andıran kadeh: 76b/20.

sāgar-ı yāḫūt-niṣān-ı dehān: Ağzın yakut ile süslenmiş kadehi: 65a/22.

sāgar-ı zemīn: Yeryüzü kadehi: 106b/19.

sāgar-keṣān: (f.b.i. sāgarkeṣ'in c.) Kadeh kaldıranlar, şarap içenler (İlahi aşk şarabını içenler): 106a/12, 106b/5.

sāgar-keṣān-ı her şubḫ u şām: Sabah akşam (İlahi aşk)şarap(ını) içenler: 106a/12.

sāgar-keṣān-ı kevākib-i şevābit: Kadeh kaldıran (şarap içen) sabit yıldızlar: 106b/5.

sāḫa: (a.i.) Saha, alan, meydan: 43b/6, 43b/9, 44a/1, 46b/4, 46b/18, 57b/14, 73b/11, 75b/6, 78b/5, 79a/19, 79b/15, 85a/5.

sāḫa-i 'adīmü'l-mesāḫa-i vesī'atü'l-esmā: Allah'ın en güzel isimlerinin genişliğinin (sınırları) ölçülemez meydanı: 43b/6-43b/7.

sāḫa-i basīṭ-i ḡabrā: Yeryüzünün düz meydanı, yeryüzü: 79a/19-79a/20, 79b/15.

sāḫa-i itnāb: Sözü uzatma meydanı: 57b/14.

sāḫa-i ittiḥād-ı muḥliṣāne: Samimi bir şekilde birleşme / birlik olma meydanı: 85a/5-85a/6.

sāḫa-i Ka'be-i dil-i velā-meṣḫūn: (Allah) aşk(ı) ile dolu gönül Kâbesinin alanı: 43b/9.

sāḫa-i maẓīḫ-i hevlnāk-ı nīstī: Yokluğun korku dolu dar alanı: 44a/1.

sāḫa-i pehnā-yı ḫaḳīḳat: Hakikatin geniş sahası: 73b/11.

ṣaḫāyif: (ṣaḫā'if) (a.i. ṣaḫīfe'nin c.) Sayfalar: 42b/20, 46b/4, 48b/14, 61a/3.

ṣaḫāyif-i mütün-ı buṭün-ı bāṭına-i naẓar u diḳḳat: Düşünme ve fikir yürütmenin içte gizli olan yazılı sayfaları: 48b/14-48b/15.

ṣaḫāyif-i reng-ā-reng-i 'anāşır-ı erba'a: Dört unsurun rengârenk sayfaları: 61a/3-61a/4.

ṣaḫbā: (a.i.) Şarap, kırmızı şarap: 49a/16, 52a/14, 53a/5, 62b/20, 63b/15, 70b/13, 70b/16, 70b/20, 73b/6, 74b/15, 83b/8, 97a/7, 97a/12, 103a/3, 105a/16, 106a/4, 106b/1, 106b/14, 106b/16, 109a/15.

şahbā-yı āteşin-i cezbe vü sevdā: (İlahi) cezbe ve aşkın ateşli şarabı: 103a/3.

şahbā-yı bî-ḥumār: Sarhoş etmeyen şarap: 49a/16.

şahbā-yı cünün-ı şeb-i şebāb: Gençlik gecesinin çılgınlık şarabı: 97a/12.

şahbā-yı dā'imü'l-keyf: Kalıcı keyif veren şarap: 74b/15.

şahbā-yı lezīz: Lezzetli şarap: 70b/20.

şahbā-yı müşāhede-i cemāl-i kemāl-i Rabbānī: Allah'ın mükemmelliğinin güzelliğine şahit olmanın (sarhoş edici) şarabı: 63b/15-63b/16.

şahbā-yı nā-resīde: Olmamış şarap: 62b/20.

şahbā-yı şafā-baḥşā-yı mihr-i münir: Parlak güneşin sefa veren şarabı: 106b/1-106b/2.

şahbā-yı şu'le-gir-i feraḥ: Ferahlığın alev alan kırmızı şarabı: 106b/16.

şahbā-yı temāşā-yı gül-ruḥsār-ı şāhid-i ma'nā: Mananın gül yanaklı güzelini hayranlıkla izleme şarabı: 70b/16-70b/17.

şahbā-keşān: (a.f.b.i.) Şarap içenler: 81b/18.

şahbā-keşān-ı bü'l-hevesān: Arzu ve heveslerine tabi olan sarhoşlar: 81b/18-81b/19.

şāhib: (a.i.) Sahip: 88b/11, 108b/5.

şāhib-i tāc u taḥt: Taç ve taht sahibi: 108b/5.

şāhib-fermān: (a.f.b.s.) Ferman sahibi, hükümdar: 93a/11.

şāhib-hüner: (a.f.b.s.) Hüner sahibi, sanatkâr: 43a/2.

şāhib-hüner-i bedī'ü'l-eşer: Eşi benzeri olmayan mükemmel eserler yaratan sanatkâr: 43a/2.

şāhib-intibāh: (a.b.s.) Basiret sahibi: 95b/21.

şāhib-irşād: (a.b.s.) Mürşit, irşat sahibi: 72b/20.

şāhib-perhīz: (a.f.b.s.) Dinin yasak ettiği şeylerden sakınan, nefsine hâkim olup haramdan uzak duran: 98b/9.

şāhib-riyāzet: (a.b.s.) Riyazet sahibi, dünya nimetlerinden elini eteğini çekerek ölmeyecek kadar yiyip içen kişi: 95a/16-95a/17.

şahîfe: (a.i.) Sayfa: 49b/12, 49b/13, 53a/20, 55b/16, 56b/17, 59a/12, 66b/7, 98a/10, 98b/17, 104b/4, 108b/19.

şahîfe-i evkât-ı güzeste: Geçen vakitler sayfası (amel defteri): 98b/17-98b/18.

şahîfe-i hüsn ü kubh-ı ef'âl: Fiillerin güzellik ve çirkinlik sayfası: 66b/7.

şahîfe-i ruhsâr: Çehre sayfası: 56b/17.

şahîfe-i ruhsâr-ı tâb-dâr: Parlak yanak sayfası: 53a/20-53a/21.

şahîfe-i sine: Gönül sayfası: 49b/13.

şahîfe-i sine-i süznâk: Yanık gönül sayfası: 49b/12.

şahîfe-i zihn: Zihin sayfası: 98a/10, 104b/4.

şahîfe-i zihn ü idrâk: Kavrama ve anlama sayfası: 55b/16.

sâhil: (a.i.) Sahil, kıyı, kenar: 69a/15, 81b/7, 98a/2, 98a/8.

sâhil-i deryâ-yı bî-kenâr-ı haqîkat: Hakikatin uçsuz bucaksız denizinin sahili: 81b/7.

sâhil-i kûlzum-i zehhâr: Coşkun denizin sahili: 98a/8.

sâhil-i vücûd: Vücut sahili: 69a/15.

şahn: (a.i.) Orta, meydan: 104a/12.

şahn-ı basî'î-ğabrâ: Yeryüzünün düz meydanı: 104a/12-104a/13.

şahrâ: (a.i.) 1. Kır, ova. 2. Çöl: 43a/20, 43b/6, 43b/7, 43b/9, 43b/9, 43b/11, 43b/12, 44a/12, 44a/18, 44b/1, 44b/16, 44b/20, 45b/17, 54a/22, 57b/1, 74b/4, 75b/20, 101b/13.

şahrâ-yı Baḥḥâ: Mekke ovası: 43b/6.

şahrâ-yı bî-pâyân-ı heves: Nefse ait arzuların sınırsız çölü: 54a/22-54a/23.

şahrâ-yı bî-pâyân-ı kalb: Kalbin sonsuz ovası: 43b/11.

şahrâ-yı derûn: Gönül ovası: 75b/20-75b/21.

şahrâ-yı fesîḥatü'l-ercâ-yı muḡaylânzâr: Dünya denen dikenliğin dört bir tarafı açık ovası: 101b/13.

şahrâ-yı haqîkat: Hakikatin (geniş) ovası: 74b/4.

şahrâ-yı hârzâr-ı rûzgâr: Zamanenin dikenli çölü: 57b/1.

şahrā-yı k̄anā' at: Kanaat ovası: 44a/12, 44a/18, 44b/1, 44b/20.

şahrā-yı Mekke: Mekke ovası: 43b/9-43b/10.

şahre: (a.i.) Kaya, taş kütlesi: 84b/20.

şahre-i şammā: Katı ve som kaya: 84b/20.

saht: (f.s.) Sert, katı: 54a/17.

saht-āviz: (f.b.s.) (Bir şeye) sımsıkı sarılan, (bir şeyi) sıkıca tutan: 109a/13.

saht-bünyād: (f.b.s.) Sağlam yapılı, temeli sağlam: 97b/15.

sāhten: (f.fi. gzk: s̄az) Yapmak, etmek: 58a/11, 66b/21.

şahv: (a.i.) tas. Allah sevgisinden doğan vecd ve istiğrakla kendinden geçtikten sonra tekrar his ve şuur hâline dönüş, iyiyi kötünden, faydalıyı zararlıdan ayıracak ve hepsini Allah'tan bilip hoşnut olacak seviyede bir şuura kavuşma, trans hâlinde normale dönme, kendinden geçme hâlinin sona ermesi: 68a/20.

sā'ī: (a.s.) Çalışan, gayret eden: 50b/16.

Şā'ib: 1591 tarihinde Tebriz'de dünyaya gelen sebk-i Hindî ekolünün önemli temsilcilerinden Sâib-i Tebrîzî, 1670 veya 1676 yılında vefat etmiştir. 42b/3, 43a/9, 46a/22, 46a/23, 46b/3, 48a/9, 49a/21, 49a/22, 52b/9, 53a/1, 55b/7, 55b/9, 56a/8, 63b/10, 63b/12, 64b/15, 65b/23, 68a/9, 69b/19, 69b/21, 70a/15, 75a/21, 76b/14, 77b/16, 81a/19, 81a/20, 82a/6, 95b/16, 99b/17, 101a/16, 101a/18, 101a/20, 101b/1, 102b/1, 103b/13, 108b/7, 108b/9.

Şā'ib-i belāğat-muşāhib: Belagatten anlayan Sâib: 42b/3, 46b/3.

Şā'ib-i ḥaḳīḳat-muşāhib: Hakikati bilen Sâib: 70a/15.

Şā'ib-i merḥūm: Rahmetli Sâib: 48a/9, 53a/1, 56a/8, 64b/15, 65b/23, 68a/9, 75a/21, 76b/14, 77b/16, 82a/6, 95b/16, 99b/17, 101a/20, 102b/1, 103b/13.

Şā'ib-i merḳūm: Yukarıda adı geçen Sâib: 43a/9.

Şā'ib-i şabūr-ı meşā'ib: Musibetlere karşı çokça sabreden Sâib: 101b/1-101b/2.

sā'ī ol- (a.t.b.fi.): Çalışmak, gayret etmek: 50b/16.

sā'id: (a.i.) Kolun dirsekten bileğe kadar olan kısmı: 49b/22, 55a/2, 76a/13, 102a/19.

sā'id-i ihtimām: Gayret kolu (azimle çalışmak için sıvanan kol): 102a/19.

sā'ir: (a.s.) 1. Diğer, başka, öteki, öbür, gayrı. 2. Dolaşan, gezen: 52a/6, 64b/23, 72a/21, 78a/13, 88b/16, 88b/21, 88b/23, 92b/8, 93b/2, 93b/11, 94a/10, 94b/7, 101b/21.

sā'ir-i maḥaṭṭ-ı ḥiṭa: Sınırları çizilmiş alanın menzillerinde dolaşan: 78a/13.

sā'ire: (a.s.) Diğer, başka, öteki, öbür: 93a/4, 99b/22.

sāk: (a.i.) 1. Baldır, incik, diz ile ayak bileği arası. 2. Ağaç gövdesi: 55a/2, 95b/12, 107b/18, 107b/18.

sakāmet: (a.i.) Yanlışlık, bozukluk, sakatlık, eksiklik: 85a/4.

sakf: (a.i.) 1. Çatı, dam. 2. Tavan: 70b/7, 70b/9, 70b/23.

sakf-ı in meyḥāne: Bu meyhanenin çatısı: 70b/7.

sākıṭ: (a.s.) Düşen, düşmüş: 42b/16.

sākī: (a.i.) 1. İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse. 2. tas. İnsanda Allah aşkını uyandıran, gönle Allah sevgisi sunan kimse, mürşit: 49a/16, 74b/14, 106a/19, 107a/8, 107a/14.

sākī-i sīm-sāk: Gümüş bedenli saki: 106a/19.

sakıl: (a.s.) Ağır: 48a/16, 48a/23, 52b/17.

sakit: (a.s.) Sessiz, susan, ses çıkarmayan, suskun: 62b/18.

sākīyān: (a.f.i. sākī'nin c.) 1. İçki meclisinde içki dağıtanlar, kadehlere içki koyan kimseler. 2. tas. İnsanda Allah aşkını uyandıran, gönle Allah sevgisi sunan kimseler, mürşitler: 73b/5, 81b/16.

sākīyān ü pīr-i muḡān-ı ma'rifet: Varlıkların hakikatini ve İlahi sırları bilen mürşitler: 81b/16-81b/17.

şaksı: (t.i.) Pişmiş topraktan çeşitli şekillerde yapılan ve içine toprak konulup çiçek yetiştirmeye yarayan kap: 46a/12.

sāl: (f.i.) Yıl, sene: 73b/1.

şalā: (a.i.) 1. Sela. 2. Davet, çağırma, davet etme: 77a/3.

şalā-yı 'āmm: Herkesi çağırın sela / davet: 77a/3.

şalāḥ: (a.i.) Dine bağlılık, dindarlık: 97a/10, 97b/11.

şalāḥ-āyīn: (a.f.b.s.) Dindar tabiatlı, dindarlığı huy edinmiş: 98b/8-98b/9.

şalāt: (a.i.) 1. Hz. Muhammed'e saygı ve sevgi göstermek, onu övmek, şefaatine erişmek amacıyla okunan dua. 2. Namaz: 53b/1, 87a/7, 97b/3.

şalavāt: (a.i. şalāt'ın c.) Hz. Muhammed'e saygı ve sevgi göstermek, onu övmek, şefaatine erişmek amacıyla okunan dualar: 87b/4.

şalavātullāh: Allah'ın rahmet ve inayeti: 87b/4.

şalavātullāhu 'alā-nebiyyinā ve 'aleyh: Allah'ın rahmet ve inayeti peygamberimizin (Hz. Muhammed) ve onun (Hz. İsa) üzerine olsun: 87b/4.

sālife: (a.s.) Geçmiş, geçen, eski: 56b/1, 75a/10, 85a/13, 97a/2.

sālik: (a.s.i.) 1. Bir yola girmiş olan, bir yol tutup onu takip eden (kimse). 2. tas. Bir tarikata girmiş, bir mürşide bağlanarak manevi yolculuğa çıkmış olan kimse, derviş: 44b/21, 51a/12, 56a/8, 58a/13, 60b/14, 61a/9, 62a/16, 63b/19, 64a/12, 64b/22, 65b/11, 66a/1, 68a/9, 70a/13, 74b/14, 75b/19, 76b/5, 81a/9, 82a/15, 83a/23, 85b/14, 92a/2, 92a/3, 92a/20, 95b/7, 95b/17, 95b/21, 98a/22, 107b/10, 107b/15.

sālik-i 'ākıbet-endiş: İşin sonunu önceden düşünen derviş: 51a/12, 64a/12.

sālik-i 'alīl: (Allah aşkından) hasta (olan) derviş: 85b/14.

sālik-i rāh-ı hāqīkat: Hakikat yoluna yönelen, hakikat yolunun yolcusu: 58a/13-58a/14, 65b/11, 83a/23, 95b/7, 95b/21.

sālik-i rāh-ı Hudā: Hak yolunun yolcusu: 75b/19, 76b/5.

sālik-i rāh-ı intibāh: Hakikati anlayıp uyanma yoluna yönelen: 60b/14-60b/15.

sālik-i rāh-ı iz'ān: Feraset yolunun yolcusu: 70a/13.

sālik-i rāh-ı ma'rifet: Marifet yolunun yolcusu: 61a/9.

sālik-i rāh-ı müstaķim: Doğru yolun yolcusu: 81a/9.

sālik-i rāh-ı taleb: (Allah'a kavuşma) arzu(su) yolunun yolcusu: 98a/22.

sālikān: (a.f.i. sālik'in c.) tas. Bir tarikata girmiş, bir mürşide bağlanarak manevi yolculuğa çıkmış olan kimseler, dervişler: 97a/17.

sālikīn: (a.i. sālik'in c.) tas. Bir tarikata girmiş olanlar, bir mürşide bağlanarak manevi yolculuğa çıkmış olan kimseler, dervişler: 59b/19, 60a/6.

sālik ol- (a.t.b.f.i.): Bir yola girmek, bir yol tutup onu takip etmek: 54b/22, 64b/22.

sālim: (a.s.) Korku, endişe ve sıkıntıdan uzak, güvenli, emin, esenlikte: 91a/21.

sālim ol- (a.t.b.f.i.): Korku, endişe ve sıkıntıdan uzak olmak, beri olmak, emniyette olmak: 91a/21.

sāliş: (a.s.) Üçüncü: 88a/2.

şālīse: (a.s.) Üçüncü: 90b/12, 91a/15.

şālīsen: (a.zf.) Üçüncü olarak: 87b/4.

saltanat: (a.i.) 1. Hükümdarlık, sultanlık, padişahlık. 2. Bolluk, zenginlik: 51a/10, 51a/14, 68a/9, 68a/10, 68b/8, 68b/12, 79a/1, 93a/19, 107b/11, 108a/16, 108b/3.

saltanat-ı ebediyyü'd-devām: Sonsuza dek sürecek olan hükümdarlık: 79a/1.

saltanat-ı fenā: Fânilik saltanatı: 68a/9.

saltanat-ı 'uqbā: Ahiret saltanatı: 68a/10.

saltanat-serāy: (a.f.b.i.) Hükümdarlık sarayı: 68b/3.

sāmān: (f.i.) 1. Düzen, tertip, nizam, asayiş. 2. Rahat, huzur. 3. Servet, zenginlik. 4. Kudret, iktidar: 50b/23, 70b/6, 71a/7, 71a/11, 78a/1, 80b/14, 82a/20, 82b/18, 95b/22, 102a/7.

sāmān-ı şu'ūr: Şuur serveti: 102a/7.

Şamed: (a.i.) “Her türlü istek ve ihtiyacı karşılayacak güce sahip bulunan, hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç olmayan” anlamında esmayihüsnadandır: 100b/8.

Şamedānī: (a.s.) Her türlü istek ve ihtiyacı karşılayacak güce sahip bulunan, hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'a ait: 43a/4, 45b/15, 46b/22, 51b/2.

Şamedāniyye: (a.s.) Her türlü istek ve ihtiyacı karşılayacak güce sahip bulunan, hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'a ait: 58b/12, 62a/20, 64b/20.

sāmī: (a.s.) Yüksek, yüce: 47b/8.

sāmi'a: (a.i.) İşitme duyusu, işitme kuvveti: 109b/16.

şammā: (a.s.) Katı ve som (kaya): 84b/20.

şan'at: (a.i.) Meslek, sanat, ustalık, hüner, zanaat, esnaf kollarından her birinin yaptığı iş: 59b/22, 60a/10, 93a/6.

şandalçe: (a.f.i.) Küçük kayık: 81b/6.

şandalçe-i cism-i nizār: Zayıf beden kayıkçığı: 81b/6.

şandūka: (a.i.) Küçük sandık, sandık şeklinde mahfaza: 82b/4, 88b/8.

şandūka-i dimāğ: Beyin mahfazası: 88b/8.

şanem-perestī: (a.f.b.i.) Puta tapma, puta tapıcılık, putperestlik: 108a/6.

şanem-perestī-i nefis-i ḥasīs: Aşağılık nefis putuna tapma: 108a/6.

şanevberî: (a.s.) Çam kozalağı gibi, kozalak şeklinde, koni biçiminde olan: 97a/5.

şānî: (a.s.) İkinci: 46a/9, 87a/2, 87b/20, 91b/1.

şāniye: (a.s.) İkinci: 86a/16, 90b/6, 91a/14.

şāniyen: (a.zf.) İkinci olarak, ikincisi: 87b/2.

şarf: (a.i.) 1. Harcama, sarf etme, tüketme. 2. Caydırma, geri çevirme, vazgeçirme, uzaklaştırma: 48b/10, 49a/19, 50a/10, 52a/22, 54b/22, 74b/10, 77b/1, 82a/21, 92a/14, 94b/19, 95b/23.

şarf-ı maḳdūr: Çaba gösterme, güç sarf etme, gayret gösterme: 77b/1, 95b/23.

şarf-ı naḳdîne-i evḳāt: Vakit nakdini harcama (vakit geçirme): 54b/22.

şarf-ı nigāh-ı teḡāfūl: Anlamazlıktan gelerek bakışını çevirme, görmezlikten gelme, sarfinazar etme, dikkate almama: 49a/19.

şarf-ı nuḳūd-ı mevcūde-i enfās-ı ma‘dūde: (Ömrün) sayılı nefes varlığının akçelerini harcama: 50a/10-50a/11.

şarf it- (a.t.b.fi.): Caydırmak, geri çevirmek, vazgeçirmek, uzaklaştırmak: 94b/23.

şarıl- (t.fi.): Çevresine dolanmak: 53b/16.

sārî: (a.s.) Birinden diğerine geçen, yayılan, sirayet eden, nüfuz eden, bulaşan: 80a/11.

sārî ol- (a.t.b.fi.): Sirayet etmek, yayılmak, nüfuz etmek: 87b/17.

şarşar: (a.i.) Şiddetli, gürültülü ve soğuk esen fırtına, kasırga: 43a/3, 45a/16, 46b/18, 55a/23, 96b/14.

şarşar-ı derd-i ser-i ber-bād-eşer: Harap eden baş belası fırtına: 96b/14.

şarşar-ı âteş-‘inān-ı efkār-ı fāsîde: Şeytani düşüncelerin dizgini ateş olan kasırgası: 55a/23.

şarşar-ḥırām: (a.f.b.s.) Fırtına kadar hızlı: 101b/18.

saṭḥ: (a.i.) Bir şeyin dıştan görünen tarafı, yüzey, satıh: 99a/7.

saṭḥ-ı basîṭ-i āb-ı revān: Akarsu yüzeyi: 99a/7.

sāṭı‘: (a.s.) Aşıkâr, apaçık, besbelli, bariz, belirgin: 44a/6.

sāṭı‘ a: (a.s.) Aşıkâr, apaçık, besbelli, bariz, belirgin: 66a/23, 86a/7.

saṭve: (a.i.) Hücum, saldırı, atak, akın: 101b/23.

saṭvet: (a.i.) Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç: 51b/22, 97b/6.

şavāb: (a.s.) Doğru, dürüst, uygun, isabetli: 91b/16.

şavā'ib: (a.i. muş'ab'ın c.) Asi develer: 45b/19.

şavlecān: (a.i.) Değnek, ucu eğri sopa, çevgen oyunu değneği: 58b/23.

şavma' a: (a.i.) İçinde ibadet edilen ve uzlete girilen çeşitli dinlere ait tapınak, mabet, ibadethane: 63a/11, 75b/17.

şavma' a-ı sīne: Gönül mabedi: 75b/17-75b/18.

şavn: (a.i.) Koruma, kollama, saklama, muhafaza etme: 43a/4, 78a/3.

şavt: (a.i.) 1. Ses, seda. 2. Tekkelerde zikir esnasında okunan besteli parçalar: 46b/10, 84b/6.

sa'y: (a.i.) Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarf etme, gayret, çaba: 44b/15, 49a/2, 54b/8, 54b/16, 55a/6, 55a/11, 55b/2, 56b/1, 56b/1, 62a/11, 63a/1, 72a/9, 72a/15, 75b/6, 77b/5, 92a/21, 95b/11, 99b/4, 100a/21.

sa'y-i belīg: Var gücüyle çalışma, emek harcayıp gereği gibi çalışma: 55b/2, 56b/1, 62a/11.

sa'y-i bī-muḥakkāk: Doğru olmayan çaba: 75b/6.

sa'y-i tāmm: Tam bir gayret, ciddi bir şekilde çalışıp çabalama: 56b/1.

sa'y ü kūṣiṣ-i iḳdām: İşe girişmek için çalışıp çabalama: 55a/6.

şayd: (a.i.) 1. Av. 2. Avlama, avlanma: 80b/22, 104a/8.

şayd-ı mürğ-i ḥ'āb: Uyku kuşunu avlama (rahat bir uyku çekme): 80b/22.

şayd u ṣikār-ı ālāyiṣ-i dūnyā: Dünya tantanasının avlaması: 104a/8.

şayd-ṣikār: (a.f.b.s.) Av avlayan: 53a/5.

sa'y eyle- (a.t.b.fi.): Çalışıp çabalamak, gayret göstermek: 53b/5.

sa'y it- (a.t.b.fi.): Çalışıp çabalamak, gayret göstermek: 54b/8.

şaykal: (a.i.) Cila, parlaklık, parlama, parıltı: 77a/9.

sa'y olun- (a.t.b.fi.): Çalışılmak, gayret edilmek: 54b/10, 54b/10, 54b/13.

şayrefi: (a.i.) Sarraf: 45a/5, 105b/13.

şayrefî-i bisyâr-ser-māye-i āftāb: Güneşin sermayesi bol sarrafı: 105b/13.

sa'y ü himmet eyle- (a.t.b.f.i.): Çalışıp çabalamak, gayret göstermek: 44b/15.

sāye-nişinān: (f.b.i. sāye-nişin'in c.) Gölgede oturanlar, bir şeyin gölgesine sığınanlar: 45a/2.

sāye-nişinān-ı dīvār-ı ten-i ḥākī: Topraktan yaratılmış beden duvarının gölgesinde oturanlar: 45a/2.

şayyād: (a.i.) Avcı: 61a/13.

şayyād-ı çāpük-pāy-i merg: Ayağına çabuk olan ölüm avcısı: 61a/13.

sāz: (f.i.) 1. Saz, mızraplı çalgıların genel adı. 2. Güç, kudret: 103a/20, 103b/21.

seb': (a.s.) Yedi: 97a/19, 106a/15.

seb' a: (a.s.) Yedi: 103a/23.

seb' a-i seyyāre: Yedi gezegen (Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn, Neptün, Plüton): 103a/23.

sebāt: (a.i.) Yerinde durma, kımıldamama, sabit durma, kalıcılık, dayanıklılık, dayanma, kararlılık, sağlamlık, yılmama: 47b/2, 77a/23, 106b/4.

sebbāḥ: (a.s.) Yüzen, yüzücü: 98b/7.

sebbāḥ-ı yemm-i 'irfān-ı ceberūt: Allah'ın bütün varlıkların üzerinde olan kudretinin tecelli ettiği âlemi bilme denizinin yüzücüsü: 98b/7.

sebeb: (a.i.) 1. Sebep, neden, gerekçe. 2. Araç, vasıta, vesile: 43a/18, 54b/9, 59b/20, 64b/20, 73b/18, 83b/20, 86b/1, 87a/10, 90b/11, 91a/23, 95a/19, 98a/15.

sebeb-i nüzül: (Ayetin) iniş sebebi: 86b/1.

sebeb-i tezāyüd-i ḥüsn ü ān: Güzelliğin artmasının vesilesi: 43a/18.

sebeb-i vefret-i eşkāl ü aḥmāl: Ağır yüklerin (dünyalıkların) çokluğu sebebi(yle): 44b/4.

sebebiyyet: (a.i.) Sebep olma, sebebiyet: 78b/2.

sebel: (a.i.) Göze inen, görüşü dumanlı ve bulanık hâle getiren perde, dumanlı ve bulanık görme hastalığı: 53a/13, 56a/8, 66b/4.

sebīke: (a.i.) Külçe, maden külçesi: 57b/9.

sebk: (a.i.) Eritip kalıba dökme: 70a/17.

sebt: (a.i.) 1. Yazma, kaydetme, deftere geçirme. 2. Yazılı, kayıtlı: 70a/20.

sebt-i cerīde-i güzīde-i hūş: Aklın seçkin defterine kaydetme: 70a/20-70a/21.

sebū: (f.i.) 1. Testi. 2. Şarap testisi: 83a/16, 83b/2, 97a/4.

sebū-yı ıalib-i şanevberī: Kozalak şeklindeki kalp testisi: 97a/4-97a/5.

sebū-yı şikeste-kār: Kırık dökük testi: 83a/16-83a/17.

sebūk: (f.s.) Hafif: 48a/14.

sebūk-bār: (f.b.s.) Yüğü hafif: 48b/1.

sebūk-seyr: (f.a.b.s.) Çabuk giden, hızlı giden, hızlı hareket eden: 104a/10.

sebz: (f.i.) Yeşil: 107b/2, 107b/4, 107b/8, 108a/23.

sebze: (f.i.) Ot, yeşillik: 107b/3, 107b/5, 107b/9, 107b/12, 107b/23, 108a/5.

sebze-i bīgāne: Yabancı ot, yabancı ot, topraktaki mahsule zarar veren ot: 107b/3, 107b/5, 107b/9, 107b/12.

sebze-i bīgāne-i bī-i‘ tibār: Değersiz yabancı ot: 107b/23.

sebze-i bīgāne-i vesāvis: Vesveselerin yabancı otu: 108a/5.

sebbezār: (f.b.i.) Yeşilliğı çok olan yer, yeşillik, çimenlik: 107b/12, 108a/5.

sebbezār-ı derūn: Gönül yeşilliğı / çimenliğı: 108a/5.

sebz-gūn: (f.b.s.) Yeşil renkli: 107b/18.

sebz it- (f.t.b.fi.): Yeşil etmek, yeşertmek: 83b/20-83b/21.

sebz kerdn: (f.b.fi.) Yeşil etmek, yeşertmek: 83b/18.

seccāde: (a.i.) Seccade, namazlık: 97a/18, 99a/8.

seccāde-i sepīd-reng-i şubh-ı şādık: Tan yerinin beyaz renkli seccadesi: 97a/18.

seccādegāh: (a.f.b.i.) Seccade yeri, secde edilen yer: 56b/1.

seccādegāh-ı tezelliil ü iftiķār: (Allah’a) boyun eğme ve (ona) ihtiyacı olduğunu ortaya koyma seccadesi: 56b/1.

secencel: (a.i.) Ayna: 54a/19.

secencel-i jeng-beste-i derūn: Gönlin paslı aynası: 54a/19.

sedād: (a.i.) 1. Doğruluk, dürüstlük. 2. Doğru, gerçek, hak, hakikat: 60b/7, 88b/10, 109b/9.

sedd: (a.i.) 1. Set, tümsek, engel. 2. Tıkama, kapama, set çekme, engel olma, bağlama. 3. Önleyici sebep, engel, mani, hail, perde: 64a/21, 64b/13, 64b/15, 64b/18, 64b/21, 64b/23, 65a/2, 65a/14, 65b/9, 72b/5, 95b/1.

sedd-i istihāle-i rücū‘: Geri dönüşün imkânsızlık seddi: 64a/21.

sedd-i rāh-ı maṭlūb: Arzu yolunu kapama, arzu edilen şeye giden yola set çekme: 95b/1-95b/2.

sedd it- (a.t.b.fi.): Kapamak, bağlamak, tıkamak, set çekmek, engel olmak: 64b/23.

sedd ü bend it- (a.f.t.b.fi.): Kapamak, bağlamak, tıkamak, set çekmek, engel olmak: 72b/5.

sefāyin: (a.i. sefine’nin c.) Gemiler: 69a/15.

sefāyin-i benī Ādem: İnsanoğlu gemisi: 69a/15.

sefer: (a.i.) Yolculuk, seyahat: 61a/23.

sefer-i nezdīk: Yakına yapılan yolculuk: 61a/23.

sefid: (f.s.) Ak, beyaz: 81b/15.

sefine: (a.i.) Gemi: 58a/23, 81b/7, 95a/10.

sefine-i beden: Beden gemisi: 95a/10.

sefine-i çār-enbār: Dört ambarlı / bölümlü gemi: 81b/7.

sefine-i vücūd: Beden gemisi: 58a/23.

seg: (f.i.) Köpek: 65b/14.

seher: (a.i.) Tan yeri ağarmasından biraz önceki vakit: 53b/4, 75a/3, 75a/5, 75a/7, 75a/13, 75a/15, 97b/8, 105b/11.

seher-i feyz-eşer: Bereketli sabah: 53b/4.

sehergāh: (a.f.b.i.) Seher vakti: 53b/10.

seher-ḥizān: (a.f.b.i. seher-ḥiz’in c.) (Sabah namazı için) sabah erkenden kalkanlar: 53a/10.

sekenāt: (a.i. sekne’nin c.) Durma(lar), duruş(lar), hareket etmeme(ler), kımıldama(lar): 58b/11, 64a/18.

selāmet: (a.i.) Kurtulma, kurtuluş, güvenlik, tehlikeden uzak olma, emniyet: 51b/3.

selāmet-resā: (a.f.b.s.) Kurtuluşa ulaştırma: 81b/8.

selāşe: (a.s.) Üç: 94a/21.

selāsıl: (a.i. silsile'nin c.) Zincirler: 83b/1.

selāsıl ü aḡlāl-ı kibr ü şürūr: Kibir ile şerrin zincirleri ve prangaları: 83b/1.

selāṭin: (a.i. sultān'ın c.) Sultanlar, padişahlar: 68a/16.

selb: (a.i.) Ortadan kaldırma, yok etme, giderme, izale, iptal etme: 68b/12, 103b/19.

selb-i 'alāḡa-i muḡabbet-i memleket: Ülke (sahibi olma) sevdasına meyletmeyi ortadan kaldırma: 68b/12-68b/13.

selb-i muḡabbet-i mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyin sevdasını yok etme: 103b/19.

seleke: (a.i. sālik'in c.) tas. Bir tarıkata girmiş olanlar, bir mürşide bağlanarak manevi yolculuğa çıkmış olan kimseler, dervişler: 44a/18.

seleke-i ṭarīḡ-i hidāyet-refīḡ: Yoldaşı hidayet olan yolun yolcuları (dervişler): 44a/18.

selīme: (a.s.) Maddi ve manevi kusuru, noksanı olmayan, kusursuz, sağlam, doğru: 88a/13.

selvet: (a.i.) 1. Huzur, gönül huzuru, rahat, iç rahatlığı. 2. Memnunluk, memnuniyet, hoşnutluk, mutluluk, neşe: 68b/7.

sem': (a.i.) 1. Duyma, işitme. 2. Kulak: 89a/3, 91b/23.

semā: (a.i.) Gök, gökyüzü: 77b/18, 99a/11, 103a/22, 104b/12.

semā' ḡāne: (a.f.b.i.) 1. Mevlevi tekkelerinde sema için ayrılmış yer. 2. Tekkelerde zikir çekilen yer: 100a/14.

semā' ḡāne-i vecd-engīzān-ı şevḡ u 'aşḡ-ı Mevlā-yı ḡayūr: Pek gayretli olan Allah'ın aşkı ve şevki ile vecde gelmişlerin semahanesi: 100a/14-100a/15.

semā-resā: (a.f.b.s.) Göğre erişen, gökyüzüne ulaşan: 83a/11.

semavāt: (a.i. semā'nın c.) 1. Gökler, gök katları. 2. tas. İnsanın olgunlaşıp yükseldiği büyük aşamalar: 97a/19.

Semāviyye: (a.s.) İlahi, Allah'tan gelen: 88a/15.

semend: (f.i.) Çevik, süratli ve gösterişli at: 58a/5, 97b/19, 101b/1.

semend-i harūn-ı tünd-rev-i nefis: Nefsin huysuzluk edip geri geri giden atı: 97b/19-97b/20.

semend-i ser-keş-i süvārān-ı ğāretgerān-ı kem-fırşat-ı rüzgār: Feleğin zamanı kısıtlı, yağmacı süvarilerinin serkeş atı: 58a/5.

semend-i ser-keş-i tünd-reftār: Sert ve süratli giden itaatsiz at: 101b/1.

semender: (f.i.) Ateş ile beslendiğine, yanıp kül olduğunda ateşten can bulduğuna, ateşte yaşadığına, ağzından alevler saçtığına inanılan büyük bir kertenkele şeklinde tasavvur edilen masal hayvanı: 96b/18, 105b/6.

semender-i ihtirāk-yāfte-i cism-i nizār: Zayıf bedeninin tutuşup yanmış semenderi: 105b/6-105b/7.

semere: (a.i.) Meyve, yemiş: 48a/19, 52a/7, 76a/23, 77a/16.

semere-i āşār: Eserlerin meyve(ler)i: 52a/7, 77a/16.

semīn: (a.s.) Semiz, şişman, besili: 80a/8, 108b/17.

semīz: (a.i.) Halka şeklinde ekmek, simit hamurundan yapılmış ekmek: 98b/16.

semt: (a.i.) 1. Taraf, cihet, yön, canip. 2. Bölge, yöre. 3. Mahalle: 59a/2, 61b/2, 73b/21, 75b/10.

semt-i haqqāniyyet: Doğruluk tarafı: 75b/10.

semt-i maḥbūb: Sevgilinin mahallesi / yönü: 73b/21.

senā: (a.i.) Övme, övüş, övgü, medih: 62a/1.

senābik: (a.i. sūnbūk'ün c.) Toynaklar: 58a/6.

senābikū'l-ḥayl: Atların toynakları: 58a/6.

sencīde: (f.s.) Tartılmış, ölçülmüş, yerinde, yerine ve zamanına uygun olan, ölçülü, hesaplı: 61b/23, 66b/14, 109b/10.

sencīde-i mīzān: Terazide tartılmış, ölçülü, hesap edilmiş, istenilen ölçüde: 66b/14.

sencīde-i müstaḳīmū'l-ayār-ı nefsu'l-emr: Ayarı tam ölçüsünde olan hakikat: 109b/10.

senevī: (a.s.) Yıllık, bir yıllık: 56b/1.

seng: (f.i.) 1. Taş. 2. Ölçü: 45b/12, 45b/12, 46a/1, 46a/6, 49b/23, 65a/23, 79b/17, 83a/16, 84b/20, 109b/9.

seng-i felāḥan-ı melāmet: Kınama sapanının taşı: 49b/23.

seng-i ḥārā: Mermer taşı, pek sert taş, kaya: 84b/20.

seng-i ḥušk: Kuru taş: 79b/17.

seng-i melāmet: Kınama taşı: 45b/12.

seng-i mezār: Mezar taşı: 83a/16.

seng-i naḳd-i sūḥan: Söz nakdinin (altınının) ölçüsü: 109b/9.

seng-i ṭa' n ü melāmet: Kınama ve ayıplama taşı: 45b/12, 46a/1, 46a/6, 65a/23.

seng-ber-sīne-zenān: (f.b.i. seng-ber-sīne-zen'in c.) Göğsüne taşla vuranlar, göğsüne taşla vurarak yas tutanlar (Bilhassa Hz. Hüseyin'in şehit edildiği gün olan Muharrem'in 10'unda göğsüne, vücuduna zincirlerle vurarak yas tutan Şiiler için kullanılır.): 63b/5.

sengīn: (f.s.) 1. Taştan, taştan yapılmış. 2. Taş gibi katı, sert: 54a/17, 63b/6, 79b/20.

sengīn-dil: (f.b.s.) Taş gibi katı yürekli: 104b/22.

senglāḥ: (f.b.i.) Taşlık yer, taşı çok olan yer: 45a/3, 81a/2.

senglāḥ-ı tengnā-yı ḳabr: Kabrin dar taşılığı: 81a/2.

seng-pāre: (f.b.i.) Taş parçası: 104b/20.

seng-pāre-i āzār u sitem-i zamān: Zamanenin cefa ve eziyetinin taş parçası: 104b/21.

sengsār: (f.b.i.) Taşlık, taşı bol olan yer: 44b/4.

seniyye: (a.s.) Yüce, yüksek, ulu, ali: 52a/17, 71b/14, 74a/2, 78a/22, 92b/22, 100a/12, 101a/4.

sepīde-dem: (f.b.i.) Sabah aydınlığı, sabah vakti: 97a/11.

sepīde-dem-i pīrī: Yaşlılığın sabahı: 97a/11.

sepīd-reng: (f.b.i.) Beyaz renkli: 97a/18.

ser: (f.i.) 1. Baş, kafa. 2. Kenar, uç: 44b/22, 45a/21, 45b/3, 45b/7, 45b/12, 45b/16, 45b/21, 46a/1, 47a/12, 47b/17, 50b/23, 68a/5, 68a/12, 68a/14, 68a/16, 68a/22, 68b/13, 68b/17, 70a/22, 71a/7, 71a/11, 73a/19, 76b/11, 78a/1, 80b/11, 82b/17, 88b/6, 95b/22, 96b/14, 101a/7, 103a/2, 104b/8, 104b/19, 105a/19, 109b/6.

- ser-i endîşe vü hayāl: Hayal etme ve düşünme başı: 68b/13.
- ser-i felâket-eşer: Felakete uğrayan baş: 80b/11.
- ser-i felâket-medâr: (Sahibine) felaketler getiren baş: 45a/21.
- ser-i hûş-eşer-i bürehne: Fakirin akıllı başı: 68a/12.
- ser-i iftiḥār: Övünme başı (övünen baş): 47a/12.
- ser-i ḵanā^c at: Kanaat başı (kanaat eden baş): 44b/10.
- ser-i mû: Kıl ucu kadar, kıl kadar, hiç: 106a/21.
- ser-i pāk: Mübarek / günahsız baş: 88b/6.
- ser-i sa^c âdet-efser: Saadet tacını takmış baş: 68a/16.
- ser-i sevdā-zede: Sevdaya düşmüş baş: 45b/16, 45b/21, 105a/19.
- ser-i şūrīdeī: Kara sevdalı bir baş, perişan bir baş: 45b/12.
- ser-i ^cubūdiyyet: Kulluk etme başı (ibadet etme gayesiyle secdeye konan baş): 101a/7.
- ser ü pā: Baştan ayağa, tamamen, baştan başa: 68a/22.
- ser ü sāmān: 1. Tertip, düzen, intizam. 2. Bir şeyi yapmak için gerekli olan araç ve güç, kudret, iktidar. 3. Varlık, zenginlik. 4. Rahat, huzur: 50b/23, 70b/6, 70b/8, 71a/7, 71a/11, 78a/1, 95b/22.
- ser ü sāmān-ı eyyām-ı ḥayāt: Yaşam günlerinin ihtiyaçları: 78a/1.
- ser-âgāz:** (f.b.i.) Başlama, başlangıç: 70a/15.
- ser-âgāz-ı zemzeme-i irād: Ezgiyi okumaya başlama: 70a/15-70a/16.
- ser-ā-pā:** (f.zf.zm.) 1. Baştan ayağa kadar, baştan başa, tepeden tırnağa. 2. Tümü, hepsi, bütünü, tamamı: 56a/4, 73a/20, 104b/21.
- ser-ā-pā-yı çemenzār-ı dehr: Dünya çimenliğinin tamamı: 104b/21.
- ser-ā-pā-yı vücūd: Vücudun tamamı: 73a/20.
- serā-perde:** (f.b.i.) 1. Saray, konak vb. yerlerde haremle selamlığı ayıran, konak veya çadır kapısına asılan büyük, kalın perde: 2. Padişah çadırı, otağ: 49a/11, 56b/1, 62b/5, 85b/20.
- serā-perde-i ḥicāb u niḵāb: Örtü ve peçe perdesi: 56b/1.

serār: (a.i.) Ayın son gecesi: 108b/1.

serāsime/serāsime: (f.s.i.) 1. Sersem, şaşkın, afallamış, bunalmış. 2. Dağınıklık, perişanlık, sersemlik: 68a/13, 68b/14, 75b/9, 109b/7.

serāsime-i dārū-yı dālālet: Doğru yoldan sapma zehriyle afallamış: 75b/9.

serāsime-dimāğ: (f.a.b.s.) Beyni bulanmış, sersemlemiş, afallamış: 80a/4.

serāy: (f.i.) Saray: 56b/20, 81b/3.

serāy-ı şūriş-ārā-yı ‘inād: Kavga karmaşasını süsleyen saray: 81b/3-81b/4.

serāyir: (serā’ir) (a.i. serāre’nin c.) Gizli şeyler, saklı şeyler: 82a/19.

ser-bāzān: (f.b.i. ser-bāz’ın c.) Askerler, fedailer: 45b/14.

ser-bāzān-ı ‘aşk-ı İlāhī: İlahi aşkın askerleri: 45b/14-45b/15.

ser-be-ceyb: (f.a.b.s.) Başını göğsünün üzerine eğip düşüncelere dalmış: 56a/5.

ser-be-ceyb-i fikret-i hāmūş: Başını göğsünün üzerine eğip sessizce düşüncelere dalmış: 56a/5.

ser-be-mühr: (f.b.s.) Mühürlü, mühürlenmiş olan: 85b/23.

ser-ber-āverde: (f.b.s.) Zuhur etmiş, baş göstermiş, uç vermiş: 72b/12, 83a/7.

ser-ber-āverde-i āgūş-ı şühūd: Varoluşun kucağında zuhur etmiş: 83a/7.

ser-ber-āverde-i meşīme-i māder: Anne rahminden zuhur etmiş: 72b/12.

ser-be-şahrā-dādegī: (f.a.b.i.) Delilik, divanelik, mecnunluk, çılgınlık, mecupluk, deli olma, divane olma, meczup olma: 68a/22.

ser-be-şahrā-dādegī-i rüsvāyī: İtibarsızlık deliliği: 68a/22.

ser-beste: (f.b.s.) Gizli, örtülü, kapalı: 86a/3.

ser-cümle: (f.a.b.s.) Bütün, tüm: 47a/5.

ser çek- (f.t.b.fi.): Yükselmek: 49a/13.

ser-çeşme: (f.b.i.) Osmanlı’da vilayet sipahilerinin başı durumunda olan kimse, alay beyi, kumandan: 45a/20.

ser-çeşme-i ketībe-i cism ü cān: Beden ve ruh bölüğünün kumandanı: 45a/20.

serd: (a.i.) Düşüncelerini ileri sürme, düzgün ve yerinde konuşma: 104b/17.

serd-i endîşe: Düşünceleri ileri sürme, fikirleri beyan etme, düzgün ve yerinde konuşma: 104b/17.

serd: (f.s.) Soğuk: 97b/10, 109b/13.

ser-dāde: (f.b.s.) Baş vermiş, baş göstermiş, belirmiş, ortaya çıkmış: 81a/6.

ser-dār: (f.b.i.) Kumandan, başkumandan, komutan: 45a/20.

ser-dār-ı sipāh-ı a‘zā-yı nā-tüvān: Gücsüz uzuvlar ordusunun başkumandanı: 45a/20-45a/21.

serdī: (f.i.) 1. Soğukluk. 2. Sertlik, haşinlik, şiddetli olma: 77a/10.

ser-efgendeği: (f.b.i.) Baş eğme, boyun eğme, itaat etme, teslimiyet: 68b/6, 82b/10.

sereyān: (a.i.) Dağılma, yayılma, bulaşma, sirayet, tesir etme, etkisi altına alma, sirayet etme, geçme: 76b/22, 87b/17.

sereyān-ı nāmiye-i bahār-ı ‘ināyet-i Perverdgār: Bütün mahlukatı besleyen, terbiye eden, rızıklandıran Allah’ın lütfettiği baharın yeşertme kuvvetinin etkisi: 76b/22.

sereyān-nümā: (a.f.b.s.) Tesir eden, sirayet gösteren: 52a/5, 77a/13.

sereyān-nümā-yı bahār-ı civānī: Gençlik baharının tesiri: 77a/13-77a/14.

sereyān-nümā-yı bahār-ı t̤ā‘at-ı Kirdgār: Allah’a ibadet etme baharının tesiri: 52a/5.

ser-firāz: (f.b.s.) Başını kaldıran, yükseklere uzanan, benzerlerinden üstün olan, seçkin, mümtaz: 89a/8.

ser-firāz it- (f.t.b.f.i.): Yüceltmek, yükseltmek: 89a/8.

ser-fürū-bürde: (f.b.s.) 1. Baş eğmiş, boyun eğmiş, itaat etmiş. 2. Düşünceye dalmış: 48b/7, 51a/13, 83b/12, 109a/2.

ser-fürū-bürde-i girībān-ı fikret: Düşünce yakasını eğmiş (başını eğerek düşüncelere dalmış): 48b/7, 51a/13.

ser-fürū-bürde-i girībān-ı pestī vü nīstī: Tevazu ve muhtaçlık yakasını eğmiş: 83b/12-83b/13.

ser-fürū-bürde-i ğufūl: Aldanmaya boyun eğmiş (hata etmede ve aldanmada nefsin buyruğu altına girmiş): 109a/2.

ser-fürū it- (f.t.b.f.i.): Baş eğmek, itaat etmek: 80b/10-80b/11.

ser-gerdān: (f.b.s.) Başı dönen, ne yapacağını bilmeyen, şaşırmış, sersemlemiş, sersem, şaşkın, avare: 73b/2, 80a/3, 83b/8, 92a/4, 104a/18, 105a/20, 109b/6.

ser-gerdān-ı beyābān-ı cünūn: Cinnet çölünün avaresi: 73b/2.

ser-gerdān-ı cām-ı ğaflet: Gaflet kadehiyle sersemlemiş: 109b/6.

ser-gerdān-ı cām-ı kām-rānī: Saadet kadehiyle sersemlemiş: 80a/3.

ser-gerdān-ı sülāfetü’ş-şahbā-yı nāz: Nazın saf şarabıyla sersemlemiş (naz sarhoşu): 83b/8-83b/9.

ser-germ: (f.b.s.) 1. Meşgul. 2. Sarhoş: 51b/20, 80b/17.

ser-germ-i meşgale-i sürūr: Mutluluk uğraşısıyla meşgul: 80b/17-80b/18.

ser-germ-i meşgale-i sürūr u neşāt: Keyif ve mutluluk uğraşısıyla meşgul: 51b/20.

ser-geşteġān: (f.b.i. ser-geşte’nin c.) Başı dönmüşler, kafası karışmışlar, sersem, şaşkınlar, avareler, perişanlar: 45b/13, 66a/17.

ser-geşteġān-ı beyābān-ı muhabbet: Aşk çölünün şaşkınları: 45b/13.

ser-geşteġān-ı vādī-i hayret: Şaşkınlık vadisinin şaşkınları: 66a/17.

ser-girān: (f.b.s.) Sarhoş: 52a/14.

ser-girān-ı sülāfetü’ş-şahbā-yı nāz: Nazın saf şarabıyla sarhoş (naz sarhoşu): 52a/14-52a/15.

serḡāne: (f.b.i.) Peşrev ve saz semasisinde birinci hane: 103a/14.

serḡāne-i kār-ı kavī-i ‘uṣṣāk-ı Hudā-yı bī-çün: Fiilleri sorgulanamaz olan Allah’a âşık olanların sözlerinden oluşan bestenin birinci bölümü: 103a/14-103a/15.

ser-heng: (f.b.i.) Bekçi, yasakçı: 81a/2.

ser-heng-i hādīmü’l-lezzāt: Dünya hayatından zevk almayı engelleyen ölüm bekçisi: 81a/2-81a/3.

serī: (f.i.) Bir baş: 102b/22.

serīr: (a.i.) Taht: 84a/23, 108b/3.

ser-h’oş: (f.b.s.) Sarhoş: 81a/16.

serī’: (a.s.) Hızlı, çabuk, süratli: 52a/8, 62b/7, 73b/2, 77a/17, 100a/4.

serī’ü’l-beyān: Akıcı konuşan: 62b/7.

serî' ü'l-inkisâr: Çabuk kırılan, dayanıksız: 77a/19.

serî' ü'z-zevâl: Çok dayanmayan, çabuk geçen, zevali çabuk olan, çabuk kaybolan, hızla sona eren, kalıcı olmayan: 52a/8, 73b/2, 77a/17, 100a/4-100a/5.

ser-keş: (f.b.s.) İsyankâr, itaatsiz, dikbaşlı, inatçı: 47a/16, 49b/11, 58a/5, 95a/3, 101b/1, 102a/4.

ser-keşide: (f.b.s.) Yükselmiş, çıkmış: 49b/20, 56b/1.

ser-keşide-i evc-i âsmân: Göğün zirvesine çıkmış: 49b/20.

ser-keşide-i muḳa'ar-ı tāk-ı cevzâ-nitāk-ı felekü'l-esnâ: En yüksek göğün iki kemerli kubbesinin oyuğuna yükselmiş: 56b/1.

ser-keş-nihād: (f.b.s.) Asi yaratılışlı: 102a/17.

ser-levḥa: (f.a.b.i.) 1. Bir yazının başlığı, başlık. 2. El yazması kitapların ilk sayfalarına yapılan süslü başlık: 61a/5, 108a/3.

ser-levḥa-i rümmânî-i feraḥ: Nar çiçeği rengindeki laleden yapılmış süslü başlık: 108a/3.

sermâ: (f.s.i.) 1. Kış. 2. Soğuk: 71a/19.

ser-māye: (f.b.i.) Sermaye, anamal, anapara: 60a/9, 62b/17, 63a/2, 68a/6, 68a/8, 68b/13, 71a/7, 71b/17, 73b/20, 75b/15, 82a/21.

ser-māye-i cān: Can sermayesi: 73b/20.

ser-māye-i dükkānçe-i vücūd: Beden dükkâncığının sermayesi: 60a/9.

ser-māye-i izz ü rif at: Yücelik ve ululuk sermayesi: 82a/21-82a/22.

ser-māye-i kelām: Konuşma sermayesi: 62b/17.

ser-māye-i teşvîş: Izdırap sermayesi: 68a/6, 68b/13-68b/14.

sermedî: (a.s.) Ebedî, sonsuz, ölümsüz, sonu olmayan, baki: 44a/15.

sermediyye: (a.s.) Ebedî, sonsuz, ölümsüz, sonu olmayan, baki: 51a/14, 52b/9, 52b/10, 95b/11.

ser-menzil: (f.a.b.i.) Durak, durak yeri, durak başı, varılacak nokta: 54b/23, 72b/5, 75a/2, 79b/2, 83b/16, 95a/9, 98b/7, 101a/1.

ser-menzil-i maḳşūd: Arzu edilen yer, ulaşılmak istenen nokta, amaç, gaye, niyet: 54b/23, 72b/5, 79b/2, 101a/1.

ser-menzil-i maṭlūb: Arzu edilen yer, ulaşılmak istenen nokta, amaç, gaye, niyet: 83b/16.

ser-mest: (f.b.s.) Sarhoş, kendinden geçmiş: 56a/2, 108b/12.

ser-mest-i raḥīk: Saf, berrak, dinlenmiş ve güzel kokulu olan cennet şarabı ile kendinden geçmiş: 56a/2.

ser-mestān: (f.b.i. ser-mest'in c.) Sarhoşlar, kendinden geçmişler: 70b/13.

ser-mestān-ı sülāfetü's-şahbā-yı mihr ü velā: (İlahi) aşk ve muhabbetin saf şarabıyla sarhoş olanlar: 70b/13.

ser-mestī: (f.b.i.) Sarhoşluk: 80a/3, 109b/7.

ser-nigūn: (f.b.s.) Baş aşağı olmuş, tersine dönmüş: 81b/3.

ser-nigūn it- (f.t.b.fi.): Devirmek, baş aşağı etmek, tersine çevirmek: 81b/3.

ser-nihāde: (f.b.s.) Baş koymuş, bir şeye uymuş: 45a/11, 53a/5, 80b/4.

ser-nihāde-i bālīn-i ğaflet: Gaflet yastığına baş koymuş (gaflete düşmüş): 53a/5.

ser-nihāde-i bālīn-i ḥ'āb-ı nāz: Naz uykusunun yastığına baş koymuş: 80b/4.

ser-nihāde-i ğaflet ü iştibāhī: Gaflet ve şüpheye uymuş: 45a/11.

ser-nümūn: (f.b.s.) Ortaya çıkan, zuhur eden, baş gösteren, görünen: 73b/23.

ser-nüvişte: (f.b.i.) Alın yazısı, kader: 59a/13.

ser-pāy: (f.b.zf.) Baştan ayağa, tamamen, büsbütün: 83a/18.

ser-püş: (f.b.i.) Başlık, başa giyilen şey, külah, şapka: 70b/22.

ser-püş-endāz: (f.b.s.) Külah uçuran, başlık fırlatan: 97a/7.

ser-püş-endāz-ı şabr u tākāt: Sabır ve dayanma gücünün külahını uçuran: 97a/7-97a/8.

ser-rişte: (f.b.i.) İpin ucu: 50b/22, 52a/2, 73b/19, 99a/1.

ser-sebz: (f.b.s.) Yemyeşil, taptaze, yeni yetişmiş: 84a/4, 85a/21.

ser-sebz ü şād-āb kıl- (f.t.b.fi.): Yeşillendirmek ve suya kandırmak: 85a/21.

serserī: (f.zf.) Başıboş: 63a/3, 99b/8.

ser-şār: (f.s.) Ağzına kadar dolu, dopdolu, taşkın: 49a/12, 63b/16, 70b/16, 81b/2, 97a/5, 103a/18, 105a/17, 106a/5, 106b/15, 107a/3.

ser-şār-ı ‘aşk-ı Ma‘būd: Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan Allah’ın aşkıyla dopdolu: 70b/16.

ser-şār ol- (f.t.b.fi.): Dolup taşmak, ağzına kadar dolmak: 67a/11.

ser-şār u şād-āb it- (f.t.b.fi.): (Su ile) doldurup taşımak ve suya kandırmak: 107a/3.

ser-tā-be-pā: (f.b.zf.) Baştan ayağa, tamamen: 109a/15.

ser-tahta: (f.b.i.) Kuyumcuların kullandığı, altın ve gümüş tel çekmeye yarayan, irili ufaklı delikleri bulunan demir veya çelik levha: 56b/1, 108a/1.

ser-tahta-i lālezār-ı sīne: (Dağlanmış) sinenin lale bahçesinin (delik deşik) demir levhası: 56b/1, 108a/1-108a/2.

ser-tīz: (f.b.s.) 1. Sivri uçlu. 2. Keskin: 67b/6, 73b/10.

serūhā: (f.i. serū’nun c.) Şarap kadehleri: 64b/3.

serv: (f.i.) Servi: 54a/9.

serv-i āzād: Kurtulmuş servi, hür servi, diğerlerinden daha uzun ve düzgün servi: 54a/9.

server: (f.i.) Lider, baş, başkan, reis, önder: 86b/2.

servet: (a.i.) Zenginlik, varlık: 82a/20, 82b/5, 82b/17.

ser-zede: (f.b.s.) Baş göstermiş, uç vermiş, ortaya çıkmış, zahir olmuş: 43a/10, 56b/1, 103b/5, 104b/10, 107b/18.

ser-zede-i zuhūr ol- (f.a.t.b.fi.): Aniden ortaya çıkmak, meydana gelmek, baş göstermek, gerçekleşmek, ortaya çıkmak: 43a/10-43a/11, 56b/1, 103b/5, 104b/10, 107b/18-107b/19.

setr: (a.i.) 1. Gizleme, örtme, kapama. 2. Kul ile Allah arasında hicap bulunması, tecellinin vaki olmaması hâli: 49b/14, 72b/19.

setr it- (a.t.b.fi.): Gizlemek, örtmek: 49b/14, 50a/4.

Settār: (a.i.) Kulların hata, kusur ve günahlarını örten Allah: 43b/2.

sevābit: (a.i. şābite’nin c.) Seyyar olmayan ve yerinde durur gibi görünen gök cisimleri, yıldızlar: 106a/9, 106b/5.

sevād: (a.i.s.) 1. Siyahlık, karalık, karartı. 2. Kara, siyah. 3. Karalama, yazma, yazı. 4. Uzaktan seçilemediği için karartı hâlinde görünen topluluk, kalabalık: 50b/10, 61a/22, 68a/21, 72b/17, 72b/21.

sevād-ı a‘zam: tas. Cenabıhakk’ın isim ve sıfatlarına mazhar olup hakiki yokluğa erişmiş kâmil insan: 72b/21.

sevād-ı a‘zam-ı maḫşūd: Aranan kâmil insan: 72b/21-72b/22.

sevād-ı şehir: Şehrin kalabalığı: 68a/21.

sevād-yāfte: (a.f.b.s.) Karalanmış, yazılmış: 59a/12.

sevād-yāfte-i şaḥīfe-i cebīn: Alın sayfasına yazılmış (alın yazısı, kader): 59a/12-59a/13.

şevbān: (a.f.i. şevb’in c.) Elbiseler, giysiler: 44a/1, 44a/8.

şevbān-ı kibr ü gurūr: Kibir ve gurur elbiseleri: 44a/8.

sevdā: (a.i.) 1. Kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet. 2. Aşırı istek, tutku, arzu, heves. 3. Kara sevda, malihülya, melankoli: 47a/19, 50a/13, 53a/4, 54a/6, 56b/1, 57b/7, 68a/14, 68b/14, 69a/18, 71a/6, 95b/22, 102b/22, 103a/3, 103a/5, 103b/7, 103b/12, 103b/13, 103b/16, 104a/4, 104b/11, 104b/14, 105b/10.

sevdā-yı cem‘-i māl: Mal toplama arzusu: 50a/13-50a/14.

sevdā-yı leylā-yı ‘aşq-ı Mevlā: Allah aşkının kara sevdası: 95b/22.

sevdā-yı men: Benim aşkım: 103b/7.

sevdā-yı tāt-ı muraşsa‘-ı şehen-şāhī: Hükümdarlığın kıymetli taşlarla bezenmiş tacının arzusu: 68b/14-68b/15.

sevdā-yı temellük-i ğam-ı ‘aşq u velā: (İlahi) aşk ve muhabbetin gamına sahip olma arzusu: 71a/6.

sevdā-yı ticāret-i kāsīde: Satılmayan malın ticaretini yapma arzusu: 55b/1.

sevdā-yı tīg-bāzī-i meydān-ı muḥabbet: Aşk meydanında kılıç oyunu oynama arzusu: 68a/14-68a/15.

sevdā-yı vuşlat: (Allah’a) kavuşma arzusu: 105b/10.

sevdāviyye: (a.s.) Eski tıbbā göre insan vücudundaki dört unsurdan biri olan sevda ile ilgili: 96a/21.

sevdāyī: (a.f.s.) Sevdalı, âşık, tutkun: 47b/17, 73a/19.

sevdā-zede: (a.f.b.s.) Sevdaya tutulmuş, sevdaya düşmüş: 45b/12, 45b/16, 45b/21, 46a/6, 53b/20, 54a/11, 105a/19.

severān: (a.i.) Toz kalkması: 43b/21.

severān-ı ğubār-ı ḥ'odī vü enāniyyet: Kibir ve gurur tozunun kalkması: 43b/21.

seviyy: (a.s.) Doğru, düz: 92a/2.

sevķ buyur- (a.t.b.fī.): Yönlendirmek: 92b/4-92b/5.

şevret: (a.i.) Şiddet, bir güç veya hareketin derecesi: 97b/12.

seyelān: (a.i.) Akma, akıntı, akış: 58a/20, 61b/4.

seyl: (a.i.) 1. Sel. 2. Şiddetle gelen şey: 63b/8, 67b/4, 71b/21, 74a/16, 102a/21, 102a/23, 102b/1, 102b/13.

seyl-i kūh-endāz-ı tünd: Şiddetli (ve) dağı yerinden oynatan sel: 67b/4.

seyl-i pür-şitāb-veş: Çok hızlı olan sel gibi: 102b/13.

seyl-āb: (a.f.b.i.) Sel, sel suyu, su baskını, taşkın: 71b/6, 71b/8, 71b/22, 80b/1.

seyl-āb-ı belā: Bela seli: 71b/8-71b/9.

seyl-āb-ı fenā: Yokluk seli, her şeyi alıp götüren ve yok eden sel: 71b/6.

seyle vir- (a.t.b.fī.): Sele vermek, yok etmek, yıkmak, mahvolmaya bırakmak: 71b/21.

seyr: (a.i.) tas. Bir insanın vahdet âleminden kesret âlemine ve bu kesret âleminden tekrar Hakk'a yükselmek için yaptığı manevi yolculuk: 85b/9, 97a/19, 103a/22.

seyr-i eṭvār-ı seb' semavāt: Nefsin yedi derecesine göre salikte değişen hâllerin manevi yolculuğu: 97a/19.

seyr ü sülūk: tas. Bir tarikatta mürşidin rehberliği ve denetimi altında saliki merhale merhale Hakk'a ulaştırmak için takip edilen usul ve bu usul dâhilinde salikin yaptığı manevi yolculuk: 85b/9, 103a/22.

seyrān: (a.i.) Gezme, gezinme, gezinti, gezme dolaşma: 68a/19.

seyrān-ı pāy-i taht-ı memleket-i şu'ūr u şahv: Kendi varlığından haberdar olma ve iyiyi kötünden, faydalıyı zararlıdan ayırıp hepsini Allah'tan bilerek hoşnut olma memleketinin başkentinde gezme: 68a/19-68a/20.

seyyāh: (a.i.) Seyahat eden, seyyah, gezgin, yolcu, dolaşan, gezen: 98b/6.

seyyāh-ı 'iber-i beyn-i mülk ü melekūt: Dünya ve melekler âlemi arasındaki ders alınacak şeyleri gezen: 98b/6.

seyyāl: (a.s.) Akıp giden, su gibi akan, akıcı, akan: 56b/1.

seyyāle: (a.s.i.) 1. Akıp giden, su gibi akan, akıcı, akan. 2. Sel, kuvvetli akıntı. 2. Akım, cereyan: 56b/1, 84a/3.

seyyāle-i çeşm-i hūn-feşān: (Çok ağlamaktan) kan saçan gözün seli: 84a/3.

seyyāle-feşān: (a.f.b.s.) Seller saçan: 85a/15.

seyyār: (a.i.) Gezici, gezen, gezip dolaşan: 106a/9.

seyyāre: (a.i.) Gezegen: 103a/23.

seyyi’: (a.i.) 1. Kötülük, fenalık. 2. Suç, kabahat, günah: 85a/8.

seyyi’-i taẓyīk ü ḥaḳāret: Darlık verme ve küçük görme kötülükleri: 85a/8.

seyyi’āt: (a.i. “seyyi’e”nin c.) 1. Kötülükler, fenalıklar. 2. Suçlar, kabahatler, günahlar: 88b/15.

seyyi’e: (a.s.i.) 1. Kötü, fena. 2. Kötülük, fenalık. 3. Suç, kabahat, günah: 56b/1, 62a/2, 66b/10, 74a/17.

seyyi’e-kār: (a.f.b.s.) Günahkâr, günah işleyen, kötü yola sapmış: 75b/8.

sezā-vār: (f.b.s.) Münasip, uygun, yaraşır, layık: 48b/21, 51a/11, 61a/1, 72a/14, 74b/2.

sezā-vār-ı ḥüsrān ü ḥizlān: Hüsrân ve zillete layık olan: 51a/11.

sezā-vār-ı terbiye-i aşḥāb-ı irşād: Hak yolunu gösterenlerin (mürşitlerin) manevi eğitime yaraşır: 72a/14-72a/15.

şibyān: (a.i. şabī’nin c.) Çocuklar: 104b/5.

şıdk: (a.i.) 1. Sadakat, bağlılık, yürekten bağlanma. 2. Doğruluk, dürüstlük. 3. tas. Allah’a gönülden bağlanma, doğruluktan ayrılmama, olduğu gibi görünme veya görüldüğü gibi olma durumu: 55b/10, 81a/23, 108b/22.

şıdk-ittisām: (a.b.s.) Doğrulukla sıfatlanan, doğruluğuyla bilinen: 108b/18-108b/19.

şıfat: (a.i.) Sıfat, nitelik, özellik, keyfiyet, özellik, hâl, durum, vasıf: 47a/8, 66a/2, 88b/22, 90a/4.

şıfat-ı ḥayvāniyye: Canlılık özelliği / durumu: 90a/4.

şıfat-ı ḥudūs u imkân: Sonradan meydana gelme (hudus) ve varlığı ya da yokluğu zaruri olmama (imkân) sıfatı: 47a/8.

şıfat-ı maḥşūşa: Özel durum: 88b/22.

şıfat-ı zemīme-i ḥased: Hasedin kötü sıfatı: 66a/2.

şifāt: (a.i. şıfat'ın c.) Sıfatlar, vasıflar, özellikler, nitelikler: 43a/23, 47a/7, 47a/8, 60b/19, 69b/7, 93a/3.

şihāf: (a.i. şahfe'nin c.) Geniş kaplar, düz kaplar, tepsiler: 53a/11.

şihhat: (a.i.) 1. Sağlık, esenlik, afiyet. 2. Doğruya uygunluk, doğruluk, gerçeklik: 49b/2, 55b/18, 108b/21.

şıklet: (a.i.) Ağırılık, yük: 99a/15.

şıklet-i tāt u kabā: Serpuş ve cübbenin ağırlığı: 99a/15.

şimāh: (a.i.) 1. Kulak. 2. Kulak deliği: 70a/7, 109b/16.

şimṭ: (a.i.) Üzerine incilerin dizildiği iplik: 109b/9.

şırf: (a.s.) Katışıksız, sade, halis, saf, safi: 99a/17.

sırr: (a.i.) 1. Sır. 2. tas. Allah ile sevdiği kulları arasında gizli kalan hâl ve maddi - manevi varlıklar hakkında Cenabıhak tarafından sadece gönül ehline bildirilen hakikatler: 46b/15, 47a/1, 47a/22, 48a/22, 49a/8, 63a/20, 75a/1, 85b/20, 98b/5, 100a/16.

sırr-ı 'aşk u velā: (İlahi) aşk ve muhabbetin sırrı: 63a/20.

sırr-ı ḥatır-i Tenzılün min rabbi'l-ālemîn: "O âlemlerin Rabb'i tarafından indirilmedir." ayetinin yüce sırrı: 85b/20.

şıyām: (a.i.) Oruç: 56b/1, 97b/3.

şıyām-ı nehārî: Gündüzü oruçlu geçirme: 56b/1.

sibā': (a.i. "sebu'"nun c.) Yırtıcı hayvanlar, canavarlar: 84b/17.

sidre-peymā: (a.f.b.s.) Varılabilecek en yüksek noktaya ulaşan: 101a/4-101a/5.

sifāl: (f.i.) Saksı: 46a/10, 46a/14, 46a/19.

sifāl-i ḥuşk: Kuru saksı: 46a/10, 46a/19.

sifāl-i ḥuşk-leb-i pür-müşg: Misk ile dolu olan susamış saksı: 46a/14.

şigār: (a.i. şağır'ın c.) Küçükler, küçük kimseler, önemsiz kişiler: 57a/18, 102b/4, 102b/9.

şih: (f.i.) Şiş: 70b/18.

sihr-āşār: (a.b.s.) Eserleri sihirli olan: 44a/13, 46a/12.

sikke: (a.i.) 1. Madenî para, akçe. 2. Mevlevî külâhı: 68a/13, 108a/20.

sikke-i ef̄ āl-i ḥasene: Hayırlı işler akçesi: 108a/20.

sīlī: (f.i.) Tokat, sille: 67a/19.

silsile: (a.i.) 1. Zincir. 2. tas. Bir mürşidin Hz. Peygamber'e kadar ulaştığı kabul edilen manevi terbiye ve irşat zinciri: 45a/3, 48a/11, 50a/12, 54a/18, 68b/1, 99a/19, 103b/18.

silsile-i āhenīn-i ḡaflet: Gafletin demir zinciri: 54a/18.

silsile-i ḡaflet: Gaflet zinciri: 50a/12.

silsile-nāme: (a.f.b.i.) Şecere, soyağacı: 45b/19.

simāt: (a.i.) Sofra: 60a/15.

simīn-berān: (f.b.i. simīn-ber'in c.) Gümüş gibi beyaz vücutlular: 73b/4.

sim-sāk: (f.a.b.s.) Gümüş bedenli, gümüş gibi beyaz vücutlu: 106a/19,

sim-sākān: (f.a.b.i. sim-sāk'ın c.) Gümüş gibi beyaz vücutlular: 73b/5.

simürḡ: (f.i.) 1. Kafdağı'nın arkasında yaşadığına inanılan efsanevi kuş, Anka. 2. tas. İnsan-ı kâmil yerine kullanılan bir sembol: 65a/10.

simürḡ-i 'arş-pervāz: Arşa uçan Anka kuşu: 65a/10.

sinān: (a.i.) Mızrak: 48b/12, 67b/6.

sīne: (f.i.) 1. Göğüs, bağır, sadır. 2. Gönül, kalp, yürek. 3. İç, derinlik: 45b/4, 47a/15, 49b/4, 49b/5, 49b/10, 49b/12, 49b/13, 49b/21, 50a/1, 55a/22, 56b/1, 56b/11, 62a/23, 63a/4, 63a/11, 66a/15, 69b/22, 70a/2, 70a/6, 73a/10, 73b/6, 75b/18, 83a/20, 98a/10, 100a/12, 102a/6, 103a/8, 104a/16, 104a/20, 105b/1, 108a/2.

sīne-i aḥbāb u iḥvān: Dostların ve arkadaşların bağı: 45b/4.

sīne-i bī-kīne: Kin barındırmayan gönül: 47a/15.

sīne-i cān: Gönül, kalp: 73a/10-73a/11.

sīne-i mecrūḥ: Yaralının sinesi: 69b/22-69b/23.

sine: (a.i.) Uyuklama, uyku çökmesi: 97b/1.

sīne-dāḡ: (f.b.s.) Sinesi dağlanmış: 56b/1.

sīne-mest: (f.b.s.) Gönü sarhoş: 63b/16, 63b/20.

sīne-mest-i mey-güne: Şarap rengine dönmüş sarhoş gönüllü: 63b/20.

sinīn: (a.i. sene'nin c.) Seneler, yıllar: 64a/20.

sipāh: (f.i.) Ordu: 45a/20.

sipās: (f.i.) Şükretme, şükür, hamt: 105a/2.

sipend: (f.i.) Tütsü olarak kullanılan üzerlik tohumu: 62a/18.

siper: (f.i.) Kalkan: 80a/15, 103b/20.

siper-endāhte: (f.b.s.) Teslim olmuş, boyun eğmiş: 45b/14.

siper-endāhte-i ma‘ reke-i teslim ü rızā vü itā‘ at: Teslim olma, razı olma ve itaat etmenin savaş meydanında (Allah’ın hükmüne) boyun eğmiş: 45b/14.

siper ol- (f.t.b.fi.): Korumak, gizlemek: 62a/8.

sipīhr: (f.i.) 1. Gökyüzü, asuman, sema. 2. Talih, baht, kader. 3. Felek: 67a/19.

sīr: (f.s.) Tok, doygun, doymuş: 48a/13.

sīr-āb: (f.b.s.) 1. Suya doymuş, suya kanmış. 2. Taze, körpe: 67b/11, 72b/11.

sirāyet it- (a.t.b.fi.): Dağılmak, yayılmak, bulaşmak, tesir etmek, etkisi altına almak, sirayet etmek, geçmek: 79a/12.

sīr-çeşm: (f.b.s.) Gözü tok, gözü doymuş: 48a/2.

sīr-çeşm-i ‘ibret: İbretle gözü doymuş: 48a/2.

sirişk: (f.i.) Gözyaşı: 58a/21, 63b/8, 85a/16, 97a/21.

sitānden: (f.fi. gzk: sitān) Almak: 57b/17.

sitem: (f.i.) Zulüm, cefa, eziyet, haksızlık, bela, azap, cevir, sıkıntı, felaket, musibet, afet, acı: 67a/18, 104b/21, 107a/9.

siyāb: (a.i. şevb’in c.) Giyecekler, elbiseler: 82b/5.

siyāb-ı bizle-i kibr: Kibir elbisesi: 82b/5-82b/6.

siyāh: (f.i.) Siyah: 56a/8, 76b/9, 81b/9, 96b/9.

siyāh-hayme: (f.a.b.i.) Zindan: 53b/7.

siyāh-hayme-i lāceverdī-i tınāb-ı şeb: Gecenin ipinin lacivert zindanı (gökyüzü): 53b/7.

siyāset: (a.i.) Yönetim, idare, yönetme, idare etme: 89b/4.

siyeh: (f.s.) Siyah, kara: 102a/10.

siyeh-çerde: (f.b.s.) Esmer: 56a/8.

siyeh-fām: (f.b.s.) Siyah renkli, kara: 56a/8, 97a/15.

siyeh-gilim: (f.b.s.) Talihsiz, bahtsız, bedbaht: 83b/10.

siyeh-gīsū: (f.b.s.) Siyah saçlı: 56b/1.

siyeh-mest: (f.b.s.) Kōrkütük sarhoş, zilzurna sarhoş, fena hâlde sarhoş: 53a/5, 97a/12.

siyeh-mestān: (f.b.i. siyeh-mest'in c.) Kōrkütük sarhoş olanlar, zilzurna sarhoş olanlar: 109a/15.

siyeh-mestān-ı şahbā-yı muḥabbet: Aşk şarabının kōrkütük sarhoşları: 109a/15-109a/16.

siyeh-mest ü ḥarāb ol- (f.a.t.b.fi.): Kōrkütük sarhoş olmak: 53a/5.

siyeh-nāme: (f.b.s.) Amel defteri kara olan, amelleri kötü kaydedilen, günahkâr, facir, fasık: 76a/13.

siyeh-reng: (f.b.s.) Siyah renkli: 95a/14, 97b/8.

siyeh-rüyān: (f.b.i. siyeh-rū'nun c.) Yüzü kara olanlar, utanmazlar, reziller: 75b/8.

siyeh-rüyān-ı seyyi'e-kār: Günah işleyen utanmazlar: 75b/8.

siyyemā: (a.zf.) Özellikle, hele, bilhassa: 106b/17.

soḥbet: (a.i.) 1. Sohbet, dostça yapılan konuşma, hasbihâl. 2. tas. Allah'a gönül veren insanların bir araya gelip her an onunla beraber olduklarını bilmenin huzuru içinde, şeyhlerinin veya aralarından ehil birinin yönlendirmesiyle yaptıkları arifane söyleşme ve hâlleşme: 47a/14, 47a/23, 47b/1, 47b/4, 56b/1, 75a/22, 75b/2, 75b/16, 76a/11, 76a/15, 76a/20, 105b/1.

soḥbet-i 'aşk: (İlahi) aşk sohbeti: 47a/23.

soḥbet-i kīmyāgār: Kimya âliminin (mürşidin) sohbeti: 76a/20.

soñra: (t.zf.) Sonra, daha sonra: 53b/4, 84a/1, 90a/4, 91a/2.

söylet- (t.fi.): Söylemeye zorlamak, konuşmaya zorlamak, söylemek zorunda bırakmak, konuşmak zorunda bırakmak: 70a/9.

sözden tut- (t.b.fi.): Konuşmak, söz açmak, bahsetmek: 46b/1.

sū': (a.s.) Kötü, fena, yanlış: 75a/22.

sū'-i qarīn-i mūcib-i nedāmet: Pişmanlığa sebep olan kötü huylu arkadaş: 75a/22-75a/23.

su'āl: (a.i.) 1. Soru. 2. Sorma, sorulma, sorgu, soruşturma: 61b/9, 62a/9, 87a/11, 87a/12.

su'āl buyur- (a.t.b.fi.): Sormak, soru sormak: 91b/14.

su'āl it- (a.t.b.fi.): Sormak, soru sormak: 70b/8, 86b/4.

su'āl olun- (a.t.b.fi.): Sorulmak: 86b/8.

şubḥ: (a.i.) 1. Sabah, sabah vakti. 2. Tan yerinin ağardığı zaman, fecir: 52b/14, 52b/16, 52b/20, 53a/16, 56b/1, 63b/23, 64a/2, 64b/6, 64b/9, 67a/9, 67a/23, 75a/7, 76a/10, 83a/2, 96b/20, 96b/23, 97a/18, 97b/9, 106a/5, 106a/12.

şubḥ-ı şadākat-kīş: Fecrikâzipten sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecrisadık: 63b/23.

şubḥ-ı şādık: Fecrikâzipten sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecrisadık: 64b/9.

şubḥ u mesā: Sabah akşam, her zaman: 67a/9, 76a/10.

sūd: (f.i.) Fayda, yarar, kâr: 96a/18.

şudā': (a.i.) 1. Başağrısı. 2. Sıkıntı, rahatsızlık, huzursuzluk: 68a/11, 68a/12, 68b/17.

sūd it- (f.t.b.fi.): Etki etmek, kâr etmek, fayda vermek, etkisi iyi olmak: 96a/18.

sūdmend: (f.b.s.) Faydalı, kârlı, kazançlı: 92a/16, 96a/21.

sūdmend eyle- (f.t.b.fi.): Faydalandırmak, yardım etmek: 55b/6.

şudūr: (a.i. şadr'ın c.) Büyük zatlar, sadrazamlar, bilhassa kazaskerler: 101a/9.

şudūr: (a.i.) Meydana gelme, ortaya çıkma, hasıl olma, sadır olma, olma, çıkma: 59a/13, 70a/22, 94b/6.

şudūr it- (a.t.b.fi.): Meydana gelmek, hasıl olmak, ortaya çıkmak: 94b/2.

şudūr u zuhūr it- (a.t.b.fi.): Meydana gelmek, hasıl olmak, ortaya çıkmak: 94b/6.

şuffe-nişinān: (a.f.b.i. şuffe-nişin'in c.) Sofada oturanlar, avluda oturanlar, eyvanda oturanlar: 76a/1.

şuffe-nişinān-ı gülşen-serāy-ı ma'nā: Hakikatin gül bahçeleri içine yapılmış sarayının avlusunda oturanlar: 76a/1.

şūfi: (a.i.) Kaba sofı, dindar olup irfanı olmayan kimse: 98a/3, 99a/15, 99a/18, 99b/9.

şūfi-i huşk: Kaba sofı, dindar olup irfanı olmayan kimse: 99b/9.

şūfi-i huşk-rende-i ‘ābid-i rācil ü gāfil: Bilgisiz ve Hak’tan habersiz bir şekilde ibadet eden kuru kabuk (kuru kafalı) sofı: 99a/18.

şūfiyān: (a.i. şūfi’nin c.) Sufiler, mutasavvıflar: 48a/17, 58b/10, 59b/8, 97a/19, 103b/1.

şūfiyāne: (a.f.b.zf.s.) Sufice, sufiye yakışacak şekilde, tasavvufi: 79a/9.

şūfiyye: (a.i.) Mutasavvıflar, sufiler: 60a/22, 74a/23, 85b/15, 91b/20, 98b/14.

suht: (a.i.) Kızgınlık, öfke, hiddet, gazap, hışım: 59a/10.

sūhte: (f.s.) Yanmış, tutuşmuş, yanık: 103a/2.

sūhte-kār: (f.b.s.) İş gücü yanmak olan, âdeti yanmak olan, yanan, tutuşan: 105b/7.

sūhten: (f.fi. gzk: sūz) Yanmak: 102b/21, 103a/11, 103a/11.

suhub: (a.i. seḥāb’ın c.) Bulutlar: 54b/5.

sūk: (a.i.) Çarşı, pazar: 44a/1, 50a/12, 55a/13, 56b/1.

sūk-ı mazāhir: Mevcudat çarşısı (dünya): 55a/13.

sūk u bāzār-ı fenā: Fânîlik çarşısı ve pazarı: 50a/12.

şulb: (a.i.) Döl, zürriyet: 83a/6.

şulb-i peder: Babanın zürriyeti: 83a/6.

şuleḥā: (a.i. şālih’in c.) Salihler, dinin emrettiği hususlara uygun davranan iyi amel sahibi kimseler: 50b/17, 76a/16.

sultān: (a.i.) Padişah, hükümdar: 47a/5, 52b/22, 57a/11, 59a/7, 59b/9, 68b/8, 71a/10, 71a/10, 93a/10, 93a/11.

sultān-ı be-nām: Meşhur hükümdar: 68b/8.

sultān-ı ebū’l-fütūḥ-ı şāhib-fermān: Ferman sahibi (ve) fetihler babası olan hükümdar: 93a/10-93a/11.

sultān-ı ḥaḳīkat: Hakikatin sultanı (Allah): 52b/22.

sultān-ı zī-şān: Şanlı hükümdar: 93a/11-93a/12.

şun‘: (a.i.) Sanat, eser, iş: 106b/19,

şurāhî: (a.i.) Sürahi: 106a/1, 106b/18, 107a/14.

şurāhî-i gülû: Boğaz sürahisi: 107a/14.

şurāhî-i mînā-fām: Cam mavisi renkli sürahi: 106b/18-106b/19.

şûret: (a.i.) 1. Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim, kılık. 2. Yüz, çehre, surat. 3. tas. Cenabıhakk'ın sıfatlarının şهادet âleminde tecelli etmiş şekli olan her varlık. 4. Hâl, durum: 43b/13, 44a/8, 44a/10, 54a/2, 54b/10, 60b/17, 62b/14, 68a/1, 76b/5, 86b/5, 86b/12, 86b/16, 87a/12, 91b/7, 91b/11, 99a/1, 99a/3, 100b/4.

şûret-i dîvâr u kerpîc: Duvarın ve tuğlanın şekli: 99a/3.

şûret-i insân: İnsan sureti: 100b/4.

şûret-i mikrâz-ı lâ: Lâ makasının şekli (Lam ve elif harflerinin birleşimi olan “لا” şekil itibarıyla makasa benzemektedir.) 43b/13.

şûret-i tiryâk-da: Panzehir şeklinde: 62b/14.

şûretâ: (a.zf.) Dış görünüşe göre, görünüşte, zahiren: 98b/15.

şûret-ârâ: (a.f.b.s.) Dış görünüşünü süsleyen: 98a/11-98a/12.

şûret-i terkîb vir- (a.t.b.fi.): Birkaç şeyi bir araya getirip şekil vermek: 60b/17-60b/18.

şûretger: (a.f.b.i.) Ressam: 59a/19.

şûret-nümâ: (a.f.b.s.) Yüz gösteren, ortaya çıkan, görünen, meydana gelen, hasıl olan, vücut bulan: 47a/4, 48a/18, 54a/15, 100a/11.

şûret-nümâ ol- (a.f.t.b.fi.): Yüz göstermek, ortaya çıkmak, görünmek, meydana gelmek, hasıl olmak, vücut bulmak: 47a/4, 48a/18, 54a/15, 100a/11.

şûret-pezîr: (a.f.b.s.) Vücut bulan, şekil ve suret gösteren, meydana gelen, hasıl olan, gerçekleşen: 108b/21.

şûret-pezîr-i hûşûl: Var olan, şekil ve suret gösteren, meydana gelen, hasıl olan: 108b/21.

şûret-yâb: (a.f.b.s.) Şekil ve suret bulan, meydana gelen, hasıl olan, gerçekleşen: 96b/6.

şûret-yâb ol- (a.f.t.b.fi.): Şekil ve suret bulmak, meydana gelmek, hasıl olmak, gerçekleşmek: 96b/6.

şûrî: (a.s.) Zahirî, görünüşe ait, görünürdeki: 52a/23, 95a/11, 101b/8.

şûriyye: (a.s.) Zahirî, görünüşe ait, görünürdeki: 53a/8, 53b/3.

sūrnā: (f.b.i.) Zurna: 96b/13.

şurre: (a.i.) Para kesesi: 108a/22.

suṭūʿ: (a.i.) Yükselme, yükseliş, çıkma: 52b/21.

suṭūr: (a.i. satr'ın c.) Satırlar, yazı dizileri: 50b/10, 59a/13, 62a/2.

suṭūr-ı ezeli-i şudūr-ı ser-nüvişte: Alın yazısının tecelli ettiği ezeli satırlar: 59a/13.

suṭūr-ı zünüb: Günah satırları (amel defterine yazılan günahlar): 62a/2.

şuʿūbet: (a.i.) Zorluk, güçlük, zahmet: 87a/9.

şuʿūbet-i fehm: Anlaşılma güçlüğü: 87a/9.

şuver: (a.i. şuret'in c.) 1. Suretler, şekiller, biçimler, görünüşler, görünüm. 2. tas. Cenabıhakk'ın sıfatlarının şهادet âleminde tecelli etmiş şekli olan tüm varlıklar: 48a/1, 54a/12, 54a/20, 58b/5, 59a/18, 78b/16, 89a/10, 89a/11, 89a/11, 89a/13, 90b/2, 90b/3, 90b/5, 91a/2, 91a/15, 91a/20, 91b/4, 91b/5, 91b/8, 92b/20, 93a/2, 94b/18, 100a/3.

şuver-i ʿacibe: Şaşırtıcı varlıklar: 48a/1.

şuver-i cüz'iyeye: Küçük / önemsiz varlıklar: 89a/11.

şuver-i ḥaḳāyık-ı eşyā: Yaratılmış olan her şeyin hakikatlerinin suretleri: 93a/2.

şuver-i ʿilmiyye: Varlıkların yaratılmadan önce Allah'ın ilminde bulunan suretleri, ayanısabite: 90b/2, 90b/5, 91a/20.

şuver-i keşire: Pek çok varlık: 91b/4.

şuver-i ḳudsiyye: Kutsal varlıklar: 91a/2,

şuver-i külliyye: Bütün varlıklar: 89a/13.

şuver-i külliyye-i uḥrā: Diğer bütün varlıklar: 89a/11.

şuver-i maʿārif: İlâhi bilgilerin suretleri / şekilleri: 92b/20.

şuver-i maḥsūsāt: Varlığı beş duyu ile anlaşılan varlıklar: 89a/10.

şuver-i maʿkūs: Uğursuz suretler: 54a/20-54a/21.

şuver-i maʿlūmāt: Bilinen varlıklar: 91a/15-91a/16.

şuver-i mevcūdāt-ı ḥāriciyye-i fenā-der-ḳafā: Fāni âlemde yer alan varlıkların suretleri: 100a/3.

şuver-i muhtelif: Çeşit çeşit suretler / varlıklar: 78b/16.

şuver-i müteḥālifetü'z-zuhūr-ı umūr: Fiillerin zuhuru yekdiğerine benzemeyen şekilleri: 59a/18-59a/19.

şuver-i rūḥāniyye: Ruhani varlıklar: 94b/18.

sūz: (f.i.) Yanma, yanış, yanık: 103a/11.

sūzān: (f.s.) 1. Yanan, yanıcı. 2. Yakan, yakıcı: 47a/17, 55a/23, 58a/7, 70a/3, 75b/22, 102a/7, 103a/18, 104a/20, 105b/5.

sūzān-ı şu'le-i şem'-i mihr ü velā: (İlahi) aşk ve muhabbet mumunun aleviyle tutuşan: 105b/5.

sūzān ol- (f.t.b.fi.): Yanmak: 63a/23, 70a/12.

sūzen: (f.i.) İğne: 50b/7, 54a/7, 67b/8.

sūzen-i dem-i Mesīḥā-yı ḥayāt-baḥş-ı mürde-dilān: Gönlü ölmüşlere hayat bahşeden Hz. İsa'nın nefes iğnesi: 67b/8.

sūziş: (f.i.) Yürek yangısı, gönül ateşi, büyük acı, ızdırıp: 107a/18.

sūznāk: (f.b.s.) 1. Yakıcı, yakan. 2. Yanık: 49b/12, 103b/4, 105b/9.

sübāt: (a.i.) Uyku, uyku hâli, dalgınlık: 85a/11.

sübāt-ı ğaflet: Gaflet uykusu: 85a/11.

sübḥa: (a.i.) Tespih: 98b/19.

Sübḥānī: (a.s.) Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaftan uzak olan Allah'a ait: 79b/1, 91a/6.

Sübḥāniyye: (a.s.) Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaftan uzak olan Allah'a ait: 78a/23.

südde: (a.i.) Eşik: 100b/20, 101a/4, 101a/6, 101a/12, 101a/12.

südde-i felek-fersā: Göğü aşan eşik: 101a/6-101a/7.

südde-i seniyye-i sidre-peymā: Varılabilecek en yüksek noktaya ulaşan yüce eşik: 101a/4-101a/5.

südūd: (a.i. sedd'in c.) Perdeler, engeller, mâniler: 56b/1.

sü'edā: (a.i. sa'id'in c.) 1. Kutlu kişiler, mutluluğa erenler. 2. Allah'ın rızasına erenler, ahiret hazırlığını tamamlamış kimseler: 59a/9.

süflâ: (a.s.) Alçak, aşağı, alt: 102b/5.

süfre: (a.i.) Sofra: 52a/19, 52b/16, 53b/5.

süfre-i ‘ināyet: (Allah’ın) lütuf sofrası: 53b/5-53b/6.

süfte: (f.s.) Yeni: 50b/6.

süfte-kumâş: (f.a.b.s.) Kumaşı yeni: 50b/6.

sühan: (f.i.) Söz, laf, kelam: 46a/10, 46a/13, 46a/16, 46a/18, 46a/19, 46a/19, 46a/22, 46b/4, 62b/10, 78a/6, 85b/10, 109a/23, 109b/9.

sühan-ı şîrîn: Tatlı söz: 46b/4.

sühan dâşten: (f.b.fi.) Konuşmak, söz açmak, bahsetmek: 46a/22.

sühan-fehmân: (f.a.b.i. sühan-fehm’in c.) Sözün değerini takdir edenler, sözün değerini bilenler, güzel sözü anlayanlar, laftan anlayanlar: 42b/11, 69b/10-69b/11, 107a/18, 109b/13.

sühan-fehmân-ı üdebâ-yı Rûm: Anadolu diyarının sözün değerini bilen edipleri: 107a/18.

sühan-senc: (f.b.s.) Ölçülü ve hesaplı konuşan, sözden anlayan, sözün kıymetini bilen, şair: 46b/8.

sühan-senc-i nâdire-gû: Nükteli sözler söyleyen, ölçülü ve hesaplı konuşan şair: 46b/8.

sükkân: (a.i. sâkin’in c.) Bir yerde oturanlar, ikamet edenler, o yerin sakinleri: 43b/4, 84a/13, 85b/3, 103b/3, 106a/2, 106a/18.

sükkân-ı ‘arş: Göğün en yüksek katında ikamet edenler: 85b/3.

sükkân-ı hânkâh-ı âsmân: Gök tekkesinde oturanlar: 103b/3.

sükkân-ı ‘işrethâne-i ma‘mûre-i ‘âlem-i bālâ: Yüce âlemin mamur meyhanesinde (İlahi aşk şarabıyla sarhoş olunan tekkesinde) ikamet edenler: 106a/2-106a/3.

sükker: (a.i.) Şeker: 76a/12.

süknâ: (a.i.) Oturulan yer, mesken, ev: 45b/6.

sükûn: (a.i.) 1. Gürültü ve patırtıdan uzak olma, sessizlik, sakinlik. 2. Arap ve Osmanlı alfabesinde bir harfin cezimli okunması: 66b/22, 103a/14.

sükût: (a.i.) 1. Sessizlik. 2. Susma, suskunluk, konuşmama: 62b/15, 109a/23, 109b/19, 109b/21.

sülāfe: (a.i.) Saf şarap, halis şarap, katıksız şarap: 52a/14, 70b/13, 83b/8, 106a/4.

sülāfetü’ş-şahbā: Saf şarap, halis şarap, katıksız şarap: 52a/14, 70b/13, 83b/8, 106a/4.

sülāfetü’ş-şahbā-yı nūr u ziyā: Nur ve aydınlığın saf şarabı: 106a/4.

Süleymān: Hz. Davut’un oğlu olan, rüzgâra, hayvanlara ve cinlere de hükmedebilen, İsrailoğullarına gönderilmiş hükümdar - peygamber: 44a/13, 44a/21, 44b/17, 44b/19, 52a/10, 52a/12, 58b/6, 58b/8, 59b/12, 67b/7.

Süleymān-ı bāhirü’l-iqtidār: Kudreti gün gibi ortada olan Hz. Süleyman: 44b/19.

Süleymān-ı zamān: Çağın Süleyman’ı: 44a/21.

Süleymānī: (a.s.) Hz. Süleymana ait, Hz. Süleyman ile ilgili: 67b/7.

süllem: (a.i.) Merdiven, basamak, derece: 75b/2.

sülük: (a.i.) 1. Bir yola girme, bir yol tutup o yolda yürüme. 2. Katılma, girme. 3. tas. Bir tarikata girme, intisap etme ve o tarikatın gereklerini yerine getirerek manevi bakımdan yol alma: 44a/21, 44a/23, 51a/6, 55a/4, 59b/18, 59b/20, 63a/18, 63a/20, 72a/7, 72a/12, 72b/3, 75a/21, 75b/2, 85b/9, 95b/19, 98a/15, 98b/1, 100a/20, 103a/22, 107b/13.

sülük-ı ‘āmiyāne: Avamın yolundan yürüme: 98a/15.

süm’a: (a.i.) Başkalarının görmesi, işitmesi için yapılan ibadet, göstermelik iş, riya ile karışık davranış: 98a/10.

süm’a-peymā: (a.f.b.s.) Başkalarının görmesi, işitmesi için iş yapan / ibadet eden, riyakâr: 98a/12, 98b/13.

süm’atī: (a.i.) Riyakâr davranışa ait, ikiyüzlülüğe ait: 56b/1.

sünbül-beste: (f.b.i.) Sümbül demeti, sümbül destesi, sümbül buketi: 46a/16.

sünbül-beste-i sühan-ı turfe-nizām: Sümbül destesi gibi hoşça dizilmiş söz: 46a/16.

sünbüleḥā: (a.f.i. sünbüle’nin c.) Başaklar: 55a/18.

sünbüleḥā-yı ḥüsn-i i’ tikkād: İhlas başakları: 55a/18.

sündüsī: (a.s.) Sırmalı ve desenli ipek kumaştan yapılmış olan: 50b/19, 80a/1, 81a/7.

sündüsiyyü'l-kumāş: Kumaşı sırmalı ve desenli ipekten olan: 81a/7.

sündüsiyyü't-tırāz: Nakışları / süslemeleri sırmalı ve desenli ipek kumaştan olan: 50b/19, 80a/1.

sünnet: (a.i.) 1. Kanun, nizam. 2. Gelenek, görenek, usul, âdet. 3. Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamamı: 78a/22, 87b/14, 88a/3.

sünnet-i seniyye-i Rabbāniyye: Allah'ın yüce kanunu / âdeti: 78a/22.

sünüh: (a.i.) Akla gelme, hatıra gelme, içe doğma: 64b/19.

sünüh it- (a.t.b.fi.): Akla gelmek, hatıra gelmek, içe doğmak: 64b/19.

sür' at it- (a.t.b.fi.): Acele etmek, hızlanmak: 103b/10.

sür' at ü şitāb it- (a.f.t.b.fi.): Acele etmek, koşmak: 82a/5-82a/6.

sürbī-nihād: (f.b.s.) Kurşundan yapılmış: 83a/18.

Şüreyyā-intizām: (a.b.s.) Gerdanlığa benzeyen Süreyya yıldız takımı gibi güzelce dizilmiş: 46a/16.

Şüreyyā-nizām: (a.b.s.) Gerdanlığa benzeyen Süreyya yıldız takımı gibi güzelce dizilmiş: 42b/8, 61b/14, 91b/15, 109a/10.

sürh-rüyî: (f.b.i.) (Utançtan kaynaklanan) yüz kızarıklığı: 80b/15.

sürme: (f.i.) Sürme: 66b/6.

sürme-i cilā-dāde-i ' ayn-ı ' ibret: İbretle bakan gözün cilalı sürmesi: 66b/6.

sürme-keş: (f.b.s.) Sürme çeken: 57b/3.

sürme-keş-i ' ibret: İbret sürmesini çeken (ibret alarak bakan): 57b/3.

sürür: (a.i.) 1. Sevinç, mutluluk. 2. Ferahlık, ferahlama: 51b/11, 51b/20, 80b/18, 97b/19.

sürür-ı mevfūr: Aşırı sevinç: 51b/11.

sürüş: (f.i.) Melek: 95b/2.

sürüş-ı gayb: Gayb âlemi meleği: 95b/2-95b/3.

sürükle- (t.fi.): Yerde sürümek suretiyle götürmek: 45b/21.

süvārān: (f.i. süvār'ın c.) Süvariler, atlılar: 58a/5.

süveydā: (a.i.) tas. Allah'ın müşahade edildiği ve kalbin tam ortasında bulunduğu kabul edilen siyah nokta, insan varlığında İlahi tecellinin odak noktası: 104a/3.

Ş

şād: (f.s.) Mutlu, sevinçli, memnun: 105b/2.

şād-āb: (f.b.s.) Suya doymuş, suya kanmış, sulu: 46a/17, 84a/4, 85a/21, 107a/3.

şād-āb ol- (f.t.b.fi.): Suya doymak, suya kanmak: 67b/11-67b/12, 104b/10.

şād-ābī: (f.b.i.) 1. Suya kanma, suya doyma, sulu olma, suya kanmışlık. 2. Tazelik: 77a/20.

şād-ābī-i bahār-ı ḥazān-ı der-pey-i civānī Gençliğin ardından gelecek olan sonbaharın (geçici) baharının tazeliği: 77a/20.

şād gerdiden: (f.b.fi.) Mutlu olmak, sevinmek: 105a/22.

şādī: (f.i.) Gönül ferahlığı, sevinçlilik, mutluluk, şenlik: 49a/4.

şād-mān: (f.b.s.) Mutlu, sevinçli, şad: 104b/19.

şād-mānī: (f.b.i.) Bahtiyarlık, memnurluk, hoşnutluk, sevinme, sevinç, mutluluk: 51b/12, 51b/20, 80b/14, 80b/18, 97a/4.

şād ol- (f.t.b.s.): Sevinmek, mutlu olmak: 92a/13.

şād-revān: (f.b.i.) Karagöz oynatılan perde: 99a/4.

şafaḡ-gün: (a.f.b.s.) Şafak renkli, kızıl: 45b/2.

şafaḡ-nümün: (a.f.b.s.) Şafak gösteren, kızılılığıyla şafağı andıran: 76b/20.

şāh: (f.i.) Şah, sultan, padişah, hükümdar: 74b/10, 96a/1.

şāh-ı ʿāqıl: Akıllı padişah: 96a/1.

şāḡ: (f.i.) Dal, budak: 51b/16, 54a/4, 54a/8, 76a/22, 103b/14.

şāḡ-ı berkende-i ḥurmā: Hurma ağacının kökünden sökülmiş dalı: 76a/22.

şāḡ-ı gül: Gül dalı: 103b/14.

şāḡ-ı heves-i pāk: Temiz arzu(lar) dalı: 54a/8-54a/9.

şahādet: (a.i.) 1. Şahitlik, tanıklık, şahitlik etme. 2. Delalet, işaret, alamet. 3. Kelimeişahadet: 56b/23, 63b/2.

şahādeteyn: (a.i. şahādet'in c.) İki şahitlik, iki tanıklık: 108a/4.

şāhāne: (f.s.) Şahlara layık mükemmellikte, şahlara yakışacak şekilde olan: 100b/3, 102b/3.

şāh-bender: (f.b.i.) Osmanlı Devleti'nde ticari işleri yönetmek, tüccarlar arasındaki ihtilafları gidermekle görevli memur: 71a/5.

şāh-bender-i dil-i recā'î: Talepkâr gönül şehbenderi: 71a/5.

şāhen-şehî: (f.b.i.) Ulu padişahlık, yüce hükümdarlık, şahlar şahlığı: 68a/5.

şāhid: (f.i.) Güzel, dilber, sevgili: 42b/17, 54a/5, 55a/5, 65a/9, 60a/6, 70b/3, 70b/17, 71a/6, 73b/23, 84b/4, 94b/18, 104a/5, 105a/11, 105a/21.

şāhid-i dil-ārā-yı maṭlab-ı a' lā: En yüce arzusunun gönül süsleyen güzeli: 55a/5.

şāhid-i maḳṣūd: Arzu edilen sevgili (Allah): 94b/18.

şāhid-i ma' nā-yı ser-nümün: Zuhur eden mana güzeli: 73b/23.

şāhid-i nāz-fürūṣ-ı tevekkül ü istiḡnā: Tevekkül ve tokgozlülüğün nazlı güzeli: 60a/6.

şāhid-i şīrīn-cemāl ü nemekīn-me'āl-ı maḳāl: Sözün sevimli yüzlü ve manası tatlı güzeli: 70b/3.

şāhid-zūr: (a.f.b.i.) Yalancı şahit: 44a/1, 44a/8.

şāhiḳa: (a.i.) Zirve, doruk: 43b/19.

şāhīn: (f.i.) Şahin, doğana benzer yırtıcı bir kuş: 84b/18, 104a/9.

şāhīn-i bālā-pervāz: Yüksekten uçan şahin: 84b/18-84b/19.

şāhīn-i 'ulviyyü'l-vekr-i 'aḳl-ı sebük-seyr: Hızlı hareket eden aklın yuvası yüksek şahini: 104a/9-104a/10.

şahm: (a.i.) İçyağı, etler arasında bulunan yağ: 80a/21, 100a/23.

şahm u lahm: Yağ ve et: 80a/21.

şāh-rāh: (f.b.i.) 1. Ana yol, ana cadde. 2. Doğru ve açık yol, selamet yolu: 50a/14, 51b/2, 98b/23.

şāh-rāh-ı ḥulḳūm: Boğaz yolu: 50a/14-50a/15.

şaḥṣ: (a.i.) 1. Kişi, kimse. 2. Bir insanın görünen şekli ve sureti, bedeni: 87b/6, 88b/1, 99b/18.

şaḥṣ-ı vāḥid: Bir kimse: 99b/18.

şāhsār: (f.b.i.) 1. Dallık, dallarla dolu olan yer. 2. Koruluk, ağaçlık, dallı budaklı ağaçların olduğu yer. 3. Çalılık. 4. Dallı budaklı ağaç: 46a/18, 46b/7, 52a/6, 65a/4, 77a/15, 84a/12, 84b/5, 107b/21.

şāhsār-ı cemīletü'l- ḥaḍrā-yı zāt-ı behce: Zarif (ve) yeşilliği güzel dallı budaklı ağaçlık: 107b/21.

şāhsār-ı gülzār: Gül bahçesinin çalılıkları: 46b/7.

şāhsār-ı naḥl-ı vücūd: Vücut ağacının dalları: 52a/6, 77a/15.

şāhsār-ı pencgāh-ı ḥavāss-ı ḥamse-i beden: Bedenin beş duyusunun pençgāh makamının dalları: 84b/5.

şāh-vār: (f.b.s.) Şahlara layık olan, şahlara yakışan: 98a/7, 99a/19.

şā' irāne: (a.f.b.zf.s.) Şairce, şaire yakışacak şekilde: 79a/9.

şākāşık: (a.i. şikşika'nın c.) Köpükler, salyalar (deve): 101b/14.

şākāşık-ı hādire-i hışm u ḡayz: Öfke ve gazabın böğüren devesinin (ağzından çıkan) köpükleri: 101b/14-101b/15.

şākāyıkzār: (a.f.b.i.) Şakayık çiçekleriyle dolu olan yer: 104b/17.

şākka: (a.s.) Zahmetli, eziyetli, güç, meşakkatli: 92b/1, 95a/19.

şāl: (f.i.) Şal: 50b/8.

şām: (f.i.) 1. Akşam. 2. Gece: 56a/8, 105b/14, 106a/12.

şām-ı siyeh-fām: Kara gece: 56a/8.

Şāmī: (a.s.) Şam'a ait, Şam ile ilgili: 67b/13.

şāmil: (a.s.) Kapsayan, içine alan, kapsayıcı: 91a/5.

şān: (a.i.) 1. Şan, şöhret, ün, itibar. 2. Azamet, büyüklük, ululuk. 3. Durum, hâl, keyfiyet: 43a/18, 50a/23, 53a/1, 69b/6, 70a/19, 86a/13, 109b/3.

şāne: (f.i.) Tarak: 97b/8.

şāne-i bād-ı seḥer-i feyz-eşer: Bereket getiren tan yelinin tarağı: 97b/8.

şān vir- (a.t.b.fi.): Ünü her yere yayılmak, herkes tarafından bilinir duruma gelmek: 43a/17.

şarāb: (a.i.) 1. Şarap. 2. tas. İlahi aşk: 55b/21, 62b/22, 63b/11, 63b/13, 63b/21, 67a/12, 72a/19, 107a/1, 107a/10, 107a/15.

şarāb-ı ẖoş-güvār-ı ʿāfiyet-maḵrūn: Sağlık veren lezzetli şarap: 55b/21.

şarāb-ı ẖoş-güvār-ı rızā-yı Mecīd: Şan ve şeref sabibi Allah'ın (kuldān) hoşnutluğunun lezzetli şarabı: 72a/19-72a/20.

şarāb-ı mesmūm-ı nā-sāz: Uygun olmayan, zehir katılmış şarap: 67a/12.

şarāb-ı nā-güvār-ı ālām-ı dünyā-yı ḡaddār: Zalim dünyanın acılarının lezzetsiz şarabı: 107a/10-107a/11.

şarāb-ı pūr-zehr-i mār: Yılanın çok zehirli şarabı (sıvısı): 107a/15-107a/16.

şarāb-ı telḥ: Acı şarap: 63b/11, 63b/13.

şaṣt: (f.i.) Okçuların sağ ellerinin başparmağına taktıkları, kirişin titremesini önleyen ve okun hedefi bulacak şekilde düz gitmesini sağlayan yüzük, okçu yüksüğü: 59a/23.

şaṣt-ı kemān-dār-ı ḵazā vü ḵader: Kaza ve kader okçusunun yüksüğü: 59a/23.

şaʿşaʿa-pāṣ: (a.f.b.s.) Parıltı saçan, parlayan, parıltılı: 62a/18-62a/19, 62a/20-62a/21, 70b/1.

şaṭranc: (a.i.) Satranç: 66a/16.

şāyān: (f.s.) Layık, uygun, yaraşır, değer: 43a/6, 48b/21, 51a/10, 62b/6.

şāyān ü maḵzar ol- (f.a.b.fi.): Layık ve nail olmak: 43a/6.

şāyeste: (f.s.) Yakışır, yaraşır, layık, uygun: 48a/7.

şāyiʿ: (a.s.) Herkesçe duyulmuş, herkesçe bilinmiş: 43b/12.

şeb: (f.i.) Gece: 53b/7, 56b/1, 72b/21, 74a/16, 74b/5, 97a/12, 97b/9.

şeb-i kūr-ı civānī: Gençliğin kör gecesi: 74b/5.

şebāb: (a.i.) Gençlik: 50a/9, 53a/3, 56b/1, 74a/15, 74a/16, 96b/22, 97a/4, 97a/12.

şebābī: (a.s.) Gençliğe ait, gençlik ile ilgili: 74b/6, 97a/23.

şebān: (f.i. şeb'in c.) Geceler: 56b/1, 77b/20, 105a/18, 106a/20.

şebāne: (f.s.) Geceye ait, gece vakti olan, gece geçen: 96b/20, 96b/22, 96b/23, 97a/23.

şebān-rūz: (f.b.i.) Gece gündüz, gece ve gündüzden ibaret yirmi dört saatlik zaman: 62a/3.

şeb-ḵerāḡ: (f.b.i.) 1. Kandil. 2. Gece parlayan kıymetli taş, gece parlayan yakut: 58b/2, 74a/17.

şeb-çerāğ-ı şeyb: Ağarma / beyazlama kandili: 74a/17.

şebēh: (a.i.) Benzeme, benzeyiş, benzerlik: 76b/15, 97a/1.

şeb-güşā: (f.b.s.) Gece açan: 53b/6.

şebhā: (f.i. şeb'in c.) Geceler: 56a/6, 56a/8.

şebhā-yı tār-ı h'od: Kendi karanlık gecelerin: 56a/6.

şeb-hengām: (f.b.i.) Gece, gece vakti: 50a/6, 97a/14.

şeb-hengām-ı siyeh-fām: Kara gece: 97a/14-97a/15.

şebīke: (a.i.) 1. Ağ, balık ağı. 2. Tuzak: 85a/12.

şebistān: (f.b.i.) 1. Yatak odası. 2. Gece, gece vakti: 53a/13, 58a/18, 73a/15, 78b/12, 106b/8.

şebistānī: (f.b.s.) Geceye ait: 56b/1, 97b/1.

şeb-nem: (f.b.i.) Şebnem, çiy: 47b/10, 47b/11.

şeb-tā-seher: (f.a.zf.) Gecedan sabaha kadar: 97b/14.

şeb-zinde-dār: (f.b.s.) Geceleri ibadetle meşgul olan: 47a/19.

şeb-zinde-dārān: (f.b.i. şeb-zinde-dār'ın c.) Geceleri ibadetle meşgul olanlar: 53a/10, 56b/1.

şeb-zinde-dārān-ı rūşen-dilān: Geceleri ibadetle meşgul olan gönül gözü açıklar: 56b/1.

şecere: (a.i.) Ağaç: 57a/3.

şedāyid: (şedā'id) (a.i. şedāide'nin c.) Eziyetli durumlar, zahmetli hâller, zor işler, afetler, belalar, büyük sıkıntılar, şiddetli musibetler: 67b/21, 101a/21, 101b/6.

şedāyid-i rūzgār: Zamane musibetleri: 101a/21.

şedāyid-i rūzgār-ı nā-be-ķarār: Hercai feleğin musibetleri: 67b/21.

şedāyid-i rūzgār-ı zūr-kār-ı nā-be-hencār: Kuralsız (ve) zorba feleğin belaları: 101b/6-101b/7.

şedd: (a.i.) Sıkma, sımsıkı bağlama: 60a/9, 72b/3, 77b/22, 92a/19,

şedd-i niṭāk: Kuşağını beline sarma, işe sıkı başlama: 60a/9, 72b/3, 77b/22, 92a/19.

şedd-i niṭāḳ-ı ğayret: Gayret kuşağını kuşanma, çalışıp çabalama, işe sıkı başlama: 60a/9.

şedd-i niṭāḳ-ı himmet: Himmet kuşağını kuşanma, çalışıp çabalama, işe sıkı başlama: 72b/3, 77b/22, 92a/19-92a/20.

şedīd: (a.s.) Şiddetli, sert, yoğun, kuvvetli: 93a/22.

şeffāf: (a.s.) 1. Işığı içinden geçirdiği için arkasındaki cisimlerin net olarak görülmesine engel olmayan, saydam, şeffaf. 2. Berrak, lekesiz: 66b/5, 98a/19, 100a/22, 104b/7.

şefkat: (a.i.) Şefkat, acıyarak ve esirgeyerek sevmek: 45b/10.

şeftālū: (f.i.) 1. Şeftali. 2. Öpücük: 74a/7.

şegab: (a.i.) Fitne, fesat, fitne uyandırma: 97a/8.

şeh-bāl: (f.b.i.) 1. Kuş kanadının en uzun tüyü. 2. Büyük kanat: 84a/8.

şeh-bāz: (f.b.i.) İri ve beyaz bir doğan cinsi: 48b/9, 50a/18, 73b/3, 84a/14.

şeh-bāz-ı bālā-pervāz-ı eşi[‘] a-ı enzār: Bakış ışıklarının yüksekte uçan doğanı: 48b/9-48b/10.

şeh-bāz-ı lāne-pīrā-yı ‘ulyā: Pek yüce olan, yuva(ları) süsleyen doğan: 84a/14.

şehd: (a.i.) Bal: 105a/1.

şehen-şāh: (f.b.i.) Ulu padişah, yüce hükümdar, şahlar şahı: 68a/18, 68b/21, 69a/21, 79a/3.

şehen-şāh-ı ‘ālem-i fenā-fi’llāh: Fenafillah âleminin hükümdarı: 68a/18.

şehen-şāh-ı baḥr-ı ‘ālem ü ‘ālemiyān: Âlem ve âlemdeki tüm insanlar denizinin yüce hükümdarı: 69a/21-69a/22.

şehen-şāhī: (f.b.i.) Ulu padişahlık, yüce hükümdarlık, şahlar şahlığı: 68b/15.

şehviyye: (a.s.) Şehvete ait, şehvetle ilgili: 95a/5.

şehir: (f.i.) Şehir, kent: 68a/21.

şehristān: (f.b.i.) Büyük şehir: 43b/17, 45a/18, 49a/2, 65a/3, 73b/12.

şehristān-ı kıuds: Cennet şehri: 73b/12.

şehir-yār: (f.b.i.) Hükümdar, padişah: 93a/14.

şehir-yār-ı ḥuceste-āşār: İşleri hayırlı hükümdar: 93a/14.

şehir-yārī: (f.b.i.): Hükümdarlık, padişahlık: 68a/17.

şeh-süvārān: (f.b.i. şeh-süvār'ın c.) Usta biniciler: 73a/7.

şeh-süvārān-ı meydān-ı hüsn ü ān: Güzellik meydanının usta binicileri: 73a/7.

şeh-vār: (f.b.s.) Şahlara layık olan, şahlara yakışan: 46a/14.

şekāvet: (a.i.) Kutsuzluk, talihsizlik, bedbahtlık, mutsuzluk: 59b/3.

şekeristān: (f.b.i.) Şeker kamışı tarlası: 105a/2.

şekīb: (f.i.) Sabır, tahammül: 67b/2, 102a/18.

şekl: (a.i.) Dış görünüş, şekil, biçim: 87b/21, 93b/14, 94a/3.

şem^ʿ: (a.i.) 1. Mum. 2. tas. İlâhi nur: 48a/3, 50a/4, 50a/6, 73a/16, 76a/3, 105a/6, 105a/8, 105a/23, 105b/5.

şem^ʿ-i vaşl: Vuslat mumu: 50a/6.

şem^ʿa: (a.i.) 1. Mum. 2. tas. İlâhi nur: 48a/6, 49b/6, 49b/8, 53a/17, 56b/1, 63a/13, 105a/17, 105a/19, 109b/20.

şem^ʿa-i ʿaşk: (İlahi) aşk mumu: 49b/8-49b/9.

şem^ʿa-i mihr ü velā-yı Mevlā: İlâhi aşk mumu: 56b/1.

şemīm: (a.s.) Güzel kokulu, güzel kokan: 69b/2.

şemm: (a.i.) Koku alma, koklama: 89a/3.

şems: (a.i.) Güneş: 64b/8, 67b/19, 80a/10, 86a/17, 95b/6, 106b/9, 108b/6, 108b/23.

şemshāne: (a.f.b.i.) Güneş'in bulunduğu göğün dördüncü katı: 106b/8.

şemshāne-i burc-ı şems: Aslan burcunun feleği (Güneş'in bulunduğu göğün dördüncü katı): 106b/8-106b/9.

Şems-i Fahrî: Hicri 674'te İsfahan'da doğan şair Şems-i Fahrî el-İsfahânî, 749'da Meşhed'de vefat etmiştir: 66b/23.

şemşîr: (f.i.) Kılıç: 50a/16, 66a/15, 67b/6, 73b/10.

şemşîr-i âteş-bār: Ateş saçan kılıç: 67b/6.

şemşîr-i ser-tîz: Keskin kılıç: 73b/10.

şen: (f.i.) Neşeli, şad, sevinçli: 74a/19.

şeniden: (f.fi. gzk: şinev) 1. Duymak, işitmek. 2. Dinleyip kabul etmek: 55b/8.

şer': (a.i.) Şeriat, İslam kaideleri: 87a/22, 92b/7.

şerār: (a.i.) Kıvılcım, parıltı: 49b/16, 62a/13, 62a/15, 62a/16, 62a/21.

şerār-ı āh: Ah kıvılcımı: 49b/16.

şerār-ı esrār-ı İlāhiyye: İlāhi sırların kıvılcımları: 62a/21.

şerār-ı ẖ'od: Kendi kıvılcımın: 62a/13.

şerāre: (a.i.) Kıvılcım: 47a/16, 63a/6, 63b/2, 63b/5, 73a/20, 75b/20, 96b/16, 98a/9, 102a/6.

şerāre-i aḥker-pāre-i sūm'a: Başkalarının görmesi için yapılan ibadetin kor parçasının kıvılcımı: 98a/9-98a/10.

şerāre-i aḥker-pāre-i vaż'-ı bārid: Soğuk (insanın üzerinde soğuk bir etki bırakan) davranışın kor parçasının kıvılcımı: 102a/6.

şerāre-i cūdāyī-i vaṭan: Vatandan ayrılığın kıvılcımı: 47a/16.

şerāre-i esrār-ı muḥabbet: (İlāhi) aşk sırlarının kıvılcım(lar)ı: 63b/2.

şerāre-i ḥārā-güdāz-ı muḥabbet-i dil: Gönül sevgisinin taş eriten kıvılcımı: 63b/5-63b/6.

şerāre-i muḥabbet-i ḥübān-ı cihān: Kâinat güzellerinin aşk(lar)ının kıvılcım(lar)ı: 73a/20.

şerāre-i muḥabbet-i zāt-ı muḥaddes-şifāt: Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış vasıfların sahibinin (Allah'ın) aşkının kıvılcımı: 75b/20.

şerāre-endāz: (a.f.b.s.) Kıvılcım atan: 49b/18.

şerāre-endāz-ı ḥirmen-i şabr u ālām: Sabır ve keder harmanına kıvılcım atan: 49b/18.

şerāre-feşān: (a.f.b.s.) Kıvılcım saçan: 103a/7.

şerāre-feşān-ı feryād u fiğān: Feryat ve figan kıvılcımlarını saçan: 103a/7.

şerāyi': (a.i. şerī' at'ın c.) Şeriatlar, şeriat hükümleri: 90b/21.

şerāyi'-i nebeviyye: Hz. Peygamber'e ait şeriat hükümleri: 90b/21.

şerbet: (a.i.) Şerbet, içilecek tatlı şey: 46b/23, 52a/15, 52b/7, 55b/22, 67a/2, 67b/11, 68b/9, 105a/1.

şerbet-i ‘aselî: Ballı şerbet: 67b/11.

şerbet-i ẖoş-güvâr-ı zindegânî: Hayatın lezzetli şerbeti: 46b/23.

şerbet-i hummâz-ı ẖulv ü ẖamîz: Tatlı ve ekşi (tatları bir arada barındıran) kuzukulağı şerbeti: 55b/22-55b/23.

şerbet-i mesmûm-ı nâ-sâz: Uygun olmayan, zehir katılmış şerbet: 52a/15-52a/16.

şerbet-i şabr-ı ẖoş-güvâr-ı hayât-ı ebediyye: Ebedî hayatın tatlı sabır şerbeti: 52b/7-52b/8.

şeref: (a.i.) 1. Manevi büyüklük, ululuk. 2. Üstünlük: 88b/18.

şerer-bâr: (a.f.b.s.) Kıvılcımlar saçan: 103a/15.

şerh: (a.i.) Şerh, izah, beyan, ifade etme, açık ve ayrıntılı anlatma: 42a/1, 103a/10, 103a/13.

şerh-i in âteş-i cân-sûz: Bu can yakan ateşi ifade etme: 103a/10.

şerî‘at: (a.i.) 1. Allah’ın kulları için peygamberleri vasıtasıyla koymuş olduğu iman, ahlak, ibadet ve hukukla ilgili kural ve hükümlerin bütünü; dinin zahirî hükümleri, İslam hukuku. 2. tas. Allah’a erişme yolundaki dört makamdan (şeriat, tarikat, hakikat, marifet) birincisi, kulların Allah’a vasıl olabilmesi için uyulması gereken kulluk hükümlerini yerine getirme makamı: 65b/6, 72b/17, 88a/14, 98a/16.

şerî‘at-ı şerîfe-i Muhammediyye: Hz. Muhammed’in şerefli şeriatı: 88a/14.

şerîf: (a.s.) Şerefli, kutsal, mübarek: 61b/16, 69a/5, 87b/5.

şerîfe: (a.s.) Şerefli, kutsal, mübarek: 42b/12, 42b/14, 43a/9, 88a/14.

şer‘iyye: (a.s.) 1. Şeriatla ilgili, şeriata ait. 2. Şeriata uygun: 64a/16.

şerm: (f.i.) Utanma, mahcup olma, utanç: 69a/20, 82a/4, 105a/5, 105a/7, 105b/9.

şerm dâşten: (f.b.fi.) Utanmak, haya etmek, arlanmak: 63b/10.

şermende: (f.s.) Mahcup, utangaç, utanan: 62a/10, 65a/21, 66b/10.

şermende-i tîre-rüyî vü kem-nāmî: Mahcup olmaktan ve adı kötüye çıkmaktan utanan: 65a/21-65a/22.

şerm-sārî: (f.b.i.) Utangaçlık: 97b/12.

şerr: (a.i.) 1. Kötülük, fenalık, 2. Kötü iş, kötü eylem: 60b/21, 61a/15, 66b/1, 76a/19, 88b/13.

ş eş-per: (f.b.i.) Altı dilimli topuz, gürz: 45b/2-45b/3.

ş evāhid: (a.i. ş āhid'in c.) Güzeller: 48b/14.

ş evārib: (a.i. ş ārib'in c.) Bıyıklar: 98b/15.

ş evher: (f.i.) Koca: 100a/8.

ş evher-küş: (f.b.s.) Koca(lar)ını öldüren: 51b/9.

ş evk: (a.i.) 1. Şiddetli arzu, istek, aşırı heves. 2. Keyif, neşe, sevinç. 3. tas. Allah aşkı ile insan gönlünde meydana gelen coşkunluk, vect: 45b/15, 47a/22, 49b/20, 53a/15, 70b/10, 70b/22, 84b/6, 98b/19, 100a/14, 107a/17, 108b/12, 109a/9.

ş evk-i günāh: Günah işleme isteği: 98b/19.

ş evk-i tūlū' -ı āftāb-ı 'ālem-tāb-ı feyz-āşār: Feyiz veren (ve) dünyayı aydınlatan güneşin doğuşunun verdiği keyif: 53a/15-53a/16.

ş evk: (a.i.) Diken: 101b/14.

ş ey': (a.i.) Şey, yaratılmış olan her şey, varlık: 86a/14, 93a/23, 107b/6.

ş ey'-i laţīf: Gözle görülebilecek maddi bir varlığı olmayan şey: 93a/23.

ş eyb: (a.i.) Saçın sakalın ağarması: 74a/17.

ş eydāyī: (f.i.) Delilik, divanelik, mecnunluk, çılgınlık, mecupluk, deli olma, divane olma, meczup olma: 68a/23.

ş ey'en feşey'en: (a.zf.) Yavaş yavaş, azar azar, ağır ağır: 89b/6.

Şeyh Necmeddīnū'l-Kübrā: 1145'te Hive'de doğan Kübreviyye tarikatının kurucusu Necmeddīn-i Kübrā, 1221'de Moğolların Harizm'in merkezi Gürgenç'te gerçekleştirdikleri katliam sırasında ölmüştür: 91b/13.

ş eytān: (a.i.) Şeytan: 81b/9.

ş eytāniyye: (a.s.) Şeytana ait özellikler taşıyan, şeytana yaraşır: 105a/10.

ş i'ār: (a.i.s.) 1. Elbise. 2. Sonuna geldiği kelimelere "haiz olan, sahip olan" anlamı katarak birleşik sıfatlar yapar: 50b/13.

ş i'ār-ı 'ulemā-yı güzīn: Seçkin âlimlerin elbisesi: 50b/13.

Şibli: 861'de Samerra'nın Şibliye köyünde doğan, İslam'ın ilk sufilerinden olan Ebû Bekir eş-Şibli, 946'da Bağdat'ta vefat etmiştir: 98b/8.

ş iddet: (a.i.) Şiddet, bir güç veya hareketin derecesi: 97a/7.

şiddet-i ğaleyān-ı şahbā-yı ‘unfuvān: Gençlik dönemi şarabının coşmasının şiddeti: 97a/7.

şifā: (a.i.) Hastalıktan kurtulma, iyi olma, şifa: 55b/19.

şifāh: (a.i. şefe’nin c.) Dudaklar: 67b/16.

şifāhāne: (a.f.b.i.) Şifa bulma yeri, hastane: 96b/4.

şifāhāne-i vaşl: (Allah’a) kavuşma hastanesi: 96b/4.

şifte: (f.s.) Tutulmuş, tutkun, müptela, düşkün, aşkından deli olan, âşık: 61a/17.

şifte-i nuķūş-ı zamān u zemīn: Çağın ve dünyanın süslerine âşık: 61a/17- 61a/18.

şikāf: (f.i.) Yarık, yırtık, gedik, delik: 108b/19.

şikāf-ı gūş-ı mağşūş: Saflığını kaybetmiş kulak deliği (duyduğu hakikatleri beyne tahrif ederek ulaştıran kulak): 108b/19.

şikāk: (a.i.) Uyuşmazlık, anlaşmazlık, ihtilaf: 75b/5.

şikār: (f.i.) 1. Av. 2. Avlama, avlanma: 50a/19, 61a/12, 104a/8.

şikār-ı mürğ-i hūzūr: Varlık kuşunu avlama: 61a/12.

şikāyet: (a.i.) Şikâyet, yakınma: 101a/21, 102a/3.

şikāyet it- (a.t.b.f.i.): Şikâyet etmek, sızlanmak, yakınmak: 107a/21-107a/22.

şikem: (f.i.) Karın, mide: 47b/10, 47b/13, 47b/15.

şikence: (f.i.) İşkence, eziyet, cefa: 84a/17.

şikence-i şīr-pençe-i muḥālefet: Düşmanlığın arslan pençesinin işkencesi: 84a/17.

şikest: (f.s.i.) 1. Kırık, kırılmış. 2. Kırma, kırılma. 3. Yenilme, yenilgi: 46a/2, 49a/5, 65a/23, 77b/12, 77b/23, 80b/7, 83a/19.

şikest-i keştī-i vücūd: Beden gemisini kırma: 49a/5.

şikest-i men: Beni kırmak: 77b/12.

şikeste: (f.s.) Kırık, kırılmış: 83b/2, 83b/17, 83b/19.

şikeste-bāl: (f.b.s.) 1. Kanadı kırık. 2. Gönlü kırık, üzgün, kederli, mahzun, çaresiz: 83b/23, 84a/18.

şikeste-dendān: (f.b.s.) Diş(ler)i kırık: 105a/1-105a/2.

şikesteğî: (f.i.) Kırıklık, kırılma: 81b/8.

şikesteğî-i lenger-i temkîn: (Gemileri sabit tutan) tedbir demirinin kırılması: 81b/8-81b/9.

şikeste-kâr: (f.b.s.) Kırık dökük: 83a/17.

şikesten: (f.fî. gzk: şiken) Defetmek, ortadan kaldırmak, gidermek: 63b/11.

şikeste-per: (f.b.s.) 1. Kanadı kırık. 2. Gönlü kırık, üzgün, kederli, mahzun, çaresiz: 84a/18.

şikeste-per ü bāl: (f.b.s.) 1. Kolu kanadı kırık. 2. Gönlü kırık, üzgün, kederli, mahzun, çaresiz: 84a/18.

şikeste-reng: (f.b.s.) Sarı renkli: 97a/21.

şîme: (a. i.): Huy, tabiat, haslet, karakter, mizaç, âdet: 97b/17.

şîme-i şüyûh-ı şāhib-i rūsûh: (İlahi hakikatlerde) sağlam bilgi sahibi şeyhlerin âdeti: 97b/17.

şināhten: (f.fî. gzk: şinās) 1. Anlamak. 2. Bilmek. 3. Tanımak: 79a/6.

şināsende: (f.s.) Hakkıyla bilen, irfan sahibi, vâkıf, farkında olan, tanıyan, anlayan: 98b/11.

şināsende-i kıymet-i cevher-i ma‘rifet: Varlıkların hakikatini ve İlahi sırları bilme incisinin kıymetini hakkıyla bilen: 98b/11.

şinā-ver: (f.b.s.) Yüzen, yüzücü: 49a/3, 69a/6, 69b/8, 98b/10.

şinā-ver-i kāmūs-ı haqīqat: Hakikat denizinin en derin yerinde yüzen: 98b/10-98b/11.

şinā-ver-i kûlzüm-i kemāl: Olgunluk denizinin yüzücüsü: 69a/6.

şinā-ver-i kûlzüm-i terk ü fenā vü tecrîd: Allah’tan başka her şeyi gönülden çıkarma, benliği Allah’ın varlığında yok etme ve dünyadan elini eteğini çekerek Allah’a yönelme denizinin yüzücüsü: 49a/3.

şinā-ver-i kûlzüm-i vücūd: Varlık denizinin yüzücüsü: 69b/8.

şinā-verān: (f.b.i. şinā-ver’in c.) Yüzenler, yüzücüler: 69a/13.

şinā-verān-ı yemm-i ‘adem: Yokluk denizinde yüzenler: 69a/13-69a/14.

şî‘r: (a.i.) Şiir: 96a/7.

şî' r-i şu' ūr-ı za' f-nümün: Zayıf anlayışın şiiri: 96a/7.

şîr: (f.i.) 1. Süt. 2. Aslan: 50a/16, 72b/14, 99a/4, 106b/14.

şîr-i ücem: Orman aslanı, kükremiş yırtıcı aslan, vahşi aslan: 106b/14.

şîrâket: (a.i.) Bir iş için birden fazla kimsenin meydana getirdiği ticari ortaklık: 57b/21.

şîrâket-i rihân: İpotekli ortaklık: 57b/21.

şîrâze: (f.i.) Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve sayfaları düzgün tutarak dağılmasını önlemeye yarayan ibrişimden örülmüş ince şerit: 42b/2, 42b/5, 43a/6, 43a/11, 43a/19.

şîrâze-i eczâ-yı dîvân-ı nübüvvet: Peygamberlik divanının parçalarını bir arada tutan şiraze: 42b/5.

şîrâze-bend: (f.b.i.) Şiraze bağı: 43a/3,

şîrâze-bend-i şavn-ı Şamedânî: Allah'ın koruma şirazesinin bağı: 43a/3-43a/4.

şîr-gîrî: (f.b.i.) 1. Hafif sarhoşluk, çakırkeyiflik. 2. Aslan yüreklilik, cesurluk, cesaretlilik: 106b/14.

şîr-gîrî-i şahbâ-yı şîşe-i âsmân: Gökyüzü şişesinin şarabının verdiği çakırkeyiflik/cesaretlilik: 106b/14.

şîrîn: (f.s.) Tatlı: 46b/4, 72b/14, 76a/7.

şîrîn-cemâl: (f.a.b.s.) Yüzü sevimli, sevimli yüzlü: 70b/3.

şîrînî: (f.i.) Tatlılık, şirinlik, sevimlilik: 62b/13.

şîrînî-i insicâm: Ahenkli, düzgün ve akıcı üslupta olmanın tatlılığı: 62b/13.

şîrîn-kâr: (f.b.s.) Tatlı dilli, tatlı tatlı konuşan: 55b/15.

şîrîn-kelâm: (f.a.b.s.) Tatlı sözlü, hoşsohbet: 65b/2.

şîrîn-mezâk: (f.a.b.s.) Tadı damağında kalmış: 74a/7.

şîrîn-raqam: (f.a.b.s.) Tatlı şeyler yazan, hoş şeyler yazan: 55b/16.

şirket: (a.i.) 1. Ortaklık. 2. Bir iş için birden fazla kimsenin meydana getirdiği ticari ortaklık: 57b/20, 65b/13, 65b/15, 65b/21, 75b/12.

şirket-i 'inân: Eşitlik şartı koşulmamış ortaklık: 57b/20.

şirket-i rûzî: Rızık ortaklığı: 65b/13.

şir-pençe: (f.b.i.) 1. Arslan pençesi. 2. Genellikle sırtta ve ensede çıkan ölümcül olabilen bir tür çıban: 82b/15, 84a/17.

şir-pençe-i kâşimü'z-zahr-ı merg: Ölümün sırt parçalayan aslan pençesi / aslan pençesi çıbanı: 82b/15.

şiryân: (a.i.) Atardamar: 94a/8, 94a/11, 94a/18.

şişe: (f.i.) 1. Şişe. 2. Cam: 45b/3, 46a/1, 49a/14, 58a/20, 70a/22, 100b/4, 105b/21, 105b/23, 106a/1, 106b/14, 107a/4, 107a/22.

şişe-i âsmân: Gökyüzü şişesi: 107a/22.

şişe-i âsmân-ı rengin: Parlak renkli gök şişesi: 107a/4.

şişe-i h'od-perestî: Kendini beğenmişlik(in dayanıksız) camı: 49a/14.

şişe-i ser-i şūrîde: Kara sevdalı baş şişesi: 46a/1.

şişe-i şurâhî: Sürahi şişesi: 106a/1.

şişehâne: (f.b.i.) Şişe yapılan yer, cam yapılan yer, şişe imalathanesi, cam imalathanesi: 77a/19, 106a/6.

şişehâne-i serî'ü'l-inkisâr: Çabuk kırılan camların yer aldığı cam imalathanesi (fâni dünya): 77a/19.

şişe-pâre: (f.b.i.) Şişe parçası, cam parçası: 107a/23.

şişe-pâre-i pâs-dâr-ı hâl: Gamlı hâlin (keskin) cam parçacığı: 107a/23-107b/1.

şitâb: (f.i.) Koşu, koşma: 44a/19, 82a/5.

şitâbân: (f.s.) 1. Acele eden, aceleci, çabuk olan. 2. Koşan: 67b/3, 109a/4.

şitâbân-ı dünyâ-yı garr-pîşe: Aldatmayı huy edinmiş dünyaya koşan: 109a/4.

şive: (f.i.) Tarz, tavır, davranış, usul: 45a/23.

şive-i nâ-sâz-kâr-ı hademe-i mezâr: Mezar görevlilerinin (kabir meleklerinin) aykırı davranış(lar)ı: 45a/23-45b/1.

şol: (t.s.) Şu, o: 46b/5, 66a/8, 80a/3, 89b/3, 89b/9, 94b/23, 109b/12.

şöhret-yâb: (a.f.b.s.) Şöhret bulan, meşhur, şöhretli: 44b/18.

şu'â': (a.i.) Işın, ışık, Güneş'ten veya başa bir ışık kaynağından uzanan tel tel ışık: 67a/23, 79a/11, 108b/1.

şu‘ā‘-ı kevkeb-i nefis-i nāṭıka: Allah'ın hakikatının mazharı olan İlahi cevher yıldızının ışığı: 79a/11.

şu‘ā‘-ı necm-i ṭālī‘: Talih yıldızının ışığı: 108b/1.

şu‘be: (a.i.) Musiki makamlarının sınıflandırılması için kullanılan terim: 84a/22.

şu‘bede-bāzān: (a.f.b.i. şu‘bede-bāz’ın c.) Hokkabazlar, hileciler: 74b/6, 85b/18.

şu‘bede-bāzān-ı eṭfāl-ı ḥübān: Güzel çocukların (gençlerin) hilekâr olanları: 74b/6.

şu‘bede-bāzān-ı kıl ü kâl: Boş söz hokkabazları: 85b/18-85b/19.

şūh-çeşm: (f.b.s.) Hoş bakışlı, şuh bakışlı: 69a/12-69a/13, 69b/5.

şūhī: (f.i.) Şuhluk, oynaklık: 66a/14.

şukka: (a.i.) Parça, kumaş veya kâğıt parçası: 53a/20, 66b/7.

şukka-i ‘alem-i a‘ māl: Ameller sancağının kumaş parçası: 66b/7.

şukka-i mecmū‘a-i aḥsen-i taḳvīm: “En güzel yaratılış” kitabının parçası: 53a/20.

şu‘le: (a.i.) 1. Alev, yalım. 2. Işık, parıltı: 56b/1, 57b/21, 69a/21, 79a/18, 100a/10, 105b/5.

şu‘le-i fetīl-i ḳandīl-i mā’ilü’l-inṭifā: Sönmeye yüz tutmuş kandilin fitilinin alevi: 100a/10.

şu‘le-i ḥūrşīd-i feyz-i Mevlā: Kâinatın yegâne sahibi ve efendisi olan Allah’ın lütuf güneşinin ışığı: 79a/18.

şu‘le-i nāle-i dil-i evvāh: Çokça ah eden gönlün iniltisinin alevi: 56b/1.

şu‘le-i nazar-ı merḥamet: Merhamet bakışının ısıltısı: 69a/21.

şu‘le-gīr: (a.f.b.s.) Alev alan, tutuşan: 106b/3, 106b/16.

şu‘le-güdāz: (a.f.b.s.) Alev eriten: 62a/18.

şu‘le-pāş: (a.f.b.s.) Alev saçan: 75b/21.

şu‘le-pāş-ı ta‘ alluḳ: (Allah’a) bağlılığın alevini saçan: 75b/21.

şu‘le-rīz ol- (a.f.t.b.fi.): Alev saçmak, ışık saçmak: 48a/8, 103a/4.

şūm: (f.s.) Şom, uğursuz: 102b/14.

şūr: (f.i.) 1. Heyecan, coşku. 2. Tatlılık, şirinlik, hoşluk. 3. Zevk, haz, sefa: 97a/10, 46a/22.

şüre: (f.s.) Çorak, verimsiz: 99b/12.

şürezār: (f.b.i.) Çorak yer, çorak toprak, verimsiz yer: 54a/14, 55a/12, 80a/17, 83a/15-83a/16, 85a/16.

şürezār-ı ‘âlem: Yeryüzü denen çorak toprak: 55a/12.

şürezār-ı ‘âlem-i fenâ: Fânî âlemin çorak toprağı: 83a/15-83a/16.

şürezār-ı ma‘reke-i maḥalle-i ḥāmūşân: Ölüler diyarının (mezarlığın) savaş meydanının çorak toprağı: 80a/17-80a/18.

şürezār-ḥāl: (f.a.b.s.) Çorak toprak gibi kurumuş olan: 104b/22-104b/23.

şūrīde: (f.s.) Kara sevdalı, âşık, perişan: 46a/1.

şūrīde-eşer: (f.a.b.s.) tas. İlâhi cezbeyle kendinden geçmiş, Hak âşığı: 103a/2.

şūrīde-ḥāṭır: (f.a.b.s.) tas. İlâhi cezbeyle kendinden geçmiş, Hak âşığı: 71a/8.

şūrīdeî: (f.s.) Bir kara sevdalı, bir âşık, bir perişan: 45b/12.

şūrīde-vār: (f.b.s.) Deli gibi: 102b/23.

şūriş-ārā: (f.b.s.) Kargaşayı süsleyen, karmaşayı süsleyen: 81b/3.

şūrişgede: (f.b.i.) Kargaşa yeri, karmaşa yeri, kavga yeri: 54a/11.

şūrişgede-i dil-i sevdā-zede: Sevdaya düşmüş gönlün kargaşa yeri: 54a/11.

şurūt: (a.i. şart’ın c.) Şartlar: 89b/13.

şurūt-ı maḥşūşa: Özel şartlar: 89b/13.

şu‘ūn: (a.i. şe’n’in c.) 1. İşler. 2. Fiiller: 78b/16.

şu‘ūn-ı müte‘addide: Türlü türlü işler / fiiller: 78b/16.

şu‘ūr: (a.i.) 1. Bilinç, insanın kendini bilmesi ve içinde yaşadığı zamandan ve mekândan haberdar olabilmesi melekesi. 2. İdrak, kavrayış, anlayış, anlama, farkında olma. 3. tas. Kendi varlığından haberi olma: 50b/11, 57b/6, 68a/20, 70b/22, 71a/7, 80a/9, 88b/21, 89a/2, 95b/22, 96a/7, 102a/7, 104a/7, 108b/22.

şübbānî: (a.f.s.) Gençlere ait, yiğitlere ait, delikanlılara ait: 73a/23.

şübühāt: (a.i. şübhe’nin c.) Şüpheler: 91a/21.

şübühât-ı vehmiyye: Vehme dayanan şüpheler: 91a/21.

şücün: (a.i. şecen'in c.) Hüzünler, kederler, ızdıraplar, tasalar, dertler, elemeler, gamlar, acılar: 56b/1.

şüd: (f.i.) Gitme, gidiş: 50a/15.

şüden: (f.f. gzk: şev) Olmak: 44b/22, 91b/11, 103b/8.

şühüd: (a.i.) 1. Bir yerde hazır bulunup görme, gözle görme. 2. Gözle görülecek şekilde var olma, bulunma, vücut bulma, varlık, mevcudiyet, varoluş. 3. tas. İlâhi tecellilere şahit olma, mana âlemini seyretme. 4. Göz önünde duran: 43b/19, 60b/23, 63a/7, 80a/13, 80a/16, 81b/22, 83a/7, 95b/6, 99b/1, 100a/2, 100a/19, 101a/2, 109a/5.

şükr: (a.i.) Şükür, hamt, minnettarlık, nimete karşı memnuniyet gösterme: 44b/15, 105a/2.

şüküfe: (f.i.) Çiçek: 56b/1, 76a/5, 77a/1, 102b/20, 103b/2.

şüküfe-i ' anberîn-i büyâ: Hoş kokulu amberli çiçek: 76a/5-76a/6.

şüküfe-i senevî-i sevdâ-yı dünyâ: Dünya sevgisinin yıllık (geçici) çiçeği: 56b/1.

şüküfehâ: (f.i. şüküfe'nin c.) Çiçekler: 53b/6, 77a/18.

şüküfehâ-yı şeb-güşâ-yı kevâkib: Gece açan yıldız çiçekleri: 53b/6.

şüküfezâr: (f.b.i.) Çiçek bahçesi, çiçeklerle dolu olan yer: 56b/1, 57a/4, 76a/4.

şüküfezâr-ı hâdîka-i fenâ: Fâniliğin çiçek bahçesi: 57a/4.

şüküfezâr-ı şebistânî: Gecenin (yıldızlarla dolu) çiçek bahçesi: 56b/1.

şükük: (a.i. şekk'in c.) Şüpheler, zanlar, kuşklar: 72a/13.

şümâr: (f.i.) 1. Sayı. 2. Sayma, hesap: 61b/8.

şümârende: (f.s.) 1. Sayan. 2. Hesaplayan: 62a/3.

şümârende-i evrâk-ı defter-i a' māl: Amel defterinin yapraklarını sayan: 62a/3-62a/4.

şümül: (a.i.) Kapsama, kapsam, içine alma, kaplama, şamil olma, ihata: 59a/6, 69a/12.

şümürde: (f.s.) Sayılmış: 45a/5.

şümürde-i dest-i şayrefî-i hâdimü'l-lezzât: Lezzetleri yok eden ölüm sarrafının eline sayılmış (akçeler): 45a/5.

şürb: (a.i.) İçme: 47b/13, 47b/14, 47b/19, 95a/1, 98b/16.

şürb-i nebîz: Hurma ve kuru üzümünden yapılmış şarabı içme: 98b/16.

şürû' : (a.i.) Başlama: 42b/12.

şürû' kıl- (a.t.b.fi.): Başlamak: 86a/22.

şürû' olun- (a.t.b. fi.): Başlanmak: 87a/21.

şürûr: (a.i. şerr'in c.) Şerler, kötülükler, fenalıklar: 83b/1.

şütür: (f.i.) Deve: 101b/16.

şütür-i bî-zimâm: Dizginsiz deve: 101b/16.

şüyûh: (a.i. şeyh'in c.) Şeyhler, mürşitler: 97b/17.

T

tâ: (f.e.) 1. ...e kadar, değin, dek, ta. 2. denk, benzer, eş, gibi. 3. ...den beri. 4. ...dikçe. 5. ...mek üzere, ...mek için: 42b/2, 52b/21, 58a/12, 66b/23, 67a/1, 69a/1, 71a/15, 71a/17, 75a/18, 95b/13, 95b/15.

ta' akkül: (a.i.) Akıl erdirmeye, zihni yorarak anlama: 89a/20, 89a/22.

ta' akkül ü mülâhaza it- (a.t.b.fi.): Akıl erdirmek ve etraflıca düşünmek: 89a/22.

ta' alluk: (a.i.) 1. İlişik, ilgi, bağ, ilgisi olma, münasebet. 2. tas. Dünyaya karşı duyulan ilgi, dünyaya ait bağ, dünya sevgisi: 52a/2, 53b/18, 54a/23, 75b/21, 86a/12.

ta' allukât: (a.i. ta' alluk'un c.) tas. Dünyaya karşı duyulan ilgiler, dünyaya ait bağlar: 91b/2.

ta' alluk eyle- (a.t.b.fi.): İlgisi, ilişkisi olmak, ait olmak, bağlantılı olmak, bağlantı kurmak, ilişmek: 93a/8.

ta' alluk it- (a.t.b.fi.): İlgisi, ilişkisi olmak, ait olmak, bağlantılı olmak, bağlantı kurmak, ilişmek: 60b/22, 89b/11, 92b/14, 92b/17.

ta' allüm: (a.i.) Ders alarak öğrenme, belleme: 74b/19, 95b/17.

ta' arruz: (a.i.) Girişme, kalkışma: 86b/9.

ta' arruz it- (a.t.b.fi.): Girişmek, kalkışmak: 86b/9.

ta' aşşuk: (a.i.) Âşık olma, gönül verme: 60b/18, 69b/4.

tâ' at: (a.i.) 1. İbadet. 2. Allah'ın emirlerine itaat etme, emredileni yapma: 52a/5, 52a/9, 52a/18, 59a/9, 59b/5, 79b/5, 97b/18.

tâ' ât: (a.i. tâ' at'ın c.) 1. İbadetler. 2. Allah'ın emirlerine itaat etmeler: 55a/19, 77b/1.

ta' ayyün: (a.i.) Ortaya çıkma, belirme, aşikâr olma: 48b/18, 100a/1, 109a/11.

ta' ayyün-i hadeng-i âteşin-i peykân-ı cānān: Sevgilinin kirpiğinin ateşli okunun belirmesi: 109a/11-109a/12.

ta' ayyünāt: (a.i. ta' ayyün'ün c.) Ortaya çıkmalar, belirmeler, aşikâr olmalar, zuhur etmeler, tecelliler: 49a/17.

ta' ayyüş: (a.i.) Yaşama, geçinme, maişet: 64b/4.

ta' ayyüş it- (a.t.b.fi.): Yaşamak, geçinmek, geçimini sağlamak: 64b/6.

tāb: (f.i.) 1. Sıcaklık, ısı, hararet. 2. Işık, parıltı, parlaklık, aydınlık. 3. Tazelik, taravet: 48b/16, 71a/21, 72a/9, 96b/5, 99b/5, 107a/2.

tāb-ı āftāb-ı şafā-yı rūḥānī: Manevi zevk güneşinin ışığı: 48b/16.

ṭab': (a.i.) Tabiat, huy, yaratılış, karakter: 46a/18, 57a/12, 70a/19, 95b/4, 107b/5.

ṭabaḳa: (a.i.) Sınıf, zümre: 102b/5.

ṭabaḳa-i ' ulyā vü süflā: Üst ve alt zümre: 102b/5.

tābān: (f.s.) Parlak, parlayan, ışıklı: 106a/17, 106b/7.

ṭabānce: (f.i.) Tokat, şamar, darbe: 62a/8, 103a/10.

ṭabānce-i hevl-nāk-ı muḥāsibīn: Hesaba çekenlerin korkunç tokadı: 62a/8.

ṭabānce: (f.i.) Tokat, şamar, darbe: 103b/21.

ṭabānce-i ḳahr u maḳt u leked ü cefā: Helak, azap, darbe ve eziyet tokadı: 103b/21-103b/22.

tāb-dār: (f.b.s.) Parlak, ışıklı: 45b/2, 53a/21, 97b/9, 106b/16.

tābe: (f.i.) Tava: 57b/8, 103a/1.

tābe-i kā'ināt-sūz-ı ' aşḳ-ı İlāhī: İlahi aşkın kâinatı yakan tava: 57b/8.

tābe-i tefte-i ' aşḳ-ı Mevlā: İlahi aşkın kızgın tava: 103a/1.

tābende-izār: (f.a.b.s.) Parlak yanaklı: 43a/1, 43a/10, 53a/16, 74a/6, 99b/3-99b/4.

tā-be-seḥer: (f.a.b.zf.) Sabaha kadar, sehere kadar: 73a/15.

tābī': (a.s.) Birinin emri altında bulunan, birinin hâkimiyeti altında olan, bağlı olan: 59a/4, 59b/9.

tābi[‘] -i aḥkām-ı irādet-i külliyye-i ceberūt: Her istediğini yaptırabilme kudretine sahip olan Allah’ın her şeyi kuşatan iradesine ait hükümlere tabi olan: 59b/9-59b/10.

tābi[‘] -i kudret ü irādet-i Bārī: Allah’ın her şeyi kuşatan kudreti ve iradesine tabi olan: 59a/4.

ṭab[‘]ī: (a.s.) Yaratılışla ilgili, yaratma ile ilgili: 89a/19.

ṭabī[‘] at: (a.i.) Tabiat, yaratılış, huy, mizaç: 43b/6, 95a/4.

ṭabīb: (a.i.) Tabip, hekim, doktor: 96a/11, 96a/22.

ṭabī[‘] ī: (a.s.) 1. Doğal. 2. Olağan, normal, alışılmış olan, her zamanki: 55b/14, 67a/13, 95a/5.

ta[‘] bīr: (a.i.) 1. İfade, anlatım. 2. Yorum: 70a/17, 85b/11, 85b/21.

ta[‘] bīr-i ‘abīr: Hoş kokulu yorum / ifade: 85b/11.

ta[‘] bīr olun- (a.t.b.fi.): İfade edilmek, anlatılmak: 92b/7.

ṭabl: (a.i.) Davul: 57b/9.

ṭabla: (a.i.) Nişan levhası: 59a/22, 70a/3.

ṭabla-i cān-ı nā-tüvān: Güçsüz gönül nişangâhı: 59a/22.

tābnāk: (f.b.s.) Parlak, parıltılı: 46b/3, 54a/8, 56b/1, 57a/3, 62a/20, 80a/17, 88b/17, 95b/4.

tābūt: (a.i.) Tabut: 45a/18.

tāc: (a.i.) 1. Taç, hükümdarların başlarına giydikleri kıymetli taşlarla süslü başlık. 2. Tarikat şeyhlerinin giydiği başlık, serpuş: 42b/2, 42b/3, 43a/5, 44b/10, 51a/3, 51a/4, 51a/8, 51a/10, 51a/14, 68a/7, 68a/11, 68b/15, 79a/2, 99a/15, 108b/5.

tāc-ı şudā[‘] -ı imtirāc-ı kām-rānī: Murada erme telaşının tacı: 68a/11.

tāc-ı ‘unvānhā: Başlıkların (baş yazıların) tacı: 42b/2.

tāc-ı vehhāc: Çok parlak taç: 44b/10.

tāc-ı vehhāc-ı salṭanat-ı ebediyye: Ebedî saltanatın parlak tacı: 51a/14.

tāc u kemer-i salṭanat-ı dāreyn: Dünya ve ahiret sultanlığının tacı ve kemeri: 51a/10.

tāc-dār: (f.b.i) Padişah, hükümdar: 51b/2.

tāc-dār-ı taḥt-gāh-ı sa[‘] ādet: Bahtiyarlık tahtının hükümdarı: 51b/2.

tāc-dārī: (a.f.b.i.) 1. Taç sahibi olma. 2. Hükümdarlık, padişahlık: 68a/17, 108b/3.

tāc-dārī-i şehir-yārī: Hükümdarlık tacının sahibi olma: 68a/17.

ta' ciz: (a.i.) Rahatsız etme, tedirgin etme, sıkıntı verme, keyif kaçıрма: 65b/23.

ta' dād: (a.i.) Sayma, hesaplama: 61b/10.

ta' dād it- (a.t.b.fi.): Saymak, hesaplamak: 66b/13.

ta' dīl: (a.i.) 1. Doğru hâle getirme, düzeltme. 2. Doğruluğu tespit etme, ölçme: 61b/17, 72b/1, 106a/19.

ta' dīl-i ahvāl-ı a' māl: Amellerin durumlarını ölçme: 61b/17.

ta' dīl-i mizāc: Sağlığı düzeltme: 72b/1.

tafşīl: (a.i.) 1. Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklama, etraflıca bildirme. 2. Ayırma, bir bütünden bir parçayı herhangi bir amaçla bir tarafa koyma: 48b/2, 71b/1, 75a/16, 88b/4, 89a/13.

tağaddī: (a.i.) Beslenme: 96b/17.

tağaddī it- (a.t.b.fi.): Beslenmek: 96b/17.

tağayyürāt: (a.i. tağayyür'ün c.) Değişimler, değişmeler, başkalaşımalar, başkalaşmalar: 78a/12, 78b/21.

tağayyürāt-ı ahvāl-ı ebnā-yı nāsūt: Kesret âlemi olan dünyada yaşayan insanların hâllerindeki değişimler: 78a/12.

tağayyürāt-ı 'âlem-i kevn ü fesād: Mevcudatın vücut bulup daha sonra bozulup mahvolduğu dünyanın değişimleri: 78b/21.

tağdiye: (a.i.) Besleme, gıdalandırma: 94a/5.

tağyīr: (a.i.) 1. Değişme. 2. Değiştirme: 59a/13, 59a/17.

tağyīr-i ahkām: Hükümleri değiştirme: 59a/13.

taḥaqquq: (a.i.) Gerçekleşme: 56b/1, 66b/1.

taḥaqquq-ı vukū': Oluşun gerçekleşmesi: 66b/1.

taḥammül: (a.i.) 1. Yüklenme, taşıma, bir yükü üstüne alma. 2. Bir şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma, sabır: 46a/2, 52b/6, 64a/5, 67a/2, 67a/22, 67b/2, 67b/22, 68a/4, 71b/20, 84a/20, 84a/22, 101b/7, 102a/11, 107a/13.

taḥammül-güdāz: (a.f.b.s.) Tahammülü eriten, yok eden, dayanılmaz: 96a/15.

ṭahāret: (a.i.) 1. Temizlik. 2. Temiz olma, temizlenme: 97b/3.

ṭahāret-i kāmile: Tam temizlik, tepeden tırnağa temizlenme, her uzvu hakkıyla temizleyerek abdest alma: 97b/3.

taḥassür: (a.i.) Çok istenilen ama ele geçirilemeyen şeye üzülmek, hayıflanma: 95b/18.

taḥassür çek- (a.t.b.fi.): Çok istenilen ama ele geçirilemeyen şeye üzülmek, hayıflanmak: 95b/18.

taḥassür-güne: (a.f.b.s.) Hayıflanma mahiyetinde: 96b/8.

taḥayyül: (a.i.) Zihinde şekillendirme, hayalde canlandırma, hayal etme: 45a/13, 64b/21, 103b/15.

taḥayyülât: (a.i. taḥayyül'ün c.) Hayal etmeler, hayalde canlandırmalar, hayale dalışlar: 92a/2.

taḥayyülât-ı hevâcis: Vesveselerin hayalde canlanmaları: 92a/2-92a/3.

taḥayyül it- (a.t.b.fi.): Hayal etmek, hayalde canlandırmak: 82a/8, 92a/9, 99b/23.

taḥdîk: (a.i.) Gözünü ayırmadan dikkatli dikkatli bakma: 45a/8.

taḥdîk-i başar: Gözünü ayırmadan dikkatli dikkatli bakma: 45a/8.

taḥdîş: (a.i.) 1. Tırmalama, tırnakla incitme. 2. Harap etme, zarar verme, zedeleme, darbe vurma, kusurlu yapma, sakatlama: 49b/23, 68b/14, 81b/13.

taḥdîş-i nâḥun-ı mezemmet: Ayıplama tırnağının tırmalaması: 49b/23.

ṭāhir: (a.s.) Temiz, pak: 91b/2.

ṭāhir ol- (a.t.b.fi.): Temiz olmak, temizlenmek: 91b/2.

taḥkîk: (a.i.) 1. Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma. 2. Bir şeyin doğru olduğunu ortaya çıkarma, hakikatini anlayıp bilme: 50a/16, 54a/13, 56a/3, 58b/19, 88b/19.

taḥkîkan: (a.zf.) Doğruluğunu ortaya çıkararak, hakikatine ererek: 52b/11.

taḥkîk it- (a.t.b.fi.): (Bir şeyin) hakikatine erişmek: 43a/16, 60b/3, 79b/14, 91a/10.

taḥkîk olun- (a.t.b.fi.): 1. Doğrulanmak. 2. Araştırılmak, soruşturulmak: 89b/12.

taḥlîl: (a.i.) Çözme, çözümleme, inceleme, analiz: 96a/21.

taḥlîl-i mevâdd-ı sevdâviyye: İnsan vücudundaki dört unsurdan biri olan sevda ile ilgili maddeleri çözme / çözümleme: 96a/21.

tahlîş: (a.i.) Kurtarma: 95b/12.

tahlîş-i girîbân: Yakayı kurtarma: 95b/12.

tahliye: (a.i.) Boşaltma: 49a/7, 54b/6,

tahliye-i encümen-i derûn: Gönül meclisini boşaltma (gönülde Allah'tan başka bir şey bırakmama): 49a/7-49a/8, 54b/6.

tahmîl: (a.i.) 1. Eşya vb.ni yükleme, yükletme. 2. Bir işi birinin üzerine bırakma, iş havale etme, sorumluluk verme: 60b/4.

tahmîl-i bâr ü aḥmâl: Yüklerini yükleme / yükletme: 60b/4.

tahmîl it- (a.t.b.fi.): Yükleme: 50a/9.

tahrîb: (a.i.) Harap etme, kırıp dökme, yıkıp bozma, yıkma: 45a/16, 96b/16.

tahrîb-i ten: Beden binasını tahrip etme: 96b/16.

tahrîb-i esās-ı binā-yı vücūd-ı zāhir: Zahirî beden binasının temelini yıkma: 45a/16-45a/17.

tahrîk: (a.i.) Harekete geçirme, hareket ettirme, kımıldatma, oynatma: 60a/10, 68b/22, 80b/6, 96b/5.

tahrîk-i çevgān-ı himmet: Gayret değneğini hareket ettirme: 68b/22.

tahrîk-i çille: Yay kirişini harekete geçirme: 80b/6.

tahrîk-i eczā-yı a' zā-yı ḥamiyyet: Gayret organlarını harekete geçirme: 60a/10-60a/11.

tahrîk-i mirvaḥa-i nesīm-i luṭf-ı cesīm: Büyük lütuf rüzgârının yelpazesini hareket ettirme: 96b/5-96b/6.

tahrîr: (a.i.) 1. Yazı. 2. Yazma, yazılma. 3. Kayda geçirme, kaydetme, deftere geçirme: 52a/20, 67b/20.

tahrîr olun- (a.t.b.fi.): Yazılmak: 52b/14, 59a/15.

tahrîr ü ta'yîn olun- (a.t.b.fi.): Kaydedilmek ve belirlenmek: 52a/20.

tahrîz: (a.i.) Teşvik etme, şevklendirme, teşvik: 68a/11, 82a/16.

tahrîz ü iğrā it- (a.t.b.fi.): Teşvik etmek ve rağbetlendirmek: 82a/16.

tahrîz ü terğîb it- (a.t.b.fi.): Teşvik etmek ve istek uyandırmak: 68a/11.

taḥṣīl: (a.i.) 1. Hasıl etme, ele geçirme, elde etme, kazanma. 2. Öğrenim, ilim öğrenmek için okuma: 44b/15, 44b/19, 48b/16, 50b/10, 50b/15, 52a/17, 52a/21, 54b/10, 54b/13, 55a/1, 55b/23, 60a/1, 60a/7, 62a/11, 62b/23, 66b/16, 68b/17, 70a/1, 70b/2, 71b/17, 72b/1, 74a/22, 80a/2, 80b/13, 81b/19, 82a/20, 83a/2, 85b/9, 89a/22, 90b/8, 92a/14, 92b/19, 93b/2, 93b/8, 104a/14.

taḥṣīl-i āsāyış-i dā'imī: Daimî huzuru elde etme: 80a/2.

taḥṣīl-i cünbiş-i nümüvv ü ḥarekāt: Büyüme ve hareket etmenin kıpırtısını kazanma: 83a/3.

taḥṣīl-i dimāğ-ı rüşd ü intibāh: Doğru yolu bulma ve hakikati anlayıp yanlıştan dönme bilincini kazanma: 70b/2.

taḥṣīl-i esbāb-ı ehliyyet: Liyakatin لازمelerini elde etme: 70a/1.

taḥṣīl-i esbāb-ı ferāğ-ı bāl: Gönül rahatlığı için gerekli olan şeyleri elde etme: 80b/13-80b/14.

taḥṣīl-i esbāb-ı ma' nā-yı esnā: En yüce hakikate ulaşmak için gerekli olan şeyleri elde etme: 50b/15-50b/16.

taḥṣīl-i ḥavāyic-i zarūriyye: Zaruri ihtiyaçları elde etme: 60a/1.

taḥṣīl-i ḥayāt-ı cāvidānī: Ebedî hayatı elde etme: 44b/15, 48b/16-48b/17.

taḥṣīl-i ' ilāc: Tedavi hasıl etme, tedavi etme, deva bulma: 72b/1.

taḥṣīl-i meleke-i ' āfiyet ü ḥayāt: Sağlık ve canlılık melekelerini elde etme: 55b/23-56a/1.

taḥṣīl-i neş'e-i fi'l-cümle: Büsbütün neşeyi elde etme: 62b/23, 81b/19.

taḥṣīl-i ni' am-ı a' māl-i seniyye: Yüce amellerin nimetlerini elde etme: 52a/17.

taḥṣīl-i rızā-yı Bārī: Allah'ın rızasını elde etme: 52a/21-52a/22.

taḥṣīl-i ser-i āsānī: Rahatlık başını elde etme (huzurlu bir kafaya sahip olma): 68b/17.

taḥṣīl-i ser-māye-i vāfire: Bol para kazanma: 71b/17-71b/18.

taḥṣīl-i şervet ü sāmān u ḥuzūr: Servet, zenginlik ve rahatlığı elde etme: 82a/20.

taḥṣīl-i ' ulūm-ı nazariyye vü zarūriyye: Teorik ve zorunlu ilimleri öğrenme: 74a/22.

taḥṣīl-i umūr-ı dīniyye vü dünyeviyye: Dine ve dünyaya ait kazanımları elde etme: 60a/7-60a/8.

taḥṣīl-i vukūf it-: Haberdar olmak, öğrenmek, anlamak: 92a/14.

taḥṣīl-i zād-ı ‘afv ü mağfiret: (Allah’ın) af ve mağfiret azığını elde etme: 66b/16.

taḥṣīl-i zevk-i dü-bālā: İki kat (manevi) haz elde etme: 104a/14.

taḥṣīl it- (a.t.b.f.i.): Kazanmak, elde etmek: 95b/6.

taḥṣīl olun- (a.t.b.f.i.): Elde edilmek, kazanılmak: 91b/17.

taḥsīn: (a.i.) Güzelleştirme, güzel kılma: 108a/4.

taḥsīn it- (a.t.b.f.i.): Güzelleştirmek: 55a/19, 106a/17.

taḥsīn olun- (a.t.b.f.i.): Güzelleştirilmek: 79b/23.

taht: (f.i.) 1. Taht, hükümdar koltuğu. 2. Hükümdarlık makamı: 57a/7, 68a/20, 107b/11, 108a/16, 108b/5.

taht-ı revān: Omuzda veya deve, fil, at vb. hayvanlara yüklenerek götürülen, üstü örtülü, yanda pencereleri bulunan, ufak bir oda biçiminde insan taşınan tekerleksiz araç: 57a/7.

taht-ı revān-ı cism-i nā-tüvān: Güçsüz beden tahtirevanı: 57a/7.

tahtgāh: (f.b.i.) 1. Hükümdarın tahtının bulunduğu yer. 2. Başkent, başşehir: 51b/2, 52b/22, 57a/7, 60a/23, 68a/16, 68b/2, 68b/8, 79a/2.

tahtgāh-ı ‘ālem-i fenā vü ‘uqbā: Fāni ve baki âlemin tahtı: 68a/16-68a/17.

tahtgāh-ı ḥayāt: Ömür tahtı: 57a/7.

tahtgāh-ı icād u ihtirā‘: Vücuda getirme ve yaratma tahtı: 79a/2.

tahtgāh-ı salṭanat-ı iklīm-i ğurūr: Kibir diyarının hükümdarlık tahtı: 68b/8-68b/9.

tahta: (f.i.) Tahta parçası, değnek: 103b/8, 103b/12, 104b/13.

tahta-i meşķ-i cünūn: İlahi aşkın hâkimiyetini vurma değneği (İlahi aşkın hâkimiyetini kırmak amacıyla değnekle vurma): 103b/8, 103b/12-103b/13, 104b/13-104b/14.

taḥvīl: (a.i.) 1. Değişme, dönüşme. 2. Değiştirme, dönüştürme: 59a/17.

taḥzīr: (a.i.) Sakındırma, çekindirme, önleme: 44a/19, 53b/18, 68a/10.

taḥzīr ü terḥīb it- (a.t.b.f.i.): Sakındırmak ve göz korkutmak: 44a/19-44a/20.

ṭā’ir: (a.i.) Kuş: 95b/2.

ṭā'ir-i rūḥ: Ruh kuşu: 95b/2.

ṭāk- (t.fi.): İliştirmek, tutturmak, geçirmek, asmak: 59a/2.

ṭāk: (a.i.) 1. Bina kemeri, tak. 2. Kubbe, kümbet: 47a/15, 56b/1, 78b/12, 103b/5.

ṭāk-ı bülend-revāk-ı şebistān-ı ma' müre-i cihān: Dünya evinin yatak odası olan yüksek eyvanlı kubbe (gökyüzü): 78b/12.

ṭāk: (f.i.) Asma, üzüm kütüğü: 53b/14, 53b/16, 54a/4, 54a/8.

ṭāk-i derün-ı tābnāk: Parlak gönül asması: 54a/8.

taḳallübāt: (a.i. taḳallüb'ün c.) Değişmeler, değişimler, başka başka şekiller almalar: 45a/12.

taḳallübāt-ı dehr-i dün-ı naḳş-ı būḳalemün: Bukalemun kılıklı aşağılık dünyanın değişimleri: 45a/12.

ṭāḳat: (a.i.) Dayanma gücü: 97a/8.

ṭāḳat-güdāz: (a.f.b.s.) Takatı eriten, takatı yok eden, dayanılmaz: 103a/18.

ṭāḳat-rübā: (a.f.b.s.) Gücsüz bırakan: 96a/16.

ṭāḳat-şiken: (a.f.b.s.) Takati tüketen, güç yetmez, dayanılmaz, karşı konulamaz: 73a/11.

taḳbīl: (a.i.) Öpme: 98b/16.

taḳbīl-i tilmīz: Öğrenciyi öpme: 98b/16.

ṭāḳçe: (a.f.i.) Duvara açılmış, öteberi koymaya yarayan, kemerli, küçük oyuk: 47b/10.

tā key: (f.zf) Ne zamana kadar, ne vakte dek: 103a/10, 103a/11.

ṭaḳıyye: (a.i.) Takke: 68b/16.

ṭaḳıyye-i ḥ'ācegān-ı Buḥārā: Buhara şeyhlerinin takkesi: 68b/16-68b/17.

taḳrīb: (a.i.) Yaklaştırma: 83b/6.

taḳrīr: (a.i.) Sözle anlatma, ifade ve beyan etme, anlatış: 44a/1, 87a/5.

taḳsīm: (a.i.) Bölüştürme, paylaşırma, taksim etme: 53a/7.

taḳsīm-i füyūzāt-ı İlāhiyye: İlahi feyizleri paylaşırma: 53a/7.

taḳşīr: (a.i.) Kusur, kabahat, suç, günah: 64a/18.

taḫṣīrāt: (a.i. taḫṣīr'in c.) Kusurlar, kabahatler, suçlar, günahlar: 56a/8, 56b/1, 64a/19, 64b/3, 75a/9.

taḫṣīrāt-ı sālīfe: Eski günahlar: 56b/1, 75a/9-75a/10.

taḫvā: (a.i.) Allah'tan korkma, Allah korkusuyla dinin yasak ettiklerinden kaçınma: 50b/9, 52a/13, 55a/20, 59b/20, 83b/6.

taḫvīm: (a.i.) Biçim verme, şekillendirme, kıvamına getirme: 53a/20.

ṭalāk: (a.i.) Boşama: 57b/8.

ṭalāk vir- (a.t.b.f.i.): Boşamak: 57b/8.

ṭaleb: (a.i.) 1. İsteme, dileme, arzu etme. 2. İstek, dilek, arzu: 54b/17, 60a/14, 60a/17, 60a/18, 92a/4, 92a/10, 95b/19, 98a/5, 98a/22.

ṭaleb-i esbāb-ı ma' išet: Yaşamak için gerekli olan şeyleri isteme: 60a/17.

ṭalebe: (a.i. ṭalīb'in c.) Talipler, istekliler: 72b/16.

ṭalebe-i ittılā' -ı aḥkām-ı şerī' at: Şeriatın hükümlerini öğrenmek isteyenler: 72b/16-72b/17.

taḫayyüd: (a.i.) Bağlı olma, bağlanma, bağlılık, kayıtlanma, mukayyet olma. 2. Dikkatli davranma, dikkat etme, özen gösterme, umursama, üstüne düşme: 70b/12.

taḫdīm: (a.i.) (Bir şeyi) kendinden büyük ve üstün bir kimseye verme, sunma: 60a/19.

taḫdīm-i niyāz ü recā: Yalvarış ve yakarışı sunma: 60a/19.

taḫdīr: (a.i.) Ezelde Allah'ın olmasını dilediği şeyler, alın yazısı, kader: 102a/9.

ta' ḳīd: (a.i.) Düğümlleme, düğümlenme: 99a/2.

taḳlīd: (a.i.) tas. Hâl ve makam ehlinin sözlerini söyleyip huyları ile huylanmama, onlar gibi olgun olmadığı hâlde olgun görünmeye çalışma: 99a/1.

ṭalāye: (a.i.) Keşif için önden giden asker, keşif kolu, öncü: 53b/8.

ṭalāye-i ' alem-i zer-mehçe-i āftāb: Güneşin altın hilalli sancağının öncü birliği: 53b/8.

ṭālī': (a.i.) Talih, baht, kader: 107b/9, 107b/11, 108b/1.

ṭālī' -i firūz: İyi talih, uğurlu baht: 107b/9.

ṭālī' -i sa' ādet ü saltanat: Bahtiyarlık ve zenginlik bahtı: 107b/11.

ṭālib: (a.s.) İsteyen, istekli, talep eden: 44a/17, 44a/22, 54b/15, 54b/16, 54b/19, 54b/20, 56b/15, 58a/14, 58a/15, 67b/19, 68a/13, 68a/17, 72a/7, 75b/1, 96a/17, 97a/3, 99b/3, 99b/6, 107b/15.

ṭālib-i cevher-i ‘irfān: İlahi sırlara vâkıf olma cevherini isteyen: 67b/19.

ṭālib-i cevher-i vuşlat: (Allah’a) kavuşma cevherini isteyen: 58a/14.

ṭālib-i çehre-i ‘arūs-ı tâbende-‘izār: Parlak yanaklı gelinin yüzünü (görmeyi) isteyen: 99b/3-99b/4.

ṭālib-i dünyā: Dünyayı isteyen: 54b/16.

ṭālib-i Ḥaqq: Hakk’ı arzulayan: 44a/22, 75b/1, 97a/3.

ṭālib-i ‘ināyet-i Yezdān: Allah’ın inayetini arzulayan: 56b/15-56b/16.

ṭālib-i me’ārib: Arzularına kavuşmayı isteyen: 54b/20.

ṭālib-i sikke-i fenāyī: Fânîlik külahını murat eden: 68a/13.

ṭālib-i tarīkat ü ḥaḳīkat: (Allah’a erişmek için bir) yol ve (Hakk’ın kâinattaki tasarruf ve iradesinin) hakikat(ini) arayan: 72a/7-72a/8.

ṭaliḥat: (a.i.) Deve dikeninin bol olduğu yer, dikenlik: 106b/8.

ṭaliḥat-ı şebistān-ı ḥayret: Hayret gecesinin dikenliği: 106b/8.

ta‘līk: (a.i.) Asma: 105b/12.

ta‘līk-i perde-i ḥāb u rāḥat: Uyku ve rahatlık perdesini asma / çekme: 105b/12.

ta‘līm: (a.i.) Öğretme: 86b/3.

ta‘līm ü ilkā kı1- (a.t.b.f.i.): Öğretmek ve telkin etmek: 86b/3.

ṭālī‘-vaḳt: (a.b.i.) Uğurlu zaman: 108a/23.

taḷṭīf: (a.i.) Ödüllendirme, onurlandırma: 48b/3, 58b/20.

taḷṭīf olun- (a.t.b.f.i.): Ödüllendirilmek, onurlandırılmak: 48b/3, 58b/20.

ṭama‘: (a.i.) Doymazlık, çok isteme, açgözlülük: 44a/19, 44b/2, 44a/20, 44b/18.

tamām: (a.i.s.zf.) 1. Tam, tamam, eksiksiz, tam olma, bütün, tüm. 2. Tam olarak, eksiksiz: 59a/6, 64b/5, 68b/7, 69a/11, 98b/20, 101a/15.

tamām-ı ‘ālem-i mülk ü melekūt: Dünya ve melekler âleminin tamamı: 59a/6, 69a/11.

tamām-ı āsāyiş ü ğinā vü tüvāngerlik ü şafā: Rahat, zenginlik, güçlülük ve gönül şenliğinin tamamı: 64b/6.

tamām-ı gerden-firāzān-ı enām: Mahlukatın tüm mağrurları: 68b/7.

tamām-ı ḥasb-i ḥāl: Durumun eksiksiz izahı: 98b/20-98b/21.

ṭamar: (t.i.) Damar: 94a/9.

ṭamğa: (t.i.) Mühür: 50b/18.

ṭa' mīr: (a.i.) Onarma, düzeltme, eskimiş veya bozulmuş bir şeyi yenileme veya kullanılır duruma getirme: 80a/23.

tāmm: (a.s.) Tam, bütün, eksiksiz: 51a/2, 56b/1.

tāmm: (a.s.) Tam, bütün, eksiksiz: 89b/7.

ṭa' n: (a.i.) Kınama, ayıplama, yerme, azarlama, paylama, zemmetme, kötü söz söyleme: 45b/12, 45b/21, 46a/1, 46a/6, 49b/22, 65a/23, 70b/4.

ṭa' ne-zen: (a.f.b.s.) Yeren, ayıplayan, kınayan, çekiştiren, söven: 54a/17, 106b/13.

ṭa' ne-zen-i bustān-ı nā-rencīn: Kimseye sıkıntı vermeyen çiçek bahçesini (bile) ayıplayan: 54a/17.

ṭa' ne-zen-i cām-ı Cem: (Sarhoşluğun etkisiyle şarabın mucidi) Cem'in kadehini yeren (beğenmeyen): 106b/13.

tār: (f.s.) 1. Karanlık. 2. Tel: 45b/5, 48a/6, 56a/6, 97b/9.

tār-ı ḥadeng-i dil-düz-ı müjgān: Kirpiklerin gönül delen ok teli: 45b/5.

tār-ı zülf-i müca' ad-ı yār: Sevgilinin kıvrıkcık saç teli: 48a/6.

ṭarab: (a.i.) Sevinmekten gelen coşkunluk, şenlik, sevinçlilik, neşelenme: 49a/5.

ṭaraf: (a.i.) Taraf, yan, yön: 43b/11, 86a/19, 93b/15, 93b/21, 94a/4, 99b/18, 100b/12.

ṭaraşşud: (a.i.) Gözetleme, gözleme, bekleme, dikkatle bakma: 58a/4.

ṭarāvet: (a.i.) Tazelik: 47b/3, 52a/5, 73a/22, 76b/14, 76b/19, 77a/5, 77a/14, 84a/10.

ṭarāvet-i bahār-ı kem-beḳā-yı dünyā: Dünyanın kısa ömürlü baharının tazeliği: 77a/5-77a/6.

ṭarāvet-i eyyām-ı bahār-ı civānī: Gençlik baharı günlerinin tazeliği: 73a/22.

ṭarāvet-i fikr-i Mevlā: Allah'ın düşünmenin verdiği tazelik: 47b/3.

ṭarāvet-bahş: (a.f.b.s.) Tazelik bahşeden, canlılık veren: 104b/23.

ṭarāvet-bahş-ı iḥsān: Lütfuyla tazelik bahşeden: 104b/23.

ṭarāvet-yāb: (a.f.b.s.) Tazelik bulan, taze, canlı: 46a/17.

ṭarāvet-yāb ol- (a.f.t.b.fi.): Tazelenmek, canlanmak, tazelik bulmak: 46a/17, 72b/11, 72b/12.

ṭarāvet-yāb ü ḥandān ol- (a.f.t.b.fi.): Canlanmak ve şenlenmek: 46a/17.

ṭarāyif: (ṭarā'if) (a.i. ṭarīfe'nin c.) Az bulunan şeyler, güzel ve ender şeyler, zarif şeyler: 42b/20.

ṭārem: (f.i.) Kubbe, kümbet: 97a/17.

ṭārem-i çārūm: Dördüncü kat gök / cennet: 97a/17.

ṭarḥ: (a.i.) 1. Düzenleme, kurma, tertipleme. 2. Atma, bırakma, koyma: 59b/17, 61b/21, 66b/8, 73a/8, 75b/4, 75b/16, 85a/12, 106b/4.

ṭarḥ-ı encümen-i 'işret ü ünsiyyet: İçki âlemi ve haşır neşir olma meclisini kurma: 73a/8-73a/9.

ṭarḥ-ı encümen-i muḥāsebe: Hesaba çekme meclisini kurma: 66b/8-66b/9.

ṭarḥ-ı encümen-i muḥāsebe-i a' māl: Amelleri hesaba çekme meclisini kurma: 61b/21.

ṭarḥ-ı encümen-i şoḥbet: Sohbet meclisini kurma: 75b/16.

ṭarḥ-ı ḥas ü ḥār-ı nifāk: Anlaşmazlık çer çöpünü atma: 75b/4-75b/5.

ṭarḥ-ı şebīke-i iḥtiyāl: Hile ağını atma, hile tuzağını kurma: 85a/12-85a/13.

ṭarḥ-efgen: (a.f.b.s.) Temel atan: 45b/6.

ṭarḥ-efgen-i esās-ı binā: Binanın temelini atan: 45b/6.

ṭarḥ ü ḥavāle it- (a.t.b.fi.): Başkasının sorumluluğuna bırakmak: 59b/17.

ṭarīk: (a.i.) 1. Yol. 2. Takip edilen yol, usul. 3. Vasıta, vesile, sebep. 4. tas. Allah'a ulaşmak için tutulan yol, bir velinin tuttuğu Allah'a ulaşma yolu, tarikat: 43a/10, 45b/11, 50a/16, 51a/6, 54b/23, 60b/14, 61a/11, 64b/15, 72a/1, 72a/3, 72b/22, 89a/9, 89b/6, 90a/17, 91a/19, 91b/11, 92a/10, 98a/5, 98b/1, 105a/22.

ṭarīk-i dōstī: Aşk yolu: 105a/22.

ṭarīḳ-i ehl-i şūret: Olayların / varlıkların sadece dış görünüşleriyle ilgilenenlerin yolu: 91b/11.

ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ: Hak yolu: 45b/11, 72a/1, 72a/3.

ṭarīḳ-i ʿirfān: İlahi sırlara vâkıf olma yolu: 51a/6.

ṭarīḳ-i mübāḥaṣe: Sohbet etme yolu: 91a/19.

ṭarīḳ-i müstaḳīm: Doğru yol: 54b/23.

ṭarīḳ-i ṭaleb: Arzu(ya ulaşma) yolu: 92a/10.

tārīk: (f.s.) Karanlık: 56b/1, 61a/23, 75b/18, 105b/1.

taʿrīk: (a.i.) Kulak bükme, kulağını çekme: 80b/6.

taʿrīk-i gūş: Yay kollarını çekme: 80b/6.

ṭarīḳa: (a.i.) 1. Yol, tarik. 2. Tarikat, bir şeyhe bağlı kimseler için konulmuş olan manevi, ahlaki ve sosyal kuralların bütünü ve bu kurallara göre teşkilatlanmış kurum: 48a/12, 51b/13, 64a/5, 64a/17, 64b/22, 72a/12, 74a/4, 90a/18, 91a/8, 91a/9, 91a/10, 91a/13, 91b/16, 91b/23.

ṭarīḳa-i erbāb-ı naẓar u istidlāl: Akıl ve fikir yürüten kimselerin yolu: 90a/18-90a/19.

ṭarīḳa-i gerden-firāzān-ı pīrān-ı meşāyih-i ʿizām: Başı yukarıda olan büyük şeyhlerin yolu: 74a/4-74a/5.

ṭarīḳa-i Ḥaḳḳ: Hak yolu: 72a/12.

ṭarīḳa-i hidāyet: Hidayet yolu: 48a/12.

ṭarīḳa-i meslūke-i ʿurefā vü etḳiyā: Ariflerin ve takva sahiplerinin izlediği yol: 51b/13.

ṭarīḳa-i mübālağa vü diḳḳat: Aşırı gayret gösterme ve ileri derecede titizlik yolu: 64b/22.

ṭarīḳa-i naẓar u istidlāl: Fikir yürütme ve delil ile anlama yolu: 91a/9.

ṭarīḳa-i şāniye: İkinci yol: 91a/13-91a/14.

ṭarīḳa-i taṣfiye: (Ruhu ve kalbi) arındırma yolu, sufilerin yolu: 91a/8-91a/9, 91b/16, 91b/23.

ṭarīḳa-i ūlā: Birinci yol: 91a/10.

tārīka: (a.i.) Afet, bela, musibet, felaket, facia, badire: 80a/14.

tārīka-i hevlnāk-ı kūs-ı rihlet: Göç davulunun (ecelin) korkunç felaketi: 80a/14-80a/15.

tārīkat: (a.i.) 1. Yol, tarik. 2. Tarikat, bir şeyhe bağlı kimseler için konulmuş olan manevi, ahlaki ve sosyal kuralların bütünü ve bu kurallara göre teşkilatlanmış kurum. 3. Allah'a erişme yolundaki dört makamdan (şeriat, tarikat, hakikat, marifet) ikincisi. Bu makam kulun, hakiki fail olan ve tecelli yoluyla âlemlerde zuhur eden Cenabıhakk'ın İlâhi sıfatlarını, kâinattaki tasarruf ve iradesini, gizlediği ve açıkladığı şeyleri, kaza ve kaderi müşahade ettiği makamdır: 47a/18, 48a/11, 54b/14, 58b/20, 63a/17, 65b/6, 67a/7, 67a/10, 72a/7, 73b/9, 79a/16, 98a/17, 99a/22, 109a/7.

tārīkî: (f.i.) Karanlık: 80a/7.

tārīkî-i hūcerāt-ı kuvā-yı müdrike: İdrak etme gücünün gözlerinin karanlığı: 80a/7.

tarrār: (a.s.) Gönül çalan, insanın aklını başından alan: 45a/23.

tarşif: (a.i.) Birbirine bitiştirip kuvvetlendirme, sağlamlaştırma: 45b/6.

tarşif-i cüdrân-ı süknâ: Evin duvarlarını sağlamlaştırma: 45b/6.

tarşin: (a.i.) Sağlamlaştırma, kuvvetlendirme, güçlendirme: 66a/10.

tarşin-i nefis: Nefsi güçlendirme: 66a/10.

tār-u-mār: (f.b.s.) Perişan, karmakarışık, darmadağınık: 42b/15, 83a/21.

tār-u-mār eyle- (f.t.b.fi.): Dağıtmak, perişan etmek: 97b/10.

taşaddî: (a.i.) Bir işe girişme, teşebbüs etme, başlama, el atma, girişme, girişim, teşebbüs: 65b/4.

taşaddî it- (a.t.b.fi.): Girişmek, teebbüs etmek, el atmak: 86a/9.

taşaddî kıl- (a.t.b.fi.): Girişmek, teebbüs etmek, el atmak: 86b/9.

taşaddî olun- (a.t.b.fi.): Girişilmek, teebbüs edilmek, el atılmak: 91b/22.

taşallüb: (a.i.) Din hususunda sebatlı olma, dinî konularda fazla gayret gösterme: 59b/20.

taşarruf: (a.i.) Bir şeye sahip olma ve sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, hâkimiyet, egemenlik: 46b/22, 59a/7, 88b/12, 92b/15, 93a/9, 93a/14, 104b/1.

taşarruf-ı eczâ-yı mümkünât: Mahlukatın azalarının hâkimiyeti: 59a/7.

taşarruf it- (a.t.b.fi.): Hükmetmek, hâkim olmak, bir şeye sahip olup onu istediği gibi kullanmak: 89a/13.

taşavvur: (a.i.) 1. Mantık ilminin bir nesnenin zihinde kavranıp bilinmesiyle ilgili cins, nevi, fasıl, hassa, araz gibi beş külli esası ve tarif, had ve resim gibi amaçları içine alan bölümü. 2. Zihinde şekillendirme, fikren kurma, düşünme, tasarım. 3. Düşünce, niyet, maksat, plan: 44a/10, 54a/20, 89b/15, 89b/15, 89b/17,

taşavvur-ı âher: Başka bir düşünce: 89b/15.

taşavvur-ı şüret-i nîstî: Yokluğun varlığını düşünme: 44a/10.

taşavvurât: (a.i. taşavvur'un c.) 1. Mantık ilminin bir nesnenin zihinde kavranıp bilinmesiyle ilgili cins, nevi, fasıl, hassa, araz gibi beş külli esası ve tarif, had ve resim gibi amaçları içine alan bölümü. 2. Zihinde şekillendirmeler, fikren kurmalar, tasarımlar. 3. Düşünceler, niyetler, maksatlar, planlar: 89b/1, 89b/13.

taşavvurât u taşdikât-ı ma' lûme: (Mantık ilminin) bilinen tasavvurat ve tasdikât bölümleri: 89b/13.

taşdîr: (a.i.) Baş ağrıtmak, can sıkma, rahatsız etme: 88b/6.

taşdik: (a.i.) 1. Mantık ilminin, bir nesnenin tasavvurlarla bilinmesinden sonra esas önermeler; amacı kıyas, burhan, cedel, şiir ve hitabet olan bölümü. 2. Gerçek olduğunu söyleme, doğru olduğunu bildirme, doğrulama. 3. Doğru ve yerinde bularak kabul etme, onaylama, onama, tasvip etme: 56a/3, 89b/15, 89b/16, 89b/17.

taşdik-i âher: Başka bir tasdik / doğrulama: 89b/16.

taşdikât: (a.i. taşdik'in c.) Mantık ilminin, bir nesnenin tasavvurlarla bilinmesinden sonra esas önermeler; amacı kıyas, burhan, cedel, şiir ve hitabet olan bölümü: 89b/13.

taşdik it- (a.t.b.fi.): Onaylamak, doğrulamak: 43a/18, 50a/19, 60b/8.

taşdikîyye: (a.s.) Tasdikle ilgili, tasdike ait: 89b/5.

taşdik ü tahkik it- (a.t.b.fi.): Doğru ve yerinde bularak kabul etmek: 56a/3.

taşfiye: (a.i.) Arıtma, arındırma, saflaştırma, temizleme: 47b/20, 65b/11, 71b/3, 78b/21, 84a/5, 85b/7, 87a/18, 88b/5, 91a/9, 91b/16, 91b/23, 95b/10, 98b/2.

taşfiye-i kalb: Kalbi saflaştırma / temizleme: 71b/3.

taşfiye-i rûh: Ruhu saflaştırma / arındırma: 65b/11, 95b/10.

taşnîf: (a.i.) Kitap tertip etme, kitap yazma: 42b/10.

taşrih: (a.i.) Açık açık anlatma, apaçık belirtme: 43b/7, 87b/12.

taşrîh it- (a.t.b.fi.): Açıkça belirtmek, açık açık anlatmak: 43b/7, 87b/12.

taşvîr: (a.i.) Karagöz oyunundaki kahramanların deriden kesilmiş şekillerinden her biri: 99a/3, 99a/4.

taşvîr-i kâlîçe-i hiç: Yokluğun küçük deriden kesilmiş şekilleri (Karagöz oyununda perdeye yansıtılan, aslında varlığı bulunmayan, deriden kesilmiş şekiller): 99a/3.

taşvîr-i şîr-i şād- revân: Karagöz oynatılan perdedeki aslan figürü: 99a/4.

taş at- (t.b.fi.): 1. Taş atmak. 2. Söz dokundurmak, birine dolaylı olarak iğneleyici söz söylemek: 46a/4-46a/5, 46a/9.

taşra: (t.i.) Dış, dışarı, öte: 62a/15, 107b/5, 108a/1.

taşra eyle- (t.b.fi.): Çıkarmak, dışarı çıkarmak, uzaklaştırmak, atmak: 107b/5.

taşra it- (t.b.fi.): Çıkarmak, dışarı çıkarmak, uzaklaştırmak, atmak: 108a/1.

taşra vir- (t.b.fi.): Dışarıya yansıtmak, dışına vermek, salmak, dışarı çıkarmak: 62a/15.

taṭbîk: (a.i.) Uygulama, yerine getirme: 109b/10.

taṭhîr: (a.i.) Temizleme, paklama: 90b/23.

taṭhîr-i bâṭın: İçi (kalbi) temizleme: 90b/23.

ta'ṭîl: (a.i.) İşten el çekme, bırakma, çalışmayı kesme, durma, durdurma: 80b/7.

ṭavâf: (a.i.) Bir şeyin çevresinde dolaşma: 76a/5, 76a/10.

ṭavâf eyle- (a.t.b.fi.): Etrafında dönmek, çevresini dolaşmak: 75a/20.

ṭavâriḳ: (a.i. ṭârîḳ ve ṭârîḳa'nın c.) Gece gelen belalar, musibetler, felaketler, afetler: 44b/5, 67a/15, 101a/18, 102a/15, 102b/10.

ṭavâriḳ-ı belıyyât: Belaların felaketleri: 101a/18.

ṭavâriḳ-ı belıyyât-ı dehr-i bî-ḳarâr: Baki olmayan dünyanın belaların felaketleri: 102a/15.

ṭavâriḳ-ı ma' reke-i rûzgâr: Dünya denen savaş meydanının belaları: 67a/15.

ṭavf kerdin: (a.f.b.fi.) Etrafında dönmek, çevresini dolaşmak: 75a/17.

ta'vîḳ: (a.i.) Geciktirme, geriye bırakma, alıkoyma, savsaklatma, oyalandırma: 91a/1, 92a/2.

ta'vîḳ ü işgâl it- (a.t.b.fi.): Alıkoymak ve oyalamak: 91a/1.

ṭavḳ: (a.i.) Halka, tasma: 59a/1.

ṭavḳ-ı irāde: İrade halkası: 59a/1.

ṭavṣiye buyur- (a.t.b.fi.): Tavsiye etmek, öğütlemek: 68a/13.

ṭavṭīn: (a.i.) Bir şeye bağlanıp onu neticelendirme, gönlünü bağlama: 66b/16.

ṭavṭīn-i nefis: Gönlünü bir şeye bağlama, kendini teslim etme: 66b/16.

ṭayerān: (a.i.) Uçma, uçuş: 95a/13.

ṭayerān it- (a.t.b.fi.): Uçmak: 95a/13.

ta'yīn: (a.i.) Belli etme, ayırarak belirleme, belirli duruma getirme: 52a/20, 78b/3, 87b/10.

ta'yīn it- (a.t.b.fi.): Belirlemek, görevlendirmek: 106a/19-106a/20.

ṭayyibe: (a.s.) İyi, güzel, hoş: 103b/15.

tāz: (f.i.) Koşma, koşuş: 97b/20.

tāze: (f.s.) 1. Yeni. 2. Taze, körpe. 3. Genç: 43a/15, 46a/11, 46a/19, 62b/11, 73a/3, 74a/13.

tāze-berīdān: (f.a.b.i.) Genç ulaklar: 74a/13-14.

tāze-giyāh: (f.b.i.) Taze ot, taze bitki: 55a/18.

tāze-rū: (f.b.s.) Canlı, taptaze: 46a/10.

taẓyī': (a.i.) Boşuna harcama, zayi etme, kaybına sebep olma: 88b/6.

taẓyīḳ: (a. i.): Daraltma, darlama, darlık verme, sıkıntı ve ızdırap verme, sıkıştırma, baskı, zorlama: 85a/8.

te'ākub: (a.i.) Birbirini takip etme, birbiri ardınca olma, birbirini izleme, arka arkaya gelme: 100a/12.

te'ākub-ı leme'āt-ı füyūzāt: Feyizlerin parıltılarının art arda gelmesi: 100a/12-100a/13.

te'ānuḳ: (a.i.) Birbirinin boynuna sarılma, sarmaş dolaş olma, kucaklaşma: 52a/2.

te'arrī: (a.i.) Bir durumdan, bir şeyden uzak olma, beri olma: 43a/8.

tebāh: (f.s.) Bozuk, çürük, harap, yıkık: 49a/19.

teba'iyet: (a.i.) Uyuma, tabi olma: 75b/7.

teba' iyyet-i hevā-yı nefis: Nefsin istek(ler)ine uyma: 75b/7.

tebāşir: (a.i.) 1. Her şeyin başlangıcı, ilk zamanı, geleceğini gösteren evveli, öncesi. 2. Müjde: 52b/20, 75a/7, 97a/10, 106a/10.

tebāşir-i felāku's-şubḥ: Sabahın olduğunu haber veren ilk aydınlık, fecir vakti öncesi, sabahın müjdecisi, fecrikâzip: 52b/20, 75a/7.

tebdil: (a.i.) 1. Dönme, dönüşme, değişme. 2. Döndürme, dönüştürme, değiştirme: 57a/8, 59a/16, 76a/21.

tebdil-i ḥaḳīkat: Özüne dönme: 76a/21.

tebdil-i mekân: Yer değiştirme: 57a/8.

tebdil-i mekân-ı imkân: Fâni dünyadan göçme, fâni dünyayı bırakma: 57a/8.

tebeddülât: (a.i. tebeddül'ün c.) Değişimler, değişmeler, başkalaşım, başkalaşmalar: 78a/13, 78b/22.

tebeddülât-ı 'arşa-i icād: (Allah'ın) yaratma meydanındaki (dünyadaki) değişimler: 78b/22.

tebeddülât-ı eṭvār-ı 'âlem-i mülk ü melekût: Dünya ve melekler âleminin hâllerinin değişimleri: 78a/13.

teber: (f.i.) Balta: 104b/16.

teberrük: (a.i.) Uğurlu sayma, mübarek görme: 42b/16.

teb' id: (a.i.) Uzaklaştırma: 82a/8.

teb' id it- (a.t.b.fi.): Uzaklaştırmak: 82a/8-82a/9.

tebrîk: (a.i.) Kutlama: 53a/16.

tebrîk-i kudüm-i şubḥ-ı tâbende-'izâr: Parlak yanaklı sabahın gelişini kutlama: 53a/16.

tebyîn: (a.i.) Açıklığa kavuşturma, açık açık anlatma: 78b/3.

tebyîn buyur- (a.t.b.fi.): Açıklığa kavuşturmak, açık açık anlatmak: 78b/3.

teb-zedegân: (f.b.i. teb-zede'nin c.) Sıtmaya tutulanlar, sıtmalılar: 55b/12-55b/13.

teb-zedegân-ı ḥarâret-i ḡaflet: Gaflet ateşinin sıtmalıları: 55b/12-55b/13.

tecāhül: (a.i.) Bilmezlikten gelme, bilmiyormuş gibi görünme, cahil gibi görünme: 65a/20.

tecāhül it- (a.t.b.fi.): Bilmezlikten gelmek: 82b/16.

tecāvüz: (a.i.) Geçme, sınırı geçme, belli bir haddi aşma: 73b/12, 78b/5.

tecāvüz it- (a.t.b.fi.): Aşmak, geçmek, bir sınır ve hizanın ötesine geçmek: 74b/5.

tecdîd: (a.i.) 1. Yenileme. 2. Yenilenme, tazelenme: 70b/15, 81a/23.

tecdîd-i keyf-i nâ-bûd: (Allah'ın varlığında) yok olmanın sarhoşluğuyla tazelenme: 70b/15.

tecellî: (a.i.) 1. Görünme, belirme, görünür olma, zuhur etme. 2. Allah'ın kudretinin şahıslarda ve eşyada görünmesi. 3. tas. Salikin kalbinde gayp âlemine ait nurun belirmesi, İlâhi feyzin müminin kalbinde zuhuru: 78b/15, 91a/4.

tecellî-i cemâl-i İlâhî: Allah'ın güzellik ve rahmetle tecellisi: 91a/4.

tecellî-i fîrûğ-ı âftâb-ı kudret-i kâmile: (Allah'ın) mutlak güç güneşinin ışığının tecellisi: 78b/15.

tecellî eyle- (a.t.b.fi.): Görünmek, belirme, zuhur etmek: 91a/3.

tecelligâh: (a.f.b.i.) 1. Tecelli yeri, görünme yeri, zuhur yeri. 2. Allah'ın kudretinin zuhur ettiği yer: 43a/22, 48a/10, 100a/13.

tecelligâh-ı nûrun 'alâ nûr: Nur üstüne nurun tecelli ettiği yer: 100a/13.

tecelligâh-ı zât: (Allah'ın) zatın(ın) tecelli ettiği yer: 43a/22.

tecelliyât: (a.i. tecellî'nin c.) 1. Tecelliler, görünmeler, zuhur etmeler. 2. tas. İlâhi feyzin salikin kalbinde zuhurları: 48a/1, 58b/5, 62b/3, 71b/3.

tecelliyât-ı Rabbâniyye: İlâhi tecelliler: 48a/1-48a/2.

tecemmül: (a.i.) 1. Süslenme. 2. Gösteriş, özentî, yapmacık: 50b/6, 64a/5.

tecemmül ü tezeyyün it- (a.t.b.fi.): Süslenmek: 50b/6.

tecerru': (a.i.) Yudum yudum içme: 107a/16.

tecerrüd: (a.i.) 1. Soyutlanma, uzaklaşma, uzaklaşmış olma, her şeyden uzak olma. 2. tas. Dünyaya ait her şeyden vazgeçip Allah'a yönelme: 49a/14, 64a/5.

tecessüm: (a.i.) 1. Şekillenme, vücut bulma, cisimleşme, maddeleşme, somutlaşma. 2. Görünme, belirme, göz önüne gelme: 90b/18.

tecml: (a.i.) Süsleme: 108a/4.

tecml ü tahsîn it- (a.t.b.fi.): Süslemek ve güzelleştirmek: 108a/4.

tec̣rībī: (a.s.) Tecrübeye dayanan: 89b/8.

tec̣rīd: (a.i.) 1. Soyutlama, soyutlanma. 2. tas. Dünyadan elini eteğini çekerek Allah'a yönelme: 49a/3, 104a/19, 104a/22.

tec̣rīd it- (a.t.b.fi.): Soyutlamak, ayırmak, bir kenara koymak: 89a/12.

tec̣rūbe: (a.i.) Tecrūbe, deneyim: 54b/12, 89b/6.

tec̣vīf: (a.i.) Kalp boşluklarından her biri: 93b/18, 93b/20, 93b/22, 94a/2, 94a/2, 94a/4, 94a/6, 94a/6, 94a/9, 94a/11, 94a/17, 94b/3.

tec̣vīf-i evsaṭī: Ortadaki kalp boşluğu: 94a/2.

tec̣vīf-i eyman: Sağdaki kalp boşluğu: 93b/18, 93b/20, 94a/2, 94a/4.

tec̣vīf-i eyser: Soldaki kalp boşluğu: 93b/22, 94a/6, 94a/6-94a/7, 94a/9, 94a/11, 94a/17, 94b/3.

teḍārik: (a.i.) 1. Edinme, sağlama, kazanma, hazır etme, hazırlama, hazır bulundurma, elde etme, ele geçirme, temin etme. 2. Hazırlık: 50a/21, 50b/23, 52a/17, 55a/20, 56b/1, 59b/23, 60a/8, 60a/10, 60b/3, 62a/6, 63a/2, 66b/15, 70a/1, 71b/18, 82a/20, 82a/22, 92a/15.

teḍārik-i emti'a-i mütekāşire: Çok mal kazanma: 71b/18.

teḍārik-i esbāb-ı kibr: Kibir için gereken şeyleri hazır bulundurma: 82a/20-82a/21.

teḍārik-i kūt-ı yevmiyye: Günlük rızık kazanma: 59b/23.

teḍārik-i luḡme-i ḥelāl: Helal lokmayı kazanma: 60b/3.

teḍārik-i ma' āṣ: Rızık temin etme: 56b/1.

teḍārik-i mā-fāt: Kaybedilen şeyi (tekrar) elde etme: 92a/15.

teḍārik-i metā' -ı ḡam-ı ' aşḡ: Aşk gamının sermayesini elde etme: 70a/1.

teḍārik-i rūz-merre: Gündelik (rızıkını) kazanma: 60a/8.

teḍārik-i ser ü sāmān-ı maḥābis-i a' māl: (Hayırlı) amellerin işlendiği inzivagāhların huzurunu elde etme: 50b/23-51a/1.

teḍārik-i tūṣe-i rāh-ı āḥiret: Ahiret yolunun azığını hazırlama: 55a/20-55a/21.

teḍārik-i tūṣe-i rāh-ı āḥiret ü maḥşer: Ahiret ve mahşer yolunun azığını hazırlama: 66b/15-66b/16.

tedārik-i zād-ı uhreviyye: Ahiret hayatına ait azığı kazanma: 52a/17.

tedārik it- (a.t.b.fi.): Edinmek, sağlamak, elde etmek, ele geçirmek, temin etmek: 63a/2.

tedbīr: (a.i.) Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, başvuru, çare, önlem, çözüm. 2. Üzerinde tasarruf etme, idare etme, yönetme, düzenleme. 3. Bir şeyi temin edecek veya defedecek yol, başarı için gereken hazırlık: 60a/18, 64a/4, 67b/15, 80a/4, 92b/15, 93a/9, 96a/10, 96a/22, 103b/7, 103b/11, 103b/14, 104b/1, 104b/13, 109b/7.

tedbīr-i ‘aql: Aklın önlemi: 103b/7.

tedbīr-i müdāvāt: Tedavi etmek için verilen emek: 96a/10.

tedbīr-i ṭabīb: Hekimin çözümü: 96a/22.

tedbīr-i umūr-ı kārghāh-ı ḥavāss: Duyular atölyesinin işlerini düzenleme / halletme: 80a/4-80a/5, 109b/7-109b/8.

tedbīr eyle- (a.t.b.fi.): Önlem almak, çare bulmak: 96b/3.

tedbīr ü taṣarruf it- (a.t.b.fi.): Yönetmek ve hükmetmek: 93a/9.

tederrüc: (a.i.) Derece derece ilerleme, adım adım ilerleme, yükselme: 91a/12.

tedrīc: (a.i.) Derece derece ilerleme, yavaş yavaş hareket etme: 48a/13, 85b/8, 93a/1.

tedvīn: (a.i.) 1. (Manzumeleri) divan hâline sokma. 2. Kitaplaştırma, kitap hâline getirme: 42b/10, 43a/6.

te’emmül: (a.i.) Etraflıca düşünme, iyice düşünme: 45a/13, 67b/2, 103b/16.

te’essüf: (a.i.) Üzülme, esef etme, kederlenme: 45b/3, 51b/15, 53b/4.

tef: (f.i.) Sıcaklık, ısı, hararet: 71a/21, 96b/5.

tef ü tāb: Sıcaklık ve hararet: 71a/21, 96b/5,

tef ü tāb-ı ‘aşk-ı Rabbü’l-‘ibād: Kullarını besleyen, terbiye eden Allah’ın aşkının sıcaklık ve harareti: 71a/21.

tefāḥūr: (a.i.) Övünme: 50a/12.

tefāḥūr ü ihtizāz it- (a.t.b.fi.): Övünmek ve şevk ile harekete geçmek: 50a/12.

tefāṣīl: (a.i. tafṣīl’in c.) Bütün ayrıntıları ile açıklamalar: 85b/15.

tefāṣīl-i muḥaqqıq-ı ulemā: Varlıkların hakikatini bilen âlimlerin ayrıntılı açıklamaları: 85b/15-85b/16.

tefāsīr: (a.i. tefsīr'in c.) Tefsir kitapları: 86a/23.

tefekkkür: (a.i.) Düşünme: 44a/1, 45a/13, 56b/1, 61b/20, 75a/10.

tefekkkür it- (a.t.b.fi.): Düşünmek: 97b/7-97b/8.

tefekkkür ü müṭāla‘ a it- (a.t.b.fi.): Düşünmek ve tetkik etmek: 44a/1.

tefekkkür ü taḥayyül it- (a.t.b.fi.): Düşünmek ve hayal etmek: 45a/13.

teferrüd: (a.i.) Eşsiz, emsalsiz, benzersiz olma, üstün olma, üstünlük: 46a/19.

tefrīg: (a.i.) 1. Feragat ettirme, vazgeçirme. 2. Azade etme, kurtarma: 57b/2, 68b/11.

tefrīg-i dimāğ: Beyni (nefsî arzulardan) vazgeçirme, beyni (nefsî arzulardan) kurtarma: 57b/2.

tefrīg-i dimāğ-ı ārzū: (Dünyevi şeylere) arzu duyan beyni vazgeçirme: 68b/11.

tefrīḳ: (a.i.) 1. Ayırma, ayırt etme, farklı tutma, seçme. 2. Dağıtma, saçma, parçalama: 61a/14, 78a/1.

tefrīt: (a.i.) Gereğinden daha aşağıda kalma, ortalamanın çok altında kalma: 92a/22.

tefsīr: (a.i.) Kur'an-ı Kerim'in açıklanmasına dair ilim: 89a/16.

tefte: (f.s.) Kızgın, kızmış, hararetili, çok sıcak: 103a/1.

teğāfūl: (a.i.) Anlamazlıktan gelme, bilmezlikten gelme, kendini gafil gösterme: 48b/13, 49a/19, 65a/20.

tegerg: (f.i.) Dolu (yağış türü): 104b/22.

tegerg-i āfet-resān: Bela getiren dolu (yağışı): 104b/22.

teh: (f.i.) Dip: 80b/9.

teh-i kūze-i ḥāk-āgīn-i laḥd ü maḳīl: Mezar ve kabrin toprak dolmuş testisinin dibi: 80b/9.

teheccüd: (a.i.) Gece kalkıp namaz kılma: 97b/4.

tehī: (f.s.) 1. Boş. 2. Uzak kalan, geri duran, eksik olan, (bir şeyden) yoksun bulunan: 66a/20, 108a/18, 108a/18, 108a/18, 108a/19.

tehī-dest: (f.b.s.) Eli boş: 55b/4.

tehī it- (f.t.b.fi.): Boşaltmak: 45b/12.

te'ḥīr: (a.i.) Erteleme, sonraya bırakma, geciktirme: 59a/17.

tehī sāhten: (f.b.fi.) Boşaltmak: 45b/12.

tehlūke: (a.i.) Tehlike: 81b/13.

tehyīc: (a.i.) Harekete geçirme, hareket ettirme: 46b/18.

tehyīc-i nesīm-i ʔarab u inbisāt: Neşe ve ferahlık rüzgârını harekete geçirme: 49a/5.

tehyīc-i şarşar-ı tünd-bād-ı mehīb-i kıyāmet-nehīb-i havā: Havanın kıyamet kadar korkunç kasırgasının hareket ettirmesi: 46b/18-46b/19.

tehzīb: (a.i.) Düzeltme, ıslah etme, güzelleştirme: 90b/22.

tehzīb-i zāhir: Dışını düzeltme: 90b/22.

tek: (f.i.) Koşma, seğırtme: 97b/20.

tek-ü-tāz: Koşuşturma, koşmaca, öteye beriye koşuşmalar: 97b/20.

tekālīf: (a.i. teklīf in c.) Yükümlülükler: 64a/16.

tekālīf-i şerʕiyye: Şeriata ait yükümlülükler: 64a/16.

tek-ā-pūy: (f.i.) Öteye beriye koşarak araştırma, koşuşturma: 62b/11.

tekāsül: (a.i.) Tembellik, üşengeçlik, gevşeklik, kayıtsızlık, umursamazlık: 82a/22.

tekāsül it- (a.t.b.fi.): Tembellik etmek: 53b/2.

teḳāṭur: (a.i.) Damlama, damla damla dökülme: 58a/19.

teḳāzā: (a.i.) Zorlayarak isteme, talep, istek, arzu: 56b/1, 70a/10, 73a/5.

teḳāzā-yı şeb-i şebāb-ı seyyiʔe: Kötü (geçen) gençlik gecesinin arzu(lar)ı: 56b/1.

teḳāzā-peḳīr: (a.f.b.s.) Zorlayarak isteyen: 94b/21.

teḳāzā-peḳīr ol- (a.f.t.b.fi.): Zorlayarak istemek: 94b/21.

tekdīr: (a.i.) Azarlama, paylama: 43a/14.

tekdīr it- (a.t.b.fi.): Azarlamak, paylamak, çıkışmak: 43a/14.

tekebbūr: (a.i.) Kibirleşme, böbürlenme: 82a/14.

tekellūf: (a.i.) 1. Zahmetli bir işe katlanma. 2. Gösteriş, özentî, yapmacık: 56b/11.

tekellūm: (a.i.) Konuşma, söyleme: 86a/19.

tekerrūr: (a.i.) Tekrarlanma: 105a/3.

teklifât: (a.i. teklîf'in c.) 1. Yükümlülükler, sorumluluklar. 2. Zorluklar, meşakkatler, zahmetler: 88b/14.

tekmîl: (a.i.) 1. Tamamlama, bitirme. 2. Kemale erdirmeye, olgunlaştırma: 50b/15, 74a/22, 80b/14, 90b/1, 92b/20, 92b/23, 93a/18, 93b/3.

tekmîl-i esmâ: Allah'ın en güzel isimlerini tamamlama (öğrenme): 50b/15.

tekmîl-i mevâdd-ı eṭvâr: Nefsin yedi derecesine göre salikte değişen tüm hâlleri tamamlama: 74a/22.

tekmîl-i sāmān-ı ḥ'uş-ḥālî vü şād-mānî: Bahiyarlık ve mutluluk servetini tamamlama: 80b/14.

tekmîl it- (a.t.b.fî.): Bitirmek, tamamlamak, kemale erdirmek: 85b/9, 90a/11-90a/12, 93a/10.

tekrâr: (a.zf.) Yine, bir daha, yeniden: 70b/14.

teksîr: (a.i.) Çoğaltma: 91b/22.

teksîr-i nuḳûl: Rivayetleri çoğaltma: 91b/22.

tekvîn: (a.i.) Yaratma, var etme: 60b/22, 78a/19, 87a/15, 90a/7, 93b/7, 106b/20.

tekvîn-i Raḥmānî: Yarattığı bütün varlıklara merhamet eden Allah'ın yaratması: 87a/15.

telâḳḳî: (a.i.) Alma, kabul etme: 50b/15.

telâş: (a.i.) Tasa, kaygı, endişe: 50b/1.

telâşî: (a.i.) Endişelilik, endişeli olma, kaygınlık, kaygılı olma: 50a/22.

telâṭum: (a.i.) 1. Dalgalanma, çalkantı. 2. (Dalga için) birbirine çarpma, çarpışma: 49b/18, 51b/1, 58a/21, 71a/20, 95a/10, 98a/21.

telâṭum-ı emvâc: Dalgaların çalkantısı: 98a/21.

telâṭum-ı emvâc-ı deryâ: Denizin dalgalarının çalkantısı: 58a/21.

telâṭum-ı emvâc-ı mevt-i şūrî: Zahirî (bedene ait) ölümün dalgalarının çalkantısı: 95a/10-95a/11.

telâṭum-ı ḥalîc-i luṭf-ı Şamedânî: Allah'ın lütuf körfezinin dalgalanması: 51b/1-51b/2.

telbîs: (a.i.) Hilekârlık, hile, doğrucu görünerek aldatma: 50b/21.

telef: (a.i.) Ölüm: 50b/7.

telef-gerde: (a.f.b.s.) Telef edilmiş, boş yere harcanmış, heba edilmiş: 53a/4.

telemmüz: (a.i.) Öğrenme, ders alma: 95b/17.

telezzüz: (a.i.) Lezzetlenme, tat ve zevk alma: 107b/20.

telh: (f.s.) Acı: 55b/8, 63b/11, 63b/13, 105b/20, 105b/22, 105b/23.

telh-‘ayş: (f.a.b.i.) Acı şarap: 107a/20.

telh-‘ayş-ı dünyā: Dünyanın acı şarabı: 107a/20.

telhī: (f.i.) Acılık: 55b/7, 67a/14, 105b/21, 107a/11.

telhī-i mey: Şarabın acılığı: 105b/21.

telh-kāmī: (f.b.i.) Damağı acılı olma, acılık, kederli olma, kederlilik: 67a/10.

telh-kāmihā: (f.b.i. telh-kāmī’nin c.) Damağı acılı olmalar, acılıklar, kederli olmalar, kederlilikler: 66b/20.

telh-nümā: (f.b.s.) Acıyı gösteren, acı, acı olan: 52b/5, 55b/14, 65a/22, 67a/13.

te’lif: (a.i.) Yazma, eser yazma: 42b/10, 87b/10.

telmīh: (a.i.) Söz arasında bilinen bir şeye işaret etme, imalı söyleme: 43b/7.

temennā: (a.i.) İsteme, dileme, arzu etme: 56b/18.

temādī: (a.i.) Uzama, sürüp gitme, devam edegelme: 44b/21, 53b/22.

temādī-i temāşā-yı reng-ā-reng-i gül-i şad-berg-i fānī: Gelip geçici olan rengârenk katmerli gülü hayranlıkla izlemenin devam etmesi: 53b/22.

temāşīl: (a.i. timşāl’in c.) 1. Suretler, tasvirler, resimler. 2. Varlıklar: 48a/1, 54a/21, 100a/11.

temāşīl-i ‘abūs: Kasvetli suretler: 54a/21.

temāşīl-i dil-firīb-i havādiş: Mahlukatın gönül alıcı suretleri: 100a/11.

temāşīl-i ġarībe: Garip varlıklar: 48a/1.

temāşā: (f.i.) 1. Bakıp seyretme, hayranlıkla izleme. 2. tas. Maddi ve manevi âlemlerdeki İlâhi güzellikleri, Allah’ın tecellilerini seyretme: 43b/21, 48a/2, 52a/4, 53b/22, 54a/5, 54a/12, 54a/15, 56b/1, 56b/1, 58b/12, 65a/9, 65a/18, 69b/4, 69b/16, 70b/16, 73b/1, 80b/3, 84a/10.

temāṣā-yı ālāyiṣ-i zevāhir: Zuhur etmiş olanların (yaratılanların) gösterişini hayranlıkla izleme: 65a/18.

temāṣā-yı bedr-i dīdār-ı bāhirü'l-kemāl: Kusursuzluğu gün gibi ortada olan Allah'ın tecelli dolunayını seyre dalma: 56b/1.

temāṣā-yı deryā-yı kudret: (Allah'ın kâinatta zahir olan) kudret(inin) denizini hayranlıkla izleme: 69b/16-69b/17.

temāṣā-yı envār: (İlahi) nurları hayranlıkla izleme: 52a/4.

temāṣā-yı gül-ruḥsār-ı şāhid-i ma' nā: Mananın gül yanaklı güzelini hayranlıkla izleme: 54a/5.

temāṣā-yı ḥüsn-i cemāl-i bī-me'āl: Sonsuz güzelliği hayranlıkla izleme: 73b/1.

temāṣā-yı ruḥsāre-i şevāhid-i zevāhir: Zuhur etmiş olan (yaratılan) güzellerin yüzünü hayranlıkla izleme: 48b/14.

temāṣā-yı şuver-i dil-firib-i ḥavādiṣ: Mahlukatın gönül aldatan suretlerini hayranlıkla izleme: 54a/12.

temāṣā-yı şāhid-i ma' nā: Mana güzelini hayranlıkla izleme: 65a/9.

temāṣā-yı tarāvet-i gülzār-ı cinān: Cennet bahçesinin tazeliğini hayranlıkla izleme: 84a/10.

temāṣā eyle- (a.t.b.fi.): Seyretmek, bakmak, hayranlıkla izlemek: 69b/7, 85b/6.

temāṣā'î: (f.s.) Meşgul eden, oyalayan, alıkoyan: 65a/15.

temāṣā olun- (a.t.b.fi.): Seyredilmek, bakılmak, izlenilmek: 54a/2, 100b/12.

temāṣāyiyān: (f.i. temāṣāyî'nin c.) Seyredenler, seyirciler, izleyiciler: 78b/18.

temāṣāyiyān-ı mülk ü melekût: Dünya ve melekler âlemini seyredenler (gönül gözü açık olanlar): 78b/18.

temāyüz: (a.i.) Ayırma, ayırt etme, seçme: 61b/17.

temcīd: (a.i.) Ululama, yüceltme, Allah'ın büyüklüğünü bildirme: 54b/4.

temeddüh: (a.i.) Kendini övme: 46b/12.

temellük: (a.i.) Sahip olma, mülk edinme, mülküne alma, muktedir olma: 50a/11, 55b/4, 56b/20, 71a/6.

temettü': (a.i.) Eğlenme, lezzet alma, haz alma, zevk alma: 52a/16.

temevvüc: (a.i.) Dalgalanma, çalkalanma, dalga dalga olma, dalgalı olma: 49a/4, 51b/1, 69b/8.

temevvüc-i baḥr-i icād: Yaratma denizinin dalgalanması: 69b/8.

temevvüc-i baḥr-i muḥīṭ-i 'ināyet-i Rabbānī: Allah'ın lütuf okyanusunun dalgalanması: 51b/1.

temevvüc-i deryā-yı şādī-i neşāt: Neşenin verdiği gönül ferahlığı denizinin dalgalanması: 49a/4.

temkīn: (a.i.) 1. İhtiyatlı ve tedbirli olma, ölçülü hareket etme, ağırbaşlı ve düşünceli davranma, ağırbaşlılık, usluluk. 2. Tedbir, önlem, ihtiyat: 81b/9, 97a/9.

temyīz: (a.i.) 1. Ayırma, ayırt etme, seçme, ayırılma, ayırt edilme, seçilme. 2. İyiye kötüden ayırma: 50b/19, 61a/22, 72b/17, 76b/7, 89b/2, 90a/5, 90a/6, 90a/9, 90a/12, 92a/18, 95a/1, 98b/23.

temyīz-i cevāhir-i ḥüsn ü ḳubḥ: Güzellik ve çirkinliğin esaslarını ayırma, iyiye kötüden ayırma: 76b/7-76b/8.

temyīz-i cevāhir ü a' rāz: Asıllar ile taklitlerini ayırma: 61a/22.

temyīz-i sevād ü beyāz: 1. Siyahla beyazı ayırma. 2. Aydınlık ile karanlığı ayırma: 72b/17.

temyīz it- (a.t.b.f.i.): Ayırmak, seçmek: 88b/16-88b/17.

ten: (f.i.) Vücut, beden, gövde: 45a/2, 45a/20, 46b/20, 50a/17, 50b/3, 50b/4, 65a/5, 73a/18, 77a/10, 79b/15, 84b/4, 84b/5, 85a/23, 95a/11, 96b/16, 99b/14, 99b/14, 99b/16, 99b/16, 103a/16.

ten-i ḥāk-ālūd: Toza toprağa bulanmış vücut: 79b/15.

tena'um: (a.i.) Nimet ve bolluk içinde bulunma, nimetlenme: 64b/2, 107b/20.

tenāvül: (a.i.) Alıp yeme, yeme içme: 44b/15, 47b/14, 56b/1, 96b/16.

tenāvül-i et' ime-i mütenevvi'a: Çeşit çeşit yemekler yeme içme: 47b/14.

tenāvül-i nefel-i bī-meze-i ḥelvā-yı peşimānī-i şoḥbet: Sohbetin pişmanlık helvasının tatsız tuzsuz ganimetini yeme: 56b/1.

tenāvül-i şerāre-i cezbe: Cezbe kıvılcım(lar)ını yeme: 96b/16-96b/17.

tenāvül eyle- (a.t.b.f.i.): Yemek: 64a/22-64a/23, 64b/9.

tenbīh: (a.i.) Uyarma, uyarı, aklını başına getirme: 102b/2.

teneffür: (a.i.) 1. Nefret etme, iğrenme, tiksınme. 2. Soğukluk, ilgisiz davranış, ilgisizlik, aldırılmazlık: 56a/4.

tenezzül: (a.i.) İnme, nüzul etme: 85b/4.

tenfir: (a.i.) Ürkütme, korkutma, kaçırma: 96b/13.

teng: (f.s.) Dar: 43b/23.

teng ü tire it- (f.t.b.fi.): Daraltmak ve karartmak: 43b/23.

tengnā: (f.b.i.) Dar yer, dar mekân: 47a/21, 60b/23, 81a/2, 84a/15, 95a/18.

tengnā-yı berzah-ı ‘adem: Yokluk berzahının dar mekânı: 60b/23.

tengnā-yı derûn: İçteki dar mekân: 47a/21.

tengnā-yı hayât-ı dünyā: Dünya hayatının dar mekânı: 95a/18.

tenhā: (f.i.zf.) 1. Issız yer, kimsesiz yer. 2. Yalnız, yalnız başına: 43a/20, 98b/16.

tennūr: (a.i.) 1. Fırın, ocak. 2. Tandır: 73b/4, 97a/8, 108b/12.

tennūr-ı muḥabbet-i sīmīn-berān: Gümüş gibi beyaz vücutluların aşkının ocağı: 73b/4.

ten-perverān: (f.b.i. ten-perver’in c.) Rahatına düşkünler, tembeller, yeme içmeye düşkün olanlar: 81a/6.

ten-perverān-ı ser-dāde-i ḥār-ı pister-i mezār: Mezar döşeginde dikenler yetişmiş olan rahatına düşkün gafil kimseler: 81a/6-81a/7.

tenvīr: (a.i.) Aydınlatma, ışıklandırma: 61b/16, 63a/13, 92b/20.

tenvīr-i bâşıra-i intibāh: (Gafletten) uyanma gözünü aydınlatma: 61b/16.

tenvīr-i ḥāne-i derûn: Gönül evini aydınlatma: 63a/13.

tenzīh: (a.i.) Allah’ın bütün kusurlardan uzak bulunduğuna inanma ve bunu dille söyleme: 54a/9.

tep- (t.fi.) (İleri doğru) sürmek: 103b/10.

ter: (f.s.) Taze: 46a/19, 46b/2.

terādūf: (a.i.) Anlamdaşlık, eş anlamlılık, müteradif olma: 88b/3.

terakḳī: (a.i.) 1. İleri gitme, ilerleme, gelişme. 2. Yükselme, yukarı kalkma. 43a/18, 91a/11, 91a/12, 91a/14.

terakķi bul- (a.t.b.fi.): Yükselmek, ilerlemek, gelişmek: 62b/19.

terakķi it- (a.t.b.fi.): Yükselmek, ilerlemek, gelişmek: 90a/11.

terakķub: (a.i.) Bekleme, gözleme, intizar: 84b/2.

terākūm: (a.i.) Yığılma, birikme, toplanma, kümelenme: 54b/5.

terākūm-i suķub-ı heves ü hevā: Nefse ait arzu ve istek bulutlarının kümelenmesi: 54b/5.

terāne: (f.i.) 1. Nağme, ezgi, ahenk, ses. 2. Şiir: 43a/18, 58b/18, 84a/20, 103a/17.

terāzū: (f.i.) Terazî, mizan: 62a/5.

terāzū-yı iķtişād-bünyān: Hesabını iyi yapan terazî: 62a/5.

terbiye: (a.i.) 1. Eğitim, eğitme. 2. Besleyip büyütme, yetiştirme, besleyip büyütölme, yetiştirilme: 72a/15, 76a/23, 83a/3, 95b/10, 98b/2.

terbiye-i ebr-i nīsān-ı feyz-resān-ı ‘avn-i Yezdān: Allah’ın yardımının bereket ve bolluk getiren nisan bulutunun besleyip büyütmesi: 83a/3.

terbiye-i nāmiye-i bahārî: Baharın yeşertme kuvvetinin yetiştirmesi: 72b/11.

terbiyet: (a.i.) 1. Eğitim, eğitme. 2. Besleyip büyütme, yetiştirme: 64a/4, 107b/14.

terbiyet-peyvest: (a.f.b.s.) Eğitici, terbiye edici: 104b/3.

tercemān: (a.i.) Bir şeyi tasvir ve ifadeye vasıta olan kimse: 59a/21.

terceme: (a.i.) Şerh, açıklama: 103a/13.

terceme vü ‘ayān it- (a.t.b.fi.): Şerh etmek ve açıklamak: 103a/13.

terciķ: (a.i.) Tercih, yeğleme, üstün tutma, seçme: 43b/5, 57a/5, 91a/9, 100b/21, 101a/10.

terciķ-i bīmārî-i muķabbet-i Bārî: İlâhî aşk hastalığını (gönüllü olarak) seçme: 57a/5.

terciķ ü ihtiyār eyle- (a.t.b.fi.): Tercih etmek ve seçmek: 101a/10.

tereddūd: (a.i.) 1. Gidip gelme. 2. Kararsızlık, karar verememe: 54a/23, 61b/20, 75b/17.

terekkūb: (a.i.) (Birkaç şeyden) meydana gelme, birleşim: 100a/5.

terekkūb it- (a.t.b.fi.): (Birkaç şeyden) meydana gelmek, oluşmak: 100a/5.

terennümât: (a.i. terennüm'ün c.) Kulağa hoş gelen tesirli nağme veya nağmeler dizisi: 103a/15.

terennümât-ı na' re-i mestâne-i şerer-bâr: Kıvılcımlar saçan sarhoşça naranın nağmeleri: 103a/15.

terennüm-tırâz: (a.f.b.s.) Süsleyerek anlatan: 85b/7.

terennüm-tırâz ol- (a.f.t.b.fi.): Süsleyerek anlatmak: 85b/7.

terettüb: (a.i.) Gerekme, icap etme: 54a/13.

terettüb it- (a.t.b.fi.): Sonuç olarak ortaya çıkmak: 54a/13.

terfih: (a.i.) Ferahlandırma: 54a/11.

terfih it- (a.t.b.fi.): Ferahlandırmak: 54a/11-54a/12.

tergîb: (a.i.) Rağbet ettirme, istek uyandırma, arzulandırma, şevklendirme, teşvik: 44a/19, 68a/11, 107b/10.

terhîb: (a.i.) Korkutma, göz korkutma: 44a/19, 68a/10.

terhîb it- (a.t.b.fi.): Korkutmak, göz korkutmak: 107b/14.

terk: (a.i.) 1. Bırakma. 2. Bir yerden veya bir kimseden uzaklaşma, bırakıp gitme. 3. tas. Allah'tan başka her şeyi gönlünden çıkarma, kalben vazgeçme (Terk-i dünya, terk-i ukba, terk-i hesti ve terk-i terk olmak üzere dört derecesi vardır): 49a/3, 49a/14, 51a/1, 54b/6, 57b/7, 64a/5, 79a/21, 103b/20, 104a/19, 104a/22, 107b/10, 108a/13.

terk-i gāvāyil-i tîr ü siper: (Fâni dünyanın savaş meydanındaki) ok ve kalkan belalarını terk etme (fâni dünya için mücadele etmeyi bırakma): 103b/20.

terk-i ẖ'āb u rāḥat: Uykuyu ve rahatlığı bırakma: 79a/21-79a/22.

terk-i ḳurṭa-i 'arāyis-i nādān-firīb-i āmāl: Arzuların cahil aldatan gelinlerinin küpe(ler)inden vazgeçme: 51a/1.

terk-i kūşîş: Çalışmayı bırakma: 54b/6.

terk-i mā-sivā: Allah'tan başka her şeyi gönlünden çıkarma: 107b/10, 108a/13.

terk-i sevdā-yı mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyi arzulamayı bırakma: 57b/7.

terk-i taḥammül-i esbāb-ı tecemmül: Gösteriş ihtiyacını yüklenmeyi bırakma: 64a/5.

terk eyle- (a.t.b.fi.): 1. Bırakmak. 2. Vazgeçmek: 73a/4-73a/5.

terkīb: (a.i.) 1. Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme, birleştirme. 2. Bu birleşme sonunda meydana gelen şey, bileşim, bileşik: 55b/18, 60b/18, 89a/13.

terkīb-i ma' cūn-ı ' āfiyet: Sağlık macununun (ilacının) bileşimi: 55b/18.

terk it- (a.t.b.f.i.): 1. Bırakmak. 2. Vazgeçmek: 50a/14, 54b/8.

ter şüden: (f.b.f.i.) Islanmak: 63b/23.

tertīb: (a.i.) 1. Düzenleme, hazırlama. 2. Sıralama, sıraya koyma. 3. Sıra, dizi, düzen. 4. Kitap oluşturma, eser hazırlama. 5. Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme, birleştirme. 6. Birleşme sonunda meydana gelen şey, bileşim, bileşik: 42b/10, 49a/11, 53b/9, 55b/18, 60b/17, 61a/4, 89b/14, 89b/18.

tertīb-i eczā-yı devā-yı şihhat: Sıhhat ilacının ham maddelerinin bileşimi: 55b/18.

tertīb-i esbāb-ı serā-perde-i vaḥdet: Allah'ın varlıktaki birliği (sırrının) perdesinin sebeplerini düzenleme: 49a/11.

tertīb-i ḥāşş: Özel bileşim: 89b/14.

tertīb-i muḳaddemāt: Bir neticenin meydana gelmesi için lazım olan sebeplerin sıralarına göre tertip edilmesi, bir neticeye varılması için sırasıyla riayet edilmesi icap eden sebepler: 90b/16.

tertīb-i ricālū'l-ḡayb-ı bārgāh-ı melekūt: Melekler âleminin yüce divanındaki manevi kuvvet sahibi velilerin düzenlemesi: 53b/9.

tertīb-i ṭab' ī: Yaratılışla / yaratma ile ilgili düzen: 89a/19.

tertīb-i vaż' ī: Yaratma / meydana getirme ile ilgili düzen: 89a/20.

tertīb it- (a.t.b.f.i.): Düzenlemek, hazırlamak, bir araya getirmek: 90b/13.

tertīb olun- (a.t.b.f.i.): Düzenlenmek, hazırlanmak, bir araya getirilmek: 91b/5-91b/6.

tesbīḥ: (a.i.) Tespih: 98b/17.

teshīn: (a.i.) Isıtma, kızdırma, ısıtılma, kızdırılma: 49b/18, 63a/8, 84b/22.

teshīn-i küre-i zemherīr-nihād: Soğuk yaratılışının ısıtılması: 63a/8.

teshīn ü germ it- (a.f.t.b.f.i.): Isıtmak: 84b/22.

teshīr: (a.i.) Zapt etme, ele geçirme, emri altına alma, kendine tabi kılma: 97b/21, 102a/19.

te'sîr: (a.i.) 1. Etki. 2. İşleme, dokunma, içe işleme: 46b/11, 62b/20, 64a/5, 70a/8, 71a/2, 73a/5, 84b/23, 93a/23, 98a/9.

te'sîr-i 'alâka vü rābıta-i rûhāniyye: Manevi bağın etkisi: 73a/5-73a/6.

te'sîr-i keyfiyyet-i hām: Yeterince olgunlaşmamış olmanın etkisi: 62b/20.

te'sîr-i nesīm-i füyūzāt-ı 'aliyye: (Allah'ın) yüce feyizlerin(in) hoş ve latif rüzgârının tesiri: 84b/23.

te'sîr-i zemherîr-i vera' -ı bârid: Soğuk (içten gelmeyen) takvanın kara kışının etkisi: 98a/9.

te'sîr it- (a.t.b.fi.): Etkilemek: 104b/4, 104b/13.

te'sîs: (a.i.) Kurma, temelini atma, esasını koyma: 81b/1.

te'sîs ü teşyîd it- (a.t.b.fi.): Temelini atmak ve sağlamlaştırmak: 81b/1.

teşkîl: (a.i.) Ağırlaştırma, ağırlığını arttırma: 62a/5.

teskîn: (a.i.) Yatıştırma, sakinleştirme, sükûnete erdirmе, dindirme, sıkıntıdan kurtarma: 96b/5, 97b/11, 97b/21.

teskîn-i harâret-i şerm-sârî: Utangaçlık ateşini dindirme: 97b/11-97b/12.

teskîn-i tef ü tâb-ı buhrân: Hastalığın en ağır zamanının sıcaklık ve hararetini dindirme: 96b/5.

teskîn it- (a.t.b.fi.): Dindirmek, yatıştırmak, sakinleştirmek: 58a/21.

teslîm: (a.i.) 1. Emaneti yerine verme. 2. Bir şeyi yeni sahibine verme, bırakma, devretme. 3. tas. Allah'ın hükmüne itirazsız razı olma, boyun eğme, mukadderatı kabullenme: 45b/14, 58b/13, 67a/15, 67a/16, 102a/16.

teslîm-i 'inân-ı rızâ: Razılık dizginini verme (itirazsız razı olma, boyun eğme, mukadderatı kabullenme): 102a/16.

teslîm-i 'inân-ı teslîm-i rızâ: (Allah'a) memnuniyetle teslim olma dizginini verme: 67a/15-67a/16.

tesliyet: (a.i.) Teselli verme, avutma, dindirme, yarayı iyileştirme, sıkıntıdan kurtarma, sakinleştirme: 96a/18, 96a/22.

tesliyet-i habîb-i lebîb: Akıllı dostun iyileştirmesi / dindirmesi: 96a/22.

tesliyet it- (a.t.b.fi.): Teselli etmek, avutmak: 101a/22.

tesmiye: (a.i.) Ad koyma, adlandırma: 90b/4, 90b/9, 90b/15, 90b/20.

tesmiye olun- (a.t.b.fi.): Denilmek, adlandırılmak: 89b/11-89b/12, 90b/4, 90b/9, 93b/19.

Tesnīm: (a.i.) Cennetteki bir ırmağın adı: 58b/15, 107b/17.

tesvīlāt: (a.i. tesvīl'in c.) Fena bir şeyi güzel göstererek aldatmalar, kandırmalar: 92a/3.

tesvīlāt-ı vesāvis: Vesveselerin aldatmacaları: 92a/3.

tesviye: (a.i.) Eşitleme, düzleme, dengeleme, aynı seviyeye getirme: 106a/18.

teşahhüşāt: (a.i. teşahhüş'un c.) Görünenler, ortaya çıkanlar, belirmiş olanlar, belli olanlar: 45a/20.

teşahhüşāt-ı kavāyim ü de'āyim-i ten: Bedeni ayakta tutan direklerin ve desteklerin belirgin olanları (dıştaki beş duyu: görme, işitme, tatma, koklama, dokunma.): 45a/20.

teşbīh: (a.i.) Benzetme, benzetilme: 43a/11, 43a/11, 43b/12, 52b/11, 66a/2, 76b/15, 82a/10, 82a/10, 102b/2, 107b/13.

teşbīh-i belīğ: Güzel benzetme, benzetme yönü ve benzetme edatı söylenmeden yapılan teşbih: 43a/11, 82a/10.

teşbīh buyur- (a.t.b.fi.): Benzetmek: 43a/11.

teşbīh eyle- (a.t.b.fi.): Benzetmek: 64b/10.

teşbīh it- (a.t.b.fi.): Benzetmek: 51a/8-51a/9, 56a/8, 76b/21, 77b/18, 82a/10, 97a/1, 101b/1, 106a/1.

teşebbüs: (a.i.) Bir işi yapmaya davranma, girişme, girişim, el atma, teşebbüs: 67a/21.

teşhīr: (a.i.) Herkese gösterme, sergileme: 44a/1.

teşhīr it- (a.t.b.fi.): Herkese göstermek, sergilemek: 44a/1.

teşhīş: (a.i.) 1. Ayırma, tanıma, fark etme, kim ve ne olduğunu anlama. 2. Araştırarak bir hastalığın ne olduğunu belirleme, tanı, tanılama: 80a/8, 96a/13, 108b/17.

teşhīş-i ġaṣṣ ü semīn: Zayıf ile semizi (güçlü ile zayıfı) birbirinden ayırma: 108b/17.

teşhīş-i 'illet: Hastalığı tanılama: 96a/13.

teşhīş-i nīk ü bed ve ġaṣṣ ü semīn: İyi ile kötü ve zayıf ile semizi (güçlü ile zayıfı) birbirinden ayırma: 80a/8.

teşmīr: (a.i.) 1. Sıvama. 2. Büyük bir gayretle teşebbüs etme: 49b/22, 55a/2, 76a/13,

teşmîr-i sâ'id: Kolları sıvama, bir işi yapmaya güçlü bir biçimde başlama: 49b/22, 55a/2, 76a/13.

teşmîr-i sâ'id-i himmet: Gayret kollarını sıvama, emek vererek bir işi yapmaya güçlü bir biçimde başlama: 76a/13.

teşmîr-i sâ'id-i ihtimâm: Gayret kollarını sıvama, emek vererek bir işi yapmaya güçlü bir biçimde başlama: 55a/2.

teşmîr-i sâ'id-i ikdām: Gayret kollarını sıvama, emek vererek bir işi yapmaya güçlü bir biçimde başlama: 49b/22.

teşmîr eyle- (a.t.b.fî.): (Kolları) sıvamak: 102a/19.

teşnî': (a.i.) Kınama, ayıplama, azarlama, ayıp ve çirkin bulma: 70b/4.

teşrîf: (a.i.) Şereflenme, şerefendirme: 48b/3, 58b/19, 61a/1.

teşrîh: (a.i.) Anatomi: 93b/11.

teşvîk-güne: (a.s.) Teşvik mahiyetinde: 95b/19.

teşvîk it- (a.t.b.fî.): Şevklendirmek, heveslendirmek: 44b/1.

teşvîş: (a.i.) 1. Izdırap. 2. İnsanın zihnini meşgul eden şey, sıkıntı veren uğraştırıcı durum, endişe, telaş, tasa, sıkıntı, dert, keder: 68a/6, 68a/8, 68b/14, 81b/12.

teşyîd: (a.i.) Sağlamaştırma, muhkem duruma getirme: 81b/1.

teṭahhur: (a.i.) Temizlenme, arınma, günah işlemekten uzaklaşma: 97a/16, 97a/22.

teṭahhur-ı evsāl-ı ma'āşî: Günahların kirlerinden arınma: 97a/22.

tevābi': (a.i. "tābi'"nin c.) 1. Bir kimse ile beraber bulunan, ona tabi olan kimseler. 2. Bir kimseye fikir bakımından bağlı olanlar: 71a/13.

tevābi'-i ḥakīm-i 'aql: Akıl bilgesine tabi olanlar: 71a/13.

tevaḳḳu': (a.i.) Bekleme, umma, ümit etme, isteme, arzu etme: 60a/19.

tevaḳḳu'-ı nevāle: Azık / nasip umma: 60a/19.

tevānisten: (f.fî. gzk: tevān) Yapabilmek, muktedir olmak, güçlü olmak: 72a/1.

tevārüd: (a.i.) Birbiri ardınca gelme, arka arkaya gelme, her yandan gelip birikme: 61b/20.

tevāzu': (a.i.) Alçak gönüllülük, kibirli olmama, gösterişsiz olma: 57a/13, 57a/16, 57a/19, 82a/13, 82a/16, 82a/22, 83a/10, 83b/4, 83b/14, 100b/22.

tevāzu‘ kerdēn: (a.f.b.f.) Tevazu göstermek: 83b/15.

tevbe: (a.i.) Tövbe: 98b/17, 98b/19.

tevcih: (a.i.) 1. Çevirme, yöneltme, döndürme. 2. Bir kimseye bakma: 44a/18, 68b/20, 81b/5, 100a/9.

tevcih-i nigāh: (Bir tarafa doğru) bakma, bakışını (o) yöne çevirme: 100a/9.

tevcih-i nigāh-ı iltifāt: İlgi duyma bakışıyla bakma: 81b/5-81b/6.

tevcih-i nigāh-ı şehen-şāh-ı istiğnā: Tenezzül etmeme padişahının bakışını yöneltme: 68b/20-68b/21.

tevcih olun- (a.t.b.f.): Rütbe verilmek: 53a/1.

tevekkül: (a.i.) Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah’tan bekleme, işlerini Allah’a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah’a güvenme: 59b/21, 60a/6, 60a/13, 60b/6, 60b/8, 60b/9, 64a/6.

tevekkül eyle- (a.t.b.f.): Her şeyi Allah’a bırakıp kadere razı olmak: 59b/16.

tevessül: (a.i.) Girişme, girişim, el atma, teşebbüs: 67a/22.

tevessül olun- (a.t.b.f.): Başvurulmak, girişilmek, başlanmak, el atılmak: 89b/7.

tevfik: (a.i.) Allah’ın yardımı: 56a/2.

tevḥid: (a.i.) 1. Allah’ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme. 2. “Lâ ilâhe illallah Muhammedün resulullah” sözünü söyleme, zikretme: 49a/2, 54a/9, 54b/4, 57b/4, 65b/3, 72a/6, 72a/19, 81a/22, 99b/23, 108a/2, 108a/8, 109a/20.

tevlid: (a.i.) Meydana getirme, sebep olma, yol açma, doğurma: 94a/5.

tevlid-i rūḥ: Ruhu meydana getirme: 94a/5.

Tevrāt: (a.i.) Hz. Musa’ya inen kutsal kitap: 86b/5, 86b/12, 86b/15.

tevsen: (f.i.) Serkeş, dik başlı at: 57b/21, 61a/20, 102a/4.

tevsen-i muṭallā-kecīm-i şu‘le-i cevvalē: Daima hareket hâlinde olan alevin yaldızlı zırh giyinen serkeş atı: 57b/21.

tevsen-i ser-keş-i çep-endāz-ı zamān-ı nā-sāz: (İnsanlara) uyumsuz zamanın hilekâr (ve) dikbaşlı atı: 102a/4-102a/5.

tevşik: (a.i.) 1. Sağlamlaştırma. 2. Bir şeyin doğruluğunu ispat etme, belgeleme: 86a/21.

tevzi‘: (a.i.) Herkese payını dağıtma, paylaşırma, taksim etme: 53a/7.

tevzi^c -i merātib-i şūriyye: Bu dünyaya ait mertebelerin paylaşılması: 53a/7-53a/8.

teyakkuḫ: (a.i.) 1. Uykudan uyanma, uyanıklık. 2. Gözünü açma, gafletten kurtulma, gaflet uykusundan uyanma: 45a/8, 45a/12, 50a/13, 53a/19, 54a/18, 56b/1, 56b/1, 64a/13.

teyemmün: (a.i.) Uğurlu sayma, uğurlu olduğunu kabul etme: 42b/16.

teyessür: (a.i.) 1. Nasip ve müyesser olma, başarı ile bitme. 2. Kolaylaşma, kolay olma, kolaylıkla husule gelme: 73b/13.

te'yîd: (a.i.) 1. Sağlamaştırma, kuvvetlendirme. 2. Doğrulama, doğru olduğunu ortaya koyma: 86a/21.

te'yîd it- (a.t.b.fi.): 1. Doğrulamak, onamak. 2. Sağlamaştırmak, pekiştirmek: 86a/17.

tezāḥüm: (a.i.) Etrafı kalabalıkla çevrilme, yığılma, izdiham: 54b/5.

tezāḥüm-i fikret-i mā-sivā: İnsanı Allah'tan uzaklaştıran şeylerin düşüncesinin üst üste yığılması 54b/5.

tezāyüd: (a.i.) Artma, çoğalma: 43a/18.

tezekkür: (a.i.) Hatırlama, hatıra getirme: 56a/8, 56b/1, 61b/19, 75a/10, 97b/5.

tezellül: (a.i.) Kendini hor ve hakir gösterme, kendini aşağı görme, boyun eğme, itaat etme: 56b/1.

tezeyyün: (a.i.) Süslenme: 50b/6.

tezhib: (a.i.) Yıldız sürme, yıldızlama, süsleme, altın sürme: 61a/6.

tezkiye: (a.i.) Temizleme, aklama, temize çıkarma, arındırma: 85b/7, 87a/18.

tezyîn: (a.i.) Süsleme: 55a/18, 79b/22, 106a/14, 106b/21, 108a/2.

tıbb: (a.i.) Tıp, tabiplik ilmi: 93b/11, 96a/10.

tıbā': (a.i. "ṭab^c"ın c.) Tabiatlar, yaratılışlar, huylar, âdetler: 84b/21, 102b/9.

tıbāk: (a.i.) Tabaka, kat, katman: 78b/9, 78b/14, 103b/5, 106a/15.

tıfl: (a.i.) Küçük çocuk: 66a/16, 72b/13, 74a/10, 74a/12, 85b/19.

tıfl-ı dil: Gönül çocuğu: 74a/10.

tıfl-ı dil-i nā-kām: Muradına erememiş gönül çocuğu: 66a/16.

ṭıfl-ı ebced-ḥ'ān-ı hecā-nā-şinās-ı bī-kes: Kimsesiz, okuma yazma bilmeyen, (ve yalnızca) alfabedeki harfleri okuyabilen (cahil) çocuk: 85b/19.

ṭıfl-ı hecā-şinās ü ebced-ḥ'ān: (Sadece) heceden anlayan ve alfabedeki harfleri okuyan çocuk: 74a/12.

ṭıfl-ı raḍī' : Süt emen çocuk: 72b/13.

ṭıflāne: (a.f.zf.) Çocukça, çocuk gibi, çocuksu: 73a/1, 73a/4.

ṭınāb: (a.i.) İp, çadırı kazığa bağlayan ip: 53b/7, 88b/4.

ṭınāb-ı şeb: (Karanlık gökyüzü çadırını tutan) gecenin ipi: 53b/7.

ṭırāz: (a.i.) 1. Sırma işlemeli ipek. 2. Nakış, süs, süsleme, ziynet: 50b/19, 80a/1.

ṭıbyān: (a.i.) Açıkça anlatma, bildirme: 46a/19.

ṭicāret: (a.i.) Ticaret, alışveriş: 55a/17, 96a/3.

ṭicāret-i rābiḥa: Kazançlı alışveriş: 55a/17.

ṭicāret-i rā'ice: Revaçta olan / geçerli ticaret: 96a/3.

ṭıġ: (f.i.) Kılıç: 67a/17, 67b/10, 104b/15.

ṭıġ-i bī-dirīġ-i rūzgār-ı nā-hencār: Uyumsuz feleğin elinden geleni ardına koymayan kılıcı: 67b/10.

ṭıġ-bāzī: (f.i.) 1. Kılıçla oynama, kılıç dansı, kılıç oyunu. 2. Kılıçla savaşma: 68a/15.

ṭilāvet: (a.i.) Okuma: 47b/3, 100b/8.

ṭilāvet-i zıkr-i Ḥudā: Allah'ı(n isimlerini) zikretme: 47b/3.

ṭilmīz: (a.i.) Öğrenci, talebe: 98b/16.

ṭīr: (f.i.) Ok: 66a/14, 103b/20.

ṭīr-i nigāh-ı çeşm-i şūḥī vü intibāh: Şuhluk ve uyanıklık gözünün bakış oku: 66a/14.

ṭīre: (f.i.s.) 1. Karanlık. 2. Kara. 3. Bulanık: 43b/23, 69a/20, 75b/17, 108b/16.

ṭīre-i ḥücerāt-ı kuvā-yı müdrike: İdrak etme gücünün gözlerinin karanlığı: 108b/16-108b/17.

ṭīre-dilān: (f.b.i. ṭīre-dil'in c.) Kalbi kara olanlar, kötü kalpliler: 107a/6.

ṭīregī: (f.i.) Karalık: 63a/8.

tîre it- (f.t.fî.): 1. Karartmak. 2. Bulanıklaştırmak: 48b/15, 65a/19.

tîr-endāzān: (f.b.i. tîr-endāz'ın c.) Ok atanlar, okçular: 70a/3.

tîre-rūyî: (f.b.i.) Yüzü kara olma, utanılacak bir durumu olma: 65a/21.

tîr-gūn: (f.b.s.) Simsiyah, kara: 49b/19.

tiryāk: (a.i.) 1. Panzehir. 2. Zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macun: 62b/14, 68a/3, 72a/21, 96a/18, 96a/20.

tiryāk-ı fārūk: Çok kuvvetli bir panzehir: 68a/3, 96a/20.

tiryāk-ı fārūk-ı kayd u bend: Bağ ve zincirin çok kuvvetli panzehiri: 96a/20.

tiryāk-ı tesliyet-i hecm: Büyük kâsenin (içinde yer alan ağırları) dindirme panzehiri: 96a/18.

tîşe: (f.i.) 1. Muharebede kullanılan başı sivri ve keskin balta, nacak. 2. Kazma, külünk: 67b/23, 104b/18, 108a/9.

tîşe-i bî-dār-ı dehr: Dünyanın sapsız kazması: 104b/18.

tîşe-i endîşe-i Perverdgār: Allah'ı düşünme kazması: 108a/9.

tîz: (f.s.) Çabuk, seri, tez: 67b/3, 81a/21.

tîz ol- (f.t.b.fî.): (Ateş için) güçlenmek, şiddetlenmek: 97a/7.

tîz-refîr: (f.b.s.) Çabuk yürüyüşlü, çabuk akıp giden: 102a/18.

tohm: (f.i.) Tohum: 55a/8, 55a/10, 55a/21, 55a/22, 82b/21, 99b/11.

tohm-ı benāt-ı nebāt: Bitki(lerin) kızları (olan) tohumlar: 82b/21-82b/22.

tohm-ı nîkî: İyilik tohumu: 55a/8.

tohm-ı zūd-nümā-yı velā-yı Mevlā: İlahi aşkın çabuk yeşeren tohumu: 55a/21-55a/22.

tohm-efşān: (f.b.s.) Tohum saçan: 55a/15-55a/16, 55b/6.

tohm-efşān-ı ef'āl-i ḥasene: İyi ve güzel amellerin tohumlarını saçan: 55a/15-55a/16.

tohm-efşān-ı mürüvvet ü mekremet: Lütuf ve ihsan tohumlarını saçan: 55b/6.

tohm-kārān: (f.b.i. tohm-kār'ın c.) Tohum atanlar, tohum ekenler: 55a/11.

toħm-kārān-ı mezra‘a-i sa‘y ü ‘amel: Çalışıp çabalama tarlasına tohum atanlar: 55a/11.

toķuz: (t.s.) Dokuz: 77b/15.

tolandır- (t.fi.): Dolaştırmak, gezdirmek: 57b/18.

toldur- (t.fi.): Doldurmak: 77b/4.

top: (t.i.) 1. Top. 2. Gülle veya şarapnel atan ateşli silah: 45b/17, 57a/9.

top-ı çevgān-ı meydān-ı ‘aşķ-ı Kirdgār: İlahi aşķ meydanının çevgen topu: 45b/17.

tū: (f.zm.) Sen: 51b/5, 55a/7, 60b/12, 69a/9, 69a/9, 69a/9, 91b/12.

tudağ: (t.i.) Dudak: 46a/11.

tūde tūde: (f.zf.) Yığın yığın, küme, küme: 80a/18.

tūfān: (a.i.) 1. Nuh peygamber zamanında dünyayı kaplayacak şekilde yağān çok şiddetli yağmur. 2. Çok şiddetli yağmur ve fırtına: 49b/18, 51a/21, 69a/14, 71a/20.

tufeylān: (a.f.i. tufeyl’in c.) Çanak yalayıcılar, dalkavuklar, yalakalar: 102b/11.

tufūliyyet: (a.i.) Çocukluk, küçüklük: 109a/1.

tuhfe-resān: (a.f.b.s.) Hediye veren, hediye ulaştıran: 70a/2.

tuhfe-resān-ı dil-i pūr-derd: Dertli gönle hediye ulaştıran: 70a/2.

tūl: (a.i.) Uzunluk: 45a/16, 55b/1, 72a/14, 98b/23.

tūl-i āmāl: Sonu gelmez arzular, bitmeyen dünyevi hırslar: 55b/1, 72a/14, 98b/23.

tūl-i āmāl-i ihtikār-ı bī-fā’ide: (Kişiyeye) faydası olmayan vurgunculuğun sonu gelmez arzuları: 55b/1.

tūl-i emel: Sonu gelmez arzu, bitmeyen dünyevi hırs: 45a/16.

tulānī: (a.s.) Uzunlamasına, boyuna, uzun: 94a/9.

tulū’: (a.i.) (Gök cisimleri için) doğma, doğuş: 52b/21, 53a/15, 64b/7.

tulū’ it- (a.t.b.fi.): Doğmak: 56a/8.

tu‘me: (a.i.) Yem: 50a/15.

tu‘ me-i şîr-i şemşîr-i kuttâ‘-i tarîk-i leşker-i memât: Ölüm ordusunun yol kesici haydutlarının aslan (gibi can alıcı) kılıç(lar)ının yemi: 50a/15-50a/16.

tūr/Tūr: (a.i.) 1. Dağ. 2. Sina Dağı, Hz. Musa’nın vahiy ve tecelliye mazhar olduğu dağ: 48a/10, 100a/12.

Tūr-ı Sînā’: 1. Sina Dağı, Hz. Musa’nın vahiy ve tecelliye mazhar olduğu dağ. 2. tas. İlahi feyiz ve tecellilerin müşahede edildiği yer: 100a/12.

Tūr-ı Sînā’-ı sîne-i seniyye: Yüce gönlün Sina Dağı (İlahi feyiz ve tecellilerin müşahede edildiği yer): 100a/12.

tur- (t.fi.): 1. Bir noktada kalmak, karar kılmak. 2. Beklemek, sabretmek. 3. (Yiyecek veya nesneler) bulunduğu yerde bir zaman kalıp beklemek, üzerinden zaman geçmek: 57a/23, 71a/12, 73b/7.

turfe-keyf: (a.b.s.) Yepyeni bi keyif veren, yepyeni bir zevk veren, görülmemiş bir zevk veren: 71a/2.

turfe-nizām: (a.b.s.) Yepyeni bir tarzı olan, hoşça dizilmiş olan: 46a/16, 62b/12-62b/13, 65b/3, 109b/19.

turre: (a.i.) Alna düşen kısa saç demeti, perçem, kâkül: 97b/9.

turre-i bām: Tan yerinin kâkülü: 97b/9.

turşter-rūyān: (f.b.i. turşter-rū’nun c.) Çok ekşi yüzlüler, çok asık suratlılar: 102b/11.

turuḳ: (a.i. tarîk’in c.) Yollar, usuller: 106b/5.

turuḳ-ı ‘ayş u nūş: İçki âlemlerinde gününü gün etme yolları: 106b/5-106b/6.

tūşe: (f.i.) Azık, ölmeyecek kadar yenecek şey: 55a/21, 61a/23, 66b/15, 82a/21.

tūşe-i gurūr: Kibir azığı: 82a/21.

tūş-māl: (f.b.i.) Aşçı: 83a/12.

tut- (t.fi.): 1. Sahip olmak, elde etmek, edinmek, ele geçirmek, eline almak, elle kavramak, bulunmak, bulundurmak, elde bulundurmak. 2. ... olmasını sağlamak. 3. Bahsetmek, konuşmak. 4. ... olarak hesaplamak, varsaymak, farz etmek. 5. Engellemek, önlemek: 44a/8, 44b/17, 46a/11, 50a/8, 57a/20, 58b/8, 59b/13, 68a/7, 72a/4, 72a/12, 97b/21.

tūtī: (f.i.) Papağan, dudu kuşu: 100b/8.

tūtī-i Hakk-gū-yı dil-i āgāh: (İlahi) sırlara vâkıf gönlün Hakk’ı zikreden papağanı: 100b/8-100b/9.

tūtiyā: (a.i.) Göze parlaklık ve kuvvet veren sürme taşı tozu, sürme: 75b/22, 100a/16.

tūtiyān: (f.i. tūti'nin c.) Papağanlar, dudu kuşları: 65b/1.

tūtiyān-ı ḥ'oş-lehce-i bāğ-ı belāgat: Belagat bahçesinin güzel konuşan papağanları: 65b/1-65b/2.

tutuş- (t.fi.): Alev almak, yanmaya başlamak: 49b/16, 49b/16.

tüfeng-endāzān: (f.b.i. tüfeng-endāz'ın c.) Tüfek kullananlar: 83a/17-83a/18.

tünd: (f.s.) Sert, haşin, şiddetli: 67b/4.

tünd-bād: (f.b.i.) Sert esen rüzgâr, kasırga, fırtına: 43a/3, 45a/16, 46b/18, 49b/18, 52a/7, 54a/3, 57b/20, 71a/21, 72a/13, 72b/7, 77a/10, 77a/16, 82b/1.

tünd-bād-ı āh-ı āteş-zād: Ateşli ah kasırgası: 49b/18, 71a/21.

tünd-bād-ı çābük-reftār: Şiddetli fırtına: 54a/3.

tünd-bād-ı ğurūr: Kibir kasırgası: 82b/1.

tünd-bād-ı hevā: Nefsin arzu ve isteklerinin kasırgası: 72a/13.

tünd-bād-ı hevā vü heves: Nefsin arzu ve isteklerinin kasırgası: 52a/7-52a/8.

tünd-bād-ı hevā-yı bī-cā: Nefisten gelen yersiz arzu ve isteklerin kasırgası: 77a/16.

tünd-bād-ı k̄āşif: Kasıp kavuran kasırga: 57b/20.

tünd-bād-ı şarşar-ı āfāt: Musibetlerin şiddetli kasırgası: 43a/3.

tünd-bād-ı şarşar-ı hādīmü'l-lezzāt: Dünya hayatından zevk almayı engelleyen ölümün şiddetli kasırgası: 45a/16.

tünd-ḥū: (f.b.s.) Sert mizaçlı, sert tabiatlı: 57b/22.

tünd-reftār: (f.b.s.) Sert ve süratli giden, sert mizaçlı, huysuz: 101b/1.

tünd-rev: (f.b.s.) Sert tabiatlı, sert mizaçlı, huysuz: 97b/20.

tūrāb: (a.i.) Toprak: 49a/18, 51b/7, 80b/2, 82a/13, 82a/14, 95a/12.

tūrābiyye: (a.s.) Toprağa ait, toprak ile ilgili: 81a/14.

tüvānger: (f.b.s.) 1. Zengin. 2. Kudretli, güçlü: 64b/6.

tüvāngerān: (f.b.i. tüvānger'in c.) 1. Zenginler. 2. Kudretliler, güçlüler: 44b/3.

tüvāngerān-ı cihān: Dünyanın zenginleri / kudretlileri: 44b/3.

tüvāngerī: (f.b.i.) Zenginlik: 44a/17.

U

ū: (f.zm.) O: 58b/7, 83b/15.

‘ubūdiyyet: (a.i.) 1. Kulluk, ibadet ve kulluk etme. 2. tas. Kulluğun gereği olarak emir ve yasakları yerine getirip varlık âleminde vuku bulan her şeyi Hak’tan bilme, kendisiyle ilgili konularda Hak’tan razı olma, diğer yaratık ve insanlara hoşgörü ile davranma ve kalben Hakk’a yönelip her an Hak ile meşgul olma hâli: 48b/18, 55a/20, 64a/15, 79b/4, 82b/10, 100a/18, 101a/7.

‘ubūr: (a.i.) Bir taraftan öbür tarafa geçme, karşı yakaya geçme, geçiş: 73b/12.

‘ucb: (a.i.) Kibir, gurur, kendini beğenme: 77a/21.

uçmak: (t.i.f.) 1. Cennet. 2. “Uçmak” fiili: 99a/16.

‘ūd: (a.i.) Öd ağacı (Yandığında güzel koku veren bir ağaç türüdür, tütsü ve parfüm yapımında kullanılır.) : 104a/5.

ufk: (a.i.) Ufuk: 53b/8, 95a/21, 103b/6, 104a/15.

ufk-ı a’ lā: Ruh makamının son mertebesi: 95a/21.

‘uhde: (a.i.) 1. Bir işi üzerine alma, yüklenme, üstlenme. 2. Sorumluluk. 3. Yapma, yerine getirme: 42b/14, 64a/15, 97b/2.

uhṛā: (a.s.i.) 1. Başka, diğer. 2. Öteki dünya, ahiret: 89a/11, 95a/16.

uhṛevī: (a.s.) Ahirete ait, ahiretle ilgili, ahiret hayatına ait: 52a/22.

uhṛevīyye: (a.s.) Ahirete ait, ahiretle ilgili, ahiret hayatına ait: 52a/17.

‘uḳalā: (a.i. ‘ākıl’ın c.) 1. Akıllılar, akıllı kimseler. 2. Akıllı geçinenler, bilgiçlik taslayanlar: 51b/13, 71a/4, 74a/4, 104a/1.

‘uḳbā: (a.i.) Öbür dünya, ahiret: 45a/2, 50b/19, 54b/19, 55b/3, 56b/11, 66a/13, 68a/10, 68a/17, 73b/19, 81a/15, 82b/20.

‘uḳde: (a.i.) Düğüm: 59b/1, 99a/2.

‘uḳūl: (a.i. ‘aḳl’ın c.) Akıllar: 88a/13.

‘uḳūl-i selīme: Sağduyu sahibi olanlar, akliselimler, akla uygun kararlar verenler: 88a/13.

ūlā: (a.s.) İlk, birinci: 86a/9, 86a/17, 89a/19, 90b/2, 90b/21, 91a/10, 91b/9, 95a/18.

‘**ulemā:** (a.i. ‘ālim’in c.) Âlimler, bilginler: 50b/13, 76a/16, 85b/16, 107a/21.

‘ulemā-yı ‘Arabī: Arap âlimler: 107a/21.

ūlī: (a.i. zū’nun c.) Sahipler: 42b/19, 46a/15, 65b/12, 74b/2, 104b/12.

ūlī’l-ebşār: Basiret sahipleri, akıl sahipleri, ileriye görenler, kalp gözüyle gerçekleri görmesini bilenler: 42b/19, 46a/15, 65b/12, 74b/2.

ūlī’n-nühā: Akıllı kimseler, akıl sahipleri: 104b/12.

‘**ulūm:** (a.i. ‘ilm’in c.) İlimler, bilgiler: 50b/11, 74a/22, 90a/13, 90a/15, 90b/7, 90b/13, 90b/17, 91a/5, 91b/6, 92a/21.

‘ulūm-ı evveliyye: İlk ilimler: 90b/7, 90b/13.

‘ulūm-ı nazariyye: Teorik ilimler: 90b/17.

‘ulūm-ı resmiyye: Şekle bağlı ilimler (maddi ilimler, manevi olmayan ilimler): 50b/11.

ulūvv: (a.i.) Yücelik, ululuk, büyüklük: 83b/13.

‘**ulvī:** (a.s.) Yüce, yüksek: 104a/9.

‘ulviyyü’l-vekr: Yuvası yüksek: 104a/9.

‘**ulviyye:** (a.s.) 1. Yüce, yüksek. 2. Göğe veya manevi âleme mensup: 92b/21, 92b/22.

‘**ulyā:** (a.s.) 1. Pek yüce, çok yüce. 2. Yukarı, üst: 84a/14, 102b/5.

‘**umde:** (a.i.) Dayanılacak, güvenilecek kimse veya şey, dayak, dayanak, destek: 93b/10.

‘**ummān:** (a.i.) Okyanus, büyük deniz: 69b/6, 69b/14.

‘ummān-ı zāt-ı kerīmü’ş-şān: Şanı yüce olan zatın (Allah’ın) okyanusu: 69b/6.

umūr: (a.i. emr’in c.) 1. İşler, şeyler. 2. Olaylar, fiiller: 58b/13, 59a/19, 60a/8, 78a/6, 78b/6, 80a/4, 80a/8, 86b/8, 89a/20, 89a/22, 94b/17, 95b/5, 109b/7.

umūr-ı maḥsūsa: Somut şeyler: 94b/17.

umūr-ı rūḥāniyye: Manevi şeyler: 95b/5.

‘**unfuvān:** (a.i.) 1. Gençliğin ve güzelliğin başlangıcı, bir şeyin tazelik zamanı, gençlik dönemi. 2. Tazelik, parlaklık: 73a/23, 74a/15, 97a/7.

‘**unşur**’: (a.i.) Unsur, birleşik bir cisim meydana getiren basit cisimlerden her biri: 45a/20.

‘**unvān**’: (a.i.) 1. Bir kitabın veya bir bölümün başına yazılan yazı, başlık. 2. İşaret, alamet. 3. Ad, san, nam, şan, şöhret: 43a/5, 86a/11, 91b/14, 93b/6.

‘**unvānhā**’: (a.f.i. ‘unvān’ın c.) Bir kitabın veya bir bölümün başına yazılan yazılar, başlıklar: 42b/2.

ur- (t.f.i.): Vurmak: 81a/6, 103b/10.

‘**urefā**’: (a.i. ‘ārif’in c.) Arifler, irfan sahipleri: 51b/13.

‘**urūc**’: (a.i.) Yukarı çıkma, yükselme, yükseliş: 75b/3, 102b/5.

‘**urūc eyle-**’ (a.t.b.f.i.): Yükselmek, yukarı çıkmak: 43b/20.

‘**urūḳ**’: (a.i. ‘ırḳ’ın c.) Damarlar: 80a/12.

‘**urūz**’: (a.i. ‘arz’ın c.) Meydana gelmeler, ortaya çıkmalar: 47b/23.

‘**urve**’: (a.i.) Kova, testi vb. şeylerin kulpu: 60b/5, 83a/19.

‘urve-i vuṣṣā-yı tevekkül: Tevekkülün sağlam kulpu: 60b/5-60b/6.

‘**uryān**’: (a.i.) Çıplak: 49b/21, 104a/15, 104a/20.

‘**uryān-tenān**’: (a.f.b.i. ‘uryān-ten’in c.) Bedeni çıplak olanlar: 103b/4.

‘**uşāre**’: (a.i.) Öz su, bitki ve hayvan dokularında bulunan sıvı. 2. Besleyici, hayat verici öz: 105a/2.

‘uşāre-i şekeristān-ı şükr ü sipās-ı cānān: Allah’a şükür ve hamt etmenin şeker kamışı tarlasının (tatlılığının) öz suyu: 105a/2.

‘**uşfūr**’: (a.i.) Serçe kuşu: 59b/11, 99a/14.

‘uşfūr-ı naḥīf: Cılız serçe kuşu: 59b/11-59b/12, 99a/14.

uşūl: (a.i. aṣl’ın c.) 1. Yol, yöntem, metot. 2. Kural, kanun, kaide: 78b/17.

uşūl-i devr-i revān: Türk müziğinin küçük usullerindendir. 14 zamanlı ve 6 darplıdır. Mevlevilerde sıkça kullanıldığından Mevlevi devrirevanı da denir. Bu usul ile ayinişerifler, ilahiler, tevşihler, besteler, şarkılar ölçülmüştür: 78b/17.

‘**uşşāk**’: (a.i. ‘āşık’ın c.) 1. Âşıklar. 2. Hak âşıkları: 43a/12, 45b/1, 45b/22, 47a/19, 49b/1, 52b/6, 56b/1, 56b/1, 63b/3, 63b/17, 63b/19, 69b/23, 103a/14, 103a/19.

‘uşşāk-ı hū-keşān: “Hū” çeken Hak âşıkları: 47a/19.

‘uyüb: (a.i. ‘ayb’ın c.) Ayıplar, kusurlar: 85a/15.

‘użv: (a.i.) Uzuv, organ: 79a/5, 79a/8, 79a/18, 93b/14, 94a/12, 94a/14.

Ü

übbehet: (a.i.) Ululuk, büyüklük, azamet, yücelik: 68b/11.

ücem: (a.i. ecme’nin c.) Sık ağaçlıklar, orman, vahşi hayvan yatağı: 106b/14.

üdebā: (a.i. edīb’in c.) Edipler, yazarlar, edebiyatçılar: 46b/11, 107a/18.

üftāde: (f.s.) 1. Düşmüş. 2. Düşkün, zavallı, biçare: 75b/9, 76b/2, 80b/5, 81a/5, 82b/7.

üftāde-i çāh-ı çirk-āb-ı bid‘at: Dine zıt âdet(ler)in bataklığına düşmüş: 75b/9-75b/10.

üftāde-i ğıyābetü’l-cübb-i güm-nāmī vü bī-nişānī: Unutulma ve yok olma kuyusunun dibine düşmüş: 82b/7-82b/8.

üftāde-i mevķid-i nār: Ateş ocağına düşmüş: 76b/2.

üftādegān: (f.i. üftāde’nin c.) Düşenler, düşmüşler: 98a/5.

üftādegān-ı tarīķ-i taleb: (Allah’a kavuşma) arzu(su) yoluna düşen (derviş)ler: 98a/5.

üftādegī: (f.i.) Alçak gönüllülük, tevazu: 82a/11.

üftādelik: (f.t.i. üftāde-lik) Alçak gönüllülük, tevazu: 82a/13.

üftāden: (f.fi. gzk: üft) 1. Düşmek. 2. Vuku bulmak, olmak, meydana gelmek: 43b/13, 46a/22.

ülfet: (a.i.) 1. Alışma, bir arada bulunma, görüşüp kaynaşma, haşır neşir olma, imtizaç, uyuşma, iyi geçinme, uyum sağlama, uyuşma, ünsiyet. 2. Dostluk, ahbaplık. 3. Huy etme: 61a/21, 68b/19, 73a/8, 74b/7, 75b/16, 76a/11, 76a/14, 76a/15, 79b/20, 81b/23, 84b/9, 99b/7, 106b/4.

ülfet ü istīnās eyle- (a.t.b.fi.): 1. Alışmak, alışkanlık kazanmak, kaynaşmak. 2. Konuşmak, görüşmek, ahbaplık etmek, dostluk kurmak: 68b/19-68b/20.

ümīd: (f.i.) Ümit, umut, umma: 48a/14, 48a/14, 48a/15, 48a/16, 51a/20, 56b/19, 62a/3, 64b/16, 99a/16.

ümīd-i ‘adem: Yokluk ümidi: 48a/14.

ümīd-i fikenden: Atma ümidi: 48a/14.

ümīd-i ḥalāṣ u rehā: Kurtulma ümidi: 62a/3.

ümīd ü recā it- (f.a.t.b.fi.): Umut etmek ve dilemek: 56b/19.

ümīd-vār: (f.s.) Ümitli, uman: 72a/8, 99b/4, 108a/22.

ümīd-vār-ı ‘ aṭiyye-i naḳd-i baḥt: Bahtın peşin lütfunu uman: 108a/22.

ümīd-vārān: (f.i. ümīd-vār’ın c.) Umut edenler, umanlar: 56b/1.

ümīd-vārī: (f.i.s.) 1. Ümit etme, umma. 2. Ümit eden, uman: 44a/15, 49b/6.

ümīd-vārī-i müşāhede-i şem‘ a-i cemāl-i Müste‘ ān: Allah’ın (nur saçan) güzellik mumunu görmeyi uman: 49b/6-49b/7.

üm̄met: (a.i.) Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, kavim, taife: 92b/4.

üm̄miyāne: (a.f.s.) Okuma yazma bilmeyenlere yakışacak şekilde, ümmice: 98a/15.

üns: (a.i.) tas. Allah’ın cemal tecellilerine mazhar olan sufilerin, kalplerinde cemalilahiyi müşāhede etmeleri: 73b/13.

ünsiyyet: (a.i.) 1. Alışma, bir arada bulunma, görüşüp kaynaşma, haşır neşir olma, imtizaç, uyuşma, iyi geçinme, uyum sağlama, uyuşma, ünsiyet. 2. Dostluk, ahabplık. 3. tas. Allah’ın cemal tecellilerine mazhar olan sufilerin, kalplerinde cemalilahiyi müşāhede etmeleri: 73a/9, 74b/7, 84b/12, 99b/7.

üstād: (f.i.) 1. Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse, usta, üstat. 2. Hoca, muallim, öğretmen: 51a/5, 69b/10, 72b/17, 76b/8.

üstād-ı cevher-şinās: Cevherden anlayan üstat: 76b/8.

üstine ditre- (t.b.fi.): Bir şeye önem vermek: 51a/5.

V

vā-beste: (f.b.s.) Bağlı, ...e bağlı, olması bir şeye bağlı olan: 67b/1, 92b/15.

vā-beste-i re’y ü tedbīr: (Ruhun) hüküm ve idare(si)ne bağlı: 92b/15.

vācib: (a.s.) Yapılması gerekli, zorunlu, terki caiz olmayan: 55a/15, 65a/10, 109b/17.

vācibü’l-istitār: Gizlenmesi gereken: 109b/17.

vācibü’l-i‘zāz: Saygıdeğer, sayın, kendisine saygı gösterilmesi gereken, muhterem: 65a/10-65a/11.

vācibe: (a.i.) Yapılması vacip derecesinde lüzumlu şey, yapılması şart olan vazife, yapılması gereken, vecibe: 42b/13, 64a/15, 92a/20, 97b/2.

vācibe-i ‘uhde-i himmet: Gayret etme sorumluluğunu yerine getirme görevi: 97b/2.

vācibe-i zımmet: Yapılması mecbur olunan vazife, boyun borcu: 92a/20.

vācibe-i zımmet-i kerāmet-i insāniyyet: (Allah’ın lütfettiği) insan olma nimetini üstlenme vazifesi: 64a/15.

vācibe-i zımmet-i mü’ellifin: Yazarların boynunun borcu: 42b/13.

va‘d: (a.i.) İlahi emirlere uyan bir kimseyi cennetle müjdeleme (Genellikle karşıtı olan “va‘id” kelimesiyle birlikte kullanılır.): 61a/20,

va‘d u va‘id: Cennetle müjdeleme ve cehennemle korkutma: 61a/20.

vādī: (a.i.) 1. Vadi, iki dağ arasında uzanan arazi. 2. Alan, saha: 44a/13, 44a/20, 44b/1, 44b/17, 44b/18, 44b/21, 45b/12, 45b/12, 45b/20, 46a/6, 66a/17, 71b/21, 109a/8.

vādī-i hāmūn-ı Mecnūn: Mecnun’un çöl sahası: 45b/20.

vādī-i hayāt-ı temādī: Devam edegelen hayat vadisi: 44b/21.

vādī-i kanā‘at: Kanaat vadisi: 44b/1, 44b/18.

vādī-i mazāhir: Mevcudat vadisi (dünya): 71b/21.

vādī-i Mecnūn: Mecnun’un vadisi: 45b/12, 46a/6.

vādī-i vefīretü’l-eyādī-i kanā‘at: Kanaatin nimetleri bol vadisi: 44a/20-44a/21.

vāfire: (a.s.) Çok, bol, ziyade, bol bol: 44b/13, 71b/18.

vā-güzārdēn: (f.fī. gzk: vā-güzār) Terk etmek, bırakmak: 73a/1.

Vahdānī: (a.s.) Allah’ın birliğine ait, Allah ile ilgili: 43b/18.

vahdāniyye: (a.s.) Allah’ın birliğine ait, Allah ile ilgili: 83b/7.

vahdet: (a.i.) 1. Birlik, teklik, yalnızlık, tek olma. 2. tas. Bütün yaratılıştā kendisinden başka bir varlık bulunmayan Allah’ın varlığının bir ve tek olması, Allah’ın varlıktaki birliği: 49a/11, 84a/23, 100a/16, 109a/17.

vahdet-serāy: (a.f.b.i.) Birlik sarayı: 60b/2, 72a/17.

vahdet-serāy-ı derūn: Gönlün birlik sarayı: 72a/17-72a/18.

vāḥid: (a.s.) 1. Tek, bir. 2. “Tek, zatında, sıfatlarında, isim ve hükümlerinde asla ortağı ve benzeri olmayan” anlamında esmayihüsnadandır: 72a/18, 73b/22, 76b/4, 99b/18, 99b/21.

vahīd: (a.s.) 1. Bir, tek, yalnız. 2. Biricik, benzeri olmayan, emsalsiz: 108a/2.

vāhime: (a.i.) Kuruntu kurma hassası: 94a/22.

vahşet: (a.i.) Korku, korkma: 99b/19.

vahşet it- (a.t.b.fi.): Korkmak, ürkmek: 99b/15.

vahşet kerdin: (a.f.b.fi.) Korkmak: 99b/13.

vahşet-zede: (a.f.b.s.) Korkmuş, ürkmüş, ürkek, korkak: 55a/3, 104a/9.

vahşī-nijād: (a.f.b.s.) Yabani yaratılışlı, insanlardan kaçan: 104a/18.

vahy: (a.i.) Vahiy, İlâhi haber: 86b/13, 87b/2.

vahy-i İlâhî: Allah’tan gelen vahiy: 86b/13.

va’id: (a.i.) İyiliğe yöneltmek ve kötü şeylerden sakındırmak için bir kimseyi cehennem azabı ile korkutma (Genellikle karşıtı olan “va’d” kelimesiyle birlikte kullanılır.): 61a/20.

vaḳāyi’: (a.i. vāḳı’a’nın c.) Vakalar, olaylar, hadiseler: 78a/8, 85b/6.

vaḳāyi’-i rūzgār: Dünya olayları: 78a/8.

vā kerdin: (f.b.fi.) Geride bırakmak, ortadan kaldırmak, gidermek: 68a/6.

vaḳfegāh: (a.f.b.i.) Durulacak yer, durak: 109a/22.

vāḳı’ā: (a.zf.) Gerçek, gerçekte, gerçekten, doğrusu, hakikaten: 44b/1, 46a/7, 52b/12, 54b/11, 58b/3, 64b/22, 71b/14, 75a/13, 79a/11.

vāḳıf: (a.s.) Bilen, bilici, haberdar ve agâh olan (kimse): 49a/1, 61a/6, 62a/22, 64a/19, 74b/21, 79a/4, 79b/13, 93a/4, 98b/5, 109b/3, 109b/14.

vāḳıf-ı sırr-ı İlâhî: İlâhi sırra vâkıf olan: 98b/5.

vāḳıf ol- (a.t.b.fi.): Haberdar olmak, bilmek: 63a/15, 95a/16.

vāḳı’: (a.s.) 1. Vuku bulan, olan, meydana gelen. 2. Gerçekleşecek olan. 3. Mevcut olan, var olan, bulunan, yer alan: 66a/9, 66a/11, 92a/16, 93a/16, 93b/18.

vāḳı’-i ḥāl: İşin aslı, işin hakikati, doğrusu: 92a/16.

vākī' ol- (a.t.b.f.i.): 1. Olmak, meydana gelmek, gerçekleşmek, vuku bulmak. 2. Bulunmak, yer almak: 46a/23, 64a/19, 85b/15, 86a/4-86a/5, 89b/20, 90a/5.

vakt: (a.i.) Vakit, zaman: 52b/16, 53a/1, 53a/8, 55a/9, 75a/9, 75a/12, 77a/2, 77a/22, 90b/17, 92a/14, 96b/23, 97b/5, 108b/4.

vakt-i hayāt: Ömür süresi: 77a/22.

vakt-i ictinā'-ı bākūre-i kām: Arzunun turfanda meyve(ler)ini toplama vakti: 77a/2.

vakt-i şubh: Sabah vakti: 96b/23.

vakti: (a.i.) Bir vakit: 52b/14, 55a/7.

vālā: (f.s.) Yüksek, yüce, ulu: 80b/18, 101a/9.

var- (t.fi.ünl.): 1. Gitmek. 2. "Haydi! Durma! Git!": 71a/4, 99a/21, 99b/11.

varak: (a.i.) Yaprak: 51b/17.

varınca: (t.zf.) -e varıncaya kadar: 78a/18.

vārid: (a.s.) Kitap, metin vb. geçen, yer alan, bulunan: 88a/15.

vārid ol- (a.t.b.f.i.): 1. Gelmek. 2. Akla gelmek, olması mümkün ve düşünülebilir olmak, söz konusu olmak: 87a/22-87a/23.

vāriş: (a.i.) Varis, mirasçı, miras alan: 98b/8.

vāriş-i hāl-i Şiblî vü Cüneyd: Ebû Bekir eş-Şiblî ve Cüneyd-i Bağdâdî'nin yaşadığı manevi hâllerin mirasçısı: 98b/8.

varṭa: (a.i.) 1. Tehlike, içinden çıkılması güç iş. 2. Kuyu gibi derin yer, çukur, uçurum: 92a/22, 98b/3.

varṭa-i idlāl: Dalalete düşürme çukuru: 98b/3.

varṭa-i ifrāt u tefrīt: Zıtlarda aşırıya kaçma tehlikesi: 92a/22.

vasat: (a.i.) Orta: 93b/16.

vāşıl: (a.s.) 1. Ulaşan, erişen, kavuşan. 2. tas: Hakk'a eren: 47a/22, 51a/1, 52b/8, 58b/3, 59a/6, 61a/1, 69b/13, 70a/7, 72b/5, 75a/2, 79b/1, 81a/3, 93a/18, 95a/9, 95b/11, 98b/7, 98b/12, 105a/11, 105b/18, 108b/19.

vāşıl-ı deryā-yı haqīkat: Hakikat denizine ulaşan: 69b/13.

vāşıl-ı hayāt-ı sermediyye: Ebedî hayata kavuşan: 95b/11.

vāşıl-ı iķāmetgāh-ı ķaşaba-i berzah u kedd ü ‘anā: Güçlük, meşakkat ve zahmet boğazına ulaşan: 81a/3-81a/4.

vāşıl-ı ķa‘r-ı şımāh-ı gerd-i beyān: İfade toprağının kulağının deliğinin dibine ulaşmış (tam anlamıyla duyulmuş): 70a/7.

vāşıl-ı maķşūd u merām: Gayesine ve arzusuna ulaşan: 51a/1-51a/2.

vāşıl-ı Rabb: Rabb’ine kavuşan: 98b/12.

vāşıl-ı şafā-yı sermediyye: Ebedî neşeye ulaşan: 52b/8-52b/9.

vāşıl-ı şahīfe-i hūş-ı nişāf-ı belādet-ittişāf: Ahmaklıkla vasıflanan sersem aklın sayfasına ulaşan: 108b/19-108b/20.

vāşıl-ı ser-menzil-i ḥāce-i ‘abīd: Kulların efendisinin (Allah’ın) yanına ulaşan: 98b/7-98b/8.

vāşıl-ı ser-menzil-i maķşūd: Arzu edilen yere (amaca) ulaşmış: 79b/1-79b/2.

vāşıl-ı ser-menzil-i ma‘nā-yı yakīn: (Allah’ı) şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme hakikatinin durağına erişmiş: 75a/2.

vāşıl-ı sırr-ı hayāt u zindegānī: Dirilik ve canlılık sırrına ulaşan: 47a/22-47a/23.

vāşıl-ı şāhid-i maķşūd: Amaç güzeline ulaşan (amacına ulaşan): 105a/11.

vāşıl-ı vūs‘at-serāy-ı vücūd: Var olmanın genişlik sarayına kavuşan: 61a/1.

vāşıl ol- (a.t.b.fī.): Ulaşmak, erişmek, kavuşmak: 50b/12, 55a/5, 65b/12, 83b/16, 90a/16, 94a/18, 101a/11.

vāsıta: (a.i.) 1. İki şey arasında bağ durumunda olan, onları birleştiren, maksada erişmeyi sağlayan şey, vesile. 2. Yol, bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare: 56a/8, 60b/20, 72a/10, 74b/18, 94a/13, 94a/18, 94b/1.

vāsıta-i nā-girīsten: Ağlamamanın yolu / çaresi: 56a/8.

vāsıta-i vuşūl-ı kām: Arzuya ulaşmaya vasıta olan: 72a/10-72a/11.

vāsıta-i zuhūr: (Bir şeyin) meydana çıkması için aracı olan: 60b/20.

vaşl: (a.i.) Sevdiğine kavuşma, vuslat: 50a/6, 96b/2, 96b/4.

vaṭan: (a.i.) 1. Vatan, yurt, memleket. 2. tas. İnsan ruhunun bu âleme gelmeden önce bulunduğu ruhlar âlemi: 47a/16, 61a/7, 61b/2,

vaṭan-ı aşliyye: tas. İnsan ruhunun bu âleme gelmeden önce bulunduğu ruhlar âlemi: 61a/7.

vāv: (a.i.) Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi: 66b/22.

vaʿz: (a.i.) Vaaz, dinî öğüt: 77b/10.

vazʿ: (a.i.) 1. Koyma, konulma. 2. Durum, vaziyet, hâl: 45b/7, 56b/1, 82b/11, 96a/13, 101a/7, 102a/6.

vaʿz -ı cebîn-i niyâz u bendegî: Dua ve kulluk alnını (yere) koyma: 82b/11.

vaʿz -ı engüş-ti nabz-âşinâ: Nabızdan anlayan parmağı (bileğe / boyna) koyma: 96a/13.

vaʿz -ı pîşânî-i nedâmet ü peşimânî: Pişmanlık alnını (seccadeye) koyma: 56b/1.

vazgel- (t.b.fî.): Vazgeçmek, feragat etmek: 71b/8.

vâzih: (a.s.) Açık, apaçık, ortada, aşikâr: 87a/19.

vazʿî: (a.s.) Kurma ile ilgili, yaratma ile ilgili, meydana getirme ile ilgili: 89a/20.

vazîfe: (a.i.) Görev, ödev, bir kimsenin yapmak zorunda olduğu iş: 64a/14, 74a/14.

vazîfe-i ʿuhde-i ʿubûdiyyet: Kulluk sorumluluğunu yerine getirme görevi: 64a/15.

vazʿ olun- (a.t.b.fî.): Konulmak: 91b/3.

vazʿ u nihâde it- (a.f.t.b.fî.): Koymak: 101a/7-101a/8.

vecaʿ: (a.i.) Ağrı, sızı, acı, acıma: 67a/5, 67b/5, 67b/18.

vecaʿ -ı zaḥm: Yara ağrısı: 67b/18.

vecd: (a.i.) 1. Bir şey karşısında duyulan hayranlık veya sevgiden dolayı kendinden geçme durumu, istiğrak hâli, aşırı coşku, aşırı heyecan. 2. tas. Kasıt ve zorlama olmadan Allah'tan bir lutuf şeklinde kalbe gelen coşkunluk ve istiğrak hâli, İlâhi aşka dalıp kendinden geçme: 70b/10, 70b/22.

vecd-engîzân: (a.f.b.i. vicdân-gîz'in c.) Vecde gelmiş olanlar, mest olmuşlar, kendinden geçmişler: 100a/14.

vech: (a.i.) 1. Yüz, çehre, surat. 2. Tarz, biçim, şekil, yol. 3. Sebep, vesile. 4. Yön, cihet: 50a/23, 61a/11, 63b/2, 64b/4, 67a/5, 75b/3, 76b/15, 83a/11, 88a/18, 90b/4, 90b/9, 90b/15, 90b/20, 91a/17, 91a/18, 91b/1, 97a/1.

vech-i âḥer: Başka bir şekil, diğer bir yön: 50a/23.

vech-i arz: Yeryüzü: 83a/11.

vech-i evvel: Birinci sebep: 91a/18.

vech-i şānī: İkinci sebep: 91b/1.

vech-i şebēh: Benzetme yönü, teşbihte benzeyen ile benzetilen arasındaki ortak nokta: 76b/15, 97a/1.

vech-i tesmiye: Ad vermedeki münasebet, adlandırma alakası: 90b/4, 90b/9, 90b/15, 90b/20.

vedāʿ: (a.i.) Ayrılma, ayrılış: 57a/11.

vedāʿ -ı ʿālem-i fānī: Fānī dünyadan ayrılma: 57a/11.

vedīʿ a: (a.i.) Emanet: 56b/19.

vedīʿ a-ı dest-i temellük: Mülk edinme emaneti (geçici olarak sahip olunan mal mülk): 56b/19-56b/20.

vefā: (a.i.) 1. Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme. 2. Dostluk ve muhabbette devam etme, dostluğu sürdürme, bağlılık ve sadakat: 43b/1, 76a/3, 77a/9.

vefā-dār: (a.f.b.s.) Vefalı, dostluğuna bağlı olan: 56b/1.

vefret: (a.i.) Çokluk, bolluk: 44b/4.

vehhāc: (a.s.) Çok parıltılı, çok parlak: 44b/10, 51a/14.

vehm: (a.i.) 1. Kuruntu, yersiz korku. 2. Şüphe, tereddüt: 91a/19.

vehmiyye: (a.s.) Vehme dayanan, kuruntu ile ilgili, gerçekte var olmadığı hâlde var sayılan, mevhum: 91a/21.

vifāk: (a.i.) Hemfikirlilik, aynı düşüncede olma, fikir birliğine varma, bir fikir üzerinde birleşme, uygunluk, uyum, muvafakat, mutabakat: 75b/4.

vefire: (a.s.) Çok, bol: 44a/20.

vefiretūʾl-eyādī: Nimetleri bol (olan): 44a/20.

vefkince: (a.t.zf. vefk-i-n-ce) Uyarınca, gereğince, gereği olarak: 55a/12, 65b/17, 67a/22, 74a/6, 85a/11, 96a/10, 103a/20.

ve-illā: (a.bğ.) Yoksa, yok eğer, ancak, aksi takdirde, olmadığı hâlde: 78a/9.

vekr: (a.i.) Kuş yuvası: 104a/9.

velā: (a.i.) 1. Sevme, sevgi, aşk, muhabbet. 2. tas. İlâhi aşk: 45b/15, 45b/20, 47a/17, 55a/22, 56b/1, 63a/20, 67a/9, 70a/5, 70b/13, 70b/18, 71a/6, 73a/10, 74b/1, 76a/2, 77a/8, 85b/13, 103a/4, 105b/5, 109a/8, 109a/14, 109a/20.

velā-meşhūn: (a.b.s.) İlâhi aşk ile dolu: 43b/9, 47a/21.

velāyet: (a.i.) tas. Kulun Hakk’a yakınlığı ve Hakk’ın kulu, kulun Hakk’ı dost edinmesi durumu, veli olma, velilik, ermişlik: 73b/14.

veled: (a.i.) Çocuk: 49a/8.

veled-i kalb: Kalp çocuğu: 49a/8.

ve’l-hāşıl: (a.zf.) Kısacası, sonuç olarak, sözün kısası: 56b/1, 59a/18, 99a/14, 104b/15.

velvele: (a.i.) Gürültü, patırtı, gümbürtü: 57b/9.

velvele-i tabl-ı rahîl-i ecel: Ecelin göç davulunun gümbürtüsü: 57b/9.

verā: (a.i.) Arka, geri, art, öte: 84b/1, 89b/9, 94b/17, 99a/1, 100a/9.

verā-yı hiss: Beş duyu ile idrak edebilmenin ötesi: 89b/9.

verā-yı perde-i evhām: Hayaller perdesinin ardı: 99a/1.

verā-yı perde-i hayāl-bāz-ı fenā: Fânîlik Karagözcüsünün (sahne olarak kullandığı) perdesinin arkası: 100a/9-100a/10.

verā-yı perde-i hiss ü hayāl: His ve hayal perdesinin ardı: 94b/17.

verā-yı perde-i yegāh: Yegāh makamının perdesinin ardı: 84b/1.

vera’: (a.i.) Allah’tan korkup haramdan kaçınma, takva: 52a/12, 98a/9.

vera’tāt: (a.i. var’ta’nın c.) Tehlikeler, içinden çıkılması güç işler: 92a/1.

verd: (a.i.) Gül: 87b/16, 87b/17.

verne: (f.bğ.) Yoksa, aksi takdirde, böyle olmasa: 71b/6, 79a/6.

vesā’il: (a.i. vesīle’nin c.) Vesileler, vasıtalara, araçlar: 50b/10.

vesā’et: (a.i.) Aracılık, vasıta olma: 50b/9, 94b/8.

vesā’et-i cāme-i iksūn-cāme: Değerli kumaşla yapılmış elbise aracılığı: 50b/9-50b/10.

vesāvis: (a.i. vesvese’nin c.) Vesveseler, kuruntular: 92a/3, 108a/5.

veşbe: (a.i.) Hücum, saldırı, atak, akın: 101b/22.

vesī‘ a: (a.s.) Geniş: 43b/7, 58a/1.

vesī‘ atü’l-eknāf: Dört bir tarafı geniş: 58a/1.

vesī‘ atü’l-esmā: Allah’ın en güzel isimlerinin genişliği: 43b/7.

vesīle: (a.i.) 1. Sebep, bahane. 2. Yol, vasıta. 3. Fırsat, elverişli durum: 54b/17, 62a/6, 64a/7, 72a/10, 73b/15, 85a/8, 101b/9.

vesīle-i def‘ -i āteş-i ‘ ataş: Sususluk hararetini giderme vesilesi: 64a/7.

vesīle-i feraḥ u inşirāḥ u felāḥ: Huzur, ferahlık ve rahatlığa vesile olan: 101b/9.

vesīle-i ḥuşūl-ı merām: Maksadın meydana gelmesine vesile olan: 72a/10.

vesīle-i i‘ rāz: Uzak durma sebebi: 54b/17.

vesīle-i vūs‘ at ü merḥamet: Ferahlık ve şefkat vesilesi: 85a/8.

vesīle ol- (a.t.b.f.i.): Sebep olmak: 75b/15.

vesvese: (a.i.) Şüphe, kuruntu, vehim, işkil: 81b/9, 105a/10.

vesvese-i şeytāniyye: Şeytana ait özellikler taşıyan kuruntu: 105a/10.

vetīre: (a.i.) Üslup, tarz, yol, yöntem: 93b/1.

vetīre-i ‘ ādet-i İlāhiyye: Allah’ın nizamının işleme tarzı: 93b/1.

v’ey: (a.f.ünl. “ve ey”) “Ve ey!”: 45a/11, 49b/7, 51a/12, 53a/4, 53b/19, 54b/19, 56a/8, 56b/16, 58a/14, 68a/14, 98a/5.

ve-yāḥūd: (a.f.bğ.) Veya, yahut: 86b/11, 87a/9.

vezān: (f.i.) Esme: 61b/3.

vicdān: (a.i.) Kalp, gönül, sine, iç, derun: 77b/3.

viḳāyet: (a.i.) Koruma, kollama, saklama, muhafaza etme, himaye etme, esirgeme, gözetme: 80a/15.

vilāyet: (a.i.) İl, şehir, diyar, ülke, memleket: 73b/14.

vilāyet-i velāyet: Velilik / ermişlik diyarı: 73b/14.

vir- (t.f.i.): 1. Vermek, iletmek. 2. Bırakmak. 3. Bağışlamak: 51a/4, 63a/6, 65a/17, 69a/21, 71b/9, 72a/10, 80b/3, 83b/14, 91b/16, 99b/5, 100a/2.

vīrān: (f.s.) 1. Yıkık, yıkılmış, harap. 2. Kederli, üzgün, gamlı, perişan: 58a/7, 68b/12, 70a/4, 103b/19, 107a/9.

vīrāne: (f.i.) Harabe, harap, yıkılmış, harap olmuş eski yapı: 98a/16, 102a/21, 102a/23, 102b/3, 102b/12, 103a/8.

vīrāne-i cehālet-i şerī‘ at ü tarīkat: Şeriat ve tarikatı bilmemekten (aklı ve kalbi) viran olmuş: 98a/16-98a/17.

vīrānei: (f.i.) Bir harabe: 102b/22.

vīrān u sūzān eyle- (f.t.b.fi.): Yıkma ve yakma: 58a/7-58a/8.

visāde: (a.i.) Yastık: 56b/1, 80a/1, 81a/1.

visāde-i intibāh u teyakkuḫ: Gaflet uykusundan uyanma yastığı: 56b/1.

visāde-i neṣāṭ: Neşe yastığı: 81a/1.

visāde-i reng-ā-reng-i sūndūsü’-t-ṭirāz: Nakışları / süslemeleri sırmalı ve desenli ipek kumaştan olan rengârenk yastık: 80a/1.

viṣāl: (a.i.) 1. Vuslat, sevdiğine kavuşma. 2. Varma, ulaşma: 47a/19, 58a/15, 73a/16, 74a/9, 95b/20, 105b/18.

vukū’: (a.i.) Olma, meydana gelme, cereyan etme, husule gelme: 56b/1, 66a/9, 66a/9, 66a/10, 66b/1, 66b/2, 66b/3, 78b/1, 85a/3.

vukū’ bul- (a.t.b.fi.): Olmak, meydana gelmek, gerçekleşmek, cereyan etmek: 66b/11.

vukūf: (a.i.) Anlama, bilme, agāh olma, haberdar olma, öğrenme: 92a/14.

vusḳā: (a.s.) Çok sağlam, pek kuvvetli: 60b/5.

vuslat (a.i.) 1. Sevdiğine kavuşma. 2. Bir şeye ulaşma, yetişme, varma: 43a/15, 45b/17, 49a/11, 58a/14, 74a/8, 105a/8, 105b/10.

vuṣūl: (a.i.) Ulaşma, erişme, yetişme, gelme, varma: 54b/23, 72a/11, 72b/20, 73b/13, 90a/17, 91a/13, 92a/9, 94b/22, 101a/2, 104a/13.

vuṣūl bul- (a.t.b.fi.): Ulaşmak, erişmek, yetişmek, gelmek, varmak: 94a/12.

vuzū’: (a.i.) Abdest: 53a/21, 97b/2, 97b/11.

vücūd: (a.i.) 1. Var olma, bulunma. 2. Varlık. 3. Gövde, vücut, beden: 43b/17, 43b/18, 43b/19, 44a/1, 44a/1, 44a/5, 45a/17, 45a/18, 46b/20, 47a/10, 48a/17, 48a/23, 48b/4, 48b/5, 48b/17, 48b/19, 48b/20, 48b/23, 49a/2, 49a/5, 49a/18, 51a/22, 52a/6, 56b/21, 57a/1, 57a/3, 57a/5, 57a/6, 57a/18, 57b/11, 58a/23, 60a/9, 60b/19, 61a/1, 61a/3, 61b/4, 61b/6, 63b/14, 64b/14, 64b/21, 64b/23, 65a/2, 65a/3, 65a/8, 65a/14, 65a/15, 65b/9, 67b/1, 68b/18, 69a/15, 69b/8, 70b/20, 71b/21, 72b/13, 73a/20, 76a/8, 77a/15, 77b/22, 78a/23, 79a/5, 79a/7, 79a/21, 79b/2, 79b/11, 80a/13, 80a/15, 80a/21, 80b/11, 81a/5,

81a/9, 81a/11, 81a/14, 81a/20, 81b/11, 81b/21, 82a/5, 82a/8, 82b/2, 83a/6, 83a/8, 83a/18, 83b/2, 85b/2, 88b/11, 94b/14, 95b/23, 96b/11, 97a/20, 97b/18, 99b/2, 99b/20, 100a/1, 100a/19, 100b/1, 100b/10, 103a/12, 109a/5, 109a/15.

vücūd-ı bî-hüner: Beceriksiz beden: 80b/11.

vücūd-ı hâk-âlūd: Toza toprağa bulanmış vücut: 47a/10, 81a/14.

vücūd-ı hâricî: Maddî vücut, aslı maddeden oluşan vücut: 49a/18.

vücūd-ı keder-nümūd u ḥ'āb-ālūd: Kederli görünen ve (gaflet) uyku(su) basmış olan vücut: 109a/5-109a/6.

vücūd-ı mutlak: tas. Kendisinden başka bir varlık bulunmayan, hiçbir şeyle kayıtlı olmayan, bütün mevcudat kendisinin tecelli ve zuhurundan ibaret bulunan Hakk'ın varlığı: 57a/1, 60b/19.

vücūd-ı mutlak-ı qadîmü's-şifât: Sıfatları ezeli olan Allah'ın mutlak varlığı: 60b/19.

vücūd-ı müsta'iddü's-sürûr: Ferahlamaya hazır vücut: 97b/18-97b/19.

vücūd-ı nâ-būd-ı hâk-âmîz: Toprağa karışıp yok olan beden: 44a/1.

vücūd-ı nâ-çîz: Hiç hükmünde olan vücut: 81b/21.

vücūd-ı naḥvet-ālūd: Kibre bulaşmış beden: 99b/2.

vücūd-ı pür-sūd-ı şekîb ü taḥammül: Sabır ve tahammülün faydalı olan varlığı: 67b/1-67b/2.

vücūd-ı zâr: İnleyen beden: 103a/12.

vücūd bul- (a.t.b.fî.): Var olmak, meydana gelmek, oluşmak: 59a/17.

vücūd vir- (a.t.b.fî.): Bulunmayan bir şeyi var saymak: 44a/1, 45a/1, 54a/21.

vülûc: (a.i.) Girme, dâhil olma, sokulma, yanaşma: 75b/3, 102b/4.

vürüd: (a.i.) Kitap, metin vb. geçme, yer alma, bulunma: 88a/19.

vürüd it- (a.t.b.fî.): Kitap, metin vb. geçmek, yer almak, bulunmak: 86a/11, 87b/11.

vüs'at: (a.i.) Genişlik, ferahlık, bolluk: 43a/20, 43b/8, 43b/9, 85a/8.

vüs'at-ı meşreb: Yaratılışın genişliği: 43a/20, 43b/9.

vüs'at-serây: (a.f.b.i.) Genişlik sarayı: 61a/1.

Y

yā: (f.bğ.) Ya, yahut, veya: 89a/20, 89b/10, 92a/18.

yād: (f.i.) 1. Hatır, gönül. 2. Anma, hatırlama: 44a/13, 44b/17, 56b/1.

yād-ı her mūrī: Her bir karıncanın gönlü: 44a/13.

yād eyle- (f.tb. fi.): Anmak, zikretmek: 49b/16.

yāften: (f.fi. gzk: yāb): 1. Bulmak. 2. Elde etmek: 58a/10, 71a/16, 71b/1.

yağmā: (f.i.) Yağma, talan, çapul: 44b/12, 102b/7.

yāhūd: (f.bğ.) Veya, yahut: 46b/15, 87a/10.

yakış- (t.fi.): Uygun olmak, yerinde ve iyi karşılanacak tarzda olmak: 45b/10.

yakīn: (a.i.) 1. Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme. 2. Kesin ve sağlam bilgi. 3. tas. Herhangi bir delile bağlı olmaksızın sadece iman kuvvetiyle aşikâr olarak görme, müşahede ederek bilme: 75a/2, 75b/15, 75b/22, 80a/10, 82b/16, 85b/23, 104a/5, 108b/23.

yākūt: (a.i.) 1. En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde olan çok değerli taş. 2. Sevgilini kırmızı dudağı: 62b/6.

yākūt-nişān: (a.f.b.s.) Yakut ile süslenmiş: 65a/22.

ya' nī: (a.bğ.zf.) 1. Yani, demek oluyor ki. 2. Sözü'nün kıyası, doğrusu: 42b/10, 43a/6, 43b/3, 43b/9, 44a/8, 44a/15, 44b/17, 45a/11, 45b/22, 46a/15, 46b/1, 46b/18, 47a/4, 47a/15, 47b/1, 47b/6, 47b/8, 47b/11, 47b/14, 48a/1, 48a/5, 48a/22, 49a/23, 49b/6, 49b/10, 50a/9, 50b/5, 51a/12, 51b/9, 51b/18, 52a/12, 52b/5, 53a/3, 53b/1, 53b/16, 53b/18, 53b/21, 54a/14, 54b/2, 55a/10, 55b/11, 56a/8, 56a/8, 56b/1, 57a/2, 57a/8, 57b/19, 58a/13, 58b/11, 58b/16, 59b/19, 60a/4, 60a/15, 60b/21, 60b/23, 61a/12, 61b/11, 62a/17, 63b/13, 64a/3, 65a/2, 65b/9, 66a/14, 67a/3, 67a/6, 67b/10, 68a/13, 68a/18, 69a/7, 69a/22, 69b/23, 70a/16, 70b/12, 71a/1, 71a/19, 71a/22, 72a/7, 72a/16, 75b/1, 75b/9, 76b/2, 76b/22, 77a/19, 78a/8, 78b/19, 79a/15, 79a/23, 80a/1, 80a/3, 81a/2, 81a/13, 81b/4, 81b/23, 82a/16, 83a/10, 84a/6, 85a/9, 85a/20, 86a/3, 86b/8, 87a/14, 88a/11, 89a/3, 90a/23, 92b/8, 95a/23, 95b/20, 96a/6, 96a/18, 96b/12, 97a/3, 98b/19, 100a/1, 100a/15, 100b/21, 100b/22, 101a/4, 101b/1, 101b/19, 102b/3, 102b/21, 103a/8, 103a/10, 103b/17, 104b/5, 104b/19, 105a/13, 105b/11, 105b/23, 106a/6, 106b/19, 107a/10, 107b/15, 108a/8, 108b/11.

yār: (f.i.) 1. Dost, arkadaş, tanıdık, ahbab. 2. Sevgili: 48a/6, 56b/1, 60a/12, 62a/21, 67a/17, 75b/13, 84b/18.

yār-ı nā-muvāfiq: Uygun olmayan dost: 75b/13.

yārān: (f.i. yār'ın c.) Dostlar, arkadaşlar: 45b/4, 63a/10.

yārī: (f.i.) 1. Dostluk. 2. Yardım: 47b/16, 75b/12.

yed: (a.i.) 1. El. 2. Güç, kudret: 43b/1, 50a/21, 58b/13, 59a/7, 96a/14.

yed-i kudret-i Bārī: Allah'ın kudret eli (her şeyi yapmaya kadir olan Allah'ın gücü): 58b/13.

yed-i kudret-i Kibriyā: Allah'ın kudret eli (her şeyi yapmaya kadir olan Allah'ın gücü): 43b/1.

yed-i sultān-ı ceberūt: Her istediğini yaptırabilme kudretine sahip hükümdarın (Allah'ın) gücü: 59a/7.

yegāh: (f.i.) Klasik Türk müzikisinde bir makam: 84b/1.

yegāne: (f.s.) Tek, biricik: 57a/2.

yegānegī: (f.i.) Bir olma, ittihat, birleşme, birlik, birlik ve beraberlik: 85a/7.

yeh-pāre: (f.b.i.) Buz parçası: 84b/21.

yeh-pāre-ṭibā': (f.a.b.i.) Buz parçası yaratılışlılar, çok soğuk tavırları olanlar: 84b/21.

yeh-pāre-ṭibā' -i muḥālifin-i ḳurenā: Buz parçası yaratılışlı uyumsuz dostlar (çok soğuk tavırları olan dostlar): 84b/21.

Yehūd: (a.i.) Yahudi: 86b/1.

yek: (f.s.) Bir, tek: 76b/20, 96b/11, 99b/14, 102a/21.

yek-cām: (f.b.i.) Bir kadeh: 81b/18.

yek-ciḥet: (f.a.b.s.) Aynı fikirde olan, fikri değişmeyen, aynı yönde olan, yönü değişmeyen, bir yönlü, bir konuda sabit olan, sabit kalan, kararlı, verdiği karardan ve sözden dönmeyen, kararında sebat eden: 72a/1, 72a/5.

yek-ciḥet ol- (f.a.t.b.f.i.): Verdiği karardan ve sözden dönmemek, kararında sebat etmek, aynı fikirde kalmak, aynı yönde olmak, sabit ve kararlı olmak: 72a/5.

yek-ciḥet şüden: (f.a.f.b.f.i.) Verdiği karardan ve sözden dönmemek, kararında sebat etmek, aynı fikirde kalmak, aynı yönde olmak, sabit ve kararlı olmak: 72a/1.

yek-dāne: (f.b.s.i.) 1. Eşi benzeri olmayan, tek, eşsiz. 2. Bir tohum, tek tohum: 71a/16, 71a/18, 71a/22, 83a/10.

yek-dāne-i gevher-i maḳşūd: Arzu edilen eşsiz mücevher: 71a/22-71a/23.

yek-dāne-i kem-miḳdār: Değersiz bir tohum: 83a/10-83a/11.

yek-dem: (f.b.i.) Bir nefes: 50a/7.

yek-diğer: (f.b.zm.) Birbiri: 48a/3, 48a/12, 84b/18.

yek-müş: (f.b.i.) Bir avuç: 58a/6, 79b/12.

yek-nefes: (f.a.b.i.) Bir nefes, çok kısa: 50a/7.

yek-reng: (f.b.s.i.) 1. Aynı renkte olan, tek renkli. 2. Bir çeşit lale: 50b/19, 56b/1, 57a/4, 108a/2.

yek-reng-i libās-ı fuḳālā-yı cihān-bīn: (Kalp gözüyle) dünyayı gören faziletli kimselerin elbiseleriyle aynı renkte olan: 50b/19-50b/20.

yek-sā'at: (f.b.i.) Bir saat: 105b/15.

yek-sān: (f.b.s.) 1. Aynı seviyede, düz. 2. Bir, beraber, eşit, müsavi: 45a/14, 48b/20, 82a/15.

yektā-nişīn: (f.b.s.) Tek başına oturan: 48b/21, 52b/21, 60b/1, 68b/3, 84a/23.

yektā-nişīn-i mesned-i eḥadiyyet: Birlik tahtında tek başına oturan (Allah): 48b/21.

yektā-nişīn-i salṭanat-serāy-ı hüviyyet: Hakikatin hükümdarlık sarayında tek başına oturan (Allah): 68b/3.

yektā-nişīn-i serīr-i vaḥdet: Birlik tahtında tek başına oturan (Allah): 84a/23.

yektā-nişīn-i taḥtgāh-ı kıdem: Ezeliyet tahtında tek başına oturan (Allah): 52b/21-52b/22.

yektā-nişīn-i vaḥdet-serāy-ı hüviyyet: Hakikatin birlik sarayında tek başına oturan (Allah): 60b/1-60b/2.

yel- (t.fi.): Yel gibi gitmek, koşmak, acele etmek: 85b/1.

yemm: (a.i.) Deniz: 69a/14, 98b/7.

yerinden oynat- (t.b.fi.): Heyecanlandırıp ayağa kaldırmak: 103a/20.

ye's: (a.i.) Ümitsizlik: 51a/20.

yesīr: (a.s.) Az, az miktarda: 91b/10.

yetīm: (a.s.) Yetim: 80b/4.

yetişdür- (t.fi.): Yetiştirmek, bitkiye bakıp büyütme: 46a/12, 46a/19.

yevmen-fe-yevmen: (a.zf.) Günden güne, gittikçe: 62b/3.

yevmiyye: (a.s.) Günlük, gündelik: 47b/12, 52b/20, 53b/3, 59b/23.

Yezdān: (f.i.) Allah: 56b/16, 83a/3.

yil: (t.i.) Yel, rüzgâr: 53b/15.

yine: (t.zf.) 1. Yine, gine, tekrar. 2. Buna rağmen, öyle olmasına rağmen: 44a/11, 45a/6, 63b/14, 69a/12, 70a/12, 82b/17, 83b/9, 89b/16, 96b/2, 99a/10, 99a/12, 101a/22.

yohsa: (t.bğ.) Yoksa: 63a/9, 71b/8, 71b/12, 71b/20.

yokluk: (t.i.) Adem, yokluk, bulunmama durumu: 44a/7.

yübüset: (a.i.) Kuruluk: 97b/7,

yübüset-i girifte-i âsiyâb-ı bî-âb: Susuz su değirmeninin tutulmuş olduğu kuruluk: 97b/7.

yük: (t.i.) Yük: 48a/15, 59b/17.

yüz vir- (t.b.fi.): İlgî ve yakınlık göstermek: 56b/10.

Z

zabt: (a.i.) Sıkı tutma, zapt etme, ele geçirme, emri altına alma, kendine tabi kılma: 97b/21, 102a/18.

zād: (a.i.) Azık, yiyecek, rızık: 52a/17, 66b/16, 82a/21, 85a/7.

zād-ı âhîret: Öbür dünyanın azığı: 82a/21.

zād ü zevād: Azık ve rızık, azıklar, yiyecekler, erzak: 85a/7.

zād ü zevād-ı hülûş u yegānegî: Samimiyet ve birlik erzağı: 85a/7.

zāde: (f.i.) Evlat, çocuk: 57a/12.

zāde-i ṭab^c: Şiir, bir insanın tabiatından meydana gelen eseri: 57a/12.

zāde-i ṭab^c -ı laṭîf: Latif yaratılışın mahsulü, kişinin tabiatından meydana gelen eseri, şiir: 57a/12.

za^c f: (a.i.) 1. Zayıflık, güçsüzlük, arıklık. 2. Zaaf, aşırı ilgi, dayanamama, irade zayıflığı, meyil: 56b/1, 64a/8.

za^c f-ı mevḫūr: Aşırı güçsüzlük, çok güçsüz olma: 56b/1.

zafer: (a.i.) Maksada ulaşma, başarma, muvaffak olma: 71a/23.

ẓa‘ f-nümün: (a.f.b.s.) Zayıflık gösteren, zayıf, güçsüz: 96a/7.

ẓahāyir: (ẓahā’ir) (a.i. ẓahīre’nin c.) Zahireler, erzaklar, gerektiğinde kullanılmak üzere ambarda saklanan tahıl: 82a/19.

ẓāhib: (a.s.) Bir fikir veya zanna inanan / kapılan: 87a/16.

ẓāhib ol- (a.t.b.fi.): Bir düşünceye kapılmak, bir zanna kapılmak, inanmak: 86a/5-86a/6, 86b/20-86b/21, 87b/18, 92b/8.

zāhid: (a.i.) Kaba sofu, koyu dindar, aşırı sofu, dindar olup irfanı olmayan kimse: 99a/17.

zāhid-i ḥušk: Kaba sofu: 99a/17-99a/18.

zāhid-i ḥušk-ı cāhil: Cahil kaba sofu: 99a/17-99a/18.

zāhidān: (a.i. zāhid’in c.) Kaba sofular, dindar olup irfanı olmayan kimseler: 97b/23.

zāhidān-ı ḥušk: Kaba sofular, dindar olup irfanı olmayan kimseler: 97b/23.

zāhil: (a.s.) Gafil, habersiz: 81a/6, 82b/19.

ẓāhir: (a.s.i.) 1. Görünen, açık, apaçık, ortada, meydanda, aşikâr, belli. 2. Dış yüz, görünüş, görünüm. 3. Görünür, görünür olan, görünen, zahirî: 42b/18, 43a/11, 45a/17, 50b/16, 54b/12, 55a/14, 55a/18, 55b/19, 58a/2, 64b/4, 68b/10, 69a/13, 71a/9, 71b/9, 72a/6, 78a/23, 81a/8, 83a/15, 88a/13, 90b/15, 90b/20, 90b/22, 92b/13, 92b/16, 94b/14, 96a/4, 96a/10, 97b/5, 98b/14, 99b/22, 100b/16, 102b/6.

ẓāhir-bîn: (a.f.b.s.) Dış görünüşe bakan, bir şeyin sadece dış yüzünü gören: 43a/12, 53b/17, 54a/12, 73a/19.

ẓāhire: (a.s.) 1. Görünen, açık, apaçık, ortada, meydanda, aşikâr, belli. 2. Dış yüz, görünüş, görünüm. 3. Görünür, görünür olan, görünen, zahirî: 43b/3, 73b/16, 78a/9, 79b/5, 89a/2, 90a/10, 90a/14, 90b/7, 93a/15, 94b/7.

zāhire: (a.s.) Parlak: 50b/6.

ẓāhiren: (a.zf.) Dıştan, görünüşte, görünüşe göre: 46b/16, 60a/8, 74b/3.

ẓāhir ol- (a.t.b.fi.): Meydana çıkmak, aşikâr olmak, görünür duruma gelmek: 46a/4, 94b/7, 101a/15.

ẓāhir-perestān: (a.f.b.i. ẓāhir-perest’in c.) Göze görünür taraflara bakıp iç yüze aldırış etmeyenler, sadece dış görünüşe bakanlar: 98a/11.

zāhir-perestān-ı şūret-ārā-yı riyyā-pīşe: Riyayı huy edinen, dış görünüşünü süsleyen, (olayların) göze görünür taraflarına bakıp iç yüzüne aldırış etmeyenler (kaba sofular): 98a/11-98a/12.

zāhir ü āşikār ol- (a.f.t.b.fi.): Görünür duruma gelmek ve meydana çıkmak: 55a/14, 96a/4.

zāhir ü ‘ayān ol- (a.t.b.fi.): Görünür hâle gelmek, görünmek, meydana çıkmak, belli olmak, belirlemek, ayan olmak, zahir olmak: 69a/13.

zahl: (a.i.) Az miktarda su: 67a/5.

zahl-ı ‘azb: Tatlı, lezzetli su: 67a/5.

zaḥm: (f.i.) Yara: 67b/7, 67b/18, 83a/18, 96b/2, 104b/18, 105a/3.

zaḥm-ı cefā: Cefa yarası: 104b/18.

zaḥm-dār: (f.b.s.) Yaralı, mecruh: 44b/5, 65b/1, 67b/12, 70a/4, 83a/19, 104b/18.

zaḥm-dār-ı nişter-i ṭavāriḳ-ı beliiyyāt: Belaların felaketlerinin neşteriyle yaralı: 44b/5.

zaḥm-güşā: (f.b.s.) Yara açan: 66a/14.

zaḥm-güşā-yı sīne-i perhīz: Günahlardan kaçınma sinesinde yara açan: 66a/14-66a/15.

zaḥm-ḥ‘ārde: (f.b.s.) Yaralanmış: 50b/7.

zaḥm-ḥ‘ārde-i sūzen-i fenā vü ḥayf: Fâni ve zayi olma iğnesiyle yaralanmış: 50b/7.

zaḥm-ḥūrde: (f.b.s.) Yaralı: 109a/12.

zaḥm-i‘ tiyād: (f.a.b.s.) Yara (açma)yı alışkanlık hâline getirmiş: 83a/18.

zaḥm ur- (f.t.b.fi.): Yara açmak, yaralamak: 70a/12.

zahr: (a.i.) Sırt, arka: 82b/15.

zā’id: (a.s.) Sonradan eklenen, ilave edilen: 88a/10.

zā’ide: (a.s.) Artan, fazla, artık: 47a/11.

za‘ if: (a.s.) Güçsüz, kuvvetsiz, zayıf: 44a/20, 44b/17, 47b/19, 59b/11, 99a/13.

zā’il: (a.s.) Sona eren, yok olan, ortadan kalkan, devamlı olmayan: 108b/3.

zālām: (a.i.) Karanlık: 43b/19, 53a/17, 56b/1, 63a/10, 63a/14, 72b/21, 79a/22.

zālām-ı ‘ademî-i imkânî: İmkânsızlık karanlığı: 43b/19.

zālām-ı âlām: Elemlerin karanlığı: 56b/1.

zālām-ı şeb-i mücâhede: Nefsi yenmek için mücadele etme gecesinin karanlığı: 72b/21.

zālām-âlūd: (a.f.b.s.) Karanlığa bulanmış, karanlıklaşmış, karanlık: 108b/14.

zālīmīn: (a.i. zālīm’in c.) Zalimler: 58a/22.

zamān: (a.i.) 1. Zaman, vakit. 2. Devir, dönem, çağ. 3. Zamane, içinde bulunulan zaman: 43a/15, 44a/21, 44b/3, 48a/15, 48b/12, 53b/14, 53b/15, 55a/15, 56a/8, 61a/17, 98b/22, 101a/20, 101a/21, 101a/23, 102a/4, 102a/14, 104a/1, 104b/21, 109a/1.

zamān-ı inhiṭāt u kühūliyyet: İhtiyarlığa yüz tutma ve olgunluk çağı dönemi: 109a/1-109a/2.

zamāne: (a.i.) İçinde yaşanan zaman, şimdiki zaman: 101a/17, 101a/19.

zamānî: (a.s.) Zamana ait, zamanla ilgili: 78a/10, 78b/23.

zamāyir: (zamā’ir) (a.i. zamīr’in c.) İçyüzler, mahiyetler, bâtınlar, herkesçe bilinmeyen, anlaşılmayan ve görünenden büsbütün başka olan nitelikler: 109b/17.

zamāyir-i vâcibü’l-istitār-ı rāz-ı ‘aşq: İlahi aşk sırrının gizlenmesi gereken içyüzleri: 109b/17-109b/18.

zamīr: (a.i.) Kalp, gönül: 81a/12.

zamm: (a.i.) 1. Arap ve Osmanlı alfabesinde bir harfin ötreli okunması. 2. Ekleme, ilave etme, katma, arttırma: 66b/22, 89b/18.

zamm ü tertīb olun- (a.t.b.fi.): Eklenmek ve birleştirilmek: 89b/18.

z’ân: (f.zm.) Ondan, o ... şeyden: 58a/10, 63b/10, 71b/1.

zann: (a.i.) 1. Sanı, zan, sanma, gerçeği bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme. 2. Beklenti, hayal, kanı, düşünce, niyet, maksat: 59b/22, 81b/20, 89b/10, 92a/12, 100b/20, 101a/3.

zānū-zedegān: (f.b.i. zānū-zede’nin c.) Diz çökenler: 74b/16.

zānū-zedegān-ı debistān-ı cehālet: Cehalet mektebinde (cahilliği öğrenmek için) diz çökenler: 74b/16.

zār: (f.i.s.) 1. Ağlama, inleme. 2. Ağlayan, inleyen: 84b/8, 103a/12, 105b/16.

zarar: (a.i.) Zarar, ziyan, kötü sonuç: 76a/19.

ẓarf: (a.i.) Kap: 70b/21.

ẓarr: (a.i.) Zarar: 61a/7, 66b/2, 88b/13, 90a/5.

ẓarūret: (a.i.) İhtiyaç, gereksinim: 91b/12.

ẓarūriyye: (a.s.) Mecburi, zorunlu: 60a/1, 65a/19, 74a/22.

ẓāt: (a.i.) 1. Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse. 2. Bir şeyin ta kendisi, maddi varlığı, maddi varlığının özü, öz varlık, asıl, cevher. 3. Bir varlığın hakikati, hüviyeti, mahiyeti. 4. Kendi. 5. Sahip, malik: 43a/22, 45a/1, 47a/7, 47a/8, 60b/18, 69b/3, 69b/6, 69b/9, 75b/20, 79a/2, 88a/19, 88b/20, 88b/21, 89a/1, 89a/8, 92b/11, 92b/12, 92b/20, 92b/23, 93a/2, 93a/3, 93a/10, 93b/3, 94b/9, 94b/23, 95a/15, 95a/17, 95a/23, 95a/23, 107b/21, 108a/7.

ẓāt-ı hüceste-şifāt: İyi niteliklerin sahibi olan kimse: 94b/23, 95a/17.

ẓāt-ı hüceste-şifāt-ı bâhirü't-temyîz: İyiyi kötüden ayırabilme yeterliliğine sahipliği aşikâr olan iyi huylu kimse: 94b/23-95a/1.

ẓāt-ı kadîmetü's-şifāt: Sıfatları ezelî olan (Allah): 69b/6-69b/7.

ẓāt-ı kadîm-i şehen-şâh-ı lem-yezel ü lâ-yezâl: Yok olmayan ve zeval bulmayan padişahlar padişahının ezelî olan zatı: 79a/2-79a/3.

ẓāt-ı muḳaddese: Kutsal varlık: 60b/18.

ẓāt-ı nâ-ḳîz: Değersiz varlık: 45a/1.

ẓāt-ı nūrānî: Nurlu varlık: 95a/23-95b/1.

ẓāt-ı rūḫānî: Uhrevi kimse, ruhlar âlemine mensup kimse, melek: 92b/11.

ẓāt u şifāt-ı Ḥaḳḳ: Allah'ın mahiyeti ve sıfatları: 93a/3.

ẓāt u şifāt-ı kadîme: Ezelî olan Allah'ın mahiyeti ve sıfatları: 47a/7.

ẓātî: (a.s.) Cevhere ait, asla ait, öze ait: 78a/10, 78b/23.

ẓāviye: (a.i.) 1. İbadet köşesi. 2. Köşe: 42b/15, 97a/17, 108a/14.

ẓāviye-i ṭārem-i ḳārüm: Dördüncü kat göğün (cennetin) ibadet köşesi: 97a/17.

ẓāyi': (a.s.) Zıyan olmuş, boşa gitmiş, yok olmuş, kaybolmuş: 108b/2.

ẓāyil: (ẓā'il) (a.s.) Uzayan: 87b/23.

ẓāyil ol- (a.t.b.fi.): Uzamak: 87b/23.

zebān: (f.i.) 1. Dil. 2. Dil, lisan, konuşma: 47b/3, 51a/18, 62b/7, 62b/16, 65b/2, 88b/7, 109b/15.

zebān-ı gevher-feşān-ı serī‘ü’l-beyān: Akıcı konuşan kimsenin mücevherler saçan dili: 62b/7.

zebān-ı hāme: Kalemin dili: 88b/7.

zebān-ı nedāmet-i i‘tizār: Af dileme pişmanlığını söyleyecek olan dil: 51a/18.

zebān u leb-i gül-fām-ı tūrfe-nizām: Yepyeni bir tarza sahip olan gül renkli dil ve dudak: 65b/2-65b/3.

zebān-dırāzī: (f.b.i.) Dil uzatma, atıp tutma: 102a/3.

zebān-dırāzī-i şikāyet: Şikāyet dilini uzatma, şikāyet etme: 102a/3.

zebāne gel- (f.t.fī. “zebān-e”): Dile gelmek, konuşulmak: 62b/16.

zebān-zed: (f.b.s.) Dillerde dolaşan, yayılmış, meşhur: 47b/9.

zebān-zed-i ‘ālemyān: Bütün insanların dilinde dolaşan: 47b/9.

zebūn: (f.s.) Güçsüz, zayıf, âciz: 47b/16.

zebūn ol- (f.t.b.fī.): Zayıf ve düşkün duruma gelmek, âciz kalmak: 47b/16.

zecz: (a.i.) Önleme, yasaklama, sakındırma, yaptırmama: 97b/21.

zehāb: (a.i.) Gitme, gidiş: 61a/18.

zehhār: (a.s.) (Deniz için) çalkantılı, coşkun, taşkın, dalgalı: 51a/23, 69b/1, 98a/8.

zehr: (f.i.) Zehir: 62b/15, 72a/21, 96a/19, 107a/20.

zehr-i kâse-i maḥbūb: Sevgilinin kâsesinin zehri: 96a/19.

zehr-i kâtil: Öldürücü zehir: 62b/15.

zehr-i niş-i mār-ı nefis-i pūr-cefā: Zalim nefis yılanının dişinin zehri: 107a/20.

zehr-āb-dāde: (f.b.s.) Zehirli suya batırılmış: 45a/15.

zehr-ābe: (f.b.i.) 1. Zehirli su. 2. Acı su, zehir gibi su: 52b/5, 55b/14, 67a/12, 67b/11, 107a/9.

zehr-ābe-i güvārā-yı telḥ-nümā-yı ālām-ı dünyā: Dünya elemelerinin acı (ve) hazmı kolay zehirli suyu: 67a/12-67a/13.

zehr-ābe-i güvārā-yı telh-nümā-yı nuşh u pend-i pīrān: Şeyhlerin nasihatının acı (ve) hazmı kolay olan zehir gibi suyu: 55b/14.

zehr-ābe-i nā-güvār-ı telh-nümā-yı ʿālem-i dünyā: Dünyanın acı (ve) lezzetsiz olan zehirli suyu: 52b/5.

zehre-şikāf: (f.b.s.) Öd patlatan: 45a/15.

zehre-şikāf-ı hayāt: Hayatın ödünü patlatan: 45a/15.

zekā: (a.i.) Zekâ, zekilik, çabuk anlama, zihin keskinliği: 78b/10.

zekān: (a.i.) Çene: 83b/1.

zekān-ı cān: Hayat çenesi (kişinin hayatta olması için gerekli olan boynu): 83b/1.

zelīl: (a.s.) Hakir, alçak, adi, bayağı, sıradan, basit, aşağılık: 43b/4, 51a/17.

zemherīr: (a.i.s.) 1. Kara kış, 22 Aralık-31 Ocak arasındaki çok soğuk günler. 2. Soğuk: 49b/18, 98a/9.

zemherīr-bürüdet: (a.b.i.) Karakış soğukluğu, karakış kadar soğuk davranış: 84b/20-84b/21.

zemherīr-nihād: (a.f.b.s.) Soğuk yaratılışı: 63a/8.

zemīme: (a.s.) Kötü, çirkin, beğenilmeyen, hoş karşılanmayan: 66a/2.

zemīn: (a.i.) 1. Yer, toprak. 2. Dünya: 46b/2, 54a/14, 55a/11, 55a/21, 57a/14, 61a/15, 61a/18, 73a/18, 75a/4, 75a/6, 75a/7, 75a/14, 81a/17, 82b/21, 83a/4, 83b/5, 85a/16, 85a/19, 98a/10, 99b/12, 105b/20, 105b/22, 106a/1, 106a/2, 106b/19, 106b/22, 107a/1, 107a/4, 107a/22, 107b/3, 107b/5, 108a/2.

zemīn-i dehen-i derrāk: Kıvrak zekâlı ağzın zemini: 46b/2.

zemīn-i dil: Gönül toprağı: 107b/3, 107b/5.

zemīn-i dil-i hazīn: Hüzünlü gönlün toprağı: 55a/21, 85a/19.

zemīn-i dil-i zümürredīn: Zümrüt yeşili gönül toprağı: 108a/2-108a/3.

zemīn-i pāk: Temiz toprak: 75a/4, 75a/6, 75a/7.

zemīn-i sīne: Gönül toprağı: 98a/10.

zemīn-i şüre: Çorak toprak: 99b/12.

zemīn-i şürezār-ı beden: Vücudun çorak toprağı: 85a/16-85a/17.

zemîn-i şûrezâr-ı çâr-erkâne-i ‘anâşır: Dört unsurun çorak toprağı (maddi âlem, dünya): 54a/14.

zemîn-i ten-i hâkî: Topraktan yaratılmış bedeninin toprağı: 73a/18.

zemistānî: (f.s.i.) 1. Kışa ait. 2. Kış: 72b/7, 77a/12.

zemzem: (a.i.) Kâbe civarındaki kuyudan çıkarılan su: 76a/11.

zemzem-i nuṭḡ-ı pāk ü ülfet: Temiz ve haşır neşir olma kelamının zemzem suyu: 76a/11.

zemzeme: (a.i.) 1. Nağme, ezgi, melodi, hoş ses. 2. Mırıltı, terennüm, teganni: 43a/21, 46b/10, 50a/3, 70a/9, 70a/15, 73b/7, 96a/19, 106b/18.

zemzeme-i şavt u nefes ü şadā: Ses ve nefesin melodisi: 46b/10.

zemzeme-pîrā: (a.f.b.s.) Şarkı söyleyen, nağme mırıldanan: 84b/3.

zemzeme-pîrā-yı ‘aşḡnāk-ı Mevlā: Hak âşığı şarkıcı (bûlbûl): 84b/3-84b/4.

zen: (f.i.) Kadın: 57b/7.

zen-i nā-mihrbān-ı dünyā: Dünya denen kalpsiz kadın: 57b/7-57b/8.

zencîr: (f.i.) Zincir: 45b/20, 45b/20, 68b/12, 83b/1.

zencîr-i ğurûr: Kibir zinciri: 83b/1.

zencîrhâne: (f.b.i.) Mahkûmların zincire vurulduğu zindan: 109a/19.

zencîrhâne-i ibtilā: Tutku zindanı: 109a/19.

zencîr-keş: (f.b.s.) Zincire vuran, zincirle bağı bir şeyi zapt eden, zapt ettiği şeyin zincirini çeken: 73b/16, 104a/21-104a/22.

zencîr-keş-i mihr ü muḥabbet: Sevgi ve muhabbeti zincire vuran, sevgi ve muhabbeti zapt edip zincirle çeken: 73b/16-73b/17.

zencîr-keş-i terk ü tecrîd ü ferāğ: Allah’tan başka her şeyi gönlünden çıkarma, dünyadan elini eteğini çekme ve nefsin her türlü isteğinden vazgeçmeye hükmeden: 104a/21-104a/22.

zer: (f.i.) Altın: 76a/22, 105b/13.

zer-i ḥālîşü’l-‘ayār: Ayarı tam altın, saf altın, som altın: 76a/22, 105b/13-105b/14.

zer-beft: (f.b.s.) Sırmalı, sırma ile işlenmiş: 80b/10, 104a/14.

zer-endüde: (f.b.s.) Ezilmiş varak altının zer mürekkep hâline getirilerek beyaz veya renkli kâğıda fırçayla sürülmesiyle hazırlanmış (hat veya tezyinat eseri), altın yaldızlı: 65a/21.

zerî‘a: (a.i.) Sebep, vesile, bahane: 73b/23.

zer-keş: (f.b.s.) Altın işlemeli, altınla işlenmiş: 80b/9, 80b/20.

zer-mehçe: (f.b.i.) Sancağın başına konulan altından yapılmış hilal: 53b/8.

zerrât: (a.i. zerre’nin c.) Zerreler, parçacıklar, moleküller: 56b/1.

zerrât-ı kâ’inât: Kâinatın (tüm) zerreleri: 56b/1.

zerre: (a.i.) Zerre, çok küçük parçacık: 47a/2, 47a/3, 57a/20, 59b/6.

zerre-i bî-kadr: Kıymetsiz zerre: 47a/2.

zerrîn: (f.s.) 1. Altından yapılmış, altın. 2. Altın gibi sarı ve parlak olan: 106b/3.

zerrîn-kadeh: (f.a.b.i.s.) 1. Nergis çiçeği. 2. Altın kadehli: 108a/3.

zerrîn-külâh: (f.b.i.) Altından yapılmış taç: 68b/15.

zerrîn-külâh-ı pād-şāhî: Padişahlığın altın tacı: 68b/15.

zevād: (a.i.) Erzak, azık, yiyecek: 85a/7.

zevâhir: (a.i. zâhir’in c.) Zuhur edenler, görünenler: 48b/14, 54a/15, 65a/18.

zevâhir-i âyîne-i mazâhir: Tecelli aynasında görünenler (yaratılanlar): 54a/15.

zevâl: (a.i.) Yok olma, sona erme, zail olma, ortadan kalkma, batma: 52a/8, 53a/22, 73b/2, 77a/17, 100a/5.

zevât: (a.i. zât’ın c.) Zatlar, kişiler, şahıslar, kimseler: 47a/9, 78a/14, 88a/11, 88a/22.

zevât-ı haqîkiyye: Gerçek şahıslar: 88a/11-88a/12, 88a/22.

zevî: (a.i. zû’nun c.) Sahipler, sahip olanlar: 43a/8, 43b/4, 74b/2.

zevî’l-ebşâr: Basiret sahipleri, akıl sahipleri, ileriye görenler, kalp gözüyle gerçekleri görmesini bilenler: 43a/8.

zevî’l-ibtihâca: Haz sahipleri: 43b/4.

zevî’l-istibşâr: Basiret sahipleri, akıl sahipleri, ileriye görenler, kalp gözüyle gerçekleri görmesini bilenler: 74b/2.

zevk: (a.i.) 1. tas. İlâhi tecellilerin müşahedesinden dolayı arifin kalbinde hasıl olan idrak ve bu hâlin verdiği haz, manevi haz. 2. Zevk, eğlence: 43a/16, 49b/21, 70b/11, 70b/22, 89a/3, 95b/18, 104a/14, 106b/13, 109a/10.

zevk vir- (a.t.b.fi.): Keyiflendirmek: 43a/15.

zevrāk-nişînān: (a.f.b.i.): Kayıkta oturanlar, kayığa binmiş olanlar: 81b/15.

zevrāk-nişînān-ı baħr-i sefid-i bî-pâyān: Ucu bucağı olmayan bembeyaz denizde kayıkta oturanlar: 81b/15-81b/16.

zımnında: (a.t.zf. zımn-ı-n-da) İçin, maksadıyla: 53a/16, 60a/17, 65a/23, 82b/18, 96a/13.

zib: (f.i.) Süs, bezek: 42b/19, 43a/8, 45b/1, 53a/22, 80a/21, 83a/17, 109a/17.

zib-i a' zā-yı vücūd: Vücudun organlarının süsü: 80a/21.

zib-i destār-ı nezzāregiyān-ı 'uşşāk: Âşıkların bakışlarının toplandığı sarık süsü: 45b/1.

zib-i kitābhāne-i 'irfān: İlâhi sırlara vâkıf olma kütüphanesinin süsü: 109a/17.

zib-i kitābhāne-i i' tibār: Saygınlık kütüphanesinin süsü: 42b/19.

zib-i pîş-tahta-i ze'vî-l-ebşār: (Kitaplara) sahip olanların sandığının süsü: 43a/8.

zib-i püşte-i hāk-sār: Toz toprak yığınının süsü: 83a/17.

zibā: (f.s.) 1. Güzel. 2. Süslü: 54a/10, 66a/16, 76a/6, 104b/2.

zibāk: (a.i.) Cıva: 53b/19.

zibāk-hurūşān: (a.f.b.s.) Cıva gibi çok hareketli, ele avuca sığmaz, oynak: 53b/19.

zibende-'unvān: (f.a.b.s.) Süslülüğüyle meşhur olan: 42b/3.

zidūde: (f.s.) Silinip pası açılmış, cilalanmış: 58b/4.

zidūde-i mışkale-i girye vü bükā: Gözyaşı parlaticısıyla cilalanmış: 58b/4.

zihī: (f.ünl.) Ne güzel, ne iyi, ne âlâ, ne hoş: 56b/10.

zihn: (a.i.) Zihin, anlama, kavrama, anlayış, akıl erdirme: 55b/16, 76b/7, 88b/6, 89a/10, 89a/14, 89a/22, 89b/14, 98a/10, 104b/4, 109b/23.

zihn-i çāpūk ü çālāk: Hızlı ve kıvrak anlayış: 76b/7.

zihn-i derrāk: Çabuk anlayan zihin: 88b/6.

zıkr: (a.i.) 1. Anma, dile getirme. 2. Allah'ın isimlerini (esmayhüsna'yı) söylemek suretiyle yapılan ibadet. 3. Bildirme: 47b/3, 47b/9, 48a/13, 65b/4, 73b/21, 79b/4, 100b/8, 108a/8.

zıkr-i cemil: İyilikle anma, güzel anma, övme: 47b/9.

zıkren: (a.zf.) Anarak, dile getirerek: 42b/12.

zıkr olun- (a.t.b.fi.): Zikredilmek, anılmak, bildirilmek: 87b/8-87b/9, 88a/8-88a/9.

zıkr ü irād it- (a.t.b.fi.): Bildirmek ve dile getirmek: 48a/13.

zi'l-celāl: (a.b.s.) Celal sahibi (Allah), ululuk sahibi (Allah): 78b/14.

zimām: (a.i.) Yular, dizgin: 92b/15.

zimām-ı taşarruf: Hâkimiyet yuları: 92b/15.

zimmet: (a.i.) 1. Bir kimsenin üzerine geçirdiği ve ödemeye mecbur olduğu borç. 2. Üstlenme, sorumluluğunu alma, sorumluluk: 42b/13, 55a/14, 64a/15, 92a/20, 97b/2.

zimmet-i kişt-kārān-ı ebnā-yı zamān: Zamane çiftçilerinin sorumluluğu: 55a/14-55a/15.

z'in: (f.zm.) Bundan, bu ... şeyden: 46a/22, 46b/12, 53b/13.

zinād: (a.i.) Tetik, ateşli silahlarda ateşlemeyi sağlamak için çekilen küçük parça: 102a/5.

zinād-i' tiyād: Tetiğe alışmış, kurşun yemeye alışmış: 102a/5.

zindān: (f.i.) 1. Hapishane, yer altı hapishanesi. 2. Çok karanlık, sıkıntılı yer: 64b/12, 64b/14, 64b/22, 65a/1, 65a/2, 65a/5, 65a/13, 65b/9, 68a/21, 85a/22.

zindān-ı pür-teşvīş: Izdırapla dolu zindan: 64b/12.

zindān-ı ten: Vücut zindanı: 85a/22-85a/23.

zindān-ı vücūd: Vücut zindanı: 64b/22-64b/23, 65a/2, 65b/9.

zinde: (f.s.) Canlı, diri: 46b/12, 46b/12, 47a/1, 47a/2, 47a/12, 47a/13, 47a/15, 47b/1, 47b/5, 47b/7, 47b/10, 47b/13, 48a/3, 48a/5, 48a/7, 48a/14, 48a/16, 49a/22, 49a/23, 52b/8.

zinde-i mazhariyyet-i sırr-ı ism-i Hayy-i Kayyūm: Allah'ın "Hayy-i Kayyum" isminin sırrına mazhar olmak ile diri (olan): 47a/1.

zindegānī: (f.i.) Hayat, dirilik, canlılık: 46b/23, 47a/23, 47b/2, 47b/14, 48a/3, 48b/16, 52b/7, 64a/23, 79b/18.

zindegī: (f.i.) Hayat, yaşam, canlılık, dirilik, zindelik: 77a/22.

zīnet: (a.i.) Süs: 108a/15, 108b/3.

zīnet-i endek-devām-ı salṭanat u taḥt: Saltanat ve tahtın kısa ömürlü süsü: 108a/15-108a/16.

zīnet-i serīr-i salṭanat: Sultanlık tahtının süsü: 108b/3.

zinhār: (f.ünl.) Sakın, aman, asla: 75a/3.

zīr: (f.i.) Alt, aşağı, alt taraf, altında: 44b/22, 45a/7, 45a/13, 45a/19, 45b/9, 45b/10, 50a/6, 51b/11, 61a/15, 65a/8, 80b/2, 82b/14.

zīr-i fānūs-ı ḥayāl: Üzerine yapılmış resimleri içinde yanan ışık etkisiyle büyütüp aksettiren döner fenerin altı: 50a/6.

zīr-i ḥıṣṭ ü ḥāk: Kerpiç ve toprağın altı: 45a/19.

zīr-i niḳāb-ı vüçūd-ı insānī: İnsanın beden perdesinin altı: 65a/8.

zīr-i pā(y): Ayak altı: 44b/22, 45a/13, 45b/9, 45b/10.

zīr-i pāy-i bī-ḳarār: Baki olmayan ayağın altı: 45a/7.

zīr-i zemīn: Yerin altı: 61a/15.

zīrā: (f.bğ.) Çünkü, şundan dolayı: 42b/14, 44b/17, 45b/10, 53b/5, 54a/14, 54b/13, 54b/15, 54b/16, 57b/5, 59b/3, 63a/16, 63b/4, 64b/5, 66b/3, 69b/22, 71a/10, 72b/7, 74a/9, 75a/6, 75b/16, 76b/13, 81b/14, 88a/18, 92a/17, 92a/20, 92b/21, 98a/4, 98a/19, 104b/9, 105a/8, 105a/12, 105b/23, 108b/1, 109b/6.

zīrek: (f.s.) Anlayışlı, akli başında, zeki, uyanık, kıvrak zekālī: 84a/20.

zī-ṣān: (a.b.s.) Şanlı, şerefli: 93a/12.

ziṣṭter-rūyān: (f.b.i. ziṣṭter-rū'nun c.) Çok çirkin yüzlüler: 102b/11.

ziṣṭ u turṣter-rūyān-ı ṭufeylān-ı devā'ī-i hefevāt u ma'āṣī: Kusur ve günahlara şiddetli arzu duyan çok çirkin ve asık suratlı dalkavuklar: 102b/11-102b/12.

zīver: (f.i.) Süs: 42b/19, 45b/3, 46a/15, 70a/22.

zīver-i dest-i fuḥūl ü ūlī'l-ebṣār: İleri gelenlerin ve basiret sahiplerinin elinin süsü: 42b/19.

zīver-i ser-i ṣīṣe-i zuḥūr: Tecelli şişesinin başının süsü: 70a/22.

zīver-i ser-i şīşe-i i‘tibār-ı ūlī’l-ebşār: Basiret sahiplerinin şeref şişesinin başının süsü: 46a/15.

zīver-i ser-i şīşe-i bezmgāh-ı hāmūşān: Ölüler meclisinin şişesinin başının süsü: 45b/3-45b/4.

ziyā: (a.i.) Işık, aydınlık: 50a/4, 69a/21, 80a/10, 106a/4, 106b/17, 108b/23.

ziyā-dār: (a.f.b.s.) Parlak, ıııklı, aydınlık, nurlu: 63a/7.

ziyād-ber-ziyād: (a.f.b.s.) Arttıkça artan: 62b/3-62b/4.

ziyād-ber-ziyād ol- (a.f.t.b.f.i.): Arttıkça artmak: 62b/3-62b/4.

ziyāde: (a.s.) Fazla, çok, aşırı: 44b/14, 70b/21, 93b/5, 104b/9.

ziyāde ol- (a.t.b.f.i.): Artmak, çoğalmak: 62a/17, 103b/12.

ziyāfethāne: (a.f.b.i.) Ziyafet yeri: 47b/21, 49a/23, 60a/16.

ziyāfethāne-i ‘ālem: Dünya denen ziyafet yeri: 49a/23-49b/1.

ziyā-güster: (a.f.b.s.) Işık yayan, parlak: 51a/15.

ziyā-me’nūs: (a.b.s.) Işığa alışık olan: 49b/10.

ziyān: (f.i.) Zarar, kayıp: 56b/1, 62b/16.

ziyān vir- (f.t.b.f.i.): Kötü tesir edip bir şeyin kayba uğrasına sebep olmak: 43a/17.

ziyā-pāş: (a.f.b.s.) Işık saçan: 63a/5, 88b/10-88b/11.

ziyā-pāş-ı hücre-i feyhā-yı vücūd: Vücudun uçsuz bucaksız hücrelerinden ışık saçan: 88b/10-88b/11.

ziyāretgāh: (a.f.b.i.) Ziyaret yeri, türbe: 43a/22.

ziyāretgāh-ı kavāfil-i esmā’ vü şifāt: Allah’ın isim ve sıfat kabilelerinin ziyaret ettiği yer (Allah’ın isimlerinin ve sıfatlarının belirttiğı yer): 43a/22-43a/23.

zūd: (f.zf.) Çabuk, hemen, acele, derhâl: 68a/6, 81a/18.

zūd-nümā: (f.b.s.) Çabuk beliren, çabuk filizlenen, çabuk yeşeren: 55a/21.

zuhūr (a.i.) 1. Meydana çıkma, baş gösterme, görünme. 2. tas. İlâhi sıfat ve isimlerin bir surete bürünüp ortaya çıkması, varlık suretinde görünmesi: 43a/10, 43a/12, 43a/16, 48a/22, 56b/1, 59a/19, 60b/20, 69b/15, 70a/22, 78b/5, 85a/1, 89b/23, 94b/6, 95b/5, 103b/5, 104b/10, 107b/18.

zuhūr-ı haţţ: Ayva tüyünün belirmesi: 43a/16.

ẓuhūr it- (a.t.b.f.i.): Meydana çıkmak, meydana gelmek, baş göstermek, görünmek: 59a/16, 84b/1, 94b/6.

ẓulm: (a.i.) Adaletsizlik, haksızlık, zulüm, eziyet, işkence, cefa: 82b/2.

ẓulmānī: (a.s.) Işıksız, nursuz: 65a/7, 93a/21, 95b/1.

ẓulmet: (a.i.) Karanlık: 53a/13, 73a/14, 97b/1.

ẓulmet-i şebistānī: Gecenin karanlığı: 97b/1.

ẓulmet-i şebistān-ı firāk: Ayrılık gecesinin karanlığı: 73a/14-73a/15.

ẓulmet-i şebistān-ı ğaflet: Gaflet gecesinin karanlığı: 53a/13-53a/14.

ẓulm ü bī-dād it- (a.f.t.b.f.i.): Zulüm ve haksızlık etmek: 82b/2-82b/3.

ẓulümāt: (a.i. ẓulmet'in c.) 1. Karanlık, karanlıklar. 2. Nursuz olan şeyler: 94b/10.

zu‘m: (a.i.) Zan, sanı, boş inanç: 92a/10.

zūr: (f.i.) Güç, kuvvet, zor: 47b/18, 80b/8.

zūr-ı bāzū-yı mücāhede vü riyāzet: Nefisle cihat ve nefsi terbiye etmenin pazu gücü: 47b/18-47b/19.

zūr-kār: (f.b.s.) Zorlayan, zor kullanan, zorba: 101b/6.

ẓurūf: (a.i. ẓarf'ın c.) Kaplar, kılıflar, mahfazalar: 88b/9.

zücācī: (a.s.) Camdan yapılmış, sırça: 78b/13.

zücācī-i ‘adīmü’l-miṣāl: Benzersiz sırça: 78b/13.

zühd: (a.i.) Dünyaya rağbet etmeyip kendini ibadete verme, nefsinin her türlü zevkten alıkoyp ibadet yolunu seçme, takva: 50b/9, 59b/20, 83b/5, 98a/15.

zühd-i ümmiyāne: Okuma yazma bilmeyenlere özgü takva: 98a/15.

Zühre: (a.i.) Çoban Yıldızı, Çolpan, Venüs, (gezegenlerin çalgıcısı olarak bilinir): 103a/20.

Zühre-cebīnān: (a.b.i. Zühre-cebīn'in c.) Yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olanlar: 53a/15, 103a/23.

Zühre-cebīnān-ı Mevleviyān-ı eflāk: Yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olan gök Mevlevileri: 103a/23-103b/1.

Zühre-cebīnān-ı nücümü’l-esḥār: Alınları seher yıldızlarıyla Zühre gibi parlayanlar (ibadet için sabah erkenden kalkanlar): 53a/15.

zühül: (a.i.) Gafillik, dalgınlıkla unutma, geçiştirme, kayıtsızlık: 109a/3.

zükām: (a.i.) Nezle: 67a/8, 70b/2.

zükren: (a.zf.) Hatırlayarak, anımsayarak: 42b/12.

zülāl: (a.i.s.) 1. İçilmesi güzel, tatlı, hafif, soğuk, saf, latif su. 2. Güzel, tatlı, hafif, soğuk, saf, latif: 52a/21, 80a/12, 97b/11.

zülāl-ı āgāhī vü intibāh: (İlahi hakikatlere) vâkıf olma ve kalp gözüyle görmenin latif suyu: 80a/12.

zülāl-i vuzū'-ı mücibü'l-felāh: Kurtuluşa vesile olan abdestin saf ve latif suyu: 97b/11.

zülf: (f.i.) Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi: 43a/1, 45a/23, 48a/6, 73a/12.

zülf-i tarrār: Gönül çalan saç: 45a/23.

Zü'l-karneyn: (a.i.) Kur'an-ı Kerim'de adı geçen, kendisine büyük güç ve imkân verildiği bildirilen ulu zat: 86b/3, 86b/6, 86b/14.

züll: (a.i.) 1. Alçalma, horluk, hakirlik, alçaklık, düşkünlük, zelillik, zillet. 2. Boyun eğme, itaat: 60b/1, 100a/18, 101a/6.

Zü'l-minen: (a.s.) İyilik ve cömertlik sahibi (Allah): 57a/17.

zümre: (a.i.) Topluluk, zümre, bölük, guruh, grup, takım, camia, cemaat, sınıf: 56b/18, 66b/17, 88a/6, 90a/6.

zümre-i dervîşān-ı 'ākıbet-endîşān: İşin sonunu önceden düşünen dervişler zümresi: 66b/17-66b/18.

zümre-i hayvānāt: Canlılar zümresi: 90a/6-90a/7.

zümürüdîn: (a.f.s.) Zümrüt yeşili, zümrüt rengine, yemyeşil: 108a/3.

zünbūr: (a.i.) Arı: 67a/4, 67b/12, 75a/18, 76a/8.

zünbūr-ı 'asel: Bal arısı: 76a/8.

zünbūr-ı bî-şu'ūr: Şuursuz arı: 67a/4.

zünüb: (a.i. zenb'in c.) Günahlar: 62a/2, 62a/2, 85a/14.

zürü': (a.i. "zer'"in c.) Ekili tarlalar: 82b/22.

zürü'-ı meşīme-i māder-i gābrā: Toprak ananın rahim tarlaları: 82b/22.

züvvār: (a.i. zā'ir'in c.) Ziyaretçiler: 43b/4, 54a/2.

züvvār-ı gülzār: Gül bahçesinin ziyaretçileri: 54a/2.

züyûl: (a.i.) Uzama: 87b/22.

SONUÇ

18. yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilmiye sınıfının zirvesi olan şeyhülislamlığa kadar yükselen Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi, Bursa'da sürgünde bulunduğu 1757-1761 yılları arasında, tasavvufi anlatım ve sanatkârane üslubun özelliklerini barındıran; ayetler, hadisler, Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerle tezyin edilmiş “Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî” adlı eserinde Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'ndaki elif harfi ile kafiyeli 8 gazel için şerh yazmıştır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde evvela “Sâhib” mahlaslı şair ve nasir Pîrî-zâde Osmân Sâhib Efendi'nin terakki ve tedennilerle dolu hayatı, ilk kaynaklara inilerek detaylı bir şekilde verilmiştir. Sâhib'in bazı kaynaklarda acımasızca kötülendiği bazı kaynaklarda ifrat derecesinde övüldüğü görülürken bazı kaynaklar ise ona karşı tarafsız kalmışlardır. Ölümüne düşürülen iki farklı tarih (‘Oşmân-ı sitem-dîde, Mâte'l-ğannâs) dostları kadar düşmanları da olduğunu göstermektedir. Daha sonra şarihin dağınık hâlde bulunan eserleri tespit edilerek kayıt altına alınmıştır. Bu eserlerden ilki, en kapsamlısı ve en önemlisi transkripsiyonunu yaptığımız Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî adlı şerhtir. Eser, Sâ'ib-i Tebrîzî Dîvânı'na yazılan ikinci kapsamlı şerh olması hasebiyle ehemmiyet kesbetmektedir. Şarih, şerhinde Arapça ve Farsça tamlamaların yoğun olduğu, hemen hemen her satırında seciler vasıtasıyla ahenkler sağlanan, anlaşılması zor bir dil kullanmış, şerh ettiği 8 gazelde de tasavvufi yorumlamalara başvurmuştur. Şerh, bir kitabı açıklamak için yazılmış eserdir fakat bu şerhte şarihin bazen bir satırı bulan ve her bir kelimesi secili olan Farsça tamlamalar kurması metnin şerhten ziyade edebî bir gösteriş gayesiyle yazıldığını düşündürmektedir. Sâhib'in ikinci eseri, Şerh-i Ebyât-ı Sâ'ib-i Tebrîzî ile aynı mecmua içinde yer alan “Makâme-i Bedî'a” adlı eseridir. Sâhib'in Sadrazam Koca Râgıb Paşa için kendi hattıyla müsvedde olarak yazdığı bu mensur eseri, makâme türündedir ve Arapça yazılmıştır. Üçüncü eseri, üstteki iki eser ile aynı mecmuada yer alır. Eser, Niyâzî-i Mısırî'nin Bursa'da iken Şeyh Ahmed ile olan sohbetinin hikâyesini Türkçe olarak anlatmaktadır. Dördüncüsü, Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi No. 435'te yer alan mecmuanın 122b'den başlayıp 128b'de biten bölümünde yer alan Mülk Sûresi'nin tamamını Arapça olarak tefsir ettiği eseridir. Beşincisi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No. 6232'de bulunan, Kâmûsu Lisânî'l-'Arab'daki “aşr” maddesiyle ilgili bilgileri değerlendiren, talikat türündeki 5 varaktan

müteşekkil Arapça eseridir. Altıncısı, Sicill-i Osmânî’de varlığından söz edilen lakin kaynak taramasında rastlanılamayan Dîvân’ıdır. Yedincisi çeşitli eserlerde yer alan şiirleridir. Bunlar, babası Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi’nin Dîvânı’nın sonunda yer alan iki kaside ile iki tarih; Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa’nın tezkiresinde bulunan bir gazel; Silâh-dâr-zâde Mehmed Emîn ile Şefkat-i Bağdâdî’nin tezkirelerinde yer alan bir kıta ve Râmiz tezkiresinde bulunan bir kıta ile bir tarih düşürme dizesinden ibarettir. Görüldüğü üzere Pîrî-zâde Osmân Sâhib; şerh, makâme, hikâye, tefsir, talikat, gazel, kaside, kıta ve tarih türlerinde eserler yazan divan edebiyatının şair ve nasirlerindendir.

Çalışmanın ikinci bölümünde transkripsiyonunu yaptığımız “Şerh-i Ebyât-ı Sâ’ib-i Tebrîzî” incelenmiştir. Bu incelemede şerhte zikredilen özel adlar, şerhte yer alan ayetler, hadisler, Türkçe, Farsça ve Arapça manzum bölümler, Arapça ibareler ve Ebû Bekir Nusret’in şerhiyle benzerlikler göz önünde bulundurulmuştur. Şarihin çeşitli söz oyunları yapmak için Allah’ın 49 farklı isim ve sıfatını kullanması; mensur bir eserde 35 kez Türkçe, 17 kez Farsça, 10 kez de Arapça şiir alıntılması oldukça dikkat çekicidir. Bir başka dikkat çekici nokta ise Pîrî-zâde Osmân Sâhib’in, Sâ’ib-i Tebrîzî’nin gazellerini Türkçeye çevirirken büyük oranda, elif kafiyeli gazellerinin şerhini 1164 (1750/1751) yılında tamamlayan Ebû Bekir Nusret Efendi’den faydalanmasıdır. Sâhib’in üslubu dikkate alındığında gazellerin Türkçeye çevrildiği sade ve sanatsız olan bu bölümler hemen göze çarpmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde şerh transkribe edilmiştir. Ayetler, hadisler, Arapça ve Farsça şiir ve ibareler de Latinize edilip anlamlarına dipnotta değinilmiştir. Anlamlandırılmayan Arapça bölümler Arap harfleriyle, okunamayan Osmanlıca kelimeler ise “yazma”dan alınmış orijinal yazımıyla dipnotta verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise şerh metninde geçen tüm sözcüklerin, tüm Arapça ve Farsça tamlamaların anlamları verilmiştir. Şerhi yapılan 8 gazel ile metinde alıntı olarak verilen Farsça şiir bölümlerinde geçen kelimeler de sözlükte yer almaktadır. Sözcüklerin ve tamlamaların geçtiği varak ve satır numaraları anlamlarının akabinde gösterilmiştir. Sözcüklerin ait olduğu dil, türleri (isim, sıfat, zarf, zamir, bağlaç, edat, ünlem, fiil), Farsça fiil ise geniş zaman kökü, birleşik ya da çoğul olma durumu kelimelerin hemen akabinde parantez içinde verilmiştir. Bu sözlük, 18. yüzyıl süslü nesir dili için kapsamlı bir örnek teşkil etmektedir.

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين الذي جعلنا من جنات عدن نورا
 خفي وملكه صاحب بلاغت محض . درة الناح فرس دیوانه زینبند عنونم .
 وبيت نادر المصنوع جامع البهاء اولی . مستو مطلع غرا . ونظم فصاحت اجنوده .
 بسمل رساله رسالت . شیراز اجزای دیوان نبوت اولان . قو قاعلم .
 وبنی محترم . صلت علی علیه وسلم . حضرت نیک نایب . المسک مضمون بلاغت مشون اولانم .
 حقه عزیز اکین ومان اعجاز رحیندرند . پاشیدن مسامع اصحاب کزین .
 و معطر زمشام رواق محمد بن اولان جمله احادیث ثریا نظام عطری لایق ملوک
 کشید رشته روایت اولان کلامی که اولی لم یبدأ بالبسملة فهو انحراف عن معتبر نیک .
 منطوق منبف . و مفهوم لطیفه استارت . یعنی بهجوت و تفسیر . و جوهر
 کلامی حسن . صد دنده دلان . سخن نهان . و معنی پروران . و دیباچه طرازان
 دیوان . مقصوده شروع در مقدم . بسمل شریفی ذکر اولانم .
 ابرو دیده انما می مطلوب اولانم آنرا در برین حکم اشک . واجب ذمت مؤلفین .
 و لازم عهدت مؤلفین اولوب . زیرا بسمل شریفه در خالی اولانم آنرا
 اجزاسی نادر و عار و پرست . و انداخته زاده نسیان . کماله عاری .
 تبرک و بختون بری . رخسار ساقط . و اعتبار نه لاقط اولوب . مانند
 شاهد ناقصه الاعضاء . عرض کالاجسین بحال و کمال . و اظهار غنی و دلالت
 عجیب و نظرها و هویدا در . اما حلیه بسمل آراسته و پرست . و دوا وین
 و شمع نقیبه . زیب کنایه اقبهار . و زیور دست فحول و اولی الالبهار
 اولوب . جلوه کرمه اصحاب . و اریکه برای طرایف و لطایف اولانم حضرت

در این دیباچه
 و تفسیر

منبع

ناسازگار خدایه فرار ابله بر پا و پیرشانی و زب و ستار نظام کما به عفت
 اولاد لایه شفق کوه رخسار بارک فرسود ایش خاک خسران و صد جاکش
 بر تاسف و مرده و در کس نظام سوز چشم قناسنگ بر سر شیشه بزمگاه
 خاموشی و اهل کله حلقه و یغ بار اندم نهان و سینه اقباب و اخوان
 شایگان اهل لایه ها و رخسار خدنگ و لوز رخ کانی مخلوط خاک فرار اولوب
 طرح افکن اسباب با و تر صیف جزایه سکنایه و لوز کما به مخلوط
 اولاد خدنگ و اخذ و حطایه و جدرانه وضع ابله خار سر و یوار ابله
 اسکان اولاد مغز بزم سکنه بو عید کاه عالمه بر پای خفا و بر دستها
 اولوب زبیر با یک نظر دزد و دور و عاقبت کاری ملاحظه دزد محبوب و همجو
 اولوب رس و عاقبتی بود لایه عالمه کبر دستها بقیه کما
 و غور زورده اولاد طریق حقه بقیه کما
سر خورید آورده ام از دوا و مخفی نهی سار بر سنگ است و دوا
 نظم هر قدم و بشد نظم یافت رفتند و سر کشته کما به با محبت
 و سپهر افخته مکره نسیم و رضا و احیانت اولاد سر باز عشق
 الهی و مدعو میدانه و لا و شوق صمد الزکر و از لایه هوای ماسوا ابله
 قضای فرج هر چی جذبه خدام لشت و کذا و سر سود از سبب
 طوب جو کما به میدانه عشق کرد کار ایدوب و امن صحرای وصله
 آرزوی نیل دولت مقارنت ابله و کما به لیبی جذبه رجان
 و ارتکاب صواعب متاع بزم و اوراق شوی بسلسله نامه بخون و کما به
 حلقه و نجر و لا و محبتی اختیار ابله و ادوی همامون مجنون و زنجیرین
 سوز کلینه رب سر سود از ده سبب ارباب طعن و ملامت
 بر کذا رکنند و دیوانه کما به عشاق یعنی جمال با کمال خدای متعال
 مشتاق اولاد ارباب جذبه کما به با دوه حوصله سوز خشم از پیشه

۵
 اعدایا صی البرزده و الفزده حرقه و کما به العبره
 فتح العبره الی دیز العبره و البره مال
 حقیقت شایسته خبرت ال به دونا کما
 و ادنامه و دیوه و دشت و چشم شفق ابله نظر انداز
 اولوب زبیر با سینه نظر حال بر ارباب

۶
 حازه کشی محل

کما به لیبی جذبه رجان و کما به لیبی جذبه رجان و کما به لیبی جذبه رجان

۴۸
 رونما اولان صورتحقیقه تا قبل غریبه یعنی هیچیکه اسرار الیه و تجلیات
 ربانیه متعالیه و نهات سیده سیر چشم عبرت و اسوده این
 زنده کانی و عاقبتش روشن شود چراغ دل از کبریا چون رشته های شمع بزم زنده ایم
معنی نسبت بزم کوکلرک چراغ بر بزم زنده روشن اولور
 موم قسطنک اسید کلری کبی بزم بر بزم لرغزله زنده یوزر یعنی
 رشته و قسطنک شمع زکف مجد کعبه بر بزم لرغزله انقاد و بر بزم کلکله
 زنده و ایفا و اولنغه شایسته ای یعنی کبی بزم و عز مشکاة
 و زنده شعله ریز اولان چراغ فیض بر بزم لرغزله روشن و شذر
 صائب رحوم استو بیت حقیقت رسو مر نوار الیه است
 خدا اید مستغرق بجه نور و علم افراخته و تجلیگاه طور اولان
 روشن اولان از باب طریقت و حقیقت بیعت سلسله سیده
 یک و بکری طریقه هدایت از شاکر و انوار فیضی کوکلرک کوکلرک
 ندرجله افاضه و سیر ایدر لرغزله بیانی و اعینه سیده ذکر و ایراد و غیره
بارکوان سیدک مجید کندی نسبت عمر نسبت بر امید عدم زنده ایم
کنایه نسبت آنغ بوک آملق امید ایله ضعیفدر بر زنده اندر که
 بزم لر عدم امید ایله زنده یوزر جل تقیلدر مراد عدم مقابله سی
 قرینه سیده وجود اولوب مسلک صوفیان کندی نفسی
 و وایای عالمی تا بجه صورتنما اولان بالجه نفوس موجود بلک
 علایق نفسیه و عوایق افاقیه به اشتغالک شمه سی
 اولمغله مقام فنا به عرض اشتها ایدوب بر آن اولی نفسیه
مخالفت و امر و نهی نیت ایله منعدم و موتوا قبل
 ان تموتوا سر نیک ظهورینه مقدم اولد یغن ایما یعنی بوم مقام
 نسبت وجودینه مقید اولق اگر چه تقیل و عنیف لکن باعتبار

KAYNAKÇA

- Aclûnî, (2019), *Keşfü'l-Hafâ*, (Haz. Mustafa Genç), C. 1-2-3-4, Beka Yayıncılık, İstanbul.
- Aktepe, M., (1976), *Şem‘dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi Müri’t-Tevârih*, C. 1-2a-2b, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Altunsu, A., (1972), *Osmanlı Şeyhülislâmları*, (1. Baskı), Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Ayverdi, İ., (2016), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C. 1-2-3, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.
- Ayyıldız, E., (2003), “Makâme”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Baltacı, C., (1991), “Arpalık”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Bilkan, A. F., (2009), “Sebk-i Hindî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Bursalı Mehmed Tâhir, (1975), *Osmanlı Müellifleri*, (Haz. İsmail Özen), C. 2-3, Meral Yayınevi, İstanbul.
- Çınarcı, M. N., (2019), *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ (Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Tezkiresi)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Çiftçi, Ö., (2017), *Hâtimetü’l-Eş‘âr (Fatîn Tezkiresi)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Çokur, S., (2024), *Süleymân Fehîm Efendi’nin Şerh-i Dîvân-ı Sâ‘ib’i (Elif Kafiye) Gazelleri (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gaziantep Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Çoruh, H., (2014), *Müstakimzâde Süleyman Saadeddin’in Devhâtü’l-Meşâyih Osmanlı Şeyhülislamlarının Biyografileri Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Hatay.

- Danişmend, İ. H., (1971), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 5, Türkiye Yayınevi, İstanbul.
- Devellioğlu, F., (2008), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (25. Baskı), Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Dilçin, C., (2009), *Yeni Tarama Sözlüğü*, (2. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ebû Bekir Nusret, *Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyât-ı Sâ‘ib*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, No. 1139.
- Gönel, H., (2009), “Nusret Ebubekir Efendi ve Sâ‘ib Şerhi Üzerine Bazı Notlar”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/6, s. 193-212.
- Gönel, H., (2004), *Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyât-ı Sa‘ib-i Tebrizî ve Şerh Metodu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Güngör, T., (2019), *Hâkim Efendi Tarihi*, (1.Baskı), C. 1-2, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
- Güzel, B., (2012), *Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve Nuhbetü’l-Âsâr Min Ferâidi’l-Eş‘âr İsimli Şair Tezkiresi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- İbn Ebû Cumhûr, (1985), *Gavâli’l-le’âlî*, (Haz. Müctebâ el-İrâkî), C. 3, Matbaa-i Seyyidü’ş-Şühedâ, Kum.
- İsmet Mehmed Efendi, *Şerh-i Gazel-i Sâ‘ib*, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi, no. 3249.
- Kanar, M., (2013), *Farsça-Türkçe Sözlük*, (3. Baskı), Say Yayınları, İstanbul.
- Kanar, M., (2009), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, (1. Baskı), C. 1-2, Say Yayınları, İstanbul.

- Kaplan, Y., (2020), “Sâhib, Pîrî-zâde Osman Sâhib Efendi”, *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sahib-pirizade-osman-sahib-efendi>. [Erişim Tarihi: 25 Ocak 2025].
- Kavruk, H., (2001), *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı: Tenkitli Metin*, MEB Yayınları, Ankara.
- Kılıç, F., (2017), *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî (Şefkat Tezkiresi)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Mehmed Süreyya, (1996), *Sicill-i Osmanî*, (Haz. Nuri Akbayer), C. 4-5, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Muallim Naci, (1987), *Lügat-ı Naci*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Mum, C., (2006), “Sebk-i Hindî”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 2, ed. Talat Sait Halman, (1. Baskı), TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Mum, C., (2006), “Sebk-i Hindî’de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama”, *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî*, Turkuaz Yayınları, İstanbul, s. 108-141.
- Nikoosokhan Sedghi, E., (2024), *Ebû Bekir Nusret Şerh-i Ba‘z-ı Gazeliyyat-ı Sâ‘ib-i Tebrizî (Te Harfî) İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sözlük*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Özcan, T., (2007), “Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Öztürk, F., (2018), *Tezkire-i Silâh-dâr-zâde*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Pala, İ., (2007), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, (15. Baskı), Kapı Yayınları, İstanbul.
- Sadıkoğlu, C., (2008), “Sâib-i Tebrîzî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

- Sağlam, N., (2014), *Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr'ı 1166-1188/1752-1774 (İnceleme ve Metin)*, Marmara Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şemsettin Sami, (1995), *Kamûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Unan, F., (2007), “Pâye”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Ünlü, O., (2009), “Ebubekir Nusret’in Sâib-i Tebrizî Şerhleri”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/6, s. 442-455.
- Ünlü, O., (2001), *Şerh-i Divan-ı Sâib-i Tebrizî’den Elif Harfli Gazeller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Manisa.
- Ünlü, O., (2006), “Türk Edebiyatında Sâib-i Tebrizî Şerhleri” *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006/1, s. 85-93.
- Ünver, İ., (2008), “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/6, s. 1-46.
- Yakut, E., (2023), *Ebûbekir Nusret Harputî Sâib-i Tebrîzî Dîvânı Şerhi*, (1. Baskı), Vakıf Bank Kültür Yayınları, İstanbul.
- Yakut, E., (2015), “Nüzhet Ortanca’nın Manzum Sâib-i Tebrîzî Tercümesinin Çeviri İşlemleri Açısından Tahlili”, *Mukaddime*, 6(1), s. 151-176.
- Yakut, E., (2007), *Sâib-i Tebrizî Divanı Şerhi’nin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yazar, S., (2011), “*Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, Z., (2019), *İzzî Tarihi* (1.Baskı), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul.

